Nini Haratischwili

A OPTA VIAȚĂ

Pentru Brilka

virtual project

NINI HARATISCHWILI

A OPTA VIAȚĂ

(Pentru Brilka)

Original: *Das achte Leben* (*Für Brilka*)
[*The Eighth Life* (*For Brilka*)] (2014)

Traducere din limba germană și note de:
LAURA KARSCH

virtual-project.eu

3
TREI

2023

Vremurile domnesc, nu regii.

PROVERB GEORGIAN

PROLOG sau Partitura uitării

2006

Povestea aceasta are de fapt mai multe începuturi. Mi-e greu să aleg unul dintre ele fiindcă toate, împreună, alcătuiesc *începutul.*

Aș putea începe povestea într-un apartament dintr-un vechi imobil berlinez – cât se poate de nespectaculos, cu două trupuri goale în pat. Cu un bărbat de 27 de ani, muzician necruțător de talentat pe cale de a-și irosi harul pe toanele sale, pe dorul neostoit după intimitate și pe alcool. Dar aș putea începe povestea și cu o fată de 12 ani care se hotărăște să întoarcă spatele lumii în care trăiește și să caute un alt început pentru sine și povestea ei.

Sau m-aș putea întoarce cu mult timp în urmă, la rădăcini, și aș începe de acolo.

Ori încep povestea cu toate cele trei începuturi deodată.

*

În clipa în care Aman Baron, cunoscut sub numele de Baronul, îmi mărturisea că mă iubește sfâșietor de tare, insuportabil de ușor, urlător de zgomotos și indicibil de încet – și asta cu o dragoste bolnăvicioasă, anemică, deziluzionată – nepoata mea de 12 ani, Brilka, părăsea hotelul ei din Amsterdam și se îndrepta spre gară. Avea doar un rucsac sport, nu-i mai rămăsese aproape niciun ban și ținea în mână un sandvici cu ton. Voia să ajungă la Viena și-și cumpărase un bilet ieftin, o ofertă de weekend, cu care putea călători doar cu trenurile regionale. Lăsase la recepție un bilețel în care scria că nu are de gând să se întoarcă în țară împreună cu trupa sa de dans și că era inutil să o caute cineva.

Exact în clipa aceea mi-am aprins o țigară și am avut un acces de tuse – în parte copleșită de ceea ce auzisem, în parte din cauza fumului cu care mă

înecasem. Aman, pe care eu nu-l numisem niciodată Baronul, s-a apropiat imediat și m-a bătut atât de tare pe spate încât mi s-a tăiat respirația; m-a privit siderat. Deși era cu doar patru ani mai tânăr decât mine, mă simțeam cu decenii mai bătrână și, în afară de asta, eram pe calea perfectă pentru a deveni un personaj tragic. Fără să-și dea seama careva, fiindcă între timp ajunsesem campioană la amăgire.

Pe fața lui am citit dezamăgire – nu se așteptase la așa reacție după ceea ce-mi mărturisise. Cu atât mai puțin după ce-mi propusese să plec cu el în turneul pe care-l începea peste două săptămâni.

Afară începuse să plouă domol, era iunie, o seară caldă cu nori imponderabili care decorau cerul ca niște bulgărași de vată.

Odată trecut accesul meu de tuse și odată urcată Brilka în primul tren din odiseea ei, am deschis larg ușa balconului și m-am prăbușit pe canapea. Aveam sentimentul că mă sufoc.

Trăiam într-o țară străină, rupsesem legătura cu majoritatea oamenilor pe care-i iubisem odinioară și care însemnaseră ceva pentru mine și primisem un post de profesor universitar invitat, care-mi asigura traiul zilnic, dar nu avea nicio legătură cu cine eram eu cu adevărat.

În seara în care Aman mi-a spus că voia *să evolueze firesc* alături de mine, Brilka, fiica surorii mele decedate și unica mea nepoată, călătorea spre Viena, un loc pe care și-l imaginase drept căminul electiv, utopia ei personală, și toate acestea dintr-un atașament față de o femeie moartă. Pe această femeie moartă, care era sora bunicii mele și astfel sora străbunicii Brilkăi, o transformase în imaginația ei într-o eroină. Își propusese să redobândească la Viena drepturile asupra cântecelor străbătușii ei.

Mergând pe urmele acestei fantome, spera la izbăvire și la răspunsul definitiv dat hăului care se

căsca în ea. Dar la momentul respectiv eu nu bănuiam încă toate acestea.

După ce m-am prăbușit pe canapea și mi-am îngropat fața în mâini, după ce m-am frecat la ochi și am evitat cât am putut privirea lui Aman, am știut că va trebui să plâng iarăși, dar nu acum, nu în acest moment, când Brilka vedea pe geamul compartimentului cum se perindă *vechea, noua* Europă și zâmbea pentru prima dată de la sosirea pe continentul indiferenței. Nu știu ce a văzut când a părăsit orașul cu podurile sale minuscule, ce a făcut-o să zâmbească, dar nu mai contează. Ceea ce contează este că zâmbea.

Va trebui să plâng iarăși, m-am gândit. Ca să nu plâng, m-am răsucit, m-am dus în dormitor și m-am întins pe pat. Nu a trebuit să-l aștept prea mult pe Aman. O tristețe ca a lui se lasă foarte repede vindecată când primește alinare trupească – mai ales la 27 de ani.

Mi-am dat singură sărutul de trezire a Frumoasei din Pădurea Adormită.

Când Aman își punea capul pe burta mea, nepoata mea de 12 ani părăsea Olanda și trecea granița germană, în compartimentul duhnind a bere la doză și a singurătate, în vreme ce, la multe sute de kilometri, mătușa ei care nu știa toate acestea amăgea cu iubire o umbră de 27 de ani. Brilka traversa Germania, cu speranța la mai bine.

După ce a adormit Aman, m-am ridicat, m-am dus în baie, m-am așezat pe marginea căzii și am început să plâng. Cu lacrimi seculare am plâns amăgirea iubirii, dorul după credința în cuvinte care-mi marcase odinioară viața. M-am dus în bucătărie și am fumat o țigară privind pe fereastră. Ploaia se oprise și, cumva, am știut că se petrece ceva, se declanșase ceva în afara apartamentului cu plafoanele înalte și cărțile stinghere. Cu multe lămpi pe care le adunasem cu atâta zel, ca un substitut al Cerului, ca iluzie a luminii reale.

Iluminarea propriului tunel. Dar tunelul a rămas, luminile mă consolaseră doar temporar.

Poate ar trebui să spun că Brilka era o fată foarte înaltă, cu aproape două capete mai înaltă decât mine – ceea ce nu este foarte dificil la înălțimea mea – că avea părul tuns băiețește și niște ochelari că ai lui John Lennon. Purta o pereche de blugi vechi și o cămașă în carouri, avea ochii perfect rotunzi, ca boabele de cacao, care rătăceau mereu după stele, și o frunte nesfârșit de înaltă – în spatele căreia se ascundea multă mâhnire. Tocmai fugise de la trupa ei de dans care dădea o reprezentație la Amsterdam; interpreta rolurile masculine fiindcă era prea stridentă, prea înaltă, prea sumbră pentru dansurile folclorice feminine, blajine, din țara noastră. După numeroase rugăminți i se permisese într-un final să apară pe scenă în costum masculin și să danseze dezlănțuit; anul trecut, pletele ei bogate căzuseră victimă acestei permisiuni.

Avea voie să execute sărituri din genunchi și lupte cu spada, care-i reușiseră întotdeauna mai bine decât mișcările sinuoase, onirice ale fetelor. Dansa și tot dansa cu pasiune și, după ce primise un solo pentru publicul olandez, fiindcă era atât de bună, mult mai bună decât tinerii care o priviseră inițial amuzați, a părăsit trupa în căutarea răspunsurilor pe care nici măcar dansul nu i le putea oferi.

*

A doua zi, seara, m-a sunat mama, care mă amenința de fiecare dată că moare dacă nu mă întorc curând în țara natală din care fugisem cu mulți ani în urmă. M-a înștiințat cu voce tremurândă că dispăruse „copila”. Mi-a luat ceva timp să-mi dau seama despre care copilă vorbea și cum se legau toate.

— Mai spune-mi o dată, unde anume era?

— La Amsterdam, ce-i cu tine, la naiba, nu mă asculți? A fugit ieri și a lăsat un bilețel. M-a sunat

coordonatoarea trupei de dans. Au răscolit totul și…

— Stai, stai, cum poate să dispară o fată de 11 ani dintr-un hotel, mai ales dac…

— Are 12 ani. În noiembrie a împlinit 12 ani. Ai uitat, bineînțeles, cum altfel?

Am tras un fum din țigară și m-am pregătit pentru calamitatea iminentă. Fiindcă, judecând după vocea mamei, nu aveam cum să-mi iau prea curând tălpășița și să dispar – ocupația mea preferată din ultimii ani. M-am înarmat în fața reproșurilor obligatorii, care aveau ca scop să mă facă să cred că sunt o fiică rea și un om ratat. Lucruri pe care le știam deja, fără să le aflu de la mama.

— Bine, are 12 ani, am uitat, asta e, dar oricum nu contează. A anunțat cineva poliția?

— Da, tu ce credeai? O caută.

— Atunci o vor găsi. E o fetiță răsfățată, cu o viză turistică bănuiesc, va…

— Ascultă, nu ți-a mai rămas nicio fărâmă de omenie?

— Iartă-mă. Încerc să gândesc cu voce tare.

— Cu atât mai rău, dacă astea sunt gândurile tale.

— Mamă!

— Ziceau că mă sună. În cel mult o oră, așa ziceau, mă rog la Dumnezeu să o găsească, să o găsească repede. Pe urmă vreau să te duci acolo, unde o fi, că prea departe n-o fi ajuns, și vreau s-o aduci acasă.

— Eu…

— E fiica surorii tale. Și o s-o aduci acasă. Promite-mi!

— Dar…

— Promite-mi!

— Of, Doamne! Bine.

— Și nu lua numele Domnului în deșert.

— Nu mai pot să spun nici măcar „of, Doamne”?

— O aduci acasă la tine. Și pe urmă o urci în avion.

*

Au găsit-o în aceeași seară într-un orășel din Austria, nu departe de Viena, unde aștepta următorul tren. Poliția austriacă a reținut-o și a dus-o la secție. Mama m-a trezit din somn și m-a anunțat că trebuia să plec la Mödling.

— Unde?

— Mödling se cheamă orașul. Notează-ți.

— Bine, bine.

— Nu știi nici în ce zi suntem.

— Îmi notez! Unde naiba-i asta?

— În apropiere de Viena.

— Și ce căuta acolo?

— Voia să ajungă la Viena.

— La Viena?

— La Viena, da. Mă gândesc că-ți sună cunoscut.

— Am înțeles.

— Și să ai un act de identitate. Le-am spus că vine mătușa ei s-o ia și și-au notat numele tău.

— Nu pot s-o pună ei într-un avion?

— Niza!

— Bine, hai că mă îmbrac. Stai liniștită.

— Și sună-mă de îndată ce e la tine.

Mi-a trântit receptorul.

Așa începe povestea aceasta.

De ce Viena? De ce în noaptea de după fuga mea de lacrimi? Totul avea un motiv, dar în cazul acesta ar trebui să-mi încep povestea din alt capăt.

*

Mă cheamă Niza. În compunerea numelui meu intră un cuvânt care în limba noastră maternă înseamnă „Rai”. *Za.* Poate că viața mea de până acum a fost o căutare a raiului unic ce-mi fusese hărăzit de la naștere. Pe sora mea o chema Daria. Numele ei conține cuvântul „haos”. *Aria.* Scormonit și răscolit, răvășit și nepus la loc. Sunt datoare haosului ei. Am fost mereu datoare să-mi

caut raiul în haosul ei. Dar poate că e vorba doar despre Brilka. Despre Brilka, al cărei nume nu înseamnă nimic în limba copilăriei mele. Al cărei nume este nescris și nestigmatizat. Despre Brilka, cea care și-a ales singură numele și a insistat atât de mult cu el, până când ceilalți i l-au uitat pe cel adevărat.

Și, chiar dacă nu ți-am spus niciodată, te-aș ajuta cu atâta drag, Brilka, cu nespus de mult drag, să-ți rescrii povestea. Ca să nu fie doar vorbe-n vânt, scriu acum toate acestea. Pentru a-ți demonstra. Ăsta e motivul.

Datorez aceste rânduri unui secol care a păcălit și a înșelat pe toată lumea, pe toți cei care sperau. Datorez aceste rânduri unei trădări îndelungate, așternute asupra familiei mele ca un blestem. Datorez aceste rânduri surorii mele, căreia nu i-am putut ierta niciodată că a zburat în noaptea aceea fără aripi, bunicului meu căruia sora mea i-a smuls inima din piept, străbunicii mele care a dansat cu mine un *pas de deux* pe când avea 83 de ani, mamei mele care-L căuta pe Dumnezeu… Datorez aceste rânduri lui Miro, care m-a infectat cu iubire asemenea unei otrăvi, datorez aceste rânduri tatălui pe care nu mi-a fost niciodată îngăduit să-l cunosc cu adevărat, datorez aceste rânduri unui fabricant de ciocolată și unui locotenent roș-alb, unei celule de închisoare, dar și unei mese de operații din mijlocul unei săli de clasă, unei cărți pe care n-aș fi scris-o niciodată dacă… Datorez aceste rânduri infinitelor lacrimi vărsate, îmi datorez aceste rânduri mie, care mi-am părăsit țara natală pentru a mă regăsi și totuși m-am rătăcit tot mai mult pe parcurs; dar îți datorez aceste rânduri în primul rând ție, Brilka.

Ți le datorez ție, fiindcă tu meriți a opta viață. Se spune că cifra opt este echivalentul eternității, al fluxului repetitiv. Îți dăruiesc ție optul meu.

Pe noi ne leagă un secol. Un secol roșu. În eternitate și opt. E rândul tău, Brilka. Ți-am înfiat

inima. Pe a mea am aruncat-o. Ia optul meu.

Tu ești copilul vrăjit. Tu ești acel copil. Străpunge raiul și haosul, străpunge-ne pe toți, străpunge aceste rânduri, străpunge lumea fantomelor și lumea reală, străpunge răsturnarea iubirii, a credinței, scurtează centimetrii care ne despărțeau mereu de fericire, străpunge destinul care nu a fost destin.

Străpunge-mă pe mine și străpunge-te pe tine.

Supraviețuiește tuturor războaielor. Traversează toate granițele. Ție îți dedic toți zeii și toate rozariile, toate arderile, toate speranțele decapitate, toate poveștile. Străpunge-le. Fiindcă tu ai cu ce, Brilka. Optul, gândește-te la el. În cifra aceasta vom fi cu toții pe veci împletiți și ne vom putea asculta unii pe alții, pe parcursul secolelor.

Tu vei putea.

Fii tot ce am fost și nu am fost noi. Fii locotenent, dansatoare pe sârmă, marinar, actriță, cineast, pianistă, iubită, mamă, infirmieră, scriitoare, fii roșie și albă sau albastră, fii haos și rai și fii ei și eu și nu fi toate acestea, dansează mai ales nenumărate *pas de deux*.

Străpunge această poveste și las-o în urma ta.

*

M-am născut la 8 noiembrie 1974, într-o clinică sătească deloc notabilă din apropiere de Tbilisi, Georgia.

E o țară mică. E frumoasă, nu pot nega, până și tu, Brilka, îmi vei da dreptate. Cu munți și o coastă stâncoasă la Marea Neagră. Coasta s-a mai micșorat, ce-i drept, pe parcursul ultimului secol, din cauza numeroaselor războaie civile, a deciziilor politice prostești, a conflictelor încărcate de ură, dar a mai rămas o bucată frumoasă din ea.

Deși tu, Brilka, cunoști foarte bine legenda, aș dori s-o mai amintesc o dată scurt aici, ca să înțelegi unde vreau să ajung; legenda potrivit căreia țara noastră s-a format astfel:

Într-o frumoasă zi însorită, Dumnezeu a luat și a împărțit în țări globul pământesc creat de El (trebuie să fi fost cu mult înainte de ridicarea turnului din Babilon), apoi a organizat un iarmaroc la care toți oamenii au licitat zgomotos, căutând să-i intre în grații, cu speranța că astfel se vor alege cu cel mai bun petic de pământ (bănuiesc că italienii au fost cei mai eficienți în arta impresionării, iar ciukcii n-au fost foarte pricepuți). La finalul unei zile lungi, lumea era împărțită în multe țări, iar Dumnezeu obosise. Înțelept ca vremea, păstrase desigur pentru sine, ca un soi de reședință de vacanță, cel mai frumos petic de pământ: bogat în râuri, cascade, fructe zemoase și – o fi știut El ce-o fi știut – cu cel mai bun vin din lume. Când oamenii agitați porniseră către noile lor țări, bunul Dumnezeu a vrut să se odihnească la umbra unui copac, unde a dat peste un bărbat care sforăia (cu siguranță mustăcios și pântecos, cel puțin așa mi l-am imaginat eu întotdeauna). Bărbatul nu participase la împărțire și Dumnezeu s-a mirat. L-a trezit întrebându-l ce făcea acolo și de ce nu-l interesase să primească o țară proprie. Bărbatul a zâmbit blajin (poate-și îngăduise deja un păhărel, două de vin roșu) și a spus (în această privință există versiuni diferite ale legendei, dar haide să convenim asupra acesteia) că era împăcat cu ce avea, soarele strălucea, era o zi minunată și el s-ar mulțumi cu ce-ar mai avea Dumnezeu să-i dea. Și bunul Dumnezeu, generos ca vremea, impresionat de tihna și de lipsa de pretenții a bărbatului, i-a dăruit acestuia propriul Său paradis de vacanță, adică Georgia, țara din care provenim tu, Brilka, eu și majoritatea celor despre care voi relata în povestea noastră.

*

Ce vreau să spun: ține cont de faptul că tihna aceasta (adică lenea) și lipsa de pretenții (de argumente) sunt considerate trăsături cu adevărat sublime în țara noastră. Mai ține cont și de faptul

că, în pofida unei identificări profunde cu bunul Dumnezeu (cel ortodox desigur, nu altul), nimic nu-i reține pe oamenii de-aici să creadă în tot ceea ce seamănă, fie și numai de departe, cu un basm, un mister sau o legendă – și asta nu trebuie să fie neapărat Biblia. Fie că sunt uriași din munți, spiritele casei, deochiul care poate aduce pacostea pe capul omului, pisicile negre care atrag blestemul, puterea zațului de cafea sau adevărul pe care doar cărțile de joc îl pot dezvălui (spuneai chiar tu că astăzi până și mașinile noi sunt stropite cu apă sfințită ca să fie ferite de accidente).

Țara, pe vremuri *Colchida de Aur,* care a trebuit să le dea grecilor secretul iubirii sub forma Lânii de Aur, la porunca Medeei, nesupusa fiică de rege căreia dragostea îi furase mințile.

Țara care favorizează, la locuitorii ei, existența unor trăsături adorabile precum sfânta ospitalitate, dar și mai puțin adorabile, precum lenea, oportunismul și conformismul (lucru pe care majoritatea nu-l percepe astfel, cred că suntem de acord în această privință). Țara în a cărei limbă nu există genuri, ceea ce nu înseamnă nicidecum egalitate în drepturi.

O țară care, în secolul trecut, după 135 de ani de protectorat țarist și rusesc, a reușit să clădească o democrație pentru exact patru ani, până când a fost iarăși răsturnată de către bolșevici – în mare parte ruși, dar și georgieni – și proclamată Republica Socialistă Georgiană și, ca atare, parte a Uniunii Sovietice.

În această *uniune* am rămas apoi timp de 70 de ani. Au urmat mai multe răsturnări, demonstrații reprimate sângeros, câteva războaie civile și, în final, mult râvnita democrație, deși denumirea depinde în continuare de perspectivă și interpretare.

Eu cred că țara noastră poate fi chiar foarte comică – nu doar tragică, vreau să spun. Aici este posibilă și uitarea, însoțită de refulare. Refularea

propriilor răni, a propriilor greșeli, dar și a suferinței cauzate pe nedrept, a oprimării, a pierderilor. Și totuși se închină un pahar și se râde. Asta mi se pare impresionant, serios, ținând cont de lucrurile mai puțin îmbucurătoare pe care ni le-a adus secolul trecut și de pe urma cărora mai suferă oamenii și astăzi – deși parcă te aud cum mă contrazici!

Este o țară din care provin, pe lângă marii călăi ai secolului XX, mulți oameni minunați pe care i-am iubit și îi iubesc. Unii dintre ei au fugit, alții s-au rătăcit în căutarea lor, unii nu mai trăiesc, alții s-au întors, pentru unii zilele de glorie au trecut, în timp ce alții încă mai speră la ele, dar pe majoritatea nu-i cunoaște nimeni.

O țară care încă mai plânge după Epoca ei de Aur din secolele IX-XIII și speră să-și recâștige într-o bună zi gloria de odinioară – da, la noi progresul înseamnă întotdeauna și regres.

Tradițiile se prezintă ca reflexii palide a ceea ce au fost odinioară. Aspirația la libertate se aseamănă cu căutarea fără sens a unor țărmuri incerte, fiindcă, mai ales în ultimii 18 ani, nu s-a putut conveni nici măcar asupra a ceea ce se înțelege prin libertate.

Și astfel, țara în care m-am născut acum 32 de ani se aseamănă astăzi cu un rege așezat încă pe tron, cu o coroană strălucitoare și o mantie superbă, care poruncește, taie și spânzură – fără să sesizeze că toți curtenii au fugit de mult și el a rămas singur.

Nu cauza neplăceri – aceasta este porunca supremă în țara noastră. Asta mi-ai spus chiar tu odată, în timpul călătoriei noastre, iar eu am ținut minte, ca tot ce mi-ai spus atunci, Brilka. La care mai adaug:

Fă bine și trăiește cum au trăit și părinții tăi, fii rareori, mai bine niciodată, singură. Să fii singur este primejdios și inutil. Țara venerează comunitatea și-l privește cu suspiciune pe cel

singur. Arată-te în găști, cu prieteni, în comunități familiale și cercuri de interese – singură nu valorezi mare lucru.

Înmulțește-te, suntem o țară mică și trebuie să dăinuim – această poruncă este echivalentă cu prima poruncă. Fii întotdeauna mândră de țara ta, nu-ți uita limba – o țară străină, indiferent care, poate să ți se pară frumoasă, palpitantă și interesantă, dar niciodată, niciodată să nu ți se pară mai bună decât țara ta.

Găsește întotdeauna la oamenii de altă nație particularități și trăsături care, în Georgia cel puțin, ar fi scandaloase și enervează-te din cauza lor: zgârcenia în general, adică voința inexistentă de a-ți cheltui toți banii pentru comunitate, lipsa ospitalității, adică absența voinței de a-ți da viața peste cap pentru orice vizită, slaba poftă pentru băutură și mâncare, adică neputința de a bea până cazi sub masă, inexistența talentului muzical – astfel de trăsături.

Fii deschisă, tolerantă, înțelegătoare și acceptă alte culturi interesante, cu condiția să respecți și să afirmi permanent unicitatea țării tale.

Fii (de 18 ani din nou) credincioasă, mergi la biserică, nu pune la îndoială nimic din ce are legătură cu Biserica Ortodoxă; nu gândi independent, fă-ți cruce ori de câte ori vezi o biserică (e foarte în vogă, spuneai!), așadar de vreo 10.000 de ori pe zi, când te afli în capitală. Nu critica nimic din ce-i sfânt – adică aproape nimic din ce are de-a face cu țara aceasta.

Fii veselă și senină, fiindcă aceasta este mentalitatea țării, amărăciunea displace în Georgia noastră însorită. Știi și tu foarte bine.

Nu-ți înșela niciodată bărbatul și, dacă el te înșală – iartă-l, doar e bărbat. Trăiește în primul rând pentru ceilalți. Fiindcă ceilalți știu întotdeauna ce e mai bine pentru tine.

În ultimul rând aș dori să adaug că nici eu, în pofida faptului că mă lupt de ani întregi pentru și

cu țara aceasta, nu am reușit să mi-o înlocuiesc, s-o alung din mine, ca pe un spirit rău care se instalează în om. Niciun ritual de purificare, niciun mecanism de reprimare nu mi-a fost deocamdată de folos. Fiindcă oriunde ajungeam, îndepărtându-mă tot mai mult de această țară, căutam iubirea aceea irosită, împrăștiată în jurul meu, risipită, nefolosită, pe care am lăsat-o acolo.

Da, este o țară care nu vrea să manifeste nicio ambiție, care ar prefera să primească totul de-a gata, fiindcă suntem atât de afectuoși, amabili, voioși și senini și știm să facem lumea să zâmbească – în zilele bune.

*

În țara aceasta am venit eu pe lume, la 8 noiembrie 1974. O lume care era prea ocupată cu alte lucruri pentru ca sosirea mea să-i atragă atenția în mod deosebit. Scandalul Watergate, campaniile împotriva Războiului din Vietnam, lovitura de stat militară din Grecia, criza petrolului și Elvis țineau lumea occidentală cu sufletul la gură, în vreme ce partea estică se afunda într-o lâncezeală obtuză sub Brejnev și nomenclatura sovietică. O lâncezeală care însemna să păstrezi puterea cu orice preț și astfel să respingi orice fel de reforme și să închizi ochii tot mai mult în fața corupției înfloritoare și a pieței negre.

Oricum, atunci s-a ascultat întâia oară în ambele părți ale lumii *The Great Gig in the Sky* a lui Pink Floyd. În vest, în public; în est, pe ascuns.

Iar Vîsoţki avea să cânte despre acele vremuri:

Eternul circ,
unde promisiunile se sparg
ca baloanele de săpun,
să jubileze cine poate.
Mari schimbări?
Cuvinte goale.
Nu-mi place asta,
mă scârbeşte.

În afară de nașterea mea și de căzătura surorii mele, nu s-a întâmplat nimic deosebit în ziua aceea. Poate doar faptul că mama, în războiul său veșnic cu tatăl ei și cu speranța eternă că rudele feminine o vor înțelege, și-a pierdut în ziua aceea răbdarea și a început să urle.

— Ești o târfă! ar fi strigat la ea bunicul meu, la care mama ar fi zbierat înapoi, plângând:

— Poate copilul unei târfe!

După două ore au început durerile facerii.

Amestecați în ceartă: bunicul meu autoritar, bunica mea infantilă și mama, care pierdea tot mai mult controlul asupra propriei vieți.

Celălalt eveniment excepțional din ziua aceea, chiar înainte să înceapă durerile facerii, a fost comoția cerebrală a surorii mele de doi ani și jumătate.

Cu câteva zile în urmă vizitase împreună cu bunicul nostru herghelia din apropiere și se îndrăgostise de caii arabi și de poneii daghestanezi, astfel încât în ziua nașterii mele bunicul a așezat-o pe un ponei și o ținea doar lejer de talie, când animalul s-a smucit și a azvârlit copila. S-a întâmplat atât de iute, încât bunicul nu a apucat s-o prindă.

A căzut și s-a lovit ca un bostan de pământul care era, ce-i drept, acoperit cu paie, dar totuși destul de dur pentru sora mea moale și rozalie.

În vreme ce bunicul alerga disperat la nepoata lui, îi făcea cu ou și cu oțet pe crescătorii de cai și îi amenința să le închidă „asociația”, mama a început să geamă, răscolită de ceartă și de cuvintele jignitoare care au răsunat încă multă vreme în „casa verde”, casa copilăriei mele. Bunica mea, care făcea pe arbitrul între soțul și fiica ei în certurile lor aprinse – destul de frecvente, de altfel – și, din moment ce nu lua partea niciunuia, întețea și mai mult mânia amândurora, a fugit de îndată în bucătărie, unde

ședea mama, și a înșfăcat, fără să scoată un cuvânt, telefonul greoi, atârnat pe perete.

Durerile au durat exact opt ore.

În același timp în care mama mea ajungea la clinica sătească în compania mamei ei trupeșe, sora mea, Daria, numită de obicei Daro, Dari sau Dariko, era și ea dusă la spital.

— Au! striga Daria.

Și:

— Aaaa! striga mama ei.

— Mamă! urla Daria, iar mama ei scâncea:

— Mamă!

Bunicul meu s-a suit în Lada albă a fiicei sale, fiindcă mașina lui de colecție, Chaika („Pescărușul”, numită oficial Gaz 13 și rezervată elitei sovietice), pe care o îngrijea și o iubea ca pe un copil, era prea înceată pentru șosea, și a gonit până la cel mai bun spital din Tbilisi, unde a fost constatată ușoara comoție cerebrală a Dariei. În vreme ce, la distanță de câțiva kilometri și câteva ore, a fost înregistrată nașterea mea.

Zbieretele mele au obligat-o pe mama mea epuizată să ridice capul, să mă privească și să admită că nu semănăm cu nimeni, pentru ca imediat după aceea să se prăbușească la loc în scaunul pentru nașteri, care părea improvizat.

Bunica mea a fost prima care m-a înregistrat în deplină cunoștință: Este un „bebeluș cu o nevoie de armonie preternatural dezvoltată”, a fost sentința ei, doar mă născusem în plină ceartă.

În privința armoniei avea să se înșele amarnic.

Bunicul, care între timp o adusese pe sora mea acasă de la spital – i se prescrisese odihnă la pat –, a primit la telefon vestea că eu, „firavă și brunetă”, venisem așadar pe lume și mă bucuram de o „sănătate stabilă”. S-a așezat pe terasă, s-a învelit cu vechiul lui veston marinăresc pentru care aveam să mă cert atât de des cu sora mea și a clătinat din cap.

În vreme ce mama lui cocea o prăjitură de bun-venit, aducea din pivniță vișinata ei mult-iubită și punea la cale sărbătorirea nașterii mele, bunicul stătea în continuare înțepenit, nevenindu-i să creadă ce faptă rușinoasă comisese iarăși fiica lui și, în afară de dat din cap, nu era în stare de nimic altceva. Nașterea mea îl silea să dea încă unei nepoate numele lui de familie, adică Jashi, fiindcă eram un copil din flori. Procreat de data aceasta nu cu un dezertor și trădător de țară, cum fusese tatăl surorii mele, ci cu un infractor – nici mai mult, nici mai puțin care se afla la închisoare în momentul nașterii mele.

— Copilul acesta este un produs al nerușinării Elenei, al depravării sale, și pecetluiește înfrângerea mea definitivă în lupta pentru onoarea ei, deci n-am niciun motiv să mă bucur sau să sărbătoresc nu știu ce. Copila asta, chiar de-i fără vină, e întruparea năpastei aduse de mama ei pe capul nostru.

Așadar aceasta a fost, într-un final, prima sa frază, după ce mama lui, străbunica mea, l-a îndemnat în repetate rânduri să catadicsească să reacționeze la venirea pe lume a celei de-a doua nepoate.

Da, în această privință nici nu se înșela foarte mult și, ținând cont de circumstanțele în care m-am născut, nici nu pot să-i iau vorbele în nume de rău.

Cele cinci zile cât am rămas cu mama la spital și în care bunica a venit zilnic la patul lăuzei cu supă de găină și murături, bunicul a stat acasă și a vegheat la patul Dariei, care nu înțelegea de ce nu avea voie să se ridice, și a distrat-o cu tot soiul de povești, jocuri, desene animate (instalase în acest scop un televizor în camera ei), iar Daria nu a aflat de existența mea și nici mama de comoția cerebrală a primei sale născute.

*

Daria era copilul adorat și idolatrizat în împărăția bunicului nostru autoritar, menită să fie venerată și privită cu admirație. Până când… dar să nu anticipez, până atunci aveau să mai treacă mulți ani în care ea a întruchipat cu brio rolul giuvaierului venerat de toți.

În pofida acestor circumstanțe, a rolurilor total opuse pe care bunicul și capul familiei noastre ni le-a atribuit de la bun început, din ziua în care m-au adus acasă de la clinica sătească, eu am avut asigurat pentru totdeauna un avantaj: iubirea necondiționată și nebună a străbunicii Stasia. Doar pentru mine. Străbunica mi-a dăruit mie iubirea pe care zeci de ani le-o refuzase tuturor celorlalți, pe care nu o oferea decât cu zgârcenie – împachetată, ascunsă, aproape ezitând – și în niciun caz fiului ei. Dar mie mi-a dăruit-o ofensiv, zgomotos, aproape obsesiv, copilăresc, excesiv. De parcă în toți acei ani ar fi așteptat doar venirea mea, de parcă s-ar fi păstrat numai pentru mine.

Ziua în care m-au adus acasă, firavă, boțită și deloc drăgălașă, a fost ziua în care Anastasia, acesta fiind numele ei întreg, și-a părăsit cetatea impermeabilă la sunete și a ieșit la lumina zilei, pentru a-mi saluta urâțenia. Nu a mai fost evazivă și ruptă de lume cum fusese atâția ani, fiindcă ceva s-a schimbat subit când m-a luat în brațe și a închis ochii.

Și, când s-a trezit din somnambulie și și-a privit în sfârșit strănepoata, a spus:

— E un alt fel de copil. Un copil deosebit. Are nevoie de multă protecție și mult spațiu liber.

Și toți s-au lovit cu palma peste frunte și au gemut. Bătrâna nebună se trezise la viață și nimeni nu știa precis dacă era un lucru bun ori devastator.

*

La început mi-a fost și mie dat să-mi ador sora.

În viața mea trecută am fost de multe ori întrebată dacă sufeream că ea era atât de frumoasă, îndrăgită și admirată de toți. Dar nu a fost așa. În

pofida dificultăților care ne-au însoțit pe Daria și pe mine de-a lungul copilăriei și adolescenței, deși ne-am chinuit, aproape torturat și foarte greu ne-am iertat greșelile, toate acestea s-au întâmplat doar fiindcă ne iubeam la nebunie.

Da, când eram mică amuțeam de îndată ce apărea Daria în preajma mea, de îndată ce se gândea să mă atingă pe cap sau să mă gâdile la nas. Îmi era imposibil să nu o ador, la fel ca toți cei din jurul nostru. Poate ar trebui să încerc să-i explic vraja neîndurătoare, naturală, spunând că avea părul auriu. Cu adevărat auriu. Că avea ochii diferiți, incredibil de diferiți și nemaipomenit de fascinanți, unul albastru precum cristalul și celălalt de culoarea alunei. Că avea un zâmbet fermecător și o voce aspră, neobișnuit de gravă pentru un copil atât de drăgălaș, vocea unui puști dolofan, îmbufnat. Dar aș simplifica lucrurile; nu ar fi de ajuns.

Chiar dacă bunicul o iubea pe Daria atât de mult și considera nașterea mea o nerușinare, fiindcă amenința dominația absolută a surorii mele, și chiar dacă am simțit acest lucru de la bun început, nu conta, asta nu m-a împiedicat să caut și să am nevoie de apropierea Dariei.

*

Eram un copil urât – și în acest caz înveți rapid să-ți dobândești frumusețea.

Stasia, cum fusese mereu numită Anastasia, fusese o femeie cu un șarm deosebit – nu extraordinar și amețitor de frumoasă precum Christine, sora ei mai mică, dar, când m-am născut eu, frumusețea străbunicii mele se transformase în ceva suprarealist, lunatic. Începuse să redescopere baletul și, astfel, să întinerească.

Formam un cuplu ieșit din comun.

Da, Stasiei îi datorez foarte multe, chiar dacă în copilăria mea au existat și momente în care aș fi preferat să revoc această deșteptare. În care i-am perceput iubirea ca pe un blestem și mi-am dorit

de multe ori să n-o primesc ca pe o recompensă bizară pentru toate celelalte privațiuni din copilăria mea. Dar, în esență, datorită ei am învățat să trăiesc, să dansez pe sârmă când toate în jurul meu luau foc, pe o sârmă întinsă deasupra celor mai înalți copaci, deasupra tuturor turnurilor, suspendată și fără frică – deoarece, în cădere, depărtezi brațele și zbori. Datorită ei am învățat să înjur – o calitate care nu e apreciată îndeajuns, capacitatea de a înjura bine când lumea din jurul tău începe să se clatine. Datorită ei am învățat să caut scăpare în situațiile fără ieșire, să mă cațăr pe ziduri când se surpă podurile și să râd *ca un soldat.* Mai ales atunci când nu aveam niciun motiv să râd.

Datorită ei m-am putut elibera de multe blesteme ca de niște haine incomode și datorită ei am putut străpunge aureole fățarnice. Toate acestea și multe altele le datorez Stasiei, cu care au început toate…

*

Ceva ce am primit de la Stasia și care m-a marcat poate cel mai profund a fost povestea covorului:

Într-o dimineață ploioasă – eram în clasa a doua sau a treia, rămăsesem acasă, în „casa verde”, fiindcă mă alesesem cu o răceală – am dat peste Stasia în mansarda care nu fusese niciodată în totalitate amenajată. Exista acolo un balcon fără protecție, lat cât o terasă, dar fără balustradă, unde noi, copiii, nu aveam voie, dar unde ne plăcea cel mai mult să stăm, ceea ce și făceam de multe ori, pe ascuns. Stasia era acum pe acel balcon și bătea un covor ros de molii, cu motive splendide, în nuanțe de grena. Nu mai văzusem niciodată covorul.

— Stai acolo. Să nu vii mai aproape! mi-a poruncit când m-a zărit.

— Ce faci?

— M-am hotărât să dau covorul acesta la restaurat.

— Ce înseamnă restaurat? am întrebat și m-am oprit în fața ei, fascinată.

— O să fac ca nou covorul ăsta vechi și o să-l atârn pe perete. Covorul i-a aparținut bunicii noastre și l-a moștenit Christine. Ei nu i-a plăcut niciodată, așa că mi l-a dat mie, dar nici eu n-am știut să-l apreciez până la bătrânețe. E un covor de perete foarte vechi, foarte valoros.

— Dar nu se poate să faci ca nou ceva vechi, nu-i așa?

— Ba se poate. Ce e vechi devine nou, adică altfel, nu mai este ce-a fost odinioară, dar nici nu trebuie să fie. Când ceva se transformă devine mai bun și mai interesant. Îl facem ca nou, îl atârnăm pe perete și vedem ce se întâmplă.

— Dar de ce? am vrut să știu.

— Un covor e o poveste. În ea se ascund, la rândul lor, nenumărate alte povești. Vino aici, ai grijă, ia-mă de mână, da, așa, acum uită-te, vezi motivele?

Am privit curioasă ornamentele colorate, pe fundalul sângeriu.

— Sunt toate fire separate. Fiecare fir este la rândul său o poveste separată, înțelegi?

Am încuviințat atentă, deși nu eram sigură că înțeleg.

— Tu ești un fir, eu sunt un fir, împreună alcătuim un mic ornament, împreună cu multe alte fire alcătuim un motiv. Firele sunt toate diferite, diferit de groase sau subțiri, în culori diferite. Motivele sunt greu de înțeles în parte, dar, dacă le privești în ansamblu, ți se dezvăluie multe lucruri fantastice. Uită-te aici, de exemplu. Nu e minunat? Ornamentul acesta este pur și simplu fantastic! La care se mai adaugă desimea nodurilor și numărul de noduri, plus diversele structuri cromatice – din toate acestea rezultă textura. Găsesc că este o imagine destul de bună. M-am gândit adesea în

ultima vreme la acest lucru. Covoarele sunt țesute din povești. Așadar trebuie păstrate și îngrijite. Chiar dacă acesta a zăcut ani la rând împachetat, pradă moliilor, acum trebuie să renască și să ne spună poveștile sale. Sunt sigură că și noi, fără să fi bănuit vreodată, suntem țesute în el.

Și Stasia a lovit cu toată forța în covorul greu. Nu am uitat niciodată această lecție.

Nu știu dacă ar trebui să-i mulțumesc Stasiei în acest punct pentru că m-a condamnat, mai mult sau mai puțin, cu revelația ei, să cad în mrejele poveștilor și să caut ani în șir, ca o obsedată, poveștile *din spatele* poveștilor, asemenea straturilor diferite ale unui covor valoros.

Voi începe așadar de aici, consolându-mă puțin, ca un copil care se teme și ține strâns lipită de piept jucăria sa dragă. Pentru că mă tem. Nu știu dacă mă voi ridica la înălțimea așteptărilor mele cu ceea ce încerc să-ți povestesc, dacă mă voi ridica la înălțimea așteptărilor tale, Brilka.

*

Și mă tem de aceste povești. Povești care se desfășoară mereu paralel, haotic; care ies în față, se ascund și-și taie vorba. Fiindcă se leagă și se străpung, se ocolesc, se suprapun și se iscodesc una pe alta, trădează și amăgesc, lasă urme, șterg urme și, mai ales, țin ascunse mii de alte povești.

Nu știu dacă am înțeles eu însămi totul, dacă am înțeles legăturile, dar trebuie să sper și să depărtez iar brațele la nevoie, dacă se rup toate sârmele, se surpă toate podurile, trebuie să sper că, dacă va fi necesar, voi zbura cumva.

Voi începe cu Stasia pentru a ajunge la tine, Brilka.

*

A venit pe lume în cea mai friguroasă iarnă a începutului de secol XX, așa mi s-a spus. Avea mult păr, i-ar fi putut împleti codițe, așa mi s-a povestit. La primul țipăt, practic ar fi dansat. Ar fi râs țipând, de parcă ar fi țipat mai degrabă pentru

a-i liniști pe cei mari – părinții, moașele, medicul de țară – și nu pentru că așa ar fi trebuit.

Se spune că de la primii pași ar fi schițat deja un *pas de deux.* A adorat ciocolata dintotdeauna și, înainte de a spune „tata", ar fi spus *Madame Butterfly.* A descoperit devreme gramofonul, avea cele mai recente discuri și înainte de a putea scrie și citi, cânta odată cu ele și dansa. Favorita ei era Eleonora Duse. Stasia ar fi fost mai agilă și mai dezghețată decât cele două surori ale sale. Și cea mai veselă și cea mai deșteaptă.

Dar se spun tot felul de lucruri în asemenea povești.

I-ar fi plăcut cărțile și artele frumoase, însă ar fi traversat vremurile în primul rând dansând. Și tot dansând i-ar fi sucit mințile locotenentului din Garda Albă la balul de Anul Nou din casa primarului, primul ei bal, unde ar fi părut obraznică și impetuoasă, aproape provocatoare. Cozile lungi împletite în jurul capului ca o aureolă i-ar fi luminat fruntea de porțelan. Atât de luminoasă va fi fost, încât el s-ar îndrăgosti pe loc. O iubire nepieritoare, desigur, pe vecie, desigur.

Se mai spunea că Stasia se pricepea foarte bine să călărească precum bărbații și asta l-ar fi impresionat pe locotenent, chiar foarte mult. Se arăta interesată de mișcarea sufragetelor și își dorea să urmeze cursurile unei școli de dans la Paris, Ballets Russes. Când el i-a cerut mâna, ea avea 17 ani, pe urmă a venit Revoluția și amenința să-i despartă. Înainte de plecarea lui în Rusia, Stasiei i s-ar fi făcut frică și ar fi uitat de sufragete și de Ballets Russes și s-au cununat în mica biserică, în prezența surorilor ei și a preotului Serafim. Noaptea nunții ar fi petrecut-o într-un han nu departe de stepă, în apropierea mănăstirii, în peșteră, doar ei doi, noaptea, peștera, pietrele. Așa se spune c-ar fi fost.

Bineînțeles că ar fi trebuit să rămână imediat însărcinată, așa se întâmplă în asemenea povești,

dar în aceasta nu.

Înainte de asta, l-ar fi rugat întruna pe tatăl ei, fabricantul de ciocolată, să-i îngăduie să plece la Paris pentru a învăța frumoasa artă a dansului, însă el i-ar fi răspuns mereu că nu se cade să călărească precum bărbații și cu atât mai puțin să-și răsucească într-un mod vulgar corpul într-un oraș străin.

Așadar a plecat la Petrograd, după soțul ei, nu la Paris.

Abia mult mai târziu, după multe rătăciri și multă suferință, s-a întors la căldura țării natale.

Acolo unde aveam să mă nasc și eu după multe decenii, și tu la fel, Brilka. Aici se încheie deocamdată legenda și încep faptele. Copilul, primul dintre cei doi pe care avea să-i nască, a devenit bărbat și a avut o fiică. Fiica a devenit femeie și ne-a născut pe Daria și pe mine. Iar Daria te-a avut pe tine, Brilka. Femeile, locotenenții, fiicele și fiii au murit, dar legenda, tu și cu mine, trăim. Așadar trebuie să încercăm să facem ceva cu ea.

CARTEA ÎNTÂI

Stasia

Nu, scapă substelelestrăine – nusepoate.

Aripaunuistrăinnnu-țițineedecaldmulttimp.

Per remea acceea eram printrea imei Acolo, unde e

iaucăzut în neno rocire.

ANNA
AHMATOVA

Se auzea soneria și niciuna dintre surorile ei nu deschidea. Cineva trăgea întruna de șnurul soneriei și ea continua să privească neclintită în grădină. Ploaia cădea deja de dimineață și făcea ca starea ei să devină ușor de înțeles, vizibilă pentru lumea întreagă. Ploaia, cerul cenușiu, pământul umed o dezgoleau și făceau ca lumea să-i vadă rănile.

Tatăl încă nu sosise și mama vitregă plecase cu micuța să cumpere stofe, în trăsura lui nouă, splendidă. A strigat după surorile ei, dar nu i-a răspuns nimeni. Atunci s-a ridicat încet și s-a silit să coboare treptele și să deschidă.

În fața ușii stătea un tânăr într-o uniformă albă. Nu-l mai văzuse niciodată și s-a retras puțin iritată din fața ușii grele de stejar.

— Bună ziua, dumneavoastră trebuie să fiți Anastasia, nu-i așa? Îmi dați voie să mă prezint? Simon Jashi, locotenent al Gărzii Albe și prieten cu tatăl dumneavoastră. Mă așteaptă, îmi dați voie să intru?

Așadar nu era un militar obișnuit, ci locotenent, ofițer. S-a mulțumit să dea din cap și i-a întins mâna. Bine făcut, înalt și lat în umeri, cu membre suple și mâini osoase, destul de păroase, nepotrivite cu ținuta dichisită, de parcă natura ar fi căutat să răzbată prin uniformă.

El și-a scos chipiul, care-i venea ca turnat și pe care ea îl găsea cam caraghios, și a intrat. Ea se întreba pe unde erau ceilalți, casa era ca abandonată, abia acum își dădea seama.

Din bucătărie venea miros de cafea și prăjituri, dar era goală; l-a condus pe oaspete pe acolo până în salonul a cărui ușă către grădină era deschisă. Ploaia pătrundea în cameră și perdelele albe fluturau în vântul umed. S-a repezit la ușă și a închis-o iute. Ploaia era o amenințare, la vederea ei îi venea să plângă iarăși, un lucru de neimaginat în prezența acestui străin.

I-a trecut prin cap că o recunoscuse și i se adresase pe nume, deși erau patru surori. De fapt nu fusese niciodată acasă la ei, se vedea după privirile curioase pe care le arunca în jur. Era o capcană. Da, asta era. Acum înțelegea de ce se golise brusc casa. Deci el era. Despre el era vorba. El era zeul mânios care-i aducea pedeapsa. El era garantul viitorului. El era casapul, călăul. A pălit și a ieșit cu pași nesiguri din cameră.

— Vă simțiți bine? a strigat el după ea.

— Oh, da, da, mă duc doar după cafea și prăjitură. Vă place cafeaua, da? i-a replicat ea din bucătărie, unde se sprijinise de perete și-și ștergea lacrimile cu mânecile.

Nimic nu va mai fi cum a fost. Înțelesese acest lucru brusc, își dăduse seama subit că i se încheiase copilăria. Că dintr-odată va avea o altă

viață, că totul, toate visurile, dorințele, viziunile ei se vor reduce la acest bărbat, la uniforma albă de rus, probabil un subaltern al guvernatorului gras și incult din Kutaisi, ce groaznic!

Îi venea să vomite, dar cafeaua aburindă din cafetieră și tortul de ciocolată tăiat în felii simetrice, de la cofetăria tatei, așteptau să fie servite oaspetelui.

Și așa tortul de ciocolată a fost prima jertfă pe care i-a oferit-o călăului ei. Să o înghită. Așa cum va trebui să-i ofere acestui executor, pentru a le ucide, toate promisiunile de viitor pe care viața i le șoptise la ureche noapte de noapte, prin faptul că va începe să trăiască viața lui, în care nu-și va găsi loc, în care va fi o străină, în care nu va ajunge nicăieri. Și-a mușcat buzele și și-a reprimat durerea.

A dus dincolo tava de argint cu cafeaua aburindă și serviciul de porțelan. Bărbatul ședea picior peste picior în fotoliul tatei și privea grădina verde, pe care ploaia grea o îneca și o îngropa cu tot cu floricelele de primăvară, ce creșteau lacome după viață și după căldură.

— Ah, e delicios! Tatăl dumneavoastră este un adevărat geniu. Și un om atât de bun. Atât de rezervat, un om smerit. Astăzi nu prea mai întâlnești asemenea oameni. Cineva plantează un copac și toată comunitatea trebuie să afle. Nimeni nu mai săvârșește astăzi fapte bune, în orice caz nu fără mare vâlvă. Tatăl dumneavoastră este altfel. Sunt foarte mândru să mă pot număra printre cunoștințele sale. Iar mama dumneavoastră… o ființă fermecătoare.

— Este mama mea vitregă.

— Ah!

— Vă rog să vă serviți. Mai avem destul tort. De dulciuri nu ducem lipsă.

— Da, cunosc creațiile tatălui dumneavoastră. Delicioasele tarte cu migdale și ce fabuloasă este spuma lui de prune! Un vis, nu altceva.

— Și de unde îl cunoașteți pe tata, dacă îmi permiteți să vă întreb?

— Eu… Eu i-am făcut odată o favoare, ca să spun așa.

— Tocmai spuneați că nu se cade să vorbim despre faptele noastre bune. În asta ar consta adevărata măreție, dacă v-am înțeles bine.

— Văd că sunteți foarte exactă.

— Așa sunt eu.

— Tortul este minunat. De ce nu gustați și dumneavoastră?

— Mănânc destul în fiecare zi. Mulțumesc.

— I-am făcut doar o favoare. Nu am spus că am săvârșit o faptă bună.

— O favoare este, prin natura ei, o faptă bună.

— Depinde de perspectivă, nu credeți? Fiecare om privește lucrurile din propria perspectivă, pe care ceilalți nu o împărtășesc neapărat.

— Nu la asta mă refeream. Există lucruri care ar trebui să fie comune tuturor oamenilor și pe care toți ar trebui să le considere la fel.

— Și care ar fi aceste lucruri?

— De exemplu, faptul că soarele este minunat și că primăvara poate produce miracole, că marea este adâncă și apa lină. Că muzica este magie, când o interpretezi corect. Că durerea de dinți este oribilă, iar baletul, cel mai frumos lucru din lume.

— Înțeleg. Vă place foarte mult să dansați, nu-i așa?

— Da, îmi place.

— Și nu vă place de mine deoarece credeți că nu vă împărtășesc această opinie?

— De unde să știu?

— Credeți acest lucru. Îl bănuiți.

— Nu bănuiesc absolut nimic.

— Nu vă cred.

— Ascultați, recunosc: da, cred că nu-mi împărtășiți multe dintre opinii, prin simplul fapt că faceți parte din armată, iar armata nu este pe gustul meu. De ce râdeți?

— Vă rog să mă iertați. Mă amuzați.

— Vai, ce frumos! Măcar unul dintre noi este bine dispus.

— Călăriți?

— Poftim?

— Ziceam: călăriți?

— Da, desigur, călăresc.

— În stilul feminin, presupun?

— Prefer stilul masculin.

— Splendid! V-ați încumeta să călăriți mâine cu mine prin stepă?

— Mâine am cursul de balet.

— Vă pot aștepta.

— Nu știu.

— Ori vă temeți?

— De ce să mă tem? În orice caz, nu de dumneavoastră.

— Atunci ne-am înțeles?

— Nu știu ce v-a spus tata despre mine, dar sigur nu este adevărat. Nu știu ce v-a promis, dar sigur nu-i voi putea îndeplini promisiunea. Risc bucuroasă să vă înfurii atât pe dumneavoastră, cât și pe el, dar nu am de gând să vă amăgesc. Nu vă voi iubi. De ce râdeți iarăși?

— Sunteți chiar mai grozavă decât v-a descris tatăl dumneavoastră.

— Ce v-a promis?

— Nimic. Mi-a permis doar să vă vizitez din când în când.

— Pentru ca mai târziu să mă mărit cu dumneavoastră și să nu mai am voie să dansez?

— Ca să ne cunoaștem mai bine.

— Sunteți mult mai în vârstă. Nu se cade.

— Am 28 de ani.

— Și totuși sunteți mult mai bătrân, 11 ani este o diferență mare de vârstă.

— Par foarte tânăr.

— Nu vă pricepeți deloc la balet.

— V-am văzut dansând la concertul particular din casa familiei Mikeladze.

— Serios?
— Da.
— Și?
— Ați fost destul de bună.
— Destul de bună? Am fost foarte bună.
— Posibil. Dar spuneați că nu mă pricep.
— Mă rog, orice diletant are dreptul la opinie.
— Vai, dar ce generoasă sunteți!
— Nu purtați mustață.
— Și ce înseamnă asta?
— Nu se cade.
— Ba da, după noua modă.
— Eu sunt conservatoare.
— Dar nu păreți.
— Nu mă cunoașteți.

— V-am văzut o dată, când aveați 14 ani, la concertul de vioară al fraților Maxim. Ședeam alături și ați fost atât de mișcată, încât ați plâns și apoi v-ați șters lacrimile cu mâneca rochiei. Nu ați folosit o batistă de mătase. Mi-a plăcut. Și pe urmă ați ieșit valvârtej din salon. Și după câteva luni v-am văzut la circul care, pe vremea aceea, își instalase cortul cel mare pe coline. Și ați mâncat un măr copt și v-ați lins degetele. Nu ați folosit o batistă de mătase. *Cum se cade.* Și mai târziu v-am văzut la balul de Anul Nou, primul dumneavoastră bal, acasă la primar. Ați fost fermecătoare la primul dans, dar partenerul dumneavoastră era un tont și nu știa să vă conducă. Vă călca întruna pe picioare și vă schimonoseați de fiecare dată. Ați ieșit și v-ați șters picăturile de sudoare de pe frunte cu colțul rochiei. Nu cu o batistă de mătase. După aceea v-ați așezat pe scara de piatră și ați ridicat privirea la cer. Atunci am hotărât că e momentul să vă cunosc.

— Dar *eu* de ce aș vrea să vă cunosc?

— Fiindcă și eu sunt unul care nu folosește niciodată batiste.

— Ce vreți să spuneți?

— Cine are nevoie de un văl, de un obiect – fie el și numai de mătase – între sine și lume se teme de viață. Se teme să trăiască, să simtă realmente lucrurile. Or, eu găsesc viața mult prea scurtă și mult prea frumoasă ca să n-o privesc în față, să n-o apuc cu ambele mâini, să n-o trăiesc cu adevărat.

— Vreți să spuneți că ne asemănăm?

— Vreau doar să spun că avem o atitudine asemănătoare față de viață.

— Dar eu tot nu mă voi mărita cu dumneavoastră și nu mă voi muta la Moscova.

— Dar eu nu sunt la Moscova. Sunt aici.

— Îi slujiți pe ruși și mie nu-mi plac rușii. Se spune că în curând vor fi răscoale, că e frământare în Rusia. Circulă zvonuri. În afară de asta, tata a fost și el în Rusia și și-a adus nevasta de acolo, când s-a însurat a doua oară. Știu eu cum stau lucrurile în lume.

— Și cum stau lucrurile?

— Ei bine, pentru noi, doamnele, nu foarte avantajos.

— Deci sunteți o adevărată sufragetă.

— Asta ce să mai însemne?

— În Europa există femei care se consideră egalele bărbaților. Și luptă pentru aceste drepturi. Se numesc sufragete.

— Și au dreptate, dacă luptă. Dar e un nume cât se poate de caraghios, după părerea mea.

— Atunci am putea ieși împreună să călărim în stepă. Să vedem dacă femeile sunt egalele bărbaților.

— Eu nu le consider egale, ci mai bune decât ei.

— Cu atât mai bine. Atunci pe mâine.

— Stați puțin… nici măcar nu știți unde am cursul de balet.

— Vă găsesc eu. Transmiteți-i salutări tatălui dumneavoastră. Nu e nevoie să mă conduceți. O doamnă cu adevărat emancipată trebuie să rămână întotdeauna așezată.

— Ce fel de doamnă?

— O doamnă care luptă pentru drepturile ei.

A ieșit cu pași ușori, iuți și un zâmbet glumeț pe buze. Stasia a rămas încremenită, nu-i venea să creadă ce se întâmplase. E imposibil să-ți placă propriul călău, nu poți să cochetezi cu el. Nu poți să-i oferi mai multe jertfe decât e necesar. Nu poți călări alături de el.

Pe urmă a izbucnit în râs. Ploaia se oprise și florile răsăreau din pământ. Pretutindeni răzbătea iar viața, cu toate promisiunile ei dulci. Stasia a deschis ușa către grădină și a alergat afară. Pământul era umed și picioarele i s-au înfundat în noroi. Dar asta nu a împiedicat-o să danseze un *pas de deux* în grădina noroioasă.

*

S-au întâlnit și au călărit prin stepă, amândoi în stilul masculin. Ea a fost fără îndoială incredibil de grațioasă și sigură de sine. De mică învățase să călărească și prefera caii din rasa kabardin, pe care-i călărea fără șa. Îi plăcea peisajul sărăcăcios al stepei. Cunoștea vechiul oraș al peșterilor ca pe propriul buzunar. Chiar dacă lumea se rătăcea mereu pe acolo, în labirintul acela misterios din scări de piatră, spații și ascunzișuri imbricate, Stasia găsea întotdeauna drumul de întoarcere. Drumul din orașul peșterilor, care fusese săpat în muntele enorm cu secole în urmă la porunca puternicei regine a țării și care devenise între timp un peisaj abandonat, unde cântau fantomele. Da, le puteai auzi, dacă strângeai bine pleoapele și-ți amuțeai toate gândurile. Sigur că locotenentul a fost și mai impresionat de priceperea ei. Au stat de vorbă despre câte-n lună și-n stele, iar Stasia l-a provocat deseori la întrecere.

Au început să iasă zilnic împreună la călărit. Curând, Stasia era atât de încântată de orele petrecute împreună în stepă, încât erau zile când uita chiar și să danseze.

Bineînțeles că Stasia, fetișcana noastră de 17 ani, s-a îndrăgostit. Locotenentul Alb se bucura de

încrederea sa, care creștea cu fiecare zi, cu fiecare ieșire în stepă. Și era ferm convins că și-ar face bine unul altuia, că el avea nevoie de o soție voluntară ca ea, iar convingerea lui fermă nu putea să n-o impresioneze pe Stasia.

Simon Jashi venera, de fapt, întreaga familie a fabricantului de ciocolată, iar tatăl adoratei sale îi împărtășea această simpatie. Anastasia nu avea să întâmpine niciun obstacol în alegerea viitorului soț, spre deosebire de sora ei mai mare care, de fiecare dată când îi cădea cu tronc vreun domn, putea conta pe dezaprobarea tatălui. În schimb, locotenentul Alb părea să fie prima alegere a lui.

Și, fiindcă vremurile erau tulburi și nimeni nu știa cum se va întoarce foaia, se impuneau acțiuni rapide. Și în dragoste.

*

Locotenentul Alb absolvise într-adevăr o școală de cadeți din Petersburg, pe vremea când încă mai exista Petersburgul cu balurile sale frumoase și dulceagul accent franțuzesc, și luptase doar scurtă vreme în Războiul ruso-japonez, în care fusese rănit, ridicat la rangul de locotenent și trimis înapoi în țară. Rana aceea îl scutise să fie trimis pe front în Primul Război Mondial. După însănătoșire, fusese repartizat în administrația din adormitul orășel natal, unde tria corespondența de război.

Simon nu se grăbea să ceară un transfer. Situația politică era încâlcită, iar lui îi lipsea determinarea, niciodată nu-și găsise locul în vreo ideologie care să-l călăuzească.

Pe vremea aceea existau nenumărate ideologii și grupări politice care apăreau ca ciupercile după ploaie, în cămăruțe de mansardă, cantine de subsol și locuințe întunecate din curți dosnice și care susțineau că dețin soluția la toate problemele ori știu cât se poate de precis cum să-i garanteze oprimatului popor rus un viitor luminos.

Simon provenea dintr-o familie burgheză: tatăl lui, un medic respectat, îi asigurase unicului fiu o educație bună. Influențat încă de timpuriu de ideile democrate și liberale, Simon venise în contact cu liberali în cercurile militare ale școlii de cădeți și participase la câteva adunări. Dar, în același timp, sesiza că erau prea slabi și prea nesiguri de țelurile lor pentru ca la nevoie să se poată împotrivi unei amenințări reale, cum era socialismul. Mai sesiza și că acțiunile socialiștilor erau tot mai zgomotoase, revendicative și impetuoase.

Circulau tot soiul de teorii conspiraționiste și legende despre conducătorii lor, dintre care mulți erau deja în arest sau fugiseră în străinătate.

Simon nu-i simpatiza pe socialiști, erau prea brutali, prea bădărani, prea gălăgioși pentru urechile sale burgheze, dar nici nu voia să se trezească în tabăra greșită. Trebuia să acționeze. Trebuia să se decidă, dar încă mai ezita, evenimentele nu erau încă limpezi, prea multe păreau încă posibile.

Pe front intrase deja în contact cu unele idei și înființase, după ce-l trimiseseră rănit în țară, cercul pentru „studierea scrierilor filosofice ale vechilor greci”, ca să ajungă, împreună cu alți derutați și nehotărâți, la o concluzie de unde să poată merge mai departe. Simon Jashi nu se considera nici reformist, nici revoluționar. Ca soldat supus autorității, servea fără să crâcnească armata cu ierarhiile ei bine stabilite, disciplina și repartizarea de sarcini. Îi plăceau structurile clare, raporturile ordonate, în care fiecare își cunoștea foarte bine locul. Simon era un om rațional. Era curtenitor, maleabil, mai degrabă posac și meditativ din fire, nu un adept al ideilor și faptelor înflăcărate. Nu avea nimic contra țarului, poate îi compătimea puțin pe țărani, cum era de bonton pe vremea aceea printre sus-puși.

Dar o trăsătură remarcabilă a lui Simon Jashi îi plăcuse probabil deosebit de mult fabricantului de

ciocolată, pentru a-l considera o partidă bună pentru fiica sa: era un om sentimental și un mare adept al trecutului. Iubea Rusia lui Pușkin, visa la fastuoasele baluri de pe vremea lui Napoleon, era de-a dreptul înduioșat de *Lacul lebedelor.* În ochii stră-străbunicului meu, avea așadar la inimă tot ceea ce ținea de conducătorul trimis de Dumnezeu, de țar adică, și astfel de o lume clar structurată.

Era ciudat și surprinzător pentru un bărbat atât de tânăr, dar se potrivea de minune cu imaginea despre lume a stră-străbunicului meu. Simon iubea vechea Rusie, elita europeană, viața frumoasă și strălucitoare din *vremurile bune de demult* – sau mai degrabă ceea ce înțelegea el prin acestea.

Să fii tradiționalist însemna pentru stră-străbunicul meu să trăiești potrivit valorilor elitei, să fii modest și să ai maniere ireproșabile, să nu tragi prea mult la desfătare, dar nici să nu fii un puritan. Să știi exact ce clasă socială a fost creată în care scopuri, ce fel de om trebuie să ocupe un anume loc în societate. Căci stră-străbunicul meu provenea din mica aristocrație georgiană scăpătată, învățase meseria de cofetar într-un hotel termal select din Crimeea, avansase acolo destul de rapid de la ucenic la șef al echipei de *chocolaterie.* Datorită artei sale câștigase drept clienți fideli numeroși aristocrați bogați, de ale căror favoruri se bucura și susținerii cărora le datora cei doi ani petrecuți la Budapesta, la un *maître chocolatier* care lucrase pentru curtea regală de la Viena.

Stră-străbunicul meu acumulase experiență în întreaga Europă, trecuse pe la cofetării excelente din Europa Occidentală, dar hotărâse totuși, împotriva așteptărilor maeștrilor săi, să revină în țara natală pentru a deschide o afacere proprie.

Descoperise o formulă secretă magică, dar din păcate nu dispun de informații sigure privind locul în care dezvoltase memorabila licoare: păstra în buzunar o rețetă care avea să revoluționeze gustul ciocolatei calde.

*

Această rețetă sau, mai bine spus, ciocolata caldă rezultată din ea, o voi introduce aici ca pe unul dintre personajele principale ale poveștii noastre, Brilka.

Din moment ce, din păcate, nu am voie să divulg ingredientele băuturii (sub nicio formă, în niciun caz, niciodată, niciodată), trebuie să găsesc cuvinte pentru a descrie ceea ce este de nedescris. Din păcate nu știu nici dacă stră-străbunicul meu a derivat această rețetă din alta ori a creat-o el însuși, dar a păzit-o ca pe un secret de război. Un lucru este cert: revenit în patrie, avea în buzunar garanția pentru succesul său viitor (efectele secundare ale ciocolatei sale magice încă nu erau cunoscute).

La început a fost o rețetă pentru o simplă ciocolată caldă vieneză. Adică nu pe bază de cacao, ci de ciocolată. Întâi se producea ciocolata, care apoi era topită și amestecată cu alte ingrediente.

Dar ceva din compoziția și prepararea acestei ciocolate o făcea deosebită, unică, irezistibilă, frapantă. Mirosul ei era deja atât de ademenitor și atât de intens, încât nu te puteai abține să nu-l urmezi.

Ciocolata era groasă și vâscoasă, neagră ca noaptea dinaintea unei furtuni grele și se consuma în porții mici, fierbinte, dar nu prea fierbinte, în cești și – ideal – cu linguriță de argint.

Gustul ei era incomparabil, consumul ei se asemăna cu un extaz spiritual, o experiență suprapământească. Te topeai laolaltă cu masa ei dulce, te contopeai cu această descoperire delicioasă, uitai lumea din jur și trăiai un sentiment de fericire unic. Totul era așa cum trebuia să fie, din momentul în care gustai această ciocolată.

S-a întors în țară de la Budapesta exact la pragul dintre secole, cu rețeta lui secretă în buzunar. Stră-străbunicul meu era mândru de ceea ce realizase și credea că galanteria și distincția de la Paris sau

Viena puteau fi transferate în provincia georgiană, că gustul oamenilor putea fi influențat și transformat.

După întoarcerea în țară s-a însurat cu o elevă de la școala de măicuțe a Mănăstirii Maicii Domnului, o femeie pioasă și tăcută, am putea zice înclinată către melancolie, pe nume Ketevan. Ea nu voia să aibă nimic de-a face cu Imperiul Rus, considera anexarea Georgiei de către Rusia drept greșeala fatală din întreaga istorie a Georgiei și a refuzat toată viața să vorbească rusa. El s-a îndrăgostit de ea, nu a fost o căsnicie aranjată, dar, din păcate, nici fericită. Ea avea alte valori, Rusia era pentru ea rădăcina răului, în vreme ce stră-străbunicul meu vedea în Rusia o șansă și era de părere că rușii facilitaseră accesul Caucazului la cultura mondială și combătuseră analfabetismul oamenilor de rând și lăcomia micii aristocrații georgiene. El era țarist și se bucura de toate privilegiile pe care i le oferea stilul lui de viață colaborationist. Însă soția lui afirma neobosită că Georgia era doar o colonie, iar cultura slavă o va ruina pe cea caucaziană.

— Noi înșine l-am chemat pe marele nostru vecin, l-am invitat la noi, încerca stră-străbunicul meu în primele luni de căsnicie să-i schimbe nevestei sale părerea.

— I-am invitat să ne ajute, nu să ne ocupe. Regele nostru, sătul de ocupațiile și incursiunile vecinilor musulmani, nu a mai văzut altă scăpare și a ales din două rele pe cel mai mic, în opinia lui, când l-a rugat pe țar să semneze un tratat de protecție. Un tratat de protecție cu accentul pe protecție. Dacă-mi dai voie să-ți amintesc, replică Ketevan.

— Da, iubita mea, dar *de facto* a însemnat ca din acel moment să fim subordonați marelui imperiu țarist, regele nostru a știut acest lucru când i-a chemat pe ruși în țară.

— Sigur, scumpul meu, dar nu va fi știut că vecinii noștri din nord aveau să ne accepte invitația nu pentru câțiva ani, ci pentru câteva secole.

Ketevan nu se dădea bătută.

— Eu cred că e greșit, iubita mea, să tot evocăm imaginea lui David și Goliat ca pe o parabolă a țării noastre, cred că astfel simplificăm prea mult situația. Fiindcă prea mulți georgieni au profitat de ea, Ketevan, nu poți să nu-mi dai dreptate?!

— Acomodarea este, la noi în țară, întotdeauna una prefăcută, iar în miezul acestei acomodări vei găsi întotdeauna dorul după ceea ce ne este specific. Mă refer la georgienii autentici, nu la trădători, replică Ketevan și îi arunca soțului o privire disprețuitoare.

*

Ketevan nu se prea amesteca în afacerile lui, era o bună gospodină și știa să se prezinte și în societate, i-a născut două fete, dar dragostea și afecțiunea dintre ei s-au stins după a doua naștere. Ketevan s-a dedicat unei vieți pioase, se ruga și întreținea relații bune cu biserica și preoții, în vreme ce soțul ei deschidea magazinul *La chocolaterie,* pe care toți aveau să-l numească din acel moment „fabrica de ciocolată”, iar pe străstrăbunicul „fabricantul de ciocolată”. Afacerea înflorea, cifra de afaceri creștea de la an la an, iar reputația fabricantului de ciocolată se consolida.

El era dezamăgit că soția nu-i aprecia succesul, nu profita de privilegiile financiare și sociale ale familiei și nu părea să se bucure de bunăstarea crescândă. Sperase să primească și din partea ei susținerea și încurajarea care-i veneau din partea altora. La cinci ani de la întoarcerea în patrie era patronul unei cofetării celebre în oraș și avea de gând să deschidă filiale în toată țara; mai târziu, aflat pe culmea succesului, visa să poată aproviziona tot Imperiul Țarist cu cele mai bune produse din ciocolată.

Producea torturi divine și prăjituri de tot soiul. Ciocolată cu trufe, ciocolată amăruie, ciocolată de lapte cu jeleu de caise, soiuri cu nuci și struguri, dar și lucruri exotice, precum tarta de ciocolată cu piper negru, bomboanele cu vișinată și cele învelite, de ciocolată cu mentă, biscuiții de ciocolată cu cremă de smochine sau ciocolata cu nuga și jeleu de pepene-roșu. *La chocolaterie* reușea să îmbine patiseria franceză și cofetăria austriacă tradițională cu opulența est-europeană.

În fiecare dimineață la ora 6 se ducea la cofetărie și adăuga în amestecurile enorme de ciocolată, pregătite de către angajații săi, propriul melanj de ingrediente, căruia i se datora aroma specifică a fiecărui produs din sortimentul său. Nimeni nu știa să-i descifreze formula și tocmai asta făcea produsele lui atât de irezistibile.

Până atunci adăugase amestecul lui special în toate produsele de ciocolată doar în cea mai mică doză, doar ca aromă complementară, dar ciocolata caldă s-a dovedit a prelua pe deplin vraja.

Fiindcă succesul remarcabil al formulei sale magice îl încuraja și îl făcea să cocheteze cu planuri ambițioase de expansiune, intenționa să prezinte cireașa de pe tort a creațiilor sale – ciocolata caldă – abia când se va afla pe culmea celebrității în Tbilisi, Moscova sau Petersburg, pentru a-i face pe toți să leșine de admirație. În pofida sau poate datorită succesului său, fabricantul de ciocolată, continuând să spere la un moștenitor, și-a jurat să păstreze rețeta în familie și deocamdată să o țină secretă.

După spusele Stasiei, decizia aceasta ne-a salvat întreaga familie, dacă nu chiar țara, de la ruină totală.

*

Pe lângă profesia sa, stră-străbunicul meu, cetățean de onoare al orașului, participa și la viața social-culturală, frecventa cercurile înalte ale politicii locale, înființase singurul club pentru

domni din oraș (după moda europeană), patrona diverse cercuri de literatură, teatru și filosofie, prezida Societatea pentru Tradiție și Onoare și mai era și unul dintre cei mai bogați locuitori ai urbei, pe care dorea s-o transforme în Nisa Caucazului, dacă tot era Tbilisi deja considerat Parisul Caucazului.

Pe soția lui nu o prea interesau aceste aparențe, ea prefera să se ocupe de studiul Bibliei și de educația strictă a celor două fete. De fiecare dată trebuia convinsă să participe la vreun eveniment monden și nici nu se dădea în vânt să călătorească, ceea ce-i displăcea fabricantului de ciocolată. Iar religiozitatea ei exagerată îl agasa. Simțea că astfel pierduse legătura cu fiicele, care deveneau și ele – sub stricta supraveghere a mamei și a guvernantelor evlavioase – fete pioase, timide, câtuși de puțin europene.

Părea să piardă, cu consecințe grave, bătălia de pe frontul feminin din propria casă.

Îi trebuia un fiu! Copleșitoarea majoritate feminină din casa lui devenise pur și simplu amenințătoare. Avea nevoie de un moștenitor, de un bărbat care să lupte alături de el împotriva celuilalt sex. Fiindcă soții nu mai împărțeau de mult patul conjugal, știa că va fi nevoie de multă muncă de convingere și de mult timp. În afară de aceasta, Ketevan avusese mari dificultăți cu cele două nașteri și nici nu se bucura de o sănătate foarte robustă, așadar nu putea fi ușor convinsă să-și asume o nouă sarcină.

Deși i-a explicat soției sale în repetate rânduri că era vorba doar despre moștenire, că fabrica de ciocolată avea nevoie de un succesor masculin, ea nu s-a lăsat impresionată și l-a consolat că cele două fete se vor mărita la un moment dat, iar un ginere cu stofă de comerciant reprezenta o soluție la fel de bună.

Trebuia așadar să recurgă la alte mijloace pentru a-și convinge nevasta să-i nască un moștenitor.

Atunci s-a hotărât să-i prepare creația lui cea mai bună, ciocolata caldă, căci cu cât era mai mare cantitatea de ingrediente, cu atât creștea și efectul rețetei.

În prezența unui cvartet de coarde, angajat special să cânte pentru ea în fabrica de ciocolată închisă pentru vizitatori, la lumina lumânărilor și învăluit de aroma amețitoare a propriei creații, a servit-o cu cea mai frumoasă ceașcă de porțelan pe care o găsise în magazin și a lăsat-o să savureze ciocolata cu linguriță, în vreme ce-i vorbea mieros, încercând s-o convingă cât de indispensabil îi era un succesor masculin.

Cum s-a întâmplat și altora mai târziu, pofta nestăvilită de mai mult s-a trezit și în Ketevan și în zilele următoare și-a implorat soțul să-i mai prepare ciocolata caldă. Și așa a putut stră-străbunicul meu, în sfârșit, să-i dea un ultimatum în favoarea lui: dacă acceptă o nouă sarcină, în următoarele nouă luni îi va prepara în fiecare zi o ciocolată caldă. Rezistența lui Ketevan a fost înfrântă, pofta după cel mai delicios gust din lume nu-i dădea de ales, trebuia să-și calce pe inimă și să-i accepte oferta.

*

Și așa se face că, după nouă luni, îngrijită de un medic de țară și două moașe, suporta iarăși în dormitorul ei durerile nașterii. A durat mai multe ceasuri până când au scos din ea o fetiță sănătoasă, bine-făcută (mama s-a mulțumit să ofteze dezamăgită). Credea că scăpase cu bine de toate, când medicul a strigat îngrijorat că nu s-a terminat. Mai venea unul. După ce Ketevan a mai împins și a mai țipat o vreme, a văzut lumina zilei încă o fată.

Dar al doilea copil nu a vrut cu niciun chip să țipe.

— Ceva nu e în regulă cu plămânii, copilul s-a învinețit, nu poate să respire, a diagnosticat medicul și l-a bătut viguros pe spate.

După câteva minute a trebuit să constate decesul celei de-a doua născute (fuseseră gemene monozigote).

Însă prima născută, botezată Anastasia, părea sănătoasă și voioasă și urla în gura mare după lapte de mamă.

Ketevan a murit la scurt timp de o pneumonie de care se îmbolnăvise în timpul lăuziei; repede, fără să sufere prea mult, după ce o alăptase pentru ultima oară pe Anastasia.

Cele două tragedii au fost primele din viața străstrăbunicului meu și s-au succedat atât de iute, au fost atât de definitive și radicale, încât el și-a lăsat toate afacerile pe mâna primului său secretar și nu a mai fost în stare să iasă din casă. Doar dimineața se ducea la cofetărie cu pași lenți, târșâiți, pentru a pregăti amestecul pe care-l adăugau la toate soiurile de ciocolată.

Chiar dacă, în ultimii ani, dragostea pentru soția lui nu mai fusese la fel de proaspătă și strălucitoare ca la începutul căsniciei, rămăsese totuși o parte importantă din viața lui; pierderea mamei copiilor săi atârna greu și nu știa ce să facă acum, rămas singur, cu cele trei fete.

În această perioadă au început să-i vină gânduri bizare. Nu scăpa de sentimentul că era vinovat de moartea soției lui. Dacă nu ar fi obligat-o la o nouă sarcină, ea ar fi rămas în viață și el, la rândul său, ar fi fost scutit de tragedia morții unui copil.

Creația lui seducătoare să fi fost cumva fatală? Ciocolata, pe care i-o preparase cu atâta entuziasm pe parcursul atâtor luni, să fi provocat nenorocirea? Era poate prea delicioasă, pentru a nu plăti scump savurarea ei? Le aducea atâta fericire și uitare de sine oamenilor care gustau din ea, încât realitatea se răzbuna apoi și mai abitir? Să fi fost chiar blestemată? Era posibil ca el să fi descoperit ceva *prea bun* pentru oameni? Poate nu din calcul, cum crezuse la început, se gândise să ofere ciocolata caldă spre vânzare abia când urma să

ajungă pe culmea succesului, ci dintr-o presimțire care-l lăsa să adauge doar în doze mici amestecul la produsele sale?

În același timp îl încercau îndoielile, i se părea copilăros să creadă în ceva atât de irațional. Nu era nici măcar credincios, se îndoia și de biserică, cu atât mai mult de superstiție, pe care o considera un soi de religie pentru săraci.

Pentru a-și băga mințile în cap, s-a hotărât să-i lase moștenire Anastasiei tot ce avea mai de preț: ea avea să primească rețeta ciocolatei calde. Și și-a jurat să-i dea rețeta la nuntă, drept cea mai valoroasă zestre pe care i-o putea oferi.

*

Încetul cu încetul, fabricantul de ciocolată s-a trezit din amorțeală și a angajat o femeie de la țară, care născuse recent, s-o alăpteze pe Anastasia. A concediat-o până la urmă pe guvernanta severă și evlavioasă și a găsit o dădacă tânără, care s-a ocupat de fete cu drag și răbdare.

Cea mai mare dintre cele trei fete, Lida, avea deja șase ani și moartea mamei a afectat-o probabil cel mai mult. Ea fusese întotdeauna preferata mamei și încercase mereu să-i facă pe plac. Prin urmare era exagerat de sfioasă, tăcută și cucernică, de parcă n-ar fi fost copil, ci deja femeie în toată firea. Tatăl chiar se temea puțin de ea, de privirea severă, de moralitatea pronunțată, de firea mohorâtă.

A doua fată, Meri, care avea cinci ani, nu manifesta încă trăsături de caracter concludente, dar era bolnăvicioasă și avea o nemulțumire pentru care tatăl ei nu găsea leac.

Celor două fete le lipsea mama, iar tatăl le era străin. Fiindcă, până la moartea mamei, fusese mereu plecat la muncă sau ca să-și îndeplinească obligațiile sociale, fuma pipă, era gălăgios, îi plăcea să bea coniac cu amicii în biroul său și vorbea despre lucruri care nu le interesau pe fete.

Dar cea mică, Anastasia, pe care toți aveau s-o numească foarte curând Stasia, era un copil încă neinfluențat de toate acestea. Era mult prea mică pentru a conștientiza pierderea mamei, nu avea amintiri; în pofida circumstanțelor dificile în care se născuse, era un copil vesel, cu o claie de păr impresionantă, încă de la naștere i-ai fi putut împleti codițe – am mai spus asta – și încă de mică vădea o fire impetuoasă.

Fabricantul de ciocolată și-a propus să nu facă nicio greșeală, să nu o lase să se îndepărteze de el, ca surorile ei, și să crească primind filosofia lui de viață.

*

După ce a trecut primul și cel mai apăsător an de doliu după stăpâna casei, fabricantul de ciocolată și-a luat inima în dinți și s-a hotărât să dăruiască familiei sale un nou început.

Și așa se face că stră-străbunicul meu s-a străduit în următorii patru ani să le intre fetelor sale în grații. Le-a răsfățat și le-a familiarizat cu laturile frumoase ale vieții, pe care mama lor li le refuzase: aveau voie să mănânce tot ce doreau și să se culce târziu, să meargă la bazar și la circul ambulant, să se joace cu fetele de țărani, să lipsească duminica de la biserică, să se păteze și să zburde prin casă, să vină cu el la cofetărie și să mănânce câtă ciocolată pofteau, să-și facă temele după ce se jucau și să-și dorească haine frumoase și jucării de la el, când pleca în vreo călătorie de afaceri.

În acei ani s-a creat în casa fabricantului de ciocolată o atmosferă de libertate și lipsă de griji, iar micile și numeroasele neglijențe care începeau să devină vizibile în locuința cândva impecabilă nu păreau să deranjeze pe nimeni, dimpotrivă, contribuiau la atmosfera destinsă.

Stasia și-a amintit mereu cu multă bucurie primele zile ale copilăriei și epoca „dominației fetelor” în casă. Când tatăl lor a adus acasă, dintr-o

călătorie de afaceri la Kiev, o femeie înaltă, cu o înfățișare slavă cam rece, dar foarte impresionantă, care nu înțelegea boabă de georgiană, și a prezentat-o drept noua lui soție, situația s-a schimbat de la o zi la alta. O casă fără femeie nu este o casă, a spus atunci tatăl, care se cam săturase să trăiască singur. Nu avea de gând să o înlocuiască pe mama lor, dar le ruga insistent s-o primească cu respect și inima deschisă pe Larisa sau Lara Mihailovna, ca nou membru al familiei lor.

S-a dovedit însă ca Lara Mihailovna, care provenea din aristocrația moscovită și mai fusese măritată cu un negustor ucrainean – între timp decedat, care cam trăsese la măsea –, nu era ușor de acceptat. Era autoritară, obișnuită să fie curtată și alintată, avea înclinație către lux și considera sub demnitatea ei mutarea în provincia georgiană. Spre deosebire de fete, pe tată nu părea să-l deranjeze firea dificilă a Larei. Fie îl delecta pe noul ei soț noaptea cu talentele sale incredibile, pentru care merita să uite asprimea zilelor trăite cu ea, fie era înzestrată cu alte calități spirituale, care i se revelau doar bărbatului. Fiindcă altfel nu se poate explica de ce-și copleșea fabricantul de ciocolată noua soție cu daruri scumpe, de ce subordona totul dorinței și voinței ei și o lăsa să-l trateze ca pe un iobag.

Atmosfera veselă și destinsă din ultimii ani a cedat în fața unei ordini ierarhice apăsătoare, în care Lara dădea tonul.

Pe fete le găsea prost-crescute și a început pe loc să le educe. Întâi le-a trimis pe cele mari, Lida și Meri, la o școală strictă pentru fete din înalta societate, pe urmă a angajat o profesoară de pian, care exersa neobosit cu ele din două în două zile, urmată de un preceptor, care să le cizeleze limba rusă, fiindcă aveau un accent oribil, potrivit Larei.

Ea însăși savura avantajele vieții alături de soțul ei și cele ale poziției lui sociale: mergea la băi,

organiza cine festive, participa la baluri, comanda stofe din Franța și pălării, a angajat două servitoare noi și cumpăra bijuterii și multe vaze de porțelan chinezești, care-i plăceau foarte mult.

Stră-străbunicul meu a înflorit și el, Lara părea femeia pe care și-o dorise mereu alături. Trecea bucuros cu vederea faptul că fetele lui râdeau tot mai rar, tăceau tot mai mult și scoteau limba la Lara de cum le întorcea spatele, fiindcă ea era mai mult decât prezentabilă, știa să profite de avantajele averii, iubea atenția, călătoriile, bijuteriile și bârfele, mergea la biserică doar de Paști și de Crăciun și știa să impresioneze, îndeosebi sexul masculin.

La doi ani de la cununie a venit pe lume Christine, mezina. La șapte ani după Stasia.

Fabricantul de ciocolată își dorea în continuare un fiu și nu renunțase la speranța că-l va avea. Dar nici el, nici Lara nu mai erau foarte tineri și o nouă sarcină nu a mai fost posibilă. Și așa a rămas Christine – după numeroase cure și strădanii – ultima încercare a stră-străbunicului meu de a avea un moștenitor.

Christine avea să devină mezina clasică: alintată, răsfățată și arogantă. Declarată de mama ei, în modul cel mai firesc, drept singura prințesă din casă și pur și simplu adorată de tatăl ei. E drept, Christine era un copil de o frumusețe aproape supranaturală. Oricine venea în vizită nu se putea opri – spre mândria părinților – să vorbească despre frumusețea fetiței. Ce chip de madonă, ce grație, ce trăsături perfecte, ce membre fine!

Într-adevăr, fetița întruchipa idealul colaborării slavo-caucaziene. Mai ales că a știut de mică să profite de faptul că era privilegiată și s-a priceput foarte bine să obțină ceea ce dorea. Viața surorilor mai mari nu a devenit deloc mai simplă.

Poate că tocmai din cauza acestor schimbări din casa părintească Stasia a dezvoltat un soi de spirit

protestatar. Fiindcă, altfel decât Lida cea tăcută și atrasă de viața monahală și de Meri cea superficială și neastâmpărată, Stasia a remarcat foarte devreme că trebuia să se impună în familie, altminteri ar trece neobservată, în umbra unui copil mic cu care avea în comun doar tatăl.

Astfel a învățat repede să-și exprime opinia, să se concentreze asupra propriilor dorințe și visuri, să facă lucruri pe care Lara și Christine nu le-ar fi făcut în ruptul capului, ca de exemplu să călărească asemenea unui bărbat un cal kabardin, să fie interesată de drepturile femeilor, să nu poarte bijuterii, să nu o atragă luxul și, mai presus de toate, să ia lecții de balet, să viseze la o carieră de balerină și să-și plănuiască plecarea la Paris.

*

Vremurile se schimbau și atmosfera politică din marele imperiu țarist era din zi în zi mai încordată. Fabricantul de ciocolată începuse deja să-și facă griji în legătură cu viitorul lui și al copiilor săi, deoarece comuniștii, de care parcă se umpluse țara în ultimii opt ani, nu prevesteau nimic bun. Stră-străbunicul meu se temea și el, ca toți reprezentanții elitei georgiene, de proletariatul căruia-i făcea cu drag donații, dar de care se ferea pe cât posibil.

Nu credea în socialiști, nu credea în revoluție, nici în reforme radicale și, chiar dacă urmărea cu îngrijorare veștile din Rusia, se zice că repeta întruna că, în țara lui, bolșevicii nu se vor putea impune niciodată (prima celulă a celui de-al Treilea Grup lucra deja la capacitate maximă în capitala georgiană și avea să proclame independența țării la un an de la Revoluția din Octombrie).

Amestecul bine dozat al lui Simon Jashi de *valori bune din trecut,* dorință de stabilitate și implicare pentru un liberalism moderat reprezenta pentru fabricantul de ciocolată un soi de garanție pentru dăinuirea afacerilor sale. Pe deasupra,

Simon era militar și, la nevoie, le-ar fi fost și Roșiilor de folos putând asigura astfel viitorul familiei sale. Fabricantul de ciocolată, dacă tot nu avea moștenitori, își dorea un bărbat alături, fiindcă viitorul se pregătea să bată la ușă și nimeni nu știa cum arăta.

Prima lui născută nu avea să-și găsească niciodată un bărbat, așa monosilabică, posacă și evlavioasă cum era. Iar el începea să se obișnuiască cu gândul să i-o cedeze pe Lida bunului Dumnezeu, pe care ea parcă-L iubea cel mai mult dintre toate ființele masculine – Dumnezeu o fi de vreun gen anume? se întreba uneori fabricantul de ciocolată seara, în biroul lui, la un pahar de coniac bun, când se lăsa în voia gândurilor și grijilor sale.

A doua născută, care avea deja 21 de ani și, ca atare, vârsta pentru măritiș, nu se dovedea nici ea un caz ușor. Se logodise la 19 ani cu fiul unui bancher și nimic nu părea să stea în calea promițătoarei alianțe familiale, până când într-o bună zi anunțase că nu se mai mărită, fiindcă el e fustangiu și asta nu se va schimba probabil nici după nuntă.

— Dar Meriko, scumpa mea, lumina vieții mele, lasă-l pe sărmanul băiat să se bucure puțin de viață. Noi bărbații suntem ființe slabe, avem nevoie de mai multă afecțiune decât voi femeile, lasă-l să se mai uite puțin în dreapta și în stânga, cui face rău? În calea unui bărbat apar multe tentații și e greu să li te împotrivești. Te iubește și te respectă, asta contează cel mai mult pentru o femeie.

Așa încercase fabricantul de ciocolată să o facă pe fiica lui să se răzgândească. Dar ea pufnise disprețuitor și replicase că nu e fraieră. Nu-și va irosi viața doar ca să scape el de-o povară din casă. Bineînțeles că fiul de bancher era un afemeiat notoriu, iar Meri nu era suficient de autoritară pentru a-l potoli. Și da, stră-străbunicul meu ar fi

vrut s-o vadă la casa ei, căuta, în fond, aliați în vremurile tulburi care se anunțau, ce era greșit în asta? Dar, în același timp, admirase hotărârea și cedase.

De atunci trecuseră trei ani și niciun pretendent nu părea pe placul lui Meri. Unul era prea plicticos, altul prea bătrân, următorul avea o scorpie de mamă și așa mai departe.

*

Dar Stasia era cea care-i dădea cele mai mari bătăi de cap. Totuși stră-străbunicul meu nu putea să n-o iubească pe a treia sa fiică, îi purta dragostea cea mai sinceră și respectuoasă pe care o putea simți. Stasia era cea mai deșteaptă, cea mai iute, cea mai căpoasă dintre fetele lui, cea care-l enerva cel mai mult și-l înfuria cel mai des. Dar îi iubea firea de ștrengăriță, până și visurile trăsnite și mania dansului. Stasia știa ce voia și, spre deosebire de micuța Christine, nici nu-i veneau toate de-a gata. Ea făcea doar ceea ce considera important. Poate că tatăl se recunoștea cel mai bine în ea, poate că încă îl mai mustra conștiința din pricina nevestei răposate și a bebelușului mort, dar poate că Stasia îi era pur și simplu mai accesibilă, nu atât de străină și sucită precum surorile ei mai mari.

Iubirea față de ea era atât de profund și ferm înrădăcinată în inima lui, încât uneori îl durea, deși cei doi se certau cel mai mult și cel mai zgomotos, iar ea era obraznică și uneori chiar insensibilă. Dar el ținea neapărat ca ea să fie fericită, să aibă o viață din care visurile ei să nu fie excluse în totalitate – chiar dacă nu se gândea nicio secundă să-și trimită fata în Sodoma și Gomora occidentului, la Paris, ca să devină o dansatoare frivolă.

De aceea, cu atât mai bucuros a fost când Stasia a răspuns la încercările de apropiere ale lui Simon Jashi și nu a fost reticentă față de el.

Până atunci, Stasia nu voise să audă de bărbați, refuzase să-și poarte hainele de duminică la

biserică, să se plimbe împreună cu mama vitregă și surorile ei vinerea, pe strada principală – un soi de târg de mirese – și dăduse cu flit bărbaților care flirtau cu ea la toate balurile de tineret și orășenești.

Simon părea să poată deveni o ancoră în apele de nepătruns ale firii Stasiei.

Dar, în această privință, stră-străbunicul meu avea să se înșele.

psă de politeţe, poate de o are cecla sa superioa

r ă n u s - a s t r ă d u i t l a t i m p s ă o b i ș n u i a s c ă p o p o r u

lcubunelemaniere.

LEVTROȚKI

Grijile stră-străbunicului meu erau de înțeles, Brilka, fiindcă vremurile erau tulburi. Foarte tulburi.

Când Stasia, la 17 ani, l-a cunoscut pe Gardistul Alb, Primul Război Mondial făcea ravagii deja de trei ani. Coșmarul care avea să dureze patru ani și să facă prăpăd pe jumătate din glob a costat până la urmă peste 17 milioane de vieți omenești și a adus aproape 40 de țări în pragul dezastrului.

În țara noastră mică și în orășelul nostru adormit, cumplitele consecințe s-au resimțit, în principal, prin intermediul marelui nostru vecin și „protector” din nord: problemele economice,

politice și sociale de acolo păreau să fi ajuns la apogeu. Mii de soldați și țărani dezertau de pe front și, deziluzionați și contaminați cu noua ideologie a socialismului, reveneau în patrie.

În acele zile, locotenentul Alb Simon Jashi ținea discursuri la cercul lui de filosofic, fumându-și gânditor pipa.

— Ca orice țară totalitară, Rusia suferă și ea de complexe de inferioritate seculare – cel mai dureros și, în același timp, perfid este probabil propriul imperialism, de aceea a fost și este în Rusia deosebit de mare receptivitatea la scrierile și modelele de gândire socialiste. Până și frumusețea Petersburgului se întemeiază pe oameni înfometați, pe iobagi și pușcăriași chinuiți până la moarte, obligați să clădească un oraș atât de grandios, cu nimic mai prejos decât Parisul sau Viena.

Eu cunosc această țară. Am slujit-o. Dar clasa superioară rusă are acest complex. Pe care îl are și clasa superioară georgiană, vă rog să mă credeți. Prea frumoasă este viața pe care o trăiesc ele acolo, clasele superioare, pentru a o schimba, dar prea cruntă este privelișteа țăranilor majoritar analfabeți și asupriți. Eu, personal, nu cred că revoluția este un strigăt al poporului, ci mai degrabă că se trezește din conștiința încărcată a celor privilegiați, a adăugat el cu o mină deosebit de gânditoare.

— Deci tu crezi că atunci când Eliberatorul, țarul Alexandru al II-lea[1], a desființat prin decret iobăgia, a acționat tocmai dintr-un asemenea complex, fără să se gândească la faptul că acest pas ar putea conduce la un dezastru economic și mai ales ideologic? a întrebat un student înflăcărat.

— Da, asta cred. Pentru că, dăruindu-le țăranilor libertatea, diferențele sociale au devenit și mai vizibile. Și să nu uităm că, în ultimii ani, mii de tineri au pornit din metropole către sate pentru a-i ilumina pe țărani, dar au întâlnit acolo lipsă de interes, resemnare și neînțelegere.

— Și crezi că atentatul acela mortal asupra Eliberatorului a fost tocmai mulțumirea pentru acest lucru?

— Nu pot răspunde cu certitudine la această întrebare, ar însemna să speculez, a continuat Simon și, simțind asupra sa privirile impresionate ale discipolilor, se plăcea în acest rol.

— Crezi că acest Ulianov[2] acționează din motive personale? a întrebat un anarhist roșcat din ultimul rând.

— Cum adică? Și, te rog, ridică-te în picioare, că nu te văd.

— Păi, fratele lui s-a numărat printre cei cinci conspiratori executați după atentatul eșuat asupra lui Alexandru al III-lea[3].

Câțiva tineri din primele rânduri au pufnit demonstrativ, aparent enervați de aerele pe care și le dădea roșcatul.

— Nu pot răspunde cu certitudine nici la această întrebare, prietene, pot doar să speculez.

— Dar Nicolae al II-lea[4]? a întrebat agitat studentul pasionat (uitând motivele psihologice ale acțiunilor lui Lenin).

— Nicolae al II-lea nu s-a putut niciodată decide între autocrația de origine divină și liberalismul occidental, iar acest lucru i-a fost fatal. Îndeosebi după înfrângerea noastră în războiul împotriva japonezilor, a căzut într-o stare de apatie ruptă de lume, care a dus la creșterea agresivității răscoalelor țărănești pe tot cuprinsul țării. Și aici știu ce zic, nu ar fi trebuit să îngăduie ca în 1905, la adunările din Petersburg, să se tragă asupra demonstranților neînarmați, e suficient de educat, ar fi trebuit să știe, fiindcă exact acei 200 de morți au făcut posibilă înființarea primului „soviet” al muncitorilor. L-a legitimat de-a dreptul. Le-a înmânat personal acest as, dacă mă întrebi pe mine.

Studentul a încuviințat și și-a notat ceva. Lucru care i-a plăcut lui Simon, avea să fie citat. Pentru

a-i impresiona și mai mult, a adăugat:

— A doua greșeală gravă a lui Nicolae a fost să trimită pe front țărani, din lipsă de soldați. Nu s-a gândit că acești țărani vor intra acolo în contact cu soldații și ideologiile lor și se vor molipsi de ideile socialiste, pentru ca întorși în satele lor să răspândească tocmai această ideologie antițaristă.

Simon a scos fumul cu o lentoare ostensibilă, plimbându-și privirea pe deasupra capetelor ascultătorilor săi.

*

Un lucru este cert, Brilka: demonstrațiile scăpate de sub control ale maselor, violența persistentă și urmările celor patru ani de război au condus în cele din urmă la abdicarea țarului, în iarna rece a aceluiași an în care Stasia credea să fi găsit iubirea. Iar Bunin a reținut cuvintele unui birjar din acele zile: *Poporul e acum ca turma fără păstor, murdărește totul și se distruge singur.*

Așa se face că Romanovii, în anul iubirii străbunicii mele, după 300 de ani de domnie, au fost înlocuiți cu sovietele muncitorilor și țăranilor și un guvern provizoriu.

Și toate acestea, Brilka, s-au întâmplat după exact zece ani de la unul dintre cele mai spectaculoase jafuri din perioada țaristă. Un jaf care s-a petrecut într-o zi caldă de iunie, în frumoasa Piață Erevanski (mai târziu Lenin, și mai târziu a Libertății) din Tbilisi.

Ora 10:30, o dimineață splendidă, însorită, cu parfum de cardamom, cafea, praf și cuișoare, cum există doar la Tbilisi. Două birje cu doi cazaci, soldați de cavalerie ai țarului, încărcate cu un sfert de milion de ruble, bugetul privat anual al țarului, ajung în Piața Erevanski.

Birja vrea s-o ia la dreapta către clădirea mare în stil neoclasic a Băncii Centrale, când niște obiecte mici și rotunde se rostogolesc printre picioarele cailor. Urmează un zgomot asurzitor, țipete, sângele împroașcă totul în jur. Niște țărani tineri,

apăruți ca din senin, încep să tragă cu pușile în gardienii care vin în fugă. Prin fum, hărmălaie și sânge vine un călăreț în galop, înșfacă sacii cu bani și dispare.

Și, deși tot imperiul caută banii, tot orașul este răscolit, casele sunt percheziționate, banii rămân de negăsit și ajung mai târziu în Finlanda, cusuți într-o saltea, în mâinile tovarășului Ulianov, care-i spală acolo și-i trimite înapoi, în vistieria partidului.

Capul acestei bande de tâlhari este un georgian de 21 de ani, fiu de cizmar, copil deștept din clasa de jos, care tocmai abandonase seminarul teologic; Ulianov îl apreciază și asta nu e puțin lucru. Are multe pseudonime, fiindcă poliția secretă țaristă îl caută de mult pentru tâlhărie, incendiere și agitație, lista delictelor sale împotriva autorității este lungă – dar încă nu poartă numele său cel mai pregnant, cel cu care va intra în istorie, încă nu-și zice *Omul de oțel*[5].

*

În iarnă, bolșevicii cu cei 5.000 de adepți ai lor reprezintă o minoritate în marea de orientări politice. Dar deja la sfârșitul lui octombrie, când Stasia călărea încă fericită prin stepă, comitetul militar bolșevic ocupase toate oficiile poștale, podurile și gările din Petrograd. Pe 25 octombrie, guvernul provizoriu s-a întrunit la Palatul de Iarnă. Îl apărau doar câteva sute de iuncheri, 130 de femei din batalionul de femei al armatei și câteva sute de veterani din cavalerie.

Bolșevicii, vreo 2000 de bărbați provenind din Armata Roșie, au defilat toată ziua prin fața Palatului. Seara li s-au mai adăugat vreo 3.000 de marinari veniți să-i susțină pe soldați. Piața din fața Palatului de Iarnă s-a umplut.

De pe *Aurora* și din Fortăreața Petru și Pavel s-au tras salve de tun. Ofițerii din palat au început să tragă în marinari, dar unii deja pătrunseseră în Palat prin intrările laterale nesupravegheate și au

arestat guvernul provizoriu. Asta se întâmpla la ora 2 în dimineața zilei de 26 octombrie 1917.

Cu asta s-a încheiat „asaltul asupra Palatului de Iarnă”, atât de des evocat și reprezentat în filmele sovietice de propagandă.

*

Numărul morților s-a ridicat la șase.

— Guvernul provizoriu pierde tot mai mult încrederea oamenilor. Inflația crește în Rusia. Economia stagnează. Se spune că jafurile, conflictele din cadrul armatei, devastările, exproprierile și criminalitatea de tot felul ar fi la ordinea zilei. Alimentele sunt tot mai puține, se pare că țara este în pragul falimentului. Iar oportunistul de Kerenski, pus să conducă guvernul provizoriu, încearcă să se fortifice cu simboluri și pierde de la o zi la alta tot mai multă putere de decizie și încredere. Ce și-ar putea dori bolșevicii mai mult?

Aplecat deasupra ziarului său, stră-străbunicul meu se ambala, în timp ce-și bea cafeaua matinală în fabrica lui de ciocolată, unde-l invitase și pe Simon.

— La alegeri, sigur se vor concentra asupra celor două metropole, Petrograd și Moscova, vor investi toate finanțele în înarmare și înființarea unei armate. Iar în situația în care câștigă, vor conduce sovietul din Petrograd; se zice că ciudatul de Troțki[6], în care nu am pic de încredere, ar fi preferat pentru această funcție. Noi suntem în întârziere, ca de obicei. În vreme ce rușii și-au realizat afurisita de revoluție, noi mai stăm să ne gândim cum să arate viitorul țării noastre și asta nu e bine, Simon, nu e deloc bine.

Beau amândoi cafea neagră, mâncau cornulețe cu migdale umplute cu ciocolată și, ca în aproape toate zilele din ultimele săptămâni, discutau numai despre politică.

Viața politică geografiană s-a stins exact când

Georgias-alipit Rusiei. Dupăalipireșidupă

ceauconvenitvagsăconservveoidentitatenații

onală, georgiană în urma unui tratat la origicei de epol

i t i c ă ș i s - a u s c u f u n d a t î n v â r t e j u l v i e ț i i r u s e

ș
t
i
.

”MESAGERUL CAUCAZIAN”.

Toți Gardiștii Albi, naționaliștii, liberalii, chiar și unii menșevici care se întâlneau zilnic în locuințele lor sau treceau în cete, vorbind șoptit, dar agitat, prin fața gimnaziului pentru fete al Stasiei, păreau să aibă un țel comun: să profite de momentul oportun și să proclame independența Georgiei. Balconul Europei, o denumire poetică și ironică pentru țara noastră, trebuia în sfârșit dezrobit și adus în starea libertății mult râvnite.

Dar Stasiei nu-i păsa. Ea ridica nepăsătoare din umeri și continua să viseze la cariera de balerină. Discuțiile acestea nu o interesau, când pe lume exista atâta frumusețe, atâta încântare – mai ales când simți fiorul primei iubiri, când îți imaginezi

viitorul la Paris, la *Ballets Russes.* Indiferent ce doreau tatăl, logodnicul ei, țara întreagă – Stasia voia libertatea și Parisul, dar mai ales să danseze. Domnii aceștia cu priviri sumbre n-aveau decât să-și dea în cap, ea își va urmări visurile în pași de dans și va interpreta rolul Șeherezadei la *Théâtre du Châtelet,* ca o a doua Ida Rubinstein.

În fiecare zi aștepta ca locotenentul Alb să vină după-amiaza să o ia de acasă și, cu spiritul ei competitiv, să poată călări în stepă. Fiindcă atunci amuțeau toate discuțiile despre politică. Atunci amuțeau toate, se mai auzeau doar bătăile inimii, briza, ecoul și sunetul potcoavelor pe pământul roșu.

Stasia noastră de 17 ani, îndrăgostită întâia oară – care la școală prefera să învețe latina și astronomia decât tricotatul și croșetatul – călărea, era liberă și însetată de acțiune și nici socialismul, nici democrația nu puteau schimba acest lucru. Își făcea deja planuri cum să-l convingă pe alesul ei să plece la Paris și să înceapă o viață nouă, total diferită.

Și într-o seară, când ofițerul, așezat pe o buturugă, a întrebat-o dacă și-ar putea imagina să plece cu el în țara friguroasă din nord, unde-l aștepta o carieră, Stasia și-a pierdut capul.

A plâns în sinea ei după cealaltă viață, oricare ar fi fost aceasta, la care ar fi trebuit să renunțe cu decizia ei. N-ar trebui să vii pe lume de două, trei, patru, chiar de nenumărate ori, pentru a te ridica la înălțimea dorințelor tale, a posibilităților din această lume? Și, ca întotdeauna în asemenea momente, s-a gândit la geamăna ei moartă, pe care în sinea ei o numea Kitty – după Kitty din *Anna Karenina,* care-și găsește în sfârșit, după lungi rătăciri amoroase, locul lângă Levin – și s-a simțit și mai tristă.

Locotenentul Alb se gândea la alte lucruri și căuta o soluție. De mult se simțea încolțit, atât din punct de vedere ideologic, cât și financiar, iar

speranța lui ca liberalii să-i apere țara împotriva comuniștilor pălea de la o zi la alta. I se părea prea nesigur să rămână în Georgia, nu avea încredere în toate uniunile și coalițiile de aici.

Trebuia să acționeze, să se hotărască pentru o tabără. În niciun caz nu dorea să rămână în îngustimea orășelului său natal. Afară, oamenii remodelau țări întregi și el voia să participe, nu să discute cu studenții în cămăruțe afumate, despre ceea ce alții, departe de el, înfăptuiau.

Erau vremuri mari, în care puteai să faci carieră la fel de repede pe cât să fii declarat inamic. Lucrul din urmă nu-l dorea cu niciun preț.

Dacă democrația ar eșua în țara lui, dacă bolșevicii ar repurta victoria finală, n-ar avea nicio șansă aici.

Pe de altă parte, Roșiii aveau nevoie de ajutor, atât cât puteau găsi.

Și așa stătea el lângă fata aceasta care-l încânta atât de mult și nu îndrăznea să-i mărturisească că era pe punctul de a adera la RKKA, Armata Roșie a Muncitorilor și Țăranilor, a cărei înființare tocmai o ordonase însuși Troțki.

Ori una, ori alta – Stasia plângea sub un stejar, sigur era un stejar și sigur era foarte bătrân. Sigur. Simon a prins-o pe Stasia de umerii zvâcnind, sub pretextul de a o consola. Bineînțeles că primul sărut a fost minunat, sigur, sigur, Brilka, primul sărut din povestea noastră trebuie *neapărat* să fie minunat!

Nu știu dacă Stasia și-a dat acordul chiar în seara aceea, dar cert este că trei seri mai târziu intra în biroul tatălui ei, care mirosea mereu a ciocolată și lavandă, se așeza în fața lui în fotoliul greu de piele și-l anunța că a doua zi se va mărita cu Simon Jashi.

Fabricantul de ciocolată a ridicat privirea de pe documentele sale, și-a luat ochelarii de pe nas, și-a privit fiica și a râs.

Stasia nu s-a mulțumit cu atât, ci a continuat:

— Nu vreau nuntă. Banii pentru nuntă și pentru zestrea mea vreau să mi-i dai mie să-mi finanțez cu ei pregătirea ca dansatoare. Din câte știu eu, căsătoria aceasta este pe placul tău, tată, și acum aștept de la tine un „da”.

Tatăl, continuând să râdă, a adoptat totuși un ton sever, a replicat că nu ține (sau așa ceva, potrivit cu vremurile acelea) și că nu se va face de râsul târgului fiindcă fata lui avea prostii în cap. Totul trebuia să decurgă în felul cuvenit: logodna, un timp de așteptare și apoi o nuntă potrivită cu rangul său. În fond, era întâia oară când i se mărita o fată – lucru care trebuia sărbătorit cu mare pompă.

Pe urmă, va mai trebui să stea serios de vorbă cu viitorul ginere, fiindcă nu era posibil ca un tânăr respectabil, cum era Simon, să joace după cum îi cânta trăsnită de nevastă-sa.

Stasia a ascultat calmă tot ce avea el de spus, a refuzat până și cafeaua turcească delicios de aromată pe care i-a oferit-o tatăl ei, s-a ridicat și a spus că ori se va mărita cum dorește ea, ori nu se va mărita deloc; în afară de asta, Simon se pregătea să plece la Petrograd. Propoziția aceasta trebuie s-o fi rostit cu atâta fermitate, încât tatăl, deși nu și-a dat acordul, nici nu a mai întreprins ceva pentru a o împiedica să se cunune a doua zi dimineață, îmbrăcată într-o rochie albă simplă, pe care și-o făcuse sora ei Lida pentru primul său bal.

Dispute grele trebuie să fi dus cu sine și cu îndoielile sale fabricantul de ciocolată, până să se hotărască să se țină de cuvânt și să-i dea Stasiei rețeta drept zestre. Poate se hotărâse totuși, în anii de după moartea primei lui soții, să se încreadă mai mult în spiritul său de afaceri decât în superstiție. În fond, chiar rețeta aceasta făcuse posibilă, în toată această perioadă, o viață bună pentru el și familia sa, chiar dacă nu se extinsese în orașele mari, iar ciocolata caldă tot n-o oferea încă spre vânzare. Dar amestecul de ingrediente părea

inofensiv în doză mică, ba chiar le dăruia oamenilor bucurie, îi făcea să uite pentru o vreme toate grijile, fără să le ceară în schimb un preț exagerat. Sigur, avusese dreptate să țină sub cheie ciocolata caldă, cugeta fabricantul de ciocolată în noaptea dinaintea cununiei Stasiei, chiar dacă nu mai știa dacă o făcuse din același motiv ca atunci când se întorsese din Europa cu rețeta în buzunar și-și imaginase cum va prezenta la Tbilisi, Sankt Petersburg sau Moscova cea mai reușită dintre creațiile sale, pentru a-i uimi pe toți și a negocia astfel cele mai bune condiții pentru afacerile sale.

Decizia de a nu transforma ciocolata caldă într-o marfă îi dădea un sentiment de siguranță, de parcă astfel ar fi prevenit o nouă nenorocire, care s-ar fi produs dacă și-ar fi călcat pe inimă. Era convins. Chiar dacă n-ar fi recunoscut niciodată, cu atât mai puțin în fața angajaților sau a soției, chiar dacă propriile supoziții i se păreau uneori caraghioase, această presimțire sumbră persistase de la moartea lui Ketevan și a gemenei Stasiei. Contrar așteptărilor, nu pălise de-a lungul anilor, dimpotrivă, se accentuase și devenise o convingere.

Dar Stasia nu era angajata lui și nu era nici Lara Mihailovna. Stasia era poate singura căreia îi putea încredința secretul său, fără să fie luat în derâdere.

În noaptea dinaintea cununiei și-a luat așadar inima în dinți și a bătut la ușa Stasiei (ea era trează, nu putea dormi de emoție) și a rugat-o să se îmbrace și să-l urmeze. Stasia s-a îmbrăcat, tatăl ei a luat-o de mână și s-au dus pe jos, în tăcere, până la fabrica de ciocolată.

El a descuiat, a aprins lumina (pe vremea aceea, electricitatea încă era o raritate în micul oraș), a condus-o în hala de producție și a rugat-o să ia loc. Apoi a început să prepare ciocolata. I-a spus să fie atentă și să memoreze ingredientele amestecului și, în vreme ce el le punea, să le repete cu voce tare. Stasia, mirată de secretoșenia și deferența de care

dădea dovadă tatăl ei, a pierdut orice reținere când în aerul dimprejur a început să se răspândească aroma cea mai fermecată pe care o inspirase vreodată.

Stasia era fata unui cofetar celebru în toată țara și obișnuită cu tot soiul de delicatese, dar o aromă atât de îmbătătoare nu mai inspirase niciodată, cu atât mai puțin s-o guste. Ca hipnotizată, a enumerat unul după altul ingredientele, a repetat cu evlavie cantitățile aferente, simțind cum îi lasă gura apă. Tatăl ei a îndemnat-o apoi să-și noteze tot ceea ce văzuse, ingredientele, timpul de preparare și – *foarte important* – dozajul exact. I-a pus pe masă un creion și o foaie de hârtie și ea și-a notat secretul tatălui, cu cel mai frumos și îngrijit scris al său; a trebuit să se concentreze din greu, din cauza aromei îmbătătoare care invada spațiul.

Pe urmă a primit o ceșcuță fină, ușoară ca fulgul, cu un lichid dens și negru, din care a început să guste cu o linguriță de argint. Cerul-gurii: deșteptat la bucurii neștiute, capul amețit de aromă, limba amorțită. A savurat linguriță cu linguriță și a uitat pentru câteva minute de lumea din jurul ei.

— Cea fost asta, pentru numele lui Dumnezeu? Și de ce nu ne-ai arătat până acum? a întrebat Stasia, după ce linsese ceșcuța ca o pisică înfometată și o așezase grijuliu pe masă.

— Pentru că este o rețetă secretă. O mică doză din secretul meu adaug la toate produsele noastre de ciocolată, însă rețeta a fost inițial creată pentru această ciocolată caldă, din care ți-a fost acum îngăduit să guști. Dar…

A ezitat puțin și și-a privit insistent fiica:

— Dar este periculoasă.

S-a întrerupt din nou, de parcă și-ar fi căutat cuvintele potrivite pentru a descrie ceea ce era de nedescris.

— Cum adică periculoasă? a întrebat Stasia, în pieptul căreia stăruia senzația îmbătătoare pe care

i-o dăduse gustul ciocolatei.

— Crede ce-ți spun, Stasia, fata mea, chiar dacă poate ți se pare straniu, trebuie să dai crezare vorbelor mele, promite-mi!

— Dar tată…

— Promite-mi!

— Bine, bine, îți promit. Bineînțeles că îți promit.

— Prea mult bine poate crea prea mult rău. Și n-am văzut om care să fi gustat din ciocolata aceasta și să nu-și fi dorit apoi mai mult, ba chiar să fi jinduit la și mai mult. Ori jindul, în combinație cu plăcerea, poate fi fatal. Te rog să reții acest lucru!

— Bineînțeles că dorești mai mult, e incredibil de delicioasă!

— Nu, nu înțelegi. Ciocolata aceasta poate fi consumată doar în doze mici, o doză foarte mică din mixtură poate da savoare oricărui produs de ciocolată, dar în forma ei pură, în forma aceasta, Stasia, poate aduce *nenorocirea.*

Stasia, neobișnuită să audă asemenea cuvinte din gura tatălui ei, cu atât mai puțin rostite pe un ton atât de grav, era nedumerită, dar încerca să mascheze acest lucru cu o expresie cât se poate de serioasă.

— Trebuie să-mi promiți pe tot ce-ai mai sfânt că vei păzi acest secret prețios ca pe ochii din cap. Rețeta nu poate deveni cunoscută în afara familiei. Niciun străin nu are voie s-o folosească. Nici tu nu ai voie s-o folosești cu nesăbuință, s-o prepari pentru vreo sindrofie. Trebuie să rămână ceva deosebit, ceva rar. Eu aș fi putut face avere în toți acești ani, dacă aș fi oferit ciocolata spre vânzare la noi, dar m-am decis să n-o fac.

— Dar de ce eu? De ce-mi dai mie rețeta?

— Pentru că mi-am jurat după nașterea ta, în memoria mamei tale, ca tu să moștenești cândva secretul și…

— Și?

— Pentru că tu ai supraviețuit nenorocirii și, după cum mi se pare…

Nu și-a mai încheiat fraza. Stasia nu a înțeles întru totul, dar nu a îndrăznit să-l mai întrebe. Mintea sa era ocupată cu alte lucruri decât o nenorocire imaginată de tatăl ei, care s-ar fi tras, chipurile, din ciocolata aceasta divină.

— Dar la ocazii…

— Da, la ocazii. Dar fii atentă ca ocaziile acelea să fie rare și speciale.

În noaptea aceea, Stasia a depus un jurământ. A jurat să învețe rețeta pe de rost și să distrugă foaia de hârtie. Și, când s-a culcat la loc și și-a evocat cu toate simțurile gustul ciocolatei, a fost sigură că secretul ei putea vindeca răni, putea evita catastrofe și aducea fericirea.

Dar avea să se înșele.

*

În ziua cununiei, Meri, a doua născută, se afla la țară, la o mătușă bolnavă, mama vitregă s-a prefăcut că are migrenă, numai Lida cea timidă și Christine, care avea pe atunci zece ani, au participat cu entuziasm la ceremonie și, cu buchete mari de flori, și-au condus sora la altar. Călugărul Serafim, duhovnicul Lidei și un apropiat al familiei, a oficiat cununia în mica biserică Sf. Gheorghe.

Simon i-a promis socrului că va organiza mai târziu o nuntă potrivită rangului său, a jurat să fie alături de soția sa la bine și la rău și să aibă grijă de ea. Au petrecut noaptea nunții într-o pensiune, nu departe de orașul peșterilor, iar a doua zi dimineața Stasia a afișat cel mai delicat zâmbet pe care era dispusă să-l afișeze. Încă nu stăpânea zâmbetul unei femei măritate, iar zâmbetul fetei iubitoare de libertate, care călărea în stil masculin, se șterse deja.

Simon a plecat din oraș la vreo două săptămâni după cununie – întâi cu birja până la gară și de

acolo cu trenul către nord, în vreme ce Stasia s-a întors acasă în calitate de femeie măritată.

Toate acestea s-au petrecut la începutul agitatului an 1918, în care compatriotul nostru, pe atunci numit simplu Iosif sau Koba și alintat Soso, a fost desemnat comandant al Armatei Roșii pe care o înființase Troțki.

Anul în care bolșevicii au emis un decret cu titlul *Patria socialistă în primejdie,* în care se spunea la paragraful 8: „Agenții inamici, speculanții, tâlharii, agitatorii contrarevoluționari, spionii germani vor fi împușcați imediat, la locul faptei". Un an înainte de a fi înființată CEKA. CEKA, botezată mai târziu NKVD și numită în cele din urmă KGB.

Poporului îi trebuie să-i arăți iceva frumoas

implușiaccesibilmințiisale, iarcomunismul

este simplu. VLADIMIR ILICI LENIN

CE O FI FĂCÂND AMAZOANA MEA ACUM – CÂND O VOI PUTEA STRÂNGE IARĂȘI ÎN BRAȚE sau PORUMBIȚA MEA ȚI-E DOR DE MINE AM GĂSIT O LOCUINȚĂ FOARTE DRĂGUȚĂ NU DEPARTE DE NEVA SIGUR O SĂ-ȚI PLACĂ – ȘTIU AICI ȘI UN MAESTRU DE BALET BUN, transmitea Simon telegrafic de la Petrograd: nimicuri care-i enervau pe angajații oficiului poștal din oraș și îi făceau s-o privească

pe Stasia indignați – așa ceva pur și simplu nu se cuvenea.

Mai târziu au venit alte rânduri, mai îngrijorate: PORUMBIȚA MEA E AGITAȚIE AICI NU ȘTIM CE VA FI AI GRIJĂ DE TINE sau PORUMBIȚA MEA SE PETREC LUCRURI URÂTE ÎN ȚARA ACEASTA DAR NU POT DECÂT SĂ… (restul lipsea).

Abia după îndelungi rugăminți reușise Stasia să afle cu ce se ocupa soțul ei: lucra pentru RKKA, Armata Roșie a Muncitorilor și Țăranilor, și răspundea de aprovizionarea cu pâine. Din ianuarie 1918 era mare foamete în Rusia. RKKA avea sarcina de a confisca pâine, țăranii nefăcând față cu producția și fiind expuși furturilor și tâlhăriilor.

În luna aprilie a aceluiași an a fost proclamată prima Republică Democrată Georgiană. Fabricantul de ciocolată s-a simțit ușurat și s-a întâlnit în luna mai la Tbilisi cu primul-ministru al economiei, pentru a discuta cu el planurile de expansiune a companiei sale. O mare cofetărie în capitală – nimic nu mai părea să stea în calea acestui plan. După care fabricantul de ciocolată a organizat un festin acasă la el, la care a invitat protipendada orașului de provincie pentru a sărbători viitorul, care se anunța atât de fericit pentru el.

*

Potrivit înțelegerii, Stasia ar fi trebuit să-și urmeze soțul încă din luna februarie. După luni de așteptare și-a pierdut răbdarea, pe la începutul verii, și și-a anunțat tatăl că va pleca la soțul ei, să-i fie alături, fie ce-o fi; iar pregătirea ei ca dansatoare putea să mai aștepte. Tatăl, iritat de atâta spirit de sacrificiu din partea fiicei sale independente, a încercat s-o tempereze. În alte condiții și-ar fi dorit ca fiica lui să fie alături de soțul ei, așa cum se cădea pentru o soție.

Însă, în situația actuală, stră-străbunicul meu s-a opus planurilor ei. Lunga zbatere pentru permisiunea de a pleca a epuizat-o pe Stasia în asemenea măsură, încât rămânea ore întregi în vechiul balansoar al mamei ei și privea în gol – cu speranța ca priveliștea tragică pe care-o oferea să-i înmoaie inima părintelui.

— Bărbații vor mereu să ne decidă soarta. Ce fel de viață e asta? Mai bine mă năsteam câine, câine să fi fost și aș fi fost mai liberă, i se plângea Stasia Lidei, care se mulțumea să clatine din cap îngrozită și s-o acuze pe sora ei de blasfemie.

În iulie, când telegramele au încetat să mai sosească, grija pentru soarta soțului ei a făcut ca idealurile de libertate ale Stasiei să se năruie. S-a dus la biserica Sf. Gheorghe, l-a căutat pe părintele Serafim și l-a rugat s-o ajute. Se spune că după aceea ar fi stat două ore în genunchi în biserică și s-ar fi rugat cu voce tare:

— Te rog, Doamne, te rog, te rog, dacă este voia Ta, atunci nu mai dansez sau dansez mai târziu, dar fă în așa fel încât Simon să se întoarcă la mine sau fă în așa fel încât căposul de taică-meu să se îndure și să mă lase să plec la bărbatul meu. Cred că îl iubesc cu adevărat, cu adevărat, și e atât de nedrept, Doamne, doar nu se poate ca Tu să mă fi născut cu toate gândurile și dorințele mele și să fi vrut să fiu mereu ascultătoare, te rog fă în așa fel încât să se facă și voia mea liberă, după cum se face voia Ta. Da, știu, ar trebui să zic de zece ori Tatăl Nostru și să le duc morților ouă roșii în lunea Paștilor și să le stropesc mormintele cu vin. Mi-am neglijat îndatoririle creștinești, voi recupera totul, dar fii, te rog, puțin mai indulgent cu mine. Dacă Tu ai creat totul, doar ai creat și dansul, nu-i așa?

În clipa aceea, un vânt puternic a deschis ușa bisericii și Stasia a sărit speriată în picioare (cel puțin așa mi-am imaginat, fiindcă, în mintea mea, rugăciunile Stasiei au fost ascultate pe loc).

În ușă stătea Serafim în sutană neagră și ținea în mână o foaie de hârtie. S-a dus la Stasia și i-a șoptit la ureche că un negustor de covoare se declarase dispus să o ducă până la gară cu trăsura lui. Din păcate nu putea s-o ducă pe Șoseaua Armatei, dar, dacă îndrăznea să parcurgă singură în aceste vremuri agitate lungul drum cu trenul, el îi va face acest lucru posibil. Și, fiindcă iubirea este cel mai divin lucru din câte există și reunirea celor care se iubesc și au fost cununați în fața Domnului cea mai minunată sarcină din câte există, Serafim o va susține cu rugăciunile lui.

Stasia i s-a aruncat lui Serafim de gât, uitând că era preot, și a discutat apoi cu el în șoaptă planul exact de fugă.

Cu trei zile înainte de plecare, Stasia pregătise deja totul și își împachetase lucrurile. Sustrăsese în primul rând câteva bancnote din buzunarul tatălui său și mai luase și câteva bijuterii, pe care le putea considera zestrea ei, și le cususe în rochia de pe ea.

În zori a fugit de acasă în trăsura unui negustor de covoare. Surorilor și tatălui le-a lăsat câte o scrisoare, în care le cerea înțelegere pentru fapta ei.

Nu știu multe despre lungul drum care a purtat-o printr-un peisaj tot mai devastat. Știu doar că tatăl ei a trimis câțiva bărbați s-o aducă acasă și că Serafim s-a retras în mănăstirea din peșteră, sub pretextul unui jurământ de tăcere pe perioada postului. Și mai știu că Stasia a ajuns. După trei săptămâni.

*

Între timp, Imperiul Rus odinioară atât de puternic se scufunda tot mai adânc în haos: exproprierile și naționalizările averilor personale, ale băncilor și imobilelor, desființarea economiei de piață libere aveau urmări catastrofale. La fel și înlocuirea instanțelor cu un așa-zis tribunal al poporului.

Întreaga țară era cuprinsă de frământare, fiindcă lipseau organizatori profesioniști care să pună în practică aceste reforme radicale. Constituția sovietică din luna iulie anula drepturile unor întregi clase sociale. La numai opt luni de la revoluție fusese instituit un model de conducere care avea să ducă inevitabil la război civil: concentrarea puterii în mâinile câtorva cadre, tendința către monopolul în informație și economie și discriminarea anumitor categorii de populație.

Când a ajuns Stasia la Petrograd, Nicolae al II-lea și familia lui cu sânge albastru nu mai trăiau. Istoria aceasta se încheiase anonim, cu câteva focuri de armă într-un beci din Ekaterinburg.

Dar Stasia încă nu știa nimic despre toate acestea. Nu știa nici pe unde se afla Simon Jashi. Fiindcă la adresa lui oficială, care ar fi trebuit să devină locuința lor „foarte drăguță, nu departe de Neva", a dat doar peste niște soldați Roșii beți, un cartier general, nu o locuință, iar tovarășul Jashi nu făcea parte din această ceată. A rătăcit pe străzile reci din Petrograd, întrebând de bărbatul ei într-o rusă fără accent, cum se cuvenea pe atunci, dincolo de infinitul Drum al Mătăsii, pentru orice doamnă din lumea bună.

În cele din urmă s-a văzut nevoită să telegrafieze acasă și să ceară ajutorul tatălui ei, deși era înspăimântată de moarte.

După nicio oră a primit răspunsul părintelui său:

AM CREZUT CĂ MURIM DE ÎNGRIJORARE – CUM AI PUTUT DAR SLAVĂ CERULUI CĂ EȘTI BINE – DU-TE LA THEKLA E VERIȘOARA VĂRULUI MEU DAVID DIN KUTAISI – STĂ PE MALUL FONTANKA – SPUNE-I CĂ EȘTI FATA MEA – NU ȘTIU NUMĂRUL CASEI – E O CASĂ MARE LUMEA O ȘTIE – ÎNTREABĂ – DĂ UN SEMN CÂND EȘTI ÎN SIGURANȚĂ.

Stasia nu auzise niciodată de Thekla, cea pe care o cunoștea lumea. Dar asta nu însemna mare lucru,

deoarece Stasia nu-și cunoștea prea bine jumătate din rude și tot descoperea altele noi la aniversările, nunțile și înmormântările la care trebuia să participe din voința tatălui.

Derutată și speriată, a cutreierat trei ore printr-un oraș care înnebunise, până a dat peste un cazac afumat, dispus s-o ducă pe ea și bagajul ei sumar, cu căruța, până la Fontanka.

Nereceptivă la frumusețea orașului, de frică și de grijă, Stasia privea cu gura căscată la străzile pe care treceau hurducăind. Bărbați în uniforme patrulau pe nenumărate poduri. Țărani împingeau roabe cu piese de mobilier, în fața magazinelor erau cozi interminabile, oamenii se vânzoleau de colo-colo cu expresii îngrijorate. Și fluviul părea să țină pasul cu această atmosferă bizară, fiindcă era tulbure, agitat, zgomotos.

În fața impunătoarei catedrale Sf. Isac era o adunare populară, un puhoi de oameni cu pancarte striga în gura mare lozinci.

Pe malul Fontanka – o promenadă cu vile verde-deschis și galben-pal – în jurul focurilor la care se gătea erau adunați oameni. Decorul îngrijit al orașului imperial părea într-o opoziție aproape absurdă cu această activitate.

După ce cazacul a fost nevoit să oprească de trei ori pentru a întreba de o anume Thekla, a anunțat-o pe Stasia, spre stupefacția ei, că nu mai avea timp s-o caute pe cucoană, dar exact în acel moment una dintre fetele care se înghesuiau în jurul focurilor stradale a strigat că e probabil în casa aia frumoasă, galbenă, din stânga. Stasia nu știa ce s-ar fi făcut dacă fata nu i-ar fi venit în ajutor.

I-a plătit cazacului, și-a dat jos bagajul și a bătut la ușa monumentală de fier a vilei neoclasice. Mai degrabă a lovit cu ciocanul în ușă, fiindcă pe stradă se apropia urlând o coloană de oameni și, dacă Stasia nu s-ar fi pus imediat la adăpost, ar fi târât-o cu ea. O fată speriată, cu basmaua tipic rusească, i-a deschis în sfârșit și a lăsat-o să intre, iute și fără

un cuvânt. Pe urmă a încuiat ușa cu mai multe zăvoare și a baricadat-o cu piese de mobilier.

Stasia a privit prudentă în jur: se afla într-una dintre cele mai frumoase case în care pusese vreodată piciorul. Din holul vast și primitor urca o scară largă de marmură. Pe jos era o gresie splendidă, alb cu negru. Stasia a fost poftită să ia loc într-un salon luminos, spațios, în care, după cum a constatat mirată, nu se mai găsea altă mobilă în afară de o masă de stejar nesfârșit de lungă și două scaune. Fata o lăsase singură. Trebuia să aștepte și să nu se miște din loc.

După un timp a auzit pași, iar în capul scării s-a ivit o femeie la vreo 55 de ani, poate mai în vârstă, poate mai tânără, fiindcă vârsta biologică era ascunsă sub un strat gros de fard. Purta un neglijeu într-o nuanță delicată de roz, împodobit cu un guler de pene, ca o dansatoare dintr-unul dintre acele localuri frivole asupra cărora o avertizase atât de des tatăl ei. Femeia s-a năpustit și a cuprins-o în brațe.

— Vai, Doamne, ce mare te-ai făcut, pe scumpul meu văr l-am văzut ultima dată la un bal de Anul Nou în Kutaisi, nu-mi vine să cred ce frumoasă ești, ai privirea lui gravă, atât de serioasă!

Slujnicei, singura care mai rămăsese din personalul casei, i-a cerut să le pregătească un ceai tare și să aducă niște biscuiți din bufet.

— Dar biscuiții sunt pentru situații de urgență, a murmurat fata, însă privirea severă a stăpânei a făcut-o să amuțească.

— Și, după tine, ce fel de situație avem noi acum? Sânge din sângele meu vine la mine din țară, în asemenea vremuri… Ce mai aștepți?

Theklei nu i-a luat mult să-i povestească Stasiei toată viața ei, la un ceai fierbinte și niște biscuiți foarte uscați, dar care pentru Stasia erau ca a opta minune a lumii. Atunci a înțeles de ce nu auzise până atunci vorbindu-se despre Thekla, cea pe care o cunoștea lumea.

Thekla, originară din mica aristocrație din văile Georgiei centrale, știuse de timpuriu ce voia de la viață și cum să obțină ceea ce-și dorea. Fiindcă orașul ei natal Kutaisi, cu bârfele sale, nu-i oferea suficientă libertate, s-a măritat devreme cu un negustor bogat din Tbilisi, care administra o serie de domenii viticole și exporta vin georgian în Rusia. Theklei nu-i fusese foarte greu să găsească un candidat dornic, fiindcă la o privire mai atentă – după ce te obișnuiai cu straturile de fard – descopereai trăsăturile delicate, aerul blând, care îndemna la reverie, plus corpul ușor rubensian și apetisant, la care pieptul înalt, supradimensionat, atrăgea toate privirile. Dar din căsnicie lipsise pasiunea, soțul fusese mai îndrăgostit de podgorii, așa că ea se îndrăgostise de Alexandru – irevocabil, enorm, colosal – într-una dintre călătoriile de afaceri la Petrograd, pe atunci Petersburg. Era urmașul bogatei dinastii Olenin, care produsese mai mulți mecena și colecționari de artă, precum și pe fondatorul bibliotecii din Petersburg, un bărbat educat, elegant, un spirit liber, pe deasupra „nerușinat de frumos” și ofițer în armata imperială.

Întoarsă la Tbilisi, Thekla își înștiințase soțul că renunța la toate privilegiile și pleca din casa lui fără un inel de aur măcar, dacă-i îngăduia, fiindcă iubea – irevocabil, enorm, colosal – un alt bărbat.

Bineînțeles că a stârnit un scandal. Soțul ei a lansat o adevărată campanie de defăimare a Theklei și ani la rând a refuzat să-și dea acordul pentru divorț. Neavând copii, Thekla a putut să plece la Petersburg, deși era încă oficial măritată, fără un inel de aur măcar, și să facă pe Anna Karenina în orașul țarilor.

Olenin trebuie să fi fost un bărbat onorabil, fiindcă, spre deosebire de contele Vronski, a rămas alături de iubita lui și a introdus-o în societatea petersburgheză ca pe soția lui de drept. Deși respinsă inițial, Thekla și-a făcut curând relații, ba

chiar prieteni, și a adunat în jurul ei o adevărată comunitate, probabil datorită firii sale destul de neconvenționale și temperamentale. Alexandru cel „nerușinat de frumos” i-a cumpărat iubitei sale această casă splendidă și a început să guste din deliciile vieții alături de Thekla, care voia să le încerce pe toate. Nu le lipseau nici mijloacele, nici ocaziile, așa că invitau la ei artiști și „tot soiul de trăsniți”, toți „interzis de interesanți”, continuând astfel tradiția filantropică și mecenatul Oleninilor. Au călătorit în Europa și s-au delectat cu frumusețea dureroasă pe care o poate oferi lumea atunci când „ești iubit și iubești la nebunie”.

— Alexandru și cu mine am fost doar doi ani soț și soție, a mărturisit Thekla cu tristețe.

Georgianul acceptase divorțul abia după mult timp, iar Thekla și Alexandru al ei putuseră în sfârșit să-și pecetluiască iubirea prin căsătorie.

— Eram fericiți ca doi copii. Viața ne răsfăța. Știu că am avut foarte mult noroc.

De atunci, nu se mai întorsese niciodată în țara natală.

*

În blestematul an 1904, Alexandru a căzut pe front ca un erou, în Japonia. Moartea lui a sfărâmat pe veci ceva în sufletul ei. I-au trebuit ani să o accepte, dar apoi, pentru a-i onora numele, a ajutat cum a putut cu moștenirea sa opulentă. A organizat în continuare salonul, cercul de literatură și de muzică, s-a dus în stațiuni balneare, a legat noi prietenii, dar mai ales a investit cu folos banii.

— Alexandru și cu mine am plătit totuși scump pentru fericirea noastră: el a plecat fără să fim binecuvântați cu copii.

Așa și-a încheiat Thekla istoria și a sorbit din ceașca ei prețioasă de porțelan.

A urmat povestea Stasiei, în propoziții concise, epuizată și înfiorată, despre călătoria la Petrograd, despre proaspătul soț, despre dispariția lui inexplicabilă și situația disperată în care se afla.

— Dacă aș putea rămâne aici doar câteva zile, știți, până-l regăsesc pe Sirnon. Nu vă deranjez. Și vă ajut cu drag în gospodărie, a murmurat Stasia cu timiditate, dar hohotele de râs ale Theklei au făcut-o să amuțească.

— Ce gospodărie, scumpo? Bineînțeles că poți rămâne. Casa este suficient de mare. E drept că porcii ăștia au luat tot ce au putut, dar am voie să rămân în casă. Mi-au mai rămas două paturi. Și mă gândesc că e oricum o situație provizorie. Dobitocii ăștia nu pot rămâne pe veci la putere, opoziția e prea mare și apoi… totul va fi ca înainte. Mă bucur că ești aici, Anastasia. De când își fac de cap idioții ăștia, mulți dintre prietenii mei au fugit în străinătate ori stau ascunși în casele lor, mă simt cam singură. Dar noi două ne putem distra excelent! a exclamat Thekla triumfătoare.

Viziunea asculțitată zilelor noastre spotriv

e
ș
t
e
c
u
o
f
u
n
d
ă
t
u
r
ă
a
l
c
ă
r
e
i
b
e
t
o
n
c
e
r
ș
e
ș
t
e
s
c
u
i

p a t ș i n u u n c o m e n t a r i u p l i n d e d u h . T r e z e ș t e u n d

inozaur, nu un print, să-ți recite memoriala!

IOSI

Casa era într-adevăr nerușinat de mare. Dar, în absența mobilei, semăna cu un palat bizar, nefuncțional. Ca amintirea distorsionată a unui loc *dinainte.*

Tapetul vechi, cele câteva draperii opulente care mai rămăseseră la ferestrele înalte și piesele de mobilier disparate care scăpaseră nefurate lăsau să se ghicească somptuozitatea de odinioară. Thekla mai avea și o cămară subterană, mare și secretă, la care bolșevicii nu găsiseră accesul, plină cu tot soiul de minunății: ardei iuți murați după rețetă venețiană, anghinare din Grecia, bomboane de ciocolată de la Moscova, gemuri din Crimeea, șuncă spaniolă, biscuiți cu unt englezești și câteva sticle de vin scump, coniac și chiar șampanie.

Mașa, fata de la țară care rămăsese la stăpâna ei mai degrabă din lipsă de perspectivă decât din loialitate, înjgheba în fiecare zi un mic platou cu delicatese, pe lângă rația zilnică de pâine și cele două-trei ouă de care reușea să facă rost în drumurile sale prin oraș. Căci era singura care ieșea din casă.

Thekla își petrecea cea mai mare parte a timpului în dormitorul ei pe jumătate gol de la etaj, uneori cânta sau asculta vreuna dintre plăcile de gramofon, șansonete franțuzești sau romanțe rusești. Ori stătea în salonul spațios, învelită în pătură, și citea unul dintre numeroasele romane de dragoste care se pare că nu fuseseră interesante pentru bolșevici.

Aveau destul ceai în casă, iar în zilele speciale decretate de Thekla, puteau bea și cafea.

Stasia a remarcat că Thekla îi strecura uneori slujnicei un lănțișor sau un inel și-i șoptea ceva înainte ca fata să iasă în oraș. Atunci Mașa aducea de obicei mai multe pe lângă ouă și pâine.

Stasia locuia în fostul budoar al Theklei, care era la fel de mare ca sufrageria din casa lor din Georgia. Thekla îi dăruise diverse rochii, săpunuri parfumate și o pereche de cizme minunate din piele. Era tot mai frig și Stasia i-a fost recunoscătoare pentru cadouri.

Nici casă, nici stăpâna ei nu voiau să știe nimic despre războiul civil care vuia în jurul lor. Thekla se îmbrăca și se machia de parcă dădea în fiecare seară un banchet, de parcă dintr-o clipă în alta s-ar răspândi aroma unor mâncăruri delicioase, ușa mare a casei s-ar deschide, societatea selectă s-ar revărsa înăuntru și imediat ar începe să cânte o orchestră, iar musafirii eleganți ar dansa foxtrot, ca *înainte.*

Casa fusese prădată cu luni în urmă, însă Thekla reușise să-i mituiască pe bolșevici să o lase să rămână; probabil o costase foarte mulți bani sau alte bunuri, fiindcă erau în toiul celui mai brutal război pentru expropriere și spațiu locativ.

Prin Mașa, fata în casă, păstrau cât de cât contactul cu lumea de afară. Dar, de cum se apuca Mașa să relateze despre un știu ce evenimente, Thekla îi făcea semn să tacă.

Fiindcă ea cultiva iluzia că va trebui doar să aștepte să treacă iarna pentru ca puciul acesta cretin să se încheie și toate să redevină ca înainte. Nu voia în ruptul capului să plece din frumosul ei Petersburg (în niciun caz Petrograd!). Deși nenumărați prieteni părăsiseră deja țara sau, pur și simplu, dispăruseră, Thekla refuza fie și numai să ia în calcul această posibilitate. Ea spera și avea nevoie de această speranță ca de aer.

Din moment ce Thekla ducea dorul salonului ei, al reuniunilor gălăgioase, al cântatului la chitară și pian, al romanțelor țigănești și al nopților dezlănțuite în compania frumoșilor și bogaților orașului, tânăra nepoată cu ochi de căprioară se dovedea un divertisment binevenit. Seara jucau cărți, ignorau zarva de afară, țipetele, pașii, cearta, amenințările, bătăile în ușă și, da, ocazionalele focuri de armă. Stasia cea tăcută și Thekla cea limbută s-au apropiat pas cu pas în lungile seri ale sumbrei lor singurătăți în casă. Fata cu cozile interminabile și haine simple și doamna gătită cu șal de pene. Așteptarea le unea, erau complice tăcute la un spectacol comun, cu deznodământ incert. În vreme ce afară sute de mii de muncitori făceau grevă împotriva „dictaturii comuniștilor", uzinele erau paralizate, foametea aducea tot mai mulți infractori în oraș, pogromurile erau la ordinea zilei și rația de pâine scădea la 100 de grame, în timp ce CEKA opera deja cu succes, arestând și împușcând, ele își beau ceaiul, amăgindu-se cu credința că oroarea nu va pătrunde în casa lor, și își dădeau pasiențe.

După o vreme, Stasia nu a mai suportat și a început să se fofileze tot mai des din casă, în pofida interdicției explicite a Theklei. Îl căuta prin diferitele baze militare ale Roșiilor pe Simon Jashi, dar nimeni nu părea să-l cunoască, nimeni nu părea să știe ceva despre el.

*

Toamna s-a așternut brusc peste Orașul Alb. Nu era blândă și duioasă, cum o știa Stasia din țara ei, iar așteptarea unei vești de la Simon era sufocantă. Paraliza totul, îi făcea corpul greoi și mintea temătoare. Stasia ura această așteptare. Ore în șir privea afară prin gaura pe care o tăiase în cearșaful cu care era camuflată fereastra și spera, fără să știe la ce anume. Singurul contact periodic cu lumea de afară erau telegramele pe care le trimitea și le primea de acasă.

Erau zile în care o cuprindea o euforie aproape isterică, când cobora în fugă pe scara largă în bucătărie, aprindea lumânări sau lămpi cu gaz, trântea, încerca să producă sunete pentru a se asigura că încă mai trăia, că încă mai era prezentă, că nu devenise și ea o stafie. Intra în fugă în salonul de arte, îl traversa pe cel de oaspeți, intra în baia adiacentă, urca din nou scările, le cobora iar și apoi, înviorată de propria energie și împinsă de o plăcere bizară, începea să danseze. Se învârtea, sărea, zbura și uita pentru câteva clipe de lumea din jur. Lumea din afara casei și lumea din casă.

Gerul care începuse să se lase părea să-i instige pe oameni la și mai multă înverșunare și cruzime. Acum ardeau pe ici, pe colo case din cartier și clădiri ale administrației, iar focurile de armă erau la ordinea zilei.

În casa mare de pe malul râului Fontanka domnea liniștea amenințătoare a izolării, o pace glacială într-un trecut conservat, dar afară, pe străzi, pe grandioasele bulevarde și cheiuri, stăpânea prezentul crud, sângeros, periculos, marcat de foamete și lipsuri.

*

Către sfârșitul lunii octombrie, Thekla a fost cuprinsă de o apatie ciudată. Se încuia în dormitorul ei și stătea zile în șir retrasă. Mașa și Stasia încercau s-o ademenească afară cu toate mijloacele, dar nu voia să accepte mai mult decât puțina mâncare pe care i-o lăsa slujnica în fața ușii. Multă vreme s-a gândit Stasia cum s-o înveselească și s-o întremeze pe stăpâna casei, până când i-a venit în minte: ciocolata tatălui ei, care schimba totul și aducea fericirea, a cărei rețetă și-o întipărise bine în minte. I-a cerut așadar Mașei cheia de la pivniță, pentru prima oară de când trăia în casă. Mașa s-a mulțumit să ridice din umeri nepăsătoare și i-a dat cheia. Stasia a găsit acolo tot. În afară de zahăr și unt, avea tot ce-i trebuia pentru

prepararea ciocolatei și a rugat-o pe slujnică să-i procure restul de pe piața neagră – i-a promis în schimb una dintre eșarfele ei de mătase, pe care Mașa pusese ochii.

O aromă divină a trezit-o pe Thekla în miez de noapte și a făcut-o să coboare în bucătărie, unde abia dacă mai punea piciorul.

Acolo a dat peste Stasia, care amesteca pe plită o materie neagră, și în acel moment s-a lăsat vrăjită de fetișcana cu cosițe. S-a lăsat vrăjită de priveliște și de aromă, de promisiunea a ceva ce te făcea să uiți de tot. Îndeosebi în lumea lor pe cale de a se nărui, vraja aceasta trebuie să fi avut un efect irezistibil. Și, când în sfârșit i-a fost servită ciocolata, s-a zis cu Thekla.

De atunci încolo se milogea de multe ori ca un cățel, țipa și lovea cu botinele ei ascuțite pe pardoseala de marmură, vărsa lacrimi ca un copil și-i cerea Stasiei să-i prepare ciocolata.

Revelionul l-au sărbătorit cu o crenguță de brad, o sticlă de șampanie și ce mai rămăsese din biscuiții cu unt, dulceață de căpșuni și trei felii de șuncă, în dosul ferestrelor baricadate cu tăblii de mese. Gerul, care cuprindea treptat casă, încorda și irita atmosfera. Pe lângă asta Mașa le anunțase chiar în prima zi a noului an că se va muta la Țarițîn, la logodnicul ei. El lupta acolo și ea se săturase să depună asemenea eforturi „inumane” în orașul acesta „fără Dumnezeu” și fără vreo apreciere din partea stăpânei.

Stasia și Thekla nu știau nici cum să stea la cozi nesfârșite pentru a face rost de pâine, nici unde se afla piața neagră. Fără Mașa aveau să moară de foame, să se prăpădească și, în mod cert, să înnebunească, erau convinse.

Dar ceva le-a adus un moment de ușurare, declanșând însă, în același timp, și o mare furie în Stasia. A primit o scrisoare de la Simon:

Porumbița mea, cât de nefericit sunt că ți-am provocat asemenea mâhnire și cât mă macină grijile de când știu că ești aici. Cu ce amazoană m-am însurat, să parcurgă curajoasă un drum atât de lung până la mine! Mă închin în fața ta, soarele meu. Vreau să ai mare grijă. Tatăl tău mi-a scris că ți-ai găsit adăpost la o mătușă. Noi înaintăm greu, rezistența are mulți simpatizanți și, ca atare, mâini de ajutor, dar credem în victoria finală și dreaptă! Îmi doresc să profiți de prima ocazie pentru a pleca acasă. Călătorește prin Odessa, deocamdată e ruta cel mai puțin primejdioasă. În Petrograd nu ești în siguranță, eu voi veni să te vizitez cât de curând se va putea. Te iubesc și sunt alături de tine în visele mele. Al tău, Simon.

Stasiei i-a venit să urle când a citit scrisoarea. Nu în vise îl dorea alături, ci în realitate. Măcar să-i fi scris că lasă totul baltă și vine degrabă la ea, asta ar fi fost recompensa potrivită. Cu mâna tremurând i-a răspuns, i-a povestit despre tortura ultimelor luni și i-a cerut cu fermitate să vină măcar câteva zile la ea. A semnat „Soția ta", ceea ce nu mai făcuse niciodată.

Imediat a simțit cum o profundă ușurare îi dezmorțește membrele, îi lărgește coșul pieptului, îi eliberează căile respiratorii și, când a auzit din camera Theklei o melodie frumoasă, necunoscută și, în mod excepțional, nici foarte siropoasă – a început să danseze.

Picioarele ei s-au retrezit la viață, o căldură i-a urcat în piept, a uitat de foamea permanentă, de afurisitul de ger care o chinuia chiar mai mult decât foamea, și s-a învârtit, a sărit, s-a rotit, s-a întins, s-a lungit, s-a înmuiat, s-a mlădiat și a izbucnit în râs. Thekla, care tocmai ieșea din bucătărie, a început să aplaude furtunos. Stasia și-a întrerupt dansul și s-a prăbușit derutată pe treptele

de jos. Chiar dacă Thekla nu voia să știe prea multe despre viața aceasta, sigur știa ce e frumusețea.

— Uită-l pe bărbatul ăsta, în cap are numai politica aia a lui bolnavă. Să te abandoneze aici, ce nesimțire, tocmai pe tine, uită-te la tine, cât de frumoasă ești! Așteptarea rareori naște frumusețe – tu ar trebui să dansezi, scumpa mea!

Și a plutit ca o divă pe scări în sus, în capotul ei roz-liliachiu.

Țelul nu are nicio valoare, drumul contează.

Trei zile mai târziu, Stasia l-a primit în vizită pe Piotr Vasiliev. Un domn de școală veche, fost prim-balerin al Baletului Regal. I-a dat mâna Stasiei și i-a spus:

— Numai Theklei îi poate trece așa ceva prin cap, să cheme un profesor de dans în vremurile acestea, dar zicea că mi-ar mai distrage și mie puțin atenția de la ceea ce se petrece.

Încăperile vaste, goale, ale casei erau spații ideale de repetiție, iar Piotr Vasiliev adusese plăci noi de gramofon.

Vasiliev era cărunt, înalt, prețios, monden și autoritar. Stasia l-a adorat din primul moment și număra ceasurile până la venirea lui.

Ea își însușise elementele fundamentale ale baletului clasic, dar Vasiliev era cu totul altfel, poruncitor, exigent. Îi cunoștea doar pe cei mai buni artiști din domeniu și dansase deja în numeroase săli grandioase. Dacă n-ar fi intervenit revoluția, Piotr Vasiliev ar fi condus probabil cea mai bună școală de balet din oraș, gândea Stasia.

Datorită disciplinei lui neobosite, talentului și manierei lui impozante, datorită marii voințe a Stasiei de a exersa ceasuri la rând în pofida

frigului mușcător, speranța de a ajunge la Paris i-a revenit. Totul părea din nou posibil. Cu sau fără Simon.

Dansând, așa a traversat Stasia iarna, ninsorile, viscolele, zilele și nopțile geroase, demonstrațiile și luptele, răscoalele, grevele și – mereu – foametea. Simon nu a venit.

*

În luna martie a anului 1919, muncitorii din aproape toate fabricile de renume din Petrograd au intrat în grevă. Iar Mașa a demisionat. Înainte de a pleca, o instruise pe Stasia în toate, o luase de două ori cu ea la coadă la pâine, îi prezentase o fată din Siberia care avea relații pe piața neagră și putea s-o ajute la nevoie, îi explicase cum să se îmbrâncească, să vocifereze și să se facă observată – în vremurile acelea, lucruri necesare pentru a supraviețui. Pe urmă, cu răceală, fără să se emoționeze câtuși de puțin, și-a luat rămas-bun de la Thekla, care plângea în hohote, și a ieșit cu o bocceluță în spinare pe ușa pe care Stasia a încuiat-o în urma ei cu numeroase zăvoare.

*

În luna aprilie, o nouă scrisoare de la Simon a înștiințat-o pe Stasia că trebuia să-și mai amâne o vreme vizita la Petrograd. Încă tot nu putea obține o permisie, fiindcă așteptau un atac asupra Moscovei și urma să fie și el trimis acolo. O mai amâna până la vară.

Între timp, fabricantul de ciocolată reușise, nu se știe prin ce mijloace, să facă să-i parvină fiicei lui o ladă mare, plină cu alimente. Dumnezeu știe pe cine trebuise să ungă și să cadorisească pentru asta. Alimentele acestea, împreună cu primăvara ce răzbea în sfârșit împotriva gerului necruțător al iernii, le-au oferit celor două femei câteva săptămâni de liniște și le-au scăpat de grija traiului de azi pe mâine.

În continuare ajuta și dansul. Exercițiile istovitoare, monotone și micile izbânzi. După

fiecare lecție, Stasia se simțea puțin mai fericită, mai liberă, mai lipsită de griji. Dacă n-ar fi fost Thekla care, deși era singură, nu suporta nicio înfrângere, și Piotr Vasiliev cel harnic, care venea neobosit, de trei ori pe săptămână, în casa de pe Fontanka, Stasia s-ar fi dat de mult bătută și fie s-ar fi suit în primul tren către sud, fie s-ar fi întins în pat și nu s-ar mai fi ridicat în veci.

Când stătea la cozile interminabile pentru pâine, asculta cum vorbeau oamenii de rând, revoltați, despre viitorul țării. Frontul de pe Don, frontul de la Harkov, frontul de la Novgorod, frontul de la Minsk, frontul de la Irkuțk – numai când auzea cuvântul „front” i se făcea rău. Țăranii voiau să fie lăsați în pace. Cazacii voiau să fie independenți și să-și apere avuția, monarhiștii nu voiau să coopereze cu menșevicii, fiindcă erau colaboratori ai Roșiilor, iar menșevicii se apropiau tot mai mult de bolșevici, pentru a scăpa de haosul monarhiștilor și liberalilor, în vreme ce independenții, anarhiștii și criminalii profitau: își vedeau de propria bunăstare și se îmbogățeau pe piața neagră.

— Hai să plecăm împreună în Georgia! Cu toată agitația, tot am fi mai în siguranță acolo și nici nu ne-ar lipsi mâncarea, i-a spus Stasia Theklei într-o dimineață în bucătărie, la o ceașcă de ceai chior.

Spre deosebire de Mașa, ea nu reușea să facă rost de ceaiul bun, tare, mereu era înșelată.

— Ah, fetițo, eu sunt prea bătrână s-o mai iau de la capăt, a răspuns Thekla.

— Da’ de unde. Nu ești tu așa de bătrână, Thekla. În afară de asta, nu zic să o luăm de la capăt, ci doar să așteptăm să treacă iarna, cum spui tu. Să așteptăm acolo până se sfârșesc toate.

— Dar se vor sfârși vreodată? a întrebat Thekla cu o tristețe cutremurătoare în glas.

În clipa aceea Stasia a știut că Thekla nu va părăsi niciodată orașul și casa aceea și a mai știut și că îi va fi imposibil s-o lase singură acolo.

Și așa au mai locuit Stasia și Thekla împreună câteva luni bune, în izolarea umbroasă și igrasioasă a grandioasei case, retrezite la viață de trei ori pe săptămână de vizitele lui Piotr Vasiliev și de lecțiile de dans. Dar frica constantă și apărarea repetată împotriva celor care loveau în ușa lor, căutau un refugiu sau voiau pur și simplu să le jefuiască o secătuiau pe Stasia și, în asemenea momente, îi venea să-i ardă o palmă Theklei fiindcă o lăsa să se ocupe singură de toate, de parcă n-ar fi fost căminul ei iubit.

*

În vară s-au împlinit doi ani de când Stasia era captivă în Petrograd. Din câteva zile se făcuseră doi ani încheiați de când își părăsise țara și familia, pentru a fi alături de un bărbat căruia-i fusese soție doar o clipă. Erau zile când Stasia părea să fi uitat de ce venise.

Într-una dintre serile de iulie calde și pline de țânțari, Piotr Vasiliev s-a înființat nechemat la ușa casei lor. Sub cămașă ținea o sticlă înfășurată în hârtie de ziar și era radios, cu gura până la urechi.

— Poftiți, doamnele mele. Doresc să închin un pahar cu domniile-voastre și să vă spun la revedere! a strigat și a intrat triumfător în bucătărie.

Acolo a turnat în trei pahare șampanie din Crimeea și le-a comunicat Stasiei și Theklei că în două zile va părăsi țara și, drept urmare, lecțiile de dans se încheie.

— Am o verișoară la Baden-Baden. Soțul ei e un bancher tare priceput la afaceri și s-a oferit să mă ajute, cele două surori ale mele sunt deja acolo. Aici pur și simplu nu mai rezist. Mi-au trimis bani pentru plecare și mi-au făcut rost de documente. Sunt și eu o dată bucuros că n-am scăpat în totalitate de neamurile mele evreiești.

După mulți ani, când Stasia a aflat de victimele de la Auschwitz și Birkenau, s-a gândit de multe ori la Piotr Vasiliev, al cărui nume cu sonoritate

rusă era doar un pseudonim, și a sperat din tot sufletul ca Isaac Eibinder, cum se numea în realitate Piotr Vasiliev, să nu se fi numărat printre acele milioane.

*

După plecarea lui Piotr Vasiliev, totul a devenit brusc fad și lipsit de sens. Thekla abia dacă mai ieșea din camera ei, în vreme ce Stasia bântuia prin casă. La început a mai exersat și a mai dansat fără indicațiile severe ale lui Piotr Vasiliev, după cum îi lăsase el vorbă, dar îi venea tot mai greu, visul ei părea să pălească iarăși, de parcă i-ar fi trebuit neîncetat aliați care să-l susțină. A început să-și cumpere pe piața neagră un tutun tare, de marinari, pe care-l fuma răsucit în țigarete subțiri – un viciu care avea s-o însoțească toată viața, chiar și când și-ar fi permis țigarete mai bune nu s-a dezis de tutunul ieftin, tare.

Într-o dimineață, după câteva săptămâni de la despărțirea de Piotr Vasiliev, după o noapte nedormită, Stasia a intrat în camera Theklei la revărsatul zorilor și s-a așezat pe marginea patului ei. Thekla era cu spatele la ea și dormea sau, cel puțin, se prefăcea. Stasia a trezit-o.

— Așa nu mai putem continua. Or să-ți ia casa oricum sau, pur și simplu, va intra careva și nu va mai pleca. Chiar ieri a trebuit să-i amenințcu cuțitul de carne pe doi care încercau să pătrundă prin pivniță. Măcar de-aș avea o pușcă, de aia se tem mai mult decât de cuțitul meu… Nu mai am putere să stau ceasuri întregi la cozi, să-mi fie permanent frică să nu intre careva peste noi și să ne taie gâtul. În caseta de bijuterii mai ai un singur inel de argint și un lănțișor. Acțiunile pe care le deții nu mai au nicio valoare, iar țarul e mort. În tot acest timp n-ai vrut să-mi dai crezare. Dar așa este. Ai spus mereu că Nicolae se va întoarce, că nu-și va lăsa țara pe mâinile acestor nenorociți de bețivani, dar uite că n-a fost așa. L-au împușcat acum aproape doi ani. La Ekaterinburg. Copiii,

soția lui – toți sunt morți. E război. Pretutindeni e război. Nu va mai fi niciodată ca *înainte.* Nicicând. Îmi pare rău. Dar trebuie să facem ceva, Thekla. Eu am să plec acasă.

Se știe că războiul civil îșiarelegilelui, le

gicen-aufostnicicândconsiderateumane.

LEV

La începutul lunii septembrie 1920, Stasia a început pregătirile de călătorie. I-a scris soțului ei la adresa cartierului general din Moscova, aducându-i la cunoștință, cu răceală, planurile de întoarcere acasă, fără să încheie cu sintagma „cu dragoste”. Ultimele bijuterii au fost vândute, la fel și haina de astrahan a Theklei. Prin mită au reușit, după săptămâni de așteptare, să cumpere bilete de tren până la Odessa pentru sfârșitul lunii octombrie; de acolo aveau de gând să ajungă cu vaporul în Georgia. După ce și-a procurat un geamantan masiv – valizele scumpe, de manufactură, ale Theklei erau de mult vândute – Stasia s-a întors, muiată și înfrigurată de ploaie, dar bucuroasă de izbânda ei, în casa galben-pastel de pe malul râului Fontanka.

— Am reușit, avem biletele de tren, putem pleca lunea viitoare! a strigat, dar a amuțit subit, izbită de tăcerea neobișnuit de glacială.

A intrat bănuitoare în bucătărie. De acolo răzbătea un miros seducător. Nu era nimeni și nimic acolo, dar mirosul îi era cunoscut, ba chiar familiar.

A urcat în tăcere. Mirosul a condus-o la camera Theklei. A bătut la ușă, n-a primit niciun răspuns, a apăsat clanța și a strecurat o privire înăuntru. Thekla, cu spatele către ușă, părea să doarmă. Lângă pat, pe jos, era o cană de tablă cu resturi lipicioase de ciocolată. Trecuseră multe săptămâni, o veșnicie, i se părea Stasiei, de când îi pregătise Theklei ultima oară ciocolata caldă. A recunoscut cana în care îi adusese ultima dată ciocolata. Thekla se pare că păstrase resturile de ciocolată și

le reîncălzise. Stasia a luat cana de pe jos și a mirosit-o, avea o aromă delicioasă, magică, îmbătătoare, dar în mirosul dulce mai detecta și altceva, un iz metalic.

Cu gesturi lente, Stasia a pus cana la loc pe podea; genunchii îi tremurau. Thekla zăcea nemișcată pe pat. În ciocolată fusese amestecat și altceva, ceva letal. Un fior rece i-a coborât pe șira spinării, a văzut aplecat deasupra sa chipul îngândurat al tatălui, în noaptea dinaintea cununiei ei, în fabrica de ciocolată, l-a auzit vorbind despre *nenorocire,* ceva ce atunci luase drept o scorneală a imaginației lui de părinte îngrijorat și răvășit. Acest cuvânt, nenorocire, care nu-i sugerase nimic atunci, îi răsuna acum în minte. Tatăl ei alesese să descrie astfel ceva atât de irevocabil precum moartea? Se referise la spaima, la durerea, la frica pe care le simțea Stasia acum, privind spatele Theklei? Stasia provocase această nenorocire, crezând că-i face o mică bucurie; știuse Thekla care va fi prețul pentru această fericire neagră ori folosise ea însăși ciocolata într-un scop atât de *nenorocit* precum propriul sfârșit?

Stasiei i-a trebuit o veșnicie să se încumete să treacă de cealaltă parte a patului, pentru a vedea fața Theklei. Se așteptase la ceva oribil, dar Thekla părea că doarme liniștită. Lângă ea era o coală albă de hârtie:

> *Scumpa mea, voi fi mereu alături de tine. Faptul că ai apărut în viața mea în aceste vremuri de nedescris a fost un dar de la Dumnezeu. Viața aceasta, viața care ne așteaptă de acum înainte, nu este făcută pentru mine, eu nu am loc în ea. Știam că țarul este mort. Am știut de la bun început, dar îți mulțumesc că ai ținut acest lucru secret atâta timp. Sunt infinit de obosită. Nu te supăra pe mine. Ți-am lăsat niște bani în zaharnița din bucătărie. Ar trebui să-ți*

ajungă pentru înmormântare și, sper, pentru drumul tău acasă. Ai grijă de tine și nu uita că, de-o fi ceva dincolo de somnul veșnic, am să veghez de acolo asupra ta. Iartă-mă și primește acest ultim dar de la mine.

Sub bilet era un ceas. Un ceas de aur, cu brățară, neînchipuit de frumos. Abia câteva minute mai târziu Stasia și-a dat seama că mesajul fusese scris în limba lor maternă, a ei și a Theklei, cu literele înflorite care apar tuturor necunoscătorilor ca un fel de cifru, litere pe care Stasia aproape că le uitase, literele cu care se căznise rău de tot la școala de fete, fiindcă pur și simplu nu reușise să aibă un scris frumos, demn de o domnișoară. Ea și Thekla conversaseră aproape exclusiv în rusă și această ultimă scrisoare îi amintea într-un mod dureros că nu va mai putea sta nicicând de vorbă cu Thekla în limba acestui alfabet.

Câte ceasuri a petrecut Stasia lipită de trupul neînsuflețit al Theklei n-a știut nici ea. La un moment dat strigase după ajutor și în casă năvăliseră oameni. Oameni necunoscuți.

Thekla a fost îngropată trei zile mai târziu, fără slujbă, fără preot. Bisericile își închiseseră porțile de frica pogromurilor. Stasia a rămas multă vreme lângă mormânt și a plâns mult și neostoit. Înainte nu putuse. Nici când zăcuse lângă trupul neînsuflețit al Theklei. Dar acum, la mormânt, cu scrisoarea de adio a Theklei și ceasul de aur în buzunar, au podidit-o lacrimile.

*

Când a coborât a doua zi pe scări cu geamantanul, în casă pătrunseseră deja oameni care alergau ca bezmeticii prin încăperi, își îndesau în buzunare tot ce mai era de luat și se certau pe camere.

La gară i s-a adus la cunoștință că avea nevoie de un permis pentru a părăsi orașul și a călători la Odessa. Stasia, la capătul puterilor, tremurând, a

arătat toate documentele pe care le avea, inclusiv adeverința lui Simon că făcea parte din RKKA, Armata Roșie a Muncitorilor și Țăranilor, pe care acesta i-o trimisese cu câteva luni în urmă, pentru orice eventualitate. Cu lacrimi în ochi a implorat, dar în zadar. Vânzătoarea de bilete s-a îndurat de ea într-un final – la Odessa nu-i era permis să călătorească, dar, ca nevastă a unui ofițer al Armatei Roșii, avea voie să se deplaseze până în locul unde se afla acesta. Unde anume era cantonat, a întrebat-o femeia.

— La Moscova, a răspuns Stasia epuizată și s-a așezat descurajată pe geamantanul ei.

— La 6 dimineața pleacă un tren spre Moscova, am să vă schimb biletul, la Moscova soțul dumneavoastră va putea să vă procure permisul de călătorie. Dați-mi biletul dumneavoastră.

Stasia i-a întins distrată ambele bilete.

— Sunt două. Cine urma să călătorească cu dumneavoastră? a întrebat femeia în uniformă.

— N-o să mai vină.

În tren a stat tăcută și i-a ascultat zgomotele monotone. S-a gândit întruna la trupul rigid al Theklei și la cămașa simplă pe care o purtase la urmă, o cămașă de noapte albă, de bumbac, fără zorzoane, îmbrăcată parcă pentru a călători într-un vis de *dinainte.*

*

La Moscova atârnau pretutindeni pancarte pe care se vedea un soldat în uniformă albă care-l arăta cu degetul pe un altul, iar dedesubt scria: „Tu de ce nu ești în armată?” Iar pe celelalte pancarte, ale Roșiilor, era un soldat în uniformă roșie care-l arăta cu degetul pe privitor, cu mesajul: „Tu te-ai înscris deja la voluntari?”

Stasia a avut noroc. La adresa indicată, toți îl cunoșteau pe Simon Jashi. Era o cazarmă, undeva la marginea orașului. Stasia, istovită, înfrigurată (își îndesase hârtie de ziar în cizme, fiindcă erau pline de găuri), s-a oprit pe coridorul acelei

cazărmi, după ce în sfârșit ajunsese acolo cu o birjă oprită pe drum. Doi tineri soldați i-au adus un pahar cu ceai și niște rachiu, spunând că o va ajuta. Stasia a băut rachiul ținându-se de nas și, într-adevăr, s-a simțit ușurată. Simon era la o adunare de sindicat din nu știu ce fabrică și urma să se întoarcă pe seară. Până atunci au condus-o în camera lui, pe care o împărțea cu alți doi soldați, și au acoperit-o cu toate păturile de care au putut face rost.

A dormit mult și adânc.

Un bărbat a trezit-o. Se așezase la picioarele sale, o cuprinsese cu un braț pe după șolduri, își culcase capul pe burta ei și plângea. Stasia, atât de istovită și secătuită cum era, nu a reușit să exprime nicio emoție. Își trecea periodic, cu un aer absent, mâna prin părul lui. Era ciudat. Așteptase atâta timp, își imaginase scena de sute de ori în cele mai mici amănunte, vorbise zi de zi în gând cu Simon, dusese la capăt, înfometată și înfrigurată, o călătorie interminabilă, neîndurătoare, iar acum nu era în stare să simtă mai nimic. De parcă i s-ar fi epuizat toate sentimentele și toate cuvintele. De parcă anii din Petrograd, Piotr Vasiliev și mai ales Thekla i-ar fi luat tot ceea ce sperase să păstreze pentru soțul ei. S-au ținut în brațe, nu și-au spus multe, el i-a încălzit picioarele, i-a adus un borș cald și o pâine întreagă, ceva ce Stasia nu mai ținuse în mâini de doi ani. A mâncat lacomă și, mai târziu, s-a prăbușit într-un somn adânc.

Când s-a trezit dimineața, erau singuri în cameră, el dormea îmbrăcat lângă ea. Ea s-a ridicat în capul oaselor și l-a privit îndelung. Avea să-i spună atâtea, să-l întrebe atâtea, să-i explice atâtea, dar nu știa cum și de unde să înceapă. El dormea liniștit, iar mantaua lui gri, de postav, cu steaua roșie cusută pe ea, era agățată de un cui din perete. Pe jos erau cizmele lui vechi și scâlciate, dar curate.

Chipul lui, deși trecut de 30 de ani, i s-a părut foarte copilăros Stasiei. Părul șaten bogat, ochii căprui blânzi, genele dese, sprâncenele stufoase, nasul lung și drept, buzele frumos arcuite și mai ales mustața pe care și-o lăsase. L-a privit și a simțit că-i va fi foarte greu să uite vreodată acești ani, această despărțire, să o lase în urmă, îi va fi foarte greu să redevină Stasia cea de odinioară, plină de mofturi și visuri febrile. Se simțea pustiită și golită de visuri, istovită. Deși chipul lui adormit a făcut-o să zâmbească, simțea totuși o tristețe infinită.

De afară se auzeau pași, strigătele soldaților care tocmai începuseră să defileze.

— Simon, trezește-te, cred că trebuie să ieși, și-a scuturat Stasia soțul.

El s-a ridicat în capul oaselor, s-a uitat la ea nevenindu-i să creadă și a clătinat din cap.

— Se descurcă ei și fără mine, a spus și a sărutat-o pe gură.

Și propoziția aceasta a scos-o din sărite. Tristețea a cedat subit în fața furiei. De ce, de ce nu venise nici măcar o dată la ea? Dacă aici se puteau lipsi de el, dacă nu salva nicio viață omenească, ce și cine îl scuza că o lăsase atâta vreme singură, mai rău chiar, că o lăsase în incertitudine?

Stasia a simțit cum i se umplu ochii de lacrimi cu gustul dezamăgirii, dar iarăși nu a putut scoate un cuvânt, nu i-a făcut niciun reproș, nu a țipat la el, și-a înghițit furia și l-a lăsat să o dezbrace. La început, Stasiei i-a venit greu să se lase în voia lui, trăgea cu urechea la pașii de pe coridor, la strigătele și conversațiile din curte, parcă nu-și mai amintea cum era să te abandonezi, să simți acea bucurie deosebită, să nu mai fi încordată și temătoare. Cu greu a reușit să se dăruiască bărbatului ei. Însă nu a mai fost ca în noaptea nunții, la han, unde simțise acea euforie, acea excitație încântătoare. Zăcea împietrită, răbdătoare

și tăcută, cu ochii închiși. Dar nici așa nu a găsit alinare, mereu avea în fața ochilor spatele rigid al Theklei în cămașa de noapte simplă, din bumbac, coala albă pe care i-o lăsase și ceasul cu brățară pe care și-l cususe în furou.

— Vreau să merg acasă. Am nevoie de un permis de călătorie. De la Odessa pot să iau vaporul, a spus Stasia în cele din urmă, când stăteau întinși alături, dezbrăcați, respirând la unison.

O clipă a crezut că el îi va spune că nu e de acord, că voia să-i rămână alături, că va face tot posibilul pentru a fi împreună, dar i-a răspuns:

— Da, e timpul să pleci acasă.

— Tu cât trebuie să mai rămâi aici?

— Cum adică?

— Cât o vom mai ține așa? La ce bun ne-am căsătorit?

— Stasia, e război și te rog să mă crezi, nici la noi nu e mai bună situația. Primesc periodic informații și…

A mai vorbit o vreme despre necesitatea victoriei bolșevice, despre diversele fronturi care mai trebuiau apărate, respectiv recucerite de la Albi, despre aventurile care-l mai așteptau pe el și trupa lui și despre dificultățile de la conducerea Partidului. Stasia îl asculta cu o ureche, avea dificultăți să-l urmărească, nici nu știa de ce-i povestea toate acestea și se mai și îndoia de convingerile lui socialiste. Tot ce spunea suna ca o poezie învățată pe de rost. Din glasul lui răzbătea o mare oboseală, un vid și o lipsă de dorințe – o stare care-i era familiară Stasiei. Dar nu voia să admită, voia să rămână în ochii ei locotenentul sigur de sine și de crezul lui. Când de fapt, se gândea Stasia, ar fi mult mai simplu dacă el sau ea ar spune adevărul, atunci ar exista posibilitatea unei întâlniri. Numai dacă s-ar strădui amândoi.

*

Pe la sfârșitul anului 1920, Stasia și-a revăzut în sfârșit orașul natal, după o absență de aproape trei ani. Întâmpinată de sora ei cea mai mare, Lida, care-și petrecuse majoritatea timpului în biserica Sf. Gheorghe, de tatăl ei, încărunțit și cu un aer trist, de mama vitregă, dichisită și lățită, și de Christine, care împlinise recent 13 ani și era aproape macabru de frumoasă. Meri, a doua născută, își găsise până la urmă un soț convenabil, un notar din Kutaisi, și se mutase la el. La sosirea în patrie, Stasia încă nu știa că, în afară de cei mai sus enumerați, mai era cineva în cercul familiei – în pântecul ei.

Căci pe atunci era deja însărcinată cu primul copil, bunicul meu.

Cofetăria încă mai funcționa, dar zilnic plana asupra lor amenințarea cu exproprierea întregii averi a familiei. Democrația georgiană era șubredă. Zilnic izbucneau revolte ale muncitorilor și țăranilor, greve în fabrici, socialiștii boicotau guvernul. Nimeni nu știa ce va aduce ziua de mâine, oamenii erau bulversați de orientările politice incerte ale diverselor partide și grupări, nimeni nu știa cu cine și de ce să voteze. Fiindcă zilnic se schimbau legile, cerințele, promisiunile.

Întoarcerea Stasiei în sânul familiei a fost sărbătorită pe măsură. Au plâns, s-au aruncat unul de gâtul altuia, până și Lara cea rezervată a vărsat câteva lacrimi, iar Stasia, altfel decât cu soțul ei, în fața căruia nu putuse deschide gura, a povestit familiei cu lux de amănunte despre caznele și zbaterile ei din Petrograd. Doar sfârșitul l-a trecut sub tăcere, până i l-a mărturisit tatălui său într-o seară în biroul lui, după ce-și permisese o înghițitură din coniacul acestuia. Tatăl a privit tot timpul în jos, în vreme ce Stasia i-a povestit cu glas tremurând totul, în afară de ciocolată și otravă. Nu voia să-l dezamăgească, să-i dea sentimentul că fusese nesăbuită, că abuzase de știința ei și, mai ales, că nu-și ținuse promisiunea

față de el. Dar nu i-a spus nimic în primul rând fiindcă tot nu găsise un răspuns la întrebarea dacă nu cumva ciocolata și otrava fuseseră, în acest caz, unul și același lucru, iar de răspunsul acesta se temea.

Era din nou acasă. Supraviețuise. Deși Parisul se îndepărtase din nou și Thekla o abandonase – sau fusese taman pe dos? –, deși tot nu era lângă bărbatul ei, era în viață și acesta era un lucru bun.

*

După o săptămână, Stasia avea să afle în sfârșit de ce era atât de sentimentală și hipersensibilă: era însărcinată.

Descoperirea i-a produs un amestec ciudat de iritare și emoție. Nu prea știa dacă vestea trebuia s-o bucure sau nu, în circumstanțele date. Datorită solicitudinii Lidei și a tatălui ei, durerea, dorul și amintirile sumbre au putut fi însă îmblânzite. Lida crescuse și devenise un gen de porumbel al păcii pentru familia ei. Cutreiera încăperile adusă de spate, făcea tot soiul de comisioane, ajuta în cofetărie, făcea temele cu Christine, răspundea de starea de bine a întregii familii și devenise deja, în sinea ei, o mireasă a lui Hristos, chiar dacă intrarea la mănăstire era mereu amânată din pricina protestelor tatălui.

Seara, Stasia se așeza în biroul tatălui său, uneori cu un ziar sau o carte, în vreme ce el se cufunda în hârțoage. Prezența lui îi dădea un sentiment de siguranță.

— Mai demult credeam că ești prea visătoare pentru a putea iubi cu adevărat, dar se vede că m-am înșelat. Dar nicio femeie n-ar trebui să călătorească atât de departe pentru un bărbat și niciun bărbat n-ar trebui să-și lase nevasta atâta vreme singură, i-a spus el într-o seară fiicei sale.

A întrebat-o dacă nu dorea o ciocolată caldă – putea să-i pregătească una, în mod excepțional – și Stasia a trebuit să fugă afară și să verse.

Frontul Roșu s-a mutat în Azerbaidjan. Când bolșevicii au putut fi siguri că Anglia va renunța la cursa pentru accesul la Orient, adică la petrol, au deschis lupta în mod oficial. Războiul s-a încheiat în cele din urmă cu victoria Roșiilor și sovietizarea țării, în vreme ce burta Stasiei tot creștea. Nici țara vecină, Armenia, slăbită de războiul împotriva turcilor, nu a mai putut opune rezistență. Crimeea era deja ocupată, Kievul căzuse încă din vară în mâinile bolșevicilor. Întrebarea era cât mai putea Georgia, până atunci recunoscută de către bolșevici ca fiind suverană, să se mențină ca țară independentă.

Dar încă din februarie 1921 s-au rupt zăgazurile. Sub conducerea bolșevicului georgian Filipp Maharadze a fost proclamată Republica Sovietică Georgiană care a cerut Comitetului Central rus susținere militară împotriva celui de-al Treilea Grup și a menșevicilor.

Doar nouă zile i-au trebuit Armatei a 11-a să ocupe capitala, astfel încât la 25 februarie rezistența era deja înfrântă, iar țara le aparținea Roșiilor. Guvernul celui de-al Treilea Grup se refugiase la Kutaisi, pentru ca în scurt timp să părăsească țara.

Cât a durat sarcina Stasiei, Roșiii au acaparat toate rezervele de grâu și armament ale țării, precum și întreaga rețea feroviară. Și asta în timp ce oamenii din 37 de gubernii ruse mureau de foame, iar presa occidentală relata deja despre canibalism și multe mii de copii rahitici. Un om amenințat cu arma putea să-și răscumpere viața cu vreo patru litri de ulei de floarea-soarelui și trei litri de vodcă.

Da, toate acestea se întâmplau în timp ce bunicul meu creștea în burta mamei sale și, când a venit pe lume în dogoritoarea lună august, țara lui purta deja numele de Republica Sovietică Socialistă Georgiană. După două săptămâni a fost botezat în biserica Sf. Gheorghe, una dintre

puținele rămase intacte în oraș. A primit numele de Konstantin, dar aveau să-i spună Kostia.

*

Cam la un an de la nașterea lui Kostia și cu puțin înainte să-l cunoască și tatăl lui, pământurile fabricantului de ciocolată au intrat în proprietatea statului, cum se temuseră toți, iar casa spațioasă din centrul orașului a fost împărțită în două; la etaj și în mansarda vastă au fost cazați doi muncitori de la fabrica de lemn, împreună cu familiile lor.

Ciocolateria a rămas o instituție cunoscută la nivel național, dar aparținea statului, iar străstrăbunicul meu era de-acum angajat la stat.

Din acel moment, dintr-un protest interior, străstrăbunicul meu nu a mai adăugat la produsele de ciocolată amestecul său secret, ceea ce a provocat o scădere rapidă a numărului de clienți. A fost obligat să schimbe decorul decadent, capitalist al localului și să respecte stilul fidel Partidului, ceea ce iarăși nu va fi plăcut majorității clienților, care veneau la ciocolaterie pentru a se delecta cu puțin șarm parizian sau vienez, nu cu realitatea dezolantă a unui orășel sub ocupație sovietică. Bineînțeles că servitorii au fost concediați – o bonă nu era prevăzută în noua viață proletară –, astfel încât Stasia și Lida se ocupau de bebeluș. Doar rareori izbutea Stasia să se rupă de cotidian și să iasă la călărit în stepă, pe un cal kabardin pe care-l împrumuta de la herghelia de stat.

Oferta alimentară se împuțina văzând cu ochii, îmbrăcămintea oamenilor pierdea din culoare, iar singura școală de dans din oraș – și speranța Stasiei – fusese închisă. În schimb s-a deschis Comsomolul, Uniunea Tineretului Comunist Leninist din Uniunea Sovietică, o organizație de partid care intona întruna cântece patriotice și preamărea Revoluția din Octombrie, al cărei țel era să-i educe pe tineri pentru a deveni „comuniști loiali”.

Adunați rândurile în marș! Nu-i clipa de dispu

tăsauzarvă. Tăcere, voioratorilor! Tuaicuvâ

n
t
u
l
,
T
o
v
a
r
ă
ș
e
M
a
u
s
e
r
.
V
L
A
D
I
M
I
R
M
A
I
A
K
O
V
S
K
I

Simon Jashi și-a cunoscut băiatul abia când acesta știa deja să spună „deda”. Primise întâia oară o permisie. Cantonată undeva pe Don, unde țăranii instigau mereu la răscoală, brigada lui trebuia să se ocupe de reeducare. Stasia și Simon ieșeau să se plimbe, mâncau prăjitura cu ciocolată a tatălui ei, care nu mai avea gustul de odinioară, se jucau cu fiul lor, mergeau la primul cinematograf din oraș, ba chiar ieșeau împreună călare în stepă. Dar Stasia nu se putea împotrivi sentimentului că trăia o viață străină, că bărbatul acesta pur și simplu nu mai era al ei și, când el a plecat, s-a simțit de-a dreptul ușurată. Singură, putea măcar să viseze din nou la viața pe care și-o dorise odinioară și care nu avea nimic în comun cu prezentul.

*

Când Kostia a fost trimis la prima grădiniță de stat din oraș, Simon Jashi a reapărut brusc, neanunțat, într-o dimineață de martie – un locotenent tras la față, acum bărbos, stătea la ușa casei și striga după nevastă-sa. Făcuse o embolie pulmonară din cauza a trei coaste rupte și prost vindecate, șchiopăta și-i tremurau mâinile. Un țăran îl *agresase* cu lopata și, din pricina *infirmității,* i se aprobase o permisie de câteva luni.

Stasia, care tocmai gustase din păsatul băiatului și dăduse fuga la ușă cu lingura în mână, își cerceta bărbatul schimbat și brusc îmbătrânit și se lovea întruna cu lingura de coapsă, fiindcă nu știa ce altceva să facă. Bărbatul, tatăl copilului ei, de la care își tot dorise să o iubească mai mult decât își iubea datoria, stătea în toată jalea lui în fața ei, dar niciunul nu scotea un cuvânt. Stăteau față în față și nu știau de unde să înceapă.

Stră-străbunicul meu le-a propus tinerilor însurăței – că doar cum să-i zici altfel unei perechi care, în mai bine de cinci ani, abia dacă împărțise patul de câteva ori – să se mute la țară, într-un sat din apropiere, și să se ocupe de ei înșiși și de

copilul lor. Avea un prieten a cărui reședință de vară nu fusese expropriată: o casă georgiană simplă, tradițională, aflată la câțiva kilometri de oraș, dar suficient de îndepărtată de agitația lumească. Acolo se vor regăsi, iar Simon se va însănătoși. Stăpânul casei nu-i va deranja, trebuiau doar să aibă grijă de câteva găini, două vaci și niște zarzavaturi.

Simplitatea casei, natura pașnică, depărtarea de politică, treburile zilnice, oamenii săritori din vecinătate – toate acestea le-au picat tare bine. La început, până și grădinăritul și creșterea animalelor i-au făcut plăcere Stasiei, era altceva și ținea morțiș să facă posibil un nou început pentru familia ei. Puteau începe o viață nouă, trebuia să găsească rămășițele îndrăgostirii lor inițiale, naive, nebunatice și exaltate. Erau și cai în sat, pe care-i puteau împrumuta și călări. Un bun început, s-a gândit Stasia, doar călăritul fusese pasiunea lor comună. Dar Simon era atât de șubrezit, atât de istovit, încât nu izbutea nici măcar să se suie în șa. Tăcea mai tot timpul, privea posomorât în gol, îi zâmbea uneori fiului său și mânca numai când îi amintea Stasia. Ea nu voia să vadă și să accepte că ceva se stinsese în el în mod irevocabil.

Între timp, în Rusia, se acumulau rapoartele medico-legale:

„Cadavrul nr. 1: craniul sfărâmat în întregime, maxilarul inferior fracturat.

Cadavrul nr. 2: craniul găurit cu două focuri de armă.

Cadavrul nr. 3: craniul zdrobit cu un obiect metalic.

Cadavrul nr. 4: după îmbrăcăminte soldat, trei găuri provocate de gloanțe în regiunea craniană.

Cauza decesului la cadavrul nr. 5, în mod cert un episcop, e greu de stabilit, din moment ce, după toate aparențele, a fost îngropat de viu”.

Lui Simon Jashi, toate acestea îi erau bine-cunoscute. Mai mult decât bine-cunoscute. Nici

frumoșii cai, nici energia soției sau dragostea fiului său nu-l puteau face să le uite.

Strădania Stasiei de a afișa zi de zi o expresie voioasă, radioasă – fie că spăla rufele sau curăța grajdul, o sarcină pe care o lua la fel de în serios ca salvarea vieții conjugale, fie că curăța cartofi sau îi spunea micuțului Kostia o poveste – a rămas zadarnică. Simon era impasibil la toate. Se trezea târziu, stătea o veșnicie în fața cafelei tari pe care i-o trimitea de la oraș socrul lui o dată la trei săptămâni, citea ziarul care ajungea în sat întotdeauna cu o întârziere de două zile, mânca ce i se punea în farfurie, de parcă n-ar mai fi avut dorințe sau nevoi, apoi ieșea la plimbare și se întorcea acasă după-amiaza târziu. După cină se ducea la vecinul de alături să joace cărți și, când venea noaptea acasă, Stasia era de obicei încă trează, dar în pat, cu pleoapele strânse, sperând ca el să vrea s-o trezească, să-i povestească despre gândurile și grijile lui, s-o întrebe de ale ei, să pună la cale ziua următoare, ceva, orice… însă nimic nu se întâmpla. Obtuz, pustiit și lipsit de dorințe, Simon se întindea în tăcere lângă soția lui, îi întorcea spatele și adormea imediat.

În acea perioadă, numai Kostia părea să trăiască. Creștea și se bucura de orice descoperire, învăța să meargă și să vorbească, râdea și plângea, sătucul acela reprezenta pentru el lumea largă. Iar dacă părinții lui cufundați în sine mai râdeau câteodată, acest fapt i se datora: făcuse vreo năzbâtie sau spusese ceva nepotrivit pentru un copil mic.

Deși viața la țară a soților ar fi trebuit să dureze doar câteva luni și la început încă mai credeau că Simon aștepta să fie transferat, nu s-a întâmplat nimic. Dintr-un motiv sau altul, Simon nu părea să se grăbească cu transferul și nici superiorii lui nu păreau să-i ducă dorul. Astfel, permisia s-a lungit la infinit, cel puțin așa i se părea Stasiei. El primea periodic o mică soldă și, cu susținerea tatălui ei și pretențiile lor cvasi-inexistente, puteau trăi decent.

Timpul petrecut de soții Jashi la țară trecea lent, greu și, mai ales, pe mutește.

Stasia pleca foarte rar la oraș cu Kostia, să-și viziteze familia, și de fiecare dată mai că nu s-ar mai fi întors în sat, în căsuța de lemn adormită, însă în casa fabricantului de ciocolată lucrurile nu mai stăteau de mult ca odinioară. Banii erau pe terminate, inflația ajunsese și în Georgia. Partidul atacase proiectul cooperativizării și industrializării. Vecinii de sus, muncitorii de la fabrica de lemn, nu se înțelegeau cu familia fabricantului de ciocolată, locuințele erau înghesuite, iar Lara, care de necaz părea să se lățească tot mai mult, se certa întruna cu nevestele lor.

Sănătatea tatălui avusese mult de suferit de pe urma situației politice și a degradării sociale, iar firea i se schimbase. Devenise mai irascibil, mai urâcios și mai nerăbdător. Lida încerca să păstreze armonia în familie, dar nu mai reușea. Bărbatul lui Meri își pierduse postul, iar ea fugea adesea de la Kutaisi acasă și înnopta în fosta cameră a Lidei și a Stasiei.

Doar fata cea mică, Christine, părea să înflorească de-a dreptul în aceste vremuri dezolante. Împlinise 16 ani și frumusețea ei devenea din zi în zi lot mai nepământească, încât nu o mai lăsau să iasă din casă neînsoțită. Adolescenți ori bărbați însurați, bătrâni ori tineri comsomoliști proletari – toți se opreau, unii fluierau după ea sau îi trimiteau scrisori anonime, care zburau pe fereastra sălii de clasă și de care Christine râdea împreună cu colegele.

*

După aproape un an de viață la țară, melancolia Stasiei a ajuns la apogeu. Fiecare farfurie pe care o spăla sau fiecare ou pe care trebuia să-l ia din cuibar i se părea o pedeapsă nedreaptă. Îi purta tot mai mult pică lui Simon, tăcerea lui era ca o batjocură, rezerva lui, o provocare și nimic altceva. De multe ori se întindea în fânul din grajd și

plângea până nu mai putea. Erau zile când agresivitatea ei se îndrepta și împotriva micuțului Kostia, care refuza să vadă atmosfera glacială dintre părinții săi și le cerea amândurora în continuare iubire și atenție necondiționate.

— Nu mai suport. Nu mai știu cine ești. Vreau să plec de aici, mă sufoc, tu nu mă ajuți și, dacă nu se schimbă ceva curând, am să încep să te urăsc.

Stasia stătuse iarăși trează în pat și, când Simon s-a întors afumat de la partida de cărți din vecini și s-a întins lângă ea duhnind a rachiu, pregătindu-se să-i întoarcă spatele, a rostit aceste cuvinte calm, lent și măsurat.

— Ce anume vrei să schimbi? a întrebat el tot calm, lent și măsurat.

— Eu nu sunt țărancă, nu sunt făcută pentru viața asta, niciodată n-am vrut să trăiesc așa. Niciodată! a replicat ea, de data aceasta mai tare și mai iute.

— Am ucis un om, a spus el deodată.

— Dar era război.

— Nu, nu în război, nu a fost în apărare.

— Ce vrei să spui? a întrebat atunci Stasia, începând să înțeleagă ce-i adusese la cunoștință bărbatul său, un străin pentru ea.

— Eram în Crimeea, ne trimiseseră nu departe de Taganrog, într-un orășel drăguț. Pe acolo nu mai conteneau revoltele. Atâtea revolte, întruna. Adică, înțeleg, vor să-i stârpească pe chiaburi, clasa lor socială. Vor să naționalizeze întreaga agricultură. Reforma economiei înseamnă pentru ei ca țăranii să-și vândă grâul sub preț, partidul să-l cumpere și să-l vândă la rândul lui peste preț, iar profitul să curgă în industria de armament și în construcția de fabrici, dar nu se gândesc că țăranul nu are niciun interes să-și vândă produsele sub preț. Așa că mai bine nu recoltează nimic. Fiindcă tot la sărăcie ajunge. Mai bine să fie sărac fără să se spetească. Mai trimiseseră și înaintea noastră trupe, dar țăranii vor să-și păstreze pământurile și să-și vândă

iarăși produsele la un preț convenabil, de ce să le vândă mai ieftin la stat, numai fiindcă e stat? Deci trebuie permanent persecutați, expropriați, strămutați. Eram abia de două zile acolo, când ne-au trimis într-un sat. Acolo, un grup de țărani ocupase primăria și nu-i lăsa pe comisari să-și facă treaba. Căpetenia lor era un țăran căruia-i aparținuseră mai demult cele mai mari lanuri de porumb și grâu. Noi eram doi oameni în civil, trebuia să vedem întâi cum stau lucrurile, înainte ca armata să ne urmeze. Un brigadier și cu mine. Problema trebuia rezolvată fără mare tevatură, erau destule răzmerițe în regiune. Am încercat să stăm de vorbă pașnic cu omul acela mare cât un urs, un colos, căruia munca de-o viață la câmp îi pătrunsese în toți porii. Dar era căpos. Am încercat să-l conving, i-am spus că nu avea sens să se opună, că toate pământurile lui erau deja confiscate și produsele oricum nu și le va putea vinde în altă parte, că periclita întregul sat cu opoziția lui. Dar el repeta întruna că face ceva pe afurisiții de comuniști și că nu are de gând să cedeze munca lui de ani întregi bandei de ticăloși.

Brigadierul care mă însoțea – era unul dintre voluntari – își pierdea răbdarea văzând cu ochii. Nu eram înarmați, altminteri n-am fi intrat în sat, eu mă prezentasem drept comisar, iar despre armată nu era vorba, dar ăsta a scos un pistol mic și, brusc, eram pe câmpul de luptă. În doi timpi și trei mișcări au pus mâna pe lopeți și seceri, nu mai lipsea mult și avea să curgă sânge, știam asta, așa că i-am smuls brigadierului pistolul din mână, Dumnezeu știe de unde-l avea, și l-am ațintit asupra lui, cerându-i să se calmeze. Am crezut că suntem în afara pericolului și am reînceput să negociez. Dar brigadierul țipa și suduia și mă făcea trădător și, când a sărit la mine, am tras. Nu știu cum, nu știu de ce, nu era înarmat, a venit spre mine și am tras.

M-am întors încă din noaptea aceea la Taganrog și i-am raportat totul superiorului meu. Mă așteptam la orice, numai la ceea ce a decis el, nu. Vestea părea să-l bucure, mi-a strâns mâna și m-a felicitat. Imaginează-ți, Stasia. M-a felicitat. Abia a doua zi am priceput: au intrat în sat și au făcut prăpăd, pe motiv că țăranii împușcaseră, chipurile, un soldat din Armata Roșie. Acum aveau dreptul să procedeze așa. Pe cei care s-au opus și și-au apărat familiile i-au împușcat, pe cei rămași i-au strămutat. De aceea m-am putut întoarce la tine. De aceea pot rămâne atâta cu tine, pentru că am împușcat un om, Stasia.

Ea l-a îmbrățișat, și-a culcat capul pe umărul lui, s-a lipit de el și, în cele din urmă, s-a așezat deasupra lui. Îi era milă de el, deși rezervele sale de milă secaseră considerabil în ultimul an. Tot timpul așteptase ca el să înceapă să vorbească, așa cum așteptase și primele cuvinte ale băiatului ei, primul lui *deda,* dar acum, când vorbise, simțea înainte de toate furie.

Nu, mi, nu vreau să știu, de ce îmi povestești toate acestea? Ce să fac eu cu povestea ta, unde s-o pun? De vină este blestematul de război, ai fi putut rămâne aici, cu mine, te-ai fi putut feri de război, ți-ai fi putut căuta alt post, nu ar fi trebuit să mă osândești să plec după tine și să ajung în iadul acela și să asist la sinuciderea unui om pe care începusem să-l iubesc. Tu ai vrut toate acestea. N-ar fi trebuit să mă aduci în această situație, aici, și pe urmă să stai mut în fața mea. Îmi pare rău de ce ți s-a întâmplat, ție și țăranilor, îmi pare rău că lumea întreagă și-a pierdut rațiunea, dar cu mine cum rămâne? Eu nu mi-am imaginat așa lucrurile. Eu m-am măritat cu un tânăr fermecător, calm și sigur de sine, acum am un bătrân mut, trist, gol pe dinăuntru, plin de răni, pe care mai trebuie să-l și îngrijesc, dar eu nu mai știu ce să fac, pur și simplu nu mai pot. Nici nu m-ai chemat la Moscova, nici nu ai venit la mine, la

Petrograd. Și când te-ai întors nici măcar nu m-ai întrebat dacă nu cumva e prea târziu!

Ar fi vrut să-i spună toate acestea, în schimb i-a sărutat tâmplele, l-a mângâiat pe piept și s-a apucat să-l dezbrace. Iar el s-a lăsat consolat. Nu se atinseseră de luni întregi și el se simțea ușurat că vorbele sale străpunseseră măcar bariera fizică.

*

Confesiunea lui Simon a adus o schimbare în relație și o nouă sarcină pentru Stasia. A înmuiat puțin fronturile și a făcut tăcerea ceva mai permeabilă. Dar, din păcate, nu a putut face din rănitul mut și trist un tânăr spiritual, fermecător, calm și sigur de sine. Și când, în anul morții lui Lenin, a venit pe lume fiica lor, Kitty, cuplul tot nu știa cum să se descurce cu toate ofensele reciproce, dezamăgirile și singurătățile.

În 1924, anul în care s-a născut Kitty, doar în Moscova erau 12 lagăre de muncă și 56 de închisori. Buharin decretase: „Da, ne vom produce o nouă Inteligheția, ca într-o fabrică". Troțki, despre care se zvonea că ar fi urmașul lui Lenin, era încă prea absorbit de „ideea revoluției permanente", pentru a observa că fostul jefuitor de bănci din Georgia începea să concentreze puterea în jurul său.

În același timp, compatriotul nostru Iosif, Soso sau Koba, care cu doi ani în urmă – împotriva avertismentului lui Lenin, deja grav bolnav – fusese numit secretar general al Partidului, s-a impus față de opoziția din interior condusă de Lev Troțki și și-a consolidat șefia la cel de-al 13-lea Congres.

Însă lui Kitty, care purta numele gemenei mamei sale, i-a fost dat să trăiască. Lacom și gălăgios, de parcă ar fi trăit pentru doi.

Plimbările lui Simon s-au mai scurtat și, în trecere, îi mai acorda și soției sale câte o privire recunoscătoare. Iar când Stasia a crezut că lucrurile erau pe cale să se îndrepte, au apărut întâi

câteva scrisori oficiale și pe urmă, într-o seară de iarnă, un comisar care dorea să stea de vorbă despre viitorul lui Simon Jashi. Domnul, în costum maro de flanelă, cam strâmt, stătea în micul salon și bea vinul oferit de Stasia.

— A trecut aproape un an de la moartea tovarășului Lenin. Tatăl nostru și steaua cea mai luminoasă de pe cerul sovietic. Pentru Lenin! și a ridicat paharul.

Locotenentul a trebuit să închine cu el.

— Dumneavoastră v-ați făcut mereu datoria. Știm acest lucru. Va trebui să vă așteptați la o promovare, tovarășe Jashi. Doar vreți să vă slujiți patria în continuare? Sigur că da. Citesc asta în ochii dumneavoastră.

Domnul și-a aprins o țigară.

— Însă locul exact în care veți fi transferat îl veți afla abia la Moscova, unde sunteți așteptat în prima zi a lunii viitoare.

Stasia a închis ochii și a simțit cum o ia cu amețeală. În cele câteva secunde care au trecut până să răspundă bărbatul ei a sperat. Dar deja îl auzea pe Simon spunând:

— Da, sigur că da.

— Dar noi?

Stasia nu s-a putut abține.

— Cum adică?

— Adică, pe el îl vor trimite iarăși Dumnezeu știe unde și eu vă trebui să-l aștept iarăși aici, ani întregi, cu doi copii mici? Cu speranța că acești copii își vor revedea într-o bună zi tatăl?

Simon i-a aruncat o privire supărată, dar ei îi era totuna.

— Dumneavoastră, tovarășă, ca soție a unui bărbat care se pune într-un mod atât de onorabil în slujba patriei și a construcției țării noastre socialiste, ar trebui să-l susțineți, nu să-l împovărați.

— Nu e patria lui, i-a scăpat Stasiei și și-a întors fața către perete, pentru a nu mai trebui să suporte

imaginea lui Simon.

— Îmi păreți încă destul de confuză, tovarășă. De înțeles, ținând cont de nașterea dificilă, în noaptea ploioasă de…

Stasiei i s-a tăiat respirația. Omul acela știa totul. Când ei se crezuseră în tot acest timp singuri, de fapt nu fuseseră niciodată singuri. Simon nu avea cum să scape de ei, indiferent unde s-ar fi dus. Soțul ei ucisese și trebuia s-o facă în continuare, a înțeles Stasia brusc, cu o claritate glacială. O dată – fie și numai printr-o întâmplare nefericită – făcuse dovada talentului său și acum căutau acest talent al lui. S-a uitat la Simon, care stătea la masă ceva mai palid decât de obicei și nu se opunea, nu se revolta, nu schița niciun gest.

A clipit de câteva ori, o durea capul, încerca să găsească o soluție. Pentru sine. Pentru copii. Încerca să-și imagineze viitorul, un viitor care de-acum va fi prelungirea acestui prezent, a acestui cotidian trist și a unei iubiri și atenții reduse la minimum, a acestei tăceri, a acestei banalități conjugale.

A privit împrejur, a văzut încăperea sărăcăcioasă, cu mobilă veche. A văzut rufele atârnate în curte, stindarde albe fâlfâind în beznă, a văzut fața de masă cârpită, și-a văzut papucii de casă uzați, jucăriile băiatului risipite trist împrejur, și s-a văzut pe sine peste zece ani, probabil în același loc, cu papucii de casă și mai uzați, cu ceva mai multă grăsime pe șolduri, cu și mai multe fire cărunte în coada de păr castaniu.

În timp ce îi împacheta lucrurile lui Simon, Stasia se simțea în mod ciudat mulțumită, astfel că în treacăt i-a spus:

— N-o să te vizitez la Moscova sau unde vei fi. De data aceasta, dacă vei dori să ne vezi pe mine și pe copii, va trebui să vii tu la noi. Și nici nu voi mai rămâne aici. Voi locui cu copiii la tatăl meu, până când m-or pune pe o listă de așteptare pentru o locuință. Am auzit că particularii nu mai au voie să închirieze spațiu locativ. Tu fiind un *tovarăș onorabil,* poate am o șansă mai bună. Trebuie să plec de aici. Urăsc ograda asta, vacile, mâinile care-mi put a grajd și glodul de pe încălțări.

— Stasia, nu am de ales. Mă tem că nu mai există altă cale. Cea pe care au mers alții duce la Insulele Solovețki, de unde nu s-a întors încă nimeni. Te-aș fi scutit bucuros de toate acestea, te rog să mă crezi, chiar dacă nu mai sunt în stare să-ți demonstrez acest lucru.

Patru zile mai târziu, locotenentul Roșu-Alb a plecat cu trenul de noapte în capitală și de acolo mai departe, în capitala socialismului. A fost transferat într-un lagăr de instrucție, unde urma să instruiască bărbați tineri, convinși și *onorabili,* din CEKA – o organizație pe cale de a deveni cea mai puternică și temută de pe întreg teritoriul sovietic – „să depisteze și să combată contrarevoluționari și sabotori”.

*

Stasia s-a mutat cu copiii în casa înjumătățită a tatălui ei. Camera lui Christine se eliberase. Cu puțin timp înainte de nașterea lui Kitty, Christine se măritase cu un bărbat pe nume Ramas Iosebidze: cu 20 de ani mai în vârstă, gusturi alese, unul dintre cei mai buni *tamada,* maeștri de ceremonii, cunoscător de artă, epicurian și unul dintre cei mai bogați și influenți burlaci din capitală.

Iosebidze lucra și el pentru CEKA, fiind colaboratorul și intimul unui alt compatriot, cu un *pince-nez* strident și purtând uniforma tipică: pantaloni de călărie și tunică. Un bărbat scund, chel, care cu ani în urmă făcuse tot posibilul în

întreaga Transcaucazie și în Rusia să capete un nume în partidul bolșevic, apoi se întorsese în Georgia. La început ocupa o casă modestă în strada Griboiedov, pentru ca la scurt timp să-și ridice, la două străzi mai încolo, o vilă grandioasă. Spre deosebire de superiorul său, Ramas era un bărbat arătos. Cu o burtă impunătoare, început de chelie, ochi căprui-închis mari și prietenoși, mâini enorme și o statură impresionantă de 1,93 metri. Dar, pe lângă convingerile și ambițiile lor politice, Ramas și amicul lui mai aveau ceva în comun: amândoi apreciau frumusețea feminină.

CARTEA A DOUA

Christine

Sănuuitămcătotceeeaceameupututfiaici

Ramas venise în orășelul lor în interes de serviciu. I se organizase o recepție și i se arătaseră întreprinderile cele mai prezentabile din oraș. Pe urmă fusese invitat – împreună cu întreaga delegație – în fabrica de ciocolată, la o felie de tort și o ceașcă de ceai georgian (producția națională devenise prioritară). Fabricantul de ciocolată trebuia să primească delegația și s-o ospăteze personal, ceea ce a și făcut, fără prea multă tragere de inimă. Când oaspeții, după numeroase elogii, s-au năpustit asupra produselor ciocolateriei și se pregăteau să plece cu burțile pline – aveau un tren de noapte către Tbilisi –, în plin proces de

strângere a mâinilor, a intrat în localul tatălui ei Christine, care avea pe atunci 17 ani.

Voia să meargă la cursele de cai și venise să-i ceară permisiunea. Purta o rochie de vară galbenă și o beretă neagră, pe care și-o așezase într-o parte, după moda franțuzească. După cursuri își schimba întotdeauna hainele, trista uniformă de școală îi ofensa frumusețea. Parcă plutind, fără să remarce vreunul dintre numeroșii oaspeți, s-a dus direct la tatăl ei cu cel mai seducător zâmbet (fiindcă nu-i era permis să asiste la cursele de cai). Oaspeții și-au răsucit sincron capetele. Unii cu gurile deschise, întrerupți în conversație, alții pufnind în râs împotriva voinței lor, o reacție pe care fabricantul de ciocolată o cunoștea prea bine, căci frumusețea ei divină îi uluia invariabil pe toți. Tatăl și-a privit fiica și nu s-a putut abține să zâmbească, chiar era al naibii de frumoasă, de fiecare dată constata asta.

Avea o piele de porțelan albă și delicată, impecabilă (nimeni din familie nu avea tenul atât de deschis, celelalte fete îl aveau mai degrabă măsliniu, ca el), o statură elegantă, membre mlădioase. Trăsăturile îi erau aproape perfect simetrice: un nas mic și drept, un gât lung de lebădă și, mai presus de toate, ochi migdalați, verzi ca mlaștina și umbriți de gene dese. În ochii aceia parcă s-ar fi adunat o mulțime de drăcușori care scăpărau scântei.

Dar ceea ce a atras atenția stră-străbunicului meu a fost o reacție particulară: cea a bărbatului înalt, șeful delegației, în jurul căruia roiseră toți. Parcă o devora de-a dreptul din priviri, chipul aspru i se împurpurase și a dat să spună ceva, dar a închis imediat gura.

Christine, obișnuită cu asemenea reacții, l-a ignorat cu nepăsarea ei rafinată și și-a luat tatăl de braț.

— Fiica mea, Christine, a prezentat-o fabricantul de ciocolată.

— Dar nu sunteți actriță, nu? a șoptit unul dintre domni.

Ea a pufnit în râs și a clătinat din cap.

— Abia termină gimnaziul de fete peste câteva luni, l-a lămurit tatăl.

Au urmat câteva complimente pentru frumusețea ei, pe care le-a primit cu aerul că i se cuveneau și a așteptat ca societatea să părăsească ciocolateria.

Ultimul care și-a luat rămas-bun a fost Ramas Iosebidze, care i-a sărutat mâna.

După trei zile, Christine a primit un buchet enorm de trandafiri roșii, în care era ascunsă o carte de vizită parfumată: *Florile acestea nu sunt demne de frumusețea dumneavoastră, Christine. Dar, în opinia mea, merită totuși o încercare de a vă aduce un omagiu. Socotiți-mă printre admiratorii dumneavoastră, de care presupun că nu duceți lipsă. Voi încerca să găsesc căi mai nimerite pentru a-mi exprima admirația. Ramas Iosebidze din Tbilisi.*

Christine nu le arăta părinților numeroasele cărți de vizită și scrisori pe care le primea de câțiva ani. Îi luă în râs pe tinerii din cartier, se amuza cu colegele de declarațiile lor stângace și rupea în cele din urmă toate scrisorile.

Însă buchetul, care fusese expediat la adresa tatălui ei, nu putea fi trecut cu vederea. Și așa s-a văzut Christine nevoită să-i arate cartea de vizită întâi tatălui ei. El s-a mulțumit să zâmbească – reacția aceasta era ultimul lucru la care se așteptase Christine, mai degrabă crezuse că va înjura și o va arunca enervat la gunoi, dar nu: a sărutat-o pe frunte.

Florile și alte cadouri s-au înmulțit în lunile următoare. Christine, care învăța pentru examenele de absolvire, era tot mai frecvent întreruptă de un curier care aducea buchete de liliac sau sticle de șampanie franțuzească, parfumuri exotice, un boa

de pene italienesc, șaluri de cașmir, un colier de perle negre sau mătase pentru desuuri.

Christine abia dacă și-l mai amintea pe acest bărbat. Știa doar că era bătrân și înalt. Avea și ea o înclinație către lux, ca mama ei, nu împărtășea modestia surorilor mai mari, iubea petrecerile și viața socială, adora să i se acorde atenție. Iubea tot ceea ce o bucura și-i dădea un sentiment de frivolitate, era capricioasă și nu-și prea făcea gânduri despre viitor. Nici nu avea visuri mărețe, nici nu-i stătea în fire să protesteze. Crescuse ca fiind cea sărutată de soare, iubită de toți, admirată și adorată, și nu voia decât să fie tratată în continuare la fel. Cel mai mult îi plăceau desenele în acuarelă, ura tartele cu mere și melcii cu scorțișoară, se îmbăia ore în șir în apă de trandafiri, în spumă de flori de piersic, își ungea mâinile cu miere și se privea cu orele în oglindă. Se adâncea în reviste de modă, care erau tot mai rare și mai demodate, și se gândea la toate rochiile frumoase pe care le-ar putea îmbrăca.

Și mai avea o pasiune: iubea copiii mai presus de orice și, mai ales, pe nepotul ei, Kostia. Iar el părea să o iubească la rândul său; când o vedea, amuțea și se mulțumea să o privească îndelung. Ore în șir se jucau, râdeau, se prosteau. Christine ura înghesuiala din casa ei, de când se mutaseră muncitorii aceia bădărani, grosolani, împreună cu familiile lor; o enerva pioșenia Lidei și îndemnurile ei de a se îmbrăca mai puțin ostentativ. O sâcâia și grija exagerată și supravegherea din partea mamei și, mai ales, spiritul ei îngust și limitat de provincială, când răsfoia reviste precum *Femeia la modă* sau viziona filme străine în mult adoratul cinematograf, filme în care femeile erau atât de elegante, bine îmbrăcate – cu toate astea, Christine se simțea foarte bine acasă.

În iunie 1923, după ce a primit diploma de absolvire, a sosit și scrisoarea decisivă: o invitație

la Tbilisi pentru întreaga familie. La petrecerea de ziua lui Ramas, care intenționa să-și sărbătorească a 36-a aniversare cu o reuniune numeroasă. După îndelungi discuții, Christine, tatăl, mama ei și Lida au plecat la Tbilisi. Au fost cazați într-o frumoasă pensiune aflată chiar la poalele Muntelui Sacru, Mtatsminda, unde au fost tratați regește.

A doua zi a avut loc petrecerea în casa lui Ramas, aflată pe malul drept al râului, în cartierul istoric Vera. Vila maiestuoasă din secolul trecut, năpădită de iederă și înconjurată de o grădină luxuriantă, oaspeții iluștri, ospitalitatea lui Ramas, elanul său, umorul și popularitatea evidentă, bogăția și petrecerea fastuoasă au făcut, asupra familiei impresia necesară pentru a înlătura toate obstacolele din calea curții pe care i-o făcea Ramas mezinei.

Un „barosan" de calibrul lui îi garanta fiicei sale un viitor lipsit de griji, s-a gândit fabricantul de ciocolată. După experiența dezamăgitoare cu Simon și Stasia și cununia lor pripită, și după eșecul căsniciei lui Meri, ar fi o șansă mai mult decât bună pentru Christine și întreaga familie (Meri, îndeajuns de umilită și mâhnită de căsnicia sa nefericită, îi trimitea întruna tatălui ei scrisori disperate din Kutaisi, în care-l ruga să o ajute și să-i dea voie să divorțeze). Fabricantul de ciocolată nu-și dorise asemenea soți pentru fiicele lui. Ce-l durea cel mai tare erau ochii stinși ai Stasiei, mâinile sale înăsprite de la munca pe câmp și amărăciunea ei.

Așadar Christine era ultima speranță și de data aceasta nu voia și nu putea să mai greșească.

Christine – nu cred că avusese timp să se gândească ce însemnau toate acestea pentru ea, nu avusese timp nici măcar să se îndrăgostească de cineva și cu atât mai puțin de Ramas Iosebidze, care era mult mai în vârstă. Pe de altă parte, o impresionau cadourile grandioase, invitațiile generoase, privirile languroase, statura lui și

mărimea proprietăților sale. Și, încurajată de părinții ei în perspectiva unei mutări în capitală, a spus da când el i-a cerut mâna în miezul verii.

Nunta a fost fastuoasă, în sfârșit o petrecere potrivită rangului lor, cu o trenă nesfârșită și o mie de trandafiri albi, nenumărați invitați și prieteni din nord și din sud, de la țară și de la oraș, o masă lungă cu tot soiul de delicatese și, desigur, cel mai bun tort de ciocolată din lume. Se spune că portretul cuplului a fost turnat în ciocolată și montat pe tort – chiar dacă mirele, cu barbă, burdihan și început de chelie, nu prea semăna cu mirele de ciocolată. S-a mâncat, s-a băut, s-a dansat și s-a râs, lumea s-a îmbrățișat și s-a felicitat. Orchestra a interpretat muzică de petrecere. S-a făcut târziu și zăpușeală.

Stasia a ieșit în grădina cufundată în beznă, voia să ia o gură de aer și să recapituleze evenimentele zilei. S-a așezat mulțumită în întuneric pe o bancă și și-a pus mâinile pe burta proeminentă.

Se făcuse deja răcoare și pământul era acoperit de frunze colorate. A simțit o atingere ușoară pe spate și a văzut-o pe Christine, orbitor de albă, lângă ea.

— Am vrut să iau și eu o gură de aer. E atât de obositor să te măriți! a spus ea cu tonul ei de maturitate precoce și s-a așezat cu un oftat lângă Stasia.

— Dar îl iubești, da? i-a scăpat Stasiei și a regretat întrebarea chiar în timp ce o rostea.

Christine a tresărit și și-a privit cu reproș sora care, spre deosebire de ea, arăta ca un puști cam mare. Coada lungă îi atârna pe spate, era nemachiată, deși ocazia ar fi cerut-o, și purta o rochie simplă de bumbac, cu buline albastre și albe.

— Ajunge dacă mă iubește el cât doi. În afară de asta, eu iubesc viața pe care o voi avea, a răspuns Christine cu o sinceritate dezarmantă.

— Ești prea tânără să vorbești așa.

— Ah, Stasia, tot romantică ai rămas. Și vreau să am cât mai repede copii, de preferință întâi un băiat la fel de drăgălaș cum e Kostia.

Christine și-a pus mâna pe burta Stasiei.

— Eu îți doresc oricum să fii fericită, surioară, a spus Stasia și a zâmbit.

— Câtă fericire ți-a adus ție frumosul tău amor, draga mea soră?

Întrebarea a făcut-o pe Stasia să tresară și s-a tras câțiva centimetri mai departe, dar în clipa aceea Christine a fost chemată, așa că atunci când orchestra a intonat cel mai răsunător acord al serii, s-a întors grăbită în sală și la noua ei viață, în rochia de vis, în vreme ce Stasia a rămas afară. A ridicat o privire tristă către stele și s-a întrebat ce-o fi făcând Piotr Vasiliev și pe cine o fi învățând acum să danseze și ce s-ar fi ales de ea dacă dulcile tentații ale lui Simon Jashi nu i-ar fi sucit mințile. Până și sora ei mai mică părea mai deșteaptă și mai chibzuită decât ea, care va fi curând mama a doi copii.

*

Și așa s-a mutat Christine în capitală, la soțul ei influent, iar Stasia cu copiii în fosta cameră verde-pal a lui Christine, în vreme ce în oraș continuau să apară afișe cu lozinci de genul: „Spionul aspiră la carnetul de partid” sau „Dușmanul sub masca directorului”.

A mai trăit încă trei ani în casa părintească. În așteptarea permisiilor soțului ei, care primea liber la începutul lunii iunie și putea veni acasă pentru patru săptămâni; era mai vioi și mai vorbăreț decât înainte, dar Simon cel de odinioară, pe care Stasia încă-l mai iubea și-l căuta, nu s-a mai întors niciodată.

Tatăl ei mergea tot mai rar la fabrica de ciocolată, de când fusese retrogradat la funcția de adjunct al directorului. Christine trimitea scrisori cu parfum de apă de trandafiri, în care-și preamărea viața splendidă și călătoriile de vis pe

care le făcea sau se plângea de servitoare. Din când în când mai trimitea și câte un pachețel cu lucruri rare și scumpe: un coniac armenesc pentru tatăl ei, o lână deosebită pentru Lida, caramele și stofe frumoase de pantaloni pentru Kostia, niște cercei superbi pentru mama ei și așa mai departe.

Stasia cârpea șosete, o vedeai frecvent contemplându-și viitorul incert în minusculul balcon de lemn al casei micșorate, care dădea spre piața de fructe, aflată acum sub administrație orășenească, și spre magazinele de stofe. Uneori, mai degrabă din obișnuință, îi trimitea scrisori locotenentului ei Roșu, în care era însă vorba mai mult despre copii și griji bănești. O dată la șase luni se ducea la fotograf și punea să li se facă poze copiilor. Pozele maronii, lipite pe un carton dur, le trimitea apoi soțului în plic, împreună cu scrisorile.

*

Pe bărbatul mic cu *pince-nez,* care era pe cale de a deveni *mare,* ar trebui să-l descriu aici mai amănunțit, Brilka…

Bărbatul acesta mic, din satul abhazo-georgian Merhuli, era de origine umilă, nu primise vreo educație strălucită și, după terminarea școlii de ingineri, găsise un post în Baku, la Marea Caspică, în industria petrolieră emergentă, controlată încă la vremea aceea de familia suedeză Nobel (da, da, chiar *acel* Nobel!).

Se zvonea că ar fi datorat acest post serviciului secret al guvernului azer care era, la rândul său, subordonat serviciului secret britanic și pusese ochii pe Transcaucazia. Intrase în partid la 20 de ani, adică în 1919 – chiar dacă susținea sus și tare că era unul dintre primii comuniști și că fusese membru de partid încă din 1917. Dar el a înțeles întotdeauna adevărul în felul său personal. Spre deosebire de compatriotul său celebru, nu avea un trecut criminal dovedit și-i mai lipseau – cât se poate de surprinzător – și ambițiile politice. Cei care-l cunoșteau din trecut spuneau că la vremea

aceea îl interesase „să-și facă un rost”, să-și compenseze educația deficitară și poziția socială joasă, să-și hrănească îndestulător mama săracă și sora surdo-mută și să poată impresiona femeile frumoase din înalta societate. Retrospectiv, ambiții destul de banale.

Dar a dezvoltat o nevoie aproape patologică de a pătrunde în clasele sociale superioare și inițial a eșuat, fiindcă nu era considerat suficient de educat, rafinat și șarmant pentru a-și face o poziție în societate. Dar, într-o bună zi, bărbatul acesta mic, atras de operă și de frumusețea feminină, s-a căpătuit: în 1922 a venit la Tbilisi ca șef al unei unități operative secrete din CEKA georgiană, pentru a lua măsuri eficiente împotriva derbedeilor contrarevoluționari. Într-un an a făcut o treabă atât de temeinică, încât i s-a conferit Ordinul Steagul Roșu. În anul în care Kostia a mers la școală, bărbatul deținea deja funcția de conducător al organizației și lucra în vederea obținerii unei întâlniri personale cu compatriotul său, căruia nu i se mai spunea Iosif, Soso sau Koba și care, după o ascensiune amețitoare, zdrobise *troica* din interiorul partidului și era pe cale de a se autonumi la conducerea imensului imperiu: *Omul de oțel,* care avea să devină curând *Conducătorul* și *Generalisimul.*

Partidul Comunist al Uniunii Sovietice este c

r e i e r u l , c i n s t e a ș i c o n ș t i i n ț a e p o c i i n o a s t r

Într-o dimineață, Stasia a primit o telegramă din Tbilisi, în care sora ei Christine o invita la balul de Anul Nou. Christine adăuga că Ramas fusese recent promovat ca adjunct al Omului Mic și era bucuroasă să poată sărbători alături de sora ei acest eveniment important. Își dorea ca Stasia să poarte o ținută creativă. De tot restul se va ocupa ea.

Lida a fost de acord să aibă grijă de copii și Stasia s-a hotărât să dea uitării grijile pentru câteva zile și să plece în capitală, despre care se spunea că, datorită Partidului Comunist Georgian, înflorea, prospera și înregistra un număr record de vizitatori.

Cu trenul, călătoria a durat o singură noapte. Își dorise întotdeauna să ajungă la Paris și acum sosea în Parisul Caucazului. Măcar atât. În orașul cu piețe de condimente, cafenele noi și case vechi, bulevarde lungi, pavate și prăfuite. Cu măcelării cușer și biserici catolice, cu trăsuri splendide care, împreună cu automobilele lăcuite, dădeau o notă distinctivă străzilor, cu negustori de vite, vin și covoare, cu cercuri de literatură, dans și dramă, cu teatre și opere, cu blocuri în construcție și arhitectură bolșevică, cu fortificații seculare și nenumărate turle de biserici, cu străzi întortocheate în cartierul evreiesc și cel armenesc, cu băi de sulf, curți dosnice prăpădite și vile impunătoare în est.

La gară era un furnicar de oameni, vânzătoare cu șorțuri albe își lăudau pâinea caldă din cuptor de lut și țigănci cu papagali voiau să-ți prezică

viitorul. Stasia stătea cu geamantanul ei negru, cu care venise de la Petersburg, și-și aștepta sora. Mai vizitase capitala o dată, în copilărie, dar de atunci trecuseră mulți ani și orașul se schimbase.

În locul lui Christine, a venit un bărbat în vârstă și a rugat-o să urce într-unul dintre acele automobile cu care Stasia, care iubise dintotdeauna caii, nu se putuse obișnui.

În dreptul fostei reședințe a viceregelui, șoferul a luat-o pe o străduță lăturalnică și a urcat o pantă abruptă, iar de acolo au ajuns, pe nenumărate străzi cu sens unic, înguste și cotite, pe o colină de unde se deschidea o priveliște splendidă asupra orașului vechi.

Acolo au oprit în fața unei vile impozante. Un băiat slăbuț le-a deschis poarta și Stasia a pătruns într-o grădină frumoasă, în centrul căreia se găsea o mică fântână arteziană cu o statuetă a lui Cupidon, din puța căruia țâșnea apă. Înainte ca Stasia să-și revină din mirare, a auzit un foșnet, iar sora ei, într-o rochie azurie care-i ajungea doar până la genunchi, a venit s-o întâmpine. Și, așa cum se cădea probabil în capitală, i-a dat Stasiei câte un pupic pe fiecare obraz.

— Stasia, ce bucurie că ai venit. Zău, mă bucur tare mult! a exclamat Christine și și-a condus sora în casa cu două niveluri, pastelată și ornamentată.

Avea sofale din Teheran, covoare lucrate manual și nenumărate tablouri pe pereți. Avea până și balansoare din bambus și dulapuri din secolul al XVII-lea. Draperii de catifea verde-închis, o cameristă, o bucătăreasă, două pisici persane, un aparat de radio (Stasia citise despre aparatele acestea într-un ziar), mai multe gramofoane, vaze cu ornamente aurii. Stasia a primit o cameră spațioasă, cu o priveliște minunată și un pat regesc, așternut cu cearșafuri albe și protejat de un paravan chinezesc, și oglinzi cu rame argintate pe pereți.

*

Christine și bărbatul ei s-au dovedit niște gazde strălucite. Iar bogații și frumoșii din clasa superioară din Tbilisi știau să aprecieze acest lucru.

Familia lui Ramas provenea dintr-un sătuc din sud-vest. În perioada țaristă se bucurase de un excelent renume, exportase mătase și ținuse de mai multe generații două țesătorii de mătase în sudul țării. Ramas, unicul fiu al familiei, primise o educație strălucită și călătorise în tinerețe prin Europa. Vorbea cursiv patru limbi. Taman în Germania, unde rămăsese câteva luni, intrase, spre spaima familiei sale, în contact cu ideologia marxistă și, după întoarcerea în țară, devenise unul dintre primii membri ai Partidului Comunist. La scurt timp fusese arestat pe motiv de agitație antițaristă și exilat la Turuhansk, de unde se întorsese după o grațiere. Se spunea că tovarăș de celulă îi fusese compatriotul Iosif – numit și Soso sau mai tandru Koba – în persoană, dar nu era un fapt dovedit. Poate se spunea doar pentru a explica ascensiunea vertiginoasă și mâna care-l proteja pe Ramas cel plin de succes și privilegiat de viață; fiindcă mulți trebuie să fi avut impresia că deasupra lui Ramas plutea o mână protectoare.

Tatăl lui Ramas, un domn de școală veche, îi ura pe comuniști și aparținuse Mișcării Naționale din Georgia. Se spune chiar că, inițial, ar fi susținut financiar al Treilea Grup și, ca atare, ar fi fost implicat în constituirea Republicii Democratice Georgiene.

După ce bolșevicii ocupaseră țara și fabricile fuseseră desființate, familia emigrase la Paris, urmând exemplul atâtor fondatori ai Republicii Democratice. Ramas alesese Georgia.

Fiindcă își investise cea mai mare parte din moștenire în Partid și, astfel, făcuse posibile numeroase proiecte ale Roșiilor în țara lui, i s-a lăsat cealaltă parte din avere, datorită căreia și-a putut cultiva în continuare stilul de viață elevat și

hedonist, chiar ca bolșevic și cekist convins. Nu vorbea cu nimeni despre afacerile sale, cu atât mai puțin cu soția lui, care nici nu se arăta, de altfel, foarte interesată. Era un comunist ardent, credea în justețea și succesul iminent al socialismului, susținea, la fel ca Troțki, ideea unei revoluții permanente și era de părere că întreaga lume trebuia mai devreme sau mai târziu revoluționată. Singurul lucru pe care-l păstrase Ramas din educația lui imperialistă era pasiunea pentru artă. Nu neapărat arta bolșevică sau socialistă. Nu preamărirea patriei sau eroii proletari, nici realismul socialist – nu arta a cărei creație o solicita partidul său.

El iubea și colecționa pictură, în primul rând impresioniști, simboliști și artiști tineri neconvenționali, iar tablourile „periculoase” le ținea într-o cămăruță secretă, în care se ajungea printr-o ușă de dulap din biroul lui. Acolo putea să stea cu orele și să admire operele de artă.

Ramas fusese demult un fustangiu notoriu. Se puneau pe seama lui numeroase aventuri cu actrițe, doamne din înalta societate, văduve, protectoare ale artelor și chiar cu slujnice. Dar nu se însurase cu niciuna dintre ele. Când s-a răspândit la Tbilisi vestea că luase de nevastă o minoră din provincie, nu s-a mai vorbit despre altceva în saloanele și la banchetele din întregul oraș. Lumea căuta să pătrundă în casa lui sub cele mai absurde pretexte, pentru a-i admira tânăra nevastă. Și, deși s-au văzut cu toții nevoiți să constate că Ramas se întrecuse pe sine în alegerea soției, au fost de părere că această căsnicie nu va dura mult și că, după cel mult un an, Ramas va alerga iarăși după toate fustele drăguțe din oraș.

Dar Ramas nu ieșea niciodată din casă fără soția lui, cu excepția mersului la serviciu. Îl însoțea în delegații, mergea cu ea la premiere, vernisaje și organiza acasă dineuri și petreceri fastuoase în onoarea ei.

Formau o pereche neobișnuită. El – enorm, masiv, colosal, cu început de chelie, o gură cărnoasă și ochi drăgăstoși, mereu umezi. Iar ea – o apariție delicată, filigranată, o operă de artă cioplită în fildeș. Deși era și ea înaltă, abia dacă-i ajungea până la umăr, și totuși el părea mic, aproape șters, în prezența ei.

Scandalul așteptat din casa grandioasă a familiei Iosebidze nu s-a produs. Dimpotrivă, cuplul părea fericit. Bineînțeles, se credea că micuța se măritase cu Ramas doar pentru poziția și averea lui, dar, ori de câte ori apăreau în societate, părea de-a dreptul hipnotizată de el, nu se uita după alți bărbați, tineri și arătoși, nici nu se plictisea și, în cele din urmă, lumea n-a mai avut încotro și a trebuit să dea crezare fericirii lor.

*

Stasia, care privise cu același scepticism familia idilică a surorii sale, a trebuit să admită, cu ocazia vizitei, că aceasta ajunsese într-adevăr acolo unde-i era locul. În vreme ce ea se plimba pe străzi – respinsese cu vehemență un șofer, deși Christine încercase constant să o convingă de avantajele unui automobil – și vizita diversele piețe, parcuri și cafenele, mezina își pregătea balul de Revelion, menit să devină evenimentul anului.

În 31 decembrie – trebuie să fi fost ultima zi a anului 1927 – ambele surori aveau să cunoască pe cineva care să le schimbe definitiv viața. Covorul poveștii noastre, Brilka, avea să fie țesut mai departe cu modele pompoase, carnavalești, irizante, dar aveau să apară și unele întunecate și amenințătoare.

Poate aceea a fost noaptea în care am atras întâia oară atenția sorții asupra noastră, poate fără ea covorul ar fi rămas frumos, simplu și pastelat, nu i s-ar mai fi adăugat culori intense; poate doar hazardul i-a adus laolaltă pe acei oameni sau un capriciu al naturii, un capriciu de nestăvilit, neîndurător.

Niciunul dintre actori nu știa încă în ce piesă juca. Era încă, pur și simplu, o noapte de Revelion frumoasă, festivă.

Christine angajase o ceată de bucătari, servitori și muzicieni și decorase toată casa. Stasia nu și-a putut reține un sentiment de admirație pentru Christine: cu câtă ușurință, cu cât elan și cu câtă naturalețe făcea ea, la o vârstă atât de fragedă, pe stăpâna casei, ca o *grande dame* care ține un salon și face tot posibilul pentru ca oaspeții să trăiască ceva unic de cum îi calcă pragul.

Stasia s-a întrebat cum era posibil ca ele două, crescute în aceeași casă, cu aceeași educație, cu același tată, să fie atât de diferite. De parcă sora ei ar fi fost perfect educată pentru a încânta și a fi curtată. Stasia nu putea să nege cât de frumoasă părea cu toată agitația, cât de senină, destinsă, ușoară, fermecătoare rămânea și, în maniera ei, atrăgătoare. Atrăgătoare într-o manieră indolentă, nonșalantă, cu o atitudine vecină cu aroganța.

Mai târziu, când și-a făcut apariția Christine, care se baricadase în dormitor pentru a se costuma, Stasiei i-a scăpat un „uau” surprins, atât de *perfect* arăta sora ei în seara aceea.

Christine se gândise inițial ca ea și soțul ei să se costumeze în Regele Soare și Maria Antoaneta, dar lui Ramas i se păruse prea decadent (costumația putea fi greșit interpretată, considerată o provocare) și-și rugase soția să găsească ceva mai simplu. Christine ripostase că poate Roma antică era destul de *simplă?* Propunerea îi displăcuse și mai mult lui Ramas: nu dorea să expună corpul divin al soției sale, pe jumătate despuiat, unor priviri masculine străine (pe de altă parte, parcă nici pe sine nu se vedea în costum de Spartacus). Într-un final au convenit asupra unei variante distinse, simple: vor purta măști rafinate, venețiene. Cu ele nu aveau cum să greșească, s-a gândit Ramas. Costumația aceasta nu lăsa loc de interpretări.

Christine era învăluită într-un vis de mătase turcoaz, cu adevărat simplu, în privința aceasta nu încăpea nicio îndoială: rochia era pe lângă corp dar nu strâmtă, poate puțin extravagantă în alegerea culorii, dar nu era nici măcar decoltată, dimpotrivă, era încheiată până sus, singura bijuterie fiind un colier lung de perle negre – un cadou din partea soțului, de pe vremea când îi făcea curte.

Dar, când Christine a trecut pe lângă ea, Stasia s-a abținut cu greu să nu pufnească în râs. Rochia avea un decolteu adânc la spate. Avea un guleraș în jurul gâtului, care ținea materialul, și nimic mai mult. Decolteul era atât de adânc, încât îi dezvelea cele două gropițe de deasupra feselor.

— Ce-i? a mustăcit Christine și și-a privit sora.

— Și *ce* ești în costumația asta, mă rog frumos?

— Dacă mă întreabă careva, pot să spun că sunt o curtezană care a avut noroc cu admiratorii ei. Are clienți fideli, toți de viță nobilă sau negustori. Dacă nu mă întreabă nimeni, sunt doar eu, într-o rochie de vis. Grăbește-te! i-a strigat în urmă și a șters-o în camera de alături, pentru a se machia.

*

Către ora 21, casa a început să se umple de voci. Christine și-a trimis de două ori camerista sus, la sora ei.

Și atunci Stasia a făcut ceva bizar: s-a apucat să acopere toate oglinzile lustruite din budoarul lui Christine. Le-a acoperit cu cearșafuri, pături și paltoane. Poate pentru ca visul să-i rămână vis și să nu-l perceapă ca pe o realitate eșuată. Dar poate și pentru a-și face curaj să îmbrace costumul.

Și-a prins părul, și-a scos verigheta, care nu se prea potrivea cu lebăda muribundă, și a mai închis o dată ochii, înainte de a ieși din încăpere. Și-a imaginat salonul mare gol, rece, din vila Theklei, a auzit muzica de la gramofon, a auzit indicațiile lui Piotr Vasiliev, s-a văzut plutind pe parchet și a

schițat câțiva pași de dans, înainte de a coborî scările și a se amesteca printre iluștrii oaspeți.

Vrăjitoare și regine, pirați și muschetari, hoți și femei-șarpe, dar mai ales țărani și soldați râdeau și beau șampanie. Orchestra cânta în seara aceea deloc rece din ajunul anului 1928 ceva ușor, frumos, cel puțin așa îmi imaginez eu. Poate chiar un swing din țara dușmanului capitalist? De ce nu…

Și așa a coborât Stasia scările, femeia-lebădă, făptura albă de vis, mai puțin elegantă decât Christine, care atrăgea toate privirile, dar încântătoare, căci purta pe corp un vis, un gând, o idee, o posibilitate… Deși avea picioarele puțin deformate de la ieșirile ei călare în stepă, deși erau cam subțiri, deși pe chipul ei se citeau ezitarea și nesiguranța, deși îi tremurau puțin mâinile și i se înroșise vârful nasului, Stasia era totuși fericită, în seara aceea era fericită că lumea o privea și îi zâmbea, astfel încât pe moment putea crede că este real, că visul ar putea fi adevărat, fie doar pentru o clipă.

Poate că fericirea care o înconjura în seara aceea a împins-o în brațele lui Sopio. Literalmente.

Când am întrebat-o pe Stasia despre întâlnirea lor și i-am smuls împotriva voinței ei tot mai multe detalii, mi-a răspuns de fiecare dată sec și concis:

— Coboram scările, ea stătea la capătul lor, m-a privit, am privit-o, în momentul acela m-am împiedicat și ea m-a prins. Asta a fost tot.

*

Așadar lebăda cobora scările clătinându-se, nesigură, dar mândră, și s-a împiedicat și iată cine stătea acolo: o femeie înaltă, în costum bărbătesc, cu melon și baston – poate costumația, cea mai scandaloasă a serii, căci petrecerea nu avea loc la Berlin, în nebunii ani 1920, iar Sopio nu era Marlene Dietrich.

Cu ochii verzi și mândră, cu un nas de neuitat – *à la géorgienne* – și o strălucire interioară, cu o

șuviță de păr blond care evadase din închisoarea pălăriei și-și făcuse drum pe fruntea înaltă. Statura ei și constituția osoasă se potriveau de minune cu costumația. Așa s-au întâlnit: Sopio Eristavi, ca bărbat și Stasia Jashi, ca vis netrăit.

*

— Și pe urmă ce s-a întâmplat, hai povestește, Stasia, hai odată! insistam eu și ea îmi explica în câteva cuvinte, ca de fiecare dată:

— Da, s-a întâmplat ce se întâmplă întotdeauna când se întâlnesc două ființe sortite una alteia. Ne-am prezentat, ne-am simpatizat, mai mult de-atât, am fost încântate una de cealaltă, am știut că ne vom împrieteni. Ne-am luat paltoanele și am ieșit în grădina pustie și rece. Dar nouă ne era totuna, am băut șampanie, am fumat și ne-am povestit viețile.

În imaginația mea, simțeam mirosul delicateselor din casă, auzeam muzica de swing, vedeam luminițele colorate cu care fusese decorată vila, vedeam enormul brad de Crăciun cu steaua roșie în vârf (am avut și noi așa unul, toată copilăria mea!), două femei, care stăteau alături pe scaune de răchită, chicotind, trăncănind, surâzând, și vedeam dogorind vârfurile țigaretelor lor.

*

Stasia a aflat încă din prima noapte a prieteniei lor că Sopio provenea dintr-o familie nobilă, era o Eristavi, adică *cel care conduce poporul.* Își petrecuse copilăria la Borjomi, în stațiunea balneară a țarului, cu izvoarele de apă tămăduitoare, și, mai târziu, într-un internat de fete din Lausanne. Acolo avusese de-a face cu o serie de tinere interesante, care organizau periodic întruniri pentru femei și demonstrații de protest. Stasia a mai aflat și că Sopio, chiar mai mult decât să lupte pentru drepturile femeilor, prefera să scrie poezii și era o adeptă înfocată a simbolismului. I-a înșirat o serie de poeți pe care Stasia nu-i cunoștea

și i-a recitat câteva versuri care nu-i spuneau nimic.

Stasia a aflat că familia lui Sopio fusese expropriată și ajunsese să trăiască în exil, în Elveția. Ea rămăsese însă la bărbatul său, un georgian rafinat, care-i amintea de tatăl ei mort de timpuriu și care nu cânta, chipurile, deloc mai rău decât însuși Șaliapin.

Aveau un băiat, dar, fiindcă soțul începuse s-o înșele încă din perioada sarcinii, își băuse averea și, în general, dăduse destul de curând uitării toate jurămintele de iubire, ea s-a hotărât să divorțeze și să-i dea băiatului numele ei de fată, ceea ce, la vremea respectivă, însemna că ar fi putut la fel de bine să-și boteze copilul în mod oficial *bastard.*

— Acest divorț a ajuns subiect de bârfă în Tbilisi, nu știu care altă femeie ar fi suportat câte am suportat eu. Dar nu regret. Noi doi, Andro și cu mine, ne înțelegem foarte bine. Am învățat de timpuriu să supraviețuim. E un lucru care te marchează, a spus Sopio și a privit-o zâmbitoare pe Stasia.

Iar zâmbetul acela a făcut-o pe Stasia să creadă iarăși, o noapte întreagă, în visurile ei.

Dar, pe lângă fericirea care s-a abătut asupra Stasiei precum confetti aurii, s-a mai deschis în acel moment și o ușiță. Era o ușă de dincolo de vremuri și de dincolo de soartă, de dincolo de toate legile. Lumea fantomelor s-a trezit preț de o clipă, luna a devenit lividă, verzuie, zăpada, țurțurii din grădină s-au înfierbântat și s-au topit, iar în șampanie au explodat mici particule. Totul s-a dat peste cap, lumea a sughițat cât o fracțiune de secundă. Totul s-a învârtejit și a gemut, dar nimeni nu a remarcat. Era doar o ușă greșită, care s-a deschis un răstimp abia perceptibil și s-a închis la loc, dar suficient pentru ca ceva negru să se târască afară – poate că nici nu era negru, poate era incolor și infinit de delicat, dar era crud și rece și

tânjea după pieire. Trădarea s-a născut în acea clipă.

Și ceva fără nume a început, a fost eliberat, trimis în lume, pentru a aduce tuturor delirul, pentru a infesta creierele și a amorți sufletele. Pentru a smulge o bucată din viață, nesătul și mare.

Ușa s-a deschis larg și cineva a intrat.

Puțin înainte de miezul nopții, puțin înainte să pocnească dopurile sticlelor de șampanie, puțin înainte să ardă focul de artificii, când cele două femei care tocmai se împrieteniseră stăteau încă pe scaunele de răchită de lângă fântâna arteziană și-și povesteau viețile – un murmur și o mare mirare au străbătut vila. Se auzeau foșnete, oamenii își șopteau la ureche și se dădeau la o parte, fiindcă fusese anunțată sosirea Micului Om Mare. Căpetenia cekiștilor, cel mai puternic om din țară: superiorul și prietenul personal al gazdei avea să se alăture distinsei adunări și să sărbătorească împreună începutul anului 1928. Ce onoare!

Christine a dat fuga la bucătărie și a dat alarma printre servitori: tot ce se găsea în casă trebuia scos la vedere. Și așa și-a făcut el intrarea, cu alaiul său, cu *pince-nez-ul* și chelia lucioasă, în uniforma obișnuită, care, printre toate deghizările, părea ea însăși o costumație. Înconjurat de bărbați, în uniforme și ei, care pășeau tăcuți. A intrat surâzător în sala de recepții și a cerut de îndată un vin georgian. De când Kremlinul era aprovizionat cu *Hvancikara,* vinul favorit al noului Conducător, Micul Om Mare prefera și el acest vin. A fost servit și a închinat pentru Partid și pentru toți și, mai ales, pentru gazde.

Întrebat de ce muzică avea poftă, și-a dorit un preludiu de Rahmaninov, o dorință care i-a fost imediat împlinită. A refuzat politicos mâncarea, cinase deja, și, în timp ce asculta compoziția pentru pian, a închis meditativ ochii. Singurii oaspeți care nu au asistat la acest spectacol, care

nici măcar nu-i remarcaseră sosirea, au fost Sopio și Stasia.

Când a început focul de artificii, pe care Ramas îl comandase tocmai de la Moscova, s-au grăbit să iasă cu toții în grădină și pe stradă. Au ciocnit, s-au îmbrățișat și până și Micul Om Mare și-a trimis garda la distanță și s-a arătat vesel și sociabil cum rareori era.

De fiecare dată când o rugam să-mi spună povestea, Stasia sublinia fixația pe care Micul Om Mare a făcut-o instantaneu pentru Christine, care sigur că îi atrăsese atenția din primul moment. Și asta deși Christine, spre deosebire de soțul ei, își păstrase masca venețiană, chiar și când a stat în fața importantului oaspete și l-a servit. Dar el a copleșit-o cu complimente încă după primul pahar, i-a lăudat costumația, calitățile de gazdă, frumusețea și nu s-a sfiit să tot repete ce colaborator indispensabil și amic fidel îi era Ramas. Puțin după focul de artificii, a rugat-o pe stăpâna casei să-i arate vila. Poate chiar masca îl incitase s-o privească pe Christine mai îndeaproape. Poate chiar masca îi trezise curiozitatea.

Christine l-a condus prin casă, au stat de vorbă despre grădini și el s-a lăsat sfătuit în ale botanicii, avea de gând să-și amenajeze o grădină mare în vila sa din strada Maciabeli, poate era dispusă să-i dea o mână de ajutor. La un moment dat stăteau cu paharele de cristal pe balconul de la etaj și au închinat: pentru Conducător, pentru Partid, pentru soțul ei, pentru iubire. Ramas, care-și asculta șeful fără să crâcnească, s-a ținut deoparte în noaptea aceea și i-a cedat-o superiorului pe încântătoarea lui nevastă. Cunoștea puterile magice ale lui Christine, dar mai cunoștea, înainte de toate, și indiferența ei aproape jignitoare față de admiratori. Deși era conștient de lăcomia cumplită a șefului, s-a bizuit pe Christine să iasă din încurcătură cu ușurință și diplomație.

Poate a fost greșeala vieții lui.

Fiindcă, după toastul pentru Marea Revoluție Socialistă, Micul Om Mare a rugat-o pe Christine în treacăt să-și scoată masca, îl cam irita, deși nu încăpea îndoială că era o mască lucrată cu cel mai mare meșteșug.

Dar Christine l-a refuzat, își propusese să-și păstreze misterul în noaptea aceea și să nu-și dezvăluie fața, regreta nespus. La care Micul Om Mare a încuviințat, de parcă i-ar fi acceptat răspunsul, apoi la chemat sus pe soțul ei. Și a repetat rugămintea în fața acestuia. A urmat o pauză glacială, plină de fisuri.

Toți cei implicați, îndeosebi soții, știau că era o situație dificilă. După o scurtă ezitare, Ramas s-a întors râzând către soția lui și i-a scos grijuliu masca de pe față; Micul Om Mare s-a holbat la Christine zâmbitor, sigur de sine și satisfăcut. Se spune că și-ar fi dres glasul și și-ar fi cerut iertare pentru curiozitatea lui. Christine clocotea de furie, dar nu s-a dat de gol și a băut senină încă un pahar în cinstea Conducătorului de la Moscova.

Când soții s-au întins în pat a doua zi dimineață, chercheliți și istoviți, mirosind a fum și cu picioarele umflate, ea s-a întors către soț, l-a privit cu dispreț, cu răceală, cu agresivitate și i-a spus apăsat:

— Nu trebuia să faci asta.

Fraților, unițiacummâinile, Fraților, moar

t e a l u a ț i - o î n d e r â d e r e ! R o b i a s e s f â r ș e ș t e a c u

mpevecie, Sfântă neestei ultimă luptă!

CÂNTEC S

Stasia își scosese iar visul de la păstrare și se lăsase în voia iubirii. A tras-o de limbă pe Sopio și a pus-o să-i povestească despre Paris, discuta necontenit cu prietena ei liberă și libertară, astfel încât nu mai voia deloc să părăsească mica locuință a lui Sopio de pe colinele cocoșate din Avlabari, cu balcoanele de lemn pestrițe, crâșmele gălăgioase și vechea cetate, oamenii de rând veseli și muzica armenească. O însoțea pe Sopio la întrunirile pe care le organiza cu regularitate în țesătorii, spălătorii și vopsitorii, pentru a le edifica pe femei asupra drepturilor lor – o inițiativă pe care Partidul, în mod bizar, o susținea.

Stasia s-a îndrăgostit de orașul care oferea atâta libertate. Era, în primul rând, orașul lui Sopio, pe care acum învăța să-l cunoască prin ochii ei și care era cu totul diferit de orașul surorii sale. Un oraș plin de măturători, spălătorese, cizmari, prezicătoare, cusătorese, vânzători de fructe și tarabagii. O mulțime veselă, scandalagie, care locuia pe coline, fredona până noaptea târziu cântece cu versuri îndoielnice, cânta la acordeon și ghicea în cărți. Case mici, prăpădite, construite în secolul trecut, nerenovate, cu dușuri la comun și closet în curte.

Era o lume care trăia acolo din toate timpurile, care-și mai amintea de vremea regelui și a țarului, de plutele de pe râu – cu *Karachokheli* băutori, angajați să cucerească inimile adoratelor. Era o lume care învățase de mult să trăiască clipa, fiindcă nu era sigur dacă și cum va fi mâine. De

obicei, când venea, ziua de mâine era gălăgioasă, prăfoasă, iarăși aducea prea puțini bani, numai insulte grosolane sau râsete zgomotoase și anecdote obscene.

Fiindcă Sopio era cam strâmtorată și nu putea să ia legătura cu familia sa, cu atât mai puțin să primească vreun ajutor din partea ei fără să fie imediat acuzată de spionaj, își căutase o casă în cartierul acesta mai degrabă sărăcăcios, dar pe care îl îndrăgise curând, împreună cu femeia kurdă, care trăncănea întruna și stătea zi de zi în curte, de dimineața până seara, chipurile ocupată să scarmene lână, dar care în realitate supraveghea curtea și tot ce mișca în ea. Și cu tanti Natașa, o rusoaică de 60 de ani, înnebunită după copii, despre care femeia kurdă zicea că e o boarfă, dar care se oferea să aibă oricând grijă de băiatul lui Sopio, în caz că ea nu ajungea la timp acasă. Și cu perechea georgiană care vindea fructe pe stradă pentru a-și putea hrăni cei șase copii, dar duminica îi invita pe vecini la adevărate festinuri.

Stasia s-a îndrăgostit de sentimentul de a fi din nou tânără și vie.

Se plimbau împreună pe străzi sau urcau în tramvaiele supraaglomerate, beau bere, mâncau cușer în cartierul evreiesc – plăcerea lui Sopio, mergeau la băile de sulf, unde se lăsau masate de brațe de femei grase și puternice și se hlizeau ca două școlărițe. Mergeau în bisericile tot mai goale din orașul vechi și stăteau seara ore în șir cu Andro în parcul luminat de lampioane, privindu-l cum sparge cu dințișorii semințe de floarea-soarelui și le mănâncă cu poftă.

Era un alt oraș, cu alți oameni, la care Stasia avea acces datorită lui Sopio, un labirint ascuns de zidurile orașului vechi, ale cărui străzi le cunoștea atât de bine Sopio.

Stasia l-a îndrăgit tare mult pe micuțul Andro, care avea părul mamei sale, cârlionțat și blond ca paiul, și ochii albaștri, mari și rotunzi; copilul o

înduioșa într-un mod aparte și, când avea de-a face cu Andro, se dezbăra de severitatea cu care-și trata propriii copii. De vină era, poate, modestia de care dădea dovadă băiatul, un soi de bucurie a lucrurilor simple. Fiindcă Sopio ducea mereu lipsă de îmbrăcăminte și jucării pentru copil, dezvoltase o imaginație fascinantă, pentru ca micuțul Andro să nu simtă nevoia materială.

Amesteca gălbenuș de ou cu zahăr și i-l prezenta ca pe cea mai mare delicatesă din lume, iar el îl mânca recunoscător și o credea. Îi povestea ore în șir despre furnici și fluturi, pisicuțe și arici, pentru a-i înlocui frumoasele cărți pentru copii, îi născocea basme când îl ducea la culcare, îi tricota și cosea din hainele ei vechi hăinuțe pe care el le purta cu mândrie și le arăta tuturor. Copiii Stasiei nu erau chiar răsfățați, dar, văzându-i pe Sopio și pe Andro, parcă o apucau mustrările de conștiință.

Sopio trebuia să muncească pentru tot ce avea, iar Stasia o admira pentru acest lucru. Ea însăși era prea bogată pentru proletariat și prea săracă pentru elită; se găsea într-o clasă socială intermediară, bizară, și așa îmi explic eu mustrările ei de conștiință.

*

Cele două săptămâni în care Stasia abia dacă și-a mai văzut sora și cumnatul au trecut ca în zbor. Inspirată de toate micile expoziții, spectacole în subsoluri și seri de poezie la care o dusese Sopio și, în primul rând, de Sopio însăși, simțea o repulsie, ba chiar avea o senzație de neputință, la gândul că va trebui să se întoarcă acasă, în pustietatea micului ei oraș.

— Trebuie să mă ajuți! i-a spus Stasia în ajunul plecării, la micul-dejun, surorii ei mai mici, care tocmai își turna niște lapte.

— Ce-ai pățit? a întrebat Christine cu tonul ei plictisit dintotdeauna.

— Vreau să mă mut la voi. Nu mai vreau să mă întorc acasă. Vreau să-i aduc pe copii, să-mi caut

de lucru și să rămân aici.

— Și ce va spune Simon?

— Am să-i trimit o scrisoare. Am irosit atâta timp așteptând ca alții să-mi îngăduie să fac ceea ce îmi doream…

— Tot nu vrei să te maturizezi, Stasia?

— E doar temporar, în primul rând pentru copii, până-mi găsesc o locuință. Sau îi luați voi pe copii – eu pot să stau și la Sopio.

— Ar trebui să-ți depășești curând afinitatea pentru această persoană. Nu e foarte, cum să zic eu, acceptabilă din punct de vedere social. Nici nu știu cum a ajuns la petrecerea noastră, probabil a adus-o cineva. O fi știind ea să scrie poezii frumoase, dar este o femeie dubioasă.

— Cum poți să fii atât de tânără și în același timp atât de bătrână, Christine?

— Atât de bătrână? Nu sunt bătrână, poate sunt mai matură decât tine, Anastasia. Și nu fac altceva decât să mă gândesc la viitor.

— N-aș fi crezut vreodată că o să-mi faci o asemenea bucurie cu această invitație.

— Îmi pare bine. Și chiar vrei să lucrezi?

— Da.

— Nu-ți mai trimite Simon bani?

— Ba da, îmi trimite, dar vreau să câștig banii mei.

— Chestia asta, Sopio Eristavi ți-a băgat-o în cap?

— Nu, ea doar mi-a arătat că se poate. Ea dă meditații la limbi străine în particular și așa se întreține pe ea și copilul ei.

— Îmi pare bine, dar tu nu ești ca ea.

— Mâine plec și, când am adunat tot ce-mi trebuie pentru mutare, îți trimit o telegramă. Între timp poate ne pui tu pe lista de așteptare pentru o locuință.

— Eu m-aș bucura să-l am pe Kostia lângă mine.

— Voi cum de nu aveți copii, Christine? Parcă nu voiai să aștepți atât de mult.

— Vom avea și noi într-o bună zi un băiețel minunat, la fel de drăguț cum e Kostia. Te asigur că așa va fi. Acum te rog să mă scuzi, trebuie să spun la bucătărie ce să pregătească pentru prânz.

Și Christine a oftat exagerat de dramatic.

Avea să mai dureze o lună până să-l convingă Stasia pe tatăl ei că era pasul potrivit pentru ea și pentru copiii săi, până să adune în lăzi și cutii tot ce avea, până să dea de soțul ei în nu știu ce cazarmă și să-l anunțe că de-acum înainte va trebui s-o viziteze la Tbilisi. Până când s-o convingă pe Lida cea temătoare că nu era necuviincios să locuiască în capitală fără soț. Până când, în cele din urmă, să împacheteze ceasul de aur de la Thekla, pe care-l ținuse într-o casetă de cristal în dormitorul ei, și să se urce cu copiii în tren.

Stasia a sosit la Tbilisi împreună cu Kitty și Kostia când procesul de cooperativizare a agriculturii se afla la apogeu.

Sopio și Andro au așteptat familia la Christine, care a organizat un adevărat festin. Kostia, care răspundea la iubirea nemăsurată a mătușii sale cu același sentiment, s-a aruncat de gâtul acesteia și acolo a rămas, până când a trebuit dus la culcare. Andro și Kitty, care aveau vreo patru ani, s-au înțeles de minune din primul moment și au început să se fugărească în jurul fântânii arteziene. Toate păreau să meargă cât se poate de bine. Grădina era pentru copii un mic paradis, iar Kostia a fost înscris la școală fără nicio problemă – avea să urmeze cursurile celei mai bune școli din oraș, la recomandarea soțului lui Christine. O școală rusească, desigur.

În vreme ce Christine se ocupa într-un mod înduioșător de cei mici, Stasia înflorea alături de noua ei prietenă. Petrecea nopți întregi privindu-și prietena cu bucle aurii, care ședea la lumina unei lămpi cu gaz – în cartierul ei, electrificarea încă

mai lăsa de dorit –, la masa rotundă de lemn, scria poezii, sărea din când în când de pe scaun și-și aprindea o țigară sau, când îi reușea un text, se arunca de gâtul prietenei ei adormite.

— Uneori mi-e frică. Mare frică, a spus Sopio gânditoare într-o noapte vântoasă.

Și-a plecat capul și a rămas așa.

Stasia, nedumerită de brusca schimbare de dispoziție a prietenei ei, a atins-o ușor pe mână. Afară, vântul biciuia ochiurile ferestrei.

— Dar de ce? a întrebat-o și a așezat ceainicul pe soba cu lemne, pentru a pregăti ceaiul tare pe care Sopio îl bea cu atâta plăcere.

— Mi-e frică să nu pună mâna pe mine.

— Cine, Sopi? Și de ce, cine să facă asta? Doar n-ai făcut nimic? E drept că nu ești membră de partid, dar…

— Tu pe ce lume trăiești, Stasia? Nu vezi, nu simți, nu miroși? Azi am aflat la galerie că deja trebuie să ceri aprobare pentru a ieși din țară, indiferent unde vrei să mergi. Și că nu primești această aprobare dacă nu e vorba despre o *țară aliată.*

— Prea vezi totul în negru.

— Cred că mai degrabă nu văd suficient de in negru, Taso – Sopio refuza să prescurteze numele Anastasiei în maniera slavă și să-i zică Stasia, prefera prescurtarea georgiană Taso. Și mai am și visul acesta. Un vis în care merg pe o stradă pustie. O stradă pustie, abandonată, undeva în acest oraș, dar pe care n-am mai văzut-o niciodată. Dar e aici, undeva după colț, știu asta în vis. Acolo e o casă, o vilă mare, simplă și luminoasă, cu porți boltite și scări în spirală. E frumos, vreau să merg acolo. Nu știu ce caut. Istovită de toată alergătura, ajung la poartă. Acolo stă un bărbat, un bărbat frumos, îngrijit, și mă poftește înăuntru. Nu l-am mai văzut, n-am mai auzit vocea lui gravă și liniștitoare. Am încredere în el, îl urmez, fiindcă el cunoaște drumul… Drumul către un știu ce. Ne

plimbăm printr-o grădină care amintește de un loc biblic, paradiziac. Cu trandafiri atât de roșii, atât de roșii, Taso, și cu o cascadă splendidă, ca în Grădina Botanică, și cu câini și pisici care se întind lenește la soare, cu plante și copaci exotici, iar grădina pare nesfârșită, nu-i văd capătul. Și merg și merg și bărbatul mă conduce. Și pe urmă mă duce la o fântână de pe o colină atât de verde, că mi se pare de-a dreptul dureros. Și acum îmi spune că am ajuns și că totul va fi bine, că sunt acasă, și mă roagă să cobor în fântână și eu îl ascult, nici nu vreau să fug, să scap de acolo, trec un picior peste margine și… Din fântână miroase bine și e umed, nu mi-e frică, deși fântâna e adâncă și nu-i văd fundul. Și el așteaptă și mă privește cum cobor, ba chiar îmi surâde și, mai degrabă de teamă că m-ar putea împinge, o fac în cele din urmă, sar și cad și nu ajung nicăieri. Și, în timp ce cad și cad, mă trezesc.

Apa fierbea când Sopio și-a îngropat fața în mâini și a început să plângă. Stasia rareori mai văzuse pe cineva să plângă atât de zguduitor, devastator și disperat. A luat-o în brațe și n-a știut ce să-i spună.

Până când micuțul Andro s-a ivit în prag într-o pijama albă și a întrebat speriat și cu ochii înlăcrimați ce avea maman. Zicea *maman,* în franceză, un obicei pe care avea să-l păstreze până la sfârșitul vieții sale. Cu accent pe ultima silabă, cum se face în franceză.

Sopio și-a șters lacrimile, a râs din nou din toată inima, zgomotos, cum râdea ea, și a răspuns:

— Am exersat, m-am întrebat cum o fi când plânge cineva foarte mult, dacă îi seacă lacrimile. Nu s-a întâmplat nimic, soarele meu.

— Și seacă? a întrebat Andro și și-a șters nasul cu mâneca.

— Da, seacă, iubirea mea, la un moment dat se termină și lacrimile.

*

Locotenentul Roșu a venit să-și viziteze nevasta în arșița lunii iulie din prima vară a Stasiei la Tbilisi – Christine plecase cu bărbatul ei la mare și aveau toată casa la dispoziție.

Stasia dăduse liber slujnicei, bucătăresei și grădinarului și savura cu Sopio serile de catifea, jucau cu copiii toate jocurile posibile cu mingea și o însoțea la întrunirile ei de femei. Îi cunoscuse pe prietenii lui Sopio, toți faliți și amatori de băutură, și era pe punctul de a se considera aproape fericită.

S-a dus cu tramvaiul să-și aștepte soțul la gară. Revederea după un an a fost distantă, rece. Niciun sărut pe peron, doar o ușoară îmbrățișare. Niciun reproș, pentru început domnul a fost primit, ospătat și lăsat singur cu copiii.

Dar deja în seara următoare – Sopio se retrăsese cu Andro – a avut loc prima ceartă vehementă dintre locotenentul Roșu și soția lui. Și trebuie să fi fost atât de violentă, încât un profesor din vecini mai că sunase la miliție. Toate vorbele adunate și nerostite au fost spuse, tot ce reprimase Stasia în mai bine de zece ani de căsnicie, agonia lentă a visurilor, a fost urlat în gura mare.

În zori, când cearta amuțise în sfârșit, Simon Jashi i-a spus soției sale:

— Viața nu e făcută doar din visuri, Anastasia. Hai să fim o familie adevărată, fiindcă sunt obosit. Foarte obosit. Mă zbat zi de zi și nu mă ridic la înălțimea așteptărilor tale. Mai că mă tem să te revăd, fiindcă nu mai suport aceste reproșuri, aceste priviri dezamăgite. Trebuie să înceteze, dacă vrem să fim niște părinți buni pentru copiii noștri. Mi-e dor de ei și de tine. De tine, așa cum erai când încă nu mă pedepseai cu orice gest. Am nevoie de o familie, de familia mea, Stasia.

Dar Stasia știa deja că iubirea ei se frânsese ca o creangă uscată.

*

Christine și bărbatul ei s-au întors acasă și copiii s-au delectat din nou cu minunatele praline

comandate special de la magazinul Eliseevski din Moscova.

Cu puțin timp înainte de plecarea lui Simon Jashi, Stasia se plimba cu prietena ei prin parcul cu lampioane. Era o seară toridă de august și orașul părea istovit, însetat și vlăguit.

— De ce minți? Nu te obosește? și-a întrebat Sopio prietena pe neașteptate.

— La ce te referi?

Stasia se pricepea de minune să facă pe căpoasa și pe proasta, de preferință ambele deodată.

— Știi la ce mă refer. Vrei să fii liberă? Atunci fii liberă. Vrei să dansezi? Atunci dansează! Vrei să fii soție – fii soție. Nu e nicio rușine. Dar toate deodată nu se poate. Să ai totul este ca și cum n-ai avea nimic, Taso. Înțelege și tu. Ai vrut să dansezi, dar ai vrut să-i fii și o soție bună bărbatului tău; vrei să ai prieteni poeți și, în același timp, să cinezi la recepții de partid; vrei să fii independentă și să lucrezi, dar ești de aproape o jumătate de an aici și încă mai locuiești la soră-ta, vrei să ai copii, dar îi percepi ca pe-o povară. Ce anume vrei? Pe cine păcălești?

Stasia tăcea și se uita după câinii vagabonzi care traversau în haite parcul.

De multe ori avea să se gândească la aceste vorbe și de multe ori avea să se întrebe de ce nu oprise ceea ce începuse să fie de neoprit și de ce nu împiedicase dezastrul.

Locotenentul Roșu a plecat, fără ca ei să fi luat o decizie. În lipsa unei alternative, nimic nu s-a schimbat și au încercat să facă un efort de dragul copiilor. Stasia a avut câteva tentative neconvingătoare de a se interesa la Comisariatul pentru locuințe dacă nu ar fi vreun spațiu locativ liber în oraș. Acolo s-a luat cunoștință faptul că era soția unui locotenent Roșu, dar, în același timp, mai trebuia remarcat că era cumnata lui Ramas Iosebidze, care, să fim sinceri, deținea un spațiu luxos, mai mult decât generos.

*

În acești ani, Micul Om a crescut mare și a devenit în sfârșit Micul Om Mare. Iar lumea a început să se teamă de CEKA. Opoziție politică nu prea mai exista, toți dușmanii fuseseră înlăturați, alungați în străinătate sau deportați în lagăre de muncă. Industrializarea cerea multă forță și multe vieți omenești, de la noile fabrici și colhozuri se aștepta o productivitate nelimitată. Remodelarea și, mai ales, redenumirea orașelor erau în plină desfășurare. În perioada sovietică, nenumărate orașe au fost redenumite și, drept urmare, trecutul a fost șters, de parcă n-ar fi existat viață înainte de Revoluție. Epoca țaristă a fost declarată epocă a ucigașilor și hoților, propaganda lucra la capacitate maximă.

Când Sopio i se plângea Stasiei de lipsa anumitor produse și mărfuri din magazine, Stasia cotrobăia în cămările lui Christine și se simțea mulțumită, poate chiar puțin mândră, să o poată ajuta pe prietena ei să resimtă mai puțin penuria, fiindcă la Christine găsea mereu tot ce-i trebuia lui Sopio și nu exista prin oraș.

Nici măcar când Sopio i-a povestit ce revoltați au fost ea și prietenii când au primit la cinema, înainte de vizionarea filmului *Vulturul Alb,* o introducere despre cum trebuia înțeles filmul, ea nu a vrut să vadă în acest fapt o propagandă serioasă, ci l-a banalizat ca pe un moft artistic al regizorului.

Și, în vreme ce în țara veselă și fericită libertatea se destrăma ca o pânză de păianjen prost țesută, în îndepărtatul și liberul Paris se destrăma compania *Ballets Russes* – Serghei Diaghilev lua astfel cu el în mormânt o bucată din visul Stasiei.

Stasia a aflat întâmplător, cineva știa de la altcineva care avea pe cineva la Paris și acest cineva i-a spus lui Sopio, care i-a spus mai departe – foarte încet – Stasiei. Stasia a urcat în camera ei frumos tapetată din vila lui Christine, s-a băgat în

pat și a rămas acolo multe ore. S-a gândit la Piotr Vasiliev și la fantomele visurilor netrăite, condamnate să te urmărească pe veci. S-a mai văzut o ultimă dată în *Théâtre du Châtelet,* plutind deasupra scenei, dorită, iubită, ovaționată, și a îngropat în sine cu un zâmbet cealaltă viață a ei pierdută, plină de libertate, pasiuni dezlănțuite și lucruri extraordinare. Într-un final s-a silit să se dea jos din pat, deoarece Kitty și Kostia se certau iar și Christine nu reușea să-i potolească.

*

Într-o după-amiază, pe când Stasia era din nou în vizită în micuța locuință din Avlabari, văzând cum prietena ei își privește mohorâtă ceaiul fierbinte și auzind-o cum se plânge că trei dintre cei patru elevi ai săi renunțaseră la ore, a sărit brusc în picioare, a rugat-o pe prietena ei s-o aștepte puțin și a fugit în stradă.

Voia s-o încurajeze pe Sopio, voia să-i citească iarăși poeziile sau să-i vorbească despre minunea psihanalizei, despre vindecătorul acela miraculos de la Viena, pe nume Freud, să-i povestească despre impresioniști și despre teatrul simbolist al lui Maeterlinck. Să-i recite poeme de dragoste persane și să-i vorbească despre noul curent din lirica georgiană, care-și zicea „Cornurile de băut albastre” și ale cărui poezii i se păreau Stasiei atât de frumoase.

Știa ce ar putea s-o facă pe Sopio să-și uite grijile și să redevină ea însăși, dar Stasia se temea. Ultima dată când îi pregătise cuiva ciocolata caldă, profeția tatălui ei se împlinise. De atunci nu-și mai putuse alunga din memorie imaginea corpului rigid al Theklei. Dar de unde putea ști dacă ciocolata tatălui fusese într-adevăr vinovată pentru moartea Theklei? Nu otrava îi adusese Theklei somnul veșnic? Nu vremurile, războiul, dezolarea îi aduseseră sfârșitul? Poate că tatăl ei se înșela, poate că era doar o fantasmă să asocieze nenorocirea cu această băutură misterioasă? Poate

că mustrările lui de conștiință, fiindcă-și obligase prima soție să mai aducă pe lume un copil, l-au făcut să presupună în mod bizar că ciocolata ar fi provocat moartea lui Ketevan. Și, mai ales, chiar el afirmase că Stasia „supraviețuise nenorocirii”. Deci ce sens aveau toate acestea? Dacă pe ea așa-zisa nenorocire n-o atinsese, nu putea să-i facă rău nici prietenei ei curajoase și bătăioase. Nu, era chiar o copilărie să accepte orbește și împotriva oricărei logici această supoziție absurdă.

La speculanți se găsea scorțișoară, în cartierul evreiesc puteai cumpăra cea mai bună cacao din oraș, iar zahărul brun și cuișoarele le-a găsit în bufetul lui Christine, la fel ca celelalte ingrediente, pe care nu le vom pomeni aici.

După două ore s-a întors cu o sacoșă doldora și, pentru prima oară de la moartea Theklei, a pregătit ciocolata caldă.

*

S-a pus în fața plitei mici și înnegrite de fum și, după câteva minute, aroma a început să învăluie locuința, casa scării, curtea din spate.

— Ce fierbi acolo? a întrebat Sopio mirată.

— Îți fac o ciocolată caldă.

— Îmi faci o ciocolată caldă?

— Da, exact.

— Nu te-am mai văzut să pregătești ciocolată caldă.

— E o rețetă secretă și n-am voie să ți-o divulg nici măcar ție. Trebuie să rămână în familie. I-am jurat tatălui meu.

— Parcă am participa la un complot. Haide, e doar o ciocolată.

Sopio a râs. Pentru prima oară după multe zile.

Și bineînțeles că a fost vrăjită de ciocolata Stasiei și, deși era tot mai dificil și costisitor să facă rost de ingredientele necesare, părea totuși singurul mijloc de a-i alunga posomoreala și de a-i readuce zâmbetul pe buze, astfel încât Stasia i-a pregătit de două ori pe săptămână băutura magică.

*

Christine aștepta oaspeți de seamă. Copiii erau îmbrăcați în haine de duminică, toată casa era împodobită cu flori de liliac, argintăria fusese scoasă din bufet și din dulap cea mai scumpă rochie. S-au adus produse proaspete de la piață și s-a comandat vin din Kahetia. Două zile a durat starea de alertă în casa mult ocupatului secretar de partid Ramas Iosebidze, a bărbatului supraponderal și între timp aproape complet chel, și a lui Christine, care rămăsese la fel de frumoasă.

— Ce se întâmplă? Vine cineva de la Moscova? a întrebat-o Stasia pe sora ei, când a nimerit dimineața în toiul pregătirilor.

Christine – cu felii de castravete pe față și ulei de măsline în păr – a gemut enervată și a clătinat din cap.

— Dar tu chiar nu vezi nimic?

Părea furioasă, iar Stasia s-a abținut să-i răspundă cu aceeași monedă. E drept că Simon îi trimitea lunar bani, dar nu ajungeau în ruptul capului pentru a-i asigura stilul de viață cu care se obișnuise între timp.

Mai târziu a aflat de la bucătăreasă că era așteptat în vizită șeful poliției secrete, *prietenul de familie,* împreună cu alți câțiva colegi ai lui Ramas. Șeful lui Ramas aprecia nespus mâncărurile și vinurile bune. Era un mare admirator al operei și al artelor frumoase, la fel ca stăpânul casei. Poate că era prima oară când Stasia a stat să se gândească la ocupația cumnatului ei și la oamenii cu care întreținea relații de prietenie. O senzație bizară a făcut-o să se înfioare, nu putea s-o îmbrace în cuvinte – așa mi-a spus după mulți ani –, era ca și cum s-ar fi sufocat.

S-a dus fuga la Kostia și Kitty, care se certau pe niște dulciuri, și le-a cerut s-o urmeze. Voia să înnopteze cu copiii la Sopio. În clipa aceea a apărut în hol Christine și s-a uitat la ea nedumerită.

— Ce ai de gând?

— Vă las cu pregătirile voastre. Azi vrem să înnoptăm la Sopio.

— Ți-ai pierdut mințile?

— La ce ai nevoie de mine? Știi doar că nu mă interesează cinele astea.

— Tu știi cine vine? Din partea mea poți să pleci, dar copiii rămân aici. Vor face cunoștință cu el, fiindcă într-o bună zi vor fi bucuroși să-l cunoască. Kostia, Kitty, haideți la mătușa!

Și, într-adevăr, cei doi au fugit aproape ușurați, cu fundele și pantofii lor de lac, la frumoasa lor mătușă, care nu era caraghioasă nici când își punea pe față felii de castravete.

În acel moment, Stasia s-a simțit probabil ca ultimul om. Nu a mai plecat și a fost de față când Micul Om Mare a mâncat prepeliță în sos de coriandru, a băut vin georgian, a ținut discursuri sublime despre patrie și deliciile bucătăriei locale, a povestit anecdote, și când toți s-au ploconit la masă, au exclamat întruna „Încântător”, „Ah, splendid”, „Incredibil” și au tras cu degetele tremurânde de fața de masă. Și când bărbatul cu *pince-nez* a început s-o măsoare din priviri pe sora ei, de parcă ar fi fost o pradă care trebuia neapărat răpusă, când privirile lui au devenit tot mai nerușinate și agresive, când s-a holbat la buzele frumos arcuite, sânii mici și încheieturile subțiri, când a ținut, aghesmuit, un toast de zece minute pentru frumusețile georgiene, fără s-o scape nici măcar o secundă din priviri pe Christine. Și când soțul ei a stat alături, dând satisfăcut din cap, zâmbind împăciuitor, în timp ce bărbia îi tremura puțin.

În clipa aceea, dacă nu mai înainte, Stasia a știut – coaja lumii se crăpase. A știut că pământul va vomita și ruinele vor deveni vizibile, că o fisură abisală va traversa secolele, se va deschide și va da la iveală un hău însângerat.

Mai târziu, în timp ce Micul Om Mare stătea în grădină cu Christine și soțul ei, fuma pipă, făcea

conversație cu gazdele și arăta că-și pierduse orice inhibiție, scoțând pe gură obscenități la care soții se vedeau nevoiți să râdă, Stasia se afla în sufrageria festiv decorată și îi urmărea pe fereastră. Urmărea fiecare gest al lui, fiecare mișcare, fiecare atingere întâmplătoare a cotului surorii ei, îi vedea dantura care sclipea în lumina sumbră a grădinii, ori de câte ori râdea dezmățat și afumat de propriile bancuri și se ura că nu ieșea în fugă afară s-o tragă pe sora sa mai mică de lângă ei. Care dădea, de altfel, dovada unui talent actoricesc nemaipomenit, nelăsând să i se citească nimic pe chip. Ori poate îi făcea plăcere să fie adulată de acest om dezgustător? Un gând pe care Stasia l-a alungat numaidecât.

*

În anul 1931, când Kitty mergea în clasa a doua la Gimnaziul Rusesc pentru Fete, atrăgând acolo atenția cu buzele ei izbitor de pline, părul castaniu cârlionțat și ochii migdalați, de culoarea mierii, iar Kostia devenise un băiat înalt foarte arătos, cu urechi clăpăuge și părul tot castaniu, dar lins, și, în calitate de cel mai bun elev din clasă, părea mai mare și mai serios decât majoritatea colegilor săi, Micul Om Mare a ajuns în sfârșit președintele Partidului Comunist Georgian, iar pe Ramas Iosebidze l-a numit secretarul său particular.

Sopio abia dacă mai ieșea din casă și nu se mai putea întreține decât cu ajutorul prietenilor. Nu mai avea elevi particulari și primise interdicția de a publica, după ce Uniunea Scriitorilor o anunțase că scria dincolo de normele sociale și moralitatea măreței republici socialiste.

Președintele Partidului Comunist a sunat într-o după-amiază acasă la familia Iosebidze. I s-a făcut legătura cu stăpâna casei. Convorbirea a durat un sfert de oră. Un Bugatti negru a așteptat-o apoi pe Christine. Ea purta rochia ei roșie din crêpe de Chine, cu paiete, mănușile lungi, negre, de catifea și pălăria neagră cu pană de păun. La operă,

președintele a întâmpinat-o personal și a poftit-o în loja lui. S-a jucat *Norma* de Bellini – care, în mod surprinzător, nu fusese (încă) interzisă din pricina conținutului religios.

La aria *Casta Diva* s-au auzit foșnete și șoapte din lojă.

Nenumărate capete s-au răsucit discret către locurile regale: în lumina difuză a scenei s-a zărit o ființă feminină care nu putea fi în niciun caz nevasta președintelui. Pe urmă nu s-a mai văzut nimic. Dar la *Ah! bello a me ritorna* s-ar mai fi văzut, chipurile, o mână de femeie, în mănușă neagră, încleștată de balustrada tapițată cu catifea roșie. La *Del fido amor primiero* s-ar fi auzit ceva căzând cu un bufnet. La *E contro il mondo intiero* ar fi răzbătut un strigăt înăbușit. Iar la *Difesa a te sarò* mâna ar fi dispărut, lent și ezitant.

Cei doi au părăsit ultimii sala. Publicul ieșise deja pe diversele uși și, curând, s-a răspândit zvonul că președintelui nu i-ar fi plăcut spectacolul, fiindcă nu aplaudase deosebit de entuziasmat. Ceea ce a umplut de lacrimi ochii colectivului artistic, dar era un zvon mincinos. Dimpotrivă, președintele a declarat ulterior că spectacolul îi plăcuse foarte mult. Adevărul este că nu văzuse nimic sau mai nimic din el. Adevărul este că rochia din crêpe de Chine a lui Christine era șifonată și machiajul ei întins, astfel încât au așteptat să se golească sala pentru a putea urca nevăzuți în Bugatti.

Ramas fiind plecat la Kiev la o conferință pe teme de agricultură, Christine s-a așezat în salon și a cerut să i se aducă vișinată. Stasia, trezită de tropăieli și uși trântite, a coborât și și-a văzut sora în această stare, bând îngrijorător de repede și direct din sticlă.

— Ce s-a întâmplat? A pățit ceva Ramas?

— Nu, el n-a pățit nimic. Toate bune. Hai să bem.

— Dar unde ai fost?

— La o mică întâlnire *fără nicio obligație.*

După câteva încercări, Stasia a renunțat într-un final să mai scoată ceva de la sora ei și s-a apucat să-și toarne licoarea dulce și lipicioasă, pentru a ține pasul cu sora ei.

În zilele următoare, telefoanele aveau să se repete, după care Christine dispărea de fiecare dată pentru mai multe ore.

Totmaibun, totmaivesel vafitraiul muncitor

În următoarele luni, delegațiile obligatorii ale secretarului particular s-au dublat, iar ieșirile lui Christine s-au triplat. Pe Ramas îl interesau probleme legate de spionaj, dreptul de a ieși din țară, presă, administrarea gulagurilor, pe Micul Om Mare îl interesa să-și astâmpere foamea neostoită. De frumusețe feminină.

Nu știu ce a determinat-o pe Stasia să urmărească într-o după-amiază Bugattiul negru în

care era sora ei și care o conducea undeva după fiecare apel – și nu știu dacă Stasia a plecat în urmărire pe cal, cu tramvaiul sau cu un automobil.

Cert este că a ajuns la cea mai grandioasă vilă din oraș, cu o grădină frumoasă, ale cărei plante exotice luxuriante și palmieri aminteau de o vilă de undeva din America de Sud și care ferea casa de priviri curioase, în oraș, toată lumea știa cine era stăpânul casei și că pe acolo se perindau unele dintre cele mai frumoase doamne din oraș. Stasia a văzut cum automobilul negru cu sora ei intră pe poarta aurită.

Întoarsă acasă la Christine, s-a așezat la masa lungă din bucătărie și nu s-a clintit până ce sora ei nu a venit acasă, seara târziu. Servitorilor le dăduse liber, iar pe copii îi trimisese devreme în camera lor. Ceva din tonul ei îi făcuse pe cei doi să înțeleagă că nu va accepta nicio obiecție și, drept urmare, au fost ascultători.

Christine a intrat în bucătărie, s-a descălțat, și-a luat sticla de vișinată și s-a așezat lângă sora ei. Stasia, pe care anii de foamete din Petrograd și amărăciunea provocată de iubirea locotenentului Roșu o transformaseră definitiv într-o ființă asexuată, și Christine cea înfloritoare în feminitatea și eleganța ei. Stasia, în rochia simplă de bumbac, cu nasturi minusculi, care-i ajungea până la jumătatea gambei, și Christine, într-o jachetă bordo, cu un guleraș lucrat de mână, și o fustă neagră de mătase, lungă până în pământ. Stasia trăgea din țigară, cu privirea sticloasă ațintită în podea. Christine trăncănea despre vreme și planuri de concediu și epuizanta viață la oraș, când Stasia a întrerupt-o:

— Te-am urmărit.

Multă vreme Christine n-a zis nimic și și-a băut în continuare vișinata.

Pe urmă a șoptit:

— De ce?

Stăteau acolo ca două căprioare speriate și orbite de lumină și se priveau de parcă se vedeau întâia oară.

— N-am vrut să cred, n-am putut să cred, că într-adevăr faci…

— Ce, ce fac? a zbierat Christine și Stasia a realizat că era prima dată când o auzea pe sora ei țipând.

— Tu… a reînceput Stasia și a constatat că i se frânge glasul.

— Trebuie să fac.

— Cum adică trebuie să faci?

— Unul trebuie dus la abator pentru ca ceilalți să poată petrece în continuare, nu-i așa?

Stasia a auzit brusc în glasul lui Christine atâta dispreț, atâta răutate, atâta ură de sine, încât s-a speriat și fără să vrea s-a tras puțin înapoi.

— Mi-e silă de tine.

— Dar de traiul bun, de mâncărurile fabuloase și de rochiile frumoase, de excursii, de orele în particular și de școlile bune pentru copiii tăi – de toate astea nu ți-e silă?

— Nu ți le-am cerut niciodată. De ce, de ce, Christine? Ramas are destui bani.

— Înțelegi atât de puțin, atât de puțin, încât uneori îmi vine să urlu de consternare! Tu tot n-ai înțeles *cine* este el și de *ce* este el capabil, nu-i așa? Tu tot nu vezi *unde* trăim?

Christine a amuțit brusc, a luat o dușcă zdravănă din sticlă și a părăsit încăperea.

Viitorul luase locul prezentului.

Toate vor trezi neîncredere, cuvintele și inimile vor deveni câmpuri de bătălie. Oamenii vor aluneca în tuneluri fără ieșire. Stasia va trebui să lupte, dar pentru ce merita să lupți, când totul începea să aibă un iz de ireparabil? Încotro să-ți întorci privirea, pentru a nu vedea cum îți râde batjocoritor în față dantura Micilor Oameni Mari? Cât de strâns să-ți ții ochii închiși de-acum înainte, pentru a nu vedea ruinele care ies la suprafață? Cât

efort te va costa de-acum înainte să râzi, când sub tălpi vei simți toate cadavrele?

Stasia a închis ochii și a revăzut-o pe Thekla cea rozalie cum râdea și întindea mâna după ea, cum o chema, cum – Stasia a redeschis ochii, pentru a nu-și revedea fantomele, dar parcă și realitatea era plină de fantome.

*

În prima săptămână a lunii ianuarie din anul 1932, Micul Om Mare a preluat conducerea Partidului Comunist din întreaga Republică Transcaucaziană și l-a transferat pe secretarul său particular la Baku, în Comisia de Control a Partidului, astfel încât Ramas Iosebidze nu-și mai vedea nevasta decât în ultimul sfârșit de săptămână al fiecărei luni. Un nou val de deportări ale țăranilor și de execuții în masă era în plină desfășurare, încă invizibil în orașe, dar apropiindu-se, târându-se lent către metropole. Umblau zvonuri despre bande de copii care vagabondau jefuind prin țară, despre cozi nesfârșite în fața alimentarelor, despre muncitoare care-și vindeau trupurile pentru a-și putea hrăni familiile. Umblau zvonuri despre jurnaliști arestați, care deviaseră de la „viața voioasă, fericită”. Umblau zvonuri despre milioane de țărani executați ori deportați în ultimii doi ani din Ucraina în Kazahstan. Se vedeau afișele tipărite de Administrația Politică de Stat, pe care scria: „Să-ți mănânci copiii este un act de barbarie!”

Toate acestea încă nu se prea simțeau în însoritul Caucaz de Sud, deocamdată doar cunoșteai pe cineva care cunoștea la rândul său pe altcineva care pățise ceva, dar încă nu simțeai, încă nu voiai să vezi.

Însă Stasia nu-și făcea griji doar pentru Christine, ci și pentru Sopio, care lipsea tot mai des noaptea de acasă și abia dacă-i mai adresa un cuvânt.

Întrebată ce se întâmpla, Sopio nu a vrut să dea un răspuns limpede și a invocat tot soiul de pretexte. Stasia a știut încă din prima noapte în care a dispărut Sopio că își încheiase astfel asceza autoimpusă și izolarea în curtea ei dosnică, mai mult chiar: Sopio – potrivit firii sale – începuse să se revolte. Stasia suferea din pricina indeciziei ei, a îndoielilor, a fricii de visurile moarte și a fricii de o viață fără idealuri. Suferea din pricina tăcerii lui Sopio și a iubirii stinse pentru bărbatul ei, a durității pe care o dobândise sora ei mai mică în ultimele luni, dar a capitulat și de data aceasta în fața neputinței sale de a acționa.

Nici noaptea sângeroasă de martie, despre care mi-a relatat abia mult mai târziu, nu a trezit-o din amorțeală. Noaptea în care a venit din locuința ferită a lui Sopio în vila lui Christine, cu Andro de mână, fiindcă mama lui o rugase iarăși să-l ia pe băiat la ea, și a auzit țipete din camera lui Christine.

I-a spus lui Andro să urce în camera copiilor și a dat buzna în dormitorul surorii ei și a cumnatului absent.

Acolo și-a găsit sora, învăluită în parfumul de lavandă al florilor uscate care tronau pe comodă și garantau somnul adânc și liniștit al soților, în patul alb cu baldachin, peste care era întinsă o plasă albă împotriva țânțarilor, pe lenjeria de pat albă, scrobită, și sub ea – o baltă de sânge.

Christine gemea și striga printre dinții încleștați și se agăța de cadrul patului. Stasia s-a grăbit la ea și i-a spus că va chema un medic, însă Christine a urlat atunci atât de tare, încât Stasia a încremenit și în cele din urmă i-a făcut pe plac.

— Niciun medic, niciun medic… Nimeni n-are voie să știe… I-am trimis pe toți acasă. Nimeni n-are voie…

— Dar poți pierde prea mult sânge! Ce-ai făcut?

— În carnetul negru de pe masă, pe ultima foaie, jos, e trecută o adresă. Te duci acolo și o

aduci pe femeia aceea. Ea știe să oprească hemoragia.

Stasia, cu fruntea acoperită de sudoare rece, a adus comprese, a improvizat din prosoape niște absorbante și s-a grăbit apoi să ajungă într-o mahala, de unde a scos-o dintr-o bojdeucă pe o babă zbârcită și a condus-o la sora ei. O „făcătoare de îngeri" care-i dăduse lui Christine un amestec de ierburi, ca să scape de copilul nedorit.

Stasia a vegheat-o două zile pe Christine și în seara celei de-a doua zile s-a dus la bucătărie, i-a cerut bucătăresei să plece și i-a pregătit surorii ei bolnave ciocolata caldă. Iar când Christine a băut-o – după ce-i alungaseră pe copii, care altminteri ar fi venit fuguța, ademeniți de aromă – a zâmbit din nou și o lacrimă mititică i s-a rostogolit pe obrazul stâng.

— N-o să am niciodată copii cu Ramas. Am umblat pe la atâția medici, a spus încet și a luat din ciocolată.

Stasia stătea tăcută pe marginea patului și încerca să-și ferească privirea de sora ei, care era atât de fragilă, atât de slăbită și bolnăvicios de palidă, cu cearcăne adânci și buzele fără culoare.

— Am crezut că e din cauza mea… Parcă-i o glumă proastă, nu?

— Eu am crezut că nu vreți copii. Încă nu. Doar mi-ai spus că vrei să te mai bucuri o vreme de viață și…

— Te-am mințit. Speram să reușim totuși. Când credeai că suntem la mare, noi eram, de fapt, la Varșovia la un specialist. De ce acum, de ce așa, de ce?

Stasia a încercat să-și rețină lacrimile, să nu facă toată această nefericire și mai mare.

— Termină cu el, te rog. Chiar dacă ți-e frică, termină cu el. Te rog eu, a șoptit în cele din urmă și i-a dat surorii ei un pahar cu apă.

— Știi că nu se poate.

— Dar *asta* se poate și mai puțin, Christine, nu înțelegi?

— Nu se poate, Stasia!

— Hai să plecăm undeva. Să ne luăm tălpășița.

— Nu vorbi prostii! În afară de asta, m-ar găsi oriunde.

— Dar nu e Dumnezeu, Christine!

— Nu mai există Dumnezeu, niciun Dumnezeu nu ne mai poate scoate din nefericirea asta. Este… este, este dependent.

— Dependent?

— De mine.

— Ce tot spui? E un…

— Șșș. O să aibă mereu nevoie de asta, mereu o să facă totul pentru asta, e dependent de mine. O să aibă mereu nevoie de asta.

— Asta? Vorbești despre tine și…

— Lasă-mă acum să dorm, Stasia, sunt atât de obosită. Zi-le jos că mâine îmi trebuie rochia verde călcată și cu gulerul scrobit și să-mi curețe agrafa aceea cu fluture. E de argint, s-o curețe cu sare.

— Christine!

— Spune-le. Nu vreau să aud mâine că rochia e la curățătorie.

— Spune-i lui Ramas.

Christine a pufnit în râs, un râs disprețuitor, și s-a răsucit pe cealaltă parte.

Tinere tul nu resimte încă suficient de profun

În vara acelui an, Stasia s-a dus cu copiii și soțul în orașul natal să stea cu Lida, care devenise și mai evlavioasă, cu mama vitregă, care de la nunta unicei sale fiice nu mai părea să facă altceva decât să mănânce, și cu tatăl ei, care părea tot mai distrat și melancolic, tot mai slab și fragil.

Stasia s-a întrebat pentru prima oară dacă viața aceasta, cum decurgea ea *în mod normal,* nu era așa cum trebuia să fie și dacă visurile nu erau pur și simplu niște obstacole care te îndepărtau de lucrurile esențiale.

În vreme ce locotenentul se ducea zilnic să joace table cu vechii lui amici, Stasia mergea cu fiica ei de opt ani la herghelie, împrumuta un cal kabardin și-și învăța fata să călărească. Bărbătește, desigur.

Îi arăta locurile copilăriei sale. Iar Kitty, mai ageră, mai energică și mai gălăgioasă decât cei doi băieți, râdea și țipa de încântare. Copilul de la oraș, care circulase numai cu automobilul mătușii sale, a înflorit și-i amintea Stasiei de ceva de culoarea piersicii, frumos și plin de viață. Și acest ceva a înduioșat-o profund. Stasia i-a arătat fiicei sale stejarul – să spunem că era un stejar bătrân –, mănăstirea din peșteră, peisajul arid. Au privit împreună stelele care străluceau dureros de luminos, luna galbenă, au mirosit pământul bătrân, care știa atât de multe și divulga atât de puține.

Între timp, Kostia încerca să-și înfrâneze gelozia pe Andro și să restabilească o legătură cu tatăl care-i era străin și-i lipsea mereu. Prins între vrajbele și fronturile adulților, între dorul de tată și răceala de neînțeles față de mamă, se rătăcea în adolescența care-și vestea sosirea. Se rătăcea în furia față de femeile intangibile, inconstante, din preajma lui. Tânjind după constanță și ordine, ducea dorul lui Christine, regina lumii lui mărunte. Ea se schimbase. Nu mai petrecea atâta timp cu el ca înainte. Parcă nu-l mai ridica pe piedestalul singularității, parcă nu mai era prințul ei. Dispărea frecvent și pe urmă stătea singură în bucătărie, nu aprindea niciodată lumina, bea din sticlă chestia aceea dulceagă și vâscoasă și se holba în gol. Se retrăgea în tăcerea ei, pe care el nu știa să și-o explice.

De la tatăl lui își dorea recunoaștere, de la Christine, în schimb, își dorea iubire.

Voia să audă din gura ei cât de frumos și deosebit era, cât de deștept și cât de puține bătăi de cap le dădea adulților. Ce bine crescut era și cât de mult *semăna* cu ea. Toate acestea i le sugerase Christine de când venise pe lume. Nu mama lui, ci Christine era cea care parcă avea cea mai mare nevoie de el, care-i vorbea ca de la egal la egal. Care-l făcea să creadă că într-o bună zi va ajunge *rege.*

Îi lipsea înainte de toate sentimentul că era preferatul ei. Fiindcă și acesta era un lucru pe care Christine i-l arătase mereu: că era preferatul ei. Că-l *aprecia* mai mult decât pe ceilalți copii. Pentru că, mai mult decât orice, Kostia își dorea să nu fie precum ceilalți. Și în niciun caz ca sora lui. Faptul că acum trebuia să concureze în deplorabilă egalitate cu sora lui și cu Andro, că trebuia să lupte pentru a se face remarcat și a se delimita aproape că îl jignea.

Andro cel cârlionțat era pirpiriu și gingaș, parcă lipsit de orice ambiție în afară de a citi sau a i se citi cărți, cânta întruna când se credea singur, știa să recite poezii în trei sau patru limbi și cel mai mult îi plăcea să cioplească în lemn niște figurine lipsite de orice sens. Și era atât de admirat pentru toate acestea! Și pentru că era, chipurile, atât de amabil, atât de respectuos, atât de modest, atât de îngăduitor – de parcă astea ar fi fost cele mai importante lucruri în viață: să fii amabil, respectuos, modest și îngăduitor.

Iar sora lui, care nu avea nimic în comun cu el, în afară de nume și de forma unghiilor… Care-l supăra și-l scotea din minți cu felul ei băgăcios de a fi, cu lipsa de tact. Care era împiedicată, avea numai prostii în cap, era puturoasă la școală și al cărei talent principal era de a face pe măscăriciul, un talent cu care părea însă să-i amuze și să-i cucerească pe toți adulții. Care chicotea întruna, plescăia din buze și se schimonosea. Care avea mereu ciorapii cu un fir tras și care se ținea scai de acest Andro.

Și mereu, în sinea lui, dădea vina pe mama sa pentru faptul că era despărțit de tatăl lui, de bărbatul cu medaliile pe care și le-ar fi dorit și el atât de mult și de care avea să aibă parte cu vârf și îndesat pe parcursul carierei sale. Konstantin Jashi avea să mai rătăcească niște ani în peisajele interioare ale propriei persoane și ale membrilor familiei sale. Până când va fi delimitat clar

fronturile, își va fi consolidat adevărurile și-și va fi ales mijloacele.

*

În viața lui Sopio – după întoarcerea Stasiei în toamnă – trebuia să existe un nou bărbat, cel puțin așa își explica Stasia toanele, absențele ei îndelungate și secretoșenia.

Într-adevăr, un bărbat intrase în viața lui Sopio – un arhitect, care-și petrecuse anii studenției la Florența, făcuse niște proiecte minunate și începuse chiar să le realizeze, până când fusese considerat decadent și prea occidental, i se retrăsese recunoașterea profesională și fusese repartizat într-o *kommunalka*[7] unde-și împărțea baia și bucătăria cu niște negustori de cartofi.

Însă bărbatul acesta nu trezise în Sopio genul de iubire pe care-l bănuia Stasia, ci întinsese un fir subțire, delicat, pe după umerii ei, ale cărui capete erau strâns unite cu ideile lui. Deși arhitect, era obligat să lucreze într-o fabrică de conserve și nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să-și noteze proiectele – întâi pentru case și în cele din urmă pentru lume în ansamblul ei – noaptea, la lumina unei lumânări, într-un caiet jerpelit, pe care-l ascundea sub salteaua din locuința lui cu acces comun.

Îi arătase lui Sopio acest caiet, ea apăruse într-o bună zi la fabrică, pentru a le explica muncitoarelor ce drepturi aveau. Majoritatea femeilor se holbaseră la ea dezinteresată, dăduseră din cap și se întorseseră la muncă, însă arhitectul rămăsese, o ascultase din ultimul rând, iar pe Sopio o bucurase prezența ascultătorului ei masculin. Așa intraseră în vorbă.

*

Omul acesta arată ca un beţivan! A fost primul lucru care i-a trecut prin minte Stasiei când l-a văzut pe arhitect. Buhăit, palid, absorbit de sine. La început a apucat-o un soi de furie când el și-a

făcut apariția și a sorbit din ceaiul negru pe care i-l pregătise Sopio.

Măcar să fi fost un bărbat interesant, măcar să fi fost un om realmente deosebit, măcar… gândea ea.

Când bărbatul a plecat, a început s-o descoasă pe Sopio: dacă era dispusă să suporte bârfele vecinilor ori avea de gând să dea un caracter ceva mai oficial întregii povești. Sopio a răspuns că era nemăsurat de trist că Taso refuza iarăși să vadă ceea ce-i era străin și că, de câte ori să mai zică, nu era vorba despre așa ceva.

— În primul rând, nu am nimic cu el căruia să-i dau un caracter mai oficial. În al doilea rând, e supravegheat și nu vreau să-l pun în pericol pe Andro, în al treilea rând, tu nu-mi ușurezi deloc situația și, în al patrulea rând, nu pot să-l las de izbelițe, a ripostat ea cu asprime și s-a grăbit la ușă, unde stătea și bătea Andro, care venise de la școală.

El mergea la o școală mai puțin elitistă, georgiană, și parcurgea un drum mai scurt decât Kitty și Kostia, care mergeau la gimnazii rusești.

*

La scurt timp după prima întâlnire a Stasiei cu arhitectul, Christine a poftit-o pe sora ei în biroul soțului său, absent ca întotdeauna, și spus în față vișinata preferată.

Lui Christine nu i se citeau grijile pe față: era splendid îmbrăcată, se ținea dreaptă ca un stâlp, avea părul prins într-un coc elegant, artistic, bijuterii îi scânteiau la urechi și la încheieturi, buzele erau rujate în culoarea cireșei. Pentru Stasia, Christine rămânea un mister imposibil de dezlegat.

S-au așezat, au băut câte un pahar de vișinată și au schimbat câteva banalități.

Kitty luase cu o zi înainte o notă proastă la matematică și profesorul o admonestase, Kostia primise o mențiune specială pentru că era cel mai bun elev la caligrafie, bucătăreasa pusese prea

multă sare în omletă, îmbătrânea și ea, se zvonea că va crește prețul grâului și așa mai departe.

Stasia urmărea dansul degetelor surorii sale, cu inelele exorbitant de scumpe, și încerca să înțeleagă cum era să fii Christine, dar nu reușea.

— Voiam să vorbesc cu tine despre prietena ta, a spus Christine și tonul ei s-a schimbat subit, a devenit mai aspru și mai rece, de parcă ar fi ieșit din rolul de soră și acum ar fi jucat-o cu măiestrie pe nevasta de politician.

— Ce-i cu ea?

— Frecventează cercuri de disidenți, iar noul ei prieten… Mă rog, e supravegheat. Sopio simpatizează cu oamenii greșiți. Asta s-ar putea să-i aducă mari neplăceri. Omul are concepții *greșite,* dacă mă înțelegi. Trebuie să se despartă de el urgent.

— Omul e inofensiv. Dacă are vreo problemă, atunci sunt de natură psihică sau cu alcoolul, dacă mă întrebi pe mine. Nu e nici măcar capabil să aibă vreo concepție, a replicat Stasia înțepată.

— Să nu zici că nu ți-am spus. Eu să știi că am pus o vorbă bună pentru Sopio. Dar n-o s-o ajute pe termen lung, dacă n-are grijă de ea. Da, trebuie să aibă grijă, și tu la fel.

— Cum așa?

— Ești prietena ei.

— Dar sunt sora *ta.*

— Sigur că da. Dar nu vreau să dai de bucluc. Eu nu sunt atotputernică, Stasia.

— Dar ești…

— Ce? Curtezana lui? Amanta lui? Curva lui? Ce vrei să-mi spui?

— Nimic.

— Hai, spune!

— Ce vrei de la mine?

— Eu, eu? Vreau doar să poți avea în continuare o viață lipsită de griji. Te rog să-mi iei vorbele în serios, atâta tot.

Stasia a ieșit din încăpere răvășită, s-a dus în grădină, la fântâna arteziană care stătea de câteva luni fără apă și în care se adunaseră frunze uscate, și a fumat una dintre țigaretele ei lungi. Cuvintele lui Christine o atinseseră totuși.

Dar nu știa în ce fel.

De vină era poate întreaga situație, care-i trezea un sentiment de stranietate și dezgust. Situația în care se găsea Christine și împotriva căreia ea, Stasia, nu întreprindea nimic, ba chiar profita de ea.

De vină era poate și dependența atât de comodă în care trăia deja de câțiva ani. Dar de vină era probabil și atmosfera ciudată, care începea să se răspândească în țară ca un virus, o atmosferă care o speria și cu care nu voia să aibă de-a face. Se simțea nefericită și neputincioasă. Refuza să recunoască în sinea ei că nu putea scăpa de sentimentul de ratare pe toate fronturile posibile.

S-a dus în camera lui Kostia și l-a obligat să se scoale. El tocmai se așezase în pat și citea *Comoara din insulă,* o carte pe care o iubea.

Nedumerit, căscând, s-a dus după ea în sufragerie și și-a turnat lapte într-o ceașcă.

Stasia și-a ațintit privirea asupra fiului ei și s-a mirat că-i era atât de străin. Atât de serios, atât de puțin copilăros, atât de încruntat și, cumva, atât de pierdut în felul lui matur de a fi. S-a mirat că se juca atât de rar cu alți copii, că de obicei căuta prezența adulților, că se certa întruna cu Andro și cu Kitty – cu sora lui uneori atât de aprig, că ajungeau să se încaiere.

— Ți-e bine? a început Stasia.

Konstantin, și mai nedumerit decât înainte, a dat din cap și a mai băut din lapte, în vreme ce Stasia și-a mai aprins o țigară.

— S-a întâmplat ceva, mamă?

— Mă întrebam dacă ți-e bine. Știi, noi nu vorbim foarte mult.

— Despre ce să vorbim?

— Știu și eu, despre tot. Despre orice, despre tine, despre mine, despre Kitty, despre tatăl tău, despre Christine.

— A pățit ceva mătușa Christine?

— De ce întrebi?

— Păi, în ultima vreme e cam irascibilă.

— Da, așa e. Nu-i ușor nici pentru ea. Îi e dor de unchiul Ramas.

Îi venea să-și tragă o palmă pentru această minciună.

— Sau poate nu-i mai e dor de el, cum nu-ți mai e nici ție de tata, a replicat Kostia și și-a ațintit privirea în ceașca de lapte, pe care o golise rapid.

— De unde ți-a venit ideea că nu-mi mai e dor de el?

— Nu se vede că ți-ar fi, *deda.*

— Dar ție ți-e dor de el?

— Da, uneori.

— Îi scrii?

— Uneori.

— Și cam ce-i scrii?

— Că mi-e dor de el și că aș vrea să-l vizitez.

— Și el ce răspunde?

— Că mă va lua curând la el, când intru în clasele mai mari.

— Deci asta vrei tu?

— Vreau să văd cum e acolo unde e tata. Și vreau să încerc și eu să trag cu arma. Asta poate să mă învețe tata.

— La ce bun?

— Cum adică, la ce bun? La ce bun să tragi? Ca să lupți și să te aperi, desigur.

Stasia simțea tot mai acut distanța dintre ei, o lipsă de îngăduință sau empatie în felul cum privea el lumea. Încercarea de a-și salva seara printr-o tentativă de apropiere de fiul ei eșuase și o făcea să se simtă și mai derutată și neputincioasă decât înainte.

Când a adormit în sfârșit, spre zori, l-a visat pe Kostia împușcând pe toți din jur și dimineața s-a

trezit scăldată în sudoare.

*

Eu cred că Stasia a încercat în repetate rânduri să stea de vorbă cu Sopio; la întrebările mele insistente mi-a povestit că-i dăduse semnale de avertizare, dar de ce nu-și atenționase mai mult prietena și nu-i repetase spusele lui Christine nu-mi pot explica până în ziua de astăzi. Bănuiesc că și acest fapt se datorează tot enormei sale capacități de refulare.

Sfârșitul a început cu sinuciderea celei de-a doua soții a Conducătorului, Nadejda Allilueva, cu 22 de ani mai tânără decât el, mama celor doi copii ai săi, femeia care era supravegheată la ordinul bărbatului ei, așa cum mai târziu avea să fie supravegheată întreaga țară, femeia care i-ar fi spus o dată că o chinuie cum își chinuie întregul popor. Și care se străduise totuși să fie o soție bună, o mamă bună, un membru de partid bun. În aproape toate manualele de istorie socialiste de până la sfârșitul anilor 1980, tuberculoza avea să apară drept cauză a decesului. În acea zi friguroasă de noiembrie, Nadejda Allilueva se arătase la parada militară de aniversare a 15 ani de la Revoluție, făcuse cu mâna, zâmbise, strălucise, participase apoi la o recepție a elitei conducătoare, se certase acolo cu soțul ei beat, se întorsese acasă și se împușcase cu un pistol.

Arhitectul a fost arestat peste două luni, pe la începutul anului 1933. Devenise între timp total confuz și înspăimântat. Vreme de doi ani trebuise să suporte șicane, intimidări și interogatorii. A fost acuzat de trădare și activități contrarevoluționare și condamnat la moarte.

Sopio, care până atunci își exprimase protestul cu prudență, discreție și blândețe, nu și-a mai putut înfrâna ura.

Se spune că umbla pe străzi și urla la oameni, că ar fi scris un ciclu de poezii cu un titlu fără echivoc: *Sărbătoarea sângelui.* La numai patru

săptămâni de la împușcarea arhitectului, Sopio a fost ridicată de acasă în miez de noapte de către doi inși în uniformă militară și internată într-o clinică de psihiatrie, pe motiv că ar constitui un pericol pentru concetățeni și că ar suferi, mai mult ca sigur, de isterie și delir.

Andro a trebuit să vadă cum a fost târâtă mama lui din casă, cum s-a zbătut, cu urlete și înjurături, cum i-a scuipat în față pe cei doi bărbați și lui i-a strigat întruna că nu trebuie să-i fie frică de bestiile acelea două, de nimeni și de nimic! Dar lui Andro îi era frică, a urcat în fugă străzile abrupte din Vera și a bătut în poarta de fier a vilei, până când Stasia, adormită, i-a deschis, iar în camera lui Christine s-a aprins lumina. Plânsese tot drumul cu sughițuri și abia după mult timp a reușit să îngaime o propoziție coerentă.

Stasia l-a luat la ea. L-a alinat, i-a spus că Sopio se va întoarce curând, l-a mințit și i-a povestit că mama lui îi transmite salutări și este pe cale de a se însănătoși.

Kitty i-a fost sprijin, sursă de energie. Ea era o supraviețuitoare. Zâmbea în continuare și dădea ghionturi, îl pișcă în trecere pe Andro de braț și arunca în fratele ei cu semințe de bostan. În pofida atmosferei sumbre din casă, asculta în continuare muzică la radio, se întâlnea cu colegele și juca fotbal în curtea școlii, deși fusese de mai multe ori admonestată, pe motiv că nu se cuvenea. Se schimonosea și întâmpina fiecare nouă zi cu exerciții de acrobație – voioasă, în ritmul emisiunii matinale de gimnastică. Deși făcea toate acestea mai discret, mai prudent decât înainte.

Cu cât comportamentul său părea să-l irite mai mult pe fratele ei, cu atât îi căuta Andro mai mult compania. Kitty făcea, intuitiv, tot posibilul pentru ca Andro să râdă iarăși și să-și învingă frica. Își desena profesorii pe olițe de noapte sau ca pe niște animale, scuipa din lucarnă semințe de floarea-soarelui în capetele trecătorilor, a furat bomboane,

și-a tăiat părul. Făcea tot posibilul să scape de muțenia adulților. Chiar dacă trebuia să stea la colț cu orele și primea întruna admonestări, era pedepsită și reținută după ore la școală, chiar dacă Stasia îi făcea morală și Christine spunea despre ea că e un băiețoi. Chiar dacă era amenințată că va fi trimisă la tatăl ei în Rusia, unde va trăi într-o cazarmă, va mânca toată ziua numai cașă și crupe și, în sfârșit, va fi ținută în șapte frâie.

Andro găsea consolare în cărți. Ele erau puntea către mama lui. Ea îi citise mereu, îi vorbise despre literatură ca despre „ancora în lacul negru al vieții". Voia să se simtă aproape de ea, voia ca ea să știe că el nu o va dezamăgi și a început să citească obsesiv. Citea tot ce-i pica în mână. Ramas avea probabil o bibliotecă excelentă, poate avea și cărți la care nu te-ai fi așteptat neapărat într-o casă socialistă exemplară.

Andro și Kitty au făcut de la bun început echipă bună, dintotdeauna au știut să-și găsească ocupații și să se joace împreună mai bine decât ea și fratele ei. Dar alianța aceasta începea să devină un front. Un front împotriva lui Kostia.

*

Sopio Eristavi a fost deportată într-un lagăr de muncă la începutul lui 1935, când a demarat „Marea epurare" și a fost anul inaugurării festive a legendarului metrou moscovit. Se zvonea că ar fi fost trimisă în Asia Centrală. Abia după luni întregi a reușit Stasia să afle, cu ajutorul lui Christine, că era vorba despre o colonie NKVD, prescurtată simplu SasLag, din Republica Sovietică Socialistă Uzbekistan, în care munca agricolă avea întâietate și unde Sopio Eristavi fusese repartizată la prelucrarea bumbacului.

După multe drumuri pe la miliție, rugăminți, stat la cozi și umilințe, Stasia i-a putut trimite prietenei sale o scrisoare lungă și un pachețel cu alimente, poze ale copiilor, o fustă cusută de ea – va putea oare să îmbrace așa ceva *acolo?* – și cărți poștale

de la Kitty și Kostia, precum și o scrisoare sfâșietoare de la Andro.

Nu putem aștepta să se îndure natura, sarcina n

o a s t r ă e s t e s ă n e l u ă m c e l e n e c e s a r e .

L O Z I N C Ă

Începuse un an palpitant! Anul în care a fost înființată Luftwaffe, a avut premiera *Porgy and Bess* și s-a cântat *Summertime,* în care jazzul a fost interzis în al Treilea Reich, anul în care s-a născut cultura *jukebox,* în care Billie Holiday a cântat în jam-session *What a Little Moonlight Can Do,* anul în care conducătorul sovietic lucra la o nouă constituție, care avea să intre în vigoare în anul următor și să coste viețile a milioane de oameni.

Anul în care un domn pe nume Mairanovski (născut și el, de altfel, în însorita noastră patrie) a devenit protejatul Micului Om Mare și, în cele din urmă, a înființat Laboratorul secret 12. Acest laborator, aflat în subordinea NKVD și deci a Micului Om Mare, producea anumite substanțe otrăvitoare și le testa pe deținuți. Munca de laborator avea să le fie de „ajutor" spionilor sovietici din străinătatea capitalistă. Marele merit al lui Mairanovski a fost inventarea scaunului otrăvit care, în paranteză fie spus, mai e folosit și astăzi.

Un an palpitant, da. Anul în care s-a născut la Tupelo, Mississippi, un anume Elvis Aaron Presley (la fel ca Anastasia noastră, și el avea să se nască împreună cu un geamăn mort).

Anul în care justiția sovietică a primit o lege care condamna drept contrarevoluționar orice act de slăbire a puterii. Ce anume se înțelegea prin slăbire a rămas nebulos, tulbure și, ca atare, aplicabil oricărei fapte care displăcea Partidului. O lege care prevedea ca, în cazul acuzației de terorism, să se anuleze orice drept la apărare și singura pedeapsă posibilă să fie moartea. O lege care spunea că oricine a râs vreodată de un banc antisocialist sau a citit o carte antisocialistă, care a vizitat vreodată Europa sau i-a dăruit nevestei un parfum occidental, poate fi ridicat de acasă, fără nicio avertizare și fără nicio explicație, de către angajați! NKVD – de preferință în zori.

Dintre cei 21 de bărbați care alcătuiseră în 1917 Comitetul Central, unul singur mai era în viață în 1938: *Omul de oțel.*

*

Comunistul convins Ramas Iosebidze a căzut într-o depresie atât de profundă, atât de neagră, încât n-a mai văzut scăpare decât în bezna deplină.

Omul care renunțase la familia lui pentru o ideologie, care de ani întregi nu făcea decât să slujească această ideologie. Hedonistul impozant, generos, care venera mai mult decât orice comunismul, Partidul și pe frumoasa lui soție, le-a pierdut pe toate trei deodată. Fiindcă toate trei păreau indisolubil unite, contopite într-un tot.

A început cu deziluzionarea la serviciu. Mijloacele devenite tot mai aspre, tot mai dure, tot mai sângeroase, chipurile pentru a întări Partidul, pentru a servi cauzei. Dar *cauza* nu mai era cea în care crezuse odinioară și pentru care sacrificase atâtea lucruri. Iar cei care ar fi putut porni din nou alături de el la luptă împotriva aparatului morții erau acum fie morți, fie deportați. Partidul scornea acuzații tot mai absurde, suspiciunea față de toți și de toate friza ridicolul, ceas de ceas se comitea trădare. Un prieten, un vecin era arătat cu degetul.

Ramas crezuse în marxism. Fusese comunist într-o vreme când plăteai cu viața pentru această convingere. Se ridicase împotriva tatălui său, crezuse că ceea ce i se cuvenea lui îi se cuvenea și altora. Și crezuse în Micul Om Mare.

Încă din noaptea acelei petreceri fatale de Anul Nou văzuse în ochii lui totul: lăcomie, lăcomia neînfrânată după șoldurile adolescentine ale lui Christine, după încheieturile ei de porțelan, gâtul de lebădă, privirea languroasă, buzele severe, sânii mici de copilă, splendoarea părului ei, demnitatea sa.

Nu era genul de lăcomie, de dorință pe care mulți bărbați nu știau să și-o înăbușe la vederea lui Christine, de privirile acelea Ramas fusese chiar

mândru în adâncul sufletului său, da, mândru ca un colecționar care posedă o operă de artă pentru care-l invidiază toți. Nu, lăcomia lui era altfel. Era lăcomia unui ucigaș.

Pe atunci, Ramas nu știuse să îmbrace în cuvinte toate aceste lucruri. Nu cutezase să aibă asemenea gânduri, nu și le permisese. Minimalizase, fiindcă, în fond, îi dovedise omului fidelitatea și loialitatea sa, îl însoțise pe toate drumurile sale.

Însă omul acela trimitea fără reținere alți oameni în camere de tortură și celule ale morții. El știa acest lucru, fiindcă bănuise încă de pe atunci și acum vedea cu ochii lui; în plus, mai știa și ce însemna asta pentru el și pentru Christine.

O luase pentru el – și totuși nu putea să creadă că Elena lui, cea mai frumoasă femeie din univers, acceptase.

Bănuia de mult, de când i se înmulțiseră delegațiile, de când constata mereu că nu prea avea ce să facă, ba chiar era de prisos, la Baku, Erevan și chiar Tașkent. Suspiciunea s-a confirmat când Christine a început să i se ofere de-a dreptul când era acasă. Ea, căreia apropierea fizică nu-i făcuse niciodată plăcere. Își privise datoriile conjugale ca pe un soi de povară, deși el sperase mereu că va descoperi și ea treptat propria plăcere și i se va dărui, îl va accepta. Nu-l mâhnise foarte mult, fiindcă langoarea aceasta, aerul acesta absent făceau parte din frumusețea ei, iar el, ca bun cunoscător al acestei frumuseți, știa că se trecea curând dacă era prea solicitată. Era un om realist și a știut, când s-a însurat cu femeia aceasta cu 20 de ani mai tânără și, mai ales, neînchipuit de frumoasă, că ea nu-l va dori niciodată așa cum o dorea el, că nu-l va putea iubi de la început, că va trebui să-i câștige iubirea altfel decât trupește.

Christine pricepuse încă din primii ani de căsnicie că-și găsise bărbatul potrivit, care-i va asigura viața pe care și-o dorise întotdeauna și pentru care se simțea sortită. Nu-l mai respingea

când își strecura mâna pe sub cămașa ei de noapte lungă, nu-l mai ignora când îi șoptea cuvinte tandre, nu-l mai privea iritată când, excitat și îmbujorat, o copleșea cu sărutări, o adora. Începuse chiar să-și împingă un picior din partea ei a patului în partea lui, nu se mai jenase să-l vadă gol, ba chiar îi zâmbise complice în unele dimineți. Și el se crezuse cel mai fericit om din lume.

Până în noaptea aceea de Revelion, de când începuseră să i se înmulțească delegațiile, până când, într-o seară, a găsit în gunoi un bilet de teatru pe dosul căruia scria cu scrisul neglijent, bine-cunoscut: „Sunt nebun după tine”.

Atunci s-a prăbușit lumea lui Ramas Iosebidze și visul lui s-a prefăcut în cenușă, strofa finală a început patetic, grandios, însoțită de un cor antic, fiindcă Ramas era un om al grandorii. În toate sensurile. Așa s-a născut pe vremea aceea nefericirea lui din coasta vieții, sângeroasă, dureroasă și urâtă. Din coasta smulsă cu forța din viața, visurile și speranțele lui Ramas Iosebidze. După cum știa că n-ar fi trebuit s-o lase singură cu el, n-ar fi trebuit să-l subaprecieze pe el și s-o supraaprecieze pe ea, n-ar fi trebuit să se bizuie pe tăria ei, mai știa și că nu i-o va ierta niciodată. O ridicase pe un asemenea piedestal de admirație și adorație, încât căderea nu putea fi altfel decât olimpic-nemăsurată.

Nu se putea împiedica s-o iubească și s-o dorească și, din acest motiv, s-o deteste și mai mult. Încerca să se convingă pe sine că ar fi sperat la salvare și ar fi căutat o soluție dacă ea măcar s-ar fi dăruit unui tânăr rege, egalul ei ca prezență, ca aură, dar realitatea era mult mai crudă.

Viața dăduse mână liberă morții. Nenumăraților călăi pricepuți.

*

De mult încetase Stasia să-și mai implore sora să nu mai urce în Bugattiul negru. Se împăcase cu ideea că-și mințea cumnatul, că participa la

întreaga mascaradă, că-i dresase până și pe copii să nu-i spună nimic lui Ramas despre excursiile mătușii lor, se resemnase să le cheme la muncă pe bucătăreasa durdulie și pe slujnica palidă astfel încât să nu fie niciodată în casă când pleca Christine, semnase acest acord tacit, fiindcă se temea, da, se temea. Se temea pentru Andro, se temea să nu i-l ia. Se temea pentru bărbatul ei, deși părea să-i meargă bine și trimitea periodic bani pentru copii, se temea, mai ales, pentru sora ei cea mică.

Christine se întorcea de fiecare dată. Nu lipsea niciodată mai mult de trei ore. Stasia nu vorbise niciodată cu ea despre sentimentele ei, despre ce simțea când urca, îmbrăcată elegant, în automobilul acela. Cum se făcea că parcă înflorea, că parcă devenea și mai frumoasă, mai cutezătoare, mai intangibilă. Cum se făcea că nu o vedea niciodată să verse o lacrimă, să se plângă de ceva. Fiindcă se temea, în primul rând, de o întrebare care, formulată clar și răspicat, ar fi sunat cam așa: „Ți-a făcut plăcere?”

— Trebuie să faci ceva, a spus Stasia încet, într-un final.

Bea vișinată și privea afară, în grădina care creștea după bunul ei plac.

— Fac ce pot, sper că știi asta. Fac ce pot, deja de luni bune. Dar nu sunt atotputernică. Sunt doar una dintre multe altele.

— Ești preferata.

— Preferata. Frumos te-ai exprimat, zău.

Ce simți în brațele acestui bărbat? Cine este el și cine ești tu? Cine sunt eu, dacă nu pot salva ce iubesc? Ce fel de om sunt, ce fel de femeie, ce fel de mamă? De ce trăim de parcă am fi făcut cu toții legământ de tăcere? Unde s-a dus copilăria? De ce înflorește liliacul atât de puțin? Ai văzut cireșul, cred că trebuie să facem ceva, nu mai rodește ca înainte. Unde e Ramas, ce gândește el? Ce se va

întâmpla dacă nu va protesta nimeni față de toate aceste interdicții, reguli? Ce e cu afișele acestea propagandistice de pe străzi? De ce mă simt și acum, la 36 de ani, de parcă ar mai trebui să învăț tot, de parcă nimic nu mi-ar fi firesc, de parcă nimic n-ar fi natural? Cum de nu cad păsările din cer când mor? Nu poți să mori cu aripile întinse? Crezi în miracole? Unde e Sopio? Cum supraviețuiește? Ce este silită să facă? Am abandonat-o. Nu am recunoscut-o. Nicăieri nu m-am simțit atât de acasă cum m-am simțit cu ea. Nu vreau să mai pățească ceva, nimic în afară de ce a pățit deja. Mi-e dor de ciocolată; și ție? Oare să-l vizitez pe tata? Lida vrea să meargă la mănăstire, definitiv. Ai aflat și tu? A scris tata. Nu mi-e dor aproape deloc de soțul meu, nu e ciudat? Îmi fac griji pentru Kitty. E prea impulsivă pentru vremurile acestea. Mă simt îngrozitor de obosită în ultima vreme, oare de ce? Nu fac mai nimic. Nu sunt bună la nimic. Tu ești foarte frumoasă. Mereu constat asta. Până și sprâncenele, limba, perișorii de pe brațele tale, până și picioarele și vinișoarele care-ți transpar sub piele sunt armonioase și frumoase. Fiul meu te adoră. Cred că ți-e mai ușor în viață dacă ești frumoasă ca tine. Nu trebuie să te străduiești să trezești curiozitatea altora. Iar bărbatul tău te iubește cu adevărat, constat asta mereu. Eu îl respect, e un bărbat inteligent. Ar trebui să schimbăm fața de masă, e pătată.

Toate acestea ar fi vrut Stasia să i le spună surorii ei, toate acestea îi treceau prin cap. În schimb a spus:

— Ies puțin la aer.

Se formau insule de neputință. Norii se adunau, cerul își pierdea strălucirea și lua culoarea unui cameleon. Salcia de pe malul râului se înclina și mângâia pământul, pentru a-l alina: vor veni vremuri și mai grele, natura trebuie să se înarmeze.

Se formau mici încrețituri în gropile de pe străzi și în bălțile verzui și mate. Se formau țipete în gâtlejuri, care trebuiau înghițite ca o pilulă amară.

Se formau umbre cenușii pe pereți, fantomele șopteau răgușit, nimeni nu auzea nimic. Cuvintele mai aveau să se dizolve încă mulți ani în gură. Mulți ani avea să mai miroasă pe străzi a disperare ridicolă, lipsită de demnitate, trădătoare.

Se formau armate de insecte neliniștite în streșinile și ungherele prăfoase ale caselor. Șuierau și-și rupeau aripile pentru a fi auzite, dar nimeni nu le observa.

Se formau pete pe fețele oamenilor de la voința reprimată, de la visurile izgonite.

*

Apoi Christine a vorbit despre necesitatea de a-i schimba lui Andro numele de familie și despre înfierea lui oficială de către Stasia și Simon.

O singură scrisoare a sosit în septembrie 1936, când o arșiță ucigătoare se lăsase peste oraș. Scrisul lui Sopio era neschimbat, generos și lătăreț, dar tot restul se schimbase. Gândurile se întrerupeau, din fiecare rând vorbea frica, îi simțeai mirosul, simțeai izul cenzurii prin care trecuse scrisoarea.

> *Draga mea Taso, iubitul meu Andro, minunata mea Kitty, istețul meu Kostia, ce bucurie mi-au făcut pachețelul și scrisorile! Eu sunt bine. Muncim mult. Mă topesc de dorul vostru, dar încrederea nu mă părăsește, mă țin strâns de ea. S-au schimbat multe și sigur se vor mai schimba multe, dar un lucru știu cu certitudine: vă iubesc din toată inima. Fiți împreună, fiți o mică brigadă, fiindcă așa vom trece peste toate. Pe veci, a voastră Sopio.*

Nu știu dacă Stasia a plâns, s-a rușinat sau și-a ros unghiile de mânie. Dar sunt sigură că

scrisoarea aceasta și tot ce s-a întâmplat la scurt timp i-au anesteziat inima cu o doză violentă, pentru foarte mult timp.

Vestea despre moartea lui Sopio a ajuns la Tbilisi cu o întârziere de două luni. Circumstanțele exacte nu se cunoșteau, nici locul unde fusese îngropată. Era o scrisoare septică, obiectivă, clară. De parcă moartea lui Sopio ar fi fost un fapt inconturnabil, de parcă ar fi suferit de o boală mortală și tragicul sfârșit ar fi fost de mult așteptat.

Singurul semn vizibil al doliului Stasiei a constat în faptul că s-a plimbat într-o dimineață prin grădină – copiii erau încă la școală, Christine era așezată la masa ei de toaletă și se aranja – și a călcat în picioare toate florile. A trecut tropăind peste gura-leului, peste begonii, a smuls floarea-soarelui galben-strălucitor și gălbenelele galben-pal. Le-a smuls cu rădăcină cu tot, le-a strivit. A fost un masacru al frumuseții.

Față de Andro, care învăța la școală ode închinate patriei și nu știa că, în numele acestei patrii, mama lui fusese împușcată în cap cu un glonț de trei ruble într-o curte dosnică mizerabilă, vestea a fost trecută sub tăcere. Voiau să-l menajeze, dar, de fapt, nu știau cum să-i explice acest eveniment lipsit de sens, oribil și se temeau de ce ar putea citi în ochii lui de copil.

Drapele roșii ca sângele întâmpină lumina soarelui,
Drapele roșii ca sângele cheamă la judecată!
Drapele roșii ca sângele vor triumfa,
Ele aduc speranțe noi în lume.

CÂNTEC SOCI

Academia Militară Frunze oferea patru specializări în domeniul marinei și științei; dintre ele, navigația îl interesa cel mai mult pe Kostia.

Pentru Kostia, care era fruntașul clasei, admiterea la Academie a fost o joacă de copil – și datorită unor recomandări excelente și relațiilor lui Simon. În ultimii doi ani se ocupase aproape obsesiv de corpul său, înotase de trei ori pe săptămână mai multe lungimi de bazin de câte o sută de metri, ridicase greutăți și urmase cursul de atletism de la Palatul Sporturilor pentru Tineret.

Stasia, care-i ghicise intențiile, nu și-a mai deplâns eșecul și s-a resemnat cu gândul că băiatul voia să trăiască sub oblăduirea adoratului său tată. Îi trimisese mai multe scrisori soțului ei, ba chiar îi telefonase de la oficiul poștal și-l rugase să aibă mare grijă de Kostia. Adăugase că băiatul era mai sensibil decât părea, să nu se lase amăgit de forța lui fizică. Simon era mândru de fiul lui și a promis să facă tot posibilul pentru ca această evoluție să continue la fel de spectaculos.

Mutarea lui Kostia a fost pregătită fără mare tevatură, iar despărțirea în gara centrală a decurs și ea rapid și fără lacrimi.

— Învață și tu odată să te distrezi puțin! i-a mai strigat Kitty din urmă, când s-a urcat în tren, iar el a mormăit că ea ar face bine să învețe odată să se poarte ca o fată.

Stasia l-a sărutat pe frunte, i-a pus în mână o sacoșă cu tot soiul de bunătăți și a întors capul când trenul s-a pus în mișcare.

*

Și, așa cum moartea lui Sopio și distrugerea florilor au fost inevitabile, în 1937, anul cel mai sângeros și turbat din istoria sovietică, s-a produs o catastrofă de neocolit, ca o furtună, doar fără tunete, tăcută și totuși violentă.

Inevitabil a fost ca, într-o seară plăcută de toamnă din luna octombrie, la numai câteva săptămâni de la plecarea lui Kostia, Ramas Iosebidze să se întoarcă acasă mai devreme decât ar fi trebuit. Era o seară superbă, aurie, încă se mai mânca pepene la desert, încă mai era destul de cald pentru a petrece serile în aer liber. Și era o întâmplare că toți copiii erau plecați pentru o săptămână la familia Stasiei, în orășelul adormit de la graniță. Christine se culcase devreme, o durea capul, Stasia mai zăbovea în grădină și dezlega cuvinte încrucișate. Bucătăreasa și slujnica plecaseră deja acasă.

— Ramas? s-a mirat Stasia și i-a ieșit cumnatului în întâmpinare.

El i-a zâmbit, părea într-o dispoziție sentimentală, fiindcă a îmbrățișat-o, ceea ce rareori făcea, și s-a așezat lângă ea în grădină. Ținea servieta în mână, i-a povestit Stasiei cât de istovitoare fusese călătoria și a întrebat-o de copii.

Ani întregi avea să se mai gândească Stasia că absența copiilor trebuie să-i fi dat lui Ramas impulsul decisiv pentru fapta sa. Dar eu mă gândesc că omul își plănuise fapta cu luni înainte și ar fi comis-o oricum, poate nu în seara aceea de octombrie, dar sigur ar mai fi găsit o ocazie, ar fi fost suficient ca toți copiii să fie la școală.

Ramas a spus că era obosit, dar bucuros că o va trezi pe Christine, că o va vedea, și a urcat în dormitor. Stasia s-a dus și ea la culcare.

Rămas s-a întins lângă soția lui și a strâns-o în brațe.

— Ce faci, când ai venit?

— Adineauri. Trebuia să te văd. N-am mai suportat.

— Ai plecat fără permisiune? Nu e împotriva regulamentului? Să nu ai neplăceri.

— Te doresc atât de mult…

A început să tragă de cămașa de noapte a lui Christine. Ea a cedat într-un final, se simțea

vinovată, bineînțeles, se simțea mizerabil. Dar și-a dat jos cămașa de noapte, fiindcă învățase în ultimele luni că goliciunea ei îi făcea mai degrabă pe bărbați să-și piardă voința.

El s-a întins și a insistat ca ea să treacă deasupra lui; nu se mai iubiseră așa. Ea l-a privit, i-a remarcat expresia crispată, nu știa dacă de durere sau plăcere, trebuia să-l privească, fiindcă și el o țintuia cu privirea. El nu se uita la sânii albi, semeți, la corpul ei impecabil, nu-i explora cele mai tainice unghere, o privea neclintit în față.

Ea s-a mișcat întâi lent, ezitant, iritată și surprinsă de propria plăcere, se ținea ascultătoare de mâinile lui, pe care el i le oferea ca sprijin. Era derutată fiindcă ceea ce făcea începea să-i placă. Respirația i s-a accelerat, el a văzut cum i se ivesc broboane de sudoare pe frunte și a zâmbit, era captivat de ea, de parcă ceea ce făcea n-ar fi făcut cu corpul lui. De parcă ar fi fost două corpuri, două ființe diferite, nu unite, ci despărțite în plăcerea lor.

Christine ar fi vrut să-și acopere fața, să nu se mai holbeze așa la ea, a gemut, în rest era atât de tăcută în jocul iubirii – educația creștină provincială nu fusese încă surclasată de mondenitatea din Tbilisi – el îi ținea mâinile, o susținea.

Ea ar fi vrut să se oprească, să se întindă lângă el, să-l mângâie pe frunte, fiindcă simțea că o înțepa ceva la inimă, mici împunsături dureroase, simțea o melancolie, îi venea să plângă în hohote, să-și ceară iertare, să șteargă totul, și-ar fi dorit să plece împreună din oraș undeva la țară, să o ia de la capăt chiar și fără bani, chiar și fără influență, era pregătită să-l accepte ca soț.

A înțeles acest lucru când a simțit ceva ce n-ar fi considerat vreodată posibil, când a început să fie tot mai vocală, uitând de inhibiții, biblie și bune maniere. A înțeles că l-ar urma oriunde pe acest bărbat blând, cu o tristețe profundă în privire, de

parcă ar fi știut tot, da, știe tot, s-a gândit ea, și el a izbucnit în râs, nu batjocoritor, ci înțelegător, râdea cu o frumusețe de nedescris, foarte blând, foarte drăgăstos, de parcă nu-i venea să creadă ce noroc avea, și a șoptit:

— Da, da, ești atât de frumoasă, da, soarele meu, te rog, da, te rog.

Ea nu și-a putut învinge pe deplin rușinea, era stânjenită că se uita la ea și-i vorbea, dar plăcerea era mare, iar uitarea de sine, atât de frumoasă.

De data aceasta își lua ea corpul altcuiva și nu trebuia să și-l ofere pe al ei. Cum crezuse întotdeauna că trebuia să facă dacă era soția, curtezana, amanta, mă rog, curva cuiva, da, în acel moment exact asta a gândit. Îi venea să urle tot ce avea în ea, învăluită de acest sentiment, de ce nu-l mai avusese niciodată, s-a întrebat și a închis ochii. O căldură infinită a inundat-o, ceva blând, infinit de delicat, i s-a răspândit în piept, ceva s-a strâns, iarăși înțepătura aceea dureroasă, și atunci buzele ei au format ceva ce niciodată nu dorise să spună:

— Te iubesc.

Era perplexă, de fiecare dată răspunsese „Și eu” când el îi adresase aceste cuvinte, nu stătuse să se întrebe ce însemnau vorbele pe care toți își doreau să le audă și care pentru ea nu fuseseră niciodată atât de importante. Bijuteriile, recepțiile, admirația, recunoașterea i se păruseră mai însemnate, asta își dorea de la el, viața asta, da, exact așa. Iubirea părea ceva ce i se cuvenea, fără să fie nevoită să facă ceva pentru ea, era suficient să existe și să-i facă pe oameni fericiți cu prezența ei, nimic mai mult. El niciodată nu o întrebase: „Mă iubești?” Se mulțumise cu „Și eu”-l ei, nu-i ceruse nimic.

Christine se ura pe sine și-l iubea pe el. Iar contradicția aceasta îi sfâșia sufletul, voia să fie strigată în gura mare. El i-a auzit cuvintele și și-a dat frâu liber lacrimilor, nu mai încăpea îndoială că erau lacrimi, plângea. Numai că ea nu știa de ce,

spera să fie lacrimi de bucurie, dar nu putea fi sigură. Pelvisul ei se mișca tot mai repede, el s-a adaptat ritmului ei, i-a oferit corpul lui atât de leneș și acum, pentru ea, atât de dezirabil, el exista numai pentru ca ea să simtă fericirea, sentimentul acesta de libertate infinită.

Stasia s-a trezit în camera ei, s-a ridicat în capul oaselor și a tras cu urechea. Și-a auzit sora și a rămas cu gura căscată în întuneric. Christine făcea dragoste cu bărbatul ei, Christine făcea ceea ce făceau și alți oameni, Christine devenea om, din carne și oase. Stasiei nu-i venea să-și creadă urechilor, a pufnit-o râsul și și-a propus s-o tachineze cu prima ocazie. Părea excitată, părea să-i meargă bine. Erau sunete ale bucuriei, pentru prima oară după atâta vreme se auzea ceva atât de frumos în casa aceasta.

*

Și pe urmă s-a auzit țipătul, atât de tare încât părea să aibă ecou, a străbătut toate coridoarele casei, s-a strecurat în toate colțurile și adânciturile. Țipătul semăna cu un țipăt de naștere, semăna cu un imn, celebra plăcerea și apropierea, se înălța de parcă cineva ar fi dat tonul unei arii, un glas cristalin, limpede.

Stasia a clătinat din cap, s-a ridicat iar în capul oaselor. *Ce naiba fac?* s-a întrebat și și-a înăbușit un rânjet. Christine țipa și bărbatul ei râdea, râdea de fericire și recunoștință. Ea închisese ochii și se unduia ca un șarpe pe sunetele de flaut ale unui descântător din bazar. Ceva a explodat în ea și stele mici i-au scânteiat în fața ochilor.

Nu a văzut cum întinde soțul ei o mână după o sticluță de lângă pat.

— O fac pentru noi. Numai pentru noi. Pentru tine și pentru mine. Fiindcă altfel nu există scăpare, a spus el și a prins-o de încheietura mâinii.

Christine, încă buimacă, a deschis ochii. A remarcat sticluța elegantă, asemănătoare unei

sticluțe de parfum, și a zâmbit.

— Ce-i asta, iubitule? a întrebat și s-a îndreptat de spate.

— Îmi pare rău că te-am abandonat. Nimeni nu mi-a dăruit atâta fericire ca tine. Nu e vina ta.

Christine, acum dezmeticită și speriată de tonul calm al soțului ei, a încercat să se desprindă de el, dar a remarcat cât de tare o strângea, cu o mână de fier.

— Ce faci? a întrebat și în glasul ei s-a amestecat teama.

— Altminteri nu se va încheia. Va trebui să plătești cu viața dacă spui nu. Altă posibilitate nu există.

Un fior i-a străbătut șira spinării, se uita la sticluță și nu înțelegea. Dar nu mai era loc de îndoială: El știa tot. S-a înarmat, alungând rămășițele de plăcere din corpul ei, s-a întins. Nu putea să simtă altceva decât recunoștință infinită, smerenie și ceva similar iubirii.

— Ramas, ce se-ntâmplă? a bălmăjit.

În clipa aceea, el i-a vărsat în față conținutul sticluței, doar câteva picături; întâi ea a crezut că era apă, dar pe urmă a început să ardă îngrozitor, simțea mirosul de arsură, fără să-și dea seama că ea era cea care ardea, până când durerea s-a răspândit pe obrazul stâng și a înăbușit orice altă senzație, i-a zdruncinat conștiința, i-a scuturat spasmodic corpul. Christine a țipat. Și mai tare, atât de tare, încât a făcut să zornăie tot ce era de sticlă în casă. De data aceasta nu mai era un țipăt de om. Și lui Ramas, pe care-l atinseseră pe mână câțiva stropi de acid, i-a scăpat un sunet animalic. Și-a ferit privirea de soția lui, a sărit din pat, și-a luat pantalonii și a năvălit afară.

Stasia a ieșit în fugă din camera ei și a constatat mirată că ușa de la dormitorul surorii ei era larg deschisă. Fiind întuneric, la început a văzut doar că sora ei era goală, în pat, zvârcolindu-se ca scoasă din minți. S-a gândit că Ramas pățise ceva, își

făcuse ceva de disperare, sângele era al lui. Dar Christine s-a întors atunci spre ea și Stasia a văzut că obrazul ei stâng era o rană însângerată care mirosea a carne arsă.

*

A doua zi dimineața cadavrul lui Ramas Iosebidze a fost găsit, îmbrăcat doar în pantaloni și încălțat cu pantofi, în pădurea Kojori. Își trăsese un glonț în cap cu un Walther PPK. Arma fusese un cadou de aniversare, de la prietenul, mentorul și șeful său.

Ochiul lui Christine a rămas nevătămat, ca printr-o minune. Dar obrazul stâng era desfigurat, de nerecunoscut.

Ciocolata caldă a fost singurul lucru care i-a mai adus pe buze umbra unui surâs. Singurul lucru care a mai alinat-o cât de cât, în lungile săptămâni de izolare, cu draperiile trase, fața ascunsă, cu dureri și țipete pe jumătate înăbușite.

CARTEA A TREIA

Kostia

Mulțumim Conducătorului pentru trucopilăr

Kostia a ajuns la Leningrad (fostul Petrograd, fostul Sankt Petersburg) – la Academia Navală Frunze, pentru a deveni marinar.

Era o clădire veche situată pe frumoasa insulă Vasilievski, direct pe malul Nevei.

O instituție de învățământ recent decorată cu Ordinul Steagul Roșu, pentru disciplina și caracterul exemplar. A ajuns în orașul poate cel mai european din emisfera estică, ridicat în competiția pentru recunoaștere occidentală de deținuți și muncitori din lagăre, care au plătit adesea cu viețile lor pentru această frumusețe – numai poleirea cu aur a cupolei înalte de 26 de metri a catedralei Sf. Isac a costat 80 de vieți omenești. Orașul Alb, cu măreața Neva, cu insulele și podurile sale, cu splendidele pisici negre și corbii neînfricați care, maiestuoși și satisfăcuți, se lăsau hrăniți de oricine. Cu curțile întunecate și labirintice, cu pasajele secrete. Orașul cu rafinamentul unei mirese franceze și noblețea unei văduve italiene.

Însă Leningrad era, în primul rând, epicentrul ideologiei comuniste. Aici trăsese crucișătorul Aurora lovitura sa de tun, aici sosise Lenin, ca printr-o minune, la Gara Finlandeză, pentru a *salva* națiunea. Aici își începuseră ascensiunea mai-marii Partidului. Aici începuse o nouă eră!

De cum a sosit la Gara Moscovită, pieptul lui Kostia s-a umflat de mândrie și respect. Fiindcă, pentru el, era o onoare să se afle în inima ideologiei comuniste. Pe urmele tatălui său.

I se părea vrednic de laudă că tatăl lui avea o locuință atât de modestă, un apartament minuscul pe insula Petrogradului, într-un imobil neoclasic de secol XIX, transformat în *kommunalka* și pus la dispoziția militarilor și a familiilor lor. Fără fastul și luxul pe care le cunoștea din casa mătușii, niciun bun în plus, nicio forță de muncă irosită.

A fost mândru foc când tatăl lui i-a arătat orașul, ba chiar i-a dat voie să bea o vodcă cu el și câțiva dintre colegii săi. Kostia era convins că, în curând, îi va da și el tatălui suficiente motive de mândrie. Îi va dovedi cât de onest, harnic și disciplinat era, cu cât devotament își va servi patria.

Apoi, fericirea de a vedea toate navele. În sfârșit scăpase din izolarea ardentă, orientală a Caucazului și se afla în miezul lucrurilor. Până și cămăruța lui de cămin îl umplea de o bucurie copilărească. Priciul rudimentar, pătura veche de lână, măsuța, dulapul muced – asta era tot ceea ce-i trebuia pentru următorii ani. Își va găsi prieteni, frați de cuget, care să-i împărtășească pasiunea pentru marină.

Prima mică dezamăgire a avut-o chiar în prima zi de studiu, când a aflat că tovarășul lui de cameră nu era nicidecum un distins locuitor al Leningradului, ci un georgian plăpând, scund, șters, cu părul rar și umerii exagerat de înguști, care vorbea cu acel accent sud-georgian care înmuia cuvintele și pe care Kostia îl considera *libidinos*. Giorgi Alania, așa îl chema pe băiat,

părea nesigur și sfios și nu corespundea defel imaginii lui Kostia despre colocatarul ideal.

Kostia i s-a plâns tatălui său, l-a întrebat dacă se obișnuia ca repartizarea pe camere să fie făcută după naționalități. Tatăl a râs și a spus că nu, era o coincidență, să se bucure că avea în continuare posibilitatea de a-și vorbi limba maternă. Însă instrucția riguroasă din academia cu tradiție, frigul nordic ce începea să se lase și ambiția bolnăvicioasă a lui Kostia de a fi mereu cel mai bun și de a le-o dovedi tuturor, l-au făcut să uite curând dezamăgirea inițială.

Se trezea dimineața la 6, își făcea gimnastica în cameră, mânca la cantină, mergea la cursuri, apoi se ducea în biblioteca Academiei și citea despre inginerie, pentru a impresiona la cursuri cu cunoștințele sale și a câștiga atenția profesorilor. Aștepta cu nerăbdare și bucurie primele exerciții navale din Golful Finic, era un tip practic și știa că va face impresie bună.

Curând, mai toți îi ziceau *Krasavcik,* adică Frumosul, și până și băieții din anii mai mari au început să-i caute compania. Se vorbea despre el ca despre un „bărbat adevărat” și se spunea că era la fel de bun la învățătură ca la băutură.

Dar, cu cât se străduia Kostia mai mult să-i intre tatălui său în grații, cu atât era acesta parcă mai absent și mai ocupat. Ținuta lui fără vlagă, oboseala permanentă, paloarea, privirea rătăcitoare, neliniștită, toate îl incitau pe Kostia la și mai multă vitejie, cutezanță și rezultate. Nu era încă pregătit să dărâme monumentul de erou al tatălui său, după ce-l păstrase atâția ani în imaginație. Cu cât primea mai multe sarcini, cu atât mai energic era. Cu cât erau mai solicitante exercițiile navale și activitățile sportive, cu atât mai entuziasmat era. Niciodată nu se plângea de severitatea profesorilor, niciodată nu-și dorea să vină mai curând sfârșitul de săptămână sau vacanța. În același timp, nu scăpa nicio întâlnire de

prin vreo cameră de cămin sau *kommunalka.* Bea, cânta, petrecea. Astfel și-a câștigat curând o reputație de om cu o energie inepuizabilă, precum și respectul colegilor.

Giorgi Alania era exact opusul lui Kostia. Singuratic, îl vedeai mereu cu nasul în cărți. Colegii nu-l invitau la chefuri, niciodată nu-l vedeai să bea sau să facă golănii, niciodată nu-l auzeai să spună bancuri deocheate. Avea dificultăți evidente cu înaltele exigențe ale disciplinelor fizice de la Academie. În schimb, avea rezultate remarcabile la materiile teoretice și, mai ales, la matematică. Curând era privit cu invidie și pe la spate i se spunea Tocilarul.

Colegii îl căutau numai când aveau nevoie de ajutor pentru examene. El îi ajuta cu drag și fără să crâcnească. Dar lor nu le trecea prin cap să se revanșeze invitându-l la bețiile săptămânale. Și Kostia l-a ignorat la început, consecvent. Conversațiile lor nu treceau niciodată dincolo de banalități. Uneori își împrumutau cărți sau citeau împreună *Pravda,* dar nimic mai mult. Numai cursurile obligatorii le urmau împreună, Alania optase curând pentru construcții navale, ceea ce lui Kostia îi convenea.

Dar, într-o seară, Kostia și-a pus cartea deoparte și s-a apucat să-l studieze pe Alania; era cam distrat și căuta să-și ocupe mintea cu altceva. Alania tocmai își curăța un castravete, cu o meticulozitate care l-a impresionat pe Kostia. Ca și cum castravetele ar fi fost o bombă care trebuia dezamorsată.

— Ce faci? l-a întrebat Kostia curios.

De obicei i se adresa în rusă.

— Mi-a trimis mama un pachet cu tot soiul de bunătăți. Și mi-am mai cumpărat niște castraveți, să-mi completez masa. Dacă vrei, te poftesc cu tot dragul să mănânci cu mine, i-a răspuns Alania în georgiana lui dulce.

Într-adevăr, lui Kostia îi lăsa gura apă văzându-l pe Alania cum pregătește masa. Pâinea neagră, crupele și borșul fără grăsime erau cam frugale pentru stomacul lui; deși nu voia să recunoască, ducea dorul meselor copioase de acasă.

Alania a pregătit masa cu cea mai mare atenție: a feliat pâinea, a pus în castronașe adjica picantă – numai Dumnezeu știe de unde o avea – a tăiat în felii subțiri brânza afumată, a amestecat grijuliu salata de castraveți într-un castron, a pus usturoi murat pe farfurii și a destupat o sticlă de Saperavi.

Răceala lui Kostia s-a risipit la vederea mesei regale. Imediat și-a amintit tradiția georgiană și a ținut un toast consistent în cinstea cinei. Vinul le-a dezlegat limbile și Alania i-a povestit despre copilăria petrecută în micul sat Mahara de la Marea Neagră, despre faptul că era singur la părinți, o adevărată raritate în regiunea aceea; a vorbit cu mult respect și admirație despre mama lui, învățătoare la școala din sat, însă despre tatăl lui n-a spus nimic.

Kostia s-a mirat cum de ajunsese un băiat de la țară, ca Alania, la Academia Frunze din Leningrad. Dar imediat a hotărât în sinea lui că Alania sigur era unul dintre acei tineri colhoznici pe care aproape toate instituțiile de învățământ erau obligate să-i accepte într-o anumită cotă. În afară de asta, Alania avea cunoștințe chiar impresionante despre științele naturii și matematică; era ușor de imaginat ca vreun director de școală sau reprezentant de colhoz să-l fi recomandat. Mai târziu, după ce s-a lăsat noaptea, cântau deja împreună *Suliko* și se băteau pe umăr.

Kostia a devenit singurul prieten al lui Giorgi și, fără s-o fi bănuit la vremea aceea, acesta avea să devină cel mai bun și mai loial prieten al lui Kostia.

Fiindcă prietenia care s-a născut în seara aceea, Brilka, reprezintă poate cel mai interesant și improbabil motiv din covorul nostru. La final îmi

vei da dreptate că, fără el, unele părți ale istoriei noastre nu s-ar mai fi îmbinat, fără el, povestea aceasta ar fi trebuit poate relatată altfel.

*

În 1922, înainte să se nască Alania, în Georgia a intrat în vigoare prima constituție sovietică. Au fost introduse reformele agrare, colectivizarea și cooperativizarea, ceea ce nu a împiedicat-o însă pe o elevă de 17 ani să absolve școala locală cu medalia de aur și să se bucure de viitorul care o aștepta. În acest caz, era într-adevăr promițător: ca fruntașă a clasei, avea șanse bune să obțină un loc la o universitate – și nu era puțin lucru pentru o fată dintr-unul dintre cele mai izolate sate de la malul Mării Negre.

Pentru familia sa nu era o perspectivă îmbucurătoare. Era frumoasă, pretendenți s-ar fi găsit destui, iar în regiunea aceea rurală ar fi fost de ajuns pentru o fată să știe să scrie, să citească și să adune câteva ruble. Să fie o soție bună și să nu se ferească de muncă, fiindcă pe plantațiile de ceai din zonă de asta era nevoie.

Dar Gulo, sufletelul lor, nu voia să știe de toate acestea și le-a explicat părinților care aveau doar trei, respectiv cinci clase, că ea nu avea ce căuta pe plantațiile de ceai, o interesau matematicile superioare. Pe lume existau provocări mult mai palpitante decât să curețe grajduri sau să recolteze ceai. În afară de asta, avea două surori mai mari, ambele măritate, care să se ocupe de urmași și gospodărie; mai era și fratele, care oricum moștenea tot și călca deja pe urmele tatălui său – deci pe ea puteau s-o elibereze de obligațiile familiale.

Mama s-a plâns de copila nerecunoscătoare, tatăl i-a descris niște scenarii înfricoșătoare despre viața la oraș: crime, violuri, exploatare. Dar Gulo sau Guliko, cum i se spunea de obicei, clătina din cap și repeta întruna că mai bine își trage un glonț în cap cu pușca de vânătoare a tatălui, decât să se

mărite cu vreun prost din sat și să se ofilească în pustietatea asta.

Părinții au cedat abia când profesorii lui Gulo, convinși de talentul ei pentru științele naturii, i-au făcut tatălui o vizită și l-au rugat insistent să-i îngăduie fetei să studieze mai departe.

În luna următoare, Gulo era prima femeie din istoria universității, care a fost admisă la Facultatea de Matematică din Kutaisi. Dacă termina cu brio cei patru ani la Kutaisi, putea apoi, cu cele mai bune note și o diplomă în buzunar, să dea admitere la Institutul de Astrofizică din Moscova. Fiindcă marele său obiectiv era astrofizica, iar visul ei, o carieră de cercetătoare. Gulo nu se îndoia, căci nimic nu mai stătea în calea visurilor sale, și se va strădui să-și atingă obiectivul. Era ferm convinsă de asta.

Singurul dezavantaj pe care-l vedea, spre uimirea tuturor, era înfățișarea ei. Fiindcă fața de o frumusețe ieșită din comun, tenul impecabil, ochii mari de culoarea unui lac de toamnă, coama de păr blond, statura înaltă și formele senzuale parcă nu se potriveau unei fete pasionate de fizică și matematică.

Și, într-adevăr, dacă nu ar fi fost înfățișarea, viața i-ar fi fost cu totul alta după vara aceea și poate chiar ar fi decurs potrivit planurilor ei.

La o lună după examenele de absolvire, diriginta a invitat-o într-o călătorie. Ca șefă de promoție, avea onoarea de a merge împreună cu alte eleve medaliate din regiune într-o călătorie de o săptămână la Baku, numită și capitala petrolului. Călătoria era sponsorizată de Federația Transcaucaziană și avea ca scop promovarea bunei înțelegeri între popoarele caucaziene.

Gulo s-a bucurat, căci până atunci ieșise o singură dată din sat, într-o excursie cu școala la Suhumi. Baku era un oraș în plină expansiune, noii îmbogățiți, Rothschilzii și Nobelii, schimbaseră orașul, Gulo era bucuroasă să inspire puțin aer de

metropolă înainte de a-și începe studiile. Nu voia să fie cu nimic mai prejos de viitoarele colege, nu voia să pară o provincială.

Primele zile au fost fabuloase. Gulo a fost impresionată de oraș, de piețele orientale pestrițe, de amabilitatea oamenilor, și nici măcar privirile insistente ale trecătorilor nu păreau s-o deranjeze. S-a delectat cu ceaiul tare, baclavalele înmuiate în miere și viața agitată din oraș, cu tramvaiele și trăsurile sale.

Se simțea matură, era o primă impresie despre libertatea care o aștepta în Kutaisi și o umplea de o bucurie euforică.

Fetele locuiau într-un centru pentru tineret al Comsomolului, unde împărțeau un dormitor spațios. Era cald, mult praf și nopțile erau lungi. Copleșite de noile impresii, își petreceau nopțile sporovăind în șoaptă, își povesteau despre viața nouă pe care o vor începe după încheierea verii.

În a patra zi de călătorie au participat la o întrunire publică a filialei locale a Partidului Comunist. Profesoara, activistă înfocată, era de părere că fetelor nu le-ar strica să se preocupe și ele de chestiuni legate de îmbunătățirea condițiilor de muncă ale clasei muncitoare, așa că le-a invitat s-o însoțească în Biblioteca Națională. Sala era arhiplină, publicul îi asculta cu evlavie pe cei trei oficiali care au vorbit pe rând, îndelung și obositor, într-o rusă cu un puternic accent caucazian, despre măsurile care trebuiau luate pentru a îmbunătăți condițiile de muncă în colhozuri.

Profesoara a aplaudat entuziasmată mult după ce încetaseră aplauzele obligatorii, apoi s-a repezit după unul dintre cei trei bărbați care se îndreptau spre ieșire. Pe Gulo, care stătea alături, a tras-o pur și simplu după ea. Bărbatul cu ochelari era georgian și, cu siguranță, un om însemnat, dacă putuse cuvânta *aici,* a lămurit-o ea pe Gulo. Trebuia să profite de ocazie pentru a-l cunoaște.

Profesoara s-a prezentat pe sine și grupul de fete, i-a lăudat discursul și propunerile. Oficialul a ascultat-o răbdător, a încuviințat sobru de câteva ori și, când să-i întindă mâna în semn de rămas-bun, i-a căzut privirea pe Gulo, care stătea tăcută alături. Brusc a trecut de la rusă la georgiană și a întrebat-o din ce sat veneau. Profesoara s-a arătat încântată de interesul lui surprinzător și a început să turuie ca o moară stricată. Veneau dintr-un sătuc neînsemnat, pe nume Mahara, excursia lor avea ca scop promovarea bunei înțelegeri între popoarele caucaziene, iar ea și fetele erau nespus de bucuroase că avuseseră onoarea să-i asculte discursul.

El era din Merheuli, un sat vecin, ce coincidență hazlie! a exclamat bărbatul și a mai adăugat că evenimentul trebuia neapărat sărbătorit. Dacă tot bătuseră atâta drum, trebuiau ospătate cum se cuvine, pentru a pecetlui tocmai acea bună înțelegere între popoare. Existau câteva localuri în care se mânca o carne de miel nemaipomenită, în toate variațiunile, și deserturi delicioase, fetelor sigur le plac dulciurile, nu-i așa? *Tuturor fetelor le plac dulciurile!*

Profesoara, extaziată, le-a adunat pe fete și, după ce bărbatul scund s-a sfătuit cu colegii săi, s-au îndreptat cu toții spre ieșire, însoțiți de doi soldați Roșii. Grupul s-a împărțit în trei birje care s-au îndreptat spre un restaurant de pe faleză.

Fetele erau copleșite de atâta atenție masculină, nu știau cum să se poarte și se tot uitau la profesoara care nu-și mai putea stăvili entuziasmul, dar părea la fel de copleșită ca ele.

S-a adus la masă un vin dulce și, deși profesoara a protestat o vreme și le-a interzis fetelor să guste, li s-au umplut totuși paharele. A apărut și o mică orchestră, atmosfera era tot mai veselă și destinsă. Încordarea fetelor a slăbit încetul cu încetul și curând câteva dintre ele dansau cu soldații Roșii afumați.

Gulo a rămas sceptică. Conducătorul grupului îi acorda în mod cert prea multă atenție. Se așezase lângă ea și îi tot turna vin în pahar, o distra cu anecdote și o complimenta. Profesoara nu observase că bărbatul o cuprinsese pe fată pe după umeri și genunchii li se atingeau.

Mai târziu, deși profesoara tot insista să plece, bărbatul cu ochelari i-a ignorat obiecțiile și a mai comandat vin. Una dintre fete vomitase în toaletă, alta adormise cu capul pe masă.

Birjele au tras la un moment dat în fața localului și grupul s-a împărțit din nou. Domnii insistau să le conducă la centrul pentru tineret. Gulo nu a avut de ales. A urcat ușurată într-o birjă, cu speranța că seara se încheiase, dar bărbatul s-a așezat lângă ea. O altă fată rămăsese fără loc și Gulo a strigat-o, nu voia să rămână în niciun caz singură cu bărbatul. Nelly, așa o chema, avea o fire veselă, dansase mult și răsese foarte tare. Gulo o cunoștea din sat, era fata comisarului sătesc și purta mereu rochii izbitor de frumoase, care-i accentuau pieptul opulent.

Nelly nu era atât de proastă pe cât crezuse Gulo inițial. Dar în seara aceea era evident că băuse mai mult decât trebuia și un soldat Roșu a trebuit s-o ridice în birjă, fiindcă abia se mai ținea pe picioare. Soldatul s-a așezat lângă birjar și au pornit.

Întâi s-au ținut după celelalte birje și sentimentul de neliniște al lui Gulo s-a mai domolit, în câteva minute ajungeau la centrul pentru tineret și totul se va sfârși. Dar, când birja lor a cotit brusc la dreapta, în vreme ce celelalte două și-au văzut de drum înainte, Gulo a intrat în panică.

Bărbatul cu ochelari a asigurat-o că nu avea de ce să-și facă griji, vor face doar un mic ocol, avea ceva de rezolvat pe drum. Nelly a râs iar prostește și și-a culcat capul greu pe umărul lui Gulo.

Birja a oprit în cele din urmă pe o străduță întunecoasă și fetele au fost poftite să coboare. Lui Gulo îi bătea inima să-i spargă pieptul, a luat-o de mână pe Nelly, care începuse să scâncească, și a încercat să-și ascundă frica. Au fost conduse într-o curte interioară, bărbatul le vorbea întruna, totul era minunat, să nu se teamă, vor face doar o mică oprire și Nelly se va putea duce la baie, să se împrospăteze.

Gulo a ajutat-o pe Nelly să urce pe o scară în spirală către un cerdac de lemn. De acolo au intrat într-un apartament mic, cu plafoane joase și multe covoare pe pereți. Soldatul Roșu a adus un coș cu fructe și bărbatul cu ochelari i-a oferit lui Gulo o limonadă, pe care ea a refuzat-o politicos. Locuința era întunecoasă, se aprinseseră două lumânări, dar tăcerea care era în jur i-a întețit lui Gulo frica. Domnii au râs, au încercat să refacă atmosfera veselă din local, au spus bancuri și le-au complimentat din nou pe fete.

Gulo și-a cerut scuze, a luat-o pe Nelly de braț și a târât-o într-o baie mică, cu bideu și lavoar. Nelly nu prea știa unde se afla și bălmăjea propoziții fără sens. Gulo a luat puțină apă din lighean și a stropit-o pe Nelly pe față. Nelly a țipat și s-a ferit de Gulo cu ambele mâini, dar Gulo a apucat-o de încheieturi, și-a apropiat fața de a ei și i-a cerut s-o privească.

— Ascultă, trebuie să plecăm de aici! Trebuie să te speli pe față și să încerci să te trezești. Auzi? Trebuie să plecăm de aici. Ușa e aici, la capătul holului, și nu e încuiată. Are doar un lanț. Dar trebuie să te aduni și să nu faci zgomot. M-ai înțeles?

— Mi-e rău!

Gulo a stropit-o iar cu apă pe față. Nelly nu s-a mai ferit.

— M-ai înțeles? a repetat Gulo și, de data aceasta, Nelly s-a grăbit să dea din cap și s-a șters la gură cu mâneca rochiei.

Câțiva pași și ar scăpa. Gulo și-a ținut respirația. A dat lanțul la o parte și a deschis ușa încet, cu grijă, atentă să nu facă vreun zgomot. S-a întors spre Nelly și și-a pus degetul arătător pe buze, apoi i-a făcut semn să iasă. Și atunci s-a întâmplat: Nelly s-a împiedicat și a căzut. S-a prăbușit cu toată greutatea la podea. O clipă, Gulo s-a gândit să treacă peste Nelly și să coboare în fugă scara în spirală fără să se uite înapoi, să fugă de bărbații aceia, de râsul lor batjocoritor, dar nu a putut. S-a uitat la fata care zăcea pe jos, în ultimul hal, beată, fără vlagă și absentă. Și, chiar dacă știa *exact* ce însemna să rămână acolo, mai știa și că fuga ei nu ar fi fost o scăpare, așa că a rămas pe loc, a închis ușa și a auzit deja cum veneau bărbații pe coridor.

El s-a lăsat peste ea pe canapeaua veche, care ceda tot mai mult sub greutatea corpurilor lor. Ea se concentra pe scâncetele lui Nelly, care răzbăteau din coridor. Auzea gâfâielile de deasupra ei, aceleași cuvinte repetate întruna:

— Ești atât de frumoasă, ce frumoasă ești!

Se ținea cu o mână de speteaza canapelei și se străduia să nu întoarcă capul, să nu fie nevoită să-l vadă. A închis ochii și a încercat să-și alunge din minte imaginea lui Nelly zăcând pe coridor ca o păpușă neînsuflețită, cu picioarele depărtate, cu soldatul Roșu îngenuncheat în fața sa, strângând-o de coapse, ridicându-i bazinul, îndesându-se în pântecele ei.

A încercat să se gândească la Kutaisi, la ziua în care-și va face bagajele, la casa și la surorile ei, la școală, până și la vite a încercat să se gândească, la vaci și la porci, la platforma petrolieră marină de la Baku, la peisajele verzi pe care le văzuse din tren, a încercat să nu se gândească la durerea din vintre, să nu inspire duhoarea bărbatului cu ochelari de deasupra, să nu-și zbiere disperarea și scârba, nu voia să audă scâncetele cumplite ale lui Nelly și strigătele ei sfâșietoare.

*

Când le-au lăsat în zori în fața centrului pentru tineret, nimic nu mai era ca înainte. Corpurile lor nu trădau nimic din ce pățiseră. Nicio urmă de sânge, nicio haină ruptă, nicio vânătaie. Când s-au întins în paturile lor, celelalte dormeau încă.

Cum de nu le căutaseră? Cum de nu chemaseră pe cineva în ajutor? De ce?

La micul-dejun, profesoara a ținut un mic discurs despre importanța întâlnirii din ziua precedentă. Nimeni nu le-a întrebat când se întorseseră. Profesoara a evitat privirile lui Nelly și ale lui Gulo, le-a atins în treacăt pe obraz și nu a întrebat nimic când au spus că nu se simt bine și nu mai vor să participe la restul programului.

— Ați băut un păhărel în plus ieri, nu-i așa? a glumit cu jumătate de gură o altă fată, când Nelly și Gulo au rămas în sala de mese, în vreme ce restul grupului se îndrepta spre ieșire.

Pe urmă s-au întors în dormitor și s-au întins pe paturile lor.

— Ar trebui să mergem la miliție, a spus Gulo, după ce privise o vreme îndelungată în tavan și ascultase respirația regulată a tovarășei ei de suferință.

Nelly a pufnit în râs. Era un râs disprețuitor, care a făcut-o pe Gulo să se simtă și mai nenorocită și neputincioasă decât se simțea oricum.

— De ce nu? a insistat Gulo.

— Doar nu crezi c-o să-i ia careva la rost pe *ăia*?

— Și de ce nu?

— Or să ne trimită la nebuni și or să bage medicamente în noi până o să credem că am scornit tot.

Acum, când se trezise din mahmureală și nu mai scâncea și bolborosea, Nelly părea maturizată înainte de vreme. Tonul ei era aproape răutăcios.

— Atunci ce propui?

— Ce propun? Ne ținem gura, ne vedem de viață și rămânem fete bătrâne.

— Cum așa?

— Tu ce crezi, că or să se înghesuie bărbații după ce…

— Dar…

— Las-o baltă, Gulo, să nu sufli un cuvințel, niciun cuvințel, jură!

— Nelly…

— Jură!

— Jur.

După două zile s-au întors acasă.

*

Gulo a plecat la Kutaisi și a început să studieze. S-a cazat la o doamnă în vârstă, care dădea ore de pian și juca rolul de șaperon al lui Gulo. După o lună și-a dat seama de ce era atât de irascibilă și emotivă: era însărcinată. Atunci a știut că totul se sfârșise.

Fiindcă nu avea destui bani să se ducă la o „făcătoare de îngeri", a încercat tot soiul de amestecuri de plante care întrerupeau, chipurile, o sarcină. Văzând că nu ajută, s-a cățărat pe o scară și a sărit, cu speranța să scape astfel de povara nedorită. Dar, când tot nu s-a întâmplat nimic, a mustrat-o teribil conștiința.

Noapte de noapte plângea înăbușit în pernă, pentru ca gazda să nu afle de problema ei și s-o dea afară.

Rezultatele sale au început să lase de dorit. Încă din prima zi, prezența sa fusese un soi de ofensă la adresa colegilor bărbați, lucru pe care aveau grijă să-l afișeze cu fiecare ocazie.

Gulo l-a blestemat pe omul care-i provocase nenorocirea, și-a blestemat sexul, neputința, i-a blestemat pe oamenii fără suflet de la care nu putea aștepta compasiune.

După trei luni s-a dus la profesorul ei și i-a explicat care era situația. El se trăgea întruna de barbișon, și-a dres glasul, a clătinat din cap și a

lămurit-o că nu vedea nicio posibilitate să-i păstreze mult râvnitul loc de studiu.

— Vedeți dumneavoastră, tovarășă Alania, de ce nu ne prea convine nouă să avem femei aici la studiu? Până la urmă găsesc ele ceva mai *bun* de care să se ocupe în locul matematicii. Am crezut că sunteți o excepție, dar excepția aceasta nu face decât să confirme regula, a adăugat el la final, cu o expresie care sugera compasiunea.

Gravidă în luna a șasea, Gulo a plecat din Kutaisi. Și-a jurat că, după ce copilul va crește și nu va mai avea atâta nevoie de ea, va da admitere la toate universitățile din țară și va mai face o încercare.

S-a întors în satul pe care-l ura.

I s-au pus o sumedenie de întrebări. Cine era tatăl copilului, a întrebat-o furios tatăl ei, era un compatriot ori un derbedeu, măcar era creștin, trebuia să dea de el și să-l tragă la răspundere, și așa mai departe.

Gulo a suportat totul cu stoicism. După nesfârșite săptămâni de dispreț, ocări, ostracizare și violență, familia a renunțat să mai încerce să afle identitatea tatălui copilului. Pe Gulo au trimis-o la sora mai mare, care era măritată cu un pădurar și locuia într-un ocol silvic. Acolo trebuia să se ocupe de gospodărie, fiindcă sora ei lucra pe plantația de ceai. Odată plecată din sat, lumea nu mai avea ce bârfi.

N-au chemat o moașă când i-a venit sorocul, fiindcă le era rușine, așa că a născut singură, fără ajutor, în camera de la mansardă, asistată fără tragere de inimă de către sora ei, care nu avea copii. Așa a venit pe lume Giorgi.

După ce Giorgi a împlinit doi ani, Gulo a dat admitere la toate universitățile din țară, dar peste tot a fost respinsă. Atunci a acceptat un post de profesoară de matematică la școala din sat. Fiindcă nu avea în grija cui să lase copilul, îl lua mereu cu

ea la ore. Giorgi a știut să citească, să scrie și să socotească încă dinainte de a fi înscris la școală.

Deși n-ar fi crezut vreodată, iubirea pentru fiul său nu a fost afectată de prologul nașterii lui, de parcă ar fi fost rezultatul unei concepții imaculate, nu al unui viol. I-a împărtășit tot ce știa, i-a vorbit despre visurile ei și despre lucrurile pe care dorise să le descopere și cerceteze, i-a dăruit idealurile ei așa cum se dăruiește un colier din generație în generație.

Când Giorgi a intrat în clasa a șaptea, directorul școlii l-a recomandat la o Școală Superioară pentru Științele Naturii din Suhumi. Acolo s-a îndrăgostit de mare, singura dragoste pe care nu o avea în comun cu mama lui. A absolvit școala la 15 ani, iar profesorii și președintele Comsomolului l-au propus pentru Academia Navală Frunze din Leningrad.

La cinci ani dorise întâia oară să știe cine era tatăl lui. La șapte ani avusese chiar un acces de furie față de mama lui pe acest subiect. La 12 ani plânsese și o implorase să-i spună. Dar Gulo îi dădea de fiecare dată același răspuns:

— Vei afla la vârsta potrivită.

N-a mai avut ce face, decât să aștepte mult râvnita vârstă. Însă viața avea alte planuri cu el, așa că a mai avut de așteptat foarte mult timp.

După mulți ani, Nelly, peste care Gulo nu putuse trece în noaptea aceea de coșmar, a revenit în satul ei natal și i-a făcut o vizită.

La sfârșitul acelei veri fatidice, Nelly se mutase la Batumi, orașul alb de la mare, și de atunci Gulo nu mai aflase nimic despre ea.

Gulo se gândise de multe ori la tovarășa ei de suferință și sperase ca noaptea aceea să nu fi avut pentru Nelly aceleași urmări pe care le avusese pentru ea.

Dar s-a trezit într-o bună zi cu femeia aceasta strident machiată și, adâncindu-se în trăsăturile ei, a încercat s-o regăsească pe fata de atunci, însă nu

a reușit. Avea în fața ei o femeie îmbrăcată strident, durdulie, care râdea afectat și plescăia, care simula o voioșie forțată și vorbea exagerat de tare și răspicat.

Îi adusese lui Gulo o cutie de bomboane aurie și se așezase în camera ei de zi auster mobilată. Îi mergea „nemaipomenit de bine”, Batumi era un oraș extraordinar, ea locuia într-o casă chiar pe faleză.

Ședeau în locuința strâmtă și sărăcăcioasă, beau limonadă și Gulo încerca mereu să-și ferească privirea de la musafira ei. Îi era greu să-l privească în ochi pe omul care devenise Nelly. Sperase ca măcar ea să fi mers pe drumul său și să fi avut ceva mai mult noroc.

— Ia zi, n-ai un strop de vin sau o tărie? Nu suport împrejurimile astea fără alcool. Probabil nu, a spus Nelly imediat și a râs iar forțat.

— Nu, îmi pare rău. Nu beau. Mi-a trecut de mult pofta să mai beau, a răspuns Gulo și o clipă au tăcut amândouă.

După care musafira a reluat exagerat de tare:

— Îmi pare rău de ce-ai pățit. E băiat, nu?

— Poftim?

— Păi, copilul.

— Da, e o comoară de băiat. Tu ai copii?

În clipa aceea, Gulo și-a dat seama că străina aceasta era singura, în afara ei, care cunoștea identitatea tatălui lui Giorgi. Și-a dat seama că vor fi mereu legate de acest secret blestemat ca de niște cătușe invizibile, iar gândul acesta i-a dat un sentiment neplăcut.

— Nu, nu. Mă lipsesc bucuroasă. Hahaha. Mă bucur prea mult de viață, știi. Iar bărbații sunt niște ființe tare egoiste, îți solicită toată atenția.

Ceva în felul cum pronunțase „bărbații” i-a provocat greață lui Gulo.

— Poate vii să mă vizitezi, să ne distrăm și noi puțin! Am mulți prieteni influenți, te rog să mă

crezi! a spus Nelly la finalul conversației lor poticnite și s-a ridicat.

Afară aștepta o mașină. Gulo s-a mai uitat o vreme după ea, cum mergea pe stradă și cum i-a deschis portiera un soldat Roșu. Pe moment a crezut că era un déjà vu și a închis ochii. Bărbatul a atins-o pe fund, Nelly s-a indignat la fel de afectat cum râdea și, în cele din urmă, s-a așezat în față.

Cât de tânără, frumoasă și lipsită de griji fusese atunci, s-a gândit Gulo și a închis iar ochii, pentru a scăpa de imaginea care o urmărea de atâția ani.

Imaginea lui Nelly, urcată în birjă de un soldat Roșu. Cum își culca apoi capul greu pe umărul lui Gulo, cu atâta încredere și atât de ușurată, nebănuind nimic din ceea ce avea să se întâmple.

Gulo a ținut ochii închiși pentru a alunga gândul care însoțea de obicei această imagine: cum era să închizi cu mâna ta o ușă care nu mai avea să se deschidă niciodată.

Despoți i-i sunt predispuși la ailuzii.

ANTONCEH

O V

Se poate spune că primii doi ani pe care i-a petrecut Kostia în Orașul Alb au fost fericiți. Își dădea toată silința, atât la Academie, cât și la manevrele din Golful Finic, petrecea multe nopți în compania lui Alania, cufundați în discuții despre lume și viață, se plimba cu camarazii lui, fredonând afumați cântece deocheate pe podul Anicikov și fluierând după pioniere. Făcea tot ce-i stătea în putere pentru a-l impresiona pe tatăl lui și ignora restul lumii cu nepăsarea și siguranța de sine specifice tinereții. În epoca execuțiilor prin împușcare, în epoca strămutărilor forțate și a arestărilor, în epoca sinuciderilor, Kostia înflorea și credea că-și găsise locul în lume. Sărbătorea viața și se sărbătorea pe sine, la apogeul tinereții.

Pe atunci nu voia să știe cât de mult se aseamănă partitura vieții cu cea a morții.

*

Poveștile uneori se repetă și se suprapun, Brilka, viața rămâne fără imaginație, nu poți s-o învinuiești, nu? Va trebui așadar să-ți povestesc despre alte două noduri asemănătoare din covorul nostru.

În aceeași noapte de ianuarie în care Kostia mergea la balul anual al Academiei, sora lui de 14 ani, cu o tunsoare bob obraznică, aștepta pe cineva în parcul orășelului odinioară menit să devină Nisa Caucazului. Kitty și Andro își petreceau vacanța de iarnă la bunicul lui Kitty, fabricantul de ciocolată. Christine nu considera că se refăcuse îndeajuns încât să iasă în lume și se bizuia pe atenția deplină și neîngrădită a Stasiei. Kitty stătea așadar într-un parc în seara aceea târzie, își rodea unghiile și aștepta, înfrigurată.

Era un joc: punea la încercare iubirea lui Andro, se ascundea și el trebuia s-o găsească. Uneori îl

ducea prin tot orașul după ce îi lăsa în buzunarul de la pantaloni bilețele cu indicii.

În vechea clădire a școlii, în spatele brutăriei, o dată în fabrica pustie, altă dată în grădina bisericii Sf. Gheorghe, care fusese închisă, până și sub pat se ascundea. Dar știa că el o va găsi, fiindcă niciodată nu dăduse greș, întotdeauna îi dăduse de urmă. Așa va fi și astăzi, deși deja începea să se enerveze, mai bine să fi așteptat undeva la căldură, nu în frigul ăsta afurisit, căci Andro întârzia.

Chiar dacă Andro, de la dispariția mamei sale, nu mai participa cu inima ușoară la toate jocurile lor de odinioară, la acesta participa întotdeauna. Refuza să se mai joace de-a prinselea, nici de cărțile de joc nu mai voia să se atingă, nici să cânte nu mai avea chef, dar, dacă-i cerea s-o caute, o căuta și o găsea.

De la o vreme încoace cioplea în lemn doar îngeri, ceea ce pe Kitty o îngrijora. Pasiunea lui devenise o adevărată obsesie. Dacă mai demult erau animale și căsuțe, acum nu mai erau decât îngeri: bătrâni și tineri, cu aripile întinse sau strânse. O armată de îngeri popula casa fabricantului de ciocolată, iar în casa lui Christine se înșiruiau pe polița șemineului, pe pervazuri și comode.

L-a văzut venind. Alerga. Gâfâia. Venea ninsoarea, spusese bunicul, orașul era acoperit de o pâclă deasă. Iar pâcla aceasta îi făcea pe oameni taciturni și prudenți, mai timorați decât erau oricum. S-a așezat lângă ea, i-a zâmbit aprobator și ea i-a aplicat două pupături plescăite pe obraz, ca răsplată că o găsise. Niciunul nu se grăbea să se întoarcă în atmosfera apăsătoare din casa fabricantului de ciocolată, care, de când ieșise la pensie, mai trăia doar în amintiri, se uita la poze de demult sau își nota rețete secrete într-un carnet vechi.

Nici bigotismul Lidei nu făcea casa mai primitoare, nici bizareria Larei, care nu înțelegea

de ce n-o mai vizitase unica ei fiică de doi ani, făcea dulcețuri și ascundea bancnote prin cărți, apoi nu le mai găsea.

— Vreau să plec. Dar nu vreau să plec fără tine, a spus Andro brusc și s-a apucat să scurme cu vârful cizmei în pământul înghețat. Ai vrea să vii cu mine?

— Unde vrei să pleci, zăpăcitule? N-ai bani și, oricum, trebuie s-o aștepți pe maică-ta.

— Mama mea nu se va întoarce prea curând.

— De unde știi?

— Păi, știu.

— Și unde vrei să pleci?

— În Europa. Doar ți-am arătat recent harta lumii și am marcat niște locuri. În toate locurile alea vreau să merg. La Roma și Paris, la Madrid și Viena, mai ales la Viena, acolo se zice că e tare frumos. Ți-ar plăcea și ție acolo, Kitty.

— Dar nu putem pleca singuri…

— Ai veni cu mine?

— Nu știu.

— Ți-e frică să pleci?

— Ce vrei să faci la Viena? Acolo sunt numai săraci și bogați, iar bogății nu le dau nimic săracilor și săracii mor de foame și de frig pe străzi. În afară de asta, acolo oamenii care nu sunt blonzi iau șuturi în fund, a spus Kitty și a râs.

— Nu vorbi prostii.

— Bine, sigur că vin cu tine. Doar știi asta!

Și atunci Andro s-a aplecat spre Kitty a lui, care avea cei mai frumoși ochi migdalați din lume, și a sărutat-o pe gură. Orașul plin de pâclă, băncile din parc, vopsite în verde, Andro cel înalt, slăbănog și tăcut și Kitty cea neastâmpărată și frenetică, amândoi înțepeniți de frig și, în egală măsură, de emoție.

În timp ce sora primea primul ei sărut adevărat pe gură și încerca să rețină gustul buzelor lui Andro, fratele cu trei ani mai mare își pierdea inocența. Nu știu dacă cele două evenimente s-au

produs chiar simultan, dar ideea că ar fi fost așa mi se pare frumoasă și mă mulțumesc cu ea.

*

După balul Academiei, Kostia a fost târât de prieteni într-o casă veche de pe insula Vasilievski și depus în fața unei uși de lemn dintr-un coridor îngust și întunecos. Băieții bătuseră cu toată forța în ușa de lemn și coborâseră apoi scările în fugă, râzând. Kostia, care băuse o cantitate considerabilă de vodcă, întâi n-a înțeles ce se întâmpla. Avea mișcările încetinite și, fiindcă știa că nu va izbuti să-și ia tălpășița, s-a hotărât să rămână, fie ce-o fi, deși inima îi bătea atât de tare, încât avea impresia c-o aude toată casa.

Ușa s-a deschis larg și o femeie înaltă, brunetă, într-un capot lung și cu câte un inel pe fiecare deget de la ambele mâini, s-a uitat la Kostia, în uniforma lui albastră, care se îmbujorase și stătea acolo ca un câine bătut și nu știa încotro s-o apuce.

— Ce înseamnă asta? s-a indignat necunoscuta și a făcut un pas spre el.

— Vai, mă iertați, nu știu nici eu, m-au… a bălmăjit Kostia într-o rusă fără accent.

— Dacă vrei la hm, *dama* aceea, să știi că nu mai locuiește aici. Asta e acum locuința mea.

Femeia avea vreo 40 de ani și tenul măsliniu. Ochii ei erau negri ca smoala, la fel și părul, pe care și-l prinsese neglijent cu o agrafă.

Îi jucaseră o festă și Kostia trebuia să se gândească imediat cum să iasă din situația aceasta dezagreabilă, cum să le-o plătească. Un marinar e un marinar adevărat numai când e la fel de priceput pe mare ca în brațele unei femei, asta-i spuseseră, iar Kostia se lăsase dus de val și alergase până aici după ei pe străzile troienite, fiindcă aici locuia o damă care avea să-l inițieze într-ale amorului pentru câteva ruble, fără fasoane.

Voia deja să se întoarcă și s-o ia din loc, dar ea l-a oprit și l-a întrebat:

— Cum te cheamă?

— Konstantin. Kostia.

— Bună, Konstantin. Și câți ani ai?

— Am 18 ani.

— Aha… și de unde vii tu, Konstantin?

— Din… din… Georgia.

— Din Georgia. Ce frumos! Am fost și eu o dată acolo, într-o vară, la mare. Și am mâncat multe rodii. Mie-mi plac la nebunie rodiile. Poate-ți plac și ție?

— Așa și așa.

— Vrei un ceai, Konstantin? Pari cam degerat.

Necunoscuta avea ceva ce-l atrăgea pe Kostia. Nu știa nici el dacă tonul puțin sarcastic, zâmbetul strengar ori inelele care-i scânteiau pe degete.

A intrat în ceea ce mai rămăsese dintr-un apartament care, odinioară, avusese probabil mai multe încăperi și fusese compartimentat cu niște pereți subțiri. Avea o singură cameră, cu o chicinetă în colț. Baia era pe coridor, o foloseau și vecinii. Un colț era năpădit de plante, iar pe masă zăceau teancuri de cărți, toate deschise. O singură lampă lumina încăperea. Mirosea plăcut, Kostia s-a simțit imediat bine.

L-a servit într-adevăr cu un ceai și i-a agățat paltonul deasupra unei sobe cu cărbuni. În lumină a privit-o mai atent: era aproape la fel de înaltă ca el, avea o siluetă îngustă, cu șolduri cam lătărețe și încheieturi osoase, încheieturile ei păreau la fel de subțiri și fragile ca ale unei fetițe. Fața ei părea să ascundă ceva, lucru care l-a excitat puțin pe Kostia. Un nas lung, ascuțit, buze subțiri și obrajii supți. Dar, în primul rând, ochii ei negri sclipeau atât de seducător în lumina difuză, de parcă ar fi fost acoperiți cu o peliculă de ulei. Era o frumusețe bolnăvicioasă și deja pe cale să se ofilească.

Când necunoscuta l-a întrebat dacă voia să bea un strop de vin cu ea, Kostia a înțeles ce-l atrăgea cel mai mult la ea: vocea. Avea o tonalitate gravă, enigmatică și, în același timp, casantă, de parcă risca să se frângă la următorul cuvânt. A adus o

sticlă de vin, i-a întins un tirbușon și l-a rugat să deschidă sticla. Pe urmă a adus două pahare, i-a luat sticla din mână, s-a uitat la ea contra luminii și a turnat câte puțin în pahar. A mirosit lichidul roșu înainte de a lua prima înghițitură.

— E un Bordeaux. Și e foarte vechi. Și foarte bun. Foarte bun. Vinurile sunt o chestiune aparte, tu ar trebui să știi asta, *georgianule.* Am păstrat destul sticla. Am tot așteptat ocazia nimerită. Acum hai s-o bem.

Kostia, acum și mai confuz și preocupat să nu se vadă cât de confuz era, a făcut cum i s-a spus. Lângă pat a remarcat o pianină veche, acoperită cu o pânză albă. După ce au ciocnit și necunoscuta și-a golit paharul, s-a ridicat, s-a dus la gramofonul care stătea pe jos lângă pianină și a pus o placă. O romanță de Vertinski. S-a apropiat de Kostia, s-a oprit în fața lui și i-a întins mâna.

— Ai vrea să dansezi cu mine, Konstantin? l-a întrebat cu un zâmbet echivoc pe buze.

Kostia a sărit în picioare, emoționat și stângaci, i-a luat mâna și cu celălalt braț a cuprins-o pe după talie.

Se simțea bine cu ea. În mod ciudat, foarte familiar. Ea s-a oprit la mijlocul cântecului, i-a desprins mâna de pe talie, s-a dezlipit de el și s-a prăbușit pe micul pat cu cadru de metal, acoperit cu o pătură veche, în carouri. După niciun minut își îngropase fața în mâini și hohotea de plâns, disperată.

Kostia încremenise în mijlocul camerei și nu îndrăznea s-o privească pe femeia care plângea. În cele din urmă s-a apropiat și, mișcat de disperarea ei, a îngenuncheat și i-a pus prudent o mână pe picior. În acel moment, femeia i s-a aruncat de gât și l-a tras pe pat. El a căzut, ea s-a lipit de el și a început să-i descheie vestonul. Fără să se mai gândească la ce i se întâmpla, Kostia s-a lăsat condus de instincte, i-a descheiat dintr-un singur gest capotul și a început să o sărute, în vreme ce ea

și-a înfipt în părul lui mâinile pline de inele și i-a împins capul într-acolo unde-l dorea. Pe el nu-l deranja să se lase condus de ea. Până să se dumirească, ea îl și dezbrăcase, iar el o ajuta cu gesturi precipitate și mâini tremurânde, i-a desfăcut jartierele, i-a dat jos jupa. Capotul desfăcut îi dezvelea sânii mici, pielea netedă, moale, și triunghiul întunecat dintre picioare.

Deși era dură și posesivă, foarte fermă și demonstrativă în felul în care-și etala plăcerea, comportamentul ei l-a înduioșat pe Kostia. Avea ceva pierdut în nevoia de a-l poseda. Pasiunea ei era fragilă, din clipă-n clipă putea să se stingă, la fel de subit cum se aprinsese.

O clipă, Kostia a crezut că va leșina, în vreme ce necunoscuta își ținea ochii închiși, îi acoperea fața de sărutări și zâmbea printre lacrimi.

Păzește-te cu sfințenie bogăția ilepatriei.

LOZI

Bunicul meu a fost zile întregi buimac după această întâlnire, somnambul, surprins de ciudata întâmplare care-l aruncase nu în brațele unei prostituate, ci ale primei lui iubiri. Era sfâșiat între zilele în care urma disciplina de la Academie și nopțile în care uita de sine în penumbra locuinței de pe insula Vasilievski.

Față de tatăl lui juca rolul fiului exemplar, la chefurile cu amicii făcea cu mare elan pe liderul, dar în gând era în apropierea amețitoare și abisurile necunoscutei pe care Kostia s-a apucat să le sondeze cu atâta devotament.

Ida. Buzele lui formau acest nume în timpul cursurilor, pe nava din Golful Finic, îl repeta în gând ca pe o invocație noaptea, când zăcea fără somn în patul lui. Se agăța de aceste trei litere când tânjea după pielea ei, după vocea sa gravă, guturală, după zâmbetul echivoc și nu știa cum să-și astâmpere dorul.

Erau nopți când nu mai suporta, sărea din pat, își înșfăca paltonul și cobora în fugă pe stradă, năuc, pentru a bate la ușa ei gâfâind, cu speranța că-i va deschide și-l va primi ca pe un animal înfometat, fără adăpost, că-l va hrăni și îngriji, că-i va dărui căldură și ocrotire.

Și ea îi deschidea. Întotdeauna. Nu-l lăsa niciodată în fața ușii.

Crăpa ușa cu un zâmbet ștrengăresc, se uita la el, uneori cu părul pe bigudiuri, alteori ținând în mână o carte deschisă, clătina din cap și zicea:

— Konstantin, ce-ai pățit? Te așteptam mâine seară.

O spunea cu o urmă de reproș, dar Kostia simțea cât de bucuroasă era că el nu respecta întâlnirile dinainte stabilite, că venea pe nepusă masă. Cu Ida putea vorbi cu trupul, nu avea nevoie de cuvinte.

După gustul pielii îi ghicea intensitatea tristeții, după felul în care-l atingea îi ghicea grijile, după sărutările sale își dădea seama dacă uitase și ea de sine în noaptea aceea.

La exercițiile de tir zilnice trebuia să strângă bine pleoapele de mai multe ori, până când imaginile nopții precedente îi dispăreau din minte și se putea concentra la marcaje.

Toată viața avea să rămână vrăjit de această frumusețe incurabilă, incurabilă fiindcă emana ceva amenințat, ceva neocrotit, o frumusețe care te putea duce la pieire.

Toată viața avea să caute fără încetare această frumusețe, iar capacitatea lui de a iubi avea să depindă de gradul în care o va regăsi în relațiile ulterioare. De parcă n-ar mai fi putut dori, fără să aibă sentimentul că dorința aceasta îl va duce la pieire. De parcă ar fi trebuit să pescuiască din mare perlele ascunse în cele mai îndepărtate adâncuri, riscând să se înece astfel.

Într-o viață anterioară, Ida fusese sortită să devină pianistă, studiase cu un discipol eminent al lui Rubinstein. Provenea dintr-o familie înstărită de intelectuali evrei din Sankt Petersburg, tatăl fusese medic, mama aspirase și ea la o carieră de pianistă, până când o profundă melancolie îi zădărnicise dorința. Ida își petrecuse jumătate din viață la Paris, unde familia se stabilise după Revoluție și valul de antisemitism care urmase acesteia. În tinerețe îi fuseseră atestate o mare emotivitate, o anemie, o tendință pronunțată către pasionalitate excesivă, precum și degete geniale, menite unei cariere de nivel mondial. Dar Ida își tăiase singură acest cordon ombilical al sorții, când își anunțase familia că se îndrăgostise pentru eternitate de un violonist exilat, care mai avea și o nevastă și doi copii într-o mică mansardă pariziană, își câștiga traiul în localuri dubioase și trăia de azi pe mâine. În pofida rugăminților și amenințărilor familiei, Ida s-a proclamat

salvatoarea sufletului chinuit al violonistului, pe care bineînțeles că-l considera *genial,* și chiar s-a convertit la creștinism, în speranța că el va catadicsi să se însoare cu ea după ce va fi divorțat legal de nevastă-sa.

Dar n-a fost să fie așa.

În schimb, locuiau într-un hotel prăpădit, în care camerele se dădeau cu ora, se lăsa răsfățat de ea, accepta cu mare drag banii câștigați de Ida dând ore de pian și nici nu-i trecea prin cap să-i ceară nevesti-sii divorțul. Într-o bună zi a anunțat-o pe Ida că intrase în bucluc, acumulase nenumărate datorii și singura modalitate de a scăpa de recuperatori era să fugă în Rusia. Toate încercările din partea familiei Idei de a-și reține fiica au eșuat și așa se face că ea s-a întors împreună cu martirul său la Petersburg, care între timp nici nu se mai chema așa și unde nimic nu mai era ca înainte.

S-au instalat într-o *kommunalka* de la marginea orașului. Ida dădea lecții de pian și învăța să supraviețuiască în anii de după război. Îl aproviziona cu mâncare pe violonistul ei, începuse să-l urască, îl ocăra, își căina soarta, ducea dorul Parisului și al bunăstării familiei sale, se învinovățea și-i era rușine de existența ei mizerabilă. Violonistul dispărea cu zilele, în vreme ce Ida, prizonieră a iubirii și urii ei masochiste, se urca pe pereți de îngrijorare, de scârbă și de socialism, care-i inspira o profundă aversiune. Și-a pedepsit pentru nenorocirea ei tot ce avea mai scump, pianina trimisă de la Paris, și a acoperit-o. Violonistul și-a dublat consumul de alcool, a continuat să acumuleze datorii, printre alții la măcelarul siberian care controla piața neagră. Au ajuns să se ia la bătaie. Violonistul a fost lovit cu picioarele, s-a izbit cu capul de perete și s-a târât în patru labe pe străzi, până a eșuat pe coridorul locuinței lor. A murit din cauza hemoragiei interne, înainte să mai apuce să vină vreun medic. Ida a reușit să obțină camera de pe insula Vasilievski,

ocupată înainte de o damă din Dnipropetrovsk, care, după cum spuneam, își câștigase traiul cu corpul ei zdravăn, până când, într-o bună zi, fusese reclamată la autorități și ridicată. Singurul lucru pe care l-a luat Ida din vechea ei viață a fost pianina. Și-a căutat de lucru ca plasatoare la teatru, a mai încercat de două ori să-și depună actele pentru emigrare, dar a fost respinsă de ambele dăți. A rupt legătura cu oamenii din vechea sa viață, dar nu și-a mai făcut cunoștințe noi, trăia cu plăcile ei de gramofon, cu cărțile și ceaiul negru tare.

Așa a trăit până când a apărut Konstantin Jashi la ușa ei.

Când i-au căzut în mâini tinerețea lui Kostia și corpul lui dornic, Ida s-a aruncat asupra lui ca înfometată, s-a pierdut, s-a lăsat dusă de val, a uitat și a sperat din nou.

Deși devenise o femeie dincolo de orice iluzie romantică, nu s-a putut împiedica să spere din nou, cu Kostia alături, împotriva voinței ei, fără să intenționeze acest lucru, fără să și-l dorească. Fiindcă lipsa de speranță fusese până atunci singura constantă din viața ei, iar faptul că aceasta îi scăpa din mâini o înfricoșa, credea că renașterea speranței la o altă viață era cât se poate de periculoasă.

În fiecare zi mai renunța câte puțin la lipsa ei de speranță. Cu fiecare cuvânt nou pe care i-l adresa Kostia, cu fiecare atingere, Ida își râcâia de pe piele stratul gros de dezolare și se molipsea de tinerețea lui, de pofta lui, de bucuria pe care corpul ei și un viitor nerostit i le produceau.

Iar Kostia, speriat și nesigur, fiindcă tânjea după apropierea ei, după vrăjile sale nocturne și tainele Idei, noaptea își urma dorințele, pentru că a doua zi să se pedepsească pentru ele. Față de camarazii lui și-a trecut noua iubire sub tăcere, îi era rușine cu ea, presupunea că Ida n-ar fi fost considerată o partidă potrivită pentru el. Își făcea reproșuri că nu putea s-o scoată în oraș, nu puteau să se plimbe, că

ea exista doar noaptea pentru el, ziua o alunga din minte și se prefăcea că nici n-ar exista.

Însă Ida știa să nu-și devoaleze sentimentele, învățase asta foarte bine în anii de luptă pentru viață sau, mai bine spus, pentru ceea ce viața nu voia să-i dea. Învățase că vorbele nu sunt întotdeauna promisiuni, că muzica nu te poate salva, că propriile aptitudini nu te conduc întotdeauna la destinația lor prestabilită, că iubirea este uneori doar o deghizare pentru ceva mult mai rău; învățase să-și domesticească visurile, să-și acopere dezamăgirile cu puțin ruj. Astfel, Kostia nu a aflat niciodată cât o durea să aștepte nopțile, cât o costa să țină pasul cu dorul care se acumula în el, câte cuvinte lăsa nerostite, de câte reproșuri îl scutea, cât de înțelegătoare trebuia să fie față de viața lui scindată, cât de imposibil i se părea uneori să facă parte din lumea lui paralelă. Și cât de mult o mișca voința lui de a cunoaște iubirea prin ea și, în același timp, cât de mult o speria asta.

Dar Ida fusese întotdeauna o profesoară bună și toate lucrurile pe care încercase, cu ani în urmă, să-i învețe pe elevii săi pe claviatura alb-negru, i le împărtășea acum lui Kostia, dedicându-i-se cu tot trupul și spiritul. Îl învăța să gătească o ciorbă sățioasă de iarnă din resturi, îl învăța să-și calce impecabil uniforma, îl învăța să îndure secretele și să vorbească fără cuvinte.

Dansau strâns înlănțuiți pe toate romanțele lui Vertinski și pe fiecare romanță dansau altfel. Dansau lent și grăbit, cumpătat și dezlănțuit, frivoli și râzând tare, triști și uitând de sine, dansau împreună și fiecare, dansau și iar dansau.

Ea îi spunea povestea fiecăruia dintre inelele sale și-i săruta buricele degetelor, râdea de el când îi ținea o prelegere plicticoasă despre navigație, îl gâdila în somn și-l trezea să-i arate luna plină, care în noaptea aceea era deosebit de galbenă și bolnăvicioasă. Îi arăta fotografii din vechea ei viață în timp ce el îi masa picioarele, îi spunea că

plantele din cameră sunt prietenele ei adevărate și i le prezenta pe fiecare după nume. Se hlizea ca o școlăriță când o dezbrăca Kostia și-i cerea cu mina unei profesoare severe să-și scoată și el hainele.

Își împrumutau unul altuia fericirea. Își împrumutau prezentul și-și dăruiau amintiri viitoare.

*

Ida s-a întins ca o pisică persană pe patul cu cadru de metal scârțâitor. Kostia își călca o cămașă, în mai puțin de o oră trebuia să fie-la Academie. Brusc, ca apucată de streche, Ida a sărit în picioare, s-a năpustit la Kostia, l-a strâns în brațe și a rămas așa.

— Ce-ai pățit? a întrebat el râzând și gândindu-se dacă mai avea timp să o consoleze cu încă o partidă scurtă.

Dar Ida s-a tras înapoi și l-a privit cu ochi mari.

— O să fie război, a spus încet și a făcut câțiva pași în spate.

— Nu ți-o fi frică de fasciștii ăia tâmpiți, Ida? Vino aici, vino aici, prostuțo.

— Dă și tu drumul la radio.

— Doar pentru că nemții invadează acum Polonia, ți-e frică să nu ajungă până la noi?

A pufnit în râs și s-a dus iute să-i dea un pupic pe vârful nasului, apoi a continuat:

— Am ascultat un discurs lung la Academie. Când mă întorc diseară, o să-ți spun și ție pe scurt cât de viclean se poartă Generalisimul cu nemții. Se spune că Generalisimul ar fi avut o întrunire secretă cu Biroul Politic în 19 august. La Academie ziceau că atunci ar fi spus că Uniunea Sovietică va respinge în orice caz alianța franco-britanică împotriva Germaniei și că va întinde o mână nemților. Fiindcă în vremuri de pace este imposibil să faci să avanseze comunismul în Europa, dar, dacă anglo-francezii declară război nemților, atunci ambele părți și-ar epuiza rapid forțele și Uniunea Sovietică ar putea să

promoveze, fără s-o deranjeze nimeni, socialismul în Europa. Mie mi se pare o atitudine incredibil de clarvăzătoare, nu crezi? Ida, ai ascultat ce-am spus?

— Chiar dacă se înfrățesc cu nemții, nu înseamnă că aceștia ar ceda bucuroși din teritoriile lor Uniunii Sovietice, Kostia, și doar acesta ar fi scopul. Fără această alianță cu național-socialiștii, Generalisimul nu are nicio șansă să obțină aceste teritorii. Gândește-te că nemții vorbesc întruna despre *Lebensraum.*

Ida a amuțit și și-a ațintit privirea asupra unui punct de pe perete, de parcă acolo ar fi avut viitorul în fața ochilor.

— Bine, fii atentă, am să-ți divulg un secret. Ai auzit și tu de acordul acela economic, pactul Ribbentrop-Molotov despre care s-a tot scris în ziare, da? Știi ce ni s-a spus la Academie? În spatele acestui acord economic se află un document secret care e mult mai important decât acordul în sine. Ei bine, acolo se vorbește despre neutralitatea Uniunii Sovietice în cazul unui război european. Na, acum s-a liniștit Ida mea? Generalisimul știe cum să-i ia pe fasciști. De asta să nu te îndoiești!

Brusc, Ida a izbucnit în hohote de râs, s-a îndoit de spate și se lovea cu palmele peste genunchi. Kostia se uita la ea mirat.

A scos din poșetă un număr din *Pravda* și i l-a ținut lui Kostia sub nas.

— Nu-ți vine să mori de râs, în ce lume trăim, îngerul meu? Cel mai mare ziar din țară numește acest acord, citez: un *instrument al păcii.* Când colo e vorba despre doi demenți care stau față-n față și manipulează lumea de dragul lor și al ideologiilor lor, care nu dau înapoi de la nimic, nu-ți vine să mori de râs, Kostia? Doi demenți n-or să accepte în ruptul capului ca unul dintre ei să devină mai *mare* decât celălalt.

— Care demenți? Hai liniștește-te, Ida! Uită-te la mine. Sunt aici, lângă tine, n-o să ți se întâmple nimic. O să am grijă să nu pățești nimic.

— Întrebarea este pentru cât timp, a mormăit Ida și s-a întors în pat.

— Cum adică pentru cât timp? Ce vrei să spui?

— Hai îmbracă-te. Nu vreau să întârzii.

*

Vestea despre desfigurarea lui Christine, pe care Stasia o ținuse secretă față de el, l-a ajuns pe Kostia odată cu vestea că în Europa izbucnise într-adevăr războiul. În ziua în care tot Leningradul a început să vorbească despre invadarea Poloniei a aflat și Kostia, în sfârșit, adevăratul motiv pentru care Stasia îl rugase în ultimii doi ani să nu vină vara la Tbilisi, ci să-și petreacă vacanța în Rusia. În scrisoarea ei, Stasia îi descria în amănunt tragedia lui Christine – fără să dea nume, desigur, scrisoarea putea fi citită de vreun funcționar de la poștă.

I-a descris fapta oribilă, zilele petrecute de Christine la terapie intensivă, depresia ei profundă și, în final, mutenia. I-a relatat despre înmormântarea lui Ramas, care avusese loc în secret, fiindcă au vrut să evite un scandal, despre vânzarea tablourilor lui, și a încheiat cu vestea despre moartea mamei ei vitrege; tragedia fiicei sale îi provocase un accident vascular cerebral.

Kostia a ajuns noaptea târziu la Ida, s-a întins pe pat și a plâns în neștire, mai bine de trei ore.

Ida nu l-a întrebat nimic, l-a lăsat să jelească, fiindcă la asta se pricepea și ea, jalea îi fusese ani buni cea mai fidelă însoțitoare. Ida știa că lumea – lumea ei și, mai ales, lumea fragilă a lui Kostia și a intimității lor rupte de realitate – era sortită pieirii, dar ea îi întâmpina sfârșitul cu ochii deschiși, o aștepta stoică, dreaptă ca lumânarea, neclintită ca un soldat de plumb.

Pe Kostia, războiul l-a ajuns cu mult înainte de invazia nemților în Uniunea Sovietică, vestea

teribilă despre nenorocirea mătușii sale i-a declanșat o luptă interioară și l-a făcut să se confrunte cu o sarcină de-a dreptul imposibilă: cum să-și împace sentimentele, datoria și viitorul.

A încercat să-și imagineze fața distrusă de acid a lui Christine și a văzut apoi tenul măsliniu al Idei, negrul ochilor ei. Era furios pe mama lui, care nu i se destăinuise, care-l ținuse la distanță de Christine și necazul ei, și a încercat să completeze singur golurile pe care le dezvelise adevărul Stasiei. Fiindcă ea nu-i scrisese cine mai fusese implicat în această dramă a geloziei, alături de Ramas și Christine. Kostia s-a chinuit să-i treacă în revistă pe toți comuniștii celebri care frecventaseră casa lui Christine. A încercat să și-l imagineze pe cel care avusese atâta putere, încât Ramas să nu cuteze să i se împotrivească. Față de care Ramas crezuse că-și poate proteja soția doar desfigurând-o cu cruzime.

Raționamentul lui Kostia nu lăsa loc de îndoială, dar nu îndrăznea să rostească nici măcar în gând numele Micului Om Mare, care conducea de un an NKVD la nivelul întregii Uniuni.

Stasia îi ascunsese multe lucruri.

Îi ascunsese fiului ei faptul că adorata lui mătușă primea, după tragicele evenimente, o pensie generoasă ca văduvă a unui Erou al Uniunii Sovietice, o distincție care-i fusese acordată postum lui Ramas. Nu-i scrisese nimic nici despre trandafirii parfumați pe care amantul lui Christine îi trimisese săptămânal la spital și mai târziu acasă, vreo jumătate de an, și pe care ea pusese să fie aruncați la gunoi. Nu-i scrisese nici că Micul Om Mare nu o vizitase pe favorita din haremul său nici măcar o dată, de teamă că frumusețea ei ruinată i-ar provoca o repulsie prea mare.

Când Kitty l-a sunat pe fratele ei de la oficiul poștal din micul oraș, i-a atras atenția că era irascibil și absent, distrat și pretențios.

— Giorgi, bunul meu prieten și coleg de cameră, a primit permisie și a plecat spre Georgia. I-am dat un pachețel pentru Christine. Sunt tot soiul de lucruri care-i plac ei foarte mult. Vreau ca pachețelul să ajungă cât mai repede și el s-a oferit să facă un mic ocol și să treacă pe la voi. N-o să ajungă până la Tbilisi, dar dacă poți să-l primești tu mâine și să trimiți pachețelul mai departe la Tbilisi, atunci n-o să dureze atât de mult.

Kitty s-a enervat că nu se interesa nici de ea, nici de Andro. Nici nu părea mirat că ei trăiau de luni întregi la țară, că fusese surghiuniți la bunicul, mutați la altă școală și locuiau departe de Stasia și Christine.

— Și, apropo, îmi pare rău că a murit Lara atât de brusc. Bunicul rezistă? a fost singurul lucru pe care l-a întrebat Kostia.

— Se străduiește, a răspuns ea fără tragere de inimă și i-a promis că va lua pachețelul în primire și-l va trimite mai departe, deși în sinea ei și-ar fi dorit să fie un pachețel pentru ea și să nu aibă tot timpul sentimentul că fratele mai mare o uitase.

*

Seara s-a dus singură, într-o plimbare, până la gară. În sala mică a gării aproape pustii stătea un băiat șters, cu ochelari, în uniformă de marinar, și aștepta. S-a prezentat ca fiind Giorgi Alania, în drum spre Abhazia, spre mama lui, care nu stătea prea bine cu sănătatea, de aceea ceruse o permisie. Călătorise prin Vladikavkaz și coborâse aici, pentru a preda pachețelul, mai târziu va lua trenul de noapte către coasta Mării Negre.

— Dar v-ați deranjat să faceți un asemenea ocol pentru un pachețel stupid? a întrebat Kitty, căreia nu-i trecuse încă supărarea pe fratele ei impertinent și rece.

— Ah, nu mă deranjează. Fratele dumneavoastră este o persoană foarte importantă pentru mine. Aș face multe pentru el, vă rog să mă credeți.

Kitty s-a mirat cum de-i reușise una ca asta fratelui ei egocentric!

Băiatul a întrebat-o dacă nu dorea să bea împreună o cafea sau un ceai, el mai avea de așteptat până pleca trenul și s-ar fi bucurat dacă i-ar ține companie. Dar Kitty l-a refuzat politicos, mai avea de învățat.

Băiatul a părut dezamăgit de refuzul ei, dar a fost în continuare foarte politicos și i-a înmânat pachețelul. Ea i-a dorit drum bun și s-a răsucit pe călcâie. Dar afară, pe stradă, s-a oprit, avea în fața ochilor expresia lui dezamăgită și s-a întors în sala de așteptare.

El stătea în mijlocul sălii goale cu valijoara lui și părea să aștepte ceva, nu doar un tren. I-a zâmbit cu recunoștință când a văzut-o venind, iar ea i-a propus să facă o mică plimbare. Să stea poate puțin în parc, fiindcă bufetul din incintă se închisese deja și clădirea gării oricum nu era foarte primitoare. El i-a mulțumit recunoscător și a privit-o radios, de parcă tocmai i-ar fi acceptat cererea în căsătorie.

Au ieșit pe stradă și Kitty l-a condus în micul parc din apropiere, unde se întâlnea atât de des cu Andro. Giorgi nu părea obișnuit să aibă companie feminină și i-a mulțumit întruna pentru timpul pe care i-l jertfise.

Au schimbat câteva banalități. Când el a început să vorbească despre Kostia, ea s-a eschivat și a schimbat subiectul. Au stat de vorbă despre politică, de care Kitty nu era interesată, despre mame și despre școală, prin care el trecuse cu bine, după toate aparențele, au râs de una, alta și, mai târziu, Kitty l-a condus pe băiat pe peron și a așteptat până s-a suit în tren. L-a îmbrățișat și a simțit că tremura ușor. Nu putea fi din cauza frigului. I-a făcut cu mâna de pe peron și el și-a scos capul pe geam și i-a imitat gestul încă mult timp, în întunericul care tocmai se lăsa peste ei, până când l-a înghițit complet.

*

În prima săptămână din septembrie, Wehrmachtul a ajuns până la Varșovia. La 17 septembrie, Armata Roșie a pătruns în Polonia cu 620.000 de soldați. La 22 septembrie, rușii și nemții au organizat o paradă militară comună la Brest-Litovsk, iar pe 28 septembrie, Ribbentrop și Molotov au mai semnat un tratat de „respectare a prieteniei și granițelor”. În noiembrie, URSS s-a mai extins cu câteva teritorii din vestul Ucrainei și Bielorusiei, care fuseseră anexate polonezilor din 1920.

La Kremlin se știa că noii cetățeni nu puteau fi transformați peste noapte în cetățeni sovietici exemplari numai cu legi și constrângeri, dar anii de „reeducare” trebuiau recuperați în viteză pe noile teritorii. Conflictele etnice trebuiau ascuțite și în aceste zone – în fond, era o rețetă care funcționase în multe alte locuri. Invadarea Poloniei a fost prezentată drept eliberare a populației bieloruse și ucrainene. Presa sovietică a elogiat „reunificarea” popoarelor cu Uniunea Sovietică, marele prieten și salvator al tuturor națiunilor asuprite.

Mecanismele au avut curând efectul dorit: la Novgorod și Luțk, ofițeri polonezi au fost atacați de țărani ucraineni, la Pruzana, țărani bielorușl-au ucis cu lovituri de pietre pe un ofițer, sub privirea aprobatoare a NKVD. Când rezistența degenera însă, se trecea la metode mai directe: comandanții și partizanii care se împotriveau ordinelor erau împușcați rapid, fără proces.

Până la sfârșitul lui septembrie, peste 250.000 de soldați polonezi au fost făcuți prizonieri. Pentru ei s-au amenajat lagăre de triaj, fiindcă o parte din prizonieri urma să fie deportată la nemți. Circa 43.000 de prizonieri, toți evrei, au fost predați nemților în decembrie.

Estonia, Lituania și Letonia au fost silite să susțină militar URSS și să creeze pe teritoriile lor

guverne aliate. Dat fiind că în regiunea baltică se aflau în acel moment circa 60.000 de soldați din Armata Roșie, țările respective nu au avut încotro decât să se pregătească pentru intrarea în URSS. în vara anului 1940, țările baltice au fost anexate. În același an, URSS s-a mai extins cu o republică socialistă: Moldova. Nord-estul României a fost ocupat, Ucraina mărită. Președinții Estoniei și Letoniei au fost arestați, unul a murit în închisoare, celălalt într-un spital de psihiatrie; doar președintele lituanian a reușit să fugă. Între teritoriile germane și cele sovietice s-au instalat în grabă granițe și toate aparatele de radio particulare au fost confiscate – pentru ca populația din regiunile de frontieră să nu mai aibă acces decât la informațiile aprobate de Partid.

*

În martie 1940, Generalisimul a primit o scrisoare de la Micul Om Mare, în care acesta îi propunea să-i împuște pe loc pe cei „25.700 de ofițeri, funcționari, moșieri, polițiști, spioni, jandarmi și gardieni polonezi" aflați sub arest. Își justifica dorința astfel: toți erau „dușmani de moarte ai puterii, plini de ură față de ordinea sovietică". Era vorba despre 14.700 de funcționari de stat din lagăre și 11.000 de „spioni și contrarevoluționari" din închisori.

Generalisimul și-a dat acordul în aceeași zi și i-a obligat pe alți trei funcționari de partid să-și pună semnăturile pe document. O troică a fost însărcinată cu misiunea, toți apropiați ai Micului Om Mare. La începutul lui aprilie s-au apucat de treabă. Întâi au lansat în lagăre și închisori zvonul că deținuții vor fi curând eliberați, le-au mărit rațiile de alimente, i-au vaccinat împotriva febrei tifoide și pe urmă i-au ridicat și i-au dus cu trenurile la Kalinin, Harkov și în pădurea Katin, de lângă Smolensk. Mai mulți oameni ai NKVD au fost aduși din capitală special pentru această operațiune, cu pistoale în valize. În temnițele de la

Kalinin și Harkov, câte doi țineau un prizonier și un al treilea îi trăgea un glonț în cap. Pentru fiecare execuție aveau cel mult două minute la dispoziție. Apoi au transportat cadavrele în camioane și le-au îngropat în pădurile din împrejurimi.

La operațiune au asistat directori de închisori și procurori din regiune, printre care și Vasili Blohin, comandantul Lubianka[8]; își dovedise în repetate rânduri loialitatea față de Generalisim, de la care primea misiuni speciale. Un om căruia-i plăcea să poarte șorț, mănuși și cizme de cauciuc la execuții și care, pe parcursul „carierei" sale, se spune că ar fi trimis personal pe lumea cealaltă peste 15.000 de oameni.

Tot Blohin a fost cel care și-a pus colaboratorii și subalternii să semneze un document potrivit căruia trebuiau luate „măsuri educative" cu condamnații la moarte, pentru a-i împiedica să rostească înainte de execuție numele Generalisimului. Ceea ce ar fi fost o jignire la adresa Conducătorului. „Măsurile educative" însemnau lovituri în cap.

La propunerea Micului Om Mare, oamenilor lui Blohin li s-a achitat un salariu lunar suplimentar, după îndeplinirea cu succes a misiunii.

Roman Rudenko, procurorul adjunct din Ucraina trimis la Harkov să supravegheze îndeplinirea operațiunii și să se asigure că totul se desfășura conform planului, a fost, șase ani mai târziu, procurorul șef al Uniunii Sovietice în Procesul de la Nürnberg. Pe tot parcursul procesului i-a făcut pe fasciști vinovați de această orgie ucigașă arbitrară.

Blohin, la rândul său, a fost copleșit cu distincții și ulterior ridicat la gradul de general. Vreme de 36 de ani a slujit cu devotament aparatul morții, după care s-a pensionat. A fost îngropat în cimitirul Donskoi din Moscova, unde nenumărate dintre

victimele sale fuseseră arse și cenușa lor vărsată cu găleata în gropi comune.

M-amrugatcafiulmeusăînvețebinețișisăajung

ă u n o m i n d e p e n d e n t !

EKATERINA DJUGAȘ VILI, MAM

Andro absolvise liceul cu note mediocre și, cât viitorul îi rămânea imprevizibil, i s-a recomandat să învețe ceva cumsecade și a fost trimis în ucenicie la un tâmplar armean. Ciopliturile lui în lemn împânziseră deja toate încăperile din casă. Încetul cu încetul, ucenicul de tâmplar care-și vedea de ucenicie cu aceeași indiferență disciplinată cu care-și văzuse și de școală, a înțeles că mama lui nu se va mai întoarce.

De frică, Andro nu voise să vadă adevărul. Dar o visa întruna pe mama lui. O căuta în somn, în vis îi apărea liberă și destinsă, dar nu-i divulga secretul ei. Când o întreba unde se afla, îi oferea drept răspuns doar un surâs drăgăstos. De fiecare dată când se trezea, era năpădit de o emoție isterică, petrecea mai multe minute în baie pentru a se calma. Da, îi era frică de momentul când orice speranță s-ar dovedi absurdă. Uneori îl copleșea un acces neașteptat de mânie și se apuca să-și spargă figurinele de lemn, fiindcă naivitatea și drăgălășenia lor îl scoteau din sărite. Cu uneltele lui le spărgea capetele și membrele, le scotea ochii. Doar Kitty și încrederea absolută în ea rămâneau

neschimbate. Știa că ea, indiferent cât de furios, de trist, de disperat s-ar simți el, îl va face să râdă, își va juca jocurile, îl va cuprinde în brațele sale puternice atât de strâns, încât aproape că l-ar sufoca. Kitty îi întărea credința că vor veni vremuri mai bune, că vor pleca și vor începe o viață nouă, diferită. Era atât de vivace și puternică, iar el atât de dependent ca ea să-și împartă forța cu el. Și, în primul rând, ei nu-i era frică. Făcea lucrurile care i se interziceau. Făcea cu și mai multă convingere lucrurile pentru care era certată, iar încăpățânarea aceasta a ei îl fascina. Kitty îi dădea elanul necesar pentru a păcăli trista realitate.

Erau jocuri trăsnite, total absurde și copilăroase, dar el le juca: dacă ea își propunea să se ascundă de el toată ziua, până o găsea, dacă voia să salveze din nu știu ce șanț trei pisicuțe abandonate, dacă se luau la întrecere care fuge mai repede sau care-și înfulecă mai iute pâinea cu gem – Andro le juca, fiindcă erau singurele momente de plăcere și libertate într-un cotidian marcat de convalescența lui Christine și declinul lent al fabricantului de ciocolată. De arșița verilor din Tbilisi și gerul iernilor din micul oraș.

Tristețea se așternuse peste ei, iar îndărătnicia capricioasă a pubertății era deja vizibilă, dragostea făcea loc îndrăgostirii. Cu toate acestea rămâneau legați unul de altul și de propria copilărie.

Și, în vreme ce nemții invadau Olanda, Belgia și Luxemburgul, bunicul meu absolvea Academia Navală cu medalie de aur și Giorgi Alania se pregătea pentru examenele de constructor de nave, Andro își privea cu ochi goi viitorul care-i rezerva atât de puține bucurii.

*

În ziua caldă de iunie în care Italia s-a aliat cu Germania, cu patru zile înainte ca Armata a 18-a a Wehrmachtului să ocupe Parisul, Christine a reînceput să vorbească, iar Ida a vizitat întâia oară camera de cămin a bunicului meu. A fost prima și

ultima oară când Ida l-a văzut pe bunicul meu în afara chiţimiei ei împodobite cu plante.

S-a dat drept o rudă a tovarăşului Jashi, a urcat la etajul al doilea al căminului şi a bătut la uşa camerei lui Kostia şi Giorgi. Bunicul meu tocmai se pregătea pentru parada de absolvire organizată în onoarea marinei sovietice şi a încremenit când a deschis uşa şi s-a trezit în faţa iubitei sale.

— Ce faci aici? a bâiguit Kostia şi a tras-o iute în cameră.

— Trebuia să te văd. Trebuia să te văd o dată la lumina zilei. Părul tău, ochii tăi, buzele tale, fără blestemata de veioză, fără penumbră, fiindcă aşa vreau să te ţin minte: luminos.

— Ce tot spui acolo?

— Voi pleca. Şi vreau să plec înaintea ta. Nu vreau să fiu părăsită. Lasă-mi bucuria asta, lasă-mă să te părăsesc eu pe tine, Konstantin.

— Nu te înţeleg.

— Trebuie să ne oprim. Tu te vei duce curând la Flotă şi eu n-o să rezist fără tine. Sunt deja mult prea dependentă de ceasurile pe care ţi le eliberezi pentru mine şi care sunt tot mai rare, tot mai scurte. N-o voi scoate la capăt, Konstantin.

— Da, am primit o distincţie specială şi probabil voi fi…

Kostia s-a întrerupt, abia acum îşi înţelegea vorbele.

— Eşti prea bun pentru război.

— Dar nu suntem în război şi, de-om fi cândva, sunt mai mult decât pregătit, te rog să mă crezi. Voi putea să scufund nave ca pe nişte pietricele! Pac, pac, pac!

— Tu eşti fericit, neştiinţa te protejează de tine însuţi, de tot ce te mai aşteaptă şi de dorul de mine, dar va sosi şi ziua când vei şti, dragul meu Konstantin. Va sosi pe neaşteptate, ca de obicei, nu vreau să te sfâşie, să te schimbe, trebuie să-mi promiţi asta, bine? Bine, îmi promiţi?

— Ida, dar ce tot spui? Nu plec nicăieri, sunt aici și, chiar de-ar fi să mă duc la Flotă, mă întorc. Uite, părinții mei…

— Nu pot, iartă-mă și acordă-mi acest privilegiu, te rog.

— Ce privilegiu? Nu pleci nicăieri. Te-au năpădit iar gândurile sumbre. Ar trebui să-ți ocupi mintea și cu alte lucruri, să ieși mai des din casă.

— Și acum vreau să faci dragoste cu mine.

— Ce?

— Culcă-te cu mine.

— Dar nu e noapte și pe deasupra…

Ida a început să râdă. Râdea rareori, dar când o făcea i se cutremura tot corpul. Își ștergea lacrimile, se îndoia de spate, se lovea cu palma peste genunchi și coapse. Kostia se uita la ea și se gândea cât de mult o admira, cât de mult o dorea. Și a simțit cum îl cuprinde un fior temător, s-a dus la ea, i-a pus mâna peste gură, ea l-a mușcat ușor; asta l-a excitat și mai mult, a apăsat mai tare, încă ezitant din pricina prezenței sale în această lume a lui, în care ea nu-și avea locul. A strâns-o în brațe, a ridicat-o puțin, ea se împotrivea râzând în continuare, a lipit-o de perete, era tot mai îndrăzneț, tot mai nerăbdător, trebuia să se oprească din râs, nu-i convenea gândul că poate râdea de el. A privit-o cu pleoapele mijite: avea ochii atât de negri, încât s-a gândit că probabil vedea tot ce era în jur ca printr-o folie neagră. I-a împins degetul arătător între dinți. Ea l-a mai mușcat o dată. Pe urmă a amuțit subit, de parcă râsetele i-ar fi fost pe veci întrerupte de un gând cumplit, l-a apucat de părul des, i-a tras capul mai aproape și a respirat câteva clipe calm și uniform, de parcă i-ar fi inspirat aroma. El a sărutat-o.

Era atât de ușor să uite că mai exista și altceva afară când era cu ea. Era atât de ușor să alunge orice gând despre lume când ea îl atingea. În momentele acestea era convins că nici nu avea nevoie de lumea aceea de afară. Întreaga flotă

sovietică, paradele, colegii gălăgioși, rezultatele lui i impresionante, planurile de viitor, toate păleau și erau date la o parte cu atâta ușurință de simpla ei prezență. De parcă lumea fără Ida ar fi fost doar o iluzie.

I-a ridicat fusta care-i ajungea până la gambe. S-a lipit și mai strâns de corpul ei cald, vânjos. Erau aproape la fel de înalți, o privea în ochii care-l înfricoșau puțin, fiindcă păreau atât de febrili, mai negri decât de obicei. A încercat să-i descheie cu dinții nasturii de la bluza gri; văzând că nu reușește, i-a rupt vreo doi.

Pe fața ei a înflorit zâmbetul familiar. De parcă ar fi știut totul despre slăbiciunea și tăria lui, de parcă cele două s-ar fi condiționat reciproc. A șoptit ceva, buzele ei au format cuvinte, dar n-o mai auzea, era îmbătat de mirosul, de apropierea ei amenințătoare, de posibilitatea ca cineva să-i surprindă. Poate chiar după asta tânjea, poate chiar asta își dorea, ca cineva să-i găsească așa, încremeniți într-o imagine care nu lăsa loc de interpretare, încremeniți în iubirea lor ținută ascunsă. Pentru ca în sfârșit să poată inspira adânc și să spună în gura mare: *Da, ea este femeia pe care o port în fiecare fibră a corpului meu, în fiecare gând, este atât de frumoasă încât mă doare, pentru că e* de nesalvat, *știu că nu o pot salva nici de ea însăși, nici de lume. Femeia care m-a învățat să uit și să simt cu mâinile, cu ochii, cu scobitura genunchiului, cu gleznele, cu vârful nasului și cu lobii urechilor. Asta e ceea ce vreau, asta e!*

Poate chiar asta era ceea ce voia Kostia. Poate.

Ea l-a sărutat pe gât și i-a ținut capul în mâini, a strâns mai tare și tot mai tare, el avea urechile astupate, nu auzea nimic, ea îl ferea poate de ceva, de ceea ce avea să vină, de parcă ar fi fost oracolul lui, vestitoarea lui, Casandra lui blestemată să cunoască viitorul fără ca vreun om să-i dea crezare.

Kostia i-a îndoit piciorul, ea s-a potrivit după el, s-a făcut mică și rotundă, i-a înlesnit s-o iubească chiar acolo, chiar atunci, lipită de un perete rece. Nu avea încotro; poate nu-i rămânea altceva de făcut decât să-și îndeplinească menirea, aceea de a fi pentru el o trăire fatală, unică, irepetabilă. Dar poate știa foarte bine că bărbatul acesta, momentul acesta, apropierea aceasta tristă, aproape furioasă, era ultima fericire de care mai avea parte și se agăța de ea cu forță animalică.

Nu știu, Brilka, nici n-o să știu vreodată cu certitudine. Dar ce contează?

*

Gâfâind, și-a îngropat fața în curbura gâtului ei. Simțea strânsoarea ei la ceafă, era ceva brutal, ceva teribil în acea strânsoare; îl înfricoșa, dar plăcerea îl ajuta să-și domolească frica, să nu se mai gândească la ea. Inima i-a stat în loc: cineva bătea la ușă. Kostia a înmărmurit, a uitat până și să respire. Ida nu-i dădea drumul.

— Da? a strigat, tușind ușor, prudent, pentru a-și ascunde excitația din glas.

— Haide, trebuie să mergem, Krasavcik, grăbește-te, băieții ne așteaptă deja jos!

— Vin! de-abia a răspuns Kostia.

— Ba nu, rămâi aici, rămâi cu mine! l-a implorat Ida.

— Nu pot, trebuie să merg. E parada noastră de absolvire și ne-am pregătit săptămâni întregi. Eu… eu vin diseară la tine. Vin de îndată ce se termină parada și vorbim atunci despre tot.

— Nu mă lăsa aici, te rog, nu, nu te opri!

Ida se încleșta de umerii lui, își împingea capul în bărbia lui, îl mângâia cu pielea ei. Dar el s-a desprins ametit, clătinându-se, cu pofta încă neastâmpărată. S-a dus cu pași împleticiți la pat și și-a îmbrăcat grăbit cămașa.

Ida și-a netezit cu gesturi lente întâi jupa, apoi fusta și s-a întors cu spatele la el. Și-a apropiat fața de perete, și-a lipit fruntea de el de parcă ar fi vrut

să-l străpungă, ca și când ar fi știut ea o ieșire, o trecere secretă într-o altă lume.

— Trebuie să plec. Tata va fi și el de față și… Vin la noapte, Ida. Vin și rămân cât vrei tu, bine? Și vorbim atunci despre tot ce vrei. Îmi povestești tot ce te apasă.

Ea nu s-a clintit o vreme, el nu știa ce are, dacă plânge, dacă-l blestemă, dacă-și dorește să devină invizibilă, dacă regretă. Pe urmă s-a întors și l-a privit, i-a zâmbit. Avea părul în neorânduială, cocul i se desfăcuse și câteva șuvițe lungi, negre, îi atârnau pe față. Kostia a fost cât pe-aci să-și dezbrace iar uniforma și să se repeadă la ea, s-o cuprindă în brațe și să zăvorască ușa – dar zâmbetul ei l-a consolat, deci nu era chiar atât de rău, se vor revedea oricum curând.

— Nu-i nimic, Konstantin, băiatul meu frumos, atât de frumos. Ai grijă de tine.

— Hei, nu mai sunt un băiat, ține minte!

A sărutat-o grăbit pe buze și a ieșit valvârtej din cameră.

*

În timpul paradei militare l-a apucat o spaimă feroce. L-a văzut pe tatăl lui stând pe trotuar și făcându-i cu mâna, dar priveliștea aceasta nu mai avea pentru el, brusc, nicio însemnătate. A mărșăluit împreună cu ceilalți marinari, a strigat din când în când lozincile învățate pe de rost și a încercat să mimeze respectul când au fost trase loviturile de tun deasupra Golfului Finic. Dar nu simțea decât frica din piept, care părea să-i contracteze toate organele.

Imediat ce s-a încheiat parada, a rupt-o la fugă. A fugit și a fugit până nu a mai putut. S-a așezat pe jos în mijlocul străzii, și-a tras sufletul și a fugit mai departe, s-a oprit în fața ușii ei, a tras aer în piept și a bătut în ușă, dar nu i-a deschis nimeni.

A coborât, a stat în stradă, a ridicat privirea la etajul al treilea, dar nu ardea nicio lumină. S-a întors, a bătut, a strigat, a chemat-o.

Trei zile și trei nopți s-a tot întors, până când un vecin i-a spus că doamna plecase, o văzuse ieșind din casă cu două geamantane, dar nu știa unde se dusese, oricum nu fusese o vecină foarte vorbăreață.

După zeci de ani, Brilka, am aflat de la un bătrân dintr-o țară străină, dintr-o căsuță de la malul mării, că Ida nu plecase nicăieri – își rugase vecinul să mintă, îi dăduse câteva ruble – și în toate acele zile și nopți stătuse în spatele ușii zăvorâte, cu mâna apăsată pe gură, ca să n-o trădeze glasul și dorul, în vreme ce bunicul meu bătea în ușă, o striga și nu mai înțelegea lumea.

*

Succesul rapid și enorm al național-socialiștilor de la începutul celui de Al Doilea Război Mondial s-a datorat, printre altele, neutralității amiabile a URSS, fiindcă Generalisimul nu doar că l-a susținut pe Hitler prin pactul de neagresiune, ci a mai și permis ca importurile și exporturile nemților să traverseze teritoriul URSS. Ocuparea nord-estului României de către Armata Roșie i-a luat prin surprindere pe național-socialiști. Pentru ca Generalisimului să nu-i dea prin cap să mai avanseze, Hitler a staționat trupe ale Wehrmachtului și în România. În iulie 1940, la întrunirea Marelui Stat-Major de la Berghof, colțișorul de paradis al lui Hitler, s-a iscat o oarecare neliniște când a venit vorba despre Uniunea Sovietică; potrivit însemnărilor generalului Halder, Hitler s-a pronunțat pentru o demarare a Operațiunii în Est mai devreme decât fusese prevăzut. În noiembrie, Molotov s-a mai dus o dată la Berlin, dar de data aceasta negocierile nu au dat roade, nu s-a putut ajunge la un acord privind alte împărțiri teritoriale. Lui Hitler, cererile Generalisimului începeau să i se pară neobrăzate: revendicase Finlanda, Bulgaria, Turcia și alte teritorii din Caucazul de Sud până la Golful Persic. La 18 decembrie 1940, Hitler a semnat Planul

Barbarossa și a stabilit ca dată a atacului 15 mai 1941. În primăvara anului 1941 mai existau doar cinci state neutre în Europa: Suedia, Elveția, Portugalia, Spania și Turcia.

Războiul din Balcani l-a obligat pe Hitler să mai amâne cu câteva săptămâni Barbarossa. Serviciul de informații externe l-a informat pe Generalisim de planurile lui Hitler, dar le-a considerat o intrigă, o scorneală a serviciului secret britanic. A râs de avertizări, a spus că cei care susțin asta au „creierii mici cât degetul meu mare".

Posibilitatea unui război împotriva Germaniei lui Hitler i se părea de neconceput Generalisimului. Uniunea Sovietică respecta întocmai tratatul economic și a aprovizionat Germania în primii doi ani de război cu tone de grâu, ulei, oțel. La vremea respectivă, Armata Roșie număra aproape cinci milioane de oameni. Armamentul era inferior celui german, de organizare să nu mai vorbim, fiindcă Generalisimul pusese cu câțiva ani în urmă să fie arestați sau împușcați aproape toți generalii și ofițerii notabili. Însă Hitler și acoliții lui, răsfățați de succesele anterioare ale Blitzkrieg-ului, puneau la cale subjugarea rapidă a Uniunii Sovietice. Dar ceea ce nu știa Hitler era că toată spaima și toată mizeria pe care voia să le aducă în țară Wehrmachtul cu invazia sa era de mult o realitate cotidiană. Că teroarea sovietică din ultimii ani îi pregătise deja foarte bine pe oameni pentru teroarea pe care intenționa Hitler s-o semene în țară.

Dreptul la amărăciune este un privilegiu.

DMI

După ce a privit pentru ultima dată, cu disperare, ușa zăvorâtă de la locuința Idei, Kostia Jashi, ajuns între timp subofițer al flotei sovietice, a cerut detașarea urgentă din oraș. Cererea i-a fost aprobată și în aprilie a fost detașat în Crimeea, la Sevastopol, pe o navă-școală.

În 22 iunie 1941, trei grupuri armate ale Wehrmachtului au trecut granița sovietică: Grupul de Armate Nord cu destinația țările baltice și Leningrad, Grupul de Armate Centru în direcția Smolensk și Moscova, Grupul de Armate Sud în direcția Kiev. Unul dintre cele mai ample atacuri din istoria războiului începuse. De la Marea Baltică până la Carpați, din toate cele patru zări, uriașul imperiu al Generalisimului a fost atacat de peste trei milioane de soldați germani. Hitler s-ar fi simțit „înviorat" după ce a dat ordinul, „toată oboseala l-a părăsit", și-a notat Goebbels în jurnal după invazia Uniunii Sovietice. Atacul a anulat toate acordurile, legile și regulile militare de până atunci.

Globul pământesc a început să se rotească mai repede.

Generalisimul care, în pofida avertizărilor, continua să creadă că mobilizarea trupelor

germane la granițe era o exagerare a serviciilor secrete, se retrăsese în dacea lui de la Kunțevo și s-a adresat poporului după aproape două săptămâni, într-o alocuțiune radio catastrofală. O săptămână mai târziu avea să proclame Marele Război Patriotic.

Când fusese detașat, Kostia nu-și imaginase că atacul nemților va prinde total nepregătită acea parte a flotei rusești staționată în vest, la Sevastopol, și că el va fi catapultat, mai curând decât și-ar fi dorit, în epicentrul războiului. Exercițiile navale au fost înlocuite înspăimântător de curând cu acțiuni reale de război, iar Kostia Jashi s-a trezit implicat într-o bătălie care avea să dureze trei zile și în cursul căreia toate navele ancorate în port aveau să fie distruse, iar Sevastopolul îngenuncheat de către nemți.

La începutul lui iulie, Grupul de Armate Nord a pornit către regiunea baltică, iar flota baltică a trebuit să se retragă la Kronstadt. În 16 iulie, Grupul de Armate Centru a ocupat Smolensk. În primele săptămâni, Minsk a încăput pe mâinile nemților. La 16 august a căzut Novgorod și, pe 8 septembrie, nemții au pătruns până la lacul Ladoga și au încercuit Leningradul.

După o săptămână de la începerea războiului, locotenentul Roșu a fost trimis pe front la Minsk.

Succesele Wehrmachtului erau colosale. Statul-major al Armatei Roșii – tot ezitant, fiindcă era prins între frica de Kremlin și nevoia de a acționa rapid – a rămas pasiv. Paralizia Kremlinului a cuprins toată țara. Nenumărați oameni i-au căzut victimă în primele luni de război. Goebbels își nota triumfător în jurnal, în iulie 1941: „Nu mai încape nicio îndoială, mai devreme sau mai târziu Kremlinul va cădea”.

După ce obținuse cu o notă excelentă diploma de constructor naval, Giorgi Alania a fost trimis pe șantierul naval Amurski de la Marea Japoniei. Alania ezitase, nu dorea să ajungă la capătul lumii,

să fie despărțit de prietenul lui cel mai bun, spera să nu fie obligat să rămână acolo mai mult de un an, doi – până la urmă, Marea Japoniei s-a dovedit a fi salvarea lui, fiindcă datorită detașării sale la Amurski a scăpat de război; din moment ce lucra în industria grea, nu avea să fie trimis pe front.

Când nemții au invadat țările baltice și Ucraina, nimeni n-a mai crezut că bolșevicii se vor întoarce, nemții au fost întâmpinați ca eliberatori. Când soldații Wehrmachtului au intrat cu tancuri și camioane în satele ucrainene, țăranii stăteau pe străzi și țineau în mâini pâine și sare, ca simbol al ospitalității.

NKVD-ul, în schimb, s-a întrecut pe sine: în închisori au fost executați deținuții, în spitalele de psihiatrie au fost uciși pacienții. Așa cum mai târziu aveau să dea foc satelor și orașelor – ca nimic să nu încapă pe mâinile nemților.

Relatările din presa sovietică despre crimele naziștilor și zvonurile că evreii fuseseră deja în repetate rânduri concentrați și duși undeva de unde nu s-a mai întors nimeni au fost considerate minciuni și propagandă sovietică. Din acest motiv, mulți evrei au refuzat să fugă. Toți înghițiseră ani în șir minciuni și scorneli, dar minciuna aceasta venită din gura asupritorilor era mai gogonată decât precedentele: în Caucaz și în Ucraina, minoritățile etnice erau recrutate de Wehrmacht și îndeplineau „serviciu militar voluntar”.

Din cauză că mulți funcționari de partid directori și comisari își părăsiseră posturile în primele luni de război, în atmosfera de panică generală, cetățenii s-au simțit lăsați de izbeliște și și-au revendicat drepturi pe care altfel n-ar fi îndrăznit să le ceară: au refuzat să muncească, au jefuit, ba chiar și-au amenințat superiorii. Invulnerabilitatea bolșevicilor era pusă sub semnul îndoielii.

În luna august a aceluiași an, Generalisimul a emis ordinul 270, potrivit căruia orice soldat care

se lăsa luat prizonier era un trădător. Soldații Armatei Roșii mai aveau două posibilități: ori îi lăsau pe nemți să-i împuște, ori erau împușcați ulterior de propriii camarazi.

*

În ziua în care Kostia Jashi a pus întâia oară mâna pe armă pentru a împușca oameni, sora lui de 16 ani a absolvit școala de fete și a fost strânsă în brațe de către Andro, care continua să cioplească în mod compulsiv îngeri de lemn și, între timp, își răsese cârlionții.

În aceeași noapte s-a stins pașnic în somn străstrăbunicul meu, după ce-și revăzuse în carnetul negru rețetele secrete și se crezuse în fabrica de ciocolată, care nu mai exista de trei ani și devenise o cantină de stat cu piure de cartofi și chiftele ieftine. S-a stins, crezându-se într-un trecut dulce, mângâiat de cele mai seducătoare arome din lume, cu mintea plină de planuri pentru viitorul orașului natal, din care dorise să facă o Nisa a Caucazului, înconjurat de cele patru fiice ale sale, toate fermecătoare și pline de cele mai bune speranțe, netulburate de toată tristețea socialistă. Se despărțise încetul cu încetul de prezent, care devenise tot mai subțire și translucid și, în final, se rupsese; bătrân, slăbit, șubrezit, cu rinichii slabi, fără vază și nemângâiat de aroma întunecată a sublimului, în jurul fabricantului de ciocolată se formase o crustă groasă de mâhnire profundă, de nepătruns, imposibil de înmuiat. Familia i-a îndurat cu greu declinul. Și, în pofida strădaniilor Lidei și ale lui Kitty de a-l feri de veștile despre toate grozăviile lumii, nu au reușit să-i înlăture această mâhnire. Întreba întruna de Christine care, după ce fusese desfigurată, nu mai venise în casa părintească. El nu vorbea niciodată despre incident, niciodată despre Ramas, ca și cum Christine nu s-ar fi măritat nicicând, ca și cum n-ar fi pățit nimic. Rămăsese pentru el copila pentru care viața își ținea porțile larg deschise, pentru care

totul mai era încă posibil, iar Lida și celelalte trebuiau să-i facă jocul, trebuiau să proclame trecutul drept prezent și să învețe să-și ascundă față de el mâhnirea și grijile.

Au aprins lumânări din ceară de albine, pe care Lida le ținuse ascunse în camera ei. Lida a stat la căpătâiul lui și s-a rugat ore în șir. În zori l-au trimis pe Andro la oficiul poștal, să expedieze o telegramă la Tbilisi.

Mai târziu au stat la fereastră, au privit strada adormită și Andro a întrebat-o pe Kitty dacă voia să se mărite cu el și să plece împreună la Viena.

La Viena noastră personală, a mai adăugat.

*

Christine, care-și acoperise fața cu un voal pe care și-l împletise iscusit în păr, s-a așezat, în haine de doliu și permanent susținută de sora ei mai mare, lângă geamul compartimentului și și-a sprijinit capul de sticla acestuia. Gara era aglomerată, oamenii forfoteau ca niște furnici harnice. Puștiul care vindea ziare striga cât îl țineau plămânii:

— Război, e război! Fasciștii au invadat Uniunea Sovietică! Generalisimul proclamă Marele Război Patriotic!

Christine încerca să nu-l asculte. Dar Stasia, care se ocupa de geamantane, s-a răsucit brusc și și-a scos capul pe geam, i-a făcut puștiului semn să se apropie, i-a aruncat câteva copeici în mână și a luat ziarul. Cufundată în lectura știrilor, a tras aer în piept de parcă ar fi avut o criză de astm și s-a prăbușit fără vlagă pe banchetă.

— Kostia! a spus Stasia, de parcă l-ar fi avut în fața ochilor, și și-a încleștat degetele pe încheietura mâinii surorii ei voalate. Simon mi-a luat băiatul și nu-l va împiedica să plece la război. Ba va fi chiar mândru de asta. Vai, Doamne, Kostia, băiatul meu!

— Dar nu știm încă nimic. Mâine-dimineață luăm legătura cu Simon și Kostia. Încearcă să te calmezi.

Christine se uita pe geam la peisajul verde, deluros, care trecea prin fața ochilor ei.

Surorile au ajuns în zori în orașul natal, care numai într-o Nisă a Caucazului nu se transformase. Vestea despre război ajunsese până aici, oamenii rătăceau pe străzi, bărbații mai vârstnici stăteau la colț de stradă cu pipele lor și-și aminteau grozăviile războiului precedent, în vreme ce femeile scoseseră măsuțe în fața caselor și se adunau în jurul unor aparate de radio masive, beau cafea la ibric și clătinau întruna din cap. Numai copiii băteau în continuare mingea, se jucau de-a v-ați ascunselea, se fugăreau și făceau o larmă asurzitoare.

Lida stătea lângă sicriul tatălui ei și tăcea, o ființă asexuată într-o rochie neagră de bumbac și năframă neagră. Kitty și Andro stăteau în hol și au început să plângă la unison când au zărit fața voalată a lui Christine, prefăcându-se că plâng după bunicul care în ultimii ani abia dacă mai participase în vreun fel la viața lor, la viața nimănui, de fapt, nici măcar la viața sa.

Oglinzile au fost acoperite, toate icoanele au fost rânduite în jurul sicriului, Lida a chemat în casă până și un preot, îmbrăcat în civil, desigur. Meri a sosit de la Kutaisi cu o expresie nemulțumită care părea să i se fi întipărit pe față, de parcă ar fi vrut să-și învinovățească personal surorile pentru nefericirea ei. S-au adus scaune în jurul sicriului și femeile s-au așezat, bărbații se înghesuiau în hol și-i primeau pe cei veniți să prezinte condoleanțe. Trei nopți au lăsat luminile să ardă, au deschis toate ușile, au dat săracilor de pomană mâncarea de la praznic și lucrurile care-i aparținuseră decedatului.

Pe Kitty și Andro îi trimiteau cu treburi, ba să aducă pâine, ba să aducă vin, nimeni nu avea timp să remarce ochii arzători ai lui Kitty, frământarea din genunchii lui Andro și atingerile doar aparent întâmplătoare dintre cei doi.

— Da, bine. Hai să ne căsătorim, îi spusese Kitty lui Andro în ziua în care fratele ei îndreptase întâia oară arma împotriva unui om, iar bunicul ei murise.

În timpul priveghiului vorbiseră fără încetare, în șoaptă, despre viitorul lor, fiindcă iubirea lor, spre deosebire de a lui Kostia, nu se putea lipsi de vorbe.

Christine cea voalată îi tot chema la ea și-i mângâia pe obraji ca pe niște copii mici.

— Să nu vă fie frică, totul va fi bine, repeta necontenit.

De fapt, ea era cea care se temea. De infinita singurătate care o ținea captivă, de întunericul din care nu scăpase încă, de momentul când Stasia se va întoarce la viața sa și o va lăsa singură cu sine și cu fantomele ei. Se temea de război, dar mai ales de neputința de a ști cum să trăiască mai departe cu o față înjumătățită și o inimă care aparținea unui sinucigaș.

*

Pe 5 iulie – ziua în care nemții au cucerit Sevastopolul – l-au îngropat pe fabricantul de ciocolată între nevasta lui rusoaică și cea georgiană și s-au așezat la masa lungă de lemn, să bea cafea și să discute viitorul familiei Jashi.

— Trebuie să-l aduc pe Kostia înapoi, a spus Stasia deodată și și-a aprins o țigară.

— Calmează-te, Anastasia, Dumnezeu îl va ocroti, e un băiat viteaz, a șoptit Lida.

— Taci din gură! a exclamat Christine și și-a turnat din rachiul pe care-l lăsase cineva pe masa din bucătărie.

Înainte ca Lida să apuce să-și facă semnul crucii și să-i ceară iertare lui Dumnezeu pentru obrăznicia surorii ei, Kitty a spus:

— Ne vom căsători.

L-a privit cu mândrie pe Andro, care stătea tăcut, cu capul plecat și privirea ațintită în podea.

— Ce faceți? a râs Christine.

— Vrem să ne căsătorim și să plecăm de aici, a repetat Kitty.

Atunci Lida și-a făcut în sfârșit semnul crucii și Meri a pufnit disprețuitor, de parcă această declarație ar fi jignit-o.

— V-ați pierdut mințile? a spus în sfârșit Stasia, încă destul de stăpână pe sine.

— Știu că ar fi trebuit să vorbesc cu tine, dar n-am apucat când ai fost aici… a început Andro rar.

— Sfântă Fecioară… a șoptit Lida.

— Mama e moartă, nu-i așa? a întrebat Andro brusc și n-a primit niciun răspuns, doar priviri evazive.

Lida și-a făcut iar semnul crucii.

— E război. Nimeni nu se căsătorește în asemenea vremuri, a spus Stasia.

— Ba poate chiar acum, a răspuns Andro.

— Eu nu știu ce să zic. Dar e viața voastră. Oricum e cel mai prost moment posibil pentru asemenea copilării, a spus Stasia și a ieșit din încăpere.

S-a întors abia a doua zi pe seară. Lida a vrut să plece s-o caute, dar Christine a reținut-o, bănuia că Stasia împrumutase un cal kabardin și plecase să călărească în orașul peșterilor. Probabil în stil masculin.

*

Când Wehrmachtul a trecut Donul, Lida s-a dus într-o mănăstire din Racha, unde avea să petreacă toți anii războiului; casa a fost zăvorâtă, iar Christine, Stasia, Kitty și Andro au luat împreună trenul către capitală.

Sosiți la Tbilisi, s-au instalat cu toții în vila lui Christine, care părea deteriorată și goală în spatele fațadei pompoase, fiindcă tot ce fusese rar și valoros dispăruse în ultimii ani, vândut pe piața neagră. Au trimis telegrame la Leningrad, dar nu au primit niciun răspuns. La Tbilisi domnea panica, circulau zvonuri cum că fasciștii ar pune la cale o operațiune secretă în Caucaz, Hitler ar fi

declarat Caucazul și, mai ales, petrolul de la Marea Caspică drept prioritatea supremă.

În oraș, viața cotidiană a devenit mai silențioasă, mai prudentă, mai ezitantă și mai apăsătoare – dar continua oricum. Agrocombinatele și fabricile lucrau la capacitate maximă. Colhozurile trebuiau să-și dubleze producția. În septembrie au sosit primele vești despre asediul Leningradului. La scurt timp a primit și Stasia o scrisoare de la soțul ei (da, căsniciile durează mai mult decât iubirea, Brilka), în care o înștiința că lui Kostia îi mergea bine, luptase eroic în bătălia pentru Sevastopol și acum servea în flota din Marea Baltică, în joc era apărarea Leningradului. Să nu-și facă griji, corespondase cu Kostia, nu-i lipsea nimic. El însuși se afla momentan la Moscova, comanda o divizie a batalionului 36 infanterie și aștepta să vadă unde va fi detașat.

*

În vreme ce Stasia umbla bezmetică prin cameră, fuma, înjura și încerca să-și înăbușe lacrimile de indignare, Andro se plimba cu Kitty prin Grădina Botanică. Mergeau pe poteci secrete, unde nu era picior de om, se cățărau pe stâncile abrupte. Când s-a lăsat întunericul, s-au așezat lângă cascadă și, când Kitty l-a întrebat dacă nu era timpul să se întoarcă acasă – grădina închidea curând – i-a răspuns că ar putea să rămână acolo peste noapte. Se ocupase el de tot, zisese acasă ceva despre o adunare, astfel încât nu erau așteptați. A întins o pătură, a scos din geantă niște brânză și pâine, a mai pus și o sticlă de vin alături și i-a făcut cu ochiul.

Sigur au ascultat susurul micii cascade, în care-mi plăcea și mie să sar când eram mică, și sigur s-au minunat de cât de mare era luna palidă în septembrie. Sigur erau îmbătați de întoarcerea în capitală, dar, mai ales, îmbătați unul de altul și de atracția fizică pe care o trăiau fățiș și și-o îngăduiau întâia oară. Și sigur a durut-o spatele pe

Kitty de la solul pietros de lângă cascadă, dar sigur nu a deranjat-o câtuși de puțin, fiindcă l-a sărutat pe Andro cum nu-l mai sărutase nicicând și i-a îngăduit s-o dezbrace și s-o pipăie, s-o guste și s-o miroasă, să-i exploreze corpul, a uitat de rușine și a uitat de război. A uitat de armata îngerilor de lemn, care urma să-i protejeze de ceva iminent. Și sigur au sărit apoi, copleșiți și istoviți, în apa cascadei. Eu așa aș fi făcut, Brilka, dacă mi-aș fi petrecut acolo prima noapte de dragoste.

*

După trei zile, Stasia i-a adunat pe membrii familiei Jashi în spațioasa sală de recepții – care nu mai fusese folosită de la moartea lui Ramas și care iarna, fiind prea mare, nu putea fi încălzită – și le-a spus în timp ce-și fuma țigara:

— Nu mai suport. Nu pot accepta ca un afurisit de război să-mi strice iarăși viața. Trebuie să-l găsesc pe Kostia. O să vorbesc cu Simon, să apeleze la relațiile lui și poate va fi posibilă o detașare. Ce caută un georgian la Marea Baltică? Să ni-l trimită înapoi, aici e încă liniște și flota din Marea Neagră nu este una de război. Kostia trebuie să plece de acolo. Dacă-i musai, îl leg fedeleș și-l aduc încoace. Nu-mi sacrific și băiatul. Ajunge, iar voi…

S-a uitat la Kitty și Andro, care ședeau intimidați într-un colț.

— …voi n-o să vă căsătoriți. Nu sunt vremuri de căsătorie. Andro, tu vezi să faci ceva cu viața ta, sunt vremuri grele. Și tu, tu ce vrei să ajungi, Kitty? Să dansezi, să cânți și să țopăi întruna? Crezi că poți trăi din asta? Și să ascultați de Christine. Sunteți destul de mari. N-am poftă să vă tratez ca pe niște copii, numai fiindcă așa vă purtați.

Pe urmă a sărutat pe fiecare cu grijă pe obraz, și-a luat geamantanul ei vechi cu care se întorsese de la Petrograd și a plecat la gară. Toate rugămințile lui Christine, toate amenințările, toate

încercările de a o reține de la primejdioasa călătorie prin Rusia au eșuat jalnic. Nici nu voia să audă cât de aberantă era tentativa ei.

A călătorit amar de zile cu trenuri, vagoane de marfă, autobuze, ba chiar și într-o căruță trasă de un măgar – după cum mi-a povestit – și a ajuns în sfârșit la Moscova, la sfârșitul lunii septembrie. Plouase abundent și orașul se cufunda în noroi. Stasia s-a lăsat dusă de un val de noroi în oraș și în război. Ca atunci, cu aproape 23 de ani în urmă, când plecase pe Șoseaua Armatei, cu speranța de a-l regăsi pe cel cu care fusese recent cununată, și se trezise în toiul războiului civil. Dar acum nu era un război civil, era un război mondial. Acum nu-l căuta pe bărbatul, ci pe fiul ei. Acum își pusese în cap să-l găsească fără să mai aștepte doi ani, acum – și de-ar fi să se sfârșească lumea – călătoria ei se va încheia cu bine.

Stasia nu avea de unde știi, Sovinformul nu dezvăluia informațiile potrivit cărora, în momentul acela, pe teritoriul sovietic erau deja jeliți peste un milion de morți.

Pentru pace a fost creată Arachetas Ovietică.

Lui Simon Jashi nu i-a venit să-și creadă ochilor când a văzut-o pe nevastă-sa stând în fața lui în vechea cazarmă. A clipit de câteva ori, ca să se asigure că nu avea cumva de-a face cu stafia Stasiei. Ea se schimbase. Avea umerii lăsați, părea mai scundă, de parcă nenorocirea surorii ei, depărtarea de copii și lipsa unei vieți conjugale ar fi micșorat-o. Gambele odinioară de oțel erau mai puțin musculoase, spatele nu mai era drept și încordat ca înainte, buzele se decoloraseră, iar ridurile din jurul gurii erau evidente. El a încercat s-o strângă în brațe, dar îmbrățișarea s-a dovedit dificilă, mai artificială decât bănuise. Simon uitase cum era să simți.

— E o mare tâmpenie ce ai decis! i-a declarat soției sale după ce Stasia i-a adus la cunoștință intenția ei. În caz că nu ți-a ajuns încă la ureche, suntem în plin război mondial, Stasia. Și nu mă pune pe mine dracu' să-i fac rost de o adeverință falsă. Doar suntem Armata Roșie, nu o gașcă de amatori. O mierlim cu toții dacă pierdem, nu înțelegi? Devenim sclavi, pierdem tot ce avem, nu doar libertatea, ci și viitorul, țara, patria.

— Eu mai bine sunt sclavă și știu că băiatul meu trăiește, decât să fiu o femeie liberă cu un fiu mort, a exclamat ea teatral.

— Stasia, ascultă-mă! Kostia e la marină. E marinar cu trup și suflet. El a vrut asta. E adult. Își slujește patria. Chiar de n-ar fi așa, nimeni n-ar trimite un marinar capabil la o flotă neînsemnată din punct de vedere strategic, cum e flota din Marea Neagră. Nu mai durează mult și toți bărbații

tineri vor fi mobilizați. La asta se va ajunge și în Georgia. Nu te amăgi singură, nu se va încheia prea repede. Trebuie să facem tot ce ne stă în putință pentru a câștiga acest război.

— Nu e adult, nu e…

Stasia clătina întruna din cap, de parcă singura propoziție din gura bărbatului ei pe care o înțelesese ar fi fost cea despre vârsta lui Kostia.

— Va reuși. Va lupta. Nu se va lăsa înrobit, e un model de vitejie și loialitate. Să-l fi văzut la parada de absolvire, cum a…

— Tu nu înțelegi. *Tu* nu înțelegi, Simon, nu eu.

Stasia a tras din țigara ei fără filtru și a fluturat din mână să alunge fumul.

— Trebuie să părăsești negreșit orașul, Stasia. Noi facem tot ce putem, dar se poate întâmpla ca Moscova să fie evacuată. Trebuie să te întorci la Tbilisi, cât se mai poate.

Simon a mai făcut o încercare să cuprindă cu brațele spatele Stasiei. De data aceasta a reușit ceva mai bine. Pe când se lăsa îmbrățișată de soțul ei, Stasia s-a întrebat de ce nu-și făcea tot atâtea griji pentru bărbatul ei ca pentru fiul lor. S-a rușinat la acest gând și s-a eliberat din îmbrățișare.

Locotenentul Roșu a insistat, a încercat s-o facă să se răzgândească, a îmboldit-o să se întoarcă acasă, dar Stasia repeta neîncetat că trebuia să-l vadă măcar o dată pe Kostia înainte de a porni înapoi spre casă. Trebuia măcar să încerce să vorbească cu el. Însă Kostia se afla deja pe lacul Ladoga, în infanteria marină, unde trebuia să asigure aprovizionarea pe Autostrada Militară nr. 101, care avea să intre în analele istoriei sub numele de Strada Vieții.

Stasia a rămas la Moscova.

A rămas și le-a gătit soldaților ciorbă de cartofi, în cantina cazărmii.

*

Campania de vară triumfală a nemților părea aproape ireală. Succesul operațiunii Barbarossa îi

confirma lui Hitler credința într-o victorie apropiată asupra Kremlinului. Grupul de Armate Centru începuse înaintarea către Moscova. În toamna anului 1941, Armata Roșie s-a regrupat și a plănuit contraatacuri. Sub comanda generalului Jukov au fost înființate 70 de divizii noi, toți dezertorii și răzvrătiții trebuiau împușcați pe loc. Noroaiele de toamnă, care făceau drumurile impracticabile, au făcut o mare favoare Moscovei și întregii Armate Roșii. Înaintarea Wehrmachtului s-a amânat cu săptămâni bune, combustibilul, muniția, orice fel de provizii, îndeosebi uniformele de iarnă ale soldaților, se împotmoliseră pe drum.

În cartierele orașului așteptau deja batalioanele muncitorești. Și, în vreme ce Stasia încă mai spera să-și întâlnească fiul, Andro Eristavi a fost chemat sub arme. Majoritatea soldaților georgieni mobilizați în iarna lui 1941 au fost trimiși să apere frontul de vest și au ajuns în Kerci, Crimeea.

*

De când plecase soră-sa, Christine făcea dovada unei discipline remarcabile. De parcă abia ar fi așteptat să fie lăsată singură cu doi adolescenți, a revenit din lumea ei paralelă, a vișinatei și ariilor de operă, la realitatea sordidă încărcată de griji și în fiecare zi făcea un plan pentru întreaga familie, după care se rezolvau treburile zilnice: menajul, ridicarea rațiilor de alimente, adunarea de donații.

În vreme ce Andro era voluntar la oficiul poștal, Kitty o ajuta pe Christine să colecteze tifon și pansamente pentru front și sădeau împreună legume în grădină, fiindcă rațiile nu le ajungeau nici pe departe. Războiul părea să-i fi redat lui Christine un sens în viață. Andro și Kitty își vedeau de treburi mereu înlănțuiți, ca siamezii, își aruncau ocheade, chicoteau, se ciupeau, se luau întruna la întrecere: cine ajunge primul la intersecție, cine ajunge primul la intrare, cine sădește mai multe legume, cine adună mai multe donații.

— Pentru soldații noștri! Donații pentru soldații noștri! Le trebuie haine groase de iarnă, șosete, lenjerie de corp, cămăși. Orice e binevenit!

Kitty se îmbolnăvise de gripă, așa că Andro stătea singur lângă cutia mare de carton din fața ceainăriei și-i îndemna pe oameni cu strigăte și zâmbete prietenoase să doneze pentru front. La un moment dat s-a trezit cu un domn distins în fața lui, care i-a întins mâna:

— Respectele mele, tinere! Atâta zel! Asta numesc eu adevărat patriotism. Alții de vârsta dumitale lenevesc și se gândesc numai la distracții, habar n-au ce înseamnă să porți un război, în vreme ce dumneata – jos pălăria!

A făcut o plecăciune afectată, a scos din servietă o donație învelită în hârtie de ziar și a așezat-o grijuliu în cutia de carton a lui Andro.

Domnul părea străin, deși vorbea georgiana la perfecție. Purta un costum în dungulițe, care-i venea ca turnat, și o pălărie cu o croială neobișnuită, cu un ornament verde-închis. S-a prezentat drept David.

— Ar trebui să ajungă pe moment.

S-a arătat interesat de figurinele cioplite pe care le avea Andro și i-a ținut un lung discurs despre curentele artistice moderne. Vorbea despre arta europeană, menționa nume pe care Andro nu le cunoștea, impresionându-l astfel și mai mult.

Domnul distins trebuie să-i fi părut lui Andro ca venit de pe o altă planetă.

— Da, există multe lucruri interesante pe lume, dar din păcate noi, aici, nu prea aflăm de ele, nu-i așa, Andro? și-a încheiat domnul monologul și tânărul a rămas că trăsnit, fiindcă nu-i spusese numele său.

N-a mai apucat să-l întrebe de unde-i cunoștea numele, fiindcă străinul a așezat o cutie de chibrituri pe marginea cutiei de carton a lui Andro și și-a văzut de drum fără să-și ia la revedere. Andro a luat cutia de chibrituri și a examinat-o. Pe

verso a găsit ce căuta: o adresă notată cu litere mărunte, greu lizibile.

Totul i s-a părut neînchipuit de misterios. Trei zile a umblat cu cutia de chibrituri în buzunar și nu i-a povestit nici măcar lui Kitty despre întâlnirea lui stranie. Și-a imaginat tot soiul de aventuri în care putea fi amestecat domnul distins. S-a întrebat ce putea dori de la el un domn atât de cosmopolit și, în fond, de unde-l cunoștea. După trei zile, când nu și-a mai putut înfrâna curiozitatea, s-a dus la adresa indicată. O scară în spirală conducea la o mică mansardă. Acolo l-a întâmpinat domnul, de data aceasta într-un costum bleumarin și cu un pahar de coniac în mână, o băutură pe care Andro o știa numai din cărți.

— Ești un băiat deosebit. Întrunești mai multe calități *necesare:* tact, curiozitate, ai și bune maniere, aspiri la ceva mai înalt și ești loial. Din păcate, nu trăim vremuri în care asemenea calități să fie apreciate. Bădărănia, trădarea și lăcomia sunt la ordinea zilei.

Bărbatul a trecut rapid la subiect, poate puțin prea rapid după gustul lui Andro. Nici nu se instalaseră bine în fața unui șemineu faianțat și tânărul abia gustase din coniac, când domnul a început să-i vorbească.

— Ideile socialiste au fost trădate. Noi am fost trădați. Și acum trăim în război, deși am dorit pacea. Trăim în sclavia împotriva căreia am luptat, trăim în dictatură, tinere, deși am tânjit după libertate. Idealurile noastre au fost violate.

Domnul a dat din cap cu subînțeles, de parcă astfel ar fi dat mai multă greutate spuselor sale. Andro tăcea și privea în jos, se simțea penibil și prost, nu voia să pară naiv și ignorant. Tăcând, putea măcar să lase impresia că medita profund la ceea ce auzise.

— Dar speranța nu este încă pierdută, a continuat domnul și de data aceasta suna de parcă ar fi ținut o cuvântare în fața unui public numeros.

S-a ridicat și a venit lângă Andro.

— Există o posibilitate de a învinge această violență și de a clădi o Georgie liberă, din care să putem călători ca pe vremuri, fără niciun impediment, la Paris sau Viena. Dar pentru asta avem nevoie de oameni buni. Dumneata vrei să ajungi în Europa, nu-i așa?

Coniacul îi era servit cu generozitate.

— Avem nevoie de oameni care să știe ce este de făcut și dumneata îmi pari un astfel de om, tinere. Dacă vom *câștiga* acest război, ne putem îngropa toate speranțele, toate idealurile noastre vor pieri, granițele se vor închide. Mă înțelegi?

Andro, buimăcit de alcool, dădea din cap cu subînțeles. A ridicat privirea și i-a întors stăpânului casei zâmbetul larg.

Locuința era amenajată auster, nu se potrivea deloc cu aura cosmopolită a acestui David. Poate era un soi de disimulare, s-a gândit Andro. Se simțea chemat să realizeze ceva important și, chiar dacă nu știa exact în ce consta sarcina lui, era în orice caz palpitant. Ceva îi spunea că nu avea voie să-l dezamăgească pe acel domn.

Acesta perora despre libertate și valori, despre granițe și oprimare. Vorbea despre Europa, menționa nume și locuri care în urechile lui Andro sunau ca niște formule magice, atât de îndepărtate, inaccesibile și romantice. Locuri pe care-și dorise întotdeauna să le viziteze, locuri despre care-i vorbise lui Kitty de atâtea ori extaziat, dar în gura acestui domn păreau atât de familiare, deloc îndepărtate, deloc inaccesibile. De parcă tocmai s-ar fi întors de la o plimbare prin Montmartre și imediat îi va propune lui Andro să-l însoțească în următoarea lui escapadă într-acolo.

Cu domnul acesta era atât de ușor să-ți imaginezi mesele de joc din Baden-Baden, localurile de dans din Paris și cafenelele din Viena. Domnul elegant continua să-i vorbească, îi hrănea imaginația cu imagini splendide, atotpromițătoare,

și-i garanta *Viena,* libertatea, îi garanta perspective formidabile. Putea să profite de talentul lui și să aspire la o carieră în sculptură. Putea studia în Europa.

— Nemții au aspirat la libertatea Georgiei. Ei știu foarte bine că leagănul rasei și civilizației noastre este Caucazul.

Bărbatul vorbea acum în șoaptă. Se așezase iarăși vizavi de Andro și îl privea în ochi.

— Dumneata ai auzit de *Legiunea Georgiană,* tinere?

Andro a clătinat din cap.

— Sunt bărbați care luptă din străinătate, îndeosebi din Berlin, pentru o Georgie liberă. În ultimii ani au avut întrevederi secrete cu nemții, ei ne-au asigurat că, de îndată ce Uniunea Sovietică va fi învinsă, noi vom fi liberi. Vom forma un stat autonom în cadrul Marelui Imperiu German și vom primi ceea ce ni se cuvine, dacă mă înțelegi.

Andro a încuviințat cu prudență, deși nu știa dacă înțelesese bine.

— Dumneata ne poți ajuta, Andro. Ne poți ajuta să câștigăm acest război, să modelăm viitorul acestei țări. Poți fi liber, tinere. Ai fost chemat sub arme, nu-i așa?

Din nou s-a mirat Andro că domnul era atât de bine informat. De data aceasta a dat din cap aprobator, cu fermitate.

— Vei fi trimis în Crimeea. Acolo vei fi contactat și ți se vor da sarcini precise. Fiindcă nu ai experiență militară, vei fi probabil inițiat în telecomunicații. O sarcină foarte importantă, tinere. Peste câteva luni te vom aduce în Europa. De acolo vei putea opera împreună cu noi. Avem celule pretutindeni. În întreaga Europă occidentală și, curând, în întreaga lume. Iar când se va sfârși totul, vei putea călători oriunde vei dori.

Andro, care se cherchelise între timp și se îmbujorase, s-a aplecat puțin în față și și-a golit ultima picătură de coniac.

— Ce tare, a spus zâmbind. Dar cu nevastă-mea ce se-ntâmplă?

— Ai nevastă? s-a minunat domnul distins.

— Da, curând va fi nevasta mea.

— Aha, înțeleg. În calea iubirii nu trebuie să existe obstacole. Te asigur că, de îndată ce vei sosi în Europa și-ți vei începe activitatea, o vom trimite la tine. Dar e nevoie de timp pentru toate acestea. Suntem în miezul lucrurilor. Mai avem multe de făcut și orice mână de ajutor contează, Andro. Îi vom procura documente false nevestei dumitale și o vom scoate din țară – sub cea mai înaltă protecție, se înțelege.

— Sunteți un soi de spioni? a întrebat Andro și a râs timid.

Îl durea capul. Încerca să interpreteze spusele bărbatului. Încerca să-i cântărească propunerea. Domnul distins l-a bătut pe spate.

— Noi facem ce avem de făcut pentru o Georgie liberă.

— Dar asta înseamnă că dumneavoastră colaborați cu fasciștii? De ce să vrea fasciștii să facă taman din Georgia o țară liberă?

— Ascultă-mă, Andro, ascultă-mă cu atenție.

Bărbatul s-a așezat iarăși pe brațul fotoliului lui Andro și i-a vorbit de data aceasta cu ceva mai multă severitate.

— Numele Shalva Maglakelidze îl vei fi auzit și dumneata. Unul dintre primii democrați georgieni și reputat general. A fost guvernator general în Tbilisi înainte de Revoluție. După ocuparea Georgiei a părăsit țara și a emigrat la Berlin. Acolo a înființat în 1924 organizația de rezistență Comitetul Georgian „Gheorghe cel Alb”. Această organizație urmărește eliberarea Georgiei din mâinile ocupației. Când a început războiul, a mai înființat la Berlin și Comitetul Național Georgian și a încheiat un acord cu ministerul Reichului, potrivit căruia Georgia va primi statutul de țară liberă în cadrul Marelui Imperiu German.

Maglakelidze a adunat în jurul său cei mai buni soldați georgieni din exil și s-a alăturat Wehrmachtului. În curând, Legiunea Georgiană va număra 13.000 de soldați, împărțiți în 12 batalioane distincte. La Legiunea aceasta aderă zi de zi tot mai mulți dezertori din Armata Roșie și prizonieri de război. Iar Maglakelidze a fost deja promovat la gradul de general-maior.

— Cred că ar fi mai bine să plec…

Andro s-a ridicat și a început să-și caute pălăria. Domnul rămăsese nemișcat pe brațul fotoliului și nu-l scăpa din ochi.

— Mama dumitale a murit, Andro. A fost împușcată ca o târfă de doi bani. Pot să-ți dau detaliile în scris, dacă te interesează. Pot să-ți spun și cât a costat cartușul pe care l-au folosit pentru a o omorî. A fost împușcată fiindcă voia să rămână liberă într-o țară liberă.

Andro, care ajunsese deja la ușă, s-a răsucit încet și l-a privit în față. Transformarea bănuielii în certitudine l-a cutremurat și i-a schimbat pentru totdeauna viitorul.

*

Cu câteva zile înainte de sfârșitul anului, Andro urma să plece din Tbilisi împreună cu alți soldați, către Crimeea. Harkovul era ocupat de nemți și zvonurile se întețeau că, peste puțin timp, Wehrmachtul va ajunge și în Caucaz.

În noaptea dinaintea plecării, Andro s-a strecurat în camera lui Kitty, a trezit-o și i-a destăinuit planurile sale. Kitty a reacționat aproape isteric și a încercat să-l convingă să nu-și asume acest risc, era prea periculos și el era prea neexperimentat, Roșiii puteau afla oricând și pune mâna pe el. Și atunci n-ar mai avea scăpare. Kitty nu dorea în niciun caz ca fasciștii să câștige războiul, nu dorea un stat autonom în cadrul Marelui Imperiu German. Era o iluzie că victoria fasciștilor va aduce libertate Georgiei. Să nu fie naiv, să-și bage

mințile în cap. Se expunea pe sine și întreaga familie unei mari primejdii.

Totul era în regulă, insista Andro. Doar era și în interesul domnului distins ca el să nu fie demascat. Dar, văzând că ea nu acceptă în ruptul capului ideea, a început să țipe, a scuturat-o și a stăruit că trebuie să aibă încredere în el. Într-o țară în care mama lui fusese împușcată ca o vită bolnavă, într-un asemenea sistem, el nu avea viitor. Mai bine își risca viața pentru o speranță, decât să piară în această mlaștină.

Kitty îl privea cu ochii mari. Nu-l mai văzuse niciodată să-și iasă din fire în asemenea hal. Ca un copil mic, și-a lipit în cele din urmă capul de pieptul lui. Încercările ei de a-l consola s-au transformat curând în sărutări pătimașe și s-au sfârșit în pat.

— Și, de îndată ce se va putea, te vor contacta și vei veni la mine, a spus Andro încet, gol, ghemuit lângă Kitty. Vii, da? Da? Promite-mi!

O privea intens, așteptând răspuns.

— Da. Da, vin, a spus ea și i-a pus degetul arătător pe buze.

Era prima oară când visurile lui o înfricoșau.

*

Lumea se prinsese în horă, scheletele de sub pământ dădeau ritmul. Trandafirii nu mai înfloreau decât în negru. Toate drumurile erau ca niște poduri suspendate, clătinându-se, gata să se prăbușească. Până și zăpada căpătase o tentă albăstruie. Cerul era perforat; puteai să vezi găuri de gloanțe la orizont, iar soarele strălucea fără vlagă și nu mai împrăștia căldură.

Copacii își vorbeau șoptit și se spânzurau unul de crengile celuilalt. Păsările cădeau din cer, fiindcă priveliștea horei le dezvăța de zbor, iar copiii se maturizau peste noapte și curățau grenade. Lacrimile deveniseră rare și prețioase. Doar grimasele erau gratuite.

Ciocolata era acum doar o amintire din alte vremuri; fără ciocolată, oamenii uitau dulceața, fără dulceață uitau copilăria și fără copilărie uitau începutul, iar fără început nu mai vedeau sfârșitul.

Vocea Uniunii Sovietice, vocea Sovinform, vocea lui Iuri Borisovici Levitan răsuna în eter, relata neobosită – imposibil de confundat, omniprezentă – despre orori care, în gura lui, păreau mai puțin oribile. Vocea lui – credea însuși Generalisimul – insufla încredere națiunii. Levitan vorbea și vorbea: … *Nemții au fost alungați din Rostov. Victorii la lacul Ladoga, se poate circula din nou pe Strada Vieții. Gerul oprește frontul. Nemții atacă din sud, trec Volga. Nemții se apropie de Stalingrad. S-a dat ordinul: niciun pas înapoi. 240.000 de soldați germani încercuiți…*

Și zăpada cădea și se prefăcea în cioburi, iar fantomele colindau peste coline și rosteau rozariul pentru cei care muriseră degerați.

În Germania nu poți să faci revoluție, astaar î

n
s
e
m
n
a
s
ă
p
ă
ș
e
ș
t
i
p
e
g
a
z
o
n
.
V
L
A
D
I
M
I
R
I
L
I
C
I
L
E
N

I
N

La sfârșitul lui septembrie, locotenentul Roșu a fost trimis la Kamîșin pe Volga, iar Stasia i-a telegrafiat surorii ei la Tbilisi că nu putea părăsi Moscova; drumurile erau impracticabile, iar Kostia era probabil staționat la Leningrad. Rămăsese singură în cazarma din Moscova și, încetul cu încetul, își dădea seama de absurditatea intenției sale. Să ajungă până la Kostia la Leningrad i se părea acum o dorință aberantă. Se întreba cum de putuse să fie atât de nesăbuită să-și abandoneze fiica și pe Andro.

Simon îi promisese înainte de plecare că o va scoate din oraș cu prima ocazie, pentru a putea porni spre casă. Dar, în condițiile date, și asta i se părea imposibil de realizat: nimeni nu-i mai putea garanta în acel moment o plecare în siguranță. Iarăși era captivă într-un teatru de război și se temea pentru familia ei, suferea de frig și foame și se întreba cum de putuse să fie atât de proastă. De ce toate încercările ei de a-și aduce familia laolaltă sfârșeau într-un război?

De data aceasta, Stasia era mai bine pregătită decât odinioară, în Petrograd. Știa la cine să apeleze pentru a-și procura mărfuri de pe piața neagră, știa cum să se poarte cu soldații rămași, știa care superiori îi erau favorabili bărbatului ei și cine îi era îndatorat lui Simon. A putut într-adevăr să rămână să locuiască singură în camera din cazarmă. Dădea o mână de ajutor în bucătărie, cârpea și cosea mantale și cămăși, uniforme. Dar gândul ei principal era cum să fugă din acest oraș-mamut nesigur.

Christine nu-i spusese nimic despre mobilizarea lui Andro. Dar Stasia bănuia că va fi trimis cât de curând pe front – iar el, spre deosebire de Kostia, nu era un luptător. Stasia se gândea necontenit și la Sopio și i-a cerut iertare prietenei sale că nu

rămăsese la Tbilisi și nu avusese mai multă grijă de Andro.

Când au căzut primele bombe și i-au făcut urechile să țiuie, când s-a aflat întâia oară într-unul dintre adăposturile antiaeriene amenajate în stațiile de metrou, atunci a știut că nu doar că nu-și salvase băiatul, nu-și protejase fiul adoptiv, ci propria-i viață era în pericol. Atunci i-a intrat frica în oase. Brusc nu mai era o spectatoare, participa de mult la acest spectacol necruțător, iar de la grelele încercări din Petrograd trecuseră deja mulți ani.

O jumătate de milion de locuitori, majoritatea femei, ridicau fortificații la marginea orașului. Pentru a le camufla de atacurile aeriene ale nemților, fațadele erau zugrăvite și acoperite minuțios cu vopsea.

Iar Stasia râdea de sine, un râs cinic, brutal – cât de naivă fusese să creadă că poți să scoți războiul din ființa altcuiva, când, în mod fatal, trebuia să devii tu însăți parte a războiului.

A început mobilizarea în masă. Cot la cot cu alte femei, Stasia căra saci cu nisip, la nevoie se alătura la ridicarea a încă unei baricade și acoperea ferestrele, fiindcă se impunea întuneric absolut în timpul atacurilor aeriene. Câteva neveste de soldați din Armata Roșie au ajuns cu copiii lor în cazărmi. Bărbații fuseseră transferați. În nopțile acelea sumbre, Stasia stătea în bucătăria cazărmii în fața unei mâncări de varză sau de cartofi și nu-i venea să creadă cât de real părea gândul că nu va mai scăpa de acolo, nu-și va mai revedea niciodată copiii, sora, soțul.

Ploaia abundentă încetase, noroaiele se uscau și nemții înaintau spre Moscova. Când a început evacuarea orașului, a fost panică generală. Oamenii, ca scoși din minți, ardeau documente pe străzi. Bărbații inapți pentru serviciul militar erau puși să mineze clădirile importante. Îi vedeai pe trotuar, cu explozibil în mâini, prudenți ca niște

jongleri, de parcă ar fi făcut parte dintr-o coregrafie elegiacă și în același timp macabră (la demolarea, în 2005, a Hotelului Moscova, în beciul acestuia s-a găsit peste o tonă de explozibil).

Cadavrul lui Lenin a fost scos din mausoleu, Kremlinul a fost zugrăvit în verde. Pe străzile care duceau afară din oraș s-au înălțat baloane captive, care să împiedice trecerea avioanelor la altitudine joasă. În arhive ardeau acte. Toate fabricile, școlile, instituțiile erau închise și, până la urmă, s-a sistat și circulația mijloacelor de transport în comun.

Gările erau arhipline: trenurile plecau către Kîrgîzstan, Tatarstan, Kazahstan, către locuri de care nu se mai auzise până atunci, departe, foarte departe, călătorii de zile întregi pe calea ferată, de săptămâni întregi cu vaporul pe mare. S-au întocmit liste pe categorii profesionale și li s-au repartizat zone de evacuare. Membrii Partidului Comunist, Uniunea Scriitorilor, Academia de Științe, medicii, botaniștii, inginerii, chimiștii, fizicienii, mecanicii de locomotivă, ba chiar și ansambluri de suflători, au fost împărțiți pe trenuri. Cei privilegiați ajungeau mai iute la rând, cei care nu aveau cine știe ce trebuiau să aștepte, să se îmbulzească, să-și găsească măcar un loc în picioare într-un vagon, în lipsa unui bilet cu loc.

Stasia, pe care o trăgeau după ele alte femei din cazarmă, s-a afundat în mulțime, s-a pierdut, a reapărut, cineva a smucit-o de mână, i-a dat iar drumul. Biletul de evacuare către Tatarstan era în pașaportul din buzunarul interior al paltonului. La Gara Kazan, gloata forma un singur corp uriaș, cu două brațe și două picioare supradimensionate, cu un bust amorf și un cap monstruos. Stasia s-a oprit, s-a desprins de celelalte femei, care se grăbeau să ajungă cu copiii și geamantanele lor pe peroane, atenția i-a fost atrasă de un grup mai mic, diferit de

toate celelalte, iar privirea i-a rămas pironită asupra lui.

Oamenii aceștia urcau în vagoane cu o eleganță și o lentoare aproape nefirești, se ajutau reciproc cu bagajele, priveau întruna în jur, de parcă le-ar fi părut rău că părăseau orașul. Stasia l-a întrebat pe un bărbat cărei categorii profesionale îi aparțineau și el i-a răspuns iritat că erau dansatorii din Bolșoi.

Nu-și putea desprinde privirea de la dansatori. O femeie tânără și delicată a zărit-o și i-a făcut un semn cu mâna. Stasia s-a dus mai aproape.

— De la ce teatru sunteți? a întrebat tânăra și i-a dăruit Stasiei un surâs empatic.

Să audă această întrebare din gura unei balerine de la Bolșoi i-a produs Stasiei un fior copilăresc de bucurie, preț de-o clipă inima i s-a umflat în piept de mândrie. O credea dansatoare! Stasia și-a plecat capul rușinată și a mormăit numele unui oraș de provincie.

— Nu contează. Noi, artiștii, trebuie să fim uniți în aceste vremuri cumplite, nu-i așa? a încurajat-o tânăra balerină pe Stasia și a invitat-o cu un gest să urce. Aveți la dumneavoastră biletul de evacuare? Vă găsim noi un loc, stați liniștită.

A fost cât pe-aci să dea curs invitației și să urce în trenul cu care nu era autorizată să călătorească. Pe moment s-a lăsat purtată de iluzia ei, a făcut atât de ușor legătura cu trecutul, și-a imaginat că avea iar 17 ani, că Parisul și *Ballets Russes* o așteptau, că trebuia doar să se străduiască și să ia suficiente lecții de dans pentru a putea interpreta rolul Șeherezadei la *Théâtre du Châtelet.*

Și-a dus mâna la piept și a simțit acolo, sub combinezon, un obiect greu, pe care-l avea mereu la ea și care-i procura o stare bizară de calm: ceasul de aur al Theklei. A făcut un pas înapoi, a înregistrat privirea intrigată a dansatoarei, a clătinat din cap zâmbind și mulțumind și s-a afundat din nou în mulțime.

O nevastă de ofițer din cazarmă o zărise și-i făcea cu mâna.

— Grăbește-te, Stasia. Trenul e deja plin, hai odată!

Dar Stasia a simțit deodată un gol lăuntric înspăimântător. O nepăsare atotcuprinzătoare. De mai multe ori a întors capul, a încercat să surprindă privirea dansatoarei, însă se îmbulzea prea multă lume între ele.

De ce Dumnezeu să plece ea în Tatarstan?

Singura destinație rezonabilă era acasă. Nu dorea să urce în acest tren, nu dorea să gonească după o viață greșită. Ar fi trebuit să aibă viața care s-o fi condus la trenul dansatorilor, nu la trenul spre Kama, Tatarstan. Nu într-acolo. Locul ei nu era acolo. Și nu era nici aici.

Nevasta de ofițer îi tot făcea cu mâna, a și strigat-o de câteva ori, dar Stasia i-a întors spatele și și-a croit drum prin mulțimea din sala de așteptare, a ieșit afară, unde aerul era răcoros și ziua cenușie, a mers orbește pe străzi, încotro o duceau picioarele, cât mai departe de gara aceasta, cu trenurile ei ticsite. Își ducea valijoara cum și-ar duce un rege abdicat sceptrul. Când a ajuns pe o alee lată, înfricoșător de pustie, au început să urle sirenele, dar nici măcar atunci n-a simțit nimic.

A cotit într-o stradă lăturalnică și s-a așezat în pragul unei case. Și-a scos din geantă o țigară și a aprins-o. A ridicat privirea la cer. Nu se vedea niciun bombardier. Tot era bine. Măcar atât.

*

Într-un alt oraș, o altă femeie se așeza și ea în acel moment și ridica privirea la cer. Însă orașul acesta era deja rupt de lume de luni întregi, iar supraviețuirea însemna un miracol. Femeia era slabă, mai înaltă decât Stasia, cu un ten măsliniu, osoasă ca Stasia, dar părea mai în vârstă, bolnăvicioasă, și în părul ei negru ca smoala se amestecau șuvițe cărunte. Purta un pardesiu cârpit și avea mâinile pline de pământ. Obrajii îi erau

scofâlciți, buzele, uscate și crăpate, degetele nu mai purtau niciun inel. Tocmai recoltase împreună cu alte femei legume într-unul dintre parcurile publice și se așezase istovită pe pământul jilav. Iarna trecută slăbise 11 kilograme, vânduse tot ce avusese mai de preț: pianina, care nu fusese însă întrebuințată pentru muzică, ci ca lemne de foc. Nici plăcile de gramofon nu mai existau, fiindcă, de când începuse blocada, nu mai suporta muzica; o făcea vulnerabilă și nu-și putea îngădui asta.

Supraviețuise deceselor în masă. Supraviețuise foametei. Supraviețuise reducerii rației de pâine la 200 de grame. Supraviețuise priveliștii corpurilor degerate și înfometate de pe străzi. Văzuse oameni care-și mâncau pantofii, câinii sau pisicile, clei și ciori. Supraviețuise miilor de bombe aruncate peste oraș de la începutul blocadei. Dar muzicii nu i-ar supraviețui. Muzica, era convinsă, i-ar strânge atât de insuportabil inima care mai bătea încă surd, încât ar muri pe loc.

Nefiind măritată, neavând copii, nefiind nici handicapată sau rănită, se afla undeva la coada listei pentru evacuare. Trebuia să se pregătească pentru următoarea iarnă alături de cei 700.000 de oameni care mai rămăseseră în oraș. Iarna trecută se întipărise cu o asemenea cruzime în memoria locuitorilor, încât acum se pregăteau cum puteau, mecanic și amorțiți, pentru următoarele orori. Fiindcă nimeni nu se îndoia că ororile se vor repeta în toată măreția lor zdrobitoare. Și-a privit mâinile înroșite, crăpate, murdare. Trăia în prezent. În momentul acesta. S-a întrebat, ca de atâtea ori, dacă știa de fapt de ce se lupta cu atâta înverșunare, cu atâta încăpățânare, să rămână în viață.

*

Termometrul indica minus 34 de grade. Cu o zi înainte, Generalisimul dăduse ordin să înceapă contraofensiva, sub conducerea lui Jukov. Pe 6 noiembrie ținuse un discurs solemn în metroul

moscovit, lăudând tenacitatea populației sovietice și rezistența Armatei Roșii. A doua zi s-a organizat în Piața Roșie o paradă de aniversare a Revoluției din Octombrie. Armata rusă a defilat cu sau fără uniforme de iarnă, cu sau fără căști. (Se spune că, după încheierea războiului, generalul Eisenhower i-ar fi reproșat indignat mareșalului Jukov că a dus la irosirea atâtor vieți omenești. Jukov ar fi replicat zâmbind: *Nu-i nimic, or să nască rusoaicele alții.*)

La sfârșitul lui noiembrie, nemții mai aveau doar 20 de kilometri până la Moscova. Pe 2 decembrie, un batalion de tancuri a pătruns într-o suburbie a Moscovei, puteau vedea deja Kremlinul prin binocluri. Puterea simbolică a acestei acțiuni a declanșat o adevărată euforie printre soldații germani, primejdiile iernii rusești păreau alungate de bucuria iminentei cuceriri a Moscovei. În metropolă circula zvonul că însuși Hitler ar fi cerut să se compună un marș care să răsune în momentul capitulării orașului.

Dat fiind că NKVD era acum în măsură să confirme că Japonia nu pregătea un atac împotriva Uniunii Sovietice, mai multe divizii au fost retrase din nord și trimise către capitală. Infanteria înainta spre Moscova pe schiuri și rachete de zăpadă. Parașutiștii sovietici au aterizat la Iuhnov în noaptea de 5 decembrie, căile ferate și șoselele importante au fost întărite și ocupate. Simultan a început contraofensiva din vest.

Wehrmachtul nu se așteptase la o contralovitură atât de puternică și a acționat întârziat și necoordonat. Nu mai era timp. Abia în seara de 6 decembrie, grupul de armate a primit ordinul de a evita ciocnirea.

Pe 7 decembrie, Sovinform a mai adus o veste senzațională, de data aceasta din cealaltă parte a lumii: japonezii atacaseră baza navală Pearl Harbor, de lângă Honolulu. Drept urmare, SUA au declarat război Japoniei, devenind astfel parte oficială a omniprezentei apocalipse. Hitler, de

teamă să nu piardă alianța cu Japonia, a declarat război Statelor Unite.

Hitler a dat ordinul de retragere din Moscova abia pe la mijlocul lunii ianuarie, dar trupele suferiseră deja pierderi imense, cauzate nu doar de gloanțele și grenadele rusești, ci mai ales de temperaturile extrem de scăzute din acea iarnă. La retragere, soldații germani s-au văzut nevoiți să abandoneze aproape întregul material de război, fiindcă nu mai dispuneau nici de cai, nici de vehicule și combustibil pentru un transport ordonat. Soldații, înghețați și descurajați, au părăsit orașul cântând cu glasuri stinse:

La porțile Moscovei stătea un batalion.
Ultimii soldați din divizia a 34-a, în veston.
Din locul lor Kremlinul l-au văzut,
Dar s-o ia din loc li s-a cerut,
Ca odinioară Napoleon.

Puterea sovietică nu pe de pse ște, corectează

Kitty a urcat agale colina către casa lui Christine. S-a dus în grădina părăginită și s-a întins pe pământul jilav. A strâns bine pleoapele și a numărat licuricii care se transformau în stele. Christine, care tocmai se întorsese de la spital, unde lucra ca asistentă medicală cu normă întreagă și unde, pe lângă numeroșii răniți sovietici, ajungeau în ultima vreme și tot mai mulți prizonieri de război nemți, s-a oprit în fața ușii de sticlă și și-a privit nepoata. Și-a luat un taburet și s-a așezat lângă Kitty.

— Ce are de gând Andro? Trebuie să-mi spui. Doar văd că nu ți-e bine, că suferi. Spune-mi.

— Nu-i nimic, exagerezi, Christine. Chiar nu-i nimic. Mi-e tare dor de el, atâta tot, și de *deda* îmi fac…

— Nu mă minți.

— Dar chiar nu știu nimic.

— E foarte important să-mi spui ce știi. Am putea avea necazuri, Kitty. Mari necazuri. Trebuie să vorbești cu mine. Unde e? Și cum de nu e de găsit prin comisariat?

— Dar nu știu unde e. Ce n-aș da să știu!

Prin genele dese ale lui Kitty nu răzbătea nici strop de adevăr. Christine își ațintise ochiul drept asupra nepoatei sale. De atâtea ori făcuse Kitty pe niznaiul. De ce dorea să-l apere pe Andro? De ce se temea? Probabil că Andro s-a alăturat unui grup de partizani. Dar, cât era doar o probabilitate, Christine nu putea s-o protejeze nici pe ea, nici pe

sine. Poate căzuse de mult în luptă și Kitty se temea de implacabil. Dar Christine bănuia că era altceva la mijloc.

Deodată i-a zburat gândul la nepotul ei, la care-și interzisese să se gândească în ultimele luni. I-a revăzut unghiile tăiate perfect, ochii negri, mersul semeț, i-a reauzit discursul galant. Își dorea atât de mult să-l poată strânge în brațe, să-l sărute tandru pe obraji, cum tot făcuse cât era mic și locuiau cu toții în aceeași casă. I-ar ciufuli părul, i-ar strecura ceva dulce și totul ar fi ca înainte, Ramas ar intra pe ușă, ar chema-o…

Christine s-a apucat să-și scoată din păr agrafele cu care-și prindea voalul. Nimeni în afara Stasiei nu avea voie să-i vadă fața ciuntită.

Cât de puține lucruri știm, s-a gândit. Noi, cei lăsați în urmă, cei amuțiți, cât de mult ne temem de ce ne va aștepta la sfârșit. Cât urâm că am fost lăsați în urmă și cât de puțin ne putem împotrivi. A atins-o pe umăr pe Kitty, care rămăsese întinsă pe jos, nemișcată, cu fața întoarsă.

— Întoarce-te, uită-te la mine.

— Christine, te rog…

— Uită-te la mine!

Cu gesturi lenețe și lente, Kitty s-a ridicat, a ascultat-o. Instinctiv, și-a dus mâna la gură pentru a-și înăbuși un țipăt. Ochii ei căscați trădau groaza. Capul i se clătina ca la o păpușă.

— Uită-te liniștită la mine: am trăit și *asta.* Nu mă mai tem de nimic, împreună vom reuși, a spus Christine și a încercat să schițeze un zâmbet.

Kitty își ținea încă mâna la gură.

— Unde e Andro?

— Te rog!

— Spune-mi unde e. Poate nu e prea târziu. Stasia nu știe că a dispărut. Crede că e în Crimeea.

— Acolo e, cu siguranță. Acolo l-au trimis.

— Dar nu avea de gând să rămână acolo, nu-i așa? Cui s-a alăturat? Partizanilor, anarhiștilor, liberalilor, căror nebuni?

— Nu știu.

— Spune-mi!

— Nu mai pot.

Pe Kitty a podidit-o plânsul. Plângea fără nicio reținere. Plângea și plângea și nimic nu putea s-o aline. Christine o privea tăcută, stând pe taburet și așteptând să i se potolească hohotele.

— Ce nu mai poți? a întrebat pe urmă.

Kitty s-a ridicat brusc în capul oaselor și și-a dezvelit burta umflată. Christine s-a ridicat de pe taburet. Preț de-o clipă, Kitty a crezut că citește mânie și scârbă în privirea ei, s-a crezut trădată și a așteptat cuvintele care să-i confirme această bănuială, dar Christine doar a dat scurt din cap și s-a întors în casă. Kitty a urmat-o. Ajunsă în bucătărie, Christine a spus:

— Am ingredientele pentru o singură porție. Le-am păstrat pentru cea mai rea situație. Sau cea mai bună. Cred că cea de față e și una, și alta.

De aceea ți-o voi pregăti acum. După moartea tatei i-am luat eu carnetul, fiindcă Stasia nu voia să-mi divulge rețeta! Și ce de bazaconii mi-a adus ca argumente! Că e periculos, că aduce ghinion, că tata nu degeaba păzea rețeta ca pe ochii din cap, zău așa!

— Despre ce vorbești?

— Așază-te.

Și atunci Christine i-a pregătit prima ei ciocolată caldă, fără să bănuiască faptul că nici Kitty nu va fi scutită de nenorocirea pe care tatăl său se temea că o aduce și de care Stasia se putuse convinge cu ochii ei, când se întorsese cu două bilete în buzunar și multă speranță la vila abandonată a Theklei de pe malul râului Fontanka.

*

În aceeași seară, Stasia a visat cu ochii deschiși. Thekla venise s-o viziteze și a luat-o de mână, a condus-o prin încăperile pustii din vila ei petersburgheză, unde mai rămăseseră doar oglinzile acoperite. Stasia mergea după ea, dar, ori

de câte ori credea că e suficient de aproape de Thekla pentru a o putea apuca de o mânecă a capotului, aceasta scăpa și o chema dintr-o altă încăpere. În cele din urmă, Thekla s-a oprit în fața uneia dintre oglinzile mari, acoperite, pe care Stasia n-o mai văzuse până atunci, și a descoperit-o cu grijă. Stasia s-a văzut în oglindă, cu chipul binevoitor al mătușii alături, a privit ambele imagini, dar, când s-a răsucit să se uite la Thekla în carne și oase, aceasta dispăruse.

Stasia a rămas la Moscova. Încă nu exista cale de a părăsi orașul. A rămas și a așteptat un semn de viață de la soțul, de la băiatul, de la sora ei. Dar sora ei i-a ascuns, la rugămintea lui Kitty, cea mai importantă veste: înconjurată de atâta moarte, o nouă viață își anunța venirea pe lume.

*

În fiecare dimineață la ora 5:14, Konstantin Jashi tresărea din somn cu un strigăt ascuțit, care-i făcea să tresară pe ceilalți trei marinari cu care împărțea priciurile. Se uitau la el cu un zâmbet împăciuitor și-l asigurau că totul era în ordine, viața nu-i era în pericol, încă erau toți vii – din fericire sau din păcate, Kostia nu se dumirea după chipurile lor.

Din septembrie se afla în misiune pe lacul Ladoga și astfel, fără să bănuiască, primejdios de aproape de dragostea lui. Ida clădea împreună cu alte femei și bărbați baricade înalte de câțiva metri în orașul împărțit în șase sectoare. Participa la patrule stradale, era trimisă să ridice obstacole în calea tancurilor germane. Trebuia să aibă o ocupație, se agăța de ultimele frânturi ale unei minți limpezi. Nu știau nimic unul despre celălalt, nu știau că-i despărțeau doar 32 de kilometri. Kostia nu știa că femeia pe care n-o putea uita, al cărei parfum îl urmărea ca amintirea unei fapte teribile, supraviețuise în primul an de blocadă unor tiruri care puteau dura până la 18 ore, unui număr de 70.000 de bombe, foametei, molimelor și

gerului. Iar Ida nu știa că el, făcând parte din infanteria marină care primise misiunea de a asigura Strada Vieții, transportase clandestin în Leningrad, cu remorchere și bărci cu motor, peste 44.000 de tone de alimente și peste 60.000 de tone de kerosen. Că evacuase peste 50.000 de oameni și supraviețuise, la rândul său, unor tiruri care puteau dura până la 18 ore, bombelor, foametei, molimelor și gerului. Kostia nu știa nici că Ida se gândea la fel de des la apropierea lor mută, ridicol de imposibilă, dar, privind în urmă, vitală. Nici Ida nu știa că infanteria marină și soldații din Armata a 54-a își reduseseră de bunăvoie rațiile de alimente în favoarea locuitorilor încercuiți, pentru a le ușura iadul acelei ierni cumplite. Da, Ida nu știa că mânca o fărâmă din pâinea lui Kostia.

Iarna era nemiloasă. Lacul era înghețat. Aprovizionarea se desfășura anevoios și cu lungi întreruperi. Oamenii scoteau apă din Neva. În tot orașul izbucneau incendii, ardea mobilă, ardeau locuințe. Amândoi ascultau aceleași atenționări la radio. Amândoi au băut un pahar de rachiu în ultima zi a anului 1941. 32 de kilometri de *Stradă a Vieții* sau a *Morții* – îi despărțeau.

Niciunul nu știa ce-l aștepta la capătul acestei străzi. Unitatea lui Kostia se afla pe malul sudic al lacului, în regiunea Șlisselburg. El nu ajungea niciodată până în oraș. Scrisori abia dacă mai trimitea. În urmă cu un an încă mai primea scrisori imploratoare de la mama sa, cărți poștale cu pupici de la sora lui și telegramele încurajatoare ale tatălui. Dar, de la o vreme, veștile nu mai soseau și nici el nu mai încerca să ia legătura cu cei de acasă. Războiul îl lăsase fără vorbe și fără sentimente. Morții – și văzuse deja prea mulți – îl urmăreau. Își abandonase amintirile.

De una singură nu scăpa, de amintirea femeii cu degetele pline de inele, de pe insula Vasilievski. Parfumul ei îl urmărea mai intens decât mirosul morții. Amintirea se ținea scai de el, de părul, de

pielea lui, era inconfundabilă, indestructibilă și amenințătoare, fiindcă îl slăbea, îl făcea vulnerabil.

*

În primăvară, Hitler a dat personal ordin Grupului de Armate Sud să înainteze spre Stalingrad. În vara anului 1942, datorită importanței sale geografice, strategice și, mai ales, simbolice, Stalingradul avea cea mai înaltă prioritate pentru Hitler. Prin Stalingrad trecea Volga, una dintre principalele artere de aprovizionare cu material de război pentru sovietici. Valoarea simbolică: în 1918, în orașul care-i purta acum numele, Generalisimul fusese numit „împuternicitul pentru împușcarea în masă a sabotorilor și partizanilor”. Aici începuse ascensiunea lui.

Doamne Dumnezeul meu, o singurătăţam. Distr

u
g
e
-
m
ă
,
z
d
r
o
b
e
ș
t
e
-
m
ă
,
t
r
i
m
i
t
e
-
m
ă
î
n
i
a
d
,
n
u
m
ă

l ă s a l a m i j l o c d e d r u m , i a - m i s p e r a n ț a ș i d i s t r u

ge-măcurând, pevecii. DANIIL HARMS, *RUGĂCIUNE*

În iulie 1942 a început Operațiunea Edelweiss, în continuarea Operațiunii Fall Blau. Wehrmachtul a ocupat Krasnodar și Kuban în luna august. La scurt timp, Șoseaua Armatei georgiene a încăput pe mâinile nemților. Pe vârful Elbrus fâlfâia drapelul Reichului.

Nașterea copilului lui Kitty era anunțată pentru luna noiembrie. Cu două săptămâni înainte de operațiunea Uranus, când la Leningrad se murea în masă și fratele ei se lupta neobosit să împiedice asta, și cu câteva luni înainte ca iubitul ei să fie detașat pe frontul din Franța, cu Legiunea Georgiană. Dar în septembrie, când Kitty, care abia împlinise 18 ani, a fost nevoită să renunțe la voluntariatul în spital din cauza sarcinii, într-o după-amiază caldă ca de vară, trei soldați Roșii au ridicat-o din vila din orașul vechi.

A urcat în mașină fără să opună rezistență; posibil spera că era vreun semn secret din partea lui Andro, vestea pe care o aștepta de atâta timp. Un licăr de speranță. O fărâmă de viitor. După o călătorie de două ore au coborât într-un sat aflat la sud de Tbilisi – din păcate nu cunosc locul exact – și au intrat în clădirea părăsită a unei școli. Tot drumul tăcuseră, întrebările lui Kitty referitoare la destinația călătoriei lor rămăseseră fără răspuns. Au intrat într-o sală pustie, cu un portret supradimensionat și prost pictat al Generalisimului pe perete. Două bănci părăsite, un scaun stricat, o cană cu apă.

Au lăsat-o singură în această încăpere aproape un ceas, obosită și cu picioarele umflate. Kitty se tot uita afară, striga că nu mai voia să aștepte, să vină odată să vorbească cu ea, dar nimeni nu-i răspundea. O femeie în uniforma Armatei Roșii a intrat în cele din urmă în încăpere, urmată de un bărbat scund, în civil. S-au așezat în fața ei și i-au oferit un pahar cu apă. Femeia zâmbea amabil, bărbatul încerca să se ferească de privirile lui Kitty.

— Tovarășă Jashi. Regretăm că v-am făcut să așteptați atât de mult. Știm că nu e foarte simplu în starea dumneavoastră, pe o asemenea căldură. Vă vom explica așadar pe scurt ce ne interesează. După cum știți, patria noastră se află într-un război nimicitor. Generalisimul încearcă imposibilul pentru a menține libertatea și independența popoarelor noastre. Cei mai buni bărbați ai noștri luptă în acest război ucigător și înțelegeți cât de importante sunt în aceste vremuri loialitatea, patriotismul și credința în socialism, nu-i așa? Și cred că știți cât de greu cântărește trădarea în aceste vremuri? Sunteți de acord, tovarășă Jashi?

Femeia vorbea rusește cu accent moscovit. Avea trăsături fine și buzele date cu roșu. Rujul se întinsese puțin din cauza căldurii și-i făcea buzele să semene cu gura unui clovn. Kitty nu se putea abține să se holbeze la gura aceea. Bărbatul șters începuse să umble de colo-colo, în timp ce afară se însera. Nu au aprins niciun bec.

— Ce vreți de la mine?

Poate abia acum înțelegea Kitty că această călătorie nu-i va aduce vestea mult dorită. Dar încă nu înțelegea unde voiau să ajungă. Fiindcă ea nu avea nimic de ascuns. Și mai era și însărcinată într-un stadiu avansat. A rămas calmă. Încă nu aflase prețul visurilor sale.

— Tatăl copilului dumneavoastră și-a trădat patria. A fost recrutat de fasciști și luptă împotriva noastră. Împotriva patriei sale. Împotriva prietenilor săi. Vă întreb direct, ca de la femeie la femeie, de la tovarășă la tovarășă: unde se află acum logodnicul dumneavoastră – sunteți logodiți, nu-i așa? Comunicați-ne locul în care se află în acest moment și vă ducem imediat acasă.

Kitty se holba în continuare la buzele femeii. Avea o voce plăcută, foarte blândă, un timbru catifelat. Chiar dacă vorbele îi erau clare și aproape brutale, iar frazarea exigentă, vocea le făcea să sune de parcă ar fi rostit lingușeli și

complimente. Vorbele rostite nu se potriveau deloc cu această voce.

— Nu mai am nicio veste de la el de când a fost mobilizat. Din păcate nu știu unde se află momentan și mă îndoiesc că Andro și-ar fi trădat patria. Puteți aprinde lumina, vă rog? Nu văd mai nimic, a spus Kitty pe un ton văicăreț și și-a cuprins burta cu brațele.

— Vă rugăm să ne credeți, tovarășă Jashi, și noi ne dorim să ajungem cât mai curând acasă, dar trebuie să cooperați. Altminteri mai stăm aici mult și bine.

Kitty nu mai recunoștea decât conturul femeii. Părea sincer afectată, de parcă i-ar fi fost neplăcut să-i adreseze aceste întrebări. Tonul ei blajin a făcut-o să spere la o întoarcere grabnică acasă. Fără să înțeleagă de ce, gândul că era interogată de o femeie i se părea consolator.

— Chiar nu știu. Dar Andro nu este un trădător, pot să vă asigur, nici în ruptul capului n-ar…

Kitty se simțea neputincioasă, nu știa ce era mai bine să spună.

— Nu vom părăsi această încăpere până nu veți spune ceva, i-a replicat femeia, care și-a sprijinit fața pe mâna dreaptă și s-a aplecat puțin către Kitty.

— Dar chiar nu știu nimic.

Și așa au ținut-o câteva ceasuri, care lui Kitty i s-au părut zile. Tonul calm, empatic, al femeii blonde, aceleași răspunsuri ale lui Kitty. Bărbatul mut, în fundal. Întunericul. Lumina pală a lunii, care pătrundea pe geamurile neacoperite. Gesturile de emoție ale lui Kitty, bâțâitul pe scaun, clătinatul din cap, rosul unghiilor. Oftatul. Suspinele și tonul calm, blajin al femeii, care pentru Kitty, brusc, nu a mai fost liniștitor, ci de-a dreptul sinistru. Vocea ei o înșela, îi dădea speranțe false. Noțiunea timpului se estompa încetul cu încetul, până s-a pierdut de tot. Când s-au ivit zorile, Kitty plângea. Un plânset care s-a transformat în hohote isterice.

Îi era foame, îi era frică, simțea loviturile bebelușului, îi simțea frica.

Implora și cerșea s-o lase să iasă, s-o ducă acasă, fiindcă ea nu știa nimic, nimic, nimic. Când femeia i-a ignorat rugămințile și și-a repetat pur și simplu, mecanic, întrebările, Kitty a început să strige după ajutor. Atunci, femeia care șezuse nemișcată tot timpul, de parcă ar fi fost de marmură, a sărit în picioare și a fugit afară. Doi soldați Roșii au intrat în încăpere, au apucat-o pe Kitty de coate și au târât-o pe coridor. Au dus-o în beciul școlii, un spațiu cufundat într-o beznă totală, și au închis-o acolo. Ea a zgâlțâit ușa și a bătut în ea, a urlat înjurături nemaiînchipuite, a amenințat, a blestemat – în cele din urmă a implorat, a apelat la conștiința lor, bebelușului îi era foame, se agita întruna, dar nimeni nu a reacționat; atunci a căzut într-o stare de epuizare, s-a întins pe pardoseala rece și a adormit.

Când s-a trezit, era întinsă pe o targă, legată cu două curele de piele peste coapse și peste bust. Se afla în aceeași sală de clasă în care fusese interogată cu o seară înainte. Numai că scoseseră băncile și luaseră de pe perete portretul Generalisimului; portretul era acum jos, întors cu fața la perete. În locul în care atârnase se vedea un dreptunghi luminos, perfect simetric și impresionant de curat.

Nu avea putere să țipe. Nici nu a încercat să se elibereze din curele, știa că ar fi fost inutil. A alunecat puțin spre stânga, și-a căutat o poziție mai comodă, în care curelele să n-o taie așa de rău în carne. Deasupra ei atârna un bec din tavan și o orbea cu o lumină rece, aproape albă. Kitty a clipit, a încercat să-și întoarcă fața de la conul orbitor de lumină.

În colț stătea femeia în uniformă. Kitty s-a uitat la ea și nici de data aceasta nu și-a putut desprinde privirea de buzele ei roșii. Buzele erau perfect rujate. Avea trăsături frumoase, armonioase. Un

nas fin, care părea desenat, părul prins într-un coc rafinat, care acolo, în locul acela, părea bizar și deplasat. De parcă ar fi dat o fugă de la o petrecere elegantă, pentru a se ocupa de o treabă sâcâitoare și neplăcută și se va întoarce repede.

Cine era? De unde venea? Din ce lume? Cum mirosea lumea ei? Era iubită acolo? Iubea? Era uneori tristă? Prefera roșiile ori castraveții? Îi plăcea muntele ori marea? Și mergea târziu la culcare, avea copii? Avea o mamă care-i cântase cântece de leagăn? Pielea ei mirosea dulceag, cum își imagina Kitty?

A privit-o un moment, deși îi venea greu să-și întoarcă capul în direcția ei, cureaua de peste coapse îi intra în carne. Oricât de nesănătos ar fi fost, s-a bucurat să o revadă. Era încă acolo. Mai dorea ceva de la ea. Încă mai era sobră și compătimitoare, deci nu o va da pe mâinile acestor bărbați grosolani, muți, nu va merge până la *ultima* limită. Dar care era *ultima* limită? O gaură neagră, întunecată, nesfârșită și tăcută? O celulă cu conducte din care picura apă? Alte curele? Sau întrebările repetate la nesfârșit, despre locul în care se afla Andro? Pielea blondei sclipea ca porțelanul în lumina albăstrie. Locul ei nu era aici, în acest spațiu abandonat, disfuncțional. Nu, femeia aceasta nu va merge până la *ultima* limită, Kitty era convinsă. Era prea frumoasă, prea dichisită pentru *ultima* limită. Și apoi era femeie. O femeie ca ea.

*

Fruntea lui Kitty era acoperită de sudoare, era lihnită de foame și avea buzele crăpate. Femeia s-a ridicat, s-a apropiat încet și i-a dus la gură o cană, din care Kitty a băut apă cu lăcomie. Jumătate i s-a scurs pe față, dar lichidul rece era plăcut pe piele.

— Înțeleg, e foarte supărător că trebuie să îndurați toate acestea, dar trebuie să cooperați.

Blonda i-a șters sudoarea de pe frunte cu o batistă de pânză fină, pe care o scosese din

buzunarul interior al uniformei. Batista mirosea dulceag, cum se gândise Kitty că îi mirosea și pielea. Dulceag, seducător, chiar familiar. Această constatare a speriat-o pe Kitty.

— Mi-e foame… Vreau acasă. Vă rog! Nu știu nimic.

Kitty a murmurat propozițiile mecanic, aproape apatic, fără să insiste, își ținea ochii ațintiți asupra dreptunghiului alb de pe perete. Era amiază, era după-amiază? Christine o căuta deja? Și dacă da, ce șanse avea să o găsească?

— Spuneți-mi unde se află, dați-mi numele celui care l-a recrutat, dați-mi o adresă, dați-mi o informație care să-mi fie de vreun folos și vă conduc personal acasă. Dar trebuie să-mi dați ceva, Ketevan!

— Credeți că mi-aș pune copilul să treacă prin *asta,* dacă aș ști ceva? Aștept de atâta timp o veste de la el, nici nu știu dacă mai e în viață și nici el nu știe că vom avea un copil, peste două luni se va naște. Andro nu e un trădător, voia doar să ajungă la Viena…

— La Viena, bun, bun, e un început. Pe cine cunoștea la Viena? Ce avea de gând să facă acolo?

— Nu cunoștea pe nimeni, voia doar să ajungă la Viena, pentru că acolo au cafenele atât de frumoase și se practică psihanaliza și poți să faci sculptură… Andro vrea să devină sculptor. Vă rog. Nu știu nimic. Copilului îi e frică, simt asta.

— Și dumneavoastră sunteți o copilă, draga mea. Părinții ar fi trebuit să vă păzească mai bine.

— Tata e în Armata Roșie, fratele meu face parte din flota din Marea Baltică. Își slujesc patria, îl slujesc pe Generalisim, îi…

— Știm asta, știm asta, cu atât mai regretabil ni se pare că l-ați ales pe un trădător să fie tatăl copilului dumneavoastră.

Fraza a mai răsunat o vreme în mintea lui Kitty. Felul în care o rostise blonda îi dădea o senzație de greață.

Au dus-o iar în beci, apoi au scos-o de acolo și au legat-o iar pe targă. Orele treceau. Nu mai știa ce zi era, cât era ceasul. O durea corpul, bebelușului îi era frică. De două ori i-au dat un terci fără sare. De trei ori i-au împins o oală de noapte sub fund. Începuse să aibă junghiuri în brațe și în picioare. Își pierdea vlaga, halucina, lumina orbitoare o împiedica să doarmă, își ținea tot timpul ochii închiși. De fiecare dată când bebelușul înceta să mai miște intra în panică, începea să strige după ajutor; abia când el dădea iarăși un semn, se prăbușea la loc în starea de epuizare.

Brusc s-a trezit cu blonda lângă targă. Ținea o seringă în mână, al cărei conținut îl studia atent în lumina albă a becului.

— Dacă nu-mi dai o informație utilă în următoarele minute – faptul că acum o tutuia i s-a părut lui Kitty și mai amenințător decât seringa – îți vom declanșa travaliul și vei naște un copil mort.

Femeia vorbea cumpătat, lungind în mod artificial fiecare cuvânt. Însă tonul ei era tot blajin, aproape lingușitor, de parcă ar fi înștiințat-o pe Kitty de o surpriză plăcută și n-ar fi rostit ceea ce era de neconceput.

Kitty s-a împins în curele cu pieptul, cu toată forța ei, voia să sară în picioare, s-a mirat de unde găsise brusc puterea cu care încerca să se elibereze. În același timp a scos un urlet care a surzit-o pe moment și pe ea; un sunet cumplit, care nu mai avea nimic uman. Femeia nu s-a clintit, doar a clătinat din cap, dezolată. Kitty a întins o mână de sub curea și a apucat-o de un colț al vestonului. Blonda a stat pe loc, nu a încercat să scape; într-o mână ținea seringa, cu acul în sus.

— Nu puteți vorbi serios, nu? Vreți să mă speriați, știu, citesc pe chipul dumneavoastră. Sunteți drăguță, mă simpatizați, vă sunt dragă, nu-i așa? Așa e, da? Nu vreți să-mi faceți niciun rău,

vreți doar să mă speriați și seringa e umplută doar cu apă, nu, nu puteți vorbi serios.

Kitty vorbea repede, rostea cuvintele unul după altul, fără să-și tragă sufletul. O clipă, femeia a părut să șovăie între mâna lui Kitty pe vestonul ei și privirea pe seringă. Între decizia de a continua farsa aceea urâtă și aceea de a o elibera pe Kitty. Cel puțin așa i s-a părut lui Kitty. Da, era și ea femeie, poate cu 10-15 ani mai în vârstă decât Kitty, sigur avea copii. Imposibil să-și pună în aplicare amenințarea, voia doar să-i demonstreze șefului său că nu era cu nimic mai prejos decât colegii ei bărbați. Dar în acel moment femeia a chemat pe cineva înăuntru.

O fată într-un halat alb a intrat în încăpere. Era cam de vârsta lui Kitty și era cuprinsă de spaimă, o mare spaimă. Era vizibilă, îi tremurau mâinile, deși și le ținea ascunse în buzunarele halatului. Nu a îndrăznit s-o privească pe blondă în față, nici la Kitty nu s-a uitat direct, își ținea privirea pironită în podea, dorea ca acest loc, această sală de clasă, acești oameni să nu existe.

Fata sigur era de la țară. Avea obrajii roșii și pielea arsă de soare. Poate că părinții sau bărbatul ei aveau o gospodărie. Când a ajuns în fața blondei, nu a mai putut evita să se uite la Kitty și a început să rostească în șoaptă un Tatăl nostru, ceea ce i-a adus o privire disprețuitoare din partea blondei.

— Tovarășa Jashi nu vrea să ne ajute, Mariam. Tovarășa Jashi își trădează țara. Tovarășa Jashi acoperă un trădător de țară, ba chiar vrea să mai aducă pe lume încă un trădător de țară. Vi se pare drept? Vi se pare un lucru bun, Mariam?

Lui Kitty i s-a făcut greață la auzul cuvintelor ei. Icnea, dar nu ieșea nimic, terciul era deja digerat și stomacul gol. A încercat să se concentreze asupra lui Mariam, fata înspăimântată, care se trezise amestecată în ceva ce-i întrecea orice închipuire, îi înmuia genunchii și o făcea să pălească.

Mariam, Mariam, Maica Domnului, s-a gândit Kitty și, dacă ar fi putut, ar fi izbucnit în hohote de râs. Mereu fusese sceptică față de sfinții care, în țara ei, până și în înfloritorul socialism, erau în continuare venerați cu fervoare. Nu înțelesese niciodată de ce se lăsau oamenii torturați și chinuiți în numele lui Dumnezeu, al unui Dumnezeu care nu-i mântuise, nu-i salvase prin chinurile Sale. Mariam ar fi putut trece drept o sfântă, cu halatul alb și mâinile tremurânde, cu privirea inocentă de vițică, dar nici ea nu putea s-o salveze pe Kitty, nici ea nu putea fi salvată.

Blonda i-a pus sfintei seringa în mână, cu cealaltă mână a apucat-o pe Mariam de încheietură și a privit-o în ochi. Mariam a scâncit, a dat să spună ceva, a amuțit, s-a tras înapoi, dar privirea femeii era fermă. Degetele lui Mariam erau încleștate pe seringă. Femeia s-a dat câțiva pași înapoi și a dat din cap către Mariam. Aceasta a tras aer în piept, buzele ei s-au deschis și s-au închis, ca botul unui pește scos din apă.

— Haide! a auzit-o Kitty pe blondă adresându-i-se lui Mariam și a simțit cum aceasta îi atinge în treacăt cotul.

Kitty a închis ochii. Inima îi va exploda dintr-o clipă în alta, era sigură. A încercat să vorbească cu copilul, a încercat să-l liniștească. Nu voia ca el să se teamă. Și-a încleștat degetele pe marginea tărgii. A simțit ceva sărat picurându-i pe față și a văzut chipul lui Mariam aplecat deasupra, a văzut cum îi picurau pe față lacrimile ei, a privit-o întâia oară pe Mariam în ochi: în lumina orbitoare a beculuí, capul ei părea înconjurat de o aureolă. Kitty și-a lins buzele și a simțit pe limbă gustul sărat al lacrimilor lui Mariam.

— Dumnezeu să se îndure de mine, Dumnezeu să se îndure de ea, Dumnezeu să se îndure de noi, Dumnezeu să se îndure de tine! a șoptit Mariam aplecată peste fața lui Kitty.

Din spate a venit blonda și i-a spus ceva la ureche, fața lui Mariam s-a contractat într-o grimasă și pe urmă Kitty i-a simțit mâna pe antebraț, cum îi caută vena și îi injectează ceva rece și irevocabil.

Blonda a ieșit din încăpere și a lăsat-o pe Mariam singură cu Kitty. Mariam i-a desfăcut curelele. Pe brațele și pe coapsele lui Kitty apăruseră vânătăi. Mariam sufla greu, și-a dat frâu liber lacrimilor, nici măcar n-a încercat să-și șteargă fața. Rugându-se fără oprire, a ajutat-o pe Kitty să se ridice în capul oaselor. O durea tot, fiecare părticică din corp, gemea la fiecare mișcare și-și mângâia burta.

— Ce era în seringă? a îngăimat și și-a lăsat picioarele să atârne peste marginea tărgii.

În loc să-i răspundă, Mariam s-a mulțumit să clatine din cap.

— Ce era în seringă? Ce?

De data aceasta, Kitty a ridicat glasul, a întins un braț după Mariam, dar, înainte s-o apuce de halat și s-o tragă mai aproape, s-a răsturnat pe targă, sfâșiată de o durere cumplită în pântece.

— Vai, Doamne, nu, nu, nu se poate, nu se poate, vai, Doamne!

Kitty a început să țipe.

Durerile au debutat cu o forță teribilă; îi rupeau trupul în două. Kitty nu mai credea că va supraviețui. În puținele clipe când durerile acelea înnebunitoare se domoleau, a încercat să se împace cu gândul morții, a încercat să-și imagineze chipul bunicului ei mort, cât de pașnic arătase, cu buzele învinețite, poate și ea se va stinge pașnic și fără teamă, poate va fi un somn profund, sănătos. Orice era mai bine decât durerile astea, sala de clasă și dreptunghiul alb de pe perete.

Mariam o tot strângea de mână, o încuraja să împingă. Mereu îi cerea să respire. Și, când Kitty nu s-a mai îndoit că va muri în următoarea secundă, a simțit cum îi alunecă dintre picioare

ceva mare, rotund, a simțit cum mâinile lui Mariam scot micul trup și s-a prăbușit la loc pe targă.

Durerea a cedat instantaneu. Kitty își ținea ochii închiși.

— Mai roagă-te. Vreau să mă rog și eu cu tine…

Mariam a început să se roage. Kitty rostea fiecare cuvânt după ea. Nu îndrăznea să deschidă ochii.

— Tatăl nostru care ești în ceruri, sfințească-Se numele Tău.

Nu s-a auzit niciun țipăt. Niciun țipăt. Niciun sunet.

— Vie împărăția Ta. Facă-Se voia Ta.

Copilul era mut. Poate era mut, sigur era mut.

— Precum în cer așa și pe pământ.

Un foșnet. Mariam se foia. Poate se mișcase bebelușul. Poate respirase.

— Pâinea noastră cea de toate zilele.

Kitty nu a mai suportat, a deschis ochii, a văzut spatele lui Mariam, stropii de sânge de pe halatul ei. A văzut-o ținând în brațe bebelușul.

— Dă-ne-o nouă astăzi. Și ne iartă…

Kitty și-a vârât un pumn sub noadă și s-a sprijinit pe el, să vadă mai bine.

— …nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm…

Mariam s-a răsucit. N-a mai rostit rugăciunea până la capăt. Nu mai era nimic pentru ce să-L fi rugat pe Dumnezeu.

— Zi mai departe, zi mai departe! a urlat Kitty la ea, dar Mariam clătina doar din cap, ținând lipit de ea trupușorul însângerat.

— Leag-o la loc! au auzit-o pe blondă zicând prin ușă. Dar Kitty a coborât anevoie de pe targă și, fără să-și fi ținut copilul mort în brațe, s-a năpustit la ușă. Dar nu a apucat să smucească de ea, fiindcă s-a deschis din afară și un soldat din Armata Roșie, unul din cei trei din mașină, s-a postat în fața lui Kitty, a săltat-o de pe podea, a

dus-o înapoi pe targă, a întins-o și a legat-o cu curelele.

— Mai vine placenta, trebuie să mai… Ce fel de oameni sunteți, ce fel de oameni! a strigat Mariam îngrozită.

Rusa ei era greoaie și sacadată. Vocea ei, aspră și voalată. Kitty nu mai auzea nimic. În capul ei se așternea o beznă totală. Nu s-a uitat nici când Mariam a înfășurat trupușorul mort în halat și a ieșit cu el din încăpere.

*

Când s-a întors și a găsit-o pe Kitty leșinată, a început să strige după ajutor și blonda a revenit în încăpere.

— Nu se oprește din sângerat, o să piardă prea mult sânge. Atâta sânge, Maica Domnului, Iisuse, sfântă Nino, trebuie să oprim sângerarea, altminteri o să moară…

Blonda a privit placidă vintrele însângerate ale lui Kitty și i s-a adresat lui Mariam:

— Tu vei opri sângerarea. Găsești în beci tot ce-ți trebuie, în dulapurile de metal. Va trebui s-o operezi, să-i scoți uterul. Altfel va muri și nu vrei asta. Dacă nu, poate îi dă prin cap să mai aducă și alți trădători pe lume. Știi să operezi?

— Ce? Nu, nu, nu. Nu știu. Nu am operat niciodată, nu sunt doctoriță, am ajutat doar la policlinică, am văzut cum se face, știu să cos și să scot ațele, dar nu știu să operez.

— Dar mi s-a spus că ești bună, de aceea te-am chemat. Fă-ți treaba. Voi cere să ți se aducă morfină. Dezinfectanții sunt tot în beci. Poți să începi imediat!

— Nu pot. Nu pot!

Mariam era tot mai isterică.

— Atunci va muri din cauza hemoragiei.

— Vă rog, nu, nu… Nu puteți să-mi faceți una ca asta. Chemați un medic. Vă rog!

— Te va asista unul dintre oamenii mei. N-o să leșine, stai liniștită. Și să nu-ți treacă vreo prostie

prin cap, știi ce urmări ar avea.

— Bine, bine, mă ocup, încerc.

— Dacă supraviețuiește, o iei cu tine în sat și, când va putea să meargă, o trimiți acasă. Și-ți ții frumușel gura, da? Ah, să-i mai transmiți un lucru: de cum o contactează, să se ducă de bunăvoie la cel mai apropiat comisariat, dacă nu vrea să… Lasă că va înțelege ea.

Mariam l-a chemat pe soldatul din Armata Roșie, i-a cerut să-și dezinfecteze mâinile cu spirt și să-i dea instrumentele necesare, când i le cerea, în timpul operației a vorbit neîntrerupt cu Kitty.

— Nu ai voie să renunți. Ești puternică. Vom reuși, dar trebuie să lupți în continuare. Știu că ți-e greu să ai încredere în mine, știu că ți-e greu, pentru că nu sunt doctoriță. Dar eu am vrut mereu să devin doctoriță. Am asistat la policlinică, aveau un medic foarte bun și, fiindcă la noi în sat nu e un spital adevărat, el a mai și operat și era priceput. Toți s-au pus pe picioare. Și am avut și nașteri, desigur; hepatită, gută, tuberculoză, de toate am tratat. Am mai avut și un avort spontan, femeia e în viață și e sănătoasă. Voi reuși. Sunt bună. Da, mă crezi? Mă crezi, nu-i așa?

Mariam mai vorbea doar cu Kitty, nu mai vorbea cu Dumnezeu. I-a îndepărtat uterul într-o încăpere folosită pentru tortură și transformată acum în sală de operație. Într-o sală de clasă în care luaseră de pe perete portretul Conducătorului, pentru ca ochii lui să nu fie insultați de priveliștea înjositoare a unui făt mort și a unei femei scăldate în sânge.

Mariam s-a ținut de cuvânt. A salvat viața lui Kitty și propria viață. Pe copilul lui Kitty nu l-a putut salva.

După ce blonda și suita ei au plecat din sat, Mariam a dus-o pe Kitty într-o șură izolată și a îngrijit-o. Luase din beciul școlii medicamentele necesare, îi făcuse rost de o saltea curată și cearșafuri proaspăt spălate, îi adusese lapte și

pâine caldă și tăiase cu mâinile ei o găină, pe care o fripsese la jar. I-a îngrijit cusăturile inflamate și a mângâiat-o. Febra trebuia scăzută, Kitty trebuia hrănită, îi dădea mixturi de ierburi pentru a-i alina durerile, se întindea lângă ea pe saltea și priveau împreună în golul în care Kitty își ținea privirea pironită. A durat câteva zile până când i s-a adresat întâia oară.

— Unde sunt?

— În șura fratelui meu, el e pe front, undeva în Caucazul de Nord. N-am vrut să te duc acasă la părinții mei. Ar fi dat naștere la întrebări inutile, lumea se teme. NKVD-iștii au venit deja de câteva ori în sat și oamenilor le e frică. Folosesc fosta școală pentru… Mă rog, oamenii de aici sunt bănuitori, nimeni nu vrea să aibă necazuri. Aici suntem în siguranță.

— De ce m-ai luat cu tine?

— Ce întrebare e asta? Ce să fi făcut? Ai fi murit. Acum odihnește-te. Bea-ți laptele. Noi avem vaci, avem mereu lapte proaspăt. Ai avut febră mare, dar e normal.

— Trebuie să mă întorc acasă. Trebuie s-o sun pe Christine. De când sunt aici?

— De fix o săptămână. Încă nu te poți ridica și nici n-ai voie să mergi.

— Ce ai făcut?

— Ne-ar fi împușcat. Au ridicat-o pe o femeie din satul vecin, o asistentă medicală, și nu s-a mai întors după ce a refuzat să opereze. Eu a trebuit s-o fac, altminteri m-ar fi împușcat, ne-ar fi împușcat pe amândouă. Săptămâna trecută au adus trei bărbați și i-au împușcat în pădure, apoi i-au îngropat acolo.

Mariam și-a acoperit fața cu mâinile, corpul îi vibra. Kitty s-a ridicat în capul oaselor și a privit-o nepăsătoare. Nu a încercat s-o consoleze. Mariam a cuprins-o în cele din urmă în brațe. Kitty nu s-a clintit.

— Știu că nu mai poate fi reparat.

Mariam a gemut și s-a lipit de umerii lui Kitty, și-a îngropat fața în scobitura gâtului ei.

— Ce vrei să spui? a insistat Kitty.

— Tu… nu mai poți… Eu, eu… uterul… a bâiguit Mariam.

În nopțile următoare, Mariam a rămas alături de Kitty, se întindea pe o pătură subțire lângă salteaua ei, abia în zori se lăsa cuprinsă de un somn profund, fără vise. La un moment dat, Kitty s-a ridicat și, susținută de Mariam, a ieșit afară, la lumina caldă a soarelui.

Era liniște, se auzeau greierii. Șura se afla lângă un Ian de porumb, la capătul unei poteci mărginite de chiparoși semeți. În fundal se înălțau coline verzi, cocoșate. Lui Kitty îi ardeau ochii. Își simțea gura uscată, lumina soarelui era dureroasă pe piele. Dar a stat să-și încălzească mâinile și picioarele reci. Și-a rotit ușor capul, a ridicat încet brațele, și-a dezmorțit cu grijă degetele de parcă s-ar fi mișcat întâia oară, de parcă ar fi trebuit să învețe să meargă, să se miște, să gândească, să trăiască.

La lăsarea întunericului, Mariam a aprins un mic foc de tabără și s-au așezat amândouă în fața lui. Noaptea era senină, cerul plin de stele, luna albă ca marmura strălucea într-o lumină verzuie.

— Ce anume ai făcut? a întrebat Mariam cu un glas stins și a răscolit cenușa cu un băț. Ești atât de tânără, ce vină poți să ai ca să-ți facă așa ceva?

— Niciuna.

— Ce a făcut bărbatul tău?

— Voia doar să ajungă la Viena… Era băiat, așa-i? a întrebat Kitty deodată și și-a ațintit privirea asupra jăraticului.

— Da.

— Cum era? Era mare, mic, avea pumnișori drăguți? Avea păr pe cap?

— Era superb. Nu a suferit. N-a simțit nimic. A trecut repede.

— Acum unde e?

— La îngeri.

— Lasă prostiile. Unde l-ai dus?

— L-am îngropat. În grădină, în spatele școlii.

— Te rog să nu bocești iar. Adună-te.

— Vai, Doamne, Kitty, mai bine ne împușcau.

— Lasă asta. Încetează. Nu plânge. Nu plânge iar. N-ai avut încotro. Mi-ai salvat viața.

— Nu, nu ți-am salvat-o. Am distrus totul.

Kitty s-a ridicat și a început să umble încet în cerc. Cu capul lăsat pe spate, cu privirea la stele; buzele ei au schițat ceva asemănător unui zâmbet.

— Ai grijă, încă nu ai voie să mergi. Fii atentă, te rog, cusăturile!

— Când se vor sfârși toate acestea, nu știu cum și când, voi afla cine este și o voi ucide.

Kitty a rostit cuvintele cu stăpânire de sine. Mariam nu a mai spus nimic. S-au întors în șură.

*

Când Kitty și-a recăpătat puterile și a putut merge fără ajutor s-a dus la clădirea abandonată a școlii, care avea un aspect incredibil de normal și câtuși de puțin amenințător, i-a străbătut coridoarele reci și încăperile goale. A căutat sala în care-i scoseseră copilul din burtă. Atârnaseră la loc portretul Generalisimului. A privit îndelung fața bărbatului mustăcios, îndelung, de parcă îl vedea întâia oară. Din nou afară, s-a așezat în curte pe pământul uscat. Câțiva porumbei uguiau, scurmau țărâna după ceva comestibil. Pământul era cald, soarele, indiferent. În depărtare a auzit trecând un tractor. Privirea ei a cuprins terenul; pe aici pe undeva îl îngropase Mariam pe băiețelul ei. Pe aici pe undeva zăcea corpul lui. Sub un stejar, aproape de marginea terenului școlii, a observat o moviliță; mică, incredibil de mică. S-a dus acolo, a îngenuncheat în fața ei și s-a apucat să sape cu mâinile în grămăjoară. Pământul era refractar și aspru, ca și cum ar fi vrut s-o împiedice pe Kitty să-și realizeze intenția. A atins ceva. L-a simțit pe *el.* A simțit că i se face greață.

A închis ochii, a mai bâjbâit o vreme. Mirosea a ceva irevocabil, a vomitat, pe urmă a țipat o dată, o singură dată, scurt, și țipătul a despicat aerul. Pe urmă s-a făcut iar liniște și liniștea părea sacră, era o zi numai bună pentru a începe să trăiești, o zi în care zburau gărgărițele delicate și bondarii leneși, o zi în care te-ai fi întins la umbră și ai fi mâncat smochine coapte și kaki moi. O zi închinată în întregime vieții.

A văzut cu mâinile: nasul și ovalul feței, sprâncenele minuscule, buzele. I-a vizualizat fața. L-a recunoscut. Avea să-i păstreze amintirea toată viața. Amintirea feței lui, pe care n-o văzuse niciodată, pe care n-o mângâiase niciodată. Pe care n-o va contempla niciodată, nici plângând, nici râzând, nici dormind, nici veghind. Îl va păstra mereu în visele ei, într-un univers paralel care există doar în spatele pleoapelor închise. Va trăi, va adormi și se va trezi acolo cu el. I-a dat un nume. A adunat pământul la loc.

I s-a făcut iar greață, dar de data aceasta n-a mai vomitat. Un stol de păsări a trecut pe deasupra. O pișcau cusăturile. A atins movilița tandru, cu palma: *Poți să vii să mă vizitezi în vis, vei veni, nu-i așa? Îți voi cânta, îți voi cânta toate cântecele din lume, acesta va fi semnul nostru, atunci vei ști că te chem. Te voi lua pretutindeni cu mine, oriunde mă voi duce. Tu vei ști că eu sunt aici și eu voi ști că tu ești aici. Va fi de ajuns, va trebui să ajungă pentru o viață întreagă.*

S-a întins pe jos, și-a lipit fața de pământ, i-a simțit gustul pe limbă. Dacă ar înghiți amărăciunea, ar simți esențialul: această iubire fragilă pentru fiul ei, o iubire aproape dureroasă, fizic sesizabilă, în același timp atât de delicată, încât eclipsa toate celelalte sentimente. O iubire pe care n-o putuseră scoate din ea. Care o sfâșia pe dinăuntru, o pișca la fiecare mișcare, de o mie de ori mai rău decât cusăturile.

Razele frânte ale soarelui de septembrie colindau printre coline, către vale, către sat, către curtea școlii, atingeau gleznele lui Kitty. Lumina avea culoarea unei cărămizi vechi. Undeva a croncănit o cioară. Kitty s-a forțat să se ridice. Din pomul de alături a căzut o ultimă smochină răscoaptă. Muște de vară bâzâiau împrejur.

*

În acel moment, Kostia căra un sac greu de făină și-l dădea mai departe unui marinar, care-l opintea pe platforma unui camion. Brusc i s-a părut că are în nas o aromă densă, o aromă seducătoare, cunoscută. S-a întrebat de unde o cunoștea. Era aroma din ciocolateria bunicului său. Și-a șters sudoarea de pe față și, fără să știe de ce, s-a gândit la sora lui mai mică, de la care nu mai primise nicio veste. *Nu ți-e dor de fratele tău? Sau te gândești doar la Andro al tău? Unde o fi acum? L-or fi trimis în Caucazul de Nord?* Aceste gânduri i-au trecut lui Kostia prin cap, dar nu a zăbovit prea mult asupra lor și a înșfăcat următorul sac de făină. Din nord s-au auzit focuri de armă, dar învățase să le ignore, erau suficient de îndepărtate.

*

Kitty s-a pregătit de plecare. Trenurile circulau neregulat, se mai vorbea și despre bande de tâlhari prin gări. Mai sigur era să-l roage pe un țăran s-o ducă la oraș, i-a propus Mariam. Poșta din sat închisese demult, nu-i putea trimite o telegramă lui Christine. Îi era jenă să accepte de la Mariam rublele necesare pentru călătorie, dar nu avea încotro.

— Ce vei face? a întrebat-o Kitty la despărțire pe prietena ei.

O prietenă imposibilă.

— Mă voi întoarce acasă, la părinții mei, o să văd dacă-l pot ajuta pe medicul din satul vecin, policlinica noastră e închisă de câteva luni.

— Vino la Tbilisi.

— Glumești? Ce să fac eu în capitală?

— Lipsesc medici peste tot. Și eu am lucrat în spital.

— Dar eu nu sunt medic, Kitty.

— Ești cel mai bun medic pe care-l cunosc.

Kitty a strâns-o în brațe pe sfânta ei. Mariam i-a dat deoparte o șuviță de păr de pe frunte.

— Te rog să mă ierți, dacă poți, i-a șoptit la despărțire în ureche.

*

Christine și-a dus o mână la gură când a deschis ușa și a văzut-o în sfârșit pe Kitty. Pe Kitty, fără burtă. Țăranul o lăsase în piața mare și ea venise pe jos până în Vera, urcase străzile abrupte. Christine a îngenuncheat în fața ei și a început să-i sărute mâinile. Kitty n-o mai văzuse niciodată pe mătușa ei atât de răvășită.

Christine a mângâiat-o pe față și pe mâini, pe umeri, i-a trecut o mână prin păr, a sărutat-o pe frunte, pe obraji, pe gât. Zile la rând sunase la administrație, umblase pe la toate comisariatele din oraș, intervenise pe la vechile ei cunoștințe, în zadar. Nimeni nu-i putuse spune unde se afla Kitty.

— Ce au făcut, ce ți-au făcut…? întreba Christine întruna.

Kitty a lăsat-o s-o sărute și s-o mângâie, dar privirea ei era tot sticloasă și rămăsese tăcută.

— Mi-e foame, mi-e foame rău, sunt atât de obosită, trebuie să mănânc ceva și după aceea să dorm, doar să dorm.

Christine a deschis grăbită bufetele, a pus pe masă tot ce găsea, a așezat o oală pe plită și a încins tigaia.

— Am crezut că mor de grijă, nu știam ce să fac, ce s-a întâmplat, Kitty?

Când să taie pâinea, Christine s-a tăiat la degetul arătător și a încremenit la vederea sângelui care-i curgea din deget. Se uita fascinată la lichidul roșu. Kitty s-a ridicat, a condus-o la chiuvetă și i-a turnat apă peste buricul degetului.

— Nu-i nimic, nu e grav, a spus și a privit-o pe mătușa ei.

Fața lui Christine exprima teroare.

Noaptea, Christine a stat lângă Kitty, cu jumătatea de față frumoasă către ea, și a ținut-o strâns de mână. Kitty voia să fie singură, dar Christine părea atât de înspăimântată, încât nu îndrăznea s-o alunge.

— Unde e bebelușul?

Camera era cufundată în întuneric. Kitty îi vedea profilul impecabil și simțea o nevoie inexplicabilă de a atinge fața lui Christine. Dar nu voia să atingă jumătatea impecabilă, ci pe cea plină de cicatrici, jumătatea stângă, cea arsă, pe care i-o mai dezvelise o dată, nu demult, pentru a-i spune că împreună vor reuși, împreună vor trece prin toate câte vor veni. Dar nu reușiseră.

— Ce faci?

Christine și-a tras puțin fața înapoi când mâna lui Kitty a atins-o pe obraz, pe nas, pentru a ajunge la jumătatea stângă, ascunsă sub un văl albastru.

— Lasă-mă, te rog, a implorat-o Kitty și a palpat pielea zbârcită, care părea atât de tare în comparație cu jumătatea intactă.

De parcă ar fi atins un animal primordial, ultima supraviețuitoare a unei rase dispărute. Instinctiv, a dat să-și retragă mâna, dar și-a călcat pe inimă și a bâjbâit mai departe. A început să-i povestească domol, calm și amănunțit, despre orele din clădirea școlii, despre blondă, despre curelele care o ținuseră legată, despre injecție, despre Mariam, despre întrebări, mereu aceleași întrebări la care ea nu avusese răspuns. I-a povestit despre durerile nașterii, despre fătul mort, despre operație, despre zilele din șură, unde Mariam o îngrijise.

Și în tot acest timp atingea cicatricile mătușii sale, palpa denivelările și adânciturile cu speranța că, studiind harta lui Christine, și-o va putea întocmi pe a ei. O hartă proprie, care s-o ghideze cum să trăiască mai departe. O hartă de

supraviețuire, care s-o ajute să iasă din sala de clasă cu dreptunghiul alb pe perete, să-și traverseze propriul deșert în care nu exista nimic, în afară de soarele arzător și o moviliță sub un copac.

Mâna ei a atins cavitatea ochiului. A atins locul în care se aflase odinioară o sprânceană, unde soțul ei o sărutase poate în fiecare dimineață după trezire sau poate se lovise cândva în copilărie și primise chiar acolo un sărut de la mama ei. Poate de la tatăl său. Un loc care avusese poveștile lui și care nu mai exista, nu mai putea așterne și alte povești pe acest chip. Un loc șters de fâlfâitul întunecat al unei păsări otrăvitoare, care trecuse în zbor peste Christine și o atinsese întâmplător. Dar arsurile lui Kitty nu erau vizibile. Corpul lui Kitty nu dezvăluia urme vizibile de distrugere. Nimeni nu le va putea vedea vreodată.

— Unde e Andro? a întrebat Christine, după ce Kitty amuțise și-și retrăsese mâna de pe fața ei.

— Te rog să nu mă mai întrebi asta niciodată. Niciodată, niciodată, niciodată, m-ai auzit? Nu știu unde e și nici nu mai vreau să știu! a țipat Kitty deodată, s-a răsucit pe cealaltă parte a patului și s-a ghemuit.

URSS veghează asupra apăcii în întreaga lor apoare!

LOZ

Generalul Paulus a fost numit comandantul Armatei a 6-a, care dispunea de un sfert de milion de soldați și mai multe batalioane de tancuri și unități de armată aliate. Pe 23 august 1942, primele tancuri germane au ajuns pe malul Volgăi, la nord de Stalingrad. În aceeași zi, Luftwaffe a atacat orașul pe care Generalisimul nu dorea să-l evacueze sub nicio formă, orașul care-i purta numele era prea important.

La începutul lunii august, la ordinul generalului-colonel Vasili Ciuikov, care comanda apărarea Stalingradului, locotenentul Jashi a fost numit comandant de divizie în Armata a 36-a infanterie. În primele zile ale ofensivei, atacurile au făcut 40.000 de victime printre cei aproape 600.000 de locuitori care se mai aflau în oraș în vara anului 1942. Dar nici decesele în masă, nici foametea și bombardamentele din cele 169 de zile de luptă nu au constituit pentru Kremlin un argument în favoarea evacuării. Dimpotrivă: la 25 august, Generalisimul a declarat că va „transforma orașul într-o fortăreață de neînvins”.

Fantomele chirăiau acum isteric din coroanele copacilor în vara târzie și de pe crengile mari ale stejarilor.

Pe 12 septembrie 1942 au pătruns în oraș unități din Armata a 6-a – gara centrală a schimbat de trei ori drapelul în decurs de trei ore. Orașul s-a transformat într-un peisaj lunar, a cărui arhitectură era creată de Luftwaffe. Carburantul din vehiculele distruse și conductele defecte se scurgea direct în Volga și dădea infernului o notă dramatică, și mai morbidă. După zece zile, nemții cuceriseră gara, care trecuse între timp de 15 ori de la o parte la cealaltă. A început o luptă grotescă pentru fiecare

stradă, fiecare casă. Fiecare centimetru conta. După 40 de zile, orașul se transformase într-un labirint al morții, din care nu mai exista scăpare. Era un „război al șobolanilor”, cum se zicea, fiindcă populația era nevoită să locuiască în mare parte în rețeaua de canalizare. Aproape 2.000 de avioane Stuka ale Luftwaffe erau în misiune deasupra orașului. În noiembrie, aproape întreg orașul încăpuse pe mâinile nemților. În cea de-a 81-a zi de bătălie, când a început ultima ofensivă germană, puține baze militare rusești din oraș se mai împotriveau atacului. Atunci, gerul necruțător le-a venit din nou în ajutor Roșiilor.

Fiindcă Luftwaffe nu mai putea opera atacuri din cauza condițiilor meteorologice, iar căile de aprovizionare erau blocate, generalul Ciuikov a câștigat timp pentru organizarea unei contraofensive militare sub numele de cod Operațiunea Uranus. A adunat aproape un milion de soldați pe frontul sudic și cel nordic și a început să strângă lațul în jurul orașului. Divizia nordică și cea sudică s-au întâlnit pe 23 noiembrie și au început să încercuiască orașul și, prin urmare, întreaga Armată a 6-a.

Deși statul-major german trimitea mesaje disperate la Berlin și cerea ordinul de retragere, fiindcă altminteri vor muri mii și mii de soldați germani, Hitler a răcnit în receptor: „Rămân pe Volga!”, iar Göring a garantat că Luftwaffe va reuși să asigure aprovizionarea cu alimente. Comandantul von Manstein trebuia să organizeze urgent contraofensiva germană.

Nemții și-au petrecut Crăciunul din 1942 în gropi săpate în pământ, înfrigurați și înfometați, halucinând despre brazi împodobiți și fursecuri aromate. Fantomele războiului s-au cățărat peste baricade, au fredonat încet *Stille Nacht* și s-au strecurat în visele soldaților. Acolo au luat chipurile mamelor, taților, surorilor, fraților, nevestelor și iubitelor lor, le-au încălzit mâinile și

le-au șoptit la ureche jurăminte de dragoste. Fantomele nu știau ce e timpul, le creau iluzii colorate. Visele erau delicioase, trezirea era inuman de dificilă.

Cei răniți, cei înfometați se agățau cu disperare de avioanele care decolau spre casă, doar pentru a scăpa din acel infern, apoi se prăbușeau după câteva clipe, degerați, în moarte. La Stalingrad, moartea își juca hora cea mai sălbatică. În tot orașul, comandamentul sovietic punea în difuzoare cântece funebre compuse cu această ocazie: *Din șapte în șapte secunde moare un soldat german. Stalingrad – un mormânt colectiv.*

Locotenentul Roșu, acum încărunțit, se afla într-un cartier general din apropierea fabricii de muniție Baricada și-i scria cu mâna tremurândă soției sale, fără să știe dacă va putea trimite vreodată acea scrisoare: *Anastasia mea, cât mi-aș dori să pot da timpul înapoi…*

Pe 10 ianuarie 1943 a început ultima contraofensivă, cea hotărâtoare, a Roșiilor împotriva Armatei a 6-a, care a dus la despicarea Armatei și la încercuirea ei în două cazane. Aprovizionarea nemților s-a năruit.

După acea zi, ultima lui zi, a dispărut orice urmă a locotenentului Roșu-Alb. Pe 31 ianuarie a mai fost văzut în magazinul Univermag, cartierul general al Armatei a 6-a, pe care-l luase cu asalt divizia lui și care, în acel delir al distrugerii, a fost aruncat în aer; după toate probabilitățile, Simon Jashi se afla în clădire. Dar poate s-a întâmplat altfel, poate a murit în alt fel și în alt loc.

Eu mi-am imaginat mereu magazinul distrus. Am avut în fața ochilor scheletul clădirii, oasele și rămășițele ei. Și umbrele deșirate, care nu mai știau ce înseamnă să fii om. Mi-am imaginat cum Simon Jashi răcnește un ordin, cum trec soldații prin fața lui ca o turmă famelică, urmându-și instinctul obtuz de supraviețuire, fără minte, fără țel. Cum din tavan cade praf și un vânt tăios se

strecoară pe ferestrele sfărâmate, pe ușile sparte, prin fațadele ciuruite, și cum se întinde, cum cuprinde și alungă tot, toate vremurile, cu excepția acestui moment singular, în care Simon Jashi stă pe loc. Poate mai aude pe cineva strigând, un soldat tânăr: „Afară, afară, ieși imediat!” Dar nu e în stare să se miște. Stă și privește afară prin sticla sfărâmată, printr-o gaură în perete, la marele cimitir al omenirii, peisajul apocaliptic, frumusețea înfricoșătoare a sfârșitului de lume. Vede grădinile de moloz și pietre, arhitectura osemintelor, desenele în sânge, sculpturile din beton armat sfârtecat și se miră că nimeni, cu excepția lui, nu percepe această simfonie a distrugerii, închinată morții. Simon Jashi stă pe loc și nu pricepe de ce nu se poate mișca. Trec câteva secunde sau poate minute, dar pentru Simon alta e senzația, de parcă timpul ar înainta mai greu, de parcă totul s-ar desfășura cu încetinitorul. Mi-am imaginat mereu că Simon a uitat războiul și gândurile la viitorul lui muribund, zilele fără speranță, sentimentul ratării, privirile dezamăgite ale soției pe care nu știuse să o facă fericită, l-a uitat pe țar, pe Lenin, patria și pe Generalisim, ba până și stepa lui, care ar fi putut fi începutul unui viitor mai bun. Apoi e hărmălaie, o lovitură de tunet asurzitoare, din ureche începe să-i curgă sânge. Știe că vor urma și alte explozii, că nu mai are timp, dar nu se mai gândește la asta, nu mai poate și nu mai vrea să se miște.

Ca o ironie a sorții, fiul lui Simon Jashi a trăit cel mai mare triumf la câteva zile de la ultima bătălie, cea hotărâtoare, pentru Stalingrad, în care tatăl lui și-a pierdut probabil viața: pe 18 ianuarie 1943, Roșii au eliberat întreg malul lacului Ladoga și au creat un coridor lat de 11 metri și, astfel, o legătură cu uscatul. Konstantin s-a distins în mod deosebit în lupta pentru eliberarea Leningradului. Când sistemul de telecomunicații s-a prăbușit într-o noapte, în timpul operațiunii Iskra, și comandantul nu a mai putut da ordine, Konstantin

Jashi și-a asumat conducerea pe una dintre navele aflate în Golful Finic.

Kostia a sărbătorit victoria împreună cu camarazii lui. Rachiul pe care nu-l mai băuse de luni întregi i-a încălzit stomacul, i s-a urcat la cap și i-a provocat o asemenea euforie, încât s-a cățărat pe catarg și a răcnit că le-au venit de hac fasciștilor.

*

La nici 40 de kilometri de el se târa pe stradă o femeie brunetă, uscățivă, cu mâinile vinețiie și ochii adânciți în orbite, părul rar, cizmele găurite și ținuta gârbovită. A ieșit anevoie pe o poartă întunecoasă într-o străduță pavată, s-a clătinat în direcția bulevardului Nevski, s-a oprit, și-a tot tras sufletul. Destinația ei era oficiul poștal din strada Karavanaia, unde se înființase recent un centru de înregistrare pentru lista de evacuare.

Ultima lună o lăsase fără puteri. Deseori nici nu mai izbutea să-și părăsească locuința, să biruie treptele sau să reziste la nesfârșitele cozi pentru rațiile alimentare. Dar vestea despre străpungerea încercuirii îi adusese ca prin farmec un surâs pe buze și se hotărâse să mai treacă o dată pe la centrul de înregistrare. Priveliștea pe care o oferea trebuia să fie suficientă ca să fie trecută cât mai sus pe listă.

De ceva vreme tușea cu sânge, dar nu voia să se gândească la asta. Trebuia să parcurgă acest drum, trebuia să ajungă la oficiul poștal.

Poate într-adevăr își pierduse mințile, ca măturătorul care ieșise luna trecută gol în stradă și strigase obscenități. Nu știa nici ce zi era, nici ce se mai întâmpla în lume. Uneori visa cu ochii deschiși, halucina că restul lumii nu mai exista, că Leningradul era ultima insulă a supraviețuitorilor. Dar astăzi Ida se lupta să izgonească toate gândurile distructive și să se concentreze pe drumul până în strada Karavanaia.

Cerul nu era atât de prăfos, pudrat și acoperit ca în majoritatea zilelor din această perioadă a anului. Ba chiar răzbeau câteva raze de soare și Neva nu mai era încremenită sub stratul gros de gheață. Câțiva copii în zdrențe au trecut în fugă pe lângă ea. O femeie cu un landou se plimba în fața ei, de parcă ar fi fost o zi absolut normală, într-un oraș absolut normal. Dar, când a ajuns mai aproape, a văzut că era plin cu pietre. În depărtare a auzit un automobil, un semn bun, înseamnă că se găsea iar benzină.

Magazinașul cu de toate de pe strada ei se redeschisese și acesta era încă un semn bun, s-a gândit. Cu toate că n-aveai ce cumpăra de-acolo.

Chiar puteai crede că era o zi absolut normală, într-un oraș absolut normal. Poate nu era rău să-și bage asta în cap. Poate era cea mai bună ocazie de a-și conserva ultimul rest de rațiune, dar tăcerea spectrală care domnea în oraș a făcut-o să se îndoiască de această posibilitate. S-a oprit, a inspirat adânc, a înghițit, avea gura uscată, ochii îi ardeau, nu prea era obișnuită cu lumina zilei. În locuința ei ținuse la început perdelele mereu trase din cauza bombardamentelor, pe urmă din obișnuință, apoi nici nu și le mai putuse imagina altfel.

Ultimele trei dăți nu mai coborâse în buncăr la alerta aeriană, nu-și mai putuse aduna nici puterile, nici speranța. Încă din primul an al blocadei existaseră în oraș bătrâni care rămâneau în locuințele lor la alarme. Mai demult se înfuria pe ei – pe atunci mai avea optimismul necesar și amintirile –, acum făcea parte din aceeași tagmă. Acum era și ea printre mumiile pe lângă care viața se scurgea la fel ca războiul.

S-a oprit pe bulevardul Nevski. Își zărise imaginea reflectată în vitrina unui vechi magazin, care închisese de mult. Cunoscuse atât de bine strada aceasta în vechea ei viață, acum nici în ruptul capului nu-și mai amintea ce magazin

fusese aici. Poate magazinul acela select de stofe, poate librăria, dar ce sens mai avea să reconstitui ceva ce oricum nu va mai fi la fel?

Întrebarea i-a fost alungată de o amintire vagă: amintirea feței lui. Sau a ceea ce făcuse amintirea ei cu fața lui. Mai era oare la fel de înduioșător de tânăr, în uniforma lui bleumarin, cu galoane alb-aurii pe umeri și mâneci? Mai avea părul des, ondulat? Mai știa să râdă uitând de toate? Un copil atât de liber, atât de firesc, uitându-și seriozitatea dobândită? Își mai dorea la fel de mult să placă, să fie recunoscut și acceptat de mai-mari? De ce se temea? Devenise și ea pentru el o amintire la fel de indestructibilă cum era el pentru ea?

În zilele cele mai negre își imagina moartea lui Kostia. Îl credea deja mort. Se amăgea cu certitudinea aceasta fatală, oribilă. Își imagina scenarii îngrozitoare, cum cădea în mare atins de o schijă, cum se îneca sau își pierdea viața împușcat, sângerând pe nu-știu-ce mal îndepărtat.

În zilele mai bune și-l imagina alături de o fată cu ochii mari ca de căprioară și o coadă împletită, care-i ajungea până la genunchi. Își imagina cum o învăța cu același devotament tot ceea ce-l învățase ea odinioară.

A cotit pe o stradă lăturalnică. Plăcuța cu numele străzii dispăruse de mult. Cunoștea strada, dar nu mai știa cum se numea. Brusc s-a oprit iar din mers, fiindcă auzise ceva, un zgomot, un sunet familiar. Era muzică, cineva cânta la pian, nu încăpea îndoială. O melodie cunoscută, căreia Ida nu-i găsea numele, cum nu-i găsea nici acestei străzi. Dar a urmat-o fără să stea să se gândească, a mers mai repede, după note. Cu fiecare pas, melodia era mai limpede și mai sonoră.

De unde știa melodia aceasta? Ce era? A, da, într-o altă viață – sau fusese un vis – cântase și ea la pian. Parcă-i simțea clapele sub degetele goale, transparente, care nu mai purtau de mult inele,

fildeșul, materialul răcoros, superb al pianului din copilăria ei.

Toate acestea existaseră și încă multe altele. Acum nu mai erau decât cioburi, țăndări, foamete și metronomul care anunța atacurile aeriene.

Era Grieg. Da, își amintise. Grieg. Romanticul. Romantismul declinului, s-a gândit Ida și a mers mai departe pe urmele muzicii. A ajuns într-o curte dosnică, unde o casă veche cu geamuri sparte rezistase bombelor, la primul etaj era o fereastră deschisă: de acolo venea muzica de pian.

Ida a pătruns în vestibulul întunecos și a urcat câteva trepte până la o ușă de lemn întredeschisă. Creierul ei încerca necontenit să reconstituie titlul melodiei, dar nu izbutea. A bătut la ușă, dar nu s-au auzit pași, muzica de pian nu s-a întrerupt. A strecurat o privire prin crăpătura ușii și a pășit dincolo de prag.

A intrat într-un hol spațios, pustiu și igrasios, cu pete cenușii de umezeală pe pereți, s-a dus după Grieg și a nimerit într-o încăpere cu un parchet roșcat ca blana de vulpe și o saltea neînfățată într-un colț; la fereastră se afla pianul – nevătămat, superb, bine acordat. O copilă ședea în fața lui și cânta absorbită *Balada pentru pian în sol minor* – da, așa se numea compoziția, își amintise.

Copila nu a întors privirea, nu s-a clintit. Nu putea avea mai mult de 15 ani, după cum arăta din spate.

— Iartă-mă, te-am auzit cântând și am venit după note. Cânți minunat.

Ida s-a apropiat precaută de pianistă. Copila continua să cânte, a dat abia perceptibil din cap.

— Cel puțin o ascultătoare. Veniți, veniți liniștită. Din păcate nu am niciun scaun, va trebui să stați în picioare. Am ars toată mobila când a fost atât de frig.

Copila nu s-a răsucit, degetele ei continuau să danseze fără greșeală deasupra clapelor. Ida a simțit cum i se încrețește pielea pe brațe și era o

senzație bizară, ca și cum pielea i se dezvățase să mai simtă. S-a oprit prudentă lângă pian și a privit-o întâia oară pe fată – s-a tras înapoi speriată și și-a ținut răsuflarea, pentru a nu-și trăda spaima: fata nu mai avea ochi, în locul lor erau două adâncituri întunecate. Dar ea zâmbea.

Purta un halat găurit gri, de muncitoare, și cizme grosolane de pâslă. O coadă groasă, șatenă îi atârna pe umeri.

— Mă pregătesc pentru al treilea concurs de pian pentru tineret, ar fi trebuit să plec la Londra înainte ca… a spus copila și și-a legănat ușor bustul în ritmul muzicii.

— Ești o pianistă în devenire? a întrebat Ida, care nu-și revenise încă din sperietură.

— Ar fi trebuit să fiu, da.

Fata s-a oprit brusc din cântat, degetele ei au zăbovit pe clape, acum imobile, stinghere.

— Sigur vei mai fi. Dacă te pregătești în asemenea condiții.

— Multă vreme nu m-am putut pregăti. Mi-a interzis mama, de când…

— De când ce?

— Fiindcă atunci cântam, n-am mai apucat să coborâm la timp în buncăr, m-am ales cu o schijă aici, vedeți…

Copila și-a răsucit fața oarbă către Ida, de parcă altminteri nu s-ar fi văzut că nu mai avea ochi.

— Acum mama a murit și pot să cânt din nou.

Fata a spus-o plat, de parcă ar fi vorbit despre moartea unui animal de casă.

— Și tatăl tău?

— A căzut. La Minsk. Și fratele meu e pe front, dar el mai trăiește. Știu asta. Serghei trăiește și se va întoarce. Cu siguranță.

— Desigur. Desigur.

Ida a remarcat că vocea îi era tandră, aproape drăgăstoasă.

— Mie-mi place muzica. Și eu am crezut mai demult că voi putea deveni pianistă…

— Și ce a intervenit, tot războiul?

— Nu tocmai. Dar ceva asemănător, a spus Ida și a râs.

Fata s-a ridicat deodată de pe taburet și s-a oprit în fața Idei. Era înaltă, osoasă, dar nu subnutrită, ceea ce era un semn bun, chiar foarte bun. Fata a ridicat o mână.

— Îmi dați voie?

Ida a răspuns afirmativ și copila i-a atins fața. I-a pipăit ușor trăsăturile. I-a atins gura, nasul, ochii, buzele. Ida s-a înfiorat. De când n-o mai atinsese nimeni. Cât de uzată și oribilă, cât de rece, cât de rigidă, cât de bătrână trebuia să fie la atingere. Dar fetei nu părea să-i pese.

— Trebuie să fac așa ca să-mi pot imagina fața și de multe ori pot ghici și vârsta. Să spun câți ani aveți?

— Da, hai, spune.

— Vreo 45?

— Nu mai știu nici eu, am încetat să mai socotesc.

— Eu am 14 ani.

Copila a spus-o cu mândrie, de parcă ar fi fost un mare merit să ai 14 ani. Dar poate chiar era. Poate că în orașul acesta era un mare merit să ajungi la 14 ani.

— Locuiești singură aici?

— Mai trece uneori verișoara mea. Însă ea trebuie să se ocupe de bunicul, e bolnav. Și mai lucrează și la școală, dar mă descurc. Am voie să cânt iarăși. Din fericire n-am pus pianul pe foc, deși mama avusese de gând, dar eu m-am opus.

— Nu vrei să mai cânți ceva, te rog? N-am mai auzit muzică de atâta timp.

— Ați putea cânta cu mine. Ceva la patru mâini.

— Nu, nu, nu sunt în stare, mâinile mele sunt ca niște copite, ar fi oribil, vreau să fie frumos.

— Cum doriți. Profesoara mea îmi spunea mai demult că am mână bună la francezi. Să vă cânt

ceva de Debussy? Îmi place atât de mult. Poate ceva din *Preludii*?

— Ce vrei tu.

Fata s-a concentrat, și-a frecat mâinile una de cealaltă, a suflat în pumni și a început. Ida stătea rezemată de perete și o asculta vrăjită. Urmărea interpretarea fetei, care-i alunga cu fiecare notă războiul din brațe, din corp, din cap și o transpunea într-o altă lume. O lume cu cafenele luminate și bulevarde strălucitoare, pe care se plimbau oameni bine hrăniți. Un loc cu lampioane violet și porți îngrijite, cu locuințe mobilate, un loc unde îți puteai comanda o prăjitură cu mere la ceai și unde mirosea a parfumuri franțuzești. Unde oamenii purtau paltoane călduroase și mănuși de piele. Unde puteai merge la cinema sau la un concert. Un loc unde fata pianistă avea o mamă și doi ochi verzi, scânteietori. Ce fel de lume era aceasta, în care unei copile i se lua lumina ochilor, în care nu i se salva viitorul?

— *Dans sacru.* Așa a numit el compoziția.

Vocea fetei a străpuns gândurile Idei, i le-a năruit instantaneu. Ida s-a uitat pe fereastră în curtea pustie. Și-a amintit că trebuia să ajungă la oficiul poștal și a scuturat din cap, vrând parcă să se trezească singură din vis.

— Cum de ai rămas aici? Cum de nu te-au evacuat mai demult?

— Pe atunci nu eram invalidă, a spus fata cu o franchețe dezarmantă, în care se amesteca însă și cruzime.

— Dar…

— Mama lucra pentru *Stradă,* ne descurcam.

— Trebuie să vii cu mine.

— Unde?

— În strada Karavanaia, la oficiul poștal, acolo se întocmesc noile liste de evacuare. Nu ai aflat de străpungerea încercuirii?

— N-am mai ieșit de câteva zile și verișoara mea n-a mai apucat să treacă.

— Când ai mâncat ultima oară?

— Vecina mea, tovarășa Tașkova, îmi dă câte ceva din rația sa, fiindcă-i cânt băiatului ei, e înapoiat și muzica îl calmează.

— Vino.

— Nu am palton. Nu pot să ies.

— Ți-l dau pe al meu. Trebuie să vii acum.

— Dar…

Ida trăgea deja de copilă să se ridice și i-a așezat paltonul ei peste umeri. Ea s-a înfășurat în șalul pe care și-l tricotase singură și au ieșit. Fata adulmeca aerul, de parcă ar fi fost un cățel. Ida a apucat-o de mână, ea și-a retras-o și a spus cu mândrie:

— Pot și singură. Sunt oarbă deja de 234 de zile. Învăț.

A văzut coada de departe. A trebuit să se așeze la rând, se întunecase deja când au pătruns în sfârșit în clădire.

La o masă mică – mai degrabă o bancă de școală – ședeau o femeie mai în vârstă și un soldat tânăr. Ida și-a rostit numele.

— Trebuie să caut.

Femeia s-a apucat să răsfoiască un catastif enorm. Pianele se ard cu plăcere, dar de acte nu se atinge nimeni, s-a gândit Ida.

— În octombrie mi s-au dat asigurări că voi fi trecută pe lista de urgențe, a menționat Ida.

Câteva minute mai târziu, femeia îi găsise într-adevăr numele pe listă. Ida a trebuit să-i arate pașaportul și adeverința medicală, uzată și șifonată, care nu conținea mai nimic bun și pe care i-o eliberase un medic subnutrit, după o consultație fulgerătoare. Femeia a scormonit iar în mormanul ei de acte.

— 12 februarie. Grădina Mihailovski. Va fi o camioneta. Puteți lua un singur geamantan cu dumneavoastră și să nu vă uitați pașaportul. Iar de actul acesta, pe care vi-l eliberez acum, să aveți grijă ca de ochii din cap.

Ultimele trei cuvinte i-au produs Idei o senzație de greață. Copila stătea nemișcată lângă ea, de parcă n-ar fi auzit.

— Fata aceasta trebuie să vină cu mine, a început Ida cu sfială. Și-a pierdut vederea la un atac aerian și mama ei a murit. Nu mai are alte rude și, ca atare, este invalidă de gradul întâi.

Ida încerca să vorbească pe cât posibil de neutru, pentru ca fata să nu capete impresia că o compătimea.

Femeia a ridicat capul alene și a privit-o pe fată îndelung și insistent:

— Din păcate nu pot face nimic, oricât de rău mi-ar părea. Trebuie trecută și ea întâi pe listă, ca toți ceilalți. Toți așteaptă de luni bune, dacă nu de ani.

— Nu e nicio problemă, a spus fata, fără să-și trădeze dezamăgirea.

— Ba da! a țipat deodată Ida și s-a minunat singură de sonoritatea glasului său. Este o problemă! Uitați-vă la ea! Blestematul ăsta de război i-a luat tot ce avea și totuși stă acolo, uitată de Dumnezeu, într-o locuință pustie, rece, și cântă la pian. Ar putea deveni o pianistă nemaipomenită. *Trebuie* să rămână în viață, *trebuie* să i se dea de mâncare, *trebuie* să cânte! N-are decât 14 ani.

Femeia mai vârstnică a privit-o pe Ida cu nepăsare, era obișnuită cu asemenea izbucniri. Nimeni de la coadă nu îndrăznea să spună ceva, toți erau preocupați doar de propria supraviețuire. Pentru copilă era o situație vizibil neplăcută, și-a plecat rușinată capul.

— Haideți, vă rog, să plecăm…

— Nu! a zbierat iar Ida. Trebuie să ieși de aici!

— Atunci dați-i naibii locul dumneavoastră și puneți-vă iar pe listă! a strigat un olog din spate, vizibil enervat din cauza tărăgănării.

O clipă s-a făcut liniște în încăpere. Ida tăcea și se uita la fată.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu, să nu faceți asta! a exclamat fata și și-a întors chipul orb către Ida.

Dar Ida se apleca deja peste banca de școală și-i spunea femeii:

— Vă rog să eliberați adeverința pe numele ei. Și pe mine să mă puneți pe lista următoare.

Fata a apucat-o pe Ida de mână și a încercat s-o tragă de acolo.

— Să nu cumva să faceți una ca asta. Aveți mâinile nesănătos de reci, am simțit asta. Nu sunteți sănătoasă. Trebuie să plecați. Verișoara mea…

— Încetează și fă ce ți se spune!

Glasul Idei își recăpătase duritatea obișnuită.

— Numele! a spus femeia de la masă.

— Cum te cheamă? a întrebat Ida și și-a dat seama că nici măcar n-o întrebase pe fată de numele ei.

— Ida, a spus fata.

— Numele tău, la al tău mă refer, a insistat Ida.

— Da, mă cheamă Ida. Ida Efremova.

— Ah, ce practic, atunci mai trebuie să schimb doar numele de familie și data nașterii, a spus femeia de la masă.

Idei i s-au înmuiat genunchii.

*

Zilele dinaintea plecării le-au petrecut împreună, în locuința întunecată a Idei de pe insula Vasilievski și în locuința pustie a Idei Efremova, a cărei poziție exactă nu o cunosc.

Ida asculta din nou muzică, pentru întâia oară de la începerea blocadei. Ida cea mică era mereu dispusă să cânte ceva pentru Ida cea mare. Îi încălzea întâi mâinile și le ținea la subsuori și stăteau așa o vreme, până când copila se desprindea și se așeza râzând la pian. Pe urmă cânta, uitând de sine, în vreme ce Ida stătea lângă ea cu ochii închiși și se întorcea în trecut, pe urmele muzicii.

Ida E. vorbea întruna despre viitor. Despre o casă a lor undeva unde era cald, despre lecții de pian, fiindcă Ida E. era convinsă că Ida cea mare, când vor trece războiul și frigul, va dori să cânte iarăși. Vorbea despre găinile pe care le-ar putea ține și care ar oua în fiecare dimineață, vorbea despre concursurile la care ar participa și își imagina cum ar călători ea prin lume, însoțită de Ida.

Într-o după-amiază, când stăteau în curtea din spate și se încălzeau la un foc făcut de un vecin, Ida E. a atins-o pe Ida pe umăr și i-a propus s-o înfieze.

— Că doar n-ai copii și sigur vrei să ai, ar fi ideal. În afară de asta, sunt aproape majoră și nu va trebui nici să-mi schimbi scutece, nici să faci nopți albe cu mine. Ai avea un copil gata făcut, care ți-ar mai și cânta frumos la pian. Ce-ți poți dori mai mult?

Felul precoce și direct în care Ida E. îi ilustra viziunea ei despre un viitor comun a făcut-o pe Ida să zâmbească și să-i dea un pupic tandru pe obraz.

Înainte ca fata să ocupe locul Idei pe platforma camionetei și să apuce mâna șovăitoare, tremurândă, a vieții, a întrebat-o pe Ida dacă dorea să-i transmită un mesaj cuiva de afară, unei rude, unui prieten.

— Până vii și tu, a adăugat Ida E.

— Știu și eu… Poate dai de un ofițer de marină, Jashi îl cheamă, Konstantin, numit și Kostia. Dacă mai trăiește. A studiat aici în Leningrad, la Academia Militară Frunze, și, din câte știu, e marinar în flota din Marea Baltică.

— Și ce să-i transmit?

— În caz că…

— Dau eu de el.

— Că-i doresc să fie fericit.

— Asta-i tot?

— Că nu l-am uitat.

— Și?

— Că… închipuie-ți tu restul. Doar ai o imaginație bogată, înflorește tu pentru mine. Spune-i ceva frumos. Spune-i toate lucrurile frumoase care-ți vin în minte.

— Bine. Așa voi face, a dat Ida E. din cap cu fermitate.

S-au îmbrățișat și au rămas așa, nemișcate, în vreme ce oamenii se înghesuiau nerăbdători pe lângă ele, aruncându-și geamantanele în camionetă.

— Ne vedem cel târziu în mai, într-un sat kazah. Și între timp eu fac rost de un pian și îi găsesc pe fratele meu și pe marinarul tău. Să ai grijă de tine până atunci. Da?

Fata și-a lipit vârful nasului de vârful nasului Idei și i-a inhalat parfumul. I-a pipăit fața cu vârfurile degetelor și Ida a simțit că fata o *vedea* în acel moment, o privea cu adevărat, o recunoștea în tot ce era, ce visase și ratase, ce iubise și pierduse, ce căutase și găsise, la ce aspirase și în ce eșuase, ce-și dorise și nu primise, ce mai spera și de ce se temea.

Brusc a simțit ceva cald, umed, prelingându-i-se pe obraz. Ida E. plângea. N-ar fi crezut că era posibil, însă adânciturile întunecate se treziseră la viață și din ele picurau lacrimi.

*

Ida a murit după două luni. O vecină a găsit-o moartă în fața ușii pe care i-o deschisese atât de ezitant lui Kostia. În care el bătuse la urmă atât de înverșunat. Se prăbușise după ce urcase treptele. Nu mai ajunsese până în camera ei, până în patul ei, unde odinioară celebrase iubirea cu Kostia și toate obstacolele puteau fi depășite cu atâta ușurință.

Ida E. a devenit o pianistă cunoscută, a atins apogeul carierei pe la sfârșitul anilor 1950 și în anii 1960. După un turneu în Germania Federală a rămas acolo și a obținut ca, trei ani mai târziu, să emigreze din URSS și soțul ei, care cânta la violă

și pe care-l cunoscuse în timpul studiilor, la Conservatorul din Moscova. A devenit cunoscută mai ales pentru interpretările îndrăznețe ale compozitorilor francezi. Ochelarii întunecați, lunguleți, pe care-i purta la concerte, au devenit semnul ei distinctiv. Autobiografia ei, apărută în 1982 în Germania, m-a ajutat foarte mult în munca mea de cercetare despre Ida. Cartea îi era dedicată Idei.

Avea să mai dureze ani buni până când Ida E. să-l găsească pe bunicul, dar l-a găsit.

Mai mult metal – mai multe arme!
LOZINCĂ

Din cauza numeroaselor pierderi suferite de nemți la Stalingrad și a urmărilor dezastruoase ale Operațiunii Edelweiss, s-a ordonat retragerea Grupului de Armate A din Vladikavkaz, pe atunci Ordjonikidze, iar la sfârșitul anului 1942 se putea circula din nou pe Șoseaua Armatei. Stasia a putut porni spre casă. A ajuns la Tbilisi în martie 1943. O speriase ultima scrisoare a lui Simon, sentimentală pentru felul lui de a fi, dar și-a interzis să se gândească la tot ce putea fi mai rău. Știa de la Christine că fiul ei, Kostia, era în viață și că se distinsese pe frontul din Leningrad. A sosit în casa somptuoasă de pe colină, a cărei grădină era în paragină, a cărei arteziană secase și ale cărei comori ajunseseră de mult pe piața neagră. S-a aruncat de gâtul fiicei sale și s-a străduit să plângă pentru a găsi cât de cât ușurare, dar nu a reușit. Treptat, Kitty și Christine i-au povestit ce se întâmplase în absența ei: dispariția lui Andro și lunile triste și pline de griji, dar măcar fără împușcături, din Tbilisi. Abia mult mai târziu Kitty a pomenit în treacăt despre pierderea copilului. Fără să vrea să dea alte detalii, să adâncească subiectul.

Stăteau în bucătărie, coceau pâine cu porumb și se priveau emoționate.

Christine i-a masat umerii surorii sale, i-a pregătit o mască de castravete, i-a fiert un ceai de hibiscus, să-și mai recapete puterile, i-a încălzit găleți de apă pentru baie, i-a dăruit ciorapi și cizme noi și a tuns-o.

În primele săptămâni s-a scăldat în toropeală. Nu se putea urni să iasă, nu se putea concentra la discuțiile lor. Tot timpul i se închideau ochii, căsca întruna. Kitty și Christine își vedeau de treburile zilnice: cumpărau alimente pe bonuri, mergeau la

spital, făceau curat, găteau, cârpeau haine și mantale pentru front, adunau lemne de foc și ascultau ca vrăjite la vechiul aparat de radio Blaupunkt.

Erau nopți când Stasia auzea țipete în casă, o auzea pe Christine deschizând ușa de la dormitorul ei și mergând cu pași grăbiți pe coridor către fosta cameră a copiilor, în care acum dormea Kitty. Își auzea fiica scâncind, văicărindu-se, ieșindu-și din fire, apoi vorbele liniștitoare ale lui Christine. O asculta, stând în capul oaselor, cum o alina îndelung pe Kitty, până se lăsa iar liniște și Christine se întorcea în dormitorul său.

În nopțile acelea, Stasia și-ar fi dorit să găsească puterea de a coborî din pat și a-și strânge fiica în brațe. De a-i șopti la ureche cuvinte la fel de alinătoare, de a o întreba de unde venea toată acea disperare, ce o înspăimânta în asemenea hal, dar se temea de secretul pe care-l împărțeau fiica și sora ei, se temea de coșmarurile lui Kitty care ar fi putut fi molipsitoare.

*

Primăvara i-a scos pe oameni din case în parcuri, pe bulevardele late și străduțele înguste. Auzeai iar vânzătorii de înghețată lăudându-și marfa, pe vecine schimbând pe bancă cele mai recente bârfe, auzeai zarurile rostogolindu-se la jocul de table. Rufe albe atârnau iarăși în curți și le transformau în spații *pacificate.*

Bătrânul care ținuse demult aprozarul din colț vindea acum din găleți de tablă câteva mere și prune. Nevasta grasă a academicianului purta iar pene la pălărie, cete de țigănci cutreierau din nou străzile și preziceau viitorul, desigur numai cel fericit, luminos, promițător. În vremuri de război, veștile proaste se puteau încheia cu o mamă de bătaie.

În zilele însorite, Kitty, Christine și Stasia ieșeau să se plimbe pe colinele din Vera, mâncau semințe de floarea-soarelui și beau bere de malț, fără

alcool. În mai, neavând nicio veste de la locotenentul Jashi, Stasia s-a adresat comisariatului militar cu o cerere, cu speranța că va afla unde era bărbatul ei. Când își pierduse deja orice speranță, a primit o scrisoare cu ștampilă de la Moscova. Vestea era concisă: locotenentul Jashi probabil își dăduse viața în glorioasa și victorioasa bătălie pentru Stalingrad. Să se adreseze cu această scrisoare comisariatului competent din Tbilisi. Acolo va primi ajutor, îndeosebi în ceea ce privea pensia ei de văduvă.

La comisariat, o tânără în uniformă i-a adus la cunoștință că bărbatul ei nu era de găsit pe nicio listă de decese, dar, după cum știa, se înregistraseră numeroase pierderi, mai ales la Stalingrad.

— Adică nu există un cadavru? a întrebat Stasia fără să-și piardă cumpătul.

— Am luat legătura cu divizia lui. Soțul dumneavoastră figurează în continuare ca dispărut. Dar este de presupus că a căzut în ultimele zile ale bătăliei.

Luptase ca un erou, candida postum pentru Medalia pentru Curaj. Stasia a întrerupt-o:

— Câtă vreme nu există cadavru, nu poate fi mort.

Pe urmă s-a răsucit pe călcâie și a ieșit țanțoșă din clădire.

Christine și Kitty au rămas siderate când Stasia le-a reprodus calmă ce i se adusese la cunoștință la comisariat. Kitty își mușca fără astâmpăr buza de jos și Christine avea ochii plini de lacrimi. Expresia ei trăda faptul că acceptase o dată pentru totdeauna vestea morții. Christine s-a întrebat dacă certitudinea că Simon nu se va mai întoarce ducea la certitudinea terifiantă că nici Andro nu se va mai întoarce.

Iar Kitty s-a întrebat dacă Christine jelea pierderea propriului bărbat și a fetei ei și dacă și Kostia va avea aceeași soartă ca Simon.

Brusc a început și Kitty să plângă în hohote.

— De ce plângeți? a întrebat Stasia. Doar n-a murit. E dat dispărut. Omul ăsta a fost *dispărut* jumătate din viața lui, nici acum nu va fi altfel, o să apară el, nu vă faceți griji.

— E mort! a replicat Kitty printre suspine.

— Unde nu-i cadavru, nu-i mormânt și nu-i nici mort!

Tonul Stasiei nu lăsa loc de îndoială, atât de sigură părea.

— Bineînțeles că există morți fără morminte!

În vocea lui Kitty se amestecase ceva plumburiu, înăbușit, care i-a atras atenția Stasiei. S-a ridicat ezitant și s-a apropiat de fiica ei. Abisul lui Kitty o înfricoșa, nu îndrăznea să privească în străfundul lui, se temea să nu-și piardă echilibrul. A încercat s-o îmbrățișeze, dar Kitty s-a ferit.

*

Konstantin Jashi a supraviețuit. Fusese grav rănit la picior în ultimele zile de lupte și a trebuit operat. Fiindcă la Leningrad clinicile erau arhipline, a fost transportat cu un avion NKVD într-un spital militar din Moscova. Departe de împușcături și grenade, bine hrănit și învelit cu o pătură călduroasă, șederea la spital trebuie să i se fi părut paradiziacă. A primit învoirea de a pleca acasă două săptămâni, ceea ce a acceptat cu ezitare; era ca o medalie de onoare, fiindcă soldaților din Armata Roșie nu li se acordau permisii. Cineva pusese probabil o vorbă bună pentru el. Cine să fi fost, se întreba Kostia, dar nu ajungea la nicio concluzie. Nu mai fusese acasă de ani buni. În primii doi ani de război corespondase frecvent și amănunțit cu tatăl lui și cu Alania. La Tbilisi trimisese doar telegrame. Nu știa cum să-și îmbrace trăirile în cuvinte inteligibile pentru mătușa, sora, mama lui.

Preferase să rămână într-un stadiu în care nu adresa întrebări, nu spera la răspunsuri, la vreun sens. Voia să uite că mai exista și altceva în afara

certitudinii zilnice de a muri. Ceva precum mâhnirea, bucuria, dezamăgirea, speranța și, mai ales, apropierea. Bucuria fusese o înghițitură de rachiu și o felie de pâine neagră cu unsoare; bucuria erau sacii de făină și conservele pe care le transportaseră luni în șir clandestin la Leningrad, bucuria erau navele intacte, bucuria era simpla supraviețuire. Tot ce existase dincolo de ele nu mai era acum valabil. Nu mai exista, iar speranța că va reveni era pentru Kostia un impediment și, în anumite circumstanțe, chiar un pericol.

Amintirile înmoaie inima și-o fac transparentă: cu o inimă transparentă nu poți trage bine, Brilka, ratezi ținta și devii la rându-ți o țintă.

*

A părut o veșnicie până când Stasia, care-i deschisese ușa, i s-a aruncat de gât. Tremura ca varga și-și ținea capul atât de strâns lipit de gâtul lui, încât Kostia amenința să se sufoce.

Stasia a strigat în toată casa după Christine. Kostia s-a clătinat, dar și-a regăsit imediat echilibrul, sprijinindu-se în bastonul pe care trebuia să-l folosească trei săptămâni după operație. Christine s-a ivit în capătul coridorului lung. Acolo stătuse și mai demult, când era el mic, și așteptase ca el să dea fuga la ea după școală și să i se arunce de gât. Kostia privea jumătatea dreaptă, neacoperită, a feței ei. Cât de frumoasă era, s-a gândit și, în același timp, frumusețea ei înjumătățită l-a întristat nespus, i s-a strâns inima, a simțit cum i se umezesc palmele. La vederea ei nu s-a putut împiedica să se gândească la Ida.

Christine s-a oprit în fața lui, l-a privit de parcă toată viața și-ar fi trimis scrisori de dragoste și acum s-ar fi întâlnit întâia oară.

— Kostia, Konstantin, frumosul meu Konstantin, te-ai întors, ești aici, la mine!

Stasia s-a dat înapoi, a lăsat-o pe sora mai mică să celebreze apropierea simbiotică de nepotul ei, și-a lăsat fiul să accepte această apropiere, să se

împodobească cu ea, fiindcă totul de pe fața și corpul lui trăda cele mai profunde lipsuri. Mai târziu, când s-a întors Kitty de la spital și a auzit vocea fratelui din bucătărie, a inspirat adânc, a încercat să recapete controlul asupra corpului ei și, înainte de a năvăli în bucătărie, a exersat câteva clipe râsul ei impetuos, de demult, a încercat să-și aducă aminte cum îi sunase vocea când fusese fericită.

Spre deosebire de Stasia, Kostia a vorbit mult: a descris neobosit perioada la Sevastopol și pe *Gorki* și, mai ales, ce se întâmplase pe lacul Ladoga. A înfulecat tot ce i s-a pus pe masă, foamea lui părea de neostoit, și a băut *chacha,* țuica amăruie care i-a dezlegat și mai mult limba.

Kitty a remarcat că felul în care vorbea despre toate acestea – bătălii, atacuri, bombe, foamete, lupta dură pentru supraviețuire – suna artificial, chiar neutru.

Christine și Stasia au povestit și ele mult, dar mai puțin ordonat, și-au tăiat una alteia vorba, s-au certat pe detalii pe care și le aminteau diferit. Când, la un moment dat, a venit vorba despre Andro, Christine a coborât glasul, a relatat ce știa sau, mai bine zis, ce nu știa; se bănuia că se alăturase unei mișcări de partizani și că lupta de partea Wehrmachtului. Kitty s-a simțit trădată, deși Christine nu divulgase nimic în afară de fapte; ce a mai supărat-o pe Kitty a fost că în doar câteva ore fratele ei reușise s-o atragă pe Christine pe de-a-ntregul de partea lui. Povestea l-a făcut pe Kostia să se lanseze într-o tiradă de invective: Andro își trădase țara, a monologat despre importanța ideologiei potrivite, despre credință și loialitate, despre datoriile fiecărui cetățean sovietic, a repetat că el îl bănuise dintotdeauna că va apuca pe căi greșite și va face familia de rușine.

Kitty nu a îndrăznit să se amestece; nu voia să se ia la harță cu Kostia încă din prima seară și să-și dezamăgească mama și mătușa. Mai știa și că

argumentele ei în favoarea lui Andro erau prea slabe. Totuși îi venea greu să-l vadă așa, în postura de trădător de țară. Nu acesta era adevărul, dar pentru ceilalți era cea mai comodă cale, să-l sacrifice greșelii lui.

— Tata a murit, nu-i așa?

Întrebarea lui Kostia a venit din senin, neanunțată, ca o furtună de vară. Tocmai povestea ce trăise la Moscova. Christine și-a plecat capul. Stasia și-a dres glasul și s-a scărpinat pe antebraț.

— Să știi că e dat dispărut, pur și simplu nu e de găsit.

Stasia a încercat să răspundă cu un ton cât mai neutru, de parcă ar fi vorbit despre vreme.

— Încetează odată! a strigat Kitty.

— A dispărut, nu avem nicio dovadă că e mort!

Stasia părea furioasă, jignită că cineva se îndoia de adevărul ei.

— Ultima dată a fost văzut în ultimele zile de la Stalingrad, în fața cartierului general al nemților, cu puțin timp înainte de explozii!

Kitty respira accelerat.

— Iar cadavrul lui nu a fost găsit! se încăpățâna Stasia, o repeta ca pe o formulă magică, menită să o protejeze de realitate.

— Spune-i, Kostia, că trebuie să-l declarăm mort, nu mai putem trăi așa, l-a implorat Kitty pe fratele ei.

— Mă duc eu mâine la comisariat, or să-mi dea informații precise, a răspuns el liniștit.

*

Când s-a lăsat arșița verii, întreaga familie a plecat în orașul natal al Stasiei și al lui Christine. Au locuit în vechea casă a fabricantului de ciocolată, în jumătatea în care trăia acum Lida, singură. S-au dus la mormintele părinților. Au privit îndelung pietrele funerare, s-au așezat pe iarbă. Au spus *Amin!* după ce Lida a rostit o rugăciune pentru morți. Chiar a doua zi, Kostia a comandat o nouă piatră funerară, a pus să se

graveze pe ea numele lui Simon Jashi și să fie așezată lângă mormintele bunicilor și al surorii gemene a mamei lui. Stasia a refuzat să-i însoțească la cimitir și să-și plângă bărbatul. I-a anunțat că ea va recunoaște decesul soțului ei abia atunci când sub piatra lui funerară se vor afla și osemintele lui.

În micul oraș sortit odinioară să devină Nisa Caucazului părea de neconceput ca undeva afară să fie în toi un război atotnimicitor. Totul părea atât de pașnic, aproape provocator de calm.

Kitty și Kostia au înregistrat cu mirare că mama lor împrumutase un cal kabardin și ieșise să călărească în stepă. Mirată a fost și Christine, când s-a plimbat pe străzile din oraș, pe care umblase odinioară atât de țanțoșă și inaccesibilă. A zăbovit îndelung în fața ușilor zăvorâte și a ferestrelor bătute în cuie ale clădirii unde cândva fusese fabrica de ciocolată, unde cu secole în urmă, după cum i se părea, îl cunoscuse pe soțul ei. Kitty a evitat, în drumurile ei prin oraș, parcul cu băncile vopsite în verde. A evitat, în general, toate drumurile pe care le bătuse cu Andro, locurile în care se ascunsese de el, cu speranța c-o va găsi.

În seara dinaintea plecării, Kostia și Kitty au mai străbătut o dată străduțele întortocheate din centru, s-au oprit în fața magazinelor închise, s-au ciondănit despre ce fusese oare demult în clădirea aceasta și în cealaltă. La un colț de stradă au cumpărat de la o băbuță vată de zahăr și au mâncat împreună din fuiorul lipicios. Kitty l-a luat de braț pe Kostia, care se tot oprea fiindcă îl durea piciorul.

— Nu ți-e frică? l-a întrebat deodată pe fratele ei.

— De ce să-mi fie frică?

— Când ești acolo, că totul s-ar putea sfârși. În orice moment.

— Ba da. Uneori.

— Cum suporți?

— Nu mă gândesc la asta. Încerc doar să-mi fac datoria.

— Care constă în a ucide ori a fi ucis?

— Care constă în a avea grijă să fie uciși cât mai puțini dintre noi. Iar în ceea ce-i privește pe dușmani, dacă nu-i ucizi tu, te ucid ei pe tine. Nu există îndurare. Nu stai să te gândești…

— Ei nu sunt oameni?

— Sunt fasciști bolnavi la cap.

— Dar noi ce suntem? Comuniști bolnavi la cap?

— Numai tu poți spune așa ceva! Astea sunt ideile *bolnave* ale prietenului tău?

— Dar am crescut toți trei împreună, Kostia. Ți-a fost ca un frate.

— Nu. Un trădător nu-mi poate fi frate. N-ar fi trebuit să facă asta.

— Voia să fie liber, atâta tot.

— Liber? La fasciști? Pe bune? Iar *tu* nu trebuia să te încurci cu el.

— Ne-am logodit.

— V-ați logodit?

— Da. Și acum nici nu știu dacă mai trăiește.

— Maturizează-te, Kitty. Ar fi momentul. V-ați logodit!

Kostia a clătinat energic din cap.

— Dacă refuz să văd lumea prin ochii tăi nu înseamnă că nu o văd deloc.

— Nu mai plânge după el, nu merită. Ne-a înșelat, pe noi, familia care l-a salvat.

— Salvat? Pe mama lui au împușcat-o. Ce crime a comis ea? Te miră că a refuzat să recunoască legitimitatea acestui sistem? Tu n-ai gândi la fel dacă mama, eu sau Christine…

— Or fi avut motivele lor.

— Cum poți să spui așa ceva? Știi doar că nu e adevărat. Știi doar că nu e corect.

Kitty se oprise și-și privea fratele cu reproș.

— Războiul nu va dura o veșnicie, nemții sunt terminați. Întreaga lume e împotriva lor. După

aceea, toate vor intra pe făgașul normal.

— Așteptăm, aștepți și nimeni nu știe ce va fi.

— Până și SUA ne ajută acum. Ne livrează tancuri noi, luptăm împreună împotriva nemților, a continuat Kostia, de parcă n-ar fi auzit obiecția surorii.

— Și tu?

Se opriseră la o intersecție. Tăcerea de pe străzi era stranie.

— Tu ce vrei să faci după aceea?

— Dacă supraviețuiesc, vrei să zici? Voi face ce-mi va impune datoria.

— Și care e datoria ta?

— Să muncesc în continuare pentru binele țării. Așa simplu stau lucrurile, Kitty.

— Dar…

— Ce, dar…? Tu pentru ce crezi că s-a jertfit tata? Pentru ce și-au dat viața atâția eroi?

— Tata trăia pentru armată. Tu nu ești tata. El ne-a lipsit mereu. Ție, mie, mamei. Vrei să trăiești ca el?

— Asta ce vrea să însemne? Ne-a lipsit? Cum îndrăznești să te îndoiești de drumul lui în viață?

— Tocmai mă îndoiesc de drumul tău și al meu în viață.

— Ai face bine să dai uitării cât mai curând toate ideile pervertite pe care ți le-a vârât în cap prietenul tău. Caută-ți un bărbat *adevărat*!

— El are un nume și numele lui este Andro! N-o să te molipsești dacă-i rostești numele!

Kitty a aruncat furioasă bățul de la vata de zahăr și și-a văzut de drum cu pași grăbiți.

Dar tu cum ai slujit frontul?
LOZINCĂ

După misiunea din Crimeea, Andro Eristavi a nimerit într-un batalion al Legiunii Georgiene care lupta în Polonia, unde a fost responsabil cu siguranța căilor ferate, ca telegrafist în Lvov. Mai târziu a ajuns în divizia cu numele patriotic Regina Tamar și a fost trimis în Franța. În acest timp a învățat germana și franceza. În Pirinei a fost însărcinat cu decodarea mesajelor inamicului. În ultimul an de război a fost trimis la Haarlem, în Olanda, unde a lucrat iarăși ca telegrafist pentru siguranța căilor ferate.

Din păcate nu știu multe despre starea de spirit a lui Andro din acea vreme. Nu știu dacă înțelesese încă din Crimeea în ce se vârâse și dacă și-a regretat decizia; cu timpul și-a dat probabil seama de situația lui fără scăpare. Trebuie să fi înțeles că *Viena* se îndepărta tot mai mult și, în același timp, posibilitatea întoarcerii sale în țară dispărea. Începând din 1944 au dezertat mai multe batalioane ale Legiunii Georgiene, iar unitatea a fost desființată de Wehrmacht. Visul despre o Georgie liberă se spulberase de mult, din acel moment fiecare a trebuit să se ocupe singur de supraviețuire.

Andro nu a dezertat, a rămas la Regina Tamar. Pur și simplu nu vedea o cale de scăpare, nu știa pe ce alt drum să apuce. Privind în urmă, mă gândesc că tocmai paralizia aceasta i-a salvat până la urmă viața. Pacifistul convins Andro Eristavi s-a regăsit pe ultimul câmp de luptă din Europa: a devenit unul dintre răzvrătiții de pe insula Texel.

*

După ce Wehrmachtul o ocupase în primăvara anului 1940, insula olandeză devenise bază militară germană în Marea Nordului. Batalionul Regina Tamar era responsabil, printre altele, cu

apărarea liniei de cale ferată Haarlem-Amsterdam. În primăvara anului 1945, Andro a primit ordinul să plece pe insula Texel. Acolo se afla un lagăr cu numeroși deținuți georgieni, luați prizonieri pe frontul de răsărit și pe care Wehrmachtul îi folosea acum ca trupe auxiliare. În noaptea de 5 spre 6 aprilie a avut loc o revoltă în acest lagăr, fiindcă prizonierii aflaseră despre un ordin al Wehrmachtului de a-i trimite din nou pe front. Cu excepția bazelor navale, georgienii au dobândit controlul asupra întregii insule. Lupta înverșunată pentru insulă a continuat chiar și după ce nemții capitulaseră în Danemarca și Olanda.

Nu știu când a luat Andro decizia de a se alătura revoltei, dar bănuiesc că a văzut-o ca pe singura posibilitate de a-și îndrepta trecutul fatal și de a-și asigura supraviețuirea.

Zile la rând, Andro s-a ascuns pe câmp. A văzut cum erau cuprinse de flăcări gospodăriile. A auzit țipete, focuri de armă. A auzit sirenele navelor de război. A auzit propoziții în georgiană și în germană, mintea lui nu mai putea distinge cele două limbi. Nu mai avea importanță cine cădea și cine supraviețuia. Din nou, focuri de armă. Din ce parte veneau? Încotro să fugă? Și încotro să tragă? Arma era atât de grea, l-ar costa atâta efort să apese pe trăgaci. A zărit ceva zăcând pe câmp, nu departe de el. Andro s-a târât în direcția aceea, s-a pitit, iar au răsunat focuri de armă, de data aceasta incredibil de aproape. A mers mai departe pe brânci. Mirosea a primăvară.

Era un om. Un soldat în uniforma Wehrmachtului. Își pierduse casca pe undeva. Mai respira? Nu. Fața i se învinețise deja. Câți ani să fi avut? Arma germană zăcea lângă el, ca un prieten fidel. Piciorul îi era îndoit, zăcea într-o poziție nefirească. Andro s-a întins lângă soldatul mort și a ridicat privirea la cer. Nori albi, pufoși, dănțuiau unii în jurul celorlalți, purtați de o suflare lină de vânt.

Focuri de armă.

Unu, doi, trei.

Andro a șoptit pentru sine: *Maman.* Dar mama lui nu i-a răspuns. Nici cerul și nici soldatul mort.

Patru, cinci, șase.

Auzea focuri de armă, mereu focuri de armă.

Șapte, opt, nouă.

A văzut un nor luându-și zborul. A zâmbit. A numărat și a așteptat un răspuns. Sau moartea. Poate ar fi trebuit să-l invidieze pe soldatul mort, el nu mai auzea împușcături, le lăsase pe toate în urma sa. Nu mai avea nimic de-a face cu toate acestea.

Zece. Și încă un foc de armă. Pe urmă s-a așternut o tăcere profundă, care un era nicidecum liniștitoare.

După două săptămâni de la încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, trupe canadiene au pus capăt vărsării de sânge de pe insulă, în ceea ce s-a numit ultima bătălie din Europa.

Andro Eristavi a supraviețuit, împreună cu alți 230 de georgieni.

A rămas pe insulă până în vară. Împreună cu alți cinci supraviețuitori georgieni, s-a adăpostit într-una dintre gospodăriile arse.

Andro n-a ajuns niciodată la Viena.

Moarteaunuiomestetotragedie, moarteaunorm

i l i o a n e – d o a r o s t a t i s t i c ă . GENERALISIMUL

Kostia și-a petrecut ultimele luni de război la Marea Baltică, unde a asigurat, împreună cu

divizia lui, transportul de arme al convoaielor transatlantice. A pierdut mai mult de jumătate din trupa cu care-și începuse serviciul și el însuși a supraviețuit ca prin minune exploziei unei bombe în Laguna Curlandei, în toamna anului 1944.

Stasia făcea naveta între casa abandonată de pe colinele Verei, Christine și fiica ei, și Lida și casa înjumătățită a copilăriei lor. Alături de Lida cultiva legume și ținea găini, fiindcă rațiile de alimente de la oraș se tot împuținau și nici pe piața neagră nu se prea găsea mare lucru. În mai 1944, Kitty Jashi s-a înscris la examenul de admitere pentru clasa de actorie de la Institutul de Stat pentru Film și Teatru din Tbilisi, care își reluase cursurile în acel an. În septembrie a început să studieze actoria. Nici Stasia, nici Christine nu au fost încântate de noua sa opțiune profesională, dar nu s-au împotrivit în niciun fel deciziei.

*

„Evenimentele ultimelor 12 luni… m-au silit să-mi concentrez deplina atenție și putere de muncă asupra singurei sarcini pentru care trăiesc de mulți ani: lupta pentru soarta poporului meu… Drept urmare doresc să depun în ceasul de față, în calitate de purtător de cuvânt al Germaniei Mari, în fața Atotputernicului, solemnul jurământ că ne vom face datoria cu devotament și neclintire și în noul an, cu credința nestrămutată că va veni ceasul când victoria va înclina definitiv de partea aceluia care este cel mai demn de ea: Marele Reich German”.

Acesta a fost discursul de Anul Nou al lui Hitler și avea să fie ultimul. Anul 1945 nu a început bine pentru Hitler, fiindcă pe 1 ianuarie i s-a comunicat retragerea forțelor armate germane din fața trupelor americane și britanice la Koblenz. Generalisimul insista acum energic pentru un asalt asupra Berlinului. Acest oraș avea pentru Stalin o valoare simbolică enormă, cum avusese și Stalingradul pentru Hitler; în afară de asta, Stalin

nu dorea să rămână cu mâna goală după reîmpărțirea lumii și după ce Germania își va fi pierdut suveranitatea ca stat, ci voia să pună lumea în fața faptului împlinit. Dar trupele sovietice au eliberat întâi Auschwitz; unități ucrainene au găsit acolo 648 de cadavre neîngropate și circa 7.600 de morți vii, au inhalat mirosul iute al gazului otrăvitor Zyklon B. Pe 3 februarie, Berlinul a fost supus celui mai greu bombardament din partea forțelor armate americane, cu 22.000 de morți.

Pe 13 februarie 1945, Dresda a fost distrusă; de data aceasta, opera comună a forțelor aeriene britanice și americane. Nenumăratele victime ale bombelor nu au mai putut fi identificate din cauza arsurilor grave. Cantitatea de moloz: 18 milioane de tone. La sfârșitul lunii februarie, Aliații occidentali au ajuns până la Rin.

La radioul german se difuza în continuare *Wunschkonzert* – o emisiune comandată de Goebbels, cu șlagăre și muzică de operetă, întreruptă de știri de pe front.

Pe 16 februarie 1945, Consiliul Federal elvețian a înghețat toate averile național-socialiștilor depuse în Elveția. În martie, americanii au ocupat Frankfurtul. Atacurile aeriene au continuat pe toată întinderea Germaniei. Zgomotul asurzitor a fost cântecul de leagăn al acelei ierni. În aceeași lună au început în Franța procesele împotriva colaboraționiștilor; mii de oameni au fost judecați și executați în procese îndoielnice, alte mii au fost tunși chilug, expuși în locuri publice și insultați.

În săptămânile acelea a murit la Bergen-Belsen, de febră tifoidă, o fată devenită transparentă, care ajunsese acolo împreună cu sora ei, de la Auschwitz, și care fusese considerată o persoană *bolnavă, dar încă potențial recuperabilă.* A murit fără să știe că jurnalul ei îi va supraviețui.

Pe 16 aprilie, Frontul 1 Ucrainean și Frontul 1 Bielorus, aflate sub comanda lui Konev și a lui Jukov, au deschis atacul asupra capitalei germane.

Armata a 9-a a fost anihilată în cel mai scurt timp. Începând din 22 aprilie au avansat către centrul orașului. În acest timp se redacta în buncăr – era noaptea din 28 spre 29 aprilie – testamentul Führerului; amiralul Dönitz urma să devină președintele Reichului, iar Goebbels, cancelarul Reichului. A urmat cea mai macabră cununie din lume, iar Adolf și Eva au devenit soț și soție. După numai două zile, *Hamburger Zeitung* anunța: „Astăzi după-amiază, Führerul nostru Adolf Hitler a căzut pentru Germania la postul său de comandă, în cancelaria Reichului, luptând până la ultima suflare împotriva bolșevismului". Nicăieri nu s-a pomenit glonțul sau cianura de potasiu pe care și-au administrat-o proaspeții miri. La numai 800 de metri, pe 2 mai, avea să fie înălțat pe Reichstag drapelul sovietic. 150.000 de soldați germani au fost luați prizonieri în Berlin. Pe 7 mai s-a semnat capitularea totală a nemților, în orașul francez Reims. Aceasta a intrat în vigoare la 8 mai, ora 23:01.

Războiul se încheiase.

Nu mai existau cuvinte. Dar se răcnea. Și se bea rachiu.

Soldații din Armata Roșie au jefuit și au luat cu ei tot ce nu era bătut în cuie – ba chiar și pe-acestea.

Duke Ellington interpreta *I'm Begining to See the Light,* iar cupluri dansau și se sărutau în Times Square.

În Europa mirosea a cenușă.

Fantomele se înecau cu propriul cântec de jale. Fluturii refuzau să iasă din cocon, iar Sinatra cânta *Dream When You Are Feeling Blue* și oamenii leșinau.

Războiul s-a sfârșit. Mereu se auzeau aceste cuvinte. Atât de simplu sunau, anunțate la toate posturile de radio și pe toate ecranele de cinema, atât de ireal de simplu: *Războiul s-a sfârșit.* Pe urmă, muzică de marș.

În Piața Roșie se invoca moștenirea lui Lenin și nu se auzea nici Ellington, nici Sinatra, dar oamenii se sărutau totuși și unii dintre ei probabil au leșinat. Iar Generalisimul proclama: „Acum trei ani, Germania a avut de gând să dezmembreze Uniunea Sovietică prin separarea Caucazului, Ucrainei, Bielorusiei și țărilor baltice. Dar s-a întâmplat cu totul altceva. Germania s-a văzut nevoită să capituleze necondiționat. Tovarăși! Marele Război Patriotic s-a sfârșit cu victoria noastră! Glorie marelui popor al Uniunii Sovietice, poporului victorios, armatei sovietice, flotei sovietice și tuturor celor care și-au jertfit viața pentru patrie!”

Nu avea cum să știe că, odată cu sfârșitul războiului, începea și propriul sfârșit. În urmă cu câteva luni supraviețuise primului atac cerebral; curând, medicii aveau să-i diagnosticheze hipertensiune arterială, arterioscleroză, insuficiență cardiacă și hepatită cronică. Însă Generalisimul era mulțumit: războiul făcuse din Uniunea Sovietică o putere mondială.

*

Andro a fost transferat dintr-un centru pentru *displaced persons* în lagărul Plattling de lângă Regensburg. De acolo spera să obțină permisiunea de a emigra.

Dar la Conferința de la Yalta s-a decis predarea necondiționată a tuturor cetățenilor sovietici către URSS. Nici Agenția Internațională pentru Refugiați, nici United Nations Relief and Rehabilitation Administration nu se puteau împotrivi acestei decizii. Britanicii începuseră încă dinainte să predea mii și mii de prizonieri de război către URSS. Pe cei care se întorceau în țară îi aștepta o soartă similară: unii au fost împușcați imediat după sosirea în porturile din Murmansk și Odessa, alții transportați în gulaguri sau trimiși pe front, cu puțin înainte de încheierea războiului. Cel mai tragic eveniment a avut loc în 1946, la

Dachau: dintre cei 140 de oameni care urmau să fie predați Uniunii Sovietice împotriva voinței lor, 14 și-au tăiat gâtul cu cioburi de sticlă. Americanii au numit fapta o „orgie suicidară inumană a trădătorilor din Armata Roșie”.

Andro Eristavi a fost și el predat autorităților sovietice în august 1945, împreună cu alți 1.500 de prizonieri de război din Plattling, și a ajuns într-un gulag siberian din apropiere de Nazino (un loc devenit cunoscut pentru „tragedia de la Nazino” când, în vara anului 1933, în cursul acțiunilor de epurare, 6.000 de deportați sovietici au fost pur și simplu abandonați fără adăpost, fără hrană și fără unelte. După două săptămâni mai trăiau doar 2000; 4.000 muriseră de foame sau degeraseră, dar cei mai mulți căzuseră victimă canibalismului).

Și astfel visul despre Viena a fost spânzurat, înecat și hăcuit.

*

Cu câteva zile înainte de încheierea oficială a războiului, în ziua în care Benito Mussolini și iubita lui, Clara Petacci, au fost capturați și împușcați de către partizani, iar cadavrele lor au fost atârnate cu capetele în jos în Piazzale Loreto din Milano, s-a sfârșit și pentru Kostia Jashi războiul. A fost revocat de la Marea Baltică și trimis cu trenul la Moscova.

La Comisariatul Marinei a fost primit de către un bărbat elegant, într-un palton bleumarin șic, cu guler de blană, care vorbea cu glas scăzut. Abia la o privire mai atentă l-a recunoscut Kostia pe cel mai bun prieten al lui, Giorgi Alania.

Giorgi l-a condus în apartamentul lui spațios, luminos, de pe bulevardul Tverskaia și la ospătat regește. Locuințele selecte ca cea a lui Alania erau rezervate angajaților din ministere, dar Kostia nu voia deocamdată să se preocupe de asemenea detalii extenuante, ci să savureze în liniște mâncarea bună și luxul. Giorgi l-a informat în treacăt pe prietenul său că între timp fusese

avansat la Ministerul Afacerilor Interne, MVD. Cum ajunsese acolo și ce anume făcea, Alania nu a menționat; abia mai târziu i-a dat de înțeles lui Kostia că încă nu-i putea dezvălui mai mult. Dar Kostia era nespus de fericit că prietenul lui îi arăta aceeași afecțiune ca înainte, că-l admira și-i citea toate dorințele din priviri. Giorgi l-a scos în oraș, l-a invitat la cine opulente, în restaurante la care Kostia n-ar fi avut acces nici în vis, și i-a lăudat necontenit vitejia și eroismul. I-a destăinuit că în curând va fi avansat la gradul de căpitan.

Cum ajunsese Giorgi Alania de pe un simplu șantier naval de la capătul pământului în minister, cum reușise asta rămânea un mister, iar Kostia a trebuit să recunoască în sinea lui că probabil își subestimase prietenul.

Uneori, între pocnetele dopurilor sticlelor de șampanie, vizitele costisitoare în restaurante simandicoase și lungile discuții nocturne cu prietenul său, îl cuprindea o spaimă teribilă, spaima că amintirile nu vor mai putea fi oprite. Supraviețuise războiului, nu mai cădeau bombe. Nu se mai trăgeau focuri de armă. Kostia avea dificultăți să se obișnuiască. Oricât de absurd i s-ar fi părut, abia acum se simțea fără apărare. Nu știa cum să facă față vieții cotidiene. Dar știa că amintirile vor reveni, o armată neîndurătoare. Nu-l vor cruța. Și undeva, în cele mai ascunse unghere ale memoriei sale, trăia o femeie cu câte un inel pe fiecare deget, care nu se lăsa alungată, oricât ar fi încercat. Spaima că poate nu mai era în viață îl scotea din minți; se pierdea în căutarea unei umbre.

Giorgi Alania invita acasă femei frumoase, înfășurate în blănuri și pline de podoabe. Aveau buzele rujate roșu ca sângele și băteau din gene, se topeau după Kostia, după eroul de război, îl luau în mijlocul lor, îl atingeau, îl admirau și voiau să le toarne vin în pahar, umblau după atenția lui. Când una dintre ele a pus un disc și l-a invitat la dans, el

a ieșit din încăpere și l-a rugat pe prietenul său să le trimită pe femei acasă. Alania i-a făcut pe plac, însă vizitele de acest gen s-au repetat; Alania nu mai venea acasă fără companie feminină. Până când, într-o seară, Alania a venit din bucătărie și l-a văzut pe Kostia cu o blondină pe canapea și a constatat că o lăsa să-i oblojească rănile cu buzele ei catifelate și să-i alunge gândurile tulburi. A respirat ușurat, vizibil bucuros că iubirea putea fi totuși cumpărată.

— Și ce ai de gând să faci acum?

În seara următoare, stăteau pe balcon și priveau forfota străzii.

— Aștept să văd unde voi fi repartizat, a răspuns Kostia și și-a trosnit degetele.

— Meriți ceva mai bun. Eu te-aș putea ajuta.

— La ce?

— Să fii tratat pe măsura meritelor.

— Tu cu ce te ocupi, de fapt, Giorgi?

— Lucrez la MVD, ți-am mai spus.

— Și în ce domeniu?

— Nu pot vorbi despre asta.

— Haide măi, Giorgi, doar ne cunoaștem. Încetează cu secretomania.

— S-au înființat mai multe secții și…

— Secții? Ce să facă secțiile astea?

— Grupul nostru este responsabil cu repatrierea cetățenilor sovietici din străinătate. Momentan suntem instruiți pentru misiuni în străinătate. Din păcate, nu-ți pot spune mai multe.

— Repatriere, de ce ar fi ceva atât de misterios?

— Din păcate nu-ți pot spune mai multe, Kostia, sper să nu crezi că e din cauză că n-am încredere în tine.

— Nu, e în regulă. Dar cum mă poți ajuta?

— Pun o vorbă bună pentru tine la minister.

— Tu ai obținut atunci să fiu trimis la Moscova? Tu mi-ai făcut rost de permisia aceea?

Alania nu i-a răspuns.

— Deci tu ai fost?! Nu pot să cred că nu m-am gândit la tine. Dar îți mulțumesc! Ce să zic? Eu nu sunt făcut pentru munca de birou, știi asta.

— Da, știu. Se va ține cont de preferințele și aptitudinile tale, stai liniștit.

Alania se ridicase și stătea aplecat peste balustradă. Kostia i s-a alăturat și l-a cuprins cu un braț pe după umeri.

— Știi că țin mult la tine, nu-i așa? Aș face orice ca să-ți fie iarăși bine, i-a spus Alania.

— Chiar ai putea face ceva pentru mine, a murmurat Kostia.

— Ce anume? Spune-mi, orice ar fi.

— Aș vrea să aflu ce s-a întâmplat cu o femeie anume.

*

Toamna, oamenii s-au apucat să orânduiască lumea și să extindă cimitirele din orașe. Kostia s-a întors la Tbilisi. În primele săptămâni acasă, dormea sau asculta la radioul Blaupunkt. Pe atunci, Kitty juca primul ei rol principal într-un spectacol de teatru studențesc: îmi închipui că a fost *Antigona.* Dar piesa era probabil interzisă, deci poți să-ți alegi singură, Brilka, ce rol a jucat Kitty. La două zile după premieră a primit o scrisoare și a recunoscut imediat scrisul lui Andro Eristavi. A fugit în baie, i-a venit să vomite. N-a mai știut nici ea cât a rămas pe marginea căzii, până să-și adune curajul să deschidă scrisoarea. S-a dus la Kostia în cameră, l-a trezit și s-a așezat lângă el, pe marginea patului.

— Trebuie să mă ajuți.

— Ce e?

Kostia s-a frecat adormit la ochi și s-a ridicat în capul oaselor.

— Andro trăiește. E în gulag. Am o adresă. Trebuie să-l scoatem de acolo. Trebuie să afli ce a făcut și…

— Ce-a făcut? Ți-ai pierdut mințile? Și-a trădat patria! E un dezertor, un laș. Eu mă mir că l-au

lăsat în viață.

Atunci Kitty i-a ars lui Kostia prima palmă din viața lui. Kostia – uluit și furios – a sărit în picioare și s-a apucat grăbit să se îmbrace.

— Te rog, te rog, iartă-mă, trebuie să mă ajuți! Kostia, te rog.

— Ești țicnită! Ne expui pe toți unui mare pericol!

— Poate cerem să fie transferat undeva mai aproape, unde să-l pot vizita… Acolo o să moară, Kostia.

Kitty se aruncase în genunchi la picioarele fratelui său și se agățase de puloverul pe care el tocmai și-l trăsese peste cap. Kostia s-a tras înapoi, scârbit, și a ajutat-o să se ridice.

— Nu te umili! Ridică-te! a spus răspicat și și-a întors privirea de la sora lui și gestul ei vrednic de milă.

Kostia a împins-o de lângă el și a ieșit valvârtej din cameră.

Să învețidelasoviet icii înseamnă să învețis ă

Lumea postbelică s-a lăsat cuprinsă de beție; voia să celebreze viața și să înlăture dărâmăturile, voia să se prindă în dansurile păgâne ale supraviețuirii, voia să bea, să petreacă, voia să se ghiftuiască peste măsură cu toate câte-i lipsiseră în ultimii ani. Voia să asculte operete ușurele, cântece frivole, voia să vizioneze filme frumoase, despre patrie. Voia să uite și voia să trăiască de parcă n-ar mai fi existat mâine – și nici ieri. Euforia era contagioasă, primejdioasă, încordată.

Și în mica noastră patrie lumea cânta și petrecea până amețea. Iar mai-marii se lăsau desigur sărbătoriți, oamenii organizau cele mai trăsnite orgii de recunoștință în onoarea lor și le proslăveau înțelepciunea și tăria, îl sărbătoreau pe Generalisim, Marele Tătuc al Popoarelor, care-și readusese țara, victorioasă, din apocalipsă în lumina socialismului. Noi legende și mituri au fost create în jurul lui, i se glorificau vitejia și jertfa de sine în numele țării. Poate cel mai marcant mit a fost dedicat lui și lui Iacov, fiul său cel mare, căzut prizonier la nemți în 1941. Când fasciștii au aflat cine era, au propus să-l elibereze în schimbul generalului Paulus, care căzuse prizonier la ruși în

bătălia pentru Stalingrad. Dar, potrivit mitului, Generalisimul ar fi răspuns: „Nu schimb feldmareșali pe soldați”. Și așa se face că Iacov a sfârșit jalnic, cu un glonț în ceafă tras dintr-o armă germană. Legenda aceasta făcea încă o dată dovada sacrificiului de sine și a patriotismului Marelui Tată. Fapta lui nu era considerată inumană – dimpotrivă, povestea aceasta demonstra în ce măsură suferea Conducătorul alături de poporul său și ce forță supraomenească avea pentru a face acest pas de-a dreptul biblic și a-și jertfi fiul. Uniunea Sovietică strălucea. Generalisimul era un învingător. Iar învingătorilor li se iartă tot.

*

După război, Stasia s-a întors definitiv la Tbilisi și s-a înregistrat pentru prima oară la Comisariatul poporului, ca șomeră. Christine lucra în continuare la spital. Iar Kostia parcă nu se grăbea să-și găsească o nouă ocupație și savura grija mamei și a mătușii sale, își petrecea zilele dormind, se ducea aproape zilnic la băile de sulf, de parcă ar fi vrut să-și ardă cu aburii fierbinți războiul de pe piele, și flirta cu studente prin ceainării. Kitty se lăsa în voia toanelor sale și, uneori, avea senzația că în pieptul ei trăiau doi oameni, două ființe cu totul diferite, inevitabil învrăjbite. Kitty cea voioasă, lipsită de griji, nu se mai manifestase, ce-i drept, din ziua când fusese dusă în școala aceea sătească, dar rămășițe, porniri din bucuria aceea se mai aprindeau uneori în ea, cum se mai aprind uneori crengile carbonizate într-un foc de tabără stins. În zilele acelea era bucuroasă de studiu, de rolurile diferite pe care le proba ca pe niște rochii noi. Era bucuroasă de colegii ei care știau să petreacă uitând de sine, celebrând supraviețuirea și noile începuturi.

Lui Andro îi trimitea periodic scrisori, îi descria viața ei de zi cu zi, îi insufla încredere, se prefăcea în continuare veselă, îi relata despre cărțile noi pe care le citea și despre premierele de teatru la care

mergea. Dar niciodată nu-i scria despre ceea ce conta cu adevărat. Niciun cuvânt despre grijile ei. Se temea că el nu făcea față torturii nesfârșite din gulag, își dorea din tot sufletul să se întoarcă, dar nu știa cum. Chiar dacă Viena nu mai exista pentru ei, chiar dacă iluziile și speranțele erau irevocabil spulberate, chiar dacă nu se vor mai săruta vreodată pe băncile vopsite în verde – ea nu va renunța nicicând la perspectiva întoarcerii lui. Scrisorile pe care i le trimitea el drept răspuns nu depășeau niciodată o jumătate de pagină. Bineînțeles că erau cenzurate. Îi scria cu scrisul lui mărunt, întortocheat, despre viața de zi cu zi în cariera de piatră, despre bucuria unei zile însorite sau a unei ciorbe ceva mai sățioase. O singură dată, în prima lui scrisoare, scrisese în încheiere *Iartă-mă.* Dar ea nu intrase în amănunte.

Deocamdată, Kitty ținuse secrete scrisorile de la el. Îl pândea pe poștaș și-și ducea propriile scrisori la poștă după cursuri. Sperase ca fratele ei, Kostia, să o ajute, dar a trebuit să se resemneze că nu o va face și, într-o bună zi, a apelat la Christine, care mai avea relații în nomenclatură. Erau într-o gelaterie recent deschisă de pe bulevardul Rustaveli și Kitty se uita la afișul mare, care anunța deschiderea stagiunii de operă.

— De când știi?

Christine își amesteca zahărul cu linguriță în ceașca de ceai.

— De câteva săptămâni. Am primit o scrisoare de la el. Dar Kostia…

— Să nu-l amesteci în treaba asta!

— Încetează să-i tot iei apărarea!

— Ce aștepți de la Kostia?

— Mă gândeam că el ar putea aranja ca Andro să fie transferat, doar avem și pe-aici destule colonii de muncă.

— Deci crezi că trebuie să-l iubești în continuare?

— Cum adică? O să-l iubesc mereu, doar e Andro al nostru.

— Ceea ce iubești tu e amintirea. Nu mai ești cea care ai fost și nici el cu siguranță nu mai e cel care a fost și pe care-l cunoșteai tu. N-ai decât să vrei să-l ajuți, dar de dragul lui, nu de dragul tău.

Christine și-a băut ceaiul. Kitty a amuțit și, în timp ce-și rodea unghia degetului mare, privea pe stradă, unde se perindau cupluri și copii cu părinți. Deși Christine nu i-a promis nimic în ziua aceea, s-a gândit totuși în zilele următoare ce ar putea face. Dacă Andro ar fi fost într-adevăr acuzat de trădare de țară, era mai mult decât improbabil să mai fie în viață. Era așadar posibil ca în ultimii ani de război să-i fi venit mintea la cap și să se fi remarcat totuși într-un fel sau altul în slujba Roșiilor și acum ei să-i mulțumească pentru asta lăsându-l în viață. A cerut sfatul câtorva prieteni vechi ai soțului ei, Ramas, s-a interesat dacă avea vreo șansă să ajungă la dosarul lui Andro și a informat-o pe Stasia că acesta luase legătura cu fata ei.

Stasia, în schimb, era roasă de remușcări. Își interzicea gândul că Andro va avea parte de aceeași soartă ca mama lui. Nu și-ar fi iertat-o niciodată. Plecase după băiatul ei în Rusia, cu credința naivă că l-ar putea salva, și-l abandonase pe Andro cel credul și fără experiență, căruia nimic nu-i era mai străin decât lupta. Dacă se gândea bine, nici nu-i putea reproșa că o apucase pe această cale fatală și că astfel o molipsise și pe fata ei de nefericire.

Stasia a pregătit colete cu alimente și haine, a strecurat bancnote în buzunarele poștașilor și vameșilor, pentru a fi sigură că pachetele vor ajunge la Nazino, și l-a luat la rost pe fiul ei. Să facă bine să contacteze pe cineva în administrația centrală, pentru a afla de ce fusese Andro Eristavi trimis în Siberia.

La un moment dat, Kostia nu a mai suportat presiunea din casă – privirile rugătoare, pline de

așteptare ale surorii lui, intervenția lui Christine și cererile energice ale Stasiei – și l-a sunat pe Giorgi Alania la Moscova. Spre deosebire de căutarea Idei, care se dovedea mai mult decât complicată, în cazul lui Andro, Alania a găsit curând ceea ce căuta. Într-un apel nocturn i-a relatat lui Kostia în amănunt drumul parcurs de Andro. Singurul motiv pentru care mai era în viață era că participase la răscoala de pe Texel.

*

O aromă magică s-a răspândit în întreaga casă. Kostia ieșise și Kitty era încă la repetiție. Christine, care era deja în cămașă de noapte și se îndrepta spre dormitorul ei, a coborât scările și a intrat în bucătărie. Stasia nu-i mai pregătise ciocolata caldă de la *incident,* dar nu știa că rețeta se afla deja de mult în posesia surorii ei. Christine s-a așezat la masă lângă Stasia.

— N-ai mai preparat-o de mult.

— Așa e. Dar acum mă gândeam că noi două o meritățm.

Stasia a turnat lichidul dens în două cești de porțelan. Au început s-o savureze cu linguriță încet, cu o plăcere evidentă.

— Trebuie să iei legătura cu *el,* a spus Stasia la un moment dat, precipitat.

— Cu cine să iau legătura?

— Știi tu.

— Poftim?

Vocea lui Christine devenise glacială.

— Trebuie să-l scoatem pe Andro de acolo, altminteri nu va supraviețui.

— Și cum îți imaginezi tu asta?

— Răspundem de soarta acestui băiat. Da, poate că s-a înșelat, poate că a luat deciziile greșite. Dar era atât de tânăr, Christine. Ceea ce s-a întâmplat cu Sopio nu trebuie să se repete. Nu ne-am ierta-o niciodată.

— Dar eu mi-aș ierta să mă duc iar la *el* și să-l privesc în ochi, după tot ce s-a întâmplat?

Tonul lui Christine era în continuare glacial, iar privirea ei, plină de dezgust.

— Ai face-o pentru a salva o viață, Christine. Pentru a-l salva pe Andro. Noi l-am crescut ca pe copilul nostru; imaginează-ți că ar fi vorba despre Kostia…

— Nu pot, Stasia, pur și simplu nu pot.

— Mă urăsc pentru faptul că trebuie să-ți cer această favoare, dar nu am de ales. Cu o asemenea biografie n-o să aibă niciodată o șansă, doar dacă… Nimeni nu-l poate ajuta, doar el.

— Nici nu știu dacă ar fi dispus să mă primească, să mă asculte, și unde să dau de el? Doar e mai tot timpul la Moscova.

— Te va asculta, sunt convinsă că oricând va dori să te revadă.

— Însă n-a făcut asta. În toți anii de după.

— Dar i-am văzut privirea.

— Ce privire?

— Privirea cu care s-a uitat atunci la tine.

Christine n-a mai spus nimic o vreme, a șters cu degetul ultimele resturi de ciocolată din ceașcă. Apoi a ridicat brusc privirea și a spus:

— Bine. Dar atunci…

— Atunci ce? Fac orice.

— Atunci trebuie să accepți că Simon a murit.

Stasia a înghițit în sec. S-a ridicat în picioare, s-a așezat la loc. Și-a aprins o țigară fără filtru.

— Spune, a repetat Christine cu severitate, fixând-o pe sora ei cu o bucurie malițioasă.

— Nu știu. Pur și simplu nu știu. De ce vrei să…

— Spune!

— A… a…

— Spune și da, mă voi duce la *el* și-l voi ruga să-l grațieze pe Andro.

— A…

— Stasia!

— A murit.

CARTEA A PATRA

Kitty

GotamoonabovemeButnoonetoloveme Love

rman, oh, where can you be?

BILLIE HOLIDAY

După unul dintre spectacolele studențești, cineva a bătut la ușa cabinei lui Kitty, ea a deschis-o enervată – și a rămas fără glas. În fața ei se afla Sfânta și îngerul Morții, fata din iad, Mariam. Într-

o fustă plisată și cu părul prins lejer într-o coadă de cal. În mână strângea un buchețel de viorele. După o scurtă ezitare, Kitty s-a aruncat de gâtul prietenei ei imposibile. Niciuna nu știa ce să spună și cum să-și explice sentimentele. Kitty i-a oferit lui Mariam un scaun în fața mesei de toaletă și s-a așezat pe un taburet scund, la picioarele ei.

Mariam, deși n-ar fi crezut niciodată că era posibil, fusese admisă la Institutul de Medicină, era ceva ieșit din comun ca o fată de la țară să poată studia în capitală, dar asta era situația, lipseau medicii. I-a povestit ce fericită și emoționată, ce bucuroasă era că se putea muta la Tbilisi. Văzuse la Institutul de Film și Teatru numele lui Kitty pe afiș și vizionase spectacolul. Ezitase îndelung dacă să o caute, nu fusese sigură că va dori s-o vadă, dar nu mai suportase și iat-o.

— Dar ce tot spui, bineînțeles că vreau să te văd. Mă bucur atât de mult!

*

La scurt timp, Mariam s-a mutat în capitală și au început să se vadă mai des. Își dădeau întâlnire, ieșeau împreună. Kitty i-a arătat orașul, a dus-o pe la prietenii săi și, în cele din urmă, și acasă la ea. Acolo a prezentat-o pur și simplu drept o prietenă. Nimic mai mult. N-au scos un cuvânt despre împrejurările în care se cunoscuseră, deși ceea ce era de nerostit se afla mereu între ele. Cuvintele erau neputincioase în fața întâmplărilor prin care trecuseră, însă ceea ce știau una despre alta, tragedia lor comună, era omniprezentă în mințile lor.

Spre deosebire de celelalte prietenii, cele normale, pentru ele nu conta dacă aveau interese comune, dacă aveau același simț al umorului, dacă puteau sta la taclale în tihnă, dacă se hlizeau din orice. Toate acestea nu cântăreau nici cât un fulg în comparație cu ceea ce făcuse să se nască această prietenie involuntară. Dar nimic nu le silea să fie împreună. Era o empatie reciprocă, o intuiție a

cicatricilor vizibile și invizibile care elibera o iubire deosebită, capabilă să reprime pentru o vreme ura de sine și să amorțească cele mai rele sentimente de vinovăție. Iar iubirea aceasta le-a devenit curând indispensabilă, aveau nevoie de ea pentru a face față vieții cotidiene, pentru a nu lăsa loc îndoielii – îndoielii dacă aveau dreptul să mai fie în viață.

De când Mariam revenise în viața ei, Kitty și-a redobândit, în mod ciudat, o parte din vechea ei fire, cea pe care o crezuse pierdută. Tot ce fusese ușor, zglobiu, copilăros a revenit, iar Kitty a înflorit, râdea și cânta în gura mare la petrecerile studențești. Christine o aprecia pe Mariam pentru modestia și reținerea ei, Stasia se mira că fiica sa zvăpăiată avea drept cea mai bună prietenă o fată atât de cuminte și reținută și i s-a părut un semn bun.

Mariam era aproape exagerat de politicoasă și timidă într-un mod agreabil, nu era gălăgioasă sau cochetă, era curioasă fără să fie băgăcioasă, săritoare și lipsită de egoism, de parcă binele altora ar fi contat întotdeauna mai mult decât propriul bine. Dar cel mai mult încânta darul ei de a-și manifesta recunoștința. Ca și cum nu s-ar fi așteptat să fie lăudată, să i se dăruiască ceva, să i se aprecieze calitățile, iar dacă se întâmpla părea atât de fericită, atât de recunoscătoare, încât numai expresia ei merita complimente și cadouri.

Asupra lui Kostia, Mariam a făcut imediat o cu totul altă impresie decât Kitty cea obraznică și cu gura mare. Deși Kostia n-ar fi admis în ruptul capului, eu bănuiesc totuși, Brilka, că el se temea de sora lui mai mică într-un fel greu de conceput, care-i sfida logica. Ceea ce-l depășea și înfuria era poate imprevizibilitatea ei sau felul în care-l ținea la distanță de când se vârâse Andro între ei ori poate firea nesăbuită, capricioasă.

Nu știu dacă dorea să se apropie de sora lui prin intermediul prietenei sale, cert este că, foarte

curând după ce a făcut cunoștință cu Mariam, a început să le aștepte pe fete după cursuri și să le scoată în oraș, să le invite la masă, să meargă cu ele la cinematograf sau la dans și să-i dăruiască lui Mariam din când în când flori. Inițial, Kitty a interpretat aceste gesturi ale fratelui său ca pe o compensație pentru refuzul de a-l ajuta pe Andro. Cu cât trăiau mai mult sub același acoperiș, cu atât mai dificil era pentru Kitty să-i accepte concepția rigidă despre lume, disciplina de fier, pretențiile exagerate de la semeni, tonul milităros, poruncitor și firea necomunicativă. După întoarcerea lui Kostia, Kitty încercase de mai multe ori, în zadar, să vorbească deschis cu el. Și, când și-a schimbat subit purtarea, când a început să se dea bine pe lângă ea și prietena ei, să le pună întrebări, să-și manifeste curiozitatea, ba chiar a asistat la un spectacol studențesc și i-a lăudat talentul, Kitty și-a propus să nu-i refuze această posibilitate de apropiere. Dar o enerva totuși felul lui de a fi, stăruitor și dominator. Și o mai deranja și faptul că Mariam se lăsa impresionată de tentativele lui de seducție. A început să-i ascundă lui Kostia că se vedea cu Mariam, să inventeze scuze și să-l mintă când voia să meargă cu prietena ei la cinematograf ori la un concert. Încerca să-l îndepărteze de ea și de prietena sa. Dar Kostia exercitase întotdeauna o putere de atracție incredibilă asupra sexului opus, iar Mariam nu era o excepție.

Când era singură cu Kitty, Mariam aducea vorba despre Kostia, îl ridica în slăvi, ce elegant era, cât de galant se purta cu ea, vorbea despre solicitudinea lui, despre maniera lui desăvârșită de a face conversație, despre atenția lui. Kitty nu replica, încerca să schimbe subiectul – dar acum Mariam era cea care insista să iasă cu el, să-l invite, să meargă cu Kostia la dans. Și, deși Kitty nu avea timp să-i însoțească, Mariam nu dorea să se lipsească de ocaziile de a-l întâlni pe Kostia. Kitty se mira de interesul fratelui ei față de

Mariam. O femeie atât de simplă ca Mariam nu putea și nu avea voie să-i placă lui Kostia, toate celelalte tinere pe care le cunoștea și cu care flirtase el erau apariții șarmante, inabordabile, proveneau din familii bune. Mariam nici nu se pricepea la arta iubirii, nici nu era suficient de libertină pentru a se lăsa inițiată de el. Nu se va mulțumi el multă vreme cu sărutări furate și ținut mâna pe ascuns, sora lui era convinsă de acest lucru. Așadar, o va lăsa curând în plata Domnului, ca să nu mai vorbim că putea pleca în orice moment către nord.

Dar, cu cât îi observa Kitty mai mult pe prietena și pe fratele ei, cu atât mai limpede era că interesul inițial al lui Mariam și ifosele lui Kostia se transformaseră într-o dragoste care trebuia luată în serios. Un flirt flușturatic declanșase un lanț emoțional. La început ușor ca pana, fermecat și languros, sentimentul lui Mariam devenise plumburiu, greu și suspicios. Înflăcărării sale pentru Kostia i-au luat locul adevărate interogatorii, la care o supunea pe prietena ei sub pretextul sondării sufletului lui, voia să-i cunoască preferințele, să-i pătrundă raționamentele – fiecare cuvânt pe care i-l adresa era întors pe toate fețele, fiecare privire era evaluată, fiecărei atingeri i se atribuia un sens. La orice s-ar fi așteptat Kitty, numai la asta nu, ca prietena ei să-și piardă capul atât de curând și într-un asemenea hal, să cadă în mrejele lui atât de irevocabil, să devină atât de dependentă de atenția lui.

*

Într-o seară caldă de aprilie, când Kitty s-a întors acasă de la repetiție și Kostia era cu Christine în grădina pe care surorile o cultivau și o îngrijeau din nou de ceva vreme, Kitty s-a oprit brusc, fiindcă ceva nu era în regulă cu acea imagine. I-a observat pe cei doi, s-a simțit, din motive inexplicabile, ca un voaior care asistă la ceva ce nu e destinat privirii sale, deși era doar o

întrevedere familiară între mătușă și nepot. Stăteau la masa veche de grădină, Kostia puțin aplecat în față, ținând mâna lui Christine. Christine, cu jumătatea de față frumoasă întoarsă către nepotul ei, ascultând captivată ce-i povestea. Ea a izbucnit în râs și și-a dat capul pe spate. În această discuție intimă, acest râs descătușat, această întrevedere, păreau atât de rupți de lume, atât de absorbiți, încât Kitty s-a lipit de zid și a plecat privirea rușinată. Priveliștea aceasta atât de obișnuită ascundea un adevăr pe care cei doi probabil nici nu-l înțelegeau. Sunt perechea ideală de îndrăgostiți, i-a trecut lui Kitty prin minte și imediat a alungat acest gând absurd. Dar nu s-a putut desprinde de priveliște, de această imagine atât de armonioasă.

Kostia poate nu se lăsase cucerit de frumusețea ei fizică, s-a gândit Kitty, ci în spatele acestei frumuseți se mai ascundea ceva; era acolo ceva vulnerabil, ceva trist, ceva nefericit. Și poate avea nevoie de această inabordabilitate pe care Christine o emana excesiv, pentru a se cufunda în ea, a se pierde în ea, a se feri de realitate. Poate era stăpânit de frică, a presupus Kitty, frica de a nu face față acestei lumi.

Poate că disciplina și dorința lui de putere nu erau altceva decât încercarea continuă de a izgoni această frică. Frica de greșeli, frica să nu se dovedească totul, într-o bună zi, lipsit de sens. Într-o bună zi, când va pierde ceva, ceva ce nu va putea ține.

Sau se întâmplase deja? Pierduse ceva? Și, dacă da, ce – sau poate era mai bine să se întrebe: pe cine?

Niciodată nu o va putea privi pe Mariam astfel; gândul a străfulgerat-o pe Kitty. Fiindcă Mariam supraviețuise celei mai negre lumi. Mariam trecuse, la fel ca ea, prin iad și nu se mai putea teme de lume. Mariam nu va trezi niciodată această dorință în Kostia, iar Kostia își va evita întotdeauna sora, fiindcă, pe cât de paradoxală, pe

cât de incredibilă părea constatarea, pe atât de convinsă era Kitty în acel moment că fratele ei și Christine erau la fel de stăpâniți de frică.

Kitty s-a dus în camera ei, a încuiat ușa, s-a întins pe pat și s-a gândit că trebuia să-și amputeze propriul trecut pentru a ajunge din urmă viața pe care o privise atâta vreme de pe margine. S-a gândit cât de greșit fusese să inhaleze visul lui Andro, se îmbolnăvise din cauza lui. Știa la fel de bine că pentru ea, spre deosebire de rudele sale, visele neîmplinite puteau fi primejdioase. Trebuia să-și fie fidelă sieși, oricât de dureros ar fi fost să-și suporte sinele, să trăiască împreună cu el.

Când se gândea să-și amputeze trecutul, nu se gândea nicidecum doar la sala de clasă, la ce-i făcuseră acolo. Să uite acest lucru, să-l reprime nu-i era cu putință, fiindcă ar fi însemnat să-și șteargă din amintire și copilul pierdut. Spre deosebire de Kostia, care-și disimula atât de bine pierderea – indiferent ce sau pe cine o fi pierdut – și care se ascundea tot mai mult în spatele unei măști a ignoranței, indiferenței și forței, ea își va aminti zi de zi ce se întâmplase. Dar toate câte fuseseră înainte de ziua aceea, de sala de clasă, de curele – toate trebuiau să dispară. De toate va trebui să se despartă.

*

În luna mai, Kostia și Mariam și-au anunțat logodna. Kitty s-a abținut de la orice comentariu, și-a reținut îndoielile și și-a felicitat prietena fericită, radioasă. Nu a stat să se întrebe cum de se lăsase Kostia antrenat în această decizie, îi era totuna. Poate că fratele ei dorea să se vadă prin ochii lui Mariam: bărbatul onorabil, curajos, ambițios și cultivat, care-și ținea promisiunea, care nu leza niciodată onoarea unei femei și pe care-l aștepta un viitor strălucit. Dacă se gândea bine, fratele său își dorise toată viața să fie un astfel de om. Dar nu era un astfel de om și nici nu avea să

fie vreodată. Iar Kitty trebuia să păstreze pe veci acest secret față de prietena ei, viitoarea lui soție.

Rudele lui Mariam, care veniseră la Tbilisi pentru logodnă, au radiat de mândrie toată ziua. Era deja un miracol că fata lor putuse studia medicina, acum se mai logodea și cu un ofițer de marină. Parcă nimic nu mai stătea în calea fericirii de necrezut a fetei lor.

Stasia și Christine fuseseră și ele cam nedumerite la început, când Kostia le dăduse vestea. Stasia, cu pasivitatea ei caracteristică, nu s-a amestecat în treburile personale ale fiului, i-a dat un pupic pe obraz, pe care Kostia l-a înțeles ca pe o binecuvântare. Iar Christine era suficient de discretă pentru a nu-și da îndoielile în vileag. Nunta urma să aibă loc în vara viitoare.

Kostia a plecat din Tbilisi după petrecerea de logodnă, se ducea pentru două luni la Moscova, unde voia să se ocupe de viitorul lui. În ultima vreme primise întruna telegrame asupra cărora se aplecase gânditor în grădină, respingea iritat orice întrebare referitoare la ele; erau treburi personale.

*

Christine a primit între timp o scrisoare pe care o așteptase în taină, temătoare și pe care a deschis-o cu mâinile tremurânde. Scrisoarea nu purta ștampilă oficială. Va dori s-o vadă? Ce-i va cere în schimb? Sau poate tot nu avea curajul să privească opera de artă pe care o desenase Ramas din cauza lui pe această pânză vie? A scos din plic o foaie simplă de hârtie, a mirosit-o. Hârtia mirosea ca el? I-ar recunoaște mirosul? Și, dacă da, ce ar simți?

Dar nu a simțit nimic. A simțit doar un gol lăuntric infinit. Nici măcar mânie, singurul sentiment constant din viața ei în ultimii ani. O înștiința că, după îndelungă chibzuință, se hotărâse să o ajute, deși dosarul tânărului nu conținea nimic care să justifice o soluție mulțumitoare, și va vedea ce se putea face. Se bucura să aibă o veste de la ea, deși o primise cu întârziere de câteva luni. Era,

după cum știa, foarte ocupat, dar pentru ea își va face oricând timp. Scrisoarea, nesemnată, se încheia cu mărturisirea că nu o uitase.

Bineînțeles că nu era dispus s-o vadă. I-ar fi cerut prea mult, ar fi fost prea mult pentru ochii lui, pe care și-i ascundea atât de bine în dosul lentilelor rotunde ale ochelarilor. Christine a rămas toată ziua în camera ei, cu scrisoarea pe genunchi, și a încercat să-și imagineze cum ar fi fost să-l întâlnească undeva, într-o bună zi. Ar simți aceeași rușine și, în același timp, amărăciunea aceasta? I-ar putea înfrunta pasiunea cu aceeași nepăsare ca acum mulți ani, într-o altă viață?

Christine și-a băut vișinata și s-a așezat pe pervaz. Se lăsase întunericul, afară se aprindeau felinarele. S-a gândit la soția lui, Nina cea angelică, pe care o văzuse o singură dată la operă. Pe atunci, Christine era încă fericită cu Ramas, pe atunci nu aștepta temătoare, tremurând, apelurile telefonice imprevizibile, Bugattiul de la colțul străzii, care venea după ea. Nina își purta rochia de culoarea caisei cu expresia melancolică a unui miel dus la tăiere pentru zei în care nu crede, pe care nu-i cunoaște. Nina îi făcuse un semn din cap, discret, aproape imperceptibil, și Christine trecuse zâmbitoare pe lângă ea, apoi pe lângă cucoanele curioase, care o bârfeau pe frumoasa soție a Micului Om Mare. Cât de sigură se simțise atunci, agățată de brațul lui Ramas, care o conducea fără șovăială în loja lor. O compătimise pe frumoasa Nina, mereu înconjurată de gărzi de corp, și îl descususe pe Ramas despre ea. Pe atunci nu știa că, în curând, ea va fi cea compătimită. Oare femeia aceasta sfioasă și reținută, probabil cea mai legendară dintre soțiile din Kremlin, intuise încă de atunci că într-o bună zi bărbatul ei o va poseda cu o naturalețe nesimțită și brutală pe Christine în același loc, la un alt spectacol, că va pune stăpânire pe ea ca pe un animal sălbatic pe care-l

domesticești? Cu aceeași naturalețe indiferentă, ca pe multe altele înaintea ei și după ea?

În primii ani după moartea lui Ramas se gândise adeseori la Nina cea tăcută. Fără niciun motiv evident, chipul Ninei îi apăruse în fața ochilor, în timpul ședерii în spital. Se tot întrebase de ce el, dintre toate frumusețile, părea să dorească cel mai puțin frumusețea aceasta blândă, visătoare a soției lui. Spre deosebire de alte femei din Kremlin, Nina trăia ferită de ochii lumii. Nu o vedeai niciodată cu soțul ei la vreo recepție oficială sau la vreo paradă militară. Mersese foarte rar la premiere de teatru sau de operă și nici asta nu mai făcea de multă vreme.

După ce soțul ei își extinsese puterea și fusese în sfârșit chemat la Moscova, l-a urmat și a locuit în cea mai mare parte a timpului în dacea lor, în vreme ce el trăia singur în somptuoasa vilă din Piața Triumfalnaia. Se zvonea că lucra într-un mic laborator de chimie, că studiase științe agricole. Dar puțini angajați o văzuseră vreodată la față. Un automobil cu geamuri fumurii o ducea zilnic la serviciu și o aducea acasă. Nina cea răbdătoare. De ce se gândea oare chiar și acum la ea, s-a întrebat Christine și nu a știut ce să-și răspundă. Nina îi născuse Micului Om Mare un fiu, tolerase armate de femei în dormitorul lui, nu-i ceruse niciodată nimic, nu se amestecase niciodată în nimic, nu-l pusese nicicând într-o situație stânjenitoare. Oare cum era să fii așa? s-a întrebat Christine. Cum era să alegi să nu știi nimic din ce ți-ar putea zdruncina existența? Ori chiar credea în justețea faptelor soțului ei? Credea în opera lui măreață, în jertfele de neînchipuit pe care le aducea poporului sovietic?

La sfârșitul unei vieți lungi, la 86 de ani, când a dat primul și ultimul ei interviu, Brilka, și a fost întrebată despre infidelitatea fără scrupule a soțului ei, Nina a răspuns indignată: „Muncea zi și noapte,

când să fi avut timp să satisfacă o legiune de femei?”

Supus să fați de tine? Ți-ai ieșit din minți! Măs

u
p
u
n
n
u
m
a
i
v
o
i
n
ț
e
i
D
o
m
n
u
l
u
i
.
N
u
v
r
e
a
u
n
i
c
i
f
i
o
r

i , n i c i d u r e r e , S o ț u l m e u – e s p â n z u r a t , i a r c a s a

Andro Eristavi s-a întors la Tbilisi în toamna anului 1946. A fost eliberat și urcat într-un tren de marfă cu direcția Moscova, fără nicio explicație. La Moscova a fost preluat de niște oameni ai NKVD-ului și dus la o secție de miliție, unde i s-a explicat fără echivoc că nu putea spera nici la un loc de muncă stabil, nici la integrare socială. Era un parazit și va fi în continuare tratat ca atare. Să facă bine să-și țină gura, să trăiască fără să se facă remarcat în vreun fel, să gândească fără să se facă remarcat în vreun fel și să se mulțumească să muncească într-un colhoz de undeva din munți. Nu

avea nicio șansă să obțină vreodată permisul de ședere în Tbilisi. Să se considere norocos că era în viață, dacă n-ar avea prieteni influenți l-ar fi spânzurat în câteva luni, ar fi păcat de glonț pentru un gunoi ca el.

Până în ultimul moment, Christine nu scosese un cuvânt despre eliberarea și întoarcerea lui Andro. Ea a fost cea care l-a așteptat la autogară și l-a dus într-un apartament mic din orașul nou. Blocul în care se afla locuința era neterminat, prin urmare nu era pe acolo nici țipenie de om; îi aparținea unui prieten al lui Christine, un medic, care-i cedase locuința pentru câteva săptămâni.

Andro arăta mai rău decât se așteptase Christine: îmbătrânit, costeliv, cu pomeții atât de ascuțiți, încât te-ai fi putut tăia în ei.

I-a dezinfectat hainele, i-a adus unele noi, l-a spălat, i-a ras părul plin de păduchi și barba, i-a gătit ceva ușor. El vorbea puțin, dar îi mulțumea pentru orice fleac, lucru care o scotea din minți. L-a întrebat ce își dorea. A rugat-o pentru niște cărți, pe care i le-a adus de acasă, și niște rachiu, de care i-a făcut rost. Își petrecea timpul citind sau ascultând la micul aparat de radio pe care i-l cumpărase, aștepta să se întoarcă Christine și să-i aducă ceva de mâncare.

Abia când Christine l-a considerat suficient de întremat pentru întâlnirea iminentă, a așteptat-o pe Kitty la facultate și a dus-o în orașul nou, unde erau șantiere acum la orice colț de stradă, în general cu prizonieri de război.

— Unde mă duci? a întrebat Kitty bănuitoare, în tramvai.

— Am o mică surpriză pentru tine. Dar te rog să-ți ții cumpătul pe cât posibil, a fost răspunsul surprinzător al lui Christine.

După ce au răzbit prin jungla de blocuri identice, Christine a bătut la o ușă de lemn, într-o casă a scării pe jumătate finisată. Nu au fost nici lacrimi, nici țipete, de fapt nu a fost *nimic*. Au fost

doi oameni – o femeie tânără, cu părul negru tuns bob, într-un impermeabil verde, încălțată cu cizme, și un bărbat tânăr, costeliv, îmbătrânit înainte de vreme, care privea în gol, cocârjat și miop, și ale cărui mâini tremurau ca ale unui bolnav de Parkinson. Au stat așa, față în față. Nu s-au atins. Vocea lui Christine i-a smuls la un moment dat din toropeală și i-a poftit la masă, unde tocmai aranjase farfuriile și tacâmurile.

— Am făcut o tocăniță de pui. M-am străduit. Deci haideți să mâncați. Și avem și vișinată.

Christine, care a încercat toată seara să-i înveselească puțin, a trăncănit despre vreme, despre munca la spital și pacienții recalcitranți, dar niciunul dintre ei nu a vrut nici să zâmbească, nici să spună ceva. Seara târziu și-a luat poșeta și i-a lăsat singuri.

*

Kitty a rămas acolo încă paisprezece zile. Nu știu ce anume au făcut în acest răstimp. Poate l-a îngrijit, cum făcuse Christine înaintea ei, i-a gătit și l-a spălat. Poate au băut doar în tăcere vișinata sau și-au citit unul altuia poeziile Lordului Byron, pe care Andro se zice că le îndrăgea foarte mult. Poate Kitty a încercat să-l înveselească și i-a istorisit tot soiul de anecdote, sau a stat doar întinsă lângă el și i-a ținut mâna tremurândă în mâna ei. I-a adus de acasă lucrurile pe care i le păstrase, pentru ca el să se reapuce de cioplit, o geantă plină de scule.

După aceste două săptămâni, Kitty s-a întors acasă, și-a luat chitara veche, de care abia dacă se atinsese până atunci și la care cânta destul de prost. La început, degetele ei n-au produs niciun acord, nicio armonie. A stăruit până când sub degete i s-a înfiripat o melodie simplă, dar clară. A doua zi și-a făcut rost de niște partituri și a început să exerseze zilnic.

*

Încă de la prima întâlnire cu Andro, Kitty a înțeles tăios de limpede că vremurile în care visele erau maleabile și flexibile se încheiaseră definitiv – îngropate pe nenumăratele câmpuri de luptă din vest și est, din nord și sud.

Se uita la Andro și vedea doar o umbră care nu era în stare să vorbească despre oroare. În primele zile sperase, își dorise atât de mult ca el s-o întrebe, să se apropie bâjbâind de ceea ce era de nerostit, de rana arzătoare; dar n-a făcut-o și nici ea n-a reușit să rostească nimic din ce acumulase. Au fost și ei înghițiți de tăcere ca toate celelalte rude, au fost digerați de ea ca de o balenă uriașă în burta căreia nimeriseră toți, pe rând.

Alături de el s-a simțit curând mai mizerabil decât fără el. Nu-i suporta aerul pierdut, absența, faptul că nu mai avea ce să comunice lumii. Până și ochii lui își pierduseră strălucirea, albastrul lor părea mat, apos, reveria din privirea lui dispăruse pentru totdeauna. Războiul îi snopise în bătaie, îi împușcase, îi stinsese visurile din corp, din cap.

Îl simțea cum evită privelișteа corpului ei ferm, compact, cum își ferește privirea de îndată ce se apropie de el, cum se împotrivește să-l atingă, de parcă ea ar purta un amestec exploziv și el s-ar teme să nu fie aruncat în aer la prima atingere.

O singură dată, în cea mai profundă disperare, i-a atins cu mâna fruntea, și-a apăsat buzele cu fermitate pe ale lui, nu i-a dat posibilitatea să se eschiveze – dar el nu i-a răspuns la sărut, a rămas rece, corpul lui nu dădea semne de dorință. Rușinat, s-a ridicat apoi și s-a dus în bucătărie, iar Kitty a încercat să-și smulgă printre lacrimi un zâmbet, pentru a nu-i da sentimentul că-l consideră prea slab și incapabil. Incapabil să iubească.

Noaptea, când ea stătea întinsă pe saltea și el, la câțiva pași, pe canapea, avea uneori o poftă insațiabilă de a sări în picioare, de a-i vărsa apă peste față, de a-i zbiera să se trezească, s-o ajute, și de a-i povesti despre prețul pe care-l plătise ea

pentru visurile lui. Dar știa că asta l-ar zdruncina definitiv.

*

Stasia a preluat fericită grija pentru Andro, iar Kitty și-a sistat vizitele. Nici Stasia, nici Christine nu au întrebat-o de ce. Abia după câteva săptămâni, pe când venea de la un spectacol de teatru, s-a hotărât să-i facă o vizită spontană. Purta o rochie elegantă, bleumarin, cu un decolteu îndrăzneț.

În clipa în care a intrat și-a regretat decizia. Andro a salutat-o și mai morocănos, i-a întors imediat spatele când și-a dezbrăcat pardesiul, a bălmăjit ceva. Ea l-a urmat în chicinetă, unde Andro a pus apă la fiert.

— Ți-am adus bomboane cu cătină, știu că-ți plac.

A spus-o cu un ton exagerat de prietenos.

— Încetează odată! Doar vezi că… a răbufnit el și a lovit cu pumnul în marginea mesei.

— Ce am făcut? De ce țipi la mine?

— Vii aici, pretinzi că toate-s bune și frumoase, rochiile tale sunt tot mai extravagante și bomboanele tot mai dulci și aștepți de la mine să…

— Ce, ce aștept? Nu aștept nimic, vreau doar să-ți fie bine.

— Nu pot. Încetează să te mai amăgești. Ești superbă, mă uit la tine și de fiecare dată îmi vine să plâng. Dar nu mai suport. Prezența ta îmi arată atât de dureros declinul meu și nu mai suport. Nu mai am putere și nici nu știu cum să supraviețuiesc zilei de mâine, darămite…

— Dar nu aștept nimic de la tine.

— Ba da, aștepți. Aștepți să-ți dau speranțe. Uneori mă întreb dacă a fost drept să-mi obțineți eliberarea.

— Ești atât de nerecunoscător, e al naibii de nedrept, îmi vine să-ți dau în cap.

— Atunci dă-mi în cap, poate așa vom fi amândoi liberi!

Kitty a înmărmurit și s-a clătinat câțiva pași înapoi, punga i-a alunecat din mână, bomboanele s-au rostogolit pe podea. Au privit amândoi bomboanele dulci, învelite în hârtie colorată, și priveliștea lor i-a întristat și mai mult. Fiindcă, în acel moment, toate erau nelalocul lor.

— Îmi pare rău, a spus ea.

— Și mie.

— Nu mă mai iubești?

— Cum să te mai iubesc, cum să mai simt ceva, dacă nu mai sunt om?

— Pentru toți a fost rău. Bucură-te că ești în viață.

— Ca să mă bucur ar trebui întâi să pot simți ceva.

— Toți vor ca tu să te…

— Nu-mi pasă ce vor toți. Eu am pierdut tot, tot ce aveam, tot ce eram, înțelege asta!

— Și eu, nerecunoscătorule! Imaginează-ți că și eu am pierdut tot!

Și, când era gata să-i arunce-n față tot ce era de nerostit, Andro a ieșit din bucătărie și, atingându-i umărul, i-a spus:

— Eu nu mai sunt om, nu mai sunt bărbat ca să te pot iubi, Kitty. Nu mai simt nimic.

*

Kitty a rămas cu privirea ațintită asupra bomboanelor în ambalajele lor colorate și i-a venit să râdă. Nu știa de ce, dar a trebuit să-și ducă mâna la gură pentru a nu pufni în râs. *Suntem perechea ideală,* i-a trecut prin minte. *El se pare că nu mai poate procrea, eu nu mai pot naşte, suntem perechea ideală, ideală, într-o lume ideală, ideală!*

Dar îl înțelesese greșit.

În noaptea aceea, pe când stătea singură pe pat și fuma o țigară pe care i-o furase mamei ei, i-au venit în minte cuvinte însoțite de o melodie: *Suntem perechea ideală, ideală, într-o lume ideală, ideală, uită-te la noi, nu suntem ideali?*

Până-n zori, Kitty compusese primul ei cântec. Când i-a fredonat la o repetiție a trupei de teatru, regizorul a rugat-o să le cânte cântecelul, după cum s-a exprimat. A fost pe loc încântat și l-a inclus în piesa lui, într-o secvență siropoasă în care Kitty, cu chitara pe umăr, își privea tânjind, cu un aer abătut, partenerul de scenă și-și interpreta cântecul cu fervoare.

Și într-adevăr, Brilka: la scurt timp, toate perechile de îndrăgostiți fericiți din oraș îi cântau cântecul, pe urmă și îndrăgostiții nefericiți și cei părăsiți. Și, când Kostia s-a întors acasă după câteva luni de absență, pentru a se însura cu Mariam, a auzit la radio vocea surorii lui.

*

Kostia rămăsese la Moscova mai mult decât intenționase, deși familia și, mai ales, logodnica lui îl credeau la Marea Baltică, unde participa, chipurile, la niște manevre. Părea să aștepte ceva mare, important, dar își ținea grijile și speranțele ascunse. Nici măcar Christine n-avea idee ce urzea nepotul ei.

În vara în care ar fi trebuit să aibă loc nunta a fost o secetă extremă în Georgia, care a creat o mare presiune și frică din cauza neîndeplinirii planurilor de producție agricolă; atmosfera era apăsătoare în rândul populației, fiindcă secetei i-a urmat un val de concedieri, existau temeri cu privire la arestări spontane, care veneau în mod obișnuit după concedieri. Nimănui nu-i ardea de petreceri, nunta a fost amânată pentru primăvara următoare.

De ce îți povestesc acest detaliu? Amânarea aceasta, Brilka, a condus la nici mai mult, nici mai puțin decât întâlnirea dintre tine și mine. Da, așa s-ar putea spune. A antrenat atâtea lucruri și, mai ales, lucruri grave, încât urmările ne-au inclus și pe tine, și pe mine. Dacă nunta nu s-ar fi amânat, tu nu ți-ai fi părăsit camera de hotel din Amsterdam multe decenii mai târziu și nu ai fi urcat în trenul

de Viena și pe mine nu m-ar fi sunat maică-mea și eu n-aș fi pornit pe urmele tale…

*

Datorită șansonetei ei seducătoare prin simplitate și atât de ușor de memorat, Kitty a devenit peste noapte cunoscută în întreaga țară. Lumea o aborda pe stradă, un teatru i-a propus să-i organizeze în toamnă un recital. Kitty era copleșită de succesul ei surprinzător. A profitat de vacanța de vară pentru a exersa la chitară și a mai compune și alte cântece, fiindcă îi era penibil să recunoască public că *Lumea ideală, ideală* era singurul ei cântec, născut din neputința de a spune ceea ce dorise. Dar în vara aceea și-a găsit cuvintele îndelung căutate. I-au venit întâi prin muzică, de parcă limbajul lui Kitty ar fi avut nevoie de niște cârje pe care să se poată sprijini.

Și iarăși trebuie să mă gândesc la tine, Brilka, tu m-ai făcut să ascult și mi-ai fredonat cântecele acestea în timpul călătoriei noastre cu mașina. Cum îți mai scânteiau ochii când mi-ai cântat! M-am abținut cu greu să nu-ți arăt înduioșarea mea, profunda emoție pe care mi-au produs-o versurile cântate de tine cu entuziasm. Dar au mai fost și atâtea alte mici miracole în timpul călătoriei noastre, pe care tu mi le-ai dezvăluit, Brilka, atât de multe încât, dacă aș începe să le înșir, povestea noastră probabil n-ar mai fi niciodată dusă până la capăt. Dar trebuie să te împart cu toți ceilalți, fiindcă povestea noastră este și a lor, iar a lor este și a noastră. Și nouă încă nu ne-a venit rândul…

*

Odată cu întoarcerea lui Kostia a revenit și bucuria în casa lui Christine. Iar Mariam, care o cam evitase pe Kitty în ultimele luni, venea acum în fiecare seară, neanunțată. Întreaga familie se aduna în tihnă la cină, în bucătărie sau în grădină, deși Kitty nu zăbovea niciodată la masă mai mult decât era nevoie. Destinderea aceasta nu a durat multă vreme. După șederea la Moscova, orașul

natal i se părea lui Kostia prea mic, prea provincial. Iar când mama lui și Christine i-au mărturisit, la o discuție seara târziu, că se întorsese Andro, supărarea și intoleranța lui față de faptul că susțineau un trădător de țară s-au manifestat fățiș. Și-a pierdut buna dispoziție, le-a reproșat că zdrobesc în picioare valorile sovietice și se dezic de orice moralitate și responsabilitate. Și, deși Christine a negat, Kostia știa desigur că o astfel de eliberare neașteptată n-ar fi fost nicicând posibilă fără o intervenție de sus. Le-a strigat că le interzice să-l mai aducă vreodată în casă pe trădător.

Proasta dispoziție i-a rămas și, curând, nici Mariam n-a fost scutită de ea. Kostia o lăsa mai mereu acasă. Nu o mai scotea în oraș, n-o mai ducea la cinematograf, era bădăran și jignitor, reacționa irascibil la grija sa exagerată și la felul ei drăgăstos de a fi. Fugea de-a dreptul de acasă, lipsea nopțile, se ducea pe la vechi colegi de școală, lega prietenii trecătoare, petrecea, căuta să se distragă. De parcă ar fi încercat să-i smulgă vieții un gust nou, să se reinventeze, dar eșua mereu în fața trecutului.

Avea nevoie de un trup de femeie, avea nevoie să piardă controlul noaptea pentru a putea deține controlul ziua.

Avea nevoie de admirația din ochii unei femei, avea nevoie de joacă, de flirt. Nu de ordinea aceasta. Siguranța, perspectivele clare pe care i le oferea Mariam nu-i ajungeau. Era prea sigur de ele și începeau să-l plictisească. Siguranța aceasta îl subsolicita. În același timp era conștient că, dacă ar rupe logodna, Mariam nu ar depăși rușinea, pentru ea ar fi sfârșitul lumii. Onoarea ei ar fi lezată, credința nimicită.

Pe când Kostia se pregătea pentru o nouă escapadă nocturnă, i-a aținut calea Kitty, dichisită și parfumată.

— Ce înseamnă asta? a întrebat iritat Kostia, care-și lepădase uniforma și purta un sacou

elegant.

— Vin cu tine. Am chef să ies. N-am mai făcut asta de mult.

— Credeam că trebuie să lucrezi la cariera ta muzicală de succes?

— Mă prefac că n-am auzit remarca asta absolut imposibilă, rămân amabilă, te iau acum de braț și aștept să mă scoți în oraș.

— Bine, fie, dar să te porți frumos și să te abții, te rog, de la orice judecată. Mergem într-o casă selectă și nu vreau să mă faci de râs.

Kitty, surprinsă că-i făcea pe plac cu atâta ușurință, s-a grăbit să încuviințeze. Era surprinsă și de faptul că fratele ei frecventa, chipurile, o societate selectă în escapadele sale nocturne excesive. Ea presupusese că-și făcea veacul într-una dintre crâșmele de pe malul râului, unde mânca pește afumat, bea bere și rachiu și pe urmă dispărea cu vreo damă cu sâni opulenți într-un han din Avlabari, undeva între ceainăriile tătărești și spălătoriile armenești.

Kostia a oprit un taxi și s-au îndreptat către Mtațminda, Muntele Sacru, au urcat pe străduțele pavate tot mai abrupte și au cotit în cele din urmă într-o fundătură, la capătul căreia trona pe un delușor o clădire nouă, mare. Mașini parcau în fața porții înalte, negre, din casă răzbătea muzică tare și larma unei adunări numeroase de oameni care beau și stăteau de vorbă. Era evident că proprietarii aveau bani: fie erau în Partid, fie erau copiii unora din Partid. La intrare, Kitty a simțit deja aversiune, chiar i-a trecut prin minte să se întoarcă acasă, văzuse destul, știa că fratele ei nu se destrăbăla noaptea, cum se temuseră toți, dar deja își făcea apariția un tânăr scund, cam dolofan, care i-a întâmpinat râzând.

Tânărul a prezentat-o pe Kitty invitaților, care au salutat-o cu exuberanță. A aflat că proprietarul casei și tatăl tânărului dolofan era directorul fabricii de mătase și tocmai își petrecea concediul

la Karlovy Vary. Casa se afla în grija fiului și a surorii sale. Era plină de pseudoculți și parveniți, de răsfățați și copii de bani gata, pe care Kostia, potrivit propriilor valori, ar fi trebuit, de fapt, să-i disprețuiască. În schimb făcea pe amuzatul, spiritualul, fermecătorul, dansatorul, distinsul și, mai ales, fustangiul. Kitty a fost înconjurată de tinere în fuste de tul și purtând cocuri înalte. Era incredibil de palpitant că ea, Kitty Jashi, pe care o cunoșteau de la radio, era sora celui mai arătos burlac din oraș. Atunci a înțeles Kitty. Bineînțeles că, în cercul acesta, Kostia trebuia să se distanțeze de Mariam, trebuia să-i nege existența, pentru a-și putea juca rolul. Bruneta minionă, care râdea cel mai zgomotos și își flutura unghiile roșii, era sora gazdei și părea interesată peste măsură de Kostia.

Câțiva tipi infatuați, care o scoteau din sărite pe Kitty, au acaparat-o, toți doreau să știe cine era fericitul domn care o determinase să scrie acest cântec fantastic și dacă idila continua. Cuvântul idilă a fost de ajuns pentru a o face să se simtă atât de deplasată, încât i-a venit s-o ia la fugă. S-a gândit la Mariam și la cum ar fi comentat ea toate acestea. Ce ar mai putea iubi la Kostia, dincolo de fațada invulnerabilului. Și s-a întrebat dacă amânarea nunții se datora într-adevăr exclusiv secetei.

— Hai să-ți arăt ceva.

Kostia, vizibil cherchelit de la vinul roșu tare, a tras-o prin mulțime cu zâmbetul lui fermecător și a condus-o pe terasă. În fața lor, priveliștea de vis a orașului iluminat, a colinelor verzi saturate printre care se întindea râul de culoarea unei șopârle. Orașul zăcea cufundat în noapte, cu un aer mulțumit. De acolo, totul sclipea atât de frumos și Kostia cadra atât de bine cu acea sclipire: lat în umeri și mândru, stând alături cu privirea la cer și inspirând aerul proaspăt.

— Ce facem aici, Kostia?

— Am crezut că azi vrei să te îmbeți cu mine.

— Vreau să zic, ce faci tu aici, printre oamenii aceștia?

Înainte ca el să-i poată da un răspuns s-a ivit iarăși un grup de fete trăncănind, în frunte cu sora gazdei. S-au strâns în jurul fraților.

— Te rugăm, te rugăm, cântă-ne cântecul! Ți-am adus în mod expres o chitară, te rugăm, te rugăm, cântă-ne *Lumea ideală, ideală.*

O implorau pe Kitty, cu paharele de șampanie în mâini.

Kitty a privit fețele lor și l-a văzut pe Andro, cămărușa lui, postura cocârjată, obrajii scofâlciți și scăfârlia cheală. S-a gândit cât de mult îi lipseau buclele lui aurii, care nu-i vor mai crește niciodată în splendoarea de odinioară. *Suntem perechea ideală, ideală, într-o lume ideală, ideală, uită-te la noi, nu suntem ideali?* Și toți au cântat cu ea, toți au articulat aceleași cuvinte și au ridicat glasul la *lumea ideală* și l-au coborât când a șoptit: …și *atunci cum e posibil ca lumea să fie, chiar și fără noi, ideală?*

Aplauzele furtunoase nu conteniseră încă. Kitty dăduse deja pe gât două pahare de șampanie, și-a cerut scuze și l-a căutat din priviri pe fratele ei, dar el nu mai era în grupul de afară. A intrat grăbită în casă, voia să-l anunțe că trebuie să plece, că nu-i mai suportă pe oamenii aceștia. Dar Kostia nu era de găsit. A traversat salonul spațios în care dansau perechile, a străbătut coridorul puternic luminat, a strecurat o privire în diverse încăperi, l-a strigat, a tot întrebat de el, dar nimeni nu-l văzuse, nimeni nu știa unde era.

În cele din urmă a renunțat, se temea că se retrăsese cu sora gazdei într-un ungher liniștit, unde nu putea fi găsit, și a dat buzna afară fără să-și mai ia la revedere.

Acolo și-a umplut plămânii cu aer, fundătura era cufundată în beznă, doar lămpile din casă luminau slab pavajul. A făcut câțiva pași și s-a așezat pe o margine de zid, la câțiva metri de fațada casei. Se

simțea ușurată. Deodată a auzit un zgomot, căruia nu i-a acordat inițial nicio importanță, dar pe urmă a recunoscut glasul scăzut, insistent, al fratelui ei. Nu găsiseră în casă un loc ferit, în care să-și continue flirtul? Kitty se simțea stânjenită să-și spioneze astfel fratele, dar curiozitatea a învins și a luat-o în stânga, pe după casă, după vocea lui; acolo a văzut sub un balcon două umbre. L-a recunoscut pe fratele ei, stătea aplecat deasupra cuiva, sprijinit cu o mână de zid, primejdios de aproape de fața femeii, de parcă tocmai se sărutaseră sau asta aveau de gând să facă, și îi vorbea cu un ton energic. Dar nu era bruneta minionă, sora gazdei: era o femeie înaltă și blondă.

Kitty a mijit ochii, a întins capul cât de mult a putut. Care dintre fetele alea sulemenite, cu voci pițigăiate, era? Una dintre cele care stătuseră s-o asculte cântând? Femeia își lipise pieptul de Kostia și îl privea intens. Pe urmă l-a mângâiat cu prudență pe obraz, el a privit iscoditor împrejur, după toate aparențele nu dorea să fie văzut cu ea.

După ce ochii i s-au obișnuit cu întunericul, Kitty și-a concentrat privirea asupra profilului femeii: era elegantă și înaltă, purta părul prins într-un coc sofisticat, o fustă strâmtă, bej, care-i sublinia talia, cu un șliț lateral care dezvelea un picior lung, musculos. Dar, în primul rând, era mai în vârstă decât Kostia și decât toți ceilalți musafiri din casă.

— Dar și eu vreau… Sigur că da, cum poți să te îndoiești?

Kostia șoptea cuvinte pe care Kitty abia le deslușea și femeia îl trăgea mai aproape și-și lipea nasul de al lui, imediat li se vor atinge buzele, corpul lui Kostia s-a încordat, s-a împins în ea, dar ea nu l-a lăsat, nu l-a sărutat.

— Știi că urăsc să fiu lăsată să aștept, Kostia, a auzit-o Kitty pe blondă spunând acum tare și răspicat – și a simțit cum o ia cu amețeală, a simțit

cum i se înmoaie genunchii, s-a prelins pe lângă zidul casei.

Vocea. Cunoștea vocea aceasta! Nu va uita niciodată vocea aceasta. Nu va confunda niciodată tonul acesta blând, lingușitor.

Ea era. Femeia din iad.

Kitty s-a ridicat, s-a sprijinit de zid, s-a retras câțiva pași până când cei doi au dispărut din fața ochilor ei și ea s-a întors în partea din față a casei. De acolo a fugit înăuntru, s-a închis în prima baie, a dat drumul la apă și și-a ținut capul sub jet până când și-a redobândit controlul asupra respirației. Dar corpul nu o asculta. Genunchii îi tremurau, abia se ținea pe picioare. S-a silit să se așeze pe pardoseala rece, de gresie, și a numărat până la o sută, până a avut certitudinea că se poate ridica iar în picioare.

Pe urmă s-a întors în salonul spațios, a înșfăcat un pahar cu vin și l-a golit. Când a apărut Kostia, stătea singură pe terasă și dăduse deja pe gât vreo patru pahare de vin.

— Te-am căutat, unde naiba ai fost? Arăți cam… ai băut prea mult? a chestionat-o Kostia.

Era vesel, vorbea cu vioiciune.

— Te-am auzit cântând. Se pare că ai succes cu cântecul tău haios, pe bune, sunt impresionat.

— Cine e?

— La cine te referi?

— Cine e femeia aia?

— M-ai urmărit?

— *Cine e?*

S-a întors spre el și l-a privit cu chipul schimonosit; ochii ei exprimau ceva între scârbă și durere fizică. Expresia lui destinsă a devenit instantaneu agresivă.

— Aia? Nu e nimic serios. Nu-ți fă griji pentru Mariam.

— Știe că te însori? Știe cum te cheamă? Îți știe numele adevărat? Cât de bine o cunoști?

În timp ce rostea aceste întrebări, Kitty a realizat subit amploarea sumbră, ireversibilă, a acestei tragedii antice la care participau acum amândoi.

— Ce-i ăsta, un interogatoriu? Sunt băiat mare, Kitty, adună-te. N-am nevoie să mă supravegheze nimeni. Te-ai trezit tu să-mi vorbești despre moralitate?

— Nu-mi pasă unde îți vâri tu… Vreau doar să știu cum o cheamă.

— Să nu îndrăznești…

Kitty era sigură că blonda nu va pune piciorul în casa aceasta. Dispăruse în noapte, fără urmă, așa cum se ivise. De unde apăruse? Unde o cunoscuse Kostia? Venea în casa aceasta doar pentru a se întâlni cu ea? Dar nu avea niciun sens. Pe Kitty o durea capul, cute adânci îi brăzdau fruntea, își ținea ochii strâns închiși.

— Spune-mi cine este și te las în pace!

Kitty, ea însăși surprinsă de impetuozitatea cu care-și formulase cererea, l-a apucat pe fratele ei de umeri și a început să-l zgâlțâie cu toată puterea. Kostia, uluit de intensitatea reacției ei, s-a tras puțin înapoi, clătinându-se, dar nu s-a apărat.

— Kitty, Kitty, te rog să te liniștești, hai că te duc acasă, nu s-a întâmplat nimic, liniștește-te. Îți promit că n-o să-i fac niciun rău lui Mariam, ce ai văzut tu e altceva.

— Cine…! a răcnit ea.

Câțiva oaspeți ieșiseră pe terasă și scena îl făcea pe Kostia să se simtă stingherit. A apucat-o pe Kitty de încheieturile mâinilor și a tras-o înăuntru și, când ea s-a agățat de balustradă și a refuzat să meargă mai departe, a ridicat-o peste umăr ca pe un sac cu cartofi și a cărat-o jos. Abia după ce Muntele Sacru a rămas în urma lor, a lăsat-o jos pe șoseaua lată. Ea s-a prăbușit fără vlagă pe trotuar și a izbucnit în plâns.

Plângea aproape fără niciun sunet, dar era un plâns teribil, plânsul lui Christine, plânsul mut al femeilor din casa cu ciocolată. Kostia își privea

sora consternat, incapabil să o consoleze, incapabil să o lase singură. S-a așezat lângă ea și a încercat s-o cuprindă cu un braț pe după umeri, dar ea l-a respins.

— Aștept o explicație de la tine, acum, imediat! a cerut el răspicat, după ce ea s-a mai potolit puțin și și-a șters lacrimile cu mâneca.

— Vreau doar numele ei, nu vreau altceva de la tine. N-o să-i spun nimic lui Mariam, îi vreau doar numele.

— Dar cum așa, de ce?

— O cunosc.

— De unde o cunoști *tu* pe ea?

— Cine e?

— E o femeie frumoasă și nimic mai mult, pe care am cunoscut-o la un banchet și care e măritată, de aceea n-ar fi indicat să…

— O femeie frumoasă și nimic mai mult… o femeie frumoasă și nimic mai mult, a repetat Kitty consternată cuvintele fratelui ei.

O femeie frumoasă şi nimic mai mult, zici. Nu a durut, nu a durut, fiindcă era o femeie frumoasă. Buze atât de frumoase, mi-am spus eu, când mi-a cântat cântecul despre moarte. O femeie frumoasă şi nimic mai mult. Dar uită-te la mine, uită-te la mine, sunt şi eu femeie, nu frumoasă ca ea, moartă şi renăscută, dar femeie, ca ea.

Brilka, mă îndoiesc că oamenii care au fredonat mai târziu acest cântec și care încă îl mai fredonează știu că nu este un cântec despre gelozie.

*

El nu a cedat. Nu i-a divulgat numele. Pe cine dorea să protejeze astfel, Kitty nu-și dădea seama, dar era ferm hotărâtă să nu dea înapoi, va face tot ce-i stătea în putere pentru a-i afla numele.

A încercat cu tandrețe, profitând de talentul ei actoricesc și făcând pe sora drăgăstoasă, grijulie, i-a dat de înțeles că, dacă nu ceda, îi va spune totul lui Mariam. Dar pentru el se pare că era mult mai

mult în joc decât Mariam. L-a sâcâit, La urmărit, nu i-a dat pace. El își va pierde răbdarea, sigur se va da bătut. Nu va suporta multă vreme să fie urmărit, să i se îngrădească libertatea, s-a gândit Kitty. Și ea îl va urmări pas cu pas, nu-i va da răgazul să-și tragă sufletul. Era tenace, atât de tenace cum nu-și putea el imagina nici în vis.

La sfârșitul lui septembrie, când ploaia ropotea neîntrerupt pe acoperișuri de zile în șir și făcea să vibreze nervii locuitorilor, când Kitty a făcut a nu știu-câta remarcă răutăcioasă despre escapadele lui nocturne, Kostia și-a pierdut răbdarea, a prins-o de rochie, a tras-o după el în grădina care se afunda în noroi și a trântit-o la pământ. Ploua cu găleata. În câteva clipe au fost amândoi uzi până la piele.

— Încetează, încetează! Ai auzit? a răcnit el prin ploaie.

Și-a privit cu ochii plini de ură sora, care se ridicase și-i dădea târcoale ca o pisică sălbatică.

— Spune-mi numele ei!

— Ești nebună de legat, smintită, ar trebui să te închidă la balamuc, să-ți fie rușine!

— Spune-mi numele ei și te las în pace!

— Nu ți-a făcut nimic, dă-i pace, am avut o aventură cu ea, pentru numele lui Dumnezeu. O simplă aventură. Bărbatul ei e foarte influent. Și, dacă faci ceva nesăbuit și iese prost, o s-o încurci rău de tot și eu n-am chef să plătesc iar oalele sparte, las-o baltă!

— Trage-i-o până-i sar capacele, crezi că asta mă interesează? Vreau doar numele ei!

— Vorbești ca o boarfă! Tata s-ar răsuci în mormânt.

— Dar n-are mormânt! N-are nici măcar un mormânt!

La care Kostia a sărit iarăși la sora lui și a lovit-o cu toată forța peste față. Ea a căzut, s-a dat de-a dura prin noroi, când a ridicat capul îi curgea sânge din bărbie, îi plesnise buza inferioară. Nu

plângea, nici măcar nu și-a pipăit rana, de parcă ar fi fost imună la durere.

În clipa aceea a ieșit în fugă din casă Christine și s-a pus între ei, zbierând să înceteze. Kostia a încremenit, năuc, cu părul ud și hainele muiate, parcă nu-i venea nici lui să creadă ce făcuse. Dar pe chipul lui Kitty nu se citea nici căință, nici frică, l-a privit direct în față, arogantă și sigură pe sine. Sângele de pe fața ei se amesteca cu apa de ploaie și crea iluzia unui chip pictat pentru război.

Stasia a ieșit și ea în grădină, i-a aținut calea lui Kostia și la apucat de gulerul cămășii:

— Ce ai făcut? i-a șuierat fiului ei în față.

Dar el a privit-o în ochi și a spus:

— Vă urăsc!

Și vorbele acestea ne-au dezbinat pe toți.

*

La începutul lui octombrie, Kitty a sunat-o pe Mariam și a rugat-o să se întâlnească cu ea într-o cafenea. Mariam, care suferea din pricina atmosferei tensionate dintre frați, a irascibilității și răcelii logodnicului ei, s-a bucurat de invitație și a acceptat-o ușurată.

S-au întâlnit într-o cafenea la modă, recent deschisă, din apropierea Universității Tehnice, iar Mariam își dăduse toată silința să nu fie mai prejos de restul clientelei. A venit într-un deux-pièces ciocolatiu, care nu-i avantaja neapărat silueta, a îmbrățișat-o pe Kitty și și-a comandat o cafea turcească, deși ea de obicei bea ceai, dar într-un asemenea local era *musai* să bei cafea.

— Trebuie neapărat să-ți spun cât de bucuroasă sunt că m-ai sunat. Ultima lună nu a fost deloc ușoară pentru noi, nu-i așa? Am tot sperat că vom găsi ocazia de a sta de vorbă despre tot. Nu vreau să fii supărată pe mine.

Vorbele lui Mariam se revărsau ca o cascadă peste Kitty.

— Trebuie să vorbim.

— Nu, ascultă-mă. Te rog. N-am dormit mai deloc în ultimele săptămâni. Nu vreau să fie zâzanie între noi. Toate se vor așeza cu timpul, sunt sigură. Împreună o s-o scoatem la capăt. Am trecut prin atâtea, trebuie numai să vrem.

Mariam era agitată, îi ardeau obrajii, a apucat mâna lui Kitty peste masă și nu i-a mai dat drumul.

— Mariam…

— Recuperăm totul, da? Nu putem să renunțăm așa, cu una, cu două, la prietenia noastră, pur și simplu nu se poate. Îmi lipsești, îmi lipsești atât de mult și nu doresc să renunț la tine. Da, îl iubesc pe fratele tău. Dar asta nu înseamnă că țin mai puțin la tine.

Ochii lui Mariam s-au umplut de lacrimi.

— Nu vreau să fiți certați, nu din cauza mea. Nu mi-aș ierta-o niciodată. Sunteți doi frați minunați. Sclipitori, talentați, inteligenți, frumoși. Nu, asta nu se poate întâmpla, Kitty. Nu mi-aș ierta-o niciodată.

Mariam întorsese capul și se uita la porumbeii care defilau țanțoși pe trotuar.

— Mari, trebuie să-ți spun ceva important.

— Te iubesc. Dar îl iubesc și pe el. Sunteți două părți ale unui întreg. Poate sună ciudat, dar m-am gândit îndelung la asta și știu despre ce vorbesc. Eu…

— Te înșală.

— Kitty!

— Are o aventură. Am văzut-o, dar nu știu cum o cheamă și, dacă afli cine este, te ajut cu drag.

— Kitty.

— Dacă nu vrei să mă crezi, e decizia ta. Nu am fost certați din cauza ta, ci din cauza ei. Verifică ce ți-am spus și, dacă mă înșel, uită tot ce-am zis, dacă nu…

— Dacă nu, ce?

— … gândește-te dacă vrei să-ți petreci viața alături de un bărbat care nu te va iubi niciodată.

— De ce vrei să strici totul?

Lacrimi se rostogoleau pe obrajii roșii ai lui Mariam.

— Nu pot strica ceva ce s-a stricat de mult.

Kitty se ura pe sine. Dar și mai mult o ura pe femeia aceea.

*

Noaptea, Kitty a convins-o pe mătușa ei să-i prepare ciocolata caldă. Când Kostia s-a întors acasă seara târziu și aroma ciocolatei i-a pătruns în nări, a venit fuga în bucătărie și a cerut și el din băutura magică. Fără nicio tragere de inimă, Kitty și-a înjumătățit porția și a împărțit-o cu el. S-au năpustit asupra cestilor ca niște câini hămesiți. Trezită de aromă, Stasia a venit în bucătărie cu pași împleticiți și și-a văzut copiii cum lingeau din cești ultimele resturi de ciocolată. S-a răstit la sora ei, cum îndrăznise, de unde avea rețeta, apoi a scâncit, prăbușindu-se pe scaun neputincioasă.

Chiar dacă Stasia tot nu știa ce preț trebuiseră să plătească cei care gustaseră din ciocolata tatălui ei, nu mai avea nicio îndoială că, oricum, un preț trebuia plătit. Dorise să-și protejeze copiii de ispită, ca să nu tânjească după mai mult. Era sigură că primejdia la care se referise odinioară tatăl ei consta exact în faptul că niciun om ispitit s-o guste nu rezistase tentației de a pofti la ea încă o dată și încă o dată.

Christine, care ținea în mână ibricul în care pregătise ciocolata, a șuierat că avea și ea dreptul să cunoască rețeta tatălui lor. La care Stasia i-a smuls vasul din mână și l-a aruncat pe jos. O clipă și-au plimbat toți privirile între Stasia, ca turbată, și cei câțiva stropi de lichid negru care săriseră pe podea.

Deodată Kostia s-a aplecat, s-a lăsat în patru labe ca hipnotizat și s-a apucat să șteargă resturile de pe jos cu degetele, pe care le lingea apoi lacom.

Femeile îl priveau mute. După ce a șters ultimele resturi, s-a ridicat și a ieșit placid din bucătărie.

— *Asta* ce-a mai fost? a întrebat Christine și s-a uitat nedumerită la sora ei.

— Aș zice că a fost prima lui ciocolată, a răspuns Stasia cu reproș.

Și eu am fost acolo, am băut mied și bere, mi-auc

u r s î n b a r b ă , d a r î n g u r ă n - a u a j u n s .

ÎNCHEIEREA

Pe blonda înaltă, cu buzele roșii ca cireașa, o chema Alla, avea 40 de ani și era vecina fabricantului de mătase care-și lăsa copiii să petreacă în casa lui spațioasă. La una dintre petrecerile acelea îl cunoscuse pe Kostia. Studiase medicina la Moscova, unde fusese considerată o tânără speranță în domeniul psihiatriei. Drept urmare, fusese recrutată de NKVD și se alăturase organizației. Cu ocazia unei delegații făcuse cunoștință cu viitorul ei soț, care lucra și el pentru NKVD, dar în filiala din Georgia. S-au mutat la Tbilisi și ea și-a continuat activitatea în Caucaz. Bărbatul era cu vreo 20 de ani mai în vârstă și s-a săturat curând de el, fiindcă Alla nu vădea o poftă sănătoasă doar în depistarea „spionilor și contrarevoluționarilor, sabotorilor și altor declasați", corpul ei avea o mare poftă pe care soțul foarte ocupat n-a mai putut curând s-o satisfacă.

În cei 12 ani în slujba celei mai puternice organizații din țară făcuse nouă avorturi, toți copii de la bărbați diferiți, intervenții care-i accentuaseră probabil apetitul pentru cruzime, îndeosebi fiindcă ultima dăduse greș și Alla era de atunci sterilă. Infertilitatea a devenit pedeapsa pentru femeile

cele mai tenace care încăpeau pe mâinile ei, mărunta ei răzbunare personală – și se dovedea foarte eficientă. Alla era considerată cea mai loială, dar și cea mai temută angajată NKVD. Se spune că Micul Om Mare îi prinsese cu mâinile lui o medalie în piept. Dar nu sunt sigură.

Când l-a cunoscut pe bunicul meu, pofta i s-a retrezit și încă din prima seară l-a tras în casa vecină și i-a dat jos pantalonii. Kostia, căruia hotărârea și energia ei îi aminteau de Ida, s-a pus cu mare drag la dispoziția Allei. De atunci se întâlneau periodic.

Nu știu cum a reușit, dar Mariam a aflat cine era. Ofensarea femeii respinse poate face minuni. L-o fi pândit pe Kostia nopți la rând, o fi stat și așteptat în fața casei sclipitoare. Râsetele și muzica din casă sigur le-a resimțit ca pe niște palme; dar a găsit ce căuta.

Mariam a urmărit-o pe blonda care-i dăduse în spatele casei un sărut de rămas-bun logodnicului ei și care o luase pe urmă cu pași grăbiți pe fundătură și se oprise chiar în fața următoarei case. Înainte, în întuneric, Mariam recunoscuse doar statura înaltă și îmbrăcămintea elegantă, dar acum, când stătea în lumina felinarului de pe stradă și-și căuta cheile de la casă, Mariam a recunoscut-o și ea pe femeia din iad.

Părul blond, mătăsos, buzele roșii, mișcările lascive, corpul mlădios.

Groaza lui Mariam când și-a imaginat-o pe blondă în jocuri erotice cu bărbatul cu care avea ea de gând să se mărite trebuie să fi fost de neînchipuit. Și i-a fost ușor, înfricoșător de ușor, să și-o imagineze cum își înfige unghiile manichiurate în spinarea lui Kostia. Cum își lasă capul pe spate cu un gest cochet, cum îi suflă în față, cu buzele și pleoapele umezite de plăcere. I-a fost atât de ușor să-și imagineze cum îl îmboldește pe Kostia cu aceleași vorbe domoale cu care o

îmboldise odinioară pe Mariam să apuce seringa cu otravă.

*

În aceeași noapte, Mariam a aruncat cu pietricele în fereastra lui Kitty. Kitty și-a luat un pardesiu și a ieșit în fugă în stradă. Când se îndepărtaseră suficient de casa lui Christine, s-au așezat pe bordură și atunci Kitty a știut că Mariam găsise ceea ce ea căutase atâta timp și cu atâta înverșunare.

— Ai vrut s-o văd, nu-i așa? Ai știut despre cine era vorba și nu mi-ai zis. De ce nu mi-ai spus imediat?

Mariam vorbea în șoaptă. Fața îi era lipsită de expresie. Nici măcar furie nu se citea pe ea.

— Nu m-ai fi crezut, a murmurat Kitty, nesigură dacă procedase corect, dacă avusese dreptul s-o atragă pe Mariam în această capcană.

— De când o țin așa?

Mariam s-a dezumflat ca un balon înțepat cu acul.

— Eu de unde să știu?

— Cum a putut… E prea ridicol ca să fie adevărat. De ce m-ai…?

Mariam s-a ridicat, a făcut câțiva pași pe strada întunecată și pustie, s-a întors, s-a așezat la loc. Corpul ei părea să se răzvrătească împotriva nemaiauzitului fapt. Ca și cum n-ar fi vrut să recunoască acest adevăr.

— Nici nu pot să ți-o iau în nume de rău. Cât de depravat poate fi, să se întâlnească într-o casă străină cu o femeie care nici măcar nu e invitată la petrecere?

A pufnit în râs. Era un hohot strident, forțat. Kitty își rosese până la sânge unghia de la degetul mare.

— Nu știu de ce te-am trimis acolo. Poate am vrut ca tu să-mi confirmi că, de fapt, nu e ea. Dar ea e. Nimeni altcineva decât ea!

Kitty s-a întrebat la ce reacție se așteptase din partea prietenei sale, în niciun caz la aceasta. Poate lacrimi, isterie, panică, dar nu vidul acesta de pe fața sa și nici hotărârea irevocabilă din vocea ei.

— Mă voi duce și voi sta de vorbă cu ea. Tu nu mai ai nimic de-a face cu povestea asta.

Kitty s-a ridicat de pe bordură și a privit în jos, la prietena ei. Dorea să-și accentueze spusele cu poziția aceasta, dar Mariam a râs din nou. I-a râs în nas.

— Să stai de vorbă cu ea? Faci pe proasta, Kitty, sau ce să înțeleg? Și să nu-mi spui că eu n-am nimic de-a face cu povestea aceasta. Fiindcă atunci nu m-ai fi trimis să-i iau urma ca un câine de vânătoare. Fii sinceră și recunoaște măcar asta!

Kitty nu știa ce să-i răspundă. Bineînțeles că n-ar fi trebuit s-o trimită pe Mariam la casa aceea, dar acum era prea târziu. Kitty și-a interzis gândul, nu avea voie să ezite. Ar fi sporit doar hotărârea lui Mariam, indiferent ce însemna ea.

— Da, poate că ai dreptate, dar lasă-mă, te rog, să închei eu singură povestea.

— S-o închei? Doar nu vrei să-i faci reclamație?

Și a râs din nou batjocoritor.

Situația îi scăpa lui Kitty de sub control. Mariam conducea discuția, conducea întreaga situație într-o direcție îndoielnică, pe care ea nu o descifra. Îi era ciudă că fusese atât de nechibzuită, atât de impulsivă.

Poate că blonda fusese atunci, pentru ele, un înger al morții, dar acum, pentru Mariam, era în primul rând femeia care i-l contesta pe Kostia, iar sala de clasă, școala din sat, rămânea doar o pată neagră, inevitabilă, pe pielea ei albă, imaculată.

Lui Kitty i se făcuse frig, și-a frecat mâinile una de alta.

— Vrei să închei povestea, dar m-ai făcut iarăși complicea ta. Iată-mă, vom încheia povestea împreună. Fiindcă tu ai vrut asta și se pare că și Dumnezeu a vrut-o, a spus Mariam, după care i-a

întors spatele prietenei sale și a coborât strada cu pași grăbiți.

*

Ajunsă acasă, Kitty s-a așezat pe pervaz cu o țigară de la Stasia și s-a întrebat ce voia de fapt, pentru prima oară după seara aceea caldă de vară de pe Muntele Sacru, când văzuse cu ochii ei ceea ce n-ar fi considerat nicicând posibil. Între Kitty și îngerul ei al morții stăteau armate întregi, aparate, nenumărată oameni în uniformă și Mici Oameni Mari. Între ele se înălțau munți de arme, dosare și oase, peste care nu va izbuti nicicând să se cațere. Kitty și-a evaluat febril posibilitățile. Bineînțeles, cel mai simplu ar fi fost să-i divulge totul bărbatului ei atât de influent, după toate aparențele, și să-l facă să-și conștientizeze poziția de soț încornorat. Dar un bărbat însurat cu o femeie capabilă să-i ia altei femei copilul nenăscut, cu brutalitate, nu putea fi mai prejos decât soția lui în asemenea chestiuni. Mânia lui nu s-ar fi îndreptat împotriva soției, ci împotriva alesului ei. Iar răzbunarea lui nu putea fi mai puțin teribilă decât faptele soției. Kitty nu putea risca să-și expună fratele unui asemenea risc.

Când a adormit epuizată, ajunsese la concluzia că răzbunarea atârna cel puțin la fel de greu ca renunțarea la ea.

*

Mariam s-a retras. Nu a mai dat pe la Institut, nu mai ieșea din cămin, nu se mai întâlnea cu Kostia și nu reacționa nici la bilețelele pe care i le strecura Kitty pe sub ușă. Kostia i-a cerut socoteală lui Kitty, dar ea a negat orice legătură cu starea lui Mariam.

Kitty își vedea de studiu, de teatru și, în primul rând, de chitară. Doar noaptea, când rămânea singură, o năpădea o frică glacială care-i aducea broboane de sudoare pe frunte și atunci se zvârcolea în pat în căutarea unei soluții. După ce atâta amar de săptămâni fusese obsedată s-o

găsească pe blondă, acum simțea că nu putea să renunțe pur și simplu la ea, nu putea să stea cu mâinile în sân.

Își imagina tot soiul de scenarii de groază, despre ce ar putea păți Mariam, iar amintirile despre zilele din sala de clasă, zilele din șură, au început s-o chinuie și, când coșmarurile au început s-o urmărească și ziua, s-a dus la căminul lui Mariam și s-a așezat pe hol, în fața ușii ei. Și-a propus să-și aștepte prietena cât era necesar. La un moment dat tot trebuia să iasă, trebuia măcar să mănânce ceva.

În primele două zile n-a avut succes, ușa a rămas închisă. A tot bătut, a strecurat nenumărate bilețele pe sub ușă, și-a implorat prietena, și-a testat puterea de convingere, dar nu s-a întâmplat nimic.

În a treia dimineață, după ce majoritatea studentelor plecaseră la cursuri și căminul se golise, s-a ivit în ușă Mariam. Purta un impermeabil lung și se coafase.

— Hai să facem o plimbare, a spus de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, de parcă totul ar fi fost ca înainte, când erau două prietene – aproape – normale și mergeau pe străzi agale, pălăvrăgind, mâncând semințe de floarea-soarelui.

Însă Mariam a ieșit cu pași hotărâți în stradă și s-a îndreptat către stația de autobuz. Avea un aspect senin, îngrijit, ca întotdeauna. Doar cearcănele ei întunecate trădau câte ceva despre labirintul în care se rătăcise.

— Mergem în orașul vechi, a spus Mariam și s-a urcat în primul autobuz care a oprit în stație.

Kitty s-a așezat lângă prietena ei. În oraș era ceață și umezeală. Cerul era acoperit. Încă nu se făcuse toamnă, încă nu dăduse înghețul. Au privit străzile, trecătorii, oamenii care fugeau de cotidianul lor cenușiu. Kitty și-a rezemat capul de umărul lui Mariam și a oftat ușurată.

Au coborât în piața Lenin și au urcat pe strada Kirov. Mariam indica ritmul și direcția. Într-o alimentară deprimant de pustie, cu o jumătate de salam și două feluri de brânză în galantar, și-au cumpărat niște bere de malț, fără alcool, și au băut-o pe loc. Mariam nu zăbovea nicăieri, își vedea hotărâtă de drum. Care ducea tot mai sus, pe colinele verzi. Kitty nu punea întrebări, era doar bucuroasă că pot merge împreună și încerca să țină pasul cu prietena ei. Au lăsat în urma lor marea grădină împrejmuită a sediului Comitetului Central, au cotit la stânga, au luat-o pe niște scurtături, s-au așezat pentru o clipă pe o bancă izolată, au trecut pe lângă stația funicularului și s-au oprit să privească micile cabine în care intrau oamenii.

Mariam s-a întors deodată spre Kitty și i-a ridicat jacheta și puloverul dintr-o singură mișcare. S-a uitat la burta goală a lui Kitty, cu cealaltă mână i-a tras în jos fusta și ciorapii și i-a privit pântecele.

— Ce faci?

— Voiam să văd și eu ce cicatrici ți-am făcut. Dacă s-au vindecat frumos. Nu le-am mai văzut de *atunci.*

— Nu mi-ai făcut nicio cicatrice, nu vorbi prostii.

Mariam s-a răsucit subit, i-a întors spatele, a murmurat o scuză și și-a continuat drumul cu pași iuți.

Când au lăsat în urma lor strada pavată Chitadze și vedeau deja de jos cimitirul artiștilor, Kitty a înțeles care era destinația lui Mariam. Mai erau doar câțiva metri până la casa fabricantului de mătase. S-a oprit, și-a somat prietena s-o lămurească ce însemna asta. Dar Mariam nu s-a oprit, ci i-a strigat lui Kitty s-o urmeze, totul era în ordine, bărbatul *ei* era plecat.

Kitty a dat să protesteze, dar Mariam ajunsese deja la colțul străzii și urca cele trei trepte până la

casa roșie, de cărămidă. Kitty a strigat după ea să nu facă asta, dar, înainte să ajungă la trepte, și-a văzut deja prietena bătând în ușa cu cap de leu din fier.

Kitty tocmai pusese piciorul pe prima treaptă, când ușa s-a deschis cu o smucitură și în fața lor stătea Alla. Cu o țigară între buzele pictate roșii, cu părul pe bigudiuri, într-un combinezon alb, de mătase.

— Da? a întrebat pe rusește și s-a uitat la ele contrariată.

Kitty ar fi vrut s-o apuce pe Mariam de mânecă, s-o tragă de acolo, dar a rămas pe loc, grea ca o stâncă, privind ca vrăjită buzele roșii.

— Da? a repetat blonda și tonul ei a devenit ostil, de parcă tocmai ar fi deranjat-o de la ceva important.

— Prietena mea s-a rănit, a căzut și și-a julit genunchii, dacă ne-ați lăsa o clipă în baie, dacă…

Vocea lui Mariam era înfricoșător de sobră. I-a adresat întrebarea în georgiană. Kitty purta ciorapi de lână de culoare închisă, femeia, care a aruncat doar o privire fugară la genunchii ei, n-a putut vedea nimic. O clipă a părut să reflecteze. Pe fața ei s-a observat o încordare. Poate o recunoscuse pe una dintre ele, poate pe amândouă. Imposibil altfel, i-a trecut lui Kitty prin minte. Era o nebunie să creadă că o asemenea maestră în domeniul ei le va lăsa să-i intre în casă, drept în gura balaurului, dar le-a lăsat. A dat scurt din cap și, înainte să deschidă ușa mai larg și să le lase să se strecoare în casă, a adăugat lapidar, pe rusește:

— Vă rog să vă grăbiți, nu am mult timp!

Kitty își simțea tot corpul tremurând. S-a ținut pas cu pas după Mariam, care la rândul ei o urma pe blonda care le arăta drumul spre baie. Nu-i venea să creadă, nu putea să conceapă. Nu putea fi adevărat. Nu așa, nu acum. Nu putea fi atât de *ușor*.

Era o casă luminoasă, spațioasă, răcoroasă și umbroasă. Mirosea a boabe de cafea proaspăt prăjite. Le-a condus pe coridorul întunecat într-o baie faianțată, cu un bideu frumos și o chiuvetă de porțelan. Kitty a închis ușa în urma ei și a simțit că nu mai are aer.

— Ce ai de gând?

Și-a înăbușit un țipăt, a șoptit.

Mariam zâmbea, ceea ce o neliniștea pe Kitty și mai mult, se uita tot timpul la ușă și zâmbea. Kitty a dat drumul la apă.

— Doar asta voiai? Nu? Suntem aici. În sfârșit suntem aici.

— Sigur nu locuiește singură. În afară de asta, ce vrei să faci? Dacă se uită mai atent la noi, s-a terminat. Hai s-o ștergem de aici, urgent.

Kitty se bâlbâia de emoție.

— Nu. Totul este așa cum trebuie să fie. Nu ne-a recunoscut, nici nu s-a uitat la tine, nici măcar la *tine,* Kitty. Dar o să ne țină minte, îți promit!

Kitty nu a mai apucat să spună nimic, când Mariam s-a năpustit afară din baie.

Teroare era ceea ce simțea Kitty, o teroare covârșitoare, paralizantă, abisală. Stătea înmărmurită, asculta cum curgea apa, încerca să-și recapete controlul asupra respirației.

Deodată a auzit o bufnitură, urmată de țipete, dar nu și-a putut da seama cine era. A apăsat clanța, a strecurat o privire prudentă pe coridor, încă era cufundat în întuneric.

A ieșit încet din baie, a mers după zgomotele care răzbăteau din adâncurile casei, a ajuns la capătul coridorului și a intrat în bucătărie. Dulapuri grele, întunecate, o masă lată, un coș cu portocale. Două farfurii nespălate, lângă chiuvetă. Pe perete, un peisaj decolorat. Apoi, un mic portret al Generalisimului și încă o fotografie, cu blonda și un bărbat mai în vârstă, care o cuprindea cu un braț pe după umeri.

— Mariam?

Vocea lui Kitty parcă s-a pierdut în depărtare. Domnea o tăcere stranie, de parcă ar fi fost singură în casă. Brusc a răsunat un râset, venea din dreapta, unde era o ușă. Kitty a deschis-o și a pătruns în salon. În mijlocul încăperii se afla o canapea cu tapiserie de goblen, în fața ei, o măsuță de sticlă, cu reviste de modă. Ea ședea pe canapea, în combinezon, pieptul i se zguduia, ochii erau larg deschiși, limpezi ca două cristale. Îi râdea lui Mariam în nas, un râs atât de grotesc, ai fi zis că situația i se părea nespus de hilară. Un râs aspru, aproape vulgar, care contrasta cu aerul ei distins.

Mariam stătea în fața ei, în mână ținea un cuțit mare de bucătărie, abia acum remarcase Kitty, îl avusese probabil tot timpul în poșetă. Nu-i tremura mâna, ținea cuțitul cu fermitate, de parcă s-ar fi pregătit îndeajuns să-l țină așa. Dar fața îi era schimonosită, era vizibil depășită de acest râset. Când s-a întors spre Kitty, avea ochii tulburi.

— Mariam… Ce faci?

Kitty a făcut un pas șovăitor către prietena ei.

— Vreau să te uiți la ea. Na, acum ți-o amintești?!

Mariam se adresase blondei. Lângă canapea zăcea o vază spartă, căzuse probabil când o obligase pe blondă să se așeze pe canapea.

— Nu mai râde, nu mai râde! a zbierat Mariam deodată.

Kitty avea senzația că leșină.

— Mariam, te rog, nu fă o greșeală…!

Kitty a întins mâna către prietena ei.

— Ce? Nu asta îți dorești de atâția ani? Nu asta ai vrut? Poftim, bucură-te de ce vezi!

Blonda s-a îndreptat brusc și a luat un portțigaret de pe măsuța de sticlă, a scos din el o țigaretă rozalie și și-a aprins-o. Câteva bigudiuri îi căzuseră și șuvițe ondulate, dese, îi atârnau peste față. Nici acum, nici în situația aceasta jalnică nu reușea să arate prost.

— Draga mea, veți avea mari neplăceri. Foarte mari. De aceea te sfătuiesc să lași imediat cuțitul acesta caraghios, să-mi spui ce ai de spus și după aceea să-ți iei tălpășița. Încă nu sunt furioasă și asta înseamnă că ați avut noroc, dar foarte curând nu veți mai avea.

— Nu înțelege, ce păcat! Trebuie să-i explicăm mai limpede, vino aici, Kitty, vino aici!

Mariam i-a făcut semn lui Kitty să se apropie.

Kitty a înaintat pas cu pas, ezitant, de parcă de frică ar fi uitat să meargă. Mariam a apucat-o de încheietură, a tras-o mai aproape, i-a ridicat fusta și i-a dezvelit cicatricile. Kitty, împietrită de spaimă, a încercat să se ferească, s-a dat câțiva pași înapoi, clătinându-se, dar Mariam o ținea bine de tiv și i-a ridicat din nou fusta. Alla a înregistrat goliciunea lui Kitty absolut indiferentă, ridicând din umeri.

Kitty a simțit iar cum îi urcă în coșul pieptului o senzație de greață.

Se prefăcea, bineînțeles că le recunoscuse demult, nici nu se putea altfel, se prefăcea, i-a trecut lui Kitty prin minte. Corpul acesta bătător la ochi, expus cu ostentație, rânjetul de superioritate de pe buzele strident rujate, expresia de răceală, toate făceau parte dintr-o prefăcătorie care poate chiar o amuza, îi producea o plăcere bizară.

Kitty a simțit cum pune stăpânire pe ea o repulsie nebănuită. A fost ca o mică explozie undeva între acele cicatrici. O repulsie care s-a transformat în ură. O ură care a desființat orice altă simțire, care i-a spulberat până și frica – brusc, nu mai exista alt sentiment.

— Acum îți amintești? Începi să te dumirești? a răcnit Mariam, dar femeia nu s-a clintit.

Avea aceeași expresie a feței.

— Draga mea, am impresia că e o mare confuzie la mijloc! a spus apoi pe rusește și a scrumat direct pe podea.

— Dar noi, noi te-am ținut minte pe tine! Și încă al naibii de bine, nu-i așa? Și dacă n-ai fi întins mâinile tale de curvă după Kostia, poate nici n-am fi aici.

Mariam era ca turbată.

La menționarea numelui lui Kostia, sprâncenele subțiri, desenate, s-au ridicat fulgerător. Femeia a scos un cerc de fum pe gură. Rânjetul i s-a șters de pe buze, părea să reflecteze. După toate aparențele, numele lui Kostia nu se potrivea în prefăcătoria ei.

Kitty s-a uitat la prietena ei roșie la față, transpirată, care părea atât de pierdută, atât de slabă, în comparație cu îngerul morții, s-a uitat la ciorapii care-i alunecaseră și-i atârnau pe picioare, la mâinile ei tremurânde, a simțit propria neputință, propriul ridicol, situația fără scăpare, și a știut că greșise: *Și dacă n-ai fi întins mâinile tale de curvă după Kostia, poate nici n-am fi aici.*

N-ar fi trebuit să-i povestească lui Mariam despre femeia aceasta. Mariam, care încă mai părea să creadă că femeia aceasta, care ședea în fața lor și fuma, i-l furase pe cel care-i promisese o fericire ce avea gustul întregii lumi. Nu-și înțelegea eroarea. Nu înțelegea că femeia aceasta era doar un substitut, doar unul dintre numeroasele trupuri dorite de Kostia. Și ea însăși, stând acolo cu cicatricile dezgolite, o imagine suprarealistă de amenințare, o încercare ridicolă de a face dreptate, se lăsase și ea indusă în eroare. Fusese o eroare fatală să creadă că ceva se va schimba, că admiterea unei vini inefabile ar putea produce o oarecare satisfacție.

Kitty a citit în ochii albaștri ca două cristale ai femeii că niciodată nu va primi din partea ei ceva asemănător satisfacției, că niciodată, indiferent cu câte cuțite ar amenința-o, nu-și va admite vina. Credea în viața ei, în bărbatul pe care-l slujea, credea în statul la formarea căruia contribuia, și nici Mariam, nici Kitty, nici cicatricile expuse și nici cuțitul n-ar fi fost capabile să schimbe

vreodată ceva. Cineva capabil să simtă căință, cineva capabil de compasiune, cineva capabil să așeze adevărul unui om deasupra adevărului unui stat nu s-ar fi dus în școala aceea sătească, nu ar fi transformat sala de clasă într-o sală de operație, nu ar fi făcut dintr-o asistentă medicală o ucigașă și dintr-o fată însărcinată o mamă fără copil.

Kitty a înțeles că, indiferent de deznodământul acelei după-amiezi, ea va simți mereu sub pământ trupul fără viață al copilului ei, întotdeauna, zi de zi. A înțeles că cicatricile ei vor purta pe veci urmele iadului, la fiecare atingere. A înțeles că ea va fi întotdeauna neputincioasa, victima. Așa era și așa va fi mereu, fiindcă zilele din școala aceea sătească se imprimaseră în ea cu fierul roșu. Recunoașterea acestui fapt i-a produs o asemenea amărăciune, o asemenea scârbă, o asemenea repulsie, încât și-a întors fața, s-a dat înapoi și a vomitat în colț.

— Ce înseamnă asta? s-a ofuscat blonda și a sărit în picioare.

Mariam a întins cuțitul către ea, mai că i-a atins cu vârful combinezonul de mătase fină. Femeia s-a așezat la loc.

— Cum e, cum te simți cu el? Umbli după el ca o cățea în călduri? Îți face plăcere?

Mariam încă mai vâna iluzia unei răzbunări personale. Chipul Allei s-a umbrit.

— Ce înseamnă asta? Nu te cunosc, nu vă cunosc. Ați întrecut deja orice măsură. Încep să-mi pierd răbdarea și, te rog să mă crezi, draga mea, vei simți pe pielea ta urmările.

— Cicatricile nu-ți spun nimic, sala de clasă nu-ți spune nimic, seringa nu-ți spune nimic, balta aia de sânge nu-ți spune nimic, copilul mort nu-ți spune nimic…? Uită-te la mâinile mele, care i-au scos femeii ăsteia uterul, nici ele nu-ți spun nimic? Dar sula lui Kostia îți spune ceva, splendid!

Kitty se mira de vocabularul lui Mariam, de modul ei de a evoca amintirile.

— Te rog, Mariam, încetează, nu ajută la nimic… te rog. Hai să plecăm. Mi-e rău.

Kitty s-a șters la gură cu mâneca puloverului.

— Acum ți-e rău, Kitty, da? Dar atunci cum ți-a fost, când mi-a cerut să-ți omor copilul? Atunci nu ți-a fost rău? Nu ți-a fost rău să mori? Nu plecăm nicăieri, până când curva asta…

— Ajunge. Ștergeți-o din casa mea!

Cât de stăpână pe sine este, totuşi, s-a gândit Kitty. *Cât de bine îşi stăpâneşte prefăcătoria.*

*

Afară se însera. Încăperea se pierdea în amurg. Trăsăturile le deveneau tot mai difuze. Amintirile se așterneau încet pe pleoapele frumoase, încă nemachiate, ale acestei femei, ca prima ninsoare, foarte moi și aproape străvezii se așterneau acolo, iar Kitty ar fi vrut să-și poată strânge într-un bulgăre ura, ar fi vrut să ia bulgărele de ură în mână și să i-l arunce cu toată forța în față. Ura ar lovi-o și i-ar zdrobi fața frumoasă, ar desfigura-o pe veci, i-ar răpăi pe umeri, ar sili-o să cadă în genunchi, ar trebui să-i despice coșul pieptului, poate ar ajuta-o Mariam, o despicătură fină, curată, și deja ar dispărea în ea bulgărele acesta greu, însângerat, atunci sângele lui Kitty i-ar trece cu un freamăt prin vene, s-ar amesteca acolo cu sângele ei și ar deveni otravă, părul ei blond ar albi într-o clipită…

— Kitty!

Vocea lui Mariam i-a întrerupt abrupt gândurile. Femeia se ridicase și se apropia de Mariam.

— Pune naibii jos cuțitul ăla, nu știi ce faci și cu cine ai de-a face, pune-l jos și pe urmă cărați-vă din casa mea, vă mai dau o șansă, fiindcă ajunge! Stârpituri debile, cretine!

Continua să se îndrepte cu mișcări lente spre Mariam, care s-a dat puțin înapoi, dar încă mai strângea în mână cuțitul.

În pofida întunericului care se lăsa cu repeziciune, Kitty a deslușit lacrimi pe fața

prietenei ei. Oare îi era sortit să piardă mereu această luptă zadarnică?

— Kitty, fă ceva. De ce nu mă ajuți, la naiba? a scâncit Mariam.

— Sunteți desființate și încă cum! N-ar fi trebuit să vă las în viață, ar fi trebuit să vă desființez încă de pe atunci, stârpituri nerecunoscătoare, lepădături, asta sunteți!

Vocea Allei era limpede și țiuitoare.

Spusele ei au făcut-o pe Kitty să încremenească, iar Mariam, la rândul ei, a slăbit preț de o fracțiune de secundă strânsoarea degetelor pe cuțit. Pe moment, timpul a părut să stea în loc, globul pământesc a încetat să se mai rotească, gândurile s-au încălecat. Femeia din iad recunoștea că acel iad existase. Admitea că era stăpână peste acel iad.

Dar, în același timp, mărturisirea ei brutală a făcut-o pe Kitty să se simtă mai neputincioasă decât oricând.

Pe fața Allei se citea acum furie și nimic altceva, le privea plină de ură. Kitty a făcut un pas spre Mariam, care venea spre ea cu spatele.

— Ce credeați că o să faceți aici, stârpiturilor? Să-mi intrați așa în casă, să mă amenințați cu chestia aia ridicolă și să așteptați lacrimi de înduioșare de la mine? Oare știți ce-i o pedeapsă? Știți ce-i durerea? Se pare că nu îndeajuns și se pare că a sosit momentul să vă învăț eu.

Ochii îi scânteiau bolnăvicios în lumina difuză a înserării. Fața ei frumoasă era pentru prima oară sluțită de o grimasă. Ajunsese deja foarte aproape de Mariam.

— Să nu vii mai aproape, să nu îndrăznești, rămâi acolo unde ești! a țipat Mariam și Kitty a simțit frica prietenei ei.

Merseseră prea departe, nu vor mai putea scăpa cu bine din această încăpere, indiferent cât de mult și de câte ori va trebui să vomite, trebuiau să îndure până la capăt.

Blonda stătea acum în fața lor, îi inhalau parfumul dulceag, mirosul rujului.

Mariam era acum cea care observa, de parcă și-ar fi inversat rolurile. A făcut un pas în lături și a aprins o veioză și, în acel moment, coșul pieptului lui Kitty s-a dilatat și din el a răbufnit un țipăt. Venea din mijlocul corpului ei și s-a lăsat smulsă din loc, s-a luat după el și a tăbărât pe blondă. Surprinsă, în primul moment nu s-a apărat, a căzut – și deodată s-a văzut sânge, se prăbușise în cioburile vazei și se tăiase, a gemut, dar și în durere își ținea cumpătul.

Kitty gâfâia. Alla s-a ridicat în capul oaselor și și-a examinat genunchii tăiați, încheieturile, coatele.

O clipă a fost liniște. Apoi s-a ridicat în picioare și a apucat-o pe Kitty de gât, a strâns cu mâinile ei îngrijite, albe, dar deja mânjite de sânge.

— Gunoaielor, sunteți desființate, sunteți…

Kitty se încleștase de mâinile ei și încerca să și le desprindă de gât, nu mai avea aer.

Mariam s-a aruncat între ele, a răsturnat din mers veioza, s-a făcut iarăși întuneric. A tras-o pe Alla de părul ei blond, a smuls-o de lângă Kitty, care s-a dat deoparte, tușind.

— N-ar fi trebuit să mă îndur de voi. Oameni ca voi trebuie stârpiți, nu învățați nimic, nu sunteți vrednice de societatea noastră, a scheunat blonda și și-a cuprins cu mâinile genunchii care acum sângerau abundent.

— Îmi trebuie un pansament, trebuie să… Trebuie să merg la baie, a adăugat cu un ton aproape rugător.

— Nu mergi nicăieri. Și ea a sângerat destul atunci.

Se vedea foarte bine cuțitul din mâna lui Mariam.

— Ce vreți de la mine, ce vreți, corcituri afurisite?!

Pentru prima oară vocea Allei suna oarecum disperată.

— Tot n-a înțeles, ce zici, Kitty, o lămurim? Îi facem favoarea asta? Da, haide, doar n-o să-i ascundem o surpriză frumoasă?

Mariam părea să se simtă iarăși sigură pe sine, redevenise stăpână pe situație.

— Ea e sora, sora lui Kostia, acum ai înțeles? Căreia m-ai pus să-i scot copilul și uterul. Sora bărbatului după care umbli acum ca o cățea în călduri, pentru care-ți pui bigudiurile astea, de care vrei să fii călărită.

— Încetează, încetează, încetează, te rog, te rog să încetezi! a implorat-o Kitty și și-a astupat urechile.

Fața blondei a început să se schimonosească, în întuneric era greu de deslușit dacă de scârbă sau de frică.

*

În același moment în care Alla începea să înțeleagă cum stăteau lucrurile în macabrul spectacol, Stasia se așeza în grădina surorii ei într-un vechi balansoar abandonat într-un colț și-și aprindea o țigară fără filtru. Dar ceea ce a avut în fața ochilor a făcut-o să caște gura de mirare, astfel încât i-a căzut țigara aprinsă și ea s-a împins cu toată forța în speteaza balansoarului și s-a răsturnat pe spate.

Fiindcă la măsuța de lemn la care stătuseră cu atâta drag Christine și Kostia, unde ea băuse de atâtea ori vișinată cu sora ei și încheiase ziua în tihnă, erau acum Thekla și Sopio și jucau cărți. Thekla, înfășurată într-un capot roz, împodobit cu un guler de pene, și Sopio, în smoching. Ședeau acolo, absolut reale, absolut autentice, absolut *vii* și jucau cărți! Stasia a clipit de câteva ori, cu speranța că e o vedenie stupidă, dar ele nu dispăruseră nicidecum, ședeau mai departe la masă și-și continuau jocul de cărți cât se poate de calme și concentrate. Stasia a avut senzația că se sufocă.

*

Alla pierduse controlul. Frica ei era acum palpabilă. Dintr-o singură mișcare o apucase pe Mariam de mânecă și o lovise peste față. Între timp se făcuse beznă în încăpere, Kitty auzea zgomote, mobilă răsturnându-se, țipete. Nu putea deslușI cine pe cine lovea, dar blonda o avea acum pe Mariam în gheare. Kitty s-a aruncat asupra ei, i-a înlănțuit corpul cu amândouă brațele, a fost împinsă în măsuța de sticlă. A strâns pumnul și a lovit-o cu toată forța în spinare.

Kitty a văzut cum îi alunecă lui Mariam cuțitul din mână, i-a zărit lama scânteind și i-a auzit bufnetul pe podea.

Alla s-a răsucit fulgerător, i-a dat drumul lui Mariam, bigudiurile i-au zburat din păr, coama ei de păr blond a lovit-o pe Kitty peste față și pe urmă i-a simțit unghiile lungi pe obraji, a simțit cum îi împinge fața cu ghearele, mirosul dulceag al pielii ei i-a pătruns lui Kitty în nări și i-a provocat o senzație de amețeală. Blonda s-a răsucit cu tot bustul spre Kitty și a lovit-o cu pumnul în stomac. În același loc în care, odinioară, fiul ei se zbătuse împotriva fricii, de parcă ar fi știut că să te naști înseamnă și să mori.

Kitty a rămas fără suflu, se ținea de speteaza canapelei, ca să nu se răstoarne pe spate. O nouă lovitură puternică a nimerit-o de data aceasta ceva mai sus, în diafragmă, femeia o lovise de data aceasta cu piciorul. Kitty respira greu.

Mariam a sărit din spate și s-a agățat de ea și, pe moment, scena a amintit de o hârjoneală scăpată de sub control, în care un copil îl învârte nostim pe altul în aer, un carusel improvizat. Și, în cele din urmă, un copil s-a lăsat în genunchi, fiindcă celălalt îi ținea un cuțit la gât. Și al treilea copil a văzut cum apasă lama tăioasă tot mai adânc pielea fină a gâtului.

Dar atunci Alla a întors brusc capul, a întins brațul, semăna cu o acrobație, atât de nefiresc de

mlădios părea brațul ei, și și-a înfipt degetul arătător și cel mijlociu în orbitele lui Mariam și sângele a țâșnit, ropotea ca o ploaie de vară, mirosea a fier, a țâșnit, călduț și greu, pe fața lui Kitty, pe gâtul, pe pieptul ei.

Alla s-a răsturnat atunci pe spate, horcăind, ca într-o scenă filmată cu încetinitorul, iar cuțitul mânjit de sânge i-a alunecat lui Mariam din mână, a căzut cu un pocnet metalic pe podea. A urmat un răcnet îngrozit și Kitty nu a mai știut dacă provenea de la Mariam sau de la îngerul morții. Pe urmă, liniște. Nicio mișcare. Kitty a simțit pe limbă gustul metalic, și-a înăbușit senzația de vomă. Și deodată a auzit-o pe Mariam spunând încetișor:

— *Arteria carotis communis*… am învățat recent la curs.

Dar vocea lui Mariam venea ca de pe o altă planetă.

Sunt la final, unanimal în plasă. Departe – oam

e
n
i
,
l
i
b
e
r
t
a
t
e
,
l
u
m
i
n
ă
.
Î
n
s
p
a
t
e
l
e
m
e
u
p
r
i
g
o
a
n

ă, Captiv, nupotsăies... BORIS PASTERNAK

Ora decesului Allei a fost stabilită ulterior între orele 22 și miezul nopții de 2 noiembrie 1947. Drept cauză a morții a fost înregistrată secționarea carotidei, *arteria carotis communis.* Dar în certificatul de deces nu s-a menționat că murise de

mâna unei fecioare crescute în credința ortodoxă. A unei fecioare care urma să se mărite cu un ofițer de marină, să-și încheie studiile de medicină și să lucreze într-o policlinică sau, dacă avea noroc, într-un spital orășenesc; care dorea să aibă copii, să-i crească, să-i iubească, să-i răsfețe și să închine cu soțul ei un pahar cu șampanie de Crimeea.

*

Mariam refuzase inițial să părăsească vila, să-și spele mâinile de sânge, refuzase să fugă imediat, refuzase să considere posibilitatea că se produsese un accident, măcar că acționase în legitimă apărare și că poate nu ar fi folosit cuțitul dacă Alla nu i-ar fi înfipt degetele în ochi. Kitty, mânjită de sânge, pe jumătate leșinată, s-a dus în dormitorul moartei, și-a căutat haine curate, și-a îndesat propriile haine în geantă și a ieșit din casă.

— Te duci la Kostia și îi spui ce s-a întâmplat, îi povestești tot, tot ce trebuie să știe, îi spui povestea ta și a mea, eu rămân aici. Pe urmă să cheme miliția. Eu rămân aici și aștept, îi spusese Mariam.

*

Kostia nu se uita la sora lui, repeta monoton aceleași întrebări. La revărsatul zorilor, așezat în pat, buimac de somn. Kitty a înșirat din nou cuvintele, ca pe o poezie învățată pe de rost, fără rimă: Casa de pe Muntele Sacru. Femeia. Mariam. Loviturile în ușa ei, cu capul de leu. Țipetele. Lupta. Cuțitul. Mariam. Sângele.

— Trebuie să anunți miliția, Kostia. Mariam a rămas acolo. Dau declarație, spun tot, tot ce vor să afle. Acum vreau numai să dorm.

Kitty nu se mai putea ține pe picioare, a alunecat în jos, s-a dat cu capul de marginea patului și pielea pe frunte i-a plesnit. Nu s-a urnit, și-a lăsat capul să atârne, cu o mână se ținea de saltea.

— O să fac tot ce-mi stă în putere pentru ca tu să regreți că ești în viață! a spus el deodată și și-a silit sora să se ridice.

Ea se lăsa întruna în jos, dar el o ținea în picioare și o privea în față.

— Acum o să faci ce-ți spun eu! Pas cu pas. M-ai înțeles?

Kitty a dat mecanic din cap.

Kostia s-a apucat să lovească în perete cu pumnii, umbla de colo-colo prin cameră, vorbea cu sine, căuta o soluție. Era disperat, îi era frică. Kitty, cu fața îngropată în pătură, a început să vorbească fără să simtă ceva, cu brațele și picioarele ca de cauciuc și cu ochii orbi i-a povestit despre un bebeluș în burtă, despre o sală de clasă și niște pereți goi, i-a povestit despre interogatorii nesfârșite, despre spaimele ei, despre vorbele reci și privirile blânde ale unei femei frumoase, blonde, i-a povestit despre curele și tortură, despre Mariam și mâinile ei moi, despre seringă și fătul mort, despre uterul ei, pe care i l-a scos Mariam, despre zilele din șură, pe jumătate moartă, zumzăitul mușchilor, bâjbâitul după micul cadavru de copil din pământ. I-a povestit toate acestea și, totuși, erau doar cuvinte care păreau atât de cumplite, încât nu îndrăzneai să-ți imaginezi nimic dincolo de ele.

Kostia stătea țeapăn, cu ochii larg deschiși, rezemat de perete, simțeai că nu putea și nu dorea să facă ceva cu ele, nu știa cum să trăiască de-acum înainte cu ele. Și, dacă sora lui nu i-ar fi povestit, cu siguranță n-ar fi luat decizia pe care a luat-o în cele din urmă și, ca de nenumărate ori în povestea noastră, Brilka, totul ar fi decurs altfel – și tu nu te-ai fi urcat în trenul de Viena – da, da, toate conduc înapoi la ziua aceea și la deznodământul ei, Brilka!

*

— Nu era acolo. Nu era acolo. Mariam a spus-o cu gura ei, declarația ei va confirma acest lucru.

— Dar…

— Să mă lăsați pe mine să mă ocup. Nimeni n-o să vă convoace. Nu voi îngădui să se facă și mai

mult rău, să fim atrași în nenorocirea asta și toate numai fiindcă l-a iubit pe trădătorul ăla. O să-l omor!

— Dar ce vină are Andro?

— Ce vină are el, *deda?* Taci din gură. Nu mai scoateți un cuvânt. Niciuna dintre voi. Nu mai vreau să aud nimic.

— Dar zice întruna că vrea să dea o declarație. Când i-am dus azi dimineață ceaiul…

— Și pe cine interesează ce vrea ea? O să-și țină gura și voi o să aveți grijă de asta. S-a terminat. Mariam a luat-o cu ea, iar cuțitul era de la cantina Institutului.

— Dar, Kostia… Există dovezi că era și ea în casă, există dovezi că Mariam nu a fost singură la… locul faptei.

— Nu vor exista, deja nu mai există. Nu voi îngădui să ne distrugem toți viețile din cauza ei. Nicio dovadă. Ajunge, gata.

Kitty nu înțelegea sensul lucrurilor cu care Kostia le bătea la cap pe mama și pe mătușa lui, în gura mare, furios, uneori recurgând chiar la amenințări. Vorbeau despre ea, dar ea nu putea face nicio legătură, se simțea străină, nu avea sentimentul că lucrurile acestea aveau de-a face cu ea. Doar uneori, când Christine sau Stasia intrau la ea în zilele următoare, să-i aducă de mâncare, a încercat să le întrebe când vor veni după ea și o vor interoga. Dar nu primea niciun răspuns. Îi spuneau să se liniștească, să doarmă, să nu mai pună întrebări.

Kitty era sigură că o aștepta o pedeapsă, curând, foarte curând. Poate Kostia reușise să o mai amâne, dar nu avea nicio îndoială că va veni. Vor bate la ușa ei, indiferent ce ar fi spus sau pretins Mariam, și se bizuia pe asta, spera la asta. Îl auzea pe Kostia venind și plecând din casă de mai multe ori pe zi, le auzea pe Stasia și pe Christine fugindu-i în întâmpinare și vorbindu-i în șoaptă. Dar nu venea nimeni altcineva. Niciun necunoscut,

nicio miliție. În fiecare dimineață, Kitty își spunea: *A sosit momentul, astăzi, cu siguranță* și de fiecare dată se înșela.

*

— Am fost azi la ea. M-au lăsat să stau de vorbă cu ea. E bine tratată. Dar va trebui transferată, nu pot s-o țină o veșnicie în oraș și să aștepte pronunțarea sentinței, s-ar putea să mai dureze. A fost de acord cu mine. Spune că este ceea ce dorește și ea. Iar noi vom reproduce întocmai depoziția ei, în cazul în care suntem convocați.

Kitty l-a auzit pe fratele ei în bucătărie. Pentru prima oară de când i se confesase în zori, s-a ridicat, a pus picioarele pe podea și a ieșit din cameră, clătinându-se. A coborât scările. Coridorul părea nesfârșit de lung, dar a reușit să ajungă în bucătărie, unde întreaga familie era adunată în jurul mesei. Au întors toți capetele către ea, simultan, speriați, de parcă ar fi zărit o fantomă.

— Du-te sus! i-a poruncit Kostia.

— Ai nevoie de ceva? a întrebat Christine.

Stasia tăcea, avea ochii umflați.

— Nu ai dreptul să faci asta. Eu am fost acolo. Sunt la fel de vinovată. Știu ce-i ceri lui Mariam și e inuman. Vreau să fiu și eu trasă la răspundere. Și încetează să mai telefonezi la Moscova, încetează să mă mai protejezi. Doar au dovezi că eram și eu acolo. Doar știu că Mariam nu a putut comite fapta singură.

Kitty vorbise cu glas scăzut, dar ferm, își adunase toate puterile.

— Ți-am spus să-ți ții gura și să mă lași pe mine să mă ocup. Nu vreau să mai aud argumentele astea tâmpite. Nu e vorba doar despre viitorul tău, e vorba despre întreaga familie. Ne-ai atras pe toți în catastrofa asta. Acum trebuie să trăiești cu consecințele.

— Dar sunt consecințele greșite. Asta vreau să spun. Eu le vreau, nimic altceva nu vreau.

— Păi, nu primești întotdeauna ce aștepți, nu-i așa?

— Nu mai fi atât de câinos. Fie-ți milă. Urma să te însori cu ea. Cum poți s-o abandonezi fără scrupule? E o mare minciună. Tu ce ai de câștigat de pe urma faptului că eu scap basma curată? Și voi de ce nu spuneți nimic, de ce stați ca momâile și nu spuneți ce gândiți?

Kitty a încercat să privească în ochii mamei și mătușii ei, dar ele și-au ferit privirile.

— Kitty, du-te sus. Nu mai am răbdare. Încerc și eu să fac ce pot. Încerc să salvez ce-a mai rămas din onoarea familiei noastre.

— Și pentru asta o trimiți la închisoare pe femeia care te iubește?

— Femeile care mă iubesc pe mine nu sunt *criminale.* Eu nu am obligat-o pe Mariam la nimic. A spus de la bun început că a comis singură fapta și de ce.

— Ea spune asta deoarece crede că-ți face ție pe plac. O face de dragul tău, om câinos ce ești…

Glasul i s-a frânt și Kitty s-a sprijinit de perete, cu fața lipită de faianța rece.

— Ea a omorât-o. Asta contează. Și tu i-ai povestit. Tu ai pus-o să se ducă acolo. Acum trebuie să trăiești cu asta, soră dragă, fie că-ți place sau nu!

— Kostia, te rog.

Christine a încercat să-și petreacă brațul pe după umerii lui, dar el s-a tras înapoi.

— Atunci lasă-mă, lasă-mă să trăiesc cu asta! Vreau să mă duc acolo. Mamă, spune și tu ceva, nu e corect, nu putem face una ca asta. Nu pot să stau cu mâinile în sân, în vreme ce Mariam… Mamă, te rog.

Plângea în hohote. Întregul corp i se zguduia. Zgâria cu unghiile pe faianță.

— Tu ne-ai amestecat pe toți în povestea asta și, crede-mă, e pedeapsă destul să fii silită să trăiești cu asta! a răcnit Kostia și a lovit cu palma în masă.

— N-ar schimba cu nimic situația dacă te-ar aresta și pe tine. N-ar mai schimba cu nimic situația. Ar fi doar și mai rău. Pentru noi toți, a murmurat Stasia.

— Tu habar n-ai! Tu nu știi cum a fost și cum este. Tu *a trebuit* să pleci să-ți salvezi minunea de băiat!

Kitty striga și-și ștergea lacrimile de pe față.

— Cum poți să mă condamni să trăiesc cu asta? l-a întrebat pe fratele ei, înainte de a ieși din bucătărie.

— Atunci fă-o, du-te, du-te la prima secție de miliție și depune mărturie. Mărturisește ce-ai făcut! Mărturisește câte vieți omenești ai distrus! Mărturisește, hai, du-te! a strigat el după ea și a ieșit la rândul său din bucătărie.

Christine și-a culcat capul pe masă și a răsuflat greu. Stasia stătea în mijlocul încăperii, cu palmele întoarse în sus, de parcă aștepta să se crape tavanul și să se ivească un înger; un înger al răzbunării sau unul mântuitor.

— I s-a oferit nu știu ce poziție importantă, Stasia. Am văzut scrisorile în camera lui, pe comodă. Au toate ștampila MVD. La ultima scrisoare pe care a primit-o a sărit în sus de bucurie, de unde presupun că…

Christine vorbea fără să-și ridice capul de pe masă.

— Că ce?

— Ia, gândește-te.

— Unde vrei să ajungi? Nu înțeleg…

Stasia și-a revenit din amorțeală și s-a așezat la masă lângă sora ei.

— Care organizație ar avea puterea să lase un vinovat să scape nepedepsit, pe unul care a participat la uciderea unei angajate NKVD?

Christine a ridicat lent capul de pe masă și a privit-o pe sora ei în ochi. Sprâncenele Stasiei s-au apropiat, de parcă o furtună se pregătea să se abată peste chipul ei.

— Nu se poate. Kostia e la marină. E un om al flotei, iubește marea. Doar nu va…

— Poți lucra pentru *ei* în diverse posturi…

— Nu se poate, nu, nu se poate.

— Dacă n-ar fi așa, Kitty ar fi de mult acolo unde e Mariam. Dacă privim lucrurile așa, putem spune că tot rău-i spre bine.

— Tot răul e spre bine?

Stasiei îi venea să-i ardă o palmă surorii ei.

— Da. Exact așa. Ce preferi, ca fiica ta să-și petreacă restul zilelor în închisoare sau să fie trimisă într-un lagăr de muncă undeva la capătul pământului ori ca fiul tău să lucreze pentru NKVD?

*

După exact trei săptămâni de la moartea Allei, datorită intervenției lui Giorgi Alania, Kostia Jashi a intrat în slujba Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne, NKVD. Moartea Allei și scandalul declanșat, care a intrat în istoria mondenă și judiciară a orașului drept o „cumplită *crimă din pasiune*", au preocupat luni întregi spiritele și au constituit subiecte de conversație și speculație în Tbilisi. Toate documentele care ar fi atestat o participare a lui Kitty Jashi au fost distruse în primele zile ale anchetei. S-a vorbit și s-a bârfit încă multă vreme, dar, din câte se pare, numele ei nu a fost asociat cu procesul.

S-ar fi schimbat într-adevăr ceva dacă Kitty ar fi dat o declarație și și-ar fi mărturisit complicitatea la crimă? Pe cine ar fi putut salva astfel? Cui i s-ar fi dat crezare? Ei ori prietenilor influenți ai fratelui ei? Ea a rămas în cele din urmă cu credința că adevărul său ar putea fi, într-adevăr, diferit de cel al lui Mariam. A rămas cu credința că nu folosise cuțitul, nu părăsise casă, că nu ar fi avut forța necesară – a rămas cu credința că nu era o ucigașă.

În noiembrie, Mariam a fost deportată la Sverdlovsk, într-un lagăr pentru femei.

Kostia a fost trimis la Baltiisk, lângă Kaliningrad, unde se afla portul de atașament al flotei sovietice din Marea Baltică, responsabilă cu transportul de bunuri destinate în cea mai mare parte uzului militar. Acolo erau ancorate majoritatea navelor de război ale Uniunii Sovietice, precum și majoritatea cargoboturilor pentru export. Kostia, ridicat la gradul de căpitan, avea sarcina de a coordona și sprijini extinderea rețelei de submarine din Marea Nordului. Era vorba despre crearea unei flote de submarine cu propulsie nucleară.

Din moment ce organizația recent creată NATO controla în mare parte coasta Mării Baltice, împiedicând astfel accesul Uniunii Sovietice la Atlantic, accentul era pus pe Marea Nordului.

Când a intrat în serviciu, Kostia Jashi a semnat, cu inima bătându-i mai tare, actul referitor la caracterul confidențial al atribuțiilor sale și al tuturor rezultatelor cercetării din domeniul aferent. Când s-a întors acasă de Anul Nou părea schimbat, fericit, destins, pus pe glume. A petrecut iarăși mult timp acasă, s-a lăsat răsfățat și a stat îndelung de vorbă cu Christine. Trupul oțelit, pieptul țanțoș, postura umerilor, mersul bățos, toate trădau o profundă mulțumire, amestecată cu o mândrie și o siguranță de sine renăscute. Cu atât mai jalnică și abătută părea Kitty pe lângă fratele ei. Când râdea, îi apăreau riduri adânci în colțurile gurii, de parcă râsul ar fi costat-o mari eforturi. Își reluase studiile, ce-i drept, dar privirea ei era tot stinsă și chitara tot abandonată într-un colț. Vocea ei era subțire și nesigură. Mersul ei odinioară sprințar, mișcările ei ușoare, fluide, fuseseră înlocuite de o apăsare nedefinită, o inerție care nu se potrivea cu vârsta ei.

Frații abia dacă mai schimbau o vorbă. La micul-dejun și la cină își mestecau îmbucăturile, nu vorbeau, nu se priveau, nici măcar nu-și cereau

una, alta de pe masă. Ai fi zis că depuseseră un jurământ pe care-l respectau cu sfințenie.

Abia în seara dinaintea plecării i s-a adresat Kostia surorii sale și a rugat-o să vină la el în cameră după cină. Când Kitty a intrat, l-a văzut aplecat deasupra mesei de călcat și călcându-și uniforma pe care nu i-o încredința nici Stasiei, nici lui Christine. Kitty a netezit cu o mână perdelele, de parcă i-ar fi fost imposibil să vorbească și această activitate ar fi fost singurul motiv pentru care se afla acolo.

— Mi s-a adus la cunoștință că nu este lipsit de primejdie să rămâi aici, în Georgia, a început Kostia și a trecut, concentrat, talpa fierului de călcat peste pantaloni.

— Cum să înțeleg eu asta?

— Știi, oamenii nu rămân veșnic pe posturile lor. Unii pleacă, alții vin și oricând se poate întâmpla ca un angajat tânăr, ambițios, să dezgroape dosarul lui Mariam și, ca să dea puțin avânt carierei sale… mda, să tragă o altă concluzie. Și procesul poate fi oricând repus pe rol.

— Deci ce vrei să-mi spui?

— Că nu-ți pot asigura spatele la infinit. Că mă pun și pe mine în primejdie dacă o fac și nu numai pe mine. Acum am un post de răspundere.

— Da, am aflat cu toții. Felicitări!

— Scutește-mă de sarcasmul tău. Încerc să te ajut.

— Mulțumesc frumos, m-ai ajutat deja.

— Mai demult măcar nu erai nerecunoscătoare.

— Deh, vremurile se schimbă, de altfel și oamenii. I-am scris lui Mariam, de mai multe ori, dar n-am primit răspuns. Se pare că are interdicție de corespondență.

— Nu te-am chemat ca să vorbim despre Mariam. Vorbim despre tine și despre viitorul tău, Kitty.

— Mai am un viitor? Nu știam.

— Nu-i de glumă, la naiba!

Pentru prima oară a ridicat privirea de la pantaloni și a întors capul către Kitty.

— Mă uit la tine și nu mai știu pe cine am în fața mea. Nu te cunosc. Nu știu cine ești, a spus Kitty îngândurată, de parcă nu i-ar fi înregistrat îndemnul.

— Nu vorbi aiurea. E important să găsim împreună o soluție.

— Împreună? De când facem noi ceva împreună?

— Te porți ca întotdeauna, imposibil.

— Da? Și ce să fac după părerea ta? Să mă car? Să mă ascund? În pădure?

— Păi, cu asta te alegi când te încurci cu dezertori și trădători.

— Te disprețuiesc.

— Bun, va trebui să trăiesc cu asta. Ascultă, te mai ajut o dată, o singură dată, și pe urmă vreau să nu te mai amesteci în viața mea.

— O să fac asta cu mare drag, chiar și fără ajutorul tău, Kostia.

El a pus fierul de călcat deoparte, cu grijă, a netezit cu palma pantalonii și a făcut un pas către sora lui. Apoi a coborât glasul:

— Din câte-mi amintesc, ai avut o ofertă pentru un recital. Sigur vei mai primi una și o vei accepta. După care va veni o invitație pentru un turneu, poate prin Uniunea Sovietică, poate chiar prin vreuna dintre țările aliate. Să zicem Europa de Est. Să zicem Praga. Vei rămâne acolo. Cineva îți va face rost de acte. Se va ocupa de tine. Acolo vei primi noi indicații și, de cum se va putea, vei pleca din Praga în Occident. Încă nu am destinația exactă. Nu ne vei contacta. Te voi găsi eu dacă va fi nevoie. Dar un prieten de-ai mei se va ocupa de tine.

Kitty s-a dat jos de pe pervaz și s-a apropiat de fratele ei. A simțit mirosul pătrunzător al apei lui

de colonie, l-a inhalat, a întins mâna să-i atingă fața.

— Despre ce vorbești? a șoptit.

— Nu există altă cale, crede-mă.

— Și dacă nu vreau?

— Doar nu vrei să pui în pericol viața prietenului tău, Andro?

— El ce legătură are? De unde până unde Andro?

— A fost grațiat, ce-i drept, dar este totuși un trădător de țară.

— Kostia…

— Nu ai de ales. Ai vrut să fii pedepsită, poftim, asta e pedeapsa ta.

O clipă au rămas tăcuți. Ea i-a atins cu șovăială obrazul. Voia să-l simtă, voia să știe cum era el la atingere. El era vizibil stânjenit, dar a stat pe loc, nu s-a împotrivit atingerii ei.

— Kostia, dar unde să mă duc? Ce să fac acolo? a întrebat cu o profundă disperare în glas.

— Nu visați voi la Occident, la Viena și Paris?

— Dar *noi* nu mai existăm.

— *Tu* mai exiști.

— Nu te cred, nu cred că vorbești serios.

Și-a retras mâna speriată, de parcă i-ar fi simțit adevăratul sine pe obraz.

— Tu ai făcut-o pe logodnica mea să comită o crimă. Nu eu, Kitty.

— Logodnica pe care ai înșelat-o cu o ucigașă de copii.

— Să înșeli pe cineva e o crimă mai neînsemnată decât să omori pe cineva, nu crezi?

Kitty l-a privit îndelung, cu speranța că va regăsi ceva familiar, l-a privit până nu l-a mai văzut.

*

În 1947, pedeapsa cu moartea a fost abolită în Uniunea Sovietică. În 1950 a fost reintrodusă, de parcă mai-marilor li s-ar fi făcut frică de propria decizie pripită și ar fi revocat-o rapid. Mariam a

fost una dintre primele victime ale acestei legi reintroduse. Așa cum se obișnuia după execuția unor trădători de țară, dezertori sau criminali, familia a primit nota de plată pentru glonțul ce-i fusese tras în ceafă.

Iluzia era distrusă, iar poporul, descompusî

Andro Eristavi lucra în uzina metalurgică din Rustavi, un oraș industrial apropiat. Fiindcă nu primea permis de ședere, se tot muta din lună în lună în tot soiul de barăci și camere, pentru a ajunge în cele din urmă tot în casa lui Christine, deși își jurase să nu se mai întoarcă acolo, dar nu avea încotro.

Pleca de acasă dimineața devreme și se întorcea seara târziu. Iar dacă duminica rămânea toată ziua în camera lui de la mansardă, nimeni nu-și dădea seama. Prezența lui era silențioasă și inodoră. Mânca puțin și mulțumea politicos pentru fiecare farfurie de mâncare care i se punea în față, ca un copil bine-crescut. Doar lichiorurile lui Christine și rachiul de casă, pe care-l cumpăra de la muncitorii din fabrică, le consuma în cantități impresionante. Nu participa la nicio discuție în familie și, când stătea cu Stasia sau Christine în grădină, cioplea figurine din lemn; dar nu mai erau îngeri, ci făpturi

bizare, cu capete și burți supradimensionate, pe care nimeni nu mai dorea să și le pună în raft sau pe polița șemineului.

La început, Kitty contestase vehement prezența lui în casă; în cele din urmă cedase cu o mină mohorâtă, când își dăduse seama că el nu avea altă soluție decât camera de la mansardă a lui Christine. Firea lui tăcută, pasivă, o provoca, o aţâța la remarci tăioase și cinice. Ceva se strângea în ea și-i provoca chinuri de-a dreptul fizice, când îl observa pe furiș pe acest om devenit o umbră.

Într-o după-amiază l-a găsit singur în grădină. Christine și Stasia ieșiseră, iar el n-ar fi trebuit să se fi întors deja de la fabrică. Și totuși iată-l, cu o sticlă de rachiu în fața lui pe masă și ocupat să-și bandajeze încheietura. Pe genunchi avea niște vată însângerată, după toate aparențele se rănise la cioplit.

— Salut, Andro! Vrei să te ajut? a spus Kitty și s-a așezat în fața lui.

— Nu știu… Da, poate.

Kitty a adus din casă niște vată curată și tifon, a umezit vata cu rachiu și i-a tamponat cu grijă rana. Fața lui a rămas imobilă, dacă l-a durut, nu a lăsat să se observe nimic.

— Ce s-a întâmplat?

— M-am tăiat.

— Cum așa?

— Uneori îmi tremură mâinile.

— Nu e grav, stai să mai strâng puțin bandajul. Cum de ești deja acasă?

— M-au anunțat astăzi că nu mai pot lucra acolo. A venit o înștiințare de la comisariat. Voi fi trimis la munte. În nu știu ce colhoz.

— Nu se poate. Ticăloșii.

— Mi-e totuna. Mai rău nu poate fi. Măcar o să am și eu acolo patru pereți ai mei. Și munții…

— Tu n-ai fost niciodată un mare amator de natură.

— Bei ceva cu mine?

— Da, de ce nu? Îmi aduc un pahar.

— Nu, stai acolo. Îți aduc eu.

S-a întors iute și i-a turnat puțin din lichidul limpede. Lui Kitty îi era groază de gustul amar al rachiului, dar nu voia să-l dezamăgească respingând una dintre rarele lui oferte. I-a simțit mirosul de oboseală și băutură, amestecat cu cel tăios al sângelui. Acest miros nu mai avea nimic în comun cu parfumul pe care-l inspirase pe pielea lui în noaptea din Grădina Botanică și de care-și amintise în toți anii de război.

— Ție nu ți-e bine, a constatat el sec și a ridicat paharul.

— Nu m-ai întrebat niciodată cum îmi e.

— La ce bun? Oricum nu pot schimba nimic. Sunt un invalid. Nu pot să fac nimic, nu am voie să fac nimic. Cum se uită uneori la mine în fabrică, în ochii lor sunt un gunoi.

— Iar îți plângi de milă.

— Și ce dacă… nu am dreptul? Noroc!

— Ah, Andro…

— Mai lasă exclamațiile astea cu subînțeles. Are legătură cu Mariam?

— Nu am voie să-ți spun. Te-ar… Las-o baltă.

A băut dintr-o singură înghițitură lichidul amar. A ars-o pe gâtlej, dar nu a lăsat să se observe.

— Mi-aș fi dorit să rămâi cu mine, a spus ea și a întins paharul să-i mai toarne puțin.

Doi porumbei s-au așezat în smochin. Ar fi vrut să-l atingă pe Andro, să-și amorțească durerea cu apropierea lui, dar nu a putut, nu s-a clintit. Stăteau din nou alături, muți, pradă propriei neputințe, ca atunci, după întoarcerea lui în locuința pe jumătate finisată din orașul nou.

— Știi de ce suntem noi o amenințare în ochii lor? De ce ne exilează, de ce ne interzic contactul cu alți oameni, de ce vor să se debaraseze de noi? Fiindcă noi am înțeles, fiindcă am văzut totul cu ochii noștri! Noi, cei care am supraviețuit, ne-am întors și ei știu că nu mai putem trăi în minciună și

nu știu cum s-o scoată la capăt cu noi. Îi depășim. Vor să uităm tot, să nu ne mai amintim toate lucrurile pe care le-am văzut, dar știu că nu e posibil. Lucruri de care am fost privați atâta amar de ani și de care vom fi în continuare privați. Lucruri frumoase. Noi, cei care am trecut granița, am înțeles din ce cloacă provenim, cum am fost mințiți și abuzați. Acum, mulți dintre bărbații aceia s-au întors în pustiul și-n întunericul ăsta și din nou trebuie să proslăvească acest stat. Cum suporți asta? Cum trăiești cu asta? Cel mai cumplit nu e faptul că războiul ne-a schilodit, ne-a luat prietenii, ne-a distrus viețile, ci faptul că a mai și legitimat tot ce se petrece aici. Acum, ei spun: Uitați-vă, marele nostru Conducător ne-a făcut să triumfăm, i-am învins pe fasciști, am supraviețuit. Acesta a fost drumul pe care a trebuit să mergem, care ne-a adus aici. Ei spun că a fost necesar, tot ce a trebuit să jertfim a fost necesar, da. Și e o prostie înfiorătoare, e o nedreptate atât de mare.

Era prima oară când Andro povestea despre război, despre imaginile care-l țineau captiv. A vorbit despre șederea în Crimeea, despre speranțele lui, despre Legiunea Georgiană, a povestit despre scrisorile pe care i le scria și apoi le distrugea, a vorbit despre Texel.

Kitty îl asculta ca vrăjită. De plâns, era prea târziu să mai plângă, de râs, nu mai era nimic de râs. Îl asculta cu pietate, recunoscătoare că-i împărtășea amintirile lui, și se perpelea, își reprima dorința de a descuia propria cameră cu amintiri și a-și elibera coșmarurile.

— Ce prostie ai făcut? a întrebat-o el din senin și a privit-o în ochi.

În general nu-i suporta ochii, privirea care-i cerea ceva, dar de data aceasta a privit-o.

— Am încercat să repar ceva.

— E ceva cu care crezi că vei putea trăi, Kitty?

— Cred că moartea ei nu se aseamănă nici pe departe cu moartea pe care m-a făcut ea s-o îndur,

poate cândva îți voi putea povesti. Poate. Dar nu acum. Încă nu.

Noaptea, Kitty s-a strecurat în camera lui Andro și s-a întins în pat lângă el. El s-a trezit speriat, a dat să se ridice în pripă, dar ea i-a înlănțuit corpul cu toată forța ei, s-a lipit strâns de el, l-a ținut în brațe, a așteptat până i s-au relaxat mușchii, până i s-a evaporat frica de pe piele, până nu a mai avut puterea s-o respingă. Atunci și-a culcat capul pe pieptul lui și i-a mângâiat corpul, i-a pipăit umflăturile necunoscute, cicatricile, tot ce era străin la el.

Îl simțea atât de dur, atât de greu de pătruns, dar de data aceasta nu voia să renunțe așa ușor. Voia să meargă pe urmele lui Andro, ale iubitului ei, ale tatălui fiului ei. Fiindcă trebuia să mai existe pe undeva, asta crezuse după-amiază, în grădină, ascultându-i vorbele sincere, recunoscuse totuși în ochii lui tulburi, opaci, albastrul limpede de odinioară. I-a mângâiat cu delicatețe pielea, l-a sărutat prudent pe buze. I-a atins ezitant țeasta cheală, a făcut-o cu inima grea, fiindcă tânjea după buclele lui, după cel dinainte.

Trupul lui a rămas încordat, dar nu a respins-o, nu a privit-o disprețuitor, nu i-a luat în derâdere speranța, a lăsat-o să-l caute pe cel dinainte. Cu corpul înmuiat de mângâierile ei, i-a așezat nesigur o mână pe burtă. Degetele i-au pipăit cicatricile. Al doilea om, după Mariam, care o atingea acolo.

— O operație de apendicită, a spus ea ca în treacăt și l-a sărutat.

I-a dăruit cu trupul ei uitarea, și-a dăruit sieși amintirea. Dar nu vor mai ajunge nicăieri. Se vor ghici unul pe altul, dar nu vor trece niciodată hotarele, nu vor găsi ușurare, știau acest lucru. Și nici nu aveau speranțe unul de la altul. Era suficient pentru a se lăsa în voia unei iluzii care avea să dureze doar o noapte.

— S-ar putea să plec curând, a murmurat Kitty în întuneric.

— Unde? Cum adică să pleci?
— S-ar putea să fiu nevoită.
— Nu înțeleg.
— Kostia vrea asta.
— Spune-mi. Spune-mi tot.
— Nu.
— De ce nu?
— Pentru că ai inima găurită și îți tremură mâinile.

După două săptămâni, Andro Eristavi a plecat din Tbilisi. A fost trimis într-un sat de munte din Racha, la colhozul unde fusese repartizat.

*

Kitty Jashi și-a încheiat studiile și a călătorit, cum îi prezisese fratele ei, prin diverse orașe din Caucaz, unde și-a interpretat șansonetele în cluburi pentru tineret și case de cultură. Ideea că într-o bună zi va trebui să-și părăsească țara i se părea în continuare ireală. Se consola cu gândul că fusese doar o amenințare fără temei din partea lui Kostia, spera să se fi eschivat de la anunțata expulzare, spera să se fi găsit alte căi de a-i ține dosarul în continuare secret. În curând se va angaja la vreun teatru de provincie și le va juca pe toate Desdemonele, Iuliile și Mașele care o vor distrage de la propria persoană, până va dispărea cu totul în spatele acestor personaje.

Dar nu a fost să fie așa. La începutul anului 1950 a primit o telegramă de la Kostia, în care-i anunța moartea lui Mariam. Vestea a aruncat-o într-o asemenea isterie, încât Stasia a trebuit să-i tragă mai multe palme ca să înceteze cu țipetele asurzitoare, nesfârșite. Kitty repeta întruna aceeași întrebare: *Dar cum e posibil? Cum e posibil? Cum e posibil? Cum e posibil…*

După aceea, Kitty a știut că nu va mai putea rămâne.

*

În aceeași zi – cel puțin așa-mi imaginez eu, că a fost aceeași zi în care Kostia i-a trimis lui Kitty

telegrama – fratele ei a deschis o scrisoare de la Giorgi Alania. Știa că prietenul lui cel mai bun urma să părăsească țara în săptămânile următoare, pentru a-și prelua în sfârșit postul de la Londra, pentru care se pregătea de atâția ani. Sperase la o scrisoare de rămas-bun, sentimentală, dar totuși veselă. Dar ținea în mâini o altă scrisoare. În lumina rece a încăperii în care se afla, între portretele lui Marx și Engels, între busturile lui Lenin și al Generalisimului, și-a jurat că nu-și va mai îngădui niciodată să citească asemenea rânduri, că nu se va mai pune niciodată în situația de a fi nevoit să îndure o asemenea durere.

Ida era moartă. Atât, nimic mai mult, nimic mai puțin, îi comunica această scrisoare concisă. O pierduse pe cea pentru care ar mai fi suportat o dată foamea, gerul, împușcăturile, bombele, dacă ar mai fi existat o speranță pentru ea. Dacă n-ar fi trebuit să afle că femeia a cărei pierdere îl rănea mai adânc decât orice moarte nu urcase într-unul dintre camioanele pe care le trimisese el în oraș cu atâta trudă, cu atâta sudoare, cu atâta frică. Nu, ea murise și el o pierduse. Din cauza unei parade. Se dusese la paradă și nu luase în serios presimțirea ei. Nu o iubise până la capăt. Dorința lui naivă de a deveni erou. Un erou, cu care o evreică de 40 de ani, cu multe inele pe degete și privirea melancolică, nu avea nimic în comun.

N-ar fi trebuit s-o viziteze pe Mariam în celula aceea și n-ar fi trebuit s-o mintă, n-ar fi trebuit să-i spună că Alla fusese doar o aventură fără importanță, că nu însemnase nimic pentru el. Dar asta îi spusese, doar pentru ca ea s-o acopere pe sora lui, pe femeia care privea lumea cu o nepăsare nemaipomenită. Fiindcă o trimitea la moarte și-i promitea că, prin jertfa propriei vieți, va atinge grația divină și va putea salva o viață de om. Dar puterea aceea nu exista. El nu avea puterea aceea. Și nici Mariam n-o avea. El nu știuse cine era Alla și ce făcuse. Nu știuse pe ce drum o apucaseră

Mariam și Kitty. Dar ar fi putut ști. Ar fi putut ști mult mai multe.

Odată cu Ida a murit și Mariam. Odată cu Mariam a murit și sora lui. Cel puțin pentru el. A murit și Alla cu buzele ei roșii ca sângele și a murit și posibilitatea de a mai îndrepta ceva. Aplecat peste rândurile de la prietenul său, Kostia Jashi a înțeles ce înseamnă să pierzi. El pierduse. Fusese rănit mortal. Și agonia va dura toată viața lui.

Fiindcă războiul acesta nu fusese un război împotriva unor dușmani, era un război pe care-l purtase împotriva celor pe care-i iubise.

*

Kostia a fugit afară. În mare se oglindeau vapoarele ancorate în depărtare. Cerul era acoperit, de culoarea sulfului. Era frig, aerul tăios, glacial. A coborât în fugă pe chei, la lungile debarcadere. Ieșise fără palton, dar nu mai simțea frigul. În mână ținea scrisoarea care-i ardea pielea. De undeva a răsunat sirena unui cargobot.

Umbla pe malul mării. Marea care purta în sine iarna, care avea undeva în depărtare o ușă, o ușă care ducea la cer. Poate reușea să înoate până la ușa aceea, poate reușea să ajungă acolo. Poate acolo exista posibilitatea de a se întoarce în camera umbrită de pe insula Vasilievski, pentru a o regăsi pe Ida.

Și-a lepădat toate hainele, într-o clipită era în chiloți pe plajă și se avânta în apă, de parcă s-ar fi grăbit în ajutorul cuiva în pericol, când, de fapt, el era cel care se îneca.

Nici măcar marea grea nu l-a putut reanima. Nici măcar șocul termic. Să te afunzi și să nu mai ieși niciodată la suprafață, ce pace, a gândit probabil. Cum era posibil să dorești atât de mult pe cineva, să ai atâta nevoie de cineva, să iubești atât de mult pe cineva și moartea să nu țină cont de acest lucru?

Ida! a urlat bunicul meu împotriva frigului și a valurilor și s-a avântat tot mai departe în larg.

La mal se strânsese lume, cineva l-a strigat, lui îi era totuna. Nu mai voia să se întoarcă. Pe plajă zăceau pantalonii lui și, în buzunarul lor, era scrisoarea aceea și sfârșitul. Nu se mai putea întoarce acolo. Singurul lucru pe care-l mai putea face acum era să înoate, să înoate, să înoate până nu mai putea, până găsea ușa. Dacă ar fi ținut-o lângă el ar fi supraviețuit, dacă nu s-ar fi întors la Tbilisi nu ar fi cunoscut-o pe Mariam, nu ar fi văzut-o la o petrecere cu toasturi prefăcute pe blonda frumoasă care ucidea bebeluși și, în același timp, tânjea atât de mult după iubirea lui, nu ar fi lăsat-o să-i descheie pantalonii în baie și să-și reverse asupra lui pofta descătușată. Atunci Mariam ar mai trăi. Iar sora lui n-ar fi întâlnit-o pe ucigașa fiului ei.

Dacă Ida n-ar fi murit, el ar mai trăi.

Infinitul se estompa în fața ochilor lui și Ida rămânea de negăsit, până și în adâncuri. La fel și ușa care ducea în cer.

Kostia înghițea apă, îl părăseau puterile.

Atunci a auzit strigăte și a văzut venind spre el o barcă pneumatică. În procesul-verbal întocmit a doua zi dimineața a declarat că sărise în apă crezând că vede pe cineva care se înecă.

*

În următoarele trei săptămâni, pe care a trebuit să le petreacă într-o clinică din cauza unei pneumonii severe, Kostia s-a eliberat de tot ce l-ar mai fi putut aduce vreodată într-o asemenea situație și și-a anesteziat conștiința.

Acolo a mai citit o dată scrisoarea, înainte de a o arde deasupra flăcării unei lumânări:

Dragul meu prieten, deja mă urăsc fiindcă știu că îți voi produce o mare durere cu aceste rânduri, dar ți-am promis și, din păcate, nu pot să te scutesc de această durere. Îți scriu așadar ce doreai să afli, ce aștepți de mult și, da, mă gândesc că ai bănuit deja: este moartă.

A rămas în Leningrad pe tot timpul blocadei. Nu a părăsit orașul. În ultimul an de blocadă primise un bilet de evacuare, dar, din motive inexplicabile, i l-a dăruit unei alte persoane, căreia i-am pierdut urma. A murit în locuința ei de pe insula Vasilievski. Din păcate, mormântul ei nu este identificat.

Când vei primi această scrisoare, eu nu voi mai fi la Moscova. Îți voi scrie din nou de îndată ce voi putea și îți voi aștepta cu bucurie scrisorile, știi cât de mult înseamnă pentru mine, Kostia. Îmi pare foarte, foarte rău, prietene. Știu că nu ai uitat-o, știu că ai iubit-o, că o mai iubești și acum. Mă voi ocupa de cealaltă persoană a cărei soartă te îngrijorează.

Te îmbrățișez cu drag și compasiune.

Giorgi

*

Giorgi Alania a primit în mod oficial postul de atașat cultural al ambasadei sovietice din Londra. Neoficial avea misiunea de a-i depista pe cetățenii sovietici disidenți și de a-i repatria, cum se spunea. Cu minciuni, cu promisiuni false și, dacă era necesar, cu forța.

În primăvară, Kitty a primit vestea pe care o aștepta de la fratele ei. Toate s-au desfășurat după cum îi prezisese, de parcă toate vorbele lui ar fi devenit realitate: a primit propunerea de a călători la Praga cu un recital și a acceptat, fiindcă înțelesese deja că nu avea de ales. A călătorit însoțită de un agent de securitate, care urma să vegheze asupra ei. După concertul de la Praga, el i-a strecurat acte de identitate false, a dus-o într-o casă închiriată de la marginea orașului și i-a ordonat să aștepte acolo alte vești. La Moscova, Kitty Jashi a fost declarată trădătoare de țară, era de presupus că fusese o spioană a Occidentului și că fugise în vest.

Stasia știa de ce plecase Kitty și cine o ajutase. Știa că va purta și această povară cu aceeași

noblețe cu care purtase și până atunci toate poverile *inevitabile* din viața ei. În dimineața în care au apărut oamenii NKVD-ului și au ridicat-o pentru a o interoga în legătură cu dispariția fiicei sale a înțeles că fantomele reveniseră, drumul era iarăși liber, drumul între epoci, între toate lumile posibile, imaginabile.

Combatem cosmopolitismul dezrădăcinat!

LOZ

Kostia a devenit ceea ce n-ar fi putut deveni alături de Ida: a devenit bunicul meu și străbunicul tău, Brilka.

În vara aceea s-a întors în orașul natal și a plecat apoi în Abhazia, la Marea Neagră, să-și petreacă acolo concediul plătit și ordonat de stat. Acolo a cunoscut-o pe bunica mea, Nana. Nana cea rezonabilă, cea blândă, cea luminoasă. Nana, ai cărei bunici – amândoi lingviști la Universitatea din Tbilisi – căzuseră victimă Marii Epurări. Tatăl ei, arheolog, fusese închis în penitenciarul orășenesc din Ortachala și murise acolo, ca fiu al unor presupuși spioni și contrarevoluționari, la numai 42 de ani, de o pneumonie netratată. Nana fusese crescută și răsfățată de către mama și cele două surori nemăritate ale tatălui său. Femeile au încercat să compenseze cu iubire și grijă excesivă față de micuța Nana nenorocirea abătută asupra familiei.

Nana cea corectă, sinceră, nicidecum misterioasă și nici măcar elegantă n-ar fi trebuit să-i placă lui Kostia. Nana era sănătoasă. În toate sensurile posibile. Prea sănătoasă pentru Kostia. De la ea nu avea cum să se molipsească, cu ea nu avea cum să se prăpădească. Și exact acesta a fost motivul interesului său subit față de ea. De parcă el, cu ochii lui fără de speranță, nepăsători, ar fi descoperit-o pe cea mai sănătoasă femeie de pe coasta Mării Negre și ar fi luat-o de mână, din dorința de a fi vindecat.

Poate spera totuși să spargă vechile tipare, să iasă din umbra morților și s-o poată lua de la capăt într-un mod cu totul nou, cu totul diferit.

Când mă uit la Nana în vechile fotografii de familie, îmi apare ca o persoană care nu s-a îndoit

niciodată nici de sine, nici de lume. Ca cineva care nu cunoaște eșecul. O femeie înaltă, tânără, prea puțin tinerească și nesăbuită pentru vârsta ei, dar cu atât mai clară și sigură de sine, de parcă ar fi știut exact cum i se va desfășura viața. Blondă și bine-făcută, cu o coadă groasă, împletită în jurul capului, cu îmbrăcăminte îngrijită, bine croită, dar decentă. Nu atrăgea atenția, dar nu era nici ștearsă. De parcă toată ființa ei ar fi aspirat la o normalitate solidă, la structuri clare. Felul cum gesticula impetuos sau se bosumfla, cum se încrunta când cădea pe gânduri sau își încrucișa demonstrativ picioarele când era agitată era ațâțător într-o oarecare măsură, dar niciodată vulgar. Era conservatoare, credea în sisteme de valori clare și visa, în perioada în care l-a cunoscut pe Kostia, la lucruri la care visau fetele din generația ei: recunoaștere socială, un parcurs profesional adecvat – în cazul ei, o carieră universitară prestigioasă –, familie, copii și toate acestea cât se poate de romantic, dar nu prea dramatic, nițel palpitant, dar nu prea tumultuos. Nana absolvise în anul acela facultatea de Limba și Literatura Georgiană și mergea pe urmele bunicilor în pasiunea pentru lingvistică. Voia să-și dea doctoratul și, în vara aceea la Marea Neagră, unde venise în vacanță cu prietenele pentru a sărbători absolvirea facultății, încerca să se hotărască asupra subiectului tezei.

Nu fusese niciodată serios îndrăgostită. Puținele aventuri sentimentale pe care le avusese cu colegi de facultate se încheiaseră toate după câteva săptămâni. Se concentra pe studii, se distra cu prietenele, gătea cu mama și mătușile ei și își făcea planuri de viitor. Nu-i lipsise niciodată ceva și nici iubirea atât de elogiată în versuri nu-i lipsise vreodată cu adevărat. Nu era o visătoare și, când citea o carte prea dramatică și pasională pentru gustul ei, o lăsa deoparte fără nicio remușcare. Nu voia să viseze la ceva ce nu va trăi niciodată – și

nici nu dorea să trăiască vreodată – așa cum era descris acolo.

Bineînțeles că o întâmplare a adus laolaltă doi oameni atât de diferiți cum erau Nana și Kostia. În cafeneaua hotelului în care erau amândoi cazați, Nana lua micul-dejun împreună cu prietenele la masa cu cea mai frumoasă priveliște, când Kostia, cu un zâmbet politicos, a cerut voie să se așeze la masa lor, fiindcă nu mai găsise un loc liber. A intrat curând în vorbă cu prietenele Nanei, impresionate de farmecul și talentul lui de povestitor. Nana a fost mai reținută, n-a participat la discuție și s-a concentrat pe micul-dejun. Cu atât mai surprinsă a fost când Kostia, la plecarea din cafenea, s-a despărțit de prietenele sale cu sărutări de mână, dar a întrebat-o pe ea dacă ar accepta o invitație la masă.

Ea a încuviințat, mai degrabă din curiozitate decât din interes.

În aceeași seară au ieșit la un restaurant pescăresc de pe faleză, pe care Nana nu și l-ar fi permis cu niciun chip. Au savurat un vin alb rece și s-au delectat cu doradă. Kostia i-a ținut un lung discurs despre mare în general și pești în special și au încheiat masa cu un coniac armenesc. Nana, care nu voia să fie cu nimic mai prejos, a făcut dovada numeroaselor cunoștințe în domeniul culturilor regionale. S-au dat mari cu mințile lor și, în realitate, nu s-au apropiat foarte mult la această primă întâlnire. Nici n-au ajuns să se cunoască prea bine. Dar, la sfârșitul serii, au convenit că doreau să recupereze la o a doua întâlnire.

În zilele următoare, Kostia le-a însoțit pe fete la plajă, au jucat cărți, le-a distrat cu tot soiul de anecdote, le-a invitat la cafea și înghețată și s-a ținut tot timpul după ele. După trei zile s-a dus numai cu Nana la un club de dans, unde s-a dovedit un dansator priceput. După mai multe dansuri în pereche și câteva pahare de șampanie de Crimeea bine răcită, Nana s-a arătat dispusă să

creadă în ceva atât de nerezonabil precum îndrăgostirea. În drum spre hotel i-a dat de înțeles că n-ar deranja-o dacă ar dori să-i facă în continuare curte.

S-au revăzut la Tbilisi. El a invitat-o la masă, au ieșit la dans, au mers la cinematograf și s-au plimbat prin parcuri. Nimic ieșit din comun, nimic insistent. Galant și răbdător, Kostia a sedus-o așa cum a crezut că vrea ea să fie sedusă. Nu s-au atins, nu și-au făcut planuri și nu au vorbit despre viitor. Cu câteva zile înainte ca vacanța de vară a lui Kostia să se încheie și el să se întoarcă în Baltiisk, a întrebat-o pe Nana cea blondă și blândă dacă vrea să fie soția lui. Tocmai ieșiseră de la cinema, unde – cel puțin așa îmi imaginez – văzuseră un film optimist despre patrie, și se plimbau pe colina Varazi. De parcă ar fi fost o întrebare fără importanță despre filmul pe care-l văzuseră, Nana a rămas impasibilă, și-a continuat agale și tăcută plimbarea.

— Nu voi aștepta nimic de la tine. Dacă vrei să rămâi la Tbilisi e în regulă, a adăugat Kostia la cererea lui în căsătorie.

— Nu te cunosc foarte bine.

— Mă cunoști suficient de bine.

— Nici măcar nu ne-am sărutat.

— Vrei să ne sărutăm?

Kostia i-a luat fața în mâini și a sărutat-o ezitant.

— Acum ne-am sărutat, a constatat mulțumit și a mai sărutat-o o dată, de data aceasta mai îndrăzneț și hotărât mai umed.

Dar sărutul acesta nu avea gustul Petersburgului, al nopților albe, nu avea gustul ceasurilor de uitare de sine, al femeii cu inele pe toate degetele, nu avea gustul morții.

— Spune *da* și atât, a insistat Kostia, iar Nana a spus da, căci era stânjenită să se lase sărutată de un bărbat în mijlocul străzii și dorea să pună capăt cât mai iute acestei situații delicate.

Kostia a trimis o scrisoare la Baltiisk, în care cerea două săptămâni suplimentare de concediu pentru a-și putea pregăti nunta, învoire pe care a primit-o. Au organizat o modestă petrecere de cununie în casa lui Christine. S-au servit spanac cu sâmburi de rodie, purcel de lapte marinat și fript, miel în sos de mentă și un vin tânăr din regiunea Kahetia. Stasia a pregătit un uriaș tort de nuntă cu cremă de lapte condensat și munți de struguri, pere, kaki, smochine, pepeni și rodii au împodobit masa lungă. Proaspeții miri au petrecut noaptea nunții în locuința mamei Nanei, care o cedase cu generozitate cuplului. Nana și-a pierdut fecioria în noaptea aceea.

După plecarea lui Kostia, Nana s-a mutat în casa spațioasă din Vera. Era, de când se știa, obișnuită cu compania unor doamne mai în vârstă. Își exprimase cu fermitate dezacordul de a se muta în nordul friguros, la bărbatul ei, și-i reamintise propunerea de a rămâne la Tbilisi. Voia să se înscrie la doctorat la Universitatea din Tbilisi și să-și scrie teza.

*

Kitty locuia într-o cameră de numai nouă metri pătrați, undeva la marginea Pragăi. Nu primea nici scrisori, nici indicații. Avea doar un geamantan, chitara și un pașaport nou, cu un nume nou. La început de săptămână i se strecura pe sub ușă un plic; orice încercare de a-l surprinde pe curier eșuase deocamdată. În plic erau câteva bancnote, mereu aceeași sumă. Banii îi ajungeau pentru a-și cumpăra câte ceva de mâncare. Nu mergea niciodată în centru, nu ieșea din cartierul ei, nu vorbea cu nimeni. O saluta cu un gest din cap pe bătrâna de alături.

Noul ei pașaport era emis de statul Luxemburg, pe numele Adrienne Hinrichs.

Avea sentimentul că i se amputase sinele.

De trei ori o bătuse gândul să se predea. Să se ducă la gară sau la aeroport și să se adreseze

primului agent de securitate sau grănicer. Izolarea în care trăia o făcea să se îndoiască de propria judecată. Asculta în surdină *Vocea Americii* la vechiul aparat de radio din cameră, inclusiv emisiunile în limba engleză. Nu înțelegea limba, dar inflexiunile ei îi păreau liniștitor de străine, liniștitor de inofensive. Abia după trei luni de când trăia în Praga primit, odată cu plicul săptămânal, și un bilet fără semnătură. I se cerea să se ducă a doua zi la oficiul poștal din cartier și să accepte o convorbire interurbană la ora 3 după-amiaza.

La capătul firului era o voce necunoscută de bărbat. Kitty intrase în cabina strâmtă, sufocantă.

— Vă voi scoate din oraș. Deocamdată nu ați atras atenția, asta-i bine. Foarte bine. Vă înțeleg situația, dar trebuie să aveți încredere în mine și încă puțină răbdare. De îndată ce va fi posibil, vă vom scoate din oraș. De îndată ce va trece pericolul. Vă promit.

Bărbatul vorbea cu o voce blândă, dătătoare de încredere.

— Cine sunteți?

— Sunt prietenul dumneavoastră. Prietenul dumneavoastră apropiat.

— Dar…

— Mai multe nu vă pot spune momentan.

— Cum pot avea încredere în dumneavoastră? De unde să știu eu că…

— Nu aveți de ales. Trebuie să aveți încredere. De acum înainte vă voi apela în fiecare săptămână, la aceeași oră, la acest număr. Vom ține legătura. Vă descurcați cu banii?

— Da, sigur, nu-mi trebuie multe, dar…

— Aveți încredere în mine.

S-a ținut de cuvânt, îi telefona în fiecare săptămână. O asigura că va pleca în curând din oraș, către Occident. Că totul era în regulă, că era în siguranță, că nimeni nu-i va face niciun rău, că veghea asupra ei, se gândea la ea, era prietenul ei. Fiindcă nu avea de ales, l-a acceptat ca prieten.

Singurul ei prieten. Dar, de cum voia să-i afle numele, locul în care se afla, el amuțea și repeta că nu avea voie să-i spună. Kitty își blestema fratele, viața, țara, trecutul, prezentul, viitorul, dar interlocutorul ei nu-și pierdea cumpătul. O asculta, continua să-i vorbească în felul lui împăciuitor.

Îi povestea despre Georgia. Noutăți neînsemnate, banale, pe care Kitty le absorbea cu cea mai mare atenție. I-a mai povestit și că mama și mătușa ei susținuseră cu curaj interogatoriile poliției secrete, că fratele ei se însurase și era fericit.

Dar Kitty nu mai știa ce zi era, ce legătură avea ea cu acest oraș.

— Nu cunosc pe nimeni aici. Nu vorbesc limba. Nu ies niciodată. Mor, i-a spus după șase luni, răvășită, în receptor.

— Sunteți puternică. Veți reuși. Împreună vom reuși. Am nevoie de dumneavoastră. Nu vă spun asta doar așa, ca să vă consolez. Chiar am nevoie de dumneavoastră. Veți părăsi curând orașul. Veți putea trăi în libertate. Vă promit. Dar trebuie să credeți și dumneavoastră. Eu singur nu reușesc. Trebuie să mă ajutați. I-am promis fratelui dumneavoastră că nu veți păți nimic. Iar eu îmi țin promisiunile. Eu cred că veți trece cu bine prin această încercare, fiindcă sunteți puternică, fiindcă ați trecut prin încercări mai *grele.*

— Ce știți despre mine?

— Suficiente lucruri.

— Rostiți-mi numele.

— Poftim?

— Nu-mi rostiți niciodată numele. Nu vă adresați niciodată cu numele meu. Suntem doi oameni fără nume. Fără chip. Rostiți-l!

A urmat o scurtă pauză și ea a crezut că rugămintea îi va fi refuzată, dar el a spus ce dorea să audă:

— Da, Kitty. Îl rostesc. Kitty. Kitty. Kitty.

Numele acesta îi suna străin, de parcă l-ar fi auzit întâia oară, de parcă ar fi lăsat în urmă toate poveștile care aveau o legătură cu acest nume. Dar s-a agățat de cele cinci litere, voia să-și reamintească, voia să-și recapete trecutul, indiferent cât de mult îl ura, abia el îi dădea dreptul la numele său adevărat. Și voia să-l recupereze. Mai mult decât orice, voia să-și recupereze numele.

El a continuat să-i vorbească și glasul lui calm, catifelat a legănat-o, a liniștit-o. Și-a șters lacrimile cu mâneca și și-a lipit obrazul de perete, încleștându-se cu toată puterea de receptor.

Izolarea ei avea să mai dureze. Kitty a rămas la Praga aproape doi ani. Dar din după-amiaza aceea, când el îi rostise numele, s-a descurcat mai bine. A învățat câteva cuvinte în cehă și uneori stătea de vorbă cu copiii din vecini sau cu bătrâna de alături. Fiindcă ei nu prea vorbeau rusa, nu-i puteau adresa întrebări de prisos.

Își gătea periodic, ieșea de trei ori pe săptămână să se plimbe în parcul apropiat din Malešice, asculta la aparatul ei de radio, și-a făcut rost de un dicționar al limbii engleze, pentru a putea urmări mai bine emisiunile postului *Vocea Americii;* și a exersat la chitară. Deși nu-i ardea de compus, încerca să-și perfecționeze tehnica. Nu se mai gândea la imaginile de acasă, la oamenii de care era atât de atașată; în primul rând, a alungat orice gând la blonda cu buzele roșii, la ochii arzători ai lui Mariam, la moartea ei.

Simțea o adevărată euforie când se apropia ziua de marți și se grăbea să ajungă la oficiul poștal. Se bucura, ca un copil mic, să-i audă vocea.

Uneori se uita la pașaportul ei și-și imagina cum o fi în Luxemburg, ce ar fi făcut acolo, pe cine ar fi iubit. Își imagina o altă viață, o altă biografie. La început se speria când îi bătea cineva la ușă sau când o aborda cineva pe stradă, când o întreba cât era ceasul, dar cu timpul s-a obișnuit și dădea

informațiile dorite în ceha ei încă poticnită. Pe un student polonez, cu care a făcut cunoștință în parc și care a vrut s-o invite la o bere, l-a respins: era măritată și soțul ei n-ar privi cu ochi buni această invitație.

Respecta regulile. Evita locurile aglomerate, tramvaiele și autobuzele. Trăia, pe cât posibil, fără să atragă atenția. Erau zile când viața i se părea normală. De parcă n-ar fi cunoscut alta, de parcă așa ar fi fost dintotdeauna și nici faptul că tăcea luni de zile, că nu schimba un cuvânt cu aproape nimeni, nu i se mai părea atât de groaznic.

Plicurile continuau să vină cu regularitate. Unicul ei prieten se pare că avea destule ajutoare în oraș și lua suficiente măsuri pentru ca nimeni de la administrația blocului sau de la serviciul pentru străini să nu-i bată la ușă.

A fost o perioadă de abstinență socială, emoțională și artistică, un soi de pedeapsă dreaptă pentru ceea ce lăsase în urmă. Dar, când i-a spus asta prietenului ei anonim la telefon, el s-a revoltat: era mai degrabă o inevitabilitate tragică, nu o pedeapsă.

Exilul a început să-i intre în piele, iar lupta perpetuă împotriva amintirilor a devenit trăsătura de caracter a lui Kitty. Frica de visele în care i-ar reapărea Mariam a devenit însoțitoarea ei permanentă.

Kitty măcar a fost scutită de paranoia ultimilor ani de viață ai Generalisimului, care a lovit imperiul cu o forță nebănuită. Nu a trebuit să vadă cum bărbați din Partid își renegau nevestele pentru că surâsul lor trezise suspiciunea Generalisimului. Nu a trebuit să vadă cum s-a retrezit în conștiința colectivă amintirea sângeroșilor ani 1930, cum numărul miniștrilor pentru securitatea statului a crescut de la patru la șapte și cum au fost înscenate campanii de denigrare. Cum și-a înjosit Generalissimul acoliții, transformându-i în niște clovni, cum i-a țintuit la stâlpul infamiei, cum i-a

pus să se căiască public, ca niște câini râioși. Nu a aflat că omul de la serviciul meteorologic, responsabil cu prognozele meteo de la radio, a fost chemat la Kremlin, unde i s-a tras un perdaf fiindcă Generalisimul se plânsese de o prognoză anume și acoliții lui se temeau să nu plătească pentru ea cu propriile vieți. Nu i-a ajuns la urechi că acum Conducătorul își guverna imperiul din dacea lui, unde-și lăsa oamenii să chefuiască și să-și bea mințile. Nu a știut ce spunea Hrușciov despre acele chefuri: „Când Conducătorul spune dansează, un om inteligent dansează".

Într-o dimineață, când a deschis obișnuitul plic alb cu bancnote, a descoperit înăuntru o scrisoare dactilografiată, tot fără semnătură:

Citiți cu atenție și memorați cele ce urmează, apoi distrugeți această scrisoare! Veți călători la Londra. Acolo veți fi în siguranță. Marțea viitoare, la ora convenită, vă veți duce în cabina telefonică și veți găsi acolo un plic cu vizele și actele necesare. Să aveți mare grijă de pașaportul dumneavoastră. Miercurea viitoare veți lua din gara centrală trenul de 14:20, cu destinația Dresda. Acolo, pe peron vă va aștepta un domn care vă va oferi un buchet de trandafiri și vă va săruta, dumneavoastră va trebui să-i răspundeți la sărut; el este logodnicul dumneavoastră oficial, îl cheamă Jan și lucrează ca inginer în fabrica de prese tipografice rapide din Dresda. Vă va vorbi prin semne, dumneavoastră veți da din cap aprobator sau veți nega câte ceva. Dacă veți dori să improvizați – și ar trebui să puteți –, improvizați o conversație în limbajul semnelor. Vă va explica în detaliu cum veți proceda în continuare, de îndată ce vă veți afla într-un loc sigur. El vă va conduce peste graniță. Un vehicul militar britanic vă va duce la Hamburg și de acolo veți zbura la Londra. Până la sosirea în Londra sunteți Adrienne Hinrichs, o luxemburgheză surdomută…

Kitty își imaginase de atâtea ori o poveste de iubire și de viață pentru Adrienne, alter egoul ei, dar niciodată nu se gândise că ar putea fi surdomută, deși era logic. Tot citind și recitind scrisoarea, i-a răsunat în minte vocea blândă, dătătoare de încredere a prietenului său fără chip.

*

Londra. Sosirea lui Kitty. Trecem peste ploaia obligatorie, da, Brilka?

Trafalgar Square și brațele de culoarea piersicii ale lui Kitty, ridicate în aerul britanic, aerul care era altfel acolo, mirosea altfel, avea alt gust.

Picadilly și gândul fulgerător la cuțit, la sânge, la artera secționată. Hyde Park și sala de clasă. Tower Bridge și penumbra din salonul de pe Muntele Sacru. Whitehall și capul lui Andro pe pieptul ei. Băncile vopsite în verde din orașul de provincie, care promiteau cândva viitorul. Downing Street și atingerea cicatricilor de pe pântece. Trecând pe lângă City Hall, imaginile din Grădina Botanică și Andro, mereu Andro.

Tamisa. Kitty se oprise, privea grandiosul fluviu de la picioarele ei. Acesta era gustul libertății? Mirosul ei? Ar trebui să fie fericită? Supraviețuise? Și ce să facă acum cu toate zilele, toate săptămânile, toți anii care se întindeau înaintea ei? Cândva își dorise să ajungă la Viena pentru a-l însoți pe Andro, pentru ca el, privind în interior, să nu se piardă, pentru ca el să poată ciopli în continuare îngeri de lemn, pentru ca el să-i poată explica emoționat o lume pe care ea o înțelesese de mult. Dar pe urmă, când Viena *lor* fusese decapitată odată cu visele lui Andro, ea se hotărâse să nu mai caute lumi noi, continente noi, orașe de vis noi, deoarece castelele de nisip se surpă când vine viitura.

După intrarea în țară își aprinsese cu un chibrit pașaportul și-l lăsase să se prefacă în cenușă. Adrienne Hinrichs dispăruse, arsese, se dizolvase, acum Kitty Jashi avea cale liberă. Dar, plimbându-

se prin centrul Londrei, Kitty Jashi nu se regăsea nicăieri. Avea sentimentul că, odată cu Adrienne, prefăcuse în cenușă și rămășițele sinelui ei. În fața Palatului Buckingham au început să-i curgă lacrimile. Mute, ca lacrimile femeilor din palatul fără lacrimi de pe colina Vera. Ca și cum n-ai plânge pentru a alunga tristețea care te ține captivă, ci mai degrabă ai deplânge pierderea tristeții. Tristețea, starea normală a moștenitoarelor fabricantului de ciocolată.

În fața Palatului St. James a avut pentru prima oară un sentiment de oarecare ușurare. Gândul că ceva cumplit se încheia. Și-a privit pardesiul cârpit, pantofii murdari, uzați, fusta plisată, lălâie. Și-a trecut o mână prin părul ciufulit, care ar fi trebuit tuns de mult. A resimțit și mai dureros propria urâțenie, în comparație cu frumusețea din jur. Îi venea să se ascundă, o clipă și-a dorit să fie iarăși la Praga, în cei nouă metri pătrați ai ei. Apoi și-a alungat rapid îndoielile și și-a continuat plimbarea de recunoaștere.

Era liberă.

Sângelecurgeșuvoaiepepodea. Miroasseaceap

ă ș i a v o d c ă , o b i ș n u i ț i i d e l a m a s a a c e e e a p l e a c ă .

A luat metroul până în East End, s-a dus la adresa pe care i-o dăduse logodnicul ei din Dresda. Era un birou al Agenției Internaționale pentru Refugiați. După ce a completat formularele și s-a declarat apatridă, i s-a repartizat o cameră. Cu un pat, o chiuvetă, o bară pentru agățat hainele și un aparat de radio. S-a săpunit îndelung în baia comună, s-a aruncat pe pat și s-a cufundat într-un somn comatos, care a durat mai bine de 12 ore.

A trezit-o foamea, a ieșit, și-a cumpărat o porție de *fish and chips* de la primul chioșc ieșit în cale, de parcă ar fi fost vreun festin regal, s-a așezat pe marginea trotuarului și i-a observat pe trecători, a încercat să ghicească ce simțeau ei. Nu o păcălise. Își ținuse promisiunea și știa că-l va păstra în viața ei, indiferent cine era. Nu era dispusă să-i dea drumul, dorea să-l audă mereu rostindu-i numele. Poate că într-o bună zi îl va găsi, îl va privi, va asocia un chip cu vocea lui și-i va mulțumi.

A primit acte provizorii. A fost trimisă la Crucea Roșie și i s-au dat haine călduroase. A fost înscrisă la un curs de engleză. Nu i s-au pus întrebări la care n-ar fi putut răspunde. Doamnele amabile de

la serviciul social au trimis-o la o cantină pentru săraci, de unde primea de mâncare în mod regulat. După două săptămâni de la înregistrare, angajata jamaicană a oprit-o pe culoarul biroului Agenției și i-a spus că un văr de-ai ei din East End avea un pub și căuta pe cineva să-l ajute. Era dispus să închidă ochii în privința actelor și Kitty putea să se ducă la el, și-ar putea câștiga niște bani de buzunar până i se va lămuri situația. Kitty, copleșită de atâta amabilitate și cam suspicioasă dacă putea avea încredere în femeia cu șal colorat și ochii plini de bunătate, se oprise nesigură în vestibul și-și rodea degetul mare. Pentru femeie, atitudinea ei rezervată nu era probabil nimic nou, a cuprins-o cu un braț pe după umeri și s-a oferit s-o însoțească.

A doua zi, Kitty a început să lucreze în pub.

*

Îi era frică de cuvinte. Și de zâmbetul prietenos pe care trebuia să-l afișeze. În ultimii ani se obișnuise să fie singură. Mulțimile o panicau. În primele zile de muncă a trebuit să se refugieze în repetate rânduri în toaletă și să-și tragă sufletul, să-și șteargă sudoarea de pe frunte și să se încurajeze în oglindă să fie calmă. Dar cei mai mulți clienți n-o băgau în seamă, nu voiau cuvinte, ci alcool. Oamenii care nimereau acolo nu prea zâmbeau nici ei. Muncitori de pe șantiere, taximetriști, traficanți de droguri, bucătari, frizerițe, prostituate – toți umblau după o clipă de distracție, de distragere, bucuroși să evadeze pentru câteva ore din cotidianul lor. Mulți dintre ei erau imigranți din India, Pakistan, Maroc, Ghana, Cuba, Jamaica.

Curând, Kitty s-a simțit în largul ei. Îi plăceau vocile lor aspre, bancurile, limbile și accentele lor diferite, până și vulgaritatea lor. Pentru că nu o priveau cu milă, erau la fel de necuviincioși, bădărani și nepăsători față de ea ca și față de amicii și tovarășii lor, ca și față de ei înșiși. Cu toate acestea, Kitty prefera orele când rămânea singură în pub, întorcea scaunele pe mese și

ștergea pe jos, spăla paharele și aranja lăzile. Când clienții erau plecați, pubul era închis și patronul era deja cu familia lui, atunci se simțea bine, se simțea în siguranță, arunca o monedă în tonomat și asculta muzica tare, corpul ei se mișca parcă de la sine pe diversele ritmuri.

Munca grea o epuiza, dar era recunoscătoare fiindcă noaptea rămânea fără vise și mintea îi era prea obosită pentru a mai gândi. Când avea liber, rămânea în cameră și cânta la chitară. Fără chef, fără pasiune și fără perspectivă – dar cânta totuși. Chitara era, pe lângă munca fizică, cea mai bună modalitate de a-și ocupa mintea cu altceva.

I've come this far / searching for ghosts / you promised they'd wait for us. / But they're gone, just like you /gone se far away. / So I'm walking through the city of ghosts / just walking ahead, asking myself / Should I go on, should I begin? / Should I wish or should I die? / Cauze you've not come as far as I…

Dacă nu mă înșel, acesta a fost primul cântec pe care l-a scris Kitty la Londra. L-a scris întâi în limba ei maternă, abia ulterior a fost tradus și l-a cântat în engleză cu accentul ei puternic, străin, greu de clasificat. Îmi amintesc, Brilka, cum am ascultat noi cântecul în mașină, cum mi-ai explicat că acest cântec a reprezentat un moment de cotitură în muzica lui Kitty. Iubesc acest cântec, dar îl iubesc în primul rând datorită ție, Brilka, pentru că tu mi l-ai cântat, mi l-ai cântat cu atâta patimă, cu atâta uitare de sine. Și îl mai iubesc pentru că nu mă întristează, spre deosebire de majoritatea cântecelor lui Kitty, pentru că am parcurs atunci cu tine străzile prăfoase, infinit de lungi de la malul mării și în acel moment am fost fericită, deși atunci n-am știut că ceea ce simțeam era fericire.

*

Orașul își purta deja de săptămâni bune costumația de Crăciun. În Ajun, clienții au plecat

mai devreme din pub. Până și cei mai săraci păreau să se pregătească pentru sărbătoare, să petreacă zilele acelea alături de familiile lor. Până și cei care aveau alți zei, alte datini, respectau această tradiție și se abțineau de la băut. Patronul a plecat și el mai devreme și a îndemnat-o pe Kitty să bea ceva pe socoteala lui, i-a lăsat câteva monede în plus pe tejghea. Le meritase, i-a spus. Pe urmă i-a urat Crăciun fericit și a lăsat-o singură. Kitty nu se grăbea. În țara ei natală, Crăciunul se sărbătorise înainte de nașterea ei. După aceea, sărbătorile de acest gen fuseseră sistate, Generalisimul îl înlocuise pe Dumnezeu și celebrau aniversarea Revoluției sau ziua de naștere a Conducătorului. Doar Lida, mătușa ei bisericoasă, obișnuia să aprindă cu pioșenie lumânări în această zi și se retrăgea în rugăciune.

Kitty a terminat curând de strâns și încă nu voia să se întoarcă la cămin. Încă nu era suficient de obosită, iar orașul era înfricoșător de liniștit, amintirile aveau să revină și s-o ia ostatică. S-a așezat la bar și, după o scurtă ezitare, și-a turnat primul pahar de whisky. Nu băuse niciodată whisky și băutura tare o încălzea și o ardea într-un mod binefăcător. Și-a făcut hatârul să-și mai toarne un pahar. Alcoolul, pe care și-l interzisese în exilul ei de până atunci, și-a făcut curând efectul. La Praga nu și-ar fi permis să fie sentimentală. Ar fi putut avea consecințe neplăcute. Aici, toate acestea nu mai contau, putea ceda, mai ales dacă era singură. Nu-i păsa nimănui.

Se simțea relaxată, temuta melancolie întârzia să apară. Dimpotrivă, se simțea veselă, ar fi putut dansa toată noaptea. A început să fredoneze un cântec propriu, vocea i-a devenit tot mai îndrăzneață, tot mai sonoră, cânta cât o țineau plămânii. S-a lăsat antrenată de propria voce, a înșfăcat sticla de whisky și și-a dus-o la gură ca pe un microfon. S-a învârtit prin pub, și-a etalat

talentul artistic, apoi a închis ochii, s-a înclinat în fața unui public imaginar.

Deodată a auzit de pe stradă bătăi din palme. O femeie înaltă, solidă, într-un palton roșu modern, bătător la ochi, stătea în fața unui geam și o aplauda entuziasmată. Kitty s-a trezit instantaneu din beție, a pus rușinată sticla pe tejghea și a făcut câțiva pași împleticiți înapoi. Spera ca femeia să dispară, dar aceasta a rămas și aplauda în continuare, pe urmă a bătut în geam. Kitty s-a văzut nevoită să se ducă la ușă.

— Am închis, a spus, ținând crăpată ușa de sticlă.

— Cântați superb. Superb! Incredibil! Ce limbă era?

— Nu vorbesc foarte bine engleza.

— Ați cântat în limba dumneavoastră maternă?

— Era georgiană.

— Aha, asta-i pe undeva prin Rusia?

— Nu, prin Georgia.

Femeia a râs și i-a făcut semn că ar dori să intre.

— Dar am închis deja și am…

— Sunt o clientă fără pretenții.

Kitty a reaprins lampa de deasupra tejghelei și i-a așezat femeii un pahar pe un coaster. Femeia dorise și ea un whisky. Avea un păr blond, mătăsos, pe care și-l prinsese cu o agrafă într-o parte, și trăsături prietenoase, simetrice și armonioase. Toată ființa ei era îmbietoare, dar, în pofida încrederii pe care o emana, Kitty se simțea stânjenită, îi era rușine de muțenia ei și îi era ciudă acum că se lăsase dusă de val. Conversația a început poticnit, dar femeia era tenace. S-a prezentat ca fiind Amy, doar Amy. Nici Miss, nici Mrs. I-a adresat o sumedenie de întrebări, de unde venea, ce era cu cântecele ei. Cum de cânta atât de bine? Ce fel de cântece erau? Ce făcea la Londra?

Deși n-ai fi zis după îmbrăcămintea ei elegantă și maniera îngrijită de a vorbi – doamne de calibrul ei erau rare prin cartier – bea cel puțin la fel de

mult precum clienții fideli ai pubului. N-a refuzat al doilea pahar. Încordarea lui Kitty se risipise și acum bea și ea la fel de temeinic. Când femeia a rugat-o a treia oară să-i mai cânte ceva, a cedat și a început, întâi încet și ezitant, pe urmă tot mai tare și sigură de sine, să-și cânte șansonetele. Șansonetele pe care nu le mai cântase de doi ani. Cântecele pe care le avea în minte, care o însoțeau pretutindeni și continuau să se scrie în gândurile ei și se doreau cântate.

Femeia nu-și dezlipea privirea de la ea, expresia îi era încordată și atentă, dar, în același timp, fericită și mulțumită. Din când în când ridica din sprâncene sau închidea ochii când dorea să se concentreze în mod deosebit.

— Nu știu eu multe, dar știu ce este o muzică. Bună. Pentru că muzica este marea mea pasiune și pot să vă spun că muzica dumneavoastră este bună, chiar foarte bună. Ar trebui să faceți ceva cu ea.

Înainte de a pleca, i-a lăsat lui Kitty un bacșiș generos și și-a notat adresa și numărul de telefon pe un suport de pahar.

— Dacă vreți să mergeți mai departe cu muzica dumneavoastră, dați-mi un telefon. M-aș bucura să vă pot ajuta, a spus și i-a întins mâna lui Kitty.

— Mai am o întrebare. Cum se face că nu sărbătoriți Crăciunul? Cum se face că sunteți aici la ora aceasta?

Kitty nu-și putea înfrâna curiozitatea.

— Eu sunt atee convinsă, draga mea.

*

Neîncrederea a îmboldit-o pe Kitty, neîncrederea care-i intrase în oase în ultimii ani, o neîncredere profundă, principială, față de ceilalți oameni. Ca și cum ar fi vrut doar să se asigure că ceilalți nu-i doreau niciodată binele, că nu-și țineau promisiunile. Și cu această neîncredere i-a telefonat la început de ianuarie lui Amy și a devenit și mai suspicioasă când aceasta s-a arătat

de-a dreptul încântată de apel și i-a propus numaidecât să vină s-o viziteze.

Kitty a luat metroul și a călătorit până la King's Cross, într-un cartier în care nu pusese până atunci piciorul. Era o casă de cărămidă fără fasoane, dar trainică, ascunsă în spatele unei porți negre de fier. Strada era liniștită și primitoare.

S-a oprit în fața porții. O clipă a ezitat, poate ar fi fost mai bine să facă cale întoarsă. Se obișnuise cu East End. Acolo trăiau mulți oameni ca ea, nu atrăgea atenția nimănui. Aici până și umbra pe care o arunca în sărăcia ei pe stradă părea să atragă atenția, prea mare, prea grosolană, prea proletară pentru acel asfalt, acei pereți de casă, acele ochiuri de geam. Dar și-a luat inima în dinți și a sunat la poartă. Ușa neagră, lăcuită, cu mâner rotund auriu s-a deschis larg și Amy i-a ieșit musafirei în întâmpinare, radioasă, într-o rochie bleumarin. Sentimentul de inadecvare al lui Kitty s-a accentuat când a pășit înăuntru. Se așteptase ca Amy să stea cu chirie într-un apartament din clădire, nu să fie stăpâna acelei reședințe cu două niveluri. A fost condusă în salon, a fost tratată cu ceai Earl Grey și plăcintă cu mere. Pe sofaua înflorată avea senzația că e o pasăre siberiană rătăcită la tropice. Rușinată cu rochia ei simplă de la Crucea Roșie și-a ținut întâi brațele încrucișate la piept, ca și cum i-ar fi putut acoperi urâțenia. Iar când a intrat o servitoare îmbrăcată impecabil și și-a întrebat stăpâna ce să mai servească, Kitty a avut impulsul de a o lua la fugă.

Dar stăpâna casei parcă nu se asorta cu atmosfera distinsă. Râdea prea zgomotos și prea bădăran, își arăta dinții mari albi și gingiile rozalii, își controla prea puțin mimica, iar felul în care-i zvâcneau sprâncenele în sus când o uimea ceva, cum țuguia buzele când o încânta ceva sau cum rămânea cu gura căscată când dorea să-și sublinieze spusele – toate acestea parcă nu se legau cu imaginea de doamnă distinsă cu servitoare și o

sofa înflorată. În ciuda hainelor scumpe și a parfumului de paciuli care o învăluia, era pur și simplu prea necioplită pentru ambianța aceea, prea nestăpânită.

Conversația a decurs și de data aceasta destul de poticnit, dar Kitty, după ce și-a reprimat stânjeneala, s-a dovedit mai comunicativă decât la întâlnirea din pub. Când nu știa mai departe, își scotea din geantă dicționarul jerpelit de limbă engleză, singura ei amintire din exil, și arăta cu degetul cuvântul pe care-l căuta. Atunci Amy dădea din cap în semn că înțelesese și se arăta încântată, ca și cum ar fi fost o minune că același cuvânt se regăsea în ambele limbi.

Amy se născuse în India, unde trăise până la 15 ani. Era mezina și unica fată a unui atașat militar și a unei fiice bogate de industriaș. Tatăl ei slujise aproape toată viața în British Army, din care două decenii ca atașat militar în Calcutta. Amy și cei trei frați ai săi, pe care-i idolatriza, n-au avut multă vreme altă patrie. Acolo, Amy a putut să se cațere și să alerge, a putut să joace crichet și să se tăvălească în noroi, să sară coarda și să se ia la întrecere, a putut să spună bancuri porcoase și să scoată limba cât își însoțea frații, dacă o luau cu ei. Fiindcă numai cu ei putea să scape de oribilele carcere cu păpuși și serile plicticoase de poezie, de toate fetele englezoaice albe cu visurile lor anemice, care sufereau din pricina climei tropicale, și de orele de vioară și canto la care o trimitea mama ei. Dar, mai târziu, toți frații au intrat în armată, unul după altul, cu mare disperare că trebuiau să se despartă de viața lor indiană, de zbenguielile și aventurile lor. La 15 ani, Amy a fost urcată pe un vapor și trimisă la un internat englezesc. A ajuns la Devonshire, într-o școală pentru fete din înalta societate, și totul s-a schimbat. Copilăria ei a rămas grădina secretă care-i dăruia suficiente minuni și frumuseți pentru a-și hrăni din amintiri o întreagă viață nefericită.

Războiul a dus la moartea a doi dintre frații ei și a scăpat-o de o căsătorie aranjată. Așa se face că după terminarea școlii s-a trezit singură la Londra, dar independentă financiar datorită moștenirii generoase lăsate de părinți.

Ea și fratele ei John avuseseră dintotdeauna o pasiune comună: muzica. Era un limbaj secret al semnelor, pe care numai ei îl stăpâneau. Îi iubiseră dintotdeauna pe Chopin și Schubert, dar ascultaseră și jazzul rău famat, dansaseră până la extaz pe be-bop de care puțină lume știa pe atunci, se întreceau care cunoștea mai mulți muzicieni, mai multe piese, care avea ureche mai bună, care era mai bun cunoscător al istoriei muzicii. Dar erau amândoi suficient de realiști pentru a ști că n-ar fi devenit decât niște muzicieni mediocri și, ca urmare, și-au propus să devină cei mai buni ascultători din lume. În Londra devastată de *blitzkrieg,* dar lacomă să renască, Amy mergea să danseze în East End, căuta cele mai noi localuri, în care urcau pe scenă cei mai interesanți, impetuos! și trăsniți muzicieni. Dezvoltase un simț infailibil pentru muzica bună. Se împrietenea cu patroni dubioși de cluburi, frecventa crâșme și localuri din pivnițe, în care lumea avea frica poliției de moravuri, nu se ferea nici de cele mai izolate unghere și dărăpănate vase de locuit din port, dacă ea credea că ar putea descoperi acolo un talent.

În acea perioadă a petrecut prima ei noapte de dragoste cu o femeie. Fratele ei John, singurul cu care vorbea deschis despre înclinația ei, i-a făcut cunoștință cu unul dintre prietenii săi, Magnus. Firea lui reținută și sensibilă îi amintea lui Amy de fratele ei mijlociu. Magnus era unicul moștenitor al tatălui său, care făcuse o avere considerabilă din comerțul cu diamante și ținea foarte mult ca fiul lui homosexual să trăiască măcar aparent potrivit poziției sale sociale. Nunta a fost pregătită în pripă, iar Magnus și Amy erau în sfârșit liberi să trăiască după bunul plac. Amy a cumpărat casa

roșie de cărămidă din cartierul londonez King's Cross, pe care a amenajat-o după gustul părinților, pentru a păstra aparența unei căsnicii normale. Magnus petrecea cea mai mare parte din timpul său în Anglia în conacul din Wales, care-i servea ca refugiu de amor și unde Amy, din respect față de sfera lui privată, nu se ducea niciodată. Ea rămânea la Londra. Magnus o trata cu aceeași discreție și nu o surprindea niciodată cu o vizită în oraș. Era prea prevenitor pentru a-și pune soția într-o situație stânjenitoare. Își dăruiau unul altuia – fără să o facă în mod expres, prin simpla lor existență, prin statutul acesta caraghios de soț și soție – ceea ce le trebuia pentru fericirea lor: libertatea.

*

Într-unul dintre localurile preferate ale lui Magnus din Soho, undeva între cinematografe erotice și bordeluri ascunse, a cunoscut-o Amy pe Fred, vrăjitoarea roșcată.

O pictoriță puțin cunoscută, de origine austriaco-evreiască, pe numele ei adevărat Friederike Lieblich, care-și compensa lipsa de succes artistic cu o viață amoroasă legendară. Se zvonea că lista ei de cuceriri ar fi făcut-o pe Safo să pălească de invidie.

Dacă ziua era agitată și rece ca piatra, obraznică și jignitoare, egocentrică și revoltător de neconvențională, noaptea era cu atât mai nestăvilită și libertină, patologic pătimașă, o adevărată erotomană. Se spunea că orice femeie arătoasă, indiferent de orientarea sexuală, ar face bine să se ferească de ea, fiindcă le cucerea oricum pe toate. Dar și că te punea în încurcătură, nu avea bani și nici măcar un domiciliu stabil, se abătea asupra ta ca un vânt de noiembrie, te biciuia, îți lua tot ce posedai și dispărea apoi la fel de repede cum apăruse. Se spunea că trebuia să te păzești de vrăjitoare.

Însă toate zvonurile puțin măgulitoare despre roșcată sunau pentru Amy ca niște complimente și promisiuni fermecătoare. Și, când a văzut-o prima oară pe necunoscuta zveltă stând la bar și pe ceilalți clienți șușotind despre ea, a făcut în așa fel încât roșcata să o abordeze și a pus să fie servită cu cel mai scump whisky din bar.

Fred nu s-a lăsat rugată și s-a așezat la masa lui Amy. Avea un accent nemțesc oribil, ochi alungiți de pisică, purta o cămașă albă bărbătească și niște pantaloni muncitorești suflecați. Părul ei roșu ca focul scânteia în lumina difuză din bar și nu promitea nimic bun.

Deși Amy a plecat din bar în prima seară fără să fi răspuns la avansurile lui Fred și nici n-a mai pus piciorul acolo în următoarele săptămâni, curiozitatea i se trezise. Voia să afle dacă vrăjitoarea era într-adevăr o asemenea magiciană a amorului. Fiindcă Amy se simțea încă novice, în pofida unei vaste experiențe în materie, acumulate de-a lungul vremii în baruri, bărci de locuit, cluburi și petreceri private. Îi era rușine de plăcerea și de privilegiile sale, nu știa niciodată cât de departe putea merge cu dorințele ei. Așa se face că Amy s-a întors în Soho și, după ce trei seri la rând petrecuse câteva ceasuri la bar, consumând nenumărate ginuri tonice și încercând să pară cât mai nepăsătoare, a apărut și Fred, în sfârșit. De data aceasta nu a mai fost nevoie să-i facă cinste cu un whisky, Fred s-a dus direct la Amy și i-a întins mâna. I-a spus că vânduse un tablou și avea bani. Era rândul ei s-o invite și să-i arate niște locuri mai interesante decât bodega aceea.

Au cutreierat localurile, au petrecut, au băut, s-au sărutat fără nicio jenă pe stradă și au ajuns în cele din urmă acasă la Amy. Acolo, vrăjitoarea a rămas mai multe zile, a fost slugărită de servitoarea și bucătăreasa lui Amy, cocoloșită de stăpâna casei, adorată cu plăcere și încântare. Apoi roșcata a dispărut vreme de câteva lungi

săptămâni. Deși Amy știa că nu avea dreptul să aștepte ca Fred să fie altfel de cum era, s-a simțit înșelată. Umbla de colo-colo, le descosea pe făpturile nopții despre iubita ei, le strecura barmanilor bancnote pentru a afla unde era Fred, dar în zadar.

Fred rămânea de negăsit. O găseai doar când avea ea chef să fie găsită, Amy a învățat atunci această lecție. Și, când și-a făcut din nou apariția la ușa ei, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, Amy i-a făcut o scenă de care ulterior i-a fost rușine. Dar nu avea încotro, trebuia să admită că nu dorise pe nimeni de pe planetă așa cum o dorea pe femeia aceasta scundă, aproape ștearsă, care atrăgea atenția doar prin culoarea părului și care nu avea niciun fel de maniere, cu atât mai puțin bun-gust sau măcar considerație față de alții.

Amy dorea desigur – ca toate femeile de dinaintea și de după ea – să devină prima mare excepție din viața amoroasă a lui Fred Lieblich. Cu răbdare și multă indulgență, cu numeroase propuneri tentante, cu lipsa de condiții, cu firea blândă, îngăduitoare, cu seninătatea ei – fiindcă austriacă avea o înclinație evidentă către melancolie –, cu cutezanța ei impresionantă în jocul iubirii, o va îmblânzi pe vrăjitoare și o va învăța ce este statornicia. În afară de asta, Amy avea ceva ce vrăjitoarea nu avea și de care depindea, ca toți oamenii: bani.

Chiar dacă propria bunăstare nu însemna pentru Amy atât de mult pe cât părea, știa foarte bine câtă influență puteai exercita din poziția de sponsor.

În cursul următoarelor săptămâni a închiriat pentru iubita ei un fost depozit din Soho, pe care l-a transformat în atelier, a sunat câțiva prieteni amatori de artă ai lui Magnus, a pus să i se comande lui Fred Lieblich tablouri sub nume false și a dotat-o cu tot ce-i lipsise în trecut într-un mod atât de dureros. Dar Amy își cunoștea încă prea puțin iubita, nu putea ști că Fred suferise de tânără

numai lipsuri și că renunțarea și penuria erau pentru ea absolut normale.

Își lua ce-i lipsea, hoinărea prin Soho și East End și părăsea a doua zi dimineața o cameră dintr-o pensiune ieftină, o locuință închiriată sau un subsol, lăsând în urma ei, de fiecare dată, o femeie goală, adormită. Atunci avea pentru un scurt timp sentimentul că nu-i lipsește nimic, că lumea îi aparține, până când dorința o scotea din nou pe străzi. Când i se terminau culorile, desena cu creionul pe un șervețel. Când nu mai avea palton, își lua o pătură și se învelea în ea. Când nu avea bani să-și plătească băutura în baruri, fixa câte-o clientă cu ochii ei de pisică, până când aceasta o întreba dacă era totul în ordine. După care era o joacă de copil să i se ofere de băut.

Lui Amy nu-i rămânea decât să se resemneze – între accese de furie, declarații de dragoste sfâșietoare și blesteme. Dar se putea resemna doar fiindcă nu-și pierduse speranța ca Fred Lieblich să-i aparțină într-o bună zi. Doar avea India în sânge, cunoștea și ea renunțarea și lipsurile și primea întotdeauna ceea ce-și dorea, iar acum o dorea pe Fred, era absolut sigură. Deși Magnus, John și prietenii lor încercau necontenit să o convingă de contrariu: va învăța să-i devină indispensabilă iubitei sale. Într-o bună zi, Fred își va dori ceva mai mult decât orice, mai mult decât aventurile precipitate și nesăbuite, mai mult decât viața însăși, iar Amy îi va putea oferi acel lucru. Oricare ar fi el.

*

Poate că Amy cea sfâșiată și epuizată de iubire nu s-ar fi aruncat cu capul înainte în aventura cu Kitty, dacă întâlnirea lor nu ar fi fost precedată de două evenimente: o nouă dispariție a lui Fred și întoarcerea lui John în India. Odată cu plecarea lui, Amy avea sentimentul că pierduse legătura cu copilăria, se temea de singurătate. Magnus era fie plecat, fie în Wales. Avea viața lui. Erau zile când

Amy nu mai știa unde-i era locul. Cine sau ce îi va aminti de originea ei, de care părea să aibă atâta nevoie, pentru a se asigura că rămâne fidelă acelei origini, acelei copilării? Să plece și ea într-o călătorie? Să plece după fratele ei? Așa se face că apariția lui Kitty în viața lui Amy a fost ca un pai de care s-a agățat. Cineva avea nevoie de ea.

O refugiată din Uniunea Sovietică și chiar talentată, care cânta minunat. O mică senzație. Scăpată din ghearele negre ale comunismului, zvârlită în utopia capitalistă. Și, înainte ca noul ei trofeu să observe că țara și orașul acesta nu erau un loc al utopiilor, un loc în care visele nou-veniților să se împlinească, Amy trebuia să acționeze, să-i insufle acestui om melancolic și suspicios propria utopie. Trebuia neapărat s-o înconjoare cu un gard împletit din visuri, ca să rămână, să nu-și irosească talentul, să nu-i fie dor de țara natală, să cânte în continuare. Așa cum pe vremuri amenajase împreună cu frații săi o grădină, o grădină din fericire și noroi, din nisip, lemn și promisiuni reciproce.

*

Încă de la a doua întâlnire, Amy i-a propus lui Kitty Jashi să se mute în casa ei, într-un apartament de la mansardă. Soțul ei era plecat mai tot timpul. Bani avea destui. O ajuta cu mare drag, a ținut să sublinieze și, remarcând că Kitty era prea mândră să primească de pomană, i-a propus un alt gen de plată în loc de chirie: muzica ei.

— Mi-ar face plăcere să te prezint câtorva prieteni de-ai mei, toți lucrează în industria muzicală. Unul e patronul unui club de jazz – dacă vrei, am putea merge împreună acolo. Vreau doar să te asculte și poate se ivește un job pentru tine. Atunci și numai atunci îmi vei plăti chirie.

A trecut ceva timp și a fost nevoie de întreg talentul persuasiv al lui Amy, pentru ca Kitty să-i încuviințeze planul, dar când a sosit cu unicul ei

geamantan și chitara în casa din King's Cross a fost profund mișcată la vederea micii mansarde.

Patul nou, rafturile goale care miroseau a vopsea proaspătă, vasele noi din chicineta îngustă, prosoapele nefolosite – toate acestea i-au dat sentimentul că era binevenită. Amy nu cruțase niciun efort pentru a amenaja locuința. Kitty s-a așezat pe marginea patului și a rămas așa mai bine de un ceas, nemișcată și pansivă, cu un sentiment între mirare recunoscătoare în fața unei asemenea generozități și o anumită jenă la gândul că se muta în casa acestei femei necunoscute.

Casa lui Amy a început să se umple. Prietenii veneau să admire minunea sovietică. Toți voiau să știe cum reușise să fugă, de ce alesese tocmai Londra și ce făcuse în viața ei anterioară. Au adus hărți și au căutat pe ele Marea Neagră și Georgia. Până și Magnus a venit special din Wales pentru a evalua noua descoperire a soției sale. Toți o admirau pe Amy pentru faptul că o scosese pe Kitty de sub protecția Agenției pentru Refugiați și o introducea acum în *free community* din Londra. Era o raritate care trebuia susținută și admirată, constatau în repetate rânduri toți musafirii și, mai ales, Amy însăși. Kitty, care lucra încă în East End și aștepta apelurile telefonice ale prietenului ei fără chip, primea cu o naturalețe indiferentă elogiile lui Amy și interesul prietenilor ei pentru muzica sa. Pentru aceasta profita și de talentul ei actoricesc. Născocea povești despre fuga din țară, amesteca scorneli cu realități și le oferea musafirilor care o priveau ca pe un exponat dintr-un muzeu ceea ce doreau să vadă și să audă.

Și, exact în momentul în care Kitty atinsese un anume grad de popularitate în cercurile frecventate de Amy, a reapărut Fred.

Wunderbar, wunderbar! What a perfect night for love, Here am I, here you are – why, it's truly wunderbar!

COLE PORTER

Fred s-a ivit pe neașteptate în King's Cross într-o seară cețoasă de ianuarie, s-a așezat la masa din salon și a întrebat dacă ar putea primi ceva de mâncare. Amy, pe de-o parte copleșită de bucuria că adorata ei se întorsese, pe de alta indignată de tupeul cu care dădea buzna în casa ei și cerea de mâncare, s-a dus în bucătărie și i-a pregătit o cină copioasă, fiindcă bucătăreasa și servitoarea aveau liber. Pe urmă s-a așezat la celălalt capăt al mesei și a privit-o de parcă ar fi fost un copil fără apetit care în sfârșit ceruse de mâncare.

De sus răzbeau sunetele unei chitare și Fred a ridicat privirea în tavan, cu gura plină.

— Pun pariu că n-ai auzit de noua mea prietenă, a început Amy cu prudență.

Alesese special cuvântul *prietenă.* Fred a clătinat din cap și și-a mai pus o porție.

Amy i-a povestit entuziasmată despre Kitty și a fost foarte atentă la reacțiile iubitei ei. Spera la gelozie, dar a întâmpinat doar curiozitate. A cedat imediat când Fred cea roșcată s-a apropiat și a început s-o mângâie, i-a șoptit la ureche cuvinte care-i exprimau dorul și suferința pricinuită de acesta.

Nu a durat mult și au ajuns în dormitorul lui Amy. Kitty avusese toată noaptea o melodie în cap și se chinuise întreaga zi cu noul cântec, care parcă nu-i ieșea la fel de ușor ca altele. Enervată, pusese chitara deoparte și coborâse la Amy să-i ceară sfatul. Fiindcă Amy avea un simț fenomenal pentru melodiile potrivite și, chiar dacă nu spera nicio secundă că va face carieră în muzică datorită ei – lucru pe care aceasta îl susținea sus și tare –, Amy o convinsese totuși să creadă în muzica sa.

Dar în salon nu era nimeni, doar niște resturi de mâncare indicau prezența lui Amy. Lui Kitty nu-i plăcea să stea acolo în absența ei și tocmai se retrăsese în mansardă, când a auzit de la parter niște strigăte revoltate și o voce feminină, cu accent străin, pe care nu o cunoștea. Pe urmă a auzit-o pe Amy înjurând și ușa casei deschizându-se.

— Dar fă ce vrei și vezi cum supraviețuiești, eu nu sunt bucătăreasa ta, ce dracu', nu e asta misiunea mea în viață, mulțumesc frumos!

Apoi Kitty a auzit cum se trântește ușa.

A deschis cu prudență ușa de la camera ei și a strecurat o privire jos, a coborât în vârful picioarelor câteva trepte și a văzut pe cineva, iar persoana aceea s-a oprit de cum a observat-o pe Kitty și s-a îndreptat spre ea. Ajunsă în fața ei, i-a

întins mâna. Kitty a încremenit, nu știa unde să-și mute privirea, căci străina era goală pușcă.

— Tot nu m-a lăsat foamea. Vrei să-mi ții companie? Apropo, eu sunt Fred, a zis roșcata și a trecut mai departe spre salon, unde a tăbărât pe resturile de mâncare.

Kitty nu voia să fie nepoliticoasă. Să lași un musafir să mănânce singur ar fi fost scandalos în țara ei. Dar nu mai era acolo și, de altfel, musafirii nu umblau goi pușcă în țara ei. Cu capul plecat, mută ca o servitoare devotată, s-a oprit la fereastra salonului și a aruncat o privire afară, în curticica din fața casei, pentru a se feri de goliciunea străinei.

Fred a plescăit zgomotos, s-a șters la gură și, ca bună cunoscătoare a topografiei casei, și-a luat o sticlă de whisky din bar și i-a întins lui Kitty un pahar.

— Haide, ce ai, n-ai mai văzut o femeie goală? Nu mi-am găsit hainele la repezeală. Dacă-mi împrumuți jacheta ta, nu mai trebuie să suporți priveliștea corpului meu divin, darling.

Kitty și-a dezbrăcat imediat jacheta tricotată și i-a întins-o fără să se întoarcă.

— Mulțumesc, darling. Cheers!

Roșcata a râs și i-a așezat paharul de whisky pe pervaz.

Abia atunci a îndrăznit Kitty s-o privească pe musafiră. Femeia stătea aproape de ea, prea aproape. Emana mirosul lui Amy, emana mirosul furiei lui Amy. Roșcata a zâmbit. Dar zâmbetul ei era diferit de cel prietenos al Occidentului. Era vesel, dar vesel *în ciuda,* nu *datorită.* Ochii verzi aveau un luciu nesănătos. Buzele subțiri erau pictate cu un roșu artificial, acesta era singurul machiaj pe care îl purta. Arăta ca cineva care vrea prea mult și primește prea puțin.

Buzele acelea roșii i-au amintit lui Kitty de apartamentul întunecat de pe Muntele Sacru, de sângele care curgea din gâtul tăiat, încât a dat pe

gât lichidul arzător și a strâns bine pleoapele, fiindcă nu voia să-și piardă echilibrul în fața acelei ființe bizare.

Apropierea aceea, mirosul, mâna cu care-și sprijinea corpul de pervaz, cealaltă mână în care ținea paharul de whisky, totul era prea aproape, prea tulburător. Poate nu goliciunea o descumpănise pe Kitty, ci înfricoșătoarea familiaritate. Se simțea depășită de moment, era primejdios, pentru că în fața ei stătea un om care, pentru prima dată de când își părăsise țara, viața, o întâmpina ca de la egal la egal. Care-i cerea să nu mai privească de jos în sus. Nu era o privire care să vrea s-o transforme.

Buzele roșii și copilul mort. Nașterea, care ar fi trebuit să celebreze o viață în slujba fidelă a morții. Bigudiurile pe podea și senzația de vomă. Mariam, Mariam, Mariam, Mariam.

Kitty ar fi vrut ca femeia să dispară instantaneu. O ura pentru privirea ei sfredelitoare. Îi ura goliciunea. Îi ura prezența în casa aceea pașnică, echivalentul unei declarații de război. Își ura propriul rol de exponat pe care trebuia să-l joace în casa aceea, fiindcă femeia aceasta știa. Tăceau, iar. Fața roșcatei s-a transformat. A devenit gravă, colțurile gurii s-au lăsat, ochii de pisică s-au îngustat.

Kitty își dorea ca femeia să plece și, în același timp, să rămână. Voia să-și revendice această sinceritate a ei. Voia s-o oblige să se privească în oglindă, să se vadă în lumina ei necruțătoare. Fără speranțe false. Fără pretenții și așteptări înșelătoare.

Viața o înșelase ori ea înșelase viața, era totuna. Mai era oare om, se întrebase Kitty dimineața în mansarda ei, ascultând cum se trezește orașul. Mai avea sens să continue să trăiască? Și nu erau toate cântecele ei doar încercări ratate și jalnice de a-și justifica existența?

Acum se gândea chiar că ultimele luni, oamenii, străzile acestea, locurile și speranțele acestea poate nu fuseseră altceva decât o reverie. Poate că nici nu mai exista, poate că numai corpul ei se târa zi de zi în stația de metrou și tot ce fusese ea cândva, tot ce o definise, murise fie pe targă în sala de clasă, fie în apartamentul întunecat de pe Muntele Sacru sau când primise vestea morții lui Mariam.

Poate cel mai tragic aspect al exilului – atât al exilului geografic, cât și al celui mental – era că începeai să înțelegi totul și nu mai puteai înfrumusețea nimic, trebuia să te accepți așa cum erai. Nu mai conta cum ai fost în trecut, nici ideea despre cum ai putea fi în viitor.

Fred se așezase pe pervaz, picioarele ei goale se bălăbăneau, era ceva profund copilăresc în felul cum ședea și se uita la ea. A apucat sticla și i-a turnat lui Kitty în pahar. Apropierea aceasta fizică era neplăcută pentru Kitty, dar nu îndrăznea să o străpungă. Fiindcă așa putea să respire, să bea, să tacă și să privească ziua cețoasă. Nu mai trebuia să facă nimic altceva.

Femeia emana o nonșalanță jucăușă. Asta o liniștea pe Kitty. Ar fi putut rămâne acolo și de-ar fi fost cutremur și s-ar fi dărâmat toată casa. Când a dat să spună ceva și a desfăcut buzele, a auzit ușa deschizându-se jos și pașii lui Amy pe coridor.

Kitty s-a răsucit pe călcâie și a ieșit grăbită și rușinată din salon, de parcă ar fi fost surprinsă făcând ceva interzis. Înainte de a ieși, roșcata i-a aruncat jacheta tricotată, de parcă i-ar fi ghicit gândurile și-i făcea jocul.

*

Fred a rămas în casă în săptămânile următoare. Mâncau împreună și ascultau muzică. Fred și Amy ieșeau seara și se întorceau în zori. Amy părea fericită, se străduia să fie mai frumoasă decât de obicei. Părea întinerită, zglobie, pusă pe glume și dispusă să-i citească iubitei toate dorințele din priviri.

La început, când o invitau să li se alăture la masă, Kitty își învingea cu greu rușinea. În primul rând, fiindcă pasiunea aceasta fățișă dintre două femei era pentru ea ceva scandalos și, în al doilea rând, fiindcă nu putea uita prima lor întâlnire mută de la fereastră. Fred făcea pe amanta fermecătoare, galantă, interesată. Când venea Kitty în salon să împrumute unul dintre numeroasele discuri ale lui Amy, o vedea așezată la Fred în poală, cufundată într-un extaz profund, cald, trecându-i mâna prin păr sau sărutând-o pe vârful nasului. Atunci Kitty își pleca privirea, bălmăjea niște scuze și se furișa la raftul în care-și ținea Amy colecția de discuri, apoi o ștergea din cameră cât mai iute cu putință. Pe Amy nu părea s-o deranjeze, o invita să rămână, să joace o partidă de cărți sau să meargă împreună la cinema. Kitty o refuza de fiecare dată cu mulțumirile de rigoare. Iar serile prefera să mai rătăcească în întuneric pe străzile din East End, doar pentru a nu da nas în nas cu ciudata pereche.

*

Era ziua liberă a lui Kitty. Se hotărâse să rămână în pat și să învețe vocabularul pentru primul ei examen de engleză. Era emoționată, fiindcă știa că prietenul ei fără chip îi va telefona a doua zi. Era prima oară când o apela aici, la numărul ei privat. Amy pusese să i se tragă protejatei sale o linie separată de telefon. De acum înainte nu va mai trebui să dea fuga la cabina telefonică, va putea să rămână în pat, cu receptorul lipit de ureche, și să articuleze cuvintele în limba ei maternă. Va vorbi cu glas scăzut, intim, nu va mai trebui să se tot răsucească pentru a se asigura că nu o observa nimeni, că vorbele ei erau în siguranță.

În casă era liniște. Sigur ieșiseră să ia un mic-dejun târziu într-un local select. Kitty s-a ridicat în capul oaselor și și-a luat chitara, a început să cânte la nimereală, sărind de la un cântec la altul fără întrerupere, cânta și cu vocea, amuțea, o lua de la capăt.

Deodată a auzit o bătaie în ușă. Amy nu urca niciodată la ea. Dacă dorea ceva suna jos la ușă sau, mai nou, îi telefona. Deci cea care stătea în fața ușii era roșcata. A aruncat o privire timidă în oglindă, și-a dat la o parte părul de pe față și și-a luat un capot peste cămașa de noapte.

— Pot să intru? N-am fost niciodată aici sus.

A intrat fără să mai aștepte răspunsul lui Kitty. Purta niște pantaloni albi de in și un maiou alb. Îi stătea bine în alb. Părul roșu, care-i atârna în bucle peste frunte, făcea un contrast splendid cu albul hainelor.

Și-a plimbat privirea împrejur, a examinat mobilierul și lucrurile personale. Bara de care atârnau puținele haine ale lui Kitty – refuza să accepte haine cadou de la Amy –, cele două perechi de pantofi curați, așezate ordonat alături. Husa chitarei. Farfuriile spălate, puse la uscat pe un șervet de bucătărie.

— Nu te opri. Am stat tot timpul pe palier și te-am ascultat. Cânți foarte bine.

Kitty nu a spus nimic, a avut o scurtă ezitare. Pe urmă s-a întors în pat, s-a așezat turcește, și-a luat chitara și a început să cânte. Deși lui Amy nu-i refuza niciodată această dorință, pentru că aceasta era chiria ei, niciodată nu cântase cu dăruirea cu care avea s-o facă acum.

Uitând de sine, cu ochii închiși, a cântat în georgiană. De mult nu mai cântase cu atâta voluptate, nu se mai contopise pe deplin cu muzica. Când a deschis ochii, Fred stătea în genunchi în fața ei. Avea o expresie gravă și concentrată, de parcă ar fi studiat tot timpul trăsăturile lui Kitty. Nu avea niciodată expresia aceasta când era și Amy de față.

Kitty a pus chitara deoparte, și-a întins picioarele și a întors capul. Nu voia să fie privită într-un fel atât de pătrunzător.

— Totul în regulă? a bâiguit când încordarea i-a devenit prea intensă și a dat să se ridice.

Roșcata a apucat-o brusc de încheietură și a silit-o să rămână așezată. Pe urmă și-a lipit nasul de nasul lui Kitty și a rămas așa. Mirosul acestei femei era complet neutru, de parcă drumul ei în viață ar fi mers prin nisip. Kitty nu îndrăznea să-și miște capul. Apropierea aceasta nu era o ușurare, ci o conectare, ca privirea de atunci. Era o apropiere născută din cunoaștere, nu din plăcere. Și era apăsătoare. Atât de apropiată, imaginea se tulbura. Contururile celeilalte se ștergeau. Nu știa nici ea ce – și mai ales cum – să spună. Și să fi putut spune în limba ei maternă, tot la fel ar fi fost. Era prima oară de la sosirea lui Kitty la Londra când limba străină nu-i apărea ca o barieră hotărâtoare.

Dar, înainte să-și poată formula fraza, Fred și-a apăsat buzele pe buzele ei. Nu s-a mișcat, și-a ținut limba în gură, a fost un sărut uscat și precaut. De parcă ar fi fost două fete care învață cum să-și sărute iubiții. Kitty a întins un braț și a împins-o pe Fred, pe urmă s-a tras pe pat către perete.

— Nu cred că…

Și-a curmat singură vorbele. Da, ce nu credea? Că nu era corect ca Fred să o sărute, pentru că trăia cu femeia care-i dăduse un acoperiș deasupra capului sau fiindcă era și ea femeie și acest fapt constituia un obstacol insurmontabil? Sau pentru că, pur și simplu, se gândea că femeia aceasta nu-i va face bine, nu că era atât de nerușinată și dezinhibată, atât de egocentrică și lipsită de scrupule, ci pentru că-i semăna prea tare, cu schijele și zgârieturile ei, cu rănile și starea ei pierdută, plină de speranță? Kitty nu știa nimic despre drumul pe care-l parcursese această femeie și se îndoia că dorea să afle, dar în viața ei sigur se produsese o alunecare de teren colosală, brutală, care o lăsase în aer și o învățase să zboare. Kitty era convinsă de acest lucru.

— Îmi ești aproape și asta mă sperie. Mă întreb de ce. Mă întreb asta întruna și nu găsesc un

răspuns.

Fred începuse deodată să vorbească în germană. Limba aceasta a surprins-o pe Kitty. Îi părea familiară, mai familiară decât engleza. O făcuse în școală, dorise s-o învețe împreună cu Andro. Pentru Viena. Nu a știut ce să spună.

— M-ai înțeles, da? Înțelegi germană?

— Nu.

— Ba da. Ai înțeles foarte bine ce am spus.

— Nu.

Kitty și-a strâns picioarele la piept, le-a cuprins cu mâinile. Își dorea ca femeia să plece. Își dorea să rămână. Poate exact acolo, în fisura aceea, în starea aceea intermediară, putea să evadeze din sine. Să nu se gândească la casa de pe Muntele Sacru. Să nu cânte despre moarte. Să nu-i fie dor de cârlionții lui Andro. Să nu regrete nimic. Să nu-și urască fratele. Să nu se urască pe sine pentru că o sacrificase pe Mariam. Pentru supraviețuire, pentru această supraviețuire, această mizerabilă supraviețuire. Să nu se gândească la mama, la mătușa ei, să nu-și facă griji pentru ele, pentru cei rămași acolo. Să nu aibă doar un prieten fără nume și fără chip. Să nu fie aici. Să nu fie acolo. Să nu fie ea însăși.

Fred s-a așezat lângă ea pe pat. Nu o mai privea. S-a întins și a apucat mâna lui Kitty. Kitty a lăsat-o, nu s-a retras. Mâna lui Fred a pornit să se plimbe pe braț în sus, pe claviculă, apoi pe față, prin părul des, pe gât. Acum stătea lângă ea, dar nu o privea. Era mai bine așa.

Atingerile o făceau pe Kitty melancolică. Erau mai ușor de suportat decât privirile ei. Îi mângâia necontenit bustul, fața, de parcă ar fi invocat niște idoli păgâni, de parcă i-ar fi izgonit frica din corp. Gândurile erau ca suflate de vânt. Kitty a simțit un gol eliberator. Un gol în pace deplină. Corpul ei simțea doar atingerile delicate, fără să-i fie cu putință să le clasifice, să le evalueze.

Ceea ce a urmat a mers foarte repede și înfricoșător de ușor. Roșcata părea scandalos de versată în ceea ce făcea. Să simtă mâinile acelea pe tot corpul era într-un fel tămăduitor. S-a întrebat cum de era posibil. De ce nu se revolta corpul ei să fie atins în acest fel de o femeie. De ce nu se răzvrătea nimic în ea. De ce se preda fără luptă, în tăcere. Corpul ei poate credea că ceea ce făcea femeia cu el era un ritual de tămăduire.

Când mâna lui Fred i-a ajuns în poală, Kitty a strâns bine picioarele, ca și cum avea o taină de păzit, și și-a răsucit capul într-o parte. Ceva necunoscut urma să fie celebrat, dar Kitty nu mai putea de mult să celebreze ceva. Și în niciun caz ceva străin.

— E în regulă, a spus Fred și s-a aplecat deasupra lui Kitty.

Cerul era acoperit și aerul din cameră sufocant. De afară se auzeau mașinile, pietonii.

— Tatăl meu era din Viena. Mama, din Stockholm. S-au cunoscut la Viena. El era student la medicină. Mai târziu a devenit psihiatru. Pe ea o interesa psihanaliza și de aceea venise la Viena, dar pe urmă s-a îndrăgostit, s-a măritat și a rămas însărcinată. Eu m-am născut și am crescut la Viena.

Vorbea încet, în germană, cu o mână se sprijinea lângă capul lui Kitty, cu cealaltă îi mângâia necontenit cicatricile.

— Am avut un frate mai mic. Un copil născut târziu, la opt ani după mine. Cred că părinții mei erau fericiți. În felul lor, sigur erau. Nu erau credincioși. Adică, sărbătoream Hanuka și Pesah, asta da, iar fratele meu a fost circumcis, dar nimic mai mult. Singurul lucru pentru care se certau era Viena. Ea ura orașul, el îl iubea. Și eu îl iubeam, dar numai fiindcă nu cunoșteam altul, iar Stockholmul, unde-i vizitam uneori pe bunici, mă intimida cu inaccesibilitatea lui nordică.

Respirația lui Kitty s-a calmat. A închis ochii și a încercat să-și imagineze Viena, nu Viena ei și a lui Andro, ci orașul acestei femei, care tocmai îi înlănțuia bustul. Kitty nu înțelegea toate cuvintele, dar putea urmări firul, putea ghici, pipăi cuvintele pe care nu le cunoștea, putea să le simtă gustul pe limbă și astfel să le smulgă sensul. De parcă o limbă străină nu ar fi fost un obstacol între ea și femeia aceasta. De parcă n-ar fi avut voie să fie un obstacol.

— Or fi fost amândoi, în felul lor, și nefericiți, dar, în linii mari, erau mai fericiți decât nefericiți, cel puțin așa cred eu. Poate fiindcă asta vreau să cred. Și ne-au fost niște părinți buni, ne-au iubit așa cum au crezut că vrem să fim iubiți. Și poate așa și era, o iubire echilibrată, stăpânită, chinuitoare, dar totuși blândă. Poate că a fost cea mai bună pentru noi.

Mâna lui Fred pipăia talia lui Kitty, cobora tot mai jos. Kitty a simțit cum îi atinge cicatricile. Nu voia ca Fred să înceteze să vorbească, să înceteze să-i pipăie pielea întărită, acolo unde fuseseră cusăturile. Cusăturile lui Mariam. Mariam, întipărită pe veci în corpul lui Kitty. Mâna s-a oprit.

— Îmi amintesc foarte bine cum a început. Cu demența acelor stele galbene pentru evrei. Cu interdicția de a profesa pentru tatăl meu și crizele de anxietate ale mamei. Ea voia să plece la Stockholm, tot timpul a vrut să plece, dar el a spus că nu e o scăpare. Dacă *ei* au ajuns la Viena, vor ajunge și la Stockholm. El nu se iluziona cu privire la ce ne așteptа, dar nici nu a făcut vreo încercare de a părăsi țara, de a fugi. Mulți prieteni de-ai lui plecaseră deja. Dacă n-ar fi așteptat atât de mult, poate și noi am fi… Dar el nu credea în fugă. Mama nu putea înțelege de ce. Îmi amintesc foarte bine cum a fost când au venit. Uniformele negre. Fanfaronada cu armele. Tonul tăios. De parcă ar fi vorbit o altă limbă, nu limba mea maternă.

Documentele, ștampilele, călătoria cu trenul. Întâi a fost Theresienstadt. Pe urmă ne-au împărțit – bărbații acolo, femeile dincolo.

Mama țipa întruna. Fratele meu făcuse pe el când tata l-a luat de mână și l-a tras de lângă mama prin mulțime. Mama atât l-a implorat pe omul acela din SS, îi cuprinsese genunchii cu brațele și încercase să-i sărute mâna, îmi amintesc ce rușine mi-a fost de ea, da, până și în acele circumstanțe, știam că era vorba despre viața fratelui meu și mi-a fost jenă că se umilea. L-a implorat, spunea întruna că e atât de mic, atât de mic, domnule, spunea, atât de mic, are nevoie de mama lui. Eu nu înțelegeam nimic. Habar nu aveam. Nu mai eram așa de mică, ar fi trebuit să înțeleg, dar nu puteam. Nu puteam să-mi imaginez nimic printr-un lagăr de muncă. Lagăr de concentrare. Lagăr, lagăr, lagăr. Doar foamea m-a făcut să mă apropii de aceste noțiuni. Foamea a fost calea de a înțelege. Da, cred că dacă n-ar fi fost foamea aceea permanentă, aș fi refuzat în continuare să înțeleg ce se întâmpla.

O clipă a ezitat, și-a îndreptat privirea spre fereastră, de parcă ar fi avut nevoie de o gură de aer, de parcă s-ar fi pregătit pentru ceea ce mai avea de spus.

— E un paradox că tatăl și fratele meu au rămas în Theresienstadt, în vreme ce mama și cu mine am fost trimise înapoi în Austria. Ea nu voia cu niciun chip să se întoarcă acolo. Am ajuns la Mauthausen. Cunoști locul? Nu, nu-l cunoști, mai bine. Mauthausen avea mai multe lagăre secundare. Cariere de pământ, de piatră, de granit, muncă pentru industria grea. Și avea mai multe bordeluri. Lagărul era de categoria a treia, adică de *exterminare prin muncă.* De altfel, singurul lagăr din această categorie aflat pe teritoriul Reichului. Oameni clasificați ca antisociali, adică recidiviști, criminali și inadaptați, erau duși acolo și puși să muncească până mureau. Nu pot să-ți explic de ce noi, mama și cu mine, eram antisociale în ochii lor.

Mama a fost repartizată la muncă în cariera de piatră. Eu trebuia să mă ocup deocamdată de întreținerea și dezinfectarea barăcilor-bordel, fiindcă greutatea mea nu îngăduia o muncă grea. Acestea erau singurele barăci care nu erau năpădite de păduchi și molime. De fapt, scopul bordelurilor era să-i stimuleze pe deținuți să muncească mai mult, dar, deși nu era permis, acolo găseau mereu întrebuințare și penisuri de rasă pură germană. Eu am văzut tot. Din față și din spate. De sus și de jos. Majoritatea femeilor care *lucrau* acolo veneau din Ravensbrück și, după câteva săptămâni de Mauthausen, își doreau să se întoarcă acolo unde măcar își puteau aștepta moartea fără să-și vândă trupul.

Nici nu mă scoteau afară când tăbărau pe femei. Nu le păsa că eram de față, că-i vedeam. Unii chiar asta căutau, iar eu mă așteptam în fiecare zi să mă cheme și să-mi spună: „Întinde-te, ridică-ți cămașa, crăcește-te, suge-mă”. Dar cred că privirile femeilor m-au protejat. Sună aiurea, știu, dar asta cred. Sunt sigură, absolut sigură. Când se suiau pe ele, își întorceau capetele spre mine și mă priveau de parcă ar fi vrut să spună: „Fac eu asta, ca să nu fii tu nevoită s-o faci”.

Apoi a apărut Martin. Martin cel de rasă pură era un bărbat îndrăgit în bordel. Fiindcă el nu dorea lucruri ieșite din comun, nu dorea ca ele să se pună în cap și să se crăcească ori să umble în patru labe prin baracă, să-și depărteze bucile sau să grohăie. El nu cerea așa ceva. El dorea să se întindă, să se culce cu ele, să se ridice și să plece. Uneori o mai și îmbrățișa pe câte una, când îl apuca o toană și nu i se împotrivea. O dată am văzut chiar cum i s-a rostogolit o lacrimă pe obraz când a juisat. Da, scumpul de Martin avea o vână sentimentală. Și Martin se holba la mine. Tot timpul. Din clipa când mă văzuse întâia oară se holba la mine. La început ezitant, când credea că nu-l văd, după aceea tot mai ofensiv. Până când mă

privea doar pe mine în timp ce călărea alte femei. Mie mi-era frică. Nu știam ce însemna. Pentru că încă nu învățasem să-i interpretez privirea. Ceilalți se uitau la mine ca să obțină o validare. Ca să recunoască în ochii mei cât de libidinoși sau perverși puteau fi. Voiau o confirmare. Și eu am învățat să le-o dau. Am învățat să-i privesc în așa fel încât să creadă că sunt impresionată. Am învățat să-mi reprim mila față de femei și să fraternizez cu ei. Cu ucigașii, violatorii, sadicii, masochiștii, cu bolnavii și impotenții. Îi priveam și le dădeam de înțeles că-i admir pentru pofta lor descătușată, bolnavă. Am învățat asta. Cu timpul mi-a fost tot mai ușor. Dar Martin era altfel. Privirile lui erau altfel. Nu știam ce prevesteau.

Uneori mă privea sperios, de parcă s-ar fi temut de mine și de prezența mea, alteori mă privea la fel de libidinos ca ceilalți, cu aceiași ochi alienați, tulburi, uneori mi se părea că recunosc în ochii lui strigăte de ajutor, de parcă ar fi dorit să mă duc la el, să-i iau arma și să-l izbăvesc de sine.

Eram de 132 de zile în lagăr, când m-a abordat. A venit în zori, când îmi începeam munca și eram singură, a apărut ca din senin în fața mea și m-a întrebat dacă eram fecioară. Am dat din cap că da. Nu știam dacă era condamnarea la moarte sau foaia mea de drum. Atunci mi-a zâmbit și m-a întrebat dacă eram dispusă să plec cu el. L-am întrebat unde, a rânjit cu gura până la urechi și a întins gâtul spre mine. Pe petliță își etala splendoarea un cap de mort. N-aș fi crezut că Martin cel normal era unul dintre ei. Mi-a spus că fusese repartizat la supravegherea lagărului de muncă SS Wiener Neustadt. Acolo se lucra în Raxwerke pentru industria de armament, cred că se lucra deja la rachetele V-2. Mi-a spus că m-ar putea lua cu el, că acolo n-ar trebui să trudesc atât. Că aș fi protejata lui, aș avea camera mea și suficientă hrană, iar noaptea m-ar vizita. Dar numai el. N-ar trebui cu nimeni… Un camarad de-

ai lui se alesese cu o boală venerică nasoală, el nu-și putea permite așa ceva, igiena din lagăr era o catastrofă, voia o viață amoroasă „normală”. Da, așa a spus, o viață amoroasă normală, și eu eram atât de frumoasă și părul meu roșu…

Acum Kitty s-a agățat cu mâinile de gâtul lui Fred. I-a tras capul spre ea și a sărutat-o. I-a înlănțuit trunchiul cu picioarele, se ținea agățată de ea ca o maimuțică. Dar Fred nu se putea opri, cuvintele i se revărsau din gură parcă împotriva propriei voințe, și a povestit mai departe.

— Am spus da. Dar i-am spus că nu puteam pleca singură. O vedeam pe mama cum se topea pe picioare, în fiecare zi dispărea o părticică din ea, o vedeam cum se prăpădea, știam că nu mai avea mult. Pe moment s-a înfuriat și am crezut că sunt pierdută. Întâi m-a înjurat, a spus că sunt o târfă nerecunoscătoare, o scroafă jidancă, dar apoi s-a potolit și, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, a zis că va vedea ce se putea face. Și, înainte de a pleca, m-a mai, întrebat o dată dacă eram sigură de himenul meu. Dacă într-adevăr nu lăsasem pe nimeni să-și facă mendrele cu mine. I-am jurat că așa era.

Și-a ținut promisiunea. Am fost instalate într-o baracă externă. Mama și cu mine. Ea știa foarte bine ce preț aveam eu de plătit, dar nu vorbeam niciodată despre asta. Doar în nopțile în care SS-istul meu lipsea, mama venea la mine, îmi mângâia mâinile și-mi săruta tâmplele.

În fiecare noapte când stătea pe mine – așa-i plăcea lui, așa-i plăcea cel mai mult – îmi dădea asigurări că mă iubea. Și uneori chiar plângea când juisa. Mi-a spus că trebuie să rămânem împreună, fie ce-o fi. Că nu mă poate lăsa să plec. Că trebuie să rămână cu mine.

Când au început bombardamentele, ne-a urcat într-o mașină în zori, pe furiș. Ne-am dus la Viena, îmi amintesc foarte bine că mama a vomitat când am ajuns în districtul al 6-lea. Acolo unde fusese

locuința noastră, unde trăiserăm noi. Tata, fratele meu, mama, eu. Și Martin o înjura și o boscorodea. Retrospectiv, mă gândesc că i-a fost tot timpul frică de ea, poate-și imagina uneori că, într-o bună zi, mama îi va implânta un cuțit în spate în timp ce el era pe mine.

A trebuit să rămânem în mașină. Ne făcuse rost de haine civile, special pentru călătorie. Haine de zi cu zi. Absolut *normale.* Da, ai fi zis că suntem o familie absolut normală. Mama mea blondă, fiica ei roșcată și Martin, blond și el. Ai fi zis că suntem familia ideală. Unii ar fi zis poate că suntem doi frați iubitori, plecați la drum cu mama lor.

Două zile am rămas ascunse în clădirea unei societăți de asigurări care fusese evacuată. Pe urmă ne-a dus la Mödling, într-un cătun de lângă Viena, la o fermă părăsită. Nu aveam nimic de mâncare, dar brusc aveam din nou speranțe.

El s-a întors la Viena. O ploaie de bombe cădea peste oraș și aveau nevoie de toate forțele pentru a-și asigura depozitele de combustibil. Când se spunea deja că Roșii ocupaseră Neustadt, că nu mai era mult și Viena va încăpea pe mâinile Aliaților, el încă mai venea la mine și mă călărea. Vorbea despre un viitor comun în Germania. Că mă iubea. În adâncul sufletului încă mi-era frică să nu ne împuște pe amândouă ca pe două vite. Ca să șteargă urmele.

Și atunci i-am spus. I-am spus că și eu îl iubeam, așteptam cu bucurie viitorul nostru comun în Germania. I-am spus de față cu mama. Îmi amintesc că ea a încremenit, dar eu mă temeam că nu vom scăpa cu viață în acele ultime zile. M-a sărutat la plecare și a promis că se va întoarce într-o săptămână, să ne ducă în Germania. Eu câștigasem câteva zile pentru a ne putea pregăti fuga și a le ieși Roșiilor sau Aliaților în întâmpinare. Nu știu dacă el s-a mai întors la ferma aceea. Eu am fugit.

Tata și fratele meu nu s-au mai întors. Au murit amândoi chiar în primul an, în lagărul de concentrare. Tata de febră tifoidă, fratele meu de foame. Mama…

Fred a amuțit subit, de parcă i se terminaseră cuvintele. Și-a îngropat fața în scobitura gâtului lui Kitty și și-a dat jos pantalonii. Kitty voia ca ea să continue să vorbească, a rugat-o, a implorat-o să continue, dar Fred nu a mai spus nimic.

Dragostea era o otravă lentă, perfidă, malițioasă și mincinoasă, dragostea era un văl aruncat peste mizeria lumii, era lipicioasă și de nedigerat, o oglindă în care puteai fi ceea ce nu erai, era o fantomă propovăduind speranță acolo unde aceasta nu mai exista de mult, o ascunzătoare unde credeai că vei găsi adăpost pentru ca, în final, să te găsești doar pe tine, era o amintire vagă despre o altă dragoste, era posibilitatea unei salvări care semăna, până la urmă, cu o lovitură de grație, era un război fără învingător, era un giuvaier prețios, printre cioburi tăioase, da, asta era dragostea în vremurile acelea, Brilka.

Kitty a avut senzația că vorbele lui Fred o trezesc din somnul ei otrăvit, că cineva o susține, cineva cu lacrimi negre și pleoape tremurânde, cineva cu reziliența unei *supraviețuitoare.*

*

Lumina cenușie a ultimei zile de februarie pătrundea prin perdelele străvezii din cameră. Fred se ridicase și se întindea, își îndoia genunchii și-și desfăcea brațele. Pielea ei era albă translucidă. Pe alocuri se întrezăreau vinișoare albastre. Triunghiul dintre picioare strălucea roșu provocator. Mulțumită, își ținea ochii închiși și se întindea în lumină.

Trupul ei gol părea deodată atât de fragil. Kitty și l-a întipărit în minte, dar parcă nu trăda nimic, nu povestea nimic, parcă ascundea tot ce era important, parcă voia să fie doar un corp distant, fără o poveste recognoscibilă, doar un trup alb de

femeie. Nu arăta în niciun fel vulgar, nici măcar seducător, așa istovit cum era de dragostea matinală. Lui Kitty i se părea de neconceput că dorise acest corp cu câteva minute în urmă. Și-a îngropat fața în pernă.

La Comisariatul sovietic al Marinei din Moscova a avut loc o conferință secretă despre construcția primului submarin cu propulsie nucleară, botezat eroic Leninski Komsomol. În încheierea acesteia, căpitanul de marină Konstantin Jashi a fost ales vice-coordonator al proiectului. Mândru foc, a semnat documentul, s-a angajat să păstreze confidențialitatea și a participat apoi la un dineu select, cu oameni de știință și alți reprezentanți ai marinei.

În același timp, Generalisimul era împreună cu toți acoliții lui în sala de cinema generos amenajată a Kremlinului și-și obliga oamenii, ca de obicei, să urmărească unul dintre filmele lui preferate cu cowboy sau o comedie.

În ultimii ani, paranoia lui atinsese o amploare nebănuită. Samavolnicia cu care lovea în jur, ca un dragon care pierduse controlul asupra limbilor sale de foc, era cumplită și amintea de samavolnicia anilor 1930. De parcă ar fi fost doar scurt întreruptă de război, pentru ca acum să renască în cruzimea ei de mult verificată. Își schimba deciziile peste noapte, generalii lui cădeau în dizgrație peste noapte. În dacea lui din Kunțevo, un sat de la periferia vestică a Moscovei, își umilea miniștrii, își punea oamenii să danseze și să cânte, să înfulece până nu mai puteau și să bea până vomitau. Atmosfera din Kremlin și, ca atare, din întregul imperiu mai depindea doar de felul în care-și fuma el pipa: dacă o lăsa să se răcească însemna arestări și execuții; dacă se mulțumea s-o țină în mână fără să fumeze, se anunța unul dintre temutele lui accese de furie și cineva avea să-și piardă capul; dacă se scărpina cu pipa în mustață, atunci și numai atunci avea să fie o zi bună. Să

refuzi o dată invitația la beție în dacea Conducătorului sau să nu fi primit din capul locului invitația respectivă promitea deportare, arestare sau împușcare.

De la o vreme încoace, nici Micul Om Mare nu mai era ferit de dizgrație. Șeful de Partid din Georgia fusese recent demis, acoliții lui arestați, ba Generalisimul poruncise chiar ca Micul Om Mare să se ancheteze pe sine; după toate aparențele, intenționa să-i slăbească supremația de necontestat în patria lor comună.

După proiecția filmului, Conducătorul a cerut să fie condus la Kunțevo, împreună cu Micul Om Mare și alți trei funcționari de Partid. În dacea lui, copiosul festin georgian era deja întins și o cantitate enormă de vin georgian le stătea la dispoziție. În timpul cinei s-a vorbit despre așa-numita *conspirație a medicilor*. Cu puțin timp înainte, Generalisimul pusese să fie arestați cei mai de seamă medici din țară și, odată cu ei, medicii curanți ai Kremlinului. Majoritatea erau evrei, pe care el îi bănuia că ar fi agenți americani care plănuiau să-l răstoarne de la putere.

Abia pe la 4 dimineața și-a lăsat acoliții să plece. Le-a îngăduit chiar să doarmă puțin. Fiindcă la amiază Generalisimul încă nu-și făcuse apariția, gărzile au început să se neliniștească. Dar nimeni nu îndrăznea să-l trezească pe Conducător, ar fi putut plăti cu viața dacă l-ar fi deranjat. Abia către seară a intrat locotenentul corpului de gardă în camera în care obișnuia Conducătorul să doarmă pe o canapea roz. A respirat ușurat, Generalisimul era într-o stare psihică normală, fiindcă i-a dat sarcini și i-a poruncit să-i ia corespondența de la Kremlin. Dar, când locotenentul i-a adus corespondența, pe la ora 22, l-a găsit pe Generalisim zăcând pe jos în pijama, conștient, dar incapabil să vorbească. Făcuse pe el.

Garda de corp l-a dus în salonul spațios, cu speranța că acolo ar avea mai mult aer proaspăt. S-

au dat telefoane. Nimeni nu știa cine era responsabil într-o asemenea situație, Generalisimul nu luase nicio măsură în acest sens. Micul Om Mare, Hrușciov și Malenkov au fost informați, cei trei iluștri. Dar Micul Om Mare întâi nu a fost de găsit și nimeni nu știa la care doamnă se afla. Când în sfârșit a telefonat la Kunțevo, a poruncit gărzii să nu mai înștiințeze pe nimeni, să nu mai dea niciun telefon. La miezul nopții au sosit la Kunțevo Hrușciov, Bulganin și Malenkov. Fără să-l fi văzut pe Conducător, au spus personalului domestic că era doar beat și să nu-l deranjeze într-o asemenea stare delicată. Apoi au părăsit dacea.

Mult după aceea, dimineața devreme, a apărut și Micul Om Mare și a certat garda. Era o nesimțire să semene panică. Conducătorul sforăia, deci totul era în regulă. Dar personalul domestic nu s-a lăsat liniștit. L-au implorat să cheme un medic. Au insistat că starea în care se afla stăpânul lor nu era normală.

Au început să dezbată pe care medic să-l cheme. Medicii cei mai de seamă erau arestați, un medic evreu oricum nu putea fi chemat, dar trebuia să fie cel puțin un profesor. La ora 7 dimineața a sosit în sfârșit și echipa de medici. Se spune că mâinile le-ar fi tremurat în asemenea hal în timpul consultației, încât nici măcar pulsul nu i l-au putut lua. Nimeni nu știa dacă va mai părăsi camera viu. În aceeași dimineață, echipa de medici a anunțat diagnosticul în fața Biroului Politic reunit: hemoragie în emisfera cerebrală stângă. Starea lui era extrem de gravă.

Ce or fi simțit cei reuniți? Ușurare, frică sau stupoare? Cu prea multă vreme în urmă renunțaseră la propria voință, propria opinie, până și la propriile sentimente, iar acum stăteau ca niște marionete abandonate de păpușar.

Micul Om Mare s-a declarat comandant. De-acum trebuia să câștige timp pentru viitoarea luptă pentru putere, chiar dacă, în public, a trebuit să-i

roage pe medici să facă tot ce le stătea în putință pentru a-l salva pe Conducător. Doi oameni din garda lui de corp personală urmau să vegheze la căpătâiul bolnavului, așa se lăsa mai ușor controlată situația, a considerat Micul Om Mare. Toți ceilalți înțeleseseră că, în sfârșit, după atâta amar de ani de chinuri, frici, amenințări, umilințe din partea Generalisimului, credea că i-a venit rândul să preia sceptrul.

În a cincea zi de agonie, ucigașul a milioane de oameni a murit, înconjurat de acoliții lui plângând și de Micul Om Mare încă triumfător.

Generalisimului i-ar fi plăcut propria înmormântare. Chiar și mort mai avea puterea să ucidă: sute de oameni au fost călcați în picioare ori s-au sufocat în mulțime, în timpul funeraliilor din 9 martie 1953, din Piața Roșie.

Până și deținuții din lagăre, cărora mortul le distrusese viața, le răpise viitorul, îi făcuse sclavi și neoameni, ale căror familii le exterminase, la aflarea veștii despre moartea Conducătorului, cuprinși de cea mai profundă disperare, s-au lovit cu capetele de zăbrele și de gardurile de sârmă ghimpată.

*

Undeva între Camden High Street și Arlington Road, Kitty a pufnit în râs. Vorbise cu prietenul ei fără nume. Se consultase cu el asupra următorilor pași pe care-i prevăzuse Amy pentru ea.

— Dacă va exista interes public, puteți să povestiți presei tot ce doriți, dar în niciun caz cum ați ajuns în țară, în care oraș ați stat înainte, asta se înțelege de la sine, răspunsese calm cel fără de nume.

— Așa o să fac, a promis Kitty. Nu vreau să vă cauzez neplăceri, de aceea voiam să mă asigur… Ați făcut atâtea pentru mine.

— Pe mine nu mă puteți expune niciunui pericol. Dar să aveți grijă de dumneavoastră și, dacă vă contactează careva din țară…

— Nu reacționez, da, da, am înțeles.

— Păreți destul de veselă într-o zi atât de grea.

— Cum adică grea?

— N-ați aflat încă? La radio s-a vorbit toată ziua numai despre asta, iar presa vuiește.

— Dar ce s-a întâmplat?

— Păi, țara noastră este profund îndurerată.

— Spuneți odată!

— Generalisimul a murit.

Kitty s-a blocat. Gura i-a repetat mutește propoziția. A întors cuvintele pe toate fețele: *Generalisimul a murit!*

— Sunteți cu adevărat îngerul meu păzitor, a spus deodată și a simțit o oarecare nedumerire la celălalt capăt al firului.

Glasul s-a limpezit, cel căruia-i aparținea glasul probabil zâmbea sau mustăcea.

— Aveți mereu vești minunate pentru mine!

Ultima propoziție a fost ca un strigăt scurt.

— Nici nu am voie să ascult asemenea vorbe, voi închide acum și ne auzim peste două săptămâni, la aceeași oră?

— Da, da, excelent, așa facem, vă mulțumesc!

A fugit apoi în stradă și a început să cânte în gura mare, țopăia pe trotuar, dansa, făcea piruete, le râdea oamenilor în nas și bătea din palme.

A început să înșire numele victimelor care-i veneau în minte, la repezeală. Întâi victimele celebre, din domeniul artelor și științei, din inteligheția. Pe urmă și-a amintit de părinții colegilor de clasă, despre care copiii n-au mai avut voie să vorbească, de bunicii colegilor de facultate, de medicii care brusc nu mai veniseră la serviciu, de profesorii și învățătorii care dispăruseră subit, de prieteni ai mamei și mătușii ei, tuturor le lipsea un soț, un fiu, o soție, o mamă, un tată. Lista de nume era nesfârșită. Nu-i ajungea toată strada Arlington, trebuia să mai străbată și toate străzile lăturalnice pentru a putea rosti măcar o dată toate numele care-i veneau în minte.

Abia când a ajuns la gară, a spus: *Ramas, Sopio, Andro.* Apoi a făcut o lungă pauză și a mai adăugat în șoaptă: *Mariam. Fiul meu.*

În aceeași zi, Kitty Jashi a dat un interviu la radio, în compania protectoarei și – mai nou – translatoarei sale Amy. I-au dat voie să interpreteze și un cântec nou în limba maternă, care povestea despre soarta grea a unei artiste sovietice în exil. La scurt timp a primit oferta de a cânta de două ori pe săptămână într-un club de jazz din Soho, pe care a acceptat-o bucuroasă.

După difuzarea și înregistrarea la Lubianka a acestui interviu, Kostia Jashi a fost convocat de poliția secretă rusească și, după un lung interogatoriu, a trebuit să confirme în scris că nu dorea să-și contacteze sora, că voia să se dezică public de ea și chiar mai mult de-atât: să o califice drept trădătoare a Uniunii Sovietice.

Nu Nu te vei trezi iarăAcolo, înzădă, nicio d

atăBaionetadedouăzecideoriȘidecinciori ar

Nana se molipsise și ea de atmosfera de doliu, înfricoșătoare și deznădăjduită care domnea în întreaga țară. Străbătea cu pași ezitanți colina către casa lui Christine, fiindcă în sfârșit se hotărâse să spună tuturor despre sarcina pe care o ținea de mult secretă; nici n-ar mai fi putut-o ascunde. Cu cât îi creștea burta, cu atât creștea în ea și o frică nedefinită de maternitatea iminentă. Vestea despre sarcină, care-i fusese comunicată la scurt timp după plecarea lui Kostia, o dăduse peste cap; tocmai i se promisese un loc de doctorand la Facultatea de Lingvistică și se pregătea pentru această nouă etapă din viața ei.

După plecarea lui Kostia, toată lumea din jur părea mai încântată decât ea de statutul său de soție. Nu simțea nimic și i-ar fi plăcut să fie ceva mai euforică, mai revoltată, poate chiar puțin mai nesăbuită. Dar nu constata nicio schimbare notabilă la firea ei. Rămăsese la fel, doar că se mutase într-o altă casă. Toți se ocupau de ea, se grăbeau să-i dea sfaturi despre cum să devină cea mai bună soție de pe planetă. Dar ea privea în jur cu ochii ei mari, albaștri și pur și simplu nu înțelegea ce putea fi atât de deosebit la o căsnicie.

Puținul timp pe care apucase să-l petreacă cu Kostia nu fusese suficient pentru a fi sigură de el, pentru a ști dacă-l iubea cu adevărat.

Vestea despre sarcină nu făcuse altceva decât să-i sporească îndoielile cu privire la căsnicie, iubire și așa mai departe. Nu vorbise nici cu prietenele sau familia ei, nici cu Kostia. Stând aplecată asupra cărților de specialitate, în fosta cameră a lui Kitty, se întreba adesea dacă-și cunoștea destul de bine bărbatul, dacă știa încotro se îndrepta el. Dacă l-ar putea însoți vreodată pe drumul lui.

Stasia i-a deschis.

— Ți-ai uitat cheile? a întrebat-o mirată și a intrat după ea în casă.

— Nu, dar trebuie să vă spun ceva. Christine s-a întors deja?

Au intrat în bucătărie, unde Christine tocmai pregătea cina. Nana, care tot nu făcea cu adevărat parte din familie, în pofida săptămânilor de conviețuire, și-a întins burta către ele și a spus:

— Ia, ce vedeți?

— Doar nu crezi că n-am observat până acum? a răspuns Christine cu un zâmbet șiret și a clătinat din cap.

Nana, puțin dezamăgită de surpriza ei ratată, a râs cochet.

— De când știți deja?

— Cred că am știut încă dinaintea ta că aștepți un copil. Acum ar trebui să fii în luna a cincea, nu-i așa?

— Și de ce n-ați spus nimic? Mama m-ar fi luat la întrebări dacă ar fi bănuit ceva.

— Știe și ea. Suntem toate femei, drăguțo. E greu să ascunzi așa ceva.

— Pot să te întreb ceva? De ce ți-e frică? a spus Stasia și a observat mișcările lente, prudente ale lui Christine, cum tăia cu grijă pâinea, cum întindea cu blândețe untul pe pâine.

— Mie… frică, de unde până unde?

— Ți-e frică și aș vrea să știu de ce. De ce te ascunzi de lume? Și-ți mai ascunzi și copilul.

— Dar nu mă ascund…

Nana nu și-a mai încheiat propoziția.

În aceeași seară, după ce Stasia s-a dus la culcare, Christine i-a pregătit nevestei nepotului său prima ciocolată caldă din viața ei și a consolat-o. *Ciocolata îi va alunga frica,* și-a zis Christine. Stasia încercase de atâtea ori să-și convingă sora că ciocolata, chipurile, le cerea un preț prea mare celor care gustau din ea, dar Christine îi râsese-n nas, o acuzase de superstiție și naivitate.

Și așa a ajuns Nana să guste în seara aceea prima ei ciocolată caldă pregătită după rețeta secretă a stră-străbunicului meu și un sentiment unic, năucitor, covârșitor, de beatitudine a inundat-o; o bucurie vie, pură, de a fi una cu lumea. O lume în care undeva, la o mare rece, o aștepta un bărbat iubitor și în care va fi posibil să-i ofere copilului lor o viață fericită, frumoasă, protejată.

A doua zi l-au sunat pe Kostia și l-au informat că va fi în curând tată. Iritarea provocată de faptul că soția lui îi ascunsese atâta timp vestea a cedat curând în fața marii bucurii despre apropiata naștere. După anunțul oficial, o sumedenie de femei s-au adunat în jurul Nanei și n-au mai scăpat-o din ochi până la nașterea mamei mele, pe 26 iunie 1953. Până atunci aveau să-i îngreuneze Nanei viața cu mere proaspete și mămăligă, cu supe de iaurt și de pui, cu prune răscoapte și multe, multe sfaturi.

*

Christine stătea într-o dimineață în grădină, cu ziarul în mână, și s-a speriat când deodată a văzut fața *lui* acoperind o pagină întreagă. A scăpat ziarul din mână, dar nu și-a desprins privirea de pe portret, de parcă acesta ar fi dat fulgerător timpul înapoi. De parcă ar fi fost una dintre zilele acelea, în care Bugattiul negru urca dealurile din Vera și o

aștepta la colțul străzii. Și în care ea trăia cu frica-n sân că Ramas se va întoarce acasă neanunțat.

A încercat să izgonească amintirile nedorite, și-a terminat cafeaua și a inspirat parfumul liliacului care învăluia orașul în acea perioadă din an. Se delecta cu abundența naturii pe care orașul Tbilisi o etala în luna mai în toată splendoarea sa, dar ziua aceea nu mai putea fi modelată după voința și ideile ei. A ridicat ziarul și a citit textul de sub portretul lui: despre petrecerea pe care urma s-o dea Micul Om Mare duminica viitoare în vila lui opulentă din strada Maciabeli.

Îi sărbătoreau revenirea, îi omagiau viitorul. Îl credeau pe drumul spre vârful suprem al puterii. Și, într-adevăr, toate semnele păreau să arate că în curând va fi numit următorul rege Roșu al acestui imperiu. Viceprim-ministru, pe urmă ministru sovietic de Interne, omul care reușise să unească în cel mai scurt timp Ministerul de Interne cu serviciile secrete, care purta chiar titlul de mareșal, omul din spatele bombei atomice sovietice, în sfârșit primit în ilustrul cerc al Comitetului Central. Da, toate semnele indicau acum că Marele Georgian îi eliberase în sfârșit calea Micului Georgian și-i cedase giganticul teren.

Christine și-a ațintit din nou privirea asupra fotografiei. Trăsăturile, ochii, expresia, privirea lui – toate îi erau înspăimântător de familiare. S-a întrebat pe câte altele ca ea le va fi gustat, mestecat și scuipat în acest răstimp. A încercat să-și imagineze femeile noi, frumoase, mai tinere, de lângă el. Și-a adus aminte de ultima lui scrisoare în care-i dăduse speranțe cu privire la salvarea lui Andro. Și-a adus aminte de frica ei în fața acelei scrisori neiscălite, cât de mult durase până se încumetase s-o deschidă. Și-a amintit de trandafirii pe care i-i trimisese zilnic încă un an, cât ea a rămas la pat, incapabilă să se privească în oglindă, când sora ei i-a pregătit ciocolata… Ciocolata caldă! Brusc, i-a apărut pe față un rânjet răutăcios.

A ridicat ziarul și și-a lipit de piept pagina cu fața lui. Ca o fetiță într-un moment de maximă indecizie, când ține în mână o păpușă nouă și nu știe dacă s-o accepte ori să dea cu ea de pământ.

Ca lovită de trăsnet, a lăsat ziarul să-i cadă din mână și a dat buzna în casă. A coborât în pivniță, unde se aflase mai demult colecția de vinuri rare și scumpe a lui Ramas și unde zăceau acum, în cutii vechi de carton, lucruri de care nu mai avea nimeni nevoie, haine vechi și amintiri surghiunite. S-a apucat să scotocească în cutii, să răscolească mormanul prăfuit de lucruri vechi – și a găsit într-un final ceea ce căuta.

Poate că-și depășise într-adevăr zenitul și mergea pe 46 de ani, dar știa încă foarte bine cum să mascheze trecerea timpului și să-și prezinte frumusețea înjumătățită în cea mai prielnică lumină. Cu rochia de mătase turcoaz într-o mână a urcat în fugă în camera ei, a ținut materialul fin în contralumină, a căutat și a găsit toate cusururile și s-a pus pe treabă. Găurelele făcute de molii puteau fi cârpite cu broderii frumoase, culoarea strălucitoare putea fi refăcută cu spălarea potrivită și puțină vopsea. Dar cel mai important era să mai încapă în rochie.

S-a dezbrăcat și și-a tras rochia peste cap. După înmormântarea lui Ramas a vrut întâi s-o taie în bucăți, dar nu s-a îndurat să sacrifice tragediei ei prețiosul material, cu croiala rafinată și forma sa de o eleganță răpitoare. Pentru a nu fi nevoită s-o vadă zi de zi, exilase rochia în pivniță. Și până-n ziua aceea nu se gândise s-o mai scoată vreodată la lumină.

Acum, când a îmbrăcat-o, când a simțit pe șolduri, pe picioare și pe piept mângâierea materialului, s-a simțit iar, pentru o clipă, sublimă ca o regină. Sentimentul pe care-l avusese mereu alături de Ramas. Sentimentul care-i fusese vital în fosta ei viață. Și care o părăsise definitiv de la moartea lui Ramas.

Atunci purtase un colier de perle negre. Atunci, în ultima zi a anului 1928. Colierul de perle fusese de mult vândut. Acum trebuia să ajungă un lanț simplu de argint.

Rochia îi venea perfect. Visul de mătase turcoaz. Rochia cu decolteul ametitor de la spate, care-i dezvelea gropițele de pe fese. Rochia la care soțul ei consimțise clătinând din cap, impresionat, surprins, aparent cu reproș. Bărbatul care amuțise pe moment la vederea ei. Pe care inventivitatea ei îl copleșise, care se lăudase cu ea în fața superiorului său, *a prietenului* său. Opera lui de artă cea mai valoroasă. Zeița lui.

Și, dacă ar mai fi avut masca venețiană și și-ar fi acoperit iar fața cu ea, ar fi închis ochii și ar fi auzit sunetele din jur, râsetele, clinchetele paharelor de șampanie, ar fi simțit aromele celor mai delicioase feluri de mâncare. Ar fi văzut beteala, ar fi zărit-o pe Stasia în costumul ei de lebădă, pe Sopio Eristavi costumată în bărbat, pe Ramas în smochingul lui scump. Și, cel puțin în imaginație, i-ar fi interzis accesul ilustrului oaspete care-și anunța sosirea cu o asemenea vâlvă. Nu l-ar fi condus prin casă, n-ar fi făcut conversație cu el și l-ar fi împiedicat pe soțul ei s-o prezinte musafirului ca pe un giuvaier prețios, unic, știind prea bine cât poftea acesta la asemenea giuvaiere și cum le acapara.

Christine a lucrat toată noaptea la transformarea ei. A mai înmuiat o dată rochia în vopsea, a spălat-o, a călcat-o. A doua zi pe seară, când s-a privit în oglindă, ai fi zis că era Christine cea de odinioară, de dinaintea balului de Anul Nou – dacă n-ar fi purtat o mască mică, neagră, pe jumătatea stângă a feței. Dar era mulțumită.

S-a dus apoi în bucătărie, și-a pus în poșetă ingredientele necesare, pe care le ținea ascunse de Stasia, și s-a așezat pe pat cu inima bătându-i nebunește.

*

Niște paznici îmbrăcați în negru îi cereau întruna invitația. Căpoasă, insista ca ei să cheme gazda. Le simțea privirile buimace pe spate, pe șolduri, știa că va intra. Știa că va reuși să mai dea o dată timpul înapoi. S-au sfătuit, l-au trimis pe unul dintre ei în ilustra vilă. Și-au dres glasurile fâstâciți, erau vizibil stânjeniți să fie nevoiți să respingă această frumusețe doar fiindcă nu se afla pe lista de invitați.

Limuzine opreau în fața vilei, din ele coborau doamne în rochii elegante și domni în costume de culoare închisă. Și ea printre ei, neinvitată și totuși atrăgând toate privirile. Stând în rochia aceea în fața porții înalte, îi era atât de ușor să fie Christine cea de demult, femeia după care întorceau toți capetele, pe care o admirau toți, care era iubită și iubea la rândul ei, fără s-o știe, într-un mod dureros de absolut. Pe soțul ei înalt, trist, dezamăgit, îi era atât de ușor să creadă că el era încă în viață…

Atunci l-a văzut străbătând aleea generoasă, mărginită de palmieri, prin frumoasa grădină pe care și-o amenajase de-a lungul timpului ca o fortificație în jurul vilei sale. Cu chiparoși eleganți și vegetație luxuriantă. Cu plante exotice și poteci pietruite. Un adevărat *shangri-la,* dacă n-ai fi știut cine locuia în vilă, cine era stăpân peste această grădină feerică.

A salutat câțiva oaspeți care-i ieșeau în cale, a strâns mâini, a zâmbit. Brusc s-a oprit, cu privirea ațintită asupra ei. Expresia i s-a schimbat, dar, de la distanță, ea nu și-a dat seama, nu a putut interpreta ce simțea el. O clipă a crezut că se va întoarce în casă și o va lăsa să aștepte la intrare, dar apoi a făcut un pas hotărât în direcția ei, i-a ignorat pe cei care continuau să sosească și a venit la ea asemenea unui împărat care pășește în mijlocul supușilor care se feresc din calea lui de admirație, de frică. Paznicii s-au dat simultan la o parte, nu i-au tulburat strălucita apariție, ca într-o

coregrafie îndelung repetată. Ea a afișat cel mai încântător surâs pe care și l-a putut smulge și i-a întins mâna. El i-a cuprins-o cu degetele lui umede, calde și pe fața lui a apărut o expresie de profundă umilință.

— Am crezut că nu mi-ai accepta invitația, nu am vrut să te pun într-o postură inconfortabilă.

— Acum te-am pus *eu* pe tine într-o asemenea postură.

A rostit cuvintele încet, aproape fără să-și miște buzele. Nu a spus-o ca pe o scuză, ci cu mândrie, aproape ca pe un reproș.

— Ba nu, ba nu, te rog. Te rog să-mi fii cea mai de seamă invitată! a replicat el și i-a oferit brațul.

Deci așa repede mergea, așa repede îi revenea rolul împărătesei. A primit propunerea, cu cea mai mare bucurie va juca în această noapte acest rol. Și de data aceasta nu va avea nevoie de repetiții. Fiindcă din noaptea când i se înjumătățise fața avusese tot timpul să se pregătească pentru acest rol.

*

Năucitor de frumoasă și etalându-și nurii provocator, sigură de sine, intangibilă, a intrat pe poarta înaltă. Alături de el, condusă de brațul lui. Sub privirile arzătoare, invidioase, ale ilustrei societăți. A intrat în salonul ticsit de lume, pardoseală de marmură fină, ornamente aurite în stucatura lucrată manual, pe tavanele nesfârșit de înalte. Orchestra de cameră cânta deja, dopurile de șampanie pocneau, alcoolul se revărsa.

De față erau doar cei influenți și frumoși. Cei mai influenți și cei mai frumoși. Bărbați care, de ani întregi, nu se ocupau cu altceva decât să facă pe zeii și femei care nu cunoșteau altceva decât extazul, un extaz perpetuu, copleșitor. Cei mai buni cântăreți și cele mai bune cântărețe de la Opera de Stat interpretau arii. Căci gazdei îi plăceau măreția și opulența, monumentalul – da, îi plăcea frumusețea.

Christine nu l-a scăpat din ochi toată seara pe stăpânul casei. Pe Micul Om Mare care stătea în mijlocul palatului său de marmură, bea șampanie, se întreținea însuflețit cu musafirii, îi asculta fermecat pe cântăreți și orchestra de cameră, care se întrecea pe sine de frică să nu facă vreo greșeală. Cum făcea complimente, cum atingea în treacăt, neglijent, nenumărații umeri goi, brațele, șoldurile și sânii învăluiți în materiale vaporoase, alunecoase, cum plasa poante spirituale și cum mai strălucea în acest spectacol al groazei.

După câteva decenii, Organizația pentru Drepturile Omului, care-și avea pe atunci sediul în această clădire – să-i spunem ironie a sorții! –, avea să dea peste rămășițe omenești cu ocazia unor săpături în grădină, iar descoperirea aceasta avea să provoace lungi dispute privind viitorul clădirii. Unii au cerut municipalității s-o demoleze, s-o facă una cu pământul, să șteargă din amintirea colectivă toate ororile care se vor fi petrecut între acești pereți. Alții erau pentru conservarea acestei minuni arhitecturale, unii se mulțumeau să ridice din umeri și nimeni nu avea o soluție. Nimeni nu i-a întrebat pe morți, nimeni nu s-a luat după ei, Brilka.

O, cântă, frumusețe, nu-mi cânta Cântec el etr

i s t e a l e G e o r g i e i T e t r e z e ș t i î n c h i p d e v i s P ă m â

Christine s-a alăturat doamnelor elegante care ascultau emoționate orchestra, dar care, la apropierea ei, au început să-și dea coate.

Micul Om Mare și-a înălțat capul chel, și-a împins ochelarii rotunzi către ochii de cârtiță și a rămas nemișcat când o doamnă palidă și un bărbat scund și gras, în costum verde, au dat tonul ariei *O soave fanciulla* din *La Bohème.* Privirile li s-au întâlnit de mai multe ori, peste umerii, capetele, brațele și gurile din marea încăpere. Când solista a

răspuns cu *Ah, tu sol comandi, amor!* la declarația de dragoste a partenerului, Micul Om Mare s-a îndreptat spre ea și s-a oprit alături, iar atunci Christine a știut că va câștiga. În noaptea aceasta va câștiga. Era cu aproape un cap mai înaltă decât el, ea și trupul său expus privirilor, cel care nu fusese desfigurat, pe care acidul îl cruțase. El i-a atins parcă întâmplător umărul.

Vocile cântăreților s-au contopit armonios, suave, și el i-a șoptit la ureche cu accentul lui lipicios, moale, vest-georgian:

— Rămâi aici, rămâi până pleacă toți. Ești năucitor de frumoasă.

Și ea a încuviințat, ferindu-și discret privirea de el.

Extazul era mare și tentant, oricine se pierdea bucuros în el. Iar Christine trona, la acest bal select, pe cel mai onorabil jilț al neînfricării. Pierduse deja tot, nu mai avea ce pierde. Spre deosebire de ceilalți oaspeți, ea nu trebuia să se îndoaie, nu trebuia să ascundă nimic, nu trebuia să fie iubită și acceptată de ei. Triumfa asupra invidiilor, asupra dependenței crispate de frică, asupra dorinței lor arzătoare de a se putea număra printre vasalii gazdei.

Și își strecura adesea mâna în poșetă și pipăia tabletele de ciocolată neagră, sticluțele cu condimente.

N-o crezuse niciodată pe sora ei, ea nu credea în blesteme și zei, nu mai credea, toți zeii fuseseră de mult înlocuiți cu steaua roșie, dar pentru noaptea aceasta dorise să creadă iar în ei. Spera la susținerea lor. Pentru noaptea aceasta va împrumuta credința de la sora ei. Va crede că ispita neagră a tatălui lor avea puterea pe care i-o atribuia Stasia. Că din ingredientele din poșeta ei se putea naște cea mai dulce răzbunare. Astăzi va crede în toate acestea.

Mult după miezul nopții, salonul a început să se golească și el le-a cerut muzicienilor epuizați să

mai cânte un vals, doar pentru ei doi. A invitat-o pe Christine la dans, cum scrie la carte. Au dansat lent, fără ritm, prea epuizați de la atâta apă cu bule aurii, dar cu abnegație. Ea s-a gândit că nu mai dansase niciodată cu el, dar dansase atât de des cu Ramas. Și poate va reuși de data aceasta să închidă ochii și să și-l imagineze pe soțul ei cum o conduce de-a curmezișul salonului, mândru să o țină în brațe. Atât de fericit.

I-a îmbrățișat umerii slăbănogi. Și-a permis să fie o noapte stăpână peste acest imperiu al cruzimii. Să fie una dintre nenumăratele femei care se lasă bucuros orbite și extaziate, în splendoarea neștiinței, a refulării, a uitării de sine, respingând orice răspundere pentru ziua de mâine, dat fiind că veniseră pe această lume pentru amuzament și încântare, pentru îmbătarea spiritelor masculine, pentru a iubi și a fi iubite.

*

Eu mi-am imaginat mereu că după aceea au urcat treptele late de marmură spre apartamentul lui privat și au intrat în dormitorul enorm, în care Christine fusese atât de des nevoită să pășească în fosta ei viață. Mi-am închipuit că ea s-a oprit în fața lui și a început să se dezbrace. Mi-am imaginat cum și-a descheiat dintr-o singură mișcare nasturele de la ceafă și materialul mătăsos a alunecat în jos, cum i-a devenit absolut necesară.

A simțit satisfacție în acel moment, satisfacția de a anula pentru câteva ceasuri răstimpul dintre acum și atunci. De a-l răsturna, de a-l deregla. Nu pentru a redeveni tânără și frumoasă, cu o față întreagă, nu înjumătățită, ci pentru că preț de o frântură de secundă simțea că Ramas ar fi fost în viață. Dacă ar fi făcut dragoste *cu el,* ar fi fost nevoită să facă dragoste *cu el* aici, în această încăpere, în acest pat, își putea imagina că apoi s-ar întoarce acasă, unde ar aștepta-o bărbatul ei. Bărbatul ei, care știa de mult tot, care înțelesese de mult tot, până și viitorul.

Eu mi-am imaginat întotdeauna că era dispusă să-l strângă iar în brațe pe acest bărbat pentru a-și dărui această minciună. Orice era mai bine decât moartea lui. Poate va reuși în noaptea aceasta să nu se gândească la cadavrul acoperit al soțului ei, pe care nu-l putuse plânge fiindcă-i lipsea jumătate din față.

El s-a aplecat și a sărutat-o pe gât. Pe partea nevătămată. Ea a simțit o dezinhibiție ciudată, înfricoșătoare, de parcă ar fi lepădat un corset întâia oară, după mulți, mulți ani. Un corset de coșmaruri. S-a întins pe pat. Cu trupul gol și fața pe jumătate acoperită. El s-a aplecat deasupra, ea i-a luat *pince-nez-ul,* l-a privit și și-a apăsat buzele pe ale lui. Ferm, mai ferm, îi va da totul, totul, numai pentru a-l mai putea învia pe Ramas o dată în gândurile ei, pentru a mai avea o dată în minte o față întreagă, nu un peisaj monstruos cu cratere. Lângă pat era o fotografie înrămată a soției lui, a Ninei celei blânde, tăcute. Christine a evitat să se gândească la câtă ură de sine putea suporta un om și l-a cuprins cu brațele.

Mi-am imaginat cu câtă ușurință a simulat pasiunea pentru a-și recâștiga trecutul. Cum și l-a amintit pe Ramas, cum s-a crezut din nou aproape de bărbatul ei prin intermediul ucigașului său – da, e atât de macabru, Brilka. Cum a condus și a controlat ea acest joc pe care el îl stăpânea la perfecțiune. Mi-am închipuit cum îi privește *el* frumusețea sfărâmată în două, cum se îmbată iarăși și iarăși cu ea. Mi-am imaginat că sârma ghimpată care înconjura inima ei s-a desfăcut încet și ea a crezut că traversase realitatea și pătrunsese în lumea fantomelor.

Apoi am văzut cum se ridică deasupra lui, ca o zeiță antică, ivită pentru a se îndura ori a condamna. Am văzut-o cum îl privește, euforică de ceea ce va urma și făcându-l pe el să se întrebe ce va urma după privirea ei. Am văzut-o cum se așază în capul oaselor și-și desprinde încet, cu gesturi

atente, controlate, foarte precise, masca de pe față. Cum își dezvăluie fața. Frumusețea ei somnambulă și insuportabila-i urâțenie. Poate-i producea plăcere să-și poată descoperi rana în fața celui care o rănise, care fugise de ea cu mulți ani în urmă.

În noaptea aceea de Revelion dorise să o vadă, nu-i suportase masca. Acum nu mai avea de ales, stricăciunea se sudase pe fața ei, nu-i mai putea lua de pe față grimasa maltratată, și pentru prima oară Christine simțea o recunoștință inumană pentru faptul că acest coșmar se conservase pe fața ei.

L-a lăsat s-o privească.

— Am o rugăminte, a spus după aceea.

— Orice dorești, a replicat el și și-a ferit privirea.

— Ți-am adus ceva. Trebuie doar s-o pregătesc. Vreau să-ți mulțumesc. Pentru Andro. Mă voi duce în bucătărie și pe urmă îți voi aduce surpriza mea. Și vreau să guști din ea. Voi gusta și eu, a mai adăugat, pentru a nu-i trezi suspiciunea.

El a dat din cap, ușurat că ea va ieși din cameră, că nu va mai trebui să-i suporte arsurile.

Ea a coborât goală, cum o creaseră Dumnezeu și Micul Om Mare, și a pregătit ciocolata caldă.

Pe o tavă de argint i-a servit păcatul negru cu aromă magică. S-a așezat lângă el pe pat, cu jumătatea dreaptă întoarsă către el, pentru a nu-i strica pofta, și-a băgat degetul în masa vâscoasă, apoi l-a lins. El, fascinat de priveliște, i-a întins atunci gura și a așteptat ca ea să-l hrănească cu degetul. Răbdătoare și mulțumită, l-a inițiat în secretul tatălui ei. El a înfulecat ciocolata, a devorat-o imediat.

*

La ședința Comitetului Central din 26 iunie 1953, ziua în care a venit pe lume mama, Micul Om Mare a fost arestat. A fost o conspirație a celorlalți nouă membri ai Biroului Politic, în frunte cu Nikita Hrușciov.

Micul Om Mare se întorsese de la manevrele de vară din Smolensk, unde-l trimiseseră pentru a câștiga timp și a plănui minuțios îndepărtarea lui de la putere. Ședința s-a deschis în acea zi în prezența Micului Om Mare, în sala de conferințe. După o oră au intrat în încăpere cinci bărbați înarmați, dintr-o divizie specială. În anticameră se aflau 17 oameni din NKVD, vasalii Micului Om Mare, care habar n-aveau ce se petrecea în spatele ușilor închise.

„În numele legii, ești arestat!", a proclamat Malenkov și s-au scos armele. Același Malenkov care, la fel ca Micul Om Mare, fusese unul dintre apropiații Generalisimului și în cei 30 de ani de activitate pusese să fie uciși în jur de 150.000 de oameni în Armenia și Bielorusia; viceprim-ministrul poreclit Malania pentru șoldurile lătărețe și vocea pițigăiată, despre care Micul Om Mare ar fi spus: „Când Conducătorul poruncește să fie ucis un om, Malenkov ucide o mie".

Acest Malania, această caricatură de lider, stătea acum alături de Hrușciov în fața *lui,* cel mai temut om din întreaga Uniune Sovietică, pe care însuși Conducătorul îl botezase „Himmler al nostru", și ordona îndreptarea armelor către el! În buzunarul său interior era o foaie de hârtie mototolită pe care scrisese de mai multe ori cuvântul „alarmă". Bănuise ceva înainte de ședință, dar nu avusese ocazia să facă să parvină această foaie de hârtie gărzilor sale.

În noaptea de 26 spre 27 iunie, Micul Om Mare a fost scos pe furiș din Kremlin pe bancheta din spate a unui ZIS-110 și dus într-un centru pentru interogatorii. A fost chestionat jumătate de an, timp în care a recunoscut puține fapte și a scris numeroase scrisori de grațiere și acuze la adresa diverșilor membri ai Comitetului Central, astfel că până la urmă a primit interdicția de a scrie și coresponda din detenție.

Și pentru prima oară a devenit activă soția lui atât de elegiacă, Nina, care a intervenit pe lângă un coleg al bărbatului ei și i-a trimis o scrisoare lui Malania. Îi scria că era sigură că fusese o neînțelegere, îl considera pe soțul ei un comunist adevărat, care acționase întotdeauna în spiritul patriei, al moștenirii lui Lenin și al marelui Generalisim, și ruga în încheiere – în situația în care el într-adevăr, fără să-și fi dat seama, comisese vreo crimă – să fie și ea trasă la răspundere. O asemenea loialitate i-a impresionat pe membrii CC, îndeosebi pe cei care, la ordinul Conducătorului, își repudiaseră propriile neveste, frații, părinții și prietenii și permiseseră ca aceștia să fie arestați. În decembrie 1953, într-un proces desfășurat departe de ochii lumii, a fost pronunțată și, chipurile, executată în aceeași zi sentința de condamnare la moarte. Micul Om Mare a fost împușcat. Cadavrul i-a fost ars. Ninei nu i s-a îndeplinit dorința, a fost lăsată în viață. A mai trăit mulți ani în care a păstrat amintirea soțului ei și i-a rămas fidelă.

Actele de la proces sunt cuprinse în 40 de volume. În rechizitoriu se găsesc acuzații variate, de la urmăriri, arestări și torturări ilegale până la violuri, abuz de putere, otrăviri și împușcări. Micul Om Mare a pledat însă „nevinovat” până-n ziua executării sentinței.

*

Odată câștigată lupta pentru putere și eliminat și Malania, marele imperiu al Generalisimului a încăput pe mâinile unui fiu de țăran din Kalinkova, pe nume Hrușciov, care mersese la școală nici mai mult, nici mai puțin decât doi ani, până când tatăl lui decretase că era de ajuns pentru a număra până la 30 – că mai mult de 30 de ruble oricum n-avea să câștige vreodată – și care până atunci făcuse o carieră socialistă de invidiat. Încă din 1937 îi scrisese Generalisimului că el personal identificase 8.500 de dușmani ai sistemului care meritau

moartea, de aceea „nu are voie să ne tremure mâna, de aceea trebuie să trecem în pas de marș peste cadavrele dușmanilor noștri, spre binele poporului”. Pentru asta fusese răsplătit. Cu multă generozitate. Și iată-l ajuns într-o poziție în care tatăl lui nici nu l-ar fi visat vreodată. Fiul de țăran din Kalinkova, care avea să recunoască abia către sfârșitul vieții sale: *Am brațele mânjite cu sânge până la coate.*

Alăsat pe pământul timoștenitori. Parcăara

v e a u n t e l e f o n î n m o r m â n t Ș i o r d i n e p a r c ă i a r a r d

a. Nu, n-a murit. Moarte a o consideră corigibil

Kitty stătea în bucătăria lui Amy, aplecată deasupra ziarului *London Evening* care etala pe prima pagină fotografia Micului Om Mare și era scuturată de hohote de plâns violente. De trei ani nu mai știa nimic de ai ei și dorul neliniștit luase deja proporții monstruoase. Dar era și ziua în care recunoscuse față de sine că iubea o femeie. După cearta matinală cu Amy, Fred Lieblich se mutase iarăși în atelierul ei, sub pretextul că traversa o perioadă productivă.

Kitty o evitase pe Fred din dimineața aceea fatală. Plină de remușcări și speriată că se lăsase sedusă de o femeie, își prelungea vizitele în clubul de jazz. După ce cânta, rămânea mai mult decât de obicei la masă și bea whisky. Se lăsa antrenată în discuții cu clienții și juca zelos rolul senzației sovietice. Alimenta temerile și proiecțiile și le ilustra cu alte detalii teribile. Încetul cu încetul, ocupația aceasta a început chiar să-i facă plăcere. Imaginația ei scornea povești tot mai trăsnite și

pestrițe din trecutul comunist. Scenariile erau tot mai palpitante și amenințătoare.

Dar, deși îi lăsa pe unii domni s-o invite la un pahar, s-o convingă să meargă la un film, să-i facă și cadouri, ba chiar să o sărute în fața casei lui Amy, toate acestea nu ajutau la nimic. Deși învățase între timp limba engleză, tot nu avea nimic de spus și nici nu voia să le spună nimic oamenilor cu care se întâlnea. Singurul om de cuvintele căruia îi era dor era prietenul ei anonim. Singura femeie căreia dorea să-i vorbească era Fred.

Și, de fiecare dată când nu putea evita să le audă pe cele două femei în salon, chicotind și tachinându-se, o copleșea o gelozie sfâșietoare, îi venea să dea fuga jos și s-o apuce pe Fred, s-o târască în camera ei și să-i povestească tot ce-i trecea prin minte. Însă dorul acesta o umplea de rușine și atunci își îngropa fața în pernă, suficient de adânc pentru ca vocile și râsetele lor să nu mai răzbată până la ea.

Într-o zi și-a luat inima-n dinți și a ieșit din casă. A luat metroul până-n Soho și s-a dus la adresa pe care și-o copiase pe furiș din agenda lui Amy. În sinea ei spera să nu fie acolo, să nu-i deschidă, să aibă pe cineva în vizită. Dar era acolo, i-a deschis imediat ce a sunat și a poftit-o înăuntru. Era singură. Kitty a rămas la intrare, de parcă s-ar fi temut să nu mai găsească după aceea drumul de întoarcere.

Fred stătea în cadrul ușii și-și privea musafira nepoftită cu capul înclinat. Un zâmbet a înflorit apoi pe buzele ei.

— Te rog, încetează.

— Ce anume?

— Te uiți mereu la mine așa de… Mai ales când e Amy de față.

— Și când nu e de față?

Fred părea amuzată de stingherealа ei, și-a aprins o țigară și s-a rezemat de perete.

— Nu vrei sub nicio formă să intri? Sau să-ți dai jos haina, să bei un ceai cu mine? Să-mi vezi lucrările?

Kitty a clătinat din cap. Iar și iar, de parcă ar fi vrut să se asigure de propria dorință. Fred i-a întins mâna. Fără niciun inel, cu unghiile tăiate scurt, foarte curate pentru o pictoriță. A rămas așa. În așteptare. De fapt, era sigură că o va urma. Văzând că ezită în continuare, a lăsat mâna jos și a rupt-o la fugă de parcă o urmărea cineva, a dispărut în atelierul spațios, în care Kitty nu îndrăznea nici măcar să arunce o privire. Se auzea muzică. Gazda a apărut apoi cu două pahare de vin; sigur proveneau din barul lui Amy.

— Sună foarte frumos. Cine e? a întrebat Kitty și a zâmbit când a văzut-o pe Fred instalându-se comod pe podea.

A bătut cu palma pe jos, a invitat-o pe Kitty să ia loc lângă ea.

— Nu o știi pe Billie Holiday? Ei, haide, dacă nu vrei să intri, ies eu la tine. Dar n-aș fi crezut că n-o știi pe Billie Holiday. Mai ales *tu* ar trebui s-o știi.

Kitty s-a așezat nesigură pe jos, absolut fermecată de vocea infinit de tristă.

— Ai nevoie de aer, femeie frumoasă! mai mult aer, mai multă libertate, trebuie să redevii tu însăți, a spus Fred deodată și tonul îi părea grav, îngândurat, tot ce fusese jucăuș dispăruse din vocea ei.

— Ce vrei de la mine? a întrebat Kitty rezervată și și-a dus paharul de vin la gură.

— Pe tine, numai pe tine, a spus Fred râzând din nou.

— Ești femeie.

— Exact, genul meu ar trebui să-ți pară cunoscut?

— Dar Amy?

— Amy nu are nevoie de mine.

— Cum să nu aibă nevoie de tine?!

— Facem echipă bună, crede-mă.

Kitty nu a mai apucat să spună nimic, fiindcă Fred se apleca deja spre gura ei. Sărutul nu mai era prudent. Era ceea ce era, un sărut care avea să atragă și altele după el.

— Cum îți imaginezi că va fi, când nu știi nimic despre mine? a întrebat Kitty, întorcând capul.

— Știu tot ce e de știut. Te văd.

— Nu pot să mai trădez încă un om. Nu pot să fac asta.

— Închide ochii. N-o să pățești nimic. O să am eu grijă de tine.

*

După trei luni de la nașterea mamei, o femeie dintr-un sat din Caucaz a dat naștere unui băiat care a fost botezat Mikhail. Numele lui de familie era Eristavi.

În aceeași noapte, Stasia a visat-o pe prietena ei răposată, Sopio. I-a apărut luminoasă și tandră, cu un zâmbet blajin pe buze; ședea într-un fotoliu într-o încăpere străină și privea pe fereastră spre o grădină însorită. Stasia, copleșită de prietena ei magnifică, ce părea să nu fi îmbătrânit nici măcar cu o zi, deși trecuseră aproape 20 de ani, s-a oprit în prag și nu-și dezlipea privirea de la Sopio, care se răsfăța la soare.

— Vino aici, aici e mai cald, Taso, nu te teme, a strigat Sopio și i-a făcut semn să se apropie.

Stasia s-a dus la prietena ei moartă și s-a așezat cu grijă pe brațul fotoliului. Lumina soarelui, care pătrundea pe fereastră, o orbea și-i încălzea obrajii.

— Mi-a fost dor de tine, a șoptit Stasia printre razele calde și a atins-o ușor pe umăr.

— Da, a trecut mult timp, nu-i așa?

— Da, foarte mult. Ești supărată pe mine?

— N-ai avut ce face. E așa cald, așa cald aici, nu-i așa?

— Sopio, mi-e atât de dor de tine. Sopio a mea!

Sopio a apucat-o brusc pe Stasia de mână. Avea mâna catifelată și delicată, tânără și puternică.

Stasia a rămas fără cuvinte. Ar fi vrut să spună atâtea, să explice, să se confeseze, dar nu reușea, parcă și-ar fi pierdut subit toate cuvintele.

— Povestește-i băiatului meu despre o lume bună, fă asta… Fă asta!

Nici nu rostise bine aceste cuvinte și o mai mângâiase o dată pe Stasia pe cap, când aceasta s-a trezit brusc.

*

Tatăl băiatului care venise pe lume într-o seară caldă de septembrie era un colhoznic tăcut, care cioplea pe ascuns în cămăruța lui, la lumina unei lămpi cu gaz (electricitatea era rară în munți), figurine de lemn pe care le ascundea sub pat, fiindcă ar fi putut fi considerate imorale sau distructive.

Se însurase cu o țărancă evlavioasă care lucra pe atunci la fabrica de cereale în aceleași ture cu el și-i aducea uneori roșii și prune la borcan, unul dintre puținii oameni care-l întrebau de sănătate și nu-l urmăreau cu priviri severe, suspicioase, ca majoritatea sătenilor cărora străinul cu barbă, chel, le stătea ca un ghimpe în ochi. Fiindcă nu știa să distileze rachiu, nu făcea urări răsunătoare la masă, nu se holba după fete, nu participa nici la sărbătorile păgâne sau creștine, nici la cele de stat, refuza să jertfească oi pentru o recoltă bună și uneori călătorea până-n capitala provinciei, se ducea la bibliotecă și se întorcea cu cărți sub braț.

El, de fapt, simțea o profundă smerenie față de datinile acelor oameni care n-aveau nicio îndoială – departe de orice modernitate, de parcă ar fi trăit în propria eră – dar, în același timp, și aversiune față de lipsa lor de compromis ancorată în tradiție, superstițiozitatea, lipsa oricărei voințe de a așeza ceva mai presus de legile strămoșești.

În fiecare zi se chinuia să nu privească înapoi. Și în fiecare zi mai dispărea puțin din imaginea lui Kitty cea cu ochii migdalați, căreia ar fi vrut să-i dăruiască felul lui de a privi lumea. Pas cu pas

învăța că viața însemna respirat, mâncat, digerat, muncă fizică grea, băut rachiu și dormit, și că el nu avea niciun drept să aștepte altceva.

Odată cu nașterea fiului său i-a revenit o căldură umană pe care o crezuse pierdută, a pus stăpânire pe el și i-a umflat inima. Pentru prima oară în mulți ani era într-adevăr mișcat de acel ghemotoc pe care-l ținea în brațe. Datorită copilului, se gândea, va reînvăța poate și iubirea.

Într-o după-amiază, când se făcuse deja mai rece, a ieșit în stradă cu bebelușul care dormea liniștit, învelit într-un șal tricotat din lână de oaie; a lăsat în urma lui curtea, drumul pietros care cobora în vale, a trecut pe lângă casele vecinilor, fabrică, magazine, școală, s-a întâlnit cu ciobanii care-și mânau oile înapoi de pe pășune, le-a salutat pe văduvele de război în haine cernite, adunate ca în fiecare seară la fântâna din sat, i-a salutat pe bătrânii din curtea bisericii, a trecut prin fața bibliotecii sătești în care nu se găsea nimic scris în ultimii 40 de ani, pe lângă copiii care se jucau și care, urmăriți de un câine ciobănesc, coborau în fugă colina, gălăgioși și transpirați, a pășit în amurg spre cariera de piatră, în partea sudică a pădurii care împrejmuia satul. Acolo s-a așezat pe un bolovan, nu departe de o cascadă care se prăvălea în adânc cu o forță nemăsurată, fără să țină cont de nimeni, tiranică, și a privit în jur. Mikha, fiindcă așa va fi alintat în viitor, continua să doarmă liniștit în brațele lui și nici măcar vuietul apei nu părea să-l deranjeze. Iar Andro a închis ochii, și-a strâns băiatul în brațe, a tras aer în piept și a zâmbit. Venise aici ca să poată zâmbi din nou. Când a zâmbit i-a revăzut chipul lui Kitty, Kitty cea tânără, cu care schimbase primele săruturi pe banca verde din orășelul adormit și căreia-i dedicase toate ideile lui. Și și-a adus aminte de război, de gulag și de dezumanizarea pe care o trăise și care era, după toate aparențele, atât

de ușor de acceptat, de parcă adevărata natură a omului ar fi inumanitatea.

*

Brilka, uneori am sentimentul că rămân fără aer când povestesc. Atunci trebuie să mă opresc, să mă duc la fereastră și să inspir adânc. Nu fiindcă n-aș găsi cuvintele potrivite, nici din cauza zeilor pedepsitori, a judecătorilor și corurilor omniprezente. Nici din cauza poveștilor care se vor toate povestite, ci mai degrabă din cauza lacunelor.

Poveștile se suprapun, se întrepătrund, se contopesc – încerc să descurc acest ghem, fiindcă lucrurile trebuie povestite succesiv, fiindcă simultaneitatea lumii nu se lasă cuprinsă în cuvinte.

Demult, când eram de vârsta ta, Brilka, m-am întrebat de multe ori cum ar fi dacă memoria colectivă a lumii ar fi păstrat alte lucruri și, în schimb, ar fi pierdut altele. Dacă toate războaiele și toți acei regi, conducători și mercenari nenumărați ar fi uitați, iar în cărți ar rămâne doar oamenii care au construit cu mâinile lor o casă, au amenajat o grădină, au descoperit o girafă, au descris un nor și au cântat despre curbura gâtului unei femei; m-am întrebat de unde știm că cei ale căror nume dăinuie sunt mai buni, mai deștepți sau mai interesanți, doar fiindcă au rezistat trecerii timpului – unde rămân cei uitați?

Noi decidem ce vrem să ne amintim și ce nu. Timpul nu are nicio legătură, lui îi e totuna. Dar la povestea noastră, Brilka, e nedrept că nici tu, nici eu nu avem posibilitatea de a ne aminti tot, de a-i aminti și pe cei uitați, căci și eu – pentru tine – trebuie să aleg, să decid ce e demn de-a fi povestit și ce nu; o misiune uneori imposibilă, cred. Lupt împotriva memoriei personale, absolut subiective. De când scriu pentru tine această poveste, acest unde, cum și de ce – sunt singură. Dar despre asta îți voi povesti mai târziu, când va veni la rând

viața mea, când mă voi fi născut în sfârșit și eu, când voi fi căpătat viață în acest imperiu al cuvintelor.

Pentru acest lucru mi-am neglijat toate nevoile, dacă am avut vreunele, mi-am interzis până și doza zilnică de melancolie și m-am dedicat în întregime misiunii mele. După ce m-am rătăcit și pierdut atât de rău în ultimii ani, asceza și disciplina aceasta de fier aproape monahală mi-au făcut și-mi fac bine. Este călătoria mea. Este un soi de purificare prin care mă transform – și nici măcar nu știu ce formă definitivă voi lua după aceea.

E vineri și căldura a adus și mai mulți oameni aici, am bănuit că va trebui să mă opresc iarăși. Gălăgia, clinchetul paharelor și al sticlelor, muzica – toate se amestecă sub ferestrele mele în această seducătoare simfonie nocturnă de vară de la care nu te poți eschiva, și mi-e cu neputință să mă concentrez pe misiunea mea. Prezentul este prea prezent, prea pătrunzător, mă împiedică să ascult trecutul.

M-am ridicat așadar, m-am dus la fereastră, am deschis-o, am lăsat să pătrundă în cameră aerul încins, prăfos de vară și am privit capetele trecătorilor. Și atunci s-a petrecut ceva bizar: în depărtare, la intersecția unde omul fără adăpost mă salută zilnic și încearcă să-și vândă ziarele, am văzut-o pe Stasia. Stasia, care tocmai împlinise cu un an mai puțin decât secolul. Nu, nu am înnebunit, făcând abstracție de faptul că oricum nu cred în nebunie, dar totuși…

Atunci am știut că fantomele au venit la mine și că e bine că-ți scriu poveștile lor. Ale noastre. Ale tale. Ale mele și ale tuturor oamenilor care s-au înscris, cu viețile lor, în viețile noastre. Deodată am știut de ce fac acest lucru și că e bine că-l fac. Am știut că îndeplinesc o misiune, cea unui topor care despică timpul, pentru tine. Brusc, toate îndoielile mele au dispărut.

Am înțeles că vor veni toate la un moment dat, toate fantomele care nu și-au încheiat povestea, și că se vor apleca asupra cuvintelor mele. Și am pufnit în râs. Da, am râs. M-am gândit la tine. Mi-a fost insuportabil de dor de tine, dar am simțit ușurare, da, asta am simțit.

Am ajuns în sfârșit în atemporalitate, dincolo de toate legile, și, chiar dacă din zi în zi pierd tot mai mult legătura cu așa-zisa realitate, știu tot mai puțin ce-i preocupă pe oamenii de afară și ce mă așteaptă după toate acestea, știu totuși ce întrebare îți voi adresa la sfârșitul acestei călătorii, al acestei povești. Deși ești departe, deși nu ești aici și nu ai încă habar despre toate acestea, deși simți o furie îndreptățită împotriva mea – voi reveni. La tine. Și-ți voi adresa întrebarea și tu îmi vei răspunde.

Cum putem să ne prefacem că știam cesse înt âmp

Se spune că râdea întruna ca bebeluș și mai târziu, copil fiind. Mama mea, Elene Jashi, nepoata Stasiei, fiica nepotului lui Christine, nepoata lui Kitty, fiica lui Kostia și a Nanei. Mama Dariei și a mea. Femeia care nu semăna cu nimeni, nici măcar cu ea însăși. Femeia care avea să decidă, dintr-un motiv inexplicabil, să-și ispășească cea mai mare greșeală prin copiii ei.

Se spune că era foarte iute, copil fiind, iute în gândire, în dorințe, în cerințe.

A venit așadar pe lume în anul descumpănirii, în anul speranțelor renăscute, în acest imperiu uriaș care astăzi nu mai există. Tatăl ei și-a luat liber de la misiunea lui strict secretă și a petrecut câteva săptămâni într-o stare de extaz și admirație, alături de soția epuizată și de fiica lui surâzătoare. Naturalețea și calmul cu care au însoțit Christine și Stasia nașterea lui Elene i s-au părut Nanei mult mai sănătoase și dezirabile decât grija bolnăvicioasă a propriei familii; când mama și mătușile o copleșeau, în vizite, cu îndrumările și metodele lor de educație, se retrăgea în camera ei

adumbrită. Aici se simțea la adăpost și, contrar tuturor sfaturilor rudelor și prietenelor ei, Nana s-a hotărât să nu se mute deocamdată la Kostia.

*

Când Christine a aflat de moartea Micului Om Mare, și-a adus din pod vechiul gramofon și a făcut să răsune *Norma* în toată casa. Stătea la fereastră, privea în grădină și asculta muzica. Fața ei era ermetică, nu trăda nimic, nici durere, nici spaimă că blestemul ciocolatei se adeverise. Sora ei avusese dreptate!

Începând din ziua aceea a cumpărat obsesiv discuri cu înregistrări de operă, de parcă și-ar fi propus să adune o colecție rară și prețioasă. Nicio sumă nu era prea mare pentru colecția ei. După un an, cam pe când mama mea refuza să înceapă să meargă, Christine poseda o colecție impresionantă, de la Purcell până la Puccini. Serile, întreaga casă se cufunda în vocile de soprană și bariton din gramofon; cu cât era mai cald, cu atât mai iute înghițeau vocile lor împrejurimile, grădina sălbăticită, ajungeau pe străzile înguste din cartier și atingeau turlele vechii biserici abandonate.

Christine asculta ca vrăjită și refuza să dea mai încet, până când toți locatarii casei s-au văzut nevoiți să-i îndure operele ca acompaniament muzical perpetuu al cotidianului lor.

*

Sălbăticirea a început odată cu intrarea libertății în casa familiei din Tbilisi. Odată cu nașterea lui Elene. Odată cu primele ei sunete.

Plantele au simțit și au crescut frenetic în grădină. Încetul cu încetul au pătruns și în casă. Până și mobilele au început să scoată sunete ciudate și tot soiul de păsări își țineau adunările în pod. Fluturi și cosași verzi intrau în casă, pisici vagabonde îi dădeau târcoale, au fost zăriți până și jderi și veverițe.

Casa a respirat ușurată. Plesnea din toate încheieturile, lepădând corsetul strict care o

încinsese atâția ani, începea să trăiască. Zgomotos, expansiv, tangibil și vizibil.

Pe locatarele mai în vârstă nu părea să le deranjeze această sălbăticire, dimpotrivă: păianjenii și fluturii erau bineveniți, bucățile de tencuială care cădeau uneori din tavan rămâneau pe jos, plantele nu mai erau tăiate, până și broaștele care se instalaseră în fântână au fost lăsate în pace. Praful care se depunea pretutindeni nu era șters. Stasia a mai cumpărat și un papagal gri african pe care l-a botezat Goya. Nimeni nu se ocupa nici de vasele și abajururile care-i cădeau victimă lui Goya în zburătăcirile sale.

Doar pe Nana o enerva părăginirea care avansa rapid și doar ea i se împotrivea cu toate mijloacele. Fugărea pasărea gălăgioasă, curăța și freca zilnic, ascundea plăcile de gramofon lăsate vraiște, pentru a scăpa de expunerea perpetuă la muzica lui Christine. Depunea eforturi să aibă o casă care să arate îngrijit, vâna paraziții, alunga pisicile și le arunca broaștelor otravă în fântână. I se plângea lui Kostia la telefon, se lamenta de bizareria mamei lui și de pasivitatea provocatoare a lui Christine. Să stea el de vorbă cu ele, nu-i dădeau un exemplu bun fetiței. Elene va crește în haos, nu putea ieși nimic bun din asta. În condițiile părăginirii casei și delăsării celor două surori, Nana s-a hotărât să nu se mai întoarcă la universitate, să-și amâne deocamdată doctoratul și să se dedice în exclusivitate rolului de mamă.

Bunicul meu înregistra de la distanță această evoluție, din moment ce nu putea fi influențată, dar pentru Nana era o povară cu care avea să se lupte toată viața. Deși Kostia, ca răspuns la văicărelile ei, se grăbea să trimită de fiecare dată bani pentru ca încăperile să fie retapetate, țevile să fie reparate și să se achiziționeze un balansoar Hollywood pentru grădină, deși Nana angajase chiar un grădinar care să stăvilească o dată pe săptămână proliferarea plantelor – casa reușea totuși să se

transforme treptat într-un sălaș al elfilor, de parcă abia acum și-ar fi descoperit adevărata menire și avea de gând s-o savureze din plin.

Mamei mele i-a făcut posibilă o copilărie pe un tărâm vrăjit. De cum o lăsa Nana în grija bunicii și a surorii bunicii – deși nu-i făcea nicio plăcere, fiindcă nu se putea bizui pe stilul lor de educație –, lumea lui Elene devenea o lume fără restricții, în care putea să se joace cu papagalul, să se tăvălească în noroi, să spargă vase, să se cațere și să se zbenguie, să mănânce dulciuri, să o tragă pe Christine de păr și să se schimonosească împreună cu Stasia. În acest loc fermecat, împreună cu cele două doamne în vârstă, totul părea posibil, imaginabil, fezabil. Aici nu mai existau obstacole și nimeni nu putea fi mai fericit decât o copilă liberă să facă orice.

*

În 1956, la al XX-lea Congres al Partidului, într-un discurs confidențial și totuși devenit celebru, noul prim-secretar al Comitetului Central, Nikita Hrușciov, l-a criticat aspru pe Generalisim și a rostit fățiș cuvântul „crime” în contextul brutalelor epurări ordonate de predecesorul său. A vorbit despre „distrugere în masă” și „execuții fără proces”, a vorbit și despre propria răspundere, iar în încheiere a întrebat: *Cum putem să ne prefacem că nu știam ce se întâmpla?* Se spune că s-ar fi așternut o tăcere mormântală, aproape toți cei prezenți, inclusiv prim-secretarul, participaseră cu un zel impresionant la aceste arestări și execuții. Dar simpla numire a celor petrecute în realitate era atât de ieșită din comun, încât, în acel moment, a pus sub semnul îndoielii toate legile, structurile și aranjamentele interne. Până atunci, în URSS, trecerea sub tăcere și tabuizarea anumitor practici politice însemnase stabilitate pentru țară. Acum nimeni nu știa ce va urma.

Când discursul acesta a devenit cunoscut, studenții au ieșit să demonstreze pe străzile din

Tbilisi. Lumea era șocată, se simțea ofensată. Identitatea națională era pusă la îndoială, marele compatriot care pacificase vreme de decenii nesfârșitul imperiu rus era declarat criminal. Până și oameni ai căror părinți și bunici căzuseră victimă compatriotului lor nu suportau adevărul, deși ar fi trebuit să-l cunoască de mult. Era nemaipomenit ce putea să spună bădăranul acela ucrainean. Au năvălit pe bulevarde și străzi, au încercuit universitatea, au blocat intersecțiile, s-au răsculat împotriva adevărului. Căci victimele deveniseră de mult făptași, iar făptașii, victime.

Sistemul își cerea în continuare tributul, domnea frica de amintiri, de concluzii, fiindcă te puteau arunca în abis, îți puteau sluți viața în asemenea hal încât să-ți devină de nerecunoscut, toate acestea ar fi sporit la infinit ura de sine. Și ce să faci acum cu afurisitul acesta de adevăr?

Când forțele de securitate s-au opus studenților, aceleași forțe care nu mai demult de câțiva ani combătuseră acest adevăr, a devenit evident că adevărul va rămâne găunos, fără consecințe serioase. Va aduce poate câteva destinderi și va crea câteva spărturi prin care să-ți poți privi viața dintr-o altă perspectivă, dar cine-și dorea asta? Ce să fi făcut cu această perspectivă, decât să te supui adevărului până te va îngropa sub el?

Indescriptibilul ridică întotdeauna un zid fortificat în jurul descriptibilului, Brilka.

Comitetul Central începuse să dea semnalul unei schimbări temerare care avea să intre în istorie sub denumirea de „dezghețul lui Hrușciov”. Eu cred că acest moment din istoria Uniunii Sovietice a fost unic, ireversibil – și la fel de unic a fost modul în care nu s-a profitat de el. S-a optat pentru ceea ce era deja verificat. În schimb, ar fi trebuit încurajată mândria lui Hrușciov, ar fi trebuit lăsat să mai facă o vreme pe eroul și eliberatorul, ar fi trebuit să se mai aștepte o vreme căință și penitență de la mai-mari și poate ar fi urmat reforme cu adevărat

viabile. Reforme care ar fi prins rădăcini, nu interdicții ridicole, deghizate în reforme.

Cenzura presei a slăbit, s-au tipărit cărți care până atunci fuseseră interzise, s-a îngrădit puterea forțelor de securitate, s-a interzis tortura, s-a auzit o muzică nemaiauzită până atunci, s-a dat cuvântul unor oameni muți până atunci. S-au închis gulaguri, s-au eliberat deținuți politici, s-au achitat sute de mii de oameni. S-au construit cartiere noi, mulți s-au mutat din mizerabilele locuințe cu acces comun, au primit băi, toalete, bucătării proprii; un lux de neimaginat până atunci. Au primit insulițe de spațiu privat, iar oamenii s-au arătat recunoscători pentru fărâmele de libertate care le-au fost azvârlite.

Dar pașii către libertate erau numărați. Fiindcă puterea se dovedește întotdeauna mai dulce decât căința. Și, cu cât dispărea al XX-lea Congres în negura trecutului, cu atât mai dulce era ispita de a demonstra iarăși forța, de a-i da o nouă strălucire.

Când valul de revolte a ajuns în Europa de Est și studenții maghiari au ieșit în stradă într-o revoltă colectivă pentru a-și exprima public furia, s-a recurs la metodele verificate și sângele a reînceput să curgă.

În Partid domnea frica de a nu pierde controlul, șurubul trebuia strâns la loc, s-au proferat amenințări, s-a convocat armata, iar toți cei care crezuseră în reforme și ieșiseră în stradă au fost rapid întorși din drum. Și iar s-a instaurat „pacea” în vastul imperiu.

*

Nana a plecat cu Elene la „marea rece” din nord, așa avea ea să numească toate mările care nu erau cea Neagră. Nu mai fusese niciodată acolo, vizita întâia oară lumea lui Kostia. A intrat în frumosul apartament al soțului ei, situat într-un imobil vechi, care era amenajat auster, dar cu gust, după cum a constatat Nana. A savurat lungile plimbări pe promenadă, priveliștea portului seara târziu. S-a

minunat de zmeurii și afinii care mărgineau drumurile de țară, când ieșeau cu Volga lui Kostia din oraș, pentru a petrece sfârșitul de săptămână în dacea vreunuia dintre amicii săi sau a se delecta cu fierbințeala saunei rusești. S-a bucurat de concertele de muzică clasică din Kislovodsk, unde au făcut o cură de apă termală și au petrecut un sfârșit de săptămână prelungit.

S-a bucurat de posibilitățile și prestigiul pe care le atrăgea după sine înaltul rang al soțului, atenția lui neîngrădită, cadourile, serile liniștite împreună, rare, dar cu atât mai prețioase, mic-dejunurile și cinele în doi. A savurat grija lui față de Elene, încântarea lui, căci Kostia s-a dovedit un tată înnebunit după fiica sa bucălată și zglobie, mândru și plin de afecțiune. Nana se tot întreba dacă toate acele seri în trei, plimbările lungi pe malul mării reprezentau fericirea și dacă acesta era sentimentul iubirii.

Se străduia din răsputeri să fie o soție bună și să-și înăbușe resentimentele față de Stasia și Christine, atât de rupte de lume. O făcea din respect față de soțul ei și dorea să fie o mamă bună pentru Elene, o mamă care stabilește limite și reguli clare, care-i dăruiește suficientă atenție. A încercat chiar să se intereseze de munca soțului, deși îi venea greu.

Dar ceva o năpădise de la nașterea lui Elene, ceva plumburiu, melancolic, care parcă nu se potrivea deloc cu firea ei. De când trăia împreună cu soacra ei bizară și sora acesteia, de când făcea parte din această familie, o cuprinsese o ciudată gravitate; și nu-i plăcea, parcă nu se mai recunoștea pe sine.

Kostia era desigur un soț bun, cel puțin așa ziceau toți cei din jur. Nu o bătea la cap, ba chiar îi făcuse voia, o lăsase în țara ei natală, nu o adusese aici, pe meleaguri străine, deși ar fi fost dreptul lui. Îi înlesnea o viață bună, era atent, galant, un tată nemaipomenit – și totuși în unele zile, când Kostia

lucra în administrația portului sau pe vreuna dintre navele comerciale, ea se simțea ca paralizată, ciudat de apatică, de parcă familia i-ar fi înlăturat toate rezistențele, de parcă, trăind cu cele două surori rupte de lume, ar fi cedat de bunăvoie răspunderea pentru propria viață. Propriile strădanii îi apăreau uneori lipsite de sens: aspirația ei către ordine, claritate, dorința de structuri solide.

*

— Voi nu vorbiți niciodată despre trecut, Kostia, de ce? Nici maică-ta, nici mătușă-ta, nici tu. Știu atât de puține lucruri despre voi. Recent am descoperit în pod o cutie cu poze vechi. Nu aveți nici măcar un album de familie. E cam ciudat.

Se plimbau pe plajă într-o după-amiază liniștită. Kostia i-a zâmbit lui Elene, care desena figuri în nisipul umed și nu prindea nimic din conversația lor, atât de absorbită era de ocupația ei.

— Mi se pare tare drăguță, un coleg întâlnit ieri la prânz a tot repetat asta. Ție nu ți se pare că Elene este un copil de o frumusețe ieșită din comun? a întrebat Kostia, în loc să răspundă la întrebarea ei.

— Vezi, voi mereu schimbați subiectul, voi toți, de parcă ar fi o tradiție de familie.

— Ce vrei să știi, hai, întreabă-mă.

Kostia era iritat.

— Tu ești fericit? Nici măcar nu știu dacă ești fericit. Cu mine.

— Asta nu se întreabă, Nana. Asta se simte.

— Dar ești mereu atât de… hm, stăpânit.

— Dar tu nu ești?

— Nu știu.

— Nu știi?

— Nu.

— Sună cam naiv, știi asta, da?

— Atunci e naiv, Dumnezeule, ce să zic. Nu știu *cum* e.

— Vezi? Îi acuzi pe alții de ceea ce este, de fapt, problema ta. Tu ești nemulțumită. Eu nu te rețin de

la nimic, nu te îngrădesc cu nimic, nu-i așa? Nu-i așa?

— Așa-i.

— Atunci întreabă-te de ce ești nemulțumită. Avem o fetiță minunată, avem o viață bună, avem…

— Da, știu. Ai dreptate. Îmi pare rău.

Exact în acel moment, Elene termina de desenat o față rotundă, cu două puncte în chip de ochi, o gură lată și niște bucle dese, și a exclamat entuziasmată:

— Kitty!

Kostia și Nana au amuțit brusc și s-au dus la fata lor, care le arăta părinților săi, încântată și mândră, opera ei de artă și a ridicat privirea, așteptându-le aprobarea.

— Asta de unde a mai scos-o? Sigur a auzit de la cineva. Ați vorbit cumva despre ea, în casă? Știi că nu e bine, iar mama ar trebui să știe cel mai bine acest lucru. V-am rugat de atâtea ori, e un subiect… s-a uitat Kostia la soția lui, care clătina nedumerită din cap.

— *Eu* nu am vorbit niciodată cu ea despre sorăta.

— Dar nu se poate s-o fi născocit, nu?

— Elene, scumpete mică, cine e acolo? Hai, mai zi o dată! Pe cine ai desenat tu? s-a aplecat Nana spre fiica ei.

Satisfăcută, Elene repeta întruna numele:

— Kitty. Kitty. Kitty.

*

În noaptea aceea, stăteau în patul masiv de stejar și tăceau. Kostia se întorsese cu fața la perete și Nana își ținea ochii închiși, cu speranța că se va elibera de toate întrebările și toți nervii. Până la urmă n-a mai suportat, s-a ridicat în capul oaselor și a aprins o veioză.

— Unde e? Tu știi unde e.

— Nu știu.

— Ba știi. Tu ai scos-o din țară. Spune-mi.

— Nu știu și te rog încetează, nu vreau să discutați acest subiect în prezența fiicei mele. M-ai înțeles?

În tonul lui se strecurase ceva glacial, ceva ce Nana nu mai remarcase la el, ceva ce nu suporta contradicția.

— Ce-a făcut? Ce ți-a făcut?

— Ți-am spus să încetezi!

A strigat atât de tare, încât Nana a tresărit și și-a dus mâinile la urechi. Niciodată nu mai țipase la ea. Nanei i s-a făcut frică de bărbatul cu care împărțea patul, care-i făcuse un copil într-o noapte fără lumină și care, în toate nopțile de dragoste ce au urmat, nu a scos nici măcar un sunet. I s-a făcut frică de tăcerea care o înconjura și de propria neputință, care punea treptat stăpânire pe ea.

— Ce ai? a întrebat Nana încet, apoi s-a ridicat, a venit pe partea lui și s-a așezat pe marginea patului.

— Nu am chef să privesc înapoi.

— Dar, Kostia, nu se poate trăi așa.

— Trebuie. Altceva nu are sens.

Nana, iritată și depășită de situație, i s-a aruncat bărbatului său de gât, cu speranța că-l va putea înmuia cu tandrețea ei, el a cedat, a lăsat-o să-l sărute și să-l strângă în brațe și, în cele din urmă, s-a întins peste soția lui moale, care devenise mai plină de la nașterea fiicei lor, mai rotundă, mai mlădioasă, care mirosea a stafide și pâine proaspătă, căreia-i ajungea părul până la talie. Soția lui, încă tânără, radioasă, plină de viață și care acum stătea întinsă sub el, plină de întrebări. I-a ridicat cămașa de noapte, cealaltă mână s-a întins spre noptieră, a stins veioza, ca de fiecare dată când avea de gând să facă dragoste cu ea.

— Lasă lumina aprinsă, a șoptit Nana și a primit drept răspuns un nu clar și apăsat.

Nu l-a contrazis. El bâjbâia pe corpul ei, îi pipăia burta, pieptul, gâtul; ca de fiecare dată când făceau dragoste, părea oarecum distant, cam

energic, cam absent. Mai demult, Nana acceptase genul acesta de apropiere ca pe ceva normal, firesc; crezuse că așa se cuvenea. În fond, nu avea termen de comparație, dar avea destulă intuiție pentru a-și da seama cu timpul că jocul iubirii trebuia să însemne mai mult decât mișcările grăbite, năvalnice ale bărbatului ei, mai mult decât actul ce se desfășura mereu la fel, mai mult decât mutenia aceasta.

L-a împins de pe ea, s-a așezat deasupra, i-a înlăturat tandru mâna de pe spate și a început să-i sărute corpul ferm, viguros. Își tatona calea, îi explora fiecare bucățică de piele, fiecare cicatrice, fiecare curbură fină, fiecare impuritate infimă, fiecare aluniță și fiecare adâncitură. Spera ca plăcerea să-i smulgă secretele, ca sentimentul acesta, care brusc o năpădea mai intens decât oricând, să-l înmoaie și pe el; își dorea atât de mult răspunsuri, își dorea atât de mult să ajungă în noaptea aceasta să-l cunoască cu adevărat, să-l vadă cu adevărat, să poată privi tot mai adânc în el. Își dorea atât de mult ca el, în sfârșit, să-și uite disciplina de fier, stăpânirea de sine și controlul și să o însoțească în căutarea necunoscutului, pe drumuri noi. Trebuia să se detașeze, să dezvăluie ceea ce ținea ascuns, măcar o dată trebuia să uite de sine în brațele ei!

A continuat, căutând locurile care să-l facă mai accesibil. Și o vreme părea să fi găsit calea, fiindcă el nu i s-a opus. A lăsat-o să-l exploreze, respira greu, a închis ochii, a apucat-o fără nicio delicatețe. Ea și-a învins rușinea – nerostită, dar care trasa limite atât de clare – și s-a urcat deasupra lui. Ceva îi spunea că genul acesta de pasiune, descătușarea, îi erau familiare lui Kostia. În același timp, înțelegerea acestui lucru a înspăimântat-o, fiindcă simțea cât de puțin avea ea de-a face cu această dezinhibiție a lui. Și, în vreme ce Kostia, cu ochii strâns închiși, își dezvăluia în fața soției sale plăcerea pe care ea trebuia s-o

primească în numele alteia, Nana și-a dorit să nu fi pornit niciodată pe această cale, fiindcă acum nu se mai putea întoarce, nu se mai putea ascunde de ceea ce înțelesese în această noapte. I se dezvăluise crud și irevocabil că iubirea bărbatului ei nu-i aparținea.

În noaptea aceea a înțeles că, în adâncul său, Kostia nu era capabil să uite, că se agăța într-un mod bolnăvicios de fiecare amintire din trecut și că tocmai de aceea le tot cerea altora să uite. Avea să mai treacă o vreme până când Nana să afle că el era fără astâmpăr, căuta nestăpânit un punct între mare și orizont în care să fi fost posibilă o întâlnire a trecutului cu prezentul și că imposibilitatea de a ajunge vreodată în acel punct îl împingea în brațele tandre ale unor doamne frumoase, parfumate.

După noaptea aceea din orașul-port nu prea a mai contat pentru ea.

Avea s-o mai încerce un regret, o împunsătură slabă, fără să mai fie însă în stare să sufere sau să se împotrivească în vreun fel. În acel moment acceptase deja, ca parte integrantă a vieții ei, indiferența față de anumite lucruri. În curând avea să-i crească o carapace, în sensul literal al cuvântului. Fiindcă, după întoarcerea acasă de la „marea rece”, Nana a început să se îngrașe, puțin câte puțin, aproape imperceptibil, până când circumferința ei i-a împrejmuit cu un zid toate sentimentele.

*

Datorită prietenilor influenți ai lui Amy, Kitty a reușit să primească dreptul de ședere și un permis de muncă valabil mai curând decât crezuse. Numărul spectatorilor din clubul de jazz creștea constant, iar Amy făcea neobosită o adevărată campanie de propagandă pentru protejata ei. Alte cluburi au abordat-o pe minunea secretă venită din socialism. Curând, Kitty a ajuns să câștige destui bani pentru a-i plăti lui Amy o chirie cu mult mai mică decât prețul pe care l-ar fi putut cere pentru

apartament, dar care era ca un balsam pentru mândria atinsă a lui Kitty. După anii de secetă de la Praga au urmat anii de înflorire muzicală. Kitty compunea și cânta, o punea pe Amy să-i traducă textele și, până la urmă, a semnat chiar un contract cu binefăcătoarea ei; Amy era de-acum impresara lui Kitty. Dorea să-i facă rost cât mai curând de un contract cu o casă de discuri. Încerca neobosită să-și convingă compatrioții ce bine era să ajute o refugiată talentată și iubitoare de libertate din lagărul dușman și să-i ofere posibilități adecvate. Și-a etalat talentul organizatoric și a plănuit cariera lui Kitty în cele mai mici amănunte.

Kitty însăși era doar mulțumită că avea atât noroc și oameni binevoitori în jur, că se putea ocupa de muzica ei și astfel mai câștiga și bani, nu aștepta mai multe de la viitor și privea cu scepticism tentativele ambițioase ale lui Amy de a face din ea o vedetă. Dar a constatat cu o dureroasă părere de rău că-i era dor de *voce,* ale cărei apeluri se răriseră; nu mai depindea de ajutorul lui. Vorbeau doar despre strictul necesar, el o asigura că familia ei era bine, îi povestea, în general, despre situația politică din patrie și – ca de obicei – nimic despre sine.

Amy se obișnuise între timp cu aceste apeluri, nu punea întrebări când Kitty se retrăgea pentru a purta o discuție în limba maternă. La început o deranjase, mai ales fiindcă nu voia să-i dea nicio explicație. Între timp le-a acceptat ca parte integrantă a trecutului lui Kitty, la care aceasta oricum refuza accesul; căci Amy, care observase de multe ori cum relata Kitty povești alternante și contradictorii, ajunsese să înțeleagă cum se proteja ea. Nu vorbea niciodată despre motivele reale ale fugii sale și doar sporadic despre familia ei. În afară de aceasta, Kitty era de obicei bine dispusă după aceste apeluri și se punea imediat pe compus; lucru de care profita, în fond, și Amy.

Kitty se așezase și astă-seară plină de speranță lângă telefon. El nu lipsea niciodată de la o convorbire, lui Kitty îi plăcea că se putea bizui pe el. Își preparase un gin tonic și aștepta vocea blândă, liniștitoare, atât de familiară. Erau zile când avea un chip în fața ochilor, își imagina un bărbat înalt, sigur de sine, cu trăsături delicate și păr des, ondulat. Vocea aceasta merita un corp pe măsură.

— Mă bucur că ați sunat! Ora 19 fix. Îmi place că sunteți punctual.

I-ar fi plăcut să renunțe la pronumele de politețe și să se tutuiască pur și simplu.

— Și eu mă bucur să vă aud.

A simțit o ușoară stinghereală la celălalt capăt al firului.

— Mă veți mai suna?

— Dar nu vă sun?

— Și când nu va mai trebui?

— Dacă vreți.

— Vreau, da. Mă tem să nu încetați.

— Vă voi suna cât veți avea nevoie de mine.

— Nu e doar asta.

— Dar ce este?

— Nu știu. Mi-ați devenit… important.

— Vă mulțumesc. Mă gândeam să vă mai dau câteva sfaturi privind noul dumneavoastră permis de muncă…

— Nu vreau să vorbesc acum despre asta. Pot să vă întreb ceva?

— Sigur că da.

— Sunteți aici? În același oraș?

— Ce vă face să credeți?

— Sunteți aici.

— Știți că, din păcate, nu pot să vă…

— Nu face nimic. Vă plac castanele? Am văzut astăzi castane. Mie-mi plac tare mult. Îmi amintesc de casă, de copilărie. Andro și cu mine… când eram mici, le adunam.

— Da, îmi plac și mie.

— Și ce vă mai place?

— Îmi place muzica. Îmi place și muzica dumneavoastră.

— Dar nici măcar n-o cunoașteți.

— Ba da. O cunosc.

Kitty a stat să se gândească. Bineînțeles că era aici, la Londra. Împărțeau același cer, aceleași străzi, aceleași stații și fețe. Împărțeau aceeași ploaie și același soare. Era un gând consolator. Poate fusese printre spectatorii ei din club, deși nu și-l prea putea imagina pe acest domn distins în ambianța aceea.

— Mi-aș dori atât de mult să știu de ce faceți toate acestea. Și cum vă numiți.

— Numiți-mă cum doriți, v-am mai spus. Voi primi bucuros numele dumneavoastră.

— Nu prea reușesc, parcă niciun nume nu se potrivește… destul de bine.

L-a auzit cum râde, râdea rareori.

— Cu dumneavoastră e totul în regulă, Kitty? a întrebat el și vocea îi era iarăși stăpânită.

— Nu știu. Mă simt derutată.

— Ce vă cauzează starea aceasta de derută?

— Și asta îmi place la dumneavoastră. Felul cum vă exprimați, cum ați spus adineauri: *Ce vă cauzează starea aceasta de derută.* E fermecător. Am impresia că sunteți un visător, iar între mine și visători a existat întotdeauna o mare afinitate.

— Mă simt onorat.

— Cred că m-am îndrăgostit.

— Dar e minunat.

Glasul lui nu trăda bucurie. Părea foarte serios.

— Nu e minunat. Mă simt ca o proastă, ca o fraieră și nu vreau să fiu așa.

— Dar de ce nu? Circumstanțele vă sunt potrivnice?

Sigur mustăcește, i-a trecut prin minte lui Kitty. Nu voia să aprofundeze subiectul, deși tânjea să discute despre acest lucru.

— Ce n-aș da să vă pot vedea acum, a spus Kitty.

Din nou, tăcerea iritată de la celălalt capăt al firului.

— Faceți ce credeți dumneavoastră de cuviință și nu vă mai gândiți la circumstanțele potrivnice. Aproape toate circumstanțele pe care le considerăm potrivnice ni se par ulterior caraghioase, nu credeți?

*

În după-amiaza aceea somnambulă, cu Billie Holiday în fundal, Kitty părăsise atelierul lui Fred cu un *Nu* răspicat. Se lovea de propriile granițe când începea să se gândească la Fred cea roșcată. Era captivă în sine. Plecase în fugă fiindcă nu dorise să mai depășească alte granițe. Odată cu trecerea granițelor de stat capitulase în fața tuturor celorlalte. Se temea de consecințele lui *Nu,* dar și mai mult de consecințele unui *Da* imaginabil. Se temea să părăsească lumea care-i fusese prezentată drept singura permisă și care era împărțită în bărbați și femei. Se temea să nu piardă protecția lui Amy.

În după-amiaza aceea, Kitty se hotărâse să se stabilească, să nu mai hoinărească, știind prea bine că cea căreia tocmai îi întorsese spatele nu plănuia să se stabilească vreodată. Știind prea bine că avea de-a face cu o libertină, o cabotină, o dansatoare pe sârmă.

Se întorsese sub aripa protectoare a binefăcătoarei ideale, pentru care cariera ei devenise unicul *raison d'être.* Iar Kitty nu era pregătită să-i răpească asta.

*

La două săptămâni de la vizita în atelierul lui Fred, Kitty și-a găsit binefăcătoarea în salonul spațios și încărcat, prăbușită pe canapea și cu pieptul cutremurat de hohote dramatice. Când a întrebat-o cu prudență care era motivul lacrimilor sale, Amy i-a răspuns că Fred pleca în America și

nu știa când se va întoarce. Fred acceptase oferta unui fabricant de textile din Boston, de a-l ajuta să achiziționeze lucrări de artă și să deschidă o galerie în care va putea să-și expună și ea lucrările. Renunțase la atelier și-i lăsase lui Amy un mesaj mâzgălit pe un șervețel, în care promitea că-i va trimite curând vești; până atunci poate își va permite să o invite să petreacă un sfârșit de săptămână în Hamptons, la vară. Ca post-scriptum adăugase salutări „protejatei tale mici și sperioase, care, din păcate, nu știe să se aprecieze". Amy i-a aruncat lui Kitty șervețelul la picioare cu un gest dramatic.

Absența lui Fred avea să dureze doi ani și, în pofida dorului de ea – trăit de Amy pe față și de Kitty pe ascuns –, avea să le aducă pe cele două femei într-o formă de zile mari. De parcă Fred Lieblich ar fi bănuit sau chiar ar fi dorit asta, de parcă le-ar fi cedat terenul adoratelor ei.

Kitty lăsase în urmă eșecul estic, acum începea reparația vestică. Asta a decretat Amy când i-a aranjat înregistrarea primului album în limba engleză, *You and I.* Accentul era semnul său distinctiv, să nu scape în niciun caz de el, spunea Amy. Cântecul a răsunat în eterul englezesc, iar Kitty a fost invitată să dea interviuri la radio, întotdeauna însoțită de impresara ei, Amy. Kitty primea oferte de la cluburi mult mai selecte decât clubul ei de jazz. Amy a început să se gândească la primul mare concert. Kitty le povestea cu mare râvnă jurnaliștilor despre trecutul său trist, câte o versiune pe care i-o încropea Amy; după spusele lui Amy, cu cât era mai tristă povestea, cu atât erau mai mari șansele de a i se acorda cetățenia.

Epoca *rockabilly* era în toi, cu Elvis și rock-and-rollul în ascensiune – iar Kitty, care nu aparținuse vreunui gen sau stil muzical, s-a făcut treptat remarcată pentru puritatea estică și polifonia natală, pentru muzica sa care sublinia întotdeauna forța melodiei.

Kitty: pe ale cărei urme ai plecat tu, Brilka, căutându-te pe tine și, în același timp, refuzând să fii tu însăți – de teamă că nu te vei putea elibera de toate fantomele care ne urmăresc în căutarea unui nou început pentru povestea ta, care avea să devină parte din a mea.

CARTEA A CINCEA

Elene

Eu, dinochii albiși orbi, trimit la cer și u

Când a început Războiul Rece, Hrușciov a triplat bugetele pentru dezvoltarea armelor nucleare și a flotei sovietice de submarine.

Cursa spațială dintre SUA și Uniunea Sovietică era în plină desfășurare, iar certitudinea de a deține bomba atomică dădea superstatelor un sentiment de atotputernicie. Uniunea Sovietică detonase în 1949 prima sa bombă atomică, replică fidelă a bombei americane care devastase Nagasaki. Generalisimul le ordonase oamenilor de știință să o copieze, ar fi spus că nu-și dorea *experimente.*

La ordinul lui Hrușciov, oamenii de știință lucrau acum la capacitate maximă pentru a ține pasul cu progresele competitorilor americani.

Numărul testelor nucleare a crescut amenințător de la intrarea în funcție a lui Hrușciov. În curând s-a ajuns la 80 de teste anual; între 1949 și 1990 au avut loc, doar în Uniunea Sovietică, 715 teste nucleare confirmate. Partidului nu-i păsa câtuși de puțin de consecințe, îndeosebi de expunerea la radiații. Banii pentru industria de armament au început să curgă în perioada Hrușciov. 40.000 de oameni lucrau pe șantierul naval în care au fost construite primele submarine din titan. În vreme ce restul lumii, inclusiv SUA, dispunea în perioada Războiului Rece de 159 de submarine cu propulsie nucleară, flota sovietică avea 228 de submarine.

Mândru, Kostia Jashi s-a dus la Nijni Novgorod pentru a-și da avizul asupra primului submarin cu propulsie nucleară.

*

În vreme ce papagalul Goya, Elene, bunica bizară și sora ei la fel de bizară păreau să se sudeze într-o comunitate de neînvins, Nana a început să lucreze la teza de doctorat.

Nana se străduia să fie o contrapondere puternică a celor două surori, în vreme ce ele respectau doar propriile legi, Nana cerea mai multă disciplină din partea fiicei sale, ceea ce nu reușea însă întotdeauna să obțină, fiindcă Elene dezvoltase o voință foarte pronunțată, pentru care Nana le făcea răspunzătoare pe soacra ei și pe sora acesteia.

Grădina luxuriantă, papagalul chirăitor, ariile sonore de operă, vechile mărgele și funde din camera lui Christine încurajau spiritul liber al lui Elene. Se împotrivea mamei unde putea și refuza educația ei. În lupta pentru atenția lui Elene, cele două bătrâne scoteau din mânecă un as după altul cu naturalețe, fără niciun efort. Propunerile, ofertele, lumile lor erau mai palpitante, mai magice pentru Elene decât regimul searbăd al Nanei.

Vara, când Kostia venea acasă și petreceau câteva săptămâni sub palmieri la Marea Neagră sau în stațiunile Borjomi și Sairme, simulau cu greu imaginea unei familii intacte și unite. Lui Kostia nu-i scăpa mâhnirea din privirea Elenei, iar Nana vedea și ea frământările copilei în rarele ocazii când își vedea părinții împreună. Nana se străduia din răsputeri tocmai în acele săptămâni, nu voia să-și dezamăgească fata, își dădea și mai multă silință în absența Stasiei și a lui Christine, când n-o împărțea cu nimeni, voia să-și demonstreze sieși și soțului că educația pe care i-o dădea *ea* era cea mai eficientă. Pe Kostia îl cam irita rolul ei de mamă georgiană severă, nu voia să irosească puținul timp pe care-l puteau petrece împreună cu măsuri pedagogice, ținea să savureze prezența fiicei sale, să-i facă toate poftele, s-o răsfețe, nu voia să-și dozeze afecțiunea. Drept urmare, săptămânile de vară reprezentau o adevărată probă de rezistență pentru Nana cea răbdătoare și, altminteri, atât de pașnică. Blestema în sinea ei rolul ingrat care-i revenea. Se simțea copleșită, fără apărare, neînțeleasă, nesusținută de nimeni.

Într-o seară caniculară de august, după ce soții băuseră apa sănătoasă, bogată în iod, din Borjomi și cinaseră împreună cu alți turiști, Kostia s-a oprit lângă patului nevestei cu un brici în mână, în drum spre baie, și a înștiințat-o:

— Când va sosi momentul, Elene va merge la o școală pe măsura ei și asta nu va fi în țară. Vreau ca fiica mea să beneficieze de cea mai bună educație și, datorită poziției mele, am această posibilitate și am fi fraieri să nu profităm de ea.

— Doar nu-ți imaginezi că-mi las fata de șase ani într-un oraș străin, la mii de kilometri?

— Nu vreau să discut cu tine, Nana. Te anunț la timp, pentru ca tu să te…

— Nici să nu te gândești, Kostia. Nici în ruptul capului!

— Doamne, Nana, când vrei să te trezești din letargia ta patriotică?

— Și tu când vrei să mai ții cont și de alții, nu doar de tine?

Și cu asta discuția s-a încheiat, deoarece Kostia nu i-a răspuns soției sale și s-a dus în baie să se bărbierească în liniște. În noaptea aceea, au dormit în paturi separate.

*

Elene urma să meargă la școală, iar Nana pierduse de mult bătălia pentru influența asupra fiicei sale, pe care o purta împotriva lumii de basm a Stasiei și a lui Christine; dintre două rele a optat pentru cel mai mic, în opinia ei, și a decis că era mai bine să aibă o fată rusofilă, dar disciplinată, independentă și educată, decât una sălbăticită, ruptă de lume și, în cel mai rău caz, nebună.

Stasia și Christine s-au alarmat când au aflat de planul de a o trimite pe Elene la Moscova. Au protestat, au argumentat, au amenințat, dar Nana a rămas neînduplecată și a invocat dorința soțului ei. Elene a plâns, s-a ascuns, a înjurat și a scos limba la mama ei; dar, bineînțeles, toate acestea nu au folosit la nimic. Nana a rămas fermă: copila ei nu va crește în casa aceasta, în compania a doua trăsnite. Va primi în sfârșit o educație temeinică, va învăța să se poarte ca o domnișoară, nu să zbiere ca o harpie; se va îmbrăca, va mânca și va vorbi cum se cade.

*

În penultima seară, înainte ca Nana – cu inima grea și un țel clar în fața ochilor – să plece cu fata ei la aeroport, Stasia s-a hotărât să recurgă la magia tatălui său pentru a o face să se răzgândească. După mulți ani a pregătit din nou ciocolata caldă. Cum se așteptase Stasia, mirosul a adus-o în bucătărie pe Nana, care – pe cât de neștiutoare, pe atât de neputincioasă – s-a așezat la masă și și-a privit recunoscătoare soacra. Cât ea înfuleca extaziată cu linguriță ciocolata densă,

Stasia încerca s-o convingă să n-o trimită pe Elene de acasă. Nora mai că ar fi încuviințat, atât de docilă și blajină o făcuse magica delicatesă. Dar în acel moment Elene a intrat neobservată în bucătărie, într-o pijama galbenă, trezită probabil de cea mai fermecătoare aromă din lume și, înainte ca Stasia s-o oprească, își vârâse deja degetul în ceașca mamei ei și apoi în gură. Stasia a încremenit, a închis ochii și a sperat la un miracol. Un miracol care să facă acel moment reversibil. Dar asemenea miracole nu există, Brilka.

În noaptea aceea, Stasia a zăcut trează în pat și a implorat toți zeii cunoscuți și necunoscuți să o cruțe de blestemul ciocolatei pe copila aceasta minunată, pe care ea o iubea atât de mult.

A doua zi pe seară, în timp ce Elene – însoțită de văicărelile Stasiei – își îndesa în valiză ciorapi și chiloți, s-a auzit soneria. Stasia, încă abătută din pricina incidentului din seara precedentă, s-a dus la ușă și a încremenit: în fața ei stătea Andro Eristavi, chel, cu o barbă lungă și deasă. Ținea de mână o copie a sa – aceiași cârlionți, dar bruneți, aceiași ochi, dar mai colorați, aceeași statură, dar mai voinică. Doar nasul băiatului era mai mare, iar buzele mai pline.

O vizită ca un semn de rău augur. Conștiința Stasiei s-a războit o clipă cu rațiunea ei, în fața ochilor i-a apărut mama lui Andro, care o ruga să-i arate băiatului său o lume mai bună. I s-a aruncat lui Andro de gât și i-a acoperit fața de sărutări, de parcă ar fi avut aceeași vârstă ca băiatul pe care-l ținea el de mână. Elene, bucuroasă că vizita neașteptată o scăpase de trista îndatorire de a-și face bagajele, s-a repezit la Mikha și l-a studiat în maniera ei voluntară și simpatică.

Au pus masa, iar Andro și Mikha s-au așezat între Stasia și Christine. Ședeau tăcuți, cu capetele plecate, de parcă nu s-ar fi cuvenit să se afle acolo. Băiatul – spre deosebire de Elene, care nu-și putea ține gura în timpul mesei și turuia despre tot ce-i

trecea prin minte – își mânca deja ca un adult chiftelele tăiate mărunt și mulțumea de fiecare dată când i se oferea ceva.

După masă, Elene a sărit în picioare și l-a tras pe Mikha după ea, voia să-i arate grădina și să i-l prezinte pe Goya. La cafeaua turcească, Nana și-a cerut scuze și s-a ridicat de la masă, mai avea diverse lucruri de pregătit înainte de plecare. Rămas singur cu Christine și Stasia, Andro a putut în sfârșit să abordeze motivul vizitei sale.

— Vreau să-l trimit la școală în oraș. Există un program pentru copiii de colhoznic deosebit de înzestrați, iar Mikha e isteț. Știți că eu nu primesc permis de ședere, dar, dacă l-ați lua la voi pe Mikha…

A urmat o pauză mai lungă. Stasia și-a pus apoi o mână pe mâna lui Andro și a dat din cap înțelegătoare.

— Sigur că da, a spus, având încă imaginea lui Sopio în fața ochilor.

Acum pricepea ce șansă avea să-și facă datoria față de Sopio și să îndrepte cu Mikha ceea ce greșise cu Andro.

Christine și-a dres glasul, părea mirată de decizia rapidă a surorii ei, să iei așa, tam-nesam, un copil străin în casă. Fiindcă ele mai eșuaseră o dată, jalnic. Andro a cuprins-o timid pe Stasia și a sărutat-o pe umăr. A fost un gest trist, care vădea în același timp cea mai profundă smerenie. Stasia a simțit ușurare. Andro s-a ridicat brusc, de parcă ar fi vrut deja să plece, s-a așezat la loc, trăgând agitat de tivul feței de masă.

— Ce mai face Kitty? Unde e?

Stasia și Christine au încremenit. Au vrut să obiecteze. Să spună că era mai bine să nu abordeze acest subiect, că nu știau nici ele, sufereau din pricina poverii de a nu ști și făceau tot posibilul pentru a nu înnebuni de grijă, din moment ce Kostia nu le spunea nimic, aflaseră doar că era în Anglia, în siguranță. În loc de asta, ochii Stasiei s-

au umezit, apoi a început să suspine înăbușit, cu lacrimile prelingându-i-se pe obrajii supți. Nici Andro, nici Christine n-au încercat s-o consoleze, fiindcă o mamă care și-a pierdut fiica nu poate fi consolată. Din grădină s-au auzit râsetele cristaline, voioase, ale lui Elene și gâfâielile lui Mikha.

A doua zi dimineață, Nana a călătorit cu Elene la Moscova. Liuda, bătrâna menajeră, pregătise locuința lui Kostia din bulevardul Nikitski pentru primirea micuței prințese. De acolo va fi trimisă Elene, începând din 1 septembrie, la una dintre școlile de elită, în băncile cărora ședeau copiii funcționarilor de stat, ai directorilor și ofițerilor superiori. Și în aceeași zi de 1 septembrie, Mikha va ieși din casa de pe colina Vera și va merge în clasa întâi la o școală obișnuită din Tbilisi.

*

Elene a urât Moscova de la bun început, dar, în primul rând, și-a urât școala. Își ura uniforma din stofă de lână grea, maro, șorțul imaculat, aspru și scrobit, funda albă din păr, își ura profesorii severi și colegii care erau cu toții altfel decât ea. Își ura părinții care o aduseseră aici și ura clima rece, cenușie, a orașului imens și cenușiu.

Ura coridoarele mohorâte, cu pardoseală de marmură, din înalta clădire a școlii, aflată nu departe de parcul numit astăzi Gorki. Îl ura pe șoferul tatălui ei, care o ducea și o aducea în fiecare zi de la școală. Ura paradele de la sfârșitul fiecărei luni, în onoarea socialismului și a Partidului, ura până și duminicile, când tatăl ei își lua liber și încerca să-i vorbească de parcă ar fi fost adultă, de parcă ar fi putut aștepta acest lucru de la ea, de parcă ar fi fost suficient de mare și deșteaptă. Elene nu voia să facă pe adulta, să fie suficient de mare și deșteaptă pentru tatăl ei. Deși ținea la Liuda, care avea grijă de ea și-i pregătea mult iubitele clătite, ura și faptul că ținea la ea.

Dar, înainte de toate, ura vocea băiatului de-o seamă cu ea care, dintr-un motiv de neînțeles, îi luase locul, ura vocea lui satisfăcută pe care o auzea în fundal când vorbea la telefon cu mama, bunica sau cu mătușa ei. Ea ar fi trebuit să fie acolo, ea ar fi trebuit să fie el, să aibă viața lui.

Mikha, în schimb, iubea tot ce-i oferea viața la Tbilisi. Școala, orașul, pe cele două surori ciudate, pe Nana cea rezervată și fidelă principiilor ei, iubea atenția încărcată de vină care i se acorda; iubea dreptul de a putea fi în sfârșit un copil, căci nu mai trebuia să facă treabă în casă, să țină ograda curată, nu mai auzea tot timpul că trebuie să fie bărbat, nu pămpălău, nu mai trebuia să participe nici la ritualurile păgâne, înfricoșătoare, din satul lui natal.

Nana trebuia să admită că Mikha era cu totul altfel decât Elene, o adevărată binecuvântare în ceea ce privea atenția, bunele maniere, discreția și politețea. Era modelabil ca lutul moale, recunoscător pentru cel mai mic gest, ceda ușor, era timid și nu-i ardea de trăsnăi. Nu crea nicio neplăcere. La școală nu era foarte îndrăgit, dar primea note destul de bune și nu trebuia să i se amintească să-și facă temele. Prezența lui în casă era aproape insesizabilă. Niciodată nu se băga în discuțiile lor, nu plescăia la masă, se spăla, trecea în vârful picioarelor prin fața camerelor doamnelor și nu dădea niciuneia dintre ele vreun motiv să se plângă sau să-i reproșeze ceva. *De unde avea țărănușul acesta așa maniere?* se întreba Nana. Uneori își făcea reproșuri, se întreba dacă era o mamă bună, dacă greșise față de fiica ei, dacă fusese o greșeală să-și expună copila influenței acestor femei rupte de lume, dacă n-ar fi fost mai bine să fi plecat cu Elene la Kostia, la Moscova, cât mai era încă valabilă oferta lui de a avea o „viață de familie normală”. Îi era aproape penibil să-și mărturisească faptul că ar fi privit cu mult

mai puțină îngrijorare viitorul, dacă Elene ar fi fost înzestrată cu aceleași calități ca Mikha.

Mikha s-a lăsat cucerit din prima zi de farmecul lui Christine. Oricât l-ar fi cocoloșit Stasia și i-ar fi dat sentimentul că face parte din familie, afecțiunea lui Christine conta mai mult. Încerca să-i ghicească dorințele și toanele. Când Christine asculta *Norma,* Mikha știa că se simte bine și că-i va da voie să stea cu ea și să asculte muzica dată tare, care la început îl cam iritase și pe care, cu timpul, o găsea tot mai frumoasă și impresionantă. Când Christine asculta *Tosca,* era într-o dispoziție melancolică, iar el îi culegea flori din grădină; dacă nu voia să asculte nicio placă, era obosită sau o durea capul și el se ducea să-i pună la fiert apă pentru ceai.

Când ea venea să-l ia de la școală, deborda de mândrie că se putea plimba alături de această frumusețe distinsă. Deși la început ea era amuzată de atenția lui, îi răvășea cârlionții râdea de el, îl necăjea, cu timpul a devenit tot mai tandră. Ce-i drept, nu îi răspundea la iubirea înfiorată, visătoare, ca odinioară nepotului ei, dar în cele din urmă i-a răspuns, făcând din el un aliat, ceea ce pe Mikha l-a euforizat de-a dreptul și l-a făcut să se simtă ca un ales în împărăția ei tainică.

Inițial, băiatul a fost pentru Christine o distracție binevenită în cotidianul care devenise mai trist și mai melancolic de la plecarea lui Elene, îi plăcea și buna lui creștere, era bucuroasă de atenția lui. Consternarea cu care o privea uneori îi amintea de Kostia, de perioada de strălucire din viața ei. Îi căuta tot mai des apropierea, de parcă el i-ar fi dat ceva ce-i lipsea de mult sau nu mai fusese în stare să primească de la nimeni: sentimentul de *integralitate,* de parcă nu-i vedea vălul, masca, de parcă ar fi văzut-o întreagă.

*

O pace somnambulă, jucăușă, s-a pogorât în casă. O vreme, Nanei i s-a părut chiar mai

ordonată, mai confortabilă. De parcă sălbăticirea și delabrarea s-ar fi oprit. În sfârșit a reușit să-și încheie și teza de doctorat. O costase doi ani din viață și încă șase kilograme pe șolduri.

Liniștea aceasta era întreruptă doar de convorbirile de seară cu Moscova. Cele trei femei se adunau atunci în jurul telefonului și ascultau vocea cam distrată a lui Elene, îl ascultau pe Kostia relatându-le cum îi mergea fetei, ce mânca la micul-dejun, dacă răcise, dacă se îmbrăcase suficient de gros, dacă era bună la școală, dacă legase prietenii și așa mai departe.

În ceasurile acestea, Mikha stătea de obicei cu o carte în fostul birou al lui Ramas, unde se afla biblioteca, încercând să se concentreze asupra ei, dar tot nu se putea abține să nu tragă cu urechea. Auzea mândria din glasul Stasiei când vorbea cu nepoata ei, îngrijorarea din glasul Nanei, încântarea reținută a lui Christine. O dispoziție stranie îl cuprindea atunci.

Se gândea la munți, la casa lui natală, la pielea bronzată a mamei, la mâinile crăpate și izul de alcool din respirația tatălui, la băieții din vecini care-l considerau un bleg și i se făcea frică. Fiindcă nu voia să plece, voia să rămână acolo, să se bucure în continuare de grija nemărginită din casa aceea. Dar mai exista fata cu părul des și genunchii juliți, iar vocea ei era suficientă pentru a le smulge pe cele trei femei de lângă el și a le monopoliza atenția ore în șir; ea se afla la sute, la mii de kilometri distanță de ele, în vreme ce el era uitat într-o cameră, câteva trepte mai sus.

*

De când Elene locuia la Moscova cu tatăl ei și Liuda, nu mai făcea atâtea fasoane ca în împărăția femeilor. Mânca fără mofturi, își făcea temele, își însoțea părintele la diverse evenimente, la cinema, la teatru, la muzeu, avea un comportament mai matur, mai feminin, îi dădea tatălui ei sentimentul că avea dreptate când îi spunea Nanei că nu era

nicidecum un copil dificil, dimpotrivă, era cel mai docil copil din lume, trebuia doar să știi să-i cucerești inima.

Elene vedea cum îi scânteiau ochii lui Kostia când ea îi recita o poezie sau venea cu note bune. Îi plăcea cum se agita atunci în jurul ei. Deși uneori îl blestema în sinea ei că o adusese aici, într-o lume rece și străină, el îi era totuși singurul sprijin și substitut pentru toți cei de care-i era dor. El era bărbatul înalt pe care oamenii îl salutau pe stradă cu capetele adânc înclinate, care lua decizii importante și stătea până noaptea târziu aplecat deasupra nu știu-căror planuri, care pentru Elene erau ca niște semne criptografice.

Liuda îi citea toate dorințele din privire, nu ridica niciodată glasul, dar lui Elene i se făcuse dor de răbufnirile isterice ale Nanei, de mustrările, de instrucția ei permanentă, își dorea din nou supravegherea indolentă a Stasiei și a lui Christine. Aici, în încăperile acestea înalte, cu mobilier greoi, întunecat, pe străzile largi și în holurile de marmură nu era loc de năzbâtii, totul mergea conform planului. Al lui Kostia.

Sub comanda lui, ea trebuia să fie cel mai bun soldat. Era reticentă, dar se temea să nu-l dezamăgească. El stătea pe un piedestal atât de înalt, inatacabil, părerea sa fusese mereu decisivă pentru ea, încât nu îndrăznea să se îndoiască de el.

Elene ar fi vrut să umble, să alerge, să cerceteze, să caute și să găsească, în schimb mergea cu pași măsurați de mână cu Liuda, se așeza ca o domnișoară în automobilul mare al tatălui ei, răspundea politicos la întrebările adulților, avea grijă de jucăriile ei după cum i se cerea, îl lăsa pe tatăl ei să-i citească – de obicei cărți alese de el –, pentru ca noaptea târziu să-și îndese capul în pernă și să plângă până adormea, epuizată. Doar perspectiva vacanțelor de vară și de iarnă o ajutau să îndure toate acestea. Așteptarea zilei în care se

va duce cu tatăl ei la aeroport și vor urca în avionul spre Tbilisi.

Când ajungeau, se arunca de gâtul tuturor ca o zvăpăiată, împărțea pupici umezi, alerga, țopăia, sărea, cânta. Fiindcă acolo se simțea acasă. Nu-i mai era frică nici de mânia tatălui, pentru că regulile lui nu se aplicau la Tbilisi, unde erau mama, Stasia, Christine, Goya – care o vor proteja. Făcea dinadins pe căpoasa, pentru a pune la încercare iubirea mamei și a bunicii ei. Primea cu drag pedepsele pentru obrăzniciile sale, fiindcă orice era mai bine decât să fie obligată să facă pe adulta la Moscova.

Pe perioada vacanțelor, Mikha nu mai era în casă; tatăl lui venea și-l lua la munte. Dar rămânea totuși atotprezent: jucăriile și hainele, cărțile stivuite ordonat pe vechiul birou aminteau de el. Iar când una dintre femei o compara cu el – *Mikha e cuminte, lui Mikha îi place atât de mult prăjitura* –, în Elene clocotea furia, devenea și mai îndărătnică, și mai greu de stăpânit. Kostia avea o aversiune vizibilă față de „băiatul parazitului”, cum obișnuia să-l numească pe Mikha, și-i lua tot timpul apărarea lui Elene.

— Dar mai dați-i pace cu nătărăul ăla! s-a indignat o dată, după cină, în bucătărie.

Elene sărise de la masă și fugise afară, pentru că Stasia și Christine nu puteau cădea de acord cum prefera Mikha să-și mănânce clătitele de cartof – cu sau fără unt.

— E treaba voastră dacă-l crește-ți pe bastardul acesta aici și pe socoteala voastră, dar nu vreau ca fata mea să aibă de suferit.

— Ce vorbești?

Ochiul drept, verde ca cetina, al lui Christine, se mărise.

— Ce vorbesc? L-ați primit aici fără știrea mea, pe cheltuiala mea, să fim bine înțeleși, și nici măcar scumpa de nevastă-mea nu a catadicsit să mă anunțe.

— Kostia, te rog! l-a dojenit Stasia.

— Ce? Eu unul n-am luptat de partea fasciștilor, nu i-am băgat soră-mii în cap prostii despre libertatea capitalistă, nu am făcut un copil de care să se ocupe alții.

Tonul lui Kostia era rece, disprețuitor.

— Andro e ca propriul meu copil, ție ți-a fost ca un frate!

Stasia își abandonase mâncarea și își privea îngrozită fiul. Nana își ținea privirea în pământ, de parcă acolo s-ar fi aflat o ușă secretă care ar fi putut-o scăpa din această situație neplăcută.

Stasiei îi tremura glasul.

— Cum poți să spui așa ceva? Noi toate, da, noi toate ne străduim mereu să-ți facem pe plac, eu am acceptat cel mai mare rău, cel mai mare rău pe care i-l poți face unei mame, și același lucru i-l ceri și soției tale.

Christine se uita mirată la sora ei.

— Cum adică? Ce rău îi fac soției mele?

Glasul lui Kostia a căpătat un ton strident.

— I-ai luat-o pe Elene, numai ca să meargă la o școală rusească de elită, bineînțeles că fata trebuie să locuiască la Moscova, aici suntem în fundul provinciei, nu-i așa? Îi iei copilul, așa cum mi l-ai luat și mie pe al meu.

Stasia s-a ridicat brusc de la masă, și-a luat o țigară, bărbia îi tremura de emoție.

— Eu ți-am luat copilul? Eu? Ți-ai pierdut mințile, Stasia!

De mult nu-i mai zicea *deda.*

— Eu am garantat și am riscat totul, eu, la dracu', mi-am riscat viața, dar se pare că pentru tine nu e suficient, o fi mai simplu să iubești un trădător de țară și o ucigașă!

În încăpere s-a așternut tăcerea. Christine s-a ridicat încet de la masă și a rămas o vreme indecisă, de parcă n-ar fi știut dacă să mai stea ori să plece. Stasia stătea neclintită lângă chiuvetă, cu

țigara ei fără filtru în mână, Nana își plimba speriată privirea de la Stasia la Kostia și înapoi.

— Să nu care cumva să-i mai spui vreodată așa! Îți jur pe tot ce am mai sfânt că…

— Nu știam că mai ai ceva sfânt! a spus Kostia cu răceală și s-a ridicat de la masă.

— Nu pleca, la dracu', nu pleca! Vreau să știu și eu în sfârșit unde este, vreau să vorbesc cu fata mea. Nu mai pot să trăiesc așa!

Kostia, care ajunsese deja la ușă, s-a mai răsucit o dată și și-a privit mama.

— Eu am scăpat-o de la moarte. Nu știm unde se află, m-ați înțeles? Nu știm nimic. Nici voi, nici eu. Nu știm nimic.

Stasia a oftat. Kostia a ieșit valvârtej, Christine l-a urmat. Nana s-a ridicat încet și a început să strângă masa. Stasia nu s-a urnit, a mai rămas multă vreme așa. Când a ridicat privirea, micuța Elene stătea în prag cu un cot julit.

— M-am lovit. Din cauza prostului de Goya.

Elene cerea din privire ajutorul bunicii.

— Nu-i nimic, vino aici, îți spăl rana și pe urmă o pansăm, bine?

Și Elene a dat fuga la Stasia, cu cotul ridicat, de parcă ar fi purtat un trofeu.

Clipa zboară Ieri sus pină Unvor texalea rgă Ca

— Billie Holiday, cea mai mare cântăreață din lume, a murit acum cinci zile, poate îți cedează ție locul ei. Arăți bine!

Așa a salutat-o Fred pe Kitty, după o absență de doi ani. Într-o cămașă albă și o geacă de piele aparent costisitoare sunase la ușa casei lui Kitty din Little Compton Street. Kitty se mutase acolo de câteva săptămâni. Acum, când câștiga și ea bani, se mutase în sfârșit, cu acordul lui Amy, fiindcă, potrivit spuselor impresarei, curând va

câștiga și mai bine. Acum, când avea cetățenia britanică. Era o zi de ianuarie din 1959, cu vânt și zloată; trecuseră aproape nouă ani de când Kitty plecase din țară și, cu excepția rarelor informații de la prietenul ei anonim, nu mai avea nicio veste despre familia sa.

Fred Lieblich a intrat nepoftită în locuința luminată, trecând pe lângă Kitty cea nedumerită.

— S-a încheiat o epocă. Nemernicii n-au vrut s-o primească în spital fiindcă era de culoare. Eu nu vreau să trăiesc într-o asemenea țară.

Kitty, care se pregătea pentru prima sa apariție televizată, stătea bulversată în hol și privea după Fred, care se dusese în bucătărie.

— De unde știi unde locuiesc?

— Hai, nu fi naivă, dă-mi ceva de băut, vin direct de la aeroport, doar ce mi-am lăsat lucrurile la niște prieteni.

Fred și-a aprins o țigară.

— Curând va veni Amy să mă ia de acasă, am o apariție TV astăzi.

— Splendid, atunci o voi vedea și pe buna și draga mea Amy. N-aș fi zis că se va agita atâta pentru tine, iar engleza ta e exemplară. Splendid! Cântecul ăla al tău, nu mai știu cum se cheamă, mi-a plăcut tare mult. Cred că vom petrece o seară plăcută în trei.

— Și cum să-i explic prezența ta acasă la mine?

— Eu nu datorez nimănui nicio explicație. Am vrut să te văd și iată-mă.

— Poate că tu nu, dar eu, da. Spre deosebire de tine, am niște principii la care nu vreau să renunț când tu reapari din senin după doi ani și crezi că poți să răscolești iar totul.

Fred găsise ceea ce căuta și prepara cu abilitate două ginuri tonice.

— Eu nu pot să beau. Am o apariție în direct!

— E frumos la tine! Cheers!

Fred a băut cu poftă din băutura acidulată și s-a așezat la masa din bucătărie.

Afară începuse să ningă. Zgomotele străzii au amuțit, s-a lăsat o tăcere aproape audibilă. Un miros slab, cam obosit, i-a pătruns lui Kitty în nas, era mirosul ei, al dansatoarei pe sârmă. A dus mâna la pahar, trebuia să treacă și prin asta, curând se va termina, ea nu va ceda, va rămâne puternică.

Doi ani muncise întruna, își șlefuise împreună cu Amy noua viață, încă era șubredă, trebuia să persevereze, să lupte neclintit, era pe drumul cel mai bun. Omul acesta din fața ei, omul acesta neobrăzat, egoist, era un impediment, era o amenințare, o catastrofă. Trebuia să facă ceva.

— Acum te rog să pleci.

— *Madame* s-a cam schimbat sau cum?

Cât de familiar îi era lui Kitty accentul acesta, impertinent și dulce!

— Te rog!

Kitty s-a ridicat și i-a arătat ieșirea. Fred s-a ridicat, și-a lăsat băutura pe jumătate consumată. Kitty se simțea ca o nemernică, dar ceea ce fusese dat uitării nu mai trebuia reamintit, nu, în niciun caz. Numai să nu se uite la ea, curând se va termina.

În hol, Kitty a simțit cum îi pătrunde iar în nări mirosul ei abia sesizabil. S-a întins către clanță cu capul întors, numai să nu se uite la ea, nu. Brusc i-a simțit mâna rece pe obraz, Fred o mângâia pe față. Kitty s-a răsucit și i-a ars o palmă. Atât de brutală, încât Fred s-a împleticit înapoi și s-a izbit de perete. Pe Kitty o ardea palma.

Nimic nu putea fi dat uitării.

Fred își dusese mâna la obrazul fierbinte, de parcă ar fi vrut să facă durerea să amuțească. Pe urmă a apucat-o pe Kitty de încheietură și i-a strâns-o atât de tare, încât a durut-o, a scos un țipăt, a încercat să se elibereze. Cum putea să aibă asemenea forță femeia aceasta atât de firavă? Era cu mult mai mică decât ea, mai demult nu remarcase acest lucru. Cealaltă mână a lui Fred s-a strecurat sub fusta lui Kitty, o jartieră s-a desfăcut,

un ciorap de nailon a alunecat în jos, lui Kitty i s-a făcut rușine, își privea hainele care cădeau.

Roșcata o ținea atât de strâns lipită de perete încât abia mai avea aer, îi ținea încă încheietura răsucită, locul era dureros. De data aceasta nu era amorțită, înregistra fiecare gest, fiecare mișcare a acestei femei. Era un sentiment între repulsie și deliciu.

Brusc a simțit pe față soarele arzător din curtea abandonată a școlii. Apoi a revăzut locuința de pe Muntele Sacru. Fotografiile înrămate cu grijă, de pe pereți. Un cuplu model. Ticăitul ceasului, chiar era acolo un ceas ori doar în imaginația ei? Iar cuțitul, cum era cuțitul, cât de mare? Nu mai știa. Mariam… ea țipase la urmă ori fusese propria-i voce? Bigudiurile din părul blondei căzuseră toate pe jos? Zâmbise și la final, când cuțitul îi spintecase gâtul? De fapt, a murit pe loc ori a mai agonizat o vreme? Cum putuse ea s-o lase atunci pe Mariam singură cu moarta, în locuința pustie, atât de calmă? Cum ajunsese acasă, în hainele alteia, în hainele ei? Cum putuse să facă una ca asta?

Care fusese ultimul gând al lui Mariam?

Când sentimentul de căldură, intens, copleșitor, a pus stăpânire pe ea și a uitat lumea din jurul ei, locuința ei și zăpada de afară, plantele din casă, cămăruța din Tbilisi cu patul vechi, îngust, pe care-l iubise atât de mult, ochii lui Andro, când l-a revăzut întâia oară după război, colinele verzi din orașul natal, vinișoarele albastre de pe brațele mamei, uniforma fratelui ei, când a uitat sala de clasă, în vara toridă a rănilor cicatrizate, când a uitat-o pe Amy și vocea de la telefon, pentru care tot nu avea un nume, a țipat atât de tare, încât a crezut că i se va sparge timpanul.

Fred i-a dat la o parte părul de pe față. Kitty transpira. Îi tremura corpul. S-a lăsat să alunece pe podea. Fred s-a așezat lângă ea și i-a tras fusta în jos, atât de nevinovată, atât de rușinată, de parcă

nu tot ea i-ar fi smuls hainele cu câteva minute în urmă.

— De ce-mi faci asta? a șoptit Kitty, întinsă pe podeaua rece din hol.

— Pot să te întreb ceva?

— Ce vrei să știi?

— De unde ai cicatricea asta?

Fred a dat să-i pună mâna pe burtă, dar Kitty s-a ferit.

— De la o operație.

— Ce fel de operație?

— Mi-au îndepărtat uterul.

Kitty nu știa de ce nu mințea.

— Cum așa?

Era prima oară când Kitty deslușea în glasul lui Fred ceva asemănător fricii.

— Întâi mi-au îndepărtat fătul.

Kitty își auzea vocea ca venită de undeva, de departe. Era o senzație ciudată ca, după atâția ani, să rostească pur și simplu adevărul.

— Ce s-a întâmplat?

Vocea lui Fred era scăzută, ezitantă, dar fără milă. Ceea ce făcea situația suportabilă. Kitty i-a povestit cu un ton aproape neutru, în propoziții concise, despre fosta ei viață care o făcuse să ajungă în sala de clasă, la blondă și la Mariam.

*

— Mama ta unde e acum? a întrebat Kitty după ce-și isprăvise confesiunea.

— În cimitirul evreiesc din Viena. Cel puțin acolo e plăcuța cu numele ei, dacă acolo i-or fi și rămășițele, de asta mă cam îndoiesc. În haosul de atunci, nimeni n-a mai fost atent unde pune pe cine, la câte cadavre de evrei erau…

— Cum așa? Doar ați…

— S-a spânzurat în noaptea în care urma să fugim din Mödling. Cu cureaua lui Martin. O curea de piele trainică, știi, calitate germană.

*

Nopțile următoare au fost lipicioase și rămâneau pe piele și-n ziua de după. Nu se lăsau duse cu apă, mirosul lor sărat, languros, nu se lăsa îndepărtat. Erau mute și blânde uneori, alteori agitate, șuvoaie de cuvinte care nu voiau să sece.

Iar zilele trebuiau acoperite cu minciuni, Kitty trebuia să aibă la îndemână pretexte pentru a se eschiva de privirea vigilentă a lui Amy. Până într-o zi, când Amy i-a spus că iubita ei se întorsese și n-o va mai lăsa să plece și Kitty a simțit atunci o furie înveninată, o gelozie caustică și a devenit dureros de conștientă de propria situație infamă. A felicitat-o pe impresara ei și s-a retras, s-a abținut și în zilele și săptămânile următoare de la orice comentariu, când era acasă la Amy, în King's Cross, sau într-una dintre numeroasele cafenele din Soho și parcurgeau împreună agenda ei de lucru.

Dar Fred tot venea noaptea la ea, arunca o pietricică în geam, de parcă ar fi vrut să-și sublinieze rolul de concubină secretă, apoi urca bâjbâind în întuneric treptele până în locuința ei. Rareori se întâlneau toate trei, ba la petrecerea dată de Amy pentru întoarcerea prietenei sale, ba la un picnic în Hyde Park. Atunci între Kitty și Fred erau priviri furișate, mesaje secrete, atingeri întâmplătoare cu umărul și apropieri abia sesizabile, cuvinte tainice, șoptite în treacăt.

Kitty s-a mirat cât de ușor putea să mintă și cât de repede ajunsese să facă parte din lumea lui Fred, împotriva rezistenței permanente și a mândriei ei de a nu îngădui acest lucru. Cu câtă nepăsare o amăgea pe prietena și binefăcătoarea ei, cât de ușor uita de Amy când apărea Fred sub fereastra ei. Unde-i erau principiile și bunele intenții? Pentru ce-și risca relația cu Amy?

Kitty știa că lunile viitoare aveau să fie pline de cioburi pe care trebuia să învețe să calce, ca să nu rămână cu cicatrici. În taină aștepta cu nerăbdare momentul în care edificiul acesta de minciuni, promisiuni false, acordul tacit, înșelător, se va

nărui și se va distruge singur. Fred nu vorbea niciodată despre Amy, nu simțea nevoia, de parcă viața aceasta împărțită în două ar fi fost normală, de parcă situația neîndurătoare ar fi fost consecința logică a caracterului său, a lipsei de scrupule, a acestei orbiri egocentrice care o scotea pe Kitty uneori din minți. Dar stăteau mult de vorbă, iar discuțiile cu Fred i-au devenit lui Kitty necesare, avea nevoie de ele ca de aer, avea mult mai multă nevoie de ele decât de acele depășiri ale granițelor pe care le trăia în uitare de sine alături de această femeie. După atâția ani de muțenie putea în sfârșit să vorbească din nou. Fără milă prefăcută, fără așteptări false. Putea să respire, putea să străpungă pentru câteva ore lumea umbrelor din mintea ei și să revină la viață, să ajungă în prezent. Cu totul și pe de-a-ntregul.

Fie să trem urecla selest ăpâni toare de orevol

u
ț
i
e
c
o
m
u
n
i
s
t
ă
.
P
r
o
l
e
t
a
r
i
i
n
-
a
u
n
i
m
i
c
d
e
p
i
e
r
d

utînea, decâtlanțurilelor. Eiaudecâștigato

În partea estică a lumii, Elene și tatăl ei stăteau în fața televizorului Record, în vreme ce în partea vestică a lumii Kitty și Amy stăteau în fața televizorului Rafena și-l urmăreau fascinate pe un domn prietenos, într-un costum impresionant de cosmonaut, care la baza Tiuratam urca într-o navetă spațială și striga, fluturând din mână: „La drum! La revedere, pe curând, dragi prieteni!” Naveta se numea Vostok 1, iar domnul prietenos și calm era Iuri Gagarin. Când s-au aprins propulsoarele în dimineața aceea de aprilie, puțin după ora 9, americanii au oftat și rușii au jubilat. Dar la începutul primului zbor în jurul Pământului din istoria omenirii, toți și-au ținut respirația și l-au auzit pe Gagarin exclamând: „Văd Pământul! Ce frumusețe!”

*

Perioada de la Moscova i-a zdruncinat lui Elene cele mai profunde principii și convingeri. A învățat ce înseamnă îndoiala și astfel a înțeles ceva fundamental, care a atins-o până în măduva oaselor și a transformat-o. A înțeles că lumea nu era un adăpost, oamenii nu se țineau întotdeauna de cuvânt, că iubirea era șanjabilă, apropierea era un fir de mătase gata să se rupă, sentimentele se transformau de la o zi la alta și că din afecțiune se

putea naște dispreț. A înțeles că i se făcuse o nedreptate. Gândul acesta a eliberat-o, se simțea mai sigură de când îl formulase și îl notase pe coperta caietului ei de matematică. Fiindcă el spunea că nu ea dăduse greș, ci ceilalți, că ea nu meritase să crească departe de casă și să fie înlocuită cu un băiat cârlionțat, că nu ea își atrăsese această viață strictă de la Moscova, acest loc străin și rece, această singurătate. Mai însemna că, într-o bună zi, va fi despăgubită pentru nedreptate. Gândul acesta era dulce ca mierea, îi dădea putere și-i aducea un surâs pe buze. Copila care, la Moscova, fusese atât de reținută, forțat politicoasă, aproape servilă, a redevenit curând fata obraznică, însetată de viață, gălăgioasă și dominatoare. Încurajată de gândul la ce va fi, s-a întors la originile ei.

Dacă înainte nu dorise să fie pionieră, nici să meargă în vreo tabără de vară sau de iarnă, acum stătea în primul rând la paradele de pionieri, iar în tabără conducea grupul de fete. Era prima care ridica mâna la școală și, când vreunul dintre băieți se uita strâmb la ea, îi juca o festă, o lua peste picior sau zâmbea ironic, căpăta un asemenea răspuns, încât îi pierea cheful să mai facă vreodată una ca asta. Și față de tatăl ei a devenit mai îndrăzneață – fără să depășească anumite limite. Kostia era surprins și bucuros de brusca schimbare de caracter a fiicei, se gândea că așa va face față mai ușor încercărilor vieții. Dar trecea cu vederea mânia care clocotea în adâncul lui Elene.

Nana, care o vedea pe Elene doar toamna la Moscova, când își lua liber de la universitate, sau în vacanța de vară, pe care fata o petrecea la ea, nu-și putea reprima o presimțire rea. Era ceva exagerat în voioșia etalată continuu de Elene și în energia ei febrilă. Simțea ceva bizar în purtarea copilei, ușurătatea ei părea cumva forțată. Nana, care se simțea vinovată că o lăsase să plece la Moscova, știa că în lupta aceasta pentru Elene nu

fusese nici înainte vorba despre binele fiicei, ci mai degrabă despre ea și Kostia, deși el ținea mereu să sublinieze cât de prielnică îi era disciplina rusească.

Nana, în schimb, intuia dincolo de surâsul copilei ghemul negru de gânduri, depănat din reproșuri și jigniri nerostite. Numai că nu știa să îmbrace în cuvinte această intuiție, cum să-i explice soțului ei că, între timp, căsnicia lor devenise un permanent conflict de interese legat de Elene, nu va crede în ruptul capului că fetei îi lipsea ceva, că nu era fericită, că ceva sumbru se înfiripa în ea.

Și într-o seară de vară, pe când o observa pe Elene stând singură în grădină absorbită de gânduri și privind încremenită în gol, fără să simtă măcar ploaia care răpăia pe ea, Nana a știut că trebuie să întreprindă ceva, dacă nu vrea s-o piardă definitiv.

A trecut în revistă toate opțiunile, a purtat în gând discuții cu soțul ei, a încercat să-i pareze argumentele cu propriile contraargumente. Avea nevoie de o strategie pentru a-și putea formula planul în limbajul lui Kostia, trebuia să rămână neînduplecată, să stăruie, să fie cel puțin la fel de inflexibilă. La începutul lui septembrie a zburat la Moscova, la soțul ei.

După cum se așteptase Nana, nu s-a arătat foarte înțelegător față de grijile ei. Kostia i-a luat temerile în derâdere, drept anxietăți eronate ale unei mame egoiste, care-și pune propriile dorințe mai presus de viitorul fiicei. Dar Nana a insistat că era și copilul ei, nu doar al lui, și că acest copil trăise prea multă vreme departe de ea, împotriva voinței sale. Elene avea nevoie de mama sa și, dacă demult el nu voise să audă altceva, acum era rândul ei. Tbilisi nu era, în fond, un sat, se putea învăța și acolo bine, în afară de asta i-ar prinde bine să-și vorbească iar limba maternă și să aibă

companie feminină. Liuda singură nu putea să-i înlocuiască modelele feminine.

Nana a rămas neînduplecată, deși îi era greu, iar uneori, epuizată după lungile discuții și vorbele jignitoare ale soțului ei, se gândea dacă într-adevăr făcea bine s-o aducă pe Elene înapoi în Georgia. Pe urmă își amintea privirea întunecată a fetei și-și alunga îndoiala.

Într-o seară, pe când Nana era la masa din bucătărie, înfulecând de nemulțumire clătitele pe care Liuda i le pregătise fetei pentru micul-dejun, Elene s-a ivit în cadrul ușii, într-o pijama de flanelă, și a râs surprinsă la vederea mamei. Și-a luat o farfurie pe care și-a întins și ea o clătită.

— Toate bune, *deda*? a întrebat-o Elena îngrijorată.

Georgiana ei căpătase de mult o coloratură rusească ce o scotea din minți pe Nana.

— Nu pot să dorm, soarele meu.

— Te-ai certat iar cu tata?

— Dar nu ne certăm, stăm și noi de vorbă, Eleniko.

— Despre ce?

— Despre una, alta. De obicei despre faptul că mi-e tare dor de tine.

— Și tata ce zice?

— Că și lui i-ar fi tare dor de tine dacă te-ai întoarce acasă cu mine.

Elene părea îngândurată. Picioarele i se bălăbăneau pe scaunul înalt, își rula clătită cu mișcări iscusite și o înmuia în micul bol cu dulceață lichidă, de culoare roșu-închis. În clipa aceea părea atât de împăcată și fericită, încât Nanei i s-a strâns inima. Cu părul des nepieptănat, cu genele ei lungi și pantalonii de pijama cam mari. Nana ar fi vrut s-o înfășoare în pardesiul ei, să fugă la aeroport.

— Vrei să vin la Tbilisi, da? Să rămân acolo, da?

— Vreau să-ți fie bine, puiule.

— Dar mi-e bine.

— Chiar? Te simți bine aici?

— Sigur că da.

— Vreau să zic, nu ți-e dor de noi? De mine, de Stasia, de Christine, de Goya?

— Ba da. Uneori.

— Nu vreau să-ți lipsească nimic.

— Atunci de ce nu veniți voi aici? Doar e loc destul. E loc destul pentru voi, numai…

— Numai ce? Ce vrei să spui, Eleniko?

— Păi, băiatul ăla, Mikha, numai el n-ar putea să locuiască aici. Nici nu vorbește rusă prea bine, nu-i așa? Atunci nu poate să meargă la școală aici și tata zice că tatăl lui e un nemernic și copiii ca el nici nu sunt primiți aici.

— Asta ți-a spus ție tata?

— Da.

— Dar nu e adevărat. Tatăl lui Mikha e doar sărac, puiule. Mikha nu are posibilitățile noastre, de aceea ne și ocupăm noi de el. El merge la școală în Tbilisi ca să primească o educație mai bună decât la el în sat. Tu nici nu-l cunoști foarte bine, Elene.

— Lasă că-l cunoașteți voi foarte bine.

Nana a încremenit. Tonul acesta ofensat. Ar fi vrut să poată înregistra această propoziție și să-l pună pe Kostia s-o asculte. Mânia aceasta adânc înrădăcinată din glasul lui Elene!

— Eu oricum aș prefera să rămân aici, cu tata. De ce nu veniți voi, tu, Stasia, Christine, Goya – de ce nu veniți voi aici?

Elene și-a mâncat clătită și a așezat cuminte farfuria în chiuvetă. I-a dat mamei ei un pupic rezervat pe obraz, i-a spus noapte bună și s-a dus la culcare. Nana a mai rămas o vreme la masă, gânditoare. O speria cât de prudent și sigur părea fiecare cuvânt, fiecare gest al lui Elene. Ea se simțea neajutorată, neputincioasă. Îi trecuse vreodată prin minte că Elene îi va refuza propunerea de a se întoarce acasă? Și, dacă ar

insista, Elene i-ar purta și mai mult pică? S-ar da atunci de partea lui Kostia, în semn de protest față de ea? Nu putea îngădui să se ajungă atât de departe, împărțirea aceasta ostentativă în două tabere ar pune-o pe Elene într-o situație și mai insuportabilă.

Pentru a evita întrebările curioase ale lui Elene și privirile Liudei, soții se hotărâseră să reinstaleze la Moscova un pat matrimonial. Parcă nimic nu i s-a părut Nanei mai dificil decât să se întindă în noaptea aceea în patul comun, în care Kostia dormea netulburat. După o săptămână a plecat acasă, umilită și epuizată. Elene a rămas la Moscova.

*

Când l-am întrebat, în ultimii lui ani de viață, când povestea aceasta îl ajunsese de mult din urmă, bunicul a recunoscut că la sfârșitul anului 1958, când a fost lansat la apă submarinul K-19, se aflase într-adevăr la Severodvinsk, dar un comandant pe nume Zateiev fusese responsabil de K-19, el însuși nu avusese nimic de-a face cu acest model.

Submarinul K-19, care a primit din cauza unui accident nuclear porecla puțin măgulitoare „Hiroshima” și care a costat, din cauza construcției sale defectuoase, viața multor marinari, avea o importanță strategică în Războiul Rece, fiindcă purta arme nucleare pe care le putea transporta pe distanțe lungi, până la coasta Americii. K-19 era primul submarin cu propulsie nucleară și, ca atare, necesita teste de siguranță speciale, care nu au fost însă efectuate cum trebuie, din cauza presiunii sporite pe care o exercita Kremlinul în competiția cu marina americană.

Comandamentul marinei a declarat încă din 1960 că submarinul K-19 trecuse toate testele de siguranță, așa că în iulie 1961 a participat la prima sa misiune. Kostia Jashi a fost însărcinat să întocmească procesul-verbal al primului exercițiu

și așa se face că bunicul a urcat la bord. Manevra urma să se desfășoare în Marea Groenlandei. La mică distanță de insula Jan Mayen, comandantul a anunțat o defecțiune la reactorul submarinului. Sistemul de răcire nu mai funcționa, reactorul trebuia oprit – exista pericolul topirii miezului. Exercițiile de acest gen erau ținute strict secrete în Uniunea Sovietică, iar echipajele unor asemenea submarine aveau consemnul să nu transmită în niciun caz un SOS internațional, nici măcar dacă viețile le erau în pericol, dar în ziua aceea era oricum defectă antena sistemului radio, era imposibil de transmis un semnal la mare distanță, astfel încât nu s-a putut cere nici măcar ajutorul marinei sovietice.

Nu exista altă posibilitate de a salva submarinul decât să trimită o parte din echipaj în camera reactorului, pentru a improviza o răcire; până s-a instalat acest sistem provizoriu și fiindcă temperatura din interiorul reactorului urcase între timp la un nivel amenințător de 800 de grade, tehnicienii l-au udat cu niște simple furtunuri de apă. În timpul încercării lor neajutorate s-a produs o reacție violentă, când reactorul a intrat în contact cu apa rece din furtunuri; apa s-a evaporat instantaneu, iar doza de radiații emanată a fost enormă.

Kostia nu a vorbit niciodată despre această catastrofă. Nu și-a amintit niciodată. Nu a scos un cuvânt despre această descindere în iad. Dar amintirile despre ziua aceea se îngropaseră în ochii lui, în care eu am învățat să citesc în anii copilăriei. M-am întrebat cât de aproape fusese de camera reactorului. M-am întrebat cum o fi mirosit acolo – a carne arsă, a ceva neutru, precedat de o oroare, poate doar a chimicale? Mi-am imaginat fețele răvășite ale bărbaților din camera reactorului, sudoarea lor rece, mâinile tremurânde, pașii precauți, glasurile înăbușite, apropierea morții, tăcerea radioului, liniștea glacială a Mării

Arctice și grația aisbergurilor, dintre care a reapărut submarinul salvat din strânsa îmbrățișare a adâncurilor. Cred că în ziua aceea – fiindcă era zi – stelele străluceau în pofida soarelui și făceau aisbergurile să sclipească precum brazii de Crăciun, iar insulele Spitzbergen din partea norvegiană a mării creau iluzia pașnică și perfectă a unui decor de film.

Am crezut că recunosc aceste imagini în ochii lui Kostia, le-am căutat, am mers pe urmele lor, târziu, foarte târziu în viața lui, poate prea târziu, dar atunci am înțeles – deși nu mai era nimic de iertat, pentru asta era mult prea târziu, pentru el și pentru mine, dar am înțeles multe datorită lor. Datorită acestei trăiri, a acestei anticamere a infernului, în care Kostia așteptase moartea. Diferit față de lacul Ladoga, altfel fără apărare și altfel, mult mai limpede, conștient de acest lucru.

Dar poate că Ida era prezentă în gândurile lui, nu atât de clar și personificat cum îi apăruseră mamei lui morții, dar destul de clar. Înăuntrul său. Ținând imaginea în sine. Agățându-se de ea. De o moartă care-i promitea viața, până i-a auzit pe bărbați răcnind bucuroși că reactorul se răcise în sfârșit și tot ce fusese mai rău trecuse, supraviețuiseră. Da, asta le-a trecut prin minte în acel moment, bucuria nemijlocită că scăpaseră de moarte ca prin urechile acului, fără să bănuiască atunci că moartea, odată ce ajunsese atât de aproape de ei, nu-i va mai lăsa atât de ușor să-i scape din gheare și că *tot ce era mai rău* abia începea pentru ei. Da, mai cred și că sfârșitul nu fusese atunci înlăturat, ci doar tărăgănat. Poate doar fiindcă Ida dorise să-i mai dea iubitului ei o șansă de a-și pierde iarăși inima.

Nu știu. Poate a fost așa, poate nu, dar un lucru e cert, Brilka, oroarea care i se întipărise lui Kostia în ochi în acea zi a rămas acolo până la sfârșitul vieții sale, trebuia doar să privești suficient de adânc. Foarte adânc.

Un semnal de alarmă a fost în sfârșit interceptat de un submarin din zonă și echipajul a fost evacuat după 24 de ore.

Ajunși la Moscova, membrii echipajului au fost obligați să semneze o declarație care le interzicea să se mai exprime într-un fel sau altul cu privire la ceea ce trăiseră. Toți cei opt bărbați care răciseră reactorul au decedat în decurs de șase săptămâni.

Bunicul meu, Kostia Jashi, a avut noroc. Împreună cu alți supraviețuitori a fost transportat la Viena și tratat într-o clinică privată de specialitate. Și-a pierdut tot părul de pe cap și corp. Dar, înainte ca urmările afecțiunii lui să devină vizibile și pentru Elene, și-a sunat nevasta și a înștiințat-o că fusese detașat pe o perioadă de șase luni la un exercițiu naval în Marea Baltică și ea trebuie să vină la Moscova, să se ocupe de fiica lor. Lui Elene îi plac cel mai mult clătitele cu dulceață de zmeură, a mai adăugat Kostia.

Republicelibere-nstrânsăUniuneMăreațaRu

s i e p e v e c i a - n c h e g a t T r ă i a s c ă z i d i t ă d i n v r e r i

de popoare Uniunea Sovietică, mare le Stat!

IMN

Când Republica Democrată Germană continua să pretindă că nu știe nimic despre ridicarea vreunui zid, de o parte a căruia să fie celebrate fericirea socialistă și frăția marxistă, iar Statele Unite staționau în Italia și Turcia rachetele nucleare cu rază medie de acțiune îndreptate împotriva Uniunii Sovietice, Kremlinul a lansat operațiunea *Anadîr.* Peste 200.000 de tone de echipament militar au fost transportate cu vaporul în Cuba. Jumătate din marina sovietică a participat la această misiune. Nava de transport *Omsk,* care

avea la bord rachete cu rază medie de acțiune, a acostat la Havana, pe 8 septembrie 1962. Avioane americane de spionaj au realizat fotografii aeriene ale armamentului sovietic și ale poziționării lui în Cuba: peste 20 de rachete care puteau nimeri toate marile orașe industriale din Statele Unite. Pe 21 octombrie a fost impusă blocada maritimă americană asupra Cubei.

A doua zi, Kennedy s-a exprimat public și a ridicat nivelul de alertă militară la 3, adică maximum. Kennedy a amenințat cu un contraatac nuclear dacă Hrușciov nu-și va retrage rachetele cât mai curând posibil. Lumea stătea cu sufletul la gură. Netulburate de nimic, Thekla și Sopio continuau să facă pasiențe în grădina Stasiei și a lui Christine. Iar Stasia privea fantomele care-și așezau tăcute cărțile de joc și nu mai știa dacă-și pierdea mințile ori dacă realitatea nu era, până la urmă, mai flexibilă decât crezuse.

A fumat o țigară fără filtru și a pipăit ceasul de aur pe care-l avea mereu la ea: nicio rachetă din lume n-o va împiedica să-și caute fiica, indiferent unde și cum, s-a gândit Stasia și a încercat să strecoare o privire în cărțile fantomelor. Toate indiciile trimiteau la CIA, la un acord între Hrușciov și Castro de a ataca baza militară americană Guantanamo (da, aceeași care, după câteva decenii, avea să dăuneze atât de mult imaginii SUA).

Christine îl luase pe Mikha de la școală și se plimbau pe străduțele înguste din Sololaki. El își mânca mult-iubita înghețată și-i povestea agitat ce se mai întâmplase la școală. Au coborât alene pe strada lată Kirov și au trecut pe lângă bulevardul Rustaveli. Când au ajuns în dreptul hotelului Tbilisi, Christine s-a oprit și a privit impunătoarea clădire.

— Ce e? a întrebat Mikha.

— Soțul meu a cinat de multe ori aici. Pe atunci se numea Majestic și era frecventat numai de

oamenii frumoși și bogați din toată lumea. Era un loc frumos.

— Ți-e tare dor de el? a întrebat Mikha și a strâns-o pe Christine de mână.

— Hai să mergem, de ce să ne gândim la lucruri triste, nu-i așa?

Nu i-a răspuns la întrebare.

*

Într-un pat dintr-o clinică privată vieneză, Kostia s-a întors pe partea stângă și a avut în fața ochilor chipul radios, senin, al fetiței lui. Își dorea să se întoarcă la Moscova, nu voia ca ea să crească fără tată, nu meritase asta, își dorea să trăiască pentru ea, pentru Elene. Nu putea să moară fără s-o fi revăzut.

Mici Oameni Mari se jucau în continuare cu planeta și-și râdeau în barbă. Lumea a scăpat ca prin urechile acului de un război nuclear, când un submarin american a atacat cu grenade un submarin sovietic echipat cu rachete nucleare. Secundele următoare au fost o probă de rezistență pentru întreaga lume. La Washington a avut loc o întâlnire secretă. Bobby Kennedy a acceptat cererea lui Hrușciov, care a dispus în aceeași noapte retragerea rachetelor din Cuba.

Elene îl visa pe tatăl ei și-l striga în somn. Nana dormea cu ea, pentru a-i alunga fricile, dar în zadar. Vocea lui Kostia suna încrezătoare când l-a căutat pe Giorgi Alania; convorbirile lor telefonice deveniseră tot mai rare:

— Am supraviețuit. Deocamdată sunt în afara oricărui pericol, mă voi întoarce acasă. La Elene. Am supraviețuit, nu am leucemie, mi-au spus azi medicii.

Alania nu înțelegea despre ce era vorba, dar intuia că era grav, iar faptul că apelul venea dintr-o clinică vieneză îi confirma bănuiala. Dar asemenea subiecte nu se tratau la telefon.

— Am simțit nevoia să spun cuiva. Am simțit nevoia să spun cuiva, a repetat Kostia euforic.

Alania s-a gândit fără voia lui la sora lui Kostia, femeia al cărei glas devenise cel mai stabil reper din viața lui în ultimii ani, cântăreața devenită celebră, care tocmai scosese al doilea album, cu titlul *Summer of Broken Tears* (cântecul ei estival concura cu un altul, cu un titlu mai prozaic, *Love Me Do,* al trupei aceleia, știi tu care, Brilka, ai cărei membri aveau niște frizuri caraghioase).

Alania s-a întins la biroul lui din ambasadă. Kostia îi cunoștea numărul de telefon personal. Atunci îi zisese: numai pentru situații de urgență. Acum își dorea să nu-i fi zis asta, pentru ca prietenul lui să-l sune mai des. După plecarea lui Kitty vorbiseră periodic, dar, de obicei, el îl suna pe prietenul lui, mereu din alte cabine telefonice. Cunoșteau amândoi foarte bine regulile, respectau consemnele și înțelegerile. Chiar dacă, uneori, era greu să le împaci cu propriile nevoi.

— Ești la telefon?

Vocea lui Kostia l-a smuls din reverie.

— Da, iartă-mă, mă gândeam la ce-ai spus. Nu știu care este motivul șederii tale acolo, dar mă bucur pentru tine că ai scăpat. Ai fost și vei fi un luptător.

*

Kitty stătea goală pe scaunul de răchită din dormitorul său. Din baie se auzea apa curgând în cadă, se va cufunda în ea și-și va alunga gândurile, îndoielile care o prigoneau. Fred nu mai apăruse de patru nopți, acum dormea probabil în patul cu parfum de lavandă al lui Amy. Sau era la băut cu personaje dubioase în noul ei atelier din Hackney, finanțat de Amy. Se gândea s-o întrebe pe Fred dacă nu voia să călătorească împreună la Viena. Îi era frică de ochii lui Fred, când avea să-i trântească un refuz glacial. După fuga din Mödling, Fred nu se mai întorsese niciodată în Austria, după noaptea în care mama ei pusese mâna pe curea. Dar Kitty spera ca Fred să se poată elibera în sfârșit de blestemul acelui oraș. Iar

acesta ar înceta poate să mai fie visul neîmplinit al ei și al lui Andro.

S-a târât în baie cu pași greoi. Încerca să-și amintească fața mamei ei, să-și imagineze ce făcuse timpul cu ea. Timpul care le despărțea. Cum era timpul acesta? Plumburiu, de fier, metalic?

S-a așezat în cada cu spumă, era prea fierbinte, dar ea voia să simtă fierbințeala. Când Fred lipsea sau când prietenul ei fără nume nu o mai suna o vreme, nimic nu-i mai amintea de viață. Nici concertele, nici euforia lui Amy, cu atât mai puțin succesul mărunt, sârguincios al cântecelor. Când închidea ochii, revenea Estul. Cât de iute te părăsește Vestul dacă nu te concentrezi asupra lui, s-a gândit Kitty și a îndurat în tăcere atingerea apei fierbinți pe piele. Cum nu putea Fred să scape de Mödling, nici ea nu putea să scape de Est. Urmele pe care i le lăsase erau de neșters. Și-a privit cicatricile. Acolo era și Mariam. Acolo vor rămâne mereu. Mariam și fiul ei. Da, dacă te-a strâns vreodată în brațe Estul, dacă ți-a stat vreodată în gât, nu se mai dă dus.

Ș i m e r e u n e c u g e t a t R o s t e s c c u b u z e r e l e N u m e l e

tău – implorînd, Aceea iubire să rămînă vie.

SOFI

Kostia se întorsese acasă de aproape o săptămână, când Nana a tras cu urechea la ușa biroului în care se adunaseră soțul ei și câțiva dintre colegii lui în uniformă și a tot auzit cuvintele „nuclear”, „morți”, „sanatoriu” și „medalie pentru curaj”.

Elene nu se întorsese încă de la școală. Nana s-a dus în bucătărie și și-a înghițit cu multă apă furia rece. Nana, a cărei fiică întâmpinase întoarcerea tatălui cu multe chiote și strigăte de bucurie, cu care trezise toată casa. Nana, care murea de dor după Tbilisi, după universitate, după prietenele ei, ba chiar și după Stasia și Christine, și-a recunoscut înfrângerea.

Spre deosebire de revederea dintre tată și fiică, ei doi se salutaseră cu răceală. Un pupic reținut pe gură, o scurtă îmbrățișare, desigur nicio întrebare directă. Bineînțeles că ea bănuia, ba nu, știa, că nu era vorba despre Marea Baltică și că nu-și lăsase el copila adorată în grija ei timp de șase luni din cauza unui exercițiu militar.

Nana a auzit-o cum deschide ușa apartamentului, cum își trântește ghiozdanul pe jos, cum își încalță papucii de casă și dă buzna în bucătărie (în mod normal ar fi dat întâi buzna în biroul tatălui, dar auzise probabil glasurile străine, care o împiedicaseră să-și realizeze intenția).

Era înaltă pentru vârsta ei, ochii de culoarea prafului de cacao semănau foarte bine cu ochii mătușii sale, cea stigmatizată ca trădătoare de țară. Cea de care le era tuturor interzis să întrebe. Picioarele în ciorapi albi ale lui Elene erau lungi și

puternice, ținuta îi era dreaptă ca lumânarea, privirea – îngândurată și cercetătoare. S-a spălat pe mâini și a ridicat capacele oalelor să vadă ce-i gătise Liuda. Mulțumită, a aprins focul la aragaz, fără să-și întrebe mama dacă dorea să mănânce cu ea.

Nana își urmărea fata sigură de sine și nu se putea împiedica să nu se simtă mai degrabă respinsă de comportamentul ei. Oricât se străduise în ultimele luni să se apropie de Elene, tot nu reușise să străpungă cortina de fier în care se învăluise aceasta, ca întrupare a fiicei ideale a tatălui ei.

De când se întorsese Kostia, Nana era de prisos; acesta a fost motivul decisiv pentru capitularea sa definitivă, adevărul spinos că irosise lunile în care fusese singură cu Elene; fiica ei nu o iertase. Nu o primise la loc în inima ei. Acum, că șederea Nanei la Moscova se încheia, Elene nu o va însoți în sud.

Și-a privit fiica și a înțeles că pentru Elene nu fusese o decizie ușoară, să aleagă o parte, un părinte; din păcate, îl alesese pe Kostia. Dar nu era așa – și Nanei îi venea nespus de greu să admită – că Elene semăna mai mult cu el decât cu ea? Poate de aceea i se părea mai dezirabil să calce pe urmele tatălui decât pe cele ale femeilor ciudate din familie.

Și, în ciuda bănuielilor pe care le avusese Nana în căsnicie, în lupta înverșunată pentru dragostea și atenția fiicei, în pofida presimțirilor legate de secretele lui Kostia, în ciuda adevărurilor crunte pe care le înțelesese în cele șase luni petrecute cu Elene în împărăția puternicului ei soț, faptul că acum trebuia să plece singură la drum era surprinzător de dureros. Dacă el s-ar fi întors cu două săptămâni mai devreme, poate ar fi fost scutită să înțeleagă în ce situație mizerabilă era căsnicia lor. Acum, când stătea în bucătărie stingheră și neputincioasă și se căznea să-și rețină lacrimile, încă mai încerca să se convingă că nu

era vina lui Elene, că nu era un act de răzbunare din partea ei, că durerea pe care i-o pricinuise se datora faptului că era un copil – naiv, inocent.

*

Cu două săptămâni în urmă, Elene nu mai contenea să vorbească despre Kostia. Nana simțea cum o cuprinde furia, se simțea nedreptățită și manipulată de propriul copil. Îi venea să-i zbiere în față să înceteze s-o mai pedepsească pentru ceva de care nu era vinovată, mai bine să-și respecte și să-și iubească mama și asta nu doar prin gesturi compensatorii. Să-și arate fața adevărată, cea sinceră, încăpățânată, impulsivă, dar mult mai vie. Să fie iarăși recalcitrantă, gălăgioasă și impulsivă, căpoasă și dornică de tandrețe. Să fie, să fie, să fie. Nana tăcea și-și vâra întruna bomboane de ciocolată în gură și fixa lumina albăstrie a televizorului, unde tocmai se transmitea emisiunea de seară la care fiica ei se uita cu atâta plăcere.

— Nu mai mânca atâtea dulciuri, a spus deodată Elene, fără să-și desprindă privirea de televizor.

Nana, care-și vârâse iar o bomboană în gură, a încremenit și nu a mai îndrăznit s-o mestece. Se simțea rușinată și umilită de propria fiică. De parcă n-ar fi fost destul, Elene a adăugat:

— Tatei îi plac femeile mai slabe, care se rujează și se parfumează.

Pe ecran tocmai zburda un cățel desenat, cu urechi exagerat de lungi, care cânta un cântecel vesel.

— De unde știi tu asta? a întrebat Nana cu un ton glacial.

— Uite că știu.

— Și de unde?

Nana a ridicat glasul. În sfârșit înghițise bomboana.

— Uneori primește vizite, a spus Elene cât se poate de calmă, de parcă i-ar fi povestit ce se mai întâmplase la școală și tot fără să-și dezlipească

privirea de pe cățelul care-și mișca urechile și scotea un hau-hau mulțumit, melodios.

— Aici? Aici primește vizite?

— Da, unde altundeva? Aici e casa lui.

Elene s-a întins la rândul ei după castronul cu bomboane de pe măsuța îngustă.

— Și cine sunt femeile acelea slabe și rujate?

Nana încerca să-și stăpânească tonul. Îi venea să urle.

— Păi, femei slabe, cu buze roșii, în paltoane pufoase. Miros așa de bine. Și uneori îmi aduc cadouri.

— Aha. Deci îți aduc cadouri.

— Da.

Elene a desfăcut bomboana din ambalaj și și-a îndesat-o lacomă în gură. O rață cu mersul legănat i se alăturase cățelului urecheat și-i ținea isonul. Pe lângă hau-hau se mai auzea acum și mac-mac.

— Ce fel de cadouri?

— Mamă, mă uit la televizor.

— Ce fel de cadouri?

Vocea Nanei se schimbase.

— Jucării. Sau o eșarfă. Am primit și mănuși.

— Și cât stau ele aici?

— Habar n-am. Nu mult. Unele revin, altele nu. Uite, e Gaston rățoiul, el îmi place cel mai mult.

Elene chiuia acum de încântare, cu gura plină de ciocolată.

*

Oaspeții de seamă plecaseră în sfârșit. Kostia își luase rămas-bun de la fiecare cu o strângere de mână. Păreau toți foarte gravi și importanți, cum îi plăcea și lui Kostia să se considere. Nana a dus-o pe Elene la culcare, ca de obicei. Liuda avea liber. Kostia se retrăsese în biroul lui.

Se schimbase. Părea mai slab și fără putere. Nici nu-i venea să se uite la el, fiindcă, de când se întorsese, Nana avea numai spusele lui Elene în cap: *Tatei îi plac femeile mai slabe, care se rujează și se parfumează.*

A intrat în baie. S-a privit îndelung în oglindă. Pe chipul ei nu se citea nicio grijă. Multele kilograme depuse de-a lungul anilor nu-i schimbaseră cu nimic fața sinceră, prietenoasă. Pomeții erau tot ascuțiți și înalți, fruntea era netedă, privirea, limpede. Nu arăta ca o femeie profund nefericită. Fața ei învățase să mintă pe parcursul căsniciei.

Și-a scos trusa de cosmetice din dulăpior și a căutat rujul roșu, pe care-l folosea rar. S-a rujat, și-a pieptănat părul des blond-închis, apoi l-a prins într-un coc elegant. S-a dus în dormitor și a scos din dulap cea mai bună rochie – avea un decolteu îndrăzneț și era bleumarin, o culoare care-i punea în valoare ochii. Era cam strâmtă pe șolduri, dar mergea și așa. A încălțat singurii ei pantofi cu tocuri înalte și care stăteau neatinși în cutie de ani buni. Îi cumpărase pe vremuri, împreună cu Kostia, la Marea Rece, prima oară când realizase că bărbatul ei nu o dorea.

Apoi și-a adunat hainele și le-a îndesat într-un geamantan.

A bătut la ușa lui și a intrat fără să-i mai aștepte răspunsul. Era aplecat asupra unor documente, în lumina slabă a lămpii de birou. Pe masă erau un bust al Generalisimului și câteva fotografii înrămate ale lui Elene.

S-a speriat când a văzut-o așa. De mult nu se mai dichisise pentru el. În mod normal i-ar fi explicat că mai are treabă și ar fi alungat-o în modul acesta indirect, dar ceva în apariția ei trebuie să-l fi făcut să înțeleagă că, de data aceasta, nu mai putea să scape așa ușor. I-a oferit un scaun. Pe micul scrin de lângă biroul lui rămăseseră trei pahare și o sticlă de vodcă pe jumătate goală. După toate aparențele, închinase un pahar împreună cu colegii lui.

Fără să-l mai întrebe, Nana a luat sticla și a umplut până la buză unul dintre paharele deja

folosite. El a dat să spună ceva, dar ea și-a dus paharul la gură și l-a dat pe gât.

— Se pare că nu sunt femeia de care ai tu nevoie. Păcat că m-am înșelat atât cu tine, Kostia. Nici măcar nu e vina ta. Ai avut dreptate, n-am vrut să mă trezesc. Dar acum m-am trezit, după cum vezi. Sunt atât de trează, înfricoșător de trează, încât uneori mă tem că n-o să mai adorm la loc. Dacă vrei, putem să divorțăm. Mie mi-e totuna. Dacă vrei să rămâi căsătorit cu mine, trebuie să stabilim anumite lucruri. Și pentru asta va trebui să ții cont și de dorințele mele.

Nana își umpluse iar paharul și, fiindcă bărbatul nu zicea nimic, a continuat:

— În primul rând, vreau ca de-acum înainte să nu-mi mai pui autoritatea la îndoială în fața lui Elene și să încetezi să-ți mai bați joc de mine și de „aiurelile mele universitare", să încetezi să-mi mai critici educația. Să încetezi să-i mai bagi în cap că nu sunt suficient de bună pentru *voi.* Da, pentru voi, fiindcă ați ajuns să alcătuiți o adevărată echipă, în vreme ce eu vă urmăresc de pe tușă. Asta trebuie să înceteze! Din acest moment.

În al doilea rând, vreau să nu-ți mai aduci curvele, scuză-mi bădărănia, în apartamentul în care locuiește și fiica mea. Poți să faci ce vrei tu, dar ai grijă să nu mai vadă Elene. Am să-ți spun un secret, Kostia, în calitate de prietenă, nu de nevastă: toate femeile astea care ție ți se par atât de dezirabile, toate blondele și brunetele astea angelice, în fața cărora faci pe Don Juan, sunt doar actrițe care-și stăpânesc rolul la perfecție. Fiindcă asta au învățat: să-ți dea sentimentul de care crezi că ai nevoie. Au învățat să te facă să crezi că sunt magice, că menirea lor este să te vrăjească, iar când gem în pat, iartă-mi sinceritatea, dar acum nu mai sunt obligată să-ți plac, o fac fiindcă asta cred ele că vrei să auzi și au dreptate: asta vrei să auzi și să vezi. Exact asta. Și, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mai puțin înțeleg cum tu, care ai

crescut înconjurat de atâtea femei, le înțelegi atât de prost. Și e trist că, oricâte fapte eroice vei mai săvârși pentru țara ta și oricâte ordine ți se vor mai acorda, vei rămâne întotdeauna slab, slab în fața femeilor, fiindcă se pare că nu ai învățat să ți le faci prietene.

Ar fi trebuit să înțelegi că, excluzându-mă din relația cu Elene, nu ți-ai făcut vreun bine, fiindcă eu te-aș fi putut proteja. Și știi de ce? Pentru că te-am considerat prietenul meu. Și pentru că te-am iubit. Da, te-am iubit, deși n-am știut și n-am înțeles multă vreme ce este iubirea asta afurisită. Și am sperat că vom putea fi prieteni, măcar atât, dacă parteneri nu putem fi. Dar tu m-ai mințit, pe tine te-a interesat să-mi frângi voința, să mă faci mică și supusă, pentru că altceva nu știai, altceva nu voiai, se pare că așa sunt frumoasele și găunoasele tale păpuși, lipsite de voință, supuse și absolute, nu-i așa? Create pentru amuzamentul tău. Când am început să-ți opun rezistență, când nu m-am supus, tu ai început să-mi iei ce am mai de preț, să te războiești cu mine pe mutește. Pentru ea, pentru fiica noastră! Nu ai înțeles că astfel ți-ai întins cea mai mare capcană din viața ta. Pentru că n-am avut niciun spor cu ea, pentru că nici măcar în absența ta n-am putut ieși din umbra ta, știu că într-o bună zi se va întoarce împotriva noastră, știi de ce? Pentru că își va dori să fie femeie, o femeie autentică, în carne și oase, nu o păpușă găunoasă, cum a învățat de la tine în toți anii ăștia. Într-o bună zi nu va mai suporta, își va sparge carapacea și va începe să te pedepsească pentru povara pe care i-ai pus-o în cârcă de mică. Și-mi vine să vomit când o aud vorbindu-și limba maternă cu afurisitul ăsta de accent rusesc…

— Asta ce legătură mai are? a bălmăjit Kostia, care se holbase la nevastă-sa pe tot parcursul monologului ei, fără să-și creadă urechilor.

— În al treilea rând: nu mă întrerupe! Să nu mă mai întrerupi niciodată! Și în al patrulea rând: după

ce termină clasa a noua o iau la mine, la Tbilisi. Și nu, n-am chef să discut despre asta. Te anunț din timp, ca să te obișnuiești cu ideea.

Kostia s-a ridicat brusc și a înșfăcat la rândul său sticla de vodcă.

— Nu sunt dispus să divorțez.

— Bine, m-am gândit eu. Dacă ești de acord cu cererile mele, îți promit să-ți fiu în continuare soție loială și nu voi face nimic care să-ți pericliteze reputația sau situația. Și nu trebuie să te temi că vei pierde marea admirație a fiicei tale, n-am de gând să-mi bag coada între voi. Mâine mă voi întoarce acasă. Nu cred că prezența mea mai este necesară aici.

De m-aș putea pune la rând pentru un alt destin…
ALLA PUGACIOVA

— Îl răsfeți pe băiat! i-a spus Stasia surorii sale într-o după-amiază călduță din octombrie 1967, când Mikha refuzase iarăși să joace fotbal cu băieții din vecini și, în schimb, se refugiase în patul lui Christine, fiindcă îl durea gâtul, chipurile.

Christine era în bucătărie și croșeta o față de masă. Stasia stătea în prag, în cizme de grădină murdare și o pereche de pantaloni vechi suflecați, cu cel puțin două numere prea mari pentru ea, și-și studia morocănoasă sora. După 60 de ani, Stasia începuse să se împuțineze, parcă devenea tot mai delicată, cu membre tot mai fine, tot mai mică, până când, la 80 de ani, avea să aibă statura unei fetițe.

Agasată, Christine nu și-a ridicat privirea.

— Ce s-a mai întâmplat?

— Nu vezi ce faci din el? Se poartă deja ca un boșorog. Nu se duce niciodată să se joace cu ceilalți copii, e mereu atât de serios, mereu cu tine. Nu e o relație sănătoasă. Până și tatăl lui s-a plâns că…

— Unde vrei să ajungi?

— Vreau să-ți spun că nu mai ești o fetiță și el are nevoie de compania celor de vârsta lui.

— Nu vreau să fiu declarată mumie, doar fiindcă nu mai am 20 de ani.

— E un puști, Christine, pentru numele lui Dumnezeu!

— Eu încerc să-i ofer tot ce-i trebuie. E fericit. Asta contează cel mai mult pentru mine.

— Îi oferi ce crezi tu că-i trebuie. Îi trebuie alte lucruri. Nu e o jucărie. În afară de asta, *nu e fată,* iar compania ta sigur nu-i face bine.

— Ești invidioasă, ești pur și simplu invidioasă, pentru că în sfârșit pot să educ un copil, pot să-l fac fericit, în vreme ce tu…

Christine ridicase glasul. A lăsat fața de masă să-i alunece din mână și a ațintit asupra surorii ei o privire furibundă.

— Ai rămas o fată răzgâiată! O prostănacă oarbă și răsfățată, Christine! Stasia și-a privit la fel de furioasă sora mai mică.

— Îmbătrânești, obișnuiește-te cu ideea! Și caută-ți altă satisfacție!

Și Stasia a ieșit cu pași apăsați în grădină, lăsând dâre de mizerie pe gresia din bucătărie.

Christine s-a enervat, de ce era soră-sa mereu atât de lipsită de umor, fără niciun farmec, serioasă și înăcrită? Da, era adevărat, Mikha era un visător și poate că nu era o strategie de supraviețuire bună pentru viitor că-l răsfățase pe bietul copil timorat, care se simțise atât de singur când venise la ele.

Mikha avea trăsături mai grosolane decât tatăl lui, dar care lăsau să se întrevadă că va deveni un bărbat foarte atrăgător, cel puțin pentru acea parte a populației feminine care prefera forța brută. Emana forța fizică a unui om cu picioarele pe pământ. Numai ochii mari, albaștri ca cerul, îi trădau vulnerabilitatea copilărească. Înfățișarea îi disimula timiditatea exagerată, teama de necunoscuți, feblețea pentru literatură și ura față de tot ceea ce ținea de trup. Era adevărat că obiceiul lui de a sta cu orele în grădină, ținând gândăcei în palmă și ascultând ciripitul păsărelelor, nu prea îi făcea pe cei de-o seamă cu el să-l îndrăgească. Dar măcar nu-și atrăgea necazuri, înfățișarea lui insufla respect, întotdeauna.

Cât de fericit era de fiecare dată, s-a gândit Christine, când se putea întoarce la ea după vacanța de vară. Cât de ușurat era că nu mai trebuia să facă pe puternicul în fața mamei lipsite de empatie și a tatălui care trăgea la măsea. Cât de încântat era că putea să asculte împreună cu ea o placă la vechiul gramofon și ce-i povestea ea despre respectiva arie, sau când îi așeza pe pernă unul dintre romanele ei preferate, când mergeau la

o înghețată și-i spunea câte o poveste despre fiecare colț de stradă.

Ce era rău în asta? De ce să nu facă toate aceste lucruri? Lui Christine nu-i scăpaseră privirile critice ale Nanei, când ea și Mikha ședeau în grădină, aplecați deasupra unei cărți sau a unei plante. De când se întorsese de la Moscova, femeia asta privea lumea din jurul ei cu un pragmatism înfricoșător. La început, Christine pusese deprimarea Nanei pe seama dorului de fiica ei, dar acum o scotea din sărite. Să se fi dus după soț în Rusia, atunci relația ei cu Kostia n-ar fi fost atât de rece și distantă! N-ar trebui să-și împartă bărbatul cu Rusia și Marea Rece, cu secrete de stat și, mai ales, cu alte femei! Dar ea și Kostia pur și simplu nu se potriveau. Christine își cunoștea prea bine nepotul pentru a înțelege cât se poate de bine acest lucru. Nana păstrase de la bun început o oarecare distanță față de ea și mai ales față de băiat, de parcă s-ar fi temut să nu ajungă să-l îndrăgească.

*

În ultimii doi ani, gândul la Kitty devenise o obsesie pentru Stasia, o carceră din care nu mai putea scăpa. Care o făcea ursuză, mai irascibilă și mai absentă decât era oricum, care-i răpea somnul și o distrăgea de la munca ei în bibliotecă.

Trebuia s-o vadă. Altminteri, era sigură, într-o bună zi pur și simplu nu se va mai da jos din pat și va aștepta să vină Sopio sau Thekla, s-o ia de mână și s-o treacă Iordanul. În cazul în care exista. Simțea, nu avea nicio îndoială, că va muri curând dacă nu-și va mai putea strânge măcar o dată fiica în brațe.

Gândul acesta a făcut-o să înceapă să dialogheze cu fiica ei. Buzele sale schițau cuvinte mute – dacă avea grijă să mănânce sănătos, cum suporta străinătatea; sau o întreba despre țara în care trăia, îi relata despre zilele ei la bibliotecă, se plângea de încăpățânarea infantilă a lui Christine, îi povestea că Elene creștea departe de mama ei.

Noaptea, întinsă în pat, cu privirea sticloasă în tavan, își imagina cum ar putea face s-o revadă pe Kitty. Dar în niciunul dintre scenariile ei nu-l putea ocoli pe Kostia. El era omul de legătură. Îngerul negru care decidea soarta mamei și a surorii lui. Știa că-l poate pune în pericol cu rugămintea ei. Dar cum altfel s-o găsească pe Kitty? Unde s-o caute în Occident, unde în Anglia – dacă era adevărat că trăia în acea țară – și cum să ajungă acolo? Pe mama unei trădătoare de țară n-or s-o lase niciodată să treacă granița. Niciodată!

Christine nu-i era de niciun ajutor, aproba – tipic pentru ea! – purtarea lui Kostia. Ce să facă dacă avea o funcție de răspundere, datorită lui erau toți protejați, nu putea să-și asume un asemenea risc. Stasia să facă bine să-și amintească interogatoriile la care fuseseră supuse după dispariția lui Kitty; dacă n-ar fi avut Kostia poziția aceasta, interogatoriile s-ar fi putut sfârși prost, li s-ar fi putut interzice amândurora să mai lucreze în instituții publice, precum spitalul și biblioteca – dacă nu și mai rău.

Pe atunci, cu ani în urmă, într-o altă viață, după cum i se părea acum, Stasia călătorise pentru bărbatul și mai târziu pentru fiul ei sute de kilometri prin regiuni marcate de război, avusese curajul să-i înfrunte pe menșevici și pe bolșevici, până și pe fasciști, nu se temuse, fiind sigură că face ceea ce trebuie. De ce să nu-și asume aceleași riscuri și pentru fiica ei? Bineînțeles că cele două călătorii de atunci în Rusia nu avuseseră deznodământul dorit, dar parcursese drumul, încercase, acționase – chiar dacă o făcuse în modul ei bizar și greu de înțeles, nu neapărat logic. Poate că atunci nici nu prea avusese ce pierde, poate că se purtase întru totul egoist, dar ce conta? Nu era la fel de primejdios să stea cu mâinile în sân?

Nici măcar jocul de cărți al celor două spectre din grădină, pe care nu le vedea nimeni în afara ei, nu-i mai putea alunga Stasiei gândurile apăsătoare.

Când fantomele reapăreau, le întorcea spatele și se cufunda în lectura unei cărți sau a unui ziar. La ce-i foloseau dacă nu o ajutau, nu-i indicau drumul și, în afară de cărțile de joc, nu le interesa nimic?

Când Kostia s-a întors cu Elene la Tbilisi în vacanța de iarnă și a început pregătirile unei mari petreceri de Revelion, Stasia a rostit ceea ce era de nerostit. Și-a învins frica și l-a bătut la cap, l-a implorat să-i spună unde-i era fata, s-o pună cumva în legătură cu ea, să facă posibilă o întâlnire – indiferent unde, indiferent cum.

— Nici nu poate fi vorba de așa ceva!

Groaza lui Kostia era vizibilă, și-a dus instantaneu mâna la gură, de parcă i s-ar fi făcut frică de propriul glas.

În momentul acela erau singuri în bucătărie, Stasia îșI ajuta fiul să despacheteze și să așeze cumpărăturile îmbelșugate cu care se întorsese de la piața mare.

— Altminteri înnebunesc. O visez mereu, asta când apuc să închid un ochi, iar la serviciu mi s-a atras de mai multe ori atenția, pentru că…

Kostia și-a dus degetul arătător la gură și a privit speriat împrejur. Cumva îi inspira milă, cum îl bătea la cap și-i dezvăluia grijile și temerile ei, ceva ce nu obișnuia să facă. Ar fi vrut s-o contrazică, să încheie subiectul cât mai iute cu putință, dar nu se putea împiedica să nu se simtă profund înduioșat. Era ca un copil mic, fragilă și împuținată, asexuată, complet pierdută, fluturând din mâini pentru a-și accentua spusele.

Dar ea nu se oprea, devenise clar pentru el că nu avea cum să se eschiveze prea curând, așa că a luat-o de mână și a condus-o la masă. Brusc s-a simțit uriaș pe lângă ea, femeia minionă cu umerii lăsați și fața lividă. Ridurile din jurul gurii erau adânci și apăsătoare. În pofida părului cărunt pe care, spre deosebire de sora ei, nu și-l vopsea, nu arăta neapărat bătrână. Arăta ca cineva care într-un

mod ciudat și îndărătnic sfidează timpul, îi dă cu tifla.

Ea vorbea fără noimă, sărea de la una la alta. De la o amintire la alta, întindea capul către el, căuta cu disperare în ochii lui un punct de reper, un fir de speranță. I-a atins mâinile – n-o mai făcuse de mult. A renunțat la reproșuri. L-a măgulit. L-a numit „băiatul meu”, cerșea de-a dreptul. El se simțea copleșit. Din fericire erau singuri. Purcelul mic și gol trona pe blatul bufetului de bucătărie și se holba la ei cu ochii triști și morți. Munți de portocale și mandarine, de kaki și fructe uscate zăceau în diverse castroane pe masă și pe frigider. În mai multe sacoșe, pe jos, erau sticle de șampanie.

Lui Kostia îi plăceau petrecerile de Revelion. Mesele copioase, abundența, bătăile de ceas care anunțau Noul An, discursurile pompoase de la televizor, numărătoarea inversă, focurile de artificii, îi plăceau cadourile pe care le făcea rudelor sale. S-a gândit că mama lui, care în curând se va apuca să pregătească delicatesele după care era înnebunit, habar n-avea că recent el trebuise să se împace cu ideea că poate nu va mai organiza niciodată asemenea petreceri, după ce săptămâni la rând privise moartea în ochi din patul de spital occidental.

Era un gând greu de îndurat. Când încă nu știa dacă-și va mai reveni, i-ar fi spus mamei sale că-i era recunoscător pentru că-l adusese pe lume, în pofida a toate. În pofida a toate de câte nu știuse să-l ferească, a toate de câte îl privase, de câte nu-i oferise, cu câte se eschivase. Ar fi vrut atunci să-i scrie, să i se adreseze iarăși cu *deda,* nu cu prenumele ei, cum făcea în mod obișnuit, pentru a păstra distanța dintre mamă și fiu.

A privit-o și a avut sentimentul că tocmai schimbaseră rolurile. De parcă el ar fi fost părintele, iar ea, copilul. De parcă ar fi fost de neconceput ca din persoana aceasta fără vârstă,

copilăroasă să se fi născut un om. El. Și sora lui, după care ea plângea acum, uitând de sine.

Dar în aceeași clipă a simțit cum îl cuprinde și mânia față de persoana aceasta firavă, cu cocul tern și ochii spălăciți. De câte ori nu stătuse în copilărie descumpănit în fața ei, nu doar el, ci și ea, fiica adorată, soarele ei, de câte ori nu eșuaseră amândoi înaintea zăpăcelii mamei, a refugierii într-o lume lăuntrică la care li se refuza accesul? De câte ori nu-și dorise o mamă normală, care să nu spună și să nu facă lucruri atât de derutante, ci să se poarte firesc și să fie de înțeles, o femeie simplă, cu dorințe simple și instinct de mamă? Drumurile lor în viață ar fi arătat oare altfel – s-a întrebat Kostia, în vreme ce o ardoare necunoscută din ochii Stasiei l-a făcut să se dea înapoi – dacă ea le-ar fi fost o mamă mai bună? Nu ar fi trebuit să rivalizeze pentru dragostea, pentru atenția ei și nu s-ar fi extenuat reciproc în această luptă? Existau răspunsuri la asemenea întrebări? Sau era totuși prea simplu să crezi că există un singur răspuns la întrebare, care să le excludă pe toate celelalte? Nu era mai degrabă așa, că în spatele fiecărui răspuns se mai ascundea unul și în spatele aceluia altul și așa mai departe, până-ți pierdeai mințile?

Stasia i-a povestit despre călătoria ei de demult în Rusia, când plecase pe urmele lui. *De ce îmi povestește toate acestea acum?* se întreba Kostia și nu știa dacă să se bucure ori să se supere.

Îi părea rău? Avea remușcări? Își punea întrebări cu privire la ceea ce se întâmplase? Se gândea vreodată la Kitty? Nu, își interzicea asemenea întrebări. Fiindcă nici în cazul acesta nu credea în răspunsuri. Singurul răspuns definitiv posibil era viața pe care o trăiai.

Mama lui, această umbră captivă în propria lume, care nu era o zână, cum fusese Christine odinioară, plângea în fața lui și-l ținea de mână. Lacrimile ei îl depășeau. Nu voia să aibă putere

asupra ei; de când se lăsase stăpânit de aspirația către putere era poate întâia oară când Kostia o percepea ca pe-o povară, nu voia să se afle în situația de a decide asupra lacrimilor ei. Nu voia să aibă nimic de-a face cu suferința ei. Dar era imposibil: prea erau legați unii de alții, cu sau fără voia lor, niciodată nu se vor putea desprinde, niciodată nu se va sfârși ceva definitiv în povestea lor, cât trăiau. După fiecare sfârșit aparent se iveau ieșiri, cotituri și posibilități.

Și-a plecat capul, și-a dus mâna ei la buze, i-a atins pielea rece, moale, era plăcut să simtă posibilitatea iertării, posibilitatea de a lua în calcul o altă posibilitate, pentru sine și pentru povestea lor comună. Deși nu o mai puteau rescrie, deși era imposibil să conserve această pace, să creadă într-un nou început, iluzia era liniștitoare, alinătoare, reconciliantă.

Când ea a ajuns să-i vorbească despre chinurile nașterii lui, Kostia s-a blestemat că se lăsase antrenat în acest sentimentalism, în această langoare emoțională, că nu înăbușise în față torentul acesta de vorbe și nu-și văzuse de ocupația lui profană de a aranja alimentele; era prea târziu, o clipă fusese prea slab și se lăsase purtat de valul afectiv și acum trebuia să suporte consecințele, să asculte toată acea încâlceală sentimentală dintre mamă și fiu.

— Da, nouă ore, nouă ore au durat durerile facerii. Erai mare încă de pe atunci, cântăreai peste patru kilograme, eu nu aveam atâta putere să împing…

— Stasia, te rog.

Nu mai voia să asculte, să fie nevoit să audă aceste detalii sângeroase.

— Și moașa striga…

— Stasia!

— Împinge, împinge și eu credeam că leșin!

— Lasă acum, ajunge. O să mă gândesc. Nu-ți promit nimic, dar mă gândesc.

*

Când a sunat telefonul, Kitty stătea strâns înlănțuită cu Fred în mijlocul livingului ei și avea sentimentul că trecuse peste toate obstacolele care o despărțeau de fericire. Dansase cu Fred și o amuzase femeia roșcată, bizară și visătoare, care aluneca pe parchetul întunecat în contorsiuni ridicole, în vreme ce din boxele mari îi răsuna propria voce.

Noaptea trecută se certaseră. Poate pentru prima oară cu aceeași intensitate cu care se certa Amy cu iubita lor comună. Niciodată nu-și dorise Kitty să aibă un asemenea ton, un asemenea dispreț în voce, care era, în fond, doar o mărturie a propriei dependențe și neputințe. Se rușinase că-și pierduse stăpânirea de sine, că-i făcuse tot soiul de reproșuri absurde privitoare la concepțiile ei despre viață și moralitate. Kitty se simțise atât de mizerabil în disperarea ei. Interogatoriile la care-și supunea iubita, invectivele și amenințările ieftine, abjecte aproape vulgare. Spre deosebire de Amy, ea nu sperase niciodată să o poată schimba pe Fred. Poate nici nu dorise, dar nici nu voia ca fericirea ei, mulțumirea ei să ajungă să depindă de această femeie. De firimiturile unei iubiri tăinuite, pe care i le arunca la picioare. Iar Fred, de parcă nu și-ar fi luat în serios rolul de tartoriță și egoistă lipsită de scrupule, așteptase să i se domolească furia, pentru a o linguși și cuceri, pentru a o îmblânzi, a o face să înțeleagă că tocmai lipsa de obligații și certitudini, tocmai libertatea aceasta era cea mai profundă loialitate de care era ea capabilă.

Kitty ura și, după toate aparențele, nu avea să se obișnuiască niciodată cu faptul că Fred nu avea nicio înclinație către romantism și reducea totul la sex. Dar poate era mai simplu să considere relația lor o legătură fără obligații, să-și spună că nu împărțeau decât patul și un trecut zbuciumat.

În zori, când Kitty, epuizată și răgușită, se dăduse bătută, Fred o convinsese să facă o lungă

plimbare, pe urmă cumpăraseră de la piață niște pește și-i gătise o masă delicioasă. Kitty n-ar fi crezut în ruptul capului că mâinile lui Fred erau capabile de așa ceva, dacă n-ar fi fost de față și n-ar fi văzut-o cum gătește peștele, efervescentă, hlizindu-se ca o fetiță; cu atâta răbdare, cu atâta băgare de seamă, fără nicio grabă, cântărind și gustând din amestecul de condimente ca dintr-o poțiune.

După masă, Fred pusese discul *Summer of Broken Tears* și-i ținuse o prelegere despre fiecare cântec de pe album. După ce goliseră o sticlă de vin și Fred își răsucise un joint, se simțiseră suficient de eliberate pentru a dansa și pe *Star Collector,* se învârtiseră prin încăpere și cântaseră întruna *Let's pretend we are lovers and start to collect the stars.*

Câte persoane se ascund în acest om, s-a gândit Kitty. Se tot mira cât de schimbător și înșelător era trupul lui Fred. Cât de transparent, lipsit de apărare, creat ca dintr-o suflare, slab și lipsit de orice erotism, cât de posesiv, de dominator. Ar fi putut dansa o veșnicie și încă o zi cu femeia aceasta.

Soneria telefonului a smuls-o pe Kitty din nemișcare. S-a întors cu pași împleticiți la sofa, s-a prăbușit pe ea și a ridicat receptorul. El nici n-a apucat s-o salute, că ea l-a și recunoscut după respirația monotonă. Nu o apelase niciodată la alte ore decât cele stabilite. Ce se întâmplase? Corpul i s-a încordat. Nu, te rog nu, să nu fie o veste proastă, nu acum, și-a spus Kitty.

— Sunt în măsură să vă fac o ofertă.

Vorbea cu un ton deosebit de sec.

Kitty a inspirat adânc și i-a făcut lui Fred semn să dea muzica mai încet.

— Am crezut că s-a întâmplat ceva oribil.

— Nu, nu. Este o ofertă convenabilă, după părerea mea.

— Mă bucur să vă aud glasul.

Fred o privea cu curiozitate. Era prima oară când o auzea pe Kitty conversând în limba maternă. O privea fascinată, de parcă era martoră la o capodoperă. La celălalt capăt al firului s-a auzit un hârâit.

— Clubul comsomolului din Praga este interesat să vă organizeze un recital.

— Praga? Am înțeles bine?

— Da, exact.

— Dar nu se poate, e prea…

— Ba da, ba da. Peste câteva zile, impresara dumneavoastră va primi o cerere oficială. Iar eu, în locul dumneavoastră, aș accepta oferta, fiindcă acolo ați putea…

A amuțit. Inima lui Kitty bătea nebunește. Praga. Orașul era plin de cicatrici, amintirea lui, plină de contuzii. A simțit cum o părăsește curajul. Îi venea să-l roage s-o însoțească. Abia acum și-a dat seama că nu-și încheiase fraza.

— Acolo aș putea… ce?

— Acolo ați putea întâlni pe cineva, pe cineva pe care…

Kitty și-a dus mâna la gură pentru a-și înăbuși un țipăt. Era vorba despre Kostia, mama ei, Christine? Poate Andro? Nu, imposibil, lui nu i s-ar acorda permisiunea de a ieși din țară. Cel mai probabil, fratele ei. Indiferent cine, era cineva din familie, cineva de acasă, din fosta ei viață.

— Pe cine? a exclamat, copleșită de propria bucurie, care-i inunda coșul pieptului.

— Cunoașteți regulile.

— Da, da, cunosc regulile. Da, accept oferta, bineînțeles.

— M-am gândit eu.

— Știți că-mi sunteți foarte drag?

Kitty nu s-a mai putut abține să nu râdă.

— Îmi pare foarte bine. Fiindcă vă împărtășesc sentimentul.

După ce a pus receptorul în furcă, a deschis larg cele două ferestre din încăpere și a lăsat aerul

răcoros să-i pătrundă în plămâni. Fred se dusese în bucătărie, acum se întorcea cu un pahar de whisky în mână. În mod normal, Kitty s-ar fi enervat, ar fi dojenit-o că bea prea mult, că tot timpul consumă anumite substanțe de parcă ar fi niște proptele pentru viață, dar de data aceasta îi era totuna, îi venea și ei să se îmbete, voia să sărbătorească vestea incredibilă. S-a răsucit pe călcâie și i s-a aruncat lui Fred de gât.

De muncă e nevoie, toate celelalte sădeducă a

Kostia știa că n-ar fi trebuit să și-o facă pe Elene complice, fiindcă, în primul rând, era încă prea mică pentru a putea interpreta corect indiciile subtile ale unei căsnicii zdruncinate și, în al doilea rând, era și ea femeie. N-ar fi trebuit s-o inițieze în secretele lui. Se învinuia că acum trebuia s-o lase să plece, pășind pe tristele rămășițe ale căsniciei sale, deși pentru fiica lui disciplinată, chibzuită nu era lipsit de primejdie să se întoarcă la regimentul de femei fragil emoțional, haotic, dezordonat, condus după toane și stări. Dar Kostia nu bănuia că mânia ei se va transforma curând într-o floare splendidă, otrăvitoare.

I-a promis lui Elene să o sune ori de câte ori va avea ocazia, i-a promis aceiași bani de buzunar ca la Moscova, i-a făgăduit că o să profite de toate vacanțele și ocaziile pentru a petrece în continuare timp cu „cea mai bună prietenă" a lui, cum o numea uneori. I-a promis chiar să-i pregătească îndrăgitele clătite după rețeta Liudei. Și, deși Elene nu protestase, nu făcuse circ, nici măcar nu plânsese în prezența sa, el știa că avea inima

frântă, că n-o putuse proteja de acest sentiment – de a se simți de prisos, neiubită.

La decizia dacă Elene va merge la un liceu rusesc ori georgian, Kostia nu a avut niciun cuvânt de spus. Nana i-a explicat la telefon că se săturase de accentul afectat, distins al Elenei, trebuia să termine odată cu fasoanele elitiste, se va duce la o școală georgiană absolut normală din cartierul Vera și va merge pe jos, să trimiți cu șofer la școală o fată de 14 ani era mai mult decât exagerat.

Elene făcea pe docila și politicoasa, la întoarcere le-a pupat bucuroasă pe toate femeile din familie, a acceptat, de dragul mamei, să fie declasată de la o școală de elită la una de rând, deși inițial i s-a părut imposibil să învețe în altă limbă, și și-a jurat ca din prima zi după ce va fi împlinit 18 ani să nu mai facă niciodată ceea ce așteptau adulții de la ea.

Fosta cameră a mătușii ei necunoscute fusese zugrăvită în mare viteză, avea un birou nou și bare pentru agățat numeroasele ei haine, iar pe patul proaspăt înfățat erau aranjate animalele de pluș pe care le adusese Elene de la Moscova.

În primele săptămâni de la întoarcerea ei, toți locuitorii casei au încercat să se dea bine pe lângă ea. Găteau doar ceea ce-i plăcea ei, urmăreau doar emisiunile care o interesau pe ea, aveau mare grijă ca ariile lui Christine să n-o deranjeze de la teme, iar lui Mikha i s-a atras atenția să n-o rețină de la sarcinile și activitățile ei mai mult decât era necesar. Elene simțea toate acestea cu o naturalețe cinică. Comportamentul acesta era pentru ea o confirmare, îi dovedea mustrările de conștiință ale familiei pentru că-și înlocuiseră fiica și nepoata cu un țăran tont și sensibilos.

Mikha îndura chinurile iadului de când se întorsese Elene. Lucruri care înainte fuseseră firești pentru el i-au fost interzise, nimeni nu i-a explicat cum funcționa Elene. Trecea în vârful picioarelor prin fața ușii ei, de unde răsuna

frecvent muzică din Vest, și roșea când ea se așeza la masă lângă el.

Părea atât de sigură de sine, atât de mondenă și de șic, cu unghiile sidefate și părul tuns absolut simetric, care-i ajungea până la umeri, cu necontenitele ei exclamații: „Bineînțeles că știu asta. De ce? Voi nu știți? La noi, la Moscova…” Se simțea mic și prost în prezența ei, parcă nedemn. El, care nu era neapărat cel mai îndrăgit elev din clasă, o invidia pentru că își făcuse atâția prieteni de cum mersese la școală. Toți roiau în jurul acestei fete mondene și precoce, toți căutau să se apropie de ea, de la tocilarul până la bătăușul clasei, de la măscăriciul până la frumosul clasei. Emana o aură de distincție și trufie, venea direct de la Moscova, era umblată, tatăl ei era un om important, avea discuri rare, se pricepea la muzica pop, avea limba ascuțită – nu-i închideai gura cu una, cu două – și, înainte de toate, știa foarte bine ce efect avea asupra celorlalți.

Încetul cu încetul, cotidianul din casa de pe colina Vera s-a normalizat. Stasia și Christine își vedeau de muncile lor, Nana avea în sfârșit, de un an, catedra de lingvistică după care tânjise atâta vreme și se lăsa absorbită de rutina universitară. Întoarcerea lui Elene părea un succes: se deprinsese cu școala din Tbilisi, avea tot mai puține dificultăți cu limba datorită meditațiilor pe care le plătea Kostia și, după toate aparențele, nu-i era dor nici de Moscova, nici de tatăl ei, cum se temuse Nana inițial.

Mikha și Elene conveniseră asupra câtorva reguli nerostite, pentru a nu da nas în nas, pe cât posibil. Deși aveau același drum până la școală, nu mergeau niciodată împreună. La micul-dejun și la cină, când întreaga familie se aduna în bucătărie, se așezau cât mai departe unul de celălalt pentru a nu fi ispitiți să stea de vorbă sau să-și ceară câte ceva de pe masă. Când era vreme bună, Elene lua în stăpânire grădina, în schimb nu punea aproape

niciodată piciorul la primul etaj, unde se aflau camera lui Mikha și biroul și biblioteca lui Ramas, în care-i plăcea atât de mult să stea. La începutul vacanței de iarnă din anul acela, când Andro a venit ca de obicei să-și ia băiatul, a avut sentimentul că Mikha, pentru prima oară de când locuia la Tbilisi, era bucuros să poată lăsa în urma sa orașul și casa.

*

Dar situația s-a schimbat după vacanța de iarnă, pe care Kostia o petrecuse împreună cu fiica lui, așa cum îi promisese, ba chiar o dusese o săptămână la schi în Bakuriani. Nana a fost chemată la școală, unde a aflat din gura dirigintei că fiica ei le îndemna pe celelalte fete la chiul și „frivolități", i s-au arătat porcării pe care, potrivit profesoarei, le scrisese Elene cu cărbune, cât se poate de vizibil, pe pereții toaletei pentru fete. Nana a sărit în apărarea fiicei: Elene era o elevă model, îndrăgită și harnică, atât de disciplinată, un asemenea comportament nu-i stătea în fire.

Dar în săptămâna următoare, când a găsit niște chiștoace pe pervazul lui Elene, i-a trecut prin minte că fata ei poate începuse să se revolte și a încercat să poarte o discuție sinceră cu ea. Însă Elene a negat totul, a fost irascibilă și i-a trântit mamei ușa în nas.

Elene a primit arest la domiciliu. Nana venea de la serviciu hiperpunctual și avea mare grijă ca Elene să-și facă temele. A tăiat de pe meniul săptămânilor următoare mâncărurile ei preferate, iar pe Stasia și Christine le-a sfătuit să n-o mai bage în seamă. Nana se credea pe drumul cel bun, fiindcă Elene, deși umbla bosumflată, îi respecta întocmai indicațiile.

Până când, într-o bună zi, nu s-a mai întors de la școală. Nana le-a sunat pe prietenele ei, niciuna nu avea idee unde se afla Elene, s-a dat alarma. Nana l-a luat de mână pe Mikha și au bătut toată după-amiaza străzile, dar Elene era de negăsit. Una

dintre colegele ei de clasă a menționat că Elene se înțelegea foarte bine cu băieții dintr-a unsprezecea și că poate se dusese cu vreunul dintre ei la o petrecere. Și într-adevăr, târziu după miezul nopții, Elene a intrat cu pași împleticiți în bucătărie, cherchelită și făcând pe niznaiul, și s-a apucat să-și prăjească un ou, chipurile îi era foame.

Nanei i-a sărit țandăra, l-a apelat pe Kostia la Moscova și, după o convorbire de o oră a acestuia cu fiica lui, Elene i-a cerut iertare mamei, cu jumătate de gură. Deși Nana a amenințat-o pe Elene că n-o va mai lăsa să iasă din casă o lună, dacă nu renunță imediat la acest comportament inacceptabil, Elene sărea pur și simplu pe fereastră în grădină și lipsea toată noaptea de acasă. A urmat o nouă convorbire telefonică lungă cu Moscova, încheiată cu o ceartă între Nana și soțul ei, care i-a reproșat că-i distrusese fiicei lor viitorul.

Elene nu putea fi ținută în frâu: escapadele nocturne au devenit un obicei. Chefuia cu golanii din școala ei pe câmpul de sub turnul televiziunii, unde beau vin sau bere, cântau la chitară și cu vocea, dansau și – care erau mai îndrăzneți – se sărutau.

Nana a pus să se monteze gratii la fereastra lui Elene, dar aceasta s-a cățărat în noaptea următoare în mărul din fața geamului băii de la primul etaj, unde erau și camerele lui Christine, a Stasiei și a lui Mikha. Agilă și atletică, datorită instrucției primite la Moscova, Elene s-a cățărat în pom și a rămas așezată pe o creangă solidă, ținându-și răsuflarea.

O veioză mai ardea încă la ora aceea târzie în camera lui Christine, iar Elene a recunoscut pe pat două siluete. A văzut-o pe Christine cu vălul ei alb care-i acoperea jumătatea stângă a feței, într-o cămașă de noapte albă, care-i dezvelea umerii. Și a recunoscut lângă mătușa ei umerii lați și trăsăturile viguroase ale lui Mikha.

El, într-o pijama caraghioasă, stătea pe marginea patului lui Christine și o asculta povestindu-i nu știu ce. Ea se întrerupea uneori și atunci se priveau de parcă n-ar mai fi existat nimeni pe lume în afara lor. Mai târziu, Christine l-a lăsat să-i pieptene părul lung. La vederea lor, Elene a simțit un amestec ciudat de repulsie și atracție, atât de copleșitor, încât i-au dat lacrimile.

A doua zi, Stasia a anunțat radioasă la micul-dejun – la care Elene a stat tot timpul cu privirea în pământ, de parcă ar fi avut ceva de ascuns – că acum, cu puțin timp înainte să iasă la pensie, avea norocul nemaipomenit de a fi invitată la Praga, la o conferință despre biblioteconomie.

După plecarea Stasiei, Christine și-a întins aripile și a pregătit ciocolata caldă. De la moartea Micului Om Mare nu se mai încumetase să pregătească primejdioasa licoare. Oricât de mare ar fi fost ispita de a se delecta măcar din când în când cu băutura aceea fină, devenise totuși mai prudentă. Dar îndoielile ei nu erau suficient de puternice, fiindcă, după ce și-a savurat porția, a lăsat resturile de ciocolată în ibricul în care o pregătise. Și așa a putut Elene, când a venit seara târziu în bucătărie să-și ia ceva de băut, să se ducă liniștită la aragaz și să devoreze resturile de ciocolată. Nu știu dacă aroma i s-a părut familiară, dacă-și mai amintea scena în care, mică fiind, înainte de a se muta la Moscova, se năpustise lacomă la ciocolata destinată mamei ei, dar nu avea nicio importanță, fiindcă Elene a gustat din ea, și nu numai Elene, deoarece, înainte de a goli ce mai era în cană, a apărut în bucătărie și Mikha. Sfidând primejdia de a se expune superiorității lui Elene, ispita fiind prea mare, aroma l-a făcut să meargă ca hipnotizat la aragaz, să se oprească lângă ea. Elene, în deplină uitare de sine, lingea din cană amestecul întunecat și nu a comentat când Mikha a gustat și el din ciocolată.

*

De fapt, Elene avusese o zi bună. Plecase de acasă fără să se fi certat cu mama ei și, pe urmă, lucru și mai important, reușise în sfârșit, în schimbul unui sărut fugar în spatele școlii, să pună mâna pe primul disc al mătușii ei fugite în Vest. Sora absentă și tabuizată a tatălui său o interesase dintotdeauna, dar niciodată nu primise vreo informație sinceră și începuse să investigheze pe cont propriu. Aduna tot ce prindea despre Kitty Jashi. Șterpelea poze din albume de familie vechi, articole denigratoare despre ea din presa sovietică de după fuga în Occident și, mai târziu, tăieturi din reviste muzicale străine, în care erau pomenite cântecele ei. Erau rare, să le cântărești în aur. Dar nu se comparau cu un disc autentic – nu o placă ieftină, ci originalul din străinătate, cu coperta autentică!

Parcă nimic nu mai stătea în calea fericirii ei când, ajunsă acasă, a găsit pe masa din bucătărie un bilet de la Nana. Era invitată la ziua de naștere a unui coleg și nu se va întoarce înainte de miezul nopții, Christine era de gardă și mâncarea era în frigider, mai trebuia doar s-o încălzească; Elene să se poarte cu maturitate, să nu facă vreo prostie și, mai ales, să rămână acasă.

Lucru care n-o deranja câtuși de puțin pe Elene, care s-a retras imediat în camera ei și a pus cu un aer reverențios discul în pick-up. S-a așezat pe pat și a început să asculte cu evlavie limba acea străină și melodiile familiare. Între timp a mai fumat două țigări la geam. Când s-a terminat discul, l-a mai pus o dată, a dat sonorul mai tare și a încercat să ghicească măcar câteva cuvinte englezești. Cunoștințele ei de engleză erau mizerabile, dar și-a propus cât se poate de serios să și le îmbunătățească pentru acest disc, pentru mătușa disidentă, pentru antieroina pe care o venera. Stând pe patul ei, pe deplin absorbită, cu ochii închiși, murmură cuvintele străine cu sonoritate atât de frumoasă, când a auzit o bătaie în ușă. Uitase

complet că mai era și Mikha în casă și a smucit nervoasă de ușă.

Stătea în fața ei, timorat, cu privirea aceea de câine care o scotea din sărite pe Elene, și a întrebat-o ce muzică era, că o dăduse foarte tare și el ascultase și i se păruse foarte frumoasă. Lui Elene i-a trecut prin cap să facă mișto de el, să-i spună că erau The Doors sau Jimi Hendrix, fiindcă el habar n-avea de muzica nouă, asculta numai ariile siropoase ale lui Christine. Dar s-a răzgândit, era prea vrednic de milă, cum stătea așa în prag, și l-a poftit în camera ei, lucru pe care nu-l mai făcuse niciodată.

— Cea care cântă e mătușă-mea. În Vest e o vedetă. Poza ei apare în marile reviste și toată lumea o cunoaște.

— Știu cine e, a spus Mikha cu glasul lui neobișnuit de grav și a ascultat iarăși atent acordurile de chitară ale lui Kitty.

— Și de unde, mă rog frumos, o știi tu pe ea? a întrebat Elene cu o plictiseală demonstrativă.

— A fost cuplată cu taică-meu.

Elene și-a pierdut cumpătul. A sărit brusc de pe pervazul unde fuma.

— Ce tâmpenii mai sunt și astea?

— El nu vorbește despre ea. Dar a păstrat o poză de-a ei. Și toate scrisorile pe care i le-a trimis ea în Siberia.

Elene a rămas încremenită câteva secunde. Încerca să-și strunească haosul din minte. Ea cum de nu știa nimic? Se simțea ca o proastă în nevoia impetuoasă de originalitate, în dorința ei arzătoare de protest și atenție, în căutarea de repere. Credea că știe ceva, că descoperise, găsise ceva pe cont propriu, ceva ce-i aparținea doar ei, și iarăși era doar o jumătate de adevăr, ca o medalie căreia-i cunoști doar o față. Era ceva de groază!

Băiatul acesta singuratic și primitiv pretindea că-i cunoaște idolul mai bine, mai intim; mai

afirma și că tatăl lui și femeia aceasta fuseseră apropiați, formaseră o pereche!

Oare ce secrete i se mai ascundeau? De aceea era familia lui Mikha atât de strâns înlănțuită cu a ei, încât toți se simțeau răspunzători pentru acest băiat bizar? Copleșită, s-a prăbușit lângă el pe pat și, pentru a-și afișa în continuare superioritatea, s-a întins cât era de lungă, și-a adunat picioarele și s-a tolănit ca o pisică la soare. Spre dezamăgirea ei, el nu acorda nicio atenție contorsiunilor, asculta concentrat muzica; l-a apucat de cot, indignată că o ignoră. El a tresărit, a privit-o mirat. Erau doi străini și, în acel moment de apropiere fizică neașteptată, a devenit și mai evident.

— Mă doare, a protestat el.

— Nu fi bleg.

Elene a râs și l-a strâns mai tare de braț.

— Hei, Elene, ce te-a apucat?

Brusc a ridicat tonul, lucru care pe ea a amuzat-o. Își părăsea oare în sfârșit turnul de fildeș cu poezie și melancolie și se înjosea să coboare pe tărâmul ei prozaic?

— Ți-e frică de mine?

— Elene!

Exact în clipa aceea a sărit pe el și l-a răsturnat pe pat, ca o maimuță care a descoperit întâia oară cum să se cațere. Înainte ca el să poată spune sau face ceva, i s-a așezat pe vintre și a început să-l gâdile și să-l ciupească de burtă. Simțind un amestec de excitație și durere, el încerca să se elibereze din strânsoare și s-o împingă deoparte, dar ea părea mult prea încântată de ceea ce făcea. Se agățase de el cu toată forța, ba chiar l-a mușcat de gât. Ar fi putut s-o dea jos de pe el și din pat dintr-o singură mișcare, dar ceva îl reținea. Încerca să priceapă ce simte, numai că totul se petrecea atât de repede, încât gândurile îi rămâneau în urmă.

Nu dorea să întrerupă acest joc fiindcă, în pofida impetuozității și vulgarității pe care le etala, era

totuși o fată cu glezne fine și pomeți ascuțiți, cu urechi mici și încheieturi delicate? Ori pentru că-i dădea totuși o oarece urmă de satisfacție?

— Te rog, încetează! a repetat Mikha și parcă nu dădea crezare propriului glas.

Ea continua să țipe de încântare, scheuna amuzată. Avea broboane de sudoare pe frunte, obrajii roșii, iar în colțurile gurii i se aduna saliva.

Fata aceasta, cu care ursitoarele fuseseră darnice la naștere, care putea avea orice lucru după care ar fi întins mânuța ei cochetă, parcă nu se putea dezlipi de el. Un gând care îl speria și, în același timp, îl fascina. Îi era străină, părea nerecunoscătoare, răzgâiată, obraznică, egocentrică și capricioasă și era urmașa legitimă a acestei familii. Ea era, nu el.

— Nu-ți plac fetele sau cum? Numai babele…

Elene îl provoca. El, încremenit, nu se apăra, ea continua netulburată:

— Te crezi mai deștept sau cum? Cu franceza ta, cu secretoșenia și poeziile tale?

— Elene, încetează!

Era furios. Poate nu i-ar strica să se lupte în sfârșit cu ea, să se războiască pe față, în loc să se tot ascundă fiindcă era tolerat în casă ca un cățel bolnav? Poate ar trebui să-i spună în sfârșit ce crede despre ea, s-o provoace să-i zvârle în față mânia ei? Ori mai bine să aștepte până va greși, până va arăta o slăbiciune, iar atunci s-o demaște? Ce să facă, însă fără să se pună în primejdie, să nu fie nevoit să renunțe la locul lui în această familie?

Dar corpul lui se împotrivea, nu voia să urmeze firul gândurilor. Corpul lui era prizonierul fricii sale. A ciupit-o de coapsă și a făcut-o să țipe de durere, pe urmă a apucat-o de umăr și a zvârlit-o pe cealaltă parte a patului, la perete, atent să n-o dea cu capul de suprafața dură. Ea i se opunea, îi înlănțuia dintr-o parte bazinul cu picioarele subțiri, acoperite de ciorapii trei sferturi albi. Rochia maro

de școală i se ridicase și dezvelea un chilot alb de bumbac.

— Lasă-mă… Elene, lasă-mă, te rog!

O implora. Tonul îi redevenise brusc atât de supus, încât pofta ei de a-l provoca depășea orice închipuire. Ea s-a îndreptat, s-a aplecat deasupra lui înfricoșător de aproape, l-a privit în ochi, el îi simțea mirosul, mirosul vag al transpirației, mirosul de săpun de lavandă al pielii, părul ei îi atârna pe față, îl gâdila, a încercat să-și ferească privirea. Brusc părea atât de matură și hotărâtă. De ce făcea asta? Ce urmărea? Ce simțea? De ce era parcă mereu cu câțiva pași înaintea lui?

Când se va termina – acest sentiment de inferioritate adus de râsul ei plin, popularitatea ostentativă, felul în care chicotea ori de câte ori trecea pe lângă ea prin curtea școlii? Când aveau să se termine insultele și provocarea?

— Strici totul! Idiotule!

În euforia ei se amesteca acum agresivitate. Vocea îi tremura, iar Mikha a văzut lacrimi scânteind în ochii ei. Părea să ducă o luptă cu sine. Lui îi era rușine să fie martor la așa ceva și a înțeles că ea nu-l va ierta niciodată că o văzuse într-un moment de slăbiciune. Dar nici nu-și dorea să-l ierte. Amintirea aceasta sigur va avea un gust dulce. Va rămâne asul lui. Era totuși mai bine să aștepte, să aibă răbdare până când va cădea singură în dizgrația familiei sale? Poate nu era bine să câștige acum, ci s-o *lase să câștige?* E mai important pentru supraviețuire să știi să pierzi în momentul potrivit?

— Ne jucăm și noi puțin, ne distrăm, nu-i așa?

Acum zbiera ca o descreierată. După voce nu-ți dădeai seama dacă, în clipa următoare, va izbucni în hohote de râs ori în lacrimi.

Mikha a știut că pierduse când ea, epuizată, transpirată și ciufulită, s-a ridicat în pat deasupra lui și a început să-și tragă încet rochia în sus. Dar nu știa dacă pierduse la modul *potrivit.* Ea și-a tras

rochia peste cap și a rămas așa, ca un copil de grădiniță, într-un maiou imprimat cu rățuște galbene și un chilot alb de bumbac. Atâtea sentimente îl năpădeau pe Mikha, se succedau la câteva secunde.

Nicio fată nu se apropiase vreodată de el într-un asemenea mod. Dar el nu dorise să fie așa, nu visase să fie astfel. Așa arbitrar, animalic, respingător pentru el. Nu era nimic tandru, nimic delicat în mișcările sau în expresia ei. Nu era nimic *fericit.* Nu avea nimic de-a face cu el. Și totuși nu se putea împotrivi acestei excitații deconcertante care punea stăpânire pe el.

Își dăduse și maioul jos și, rămasă într-un sutien cu picățele, care-i acoperea sânii mici, s-a lăsat pe vine în fața lui. S-a apucat să-i deschidă fermoarul de la pantalonii uniformei de școală. El s-a întrebat de unde-i venea această siguranță de sine, cum de știa atât de limpede și hotărât ce să facă, în timp ce el tremura ca varga, incapabil să reacționeze, să ia vreo decizie. Dacă se răzbună astfel pe mine, s-a gândit Mikha, de ce se rănește pe sine? De ce se umilește?

Cu un gest smucit a tras pantalonii de pe el și acum îi fixa cu privirea chilotul umflat.

— Dă-l jos! i-a poruncit, fără să-și desprindă privirea dintre picioarele lui.

Văzând că el nu se clintește, a tras de elasticul chilotului și și-a vârât mâna înăuntru. L-a atins, ezitant, cu un amestec de scârbă și plăcere.

S-a întins pe el, stângace, ezitantă, chilotul ei fiind singura barieră între organele lor genitale. El s-a trezit că numără până la zece, unu, doi, trei… Ea i-a cuprins penisul cu mâna dreaptă, îl ținea ca pe bățul de la o vată de zahăr, ca pe ceva de lemn, neînsuflețit. El a încercat să se tragă în lături, să scape de ea, dar se simțea incapabil s-o răstoarne de pe el. Se detesta pe sine. Dar și mai mult o detesta pe ea.

Și brusc, pe nesimțite, i s-a făcut negru în fața ochilor, s-a ridicat, a trântit-o pe spate, a îngropat-o sub sine, sub pieptul lui lat, i-a dat jos chilotul dintr-o singură mișcare, de parcă ar fi fost cel mai firesc lucru din lume, de parcă l-ar mai fi făcut de mii de ori, și i-a depărtat picioarele.

Simțea cum i se răspândește în corp o căldură amorțitoare, s-a pierdut undeva în adâncuri.

Avea impresia că-și pierduse cunoștința. Țipătul ei slab l-a perceput ca de undeva de departe, de parcă n-ar fi fost aproape de el, atât de aproape, încât îi simțea mirosul respirației, gustul pielii, încât își îngropa capul în părul ei.

Fața ei s-a schimonosit de durere, l-a mușcat de umăr. Îi provoca durere, dar ce sentiment minunat era, totuși. Cât de iute îl părăsise frica. Ce bine era să nu se mai întrebe dacă era iubit, dacă era *suficient de bun* pentru familia aceasta. Ce eliberare! Ce plăcere să nu fii *suficient de bun,* să nu fii nevoit să fii bun!

După ce s-a descărcat în ea ca într-o criză de epilepsie, ea a gemut slab și l-a privit în ochi. El a recunoscut în privirea ei ceva asemănător spaimei și asta i-a produs satisfacție. Pe moment s-a gândit s-o liniștească, poate chiar s-o îmbrățișeze cu prudență, dar ea s-a ridicat în picioare, s-a sprijinit de perete și a privit neclintită firicelul de sânge care i se scurgea pe coapsă.

*

Ceva nu era în regulă cu Fred, dar nu avea acum timp să se ocupe și de ea. Nu putea să se gândească și la Praga, și la Fred. Aceste două lumi erau incompatibile. Trebuia să-și facă bagajele, să-și ia chitara, ba nu, întâi trebuia să-i telefoneze atașatului cultural al ambasadei Cehoslovaciei – ba nu, trebuia să o facă pe Amy să înțeleagă că nu dorea în niciun caz s-o însoțească la Praga sau…

Fred iar nu venise noaptea trecută. A apărut pe la amiază, în cel mai prost moment, și acum stătea la ea de peste trei ore, cu o mutră stupidă și o

privire goală, tolănită pe canapea numai în chiloți. Prea multă băutură, prea multe țigări, prea mult… Ce băgase în ea sigur era lucrul dracului, privirea aceasta pe jumătate moartă era dezgustătoare. O speria pe Kitty. Mai văzuse privirea aceasta. Rareori, dar totuși suficient de des, Kitty mai descoperise urme ale acestei letargii când Fred se instala la ea, după ce o ținuse nopți la rând tot într-un chef. Când se întorsese din America avusese privirea aceasta, când anume se întâmplase? Kitty trebuia să se gândească, nu, nu, acum nu avea timp pentru așa ceva, va trebui să stea de vorbă cu Fred la întoarcerea de la Praga, nu acum, nici nu se punea problema să urce în avion nedormită.

Când s-a auzit soneria la ușă, Kitty era atât de absorbită de propriile gânduri, atât de ocupată cu tot ce mai avea de rezolvat înainte de plecare, încât n-a mai apăsat butonul interfonului, ci a deschis ușa larg. Amy ținea într-o mână o pungă de hârtie cu fructe proaspete și în cealaltă un buchet de amarilis uriași, superbi. Ploaia de vară îi umezise părul blond, s-a dus în bucătărie și a lăsat punga pe masă. Apoi s-a apucat să caute o vază. Kitty încremenise. De câte ori nu se temuse tocmai de acest moment? Instantaneu s-a simțit mizerabil, în așteptarea furtunii care avea să se abată asupra tuturor.

— Ce faci, nu mă saluți? Îmi trebuie o vază. O vază frumoasă. Am vești bune pentru tine, când te vei întoarce, dar tu știi ce părere am eu despre aiureala asta socialistă la care te expui cu călătoria ta; și *madame* nici nu vrea s-o însoțesc, deși eu n-aș avea nimic împotrivă să arunc o privire în dosul Cortinei de Fier, vreau să zic, când se va mai ivi o asemenea ocazie, dar, mă rog, să trecem peste asta… Deci, ce voiam eu să-ți spun, când te vei întoarce s-ar putea să trecem granița britanică și să facem un turneu…

S-a întrerupt la mijlocul frazei. Stătea în living cu florile în mână, o descoperise pe Fred, care

moțăia pe canapea pe jumătate goală.

Kitty stătea sprijinită de peretele rece din bucătărie și asculta cum îi bubuie inima. Și a mai auzit cum cade ceva pe jos. Sigur, frumosul buchet de amarilis. Pe urmă, pași. Fred era probabil atât de dusă, încât nici măcar nu remarcase prezența lui Amy.

Amy a trecut pe lângă ea, s-a dus la chiuvetă și și-a umplut un pahar cu apă. Fără să se uite la ea, a întrebat-o pe Kitty:

— De când? De când durează?

Orice ar fi fost mai bine decât tonul potolit, stăpânirea de sine, răceala aceasta tăioasă.

— Nu mai știu.

Amy s-a răsucit și a fixat-o. Kitty și-a plecat privirea. Deodată, Amy a izbucnit în niște hohote de râs stridente. Ultimul lucru la care s-ar fi așteptat Kitty. Amy nu se mai oprea din râs, iar Kitty nu știa dacă hohotele acestea isterice erau expresia unei situații fără scăpare sau o formă de autoapărare.

— Sper să se poarte și cu tine cum s-a purtat cu mine. Ca să știi ce-mi faci. Ba nu, știi ceva, mi-ai făcut chiar o favoare, poate tocmai m-ai eliberat de molima asta, poate mi-ai arătat în sfârșit pentru ce lepădătură am suferit atâția ani. Dar pe tine, Kitty, sincer, pe tine nu te-aș fi crezut în stare de una ca *asta,* pe tine nu, Kitty. De ce taci? Nu ai nimic de spus ori vrei să faci și din asta un cântec? Vrei să faci din noi toate un cântecel haios?

Clătina din cap de parcă n-ar fi înțeles, de parcă ar fi vrut să se trezească, pentru a concepe ceea ce era de neconceput.

— Asta-i culmea, a mai adăugat.

— Nu am vrut. Am încercat atâta timp…

— Bineînțeles că nu ai vrut. Dar, din câte știu eu, omul mai are și o minte pe lângă organele sexuale, cel puțin la asta m-am așteptat din partea ta! Dar se vede că m-am înșelat amarnic.

— Îți voi explica. Voi…

— Mă cam îndoiesc că vreau să aflu toate amănuntele. Trebuie să mă gândesc, iar lepădăturii ăsteia lașe și mincinoase poți să-i spui că pentru mine nu mai există și vai de ea dacă mai îndrăznește vreodată să-mi ceară bani sau orice altceva.

— Ceva nu e în regulă cu ea, Amy, ceva nu e în regulă cu ea de la o vreme încoace…

— Păi, asta e de-acum înainte problema ta, *darling*. Eu mi-am irosit cei mai buni ani din viață cu deșănțata asta. După cum văd, tot ce am făcut pentru tine a fost timp irosit.

— Are o problemă, cred că e…

— Ce descoperire! La asta ar fi trebuit să te gândești înainte de a-ți face de cap cu ea.

— Amy, te rog… Mă refer la un alt gen de problemă!

— Nu-ți mai poți permite să mă rogi ceva, iar ea, nici atât.

Comunități rebuie să fie exemplare și la înv ă

ț ă t u r ă : t r e b u i e s ă f i e î n o r i c e m o m e n t a t â t î n v ă

ț ă t o r i i m a s e l o r , c â t ș i e l e v i i l o r .

P R E Ș E D I N T E

Se anunțau vremuri tulburi, Brilka. Estul invidia Vestul pentru blugii săi, iar fetele din Vest leșinau la concertele Beatleșilor. În Vest se demonstra împotriva Războiului din Vietnam, care lua proporții tot mai absurde și sângeroase; între timp, la fel ca Zidul Berlinului, devenise emblematic pentru măsurarea forțelor în Războiul Rece.

La Paris, studenții ocupaseră Sorbona și ridicau baricade. Părinții nu-și mai înțelegeau copiii. Nu pricepeau că ei, cei cărora nu le lipsise niciodată nimic, militau brusc pentru sindicate și muncitori. Că nu-și luau în serios propria identitate națională și-și denigrau valorile, că ieșeau în stradă pentru drepturile femeilor și împotriva armatei. Doar nu-și închipuiau că niște floricele împletite în păr, un joint sau un sarong din batic vor aduce pacea în lume!

În glorioasa, măreața noastră țară eram încă departe de asemenea cereri neobrăzate, dar măcar se produsese o schimbare la conducerea Partidului Comunist sovietic. Fiul de țăran ucrainean fusese înlocuit cu un bărbat mai galant, un bonvivant decorat cu medalii, ordine și cele mai stufoase sprâncene din lume.

Și în Partidul Comunist din Cehoslovacia se produsese o schimbare și, încurajat de aceasta, poporul cerea liberalizarea sistemului. Se făcuseră câteva reforme modeste, iar cetățenii – chemați,

datorită acestora, pentru întâia oară să contribuie la remodelarea țării – cereau o relaxare mai amplă, de exemplu renunțarea la cenzura presei și democratizarea Partidului Comunist. A avut loc un proces pentru reabilitarea lui Kafka, alte reabilitări erau așteptate.

Mișcarea de protest din Vest părea să fi ajuns în mod definitiv și în Est.

Pentru Kremlin, situația a devenit curând nesigură. Funcționarii de partid începeau să se neliniștească. Tovarășul Brejnev a cerut cu insistență revocarea reformelor deja convenite, dar ordinul său nu a mai putut opri valul care trecea peste țară, exista temerea că situația cehoslovacă, după cum era numită, să fie copiată și în alte țări aliate.

În august 1968, situația s-a agravat: oamenii au năvălit în stradă, au cerut restabilirea demnității omului, au solicitat eliberarea tuturor deținuților politici, desființarea regimului totalitar în ansamblul său. Prim-secretarul Partidului Comunist din Cehoslovacia, Dubcek, care a fost la scurt timp demis de către Moscova, a declarat ulterior într-un interviu că, în august 1968, el nu crezuse că poporul său ar dori desființarea totală a sistemului comunist, ci doar o „atenuare”.

Stasia a ajuns la Praga în 20 august; angajații Inturist au așteptat-o la aeroport și au condus-o la hotel împreună cu alți câțiva călători sovietici. Kitty sosise cu o zi înainte și, după o lungă și istovitoare procedură la aeroport, a fost întâmpinată de către doi angajați ai clubului comsomolului și un funcționar al Ministerului Culturii. Și a fost condusă la hotel; la unul mult mai bun decât mama ei. Acolo a primit o telegramă care o anunța că peste o jumătate de oră avea să primească un apel la telefonul din holul hotelului. Instantaneu s-a simțit transpusă în alte vremuri și, bulversată, ca teleghidată, s-a dus în cabina telefonică.

— Concertul dumneavoastră de miercuri trebuie anulat.

Vorbea mai încet, mai înăbușit decât de obicei, părea tulburat.

— Ce se întâmplă? Abia am sosit.

— Știu. Circumstanțele: situația a cam scăpat de sub control.

— Dumneavoastră sunteți bine?

— Da, da, eu sunt bine. Dar trebuie să vă scot urgent din oraș.

— Dar ce s-a întâmplat?

— Tocmai s-a ținut o ședință de urgență la Bratislava, pentru a rezolva chestiunea cehoslovacă. Prim-secretarii Partidelor Comuniste din republicile aliate au ajuns la concluzia că evoluția de la Praga trebuie oprită cu forța. Ceea ce înseamnă că tovarășul Brejnev va da ordin ca trupele sovietice să invadeze. Vor fi trimiși sute de mii de soldați la Praga!

— Oprită cu forța?

— Aceasta este situația.

— Cu cine ar fi trebuit să mă întâlnesc aici? Spuneți-mi cine ar fi trebuit să vină.

— Pentru *ea* să nu vă faceți griji. Ea are pașaport sovietic, dumneavoastră nu. În asemenea situații de criză, observatorii occidentali nu sunt bine văzuți în oraș, dacă mă înțelegeți.

— Ea?

Lui Kitty i se înmuiaseră genunchii. Mama ei, mama ei era acolo.

— Să nu ascultați de angajații comsomolului, să-mi așteptați indicațiile. M-ați înțeles?

Kitty a pus receptorul în furcă. Nu va pleca din oraș înainte de a-și revedea mama.

În aceeași seară a primit și Kostia un apel de la prietenul său. Acesta i-a descris situația și l-a rugat să-și contacteze mama și s-o pregătească; în următoarele trei zile va trebui să ia un avion înapoi către Moscova. Kostia, care petrecuse noaptea precedentă în brațele unei blonde de 27 de ani și

băuse cam multă șampanie de Crimeea, s-a trezit instantaneu și a promis să se ocupe.

— N-ar fi trebuit să riscăm din capul locului, oftase Alania în încheiere, în receptor.

Kitty a reușit s-o păcălească pe funcționara băgăreață de la Ministerul Culturii și s-o șteargă din hotel. A cutreierat străzile orașului care-i fusese punte către noua viață și și-a amintit lunile de singurătate petrecute acolo. Cât trecuse de atunci? De câți ani nu-și mai văzuse mama? Ce lumi se născuseră între timp și pieriseră iarăși? Câte cuvinte, cântece, mese, săruturi, amintiri, câte dezamăgiri, câți oameni, câte locuri, gânduri, întâlniri, granițe, nopți și zile o despărțeau pe Kitty cea de astăzi de Kitty cea de odinioară?

Umbla pe străzile pavate ale orașului vechi, nu privea nici în stânga, nici în dreapta, simțea cum i se strânge inima, evita privirile oamenilor care, după Londra, i se păreau gravi și abătuți, atât de cufundați în sine, nu avea niciun țel, nu știa nici ea încotro o purtau pașii. Mergea drept înainte, a constatat că, de fapt, nu cunoștea orașul, că odinioară izbutise să rămână invizibilă în acest loc. Gândurile se amestecau și alcătuiau un mozaic colorat în mintea ei. În oraș era agitație. Prietenul ei fără nume avusese dreptate, ca de fiecare dată. Zeci de mii de soldați mărșăluiau împotriva dorinței de un alt fel de viață. Zeci de mii, împotriva unei țări. O întreagă armată, împotriva revederii cu mama ei.

A trebuit să se gândească la Fred. Ochii lui Fred. Ochi sticloși. Ochi care cochetau cu moartea. Da, asta era: felul în care privise absent, golul din mintea ei. Lăsase vreodată Mödling în urma ei? Ce consuma? Ce drog?

La ora 19, delegația s-a întâlnit în holul hotelului. Kitty s-a prefăcut că tocmai cobora din camera ei. Au fost conduși într-un local cu ambianță pseudofolclorică și muzică de fond în conformitate cu preferințele statului. A fost

mâncare pe săturate și multă bere, discuții obositoare despre nimic cu angajații curioși, agitați ai comsomolului și femeia enervantă de la minister. Kitty a făcut tot posibilul să nu-și trădeze panica de a fi obligată să părăsească orașul fără să fi revăzut chipul mamei. Zâmbea absentă și nu întreba nimic. Povestea binevoitoare despre cântecele ei, se vorbea rusește. La întrebarea dacă era întâia oară în oraș a răspuns cu un da prietenos.

Între timp s-a dus la baie și s-a stropit pe față cu apă rece. Trebuia să țină în frâu fața aceasta, nu avea voie s-o lase să se prăbușească. Probabil va găsi la întoarcerea la hotel un mesaj de la îngerul ei păzitor. Iar de data aceasta i se va împotrivi. Fără s-o revadă pe Stasia nu exista întoarcere.

În vreme ce tăia găluștele în bucățele și le înmuia în sosul de ciuperci, îi răsuna în minte râsul strident al lui Amy, cât de oribil de prefăcut hohotise pentru a nu-și pierde ultima fărâmă de demnitate, când o descoperise în livingul ei pe Fred pe jumătate goală.

Apelul a venit târziu după miezul nopții.

— Trebuie să simulați o gripă. Trebuie să părăsiți urgent orașul. Anulați-vă concertul înainte să vină ei la dumneavoastră. Trebuie să faceți acest lucru, fiindcă eu nu vă pot garanta nimic în situația aceasta.

Kitty s-a prefăcut că înțelege și s-a declarat de acord. Da, își va anula concertul, va simula o gripă gravă și poimâine se va întoarce la Londra. Dar acum nu mai era chip să doarmă. Nu putea să plece. Mama ei era aici, toată fosta ei viață era aici. Ca o comoară într-o ladă pe care trebuia doar s-o deschidă. Nu putea să plece așa, pur și simplu. Trebuia să deschidă lada aceasta. Trebuia s-o găsească pe Stasia. Ce mai contau sutele de mii de soldați?

*

Invazia a început în cursul nopții. O jumătate de milion de soldați străini au ocupat orașul.

Evenimentele fatidice au preluat regia pentru Kitty. Pe la ora 9 dimineața a bătut la ușa ei tânărul comsomolist care, cu o seară înainte, se holbase la ea cu o admirație ostilă și acum turuia, gesticulând necontrolat și plecându-și tot mai adânc capul, despre politică, despre cehoslovaci și ruși, despre umbra care cădea acum asupra extraordinarei prietenii dintre cele două popoare, despre siguranța pe care acum, în aceste condiții, clubul comsomolului nu i-o mai putea garanta, despre concertul ei care trebuia acum, din păcate, anulat. Toți înalții funcționari de partid, inclusiv Dubcek, fuseseră arestați și duși la Moscova, toate reformele vor fi negreșit revocate.

Cu ochi nedormiți, Kitty se uita la el prin crăpătura ușii. Fusese însărcinat s-o conducă imediat la aeroport. Următorul zbor era seara, la ora 21.

— Adică *ei* au sosit deja? Sunt aici, jos, pe străzi?

Lui Kitty i-a sărit somnul instantaneu. A deschis ușa larg și l-a poftit cu un gest în cameră, pentru a-i oferi posibilitatea de a-i spune, în locul tâmpeniilor învățate pe de rost, cum aprecia el însuși situația.

— Da, tovarășă Jashi, a continuat el într-o rusă poticnită și a pășit cu o mină reverențioasă în cameră.

Era probabil cea mai luxoasă cameră în care pusese vreodată piciorul. Patul acela lat și moale, covorul gros și oglinda aurită de pe perete. În ochii lui, Kitty a văzut deja scânteind Occidentul lui personal. Așa își imagina el Occidentul: asemenea paturi, asemenea covoare și oglinzi – pentru toată lumea.

— Străzile sunt pline de oameni. Președintele țării a apelat la populație să fie cumpătată și ascultătoare. Dar…

Ezita, după toate aparențele, nu știa cât de liber putea vorbi cu ea.

— Povestiți, povestiți liniștit mai departe!

Kitty i-a oferit un scaun.

— Studenții au înființat posturi de radio pirat. Din Universitate și de pe la institute au ieșit deja aproape toți în stradă. Mi-am croit calea prin mulțime pentru a ajunge aici. Oamenii defilează printre soldați, cu pancarte pictate de mână. Plăcuțele cu numele străzilor au fost întoarse, pentru ca…

Iar ezita. Ce cuvânt voia să folosească? Rușii, inamicii, ocupanții?

— Ocupanții? i-a venit ea în ajutor.

El a părut ușurat.

— Da, pentru ca ei să nu se orienteze așa ușor în oraș. Fratele meu mi-a spus că arestează necontenit oameni. Iar agenția sovietică de presă pretinde că Republica Cehoslovacă ar fi solicitat de urgență ajutorul Uniunii Sovietice. O minciună gogonată! Pretind că noi i-am fi rugat *să ne ajute cu forțe armate.* Vă puteți imagina așa ceva?

Dăduse uitării jurământul de comsomolist mai curând decât se așteptase Kitty și își desfășura înaintea ei perspectiva furioasă, dezamăgită. La urmă a recunoscut chiar că-și dorea cu ardoare să fie afară, alături de prietenii și colegii lui, dar îi promisese tatălui că nu va ieși în stradă, un sabotor în familie era suficient, fratele lui era foarte activ în mișcarea de protest și se întrevedea deja că va fi dat afară de la universitate, mai mult trebuia s-o conducă pe ea în siguranță la aeroport, pentru că el tot mai spera ca ea să-și poată susține într-o bună zi concertul, era un mare admirator, mare de tot.

Ea a scos din geamantan unul dintre cele zece discuri cu *Summer of Broken Tears,* mai multe nu avusese voie să aducă în țară, și i l-a semnat, i-a promis să fie la ora 19 fix în holul hotelului.

Băiatul își va ține gura, indiferent cum vor evolua lucrurile. Nu o va denunța. Va spune doar acea parte din adevăr pe care o așteptau de la el: „Eu am fost acolo, ea n-a apărut, am căutat-o, n-

am găsit-o, mi-am făcut datoria, mai mult n-am putut face”. Nu va spune: „Părea răvășită, curioasă, m-a descusut, m-a pus să-i relatez care era situația, mi-a dat sentimentul că are o atitudine antisovietică etc”.

Da, și-l făcuse complice, iar patul, covorul, oglinda și discul îi fuseseră de mare ajutor.

Brilka, Primăvara de la Praga este celebrată în amintirea colectivă a Vestului drept una dintre cele mai vaste și temerare revolte împotriva tiraniei sovietice. Pentru Est a fost un cântec de jale, un moment trist, căci Cortina de Fier, care abia ce se crăpase, a fost trasă la loc cu și mai multă fermitate.

*

Multe s-au spus și s-au scris despre legenda în care Kitty, în Piața Wenceslas, înconjurată de tancuri, în mijlocul unei mulțimi dezlănțuite, și-a scos chitara și a început să interpreteze un vechi cântec popular din țara ei. Unii pretind că ar fi fost o romanță rusească, nu un cântec popular georgian. Da, există multe supoziții și discuții despre ce fel de cântec ar fi fost vorba.

Bineînțeles că Vestul, ulterior, a crezut că poate să romanțeze acțiunea ei, înțelegând-o ca pe un mare panou publicitar pentru pace și libertate. Era de așteptat ca Vestul, cu perspectiva lui partizană, să repete eroarea de a aprecia greșit Estul și de a vedea în acel gest un protest premeditat al unei artiste curajoase, indiferente la consecințele faptelor ei, care era cu sufletul alături de popor și încerca să înmoaie inimile brutalilor mercenari. Dar fapta lui Kitty, când s-a dus în piață și s-a apucat să cânte, a fost în realitate doar un pas disperat, cât se poate de egoist și nicidecum intelectual sau politic. Nu a avut de-a face nici cu curajul, nici cu vreo poziție politică, nici nu a fost intenționat ca semn al păcii la care ea, chipurile, ar fi vrut să îndemne.

Kitty s-a dus acolo ca o femeie dezrădăcinată, furibundă, mânată de un dor orb, de groaza goală-goluță că poate făcuse degeaba drumul până în orașul acela, drumul înapoi, în trecutul ei. Că va trebui să-l părăsească fără posibilitatea de a se apropia de acea parte din ea pe care o abandonase. Era profunda durere că va trebui să plece fără să-și fi revăzut mama și fără s-o fi întrebat de ce nu luptase atunci pentru ea așa cum luptase cu ani în urmă pentru fiul ei.

După ce comsomolistul plecase din camera ei, Kitty a început să-și adune lucrurile în pripă, dar s-a oprit după câteva momente, pentru că nu știa încotro s-o apuce cu geamantanul; în schimb și-a luat chitara, și-a atârnat-o peste umăr și a ieșit grăbită în stradă. A colindat fără țintă mai bine de o oră, până a ajuns suficient de aproape de epicentrul evenimentelor și a fost luată de mulțime. Bineînțeles că-i era frică, bineînțeles că puștile, tancurile, uniformele au retrezit fantomele, bineînțeles că și-ar fi dorit s-o șteargă de acolo, să se întoarcă în siguranța Londrei, s-a blestemat în sinea ei că venise acolo – și bineînțeles că Vestul a fost ulterior surd la adevăratele ei motive.

Dar așa este, Brilka, facem anumite lucruri pentru că urmărim ceva anume și, uneori, obținem cu totul altceva, așa cum nici tu n-ai fi visat atunci, când te-ai urcat în tren spre Viena, că va trebui să te *întorci* la mine și, astfel, la povestea pe care ai fi vrut s-o lași în urma ta.

Nici Kitty Jashi nu și-a imaginat, când a ajuns, epuizată și ostenită, împreună cu mulțimea în Piața Wenceslas, când și-a scos chitara și s-a apucat să cânte împotriva propriei neputințe, că în apropiere se afla un fotograf de la Magnum, care avea să-i facă o poză și s-o transforme pe ea – care rareori se simțise atât de descurajată, speriată și pierdută – într-o figură emblematică a rezistenței.

Dar Stasia nu a venit în Piața Wenceslas. Stasia nu și-a văzut fata cântând. Pe Stasia o sunase fiul

ei cu o noapte înainte și-i ceruse să stea liniștită, să rămână la hotel și să plece spre casă împreună cu agentul de la Inturist, de îndată ce va fi posibil. Stasiei i s-a făcut frică pentru copiii săi.

Trei femei din Leningrad, care veniseră la congres, stăteau agitate în holul hotelului și-și făceau griji despre întoarcerea acasă. Bărbații din Harkov discutau cu „ghidul" lor – în realitate, un om al KGB – posibilitățile de a călători cu trenul până în Ucraina.

Seara, când situația s-a înrăutățit, ghidul reușise să facă rost de un autobuz care să-i ducă la aeroport pe participanții la congres și i-a îndemnat să-și ia valizele și să urce în autobuz.

Stasia stătea în holul hotelului, cu mâinile tremurând și buzele strânse, cu valijoara la picioare, și a fost prima care l-a zărit pe bărbatul în uniformă care a intrat în hotel și s-a îndreptat către ghid, i-a arătat nu știu ce document pe care ghidul l-a studiat mult și bine, pentru ca în cele din urmă să dea impresionat din cap și să-i întindă mâna bărbatului în uniformă. Pe urmă a arătat-o cu degetul pe Stasia și i-a aruncat o privire morocănoasă. Stasia l-a privit mirată pe ghid, nu-i venea să creadă că cineva ar dori ceva de la ea și, când bărbatul în uniformă a venit la ea, a privit instinctiv împrejur, de parcă s-ar fi așteptat ca cel pe care-l arătase ghidul cu degetul să se afle în spatele ei. Dar pe urmă a intrat în panică, a rămas ca o stană de piatră.

Să fi făcut un pas în dreapta – către centrul orașului –, și-ar fi periclitat fiul, să fi făcut un pas în stânga – către aeroport –, și-ar fi părăsit fiica.

De câteva ore era speriată, incapabilă să facă ceva, incapabilă să ia o decizie. Unde s-o caute pe Kitty? Pe cine să întrebe? O scoseseră deja din oraș pe fiica ei? Speranța îi fusese zadarnică? Și cine inițiase acest scenariu brutal, macabru? Doar nu se putea ca, de fiecare dată când pornea ea la

drum, drumul să conducă într-un război! Acesta să fi fost blestemul ei?

— Vă rog să mă urmați, tovarășă.

Bărbatul în uniformă vorbea rusa cu un accent caucazian. Pieptul lui era acoperit de o panoplie de medalii.

— Dar ce s-a întâmplat?

— Avem câteva întrebări legate de actele dumneavoastră și, din păcate, va trebui să mă însoțiți la comisariat. Nu e nimic grav, sunt convins că vom putea rezolva problemele rapid și pe urmă vă vom conduce la aeroport.

— Dar ce fel de probleme?

— Urmați-mă, tovarășă, vom lămuri toate celelalte pe drum.

În mod ciudat, panica Stasiei s-a domolit. Nu-i era frică de acest om. Ceva din felul în care i se adresa, cum se apleca spre ea, ceva din ținuta lui, care părea tinerească și degajată în pofida numeroaselor ordine, i-a inspirat încredere Stasiei.

El i-a luat valijoara și s-a îndreptat spre ieșire, ea l-a urmat, însoțită de privirile disprețuitoare ale celorlalți participanți la congres. Tipic pentru cetățenii sovietici: să-și bănuiască semenii că ar fi spioni și dușmani și să se transforme în câteva secunde din bibliotecari drăguți, amabili, în denunțători. Parcă-i și auzea vorbind în autobuz: *Am văzut de la bun început că ceva nu e în regulă cu ea, prea e tăcută și reținută, nici la magazin n-a vrut să vină și, când Marta și cu mine ne-am interesat de chiloți și sutiene, s-a uitat la noi înțepată. De altfel, tare mi-ar fi plăcut să iau chiloții, la noi nu găsești de-ăștia nici în zece ani și, chiar să bage în magazine, s-ar da pe sub mână, la suprapreț, știu eu cum stau lucrurile…* Și așa mai departe. *Mă rog, la ce să te aștepți din partea locuitorilor unei țări în care nu găsești nici măcar lenjerie de corp cumsecade,* s-a gândit Stasia și a urcat pe bancheta din spate a mașinii.

Automobilul își croia drum prin mulțime: oameni care zbierau, fugeau, oameni agresivi, disperați, plini de speranță. *E înfricoșător cât de familiar îmi este acest scenariu. Cât va trebui să mai îmbătrânesc, până când să mi se șteargă din minte asemenea imagini?* i-a trecut Stasiei prin minte.

Bărbatul în uniformă era la volan, deși i s-ar fi potrivit și un șofer. Brusc, Stasia și-a simțit pieptul inundat de un sentiment de ușurare. Brațele și picioarele i s-au destins, ceafa nu o mai durea, mâinile i s-au încălzit.

Și-a rezemat capul de geam. De parcă adevărata amenințare ar fi fost participanții la congres, împreună cu șobolanii de la Inturist și rechinul de ghid, nu bărbatul acesta care o conducea într-un loc necunoscut, chipurile din pricina nu știu-căror nelămuriri.

*

Fotografia a fost făcută, iar filmul – ca prin minune – le-a scăpat la percheziție soldaților care l-au arestat pe fotograf chiar în Piața Wenceslas, împreună cu alte sute de persoane. Kitty a scăpat înainte să-i pună și ei cătușele, a fost luată de o gloată de studenți, a ajuns într-o stradă lăturalnică, acolo a fost luată de următorul val de oameni și așa a plutit, ca o bărcuță de hârtie pe un canal, fără țintă și fără voință, de la o stradă la alta, de la o primejdie la alta, a fost aruncată de o ceată de studenți pe un pod și a nimerit în brațele unui soldat kârgâz, care i-a cerut actele. Când și-a scos pașaportul britanic, istovită, înfometată, cu o indiferență nemaipomenită pe față, kârgâzul și-a chemat camarazii în ajutor, s-au sfătuit și au decis s-o ducă la cel mai apropiat post de miliție. Acolo avea să se ocupe un superior de cazul ei.

În vehiculul militar, Kitty le-a explicat soldaților într-o rusă fără accent, dar care-i stătea plumburie pe limbă și nu mai prea voia să-i iasă din gură cu ușurință și efervescență, din ce motiv se afla ea în

oraș, s-a prefăcut neștiutoare în privința celor ce se petreceau în stradă și a pretins că nimerise în acest haos din simplă curiozitate, a tot repetat că trebuia să se întoarcă la timp la hotel, deoarece comsomolistul urma s-o conducă la aeroport.

Acest dialog a avut loc la ora 17:45. La ora 17:55, kârgâzul a comunicat miliției locale, prin radio, vestea arestării unei cetățene străine. La ora 18:15, Stasia a fost ridicată de la hotel. Cam pe atunci a ajuns Kitty la postul de miliție din apropierea Podului Carol, unde avea să sosească și Stasia puțin mai târziu.

Ezitarea soldatului kârgâz în fața unei cetățene britanice – care provenea însă în mod evident din spațiul sovietic –, arestate în învălmășeală, a făcut posibilă împlinirea visului lui Kitty.

Giorgi Alania telefonase toată ziua, riscase să folosească până și cabina telefonică din apropierea locuinței sale din Londra pentru convorbirile cu intermediarii lui de la Praga. Bănuise încă din cursul nopții, după ce pusese receptorul în furcă, că Kitty nu se va ține de cuvânt, ispita era prea mare, se simțea prea sigură datorită pașaportului ei pentru a nu ceda în fața speranței de a-și găsi mama în acea mare de oameni; o nesăbuință desigur riscantă, care friza naivitatea. El o cunoștea destul de bine pentru a ști că nu va putea rezista acestei ispite. Ar fi trebuit să-i refuze rugămintea lui Kostia. Era o acțiune mai mult decât temerară, consimțise la ceva mult prea riscant și o făcuse pentru că era întâia oară, de la recrutarea sa de către MVD, când propriile sentimente îi tulburaseră perspectiva. O expusese pe ea, îl expusese pe cel mai bun prieten și, mai ales, se expusese pe sine celui mai mare pericol.

Și-a alertat complicii pe cale telefonică, de la Londra. Nimeni nu știa să-i spună unde se afla Kitty. Dar soarta s-a îndurat de el și i-a acordat o șansă de a repara singura greșeală pe care o făcuse în toți acești ani cu dosarul lui Kitty Jashi. Fiindcă

el nu se înșela niciodată când își alegea complicii: a primit apelul unui ofițer de miliție căruia făcea să-i parvină de ani mulți mici plicuri cu bani (mai precis, cu lire sterline autentice), care l-a anunțat de arestarea lui Kitty Jashi. Și, deși știa că era o nesăbuință și că astfel se expunea unui nou risc, l-a pus pe omul lui de încredere s-o ducă pe Stasia la fiica ei.

*

Eu am întrebat-o de multe ori pe Stasia despre acest moment. Dar cuvintele pe care le-a folosit mi s-au părut atunci dezamăgitoare, mărunte, aproape jignitoare. Nu erau pe măsura acestui moment, care ar fi putut proveni dintr-o tragedie antică, doar că nu zeii decideau asupra destinului omului, ci KGB-ul. Eu, o tânără care-și vâră nasul în secretele familiei sale, doream pe atunci să aflu ceva cu adevărat dramatic, ceva ce putea fi ridicat pe piedestalul fatalității, dar Stasia mi-a povestit în schimb despre o încăpere pentru interogatorii, mică, jegoasă și puturoasă, în care a condus-o protectorul ei caucazian și în care a intrat la scurt timp și fiica ei (când ajungea în acest punct, Stasia sublinia întotdeauna că, inițial, crezuse că era o halucinație). Mi-a povestit că bărbatul în uniformă, împodobit cu ordine, le-a anunțat cu glas scăzut că au exact o oră la dispoziție, că pe urmă va trebui s-o conducă pe Stasia la aeroport, iar Kitty, care nu mai prindea zborul pentru care avea rezervare, era așteptată la hotel.

Mi-a descris revederea lor cu aceleași cuvinte nesentimentale, aproape banale, care-i erau proprii Stasiei și care păreau cu atât mai simple și cotidiene cu cât era mai important sau dureros evenimentul pe care-l descriau.

Fără lacrimi. *Nu, nu, nu am plâns! Ce să ne fi adus lacrimile în acel moment? Ușurare? Lacrimile sunt doar surogat, înlocuitor. Dar, când îl ai în fața ta pe omul pentru care ai vrea să verși lacrimile, nu plângi, profiți de timpul pe care-l ai,*

lacrimile pot să aştepte şi să fie plânse oricând mai târziu.

Eu îmi imaginez: plafoniera prozaică din încăperea goală. Întâi, tăcere. Apropiere ezitantă. Câțiva pași din ambele părți, ecoul acestor pași. Kitty, oprindu-se lângă Stasia și pipăindu-i fața ca o nevăzătoare. De parcă ar fi vrut să meargă pe urmele timpului scurs între ele, să recunoască noile riduri, părul cărunt al celeilalte, trecutul.

— N-am făcut în viața mea o călătorie care să nu se fi sfârșit cu un război.

Stasia a vorbit prima.

— Dar nu-i adevărat, *deda.*

Au trebuit să se reobișnuiască amândouă cu cuvântul, lui Kitty i s-a pus un nod în gât.

— Ai pur și simplu mână bună la timingul prost.

— *Timingul,* ce-i asta?

— Ah, lasă.

— Vorbești cu accent.

— Nu prea am ocazia să vorbesc georgiana.

— Ai mai crescut.

— Adulții nu mai cresc.

— Ba da, te-ai mai înălțat. Chiar trăiești în Marea Britanie și… te ocupi cu muzică?

— Da. Cânt. Și scriu songuri. Vreau să zic: Cântece. *Deda,* vai, Doamne, *deda…*

Kitty și-a dus mâinile la față, iar Stasia și-a luat fiica în brațe. După atâția ani, corpul ei trebuie să i se fi părut lui Kitty ușor ca al unei păsări, firav, de parcă ar fi fost dintr-un nisip care i se scurgea printre degete – cel puțin așa mi se părea mie, când eram mică și o îmbrățișam pe Stasia.

Stasia a povestit despre Tbilisi, iar Kitty despre Londra. Pe urmă, Stasia despre Christine, Elene, Nana, Mikha și chiar și despre Andro. Doar ce era mai bun, mai încurajator, mai dătător de încredere. Iar Kitty a vorbit despre Amy și a trecut-o pe Fred sub tăcere. Stasia a povestit despre Kostia, despre bibliotecă și că în curând va ieși la pensie, iar Kitty a povestit despre muzica ei.

Au vorbit despre multe – nu și despre temerile, ura și neputința lor și, cu atât mai puțin, despre fantome. Dar o întrebare care-i zvâcnise lui Kitty sub piele ca o tăietură adâncă în toți acești ani de când fugise din țară, întrebarea care i se întipărise pe retină și prin care vedea lumea, i-a adresat-o totuși:

— De ce nu l-ai oprit? Știai că nu era corect să prezinte lucrurile într-o lumină falsă, să mă expulzeze, să mă condamne, să-mi reproșez toată viața că am împins un om la moarte? De ce?

Kitty se agăța acum ca un copilaș de mama ei, nu-i mai dădea drumul, îi cuprindea umerii, își ascundea capul în scobitura gâtului ei, îi inhala mirosul, fiindcă senzația trebuia să dureze Dumnezeu știe cât, să persiste în amintirea ei.

— Eu sunt mama ta. Eu te-am născut. Nu stă în puterea mea să decid asupra morții tale. Eu răspund de viața ta. Da, rostul meu este ca tu să trăiești, pentru asta îmi pun viața gaj. Nimeni nu-i poate cere unei mame să răspundă de moartea copilului ei, indiferent ce motive ai evoca. Ar fi inuman din partea ta să aștepți asta de la mine. Te-am păstrat în viață, nu am avut de ales.

De parcă ar fi așteptat în fața ușii cu o clepsidră, bărbatul în uniformă s-a întors, timpul se scursese. Iar Kitty nu voia s-o lase pe Stasia să plece, a înjurat și a țipat, a cerșit să li se mai acorde puțin timp. Dar Stasia o tot mângâia pe față și-i șoptea la ureche:

— N-o să mor înainte de a te revedea. Indiferent cât va mai dura, n-o să mor înainte să te întorci acasă; acum vino-ți în fire, Kitty, fă-o pentru mine, du-te, du-te, pentru că te vei întoarce la mine, vremurile se schimbă, asta-mi spune Thekla, asta-mi spune Sopio, se schimbă, iar tu te vei întoarce acasă și eu o să trăiesc până atunci. Până o să vii tu.

*

Armatele Pactului de la Varșovia au avut nevoie de doar trei zile pentru a pune capăt Primăverii de la Praga. Reformatorii cehoslovaci – printre care și Dubcek, care fusese arestat – au fost chemați la Moscova și puși la colț ca niște chiulangii. Lui Dubcek, care fusese umilit, i-au dat voie să-și înștiințeze poporul, după întoarcerea la Praga, că Moscova revocase toate reformele. Zeci de mii de oameni au fugit din țară după Primăvara de la Praga. Partidul Comunist din Cehoslovacia a fost restructurat la cererea Moscovei și unii dintre membrii săi au fost excluși. Doi studenți și-au dat foc în Piața Wenceslas în semn de protest față de capitularea statului, nu departe de locul în care stătuse Kitty și cântase.

Beau tristețea din inserare – Vinul roșu în tun

ecat. Știam: numai știu – răunu-mi pare – Demult

Nu, așa nu se mai putea! De zile, dacă nu de săptămâni, se auzea același disc la nesfârșit – de fapt, cine cânta? De zile, același refuz de a merge la școală, de zile, niciun mic-dejun, nicio cină împreună, de zile zăcea numai în pat și se răstea când intrai în cameră să-i duci ceva de mâncare. Nu, așa nu se mai putea. Fata ei fie era îndrăgostită, fie avea alt gen de probleme, care sigur aveau o legătură cu băieții dintr-a unsprezecea și notele ei proaste, fiindcă febră nu avea, bolnavă nu arăta și pofta de mâncare nu-i lipsea.

Nana se gândea cum să-și facă fata să vorbească. Azi măcar reușise s-o trimită la școală, în pofida protestelor ei. Spera să se fi dus într-

adevăr. Nana nu mai putea să-i tot mintă pe profesori, să le spună că Elene avea o gripă urâtă. O durea mintea de câte gânduri își tot făcea și câte planuri urzea, nu voia în niciun caz să-l sune pe Kostia și să admită că era depășită de situație. Lupta de putere dintre ei îi punea deja nervii la grea încercare, la fel și faptul că Elene își discuta toate secretele cu tatăl ei la telefon și amuțea agasată de îndată ce intra Nana în încăpere. De data aceasta nici nu se punea problema să se consulte cu Kostia.

Nu se putea bizui pe Stasia care, de când se întorsese de la Praga, umbla ca o căprioară speriată și era preocupată de tot soiul de gânduri difuze, pe care bineînțeles că nu le împărtășea nimănui. I-a cerut așadar ajutorul lui Christine, a mizat pe neutralitatea ei – poate reușea ea să-i smulgă lui Elene motivul indispoziției.

Christine a consimțit și a poftit-o pe Elene, care tocmai se întorsese de la școală, să se așeze lângă ea la masa din grădină. Era o zi splendidă de vară târzie, înveșmântată într-o minunăție de culori irizante, de carnaval.

Extaziată de priveliștea grădinii luxuriante, Christine, într-o rochie neagră brodată cu garoafe roșii care-i dădea înfățișarea unui înger trecut, care-și ascunde grațios aripile, i-a tăiat un pepene răscopt în bucăți mici, pe care Elene le-a devorat cu lăcomie.

— Maică-ta zice că te preocupă ceva.

Elene a clătinat din cap și a atacat încă o bucată de pepene.

— Ai vreo apăsare? a insistat Christine și și-a aplecat capul aproape de fața lui Elene.

— Mikha e un porc! a răbufnit Elene și a înghițit miezul roșu de pepene.

— Poftim?

— Mikha e un porc.

— Dar ce s-a mai întâmplat?

Christine a oftat și a dat la o parte farfuria cu pepene.

— Uită-te la mine. Poți să mănânci mai târziu. V-ați certat?

— Nu. A făcut ceva urât cu mine și vreau să se mute de la noi.

— Ceva urât?

Christine nu lua drept bună naivitatea prefăcută a nepoatei sale.

— Da.

— De exemplu?

— Întreabă-l. Doar aveți o relație bună.

Ceva din felul în care spusese „o relație bună" i-a displăcut lui Christine. Dar nu a obiectat, s-a concentrat asupra spuselor lui Elene.

— Sunt convinsă că nici tu nu i-ai rămas datoare cu vorba.

Christine avea un ton acid și s-a minunat că se simțea jignită. Cuvintele lui Elene erau malițioase, neobișnuit de ostile pentru vârsta ei.

— Acum vreau să mănânc.

Elene a tras farfuria mai aproape, cu un aer sfidător.

— Elene, a reînceput Christine, străduindu-se de data aceasta să adopte un ton pedagogic, nu mai sunteți copii mici. O fi mai altfel decât tine, dar trebuie să ții seama de el și să-l respecți, face parte din familia noastră.

— Dar cine face parte din familia noastră nu face *asemenea lucruri.*

— Poftim?

Christine s-a înfiorat. Cum era posibil ca fetița pe care ea o văzuse crescând, copila vioaie și drăgăstoasă, să aibă brusc o privire atât de răutăcioasă, să vorbească atât de malițios și, de fapt, unde voia să ajungă?

— Da, întreabă-l, hai întreabă-l!

Elene ridicase glasul, împroșcând cu zeama roșie de pepene, ochii îi scăpărau de parcă ar fi

luat foc, își ieșise din fire. Christine s-a tras înapoi speriată.

— N-ar fi trebuit s-o facă, i-am interzis, l-am rugat să înceteze, dar el nu m-a ascultat, mi-a făcut rău.

Revenise la limbajul ei de copil, care nu se potrivea deloc cu rolul de amazoană pe care-l juca. Lui Christine nu-i venea să-și creadă urechilor. Orice i-ai fi putut reproșa lui Mikha, numai că ar face rău cuiva, că ar fi brutal cu cineva… asta era de neconceput, era o minciună sfruntată! Nu era posibil! În niciun caz!

— Despre ce vorbești, Elene?

Vocea lui Christine era scăzută, precaută, de parcă ar fi căutat încă tonul potrivit.

— Ce, nu mă crezi? Bineînțeles, crezi că eu sunt vinovată, că eu l-am…

Vai, Doamne! Ce bine-și joacă rolul, s-a gândit Christine. Elene era o actriță bună, cel mai bine mima indignarea și ofensarea!

— Încetează în secunda aceasta!

Christine nu s-a mai putut stăpâni.

— *Eu* să încetez? Eu? Eu n-am făcut nimic. El, el mi-a făcut rău, el m-a…

Pe Elene au podidit-o lacrimile. Lacrimi de crocodil, s-a gândit Christine cu repulsie: își plângea lipsa de iubire pretinzând că sunt lacrimi vărsate pentru nedreptatea, pentru brutalitatea pe care, chipurile, o suferise. Christine era uluită de curajul lui Elene de a merge atât de departe.

Christine s-a ridicat tremurând de pe scaun și a urcat în grabă treptele până la camera lui Mikha. Își îndreptase întreaga atenție asupra surorii sale, care trăise la Praga ceva despre care nu dorea să vorbească și care o făcea să înnebunească de curiozitate, prin urmare nu-și bătuse capul de ce petrecea Mikha mai nou atâta timp în biroul lui Ramas, de ce se întorcea atât de târziu de la școală, de ce nu mai venea la ea în cameră s-o întrebe

dacă nu vrea să-i pieptene părul. Acum totul părea să capete un sens.

El a crăpat ușa. Ea i-a văzut chipul palid, cearcănele întunecate. Bineînțeles că toanele lui impetuoase, privirea lui pustie, nu puteau fi puse doar pe seama pubertății, la asta ar fi trebuit să se gândească mai demult, fiindcă suferința îi stătea scrisă pe față.

— Vrei să facem o mică plimbare? Mă gândeam că nu ne-ar strica să ieșim puțin la aer.

— Trebuie să mă culc, Christine.

— Haide, ca mai demult, când umblam atât; putem s-o luăm pe malul râului. Vino, nu-mi strica plăcerea, Kotik.

Cu numele acesta de alint, care însemna „motănel” în limba rusă, îl tachinase Christine mai demult pe Mikha. El a privit-o ezitant.

— Îmbracă-te și hai cu mine, Mikha! l-a îndemnat Christine, mai energic de data aceasta.

O clipă a crezut că-i va trânti ușa în nas, dar pe urmă a dat aprobator din cap, a închis ușa și a început să se îmbrace în grabă. Mai demult ar fi lăsat-o să aștepte în camera lui, nu în fața ușii, dar acum ceva se schimbase în mod dramatic, Christine simțea, ceva se întâmplase aici, în casa ei, sub nasul ei, și totuși îi scăpase.

Curând se plimbau pe strada Barnov, în direcția Operei, pentru a se așeza în parculețul din spatele acesteia. Lui îi plăcea tare mult acolo, când fusese mic o tot rugase să stea pe o bancă și să mănânce înghețată. S-au așezat și de data aceasta pe o bancă, dar n-au mai mâncat înghețată. Christine a trebuit să admită, cu o melancolie nimicitoare, că vremurile acelea se sfârșiseră definitiv și, odată cu ele, și copilăria lui Mikha.

— Bănuiesc că știi despre ce vreau să vorbesc cu tine. Vreau să știu ce s-a petrecut între tine și Elene și știi că, dacă mă minți, îmi voi da seama. Dacă-mi spui adevărul, îți promit să nu vă judec și,

atât cât pot, să găsesc o soluție la problema voastră.

Christine și-a scos un evantai din poșetă și a început să-și facă vânt. Aerul era înăbușitor, sufocant, cerul, acoperit de nori compacți. Probabil curând se vor descărca deasupra orașului și vor alunga arșița cu o ploaie de vară târzie.

Fără să-l privească pe Mikha, a simțit cum i se destinde corpul lângă ea, cum își dezmorțește picioarele, cum își scoate mâinile din buzunarele în care și le ținuse ascunse și cum începe să clatine din cap, de parcă ar refuza să admită ceva. Christine și-a așezat o mână pe a lui, dar el și-a retras-o, rușinat.

— Mă urăște, a murmurat Mikha și a început să răscolească praful roșiatic cu vârful pantofului.

Și brusc cuvintele s-au revărsat potop din el, vorbea fără să respire, își flutura brațele, clătina din cap. Sub sprâncenele stufoase îi sclipeau lacrimi de indignare. I-a povestit despre gelozia lui Elene, pe care o simțise dintotdeauna, despre vorbele ei tăioase, dușmănoase, i-a povestit despre neștiința ei la școală, despre aroganța ei și, cu cât se străduia s-o prezinte pe Elene ca pe o ticăloasă și o răutăcioasă, cu atât mai clar se contura imaginea unei fete profund nesigure, singure și dornice de iubire, care-și pierduse reperele și bâjbâia în întuneric, lovind sălbatic în jurul ei, fără să remarce răul pe care îl provoca. I-a povestit despre după-amiaza aceea, când bătuse la ușa ei atras de muzică, i-a povestit rușinat și, în același timp, răvășit, cu fața roșie și mâinile transpirate, pe care și le freca întruna de pantaloni, și n-a găsit cuvintele potrivite pentru a descrie ce se întâmplase.

— Și pe urmă nu mai știu ce am făcut. Pur și simplu, am făcut ce voia ea. Am uitat de mine, Christine, pur și simplu n-am mai știut ce fac, dar ce era să fac?!

— Nu e bine, nu e deloc bine, Mikha, a spus Christine după ce el amuțise brusc.

El i-a cuprins genunchii cu un gest dramatic și și-a ascuns capul în poala ei. Dar Christine l-a pus să se ridice și l-a dojenit.

— Vino-ți în fire și stai drept. Să nu arăți atâta slăbiciune în fața nimănui, niciodată. M-ai înțeles?

— Nu mă crezi, nu mă crezi, așa-i? a început el să scâncească.

— Ba te cred, te cred. Dar avem totuși o mare problemă, tu și cu mine, Mikha, și mai important decât orice este să rezolvăm această problemă. Nu te poți lăsa împins atât de departe, trebuie să te împotrivești, Mikha! De ce nu te-ai împotrivit?

Christine părea aproape jignită, de parcă purtarea lui s-ar fi datorat unui eșec al ei.

— Nu știu.

Gânditor, părea să se întrebe, părea să se mire și el, dar nu găsea un răspuns.

Christine nu-și putea imagina precis urmările, Elene părea prea imprevizibilă, dar știa că vor exista urmări, de orice natură vor fi ele. În delirul ei distructiv, Elene mersese prea departe, dar Kostia era totuși și va rămâne capul acestei familii – iar de-ar fi să afle despre acest *incident,* și-ar proteja desigur copila, nu l-ar interesa să descopere cealaltă latură a adevărului, dimpotrivă, ar profita de ocazie pentru a lua în sfârșit măsuri împotriva Eristavilor. După ce ani întregi fusese nevoit să-și reprime ura față de Andro, nu va lăsa să-i scape această ocazie, își va descărca mânia asupra fiului lui.

— Voi fi alungat? Va trebui să mă întorc în sat?

Mikha și-a șters lacrimile cu batista călcată, împăturită, pe care i-o schimba Christine din două în două zile. De parcă i-ar fi ghicit gândurile.

— Trebuie să facem totul pentru a preveni acest lucru.

— Mă crezi, Christine? Chiar mă crezi?

— Da, te cred, Mikha. Doar te cunosc.

Încă din drum spre casă s-a hotărât să-l apere pe Mikha, să-i ia partea, fiindcă, spre deosebire de Elene, el nu avea pe nimeni care să facă asta pentru el, iar singur nu era în stare. Încă nu era. Poate nu va fi niciodată.

Ea știa că acest incident ridicol, stupid, îi va scinda familia. Chiar dacă era de neimaginat să se războiască acum cu nepotul ei, cu băiatul cu care mâncase odinioară înghețată în parcurile și grădinile din oraș și care o privise cu aceiași ochi plini de admirație și devotament ca Mikha acum. Trebuia să înțeleagă că băiatul care mâncase înghețată nu mai exista de mult în Kostia, că dispăruse pentru totdeauna, că timpul, războiul îl uciseseră pe acel băiat, în vreme ce Mikha mai avea șansa de a-l păstra și proteja pe acest băiat și, astfel, copilăria sa.

*

În aceeași noapte a intrat cu pași apăsați în camera lui Elene și a tras-o din pat. Buimacă de somn, Elene nu apucase încă să înțeleagă ce i se întâmplă, când Christine a început să turuie ca un Kalașnikov:

— Noi nu te-am educat să fii atât de neomenoasă! Vreau să știu de unde ai atâta ură?! Nu te mai recunosc, ești carne din carnea mea, copilul pe care l-am purtat în brațe, copilul care a săpat cu mine în grădină… Da, știu cine ești, cum s-a ajuns la *asta.* Și mi-e rușine pentru tine.

Elene nu scotea un cuvânt, în schimb strângea pumnii de furie și-și ferea privirea de Christine, cu buzele strâns lipite. Un singur gând răsuna în mintea ei: *e nedrept, nedrept și iar nedrept!* Era inadmisibil să piardă din nou în fața acestui intrus apatic, pasiv. Era inadmisibil ca lui să i se ofere tot, să i se dăruiască tot ce-și dorise ea cu ardoare în ceasurile de singurătate de la Moscova. Era inadmisibil ca adevărul lui să conteze mai mult decât al ei.

În același timp, un alt gând răsuna în mintea ei, să se căiască, să se confeseze cu lacrimile șiroind, după care va fi iar strânsă în brațe și i se va promite că totul va fi bine, apoi i se va promite că va fi mereu iubită pentru ceea ce era, nu pentru ceea ce făcea.

Pe moment a părut că cele două gânduri îi vor exploda în minte, mai avea puțin și începea să urle, s-o cuprindă pe Christine cu brațele și s-o strângă, până când îi va mărturisi tot, până se va elibera de gelozie și frică. Dar care-s vorbele mai convingătoare? Care fraze să-i arate chinurile? Cât ar fi durat? Ore, zile, săptămâni? Nu, nu putea s-o facă. Ar fi putut să-și explice nemulțumirea, să-și enumere dezamăgirile. Dar mai era ceva: din după-amiaza aceea avusese tot timpul ceva în cap, în corp, în glas, un sentiment pe care nu-l putea cuprinde, nu-l putea descrie și care era mult mai rău decât presupusa ei ură față de Mikha. Un sentiment care o speria, o paraliza. Dar nu putea recunoaște, nu avea voie, că mai mult decât faptul că el se instalase în împărăția ei și se cățărase pe tronul ei o durea amintirea că o respinsese, o refuzase. Și poate că, dacă ar mai fi avut câteva secunde la dispoziție, ar fi îndrăznit să încerce să repare lucrurile – dar palma pe care i-a tras-o Christine a zădărnicit totul, a făcut ca totul să devină ireversibil.

Mâna osoasă a lui Christine nimerise obrazul drept al lui Elene și ea alunecase, ametită și încinsă de la lovitură, de pe pat pe podea și acum vomita pe covoraș.

Christine căsca ochii la Elene, care stătea încovoiată și o privea cu fața schimonosită și mânjită și clătina întruna din cap, de parcă ar fi întrezărit un viitor sumbru în resturile de mâncare.

— Ce vrei de la mine? Ce vreți toți de la mine? Du-te la el, du-te și plânge-i de milă.

Elene respira greu.

— Ai avut ciclu?

Privirea lui Christine era în continuare ațintită asupra resturilor de mâncare.

— Da, am de la 13 ani. Ce întrebare e asta?

— Vreau să zic, când ai avut ultima oară, pentru numele cerului?!

— Habar n-am. Cândva. Lasă-mă în pace!

— Vai, Doamne, nu se poate. Nu se poate.

Christine a ajutat-o pe Elene să se ridice, a condus-o la baie și i-a dat un prosop. Pe urmă s-a dus în bucătărie și și-a pregătit o ciocolată caldă, avea nevoie în acel moment, înainte de a se hotărî cum să procedeze mai departe. Era oricum o situație *blestemată.*

A doua zi dimineață, după ce Mikha și Elene plecaseră la școală, Christine a anunțat-o pe Nana că fiica ei era foarte probabil însărcinată. Bănuiala avea să se confirme, iar Elene avea să rămână la versiunea ei a procreării și să-l acuze pe Mikha în continuare că o forțase. Ținând cont de descumpănirea ei, Stasiei nu i-au fost dezvăluite tragicele evenimente.

*

— Și acum ce facem? a întrebat-o Christine pe Nana.

— Doamne, Christine, are abia 15 ani, ce putem face? Sărmana mea copilă, cum a putut să-i facă una ca asta, cum? Dacă află Kostia, n-o să-mi mai văd fata niciodată. Nu, nu, nu se poate, nu se poate ajunge la asta.

Nana era cu nervii la pământ. De zile întregi nu mai ieșise din casă.

— Nu i-a făcut nimic. Nu a silit-o, de ce nu vrei să mă asculți?

— Ce spui tu e scandalos, iar eu nu voi tolera niciodată ca tu să presupui că fiica mea ar fi putut… Nu!

— Oricum va trebui să afle.

— Ți-ai pierdut mințile! Voi toate, în casa asta, trăiți într-o realitate paralelă! Să afle? El? Cel care

mi-a făcut copila de rușine, nici nu vreau să-mi imaginez ce i-a făcut.

Nana a început iar să plângă.

— Nu mai vreau să-l văd, nu mai suport să-l văd. Nu garantez nimic, sunt în stare să-l sfârtec. Trebuie să afle, da, da, mor de râs, Christine!

— După părerea mea, decizia nu-ți aparține nici ție, nici lui Kostia. Ei doi trebuie să ia această decizie. Elene și Mikha. Doar ei, nimeni altcineva.

Christine vorbea monoton, de parcă nici n-ar mai fi încercat s-o convingă pe Nana de alt adevăr, de parcă s-ar fi resemnat că nimeni nu-i va da crezare.

— Bastardul acesta va pleca din casa noastră și asta cât mai urgent, te rog să-i spui să facă în așa fel încât să nu mai dea ochii cu mine, altminteri…

Nana se legăna ca scoasă din minți, ca o bocitoare dintr-o piesă antică.

— Eu, una, n-o să-i permit acestui ticălos mic să-i strice fetei mele viitorul.

— Dar, Nana…

— Voi vorbi cu doctorița mea, e o ginecologă nemaipomenită. O va face ea, fără să întocmească o fișă medicală.

— Nu poți să faci una ca asta, nu poți s-o obligi. Urmările vor fi fatale.

Vocea lui Christine își pierduse din intensitate, din vigoare, de parcă n-ar mai fi crezut nici ea că vorbele ei ar putea schimba ceva.

— Urmări fatale? Păi, le ai deja. Da, urmări grave, fatale. Pe care le vom înlătura, până nu e prea târziu!

Nana părea acum mai stăpână pe sine, și-a șters lacrimile cu un colț al feței de masă.

Christine s-a ridicat, voia să iasă, să se îndepărteze de această imposibilitate de a repara lucrurile, nu voia să asiste la tăierea unui miel de sacrificiu, nu voia să jelească ce nu trebuia jelit, nu mai voia să participe la acest trist joc de putere, în care se transformase căsnicia Nanei și a lui Kostia

și a cărui victimă colaterală se găsea acum în burta lui Elene. Dar a rămas, ceva o reținea, își simțea picioarele ca de plumb.

I-a revenit în minte imaginea lui Kitty amuțită. Chipul tânăr al lui Kitty, din care se scursese viața, când sunase la ușa ei după atâtea zile de incertitudine. Fără burtă. Fără fiul ei. S-a frecat la ochi. Mikha! El era cel care conta, pe el trebuia să-l salveze de toate, de deciziile greșite, trebuia să facă ceva. Nu avea voie să stea iarăși deoparte și să aștepte. Trebuia să acționeze.

După o săptămână a avut loc avortul. O săptămână i-a luat Nanei să-și convingă fata că întreruperea sarcinii era singura posibilitate de a-și continua existența lipsită de griji și de a nu deveni o paria în societate, de a termina școala și a-și conserva perspectiva unui viitor sigur. O săptămână, pentru a-și face fata să înțeleagă că nu avea voie să sufle un cuvânt despre acest *incident* în fața tatălui ei. Primul secret pe care Nana, în sfârșit, îl putea împărtăși cu fiica ei. Ea singură. Doar mamă și fiică, așa cum își dorise dintotdeauna, fără amestecul soțului ei.

*

Christine l-a chemat pe Andro la Tbilisi. În autogară l-a luat de braț și nu s-a îndreptat cu el către colina Vera, cum făcea de obicei, ci s-au așezat în primul bufet care le-a ieșit în cale și i-a expus situația. Andro a ascultat-o atent, și-a fumat țigara Kosmos și s-a scărpinat întruna în cap. Consumul de alcool își lăsase amprenta asupra trăsăturilor sale: era buhăit, iar pe obraji îi apăruseră pete roșii.

Cu doi ani în urmă îl mituise pe medicul colhozului să-i elibereze o adeverință și de atunci era considerat inapt pentru munca în colhoz, pe care o ura atât de mult, acum lucra la un tăietor în piatră care realiza busturi ale lui Marx, Engels și Lenin.

— Nu știu ce să zic, a spus Andro, s-a scărpinat în barbă și a tras din țigară.

— Atunci fă un efort și ajută-mă să lămuresc situația spre binele tuturor.

— Spre binele tuturor? Glumești, Christine?

— Mai au doar un an de școală, nu e imposibil. Dar…

— Oricum va afla. E ca un afurisit de blestem.

— Kostia? Nu va afla. Fiindcă nimeni nu vrea acest lucru. Cel mai puțin Nana, care va face tot posibilul pentru ca el să nu afle.

— Sunt lucruri care nu pot fi ascunse.

— În curând va fi major. Trebuie să trecem doar peste această perioadă. Pe urmă va putea fi independent, se va muta la cămin sau… Va putea avea grijă de sine, va rămâne aici, va studia, eu voi continua să mă ocup de el. Doar acum, în situația aceasta, este prea periculos să rămână sub același acoperiș.

— Toți prietenii și toate rudele mele au murit, Christine. Îl voi lua la mine. Altă posibilitate nu există. Va trebui să meargă iar la școala din sat, asta e.

— Nu pot să-l las să plece, e doar un an, un an ar mai trebui să…

— Eu nu am nimic, nu știu să fac nimic. Sunt recunoscător când mi se dă ceva de făcut și mai câștig câteva ruble în plus, când meșterul e prea beat și pot să-l fac eu pe Marx sau pe Engels. Cel mai bine se câștigă acum cu Lenin. Busturile lui Lenin se vând cel mai bine. Acum înțelegi cum arată viața mea?

*

Mama mea a absolvit școala cu chiu, cu vai. De frică să nu-i sară țandăra lui Kostia, Nana l-a lăsat să creadă că rezultatele lui Elene erau excelente. Pe el îl bucurau nespus presupusa ambiție și inteligență a fetei lui. Apoi a comunicat familiei vestea bună că primise de la stat un teren vast, pentru meritele sale. Acum putea și el să-și

construiască o dace, la fel ca oricare cetățean sovietic respectabil.

Terenul se afla cam la o oră de mers cu mașina, în nord-vestul orașului, într-un sat pitoresc, nu departe de o herghelie și o mănăstire dezafectată. Pe teren se aflau ruinele unui conac din secolul trecut, căruia Kostia dorea să-i insufle o viață nouă, după gustul lui.

— În sfârșit o casă care să-mi aparțină! Mă gândesc să ne mutăm cu toții acolo. Nu e prea departe de oraș pentru a putea face naveta la serviciu și totuși suficient de departe pentru a avea liniște! Mă gândesc să fac din casă aceasta mai mult decât o dace.

Și-a însărcinat mama să se ocupe de renovare și să facă rost de materialele de construcție; Stasia, care ura ieșirea la pensie, a acceptat bucuroasă, crezând că vindecarea și un nou început chiar erau posibile într-un loc atât de minunat.

Așa a demarat construcția Casei Verzi, cum am botezat-o ulterior mama ta și cu mine, fiindcă era aproape complet năpădită de iederă când ne-am început viața acolo. În același an în care, fără știrea lui Kostia și a lui Mikha, o viață fusese curmată în împărăția veșnică a femeilor. Casa în care am crescut noi, Daria și cu mine.

Pentru cei sunt școlile noastre, dacă nu pentru

îndoctrinarea contra comunismului?

RICHARDN

Când Elene a împlinit 16 ani, Kostia a surprins-o cu o vizită scurtă și un parfum franțuzesc autentic, menit s-o facă să înțeleagă că acum se putea considera matură. Dar, în seara dinaintea marii petreceri pe care dorea Kostia s-o organizeze în onoarea fiicei, Elene a dispărut și n-a mai fost de găsit. În cele din urmă au găsit un bilet pe care notase cu scrisul ei frumos: *Am plecat și nu vreau să mă căutați. Mi-am permis – și-mi cer iertare pentru asta – să iau două lanțuri din cutia de bijuterii a mamei și niște bani din poșeta Stasiei. Îl voi căuta pe Dumnezeu. Așadar nu vă faceți griji și nu mă căutați. A voastră, Elene.*

A durat aproape o săptămână până au găsit-o, Kostia a apelat la toate relațiile și toată influența lui; se afla, într-adevăr, într-o mănăstire de măicuțe din Kazbek. Scoaterea ei de acolo trebuie să fi fost o scenă de film. Kostia și-a aruncat-o peste umăr ca pe un covor rulat, după cum mi-a povestit Nana mai târziu, iar ea a țipat și a lovit ca o descreierată. În drum spre casă, în mașină, se zice că s-a rugat întruna și și-a amenințat părinții cu iadul și cu diavolul, în cazul în care nu o vor duce înapoi și nu o vor lăsa în pace.

Kostia a fost blând și îngăduitor, n-a ripostat și s-a străduit din răsputeri să înțeleagă transformarea radicală a fiicei sale, dintr-o fată chipurile exemplară într-o tânără femeie neinteresată de compania oamenilor, aflată în căutarea lui Dumnezeu. Și-a luat concediu, a rezervat două camere într-un hotel de lux din stațiunea balneară Soci și a dus-o pe Elene cu avionul acolo. A cinat cu ea în localuri selecte și i-a permis chiar să bea șampanie de Crimeea; dimineața înotau în apa violacee a mării, înainte de a se umple plajele de

oameni, iar seara o însoțea în plimbări pe promenadele albe și încerca să ghicească, dincolo de tăcere, motivele revoltei. A durat zile întregi până când marea, întrebările nerostite și reproșurile nefăcute, atenția deplină a tatălui ei, liniștea, siguranța de a-i fi alături, i-au smuls într-un final un zâmbet lui Elene. Expresia împietrită i s-a înmuiat, a început chiar să-și exprime dorința de a vizita sau a face ceva într-o zi sau alta. Rareori, când părea să-și fi uitat pentru câteva clipe grijile, semăna cu Elene cea de demult, de la Moscova, cu firea veselă și energică, cu fiica disciplinată, ambițioasă a lui Kostia. În asemenea momente credea că mai poate salva ceea ce stricase nevastă-sa la fiica lor – datorită lui, datorită răbdării și afecțiunii sale.

*

La sfârșitul acelei veri, Vasili, pe care toți turiștii caucazieni îl numeau în maniera georgiană Vaso, lucra ca salvamar pe porțiunea de plajă mai selectă din Soci. Abia împlinise 20 de ani și visa ca într-o bună zi să se strecoare în cala unuia dintre vapoarele aflate în trecere și să fugă odată pentru totdeauna de originea și predestinarea lui sovietică, spre un viitor occidental, de preferință american. Crescuse fără tată, avea o mamă care lucra, de când se știa, pe post de cameristă în hotelurile balneare, și un frate mai mare, un mic delincvent, care primise cinci ani de închisoare pentru furtul unui automobil, de unde, foarte probabil, judecând după scrisorile lui, avea să iasă un mare delincvent.

Vaso, care în afară de rusă, limba lui maternă, mai vorbea georgiana, armeana, abhaza, puțină germană și turcă, visa în schimb la altceva, la ceva mai mare.

De mic văzuse cum se fâțâiau prin hoteluri turiști care aveau o viață mai bună decât el și familia lui, care-și puteau permite să fie serviți de oameni de seama lui. Mereu visase să poată

schimba într-o bună zi locul cu ei. Parcă se și vedea în halatele acelea de baie pufoase, bând șampanie de Crimeea, îndreptându-și melancolic și fericit privirea către orizont, dichisindu-se seară de seară pentru diversele serate dansante, însoțit de o doamnă frumoasă, care purta pietre scânteietoare la urechi.

Dar tot ceea ce-i îngăduiau statutul, posibilitățile lui, precum și mențiunea „tată necunoscut” din buletin, era fie să accepte un post prost plătit de chelner într-unul dintre hotelurile din stațiune, fie să se îmbarce pe una dintre navele de transport jegoase, care străbăteau în lung și-n lat Marea Neagră, și să transporte portocale și lămâi pe vapoare care nici măcar nu se apropiau de Oceanul Atlantic. În cel mai bun caz putea să devină recepționerul ferchezuit, cu contract pe perioadă nedeterminată, al vreunui hotel. Niciuna dintre variante nu-l prea atrăgea, niciuna dintre perspective nu lăsa loc pentru visurile sale.

Și așa s-a hotărât să facă pasul neobișnuit, dar, în fond, nu neplăcut, de a se apropia de visurile lui și a se bucura încă de pe-acum de avantajele unei vieți pe care soarta nu i-o hărăzise. Era arătos și auzise asta încă de la cinci ani, când străbătea coridoarele hotelului cocoțat pe căruciorul de curățenie al mamei sale: „Ce băiat frumos! Ce ochi! Ce gură, ce păr superb!”, mai ales din gura turistelor. Apoi, când a atins o anumită vârstă, exclamațiile acestea au amuțit; în schimb, vedea fețe îmbujorate, priviri echivoce și șoapte incitante, de îndată ce, echipat cu mănuși și o foarfecă de grădină, își făcea de lucru la arbuștii din jurul hotelului. S-a dezbărat curând de timiditatea inițială și de docilitatea firească față de clienții hotelului, pe care i-o inoculase anevoios mama lui. De cum a înțeles că nu era nici mai rău, nici mai prost decât numeroșii turiști care jucau badminton sau leneveau, a prins curaj, și-a permis să schimbe o vorbă cu doamnele, a devenit tot mai

sigur pe sine – și de acolo n-a mai fost decât un mic pas până la a le cuceri. A înțeles rapid că de pe urma tinerelor cu parfum de fructe avea mai puțin de profitat decât de pe urma femeilor mai mature, dar cu atât mai plictisite și mai curajoase. Tinerele nu prea aveau ce să-i ofere, dincolo de corpurile lor frumoase. Erau dependente de tații și mamele lor, de logodnicii și soții lor. Aveau dorințe la fel de mari ca el, se simțeau captive în colivii, chiar dacă ale lor erau de aur. Cu totul altfel erau doamnele trecute de 40 de ani. Ele lăsaseră în urmă visurile – împlinite sau nu –, se măritaseră, munciseră, făcuseră copii, își îndepliniseră datoria, trăiseră dezamăgiri, iar acum, la apogeul vieții lor, se simțeau vlăguite și neiubite. Era uimitor câte doamne își petreceau concediul singure, fiindcă soții erau fie prea ocupați, fie rămâneau lângă cele mai tinere și mai frumoase.

Dar aceste doamne erau, în primul rând, mai generoase. Aveau ceva de dat în schimbul a ceea ce oferea el. De când o văduvă bogată din Odessa îl sedusese la 14 ani și-l inițiase în arta iubirii, Vaso putuse acumula o anumită cantitate de bani și alte bunuri. Fiindcă își propusese să-și cumpere într-o bună zi un loc pe una dintre navele de transport internaționale. Atunci, Vaso era ferm convins de acest lucru, nimic nu va mai sta în calea visului lui american. Dar banii nu-i ajungeau niciodată. Indiferent cât de mult și cât de greu *muncea* și câte doamne fericea, mereu intervenea câte ceva. Fie mama lui, a cărei sănătate avusese mult de suferit cu trecerea anilor, fie fratele care avea nevoie de bani pentru a-și scurta detenția cu mită, fie el însuși, care trebuia să investească în carieră și avea nevoie de haine noi. Mereu era nevoit s-o ia de la capăt, dar visul lui american era mai puternic decât orice dezamăgire și orice barieră care trebuia depășită.

Fidel acestui vis, Vaso nu obosea niciodată să laude frumusețea presupusă ori reală a tuturor

femeilor singure, să le conducă în lagune secrete și pe plaje izolate, să le cânte vreun cântec marinăresc deocheat și să le satisfacă noaptea în paturile lor de hotel. Bronzat, atletic, cu părul blond dat cu briantină, parfumat, poate puțin cam exagerat, cam bătător la ochi în dorința lui disperată de a plăcea, dar totuși suficient de frumos pentru a le salva pe toate, măcar în vacanță, de căsniciile apăsătoare, de plictiseala și frica lor de bătrânețe.

Vaso se adaptase deja de minune la doamnele mai vârstnice, la dorințele și dorurile lor, astfel încât atenția primită la sfârșitul acelei veri de la o tânără bronzată probabil l-a cam surprins și depășit.

Dar mama îl remarcase încă din prima zi pe plajă, unde se ocupa cu închirierea fotoliilor de răchită și a șezlongurilor, și nu-l mai scăpase din ochi, profitase de perioadele când Kostia telefona din camera lui în interes de serviciu pentru a se duce singură pe plajă și a închiria un fotoliu. Iar el o conducea cu drag, poate cu mai mult zel decât ar fi fost nevoie, la locul pe care și-l alegea ea, ba îi făcea și rost de cuburi de gheață pentru băutura ei.

Nici lui Kostia nu-i scăpase faptul că zâmbetul lui Elene avea, spre dezamăgirea lui, mai puțin de-a face cu el și afecțiunea lui, cât cu făt-frumosul acela de pe plajă, care se zgâia la Elene mai mult decât trebuia și rânjea cu gura până la urechi când trecea ea. Dacă la început a vrut să-i propună lui Elene să meargă pe altă plajă, s-a hotărât să profite de ocazie și să folosească în propriile scopuri acest mic amor. Spre deosebire de soția lui, Kostia era convins că avea totul sub control. A început să mai lase și singură radioasa pereche, să rămână tot mai frecvent în cafenea sau în camera lui. Într-o seară, când situația devenise cât se poate de evidentă, l-a așteptat pe Vaso la ieșirea din tură și i-a propus s-o invite pe fiica lui la un restaurant select. Va prelua el nota, pentru ca pretențiile culinare ale fiicei lui

să nu-l pună pe Vaso într-o situație stânjenitoare. Da, planul lui Kostia era să-i atribuie acelui puști un rol deloc neglijabil în stabilizarea relației tată-fiică. El va face pe tatăl înțelegător, iubitor, deschis la minte, va reintra astfel în grațiile fiicei, apoi o va convinge că ei doi mai meritau o șansă și că ea va găsi deschise ușile tuturor facultăților din Moscova, în cazul în care ar avea în vedere o întoarcere în capitală.

Dar Elene nu era nicidecum copila îndrăgostită și cu capul în nori, sensibilă și copleșită, pe care o credea tatăl ei. Ceva se frânsese în ea, ca toarta unei căni, era prinsă între ura de sine și disprețul pe care-l simțea față de mediul și familia ei și căuta alte posibilități de a sfărâma definitiv cana, de a o face praf, ca să nu mai existe nicio posibilitate de a o lipi la loc.

Elene făcuse ceva cumplit, era clar, dar scăpase nepedepsită. Dimpotrivă, fusese pedepsită persoana greșită. Voise să-l caute pe Dumnezeu, fiindcă, dacă familia ei sau statul nu considerau necesară o pedeapsă, măcar Dumnezeu trebuia s-o facă. Dar Dumnezeu nu i se arătase. Postul, rugăciunile nu ajutaseră la nimic, Dumnezeu rămânea mut și de negăsit. Pentru a face dreptate, trebuia să-și aplice singură o pedeapsă adecvată. Va căuta până va avea sentimentul că a găsit pedeapsa *adecvată.*

Eu am bănuit mereu că, dincolo de decizia ei neobișnuit de rapidă de a face din Vaso amantul ei, Elene a dorit, conștient sau inconștient, să dea o șansă uterului ei (știu că, în acest punct, vorbele mele te fac să zâmbești, parcă-ți și văd rânjetul, Brilka).

Dacă aș fi întrebat-o direct, bineînțeles că ar fi negat, fiindcă toată copilăria noastră a încercat să ne facă pe mine și sora mea să credem că eram roadele unor iubiri pasionale. Dar astăzi cred că legătura aceea trecătoare de vară era doar dovada pe care dorea să și-o aducă sieși, că uterul ei,

împreună cu tot corpul, mai era capabil să procreeze un *copil din dragoste,* nu doar o *consecință cumplită* sau rodul unei *fapte urâte.*

Încă de la a doua întâlnire, finanțată tot de Kostia, Elene i-a dat lui Vaso de înțeles că ar interesa-o și alte lucruri în afară de dialogurile fade pe care le permiteau bunele maniere aprobate de către stat. Vaso era prudent, îi ajunsese la urechi a cui fiică era Elene Jashi și nu voia în niciun caz să facă o greșeală care să-l coste capul.

Eu nu l-am cunoscut, Brilka, deci nu pot spune cu certitudine că se îndrăgostise de bunica ta. Ar fi, desigur, mai logic să presupunem că Elene era pentru el doar o altă posibilitate de a-și umple pușculița. În orice caz, a făcut pe nepriceputul, pe naivul și, după fiecare întâlnire, o aducea punctual la hotel, la ora convenită cu Kostia, o preda conștiincios tatălui ei influent, care, drept mulțumire, îi întindea mâna cu un zâmbet satisfăcut și-i dorea să ajungă cu bine acasă.

Dar voința unei femei atât de tinere, atrăgătoare – și mai ales voința lui Elene Jashi – îl poate face pe un bărbat la fel de tânăr, atrăgător, să-și uite repede principiile. Înainte de a treia ieșire la restaurant, Elene l-a convins pe Vaso să n-o ducă în localul acela plicticos, ci să-i arate cele mai frumoase și tainice locuri din Soci.

Întâi s-au plimbat pe chei, au admirat vapoarele îndepărtate, au aruncat câteva pietre în mare, au râs și au glumit, apoi s-au dus într-o cârciumă pentru marinari și au gustat, strâmbând din nas, câteva tării, s-au sărutat aplecați peste tejgheaua lipicioasă și în cele din urmă au ieșit din bar ținându-se de mână, pentru a goni apoi cu mopedul lui rablagit pe promenadă. Când Vaso a luat-o către hotelul ei, Elene l-a bătut la cap, a cerșit de-a dreptul să n-o ducă încă, să nu-i fie frică de tatăl ei, va ști ea cum să-i explice o mică întârziere și, oricum, îi era dator. Vaso n-a mai avut încotro

decât să meargă cu ea în cealaltă parte a orașului și să se întindă într-o lagună răcoroasă, pietroasă.

Elene a simțit probabil o mare satisfacție, iar el și-a luat ce-i trebuia. Blând și drăgăstos, atent să-i producă și ei plăcere, pe care nu știu dacă mama mea a putut s-o simtă (sper, de dragul mamei și al surorii mele).

Timpul presa. După ce s-au iubit și Elene s-a scăldat în apa sărată, întunecată, pentru a îndepărta de pe corpul ei orice dovadă, s-au îmbrăcat în grabă, fericiți, satisfăcuți, și s-au întors la hotel.

Pentru mama ta a existat întotdeauna ceva umilitor în felul în care a fost procreată, Brilka. Eu am încercat s-o fac să înțeleagă că, la ea, sigur a fost mult mai romantic decât la mine. Dar n-am putut s-o conving. Ne-am luat mereu la întrecere a cărei geneză a fost mai lipsită de demnitate, de parcă ar fi fost un trofeu pentru care merita să concurăm.

Despărțirea a fost mai sentimentală decât crezuseră, se spune chiar că Vaso lăcrima când s-au îmbrățișat ultima oară. Kostia, mișcat de sentimentele sincere ale tânărului, i-a promis fiicei sale că-l va invita la Tbilisi, dacă sentimentele lor vor supraviețui despărțirii și vor dăinui în formă epistolară, cum și-au promis cei doi.

Îndrăgostit ori nu, Vasili era în orice caz impresionat: în pofida numeroaselor aventuri, nu mai întâlnise o femeie – tânără ori bătrână – care să se lipsească de orice jurăminte sau promisiuni, orice speranțe false sau iluzorii planuri de viitor, care să nu-i creară nimic. Care să caute cu atâta uitare de sine plăcerea, de parcă voia să depășească ceva cu toate mijloacele, punându-și corpul la bătaie. Dar, deși a rămas până la capăt suspicios față de libertinismul ei, la despărțire i-a șoptit totuși niște jurăminte de dragoste la ureche, pentru orice eventualitate.

*

Puștiul își făcuse datoria de minune; Kostia era triumfător. La propunerea de a se mai gândi la viitorul ei și la câteva universități din Moscova, Elene a consimțit fără să crâcnească și l-a însoțit acolo. Sosită la Moscova, Elene s-a lăsat răsfățată de către Liuda, a mâncat adoratele ei clătite cu miere, s-a dus la cinema și i-a scris într-adevăr lui Vasili – mai degrabă din plictiseală și amuzament – scrisori lungi, pline de dor. Ideea că era îndrăgostită o amuza și-i cam zdruncina nepăsarea disprețuitoare față de lume și față de sine. Nici Vasili nu a ezitat: Elene a primit într-adevăr, după două săptămâni, un răspuns. Iată că dintr-o legătură pasageră de vară s-ar putea totuși naște o iubire, s-a gândit probabil mama mea și i-a răspuns cu și mai multă pasiune și tulburare decât în prima scrisoare. Dar a rămas o joacă și, fiindcă voia să fugă de planurile tatălui ei referitoare la Moscova, a dus-o mai departe, mai degrabă din curiozitate decât din convingere.

Când șezuseră pe chei, Vaso îi destăinuise visul lui american, arătase către luminile îndepărtate ale vapoarelor și zisese cu un oftat că, într-o bună zi, va fi și el acolo, în drum spre alte țări și continente. Elene spera să-și rămână fidel sieși, să nu se abată de la drumul lui, chiar de-ar fi să afle de sarcina ei.

Când s-a lăsat gerul la Moscova, Elene a bătut la ușa biroului lui Kostia, a intrat, s-a asigurat că el își pune deoparte documentele de serviciu și o privește prin ochelarii săi înguști de citit, și i-a spus că e însărcinată. Potrivit socotelilor ei, copilul urma să se nască la vară.

Au început țipete, au zburat hârtiile de pe birou, au urmat amenințări, jigniri fățișe și înjurături fără perdea, dar măcar n-au fost lacrimi. La urmă, tăcere deprimată și un soi de resemnare. Mai târziu au venit întrebările retorice: cum s-a putut ajunge la asta?, ce s-a întâmplat cu fetița mea minunată? etc. La sfârșitul anului, Kostia n-a mai avut încotro

și l-a chemat la Moscova pe tatăl care n-avea habar de nimic și l-a informat asupra fericirii care-l aștepta.

*

Cei doi bărbați s-au retras în biroul lui Kostia. După câteva delicatese și un litru de vin Kindzmarauli, viitorul pe care i-l schița Kostia nici nu i s-a mai părut lui Vasili atât de rău. Era o alternativă bună, în primul rând solidă, la al său *American dream,* riscant și deocamdată lipsit de finanțare. A reușit chiar să mimeze o oarecare bucurie în așteptarea rolului de tată.

I s-a spus că va putea studia – „Ingineria s-ar potrivi foarte bine cu mintea ta ageră și mâinile tale pricepute, băiatul meu, în afară de asta, țara va avea mereu nevoie de ingineri buni!" –, se va muta împreună cu Elene în casa lor din Moscova, se va bucura de cea mai mare susținere și se va simți bine cu cea mai libertină și generoasă fată din câte cunoscuse – bineînțeles că despre asta n-a suflat un cuvânt față de viitorul socru. Da, totul suna cât se poate de rezonabil; mai puțin palpitant decât călătoria cu vaporul până în America, în schimb mai palpabil, mai real. Vasili s-a imaginat într-un viitor drăguț și lipsit de griji, într-o bunăstare pe care o reprezenta acest bărbat serios și ferm, care tocmai încerca să-l convingă. Și o făcea într-un asemenea mod, încât Vasili n-a mai avut nicio îndoială că bărbatul acesta nu va accepta nicio obiecție.

*

Logodna a fost sărbătorită în pripă. Nana și mama lui Vasili au fost aduse cu avionul la Moscova și s-a organizat o petrecere mică, dar *adecvată.* Oaspeții au zâmbit, au rostit toasturi și au felicitat tânăra pereche. Vasili a primit o sumă frumușică de cheltuială, ca s-o poată scoate în oraș, potrivit pretențiilor ei, pe soția însărcinată. El a prins rapid gustul noii vieți, iar Elene a acceptat toate acestea cu acea nepăsare impenetrabilă care-i

intrase în fire și și-a îndreptat întreaga atenție către burta ei tot mai umflată și ascuțită. Va avea un copil, va fi mamă, cea mai bună din lume, va face totul pentru copilul ei, își imagina cum se va sacrifica pentru noua odraslă, pentru a compensa pentru celălalt copil, cel mort, nedorit, nenăscut.

Într-o seară, când perechea a ieșit din Muzeul Pușkin ținându-se de mână și discutând despre artă, Vasili s-a oprit în mijlocul străzii, s-a așezat pe bordură și a început să plângă. Elene, copleșită de priveliștea neobișnuită și de tristețea subită a logodnicului, s-a așezat lângă el și și-a pus capul pe umărul lui. Nu la întrebat de motivul bruștei schimbări de dispoziție, l-a așteptat să se liniștească. Aproape fără suflare, întrerupându-se mereu pentru a-și trage sufletul, Vasili s-a silit să-i descrie ce ură avea pe țara în care trăiau, i-a povestit fără ocolișuri despre copilăria lui, despre eternele umiliri, ba chiar și despre aventurile lui. A vorbit despre mama lui, despre fratele lui, s-a despuiat în fața ei de parcă ar fi așteptat de-o viață această spovedanie. Nu s-a cruțat, nu și-a înflorit sentimentele, și-a expus până și cele mai mărunte pofte de răzbunare, cele mai tăinuite dorințe. Au găsit o bancă pe o stradă mai ferită și s-au așezat. El se ambalase, i se adunase salivă în colțurile gurii, părea vlăguit și pustiit. Ea l-a cuprins cu un braț pe după umeri și s-a gândit la spusele lui.

— Nu ești surprinsă? Și nici dezamăgită? a întrebat el când nu i-a mai suportat tăcerea.

— Nu sunt dezamăgită, Vaso. Ba chiar te înțeleg. Te înțeleg bine, cel puțin așa sper. Uneori am remușcări, eu n-am vrut asta și, te rog să mă crezi, n-am vrut să te trezești aici, cu mine, n-a fost acesta planul meu. Nu vreau să renunți de dragul meu sau al copilului la ceva ce contează atât de mult pentru tine.

— Dar eu vreau să fiu cu tine, nu ești tu de vină, Elene.

— Dar mai mult decât să fii cu mine vrei să pleci, nu-i așa?

— Nu știu.

— Ah. Și un lucru nu vreau în niciun caz, să devii și tu un fanfaron și un fante care-și înșală întruna nevasta și crede că deține controlul. E suficient să te uiți la taică-meu. Pe mine mă scârbesc aerele astea. Îmi fac și eu gânduri. Să nu crezi că nu e așa. Numai că mie nu-mi place să vorbesc despre ele.

— O să mă adun, îți promit că voi fi mai puternic pentru noi, pentru tine. Voi fi mai bun. Numai că… Da, mi-e greu. Și toate au venit așa brusc, pe nepusă masă.

— Dar eu te înțeleg. Știi, mai demult voiam și eu să plec. Am o mătușă în străinătate. E o cântăreață celebră acolo.

— Zău?

— Da, dar nu am voie să vorbesc despre ea.

— Dar am putea împreună să…

— Nu fi pueril. Eu nici nu vreau asta. Nu am visurile tale, Vaso. Ce să fac eu în străinătate, unde să mă duc? Locul meu e aici, la familia mea, indiferent cât de mult îi urăsc pe toți. Poate ar fi trebuit să te întâlnesc în vara de acum doi ani. Atunci eram… altfel. Tu ai pe cineva care să te ajute?

— Dacă aș avea destui bani, da. Cunosc niște marinari care mai ascund oameni pe vapoare și-i scot din țară și…

— Foarte bine. Fii atent. Tata vrea să ne căsătorim înainte să se nască bebelușul. Adică cel târziu la primăvară, recent zicea ceva de luna martie. Ne va da bani. Pentru nuntă, pentru noua viață și toate celelalte prostii, înțelegi tu. El vrea să rămânem la Moscova, nu vrea să plecăm la Tbilisi, la maică-mea. Crede că e vina ei. Asta credeam și eu mai demult. Dar nu e adevărat. Acum nu mai contează. Așadar vom primi banii și ne vom preface că organizăm nunta. Ne căutăm o sală,

luăm tot ce e mai șic și scump. Asta își dorește și el, ca să-și poată invita toți colegii. Până la urmă îi pare bine că ești rus. Și trebuie să ne programăm la Starea Civilă și chiar va trebui să facem toate acestea, fiindcă el verifică tot, dar dăm numai aconturi și spunem că achităm restul când va avea loc petrecerea. Restul acela îl primești tu. Pleci la Soci, rezolvi acolo tot ce ai de rezolvat. Și o ștergi chiar înainte de nuntă. Când va ieși totul la iveală, tu va trebui să fii deja plecat. Va *trebui* să fii deja plecat, Vaso, altfel o încurci. Și nu te vor cruța. Cu atât mai puțin tatăl meu. Nu ai voie s-o dai în bară, altminteri nu vei mai vedea în viața ta o fereastră fără zăbrele. M-ai înțeles?

Vaso căsca ochii la logodnica lui, în privirea lui se amestecau un profund respect și o fascinație temătoare.

— Dacă ajungi la Soci și constați că nu merge treaba, te întorci și va trebui să ne căsătorim. Din partea mea putem să ne despărțim după câțiva ani. Dacă ai cea mai mică îndoială că vei reuși, vii înapoi.

— Vorbești ca o expertă.

— O expertă?

— Da, de parcă ai mai fi trecut prin asta.

— Mi-am imaginat și eu uneori, atâta tot. Iar restul știu de la taică-meu. Ei cred că eu nu mă prind de nimic, dar eu știu tot, până și lucruri pe care nu le pricep ei. Știu și că taică-meu a acoperit-o pe sora lui când a plecat. Dar acum nu mai contează.

— Nu știu ce să zic…

— Stai liniștit, copilului n-o să-i lipsească nimic. Doar știi asta. Taică-meu va face totul pentru noi. Iar eu voi face totul pentru copil. Cred că va fi fată.

— Cum așa?

— Nu știu. Îi voi găsi un nume frumos. Dar încă nu m-am hotărât.

— Când eram mic, era o femeie în vecini. Unii ziceau că e vrăjitoare. Dar eu cred că erau doar invidioși. Pentru că era altfel și atât de specială. Vindeca oamenii cu plante, dar toți se fereau de ea. Era țigancă. Unii ziceau că e târfă, dar nimeni n-a văzut-o vreodată cu un bărbat. Alții ziceau că familia ei fusese omorâtă, deportată, ceva de genul acesta, dar nimeni nu știa nimic despre ea. Apăruse așa, din senin, în cartierul nostru. Mă duceam de multe ori să mă joc la ea în grădină. Locuia într-un fost garaj, pe câmp. Mi se părea atât de aventuros. Era așa de… altfel decât toți oamenii pe care-i cunoșteam. Nici eu nu știam nimic despre ea. Dar știa să cânte, să gătească și să iubească. Și încă cum. Avea întotdeauna timp pentru mine. Pentru mine și pentru mulți alți copii care umblau pe acolo și nu știau ce să facă. Se juca cu noi, era și ea ca un copil și ne tot spunea povești.

Când am mai crescut, am început s-o doresc. O dată mi-am luat inima în dinți și m-am dus la ea. Și pentru că lumea zicea că o face cu oricine pentru bani. Deci am prădat portofelul mamei și m-am dus la ea. Iar când i-am explicat ce vreau, a început să plângă. M-a șocat atât de mult, încât am rupt-o la fugă. Stătea pur și simplu în fața mea și lacrimile îi curgeau pe obraji. În ruptul capului n-aș fi crezut că plângea vreodată. Am înțeles cât de mult o dezamăgisem. Și mi-a fost foarte rușine.

La scurt timp a plecat. De azi pe mâine, așa cum venise. N-am mai revăzut-o. Nici nu știu dacă mai trăiește. Cred că a fost singura femeie pe care am iubit-o cu adevărat. Și singura care n-a vrut să se culce cu mine. Paradoxal, nu-i așa?

— Cum o chema?

— Daria.

Și așa se face că sora mea și-a primit numele de la o țigancă vrăjitoare, pe care unii o credeau târfă și care, pentru tatăl ei necunoscut, a fost singura sfântă pe care o întâlnise în viața lui aflată încă la început.

Auzi mor dinul! Înaceste brave timpuri, popor

ul să-și ardă trecutul! Cu mândrul drapel salut

ă m p o p o r u l v e ș n i c , G e o r g i a !

PABLO IAȘVILI

Daria, copila solară, a venit pe lume în noaptea toridă de 4 august 1970, într-un salon zugrăvit pastel dintr-un spital rezervat exclusiv angajaților

Lubianka. Oamenii numiseră clădirea Lubianka din Moscova „Lumea adulților”, fiindcă în 1957 fusese construit vizavi marele magazin „Lumea copiilor”.

Kostia însuși își dusese fiica la spital, când începuseră durerile. A refuzat fără drept de apel propunerea soției lui de a veni la Moscova și a fi alături de fiica lor. A umblat toată noaptea de colo-colo în sala de așteptare și, după moașă și Elene, a fost primul om care a văzut chipul angelic al Dariei. Tot el a cerut să-i fie trecut numele de familie în certificatul de naștere al Dariei. Nici nu se punea problema să-i dea nepoatei sale numele unui dezertor.

Daria s-a născut în timpul primului mandat al lui Richard Nixon, la un an de la aselenizarea lui Neil Armstrong, la doi ani după moartea lui Gagarin într-un accident aviatic și cu un an înainte de tentativa lui Bernd Sievert de a trece peste Zidul Berlinului, soldată cu rănirea sa gravă de către grănicerii est-germani cu 43 de focuri de armă. În anul în care Beatleșii au anunțat că se despart și au declanșat o ploaie de lacrimi în întreaga lume. Cu puțin înainte ca valul *Easy Rider* să cuprindă și Estul și să-i facă pe toți tinerii de 20 de ani să se roage ca vreun om binecuvântat de Dumnezeu să treacă clandestin peste granițe motociclete Harley-Davidson. Cu puțin înainte ca Idi Amin să preia puterea în Uganda, în timpul protestului disidentului Saharov împotriva internării oponenților regimului în spitale de psihiatrie sovietice și cu un știu-câte luni înainte sau după decernarea Premiului Nobel unui domn Beckett, încă necunoscut și, desigur, cu toate acestea ori poate tocmai de aceea interzis în Est. În anul protestelor din întreaga lume împotriva invaziei trupelor Pactului de la Varșovia pe teritoriul Cehoslovaciei, după doi ani de la revoluția care începuse la Paris și despre care încă nu se prea știa dacă va intra în manualele de istorie ca eșuată ori

încununată de succes și dacă era, de fapt, corect să fie numită Revoluție. La scurt timp de la apariția în *Life Magazine* a unui articol despre masacrul de la My Lai din Vietnam, în care unitatea americană Task Force Barker a violat, ucis și ras de pe fața pământului un sat întreg. Și după exact o lună de la terminarea Casei Verzi.

*

Casa Verde este și va rămâne una dintre cele mai frumoase case pe care le-am văzut în viața mea. Învecinată la nord cu o pădure deasă de pini, mărginită la vest de o prăpastie care-ți tăia respirația – în fața căreia Stasia, primul lucru, a pus să se ridice un gard înalt de trei metri –, cu un drumeag îngust și prăfos la est, care ducea în satul vecin și cu priveliștea grajdurilor hergheliei către sud.

Construcția fusese gata într-o perioadă de-a dreptul utopică pentru meșterii georgieni. Stasia se dovedise un șef de șantier nemaipomenit de talentat. Îi condusese pe muncitori cum își duce turma un cioban cu experiență, îi ospătase regește seară de seară, se îngrijise ca sticlele de țuică să le fie mereu pline și totuși în fiecare dimineață la ora 7 începeau munca. Asta, în pofida faptului că meșterii sovietici erau o specie aparte, care avea nevoie de cantități industriale de alcool și de extrem de multă mâncare și odihnă, pentru a catadicsi să așeze cărămidă peste cărămidă.

Stasia, la cei 70 de ani ai ei, nu realizase doar imposibilul, ci dovedise și bun-gust în materie de arhitectură: pusese să fie restaurate vechile balcoane de lemn, să fie refăcute ornamentele lor complicate și vechile balustrade. Ceruse să fie lăcuită într-o nuanță întunecată de roșu dușumeaua tipică regiunii și să se monteze dale de piatră în bucătăria spațioasă și în toate băile, precum și în pivniță, apoi a reușit chiar să retrezească la viață șemineul complet distrus din camera de oaspeți.

Erau opt camere pe două niveluri și o terasă enormă în față, care – cu excepția lunilor de iarnă – avea să reprezinte principalul spațiu de locuit al întregii familii. Apoi era fenomenalul teren care înconjura casa și pe care Stasia plănuia să-l transforme, alături de Christine, într-o grădină fermecătoare.

Pe pajiștea largă care cobora către pădure a pus să se construiască o șură, pe care – Dumnezeu știe de ce – a vopsit-o într-o nuanță de verde-salată. A declarat că îi aparține și nimănui nu i-a dat prin cap s-o întrebe ce avea de gând să facă acolo, când era o minunăție de casă care trona pe colină și în care fiecare putea găsi suficient spațiu personal. Probabil se gândeau că-și va depozita acolo uneltele pentru grădinărit.

Casa Verde era locul ideal, promisiunea unei lumi așa cum trebuia să fie. Și toată familia ardea de nerăbdare să se mute acolo, aștepta acest nou început și pe noul său membru. Toată familia, în afară de Christine.

Pierderea lui Mikha o îndurerase, parcă devenise alt om. Rareori era acasă, nimeni nu știa pe unde umbla după serviciu, ariile de operă nu se mai auzeau decât rareori, iar pasiunea sa de până atunci – să stea cu orele în grădină, pentru a semăna, a plivi, a tunde arbuștii și a uda florile – se stinsese. Pe lângă dificultatea de a accepta că îmbătrânește și veșnica opoziție față de ieșirea la pensie, mai venea acum și dezamăgirea de a-l fi pierdut pe Mikha, pe care-l crescuse cu o iubire nebunească. Drept urmare, Christine le dădea permanent celorlalte femei sentimentul că ar fi comis o crimă, că ar fi vinovate de toate cele întâmplate, fiindcă nu li se mai adresa decât cu un ton disprețuitor.

Curma toate discuțiile despre Mikha cu o vehemență rece. Dar ce să fi făcut ele, ținând cont de problemele cauzate de băiat? Stasia, care atunci abia se întorsese de la Praga, nu fusese capabilă să

se preocupe de altceva decât de fiica ei. Iar Mikha trebuia, în fond, pus la adăpost de furia lui Kostia, lucru pe care-l recunoscuse însuși Andro. Stasia nu-și reproșa nimic în această privință. Sopio îi șoptise atunci în vis să-i arate băiatului o lume mai bună, iar ea se îngrijise de acest lucru. Acum, băiatul era pe cale de a deveni matur și trebuia să se descurce singur. Stasia era prea bătrână să mai facă pe cineva să vadă lumea în roz. Era prea bătrână pentru basme. În afară de asta, băiatul făcuse o greșeală teribilă, după cum îi stătea poate în fire, ale cărei urmări trebuia să le suporte și el, cum le suporta și nepoata ei biologică. Destul! Ea își făcuse datoria, avea dreptul să se bucure de o pensie binemeritată și, mai ales, să profite de șansa pe care Casa Verde o oferea tuturor.

Dar, cu cât Christine o însoțise în timpul lucrărilor de renovare, cu atât i se consolidase rezistența împotriva acestui proiect; pentru ea nu era un nou început, nu aici, nu în aceste condiții. Acceptase ca băiatul mult iubit să fie returnat ca un pachet cu adresa greșită. Nici sora ei oportunistă, nici nora lipsită de voință a acesteia nu căutaseră adevărul, ci o încurajaseră pe fată în delirul ei distructiv și-l umiliseră pe băiat, în lipsa lui de apărare. Și, deși Christine avea tot respectul pentru marea realizare a surorii sale și recunoștea cu câtă acribie și perseverență lucrase, era tot mai convinsă că acest colț paradiziac nu era locul ei; Mikha nu avea voie să fie aici, adevărul nu-și avea locul aici, iar ea nu-și va găsi pacea, nu fără băiat.

Christine nu s-a mai putut abține când a izbucnit următorul scandal legat de Elene și a ajuns la Tbilisi vestea că bastardul rus Vasili își lăsase baltă nevasta însărcinată și o șterse, într-un mod perfid și dezonorant, cu banii pentru nuntă. A remarcat cu un aer triumfător că era logic s-o fi șters la timp, fiindcă bărbații cu scaun la cap nu se însoară cu femei care îi *silesc.* La bucuria ei răutăcioasă și de

neînțeles, Nana a reacționat cu o mânie cutremurătoare, iar Stasia cu consternare.

Cu o lună înainte de mutarea în Casa Verde, Christine și-a anunțat sora, în timp ce spăla vasele în bucătărie, că ea nu avea de gând să se mute.

— Asta ce mai înseamnă? s-a mirat Stasia și a așezat o farfurie murdară în chiuvetă.

— Ce ți-am spus: eu rămân aici. Aici sunt acasă.

— Dar nu vezi că te porți ca un copil? Bineînțeles că aici ești acasă. Nu-ți cere nimeni să te muți imediat cu toate catrafusele. Din partea mea poți să-ți petreci doar sfârșiturile de săptămână acolo, cât mai lucrezi la spital…

— Eu rămân aici. Atât am avut de spus. În afară de asta, Mikha va da la facultate în Tbilisi și vreau să locuiască în casa *mea.*

— În atâția ani, nu mi-am dat seama că asta e casa *ta,* nu a *noastră.* Elene vine peste două săptămâni. O vom ajuta cu bebelușul și vom…

— Voi două, Nana și cu tine, vă descurcați și fără mine.

— Mi-a lăsat nepoata gravidă, pentru numele lui Dumnezeu, și l-am menajat și nu i-am spus nimic lui Kostia.

— Noi l-am crescut pe Andro și, când ar fi trebuit să avem grijă, n-am avut. L-am lăsat să facă greșeala aceea teribilă și de ce? Pentru că *propriii* copii și grijile lor ni s-au părut atunci mai importante, nu-i așa? Eu nu voi repeta greșeala cu Mikha.

Stasia se trăsese deoparte și-și aprindea cu mâna încă udă una dintre țigările ei fără filtru.

— Ascultă-mă bine: am plătit cu vârf și îndesat pentru ce a făcut el, ești răutăcioasă să mă acuzi că n-am…

Goya a intrat în bucătărie fâlfâind din aripi. De sus o auzeau pe Nana cum muta mobila, o apucase o adevărată frenezie a mutării.

— Nu e el de vină. Știi asta foarte bine. El a cedat, pur și simplu a cedat în fața nepoatei tale.

Asta a fost crima lui, că la 15 ani nu s-a putut abține în fața unei fete pe jumătate despuiate.

— Cine a plătit mai scump? Sărmana mea copilă, pe care au chiuretat-o la 15 ani, ori Mikha, care s-a distrat și a fost trimis înapoi la părinții lui? E o minune că a mai rămas însărcinată. Nici asta nu contează, Christine?

Stasia ridicase glasul, ochii i se îngustaseră ca două despicături.

— Eu am încercat să împiedic ce s-a întâmplat.

— Și n-ai împiedicat! Știi de ce? Pentru că nu suntem atotputernice, și nu putem salva pe *nimeni.* Când o să-ți intre în cap?

Tunumăveiputeapărăsivreodată: Ușaedeschi

Mânată de mișcarea feministă tot mai puternică, de mobilizarea stângii și de cererile tot mai vocale pentru o politică nouă, după noi forme de viață, ațâțată de ceea ce avea să fie numită abia mai târziu mișcarea 68-istă, de Woodstock și noua generație de muzicieni, de dorința publică de demilitarizare tot mai vehement exprimată, cel

puțin în Vest, mânată de marea indignare față de uciderea lui Martin Luther King, lumea a început să caute noi eșafodaje ideatice.

Existau, desigur, un Hendrix și o Joplin, noul tip al anarhistului genial, dar mai era nevoie de cineva care să arate lumea cu degetul, fără heroină sau marijuana. Până au dat întâmplător peste mătușa Kitty care avusese, ce-i drept, câteva hituri, ba chiar intrase la un moment dat în topurile britanice, dar trăia în continuare în locuința ei cu trei camere din Soho, își plătea cuminte impozitele și se putea lăuda cu un trecut politic aparte. Unul nemaipomenit! Dar despre toate acestea s-a aflat abia după publicarea fotografiei din Piața Wenceslas. A fotoreporterului de la agenția Magnum. Fotografia care a apărut în presă și a căzut ca o bombă.

După o jumătate de an de la evenimentele de la Praga, *The Guardian* a publicat un articol despre penibilul eșec al socialismului. Desigur, laitmotivul era Primăvara de la Praga și așa a început să caute material foto interesant, inedit. Și a găsit fotografia cu Kitty Jashi.

*

Cum era de așteptat, Amy se distanțase de Kitty și părăsise Londra fără să-și precizeze destinația. Se spunea că plecase în Wales la soțul ei, iar mai târziu în Italia. După trei luni reapăruse la fel de inopinat și reîncepuse să se ocupe de protejata ei cu mai multă rezervă și sobrietate. Nu i-a pus nicio întrebare. Subiectul Fred era, desigur, tabu, nu a mai invitat-o la ea în King's Cross, nu a mai luat-o la evenimente private, dar a continuat să-i programeze aparițiile la radio și TV, să-i pregătească și concertele, o consilia în relația cu presa și se străduia să crească vânzările de discuri cu tot soiul de strategii publicitare și de marketing. Kitty nu putea aștepta mai mult, important era că nu o alungase din viața ei, că mai credea în muzica

sa și că-i stătea la dispoziție cu talentul organizatoric.

Apelul ei a surprins-o pe Kitty. Era târziu și Amy nu o mai sunase de mult la o asemenea oră, un apel la ceas de seară putea părea personal. După voce și-a dat seama că impresara ei, care nu mai dorea să-i fie prietenă, era tulburată și că sobrietatea pe care și-o însușise se desfăcea în straturi de pe corzile ei vocale, în lungul torent de cuvinte care s-a revărsat peste Kitty.

— Stai puțin, ce ziar zici? N-am înțeles nimic. Sunt acasă, dacă vrei… Nu, sunt singură.

Amy a consimțit într-adevăr să vină la ea în jumătate de oră.

— Vorbim numai despre muncă, mai adăugase Amy, de parcă ar fi vrut să-și legitimeze vizita și să nu creeze o atmosferă conciliantă. Purta un impermeabil verde strident, o bandană colorată, părul îi cădea în neorânduială pe frunte, și a trântit pe masă ediția de a doua zi a *The Guardian.*

— Și mie nu-mi spui una ca *asta!*

Pe prima pagină trona fotografia mare alb-negru a lui Kitty. Nu o mai văzuse niciodată. Inițial nici n-a vrut să creadă că fata cu chitara era chiar ea. Ori era poate un colaj și cineva își bătuse joc, nimic altceva?

— Ce-i asta, la naiba?

Amy s-a prăbușit pe canapea.

— Habar n-am cine a făcut fotografia și cum a ajuns *aici!* Nici măcar nu sunt sigură că sunt eu.

— Te-ai țicnit? Cine să fie? Papa de la Roma?

— Habar n-am, Amy. Serios.

— Întrebarea este de ce apari tu în poză? De ce n-ai plecat pe loc din orașul ăsta scăldat în sânge, când a intrat armata călăilor? Cui îi dă prin cap, pentru numele lui Dumnezeu, să se pună acolo și să cânte? Ești cam coaptă pentru revoluții. Că m-ai scăpat de nebuna aia, pentru asta ar trebui să-ți fiu recunoscătoare, dar că-mi periclitezi sursa de

venit, pentru care am muncit ani buni până la epuizare, aici te-ai cam întrecut cu gluma!

— Îmi pare rău că nu m-am gândit atunci în primul rând la portofelul tău! a replicat Kitty ironic.

În sinea ei triumfa, fiindcă Amy părea mai mult decât impresionată și, în afară de asta, abordase subiectul spinos; un semn foarte bun, s-a gândit Kitty.

— Doamne Dumnezeule, gloata aia de teroriști te-ar fi putut aresta și arunca în nu știu ce gulag, s-a indignat Amy, pe care politica o interesa doar fiindcă era la modă și care-și rezumase astfel imaginea despre Uniunea Sovietică: „Întuneric. Gri. Lipsă de haine. Toți în aceleași cizme de cauciuc. Rece. Noroi. Iar rece. Mulți bătrâni. Muzică proastă. Fețe nefericite și lipsă de sex”. (Ei bine, în această privință nici nu se înșela foarte tare, ținând cont că, în țara mea natală, statul nu înțelegea ca pe o glumă lozinca „Noi nu facem sex în Uniunea Sovietică”)

— Pregătesc ceva de mâncare, pari cam flămândă, apoi stăm de vorbă, okay? a întrerupt Kitty monologul indignat al lui Amy și s-a dus în bucătărie.

La masă i-a povestit cu lux de amănunte despre șederea ei la Praga, i-a descris în culori vii și cuvinte înfocate scenele de stradă în care nimerise, pentru a-i insufla lui Amy și mai mult respect, i-a răspuns la toate întrebările, dar a omis întâlnirea cu mama ei.

— Mi se pare o nebunie. Și acum, când m-ai liniștit, aș zice că poate n-a fost chiar o prostie, dragă, n-a fost chiar o prostie ce ai organizat tu acolo.

— Ce vrei să spui?

— Ia citește ce scrie acolo. Te ridică în slăvi ca pe o mică eroină. În lupta dârză împotriva comunismului ticălos. Citez: „Miss Jashi a ridicat

glasul împotriva asupririi și totalitarismului". Blablabla. Ia gândește-te unde vreau să ajung.

— Dar…

— Începând de mâine ne putem aștepta la cereri de interviu. De săptămâna viitoare vei fi invitată în studioul BBC. Ascultă-mă pe mine. Pe urmă vin americanii. Toți vor dori să afle de la tine ce rău era, ce frică ți-a fost pentru viața ta și ce asupriți sunt toți acolo. Pe urmă relatezi despre trecutul tău dramatic și putem să ne așteptăm la un turneu european și chiar unul american, după aceea poate chiar la un Disc de Aur. Și acum hai să scoatem un nou album. Asta-i cea mai bună reclamă pe care ne-am fi putut-o imagina. De-acum înainte vei avea un public înflăcărat.

— Am nevoie de timp. N-am scris niciun cântec de când…

— De când ce? Nu, nici nu vreau să aud. Un singur sfat îți dau: cea la care te gândești nu e neapărat omul care să-ți crească productivitatea, în locul tău, aș fi mai atentă.

Amy parcă se trezise la viață. La o viață nouă, plină de miracole, de promisiuni împlinite și recompense delicioase. Și-a scos carnetul roz și și-a notat ceva cu râvnă. Kitty și-a îngropat fața în mâini și a oftat din rărunchi.

— Ei haide, dacă ții morțiș să-mi spui. Ce s-entâmplă? Vai, vai, vai, sărmana Kitty… Nu, de fapt nu-mi pot imagina, adică tu ești atât de hetero, chiar nu înțeleg, nu vrea să-mi intre-n tărtăcuță. Dacă mă gândesc mai bine, cred că și pe bărbatu-meu l-ar convinge să i-o tragă.

— Nu e bine, săptămâna trecută am trimis-o la clinică. O cură de dezintoxicare într-o clinică din Richmond. Un tratament nou, a întrerupt-o Kitty cu glasul stins și a început să-și frământe degetele.

— O cură? Iar a tras la măsea?

— Nu. Mai rău.

— Cât de rău?

— Heroină.

— Vai, Doamne!

Amy și-a dus mâna la gură, a sărit în picioare, s-a așezat la loc, a vrut să spună ceva, să riposteze, dar a rămas fără cuvinte, cu privirea temătoare ațintită asupra lui Kitty.

— Da, nici eu n-am vrut să cred, dar e rău, a ajuns foarte rău. Era să moară. N-am îndrăznit să-ți cer ajutorul.

— De când?

— Nu știu exact. Cred că de când s-a întors din America. Când am venit eu de la Praga, am găsit-o pe jumătate moartă, iar în baie erau toate instrumentele. Am crezut că-mi pierd mințile. N-a mai pictat de-o veșnicie, de vândut, nici atât. Era incredibil câte datorii acumulase. A vrut să te sune, să-ți ceară bani, dar i-am interzis. M-am gândit…

— Ar fi trebuit să mă suni.

— Dar n-am putut și n-am vrut, Amy. Nu așa. Nu din motivul acesta.

— Suport eu cheltuielile pentru clinică.

— Ba nu, nu trebuie să faci asta. Mă descurc eu.

— Ba da. Se simte mai bine?

— Nu știu. La telefon zice că da. Medicii m-au sfătuit insistent să n-o vizitez în primele săptămâni. O sun de două ori pe săptămână. Pare mai bine, dar nu știu ce să cred. E o actriță nemaipomenit de talentată, după cum știi.

— După cum știu. Da. Știu foarte bine.

*

Când Kitty i-a plătit taximetristului, a luat micul geamantan al lui Fred și a pornit către Hyde Park, să se așeze pe pajiște într-un colț mai ferit, știa deja ce își asuma. O așteptase pe Fred la gară. Era mai slabă, își tunsese părul periuță – spre marea spaimă a lui Kitty –, avea pielea parcă mai albă. Cu ochelarii Ray Ban pe cap arăta ca un puști de 14 ani.

Kitty bănuia că bătălia nu era nicidecum câștigată, ci că de-abia începuse. A încercat să nu-și trădeze șocul cauzat de înfățișarea ei neîngrijită.

Indiferent cât băuse Fred înainte, întotdeauna arătase îngrijit, cu o tunsoare perfectă, haine care-i veneau ca turnate. Acum avea pantalonii rupți în genunchi, mirosea a transpirație, iar părul părea să fi căzut victimă păduchilor sau altor paraziți cel puțin la fel de nesuferiți.

Fred s-a întins lângă ea pe pajiștea jilavă. În depărtare se vedea trecând o educatoare cu un grup de copii după ea.

— Cum ai putut să faci una ca asta? a început Kitty, făcând eforturi să se stăpânească.

— Nu am de gând să mă justific, a răspuns Fred cu indiferență.

— Deci nu merit nici măcar o explicație? Să știi că arăți oribil.

— Îmi pare rău, n-am avut ocazia să trec pe la cosmetică. Știi bine că a trebuit să plec de urgență.

— Din vina cui? Mă sună nu știu ce asistentă medicală isterică și aflu că ești dată afară din clinică, din cauză de droguri și comportament obscen. Zău așa, Fred… *Comportament obscen!*

— Era să mor, n-am făcut decât s-o…

— Ai sedus-o probabil pe asistenta asta în toaletă, ca să-ți facă rost de droguri.

— Doar puțină morfină, atâta tot. Aveam dureri.

— Uite, îți fac o ofertă unică. Ți-o spun o singură dată: te iau la mine, te îngrijesc, îmi contramandez toate întâlnirile, îmi fac timp și trei luni nu te scap din ochi, veghez zi și noapte la căpătâiul tău, ca să ieși în sfârșit din iadul acesta și pe urmă… ești *clean.* Dacă nu ești *clean,* dacă încerci să mă prostești sau să mă păcălești, n-o să ne mai vedem niciodată. Dar îți dau șansa asta.

— Vorbești cu mine de parcă aș fi un bebeluș.

— Nivelul tău intelectual nu e neapărat mai ridicat, Fred. Tocmai mă decid în favoarea ta, asta contează, asta ar trebui să conteze pentru tine.

— Îmi place când te enervezi. Ești sexy.

— Nu devia de la subiect. Aștept un răspuns.

— Nu știu.

— Nu știi? Îți amintești când ne-am cunoscut? Când ai venit la mine și mi-ai spus…

— Nu sunt dementă.

— Atunci e bine. Știi la ce mă refer.

— Tu nu te-ai decis niciodată în favoarea mea. Asta mi-a plăcut. A trebuit să umblu după tine. Și asta mi-a plăcut. Acum vrei să devii și tu ca toată lumea?

— Ești o scârbă nerecunoscătoare.

— Așa, zi ce ai de zis. Nu mai face pe mironosița dezgustătoare. Varsă tot ce ții în tine. Ți-ar prinde bine.

— Ține-ți gura. Ține-ți gura aia blestemată. Nu voi deveni ca toată lumea. Fac ceva ce n-a făcut nimeni pentru tine: îți dau o șansă să rămâi, să nu mai fugi.

— De ce? Că doar nu o merit, *sweety.* Sunt un rahat sleit. Supără-te liniștită pe mine.

Fred a amuțit. Scurma în pământ cu o pietricică. Se tot foia. Trăgea de gaura din pantaloni. Se scărpina în cap, pe antebrațe. Pe urmă a spus încet, abia perceptibil:

— Okay.

— Okay ce?

— Voi încerca.

După care Kitty Jashi și-a dus acasă prietena și a rămas acolo. În ciuda amenințărilor și rugăminților lui Amy de a se apuca de noul album și de a răspunde la solicitările de interviu – fiindcă, bineînțeles, avusese dreptate și interesul recent trezit pentru Kitty depășea orice închipuire. Kitty și-a respectat promisiunea de a o salva pe Fred de sine. Iar când îngerul ei păzitor, prietenul fără nume, a sunat-o într-o dimineață de august și i-a comunicat că nepoata ei născuse o fetiță sănătoasă tun, Kitty tocmai îi ținea la gură lui Fred un castron, în care aceasta vomita înjurând.

Când îți crezi dușmani, eliberezi forță dis

t r u c t i v ă . F i i n d c ă n u d u ș m a n u l c r e e a z ă n e î n c r e

d
e
r
e
,
c
i
n
e
î
n
c
r
e
d
e
r
e
a
c
r
e
e
a
z
ă
d
u
ș
m
a
n
i
.
M
E
R
A
B
M

Când Daria a întrebat-o pe Stasia de ce are ochii în culori diferite, aceasta i-a dat următorul răspuns: „Pentru că în tine, soarele meu, sălășluiesc două animale: un husky, un câine de sanie cu ochi albaștri sfredelitori, de la care ai ochiul albastru, și un arici mic, sperios și țepos, de la care ai ochiul căprui. Huskyul e partea curajoasă din tine, care caută mereu să plece în lumea largă, care-și vede statornic de drum, tot mai departe, care nu dă înapoi de la nicio aventură, iar ariciul e partea din tine care are nevoie de liniște și adăpost, de siguranță și multă iubire, care se teme de lumea largă a huskyului și de aceea bate mereu în retragere”. Toată viața Daria a rămas fidelă acestei povești și a repetat-o ori de câte ori cineva aducea vorba, cu mirare și admirație, despre ochii ei.

*

Când mi-o imaginez pe Daria fetiță, o văd mereu în hăinuțele cochete pe care le datora în primul rând bunicului. Arăta ca un copil dintr-o revistă *Burda,* cu pantofiori eleganți de lac, părul blond, ondulat, prins în coadă, și ciorăpei albi; o văd îmbufnată, comandând pe toată lumea. O prințesă pe care familia noastră o găzduia doar temporar și care, tocmai de aceea, avea voie să facă tot ce-i poftea inima, i se cuvenea tot.

Daria avea într-adevăr cei mai neobișnuiți și frumoși ochi pe care i-am văzut vreodată. La ea,

totul era frumos și bine proporționat, aproape desăvârșit, doar vocea îi semăna cu a unui puști ofensat și nu se prea potrivea cu apariția ei angelică. Când mă gândesc la vremurile acelea aud mereu șoaptele, când ne plimbam pe stradă de mâna mamei, oameni care șușoteau, oameni ale căror priviri rămâneau agățate de ea, care o împresurau ca viespile un borcan cu miere. Bineînțeles că aș minți dacă aș pretinde că nu am suferit ca un câine. Aș minți dacă aș pretinde că nu erau nopți în care îmi doream s-o ia buba-neagră. Dar de suferința mea era mai puțin vinovată Daria sau frumusețea ei, cât cultul pe care-l avea bunicul nostru, al amândurora, pentru ea: în ochii lui, Daria avea tot ce trebuie pentru o viață strălucită, întrunea tot ceea ce conta pentru el la sexul frumos: o frumusețe inegalabilă, capacitatea înnăscută de a-și impune dorința în pași de dans și cu zâmbetul pe buze, siguranța de sine năucitoare care însoțește o asemenea frumusețe și supușenia unui căluț de circ, dresat.

După cum ți-am mai spus, Brilka, oricât ne-am fi războit în copilărie, ea continua să fie sora mea mai mare, pe care o admiram, doream s-o egalez, sigură fiind că nu voi reuși niciodată.

Era precum o lege nescrisă ca tot ceea ce atingea ea să capete strălucire și, astfel, n-a fost de mirare ca mai târziu să-și dovedească și forța de a nărui tot, când situația s-a schimbat și ariciul din ea a dispărut fără urmă. Dar eu nu mă născusem încă, n-am intrat încă în povestea noastră. Ca atare nu-mi e permis să recurg la propriile amintiri, trebuie să mă mulțumesc cu ale altora, care se intersectează apoi cu imaginația mea.

Înainte de a-l pofti pe genitorul ei – pe care mama noastră îl ajutase să fugă din țară – să se retragă definitiv din poveste, o să spun că a ajuns într-adevăr în Statele Unite. Elene nu vorbea niciodată despre el. Dar într-o zi, când țara din care proveneam noi toți dispăruse de mult de pe toate

hărțile lumii, mi-a spus, în timp ce spărgea nucile cu un clește, că ea crezuse mereu că Vaso va reuși. Într-adevăr, fratele lui infractor, care între timp devenise *businessman,* o contactase și-i povestise că Vaso murise în Davenport, Illinois. Avusese o benzinărie și fusese însurat de trei ori. O ocluzie intestinală netratată, nu-și permisese o asigurare medicală și de aceea nu se dusese la medic, în ciuda problemelor pe care le avea.

Deși viața lui nu poate servi drept exemplu pentru visul american, Elene mi-a spus atunci, cu puțină amărăciune și dezamăgire, că planul ei se soldase cu atât de puțin și Vaso nu ajunsese nici măcar la New York sau L.A., ci se împotmolise în provincie, un benzinar prăpădit, dar nu excludea totuși ideea ca el să fi putut smulge puțină fericire din acea realitate occidentală. Din câte știu eu, din cele trei căsnicii americane ale lui Vaso nu s-a născut niciun copil. A murit fără să-și fi văzut sau să fi vorbit măcar odată cu unica sa fiică.

*

Daria era predestinată să crească fără tată. Acest fapt l-a determinat pe bunicul meu să se despartă de cercurile militare de la Moscova și să ceară o detașare în patrie, deși aceasta trebuie să fi fost pentru Kostia Jashi echivalentul unei degradări, fiindcă flota din Marea Neagră nu avea nicio importanță militară, servind exclusiv comerțului. Dar, pentru el, o viață fără mare ar fi fost doar o viață pe jumătate. S-a interesat așadar la Ministerul de Interne, a pus câțiva apropiați să-i caute o funcție potrivită, fiindcă știa că în Georgia – numai să fi vrut – avea toate ușile deschise. Dacă reușise să se impună în Rusia, era cât se poate de bun și pentru Georgia. În comitetul secret al flotei de submarine înregistrase succese triumfale. Sub conducerea amiralului Gorșkov, comitetul său izbutise să construiască în cel mai scurt timp cele mai bune submarine. Astfel nu le erau doar superiori americanilor prin cantitate, ci bătuseră și

toate recordurile – de viteză, de adâncime, de mărime.

Kostia putea fi mândru de cariera lui. Sigur, ascensiunea rapidă ceruse numeroase sacrificii, suferiseră pierderi, dar există *operă* măreață fără sacrificii?

Da, nu-i fusese totuna când întocmise procesul-verbal referitor la K-129, care se scufundase în Pacific; nici cu K-8 nu fusese o experiență frumoasă atunci, în Golful Biscaya, și mda, de K-19 nici nu voia să-și amintească.

Marea, da, cu marea se însurase și acum se gândea să-și părăsească tovarășa de viață pentru o fetiță dulce, cu ochii în culori diferite.

Nu voia să meargă la Batumi sau Poti ca să supravegheze convoaie civile de comerț, dar Marea Neagră nu-i oferea alternativă. Era timpul să se întoarcă pe uscat? Definitiv? Să se ocupe de familia lui, să repare cu Daria ceea ce ratase cu Elene? Ar putea, în sfârșit, să devină o familie *normală*?

Kostia își simțea vârsta apăsându-i pe umeri ca o armură masivă, cu toată greutatea ei de plumb. Tot timpul se cerceta în oglindă, își număra ridurile nou apărute și înjura fiecare fir de păr enervant din nas sau colăceii de grăsime de pe burtă. Făcea gimnastică în fiecare dimineață, punea mare preț pe o înfățișare elegantă, se străduia să țină pasul cu moda, dar știa că în curând nu va mai reuși cu atâta ușurință să-și aleagă însoțitoarele dintre femeile acelea tinere și blonde, cu mireasmă de lavandă și miere. Știa că sosea momentul când trebuia să se socotească satisfăcut cu a doua și a treia după vârstă, a patra și a cincea după frumusețe. Și de asta se temea.

*

Atunci, un vechi amic din Tbilisi i-a sugerat că poate n-ar fi rău să candideze pentru unul dintre cele 32 de fotolii de deputat în Consiliul național. Cu reputația și meritele sale, l-ar primi cu brațele

deschise. Și, deși nu-l trăgea inima să dea marea pe o muncă plicticoasă de birou, a înțeles că funcția aceasta era cea mai bună alternativă pentru el, în situația dată. Un deputat nu era cu nimic mai prejos decât un căpitan de marină, nici financiar, nici ca prestigiu. Și ar fi subordonat tot MVD – un cerc familiar. Ca membru al Consiliului național ar putea cere Inspecția porturilor. N-ar avea cum să-l refuze.

A contactat autoritățile competente și și-a făcut cunoscute dorințele, care i-au fost îndeplinite cu multă solicitudine, cum se așteptase. Da, sosise momentul să se întoarcă acasă, a decis Kostia, deși Tbilisi nu mai era de mult locul în care să se simtă ca acasă. Da, trebuia să preia comanda pe această navă sortită pieirii care era familia lui și s-o conducă într-un port sigur.

*

Când s-a întors Kostia, se vorbea deja despre „Dezgheț”. Odată cu instalarea la putere a lui Brejnev începuse era Eminențelor Cenușii. Din fericire, pe atunci nu știa încă nimeni că Brejnev avea să rămână în funcție încă 11 ani – din care mai mult de jumătate grav bolnav – și să aducă țara într-o stare de stagnare. Cel mai mare „merit” al lui Brejnev – pe lângă reprimarea Primăverii de la Praga – a fost reintroducerea obligației de a tăcea… Să-l critici public pe Generalisim era strict interzis, iar respectarea liniștii în marele imperiu, care se întindea peste 11 fusuri orare, era asigurată cu o asemenea precizie, încât țara a alunecat imperceptibil într-o stare de buimăceală comatoasă.

Brejnev și-a împodobit pieptul cu o cantitate absurdă de ordine și medalii, a fost numit mareșal și a declarat mulțumit: „Țara e stabilă, pașnică și în bună stare. Mă bucur că la noi totul decurge normal”.

Da, totul era *normal.* Fiindcă sub domnia lui nu au existat alcoolici, sadici, informatori și nici

creaturi roase de suspiciune. Se găsea lapte condensat, lapte praf, se găseau până și icre negre dacă frecventai cercurile adecvate, iar casele de vacanță erau gratuite pentru sus-puși, la fel și locuințele la bloc, infestate de gândaci de bucătărie, exista *ideea potrivită* în slujba căreia trebuia să te pui, erau femei fertile, se găseau țigări ieftine și Volgi confortabile, se găsea multă vodcă și, la nevoie, un rachiu de casă cu efect garantat, care-ți întuneca mintea după câteva guri, existau închisori pentru oamenii *răi*, adică cei care nu știau să aprecieze acest sistem grandios. Existau metode *potrivite,* recunoscute de către Stat, de a-i trata pe acești derbedei, și existau și mai multe metode de a refula.

Statul comunica poporului în care complex balnear să-și petreacă concediul de odihnă, îi dădea un serviciu, o locuință și un sens în viață. Da, totul decurgea *normal.*

*

Kostia și-a împachetat porțelanurile valoroase în cutii de carton, și-a dăruit mare parte din mobilier, a trimis la Tbilisi goblenurile și covoarele scumpe și a cerut să se transporte totul în orașul lui natal, împreună cu adorata sa mașină GAZ 13 crem, „Pescărușul”.

La Tbilisi a fost primit cum se cuvine, i s-au întins mese nesfârșite, a fost întâmpinat cu ospitalitatea exagerat de frenetică a Georgiei însorite. Până și *Comunistul* a relatat despre el. Un mare erou se întorsese în patrie. A primit un birou în clădirea Ministerului de Interne din strada Citadze și i s-a repartizat un șofer.

Când i s-a oferit controlul peste vama portuară a coastei Mării Negre din Republica Sovietică Socialistă Georgiană, a acceptat fără ezitare. Urma să facă naveta între Tbilisi, Poti, Suhumi și Batumi, iar călătoriile acestea îi conveneau de minune, îi ofereau ocazia de a-și vedea netulburat de „viața lui personală”. Fiindcă, în pofida fricii de

bătrânețe, bunicul încă nu se gândea să se despartă definitiv de stilul lui de viață.

Corupția năpădise toate domeniile de administrație și guvernare, dar Kostia spera să se descurce. Anii petrecuți în cele mai dure instituții ale Uniunii Sovietice îi dădeau siguranța de sine necesară. Înotase atâta vreme în nemărginitele mări rusești, n-or să-l sperie acum lacurile georgiene. Dar nu a ținut cont de faptul că trăia de prea multă vreme desprins de realitatea caucaziană și că era capabil de prea puțină înțelegere față de mentalitatea *fluidă* a compatrioților săi. Cunoștea regulile stricte de joc ale elitei ruse, cunoștea corupția camuflată a puterii, de-a dreptul înfloritoare de la intrarea în funcție a lui Brejnev, dar nu vedea că lăcomia și corupția georgiană întreceau orice măsură a ceea ce era el dispus să tolereze. Nu a remarcat cât de abil se instalase elita georgiană – din care făcea parte și intelighenția – în colțișorul ei de paradis, în deceniile de stăpânire bolșevică. În ce măsură perfecționase arta amăgirii. Cât de bine se simțea cu trauma ei rusească. Cât de simplu era să trăiești cu ura, mereu profesată în ascuns, față de asuprirea din nord. Fiindcă în Rusia credeai în puterea mai-marilor, nu învățai altceva decât să trăiești cu frica de ea. În Georgia, în schimb, frica aceasta era prefăcută; aici porneai, în principiu, de la premisa că cei puternici sunt mincinoși și corupți. Așa că te gândeai anticipat cum să-i înșeli, să-i păcălești, să-i mituiești. Nu credeai nici într-un sistem, nici într-o ideologie, poate doar în propriul hedonism.

După o mare agitație inițială, oamenii au înțeles că vecinul din nord nu le atribuise nicidecum cea mai proastă poziție. Că ar putea fi o greșeală să nu profite de ea. În condițiile acestea se putea trăi: te interesa cultura, muzica, erai creativ, îți plăcea să bei, erai puțin anarhist, da, și asta, dar nu mai puțin frumos și vorbăreț, leneș și temperamental. Ce era rău în asta? În fond erau calitățile considerate, cu

mândrie, ca aparținând identității naționale. Sau poate erau doar visurile rusești, pe care le asimilaseși în asemenea măsură încât credeai că-ți aparțin? Și ce dacă? Ce putea fi greșit? Da, putea fi mult mai rău. Tot giganticul imperiu invidia colțișorul acesta însorit de paradis! Câte republici sovietice, câte regiuni autonome, câte națiuni înfrățite n-ar fi schimbat locul cu noi, să nu mai vorbim de toate minoritățile acelea opresate, strămutate! Cât umbra marelui compatriot, a Generalisimului, veghea asupra tuturor georgienilor, nu ni se putea întâmpla nimic. Fiindcă nimeni nu putea face abstracție de el. Nici Rusia, nici lumea.

Maica Rusie decisese, cu o înțelepciune realmente impresionantă, Brilka, să o încurajeze permanent pe mezina ei obraznică și cam zvăpăiată, Georgia, în toate slăbiciunile ei și să le proclame drept calități, până când fiicei a început să-i placă rolul și a crezut că și-a păcălit mama, că s-a eliberat de sub influența ei, trecând însă cu vederea în ce măsură – în aspirația de a fi iubită și lăudată de mamă – se prostitua pentru iubirea ei.

Sufletul dupăfluturice-maitâneaa!Acums

ă - și găsească liniștea undeva ...

CONSTANTIN SLU

Erau gărgărițe cu puncte drăgălașe pe spate și mai erau mirosurile tuturor celor din familie, pe care trebuia să le rețină și distingă, erau soarele și luna și mai erau somnul și visele pe care Daria de obicei nu și le mai amintea după trezire, erau câini vagabonzi și pisici fără stăpân și șopârlițe cu modele haioase, erau mii de plante și mai era enigma nuanțelor diferite ale luminii și pământului, ale consistenței apei, culorile numeroaselor bluze al mamei, mai era și Goya, care-și explora noua casă.

Da, erau multe de adulmecat și pipăit, multe de mirosit și gustat și ea trebuia să învețe, de exemplu, cum să meargă de-a bușilea și cuvântul *deda.* Mai era senzația gâdilicioasă de la mustața bunicului, pe care-l îmbrățișa cu un devotament ieșit din comun. Idila rurală din jurul ei, îmblânzirea cailor de la herghelie și depărtarea de restul lumii o protejau de orice supărare.

Singurul lucru care putea să întunece orizontul Dariei erau tristețea și lipsa de interes a mamei. Elene nu găsise vindecarea promisă de copilul ei. Prea enervante erau țipetele nocturne, respectarea programului strict de alăptat, dezechilibrul hormonal postnatal, prea mare era melancolia, prea extenuantă presiunea de a se lăsa *neapărat* absorbită de fericirea maternă. După ce a îndurat primele trei luni, Elene a început să se eschiveze de la îndatoririle ei, și-a lăsat copilul tot mai des în grija mamei și a bunicii, care păreau să nu aibă nicio dificultate cu bebelușul – dimpotrivă, învingeau toate problemele foarte ușor și fără mari eforturi și mai și găseau totul minunat și palpitant.

La început, Elene a fost la fel de entuziasmată de Casa Verde precum restul familiei. Dar nu a durat mult până să constate că aici era prea izolată, prea singură. Nici fiica, nici părinții nu-i puteau umple golul lăuntric. Avea prea mult timp de gândire să mediteze îndelung asupra lucrurilor. Și-a imaginat cum ar fi fost dacă Vasili ar fi rămas cu ea, dacă nu l-ar fi ajutat s-o părăsească. Sau dacă ar fi intrat la facultate și ar locui acum în Tbilisi, într-un cămin studențesc, cu tineri de vârsta ei, dacă și-ar fi găsit prieteni noi, care să-i împărtășească ideile. Se simțea tot timpul vinovată, întinată, dezorientată și furioasă, era atât de obositor să fie Elene Jashi, să poarte această moștenire, să aibă permanent realizări ieșite din comun!

Umbla brambura, dormea prost, era indispusă, se plictisea. Îi venea greu să se concentreze mai mult de o oră pe ceva, parcă nimic nu-i trezea interesul, curiozitatea. Uneori se simțea bătrână, apatică și atât de singură, încât se întreba dacă va mai putea trăi vreodată potrivit vârstei sale. Nu știa ce să facă cu ea. Se strecura noaptea din cameră, colinda prin grădină, fuma pe ascuns țigările Stasiei, își rodea unghiile, se holba în întuneric cu ochii ei fără astâmpăr și căuta o cale de a fi altcineva, numai ea, nu. În ce moment se pierduse pe sine? Când deviase de la calea ei și, de fapt, care era aceasta?

Plimbările solitare o purtau tot mai departe de Casa Verde, de Stasia și de copil, mai departe de părinții săi, pe care șoferul lui Kostia îi luă în fiecare dimineață de acasă și-i aducea în fiecare seară înapoi.

Când se gândea la colegele ei din Moscova și din Tbilisi, la fostele prietene, o apuca furia pe Daria. Sigur nu aveau sânii umflați, dureroși, nu aveau vergeturi, nu erau obligate să se trezească de trei ori pe noapte, puteau să iasă, să bea, să petreacă, să învețe, să călătorească, să se

îndrăgostească și să se dezdrăgostească, să trăiască după cum le impuneau vârsta și dorințele.

Plimbările i-au devenit tot mai lungi. A ajuns să cunoască satele și așezările din împrejurimi. A vizitat herghelia. A privit cum pasc animalele grațioase, de rasă. A urmărit caii arabi, javakiani și kabardini. Și-a imaginat cum ar fi să încalece unul și să călărească departe, către o destinație necunoscută.

În cursul uneia dintre aceste plimbări l-a cunoscut pe Mikhail. Cred că numele lui a fost hotărâtor. Dacă l-ar fi chemat David, Serafim sau Giorgi, Elene poate n-ar fi fost atât de ambițioasă și dispusă la sacrificiu de sine. Era un bărbat de vârstă mijlocie, bărbos, îmbrăcat bizar. Purta pe piept o cruce simplă, de lemn. Vara lucra la herghelie.

După ce Elene și-a învins neîncrederea inițială, a devenit mai vorbăreață, bărbatul morocănos părea prietenos, deschis și interesat de grijile ei. În afară de asta, felul lui de a vorbi trăda faptul că venea de la oraș: era din Tbilisi.

Plimbările au devenit ocupația principală a lui Elene. Pe la ora 15, Mikhail făcea o pauză, iar ea aștepta deja în fața grajdului. Venea cu un coș de picnic în care erau bunătățile Stasiei, împachetate în folie de aluminiu – fructe și legume și, dacă i se oferea ocazia, o sticlă de vin șterpelită din proviziile lui Kostia. Îi plăceau calmul și stăpânirea de sine a lui Mikhail și, în primul rând, îi plăcea sentimentul că ea nu-l interesa câtuși de puțin ca femeie. La început mai că se simțise jignită și pusese lipsa lui de interes pe seama faptului că devenise mai puțin atrăgătoare de la nașterea Dariei, dar curând a resimțit-o ca pe o eliberare. Era mai bine și mai simplu așa, trebuia să recunoască.

Nu-i punea întrebări aiurea, nu-l mira câtuși de puțin faptul că nu-l pomenise nici măcar o dată pe tatăl copilului ei, nu-l interesa de ce trăia o femeie

atât de tânără într-o asemenea izolare, fără ocupație, contrar valorilor socialiste, potrivit cărora în Uniunea Sovietică nu existau oameni care să nu muncească. O dată a întrebat-o dacă ea crede în Dumnezeu. Fără să știe de ce, întrebarea nu a surprins-o pe Elene, parcă ar fi așteptat-o. I-a răspuns că nu știe, i-ar plăcea să creadă. În urmă cu doi ani se dusese chiar la o mănăstire de maici. Dar nu-i folosise la nimic. Atunci Mikhail a început s-o aprovizioneze pe Elene cu scrieri creștine. Mai târziu i-a povestit că el fusese crescut de rude și prin orfelinate, fiind copilul unor victime ale regimului. Că sora lui își pusese capăt zilelor după ce aflase că bărbatul ei dăduse informații despre ea. Că el, la 19 ani, fusese închis în penitenciarul din Navtlughi și că mai târziu fusese deținut șapte ani la Rostov. Apucase o cale greșită, după cum s-a exprimat. În închisoare îl găsise pe Dumnezeu și acum își propovăduia propria religie: un amestec eterogen de ideologie greco-ortodoxă cu *Spovedania* și *Religia mea* de Tolstoi.

După Rostov începuse să cutreiere țara, fusese arestat în repetate rânduri pentru refuzul de a munci. Disprețuia orice formă de proprietate și trăia din munci sezoniere la țară, fiindcă unul ca el ar fi atras rapid atenția în Tbilisi și nici n-ar fi găsit adepți pentru ideologia sa. Într-adevăr, în anii de pelerinaj își consolidase reputația de tămăduitor (pentru asta, Caucazul a fost dintotdeauna un sol fertil), iar în afara colhozurilor și plantațiilor de ceai găsea mereu suficient public pentru învățăturile sale. Nu a durat mult și Elene a ajuns să se numere și ea printre adepții săi. Predica despre viața fără proprietate, despre un sistem fără stat, cita din Biblie și din Tolstoi și-i procura lui Elene încontinuu cărțile *potrivite.* Tot ce spunea părea atât de simplu și inteligent, de parcă ar trebui doar să-i urmezi preceptele și viața n-ar mai fi decât o euforie nesfârșită. Dar să-i pui preceptele

în practică era de-a dreptul imposibil. Oricât s-ar fi străduit Elene să-și ierte părinții, să nu se mai supere pe Daria, să nu-și mai iasă din fire din cauza rudelor enervante, să fie iubitoare și iertătoare, se lovea mereu de propriile limite, dădea fuga la Mikhail și-și mărturisea „păcatele” iritată de armonia forțată a rutinei din Casa Verde:

— Nu mai suport! Și când stau seara pe terasă, îl aud pe taică-meu zicându-i maică-mii: „De ce umblă așa, de ce nu se îngrijește, se neglijează, nimic nu o interesează, nu e normal, apoi muzica asta tâmpită, tot timpul muzică, nu e sănătos, ce și-a făcut la păr, de ce nu se împrietenește cu oameni de vârsta ei, de ce nu vine cu noi la Tbilisi, ce caută în sat, la cine se duce?” Și așa mai departe. Iar mama încearcă să-l calmeze, îi toarnă minciuni, dar e la fel de dezamăgită de mine. Sigur, ar fi grozav pentru ea să-i fiu și eu studentă, atunci s-ar putea da mare, ar putea spune: „Ia uitați-vă la fata mea, o fi părăsit-o dezertorul acela, dar uite că s-a pus pe picioare, și-a regăsit forța și acum studiază și în curând își va găsi un georgian puternic, care sigur n-o va părăsi și-i va asigura un trai decent. Ea va fi o soție cuminte, o doamnă sociabilă, care va trece prin viață în pași de dans, va petrece vacanțe minunate cu el la Borjomi, iar iarna vor schia în Bakuriani!” Îmi vine să vomit, pe bune. Ce să fac, Mikhail? Noaptea, când dorm toți și Daria nu mai trebuie alăptată, mă furișez în mansardă. E singurul loc din casă unde pot sta liniștită, unde nu mă găsește nimeni. Nu e terminată (și nici nu va fi vreodată, Brilka!). Și are un balcon fără balustradă. Stau acolo, citesc, fumez, mă gândesc și nu ajung la nicio concluzie. Nicio soluție. Nu e cumplit?

Nu îndrăznea să aducă vorba despre ceea ce ar fi vrut, de fapt, să-i mărturisească lui Mikhail. Își dorea atât de mult să-i poată povesti după-amiaza aceea oribilă, cum de atunci toate faptele, amintirile și gândurile ei se sfârșeau cu acest

sentiment surd de imperfecțiune, eșec și lipsă de speranță. Să-i poată mărturisi despre scârțâitul patului, despre expresia nedumerită, speriată a lui Mikha și despre marea și profunda spaimă, despre furia distructivă care o năpădise, o copleșise și o speriase atât de rău și pe care o mai simțea uneori și în prezent. Despre faptul că, deși simțea căință, într-un fel era și satisfăcută, profund mulțumită că reușise să-l alunge și să-și recucerească locul, tronul dorit cu ardoare, numai că tronul acesta se dovedise mai puțin comod și dezirabil decât își imaginase.

Și-ar fi dorit să-l întrebe pe Mikhail ce însemna acest ghem de sentimente pe care timpul nu reușise să-l descurce, care încă-i mai umbla prin vene, prin sânge. Ar fi dorit să știe dacă, dincolo de furia ei de moment, de gelozia față de Mikha, mai existase și altceva, ceva ce o atingea atât de profund și de acut, ceva ce putuse declanșa în ea o asemenea furie distructivă, un sentiment față de care toate celelalte deveneau secundare. De ce o făcea și astăzi să turbeze gândul că el nu se apărase, nu o împiedicase?

*

Mama ta, Brilka, a învățat între timp să meargă, întâi de-a bușilea și pe urmă în două picioare. John Lennon a scos *Imagine,* Stasia a renunțat definitiv la călătoriile în oraș și la încercarea de a depăși distanța și disprețul dintre ea și Christine, Kitty Jashi a scos cel mai bun și mai îndrăgit album al său de până atunci, *Replacement.* Pe coperta discului era fotografia de la Praga, devenită celebră; Elene, plictisită de Noul Testament, citea *Doamna Bovary, Swann, Roșu și negru, Albert Savarus* și *Amantul doamnei Chatterley* (aceasta din urmă, desigur, pe furiș) și nu știu-care jurnalist occidental publica o statistică potrivit căreia un cetățean sovietic stătea în medie 552 de ore pe an la coadă pentru alimente. Tot el mai afirma că o

treime din mărfurile produse în Uniunea Sovietică existau doar pe hârtie.

*

Sevrajul a durat exact 34 de zile, în care Kitty ieșise din casă doar pentru a cumpăra cele strict necesare. După febră cu delir și halucinații, agresivitate și înjurături, implorări și scâncete lamentabile, au urmat două leșinuri pentru care au chemat ambulanța și o adevărată criză de isterie, din cauza căreia Kitty a trebuit să lege de pat corpul vlăguit, uscățiv al lui Fred. După multe, multe nopți nedormite și, mai ales, după ce Kitty a compus cinci cântece noi, Fred Lieblich s-a dat jos din pat într-o dimineață, la ora 3, a făcut duș, și-a luat o cămașă curată, a intrat în camera de lucru a lui Kitty și și-a privit surâzătoare prietena, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Când a văzut-o pe Fred stând în fața ei, mirosind proaspăt, cu părul ud, fără ca ochii ei de pisică să mai sticlească de la febra din ultimele zile, Kitty și-a lăsat chitara să-i alunece pe jos, și-a dus mâinile la gură și a început să plângă mutește. Fred zâmbea, niciuna nu îndrăznea să se apropie de cealaltă, de parcă le-ar fi despărțit un zid invizibil. Imposibil să iasă din rolul de asistentă medicală, respectiv pacientă, și să intre nemijlocit în cel de iubită.

— Cântă. Nu te opri.

Fred s-a așezat la picioarele lui Kitty, care și-a luat chitara și a început să-și acompanieze acordurile cu vocea.

În zori, în timp ce Fred o mângâia pe coapsă cu arătătorul, Kitty i-a făcut o propunere:

— Vreau să mă mut cu tine la Viena. Vreau să te întorci acolo, vreau să ne întemeiem un cămin acolo. Demult, am vrut să plec la Viena cu altcineva. Noi n-am ajuns niciodată, el nu va reuși niciodată. Dar noi două am putea. Și mi-aș dori asta foarte mult. Mi-aș dori să mă întorc și eu, dar nu pot. Tu poți și ar trebui să încerci. Tot ce este

aici, toți oamenii de aici nu-ți fac bine. Nu te văd, nu te cunosc, nu te înțeleg. Hai să încercăm.

Dacă omul produce atât asuferință, cedrept ar

e să se plângă cât de suferă?

ROMAIN ROLLAND

Îmbrăcată într-un palton de lână verde-spanac, cu fața acoperită cu tul negru, Christine mergea pe bulevardul Rustaveli. Coborâse din tramvai la Operă și se îndrepta cu pași hotărâți către nord.

Oamenii străbăteau bulevardul în ambele direcții. Christine se gândea cât de ciudat era că doar pe fețele unora le puteai citi povestea. Dacă denunțaseră vreodată pe cineva pentru o locuință mai mare, dacă bunicii lor își găsiseră moartea în vreunul dintre numeroasele lagăre de muncă din întinderea rece și albă sau în șanțurile noroioase de la marginea orașului, dacă înșelaseră, amăgiseră sau crezuseră în monștri, dacă iubiseră pe cine n-ar fi trebuit, dacă abandonaseră pe cineva sau aveau de gând s-o facă.

S-a oprit în fața clădirii de cărămidă ocru și s-a uitat la studenții care se revărsau dinăuntru. I-a urmărit cu privirea pe tinerii gălăgioși care râdeau, se înghionteau sau discutau însuflețit. Căuta un student anume, care se mocăia, ca de obicei.

S-a așezat pe o bancă de peste drum, și-a scos milieul și s-a apucat să croșeteze. Putea să mai dureze până să apară cel pe care-l aștepta. Multe lucruri îi treceau prin minte. Cât va mai putea ține casa? Kostia, jignit că ea se îndepărtase, va avea grijă ca vila ei să nu fie împărțită în mai multe apartamente? În fond, locuia singură în casa aceea impresionantă. Poate astăzi va reuși să-și ia inima-n dinți și să-l abordeze. Poate astăzi o va vedea, o va remarca. Dar poate va trebui și astăzi, ca de atâtea alte ori, să aștepte, până când el, singur, cu capul plecat, cu o servietă ponosită sub braț, va ieși în stradă și va trece pe lângă ea, fără ca măcar să-i bănuiască prezența. Era chiar mai probabil să fie așa.

A așteptat, a ascultat pulsul acestui oraș în care-și petrecuse aproape toată viața ei fracturată. Aici o adusese Ramas – un surâs abia perceptibil i-a luminat fața – și-i vorbise ceasuri la rând despre Cezanne și Renoir. O dusese în parcul Muștaidi, să vadă împreună, în primul cinematograf în aer liber din oraș, filmul lui Buster Keaton, *Generalul.* Oare acidul ori glonțul pe care și-l trăsese el în pădurea de la Kojori îi răpusese ei frumusețea? Acum

multă, multă vreme se rupsese o bucată din cer, așa i se părea, o pătură groasă de nori căzuse și acum ploua cu frânturi de vise. Poate că Stasia avea dreptate și, într-o bună zi, fantomele se vor târî afară din ascunzișurile lor. Trecutul fals lăsase în urma sa morții vii, toți mai aveau un ultim cuvânt de spus. Pe nimeni nu puteau să acuze, doar pe cei vii.

Un fulg de zăpadă i-a căzut pe palton. Câteva studente au început să țipe și și-au întins palmele către primii fulgi. El de ce nu râdea niciodată cu fetele acestea, de ce nu ieșea în fugă din clădire, ca ele? Din clădirea Institutului Național de Film și Teatru, unde Mikha fusese admis acum un an. Era tot timpul singur, atât de gânditor, atât de posomorât.

L-a văzut cum coboară treptele, trece pe lângă paznicul bătrân cufundat în lectura *Pravdei,* pe lângă cantină și pe lângă cetele de fete și băieți care îl ignoră. Ea s-a ridicat, el a trecut pe lângă ea, nu a privit-o, nu a întors capul, nu a ridicat privirea din pământ, de parcă ar fi urmat imperturbabil un drum secret deja trasat. Ea a făcut un pas înapoi. Să se așeze iar pe bancă ori să meargă după el? Și pe urmă, ce? Ce să-i spună? El nu-i răspunsese la nicio scrisoare, niciuna într-un an și jumătate, după care încetase să-i mai scrie. Și-a îndesat grăbită milieul în poșetă și a mai făcut un pas. El mergea grăbit către Piața Lenin. Încă un pas, încă unul. Mergea după el, păstra o distanță de câțiva metri. Dar în dreptul Galeriei Naționale nu a mai suportat și l-a strigat. Mikha, parcă surprins că-l strigă cineva, că-l cunoaște cineva, s-a răsucit speriat.

— Îmi dai voie să te invit la o cafea? Sau un ceai? Nici nu știu dacă-ți place cafeaua.

Christine a încercat să schițeze un zâmbet. El părea sobru, prea sobru pentru vârsta lui, poate cam neîngrijit, dar nespus de înduioșător în încercarea de a ascunde acest lucru.

— Nu știu.

— Nu ai timp? Trebuie să ajungi undeva?

— Nu-mi plac cafenelele.

— Cum vrei tu. Poate o mică plimbare? Sau mergem să mâncăm ceva? Mie mi-ar prinde bine, îmi chiorăie deja stomacul. În zona băilor s-a deschis un restaurant nou.

— Nu știu.

— Deci da?

Au străbătut agale bulevardul. Cu pași nesiguri, până când Christine l-a luat de braț și și-a adaptat mersul la al lui. Întâi s-a gândit că el își va retrage cotul, dar el a lăsat-o și a grăbit pasul.

— Mama a murit acum trei luni, a spus el deodată și a strâns lângă corp brațul lui Christine.

Ea n-a știut ce să spună, își dădea seama pentru prima oară că nu știa mare lucru despre mama lui. Pe vremuri, când venea Andro după Mikha, ea refuzase întotdeauna să-i însoțească.

— Avea insuficiență cardiacă. Ar fi trebuit să-i dea concediu medical. N-ar fi avut voie să depună o muncă atât de grea.

— Vai, Doamne, îmi pare atât de rău, Mikha…

Și-au mai văzut o vreme de drum, în tăcere. Încetul cu încetul, el a început să-i răspundă la întrebări. I-a povestit că-i plăcea tare mult ce studia, că avusese noroc și președintele comisiei de admitere se implicase mult pentru el, altminteri n-ar fi avut nicio șansă, era o școală bună, pentru copii din familii de elită, dar uite că avusese noroc. Christine nu i-a întrerupt spusele și nici nu l-a lămurit că „norocul” acesta se întemeia pe multă muncă de convingere din partea ei și câteva ruble în plus strecurate președintelui comisiei de admitere.

Locuia la cămin, în cartierul Bagebi, a mai spus el. Nu prea ieșea cu colegii lui. Unul era fiul unui actor celebru de la Mosfilm, altul era nepotul unui chirurg cunoscut în oraș, fata era logodnica băiatului nu știu-cui și așa mai departe.

Pe tatăl lui nu-l vedea des, uneori suna la oficiul poștal din sat sau la vecini și vorbeau, dar nu era prea bine de când murise mama.

Au intrat într-unul dintre restaurantele cu specific georgian de pe chei. Părea atât de flămând, bineînțeles că era flămând, ea își dăduse imediat seama, de cum îl văzuse. A comandat în ciuda protestelor lui vehemente, bucuroasă că avea ocazia să-l aibă lângă ea măcar o oră, cât mâncau. Întâi au adus pâine caldă din cuptor și sosuri de prune, roșii și rodii. A urmat ciorba de fasole la felul întâi, cu pâine caldă de porumb și mult coriandru, cum îi plăcea lui. După care Christine i-a cerut chelnerului să aducă pastă de spanac și pastă de vinete cu mult usturoi. El a tăbărât lacom pe mâncare. I-au scânteiat ochii când au adus la urmă *bazhe,* pasta de nuci. A înmuiat pâinea în diversele sosuri și a privit-o pe Christine cu recunoștință.

— Iartă-mă, Mikha.

Christine l-a privit în față și l-a apucat de mână. Încă-l mai simțea atât de apropiat și vulnerabil. El a privit în jur, de parcă i-ar fi fost rușine să fie atins astfel. Dar ea nu i-a dat drumul, chiar și-a tras scaunul mai aproape; el i-a simțit mirosul inconfundabil de pudră și încă ceva, ceva ce nu știuse niciodată să numească. Și-a apropiat fața de a ei.

— Pentru ce anume să te iert?

— Te-am abandonat.

El s-a încordat, cu privirea fixată în farfurie. Două femei de la masa vecină se uitau vexate la ei.

— Din septembrie tot vin la Institut, sperând să-ți pot vorbi. M-am decis pentru tine, te-am luat atunci și mi-am jurat să-ți fiu mereu alături, iar faptul că nu m-am putut ține de cuvânt e de neiertat. Te-am abandonat. Dă-mi o șansă să îndrept lucrurile.

El s-a aplecat brusc către ea și și-a lipit buzele de ale ei. Ea și-a întors instantaneu fața, el avea

gust de tarhon și de copilărie frântă.

— Dar nu la asta mă refeream, Mikha, a bălmăjit ea.

— Eu, da.

— Știu că mă vezi cu alți ochi, dar sunt bătrână, sunt chiar bătrână, Mikha. Prea bătrână.

— Ești frumoasă.

— Poți să locuiești la mine, să te muți la mine, casa e goală, îți voi fi alături, voi avea grijă de tine.

— Vrei să-mi faci un hatâr?

— Da, sigur, spune.

— Arată-mi fața ta. Arată-mi toată fața ta. Te rog.

Ea a cerut nota.

*

Vechea casă din cartierul Vera, în grădina căreia le plăcea morților să facă pasiențe, i-a întâmpinat pe cei întorși la ea cu o familiaritate care i-a făcut pe amândoi să fie sentimentali și, ca atare, concilianți. Christine a făcut o cafea, s-au așezat în bucătăria obscură, până când întunericul a pus stăpânire pe întreaga casă.

Christine a început să-și scoată agrafele cu care-și ținea prins scutul de apărare, și-a desfăcut părul lung, vopsit, a înșirat agrafele pe masă, ca o armată îngustă, și-a luat vălul de pe față, l-a întins cu grijă. Apoi și-a întors obrazul către el, în semiîntuneric. Nu voia să aprindă lumina.

În noaptea aceea – așa îmi imaginez eu, Brilka – vârsta i-a părăsit corpul, și-a îndepărtat-o de pe piele ca pe o spumă de baie, cu un singur gest, atât de ușor. Poate a fost ultima noapte pe care i-a acordat-o timpul, în care a putut să-și ocupe locul necontestat de regină a frumuseții. Înainte ca vârsta să-și ceară în mod irevocabil prețul, pe care timpul îl scumpește cu atât mai mult la cele mai frumoase. El i-a pipăit fața cu precauție, cu teama că ar putea fi de sticlă și s-ar preface în cioburi în mâinile lui.

Au urcat de mână treptele vechi de lemn, scârțâitoare, au străbătut coridorul îngust până la camera lui Christine, care pentru Mikha fusese odinioară poarta unicei și adevăratei lui case. Ea s-a întins, i-a lăsat liberă partea stângă a patului, ca atunci când, copil fiind, el se furișa pe timp de furtună și se întindea alături. Copilul pe care ea dorise să-l protejeze, dar fusese obligată să-l abandoneze. S-a întins lângă ea, ochii lui încercau să-i distingă trăsăturile, în pofida întunericului. Christine l-a mângâiat pe cap, i-a împrumutat ochii săi, imaginile din trecut, s-o poată vedea cum fusese odinioară, la 19 ani, supranatural de frumoasă și fericită – da, fusese fericită, îi smulsese vieții atâta fericire. Dorea atât de mult să-l facă și pe el să înțeleagă că în viață trebuie să lupți cu toată puterea, cu toate mijloacele, pentru fiecare strop de fericire. L-a ținut în brațe și a simțit cum se desprind anii de pe ea, cum întinerește alături de el. L-a atins în întuneric. El a rămas nemișcat pe partea lui, ea, pe a ei, stăteau întinși alături ca doi școlari cuminți, tineri și la adăpost, într-un înveliș atemporal, într-o lume fără limite, în care totul părea posibil. Numai mâna lui nu obosea să-i atingă pielea. Ea zâmbea în întuneric și spera să fie în stare să-i alunge teama. Pentru ca el să se poată elibera din ghearele acelei zile în care fusese trădat. Îi vorbea în șoaptă. Noaptea era opacă și aspră, cerul, de parcă cineva ar fi vărsat lapte peste nori.

Învingătorii trebuie să pună piciorul pe gâtul judecătorului.

I-a ferit mâna de pe față, s-a ridicat precipitat în capul oaselor și a ascultat:

— Mi s-a părut că aud ceva.

— Ce e? a întrebat el buimac de somn, căscând ochii la Christine.

— Cred că e cineva în casă.

— Cine să fie la ora asta? Cine mai are cheia de la casa ta?

— Nu știu. Poate… Nu mi-a înapoiat-o. Deși, de când s-a mutat, n-a mai trecut niciodată pe aici.

— Cine?

— Kostia.

De cum i-a rostit numele, i-a și auzit pașii pe coridor. S-a ridicat și s-a dus repede la ușă, aruncându-și din mers pe umeri o jachetă tricotată. I-a făcut semn lui Mikha să rămână în pat. A strecurat o privire afară, a făcut un pas pe coridor, a tras încet ușa în urma ei – și l-a și văzut cum urcă în fugă pe scări. Bâjbâia, ținându-se de perete, după toate aparențele nu găsise comutatorul. Se întâmplase ceva. Părea răscolit. Când a ajuns mai aproape, i-a simțit izul de alcool.

— Ce cauți aici? l-a întrebat cu severitate sperând să pară stăpână pe sine.

— Cum ai putut?! Cum poți să-l acoperi pe avortonul ăla? a urlat el.

Avea ochii umflați, obrajii înroșiți, broboane de sudoare pe frunte. S-a dat puțin înapoi, a coborât câteva trepte, când Christine a mers spre el. Trebuia să-l ducă jos, în bucătărie, să-l îndepărteze de camera ei.

— Kostia, nu înțeleg ce s-a întâmplat, a murmurat Christine, deși înțelesese de mult că, după toate aparențele, castelul din cărți de joc se prăbușise, în sfârșit.

— Bastardul ăsta, bastardul ăsta… Ce i-ați făcut fetei mele? Sunteți niște monștri, niște împuțite, voi toate…

Era limpede că băuse. Christine a reușit într-adevăr să-l ghideze către bucătărie. El s-a clătinat și s-a prăbușit pe un taburet.

— Sunteți niște mincinoase, niște ipocrite, niște târfe, da, niște târfe de doi bani!

Brusc și-a acoperit fața cu mâinile și l-a podidit plânsul. Christine a încremenit, inima i s-a strâns, nu știa ce să spună. În câteva secunde redevenise Kostia al ei, băiețelul ei preferat. Când îl văzuse ultima dată plângând? De fapt, îl văzuse vreodată? Nici măcar când Kitty, nici măcar când Mariam… Nu, atunci nu plânsese. Ce anume se petrecuse? Ce știa și cine ce îi spusese?

— V-am încredințat copilul meu, unica mea fiică. Nu o mai recunosc, de parcă i-ați fi aruncat o bombă în suflet. Și doar i-am dat tot, doar am încercat… Ce fel de femei sunteți? Ce fel de oameni sunteți, de-ați permis una ca asta? Niște netrebnice sunteți, nimic altceva. Mama mea smintită și nevasta mea fără principii, care cred că au mâncat înțelepciunea cu lingura, dar tu, tu, Christine? Cum ai putut să-l acoperi? V-am încredințat unicul meu copil și acum asta!

Acum plângea ca un copil.

— Ce ți-a povestit Elene? Spune-mi, Kostia!

— E stinsă, ofilită, fără viață, inertă. Nu o mai recunosc și doar credeam că mutarea asta și dacă mă întorc… Dar nu, nu vă cunoșteam surpriza,

toate din cauza bastardului, din cauza parazitului! Toate nenorocirile vin de la familia lui. Am plătit un preț inuman pentru blestemății de Eristavi, dar nu, pentru nebuna de maică-mea nimic nu e de ajuns, ea încă mai crede că le suntem datori cu ceva. Dar îți jur, Christine. O să-l găsesc și o să-l omor și o să pun capăt acestui coșmar cumplit, o dată pentru totdeauna! Îți jur!

— El n-a făcut nimic. Nu așa cum ți-a povestit ție, poate, Elene. A fost o neînțelegere teribilă la mijloc, Kostia. Trebuie să mă asculți…

— O neînțelegere? O neînțelegere? Acum îmi vii și tu cu asta? Mi-a violat fata!

— Ea a căutat-o cu lumânarea? Era geloasă, se simțea neglijată. Era furioasă pe noi. Credea că-l favorizăm pe el. N-a știut ce face. L-a sedus…

*

Cu o seară înainte, șoferul îl adusese pe Kostia la Casa Verde pe la ora 19, ca de obicei. Au vrut să cineze, ca de obicei, dar Elene nu a apărut, nu se întorsese încă din plimbarea ei zilnică la herghelie. Kostia s-a enervat. Iar după cină, la care șezuseră toți îngânduraţi și tăcuți, s-a pus pe băut, de frustrare sau de îngrijorare. Pe la ora 23, când Elene tot nu ajunsese încă acasă, Kostia s-a apucat să cutreiere cu mașina satele din jur, a coborât până la herghelie, a bătut pe la ușile vecinilor, dar nimeni nu știa să-i spună unde era fiica lui. Daria, molipsită de agitația generală, a început să plângă și să strige după maică-sa, lucru pe care-l făcea extrem de rar. Lacrimile Dariei i-au întețit lui Kostia furia și, când Elene a apărut cherchelită după miezul nopții, scandalul era inevitabil.

Elene a spus că ieșise cu prietenii și pierduse noțiunea timpului. În afară de asta, era matură și avea dreptul să vină și să plece după bunul plac. Trăia acolo ruptă de lume, își pierdea mințile, să se bucure pentru ea că-și găsise prieteni în pustietatea aceea.

— Nici măcar copilul tău nu te interesează! Eu nu mi-am educat fata să devină o asemenea femeie! a răcnit Kostia de a răsunat casa.

— Oh, ba da, exact asta m-ați educat să devin! a replicat Elene cu dispreț.

Surprins de atâta obrăznicie, Kostia n-a avut răspuns mai bun la impertinența fiicei sale decât să-i ardă prima palmă din viața ei. Elene s-a împleticit înapoi, îi curgea sânge din nas. Nana a țipat și a dat fuga la fiica ei, care a respins-o.

Kostia s-a așezat cu un geamăt la masă, pentru a da pe gât următorul pahar de vin roșu.

— Așa nu se mai poate! Și acum nu-mi faceți pe mironosițele, voi ați stricat-o, voi ați dezvățat-o de orice disciplină, ați răsfățat-o, toată independența i-ați…

— Și tu vii aici și vrei să jucăm după cum ne cânți tu. Poate că în flota ta vei fi cineva, dar aici nu ești cu nimic mai breaz decât ceilalți.

Acum urla și Stasia, care li se alăturase.

— Voi ați învățat-o să trăiască fără nicio perspectivă. Voi i-ați fost modele! Trebuie să înceapă în sfârșit să facă ceva cu viața ei, trebuie…

— Dacă te-ar fi violat pe tine, să te fi văzut cum te-ai fi…

Propriile vorbe parcă i-au tăiat Stasiei în carne, cearta a amuțit instantaneu. Stasia a închis ochii, spera ca fiul ei să nu fi auzit, dar era, desigur, prea târziu.

Kostia s-a ridicat de la masă, s-a dus cu pași greoi la mama lui. Stasia a încercat să-l evite, i-a fluturat din mână să dispară, voia s-o șteargă în camera ei, dar Kostia se postase deja în fața sa, cu un cap mai înalt, și o privea scrutător.

— Ce-ai zis? a întrebat cu calm și o vigilență milităroasă.

— Las-o baltă, Kostia, ar fi trebuit să-mi țin gura.

Stasia și-a plecat capul și a sperat ca băiatul ei s-o lase în pace.

— Nana! Elene, ia veniți puțin! a strigat Kostia și a continuat să-i aținã calea mamei sale.

Nana a intrat cu pași grăbiți în încăpere.

— Ce înseamnă asta? Trezești copilul cu țipetele tale. Urlați de parcă am fi în… s-a răstit Nana.

Parcă voia să-i mai zică ceva, dar și-a ținut gura. Expresia Stasiei nu prevestea nimic bun.

— Cine? a șuierat Kostia printre dinți.

— Cine ce?

Nana privea nedumerită la ei, spera s-o lămurească Stasia.

— Elene! a urlat Kostia iarăși și vocea lui a produs un ecou înspăimântător.

În sfârșit, a apărut și ea în prag. Avea ochii roșii și-și ținea sub nas niște gheață înfășurată într-un șervet de bucătărie.

— Ce mai vrei?

— Cine ți-a făcut-o? Cine?

Pe fața lui Elene s-a răspândit groaza. A știut imediat la ce se referea tatăl ei.

— Ce i-ați spus?

Căuta la celelalte un răspuns, cu ochii plini de o spaimă neagră, vâscoasă.

— Hai spuneți, spuneți odată!

Kostia privea împrejur: parcă nu-i venea să creadă, era furios și, în același timp, căuta ajutor. Stasia și-a plecat capul, Nana și-a dres glasul, tăcerea devenea grea, insuportabilă.

Elene știa că putea alege să nu-l trădeze, să-l protejeze, să-și clarifice în sfârșit minciuna, dar n-a făcut-o. Îi va spune. Da, îi va rosti numele, fiindcă ea, de cum închidea ochii, îi vedea pe ai lui. Ochii lui deasupra ei. Cu cât trecea mai mult timp, cu cât învăța să trăiască cu ura de sine, cu cât își făcea mai multe reproșuri, cu atât mai limpede înțelegea că el *o sacrificase* pe ea. El era de vină că după-amiaza aceea se sfârșise cu un firicel de sânge pe coapsa ei.

Nu știa cui o sacrificase sau de ce, nu, asta nu putuse încă să înțeleagă. Dacă era nedreptatea, pe

care ea o personifica mai mult ca sigur în ochii lui, sau dacă profitase de situație. O acceptase, o suportase, o îndurase și nu se apărase, nu pentru că n-ar fi putut, ci pentru că sperase la mai mult. La ceva care să-l despăgubească pentru tot ceea ce avea să urmeze.

Da, Elene voia să cunoască adevărul. Cât de mult își dorea să-l cunoască. Dar, de fiecare dată când crezuse că-l deslușise, se dovedise o minciună.

De fiecare dată când crezuse că primise un răspuns la *de ce*-ul ei, apăruse o altă întrebare.

— Mikha.

În momentul în care a pronunțat numele malefic, blestemul, a cuprins-o o spaimă teribilă. Distrusese ceva. Își zdrobise speranța cu propriile mâini. Acum era definitiv pierdută și… era o senzație plăcută, ca o eliberare.

Să nu îndeplinească așteptări. Să nu merite iubire. Să nu promită iluzia unei salvări. Acum va pieri cu el. Cu el. Da. Dacă el nu voia darurile ei, trebuia să primească nenorocirea amândurora. Da. Amin. Aleluia.

Poate încă o fracțiune de secundă l-ar mai fi putut cuprinde pe după umeri pe tatăl ei, să-l lămurească, să-l strângă în brațe, să verse lacrimi, să se explice și să scape în sfârșit de această povară cumplită. Dar momentul a trecut nefolosit. Ce cuvinte ar fi fost de ajuns pentru a-i explica întreaga ei viață, suma tuturor aspectelor ei esențiale, până la după-amiaza aceea? Și care cuvinte ar fi fost de ajuns pentru a încrucișa minciunile ei cu ale lui Mikha și a ajunge la un adevăr comun?

*

— Ești prea tulburat, hai să-ți fac un ceai fierbinte. Și mai vorbim mâine, întâi trebuie să te liniștești și să dormi. Îți fac patul.

Christine, care-și bătea capul cum să-l vâre pe Kostia în pat și să-l scoată pe Mikha din casă, a

aprins un chibrit, pentru a face foc la aragaz.

Gândurile i-au fost întrerupte de glasul ezitant al lui Mikha. O striga, cu credința sau speranța că Kostia plecase.

— Cine dracu'?

Kostia se îndreptase imediat și asculta. Își fixa mătușa cu privirea, nevenindu-i să creadă. Mikha a strigat-o iar. Înainte ca ea să apuce să-i răspundă, Kostia a ieșit valvârtej din bucătărie. Ea a dat fuga după el, dar el l-a înșfăcat pe Mikha, care stătuse somnolent pe palier, și l-a doborât cu o lovitură. Întâi l-a lovit cu pumnul în stomac și, când Mikha zăcea pe jos, ghemuit și scâncind, l-a mai lovit și cu piciorul. Când Mikha a încercat să se retragă pe brânci, l-a apucat de ceafă, cum apuci câinii răi, și a tras de el să se ridice. L-a lovit peste față. Buza i-a plesnit, sânge i se prelingea de pe bărbie și-i uda maioul. Christine, care se strecurase între ei, își auzea necontenit propriile țipete de undeva de departe, străine, de parcă n-ar fi fost ale ei. Kostia a îmbrâncit-o. A trebuit să se țină de balustradă ca să nu-și piardă echilibrul. Mikha se târa pe lângă perete, voia să fugă, în bucătărie ori afară, departe, departe de pedeapsa aceasta de care nu va scăpa niciodată.

*

Pedeapsă pentru ce? De ce, de fiecare dată când încerca să se apropie de miezul acestui incident, totul devenea negru, impenetrabil? Cine trădase pe cine, cine rănise pe cine? L-a mai nimerit o lovitură, de data aceasta în coșul pieptului. S-a prăbușit. Era o durere infernală. Sângele îi mânjea pieptul, îi simțea gustul pe limbă. Durerea a estompat contururile lui Kostia. A vrut să i se împotrivească, să-și adune toată forța în pumn și să-i spargă fața lui Kostia, dar nu a putut, Christine se uita la el. La el, cel pentru care se decisese. Trebuia să fie la înălțimea așteptărilor ei. Ea, care era unică, inconfundabilă.

Îi era totuna câți ani avea ea și-și dorea să aibă tot atâta nevoie de el pe câtă avea el de ea. El nu va da înapoi. Trebuia să-i demonstreze că decizia ei de a renunța la familie în favoarea lui era corectă. La familie și, mai ales, la nepotul ei! La acest sadic turbat! Da, las-o să vadă, să recunoască adevăratul chip al lui Kostia, fiindcă niciodată nu fusese vorba despre el și Elene, ea fusese doar un pretext, întotdeauna fusese ceva între el și bărbatul acesta, care-l snopea acum ca dezlănțuit.

Și, dacă l-ar lovi pe Kostia acum, Christine s-ar îndoi de el. Niciodată n-ar putea iubi un agresor. Nu i-ar îngădui cicatricile de pe fața ei. Să se fi decis pentru Christine însemna și să se fi decis să rămână victimă.

Țipetele lui Christine îi mai ajungeau doar înăbușit la urechi. Ar fi mai bine să se întindă aici, pe dușumeaua rece, și să nu se mai ridice niciodată? Ar fi o priveliște sfâșietoare pentru ea? Încă o lovitură între coaste. A rămas fără suflare. A deschis larg gura, căutând oxigen; nu avea voie să leșine, trebuia să se stăpânească, nu avea voie să i se împotrivească, nu avea voie să-l lovească.

Abia când Mikha s-a dat cu fața de dușumea, Kostia i-a dat drumul, epuizat, s-a tras înapoi și l-a privit scârbit. Dar Mikha nu mai simțea nimic, îi era indiferent. Fiindcă știa că acum câștigase. Christine a îngenuncheat lângă Mikha, acum îi va alina durerea, îi va culca în poala ei capul, îi va șterge sângele. Soarele răsărea. O lumină rece, cenușie, de decembrie a pătruns în hol și a făcut ca totul să pară și mai deznădăjduit decât era oricum. A simțit în ceafă privirea nepotului ei. S-a răsucit.

— Ai căpătat ce-ai vrut? Atunci poți să pleci. Trebuie să-l duc la spital.

Privirea lui Kostia era sticloasă. Ar fi vrut să-l compătimească, ar fi vrut să-l poată ierta, dar simțea doar un gol lăuntric, s-a răsucit către Mikha și i-a sprijinit capul cu o mână.

— Dacă-l mai văd vreodată pe bastardul ăsta aici, dacă-l mai prind vreodată în preajma ta sau a lui Elene, o să am personal grijă să-și petreacă tot restul vieții la pârnaie.

Și Kostia s-a întors cu pași apăsați în bucătărie. Christine l-a ajutat pe Mikha să se întindă pe spate. El își ținea ochii închiși. Dar știa că era acolo, cu ea. Și asta era ceea ce conta.

— Nu te mișca. Trebuie să chem un medic, i-a șoptit la ureche.

— Rămâi cu mine?

— Da. Sunt aici. Rămân aici. Mă întorc imediat.

Din bucătărie a auzit robinetul. S-a ridicat, așezând cu grijă capul lui Mikha pe jos, și s-a dus către sunetul apei. Trebuia să cheme o salvare. Kostia își ținea fața sub jetul de la chiuvetă.

— Acum să mă asculți tu *pe mine,* Kostia! Nici eu nu vreau ca tu să te mai apropii vreodată de băiatul acesta. M-ai înțeles? Nu-l voi lăsa să plece. Nu, n-o să mai fac asta niciodată. El n-a făcut nimic. Întreab-o pe fiică-ta, întreab-o până-ți va spune ce s-a întâmplat. Eu nu am crescut un violator. Tu, în schimb, ai crescut o mincinoasă. Acesta este adevărul pentru care-i rupi tu coastele și-i spargi nasul. Și acum îmi pui pe masă cheile de la casă și dispari.

S-a dus la telefon și a apelat numărul pentru urgențe.

Kostia stătea rezemat de perete, epuizat, ofensat, respins. Nu era un învingător, era un bărbat bătrân, trist și înfiorător de singur.

— Ce tot spui? Tu ești mătușa mea, ești Christine, Christine a mea. Trebuie să-ți bagi mințile în cap. N-ar fi trebuit să-ți îngădui să rămâi singură aici… a bâiguit el, în vreme ce ea chema salvarea.

A dat să se apropie de Christine.

— Să nu vii mai aproape, rămâi acolo.

— Că, dacă nu, ce?

S-a apropiat de ea. Ea nu s-a ferit. Suporta. Suporta să-l piardă. Îl iubea, îl iubea pe nepotul ei, iar iubirea aceasta fusese mereu o provocare, o suprasolicitare, era o iubire care se cerea mereu îndurată. Dar acum trebuia să izbutească, trebuia să se gândească la băiat, la băiatul cu înghețata Eskimo, care zăcea acum pe podea aproape inconștient și pe care trebuia să-l protejeze.

— Nu va rămâne aici, Christine. În niciun caz. Nu în casa mea.

— Asta-i casa *mea,* dă-mi voie să-ți amintesc. Casa bărbatului meu!

— Pe care ai putut s-o păstrezi numai fiindcă cu…

— Pleacă acum! Dispari!

Niciodată nu-l disprețuise ca în acel moment. Nici măcar când își trimisese logodnica la eșafod, nici măcar când își lovise sora. Mereu căutase să-l înțeleagă, mereu, până acum.

— Christine, nu te juca!

Ar fi fost suficient să întindă mâna către nepotul pe care-l purtase atâția ani aproape de ea, ca pe o amuletă inestimabilă, și care, la un moment dat, pe nesimțite, rupsese lanțul de care atârna. Dar a rămas fermă:

— Dispari!

Când a sosit salvarea și i-a rugat s-o lase să-l însoțească, au întrebat-o dacă erau înrudiți.

Ea a spus că da și a urcat în mașină, ținând mâna fără vlagă a lui Mikha. În drum spre spital s-a tot întrebat de ce nu încercase el nici măcar o dată să se apere.

Viață, țin frâiele talei în mână
Îmi face parадis

După ofensiva americană cu bombe din Vietnamul de Nord a urmat ofensiva cu saci de alimente, pe care Air Force i-a aruncat deasupra țării devastate și care purtau inscripția „Donated by the people of the United States”. Iar Christine a primit o scrisoare de la Comisariatul pentru Locuințe și Construcții. Era convocată la o discuție, în cursul căreia a fost înștiințată că o femeie singură care ocupă atâta spațiu locativ dă

dovadă de egoism capitalist. Christine, care se așteptase la un război iminent cu Kostia și nu-și făcea nicio iluzie că l-ar putea câștiga, nu a încercat defel să implore Comisariatul să n-o dea afară din propria casă. Avea de ales: ori ceda o parte din spațiul locativ unor persoane străine, ori primea un apartament de la stat. A optat pentru a doua variantă.

Din fericire, nemernicii nu au îndrăznit s-o mute la marginea orașului, i-au oferit un apartament cu două camere în cartierul Vake. Fiind o angajată fidelă și cu vechime a sistemului național de sănătate, avea dreptul să locuiască în centru.

A fost o cenzură brutală, o pierdere de-a dreptul inumană, fiindcă-și petrecuse aproape toată viața în casă, unde se scrisese povestea ei, unde începuse totul. Dar acum, când Kostia îi declarase război, simțea că frica dispăruse. Avea sentimentul unei lovituri eliberatoare, de parcă proprietatea ar fi reținut-o în toți acești ani de la ceea ce era esențial. Putea să plece și să ia doar lucrurile de valoare. Și acestea nu erau hainele vechi și tablourile, mobila și toate cele adunate de-a lungul deceniilor – erau mai degrabă imaginile pe care le păstra, amintirile pe care le depozitase în albumul foto al memoriei. Acestea erau lucrurile de valoare. Și nimeni nu i le putea lua. Nicio instituție. Niciun comisariat. Și nici Kostia. Le va duce pe toate în locuința ei de 52 de metri pătrați. În noua ei viață. De care va dispune singură de-acum înainte.

După ce i se vindecaseră cele două coaste rupte și buza spartă, Mikha a ajutat-o pe Christine să împacheteze, au vândut tacâmurile de argint și alte lucruri din casă, apoi el a sfătuit-o entuziasmat cum să-și amenajeze noul cămin. Deși a rămas un lucru nerostit între ei, era de la sine înțeles că Mikha se va muta cu ea în apartament. Christine i-a adus o canapea extensibilă și i-a prezentat cu

mândrie camera sumar mobilată în care va locui el de-acum înainte.

*

Îi gătea, îi spăla rufele, stăteau de vorbă până noaptea târziu despre tot ce-l preocupa pe el. Îl răsfăța cu mici cadouri, ca de exemplu o pereche de blugi, pe care Christine o cumpărase la un preț exorbitant de la contrabandiștii din Didube și care l-a făcut pe Mikha să chiuie de bucurie.

Dar într-o privință nu se lăsa înduplecată: deși el se agăța de ea, îi solicita deplina atenție, era gelos și posesiv, Christine nu se angaja la nimic. Ea controla viața de zi cu zi, îi oferea necesarul, îi dădea sentimentul că se află la adăpost și-l dezvăța pas cu pas de nesiguranța lui, îl încuraja să fie mai temerar – dar nu se mai lăsa ademenită la tandrețea dinainte, îi refuza intimitatea pe care el o cerea cu atâta vehemență.

L-a convins, în schimb, să-și facă prieteni printre colegii lui, să-i frecventeze pe cei de-o vârstă cu el și, deși îi sfâșia inima când observa cât de greu îi venea, cât de străin se simțea printre ceilalți studenți – l-a obligat să se găsească pe sine.

De la ciocnirea de coșmar cu Kostia din dimineața aceea, o preocupa descoperirea înfricoșătoare că Mikha nu învățase niciodată să se apere; se învinovățea pentru asta. Stasia avusese dreptate când îi reproșase că-l hrănise cu prea multe visuri și nu-l prea lăsase să muște din realitatea dură.

A început să-i povestească despre viața ei. Necruțătoare, l-a condus prin labirintul gândurilor și sentimentelor, i-a deschis ușile temerilor și dorințelor ei. Dorea să-l facă să înțeleagă că trupul i se împuținase, pielea i se zbârcise și se moleșise, mersul îi încetinise. Că toate amintirile și poveștile pe care i le dezvăluia își ceruseră tributul, nu trecuseră peste ea fără să lase urme. Dorea să-l trezească, să-l facă să se răzvrătească împotriva ei, dar, cu cât îi povestea mai multe despre sine, cu

cât dezgropa din memorie mai multe vorbe, cu cât încerca să-l readucă la realitate, cu atât mai abitir se înclești el de visul pe care și-l făcuse despre ea.

*

Doar constrâns accepta invitația la aniversarea cuiva, mai rămânea după cursuri cu colegii la cantină sau se ducea să bea cu ei o bere în parcul Mușteidi, la sfârșit de săptămână. Mai degrabă pentru a-i face ei impresie, a început să vină acasă cu câteva dintre noile lui cunoștințe. Tineri slăbănogi, neîngrijiți, care-și rodeau unghiile și aveau părul unsuros. Mai târziu s-a alăturat găștii lor și o fată cu cearcăne întunecate și niște ochelari care-i acopereau aproape jumătate din față. Stăteau în camera lui, vorbeau despre noua generație din cinematografia sovietică și beau un vin prost, din cești de ceai. De obicei, fata se mulțumea să-i asculte, stătea tolănită pe canapea, ronțăind arahide sau semințe de floarea-soarelui. Dar uneori se lăsa ademenită să facă vreun comentariu ironic sau cel puțin comic și stârnea râsetele tuturor. Christine a trebuit să admită că, la început, o subestimase pe fată, crezuse că era mai degrabă de decor pentru gașca de băieți. Dar era exact pe dos: fata era elocventă, avea replici prompte, era iute în gândire și impresionant de citită. Lana, așa o chema pe fata cu tenul de culoarea scorțișoarei și ochelarii aceia de nedescris, nici măcar nu studia împreună cu băieții film sau teatru, era înscrisă la Institutul Tehnic de Inginerie. Fiindcă avea o mare feblețe pentru cinematografie, nimerise la un moment dat printre acești studenți la film și se împrietenise cu ei.

*

— De ce nu dai și tu la regie, Lana? Ești o bună cunoscătoare a cinematografiei, din câte-mi dau eu seama, a întrebat-o Christine într-o bună zi, în chicineta ei fără geam, pe fata care aștepta ceaiul, pentru a o șterge apoi imediat înapoi în camera lui Mikha.

— Taică-meu a fost pantofar. La 53 de ani a făcut un atac cerebral și a murit. Mama a fost 23 de ani secretară într-o fabrică de conducte termice. Noi suntem armeni. Nu pot risca, m-aș face de râs dacă m-aș înființa înaintea cretinilor din comisia de admitere. O fată săracă, urâtă, armeancă vrea să devină regizoare, să facă filme, vai, ce înduioșător! Zău că n-am chef să aud asta, Christine, a răspuns Lana în felul ei sarcastic.

— Dar nu trebuie să privești lucrurile așa. Doar ai talent. Poate nu mă pricep eu la cinema, dar văd cum te admiră băieții și asta nu-i puțin lucru, draga mea.

— Dar tu nu știi, Christine, cum ni se spune nouă, armenilor? Nu știi? Te rog, nu-mi spune de prietenia străveche dintre popoarele și națiunile noastre și nici despre egalitatea socialistă în drepturi. Da, noi, armenii, suntem bineveniți în țara aceasta, avem cartierul nostru și băile noastre, avem până și un teatru propriu, dar, de îndată ce ne trece prin cap să devenim altceva decât pantofari, aurari sau cămătari, suntem rapid chemați la ordine. În afară de asta, purtăm mai multe lanțuri de aur la gât. Chestia asta poate fi interpretată greșit, nu-i așa? Corect? Cum ni se zice nouă, armenilor, în țara asta?

— Lana, eu cred că exagerezi cu clasificarea ta rasială.

— Evreii Caucazului, Christine. Așa ni se spune. Mai ai întrebări?

*

Poate că ceea ce-i trezise Lanei inițial interesul față de Mikha era chiar mândria ei jignită, stigma originii sale. Poate era pur și simplu bucuroasă că găsise pe cineva care știa să-i aprecieze talentul și nu avea dreptul să o desconsidere, fiindcă el însuși – fiu al unui trădător de țară, al unui alcoolic sărac, deportat – se putea considera norocos că putuse studia la o facultate atât de elitistă. Dar poate se mai gândea și că, datorită lui Mikha, va primi

șansa de a participa la creația a ceva ce până atunci îi fusese refuzat. Ofensată și ambițioasă cum era, interesul acesta se transformase probabil destul de curând într-o adevărată încrâncenare, pe care Christine, la o privire mai atentă, a găsit-o alarmantă.

Christine remarcase privirile cu care-l supraveghea Lana pe Mikha, indiferența ei prefăcută; ori de câte ori spunea el ceva, ea îl încuraja și nu-și ascundea speranța ca el s-o invite la cinema sau la teatru. Christine crezuse inițial că neînfricarea Lanei, talentul de a-și apăra interesele, i-ar prii lui Mikha. Dar pe urmă a observat cât de ușor de manipulat era totuși Mikha și cât de bine stăpânea Lana arta manipulării, iar de atunci nu s-a mai amestecat. L-a lăsat pe Mikha să decidă cât de departe va merge cu fata aceasta atât de iute la vorbă. Prea matură pentru vârsta ei, prea rațională, prea de nepătruns și înăcrită i se părea. Prea puțin îngăduitoare cu îndoielile și anxietățile lui Mikha. Christine a observat cum conducea orice discuție în direcția dorită de ea, cum voia să aibă întotdeauna ultimul cuvânt. Ascunsă îndărătul lentilelor ei supradimensionate, în dosul cărora ochii erau ca două punctulețe negre, se găsea o doză remarcabilă de scepticism și dezamăgire. Poate că Mikha avea nevoie de o asemenea tovarășă? Una atât de imperturbabilă, atât de exigentă? Ea l-ar învăța să se apere. Christine s-a limitat la noul ei rol de gazdă, o bucurau discuțiile tot mai însuflețite la care participa doar rareori, dar pe care le putea urmări cu ușurință prin peretele subțire. Adora bucuria de a trăi, care pătrundea în apartamentul ei datorită acestor tineri. Îi plăcea zâmbetul mulțumit de pe chipul lui Mikha, când ea întindea masa pentru amicii lui și-i poftea să mănânce.

*

Până când, într-o după-amiază, l-a auzit pe Mikha povestindu-i Lanei despre Sopio. Christine

a dat radioul mai încet și a tras cu urechea.

— E de necrezut. Asta-i povestea ta? Trebuie s-o relatăm, tu trebuie s-o relatezi.

Christine a auzit-o pe Lana cum îl bate la cap pe Mikha.

— E un subiect autentic, nu ca prostioarele din filmele noastre. Știi ce scenariu mișto s-ar putea face din povestea asta? S-ar putea lucra cu poeziile ei. Ziceai că taică-tu le-a păstrat. Trebuie neapărat să faci un film!

— Nimeni n-o să-mi dea bani pentru un asemenea film. În niciun caz la institut. Un scenariu de genul acesta nici nu trece de comisie.

— Păi, sigur, Mikha, prostănacule, trebuie să-i păcălim. Nu trebuie să transpară nimic legat de persoana reală. În afară de asta, nimeni nu-i cunoaște povestea. Trebuie să-i facem să creadă că e doar un film studențesc despre soarta grea a unui artist, ceva siropos de genul acesta. Vor considera proiectul prea ambițios și vor zâmbi, dar asta-i minunat, nu ți se poate întâmpla nimic mai bun decât să fii subestimat. Însă trebuie să avem grijă. Scriem două scenarii. Unul îl arătăm comisiei, pe celălalt, actorilor. Nimic mai simplu. Iar când iese filmul, n-au decât să protesteze cât vor, va fi totuna, pentru că filmul va face vâlvă și toți care mai au măcar o fărâmă de onoare te vor urma. Am putea scoate materialul din țară. Unchiul meu lucrează ca tehnician la studioul de film, are relații, ne poate pune la dispoziție studioul de montaj – noaptea, când nu-i nimeni acolo, putem lucra liniștiți.

Christine spera ca Mikha să considere ideea imposibil de realizat și să-i închidă Lanei gura. Dar discuțiile acestea s-au tot repetat. Băieții veneau tot mai rar, Mikha și Lana se retrăgeau tot mai des în camera lui și tot mai mult era pomenit numele ei: Sopio Eristavi. Christine și-a luat inima în dinți și a abordat subiectul cu Mikha. De data aceasta el a fost rezervat, de parcă ar fi trebuit să

păzească o taină, și a parat cu tot soiul de pretexte. Că era doar o idee, ce era rău în faptul că-l interesa povestea predecesorilor săi, în fond, ea îl încurajase să-și caute prieteni cu *preocupări comune* și să facă ceea ce dorea.

— Vreau doar să mă asigur că *tu* vrei să faci toate aceste lucruri și nu altcineva, a replicat ea înțepată, înainte de a se instala iar în fața televizorului.

După două luni, fără știrea lui Christine, Mikha a plecat în munți, la tatăl lui. După ce s-a întors, Christine a descoperit în camera lui, pe când făcea curat, cărticica veche, ferfenițită, cu poeziile lui Sopio care fuseseră interzise înainte ca măcar să aibă posibilitatea de a-și găsi cititori. S-a așezat pe marginea canapelei și a început s-o răsfoiască absorbită. S-a cufundat în lectura câtorva poezii și a încercat să readucă la viață vremurile pe care le cântau și incriminau acestea.

Seara i-a deschis ușa cu o mină glacială și, mai târziu, când el a început să mănânce lacom supa, i-a așezat cărticica pe masă. El a privit o vreme volumul subțire, de parcă îl vedea întâia oară, și a ridicat din umeri.

— Da, l-am adus aici.

— Mie nu-mi plac secretele, știi asta. Ce puneți voi doi la cale?

— Vom face un film despre bunica. Am început deja să lucrăm la scenariu. Lana are niște idei senzaționale.

— Lana are asta, Lana are ailaltă. Dar cu voința ta cum rămâne?

Christine s-a mirat singură de tonul ofensat cu care-i adresase întrebarea.

— *Tu* ai vrut să-mi caut o prietenă de vârsta *mea.* Uite că mi-am găsit una.

*

Săptămâni la rând a încercat să-l convingă să renunțe la proiect. Era prea primejdios. Amintirile despre antecedentele tatălui său erau încă prea

recente. Să nu întreacă măsura. Ceea ce altora li s-ar ierta lui nu i s-ar ierta, în fond se știa cine era tatăl lui și, în acest caz, ea nu-l va putea proteja. Nu, nu mai avea pe nimeni la care să apeleze. S-o lase baltă, să-și caute alt subiect, avea de unde. Era prea tânăr să se ocupe de povestea lui Sopio, nu înțelegea încă lucrurile despre care voia să relateze. Dar Mikha era căpos, a ascultat-o placid și a insistat că totul era deja plănuit și bine gândit.

Într-o dimineață, Christine a găsit-o pe Lana în bucătărie, aplecată deasupra unui teanc de bilețele și însemnări. Scriseseră și discutaseră cu o seară înainte în camera lui Mikha. După toate aparențele, Mikha încă mai dormea.

— Ați stat toată noaptea? De ce nu te-ai întins și tu? a vrut Christine să știe.

— N-am vrut fiu indecentă, canapeaua e cam îngustă, a mormăit Lana, fără să ridice privirea de pe teanc.

— Asta nu mă privește pe mine. Nici n-am știut că sunteți împreună.

— Nu suntem. Încă nu. El îmi dorește mintea, nu corpul. Nici nu pot să i-o iau în nume de rău. Doar știu *cine* i-a marcat simțul estetic.

Christine a rămas cu cafetiera în mână. Nu știa ce era mai nimerit: să se indigneze ori să-i ignore remarca.

— Dar are nevoie de mine, a lămurit-o Lana. Iar el știe asta și cu timpul sigur va învăța să-și mai reducă din standardele estetice.

— Sunt convinsă că vei reuși, a șuierat Christine printre dinți.

Here am I floating Round my tin can Far above the

MoonPlanetEarthisblueAndthere'snothingIc

Era vremea în care lumea trăia noi aventuri, se agita din cauza crizei petrolului, a scandalului Watergate și a ascensiunii la putere a lui Pinochet în Chile, însă evenimentele acestea epocale se petreceau atât de departe de noi, de parcă ar fi fost pe o altă planetă. În Uniunea Sovietică, oamenii înțeleseseră de mult că nu avea rost să-și bată capul cu problemele lumii, fiindcă lumea aceasta și problemele sale nu aveau nimic de-a face cu ei. Conducătorul sovietic, bărbatul cu sprâncene stufoase, suferise deja mai multe infarcturi și atacuri cerebrale și probabil nu mai reușea decât cu chiu, cu vai să-și îndeplinească funcția de comandant al unei jumătăți de lume. Dar nici acesta nu era un motiv de agitație. Ar fi făcut vreo diferență?

*

Îndeosebi bunicii concurau pentru atenția Dariei, deși Nana și-a dat seama destul de curând că soțul ei avea întâietate și aici. Pentru că nimeni nu o făcea pe Daria să radieze de fericire ca bunicul ei. Nimeni nu o încânta, nu o gâdila mai mult, nu se juca mai absorbit cu ea decât el. În ochii lui Kostia se reflecta deja imaginea despre

nepoata lui pășind într-o bună zi pe coridoarele răsunătoare ale unui internat de elită, o vedea pe Daria studentă la medicină, mai târziu, cu un soț exemplar alături, unul care trecuse prin școala dură a taberelor de vară și de sport și se călise, un comsomolist cu carnet de partid.

Dar ce să facă acum cu Elene? Cu presiune și amenințări nu obținuse mare lucru. Cu dezinteresul nu ajungea nicăieri. De când credea că bastardul de Mikha Eristavi era vinovat de nenorocirea fiicei sale, în mod macabru, Kostia parcă făcea față mai ușor situației. Aceasta era singura explicație plauzibilă pentru rătăcirea ei pe o cale greșită, care-l împiedica să-și facă vreun reproș. De câte ori își însoțea soțul la nunțile și aniversările colegilor și subalternilor săi, Nana citea pe chipul lui un dor. Cât îi mai invidia pe bărbații aceștia pentru fetițele lor caste, fiicele, surorile, logodnicele, pentru cele făgăduite lor, care alunecau atât de lin și silențios prin sălile împodobite, de-a lungul meselor lungi, așternute pentru ospețe, mereu cu privirile plecate, mereu puțin intimidate în compania taților, fraților, logodnicilor și soților lor. Care n-ar fi îndrăznit în ruptul capului să iasă din casă după lăsarea întunericului, cu atât mai puțin să-și piardă vremea cu băieți de vârsta lor, să consume alcool și să citească romane deprimante.

Când ajungea cu gândurile într-un impas, Kostia se sfătuia cu soția. Grijile din pricina lui Elene erau cea mai stabilă legătură dintre soți. Nana era la fel de dezamăgită, la fel de abătută, ceea ce-l făcea pe Kostia să spere că nevastă-sa încă nu-și pierduse definitiv mințile, cum se întâmplase cu mama lui sau, mai rău, cu mătușa lui. Nana i-a sugerat lui Kostia s-o oblige pe Elene să studieze. Iar dacă nu avea de gând să dea la Universitate, măcar să încerce să intre la o politehnică. Îi trebuia o ocupație, ceva de făcut. Dar pentru Kostia ar fi fost o rușine ca fiica lui să se ocupe de ceva atât de

comun precum agricultura sau comerțul cu amănuntul și insista să mai aștepte o vreme. Își va băga ea mințile în cap, când îi va fi trecut mâhnirea din cauza căsniciei neîmplinite.

*

După palma aceea dureroasă, Kostia îi făcuse fiicei sale un cadou de preț ca să îndrepte lucrurile, să-și aline vinovăția. O Lada 1500 nouă-nouță, recent scoasă pe piață. A învățat-o chiar el să conducă, pentru a-i recâștiga încrederea. Toți crezuseră la început că posibilitățile pe care i le oferea lui Elene mașina însemnau libertatea de a decide singură când va merge la Tbilisi. Că el, Kostia, ar putea repara anumite lucruri cu acest gest. Elene a fost bucuroasă de mașină. Dar nici nu făcea excursii în împrejurimi, cum îi propunea mama ei, nici nu voia să meargă cu ea la Universitate, să-și facă o părere, ci numai să-l ducă pe Mikhail la prietenii lui din Tbilisi, unde-l însoțise deja de câteva ori. Era un apartament mic, cu acces comun, din strada Plehanov. Acolo se adunau disidenții și rebelii, cum îi prezenta Mikhail, ascultau muzică, beau și vorbeau despre Dumnezeu sau politică. Revolta lor consta, în mare parte, din jointuri și lungi și gălăgioase dezbateri în bucătărie. Totuși în ochii lui Elene erau curajoși și *diferiți.* Din prima zi când intrase în cercul lor învăluit în fum dorise să-i considere pe acești bărbați prietenii ei.

Pe Elene o intriga că tinerii aceștia se considerau aproape toți credincioși și înțelegeau credința ortodoxă ca pe o revoltă împotriva statului. Politica sau statul nu o interesaseră niciodată cu adevărat. Era, desigur, conștientă că era un copil privilegiat, că anumite lucruri erau posibile fiindcă tatăl ei era Kostia Jashi, dar nu-și bătuse niciodată capul cu diferențele dintre clasele sociale sau teoria marxistă. De politică se ocupau bărbații, de politică se ocupa tatăl ei, iar acesta era

un motiv suficient pentru a nu avea de-a face cu ea.

Să fie rebelă însemnase pentru ea, până atunci, în primul rând să nu îndeplinească așteptările părinților, să asculte discurile mătușii ei, să-și îndrepte de pe balconul fără balustradă privirea melancolică la cer și, eventual, să citească de Sade, ediția plină de notițe, trecută prin nenumărate mâini, o raritate interzisă, pe care o descoperise într-una dintre cutiile vechi de carton din pivnița lui Christine. Deși rebelii aceștia își înțelegeau revolta altfel decât ea și se considerau niște oameni cu frică de Dumnezeu și cu o gândire politică, Elene a înțeles curând din discuțiile lor că atât revolta lor, cât și a ei se rezumau la a visa la o lume în care muzica rock nu era interzisă, în care purtai blugi, te duceai la demonstrații cu pancarte scrise de mână, în care cărțile și filmele – nici măcar cele mai bune – nu erau cenzurate; în fond, lumea în care trăia mătușa ei dispărută și tabuizată. O lume din care, odată ce te refugiai în ea, nu te mai întorceai. Da, o lume *ideală, ideală.* Curând s-a simțit în largul ei în această societate marginală, care-și ducea cele mai grele lupte într-o bucătărie de 14 metri pătrați. Ce sentiment grozav să ai atâtea motive importante de a fi contra, s-a gândit ea la început, așezată într-un colț și ascultându-i fascinată pe tipii în geci de piele. Bineînțeles că se mira de unele contradicții din concepția lor despre lume, nu vedea nicio legătură între religiozitate și hedonism, iar sistemul lor de valori șovin și strict reglementat îi era de neînțeles. De exemplu, nu prea înțelegea cum de nu constituia o contradicție pentru ei – și, mai ales, pentru Mikhail, liderul lor spiritual – faptul că cei mai mulți dintre ei furaseră, bătuseră sau amenințaseră pe cineva cu cuțitul, deși se socoteau creștini practicanți. Probabil motivau că violența politică împotriva celor din *tabăra greșită* era permisă și că un sovietic de stânga trebuia să se *exprime* mai brutal

și să-și manifeste nemulțumirea mai vehement decât în Occident, de pildă.

Bineînțeles că era încă prea naivă, îi lipseau distanța necesară, cunoștințele și înțelegerea faptului că, spre deosebire de undergroundul rusesc, forma aceasta de revoltă profund georgiană se limita la discuții în bucătărie, consum excesiv de alcool și autostilizare și că, respingând marea putere asupritoare slavo-imperialistă, idealiza tot ceea ce era presovietic. Ca atare, burghez. Și că nu se sfia nici să falsifice istoria și să prezinte lucrurile așa cum se potriveau mai bine cu propria ideologie.

Toți băieții aceștia, unul după altul, au trezit-o cu un sărut pe Elene din lungul ei somn fermecat. Pe față îi dansau razele calde ale soarelui. Unde era, cine era, încotro se îndrepta? Ce ținea totul laolaltă și ce rol îi revenea lui Dumnezeu? Îl mai interesa oare soarta pământenilor? Cu gânduri sâcâitoare și dureroase, cu ochii strălucind de dor, Elene a revenit treptat la viață.

Și-a tuns iar scurt părul des, castaniu. Și-a lăcuit unghiile. A folosit rujul mamei, și-a făcut la croitoreasă rochii colorate, de vară. Și-a cumpărat în cartierul evreiesc niște sandale albe cu toc și folosea parfumul franțuzesc primit în dar de la tatăl ei. Pe Daria o răsfăța cu pupici apăsați pe obrăjorii dolofani și rozalii, apăsa accelerația și ridica trâmbe de praf pe drumurile neasfaltate. Dădea muzica tare. Chicotea în sinea ei. Începuse să se amestece în discuțiile aprinse din bucătărie, întâi ezitant. Bea bere de malț și, uneori, țuica amară, făcută în casă. Se delecta cu varză murată și castraveți. Compania feminină nu lipsea de obicei, dar majoritatea erau fete din vecini sau prietene care voiau doar să fumeze și ele hașiș, să-și facă puțin de cap cu băieții și să asculte singurul disc Pink Floyd sau Rolling Stones existent pe un perimetru de câțiva kilometri.

Spre deosebire de fetele acestea, Elene era interesată de discuții, aducea argumente și se certa cu băieții. Și-a câștigat respectul lor. Mesteca gumă și făcea niște baloane enorme. Dansa pe The Who cu vreunul dintre băieți, în bucătăria îngustă. Trăgea dintr-un joint și-i plăcea senzația de lentoare a timpului.

La un astfel de dans, într-un moment de încetinire a timpului, l-a lăsat pe Bekha s-o sărute. Bekha avea cea mai tare geacă de piele, discuta cel mai gălăgios, părea să nu doarmă niciodată și avea cel mai bun gust la muzică dintre toți. Elene știa că avea 24 de ani și fusese doi ani la școala de corecție, pentru că spărsese dacea unui funcționar din administrație. Deși n-ar fi recunoscut, era impresionată. Mai știa și că începuse să studieze arhitectura, dar renunțase, că avea blugii – un scandal! – rupți la genunchi (motiv suficient pentru miliție să-l oprească pe stradă și să-l acuze că se îmbracă antisocial).

Și mai știa să sărute fantastic, s-a gândit Elene și s-a lipit de el.

După două zile a întrebat-o dacă n-ar vrea să meargă împreună la Casa Filmului, la proiecția privată a nu știu-cărui film șocant, intitulat *Exorcistul.* Știa pe cineva, putea face rost de bilete și să nu-i fie frică, o să fie și el acolo (ultima propoziție a impresionat-o cel mai mult pe Elene).

A început să iasă cu el. Primăvara îi ispitea să se țină de mână și să-și perfecționeze arta sărutului. Mergeau întruna la cinematograf, pentru că Bekha făcea rost de bilete pentru proiecțiile speciale.

Au văzut filme cu Bruce Lee. Iar Bekha i-a dăruit un disc piratat al celor de la Deep Purple și au ascultat împreună *Made in Japan.* Până și faptul că mai umblau și alte fete după el reprezenta un atu în ochii lui Elene. Era ușor, simplu, firesc să fie împreună. Fără declarații de dragoste sfâșietoare și fandoseli sâcâitoare. Bekha o lua de mână și cu asta, basta.

Nu vorbeau despre părinții ei, despre cum era acasă. Discutau despre Deep Purple și filmele pe care le vedeau împreună. Se simțeau imponderabili, ca doi cosmonauți în univers. Nu respectau nicio regulă. Nu vorbeau despre logodnă, despre căsătorie, despre copii, despre un viitor comun. Se sărutau pe stradă, în văzul lumii, în mașină, în parcuri. Iar când dorința lor n-a mai putut fi ostoită cu sărutări și mângâieri fugare, au urcat într-o seară la Lacul Tbilisi, au așteptat până s-a golit cafeneaua și plaja a rămas pustie, și-au căutat un tufiș des și au așternut acolo o pătură. În tinerețea lor, se considerau suficient de maturi.

Nopțile erau calde pe malul lacului, stelele, apropiate. Nu s-au iubit. Au făcut sex. Și mi-au făcut semn să vin pe lume.

Amfostprimitilacoaddă! Darceivenitidupănoi

Cu răbdarea, tenacitatea și neclintirea ei, Lana reușise să traducă în limbajul corpului pasiunea platonică, aeriană, languroasă a lui Mikha. Fără cel mai mic reproș primise ceea ce avea el să-i ofere și spera ca dedesubtul stratului său de discreție melancolică, de fatalism mut, să fie mai multe de scos, mai multe de primit. După luni de așteptare și preparative sistematice, Lana a dobândit victoria decisivă, ultimul dig de apărare a căzut. Și, deși mâinile lui nu prea știau ce să facă cu trupul ei, deși ea era încă puțin dezamăgită de lipsa lui de pasiune, Lana era totuși fericită. Știa foarte bine

pentru ce o *răsplătea* el: datorită iscusinței ei și a jumătăților de adevăr bine ambalate în al doilea scenariu, cel destinat comisiei, proiectul fusese aprobat. Mikha putea să-și facă filmul!

Știa că acest *act de iubire* era un semn de recunoștință din partea lui. Dar nu avea nicio importanță, recunoștința se va transforma curând în permanență, în necesitate, iar corpul ei îi va deveni la fel de indispensabil precum strategiile de supraviețuire, inteligența și susținerea sa.

*

Era unul dintre localurile acelea slab luminate de la marginea șoselei, din Mțheta, cu bungalouri de lemn și separeuri cu decor îndoielnic, muzicanți obosiți și afumați care lălăie aceeași melodie, dar unde, contrar așteptărilor, se găseau cele mai bune mâncăruri georgiene. Acolo cinaseră Mikhail și amicii lui din strada Plehanov, împreună cu Bekha și Elene. S-au așezat afară, între timp chercheliți, rostindu-și toasturi sentimentale, îmbrățișându-se întruna și, în mod excepțional, ignorând politica.

În același restaurant sărbătorea anul trei Regie, de la Institutul Național de Film și Teatru. Bineînțeles că era și Lana la masa lor. Dacă nu s-ar fi apucat câțiva studenți să cânte, cele două grupuri de meseni probabil n-ar fi aflat unul de altul și seara s-ar fi încheiat fără niciun incident.

Dar cântările au atras atenția băieților lui Mikhail, care l-au rugat pe chelner să ducă o sticlă de șampanie și un platou încărcat cu fructe la „masa de cântăreți”. Atunci a venit la ei unul dintre studenții chercheliți, le-a mulțumit și i-a poftit să li se alăture. Au lipit mesele, au început să se mute. Abia când a ajuns la capătul terasei, l-a observat Elene pe Mikha. A avut tentativa unui zâmbet prietenos, nu și-a trădat tulburarea, ba chiar s-a încumetat să-l pupe pe obraz prudent, în semn de salut. S-au făcut prezentările, s-au strâns mâini, s-au împărțit bătăi euforice pe umeri și spinări. S-au

comandat noi carafe cu vin și s-au rostit toasturi epice.

Lana, căreia nu-i scăpase încordarea lui Mikha, nici ocheadele frecvente ale lui Elene în direcția lui, l-a descusut, a vrut să știe cine era. Nepoata lui Christine, a lămurit-o Mikha vrând-nevrând, și-a cerut scuze, s-a ridicat de la masă și s-a dus la toaletă. Elene l-a urmat după câteva secunde. Ușa de la toaletă bărbaților era întredeschisă și Elene a strecurat o privire înăuntru. Mikha stătea în fața oglinzii și se spăla pe mâini.

— Mă bucur să te văd, deși e ciudat… Vai, Doamne, nu știu ce spun. Ce mai faci? Ești student?

— Da.

— Și îți place?

— Da. Dar tu ce faci?

Și-a mai săpunit o dată mâinile, deși tocmai și le clătise, de parcă s-ar fi temut să se întoarcă, să fie obligat s-o privească pe Elene. Ea îi fixa cu privirea imaginea din oglindă.

— Mi-e atât de penibilă faza cu taică-meu, n-am vrut să…

— Las-o baltă, bine?

— Nu pot.

— Hai să ne întoarcem la masă. Sigur ne așteaptă.

— De ce nu m-ai oprit atunci? De ce?

S-a apropiat de el. El a lăsat apa să curgă și să i se prelingă de pe mâini, își scutura încheieturile ca un epileptic. S-a întors încet, ferindu-se de privirea ei, probabil spera să poată trece pe lângă ea. Dar ea îi aținea calea, și-a luat inima în dinți și a venit atât de aproape, încât a fost nevoit s-o privească. Iar ea s-a cutremurat. Ochii lui erau plini de otravă fosforescentă. Nu mai văzuse niciodată atâta ură caustică, nimicitoare în privirea cuiva. S-a simțit dezarmată. Atât de nedemnă și lipsită de valoare!

— Ce vrei de la mine? Dispari odată din viața mea, nu te mai amesteca! M-ai înțeles? s-a răstit

el.

Ochii lui se strânseseră în două punctulețe întunecate, gura i se schimonosise într-o linie urâtă, disprețuitoare, la gât i se umflaseră vene stacojii, de indignare.

— De ce te-ai culcat cu mine?

Un ghem de fier îi stătea lui Elene în gât. Încă o secundă și va începe să plângă. Nu se va mai opri niciodată, va rămâne, aici, în toaleta asta duhnind a urină, locul nimerit pentru existența ei mizerabilă.

— *Culcat?* Nu m-am culcat cu tine! Ți-am băgat-o, ți-am pus-o!

I-a scuipat cuvintele în față. Au ars-o. Erau ca niște lame care-i crestau pielea.

— De ce vorbești așa?

— Tu erai excitată! Pe tine te împingea instinctul de reproducere! Pe tine te mânca între picioare! Sau nu? Tu erai târfulița care-și descoperise adevărata vocație!

De unde-i veneau cuvintele acestea? Îi ieșeau din gură ca o limbă străină. Niciodată nu ridicase glasul, niciodată nu contrazisese pe cineva. De unde venea atâta ură, atâta voință oarbă de distrugere? Ea îl transformase în omul care o privea acum cu atâta bucurie răutăcioasă în ochi? Știa el oare ce preț plătea ea? Citea asta pe chipul ei?

— Ce vrei de la mine? Să mă târăsc în genunchi în fața ta? Nu vezi că nu mă pot ierta? Asta-ți trebuie? Asta vrei, Mikha?

Elene și-a apăsat mâna pe gură, ca să nu înceapă să urle ca un lup.

— Da, asta vreau. Exact asta! a ripostat el.

Și a făcut un pas într-o parte. Va pleca, își va lua tălpășița, o va lăsa în disperarea ei. Da, asta se va întâmpla. Nu, asta nu avea voie să se întâmple. Ea l-a apucat de încheietura mâinii, el a privit în jos, de parcă nu i-ar fi venit să creadă că îndrăznea să-l atingă, dar nu s-a smucit din strânsoare, încă nu. Ochii lui erau de nepătruns. O speriau. Nu știa

dacă era durere sau căință, mânie sau scârbă. Nici atunci nu știuse să-i interpreteze privirea.

S-a apropiat și l-a cuprins, s-a agățat de el, a încercat să-i prindă suflarea, poate că-i va redeveni familiar datorită mirosului său.

— Ți-a plăcut. Știu că ți-a plăcut, am citit asta în ochii tăi atunci, m-am uitat tot timpul la tine, ți-a făcut plăcere să mă vezi sub tine. Ți-a făcut plăcere să vezi că sufăr. Te rog, spune-mi, rostește cuvintele și voi cădea în genunchi în fața ta fără să mi-o ceri și voi face tot ce vrei de la mine. Te rog, recunoaște. Voi lua asupra mea toată vina, îl voi implora pe taică-meu să te ierte, dar te rog, fă asta!

— Vrei să-ți fac pe plac? De ce? Ca să te simți tu mai puțin jegoasă, mai puțin nenorocită? Tu n-ai știut să-ți ții picioarele adunate!

— De ce nu recunoști pur și simplu? De ce nu putem fi sinceri unul cu celălalt? Tu crezi că eu am putut să uit, să pun punct și să-mi văd de drum? Te rog!

— Elene, nu se poate așa. Nu poți spera că-ți voi lua eu povara ca să te poți juca în continuare de-a fetița voioasă. Tu m-ai silit și, oricât ai vrea să falsifici lucrurile, asta nu poți schimba!

— De ce nu spui pur și simplu? De ce nu spui că mă urăști?

— „Ură” e un cuvânt prea mare. Mi-ești indiferentă și te privește cum scapi de remușcări. Ar fi trebuit să te gândești la asta înainte de a-ți ridica poalele.

— Ai făcut-o pentru că ai crezut că mă poți compromite, că mă poți denigra în ochii lui Christine. Poate n-ai știut până în după-amiaza aceasta, dar ai înțeles în acest moment. Te-ai culcat cu mine ca să poți rămâne singur cu ea. Ai sperat ca astfel să se decidă totul în favoarea ta, ai mizat pe cartea asta. N-am dreptate? Te surprinde concluzia mea?

El nu i-a răspuns, în schimb a încercat să se elibereze din strânsoare. Incapabilă să spună ceva,

captivă în teama că-i va scăpa, că o va lăsa iar singură cu sine, cu golul acesta care o ținea înlănțuită, ea s-a ridicat în vârfurile picioarelor și și-a apăsat buzele pe ale lui.

A vrut s-o apuce de umeri și s-o împingă de lângă el, dar cineva i-a luat-o înainte și l-a apucat pe *el* de umeri, l-a trântit pe pardoseala udă a toaletei, după care a simțit o lovitură în coccis. Bekha o căutase pe prietena lui și o găsise în toaleta bărbaților, sărutând un bărbat străin. Potrivit codului de Onoare al bărbatului georgian, un așa afront nu-ți dă de ales decât să-ți dobori rivalul.

Țipetele lui Elene i-au făcut pe toți să se repeadă de la masă în toaletă, unde băieții din strada Plehanov și studenții de la film au tăbărât unii asupra celorlalți într-o încăierare furibundă. În câteva secunde se formase un morman de trupuri bărbătești. Țineau capetele adversarilor la subsuoară, îi imobilizau pe gresia rece, loveau cu pumnii în șale și genunchi, în stomacuri și fețe.

Elene stătea mută deoparte, ca paralizată, și se uita la Lana, care se aruncase între bărbați și se chinuia să-l protejeze pe Mikha, încasând la rândul ei lovituri. Poate că instinctul a reținut-o să se amestece în orgia de brațe și picioare agitate, căci, fără să știe încă, mama era deja însărcinată cu mine în acel moment și poate că eu n-aș fi astăzi aici, dacă ar fi intervenit și ea atunci în cafteală.

Chelnerii, alți trei mușterii și șeful restaurantului, un tip mătăhălos, au reușit într-un final să-i despartă pe bărbați și să pună capăt încăierării. Elene stătea plângând pe trotuar, cu fața în mâini, scâncea ca fetița ei de doi ani, când se trezea noaptea speriată și striga după maică-sa. Lana a apărut ca din senin lângă ea, cu bluza sfâșiată, cu zgârieturi însângerate pe obraz, și a privit-o profund dezgustată.

— Să-l lași în pace.

— Nu e vina mea. De data asta chiar nu e vina mea, n-am vrut să…

— Să nu te mai apropii de el, bine?

Elene era surprinsă de vocea catifelată a acestei femei care-l apărase cu câteva clipe în urmă pe Mikha, fără să se gândească niciun moment la sine. În pofida cuvintelor dure pe care i le adresa, vocea ei avea un timbru suav și mlădios, de parcă ar fi supt zilnic caramele.

— Iar nu s-a apărat, a murmurat Elene absentă.

— Ce spui?

— Nu s-a apărat! a strigat Elene.

*

Două săptămâni mai târziu, mama a aflat de existența mea și a primit vestea cu calm și resemnare, de parcă ar fi fost inevitabil să rămână însărcinată, singurul ei rost ar fi fost să le ofere corpul ei ca pe un portal tuturor copiilor nenăscuți care au dorința nestăvilită de a veni pe lume.

Bekha, prietenul ei rebel, a primit vestea mai puțin resemnat. A privit-o uluit, s-a scărpinat după ureche, și-a masat gâtul, și-a dres glasul și s-a chinuit să zâmbească. Pe urmă a încercat s-o convingă cu vorbe mieroase. Momentan era foarte dificil, el nu avea serviciu, nici perspectiva de a-și găsi curând vreunul, locuia la părinți și nu voia în niciun caz să trăiască pe spinarea lor. Iar la părinții ei, nu, nici nu se punea problema, ca să nu mai vorbim că taică-său n-o să-l accepte în ruptul capului ca pe noul lui ginere; și apoi el era, după cum știa și ea, împotriva căsniciei ca instituție, se bucura, nici vorbă, că ea purta în burtă rodul iubirii lor, dar chiar nu era momentul să întemeieze o familie. Da, hm, ăăă, poate că de data asta, numai de data asta, ăăă, hm, păi, poate că problema ar putea fi „ocolită”.

Mama s-a ridicat fără niciun comentariu, și-a luat poșeta sub braț și l-a părăsit pe Bekha.

*

Când Kostia a aflat că va deveni din nou bunic, a dat de perete, împreună cu conținutul ei aburind, ceașca frumoasă din care tocmai își bea ceaiul negru, ca în fiecare seară. O achiziție a soției sale, căreia-i plăcea să aibă lucruri de preț în casă și care tot timpul se ruga de careva cu dreptul de a ieși din țară să-i aducă un serviciu de ceai cehesc, nemțesc sau englezesc și, între timp, adunase o colecție considerabilă. Ea a țipat, speriată deopotrivă de furia lui și de pierderea frumoasei cești, fiindcă ce mai valora un serviciu de ceai incomplet?

— Știi ce ești? Știi? Ești o târfă, ești o târfă de doi bani, fără nicio valoare, asta ești, a zbierat Kostia la Elene.

Cuvântul acesta vulgar ieșit din gura lui i s-a înfipt lui Elene ca un cuțit în piept. Fiindcă nimic nu ura Kostia mai mult decât mahalagismele și vulgaritățile. Armele lui erau argumentele, disprețul, răceala, respingerea, dar nu asemenea cuvinte.

Elene s-a lăsat să cadă pe un scaun.

— Cine ți-a permis să te așezi? Cine? E scaunul meu. Te vei așeza când îți voi da eu voie. Tot ce se găsește în casa asta am clădit eu, cu munca mea, tot ce poți atinge și vedea. Oamenii care locuiesc aici au muncit. Dar tu? Tu ești un om de nimic, un parazit, o lipitoare. Nu știi altceva decât să ne calci în picioare nervii și numele. Asta-i singura ta menire!

— Kostia, te rog, s-a amestecat Nana, ținând în mână cioburile cești ei cehești, nemțești sau englezești.

— Mă înșel cumva? Atunci lămuriți-mă! Ar fi putut avea orice, i-am oferit totul pe-o tavă de argint și, în schimb, ea a călcat totul în picioare, ca o dezmățată ce e. Ne scuipă în față și mai și râde de noi, pe la spate, cu prietenii ei infractori. Fiindcă asta sunt ei, draga mea. Popa ăla, hai că mor de râs. Vrea să-mi arate calea către

Dumnezeu? Da? Știi ce viață a avut? Ți-a zis că a fost la pușcărie? Sau ți-a ascuns asta, Ioan Botezătorul ăsta al tău?

— El n-are nimic de-a face, a murmurat Elene.

— Aha, te pomenești că a fost o concepție imaculată, da?

— Nu e el tatăl.

— Cu atât mai bine. De ce nu ne zici și nouă cine e tatăl copilului? De ce nu ni-l prezinți? Pe onorabilul tău soț? Nu ți-a ajuns că te-ai încurcat cu un gigolo, un trădător, un dezertor, nu, îți mai lipsea ceva, a trebuit să te întreci pe tine însăți, hai că sunt curios cine e de data asta. Rușinea asta n-o s-o mai pot spăla. Tu ai ales calea asta. Deci vei face ce-ți spun eu. Fiindcă n-ai pe nimeni să te ajute, din câte-mi dau seama. Se pare că nici pe prietenul tău infractor nu-l poți ține. Luni mergem la un medic și vei face avort. Ne-am înțeles?

Nana și-a mutat privirea de la fiica ei la cioburile pe care le ținea în mână, lui Elene a început să-i tremure bărbia, Kostia privea sfidător pe geam la peisajul însorit, inundat de lumină, la ziua limpede, neîmpovărată. Și, înainte să se mai rostească vreun cuvânt, a intrat în încăpere Stasia, ținând într-o mână mâna Dariei, iar în cealaltă, una dintre țigările ei rulate. Daria a râs și a dat fuga la mama ei.

— S-a întâmplat ceva? a întrebat Stasia și s-a așezat la masă.

Daria s-a cățărat în poala lui Elene, care se străduia din răsputeri să-și recapete controlul asupra bărbiei.

— Las-o pe mama în pace, Dariko. Tu nu ești de vină că-i o boarfă, îngerul meu. Hai la mine, a spus Kostia calm și a întins mâna către Daria.

— Te urăsc! a strigat Elene, a sărit de pe scaun și a pus-o pe Daria jos.

— Asta este. Vreau să știu dacă ne-am înțeles?

— Voi păstra copilul, a spus Elene.

— Ești gravidă? a întrebat Stasia și a pornit să râdă hârâit.

Nana și Kostia i-au aruncat priviri furibunde.

— Boarfă! Boarfă! a exclamat Daria veselă, vizibil bucuroasă că-și îmbogățise vocabularul.

Eu sigur aș fi fost dorită și primită cu drag, dacă Thekla ar fi suportat vremurile care nu mai erau ale ei, dacă Stasia ar fi putut pleca după Piotr Vasiliev, dacă Ramas Iosebidze ar fi împiedicat-o pe soția lui să-și scoată masca la balul acela de Revelion, dacă Ida ar fi învins speranța, dacă bunicul meu ar fi găsit și ar fi deschis ușa dintre mare și orizont, dacă n-ar fi fost nevoie de mese de operație în săli de clasă, dacă Andro Eristavi ar fi aflat că din cauza ereziei lui îi smulseseră lui Kitty un copil din burtă, dacă Kitty ar fi reținut moartea, dacă ar fi rămas, dacă lumea i-ar fi castrat pe Micii Oameni Mari, înainte ca ei să-și poată arunca sămânța, dacă fantomelor li s-ar fi îngăduit să-și cânte cântecele până la capăt și dacă foamea n-ar fi fost mai puternică decât iubirea. Da, atunci totul ar fi fost mai bine, totul ar fi fost așa cum îți dorești să fie când vii pe lume: părinți iubitori, o țară liberă, fără Brejnev – și Lou Reed pentru toată lumea.

Trăiască soarele, Trăiască cerul, Trăiască

amaŞicuminine, pentrutotdeauna!

CÂNTECPIONIE

Când am venit eu pe lume, Lou Reed era interzis, iar Brejnev – cel puțin oficial – se ținea încă bine. Ce să mai vorbesc de părinții iubitori. De parcă prin fapta lui ar fi vrut să fugă de orice răspundere, tatăl meu a reușit să fie condamnat, cu două luni înainte de nașterea mea, la cinci ani de închisoare pentru furtul unui automobil. I s-au adăugat la dosar și alte „acte criminale”.

Iar mama a plătit scump pentru faptul că mi-a salvat viața împotriva voinței lui Kostia: pe tot parcursul sarcinii a trăit ca la ocnă, mânca ce i se punea pe masă, se juca cu Daria când îi ordona tatăl ei, urmărea la televizor numai emisiunile la care o lăsa el, era trezită și stingea lumina când trebuia. Orice lectură religioasă era tabu, la fel și romanele de dragoste „lascive”, pe care se vedea nevoită să le citească sub plapumă, la lumina unei lanterne. Era pedeapsa pe care o acceptase în tăcere, dând din cap cu un surâs, recunoscătoare, mulțumind că era tolerată.

Pe Mikhail, în schimb, l-a arestat brusc miliția – fără niciun avertisment, fără niciun semn prevestitor – pentru „parazitism” și „agitație religioasă”. Astfel s-a încheiat pentru Elene povestea străzii Plehanov. Umbla vorba pe acolo că Elene îi pune în pericol pe băieți, că tatăl ei are o legătură cu arestarea neașteptată a lui Mikhail. Nu putea să-și dea prietenii pe mâna tatălui ei. Un motiv să înfunde pușcăria avea fiecare și, chiar să nu fi avut, s-ar fi găsit, dacă asta ar fi vrut Kostia.

Săptămâni la rând luptaseră Nana și Stasia de partea lui Elene, pentru a-l convinge pe Kostia că bebelușul din burta fiicei sale nu trebuia avortat, indiferent în ce condiții sau cu cine fusese conceput. Dar, de cum a fost prea târziu pentru

avort, s-au raliat iarăși cu Kostia și i-au dat de înțeles lui Elene că le înșelase speranțele și le călcase în picioare așteptările. A fost o perioadă de chinuri, dar Elene s-a hotărât să-și accepte rolul de martiră fără să crâcnească. Pentru a-mi face mie posibilă viața, a hotărât că Dumnezeu era mai puternic decât fericirea, iar viața de apoi mai promițătoare decât cea pământească. Certurile zilnice cu tatăl ei, atmosfera glacială din casă, permanentul sentiment de neputință și, mai ales, conștiința propriului eșec au făcut din Elene o femeie mohorâtă, cu privirea sumbră, de obicei neglijent îmbrăcată și, mai ales, foarte singură. Să nu uităm că era încă foarte tânără. Greu de crezut, abia împlinise 21 de ani când am venit eu pe lume.

*

Cu cât erau mai evidente eșecurile lui Kostia pe câmpul de luptă domestic, cu atât mai puternic părea să devină în funcția lui. Încetul cu încetul, cum se întâmplă de obicei, amorțit de idila rurală în care se instalase, de vinul bun, scump, încurajat de oceanul posibilităților birocratice, de libertatea de bufon a nomenclaturii și de stagnarea politică din ultimii ani, n-a remarcat că încetase să-și mai bată capul cu lucruri care în Rusia l-ar fi scandalizat și ar fi adus pedepse unora.

Toți furau, toți înșelau.

Măcelarul sustrăgea cea mai bună carne și o vindea pe sub mână, la preț triplu. Colhozul trecea sub tăcere o parte din recoltă și făcea bișniță cu ea. Asistenta medicală fura tifon și pansamente. Directorul combinatului viticol își mituia adjuncții pentru a scoate clandestin din propriul combinat lăzi de vin cu care-i mituia pe alții, mai sus-puși. Furturile practicate de multă vreme în secret au ajuns la ordinea zilei și, din moment ce toți le practicau, nimeni nu trebuia pedepsit.

Miliția îi achita pe cei care furau din magazine sau încălcau regulile de circulație, micile infracțiuni erau rezolvate între patru ochi.

Procuratura vindea achitări pentru violuri și omoruri. Învățătorul sau profesorul dădeau note bune în schimbul unui tort de frișcă, al unui parfum franțuzesc, al unor praline deosebite. Inginerul constructor fura material de construcții. Medicul își dubla eforturile la consultație dacă-i strecurai înainte niște bani în buzunarul halatului. Artiștii se furau unii pe alții. Iar politicienii nu mai trebuiau să fure nimic, fiindcă ei erau oricum, de mult, cei mai mari beneficiari ai tuturor furturilor.

Se fura ghips, televizoare marca Rubin, tipare din *Burda,* ciment, analgezice, termosuri chinezești imprimate cu flori roșii, lână, lapte condensat, lentile de ochelari, caiete la trei copeici bucata, pudră de talc, șosete bej de poliester, blănuri, combinezoane de zăpadă (și în regiunile în care nu ningea), obiective foto, castroane de plastic verzi, borcane, discuri (indiferent cu ce muzică), țigări Astra sau Kosmos, loțiune după ras marca Igiena.

Iar bunicul meu participa la refularea colectivă a conștiinței de a fi făcut o nedreptate. Pentru asta avea nevoie de diverse sejururi la băi, călătorii în interes de serviciu, toate, bineînțeles, în companie feminină, recepții festive, vinuri Saperavi bune și bunăvoința nesfârșită a subalternilor săi.

That long black cloud is coming down If I feel like

I'm knocking on heaven's door.

BOB DYLAN

Eu am venit pe lume pe 8 noiembrie 1974, într-o zi ploioasă, după un travaliu de exact opt ore într-un spital sătesc. Durerile au început în plină ceartă între mama și tatăl ei. Iar sora mea s-a ales în ziua aceea, după cum spuneam, cu o comoție cerebrală, când a căzut de pe un ponei de la herghelie.

În afară de nașterea mea și căzătura surorii mele nu s-a mai întâmplat nimic remarcabil în ziua aceea. Totul decurgea *normal,* cel puțin în emisfera estică. Fiindcă noi toți eram, în fond, fericiți, chiar dacă era fericirea bolnavă de plămâni, muribundă, afectată a unui sanatoriu, unde joci table rupt de lume, bei șampanie ieftină și faci conversație despre artele frumoase, în încercarea disperată de a uita toate molimele și toată suferința.

— Ești o târfă? se zice că ar fi țipat bunicul în cearta aceea, iar mama a urlat plângând:

— Poate sunt copilul unei târfe. Și așa nu se mai poate… Când se va naște bebelușul, voi pleca, la nevoie dorm sub un pod, numai să scap de tortura asta.

— Fă ceva cu viața ta. Începe să trăiești cumsecade și atunci nu va mai trebui nici să înduri tortura asta, nici să dormi sub un pod, i-a răspuns bunicul cu un ton glacial.

Implicați în scandal: bunicul meu autoritar, bunica mea infantilă și mama mea care pierdea tot mai mult controlul asupra vieții ei. Stasia stătea undeva pe terasă și fuma una dintre țigările ei rulate. Se obișnuise de mult cu țipetele acestea, dar ceva, în ziua aceea, trebuie s-o fi scos din răbdări. A năvălit în camera de zi și s-a răstit la fiul ei:

— Auzi, tu ți-ai pierdut complet mințile? Ești sadic? E gravidă în luna a noua, poate o lași întâi să nască în pace?!

— Nu te amesteca, Stasia! s-a mulțumit să comenteze Kostia.

— Eu să nu mă amestec? Nebunule!

Noi eram mereu surprinse cum această ființă minionă, fără sex și fără vârstă, putea să devină în câteva secunde o adevărată furie. Nana a zâmbit în sinea ei, dar pe chip nu i s-a citit nimic, s-a arătat în mod firesc descumpănită, mâhnită.

— Pfii! a exclamat Kostia, referindu-se probabil atât la cuvintele folosite de mama lui, cât și la situație în ansamblu, și a ieșit din încăpere.

De mână cu Daria, copila de aur, a coborât într-o plimbare până la herghelie și a admirat împreună cu ea poneii daghestanezi. A așezat-o în cele din urmă pe unul dintre ei și o ținea de talie când poneiul a făcut un salt brusc și a zvârlit copilul. Totul s-a petrecut atât de rapid, încât bunicul n-a apucat s-o prindă pe Daria.

În vreme ce bunicul meu se năpustea spre copilă, vociferând, amenințând să închidă „întreaga asociație", mama începea să geamă și a fost dusă la spitalul sătesc de către mama ei corpolentă, iar sora mea Daria – numită de obicei Daro, Dari sau Dariko – a ajuns și ea la spital, pe cel mai scurt drum, dar la cel mai bun spital din Tbilisi, nu într-o clinică sătească improvizată. La Tbilisi i-a fost diagnosticată Dariei o comoție cerebrală ușoară, în vreme ce mie, după câteva ore și la câțiva kilometri în nordul orașului, mi-a fost atestată venirea pe lume.

— Copilul acesta este un produs al nerușinării lui Elene, al depravării ei, și pecetluiește înfrângerea mea definitivă în lupta pentru onoarea ei, deci n-am niciun motiv să mă bucur sau să sărbătoresc nu știu ce. Fata asta, chiar dacă nu e ea de vină, este întruparea năpastei pe care a adus-o mama ei pe capul nostru.

Asta a fost unica reacție a lui Kostia la vestea fericită că devenise a doua oară bunic.

Și când în sfârșit am fost adusă în Casa Verde, în casa în care nu eram binevenită, străbunica mea s-a trezit din starea ei comatoasă, și-a privit strănepoata și a spus:

— E altfel de copil. Un copil deosebit. Are nevoie de multă protecție și mult spațiu.

Și toți s-au bătut cu palma-n frunte și au gemut. Bătrâna nebună se trezise la viață și nimeni nu știa precis dacă era de bine sau de rău.

În aceeași zi, Stasia le-a destăinuit rudelor, în sfârșit, adevărata menire a șurii sale: va fi noua sală de repetiții. Avea de gând să se reapuce de

balet. La care toți au clătinat din cap, nu le venea să creadă și le părea și puțin penibil, probabil le-a trecut prin minte: *Asta-i culmea!*

Iar mie mi-a trecut prin minte *what a wonderful world* și am adormit râzând. Poate că atunci le-am văzut pe toate, le-am văzut capetele aplecate deasupra leagănului meu: Ida, cu degetele ei pline de inele, făcându-mi vânt cu un evantai, Thekla, cu parfumul ei inconfundabil de flori ofilite și pudră, stră-străbunicul meu care mirosea a ciocolată și clătina din cap gânditor, fiindcă trebuia să mi se dea și mie numele Jashi. Apoi a venit sora mea, Daria, care se descotorosise ușor și fără dureri de comoția ei cerebrală, și m-a mușcat de braț atât de adânc, încât țipetele mele au făcut să tresară caii de la herghelie. Mama a venit în fugă și a tras-o pe Daria de lângă mine, strigând la ea disperată:

— Ce faci? E sora ta, e sora ta mai mică! Trebuie s-o iubești!

*

În zorii unei zile din luna mai a sunat telefonul. Kostia încă nu se întorsese dintr-una din călătoriile sale în interes de serviciu la Batumi. Elene cutreiera iar insomniacă mansarda neterminată. Nana dormea dusă, sforăia. Așa că Stasia s-a chinuit să se dea jos din pat, a bâjbâit după papucii de casă și s-a dus cu pași împleticiți la telefon.

— Da, ce naiba? a pufnit în receptor.

— Stasia?

— Christine?

— Ești bine?

— Da, sigur, dar tu?

— Am nevoie de ajutorul tău.

— Ce s-a întâmplat?

— Trebuie să mă ajuți.

— Zi odată!

— Mikha. Mikha.

— Ce-a mai pățit?

— L-au interogat ieri.

— L-au interogat?

— Da, a venit aici miliția.
— Împuțiții. Ce-a mai făcut Mikha?
— A făcut un film.
— Un film. Despre ce?
— Despre… Sopio.
— Ce?!

A urmat o pauză grea, o pauză care amenința să plesnească și să-și reverse măruntaiele.

— Da, e filmul de diplomă. Lucrează la el de mai bine de un an. La început, totul părea să meargă foarte bine…
— E atât de rău?
— Cred că da.
— Ce să fac?
— Să vorbești cu el. Cu Kostia. Mă urăsc pentru faptul că trebuie să-ți cer asta, dar e singurul lucru pe care-l pot face pentru Mikha.

Ceva grețos, păros îi stătea Stasiei în gât, cuvintele i se sfărâmau în gură înainte de a apuca să le rostească. Ar fi avut atâtea să-i spună mezinei, dar unde erau, unde erau cuvintele sau măcar lacrimile, de ce o abandonau atât de des lacrimile astea afurisite?

— Stasia? Mai ești la telefon?
— Mă bucur să-ți aud glasul, Christine.
— Trebuie să mă ajuți.
— O să vorbesc cu el când se întoarce.

Stasia a ieșit în aerul dimineții: răcoros și umed, violet și verde-mlaștină. Nimic nu dăinuia, nimic nu era mai puternic decât ecoul, nu exista nimic care să nu ți se scurgă printre degete, care să nu se ofilească. Ea își așezase noapte de noapte visele sub pernă, cu speranța unui miracol, dar miracolul nu se produsese.

Și acum erau lacrimi inutile. Fiice fără tată și fii fără mamă, însemnele Partidului în piept, fete și băieți fără orientare, dincolo de gratii, pământ ars, existau în continuare *Baiadera* și *Petrușka,* dar de mult nu mai aveau roluri pentru ea.

Stasia s-a prăbușit sub povara neutralității ei. Cât efort să te extragi din lume!

Stătea așa, într-o cămașă de noapte ponosită, cu picioarele goale în cizme de cauciuc jegoase, și privea zorile care se revărsau peste pământ. Zorile erau infinit de frumoase, dureros de frumoase. Dar oamenii care s-ar fi putut îmbăta de toată această frumusețe erau răniți, incapabili să se contopească și ei cu priveliștea, blestemați să rămână veșnic niște observatori.

Neutralitatea era o iluzie.

Zorile noi se revărsau acum peste Stasia.

Istoria echematăsă justifice totcee existăpe

Filmul purta titlul *Povestea unui vis neglijent.* Un titlu cam pretențios, ce-i drept, dar desigur scuzabil la un tânăr artist. Lucrase luni întregi la el, ca un obsedat. Reconstruise cu cel mai mare devotament viața bunicii sale. Și, unde lipsiseră banii, adusese în joc lumina și imaginația, se concentrase pe chipurile actorilor, recursese la trucurile cineaștilor suprarealiști.

Cu ajutorul vocii dulceag-seducătoare a Lanei, al privirii ei întunecate de defavorizată, al pumnilor ei de asuprită, reușise să câștige de partea sa câțiva colegi și, mai ales, o tânără actriță promițătoare pentru rolul principal. Reușise să-i convingă pe toți de necesitatea și însemnătatea filmului său.

Ca un smintit vorbise întruna despre film: fiecare imagine, fiecare cadru avea importanța sa, de mii de ori își instruise cameramanul, concepuse fiecare scenă în amănunt împreună cu Lana. Sublinia întruna că nu-și putea permite greșeli, că eventualele riscuri trebuiau înlăturate în prealabil.

Christine, care smulgea cu greu vigoare vârstei, protestase. Se crampona de rolul ei de Casandră care vorbește întruna despre grozăviile viitorului,

fără să-i dea nimeni crezare, perora neobosită asupra primejdiei pe care o constituia acest film. Profita de fiecare clipă când rămânea singură cu Mikha pentru a încerca să-l convingă să renunțe la proiectul său, până când el a început să se închisteze, să vină seara tot mai târziu acasă, să n-o mai facă părtașă la secretele sale.

Lumea lor, pentru care Christine plătise atât de scump, se năruia. Iar ea însăși se simțea în lumea lui Mikha precum un parfum pe care-l lasă în urma sa, pe lucruri și pe haine, cel care a plecat la drum, care se stinge cu fiecare zi, se evaporă, până când, într-o bună zi, a dispărut definitiv.

*

Începuseră deja să monteze filmul, când Lana și-a dat seama că era însărcinată.

Știa că filmul era sacru pentru Mikha și că orice întârziere, orice periclitare, orice distragere a atenției i-ar fi provocat o cădere nervoasă. În ultimele luni fusese atât de încordat, atât de emoționat, dezvoltase chiar o neîncredere aproape patologică față de echipa sa, adulmeca pretutindeni spioni și turnători care l-ar fi dat pe mâna călăilor. S-a izolat. Nu mai informa pe nimeni despre stadiul proiectului. Era labil, plin de îndoieli și temeri, Lana trebuia să-l susțină, să-l însoțească până la capăt pe acest drum. Trebuia să se înfrâneze și să-i ascundă vestea palpitantă, trebuia să se concentreze asupra lui. Ea era atât mâna lui dreaptă, cât și cea stângă și niciuna, nici alta nu avea voie să tremure taman acum, când el era atât de ros de anxietate și nesigur.

Era și mândră de cât de bine se descurcase, cu câtă siguranță de sine și fermitate coordonase și organizase filmările pe parcursul atâtor luni. Și da, se temuse tot timpul de clipa când filmul va fi gata, când va fi trimis în lume, când el nu va mai avea nevoie de ea pentru a-și orienta gândurile pe făgașuri ordonate și a-și învinge îndoielile. Dar acum nu mai avea de ce să se teamă: va rămâne cu

ea, acum îi purta copilul și era ceva mai puternic, mai *definitiv* decât tot ceea ce-i legase până atunci.

S-a hotărât așadar să mai aștepte cu vestea până la terminarea filmului.

Dar evenimentele au început să se precipite. O neatenție a atras după sine o alta. Unchiul ei, care le pusese deja la dispoziție cabina de montaj a studioului de film pentru câteva nopți, a început să se simtă depășit de situație și, nedorind să-și riște serviciul, i-a rugat să-și caute un alt studio. Acum era musai să lucreze la Institutul de Film. Nimeni din echipă nu avea voie să sufle un cuvânt despre proiect, dar încăperile Institutului s-au dovedit totuși permeabile. Prea mulți studenți se perindau pe acolo și prea iute se răspândeau zvonurile, ca de pildă că Mikha Eristavi pregătea o mică revoltă cinematografică în cabina de montaj. Zvonurile au urcat etaj cu etaj, pentru a ajunge în cele din urmă la conducerea Institutului. Un afront? Comisia a început să investigheze, participanții la proiect au fost convocați, chestionați, presați, li s-au cerut informații.

Lana a trebuit să acționeze rapid. Cu toată puterea ei de convingere a bătut echipa la cap, cât de important era să-și țină gura, cât de important era să tacă până la prezentarea versiunii definitive a filmului, să nu transpire nimic, dar chiar nimic. Le-a descris în cele mai strălucitoare culori viitorul glorios al filmului: festivaluri internaționale, premii, a menționat sintagma demnă de stimă *luptător în rezistență.*

Eu n-am întâlnit în viața mea o femeie care să investească atâta energie vitală într-o ideologie, ca Lana. Orbește. Era ideologia pură a împotrivirii. Mereu împotriva a ceva. Împotriva cuiva. Fără odihnă. Fără să-și atingă țelul. Fără să uite. Cred că fanatismul era cea mai puternică proptea a eului ei. Nici măcar sarcina n-a împiedicat-o să se arunce în această mare de intrigi, minciuni și manipulări, numai pentru a păzi graalul lui Mikha.

Dar nu erau toți dispuși să se expună unor asemenea riscuri. Nu se vedeau toți în rolul de luptători în rezistență, iar filmul nu era pentru toți sacru, încât să riște să fie dați afară din Institut, mai rău chiar: cu avertismente, pedepse și interdicția de a profesa.

Asistentul cameramanului s-a dovedit slab de înger și, când a trebuit să se prezinte a doua oară în fața Comisiei, pentru a-și confirma prima declarație (potrivit căreia era un film cu totul inofensiv), i-au cedat nervii și a recunoscut rușinat că nu era foarte sigur dacă era într-adevăr un film pe placul Institutului, cum afirmau toți membrii echipei. A doua zi, întreaga echipă a fost convocată și supusă unui interogatoriu amănunțit. Conducerea i-a cerut lui Mikha să predea imediat materialul filmat comisiei de evaluare.

S-a iscat panică: actrițele plângeau, actorii înjurau, cameramanul tuna și fulgera împotriva sistemului, inginerul de sunet se scărpina în cap, inginerul de lumini încerca să semene speranță – dar toți erau de acord: Mikha trebuia să predea comisiei materialul filmat. Ce puteau păți? În cel mai rău caz, filmul va fi interzis, materialul distrus, iar ei vor face un alt film de diplomă, unul mai *conform,* dar, cu puțină căință, vor scăpa toți basma curată. Doar nu voia să riște viitorul colegilor de studiu?

Dacă Mikha avea limba legată, Lana, în schimb, a vorbit și i-a certat pe toți că sunt niște lași, niște funcționari fricoși, incapabili să lupte pentru o idee, să-și asume riscuri, riscurile care se ivesc în mod inevitabil pe drumul unui artist. Ba chiar le-a imputat că sunt niște caricaturi mediocre de artiști. Și, înainte să mai apuce vreunul să-i dea replica sau vreun contraargument, l-a scos pe Mikha, ca pe un școlar, din locuința cameramanului, unde se adunaseră pentru a găsi o cale de scăpare din criza iminentă.

Mikha era indignat și, când au ieșit pe stradă, i s-a plâns că-l făcuse de râs în ochii celorlalți, de parcă el n-ar avea gură să vorbească.

— Tu ai tăcut, să mă ierți, dar nu mai aveau mult și te convingeau să predai mâine materialul și să mai formulezi și o scuză. Nu-i așa, Mikha? Te cunosc, îți citesc gândurile și îndoielile, înainte ca tu să devii conștient de ele.

— Nu suport să mă tratezi ca pe un copil!

— Serios?

L-a lăsat în plata Domnului și și-a văzut de drum cu pași apăsați.

— Vorbesc cu tine, Lana!

— Nu e nimic de vorbit. Tu ești un artist – ei, nu.

— Ce tot spui?

S-a grăbit s-o ajungă din urmă.

— Tu ai investit în filmul acesta tot ce ai avut. *Noi* am investit tot ce am avut și nu voi accepta ca lașii aceștia să ni-l zădărnicească. Ai știut că nu vei fi aplaudat, ți-am spus că vor fi obstacole.

— Obstacole? Astea nu sunt obstacole. E posibil să ne interzică tuturor să mai profesăm și eu…

— Ce diferență este între a nu face filmele pe care vrei să le faci și a nu mai face niciun film, îmi spui și mie, te rog?

— Nu pot să-i las de izbeliște. Oamenii ăștia au avut încredere în mine și au făcut ce au putut. Acum e rândul meu să-i protejez.

— Aha? Dar cum rămâne cu mine și cu copilul tău?

— Ce copil?

— Păi, am vrut să-ți spun mai târziu, ca să te poți ocupa în liniște de montaj…

— Ești însărcinată?

— Da. Sunt însărcinată, Mikha. Vom avea un copil. După calculele mele…

— Și nu mi-ai spus fiindcă erai de părere că întâi trebuie să mă ocup în liniște de montajul

filmului? Te-am înțeles eu bine? Și ia stai pe loc, ce ai luat-o așa la fugă?

— Nu vreau să stau pe loc. Nu vreau nimic. Vreau să trecem în revistă tot ce se poate întâmpla mâine și după aceea să mă duc acasă. Sunt obosită. Mă scârbește să fiu tot timpul înconjurată de oameni care nu știu să profite de șansele lor. Care au totul și nu știu să aprecieze. M-am săturat să am de-a face cu idioții ăștia. Un minim de profesionalism, cer prea mult?

— Hei, Lana, Lana, stai puțin! Ce te-a apucat? Vino aici, lasă-mă măcar să te văd.

— Vine imediat autobuzul, hai odată, Mikha.

A ajuns-o din urmă și a dat s-o apuce de cot, dar Lana i-a scăpat și a mers mai departe.

— Lana, nu poți să-mi spui așa, în treacăt, că ești însărcinată și pe urmă nici măcar să nu te oprești, ce-i cu tine?

Lana s-a răsucit brusc spre el, cu fața schimonosită de scârbă, dispreț și durere, și s-a răstit:

— Nu vreau să am un soț idiot! Iar copilul meu sigur nu merită un tată laș! Nu mi-am dat toată viața peste cap în lunile astea, nu mi-am neglijat propriile interese și nevoi, nu m-am aruncat cu capul înainte în toată nebunia asta și nu m-am lingușit pe lângă toți oamenii ăștia fără talent și fără minte, pentru ca tu, acum, să capitulezi! Mă înțelegi, Mikha?

Spumega de furie. Mikha n-o mai văzuse niciodată într-o asemenea stare. Pe ea, Lana, un model de stăpânire de sine și disciplină, neînvinsă în materie de autocontrol, prevăzătoare, răbdătoare, hotărâtă și descurcăreață. Nu înțelegea de unde-i venea această agresivitate urâtă, această furie oarbă, care-i tulbura, după toate aparențele, privirea limpede, care o făcea incapabilă să înțeleagă gravitatea situației.

— Mâine vei face temenele în fața lor, vei zâmbi, îți vei înghiți supărarea, vei fi cât se poate

de înțelegător față de isteria creată de filmulețul tău de diplomă și, în cele din urmă, vei ridica din umeri și vei afirma că materialul a dispărut. Uite-așa. Fiindcă i-am dat unchiului meu rolele, să le pună bine câteva săptămâni, până se liniștesc apele, pe urmă mai vedem. Asta vei face, Mikha, asta vom face.

Își recăpătase stăpânirea de sine. La ultima propoziție i s-a deschis chiar gura într-un zâmbet satisfăcut.

— Haide, Mikha, n-o să te bage la zdup pentru un film pe care nu l-a văzut nimeni. Hei, nu te uita așa la mine. Dacă am ajuns până aici, vom reuși și mai departe. Iar ceilalți n-o să pățească nimic. *Noi* purtăm răspunderea.

— Nu *noi,* Lana. *Eu.*

— În privința asta te înșeli amarnic.

Brusc părea că toată hotărârea, toată forța o părăsiseră, și-a plecat capul și și-a îndesat mâinile în buzunarele hainei, de parcă ar fi căutat un adăpost.

— Nu te bucuri chiar deloc?

— La ce te referi?

A făcut un gest cu mâinile, prin buzunarele hainei, pentru a schița o rotunjime a burții.

— Ce aștepți de la mine?

— Nimic. Nu aștept nimic. Mi-aș dori doar să spui da.

— Da, la ce? La tine? La copil? La planul tău?

A ridicat privirea la el. Nesiguranța îi pierise subit, fața își recăpătase expresia obișnuită, de nepătruns. Lui i s-a făcut rușine, ar fi vrut să-i dea un răspuns mai potrivit, dar era încă depășit de tonul ei, de cererile care nu suportau contrazicere, de cuvintele cu care-i ocărâse echipa. Lana redevenise ea însăși, de neclintit, ca o fortăreață, o femeie fără fantome, femeia fără mistere. Și-a înghițit cu ușurință amărăciunea provocată de spusele lui și s-a îndreptat către stația de autobuz.

— Acum va trebui să ne căsătorim sau cum? a întrebat-o el în autobuz și, luându-i mâna într-a sa, și-a lipit gânditor fruntea de geamul prăfuit.

— Singurul lucru pe care trebuie să-l faci este să salvezi acest film! Am trecut eu prin chestii mai nasoale decât să mă lase baltă un tip care, pe deasupra, m-a mai lăsat și gravidă, a replicat ea, sarcastic ca de obicei, și și-a retras mâna.

*

S-a întors în zori de la un banchet oficial, epuizat, dar mulțumit de sine. Duhnea a vin și purta amprentele invizibile ale atenției feminine care-i fusese acordată pe parcursul sindrofiei. Nici n-ar fi remarcat-o, când a trecut pe lângă ea pe terasă, dacă nu l-ar fi salutat.

S-a oprit, nedumerit.

— Ce faci aici la ora asta?

— Așază-te puțin lângă mine, îți fac și ție o cafea.

— N-o putem lăsa pe mai târziu? Sunt mort de oboseală.

— Nu.

A cedat cu un oftat și s-a așezat în balansoarul imprimat cu floarea-soarelui, pe care sora mea și cu mine aveam să-l demolăm abia după câțiva ani. Stasia i-a adus fiului cafeaua promisă și s-a așezat alături.

— Mikha a făcut un film. Filmul lui de diplomă. Despre bunica lui. Și l-au supus unui interogatoriu. Trebuie să lămurești situația.

Nu era o rugăminte. Kostia a băut din cafeaua fierbinte și nu s-a grăbit să-i răspundă.

— Să lămuresc situația? Eu? a întrebat, de parcă ar fi vrut să se asigure că înțelesese bine.

— Da. Trebuie s-o lămurești.

A izbucnit în hohote de râs, de parcă maică-sa tocmai ar fi făcut o glumă răutăcioasă.

— Voi vă imaginați că eu sunt atotputernic, da? Oricine face o tâmpenie pe o rază de o sută de kilometri crede că poate da fuga la mine să-l ajut?

— El nu e *oricine.*

— Exact. Răspunsul corect! El e vinovat de nenorocirea fiicei mele. Și se poate socoti norocos că l-am lăsat în viață! Cred că am fost suficient de generos. Ah, da: mai spune-i lui Christine, fiindcă știu că ea te-a rugat, că ea a luat decizia ei și eu pe a mea.

S-a ridicat cu o mișcare smucită și s-a îndreptat spre casă.

— Kostia, stai puțin…

I-a făcut semn să-l lase în pace și a deschis ușa; s-a dus în baie, s-a oprit în fața oglinzii. A văzut pe obraz amprenta unor buze rujate, perfect conturate, fără cute. S-a apucat să se bărbierească. Și-a privit în oglindă chipul senin. Și-a vărsat cu grijă puțin praf de ras în palmă, l-a amestecat cu apă, și-a întins spuma pe obraji, s-a atins cu briciul. O mică înțepătură. Lichidul roșu ca rodia i s-a prelins pe obrazul stâng.

A auzit gângurelile Dariei. Probabil se trezise. Această constatare l-a făcut să zâmbească, între spuma albă și sângele stacojiu i s-au deschis buzele.

Undeva lătra un câine. O briză ușoară străbătea coridoarele și camerele. Mirosea neiertător de seducător a primăvară. Cineva a pornit televizorul. Se difuza telejurnalul. Știri se răspândeau în lume. Fiecăruia ce i se cuvine. Era sâmbătă. Nana nu trebuia să meargă la serviciu. În curând se va apuca să calce cămășile lui, rochiile Dariei, șpilhozenii copilului fără tată al fiicei lui, pantalonii lui Elene – veșnic pantalonii ăștia ponosiți, niciodată rochii frumoase, cu croială feminină!

Imediat, Elene se va extrage din pat cu bebelușul în brațe, se va așeza la masă cu expresia nemulțumită care i se întipărise definitiv. Pe urmă va bântui ca o bezmetică în jurul casei, va privi cu jind spre herghelie, de unde-i plecase Ioan Botezătorul. Va cutreiera fără astâmpăr, ca împinsă

de la spate, cu buzunarele pantalonilor pline de ani – anii ei cei mai buni – aruncați la gunoi.

Mica rană îi zvâcnea pe obraz. A adunat apă în mâna făcută căuș și și-a stropit locul din care sângera.

Pașii Stasiei. Trebăluia în bucătărie. Făcea gem cu noaptea-n cap? Din bucătărie mirosea a piersici. Se copseseră deja piersicile? Sau erau prune? Îl va privi toată ziua cu reproș, știa asta. Îl va dojeni cu tăcerea ei.

Bebelușul nu tăcea, urla. Kostia refuza să-mi pronunțe numele. I se părea tâmpit, cum i se păruse și numele Dariei la început. De unde scosese Elene un asemenea nume? De ce trebuia ea să fie mai cu moț și în alegerea numelor pentru copiii ei? Și să mai și sublinieze acest lucru. De ce nu le punea nume *normale?* Existau destule nume drăguțe de fete. Dar nu, era musai să-l sfideze, ea, fiica lui, care-i devenise atât de străină.

Și-a tamponat tăietura cu colțul prosopului. Materialul a absorbit sângele. O mică zgârietură pe față. Una în plus.

Când își pierduseră toți această capacitate de a fi fericiți? s-a întrebat Kostia, cu privirea ațintită asupra colțului de prosop mânjit de sânge.

Bebelușul, adică eu, urla. De ce nu se ocupa nimeni de el? Îl durea capul. Băuse prea mult cu o seară înainte. Fusese o masă pe cinste, cu angajații MVD de la Moscova.

Nu, basta. El nu mai voia să repare nimic. Fiecare răspundea de viața lui. Fără să știe de ce, s-a gândit la Giorgi Alania. Ce-o mai fi făcând? Singurul lui prieten, față de care nu trebuia să se prefacă. O prietenie fără efort. Singura *relație* din viața lui care nu se sfârșise în pat. Ce ușurare!

Ce carieră de invidiat avea Alania! De cât curaj dăduse dovadă. Cât de mult îl ajutase. Meritase el, Kostia, acest ajutor? Era atât de obosit. Îi venea să se întindă în cada goală și să adoarmă pe loc. Dar îl urmăreau gândurile. Neliniștea. Elene era de

vină, cu siguranță. Îl molipsea cu neliniștea ei. Continua să fie receptiv la semnalele ei.

Fețele subnutrite, când au străpuns Grupul de Armate Nord în zilele sumbre de ianuarie. Nu asta. Nu Leningrad. Nu gândurile acestea. Să se adune puțin, se va rezolva iar totul. S-a clătinat puțin, s-a așezat pe marginea căzii.

— Toate bune?

Era Nana, care bătea la ușă. Nevastă-sa. De când nu o mai atinsese? De fapt, de ce mai erau împreună?

— Nu poate omul să se bărbierească în liniște?

— N-am știut, scuze.

Tonul acesta docil, reproșul subînțeles din fiecare cuvânt. De ce se hotărâse să rămână cu el? Era mai simplu așa?

Elene a trecut prin fața ușii de la baie. I-a recunoscut pașii grăbiți, tot timpul se grăbea, mergea undeva, nu știa nici ea unde. Câte posibilități, câte perspective aruncase la gunoi, pentru nimic. Toată osteneala, toți anii de la Moscova, toate conflictele cu Nana. Și pentru ce? Pentru rușinea asta.

Nu, să nu se înmoaie acum. De ce-l apucase plânsul? Ce rost avea? Oboseala era de vină, cu siguranță. Munca, ultimele luni care-l storseseră de vlagă, nașterea acestui copil fără tată. S-a îndoit de spate, de parcă l-ar fi durut burta, și-a cuprins burta cu brațele, și-a tras capul între umeri.

Cum să repare el toate acestea? Cum să-i *despăgubească* pe toți oamenii aceștia și pentru ce? Pentru tot ce pierduseră sau rataseră *din cauza lui?* Chiar așa? Nu, nu era din cauza lui. Se săturase. Era timpul ca fiecare să înceapă să-și modeleze singur fericirea. S-a șters pe față cu prosopul.

Mai era un singur lucru, un ultim lucru, apoi va încerca să uite tot, se va liniști și va lăsa lucrurile să meargă pe făgașul lor. Da, mai avea ceva de rezolvat. Trebuia să-și protejeze familia. Trebuia să

o protejeze de sine. Poate că asta era șansa lui! Va pune capăt suferinței lui Elene. Trebuia s-o facă pentru Daria, pentru comoara lui. Pentru viitorul ei, pentru ca ea să poată crește în pace, într-o familie pașnică, fără să fie nevoită să suporți neastâmpărul acesta smintit din ochii mamei sale.

A deschis ușa larg, s-a strecurat în biroul lui, s-a încuiat acolo, a căutat în agendă și a format în cele din urmă un număr.

— Alo, aici e Kostia. Da, da, foarte bine, dar tu? Ascultă, am o mică rugăminte. Sper să mă poți ajuta. E vorba despre un student de la Institutul de Film și Teatru, da, da, de la noi. Un derbedeu. Taică-său, un dezertor, a fugit la fasciști pe vremuri. Iar el, ce să mai zic, se pare că a luat-o pe urmele lui. Nu, nu e un delincvent. Când îl vezi, nu dai doi bani pe el, dar, cum se zice, apele liniștite… Da, exact. Se pare că a făcut nu știu ce film, da, cred că e filmul lui de diplomă. Și cam are necazuri din cauza lui, din câte am auzit eu. Și aș vrea să nu scape prea curând de necazurile astea. Mă înțelegi. Ce anume… Ascultă, tu ești în miliție sau eu? Bineînțeles că puteți face o vizită. Ba chiar vă rog. Da, da, sigur că da. Nu, nu ține de învățământ. Ține de voi, dragă. Nu, n-o să te ia nimeni la întrebări. Ar trebui să știi că mă țin întotdeauna de cuvânt. Și ar mai trebui să știi și că vei fi recompensat cu generozitate pentru, hm, sprijinul tău la o cauză dreaptă. Splendid. Mă bucur, dragă. Și, da, ține-mă la curent, te rog.

Vedem în ne terrnei de i comunist e Alț ări i mă re ț v

i i t o r t r i u m f â n d , D r a p e l u l u i P a t r i e i n o a s t r e s

lăvite

Înnimi credință păstra-vomoricăând!

Doi milițieni se aflau a doua zi dimineața în decanatul Institutului de Film și doreau să afle cum se putuse încumeta un student mucos la *una ca asta, o* neobrăzare nemaipomenită.

— Dar ce film, tovarăși? Nu există niciun film.

Decanul încerca să aplaneze.

— Ieri l-am convocat pe studentul Eristavi și el ne-a asigurat că materialul nu mai există.

— Și dumneavoastră îl credeți, tovarășe? l-a întrerupt milițianul îndesat, cel mai grosolan dintre cei doi.

— Nu, bineînțeles că nu. Dar un lucru este cert: nu va putea nici să încheie vreodată montajul acestui film, nici să-l prezinte undeva, fiindcă noi l-am interzis până nu vedem cu ochii noștri tot materialul neprelucrat. Studentul Eristavi nu este un reacționar, ci mai degrabă din categoria celor

sensibili, eu nu mi-aș face nicio grijă din pricina lui.

Decanul se străduia să scape de milițieni pentru a putea lămuri situația cât mai curând pe plan intern, fără niciun amestec din afară.

— Tovarășul Eristavi nu va face nicio năzbâtie. Vă asigur că afacerea aceasta nu merită timpul dumneavoastră, sigur aveți lucruri mai importante de făcut decât să vă ocupați de un incident inofensiv.

— Lăsați-ne pe noi să decidem dacă afacerea aceasta merită sau nu atenția noastră, *șefu'*! Iar studenții dumneavoastră nu par chiar atât de inofensivi, ne-am interesat și noi puțin, tot Institutul vorbește despre acest film.

— Dar el nu există. Nimeni nu l-a văzut vreodată, e caraghios, tovarăși!

— Caraghios? Caraghios? Dumneavoastră numiți asta caraghios? Acești anarhiști care n-au nimic mai sfânt decât să ne calce valorile în picioare, care ne râd în nas, ne scuipă în față, dumneavoastră îi numiți caraghioși? Educați asemenea oameni pentru viitorul artistic al țării noastre?

— Cât timp nu există filmul, nu i se poate reproșa nimic băiatului. E mult zgomot pentru nimic. Tinerilor din ziua de astăzi le place să exagereze. Se văd toți în roluri de rebeli, știți și dumneavoastră cum e, tovarăși, doar am avut și noi 20 de ani și…

— Atunci vă rog să-i transmiteți studentului dumneavoastră *inofensiv* că așteptăm până miercuri să ne aducă materialul filmat. Dacă va continua să susțină că materialul a dispărut, va trebui să se prezinte la biroul nostru.

*

— Vor să te sperie, nu-ți dai seama? Vor să te sperie, Mikha! Tu să stai calm. Să rămâi la adevărul tău. Nu știi unde e materialul și, într-o anumită măsură, e adevărat. Tu nu știi unde am

dus *eu* rolele. Deci n-ai de ce să te temi. Voi veni cu tine. Voi fi lângă tine.

În fața încurcăturilor tot mai grave și amenințătoare provocate de filmul inexistent, Lana părea cuprinsă de un real extaz.

— Vei fi sărbătorit ca un erou, îți jur. Zvonurile clocotesc deja în Institut, ascultă ce-ți spun. Te vor invidia, te vor adula: da, așa trebuie să fie un regizor, așa ar trebui să fim și noi, dar nu, noi suntem doar niște idioți mărunți, lași, băiatul mamei, fetița tatei, asta vor gândi. Da, Mikha, în sfârșit te vor recunoaște drept ceea ce ești. Imaginează-ți cum va fi când îi vom povesti toate acestea băiețelului nostru, sunt sigură că va fi băiat, un băiat care-ți va semăna ca două picături de apă, Mikha. Imaginează-ți cât de mândru va fi de noi. Când va vedea filmul *nostru* și-i vom spune toată povestea. Te va admira, își va admira tatăl curajos.

— Încetează!

Mikha a lovit cu pumnul în masă.

— Tu nu vrei să accepți realitatea! Nu vezi în ce bucluc am intrat? A ajuns să umble miliția după filmul meu, mă vor da afară chiar dacă trec cu bine de interogatoriul de mâine.

— Mikha, Mikha, puiul meu, vino aici… Îți bați prea mult capul!

S-a ridicat în picioare și s-a dus la el, s-a lipit de el, i s-a așezat în poală, i-a cuprins capul în mâini.

— Fă ce-ți spun eu. Atunci nu vei păți nimic. Te-am abandonat eu vreodată? Ți-am dat eu vreodată un motiv să te îndoiești de spusele mele? Mikha, te rog. Vom merge împreună. Vom lămuri situația. Te rog să nu amesteci pe nimeni în povestea aceasta. Și în niciun caz pe Christine. Dacă află, va face un mare circ, pentru ca tu să cedezi și să consimți să predai materialul. Hai, dă-mi mâna. Uite ce mi s-au umflat sânii, stau să plesnească.

Și-a așezat pe piept mâna lui și l-a sărutat.

*

Interogatoriul la miliție nu a durat mult. Încercările lui Mikha de a rămâne la versiunea materialului furat au fost calificate, în doi timpi și trei mișcări, drept caraghioase; i s-a dat un termen, până într-o săptămână trebuia să predea materialul neprelucrat. Altminteri, cazul va fi transmis procuraturii, i s-a comunicat cu un surâs șiret, provocator.

Transpirat, răsuflând greu, a ieșit cu pași împleticiți în stradă. Toată frica pe care și-o reprimase în încăperea aceea goală de la miliție s-a descărcat într-o reacție eruptivă. În ochi îi sclipeau lacrimi de umilință și rușine. Pe stradă, după ce se îndepărtase cu Lana de postul de miliție, a început să turbeze, saliva îi împroșca de pe buze, gesticula necontrolat, bătea din picior, începea o propoziție, o curma, o reîncepea, până s-a oprit epuizat și, pentru că nu știa ce să facă, s-a lăsat pe vine.

Ea a îngenuncheat lângă el, l-a luat cu un braț pe după umeri și i-a vorbit mieros, cu calmul și cu siguranța ei de sine i-a alungat din corp această groază, a repetat întruna cât de mândru ar fi acum de el băiatul lor, ce artist măreț era el în ochii ei, cât de dârz se împotrivea; să nu se teamă de nimic, pentru că nu-l aveau cu nimic la mână.

— Nimeni nu cunoaște acest film. Nimeni nu te poate da în judecată pentru un spațiu gol, un zvon, Mikha. Pentru ceva inexistent. Nimeni nu te poate obliga la nimic. Vor să te sperie, să te intimideze.

El încerca să nu se uite la ea, la ochii ei uleioși din spatele lentilelor groase de ochelari. Încerca să nu inhaleze hotărârea ei nestrămutată, fiindcă astăzi, în încăperea rece și neutră pentru interogatorii, înțelesese pentru prima oară că joaca se transformase într-o situație cât se poate de gravă. Și că Lana, care-l manevrase în această situație, avea poate alte interese decât el. Nu voia s-o privească pentru a nu-i urla în față că ea era de vină, că el, nu ea, avea de îndurat această

procedură rușinoasă, că nu-l expusese acestei primejdii blestemate și nejustificate doar pe el, ci și pe toți cei care participaseră la proiect, oameni apropiați.

La începutul interogatoriului, când și-a dat seama că milițienii nu glumeau, a fost cât pe-aci să admită că sărise calul și să-i asigure că va preda rolele a doua zi dimineață la prima oră. Dar pe urmă îi venise un alt gând, un gând absolut irațional, incredibil și totuși oarecum logic: dacă-și vârâse coada Kostia Jashi? Dacă se răfuia iar cu el? Și nici nu-i venise bine acest gând, nici nu și-l formulase bine în minte, că totul a devenit limpede ca lumina zilei, coerent, și atunci a adunat suficient curaj pentru a-și susține în continuare versiunea de adevăr. Pentru că, dacă un Kostia Jashi era dispus să meargă atât de departe, el nu va fi cu nimic mai prejos. El, spre deosebire de tatăl lui, nu se va da bătut în fața lui Kostia Jashi.

Și ce mare lucru: ce era atât de interzis la acest film? Era chiar atât de periculos, de inovator, de curajos, cum încerca să-l convingă Lana? Era un film de diplomă, nimic mai mult. O perspectivă cam provocatoare, temerară, asupra unei biografii. Înregistrată pe celuloid, cu mijloace modeste și cu tehnici narative împrumutate din alte filme.

Lana contribuise la crearea unui mit – deocamdată la nivelul Institutului. Poate că asta-i oferea o șansă cu totul nouă: un film pe care nu-l văzuse nimeni și după care umbla până și procuratura era genial cât timp nu-l găsea și nu-l vedea nimeni. Poate că într-adevăr nu mai exista altă scăpare din această situație, decât să-l țină ascuns. Poate că nu va mai obține diploma, în schimb, prin strategia potrivită, va obține un prestigiu de nezdruncinat. Un prestigiu care-i va permite ca în viitor să facă filmele pe care dorea să le facă, fără ajutorul Lanei și fără susținerea ei cu consecințe grave.

Va respecta așadar în continuare planul Lanei, se va bizui pe ea să surghiunească filmul undeva unde nu va fi de găsit și, astfel, își va crea un viitor. Pe căi ocolite, ce-i drept, și cu deviații trăsnite, pe care trebuia să le ia în calcul, dar totuși cu o perspectivă unică. Era desigur mult mai rentabil, mult mai *măreț* să creadă că se află încă în plină luptă pentru idealurile lui, pentru Christine, pentru ce-i refuza lumea și îi smulgea din mâini, și trece fără teamă peste toate convențiile, toate obstacolele. O luptă în care se știa deja cine era bun și cine era rău, cine era drept și cine era nedrept: de o parte, Mikha Eristavi, cel ce-și răzbuna trecutul, cel ce iubea veșnic, iar de cealaltă, Kostia Jashi.

Da, va merge pe acest drum, pe drumul pe care i-l propunea Lana. Și o va lăsa să creadă că urmăreau aceleași țeluri. Dar nu era adevărat. Un alt lucru pe care-l înțelesese astăzi.

Ulterior avea să se întrebe dacă ceea ce-l adusese aici era întorsătura nefericită din povestea lui și a lui Christine. Vârsta ei era adevăratul motiv care-l împinsese în brațele acestei femei? Totul ar fi decurs altfel dacă, în noaptea aceea, când își scosese în prezența lui vălul de pe față, ar fi lăsat lumina aprinsă? S-ar fi vindecat atunci definitiv de ea? Dar acum stătea pe stradă, în fața unei femei străine, care-i purta, întâmplător, copilul. Și atunci a spus și, astfel, a luat decizia cea mai fatală din viața lui:

— În regulă, scoate rolele din oraș, ascunde-le. Du-le la munte, în sat. Du-le la tata. Dar vezi să nu fie el acasă, fiindcă nu ar accepta să… Îți spun eu unde să le ascunzi. Voi merge până la capăt, singur. Voi duce totul la bun sfârșit.

— Știam eu că nu m-am înșelat în privința ta.

Și Lana, în culmea fericirii, i-a răvășit părul cu mâna.

*

— Nu vrea, Stasia. Zice că nu are filmul. M-am întâlnit astăzi cu o avocată. Ea presupune că motivul real al acestei povești obscure este cu totul altul. Nu înțeleg de ce se face atâta tam-tam din cauza unui caraghioslâc. Avocata presupune, așa mi-a zis mie, că *cineva* a pus la cale aceste interogatorii. Știi, nici nu vreau să mă gândesc că…

— Christine, te rog! Ce vrei să spui?

Stasia se ținea de șale, toată ziua îi dirijase pe muncitorii care-i montau oglinzile în șură. Peste câteva zile, sala ei de dans va fi gata, atunci va fi pregătită să transmită mai departe moștenirea lui Piotr Vasiliev. Se vor găsi niște fete din sat cu care să poată exersa piruete și *pas de chat, pas de basque* și *pas de deux.* S-a rezemat de peretele bucătăriei și și-a întins spatele.

— E posibil ca tot circul acesta să i se datoreze lui Kostia…

— Cum pot să-ți treacă prin minte asemenea grozăvii, Christine? Băiatul singur e de vină, de ce nu le dă filmul, atunci ar scăpa de buclucul ăsta. Kostia? Nu, nici să nu te gândești!

— Pe Mikha l-au chemat iar la interogatoriu, Stasia, nu e normal. Te implor, află ce e la mijloc.

— Lasă prostiile astea, te rog frumos, și convinge-l să predea filmul.

— Ia măcar o secundă în calcul posibilitatea ca…

— A fost și este nepotul tău. Te adoră, tu l-ai crescut, e practic sânge din sângele tău. Bine, mai vorbesc odată cu el, da? Nu pot să-i facă nimic băiatului. Doar n-a omorât pe nimeni. Sunt alte vremuri… și el nu e Andro.

— Prietena lui e însărcinată. Mikha va fi în curând tată. Vor avea un copil, Stasia.

*

Și-a luat inima-n dinți, s-a așezat la volanul Jiguliului ei și a plecat în oraș, pentru prima oară după nașterea mea. Nu pusese încă piciorul în

micul apartament al lui Christine, se temuse de această întâlnire. Dar acum trebuia să se învingă pe sine. Dacă n-ar întreprinde ceva, într-o bună zi ar plesni, s-ar prăbuși sub povara propriei neputințe.

Se petrecea ceva. Simțise asta imediat. Convorbirile telefonice secrete și șoaptele Stasiei când vorbea cu Christine. Aerul aferat al lui Kostia. Neliniștea de pe fața lui. Era vorba despre Mikha. Era sigură. Trăsese cu urechea și, din frânturile de informație pe care le putuse obține din conversațiile surprinse între bunica și tatăl ei, își făcuse destul de curând o imagine clară.

Trebuia să intervină.

Christine i-a deschis fără să întrebe cine era la ușă. După toate aparențele, aștepta pe altcineva. A rămas nemișcată, și-a netezit rochia neagră care-i venea ca turnată și a examinat-o pe Elene din cap până-n picioare.

— Ce cauți aici?

Bineînțeles că nu o iertase. Nu. Fusese naivă să creadă că ar fi putut s-o ierte.

— Am aflat de Mikha și vreau să vă ajut. M-am gândit că, dacă-mi spui tu exact ce se petrece, aș putea vorbi cu tata și l-aș face să se răzgândească. Stasia singură nu reușește.

— Tu să ne ajuți? Ne-ai *ajutat* destul. Dar, hai, poftește în locuința mea modestă. Știu că ești obișnuită cu altceva, însă un ceai pot să-ți ofer și eu.

*

Christine i-a descris într-adevăr întreaga situație și, mai mult, și-a exprimat bănuiala că lui Kostia i se datora atenția exagerată a autorităților. Elene asculta cu bărbia sprijinită în pumn, cu privirea cufundată în ceaiul negru, de parcă nu-i venea să-și creadă urechilor, și își storcea creierii disperată, dar, înainte să apuce să spună ceva, s-a auzit cum se deschide ușa și Mikha a intrat cu pașii lui apăsați, lenți, în camera de zi. La vederea lui Elene

a ezitat o clipă în prag, i-a adresat lui Christine o privire întrebătoare, de parcă s-ar fi gândit să bată în retragere, dar, la un semn din partea ei, li s-a alăturat la masă, fără s-o salute cu un pupic pe obraz.

— Ai sunat la familia Jashi? a strigat după Christine, care se dusese în chicinetă să încălzească prânzul.

— Nu, am venit din proprie inițiativă, a spus Elene.

— Aha, te-ai gândit: sărmanul Mikha, ia să mă duc să văd cu ochii mei în ce rahat s-a băgat?

— Trebuie să predai filmul, a spus ea, fără să reacționeze la ostilitatea lui.

— Dar cine ți-a cerut ție părerea?

— Mikha! a venit din bucătărie somația.

— Ce? De ce să urmez eu sfatul *ei*?

— Pentru că nu e sfatul ei, ci al nostru, al tuturor!

De ce nu putea Elene să spună pur și simplu: „Kostia, probabil, a pus să fie arestați și cei mai buni prieteni ai mei. Kostia se va răzbuna pe tine și asta numai fiindcă eu am fost prea lașă să mă dezic de adevărul meu fals. Un afurisit de adevăr, Mikha, ce nici nu există, sau un adevăr ce nu mi-e mie cunoscut!” De ce venise aici? Tocmai de-aceea! Ca să-l prevină asupra tatălui ei. Poate despre asta fusese vorba? Când trăsese cu urechea și iscodise? Că-l credea pe tatăl ei în stare de tot ce putea fi mai rău și că se aștepta la orice din partea lui? Când știa, de fapt, că ea însăși îi acordase permisiunea. Ea îl făcuse pe Kostia să-i înlăture pe Mikhail, pe Bekha și, da, mai ales pe Mikha, acest etern spin în coasta lui, cu credința că ea, Elene, era astfel în afara oricărei primejdii?

Elene dorise să rupă orice legătură cu el, să taie cu dinții cordonul ombilical, un cordon care o legase – sau poate încă o mai lega – nu de mama ei, ci de el.

De ce nu putea să se ridice și să spună în gura mare ce-i trecea prin minte, ca să audă toată lumea: *Da, eu sunt praful din pușca lui Kostia. Eu sunt mâna lui dreaptă. Eu sunt plutonul lui de execuție. Eu îi dau ordine. Eu, eu, eu sunt războiul lui, războiul lui permanent, în care se înșală în privința inamicului. Eu sunt. Da, sunt pedepsită, multă vreme am crezut că am fost scutită de pedeapsă, dar sunt pedepsită, atât de sever, atât de just, da, realmente just. Fiindcă tot ce-mi iese pe gură devine un glonț, un glonț cu care el își poate încărca arma. Kostia te va aduce la limită. Nu pentru că mi-ai fi făcut tu ceva, ci pentru că eu am vrut ca tu să-mi faci ceva. Am crezut mereu că trebuie să-mi pedepsesc întreaga familie pentru că te-au lăsat să ai viața pe care ar fi trebuit s-o am eu alături de ei, dar nu e adevărat, nu e deloc adevărat, am înțeles asta, Mikha, acum știu. Alta a fost problema. Am vrut să te pedepsesc pentru că m-ai alungat. Pentru că tu nu aveai nevoie de mine așa cum aveam eu de tine.*

Pentru că nu-mi adulmecai urmele ca un ogar, când te întorceai din vacanță în casa pe care eu, la venirea ta, trebuia s-o părăsesc. Pentru că nu-ți eram de folos. Cât am mai urât autosuficiența ta vanitoasă, infectată de poezie, abătută! Cât am mai urât reveriile tale melancolice, care n-aveau nicio legătură cu mine, care nu mă includeau niciodată! Nu, nu, nu eram geloasă pentru adulții de care mă lipsiseși, eram geloasă pe adulții care te aveau pe tine – și eu, nu. Pentru că ei erau în preajma ta – și eu, nu. Pentru că tu erai aici – iar eu, acolo.

Nu te cunosc, nu, nici măcar nu știu ce fel de om ești. Nu știu de ce ai acceptat să-ți fie atât de ușor zdruncinată credința în lume. Nu știu dacă preferi dulceața de zmeură ori cea de căpșuni, Mikha, dar am vrut să aflu acest lucru și multe altele. Dar tu mi-ai dat mereu de înțeles că nu sunt demnă de visurile și dorințele tale, că nu-ți merit afecțiunea.

Iar eu am luat totul asupra mea, ți-am cedat ție totul, ți-am lăsat toată lumea mea și am plecat.

De ce nu ți-a fost de ajuns?

În după-amiaza aceea blestemată, de ce nu te-ai putut măcar preface că-ți plac, puțin, cât de puțin? De ce a trebuit să-ți dezvălui cu o asemenea brutalitate tot disprețul, toată repulsia? De ce a trebuit să-mi arăți atât de fățiș că nu merit nici măcar să mă primești ca pe un dar ambalat în hârtie de cadouri?

Spune-mi, mărturisește-mi odată, strigă în gura mare că m-ai urât de când te știi. Că mi-ai dorit tot răul din lume, nimicirea totală, absolută! Că toată viața ta ai încercat să reprimi această ură. Să faci pe elevul-model, cuminte, ascultător, să faci pe victima! Dar, te rog, fă-mi favoarea aceasta, eliberează-mă, spune-mi în față, Mikha.

— Vreau ca într-o bună zi copilul meu să fie mândru de mine!

Mikha se certa cu Christine. Elene, care se lăsase absorbită de gândurile ei, s-a trezit brusc.

— Copilul tău?

— Da, copilul meu! a răspuns Mikha sfidător.

— N-am știut… Iartă-mă, a murmurat ea.

— De unde să fi știut tu?

— Cu femeia din Mțheta?

De ce se simțea atât de lipsită de apărare, atât de fraieră, ce se întâmplase cu bunele ei intenții?

— Femeia din Mțheta? Da, chiar ea. O cheamă Lana!

— Mikha, te rog să te calmezi. Nu-ți permit să vorbești pe un asemenea ton!

Christine s-a postat în fața lui. Chipul lui și-a schimbat instantaneu expresia. Brusc a redevenit băiatul ascultător, Mikha cel elegiac, blajin, din copilărie. Christine l-a cuprins cu un braț pe după umeri, de parcă ar fi vrut să-i reamintească cine era, ce conta. Da, exact asta conta. Masa asta de lemn, rotundă, la care s-au așezat iar; la dorința ei, biscuiții cu unt, ceaiul negru, nici prea fierbinte,

nici prea rece, cu o felie de lămâie. Viața cu ea, viața aceasta separată, cu femeia aceasta în vârstă, voalată, care sfida trecerea anilor cu rochia ei mulată. Da, acesta fusese țelul, dar ceva îl zădărnicise.

Și iarăși a remarcat Elene acel acord perfect dintre ei, care odinioară îi umpluse ochii de lacrimi, când îi iscodise fără să poată înțelege atunci ce vedea. Cum o pieptănase, cum o privise cu jind. Nu era prea bătrână pentru asemenea priviri? Atât de scandaloasă, atât de provocatoare i se păruse atunci acea imagine. Și exact intimitatea aceasta, siguranța aceasta de sine, gestul cu care-i cuprinsese umerii cu brațul, cunoașterea acestui lucru care nu avea voie să fie denumit îi umpluseră ochii de lacrimi.

— Mă bucur pentru voi.

Elene a rostit cuvintele abia perceptibil. Deodată voia să plece, să fugă, să nu se mai lase pradă acestor sentimente care i se înnodau în gât. Nu mai voia să știe nimic, nu mai căuta răspunsuri. Totul ar fi mult mai simplu dacă ar putea să accepte situația și să meargă mai departe.

Și, da, ar fi trebuit să-i spună: *Fugi, lasă totul în urma ta și dispari, ține-te departe de mine, de Christine, de tot ce-ți amintește de familia mea, ia-o de la capăt, reîncepe-ți propria poveste, haide, fugi, lasă filmul și trecutul și după-amiaza aceea, da, și gândește-te la copilul tău – un copil de la o altă femeie, care te-a apărat de loviturile de care eu eram vinovată – nu mai privi înapoi!*

Dar îi va putea spune?

Nu, îl va lăsa să cadă în abis, să se prăbușească. Încă îi mai făcea plăcere să-l vadă cum se războiește cu sine, cu neputința de a deveni ceea ce dorea să devină. Da, prietene, împreună vom parcurge drumul până la capăt, Mikha! Și totul, numai fiindcă îi făcea plăcere să vadă că nici el nu ajunsese unde încercase să ajungă, când îi ignorase durerea și-și anesteziase propriile dorințe și-i

strivise trupul sub al lui și-i dăduse în fiecare clipă de înțeles că nu merita să fie iubită.

Singurul mijloc de a-i ajuta pe cei care este

e
s
ă
n
u
m
a
i
e
z
i
ț
i
t
u
î
n
s
u
t
i
.
V
L
A
D
I
M
I
R
I
L
I
C
I
L
E
N
I
N

În iulie 1974, Mikha a fost arestat. Era anul memorabil în care Germania a devenit campioană mondială la fotbal acasă la ea, în care Muhammad Ali a înregistrat o victorie triumfătoare împotriva lui Foreman în Congoul de astăzi, la niciun an după armistițiul din Războiul de Iom Kipur, anul în care ABBA a avut un succes mondial cu *Waterloo.* Cu trei zile în urmă, îmbrăcat într-un costum maro-închis, mult prea călduros pentru arșița din Tbilisi, se dusese la Starea civilă cu Lana – care purta un deux-pièces crem elegant și un trandafir alb în păr – și cu doi colegi de facultate care îndrăzniseră să le fie martori, și se căsătorise civil cu mama copilului său.

A fost acuzat de „sustragerea unor bunuri aflate în proprietatea statului", precum și de „agitație și propagandă antisovietică". A fost întâi plasat în arest preventiv în penitenciarul din Ortachala. Data procesului a fost stabilită pentru sfârșitul toamnei și s-a înființat o comisie specială care să găsească materialul filmat. Atât locuința lui Christine, cât și casa lui Andro au fost percheziționate. Fiindcă materialul era în continuare de negăsit, de parcă l-ar fi înghițit pământul, avocata nu le-a dat nici lui Christine, nici Lanei speranțe prea mari că Mikha va fi curând eliberat. Cât timp rolele erau doar un zvon primejdios, procuratura putea porni de la premisa că filmul conținea într-adevăr ceva scandalos și îl putea acuza pe deținut de lipsă de cooperare, ceea ce-i agrava și mai mult situația.

La predarea unuia dintre pachețelele numite *perdaha,* pe care aparținătorii le puteau trimite deținuților prin mită, intermediarul plătit de Christine a remarcat starea îngrijorătoare a lui Mikha. Băiatul arăta groaznic, a spus el, se pare că nu prea făcea față regimului din închisoare – ceilalți deținuți, majoritatea criminali de cea mai joasă speță, îl cam tracasau, suferea din cauza condițiilor de neimaginat din penitenciar; pe scurt, băiatul nu era om să suporte pârnaia, trebuia scos

de urgență de acolo, altminteri îl amenința un colaps atât sufletesc, cât și fizic.

*

— Cred că am făcut o greșeală!

Lana nu îndrăznea să ridice ochii, să-l privească în față. Gardianul stătea rezemat de zid și respira zgomotos, căznindu-se să pară neatent, în vreme ce ea se apleca spre Mikha pe deasupra mesei zgâriate din vorbitor.

— Ce vrei să spui?

Până și vocea i se schimbase. De parcă și-ar fi pierdut orice interes față de restul lumii.

— Trebuie să scapi de aici! Urgent, Mikha. Christine are dreptate. Tu nu ești făcut pentru asemenea *locuri.*

Dar, înainte ca buzele ei să apuce să mai formuleze o propoziție, Mikha s-a îndreptat de spate pe scaun, s-a tras mai aproape de ea și i-a șoptit:

— În niciun caz. Indiferent ce-o să se întâmple, tu n-o să faci *nimic.* M-ai înțeles? Vom duce asta la bun sfârșit.

— La bun sfârșit? În curând vom avea un copil!

— Ai știut asta încă de pe-atunci!

— Nu vreau să iau asupra mea această vină.

— Fă ce-ți spun, atât vreau de la tine. Și mai bine spune-mi ce gândesc ei despre mine. Ai vorbit cu ei? Ce zic profesorii?

Privirea i s-a luminat o clipă. De parcă asta ar fi contat. De parcă n-ar fi contat starea lui jalnică, teama, ci părerea celorlalți despre el.

— Ei… te consideră un erou. Ba chiar au început să strângă semnături. Tot Institutul vuiește. Ți-au atârnat fotografia pretutindeni. Vor să trimită o scrisoare deschisă la procuratură. Sunt și profesori care susțin cauza studenților, care spun că e absurd să fii reținut din cauza unui film inexistent.

Nu știa nici ea de ce-i spunea toate acestea. Poate fiindcă era ceea ce dorea el să audă, îi dădea

putere să îndure. Pentru că exagera: nicăieri nu se vedea nicio fotografie a lui, acțiunea de strângere de semnături se oprise, iar cei câțiva profesori care-l susținuseră inițial amuțiseră brusc la arestarea lui. Trebuia să-i mențină vie această speranță, dar, cu cât i se umfla mai tare burta sub rochie, cu atât mai mult se îndoia, cu atât mai lipsită de sens i se părea întreaga acțiune. Cu atât mai puțin se înțelegea pe sine.

A încercat să contacteze echipa filmului pentru a primi o oarecare susținere, dar nimeni nu voia să stea de vorbă cu ea. O țineau la distanță, îi închideau telefonul în nas. Cum putuse ea să creadă că va suporta mai ușor absența lui decât lașitatea, capitularea lui? Că era de preferat să aibă un regizor alături, în locul unui tată pentru copilul ei?

*

Stasia așternuse deja masa și-și aștepta musafirii cu mare emoție.

— L-am convins. Se va așeza cu noi la masă. E dispus să vă asculte, le-a șoptit în trecere surorii ei și lui Andro.

E dispus să vă asculte! La auzul acestor cuvinte, Christine s-a abținut cu greu să nu facă un comentariu caustic. *E dispus să vă asculte!* De parcă *el* ar fi fost un moșier, iar ei, iobagii.

Masa la care s-au așezat era aranjată festiv. Nana plecase cu copiii în parcul Vake, Elene bântuia prin sat.

După o jumătate de oră a apărut și Kostia, în halat, cu un șal gros la gât. I-a salutat, dând absent din cap. Fără să le scuture mâna, fără să-i îmbrățișeze. *Mai bine așa,* s-a gândit Christine și a mângâiat mâna lui Andro pe sub masă. Andro venise la oraș special pentru această întâlnire, la cererea ei. Văzându-l, Christine se speriase: chelise, doar barba magnifică îi strălucea, albă, iar petele de rachiu de pe obraji nu puteau fi trecute cu vederea, pielea bătătorită de pe mâini era plină de

veruci, prețul pentru devotamentul său, pentru nenumăratele capete de Marx, Engels și Lenin sculptate.

— Vă rog să-mi scuzați ținuta. Am o gripă sâcâitoare, de care nu mai scap.

S-a așezat la masă, de parcă hainele lui ar fi fost lucrul esențial la această întâlnire.

Se așternuse o tăcere apăsătoare. Strădaniile Stasiei de a face conversație ca într-o familie obișnuită eșuaseră. Andro împungea cu furculița mâncarea din farfurie, Christine era și ea rezervată, fără apetit, în vreme ce Stasia pălăvrăgea despre cele patru fete din sat cărora începuse să le dea lecții de balet. Kostia ședea țeapăn în capul mesei, rezemat de spateaza scaunului, ca un spectator al acestei scene, căruia îi era interzisă orice participare sau intervenție. În cele din urmă, Christine a început să dea glas gândurilor și speculațiilor sale cu privire la ceea ce pățise Mikha.

Spoiala de comportament civilizat s-a fisurat curând, energii brutale s-au dezlănțuit, bucuria distrugerii și plăcerea autonimicirii erau nebănuite. S-au duelat cu vorbe, s-au împușcat cu fraze, s-au rănit cu dezvăluiri. Și curând nu au mai putut să evite numele interzis și, astfel, au invocat spiritul lui Kitty, au aprins în jurul ei un foc de tabără al amintirilor. Concurau pentru dragostea ei, își aruncau toate frânturile de gânduri comune într-o pălărie de magician și le amestecau de-a valma. Celebrarea cumplitelor amintiri ar mai fi făcut încă multă vreme ravagii, dacă n-ar fi părăsit Kostia poteca supozițiilor și n-ar fi răcnit cu glas amenințător un fapt nimicitor, transformând astfel suferința lui Andro după un fiu într-o tragedie cu doi fii.

— Vorbești despre ea de parcă ar fi fost o consecință logică, nimic mai mult, ca sora mea să fie nevoită să plece, să-i fie imposibil să mai trăiască aici! De parcă ar fi ales să ne părăsească

pe noi și țara ei! Te-ai gândit vreodată cum ar fi decurs viața ei dacă tu nu ți-ai fi trădat patria și ea nu ți-ar fi purtat în pântece odrasla?

Andro nu înțelegea. Ajuns demult la limitele sale fizice, fiindcă la masă nu se serveau băuturi alcoolice, clătina din cap ca un hopa-mitică, se scărpina în barbă, îi arunca priviri rugătoare Stasiei. Își căuta cuvintele, se bâlbâia. Era cumplit să asiști la neștiința lui. Kostia, care începuse să tușească, își plimba privirea de la unul la altul. Christine s-a întrebat dacă el chiar nu știa că Andro, după atâția ani, încă mai bâjbâia în bezna ignoranței ori dacă era una dintre manevrele lui. Va trage semnalul de alarmă și va opri acest tren care gonea către prăpastie? Dar nedumerirea lui Kostia s-a risipit în câteva secunde și el a continuat netulburat:

— Andro, mă gândesc că ți-ai făcut și tu fel de fel de gânduri, nu-i așa?

Era evident că depunea eforturi enorme să se stăpânească, deoarece niciun cuvânt precum „parazit”, „trădător”, „bastard” sau „dezertor” n-a fost rostit în după-amiaza aceea. Își alesese o armă de o cruzime și mai mare: dovezile incontestabile.

— Fiindcă tu ai avut naivitatea să crezi că naziștii sunt viitorul nostru, cea pe care o adorai a fost ridicată de acasă și copilul ei a fost…

— Kostia, te rog frumos!

Christine abia șoptise, de parcă n-ar fi fost sigură dacă să-și oprească nepotul ori să-l lase să continue. Dar, în vreme ce ei îi dădea de furcă propria indecizie, Kostia se decisese demult. Dorea să-și zdrobească definitiv inamicul slab, dar tenace:

— Au făcut-o să avorteze copilul – cel pe care i l-ai lăsat în pântece fără să te întrebi ce înseamnă să fii bărbat și să porți răspunderea pentru nevasta și copilul tău, să-i protejezi, la nevoie, chiar de sine. Ai îmbrăcat, în schimb, într-un mod atât de vrednic de milă rolul victimei opresate, încât

ceilalți n-au mai avut încotro decât să care cu propria spinare povara ta!

Cu câtă iscusință punea Kostia accentele, marca pauzele. De parcă s-ar fi pregătit o viață pentru acest dialog. O tăcere spectrală a cuprins încăperea. Doar ticăitul ceasului o întrerupea; mai că se putea auzi respirația ierbii de-afară.

*

Andro o însoțise pe Christine la Casa Verde cu speranța că nepotul ei, Kostia, îi va scoate fiul de acolo unde îl trimisese. Viața lui ar fi continuat cu siguranță la fel de imperceptibil ca până atunci, indiferentă, liniștită și visătoare, în credința sigură că nimic din existența lui nu merită păstrat.

Poate n-ar fi putut preveni nimic, poate n-ar fi putut apăra nimic cu mâinile goale, bătătorite, poate nici măcar n-ar fi reușit să-și convingă fiul că măcar viața *lui* merita să fie păstrată, dar ar fi încercat, ar fi încercat cu toată puterea care-i mai rămăsese – dacă această cruzime de mult îngropată în curtea unei școli nu i-ar fi răpit ultimul dram de empatie și capacitatea de a lupta în fiecare zi prin simpla lui existență.

Dar pământul s-a deschis insesizabil. Timpul s-a mișcat în răspăr, succesiunea evenimentelor s-a modificat, nenorocirea semăna cu bătaia din aripi a unei păsări negre, care în picaj i-a atins fulgurant pe toți.

Christine l-a conjurat, l-a implorat, l-a ținut de mâini, dar el nu a vrut să mai rămână, nu a vrut să mai salveze nimic, să mai păstreze nimic. S-a întors în sat, la rachiul lui tare și la busturile lui Lenin. Era o binefacere să poată înlocui prezentul cu trecutul.

De ce nu-i spusese nimic? De ce nu-i scrisese? De ce nu știuse de sarcina ei?

A băut și a tras pumni săgetați de durere în ziduri.

Nopțile îi scrijeleau pe piept imagini însângerate.

Se sufoca.

A înșfăcat ciocanul. A lovit în capul mare al lui Lenin, pe care i-l refuzaseră cu trei ani în urmă pentru clădirea administrației, pe motiv că nasul nu era destul de fin.

A băut mai departe.

Vecinii au venit în grabă, au bătut la ușă și l-au strigat. A ferecat ușile. S-a baricadat și și-a derulat viața înapoi.

Pacea cucarenelui pe tam Și zilele fără griji ... Tupl

ângi Dareunumeritlacrimiletale.

ANNAAHMATO

V
A

Într-o altă lume, într-o altă țară, o femeie se trezea dintr-un vis agitat și se ridica din patul ei. Cum de somn nu mai putea fi vorba, s-a dus desculță în living, și-a scos din bar cea mai scumpă sticlă de whisky și și-a turnat un pahar. Nu a aprins lumina. Era singură. Stătea așa, cu privirea pierdută în întunericul întrerupt doar de iluminatul stradal.

Simțea o strânsoare în piept, de parcă cineva i-ar fi ținut inima în pumn și ar fi strivit-o necontenit. Și-a văzut pielea goală, lividă, în jocul de lumini și umbre al celor câtorva mașini care treceau pe stradă și măturau cu farurile ferestrele ei.

Brusc, s-a simțit foarte obosită și în acea clipă și-a amintit visul care o trezise. Visase un tânăr cu cârlionți blonzi. A văzut chipul lui Andro, al unui Andro pe care războiul încă nu-l marcase și care cioplea niște îngeri minunați din lemn. Andro, care-i sărutase podul palmelor și-i numărase genele, care-i ferise de pe față șuvițele de păr și-i promisese să nu se schimbe niciodată.

A băut dintr-o înghițitură lichidul maroniu, uleios. De șapte nopți, mintea ei mai formula un singur gând: *Vreau acasă.* Era singura dorință pe care o mai simțea, singura care-i mai rămăsese. *Vreau acasă* palpita în ea, ca o rană deschisă, *Vreau acasă* striga în ea, o zgâria pe dinăuntru, se cerea urlat, se dorea împlinit.

Fusese atât de norocoasă. Fusese copleșită cu scandalos de mult noroc, după ce nenorocul o sfărâmase întâi în mii de fărâme. Se adunase la loc? Recăpătase un chip, când se privea în oglindă?

Tot triumful, toate aplauzele și toate cântecele, toți oamenii care crezuseră în ea și o susținuseră. Era atâta gratitudine în ea – și neîncredere, chiar și acum, după toți anii de recunoaștere. Neîncrederea

că primise această șansă, după ce lumea i se dezvăluise întâi ca o gaură neagră, fără speranță.

Viața pe care o trăia chiar era viața ei? Chiar erau cântecele ei? Ori lăsase în urmă viața adevărată, o predase odată cu plecarea într-o lume nouă? Se strecurase ca o hoață într-o viață nouă – luxemburgheza, da, poate luxemburgheza. *Vreau acasă!*

Ori mai era și un alt gând? Mai era ceva? Da, erau acele patru litere care se ascundeau în dosul fiecărui *Vreau acasă* ce palpita în ea. *Fred.*

Fred, care-i insuflase viață nouă, care-i sărutase spatele, îi făcuse șoldurile să freamăte, o înlănțuise cu brațele. Fred, care-i promisese să caute vechea Vienă – *Mi se pare total lipsit de sens să mă întorc în fieful naziștilor, dar mă rog, dacă ții tu neapărat, putem s-o facem.*

Cât de frumos fusese atunci să pună totul la cale pentru un nou început, cu aparenta certitudine că supraviețuiseră împreună iadului. Când răsfoiseră broșurile cu oferte imobiliare. O locuință frumoasă, nouă, cu un atelier spațios pentru prietena ei. Când îi arătase Fred cele mai frumoase cartiere din Viena, iar Kitty se îndrăgostise de ele. Atunci avusese sentimentul că reîntoarcerea aceasta în viitor era ce trebuie.

Și pe urmă, turneul în America! Doamne, ce bine fusese! Kitty a surâs, și-a mai turnat în pahar. Cu câtă grație discretă revenise Amy atunci în viața ei. Cum fusese primită la New York, cât de îmbătate de fericire fuseseră după primul concert în America, în etajul acela renovat de fabrică, din Brooklyn. Oare fusese în Brooklyn? Ce mai conta acum? Când dansase cu Amy în garderobă. Când Amy – cam ofuscată – se declarase de acord să li se alăture și Fred pe parcursul turneului. Revederea în Aeroportul JFK și râsetele lui Fred. Cât de fermecătoare fusese animatoarea ei în marea aceea de oameni din aeroport, smintita, ignoranta egocentrică. Ce bună fusese berea pe

care o băuseră în Greenwich Village, apoi plimbările prin Central Park, zgârie-norii.

Concertele ei avuseseră un public numeros, mulțimile din întunericul întretăiat de reflectoarele colorate care-i cântau versurile cu ardoare, încet și melancolic, pe urmă tare și pline de mânie față de toate cele pentru care nu aveau cântece în viața lor. Amy vânduse drepturile pentru melodiile sale, posturile de radio și TV se înghesuiau pentru povestea ei tristă din Est: idolul mișcării de stânga, disidenta din Piața Wenceslas, strigase Amy întruna și hohotise de râs, cu capul dat pe spate, în păr cu o floare caraghioasă de plastic.

În vreme ce-și bea al doilea pahar, Kitty s-a gândit la camerele de hotel în care se întorseseră epuizate, cu pași împleticiți – Boston, Baltimore, Detroit, Miami, San Francisco, Las Vegas, da, și acolo, într-un mic club, care părea cam nelalocul lui în orașul acela inundat de lumină și nebunie. Atlanta, Michigan, au ajuns în orașe ale căror nume nu și le mai amintea (prea occidentale pentru urechile ei, care colorau totul cu o tonalitate estică) și New York, mereu New York.

Își dorise Viena și ajunsese în America. Fericirea ei personală, occidentală. Era și ea furată, fericirea aceasta? Oh, da, camerele de hotel. Kitty a clătinat din cap. Imaginile cu nenumăratele paturi de hotel și, în aceste paturi, ea și funambula ei roșcată. Probabil provocaseră lumea cu fericirea lor, îi râseseră prea multă vreme în nas! Cum putea să fie încă atât de clară amintirea corpului ei, între pernele acelea înalte și păturile pufoase? De parcă ar fi fost ieri. Corpul acela creat din aer și blesteme, perișorii ei roșcați, minusculi, de la subsuoară, genunchii ascuțiți, mâinile măiastre. Amintirea dorinței era probabil cea mai cumplită. Corpul părea să fi uitat cu o ușurință nemiloasă toate atingerile, în vreme ce creierul se agăța de ele cu disperare.

Se lumina de ziuă, o rază de soare a străpuns cerul ca un pumnal.

Cum putea ceva ce i se păruse o binefacere nemăsurată să se transforme peste noapte într-o durere insuportabilă? Și cum putea ea acum, când totul se sfârșise, când doar gândul *Vreau acasă* îi mai trecea prin minte, să-și mai amintească această fericire cu atâta claritate neînfricată? Fără femeia care părea să spună lumii, cu o încredere de nezdruncinat: Am reușit. Am învins moartea. Da, am ajuns la destinație.

*

Presiunea din pieptul ei se risipise. A privit afară, la balconul plin de plante. Amy îi spusese de atâtea ori că și-ar putea permite ceva mai mare, ba chiar o casă întreagă, dar ei îi era suficient spațiul acesta. Cu cât ar avea mai mult spațiu, mai multe încăperi, cu atât s-ar simți ca o musafiră, ca o hoață într-o viață străină.

Era puțin înfrigurată, dar prea leneșă să se ridice să-și ia o pătură. Voia să respire. Doar să respire în liniște. Fred nu-i fusese niciodată fidelă, doar loială în felul ei, știuse asta, știuse dintotdeauna. Atunci de ce clacase în fața realității? Fred nu era consecventă, era nesăbuită, niciodată nu mergea pe teren stabil, se sustrăgea oricărei justificări, nu voia să fie nici vindecată, nici salvată, avea nevoie de euforia care-o vindeca.

Și cum de nu reușeau nenumăratele ilustrate ale fericirii, frumos catalogate în mintea ei, să alunge imaginea acelui apartament din Camden? Locul pe care-l căutase mai bine de patru ore, fiindcă nu știuse adresa exactă, cu o săptămână înainte de a semna contractul de cumpărare a unui apartament pe strada Mariahilfer din Viena. Da, poate că dorința nu se întipărea în celulele corpului, în schimb celulele creierului își aminteau fiecare secundă din cele poate două sau trei minute pe care le petrecuse în acel loc străin.

Un spațiu nemobilat, după toate aparențele încă nelocuit, în care avusese loc o petrecere și unde o aduseseră nenumăratele telefoane date după Fred. Își amintea atât de bine fiecare vers din *Hide Your Love* al celor de la Rolling Stones, care se auzea în fundal. Oamenii așezați pe jos, mirosul de vopsea proaspătă și, în același timp, de fum și de încă ceva ce i se păruse familiar și totuși străin. Oameni care rânjeau, îmbrăcați în haine hippy, blocați în timp, o gloată de netrebnici de care Fred fusese mereu atrasă în mod magic, niște paraziți.

Da, asta conservaseră celulele creierului ei: cum străbătuse, în căutarea prietenei sale răzvrătite, rătăcitoare și vulnerabile, încăperile ticsite de trupuri, cum îi întrebase întruna de Fred Lieblich pe oamenii aceia îmbătați de sine și cum o găsise pe urmă pe Marlene Dietrich a ei din *Îngerul albastru.* Cum o văzuse în poala ei pe una dintre fetele acelea care-și caută locul în poalele altora, împodobită cu bijuterii indiene, cu părul nepieptănat ajungându-i până la talie, în blugi rupți, cu sânii mici săltând la nasul lui Fred.

Cum se dăduse înapoi, se chinuise să străbată mulțimea de oameni pe muzica dată tare, devenită un chin pentru ea, și cum recunoscuse pe fețele tuturor ceva mult mai rău decât prezența acelei fete străine, mai rău chiar decât brațul lui Fred în jurul taliei ei, decât privirea ei sticloasă. Gesturile ei încetinite. Câteva secunde îi fuseseră de ajuns pentru a constata că atât prin venele îngerului ei, cât și ale hipiotei indiene curgea același lichid galben-maroniu, împotriva căruia tocmai pierduse într-un mod atât de necruțător bătălia.

A doua zi strânsese cu ajutorul lui Amy lucrurile lui Fred, îi închiriase o cameră nu departe de Lea Bridge, îi pusese cheia într-un plic și i-o lăsase la administratorul complexului de locuințe. Pe urmă pusese să i se schimbe yala.

Nu mai răspunsese la apelurile lui Fred. Șervețelele cu scrisul ilizibil al lui Fred, pe care le

găsea în cutia poștală, ajungeau la gunoi fără să fi aruncat măcar o privire pe ele și o dată, când Fred o așteptase în stradă și o urmărise, oprise un taxi și scăpase de ea.

De atunci trecuse o jumătate de an. Fred dispăruse din viața ei și nici Amy, care era de obicei foarte bine informată, nu mai știa nimic de ea.

Contractul de cumpărare a apartamentului vienez fusese reziliat, desigur. Concertele și aparițiile la radio fuseseră contramandate; nu mai scrisese niciun cântec de atunci.

La sfatul lui Amy, își cumpărase o căsuță între Eastbourne și faleza magică Seven Sisters și în fiecare zi își propunea să se retragă acolo. Dar nici măcar pentru asta nu se putea urni. Doar gândul *Vreau acasă* o copleșea.

Vizitează Uniunea Sovietică înainte să vizitezi

Christine a observat cum Mikha devenea, de la o vizită la alta, tot mai taciturn, tot mai absent, de parcă propria soartă i-ar fi fost indiferentă. Și în luna octombrie – când eu știam deja să spun șapte cuvinte – a văzut lumina zilei Mirian Eristavi, numit de la bun început Miro, cu o greutate de 3.900 de grame, sănătos tun, cu ochii în două

culori, de parcă nu s-ar fi putut decide pentru una singură, Christine a descoperit la Mikha primele semne de violență fizică: o vânătaie sub ochiul drept, imposibil de trecut cu vederea, și un mers șontâcăit. O mică altercație stupidă cu un tovarăș de celulă, nimic mai mult, să nu-i fie teamă, i-a spus el. Și, cu o voioșie forțată, s-a interesat de copilul lui și a vrut să știe unde va locui Lana cu bebelușul.

— Se pare că acasă la mama Lanei e frig, iar în baie e igrasie, bineînțeles că deocamdată vor rămâne la mine, până ieși tu. Anul acesta va trebui să-și scrie lucrarea de diplomă, sigur ți-a spus. O vom ajuta, mama ei și cu mine. Mama ei are diabet, știai?

Christine turuia, ca nu cumva să se aștearnă tăcerea. Mikha dădea din cap, dar părea cu gândul aiurea.

— Ah, e o mândrețe de băiat, o să-l vezi curând! Seamănă cu tine, dar asta se mai poate schimba, ascultă-mă pe mine, la ăștia mici nu se știe niciodată, se schimbă de la oră la oră. Din păcate, sărăcuțul are colici noaptea și plânge mult, dar eu…

— Mi-aș fi dorit atât de mult să am copii cu tine, a spus el deodată, aruncându-i o privire gardianului care se cufundase în lectura ziarului.

De când îi strecurase Christine câteva bancnote, nu mai ținea atât de strict la respectarea programului de vizită.

Christine a înghițit în sec, a inspirat adânc, a început să-și maseze tulburată ceafa.

— Vorbești prostii, nu vreau să port asemenea discuții.

— M-am încăpățânat să merg pe un drum greșit. M-am încăpățânat în toate. Dar îți promit că voi ieși.

Îngrijorarea din glasul lui, pe care o mascase atât de abil în tot acest timp, nu putea fi ignorată.

— Spune-mi unde să caut! Spune-mi și atunci te scoatem de aici! Te implor! a șoptit ea.

Dar el s-a mulțumit să clatine din cap.

După două săptămâni i s-a comunicat că deținutul nu se mai află în aripa penitenciarului, fusese mutat temporar la infirmerie din cauza unor „probleme renale”.

— Vă duceți și-l aduceți încoace. Nu-mi răspunde la scrisori, nu răspunde la telefon, nu mai iese din casă și nu mai deschide la nimeni. Am destule griji cu Mikha, trebuie să mă agit să-i obțin transferul, trebuie să vorbesc cu avocata. Stă închis cu niște criminali, locul lui nu e acolo, ei știu asta și-și descarcă furia pe el! Îl aduceți la Tbilisi. Altminteri o să-și bea mințile. Nu pot să mă ocup singură de toate.

Lana se uita nemulțumită la perete, Elene râcâia parchetul cu vârful pantofului.

— Christine, pot să mă duc și singură, a încercat să obiecteze Lana.

— Elene are mașină, iar tu singură nu vei reuși să-l clintești! Lasă că am eu grijă de Miro.

Tonul lui Christine se înăsprise.

Elene nu ardea de nerăbdare să stea șase ore în mașină lângă femeia aceasta, dar nici nu îndrăznea să se împotrivească dorinței mătușii sale, așa că a doua zi în zori era în fața casei lui Christine și i-a deschis portiera Lanei, care s-a așezat lângă ea, înțepată.

Toamna se așternuse deja peste colinele din Tbilisi și, pe o ceață deasă, au lăsat în urma lor orașul. Elene a pornit radioul pe un post oarecare și Lana a căutat ceva mai potrivit. Elene a început să se plângă de muzică, până când Lana a făcut un comentariu privitor la gusturile ei în materie. De la trupele preferate au ajuns la filmele preferate, de la filmele preferate au ajuns la bolile și vaccinurile pentru copii, de acolo la propriii copii și la provocările pe care le implică fericirea unei mame tinere. Până la Racha gheața se spărsese și, când au

făcut o pauză ca să mănânce într-un birt amărât de la marginea șoselei, Elene nu se mai simțea amenințată.

Serpentinele abrupte, pe alocuri neasfaltate, urcau tot mai sus. La lăsarea serii au sosit în satul de munte. Elene nu cunoștea locul, dar Lana părea să se orienteze destul de bine. Au găsit curând căsuța de piatră, zestrea răposatei mame a lui Mikha, o clădire simplă, cu un singur nivel și o poartă scârțâitoare. L-au strigat pe Andro, au bătut, dar n-au primit niciun răspuns. Fiindcă ușa era încuiată, s-au gândit să se ducă în localul pe lângă care trecuseră și să aștepte acolo.

Când s-au întors la casă mai târziu, bezna era deja de nepătruns. Numai piscurile albe străluceau în întuneric, deghizate în stele. Nici de data aceasta nu le-a răspuns nimeni. Din casa vecină a ieșit o bătrână care le-a întrebat ce doreau. Elene a prezentat-o pe Lana drept nora lui Andro.

Bătrâna le-a sfătuit să intre în casă prin spate, prin bucătărie, stăpânul casei dormea probabil dus, după beție.

Un miros pătrunzător de vase murdare, de resturi mucegăite de mâncare și de alcool le-a izbit când au trecut pragul bucătăriei. O vreme au bâjbâit în întuneric, până au găsit un comutator care să funcționeze. Mizerie peste tot, gunoiul nu mai fusese scos de mult din casă, sticle goale prin toate ungherele, praful acoperea tot, ca un strat sacral de pudră. În hol se îngrămădeau blocuri de piatră, pe jos zăceau vraiște nasuri și urechi de piatră rupte, se mai distingeau barba inconfundabilă a lui Marx și gura lui Lenin.

Grămezi de haine, pretutindeni sticle goale, toate fără etichetă, teancuri de cărți, saci de ghips și metal. Elene s-a oprit brusc, ținea în mână o fotografie mică, înrămată.

— Ce-ai găsit? a întrebat Lana.

Elene fixa în continuare, fascinată, fotografia. În ramă, o tăietură dintr-un ziar, o imagine alb-negru.

— Cine e?

Lana a venit lângă ea.

— E mătușa mea.

— Mătușa ta? N-am știut că ai o mătușă.

— Da. Mătușa mea trăiește în Vest. E o cântăreață cunoscută.

El zăcea într-o cameră, după toate aparențele fostul dormitor, și sforăia.

— Lasă-l să doarmă, Elene, n-ai ce-i face, vezi bine că nu are un somn ușor, mâine-dimineață îl silim să urce în mașină! Hai, ajută-mă să facem ordine aici!

Lana s-a apucat de treabă cu un aer hotărât: a închis în urma ei ușa dormitorului, a împins-o pe Elene în bucătărie, a aprins toate luminile și a găsit o mătură, niște cârpe, o găleată și săpun. În curte s-a înălțat curând un morman din toate boarfele inutile și jegoase.

Pe urmă au stat în curtea întunecată. Lana, cu brațele strânse în jurul corpului, a ridicat privirea la cer: brusc se iviseră milioane de stele, păreau atât de aproape, de parcă ar fi vrut să alcătuiască o diademă deasupra capetelor lor. De parcă noaptea ar fi vrut să se aplece puțin deasupra pământului și să-i asculte șoaptele.

— Nu sunt aici, a spus Lana cu un glas mat.

— Ce nu-s aici? a întrebat Elene.

— Am răscolit toată casa. Vai, Doamne, trebuie să le găsesc. Trebuie să le găsim!

Elene se uita la ea și nu înțelegea nimic, dar după un timp s-a dumerit:

— Să nu-mi zici că rolele de film erau aici! Ai știut tot timpul unde sunt?

— Erau într-o ladă neagră de lemn pe care scrie „jucării Mikha”. Caut-o!

S-au târât în patru labe, s-au uitat pe sub mobilă, au dat la o parte rafturi, au scotocit în sertare. Abia după miezul nopții a auzit Elene un țipăt din camera de alături și a dat fuga acolo. Lana stătea în mijlocul încăperii, cu spatele la ea, ținea strâns în

mâini o lădiță neagră și tremura ca varga. De bucurie ori de disperare, Elene nu și-a dat seama în primul moment. Când Lana s-a întors spre ea, i-a văzut chipul scăldat de lacrimi.

Elene nu s-a putut împiedica să o simtă brusc incredibil de familiară pe femeia aceasta, față de care avusese mereu o oarecare aversiune. Să-i priceapă atât de bine toate îndoielile, vina, ura și chiar respingerea. Să fie brusc înțelegătoare față de femeia aceasta aspră care rămăsese însărcinată cu același bărbat. I-a produs o nebănuită ușurare să o vadă tremurând, plângând în mijlocul încăperii, cu lădița cu filmele în mână. Fusese martora unei dezvăluiri primejdioase și orice alt om i-ar fi făcut Lanei reproșuri, i-ar fi spus că se purtase egoist, că nu se gândise să-și salveze bărbatul, că-i distrusese viitorul, dar Elene era incapabilă să facă asta.

Lana, care și-a conștientizat starea rușinoasă în prezența lui Elene, s-a trezit din buimăceală și a pus lădița jos, apoi amândouă s-au așezat lângă ea.

— Nu vei mai putea schimba nimic. Ar înrăutăți situația. Nu i-ai face nicio favoare. Dacă se află că ai știut unde era filmul, te vor trata ca pe o trădătoare. Nu știu ce motive ai avut să ții lădița ascunsă aici, dar nu ar schimba cu nimic situația dacă le-ai da acum filmul.

Elene vorbea măsurat și cu băgare de seamă, cântărindu-și fiecare cuvânt.

— Ce tot spui? Îl bat. Îl șicanează. Suferă. El… întâi a fost vorba numai despre film, afurisitul de film, credința absurdă că ar putea schimba ceva. Pe urmă a venit copilul, m-am gândit că are nevoie de părinți deosebiți. Apoi mi-a spus chiar el să rămân fermă. Se îndrăgostise de această idee absurdă. Și eu am fost proastă, insuportabil de proastă.

Lana și-a luat avânt și și-a tras o palmă. Dar lovitura aceasta nu justifica nimic, nu mai putea anula nimic.

— Habar n-ai… scâncea Lana și se lovea întruna peste față.

Elene nu a încercat s-o împiedice. Voia să-i lase măcar iluzia unei ușurări.

Erau nenumărate variante de adevăr și ele se deformau de îndată ce le articulai, se fărâmițau ca pâinea veche și-ți lăsau doar un gust fad în gură. Elene a optat în cele din urmă pentru adevărul poate cel mai incontestabil, când i-a spus Lanei:

— Nu te iubește. Și n-o să te iubească niciodată, orice ai face.

A doua zi l-au silit pe Andro, încă mahmur, să urce în mașină și s-au întors în oraș. Lădița neagră se afla și ea în mașină. Dar, după noaptea aceea, Elene nu era sigură ce avea Lana de gând să facă cu ea.

N-a mai avut timp să dezlege acest mister. Acasă la Christine au găsit un bilet adresat lui Elene: Mikha fusese iarăși dus la infirmerie, trebuia transferat cât mai urgent într-o secție mai sigură, Elene trebuia să se ducă imediat acasă și să stea de vorbă cu tatăl ei. *Totul* era în joc.

Uniunea Sovietică – succesea mețitoare!

PRAV

— Hei, eu sunt. Cred că ai cam sărit calul! Cum adică nu mai ai situația sub control? Ești în miliție, bineînțeles că ai totul sub control. Cum adică *fără cunoștință?* Trebuia să ai grijă cu cine-l închizi. Eu am vrut asta? Eu te-am rugat să-l stâlcești în bătăi? Mă dezamăgești, prietene. Va trebui să mă ocup *personal* de treaba asta. Nu, mulțumesc. Nu, ai îndreptat deja destule. De ce trebuie să gândesc eu în locul tuturor? Cine sunt nătărăii ăștia care nu știu să adune doi cu doi? Bineînțeles că nu se poate apăra, că doar nu vine de la școala de corecție! Ai în fața ta dosarul lui. Bine, atunci transmite-le colegilor tăi că nu doresc o *continuare.* Să uite tot. Doar nu vreau să crape acolo. Pentru când a fost stabilit procesul? Bine, atunci mai așteptăm astea trei săptămâni și pe urmă să… Or să-i dea drumul.

Elene a surprins frânturi din convorbirea telefonică, dar, rezemată de ușa de la biroul tatălui ei, n-a mai putut nici măcar să plângă, deși lacrimile îi stăteau în gât.

*

S-a dus la gardieni, le-a arătat legitimația și a intrat în clădirea cenușie a infirmeriei, zăbrelită de jur-împrejur. Gardianul înalt privea nepăsător în zare, alți doi jucau cărți și fumau țigări ieftine Astra. Când Kostia a ieșit în sfârșit, întunericul îi camufla chipul, nu se citea mai nimic pe el. S-a oprit în fața lui Christine.

— A fost o încăierare. E în comă, i-a spus pe șleau.

— L-au bătut până a intrat în comă?

Mintea ei refuza acest fapt.

— Au fost… tentative de sugrumare.

Ea și-a îngropat fața în mâini.

— Zic că nu știu pentru cât timp creierul lui a rămas fără oxigen.

— Vreau să-l văd.

— Nu cred că…

— Te rog să mă duci imediat la el.

— Va mai dura puțin. Trebuie să dau niște telefoane. Doar e un deținut.

— Un deținut care a fost sugrumat fără ca vreun gardian să-i vină în ajutor!

*

Mikha a zăcut cinci zile în comă, până au încetat să-l mai ventileze artificial. Arăta de parcă ar fi dormit. Vânătăile și contuziile păliseră. Andro s-a prăbușit în holul spitalului. Stasia îl ținea în brațe și-l legăna, cum făcuse când era mic, cum făcuse mama lui când încă mai era în viață. Christine stătea aplecată deasupra trupului neînsuflețit, fără să se clintească, personalul medical i-a cerut în repetate rânduri să se îndepărteze, dar nimeni nu a îndrăznit s-o înlăture cu forța de lângă Mikha.

Doar Lana zbiera și se lovea întruna cu mâinile peste coapse.

Când Stasia a ridicat privirea, a văzut-o stând în lumina albăstrie de pe coridorul spitalului pe Sopio Eristavi. Parcă era doar în trecere, parcă venise doar să-i salute, fără un motiv anume. O vizită scurtă, protocolară. Stasia s-a dus cu picioarele tremurânde la prietena ei rămasă veșnic tânără.

Să nu te prefaci că nu m-ai așteptat, a spus Sopio.

Am stricat tot. De când ai plecat tu, toate se duc de râpă… Buzele Stasiei se mișcau pe mutește. *Avea doar 21 de ani, Doamne Dumnezeule, doar 21 de ani. Nimic n-am putut reține, toate s-au dus, s-au scurs ca printr-o sită prea rară.*

Ah, Tasiko, ești o fatalistă incorigibilă.

Ce să fi făcut? Ce?

Să fi dansat, Taso, să fi dansat.

— Cu cine vorbești, *deda?*

Vocea lui Kostia a răsunat pe coridor și a curmat dialogul fantomatic. Stasia a privit în jur. Coridorul era pustiu. Dar fiul ei îi spusese iarăși *mamă.*

Hearts of fire create sloved esire High and high

herToyourplaceonthethrone.EARTH,WINDANDF

Kitty își ținea respirația. Parcă nu-i venea nici ei să creadă. Reușise. Vocea lui va căpăta în sfârșit un chip. Îi auzea deja pașii. Nu, încă nu era pregătită să se întoarcă. *Respiră, respiră calm, nu privi într-acolo,* se îndemna. Pașii se apropiau de banca din Hyde Park la care-și dăduseră întâlnire pentru prima oară – da, era incredibil, prima întâlnire după atâția ani!

Toată dimineața nu putuse respira calm. De când îl depistase, nu se mai putuse gândi la altceva. Imposibilitatea de a da vocii sale un chip îi răpise somnul, îi tulburase gândurile, o privase până și de capacitatea de a respira calm, doar de a respira calm.

Când s-a așezat lângă ea pe bancă, punctual ca întotdeauna, ea a continuat să privească drept înainte, i-a zărit statura delicată doar cu coada ochiului. Și-l imaginase întotdeauna înalt, mai înalt decât ea, în orice caz. Un costum gri în dungulițe – da, ca stil vestimentar cam așa și-l imaginase –, ochelari – și-l imaginase ochelarist? –, chelie – că ar putea fi chel nu-i trecuse prin minte.

— Kitty?

Da, era vocea lui. Numai că acum se afla în imediata ei vecinătate. Fruntea i s-a acoperit cu broboane de sudoare reci. Trebuia să se stăpânească. Să-și răsucească fața spre el, încet, prudent. Nimic bătător la ochi, nimic pripit, nimic strident.

— Bună, Giorgi.

Glasul i s-a frânt. S-a întors spre el, s-a străduit din răsputeri să-și ascundă emoția sub un zâmbet. Fața lui rotundă, banală, i se părea cunoscută. Cum era posibil? Familiaritatea vocii lui îi influența percepția prezenței sale fizice? Vocea aceasta

materializată? Exclus! L-a privit în față pentru prima oară.

— Și acum?

El i-a zâmbit blajin, protector. Un zâmbet care se potrivea cu nenumăratele discuții telefonice pe care le purtaseră de-a lungul atâtor ani. Un timbru catifelat de bariton, o profunzime legănătoare, nicio zgârietură, nicio cicatrice. Și atât de familiară, încât îi dădea fiori pe șira spinării.

Mirosea a loțiune după ras, a citrice. Va avea nevoie de timp până să-i înlocuiască portretul-robot cu chipul real. Trebuia să și-l întipărească bine. Fiecare trăsătură.

Văzând că ea nu-i răspunde, a repetat întrebarea, de data aceasta mai grav:

— Cum m-ați găsit?

— Am angajat un detectiv particular. Da, chiar așa, ca în filmele *noir*. Exact așa un tip. Numai balonzaid n-avea, dar purta pălărie. Și el m-a asigurat că oricine poate fi găsit. Numai dacă nu există sau e mort. Iar eu l-am asigurat că dumneavoastră existați. Că locuiți chiar în același oraș cu mine. Da, știam asta, Giorgi. Am știut asta de la bun început. Dar a durat mult. Mi-a spus că sunteți un *profesionist.*

Abia acum a pufnit în râs și presiunea teribilă din piept a cedat.

— Iar ultima oară, mai țineți minte, Giorgi, vai, Doamne, trebuie să mă obișnuiesc întâi cu numele acesta. Chiar nu m-aș fi gândit la numele acesta. Trebuie să mă obișnuiesc cu atâtea lucruri. Ei bine, vă rugasem să-mi trimiteți o scrisoare, ca pe vremuri. Tot din altă cabină telefonică, îmi spusese detectivul. Așadar trebuia să vă rog să-mi scrieți. Și nu mi-ați refuzat rugămintea. Din fericire. Și atunci, personajul meu de film a urmărit cumva scrisoarea până la sursă. Și a dat peste dumneavoastră. Mai multe detalii nici n-am vrut să aflu. Un singur lucru mă interesa: numele dumneavoastră. Acum două zile mi-a telefonat:

„L-am găsit pe omul dumneavoastră”. Așa a spus, omul dumneavoastră. La început am crezut că se înșelase. Dar pe urmă mi-a zis: „Îl cheamă Giorgi Alania. Lucrează la ambasada sovietică din Londra, în secția culturală”. Și atunci am înțeles tot. Călătoria la Praga și… Atunci am știut că dumneavoastră erați. Iar restul îl știți, am sunat la ambasadă, pur și simplu. Apropo, m-am dus într-o cabină telefonică și v-am sunat de acolo, nu am îndrăznit să formez numărul de acasă. Și într-adevăr exista un Alania în secția culturală. Și, până să spuneți dumneavoastră „Alo, da?”, am știut că vă găsisem. V-am găsit.

— Ce ați făcut dumneavoastră, Kitty, este extrem de periculos.

— Trebuie să mă înțelegeți! Viața mea… Trebuia să vă găsesc. Și trebuie să mă întorc acasă.

Abia acum a observat Kitty că lui îi tremurau mâinile. Și el se ferea s-o privească în față. Ea l-a privit doar în treacăt, fugar. Purta ochelari cu ramă din corn, o ramă deosebită, cu ornamente de fildeș. Niște ochi triști în dosul lentilelor. Ar fi vrut să-l atingă. O bărbie lăsată. O piele palidă. O clipă a părut să nu mai controleze situația, nu i se mai întâmplase niciodată de-a lungul anilor, era într-un fel vulnerabil, părea să tânjească și el după o atingere, ceva ce l-ar fi depășit, ce l-ar fi smuls din lumea lui.

— Nimeni nu trebuie să afle că suntem în legătură. Ar pune în primejdie viața unor oameni. Și a unor oameni la care țineți.

Ceva din felul în care încerca să conserve imaginea protectorului ei o întrista pe Kitty.

— Faceți-mi o vizită. Veniți la mine. Vreau să vă văd. Vreau să vă cunosc!

Cu răsuflarea tăiată, a sărit de pe bancă, incapabilă să-i mai suporte prezența fizică, această voce materializată, s-a răsucit pe călcâie și a plecat. Adunase pentru el, de-a lungul anilor, atâtea cuvinte, dar acum nu era în stare să

rostească nici măcar unul. Dar era sigură că acum, când în sfârșit se încumetase să iasă din ascunzătoarea lui, nu va mai dispărea atât de ușor în întunecata anonimitate, ci va veni la ea! Era obligat s-o facă!

Îi va mai cere o favoare, o ultimă favoare, ba nu, îi va cere ajutorul, îl va convinge. Cumva. Cu toate mijloacele pe care le avea la dispoziție. Care erau acestea, nu știa nici ea. Nu va putea să-i refuze această dorință.

Iar când a sunat la ușa ei după cinci zile – era târziu, se înserase deja – a știut că era el. Nu mai ieșise din casă de la întâlnirea din Hyde Park. Neajutorarea lui, în clipa în care ea sărise de pe bancă, neputința lui de a o reține au fost suficiente indicii că el nu se va mai putea întoarce de unde plecase. Până și consimțământul de a o întâlni – astfel încălcase toate regulile. Sosise momentul să stabilească unele noi.

I-a luat pardesiul. Tulburat, el și-a șters cu o batistă ochelarii. Ea și-a făcut de lucru, a așternut măsuța de ziare din living, a tras mai aproape minibarul pe rotile, a uitat ceva, s-a dus în bucătărie, s-a întors, s-a așezat, a sărit iar în picioare. El a privit fotografiile de la concerte, pe care Amy le înrămase și le atârnase pe pereți, în pofida protestelor lui Kitty. A bătut cu vârfurile degetelor pe sticlă, și-a netezit pantalonii.

A refuzat whiskyul scump, i-a cerut ceva fără alcool. Ea i-a adus o socată, el a părut bucuros.

— Nici nu știu de unde să încep, a zis ea și s-a așezat în cele din urmă în fața lui, pe un taburet plușat.

— Nici eu, a spus el și a încercat un zâmbet.

Familiaritatea vocii lui era liniștitoare și, în același timp, intimidantă, deoarece Kitty simțea cât se poate de limpede că în fața ei se afla un străin. A atins cu buzele paharul de whisky și și-a ațintit privirea asupra lui Giorgi Alania.

*

Ajunsă aici, Brilka, trebuie să sar înapoi, după cum te anunțasem, în trecut, la anul 1942, când Wehrmachtul german invadase Uniunea Sovietică, iar Giorgi Alania, absolvent al Academiei Frunze, cu specializarea inginerie și construcții navale, era detașat pe șantierul naval Amurski de la Marea Japoniei, cel mai îndepărtat colț estic al Rusiei. Așa a avut Alania norocul să evite războiul; a rămas în orașul industrial neprimitor, geros, înconjurat de muncitori taciturni, consumați, cu fețele brăzdate de riduri, care nu știau altceva, după ce ieșeau din tură, decât să se întoarcă degrabă în barăcile lor și să bea rachiu de casă.

A rămas un străin printre colegii lui. Toți erau fie mult mai în vârstă, fie aveau alte firi, alte dorințe și alte drumuri în viață decât tânărul Alania, care în timpul liber studia cu minuțiozitate veștile despre război, făcea lungi plimbări pe malurile bântuite de furtuni și – cel puțin în primii ani – îi scria celui mai bun prieten al său, Kostia Jashi, scrisori lungi și nostalgice. În rest, citea seara Jules Verne sau Mayne Reid, la lumina unei lumânări, în baracă.

Pentru el nu era o muncă grea. Mintea lui lucra rapid și eficient. Avea o soluție la orice problemă. Ceea ce, în timp, i-a adus un anumit prestigiu. Nu era simpatizat, dar respectat într-o oarecare măsură. Deși, pe lângă munca de zi cu zi, se ocupa permanent de noi provocări tehnice, activități fizice, citit și gătit, se simțea totuși acolo, la capătul pământului, izolat de toate și străin. Sentimentele acestea îi erau bine cunoscute din copilărie, dar le cam uitase în anii petrecuți la Leningrad alături de Kostia: acum trebuia să se deprindă din nou cu această stare tristă, lucru împotriva căruia se revolta întreaga lui fire.

Fusese întotdeauna un introvert, dar anii de pe șantierul naval, comunicarea redusă la minimum cu lumea exterioară, absența unor oameni de seama lui au făcut din el un om extrem de irascibil

și suspicios. Simțea acest regres insidios, fiindcă la Leningrad fusese altfel, nu mai avusese toate aceste îndoieli și complexe pe care le crezuse depășite. La Leningrad avusese sentimentul că energia și siguranța de sine ale lui Kostia, ușurătatea lui îl influențaseră și pe el, îl încurajaseră la mai multă cutezanță, bucurie și încredere. Chiar îi lipsea prietenia aceasta, poate singura din viața lui de până atunci pentru care nu luptase.

La Amurski, în schimb, îndoielile de sine ale lui Alania deveniseră colosale: nu scăpa de sentimentul că nu merita să fie iubit. Iar ipoteza aceasta îi aducea un insucces catastrofal cu femeile.

Pentru ele, parcă era transparent. Avea cele mai bune maniere, știa să facă cele mai fine complimente, cele mai frumoase cadouri – în zadar. Îl recompensau cel mult cu un zâmbet, îi mulțumeau cochet și-și vedeau de drum. Singura întâlnire, cu o profesoară pe care o abordase pe promenada din port și o invitase la Pionier, singurul cinematograf din oraș, se sfârșise în mod nefericit. Când i-a așezat o mână pe umăr, la apogeul filmului, femeia i-a dat-o la o parte cu o asemenea bruschețe, cu o asemenea repulsie, încât nu s-a putut împiedica să nu se simtă scârbit de sine.

După ce fusese respins astfel, n-a mai făcut nicio încercare să cucerească inima vreunei femei. Dar nici cu prostituatele nu avea noroc. O invitase acasă la el pe o damă notorie, oxigenată, de vârstă mijlocie, cu dantură proastă, un dialect siberian imposibil de ignorat și ciorapii remaiați, și deschisese o sticlă de vin spumant mai bun, pe care-l păstra pentru Revelion. Femeia s-a abțiguit și s-a dezbrăcat din senin, l-a apucat între picioare cu o mină atât de absentă și indiferentă, încât l-a durut și s-a văzut nevoit să-i ceară să plece.

De atunci mai avea doar un sentiment rușinos de umilință, ori de câte ori muncitorii de pe șantierul naval se dădeau mari cu aventurile lor amoroase. Cu timpul, a constatat că-i era imposibil să dorească pe cineva fără să aibă barem iluzia că era și el dorit și necesar. Că dorul lui nu viza corpul unei femei, ci dorința de a fi necesar acestui corp. Crescând fără tată și cu o mamă nemăritată, fusese tachinat până la umilință în satul lui. La petrecerile de familie era ținta privirilor disprețuitoare ale bunicilor – oricât de bun ar fi fost, oricâte realizări ar fi avut, nu a mai putut scăpa, ca de o respirație neplăcut mirositoare, de eternul sentiment că e lipsit de valoare, imperfect. Și știa că nenorocirea aceasta își avea originea în nașterea lui dezonorantă.

Ajunsese să fie obsedat de acest gând.

Poate chiar era inferior, poate chiar își datora viața unui simplu *accident* nefericit, poate că mama lui chiar se purtase nedemn? Fiindcă, altminteri, de ce-i ascundea cu atâta încăpățânare identitatea genitorului său? De ce-i refuza această informație, cel mai firesc lucru din lume?

I-a trimis o scrisoare mamei sale, și-a formulat întrebarea fără ocolișuri. I-a scris că are dreptul la această informație, că nu-i poate fi tăinuită. Era suficient de mare pentru a afla adevărul despre procrearea lui. Nu mai voia să trăiască cu stigmatul *tată necunoscut.* Nu mai voia să poarte pe față această urmă vizibilă.

După câteva luni a primit răspunsul ei: când se vor revedea, îi va povesti totul între patru ochi, dar nu în scris, asta nu-i era permis.

*

Cum se întâmplă de obicei în asemenea povești, Brilka, și în povestea noastră – sau, mai precis, în cazul lui Alania – lucrurile s-au petrecut altfel. Cu puțin înainte de cucerirea Berlinului, a venit în vizită la Alania un domn îmbrăcat elegant, care fuma pipă și purta la reverul hainei sale negre o

insignă aurie cu secera și ciocanul. Sosise la șantierul naval într-un automobil izbitor de mare – o raritate în acel loc – și întrebase de Giorgi Alania. S-au așezat față în față, în fotoliile din biroul directorului de șantier. Domnul distins s-a prezentat drept angajat al Ministerului de Interne, NKVD. A vorbit o vreme, cu titlu informativ, despre importanța cooperării la nivel de politică internă, în vremurile acestea grele, despre ascuțirea luptei pe fronturile contrarevoluționare, despre primejdia care va veni dinspre spațiul capitalist și cât de important era – mai important decât oricând – să continue lupta socialistă. Cât de vigilenți în toate direcțiile – și la cuvintele acestea l-a privit pe Alania în față – trebuiau să fie acum.

I-a adresat câteva întrebări, de la aspecte cât se poate de personale până la opinia lui față de îndatoririle patriotice, domnul a vrut să afle tot.

— Ați primit recomandări excelente atât de la Academia Frunze, cât și de la tovarășul director. În tinerețe, dacă am aflat eu corect, ați fost activ și în comsomolul din Suhumi. Exemplar, de-a dreptul exemplar, tovarășe Alania.

Domnul fumător de pipă a înclinat aprobator capul lui masiv.

— Nu prea înțeleg, mă scuzați. Cu ce vă pot fi de folos, dacă-mi permiteți să întreb?

Alania se simțea încurcat.

— Partidului, desigur, tovarășe, Partidului. În momentul acesta, țara are nevoie de bărbați vrednici, patrioți, acum că am câștigat războiul, treaba de-abia începe. Ar fi o eroare fatală să credem că, odată cu războiul, s-a sfârșit tot. Dumneavoastră nu sunteți membru de sindicat, ceea ce ar putea să displacă unora, dar vi s-ar putea pune totuși o vorbă bună.

Giorgi era nedumerit. Cum se făcea că veniseră taman la el? Era derutat. Se lăsase purtat de valurile vieții, în ultimii patru ani se lăsase în voia destinului. Își interzisese să-și mai facă orice fel de

plan. Singurul lucru pe care dorea să-l înțeleagă, în vreme ce lumea se ducea de râpă, era cine era el. Pentru lume nu mai avea timp, își era sieși un mister suficient de mare. Dar de ce veneau taman la el?

Nu avea prieteni influenți. Singura datorie patriotică pe care o îndeplinise era munca pe șantierul naval. Poate că avusese o minte mai ascuțită și învățase mai repede decât unii dintre colegii lui, însă era cu siguranță ultimul de la care te-ai fi așteptat la aventuri temerare și operațiuni secrete riscante. Dar omul acesta nu i-ar fi divulgat nimic, chiar să fi știut ceva. Era mult mai probabil că executa doar un ordin și îl evalua și aprecia în numele altcuiva.

În jumătatea de oră petrecută cu domnul misterios în biroul directorului, Alania s-a gândit la unele lucruri. Vizita aceasta îi oferea șansa de a scăpa din mlaștină? Indiferent ce-l aștepta, indiferent unde-l va conduce vizita aceasta, un lucru era cert: va pleca, va redeveni cel care dorise să fie, când stătuse alături de Kostia la parada de absolvire și salutase militărește.

— Vă stau la dispoziție! a spus Alania ezitant, dar vizibil ușurat, și l-a rugat pe angajatul NKVD să-i explice mai exact ce dorea de la el.

*

În mai 1945, Alania a fost chemat la Moscova și repartizat, într-o ședință secretă de la Ministerul de Interne, unui grup recent înființat, numit „Repatriere”. Circa cinci milioane de cetățeni sovietici se aflau în acel moment în spațiul european și, mai ales, vest-european. Trebuiau readuși în țară și protejați de propaganda inamică. Majoritatea erau prizonieri de război și muncitori forțați, însuși Generalisimul ordonase aducerea lor urgentă în țară. Britanicii și americanii și-au deschis lagărele și au predat după încheierea războiului circa 60.000 de cetățeni sovietici. Dar mai erau destui pe teren occidental, care trebuiau

depistați, ademeniți cu promisiuni mincinoase și aduși în Uniunea Sovietică, la nevoie chiar cu forța.

În toate ședințele secrete de la Ministerul de Interne, dar și de la Lubianka, se vorbea despre primejdia la care se expuneau exilații sovietici din Europa racolați de capitaliști sau menșevici, ale căror „campanii de democratizare” erau finanțate de fapt de americani. Influenta Uniune Națională a Solidariștilor Ruși, abreviat NTS, pe care o finanțau într-adevăr americanii și care colabora cu menșevicii exilați după Revoluție, era permanent demonizată.

Combaterea acestor „elemente dăunătoare”, precum și repatrierea cetățenilor sovietici „primejduiți”, care cădeau victimă propagandei occidentale, a devenit prioritatea supremă în primii ani de după război.

De aceste sarcini urma să se ocupe și Giorgi Alania. Pe lângă aptitudinile și calitățile lui lăudate – nu se știa de către cine –, mai avea nevoie și de o pregătire specială, care dura exact trei ani și urma să se desfășoare la Moscova.

A fost adus în capitala socialismului, a primit una dintre locuințele rezervate nomenclaturii, aflată chiar pe strada Tverskaia, și și-a început specializarea secretă, care includea și învățarea limbii engleze, pe lângă metodele necesare pentru a-i ademeni pe oameni cu forța înapoi în Imperiul Sovietic al făgăduinței sau a-i deporta și pe care eu, din păcate ori din fericire, nu le cunosc.

La Moscova, totul s-a schimbat pentru Alania. Deși tot nu se bucura de simpatia angajaților, slujea acum o cauză superioară, era unul dintre aleși, era respectat și apreciat, mai ales pentru capacitatea lui de a învăța, trăia într-o metropolă, chiar dacă aceasta nu-și revenise încă după războiul apocaliptic, și aici se găseau dame care, în schimbul banilor sau altor contraservicii, erau

dispuse să simuleze pasiunea pe care și-o dorea și atracția după care tânjea.

Alania nu mai avea timp pentru gândurile lui sumbre. Trebuia să devină cel mai bun dintre cei mai buni. Datorită influenței sale tot mai mari, la care până atunci nici nu îndrăznise să viseze și de care ajunsese să se bucure într-un mod atât de neașteptat, atât de brusc, putea face și fapte bune. A putut să-l depisteze pe prietenul lui, care, din fericire, supraviețuise, și să-l aducă la el, să-i vindece rănile și să-l ajute să devină cel care, dacă n-ar fi intervenit acest război cumplit, cu siguranță ar fi devenit.

*

În 1946, înainte ca Alania să poată face acea călătorie acasă pe care o amânase de atâtea ori, pentru care nu avusese timp din cauza pregătirii sale solicitante, mama lui a decedat în urma unui atac cerebral. Vestea aceasta l-a transpus pe Alania într-o stare de șoc prelungită. Nu apucase să onoreze promisiunea făcută mamei lui. Curiozitatea arzătoare privind originea lui a pus din nou stăpânire pe el, cu o putere nebănuită. A cerut câteva zile de concediu și s-a întors în provincia lui mingrelo-abhază.

După înmormântare a început să investigheze obsesiv. A întrebat vecinii, rudele mai puțin detestate, colegii mamei, vorbea pe șleau, aproape provocator, fiindcă mama lui nu mai avea ce pierde, iar el nu avea de gând să se mai întoarcă vreodată acolo.

Fie că le era frică, fie că nu știau, oamenii n-au avut ce să-i spună lui Alania. Unii s-au jurat pe tot ce aveau mai sfânt că mama lui păstrase toată viața tăcerea asupra acestui subiect. Dar Alania era răbdător, conștiincios și un bun cunoscător de oameni, cu o memorie la fel de bună. Datorită legitimației NKVD a avut acces la arhiva universității și, printre nenumărate fișe, a găsit-o și pe cea cu numele femeii care ar fi avut parte de un

viitor cu totul diferit, fiind prima și, multă vreme, singura femeie de la această facultate, o mică senzație; dar singura aventură din viața ei, atunci în Kutaisi, îi curmase această perspectivă încă înainte de a putea debuta cu adevărat.

Potrivit calculelor sale, fusese conceput în acel oraș, deci nu s-a dat bătut, a mai derulat o dată totul în gând. Brusc, nu i s-a mai părut chiar atât de logic să fi fost conceput acolo. Nu-i prea stătea în fire lui Gulo, iubitei lui Gulo, „Inimioarei" lui, căreia i se smulsese inima și care fusese tratată toată viața ca o leproasă, să rămână însărcinată încă din primele zile ale unui studiu atât de râvnit. Nu prea avea sens ca, pe de-o parte, să se hotărască pentru un viitor în domeniul matematicilor superioare și, pe de altă parte, să dorească să-l aducă pe el pe lume. Toată viața simțise numai dispreț față de sexul opus și, dacă se gândea bine, doar cu el, fiul ei iubit, făcuse o excepție.

O bănuială urâtă i-a încolțit în minte, s-a conturat deodată clar și tăios, absolut logic, aproape inevitabil, ceva ce era la mintea cocoșului și pe care tocmai de aceea nu-l recunoscuse: nu Gulo fusese *vinovată,* cum susținuse tot satul, nu frivolitatea ei și nici ideologia ei chipurile capitalistă de femeie ușoară îi distruseseră viața și făcuseră din el un bastard, nu fusese o neatenție din partea ei, nici măcar o distracție, o scăpare, nu, era neapărat ceva ce pur și simplu îi făcuse *altcineva.*

Fusese violată, nu se putea altfel! Gândul acesta i-a adus lui Alania întâi un sentiment de ușurare, până când furia a pus stăpânire pe el. Iar *fapta* aceasta dezgustătoare, a cărei urmare era chiar el, trebuia să fi avut loc cu puțin timp înainte ca ea să se mute în acest oraș. Voia să studieze la Kutaisi, să înceapă o viață nouă, nu s-ar fi mutat în ruptul capului acolo, nu ar fi luptat cu atâta înverșunare pentru un loc de studiu, dacă ar fi știut că era

însărcinată. Fiindcă Gulo fusese o femeie în primul rând pragmatică, ar fi știut că nu avea nicio șansă cu un copil nelegitim. Mai mult ca sigur, ajunsese gravidă la oraș și aflase abia acolo. Dar dacă pățise ceva atât de cumplit, de ce se încăpățânase să tacă? De ce nu-și salvase onoarea? Atunci nici el n-ar fi fost considerat o greșeală comisă de mama lui flușturatică și proastă.

S-a dus în satul natal, a trecut pe la fosta școală a mamei lui. L-a impresionat pe directorul școlii cu legitimația lui și a obținut în sfârșit o informație utilă. Directorul l-a trimis la fosta ei profesoară, care era încă în viață și locuia în satul vecin. Alania i-a dat câteva ruble unui lucrător de la colhoz care l-a dus cu căruța în satul vecin. Acolo a găsit-o pe bătrâna profesoară, care între timp aproape orbise, dar, după toate aparențele, era încă zdravănă la cap. Nu a fost nevoie să-i explice pe larg al cui fiu era. Femeia și-a amintit-o repede și bine pe Gulo. Ce fată, ce calități! Ar fi trebuit să se mute la oraș, la țară nu avea cum să fie fericită, păcat, păcat, păcat. Dar el avea nevoie de date.

— Date? Ce date, băiatul meu?

Bătrâna a rostit cuvântul de parcă i-ar fi intrat ceva otrăvit în gură. Dar brusc părea mai trează și a început să se foiască pe scaun.

— Cu cine a fost prietenă înainte de facultate, de exemplu, cineva mai apropiat…

— Ascultă, eu le-am predat, n-am fost prietenă cu ele, nu știu, băiete.

Dar maniera și iuțeala cu care vorbise bătrâna denotau exact opusul. Activitatea în cadrul NKVD îl învățase multe pe Alania și-i transformase mintea într-un soi de antenă care recepționa tot, până și ceea ce rămânea nerostit. I-a arătat bătrânei legitimația sa, ea a privit-o, și-a încordat ochii, dar, după toate aparențele, nu putea deslușì scrisul.

— Ce-i asta, băiatul meu?

— Știți foarte bine ce este.

— Și ce vrei de la mine?

De data aceasta a renunțat la „băiatul meu”. Teama se strecurase în glasul ei pițigăiat.

— Dumneavoastră știți ceva ce *trebuie* să aflu și eu. Vă amintiți ceva ce contează foarte mult pentru mine și nu vreți să-mi spuneți și mi-ar fi foarte neplăcut, dar nu-mi dați de ales, decât să mă…

— Da, da, bine… Fie. Nu vreau să am neplăceri, fiul meu e un socialist vrednic, lucrează pe plantația de ceai…

— Nu v-am amenințat. Îmi trebuie doar niște date.

— Bine, fie. Gulo nu era o fată obișnuită. Nu bârfea, nu-și făcea veacul cu mimozele din sat, știa ce voia și era foarte ambițioasă, am remarcat asta devreme la ea, vă rog să mă credeți. Dar, în mod ciudat, se înțelegea bine cu fata lui Lejava. Care era o păpușică blondă, opusul lui Gulo. Rochii frumoase, decolteuri adânci, seara se plimba prin sat și sucea mințile băieților. Dar era fiica tovarășului Lejava, a comisarului de miliție. Se înțelegeau bine, fata știa să recite frumos poezii și s-au împrietenit în timpul călătoriei la Baku.

— Baku? Mama a fost la Baku?

— A fost o excursie a comsomolului, îmi amintesc foarte bine, o excursie frumoasă, doar cele mai bune eleve au participat, iar pe fata lui Lejava am luat-o fiindcă… mda… Am stat acolo patru, poate cinci zile. Și…

Femeia a ezitat, părea să-și caute cuvintele, încerca să-și pună ordine în amintiri, să dea timpul înapoi.

— Când, când anume a fost asta? Când a avut loc excursia?

— După terminarea școlii, vara. Excursiile acestea deosebite erau rezervate elevelor medaliate cu aur, deci trebuie să fi fost după terminarea școlii.

— Ce s-a întâmplat la Baku?

— Nu știu, Dumnezeule, sunt o femeie în vârstă, n-am stat tot timpul după fete…

Fața femeii s-a schimonosit brusc, de parcă ar fi încercat să se apere de o amintire neplăcută. Giorgi avea sentimentul că se apropia de adevăr.

— Am cunoscut mulți oameni, ne-au făcut și o primire festivă.

Pe chipul ei a scăpărat ceva asemănător mândriei.

— *Cine* v-a făcut această primire?

— Înalții comisari, funcționarii de partid, cei mai de seamă, o primire sub semnul prieteniei.

— Azerii?

— Da, și mai erau și câțiva georgieni de față.

— Și s-a băut?

— Eu nu le-am permis.

— Și pe urmă?

— Pe urmă? Ce știu eu? Dar acolo nu s-a întâmplat nimic, unde vreți să ajungeți? Eu le-am iubit și le-am protejat pe fetele mele și, în afară de asta, erau bărbați onorabili, comuniști autentici, funcționari de partid, doar v-am zis!

Respira greu, s-a plâns că-i crescuse tensiunea. L-a strigat pe fiul ei, să-i aducă medicamentele. Alania s-a ridicat. Bineînțeles că femeia știa mai mult, bineînțeles că ar fi putut s-o oblige să spună tot ce știa, dar brusc s-a simțit abătut, voia să ia o gură de aer, să iasă din încăperea aceasta igrasioasă, în care puțea a medicamente.

— Nu vreau să vă mai deranjez, dar știți cumva ce s-a întâmplat cu fata lui Lejava? Cum o chema, mai știți?

— Cum o chema oare, hm, nu, nu-mi vine în minte, dar întrebați în sat, familia ei s-a mutat de mult, dar oamenii își amintesc de ea, mai ales bărbații, zău. Din câte știu eu, s-a mutat la Batumi.

*

Giorgi Alania a mai stat o vreme pe drumul prăfuit de țară, avea palmele umede – ca întotdeauna când era emoționat – și-l durea capul. Legitimația din buzunarul de la piept era ca o vestă antiglonț, îi dădea un sentiment plăcut, sentimentul

că nu va mai trebui să se roage niciodată de nimeni.

Alania s-a dus la Batumi, a trecut pe la comisariat, și-a arătat fără un cuvânt legitimația și a așteptat să i se dea informații despre tovarășa Lejava. În ultimele zile avusese deseori ocazia să se convingă de cât timp și efort îl scutea efectul legitimației asupra oamenilor.

— Nelly a *noastră?*

— Nelly a noastră? a întrebat Giorgi perplex.

Domnul a rânjit cam strâmb și a ridicat din sprâncene cu subînțeles, de parcă ar fi vrut să-i sugereze lui Alania că era vorba despre o persoană deosebit de adorabilă, pe care i-o recomanda cu tot dragul.

— Face parte din farmecul local, s-ar putea spune. O doamnă… bine-cunoscută. Locuiește într-o casă mare, albă, imediat după prima ieșire din oraș, în spatele Muzeului de Arheologie. Și știe să prezică, să aveți grijă, băgați de seamă să nu…

Funcționarul avea acum un zâmbet viclean.

— Să prezică?

— Da, da, ghicește în cafea. Și încă cum!

Alania a curmat conversația care tindea să devină neplăcută, i-a mulțumit și s-a dus cu autobuzul până la Dealul Verde, trecând pe lângă marea întunecată, uleioasă, care l-a făcut să devină sentimental, i-a evocat copilăria și i-a trezit un dor fizic, apăsător, de mama lui.

Casa nu putea fi trecută cu vederea. Perioada în care fusese construită amintea de etapa plină de speranță în care Rothschilzii și Nobelii cochetau cu Caucazul, proiectau Grand Hoteluri iar vapoarele albe din Europa ancorau în portul local, fără mari impedimente și vămi. Fosta opulență a casei supraviețuise gustului bolșevic, dar trecerea timpului îi făcuse mult rău. Bambuși cu tulpini delicate fereau casa de priviri străine. Alania a intrat cu pași prudenți pe poarta înaltă, ruginită. Niște pușți alergau după o minge. L-a oprit pe cel

mai mare dintre ei și l-a întrebat de tovarășa Lejava. Băiatul, supărat că fuse se deranjat de la joacă, s-a mulțumit să arate cu degetul în sus.

Alania a intrat pe ușa de lemn deschisă, a pătruns într-un hol cu pardoseală de marmură și a început să urce. Casa scării nu era renovată, din tavan picura apă și în mai multe colțuri se formaseră deja bălți verzui. Ajuns la ultimul etaj, a dat peste o ușă de lemn verde, cu vopseaua scorojită, și a rămas pe loc. Să se întoarcă? Să ridice mâna și să bată la ușă? Știa ea oare adevărul despre el? Dacă nu avea nici ea să-i spună ceva nou? A bătut la ușă.

A trecut o vreme până când a auzit o voce groasă de femeie:

— Dar ce naiba mai vreți? N-am făină! Nu gătesc și n-am nici ceapă și, în general, nici nu locuiesc aici, când o să vă intre asta în cap?

A bătut din nou, a auzit pași grăbiți în dosul ușii și, în sfârșit, aceasta s-a deschis cu o smucitură, într-o tiradă de blesteme.

În fața lui se afla o… mda, o apariție. O femeie înaltă, corpolentă, cu un bust impunător, cu un păr blond frumos, des, prins într-un coc desăvârșit. Purta un combinezon prăzuliu și era desculță.

Pe fața ei se citea că trăise viața din plin, buzele erau date cu un ruj purpuriu, iar cearcănele întunecate erau acoperite cu pudră, ceea ce-i dădea o înfățișare curioasă, de păpușă.

A părut surprinsă, ultimul lucru la care se așteptase era un tânăr necunoscut.

Și, pentru prima dată în viața lui Alania, s-a produs un miracol: expresia ei lezată și agasată s-a transformat într-un surâs irezistibil. Și-a aranjat decolteul, și-a netezit combinezonul pe șolduri și a rostit pisicește, tărăgănat:

— Cu ce vă pot ajuta?

— Am auzit că ghiciți în cafea… a murmurat Giorgi Alania, care era total depășit de situație și începuse să transpire.

Femeia a deschis ușa mai larg, a strecurat o privire în casa scării și l-a tras în cele din urmă de mânecă înăuntru.

Locuința, ca și casa în ansamblul ei, amintea de vremuri mai bune: resturi de tapet mai degrabă atârnau de pereți decât să fie lipite de ei, iar din robinetul montat total nepotrivit în mijlocul salonului picura întruna. Tavanul, în schimb, era decorat cu un candelabru enorm, care s-ar fi potrivit mai bine într-o sală de teatru decât în hruba aceea întunecată, igrasioasă, cu nenumărate suveniruri prăfuite și cutii de pălării stivuite în toate colțurile.

— Cine te-a trimis la mine? a întrebat ea și i-a făcut semn să ia loc la o masă rotundă, fără față de masă, înțesată de tot soiul de lucruri.

— O cunoștință.

— O cunoștință. Aha. În mod normal, te-aș da imediat afară pentru răspunsul acesta ridicol. Dar nu pari unul de-ai *lor.* Știu eu în cine să mă încred și în cine nu. Știu să citesc pe fețele oamenilor ca în zațul de cafea. Dar sper că ți-e clar că am putea avea amândoi mari neplăceri, dacă ai sufla un cuvânt despre talentele mele. Eu mă aflu aici într-un soi de arest la domiciliu, nu mă scapă din ochi, nu-mi dau pace. Ce rău le fac? Cui îi stau ca un spin în ochi?

Flirta cu el cu totul, cu trupul, ochii, gura, toate îi arătau simpatie, nu se descurajau în fața nesiguranței lui evidente, nu, chiar îl ademeneau, îl încurajau s-o privească, s-o adore. Un sentiment necunoscut de mulțumire de sine i s-a răspândit în stomac. De neimaginat, viața lui de până atunci, fără simpatia aceasta, fără favoarea aceasta fermecătoare, fără acest sentiment.

Ea s-a dus într-o chicinetă separată de restul camerei printr-un paravan și s-a apucat să prepare cafeaua. Aroma delicioasă s-a răspândit în întreaga încăpere, vrând parcă să accentueze și mai mult fericirea lui Alania. Când a revenit cu cafeaua,

purta papuci de casă brodați cu floricele, care l-au transpus pe Giorgi, în mod inexplicabil, într-o stare de vrajă: îi încălțase pentru el, își acoperise picioarele goale pentru el!

— Ce vrei să știi? l-a întrebat și și-a pus în gură o țigară fără filtru.

Cine a violat-o și a lăsat-o însărcinată pe mama! Asta era cât pe-aci să-i răspundă, dar s-a abținut la timp și a murmurat:

— E vorba despre cariera mea și…

— Hai să vedem. Cum te cheamă?

— Giorgi.

— Bine, Giorgi, *genacvale.* Bea-ți cafeaua, răstoarnă ceașca pe farfuriuță și las-o așa, pe urmă mișcă-ți degetul pe ea în sensul invers al acelor de ceasornic și formulează-ți întrebarea, dar nu cu voce tare, concentrează-te doar asupra a ceea ce dorești să afli. Eu nu pot face nimic de una singură, dacă tu ai mintea blocată.

— Bine, sigur, am înțeles.

Alania a dat din cap ca un elev din clasa întâi, căruia i s-au dat temele pentru acasă.

A încercat să se concentreze, dar singurul lucru la care se putea gândi era atenția pe care i-o acorda ea, parfumul dulceag, vetust, care-i pătrundea în nări. A atins cu degetul zațul de cafea, a răsturnat ceașca pe farfuriuță.

— Ce înseamnă arest la domiciliu? a întrebat Alania pentru a masca tăcerea stânjenitoare care se așternuse, fiindcă trebuiau să aștepte să se usuce zațul.

— Păi, ce să însemne? Că n-am fost cuminte și niște domni s-au supărat pe mine. Am căzut în dizgrație, cum s-ar fi spus pe vremuri. Dar tu de unde ești de loc, Giorgi? a întrebat și a întors în sfârșit ceașca.

— Din Kutaisi, a mințit el.

— Și unde ți-ai pierdut accentul?

Alania i-a simțit suspiciunea.

— Trăiesc în Rusia. Am studiat la Leningrad și acum lucrez la Moscova.

— Aha, splendid. Deci un om de vază. Ce te-a adus pe meleagurile tale natale?

— Moartea mamei mele, i-a scăpat lui Giorgi.

— Ce cumplit. Sincerele mele condoleanțe. E greu când propria mamă… Deși a mea a fost toată viața supărată pe mine.

Se uita în ceașca murdară de parcă ar fi studiat o hartă, o hartă codificată.

— Ia te uită! Văd multă laudă și recunoaștere aici. Ești pe drumul cel bun, Giorgi, *genacvale,* da, da, vei urca frumușel tot mai departe pe scara ta, dar ai o mâhnire la inimă, nu-i așa? Gol pe dinăuntru și trist. Dar de ce, Giorgi? Oare de ce? Când ești așa tânăr trebuie să-ți trăiești viața. Timpul nu se mai întoarce, ocaziile ratate nu ți se mai oferă. Tu, în schimb, ești amărât. Mai văd un drum lung aici. Te așteaptă o călătorie. O călătorie lungă, dar cu spor. Vei ajunge, da, da, acolo unde dorești să ajungi. Dar trebuie să-ți umpli inima, Giorgi, altminteri nu va fi niciodată de-ajuns, indiferent ce va veni, ce ți se va spune, indiferent câte ordine ți se vor prinde în piept, inima ta este teribil de goală.

— Și mama…?

— Nu, doliul după mama ta, Dumnezeu s-o odihnească, nu e singur vinovat de golul tău lăuntric, nu-i așa, Giorgi?

Cum îi pronunța numele, de parcă ar fi avut miere în glas, își dorea s-o audă la nesfârșit, să-i vorbească așa veșnic. Și ea i-a povestit despre tot ce-l mâhnea, chipurile, tot ce-i lipsea și după ce tânjea, a rămas vagă, s-a pierdut în aluzii. Totuși Giorgi avea sentimentul că-l cunoștea, ba chiar îl înțelegea, ca nimeni până atunci. Nu s-a mai putut stăpâni, ceva l-a năpădit, ceva ce-l depășea, ceva ce depășea până și eterna lui întrebare, firul lui roșu, și a început să plângă, s-a rușinat totodată de lacrimile sale. Ea i-a așezat o mână pe umăr, l-a

mângâiat pe cap și a repetat cu glasul ei tămăduitor cuvinte liniștitoare.

— Nu-i nimic, sărmane, sărmane Giorgi, vai, Doamne, inima-i atât de goală, noi trebuie să schimbăm asta imediat, tu trebuie să schimbi asta, așa singur, așa pierdut, noi trebuie să schimbăm asta, Giorgi, *genacvale.*

Noi. Un cuvânt simplu, care suna ca o formulă magică. În sfârșit a privit-o, ceva din felul în care-l alina l-a încurajat și s-a încumetat să-i sărute mâna, care i se odihnea pe umăr, ea l-a mângâiat pe cap, el s-a ridicat, era puțin mai scund decât ea, dar nici asta nu părea s-o deranjeze. S-ar feri de el dacă ar merge mai departe? Dacă și-ar depăși toate limitele și ar săruta-o pe buzele stacojii? L-ar da afară, l-ar ocărî? Ea l-a atins, el își dusese mâna ei la gură, n-avea încotro, trebuia să meargă până la capăt. Și-a culcat capul pe umărul ei, ea nu s-a ferit, el i-a înlănțuit talia molatică, ea i-a zâmbit, nu-i era rușine de el. El a sărutat-o și ea i-a răspuns la sărut.

Nu a mai durat mult și au ajuns pe patul lat, desfundat, susținut de maldăre de cărți grele. I-a ridicat dintr-o singură mișcare combinezonul, de parcă ar fi fost cel mai firesc lucru din lume, de parcă ar fi exersat de mii de ori acest gest. Fără luptă, fără chinuri rușinoase în încercarea de a despuia un corp de femeie, de a se apropia de el. Și așa a traversat Giorgi Alania în după-amiaza aceea fericirea, cu mișcări lente, cumpătate, fără rușine, sigur de el, cu sentimentul necunoscut că ea îl dorea realmente. Poate chiar îl așteptase, deși era imposibil, își dădea și el seama de acest lucru. S-a lăsat cu atâta plăcere în voia ei. Se simțea liber, parcă plutea, parcă nici legea gravitației nu-l mai afecta, parcă putea să zboare.

Când s-a ridicat din patul acela, seara târziu, era un alt om, ca renăscut, sigur de sine și radios, cu un cap mai înalt. Nelly, îmbrăcată în combinezon, își reluase locul la masa rotundă și dădea o

pasiență. El s-a îmbrăcat cu grijă, fără să-și dezlipească privirea de noua lui iubită, încă năuc de fericire.

— Să știi că eu sunt destul de strict supravegheată aici. Mitocanii mi-au luat deja tot etajul, în afară de camera asta. Dacă află că am avut un bărbat în vizită, mă dau afară și din hruba asta. De aceea mă gândesc că e mai bine să pleci acum, Giorgi, *genacvale.*

Vorbise fără să ridice ochii de pe cărțile de joc.

— Da, sigur. Dar mi-aș dori să vă revăd.

— Asta se poate aranja. Numai că trebuie să fiu puțin atentă, înțelegi tu.

— Da, înțeleg. Dar, dacă aș putea să vă pun o vorbă bună la comisariat…

— Ai face tu asta?

— Aș face-o, dacă mi-ați permite să revin.

— Vrei să le spui ce bine-mi fac treaba?

Glasul ei căpătase brusc o notă amară. Nu mai era dulce ca mierea.

El nu s-a mai dus către ea, nu voia s-o deranjeze, deși ar fi dorit s-o sărute. Stătea la ușă, indecis, gata îmbrăcat, spera să-l conducă.

— Când pot să revin?

— Poate săptămâna viitoare.

A ridicat din umeri.

— Dar ascultă, Giorgi, nu vreau să fiu nepoliticoasă, dar povestea cu ghicitul în cafea, știi, trebuie să trăiesc și eu din ceva. Îmi placi și nu ți-aș cere nimic dacă vremurile ar fi altfel, dar…

El și-a simțit corpul invadat de un frig polar. I-ar fi dăruit tot, s-ar fi făcut luntre și punte pentru ea, ar fi adus-o la Moscova, da, până și la asta se gândise când o ținuse în brațe, dar nu asta, acum! Nu se putea să-i ceară bani.

— Da, sigur, sigur, am uitat.

Și i-a lăsat pe micul scrin de la intrare toți banii pe care-i avea în portofel.

*

Dacă Alania ar fi știut că Nelly, această femeie care visase odinioară la o carieră în teatru și fericise atâția bărbați, plătise cu tinerețea și frumusețea ei cândva trufașă pentru faptul că nu fusese niciodată nevoită să muncească la stat. Demult deținuse diamante, pălării și rochii frumoase, avusese loja ei la teatru și un automobil și așteptase mereu ca bărbații să-și lase familia o oră, două, pentru a veni la ea. Dacă ar fi știut că renunțase la o familie proprie, că alesese singurătatea ca fidel însoțitor și că se lăsase mereu zvârlită la gunoi ca o boarfă, de îndată ce se săturau de ea, că trebuise să îndure nenumărate ocări, tirade de ură și priviri disprețuitoare; dacă ar fi știut că de cinci ani, de când murise cel mai îndelungat și influent protector al ei, domnul procuror, trăia de azi pe mâine, din ghicit în cafea, broderii și cămătărie; dacă ar fi știut că ar fi dat cu drag uitării toată această nedreptate, că ar fi înlocuit-o cu alte amintiri. Da, dacă ar fi știut că el fusese conceput împotriva voinței mamei sale numai fiindcă Nelly se abțiguise, alunecase și căzuse în seara aceea. Da, dacă ar fi știut toate acestea, ar fi cerut totuși atenția ei, pasiunea ei, alinarea ei prefăcută, și ar fi rămas la ea, cu speranța îmbătătoare că era așteptat, poate chiar iubit? La întrebarea aceasta nu cred că voi putea răspunde vreodată, Brilka.

Dreptul la o viață arătat ăestes acru.

AMÉLIE

Se însera și începuse o ploaie mocănească. Kitty vorbise pe larg despre sine, despre sentimentul de a fi devenit o ființă fără cordon ombilical, fără legătură, fără dorințe, plutind liber în aer ca un balon abandonat, scăpat din mâna cuiva la aniversarea unui copil.

Înainte vorbise și el mult despre sine, uimitor de mult. Avea senzația că de secole nu mai vorbise atât. Se simțea imponderabil. Eliberat de frică.

Își dorea ca timpul să stea în loc, exact ca atunci, în mansarda lui Nelly, a celei care i-ar fi putut deschide ochii, eliberându-l, în schimb, îi dăruise o dezamăgire incurabilă.

Și era o binefacere să se privească o vreme prin ochii lui Kitty. Și poate că imaginea ei despre el era adevărată. Cel puțin parțial. Poate că, în toți anii când purtaseră lungi convorbiri telefonice, învățase să fie mult mai bun decât era în realitate. Pentru ea. Pentru vocea ei. Pentru libertatea ei, pentru pacea ei sufletească. Fiindcă ea o merita. El nu se îndoise de asta niciodată. Ea nu-l dezamăgise.

Da, bineînțeles că voia să rămână la ea, să oprească timpul. Încă surprins de faptul că-i dăduse de urmă. Încă nedumerit asupra consecințelor acestei întâlniri. Nesigur de cât spațiu îi putea acorda în viața lui. Și cât detesta și detestase în toți acești ani faptul că ea îl bănuia că nu o face de frică să nu-și piardă postul. Cât și-ar fi dorit s-o facă să înțeleagă că nu era vorba despre el, ci despre ea, despre siguranța ei.

Și cât de drag îi era s-o privească, odată învinsă sfiala pe care o acumulase în atâția ani față de corpul ei, față de corpul căruia-i aparținea vocea ei. S-o vadă stând în fața lui în carne și oase, ca atunci demult, în ziua de care ea nici măcar nu-și amintea. Memoria ei șterse probabil această imagine, această amintire. Amintirea banalei întâlniri în gara pustie a orășelului adormit de la marginea stepei, când îi adusese pachețelul de la

fratele ei nefericit în dragoste și o rugase să rămână cu el până sosea trenul și-și putea continua drumul spre casă. Dar poate era mai bine așa. Mai bine pentru ea. El, în schimb, avusese întotdeauna o memorie ieșită din comun și exact aceasta făcuse din el un agent indispensabil. Și tot memoria aceasta reținuse, înregistrase pentru totdeauna, imaginea școlăriței de atunci, dintr-o altă viață, o altă eră, o altă lume. Aceasta era imaginea pe care o evocase, pe care și-o închipuise când îi auzea vocea, până când apăruse în presă fotografia ei, până când îi fusese permis s-o vadă la un concert, pierdut în anonimatul mulțimii.

Îi plăcea felul ei de a gesticula, ridurile care se formau când râdea, mimica, parfumul slab de cremă pentru bebeluși și aerul puțin dezorientat, deplasat, pe care-l avea, părea o musafiră până și între cei patru pereți ai ei, de parcă n-ar fi învățat să adopte acest loc, această limbă, aceste obiecte, nici măcar aceste haine.

Îi vorbise despre activitatea lui, deși își propusese ferm să nu o facă. Despre toate umbrele care-l urmăreau, chipurile care i se întipăriseră în piele ca niște tatuaje invizibile. Ea tăcuse și băuse whisky, în vreme ce el terminase paharul cu socată.

Mai târziu îi povestise despre Leningrad, despre academie și despre Kostia. Vocea începea să-i vibreze ori de câte ori vorbea despre acele vremuri fericite. Tot ceea ce se petrecuse între timp nu făcuse să pălească fericirea aceea, nici măcar acum, după atâția ani.

Alania nu se însurase, deși ar fi avut ocazia. Existaseră femei impresionate de posibilitățile, cunoștințele, de puterea lui, de vivacitatea spiritului său, de brutalitatea subtilă, fină, aproape politicoasă. S-ar fi putut minți, ar fi putut interpreta aceste dorințe drept iubire, s-ar fi putut aranja. Dar îi jurase fidelitate unei alte femei și el se ținea întotdeauna de cuvânt. Femeia aceasta se

afla acum în fața lui. Bordelurile londoneze substituiseră ceea ce vocea lui Kitty nu-i putuse dărui. I se păruse cel mai simplu așa. Își cumpăra iluzii, își cumpăra apropiere pentru câteva ceasuri și, cu timpul, a învățat să se încreadă în aceste iluzii. Își alegea prostituate cultivate. Le ospăta, uneori le scotea în oraș, alteori le făcea cadouri. Ele îl agreau, el le agrea fiindcă știau să mintă. Mai bine decât majoritatea doamnelor onorabile.

Iar minciunile jucau un rol important în viața lui. Pe parcursul anilor la Londra, Giorgi Alania depistase și repatriase personal atâția oameni, care-l urmau siliți ori nesiliți, pe care-i ademenea cu promisiuni mincinoase; în centrala de la Moscova ajunsese să se bucure de o bună reputație și o relativă intangibilitate.

Da, se ținuse de cuvânt, întotdeauna se ținea de cuvânt. Dar în acest caz o făcuse cu o fervoare deosebită. Riscase tot. De atâtea ori se temuse că planul lor va fi descoperit, că nu va reuși s-o protejeze, își călcase pe inimă pentru a se ține de cuvânt, dar o făcuse cu drag. Pentru ea. Pentru singura sfântă din viața lui.

Inițial o făcuse pentru Kostia, pentru afecțiunea lui necondiționată, dar pe urmă se văzuse nevoit să recunoască față de sine că prietenul său nu mai juca rolul decisiv în dorința lui de a-i fi alături acestei femei imateriale, acestei voci. El fusese ani întregi doar o umbră, dar acum se găseau față în față, își povesteau unul altuia viața, dădeau glas celor mai intime gânduri și dorințe, își mărturiseau lucruri personale ca doi prieteni vechi care sărbătoriseră împreună zile de naștere și nunți, purtaseră doliu și parcurseseră împreună drumul lor în viață.

Și-a amintit de ziua în care a înțeles că ea era liberă și nu mai avea nevoie de ajutorul lui, ziua în care a auzit la radio primul ei cântec. Reușise să o facă *intangibilă.*

Și acum încălcase pentru ea toate regulile, ignorase măsurile de securitate, riscase tot, pentru a proteja ceea ce ani la rând fusese nemăsurat de important pentru el. Îngăduise ca ea să-l găsească și acum ar fi o joacă de copil pentru ea să-i dărâme castelul din cărți de joc – va trebui să se teamă pentru viața lui. Dar nici asta nu mai conta, în comparație cu prezența ei fizică. I se părea ridicol de neimportant să fie prins, să-i fie demascată viața dublă, când putea asocia acest chip cu această voce.

Noaptea se apropia amenințător de zi. Iar zorii anunțau o zi care avea să fie altfel decât toate zilele din viața lui de până atunci. Cine va fi el când va părăsi această casă?

Kitty a inspirat adânc și s-a întins pe canapea ca o pisică satisfăcută.

Într-o altă lume, un corp greoi, buhăit, se întorcea pe-o parte. Un bărbat bărbos, otrăvit de alcool și eșecuri, fărâmițat de o pierdere inexprimabilă, torturat de propria neputință, incapabil să vorbească, scotea un sunet animalic.

În aceeași lume, ba chiar în același oraș, se ridica în capul oaselor pe o saltea o femeie slabă, roșcată, iar lângă ea zăcea o tânără străină, al cărei nume nu-l reținuse, și își mușca buza inferioară. Otrava care-i ștergea amintirile nu-și mai făcea efectul, o durea capul, o durea tot corpul, dar spiritul era treaz, se văita și turba, o făcea să înțeleagă că eșuase, că pierduse pe cineva și că pierderea aceasta îi depășea puterile.

— Trebuie să mă ajutați. Dacă nu mă întorc la Tbilisi, îmi pierd mințile. Sentimentul acesta mă paralizează, mă înnebunește. Nu mă mai pot gândi la altceva. Trebuie să mă întorc. Nu știu ce se-ntâmplă, ani întregi mi-am ținut în frâu toate aceste sentimente și amintiri, dar acum nu pot, nu mai pot. Mă voi întoarce. Am cetățenie britanică, dar… Ajutați-mă.

Kitty a rostit cuvintele încet, monoton, ca pe o rugăciune repetitivă.

— Ce sperați să obțineți astfel?

— Nu știu, știu doar că trebuie să merg. E ultimul lucru pe care vi-l cer. Vă promit, Giorgi. Vai, Doamne, e atât de neobișnuit să vă pronunț numele.

— Nu știu dacă vreau să nu-mi mai cereți niciodată nimic. Dar dorința dumneavoastră îmi depășește competența.

Noaptea s-a topit, a devenit un nod ce li s-a pus în gât. Semănau cu doi acrobați care se prăbușiseră de pe sârma lor, doi circari ale căror corturi fuseseră spulberate de vânt în toate direcțiile.

Lui i s-a strâns stomacul de parcă s-ar fi aflat într-un *montagne russe,* de emoție și de frică. Față de tot ce-ar mai putea veni. Îl furnica în picioare. Cunoștea răspunsul la întrebarea ei, o întrebare pe care ea nu îndrăznea să i-o adreseze, el o purtase pe vârful limbii în toți acești ani, fără să-și dea măcar seama. Răspunsul la întrebarea de ce se îngrijise în tot acest timp ca ea să rămână în viață, să fie aici. Dar încă nu-i putea spune că ea era cea mai îndelungată – imaterială, dar îndelungată – și persistentă relație din viața lui.

L-a străbătut un fior: dacă ea nu mai avea nevoie de el, dacă nu mai depindea de amiciția lui, din ce mai era alcătuită viața lui? Cum putea să evite un îngheț lăuntric definitiv? Nu, își dorea ca ea să-i ceară ajutorul, să-i mai adreseze multe rugăminți.

— Aveam 19 ani. Sau poate abia 18, eram, oricum, în primul an la Academia Frunze. Am plecat cu trenul către coasta Mării Negre. Kostia îmi dăduse un pachețel, mă rugase să i-l dau mamei sau mătușii lui și am făcut un ocol, pentru că mi-a spus că sora lui…

Kitty a ridicat capul, din nou atentă, și l-a privit neîncrezătoare, ca trezită dintr-o lungă hibernare.

— … era la bunicul lor și aș putea să-i dau ei pachețelul, ca să-l trimită mai departe la Tbilisi. Nu știu de ce ținea neapărat ca acest pachețel să ajungă cât mai repede. Îmi amintesc precis: l-a pregătit cu atâta ardoare. Ei bine, am făcut acest ocol, fiindcă eram curios în legătură cu familia lui Kostia, cu sora lui…

Kitty îl privea consternată. Cute i-au brăzdat fruntea. Memoria ei căuta piesele care mai lipseau din puzzle.

— Mai știu chiar că l-am felicitat. I-am trimis o telegramă.

— Vai, Doamne, dumneavoastră eraţi, a șoptit Kitty.

— Îmi amintesc de parcă ar fi fost ieri. Sala gării. Nu știu de ce, dar aveam emoții. Urma s-o cunosc pe sora lui Kostia, urma să capăt o perspectivă nouă asupra lui, să aflu mai multe despre el, nu știu ce speram. Chiar nu știu. Și pe urmă v-am văzut. Purtați uniforma aceea oribilă de școlăriță, dar fără șorț. Și părul ciufulit vă atârna peste față. Păreați hărțuită când ați sosit și atât de distrată, iar eu voiam neapărat să stăm de vorbă. Eram atât de curios! Voiam să aflu atâtea, să aflu cum puteai deveni ca el, de ce, din ce familie trebuia să provii… M-am ales cu dumneavoastră. Mi-ați spus că aveți de învățat și eraţi nerăbdătoare, cu greu mi-am înghițit dezamăgirea, m-am gândit că e imposibil, făcusem asemenea ocol, de ce, ca să stau doar câteva minute în sala aceea stupidă, să mă întâlnesc cu o școlăriță care nici măcar nu se uită la mine și pe urmă… M-am supărat. N-am știut ce să spun și dumneavoastră ați luat pachețelul și ați plecat. Eram distrus, m-am gândit: *Așa se-ntâmplă, așa se-ntâmplă de fiecare dată, pentru oameni, mai ales pentru femei, parc-aș fi transparent, de ce să se întâmple altfel de data aceasta.* Dar pe urmă v-ați întors în sala gării și m-ați privit cu un chip radios. Am fost atât de fericit, surprins și copleșit. Da, da, nu exagerez.

Nu vă uitați așa la mine. Erați plină de viață. Mi-am amintit cât de des se enerva Kostia că sunteți prea nesupusă. Și brusc mi s-a părut minunat că erați așa.

Mai târziu m-ați condus la tren și mi-ați făcut cu mâna. Da, mi-ați făcut cu mâna. Era deja întuneric și am coborât geamul, atârnam deja aproape cu tot bustul afară, și dumneavoastră ați stat pe loc, ați rămas acolo și ați așteptat și pe moment mi s-a părut că sunt un băiat care-și ia rămas-bun de la iubita lui. Un băiat îndrăgostit, căruia-i face cu mâna o fată îndrăgostită. Asta mi-a fost de-ajuns. Pentru mult timp. Foarte mult timp.

Kitty tăcea îngândurată, cu privirea ațintită întâi în paharul gol, pe urmă în podea, nu îndrăznea să-l privească în ochi. Apoi s-a răsucit spre el și l-a apucat de umeri, și-a lipit fruntea de a lui și au rămas așa.

Da, totul se va schimba de-acum înainte, Alania știa asta, după tot ceea ce-i spusese. Radical. În bine ori în rău, asta nu mai știa, dar el va accepta, va accepta fiindcă în fața lui era singura femeie care-l iubea.

Am multe defăcute astăzi Trebuie să șterg compl

etaminteriorilesă-mitransformsufletulînpiat

r ă T r e b u i e s ă î n v ă ț s ă t r ă i e s c T r e b u i e s ă o f a c d i

Era o dimineață posomorâtă, capricioasă, când avionul s-a pregătit să aterizeze. Părea că toate spiritele răutăcioase se adunaseră printre nori și se distrau de minune scoțând limba la toți cei care soseau.

Îi promisese că o va aștepta la sosire. Îi va servi drept sprijin dacă ar cădea, îi va întinde o plasă din pene și ea va cădea lin sau, pur și simplu, își va întinde aripile și va zbura, în cazul în care s-ar simți prinsă în capcană, iar dacă s-ar sufoca, ar ajuta-o să respire.

Îi promisese toate aceste lucruri în lungile luni de vară, la Londra și în casa ei din Seven Sisters, în care Kitty se hotărâse până la urmă să se mute, pe căldura înăbușitoare de iulie – în compania lui.

Fuseseră zile pline de cuvinte regăsite. Ea avusese sentimentul de siguranță, nu în sens fizic, ci într-un sens mult mai profund, de parcă realitatea ar fi fost, înainte de întâlnirea lor, doar un decor șubred pe care l-ar fi privit mereu cu suspiciune și acum, în sfârșit, învățase să privească dincolo de el. O realitate dincolo de realitate.

Cuvinte dincolo de care așteptau armate de alte cuvinte. Propoziții care atrăgeau după sine nenumărate alte propoziții și nu se afundau în gol și banalitate.

După noaptea nesfârșit de lungă, care mai durase și după răsărit, prima lor noapte fără telefon și limită de timp, nu i-a mai vorbit niciodată despre activitatea lui. Nu era frumos ce avea el de ascuns, ce nu dorea să spună, ce-l speria și nici ea nu voia să pericliteze această construcție fragilă pe care, brusc, erau amândoi pregătiți s-o ridice. Își dorea doar ca el să rămână. În viața ei. În preajma ei. Uneori se întreba dacă era pregătită să-i absoarbă toate tainele, ca preț al loialității sale îndelungate. Dar se temea, nu dorea să afle ce preț plătise el pentru a-i putea servi ei drept sprijin. Dar cel mai mult – în mod paradoxal – o speria decizia lui de a rămâne alături de ea. De ce își abandona toate măsurile de precauție, principiile, toate măsurile de siguranță strict reglementate, acordurile sub care funcționa realitatea lui, și-și asuma un risc nemaipomenit? Cum de nu se temea că viața lui dublă ar putea sfârși într-o celulă de închisoare? Că spectacolul atât de bine regizat ar putea fi demascat drept o farsă?

Nu l-a întrebat. S-a mulțumit să-l primească. Ori de câte ori venea la ea, ori de câte ori hotăra că a sosit momentul să vină și să rămână. Doar măsurile de siguranță formale, obligatorii, le-au păstrat: făceau din noapte zi. Nu ieșeau niciodată împreună din casă. Nu se întâlneau niciodată în public. Luau trenuri diferite din oraș până la casa ei de la țară. Uneori, când îl urmărea acolo cum pregătește o omletă sau îi răsfoiește colecția de discuri, încremenea de frică. Gândul că el ar putea să dispară o paraliza. Și o mai paraliza și ideea că o normalitate comună le era imposibilă. Uneori, când el îi întorcea spatele, când insista să iasă singur la plimbare sau când ocolea elegant o întrebare, se gândea că i-ar fi insuportabil,

imposibil să trăiască așa, dacă ar ajunge să-l deteste. Pentru ceea ce făcuse, pentru ceea ce reprezenta, pentru ceea ce trecea sub tăcere.

Dar pe urmă se consola cu cele mai teribile gânduri, care o urmăriseră toată viața și pe care, mai demult, se încăpățânase să le alunge, gândurile la crimă, Mariam și locuința umbroasă de pe muntele Mtațminda. În asemenea momente accepta fără să crâcnească faptul că era o ucigașă și se convingea singură că ea, o ucigașă, o trădătoare, nu avea nici cel mai mic drept să deteste pe cineva, indiferent ce ar fi făcut acel om.

Nu se atingeau niciodată. El nu părea obișnuit cu apropierea fizică, părea depășit de ea.

Ei îi convenea. Și ea trebuia să reînvețe apropierea, dacă ar fi s-o îngăduie iar vreodată. În Seven Sisters erau zile pline de vuietul mării și plimbări lungi, umede. Zile pline de propoziții supte ca bomboanele. Acolo a și simțit iarăși nevoia să pună mâna pe chitară și să creeze ceva nou. Și, când el se întorcea la Londra și o lăsa singură, scotea telefonul din priză și se așeza pe pervaz, compunând melodii noi. În frigider îi păstra mereu socată. În această perioadă a învățat să-și strunească amintirile despre femeia roșcată, să nu le lase să-i strice dispoziția. Pentru că îi era bine așa.

Și apoi a sosit într-o după-amiază de la Londra și a dat buzna în bucătărie, ca un puști agitat nevoie mare, care se întrecuse pe sine în cutezanța sa, și s-a postat radios în fața ei.

— Cred că am găsit soluția. Cel puțin, așa sper.

— Cum adică? a întrebat ea nedumerită.

— Cred că am găsit o cale să vă ducem la Tbilisi.

A zâmbit în felul său disperat, care o întrista mereu, fără să știe nici ea de ce.

— Am vorbit cu impresara dumneavoastră. I-am explicat că oficialii din Tbilisi ar fi interesați să vă organizeze un concert, dar că oferta trebuie să vină

din partea ei. Întâi a părut mirată, dar a reacționat bine și a spus că pe dumneavoastră sigur v-ar bucura să puteți călători iarăși în țara natală. Atunci am lămurit-o în detaliu pe cine să sune și ce să spună, așa nu va intra nimeni la bănuieli. A sunat la noi la ambasadă și s-a interesat de posibilitatea unui concert la Tbilisi. Ca gest de pace pentru ambele părți. Asta a fost acum cinci zile și pe urmă am avut o ședință cu toată secția culturală, până la miezul nopții. Am vorbit cu ambasadorul și el a sunat la Moscova. Trebuie să știți că sunteți cunoscută în Uniunea Sovietică. Mai ales tinerii vă ascultă cântecele. De la *Replacement* și fotografia din Praga sunteți foarte îndrăgită acolo. Așa că au stat să se gândească și au ajuns la concluzia că n-ar fi rău să folosească ocazia de data aceasta în favoarea lor. O fotografie frumoasă, cu dumneavoastră în orașul natal, ca gest de împăcare, ca să zic așa, ca semn că nu aveți nimic împotriva Uniunii Sovietice, că a fost mai degrabă o neînțelegere stupidă ce s-a întâmplat atunci la Praga. Au nevoie de asemenea gesturi de împăcare, mai ales pentru tineri au nevoie de dovezi că nu suntem neomenoși.

S-a holbat tot timpul la el, incredulă, incapabilă să prelucreze atât de repede informațiile, incapabilă să creadă că dorința i-ar putea deveni curând realitate.

— Dar dumneavoastră? l-a întrebat mai târziu la cină.

— Ce e cu mine?

— Veniți și dumneavoastră?

— Planul meu este următorul: pe Amy n-or s-o lase să intre în țară, e prea critică, prea capitalistă și nu știe să-și țină gura. Dacă nu intervine nimic, îmi vor atribui mie funcția ei la fața locului. Dacă se aprobă, voi fi însoțitorul dumneavoastră oficial pe perioada celor două săptămâni care vă vor fi acordate.

— Păi, dacă ar ști ei că asta îmi sunteți deja de 20 de ani…

*

Acum, trecutul venea înfricoșător de aproape de prezent, cu viteza unui avion Aeroflot.

Avea picioarele umflate. Își ținea pumnii strânși. Pe bluza albă i se formau pete de sudoare. A strâns bine ochii și a încercat să-și controleze respirația. În mod ciudat, a trebuit să se gândească la Fred. Tocmai acum, când era cel mai departe de ea și se îndepărta și mai mult, cu fiecare kilometru. Dar nu se putea împiedica să nu se întrebe cum ar percepe, cum i s-ar părea, cum ar vedea Fred țara care-i devenise și ei străină, după o absență de aproape două decenii. Unde era acum? Ce făcea? O proteja cineva ori își dăduse deja pe ace de seringă toți îngerii protectori? Și-a lipit fruntea de speteaza scaunului din față. Făcuse escală la Moscova și trecuse prin mai multe controale, dar cel mai important examen abia acum o aștepta.

Dar el era acolo. Sosise în țară cu zece zile înaintea ei, pentru a organiza totul la fața locului. O va aștepta la aeroport și ea va putea atunci să respire iarăși normal. O va feri să se lase îngropată sub povara amintirilor. Cu siguranță.

Mulțimea a izbucnit în urale de îndată ce s-a deschis ușa avionului și s-a adus scara. Ca într-o coregrafie bine exersată, agitau simultan, cu gesturi potolite, buchete de flori, sincronizați, nimeni nu se făcea remarcat, nimeni nu țipa exagerat de tare, nimeni nu arăta mai puțin entuziasm.

Până și jurnaliștii care au dat fuga la ea, întinzându-i cele mai bune microfoane ale lor, cele protejate de vânt, erau politicoși și-i surâdeau cu bunăvoință.

I-a lăsat s-o fotografieze, a răspuns politicos la întrebările mărunte, aprobate de redacție, în vreme ce mulțimea a amuțit cu pioșenie. A acceptat florile, a mulțumit și s-a lăsat apoi condusă la

etajul al doilea al clădirii aeroportului, unde se adunaseră în jurul unei mese lungi de conferință funcționari din cultură, redactori, angajați KGB, agenți de pază și așa-numiți directori de program. S-au ținut discursuri solemne, s-a vorbit despre însemnătatea concertului ei, a fost subliniat interesul țării față de ea, primejdia pe care o reprezentau propaganda și manipularea occidentală și i s-a explicat programul pe care trebuia să-l urmeze în următoarele două săptămâni. Giorgi Alania a venit abia la al Treilea discurs. Ea l-a recunoscut după pași, încă înainte de a pătrunde în încăpere. S-a dus direct la ea și i-a întins ceremonios mâna. Avea privirea calmă, de parcă ar fi vrut să-i comunice că totul va fi bine.

După încheierea părții oficiale a primirii, delegația s-a deplasat cu mai multe automobile către o sală festivă, dichisită, de undeva din Krtsanisi, unde fusese aranjat un bufet georgian opulent, asortat cu mult Saperavi. Au continuat discursurile, într-o formă ceva mai destinsă. Ea avea dificultăți până și să înghită. Doar în genunchiul lui Alania, care o tot atingea pe sub fața de masă lungă până-n podea, își găsea reazem. Da, el ar resuscita-o dacă ar fi să se prăbușească fără cunoștință. Înainte să-i vină rândul să adreseze câteva cuvinte de mulțumire drept răspuns la discursul ministrului, a intrat Kostia.

Era la fel de înalt, o prezență intimidantă, mustăcios, într-o uniformă plină de decorații, așa a intrat în încăpere. Ea nu a îndrăznit să se ridice, să se năpustească la el (Voia? Putea?). Nu știa ce se aștepta de la ea în această situație. Dar oamenii din jur au început brusc să aplaude și, în această atmosferă patetic-afectată, fratele a îmbrățișat-o pe trădătoarea de soră-sa, pe care lumea rea, imperialistă, i-o răpise cu mult, mult timp în urmă și pentru care se înscena acum întoarcerea de-a dreptul biblică a fiicei rătăcitoare. *Mai lipsește*

muzica dramatică, și-a spus Kitty și l-a strâns în brațe pe Kostia.

*

Kitty stătea între Alania și fratele ei și mânca deliciosul păstrăv proaspăt în sos de rodie și încerca să nu leșine, în timp ce i se relata cu o mândrie evidentă că toate biletele pentru cele două concerte ale ei de la Filarmonică fuseseră vândute, despre conferințele de presă pe care le va da și despre banchetul oficial la care va participa împreună cu câțiva muzicieni sovietici.

După trei ore, când i s-a permis în sfârșit să părăsească sala la brațul fratelui și să urce alături în Pescărușul lui – aruncându-i lui Alania o ultimă privire recunoscătoare și totodată neajutorată –, s-a lipit de speteaza scaunului și a închis ochii.

— Ai avut mare noroc, *el* a aranjat totul de minune, un tip foarte inteligent, a spus Kostia, după ce condusese o vreme în tăcere.

Dar ea era incapabilă să-i răspundă.

Când traversaseră deja orașul și o luaseră pe șoseaua îngustă, cu nesfârșite serpentine, care ducea către nord, i-a spus că mai avea și niște vești cât se poate de proaste.

— Stasia a pățit ceva? a îngăimat ea.

Avea gura uscată, buzele crăpate. Fiecare cuvânt era dureros.

— Ah, nu, ea o să ne îngroape pe toți, ascultă-mă pe mine. E vorba despre Eristavi.

— Andro?

— E în spital. Ficatul lui o să dea curând ortul popii, nici nu-i de mirare, dacă iubește cu atâta pasiune alcoolul. Mă rog, după moartea lui…

— A cui?

— A băiatului său.

— N-am știut că…

— Că bea? Că bea e puțin spus.

*

Stasia suspina și a trebuit să se așeze. Nanei îi scăpase din mână, de emoție, o ceașcă din colecția

ei cehească cea mai de preț. Daria râdea și schițase câțiva pași de dans. Eu – eu nu știu ce am făcut, probabil nimic ieșit din comun, poate am gângurit, poate m-am împleticit. Dar cea mai neobișnuită a fost reacția lui Elene la sosirea lui Kitty: de cum zărise pe alee mașina tatălui ei, o luase la fugă pe deal în sus și se ascunsese.

Abia seara mai târziu, după ce lacrimile încetaseră să se mai prelingă pe obrajii Stasiei, s-a întors și Elene. A venit rușinată pe terasă, unde fusese întinsă o masă lungă. Asemănarea dintre ele i-a izbit pe toți membrii familiei, era realmente uimitoare: același păr des, aceiași ochi, aceiași pomeți înalți, până și buzele erau la fel de cărnoase, numai corpul lui Elene părea mai leneș și mai moale decât al lui Kitty.

Kitty s-a ridicat și s-a îndreptat cu pași măsurați către nepoata ei.

— Totul e în regulă, Elene.

I-a vorbit în engleză. Recurgând la limba străină, spera să-i ușureze fetei vizibil speriate prezentările, căci Kostia îi povestise că Elene învățase engleză cu discurile ei.

— Unde ai fost? Te-am așteptat cu toții.

Elene a ridicat în sfârșit capul, părea ușurată. Fata cu doi copii fără tați părea atât de pierdută, atât de diferită de cum și-o imaginase Kitty pe fiica lui Kostia.

— Mi-a fost frică, a spus Elene, tot în engleză.

Limba străină îi permitea să fie sinceră. Nimeni de la masă nu putea s-o înțeleagă.

— De ce? a întrebat Kitty și a ferit cu corpul ei chipul lui Elene de privirile curioase ale celorlalte rude:

— Nu știu. Că poate nu ești așa cum mi-am imaginat eu.

— Și cum ți-ai imaginat că sunt?

— Diferită de toți.

— Și acum ești dezamăgită?

— Nu.

— Ce tot șușotiți acolo ca două școlărițe? Elene, las-o pe Kitty să vină la noi și așază-te și tu odată la masă, nu e politicos! a strigat Kostia deopotrivă nervos și nesigur.

— Andro are acasă la el o poză de la un concert de-al tău. Dar acum e în spital. De când l-a înmormântat pe Mikha a băut întruna, a continuat Elene de parcă nu l-ar fi auzit pe tatăl ei.

Elene vorbea fără să-și desprindă privirea de a lui Kitty. De parcă ar fi fost complet singure, de parcă familia lor n-ar fi stat la câțiva metri de ele și n-ar fi așteptat să petreacă. Kitty a făcut ochii mari. Mikha. Mikha. Deci așa îl chemase pe băiatul lui Andro. Acum, ambii fii erau morți: atât cel născut, cât și cel nenăscut.

— Elene vorbește perfect engleza! a exclamat Kitty către ceilalți, fără să se răsucească, fără să-și desprindă privirea îngrozită de Elene.

— Am vrut să-ți povestesc asta înainte să-ți toarne ei toate minciunile și mai știu și că taică-meu n-o să mă lase probabil singură cu tine. Am vrut să știi. Am vrut să știi că noi toți suntem vinovați pentru că Mikha nu mai este printre noi. Mai ales eu. Nu te cunosc, dar știu multe despre tine. Ei nu mi-au spus niciodată nimic, dar eu am aflat cât am putut. Trebuie să-l vizitezi pe Andro. O să te urmărească la tot pasul, dar, dacă vrei, putem încerca să scăpăm de ei. Eu mă duc zilnic la spital.

— Mulțumesc.

Kitty și-a dres glasul. Pe urmă a afișat cel mai vioi zâmbet al ei, cel mai lipsit de griji, și s-a răsucit către ceilalți.

Christine nu-și putuse călca pe inimă să vină la primirea lui Kitty în Casa Verde. De la moartea lui Mikha mersese zilnic la cimitir. Și-și făcuse griji pentru Andro, dar nu mai încercase să-l rețină de la băutură. De prea multe ori bea până-și pierdea cunoștința, încât Christine trebuia să cheme

salvarea. Sau ajungea la miliție, în celula pentru bețivi, pentru tulburarea ordinii și liniștii publice.

Cu două săptămâni înainte de venirea în țară a lui Kitty, Andro fusese internat în cele din urmă la spitalul municipal, suferea de o ciroză hepatică avansată. Andro, buhăit și incapabil de discernământ, părea de-a dreptul pașnic în agonia lui, a constatat Christine la căpătâiul său. Mult mai pașnic decât înainte, când încă se mai luptase cu viața. Lana și micuțul Miro făceau naveta între locuința lui Christine și curtea dosnică în care locuia mama Lanei. Băiețelul era bolnăvicios, exagerat de sensibil, morocănos, iar Lana, mai mult decât copleșită. Elene le ajutase nemaipomenit de mult în ultimele săptămâni. Venise zilnic la oraș și făcuse cumpărături pentru Lana și Christine, îl dusese pe băiețelul Lanei la creșă, îl luase de acolo și, mai ales, stătuse la căpătâiul lui Andro, îl ținuse de mână, îi citise și-i relatase cele mai recente bârfe, deși el nu dădea semne că ar asculta sau ar înțelege ce spunea ea.

În săptămânile acelea, grija pentru Lana fusese sarcina principală a lui Elene. Cât Lana se agăța de durerea ei cu atâta încrâncenare, cu atâta disperare – de teamă că, dincolo de ea, ar putea ieși la iveală faptul de neiertat că i-ar fi putut salva viața lui Mikha, dacă ar fi predat la timp materialul filmat –, Elene putea fi sigură că nu trebuia să întâmpine ura de sine a Lanei, care sigur nu era cu nimic mai prejos decât a ei. Fiindcă asta, Elene era convinsă, ar fi făcut-o să-și piardă echilibrul oricum fragil.

I-a cedat Lanei rolul de văduvă îndoliată. A acordat spațiu durerii ei. Era și aceasta o posibilitate de a nu fi nevoită să se preocupe de sine, de tot ceea ce se afla în urmă și înaintea ei. S-a însoțit cu Lana în mitul mincinos de care se agăța cu atâta înverșunare, mitul idealistului de neclintit, pornit să lupte împotriva sistemului corupt, pentru a aduce la lumină putreziciunea sa, și care și-a dat viața pentru acest țel măreț. În amintirea ei, Lana

voia să fie viteaza lui tovarășă de arme, păstrătoarea secretului, mama fiului său, femeia căreia el îi încredințase inima sa și tot ceea ce avea mai de preț: filmul, confesiunea sa. Bineînțeles că știau amândouă că se mințeau, fiecare în felul ei. Dar se putea trăi cu minciuna aceasta, în vreme ce adevărul era nesigur și nu dădea răspunsuri fără echivoc, ci sădea numai ură și dispreț de sine. Nu, adevărul paraliza, în vreme ce minciuna elibera.

Pentru Elene, întoarcerea lui Kitty era probabil un semn divin. Reunirea celor doi iubiți, ultima șansă de a repara cât de cât ceea ce stricase. Nu putea să trezească morții la viață, dar putea să facă o mică faptă bună. Patul de suferință al lui Andro și fotografia devenită realitate a lui Kitty.

Da, poate că această luptătoare în rezistență, occidentală, această anarhistă, această zeiță a muzicii își va putea găsi pacea în locul lui Elene, la căpătâiul iubitului din tinerețe. Iar ea o va urmări și va învăța de la ea cum să accepți lucrurile care nu s-au împlinit, care au pierit pur și simplu. Lucruri, sentimente, speranțe… oameni.

Nu te iubește, îi spusese Lanei atunci – și se referise la sine. Și nu pusese viața lui Mikha mai presus de neputința ei de a accepta acest lucru. Iar acum el era mort, iar Elene în viață. La fel de fără Dumnezeu ca înainte. La fel de singură. La fel de derutată.

Pace, libertate, pământ și pâine!

LOZINCĂ

Kitty o văzuse deja de departe pe Christine pe coridor. I se păruse atât de bătrână și, în același

timp, copilăroasă. Frumusețea ei cândva specială cedase locul unei apariții neajutorate, bizare, introverte. O strânsese îndelung în brațe pe mătușa ei. Îi inspirase parfumul și-și amintise cum odinioară, întoarsă din iadul acelui sat, cu cusături arzânde pe pântec, îi pipăise rănile, pentru a-și întocmi propria hartă de supraviețuire.

Pe fereastra salonului de spital se vedeau chiparoșii grațioși, verzi, care păreau să împungă norii cu vârfurile lor. Elene o condusese în salon și-i explicase că Andro își venea doar rareori în simțiri, atunci reușea chiar să guste câte ceva. De când se afla acolo nu scosese un cuvânt și Kitty nu trebuia să aibă așteptări prea mari. Pe urmă îi oferise un scaun, de parcă ar fi fost gazda unui eveniment solemn.

Un alt pacient stătea întins în celălalt capăt al salonului, era conștient și citea *Pravda.*

Kitty s-a apropiat cu prudență de patul lui Andro. El zăcea pe-o parte, cu capul către fereastra însorită, cu un braț peste pătură. I-a luat mult timp până să deslușească trăsăturile familiare pe fața lui desfigurată de viață și de trecerea anilor, devenită de nerecunoscut. Nu i-a fost ușor să-l vadă în acest bărbat cu barba încâlcită pe Andro cel cu cârlionții aurii, care cioplea îngeri din lemn.

Cum trăise el de când plecase ea? Cine era femeia care-i născuse un băiat? Și cum fusese fiul lui? Semănase cu fiul care nu ajunsese să se nască?

După spusele medicilor, mai avea doar câteva săptămâni de trăit, a anunțat-o Elene. Kitty a întins mâna. Tremura, deși afară era cald. Elene se dusese la fereastră și privea în parcul spitalului, cu chiparoșii săi înalți și băncile albe.

Ele nu o vedeau pe femeia îmbrăcată într-un costum bărbătesc și care avea ochii lui Andro, stând sub chiparosul cel mai înalt, cu privirea înălțată spre ele. Zâmbind răbdătoare.

Vene întunecate transpăreau prin piele. Pielea era aspră și însemnată de munca dură, nepotrivită.

De busturile lui Lenin și ale Generalisimului.

Kitty își căuta cuvintele.

— Andro, mă auzi? Sunt eu, Kitty. M-am întors. Uite, mâna mea, o simți? Am venit. La tine, Andro, a șoptit și și-a apropiat buzele de urechea lui.

Abia atunci s-a așezat Kitty pe scaunul pregătit de Elene. Pe urmă i-a făcut semn să se apropie, Elene a venit degrabă și s-a așezat pe marginea scaunului, unde-i făcuse Kitty loc.

— Povestește-mi despre el. Și despre fiul lui, a spus în șoaptă, fără să-și desprindă privirea de pe fața împietrită a lui Andro.

Elene, care părea să fi așteptat de secole această rugăminte, a început să-i povestească. Vorbele și frazele se revărsau din ea cu bucurie și zel, încât până și pacientul care citea *Pravda* și-a pus ziarul deoparte pentru o clipă și s-a uitat la ele. A povestit de-a valma. Despre copilăria lor. Despre anii trăiți la Moscova. Despre Vasili și coasta Mării Negre. Pe urmă, povestea cu filmul lui Mikha pe care nu-l văzuse nimeni. Noaptea în care se dusese cu Lana în satul de munte, pentru a-l aduce pe Andro la oraș. Dar cel mai mult a vorbit despre Mikha. A încercat să spună adevărul. Să nu-și înfrumusețeze propriul eșec. Dar nu a reușit, indiferent ce spunea, indiferent cât mai vorbea, frazele ei nu alcătuiau o imagine unitară, nu clarificau nimic. Povestea ei era fără logică, fără sens, îi lipsea firul roșu care să fi condus la moartea lui Mikha.

O privea plină de speranță pe Kitty, dar nu deslușea nicio consolare, nicio înțelegere, nici măcar un reproș, de parcă fața ei ar fi fost o oglindă în care se vedea doar pe sine.

Kitty s-a ridicat deodată și a ieșit din salon. Elene a privit în urma ei, zăpăcită, incapabilă să stabilească o legătură între plecarea lui Kitty și relatarea ei. Trecând pe lângă Christine, Kitty a intrat în toaleta cu faianță portocalie și duhnind a urină, s-a rezemat de ușă de îndată ce aceasta s-a închis în urma ei și a rămas nemișcată câteva

minute, încercând să-și calmeze respirația. Pe urmă s-a dus la chiuveta gălbejită de vreme, a răsucit robinetul, întâi a curs un lichid maroniu, și-a amintit îndemnul mamei ei, „Lasă să curgă mai mult, că pe urmă se limpezește”, și a așteptat. Într-adevăr, maroniul a dispărut și apa a devenit limpede. Și-a ținut mâinile sub jet. S-a privit în oglinda zgâriată. Și a țipat.

A alunecat pe pardoseala umedă, a căzut în genunchi, cu o mână se mai ținea de marginea chiuvetei. Corpul îi ceda. Respirația îi ceda. Oamenii cedaseră și ei.

El va muri. Ea va trebui să-l jelească. Va pleca și el.

Câte ar mai fi avut să-i spună. Jumătate din viață ar fi trebuit să-i povestească. Ba nu, toată viața. Dar altfel, într-un mod inedit. Cum nu știa el. Cum nu înțelegea. Îi venea să-și vomite tăcerea, neputința, în această chiuvetă mizerabilă. Să verse tot ce avea în ea și să scoată din ea frica aceasta, frica de ceea ce o mai aștepta. Da, tot ce se mai putea întâmpla n-o mai interesa. Cum poți trăi privind în urmă?

*

L-a revăzut la banchet. Trecuseră patru zile de când venise în țară. Patru zile în Casa Verde, unde se invoca și sărbătorea o fericire inexistentă. Alania stătea la intrarea restaurantului select aflat deasupra orașului, în apropierea turnului de televiziune. Între fețe de masă albe, cu lumini dureros de colorate, înconjurat de purtători de costume și chelneri zoriți, care se contopeau toți, în ochii lui Kitty, într-o grămadă cenușie.

Inițial, Kostia ar fi trebuit s-o însoțească la această recepție, unde ea trebuia să strângă nenumărate mâini, să răspundă la întrebări învățate pe de rost și să cineze împreună cu oameni care o scrutau cu suspiciune și, totodată, cu invidie. Unde urma să cunoască muzicienii, pictorii și scriitorii recunoscuți și aprobați de Stat și să stea de vorbă

cu ei despre meritele socialismului. Acolo, unde fiecare gest și fiecare cuvânt al ei avea să fie întors pe toate fețele, iar ea, testată și evaluată după gradul ei de decădere capitalistă. Dar Kostia se alesese cu o gripă și rămăsese acasă.

Kitty o adusese pe nepoata ei emoționată, îmbrăcată într-o rochie galbenă stridentă, care trebuia să trăiască, după toate aparențele, cu ceva cu ce nu putea trăi și care-și căuta o altă viață, pe care ea, era sigură, nu ar putea să i-o ofere. Pentru Elene, totul avea să se sfârșească cu o dezamăgire. Tânăra îi semăna atât de bine și, în același timp, nu-i semăna deloc cu pasivitatea ei, torpoarea ei, incapacitatea ei de a avea o viață autonomă, deși după asta tânjea tot timpul.

Alania a salutat-o, își juca cu măiestrie rolul de însoțitor oficial. Da, pentru asta nu trebuise să se antreneze. Nici ea. El i-a strâns mâna. Nici prea energic, nici prea slab.

În vreme ce Kitty, așezată între un pianist și Elene, lăsa să se reverse asupra ei toate discursurile prefăcute despre prietenia dintre popoare, despre artă, despre patrie, despre socialism și Partidul Comunist Georgian și conducerea lui ireproșabilă, tot privea în direcția lui. Și, de fiecare dată când îl privea pe Alania, vedea pleoapele închise ale lui Andro. Buzele crăpate, mâna rece, fără vlagă, unghiile neîngrijite, barba încâlcită. Când se gândea la el, se gândea la sala de clasă și la Mariam, o revedea pe blondă, cum îl strângea în brațe pe fratele ei, ascunsă după un colț întunecat de casă. Atunci vedea sângele de pe cuțitul din salonul de pe Muntele Sacru și se întreba dacă ieșise vreodată din încăperea aceea și, când își adresa această întrebare, urma în mod inevitabil o nouă întrebare: cum a putut ea, după toate acestea, să se mai lege de un om, să-i mai insufle credință unui om, unui om roșcat, care, spre deosebire de ea, era suficient de inteligent

pentru a ști că nu ai cum să ieși din barăcile unui lagăr de concentrare și dintr-o încăpere cu cadavre.

*

A doua zi au început repetițiile la Filarmonică. Sub privirea lui Alania și a altor doi domni de la NKVD-ul georgian, s-a verificat acustica și s-a făcut proba de sunet. Nu mai apăruse de mult în public, mai ales în fața unuia atât de numeros. După turneul din America și despărțirea de Fred nu mai dăduse concerte mari.

La patru melodii de pe *Replacement* avea s-o acompanieze un cvartet de coarde, la alte trei, o pianistă. Au repetat împreună și, de cum începeau să cânte, reușea într-adevăr să uite chipul lui Andro, armonia care se crea rapid îi alunga din minte lupta dintre socialism și capitalism.

După repetiții se plimba pe străzile din Tbilisi, însoțită de cei trei domni taciturni. Nu se putea împiedica să nu privească orașul cu ochii altor doi oameni: ochii lui Fred cea roșcată și dependentă de droguri și ochii lui Andro cel muribund.

Ziua concertului a fost singura în care Kitty nu s-a dus la spital. Cu toate protestele lui Alania și avertizările agenților de pază de care nu putea să scape, mersese zilnic la Andro, îl mângâiase pe mâini și urmărise cum îl țineau în viață în mod artificial și, o dată, când nu se mai putuse abține, se întinsese deasupra lui și-i acoperise fața de sărutări. În acel moment, Elene era afară, iar cititorul de *Pravda* ațipise.

Acum stătea singură în cabina ei de la Filarmonică și se gândea la o cameră de hotel din Baltimore. Acolo erau niște draperii grele, aurii, probabil reminiscențe ale Gilded Age. Fred apucase o draperie și și-o înfășurase în jurul corpului, precum o rochie victoriană, se dăduse cu rujul lui Kitty și se prefăcuse că ar cânta o arie de operă. Kitty luase aparatul de fotografiat proaspăt achiziționat al lui Fred și-i făcuse o poză. O poză

pe care nu o mai developase, fiindcă aparatul dispăruse odată cu filmul și proprietara sa.

Kitty și-a acoperit o clipă fața cu mâinile, a inspirat adânc și a ieșit cu chitara pe scenă. Va cânta despre viața ei împărțită în două. Aici, pe scenă, va putea fi în sfârșit ea însăși, iar după aceea îi va fi probabil și mai dificil să se întoarcă la spectacolul prost, în care nu putea fi cea care dorea să fie și nu putea spune ceea ce gândea, în care nu putea jeli pe cine dorea să jelească. Îi era frică să nu i se termine frazele învățate pe de rost, să nu piardă controlul asupra feței, să nu-i deraieze glasul. Dar aplauzele cu care a fost întâmpinată de îndată ce a intrat în lumina reflectoarelor au prins-o în cădere, iar frica i-a dispărut subit când a interpretat primul acord la chitară.

Cinem-a inclusîn rândurile rasei umane?

IOSI

— Am exact 20 de minute. După aceea trebuie să mă duc la un știu ce eveniment chinuitor, ceva cu dansuri populare pentru copii. Am vrut să fiu o clipă singură cu tine, n-ai venit ieri la concert și mă gândeam…

Kitty stătea epuizată, încercănată de nesomn, la masa rotundă din camera de zi a lui Christine.

Christine a strâns-o în brațe și a zăbovit o clipă în spatele ei. Se auzea ticăitul vechiului ceas cu cuc de pe perete. Kitty a închis ochii. S-a sprijinit de pieptul lui Christine. Corpul ei parcă era lipsit de greutate, ca o pasăre pe care poți s-o apuci cu o mână.

— Nu știu ce s-a întâmplat între voi, dar faptul că tu și mama abia vă mai vedeți mi se pare de neimaginat, a spus Kitty obosită.

Christine s-a dus după o carafă cu vișinată și două pahărele. Pe urmă s-a așezat în fața nepoatei sale. Avea privirea plină de căldură și alinare, de parcă ar fi vrut să-i aștearnă lui Kitty o pătură caldă în jurul umerilor.

— Trei bărbați așteaptă pe palier, în fața ușii mele, presupun că sunt din cauza ta aici.

Christine a turnat lichidul roșu în pahare.

— Da, mă urmăresc la tot pasul. În fiecare secundă, în fiecare minut sunt după mine. Numai când sunt cu Kostia ne lasă în pace. Kostia se pare că e demn de încrederea lor. Dar eu am vrut să te văd pe tine, să vă văd pe toți. Nu mascarada asta, Christine. Pe tine nu te văd, mama și Kostia încearcă să-mi facă viața o petrecere continuă.

Andro nici măcar nu mai e conștient, iar restul, da, restul este… insuportabil.

Christine s-a aplecat peste masă și i-a dat un pupic pe frunte. Kitty ar fi vrut să se poată întinde pe masa aceea și să-și roage mătușa să vegheze asupra ei, s-o mângâie pe cap ca atunci, în cea mai cumplită perioadă din viața ei, până își va recăpăta puterile și va fi din nou sănătoasă, plină de inițiativă și de cântece noi; dar imediat vor bate la ușă, îi vor aminti că mascarada aceasta în care ea juca rolul principal, cu sau fără voia ei, trebuia să continue. Va ieși la ei, va zâmbi amabil. O vor avertiza din nou să nu-l mai viziteze pe dezertorul și trădătorul acela muribund.

S-a ridicat și s-a dus la baie. De când se afla iarăși în țara natală, se refugia frecvent în toaletele și băile unor clădiri publice sau particulare. Parcă erau singurele locuri unde nu se aștepta să fie urmărită. Avea senzația că cineva îi apăsa tâmplele cu un clește.

S-a auzit o bătaie în ușă. Kitty a auzit-o pe Christine cum deschide. Era Alania. L-a recunoscut după mers. L-a auzit cum spune ceva, Christine l-a poftit să intre. Nu, încă nu putea să iasă. A lăsat apa să curgă.

*

— Vă rog să mă iertați că vă deranjez, dar suntem așteptați, din păcate trebuie să v-o răpesc pe tovarășa Jashi.

Alania era cam fâstâcit, se simțea inhibat și urât în prezența lui Christine, care fusese cândva atât de frumoasă, voia să dispară cât mai urgent din apartamentul ei. Și-a amintit cum o diviniza Kostia pe femeia aceasta. Ei îi fusese adresat pachețelul, o consolare stângace pentru tragedia ei. Iar el datora pachețelului întâlnirea cu Kitty Jashi, din cauza lui Christine făcuse atunci ocolul acela. Ocolul pe care-l tot făcea de-o viață.

Îi deschisese ușa, dar s-a tras speriată îndărăt, buzele i s-au întredeschis, de parcă ar fi vrut să

exclame ceva, pe urmă le-a închis și a făcut câțiva pași nesiguri înapoi. Cu o mână bâjbâia pe perete, căuta ceva, a găsit comutatorul și a aprins plafoniera. Se holba la el, ca și cum ar fi văzut ceva înfricoșător.

— S-a întâmplat ceva?

Alania a ridicat capul și a privit-o în față. Deși îi dădea un sentiment vag neplăcut, voia s-o privească, să și-o imprime în memorie. Să caute frumusețea dincolo de timp.

Christine își vopsise părul negru și și-l prinsese la spate, într-un coc sever și simetric. Purta o rochie neagră până la genunchi și ciorapi de nailon. O jumătate de față era acoperită cu o voaletă bleumarin pe care și-o prinsese în păr. Câte zvonuri circulaseră despre ea, despre soțul ei, sinucigașul, despre amantul ei? Cât efort o costase să-și sacrifice odinioară fața pentru onoare, să-și păstreze demnitatea, să nu-și umple spiritul până la refuz cu dispreț?

S-a apropiat puțin de el. A ridicat încet mâna dreaptă, de parcă ar fi vrut să-l atingă. Pe urmă a lăsat mâna jos și a încremenit în poziția aceasta nefirească. El a făcut un pas către ea, se temea să nu leșine cumva, dar ea și-a încrucișat instantaneu brațele la piept, de parcă ar fi vrut să se protejeze.

— Cine naiba sunteți, ce căutați în locuința mea? a întrebat ea în șoaptă, aproape șuierat.

— Giorgi Alania, sigur mă știți după nume, sunt un vechi amic al nepotului dumneavoastră. Am studiat împreună cu Kostia la Academia Frunze din Leningrad, vă mai amintiți?

Se străduia să-i vorbească pe cât de prietenos și calm cu putință.

— Giorgi Alania. Alania, i-a repetat Christine numele pe un ton interogativ, de parcă ar fi fost ieșit din comun, de parcă i-ar fi exersat pronunția.

Brusc a scuturat din cap, ca pentru a alunga un gând absurd, după toate aparențele supărată pe propriul comportament irațional.

— Îmi cer scuze, ce prostie din partea mea. Mi-ați amintit pe moment de cineva pe care l-am cunoscut demult… Ce prostie din partea mea, nici nu e posibil, vă rog să mă iertați.

După care l-a poftit în camera de zi.

— Kitty e la baie. Mă gândesc că nu mai stă mult.

S-au așezat la masă, iar Christine, vizibil tulburată, a înșfăcat păhărelul de vișinată și l-a golit, l-a scrutat din nou pe Alania, i-a examinat fața. Clătina întruna din cap, de parcă ar fi vorbit cu sine, de parcă nu i-ar fi venit să-și creadă ochilor. Pe urmă a râs și s-a lovit cu palma peste frunte.

— E ceva în neregulă cu fața mea?

— Nu, nu. Numai că… nici nu știu cum să spun, a început ea, ca și cum s-ar fi trezit dintr-un vis.

— Spuneți-mi ce vă preocupă. M-ar bucura nespus să vă pot ajuta.

— Îmi păreți foarte cunoscut.

Ceva din felul în care rostise propoziția i-a atras atenția lui Alania:

— Mi se pare foarte improbabil să ne mai fi întâlnit. N-aș fi uitat fața dumneavoastră, imposibil.

— Sunteți din Georgia, nu-i așa? Cine sunt părinții dumneavoastră? l-a întrebat pe un ton dezarmant și s-a adâncit mai departe în trăsăturile sale.

Ce tot făcea Kitty? Alania a simțit deodată nevoia presantă de a fugi, de a evita să mai poarte această conversație ciudată.

— Da, dar sigur nu cunoașteți satul în care a trăit mama toată viața ei. Sunt convins.

Alania se străduia să păstreze un ton amabil, afectuos.

— Dar tatăl dumneavoastră?

Nu-i dădea pace. O întrebare ca o sentință. Alania și-a dres glasul. Și-a plecat capul. Să mintă? Să-și născocească un tată? Un colhoznic

vrednic, un învățător răbdător, un geolog întreprinzător, poate?

— Nu am tată.

I-a răspuns sincer. Christine s-a ridicat brusc în picioare, s-a dus la el, s-a postat în fața lui, el îi simțea deja izul dulceag de alcool, s-a aplecat deasupra lui și l-a atins pe față. Alania a simțit cum i se încrețește pielea pe brațe.

— Toți au un tată, a spus ea abia perceptibil.

— Eu nu l-am cunoscut. Mama a murit înainte să apuce să-mi explice circumstanțele în care, hm, în care m-a conceput. Nu știu nici măcar cum îl cheamă, drept urmare nu am tată.

— E de-a dreptul uluitor. Semănați ca două picături de apă. Aceeași piele. Glasul dumneavoastră este mai grav, dar are același timbru.

— Despre cine vorbiți?

Pentru Alania, situația devenea tot mai neplăcută. Sigur îl confunda, a încercat să se convingă. Dar ceva din purtarea ei îl contrazicea, nu se așteptase la așa ceva. Spera să vină odată Kitty și să-l scape.

— Era obsedat de femei frumoase. De preferință: blonde, ten deschis, ochi albaștri sau verzi, înalte. Mama dumneavoastră era blondă?

Înșiruise caracteristicile de parcă s-ar fi referit la o marfă care se găsea doar rareori în alimentare. Preocupării de pe fața ei îi luase locul o certitudine triumfătoare.

— Da, era blondă, era și înaltă, dar…

— Poate mă înșel amarnic.

A dat să se întoarcă la locul ei, dar el a apucat-o de mână cu un gest reflex și a rugat-o să rămână.

— Despre cine vorbiți, îmi spuneți, vă rog?

Îi tremura glasul și-i cerea ajutorul din privire.

*

Și atunci Christine a pronunțat numele Micului Om Mare. Și, pe cât de oribil și improbabil era pentru Alania să lege acest nume de existența lui,

pe atât era el cheia pentru eternul mister al originii sale. Totul devenea atât de logic, dacă urmărea din această perspectivă firul roșu al vieții sale. De parcă nici nu s-ar fi pus problema unui alt tată. De parcă ar fi fost de la sine înțeles ca Micul Om Mare să-l fi conceput.

Îi eliberase încheietura, dar ea continua să-l privească. Lui îi tremurau mâinile. Îi lipsea ultima confirmare a acestei atrocități, dar recunoașterea faptului îi picura deja ca otrava în conștiință și-i paraliza corpul.

Bineînțeles că *se* întâmplase la Baku. Acolo studiase Micul Om Mare, acolo trăise, acolo își începuse cariera amețitoare. Iar Gulo, micuța și naiva Gulo – ce ar fi putut ea face împotriva lui? Era ca o revelație: bineînțeles că mama lui fusese obligată să-și țină gura. Cum să-și fi apărat ea odrasla de propriul genitor?

O concluzie paralizantă l-a copleșit: la un moment dat aflase și *el* de existența lui. Bineînțeles că-și datora admiterea la acea Academie Navală la care aveau acces doar cele mai bune familii din țară unei recomandări din partea supratatălui anonim, detașarea la Marea Japoniei, recrutarea și mutarea la Moscova! Pe frunte i s-au ivit broboane de sudoare. Avea senzația că va cădea de pe scaun. Șantierul naval Amurski și vizita înaltului funcționar cu puțin timp înainte de încheierea războiului. Sigur că da. Toată viața lui se desfășurase după planul tatălui său invincibil!

Da, femeia aceasta avea dreptate: toți aveau un tată.

Și-a pierdut stăpânirea de sine și lacrimi au început să-i curgă pe obraji. Christine stătea neclintită. Acum nici nu-l mai privea. Descoperise ceea ce căutase. Acum avea răbdare. Aștepta. Avea tot timpul din lume. Ea era mesagera. Îngerul negru.

*

Agenții de pază fuseseră și ei invitați la masa lui Kostia. Toți erau prezenți: măscăricii și ipocriții, paraziții și oportuniștii, colaboraționiștii, slugile și comandanții, nevestele și amantele. Toți erau prezenți și o sărbătoreau pe Kitty. Numai Alania nu venise. Se scuzase chiar la începutul petrecerii și dispăruse. Kitty îl așteptase în zadar, sperase să revină și să-i atingă genunchiul pe sub masă, asigurarea că totul era în regulă. Dar nimic nu era în regulă. Știa și ea, la fel de bine ca el.

L-a găsit stând pe costișă, în întuneric. Prăpastia, cu adâncimea ei înfricoșătoare, se pierdea într-un negru infinit. Se auzeau greieri mărturisindu-și taine. Zarva îndepărtată a mesenilor și toasturile zgomotoase, interminabile răzbăteau ca niște frânturi de ecou până la ei, la marginea terenului, la limita la care se aflau.

— Ce s-a întâmplat? De ce ați plecat…

A remarcat că avea ochii înroșiți, umflați. Alania tremura ca într-un delir febril. Fără un motiv anume, Kitty a îngenuncheat în fața lui.

— Giorgi? Ce ați pățit?

— Nu poate fi adevărat, nu așa, nu acum… repeta el întruna.

Pentru prima oară, Kitty a citit groaza pe fața lui. Acum era rândul ei să-l prindă în cădere, să-i ofere un adăpost, să-și întindă aripile peste el. El a strâns-o în brațe cu atâta putere, încât ea abia și-a mai păstrat echilibrul. Ea i-a luat mâna și și-a dus-o la gât. Și-a culcat capul în mâna lui, i-a lăsat mâna s-o mângâie pe gât. L-a sărutat.

El și-a atins buzele cu degetul arătător, parcă nu-i venea să creadă, parcă ar fi verificat dacă ea își lăsase gustul pe ele.

Aripile erau uneori buzele, uneori doar cuvintele și uneori fotografiile păstrate.

*

Andro a murit la trei zile după plecarea lui Kitty. Nu și-a mai recăpătat cunoștința, dar mama mi-a povestit că o ținuse pe Kitty de mână la ultima ei

vizită la el. Nu știu dacă a fost doar reflexul unui muribund sau dacă gestul acesta poate fi înțeles ca o împăcare – cum l-a interpretat mama mea.

CARTEA A ȘASEA

Daria

Nu noi am născocit aceasta lume,
Nu e uamnă

s
c
o
c
i
t
a
c
e
a
s
t
ă
l
u
m
e
.
L
u
m
e
a
,
c
r
e
a
t
ă
p
e
n
t
r
u
c
a
t
o

tul să fie posibil, Și totuși, fără a schimbacev

Pentru Daria și pentru mine, Uniunea Sovietică a însemnat permanentele marșuri funebre și cortegii funerare – când erau înmormântați funcționari bătrâni ai Partidului Comunist –, garoafe pretutindeni, spectacole macabre transmise de toate posturile de televiziune. Pentru noi, Uniunea Sovietică a însemnat eternele tabere de vară, cravatele de pionier. Plantațiile de ceai, stupinele și colhozurile. Ciorapii albi din China, goblenurile cu scene de vânătoare de pe pereți, bomboanele de ciocolată *Mișka în nord,* băuturile răcoritoare cu tarhon. Automobilul GAZ 13 al bunicului, cuburile colorate de plastilină, cu broaște pe ele, șamponul pentru copii *Kria-Kria,* crema pentru bărbierit *Start* a bunicului, pudra cu cap de pisică, aflată în dulăpiorul din baie, pe care noi nu aveam voie s-o folosim. Loțiunea pentru corp *Igiena,* parfumul *Moscova Roșie* al Stasiei, care mirosea a bătrânețe și dădea dureri de cap. Săpunul de rufe maro, inodor, care se chema chiar așa, *Săpun de rufe.*

A însemnat uniformele școlare maro de la Moscova, care reprezentau bunăstarea, și uniformele identice, dar cu un croi mai grosolan,

produse la Tbilisi, pe care le purtau toți cei ai căror părinți nu erau directori, profesori sau comisari. A însemnat femeile grase cu șorțuri albe din cantine, alimentare, cafenele și de pe coridoarele hotelurilor, în fața berilor de malț, fără alcool. *Cao Sao Vang Golden Star Aromatic Balm,* așa-numita *alifie vietnameză,* alifia cu tigru, care mirosea bestial și cu care trebuia să te ungi când te păștea o răceală.

A însemnat ambalajele de kefir triunghiulare, alb-albastre, sticlele de lapte, ambele de cumpărat în alimentarele *Gastronom* din oraș, care, în rest, nu ofereau mare lucru. Uniunea Sovietică a mai însemnat deliciosul lapte condensat pe care-l lingeam pe furiș și scârboasele conserve de pește. Calendarul zilnic, care atârna în toate bucătăriile socialiste, cu rețete pentru gospodinele socialiste, cu toate sărbătorile și biografiile socialiste de însemnătate, cu sfaturi utile, dar mai puțin socialiste, de genul: „Aloe vera are un efect antiinflamator dacă…”

A însemnat legitimațiile roșii de lucrător, de pensionar și de comsomolist, decorate cu capul lui Lenin, jocurile care purtau nume de genul *Gânditorul* sau *Tânărul ceasornicar,* jocul mult-râvnit *Tânărul chimist,* pe care ne certam întruna Daria și cu mine. A însemnat bărbatul și femeia care țin în mâini o seceră și un ciocan, logoul majorității filmelor socialiste (ca leul studiourilor MGM).

A însemnat *Ceburașka* și *Winnie the Pooh,* pe care noi îl pronunțam *Vini Puh,* personaje de desene animate socialiste, a însemnat enervantele salopete de iarnă, în care ne înfofolea mama și pe care trebuia să le dezbraci ca să poți face pipi, precum și ciorapii de lână zgârietoși. A însemnat ursul Mișa cu cercurile olimpice la brâu, mascota Jocurilor Olimpice de Vară din 1980 de la Moscova. (Acest urs a mai dăinuit încă mulți ani după Jocurile Olimpice, în aproape toate

gospodăriile socialiste, sub forma tuturor jucăriilor posibile, pe steaguri, farfurii și cești.)

A însemnat mașinile galbene Jiguli, Volgile negre și automobilele Lada albe. Stelele roșii de plastic, insigne pe care ți le puteai prinde în piept, cu poza lui Lenin ca bebeluș sau copil. (O vârstă nedefinită.) A însemnat discurile de pick-up *Melodie* și casetele *Maxim,* pentru care trebuia să scoți din buzunar o grămadă de bani. Bomboanele *Gulliver* și guma de mestecat cu aromă de cafea, după care nu se dă în vânt niciun copil din lume, fiindcă se știe că celor mici nu le place cafeaua amară. A însemnat jucăriile dintr-un material gros și aspru de lână, de preferință câini sau urși (da, urșii, mereu urșii!), pe care-l puteai considera pluș doar cu foarte multă bunăvoință. A însemnat brânza topită *Prietenia* și păpușa hopa-mitică *Vanka-Vstanka,* care semăna cu o matrioșkă nereușită, goală pe dinăuntru, din plastic. A însemnat delicioasa înghețată *Leningrad,* sub formă de paralelipipede ambalate în hârtie aurie. A însemnat Moș Gerilă rusesc, cu nasul roșu (și fără burta de băutor de bere a lui Santa Claus din reclama la Coca-Cola). A însemnat ceainicele masive, de tablă, și camerele de filmat mult-râvnite, de 8 mm. Chiloții colorați, imprimați cu sportivi fericiți sau cu zilele săptămânii. A însemnat broșurile ieftine, cu titluri de genul: „Adevărul despre diplomații americani”. Telefoanele publice gri, de obicei stricate. Plasele pentru cumpărături ale bunicilor. Toate bunicile din lume au asemenea plase, Dumnezeu știe de unde provin!

A însemnat hrișcă și chiftele. Dulceață de trandafiri. Cafea instant indiană. Blugi contrafăcuți Mawin sau Lae. Ghiozdane albastre cu bej, praf pentru curățat dinții, stilouri de plastic, vaze cu Kremlinul, caiete de școală subțiri, verzi, pe care scria „Caiet de școală”, jetoane de metrou cu un M

pe ele, vara ping-pong și tenis, tunsori nereușite, casetofonul Elektronika 302.

Țigările Astra pe care le fuma Stasia și țigările georgiene Kosmos (primul fum pe care l-am tras cu Daria în toaleta școlii a fost dintr-o Kosmos), ceasurile electronice, când voiai să te dai mare, abacul din magazine și de la piață, de la școală, de la serviciu, jocul de domino în casete frumoase, înguste, decorate cu sidef.

A însemnat biletul de avion până la Moscova, de 36,50 ruble – noi nu l-am folosit niciodată. A însemnat emisiunea *Iluzie,* care se difuza în fiecare sâmbătă pe primul canal al televiziunii publice georgiene și care dădea filme străine, uneori cenzurate, parțial scurtate. Filme clasice, de genul *Vacanță la Roma,* la vizionarea căruia i se umezeau Stasiei întotdeauna ochii, și *Unora le place jazzul,* la care Kostia râdea cu mare poftă, dar și *Cascadorul* cu Peter O'Toole și Barbara Hershey, pe care-l preferam eu și Daria. A însemnat autobuzele-cinematograf care cutreierau cartierele, claxonau ca rulotele cu înghețată și pe urmă adunau de obicei tineri și le arătau filme de dragoste, pe bani puțini. În vârful clasamentului filmelor din autobuzele-cinematograf era, desigur, seria *Angelica* din anii 1960. Daria și cu mine ne certam întruna dacă era mai bun *Neîmblânzita Angelica* ori *Angelica și sultanul.* Abia după aceea veneau *Contele de Monte Cristo* și toate filmele indiene.

A însemnat cinematografe, precum Apollo și Kazbeg. A însemnat revista *Ogoniok,* a însemnat pozele de contrabandă cu actori străini, pe care le cumpărai de la țigani în pasajele subterane și la intrarea stațiilor de metrou. A însemnat filmele vesel-muzicale despre proletariat, patrie și iubire, care ofensau orice minte inteligentă. Treningurile de poliester și delicioasele milkshake-uri, numite *Glace,* preferatul meu fiind cel cu gust de căpșuni, iar al Dariei cel de vanilie.

Mai târziu a însemnat cafeneaua Franța, restaurantul Budapesta și ceainăria de vizavi de universitate. A însemnat să asculți pe ascuns *Vocea Americii.* A însemnat automatele de băuturi care semănau cu niște frigidere și pe care scria „Apă minerală", dar care nu funcționau aproape niciodată. A însemnat revistele *Burda* din Germania, pe care trebuia să le cumperi pe piața neagră și care conțineau tiparele după care tânjeai. A însemnat troleibuze, milițieni neprietenoși și manuscrise de roman ale disidenților și trădătorilor de țară, tipărite și difuzate pe ascuns.

Îi citeam pe clasicii ruși și georgieni, pe Alexandre Dumas desigur, pe romanticii francezi, foarte căutat era Romain Rolland, că doar simpatizase cu comunismul și vizitase Uniunea Sovietică. Asupra lui Joyce și Faulkner nu se putea cădea de acord cum să fie catalogați, dar interziși nu erau. De existențialiști făceai rost cu greu. Gorki se găsea *en masse,* la fel și Krîlov cu fabulele sale. Tolstoi, Henry James, Thackeray, Twain erau de la sine înțeleși. Lermontov și Pușkin erau în frunte. Și, bineînțeles, *Viteazul în piele de tigru* – marea epopee națională georgiană a lui Rustaveli, care-i întrecea pe toți.

Se citeau cu precădere poeții morți. Dar, datorită revistei *Literaturnaia Gazeta,* aveai uneori noroc și mai aflai câte ceva și despre cei în viață.

Mai târziu, Uniunea Sovietică a însemnat pentru noi să economisim bani pentru discurile, cărțile și casetele video rare. Cumpăram Rolling Stones, Pink Floyd, Led Zeppelin, mai târziu și Queen. În anii 1980, a însemnat trupele rock rusești Kino și DDT, pe care le durea în fund dacă statul aproba sau nu părul lung la bărbați.

A însemnat serile de poezie subversivă, din curți ferite, mansarde, pivnițe. Trebuia să fii suficient de „anti" pentru a putea pătrunde în aceste cercuri ilustre. Cel mai bine era să ai neplăceri cu miliția. A însemnat fetele oxigenate din acele bucătării,

mansarde și pivnițe, care aveau cearcăne și-și tot notau câte ceva în carnețelele lor subțiri, împodobite cu flori uscate, și-și foloseau cea mai mare parte din energie pentru a părea îngândurate și rupte de lume. Băieții care recitau cu entuziasm și salivă în colțurile gurii poezia subversivă, deși nimeni n-ar fi știut să spună ce grad de subversiune trebuia atins pentru a deveni regele acelor curți ferite, mansarde, pivnițe. Bărboșii trecuți de 40 de ani care-și făceau și ei veacul în aceste curți ferite, mansarde, pivnițe, uneori în compania unor femei trecute și ele de 40 de ani, care de obicei nu-și vopseau părul, vorbeau de preferință despre spiritualitate și credeau în profețiile lui Nostradamus, traversaseră în tinerețe Caucazul de Nord cu autostopul și care, în prezent, se mai duceau cu cortul în Svanetia.

A însemnat țigăncile care-ți coborau într-un coș împletit pachete de Marlboro roșii, dacă puneai în prealabil suficienți bani în coșul respectiv. A însemnat condițiile în care puteai face rost de un bilet pentru o proiecție privată în Casa Filmului.

Pentru mine, Uniunea Sovietică a însemnat copilăria pe care am împărțit-o cu sora mea.

A însemnat puterea bunicului nostru. A însemnat nenumăratele complimente pe care le primea Daria, ca o vedetă rock pe care mulțimea o întâmpină cu adorație. A însemnat lipsa unui tată. A însemnat chicotelile nocturne, sub pătură, în Casa Verde. A însemnat lecțiile de balet ale Stasiei, din șură, la care, nu știu de ce, participam doar eu, pe Daria nu o obliga nimeni. A însemnat fascinația produsă de vălurile lui Christine și certurile eterne dintre Elene și tatăl ei, dintre Daria și mine. A însemnat naveta între apartamentul de bloc cu două camere, nedecomandat, al mamei și Casa Verde. A însemnat dragostea atotiertătoare a lui Kostia pentru Daria și dragostea reținută, dar necondiționată, a Stasiei pentru mine. A însemnat să gustăm pe furiș din lichiorurile Stasiei din

cămară. Să ne ascundem în pădure. Să fiu certată și pedepsită să stau în casă, ambele acompaniindu-mi fidel faptele. Costumele de carnaval pentru serbările de la grădiniță, urechile de iepuraș, cozile de lup, șorțulețele de Scufița Roșie, elicea lui Karlsson, ghearele de vrăjitoare și până și o fustiță din frunze de palmier (pentru Vineri din *Robinson Crusoe),* pentru serbările de la școală. Eternele bătăi din curtea școlii, la care Daria nu participa.

Uniunea Sovietică a însemnat seară de seară telejurnalul *Vremea* și crainicul cu lentile groase la ochelari, care recita toate știrile de parcă a doua zi s-ar fi sfârșit lumea. Uniunea Sovietică a însemnat steaua roșie pusă în vârful bradului împodobit de Anul Nou. Uniunea Sovietică era locul prieteniei între popoare și al dansurilor populare, toți erau bineveniți, cu excepția „străinilor". Pentru că ei erau capitaliști – și oameni mureau de foame pe tot globul, pentru că cealaltă parte a omenirii umbla numai după bani și-i sărăcea pe oameni, ca să fie ea bogată.

Străinătatea, indiferent care, era Sodoma și Gomora. Acolo toți se drogau, iar statelor nu le păsa de cetățenii lor, pe care-i lăsau să crape. Acolo toți se culcau cu toți și nășteau copii de care nu-i păsa nimănui și pentru care nu existau nici locuri la creșă. Străinătatea era un loc rău, din care nu se mai întorsese niciun cetățean sovietic. Străinătatea însemna spioni ticăloși și traficanți de oameni. Acolo mai existau încă sclavi, iar cuvinte precum „prietenie între popoare" și „frăție" erau necunoscute. Acolo domnea legea seacă, brutală a banului sau iluzia unei existențe pașnice, creată de religia mincinoasă, despre care se știa că era opiu pentru popor.

Trebuia să fii vigilent și să ajuți țările care doreau să se elibereze din ghearele capitalismului mârșav. Iar țările care se eliberaseră din aceste gheare erau surorile, prietenele noastre, acolo aveam voie să călătorim. Aveam voie să călătorim

în Uniunea Sovietică (unde, în principiu, ne aflam deja), în Mongolia, Iugoslavia, Albania, Bulgaria, Polonia, România, în Republica Democrată Germană, Cehoslovacia și Ungaria; aveam voie în Coreea de Nord, China, Cuba, în Guineea, Yemenul de Sud, Somalia, în Congo, în Madagascar, Cambodgia, Laos, Etiopia, Angola, Mozambic, Benin, Grenada, Nicaragua, Zimbabwe. Și, când am mers eu la școală, am început să avem voie și în Vietnam. Și în curând am avut voie și în Afganistan.

Deci aveam destui prieteni – iar în țările cu capitalismul acela mârșav oricum nu doream să călătorim. Ce să fi făcut noi în Europa de Vest sortită pieirii, decadentă, răsfățată, ca să nu mai vorbim de America, cea mai rea dintre toate? Ce să fi făcut în Franța, unde se mâncau melci, sau în Italia, unde era plin de mafioți și lumea se ruga la un boșorog în rochie albă? Ce să fi făcut în America Latină (cu excepția Cubei), unde erau insecte parazite și junglă? Ce să fi făcut în Japonia, unde femeile erau încălțate cu pantofi prea strâmți, ca să le rămână picioarele mici? Ce să fi făcut în Scandinavia, unde nu puteai nici măcar să bei zdravăn? Ce să fi făcut în America cea periculoasă, unde drogurile erau la îndemâna tuturor și toți oamenii care nu erau bogați deveneau depresivi și săreau pe geam cu duiumul, pentru că nu aveau un stat care să se ocupe de ei!? Unde mișuna de negri și evrei?

Da, bine, existau și în străinătatea capitalistă chestii simpatice, muzică și filme mișto, nu trebuia să te căsătorești ca să poți face sex sau să primești o locuință și aveau și haine mai bune. Și, pentru a primi o viză, nu trebuia să campezi cu săptămânile în fața unui birou Inturist, iar pentru o mașină nu trebuia să stai ani în șir pe o listă de așteptare. Dar ce conta? Libertatea era oricum o chestie relativă. Iar ei nu mai aveau voie să călătorească în Vietnam și în curând nici în Afganistan. Pe când noi, da.

Pentru Daria și pentru mine, Uniunea Sovietică a însemnat în primul rând familia. Familia noastră și o mătușă celebră din străinătate, care, după cum am crezut noi multă vreme, fusese dusă în Vest de către capitaliștii mârșavi, fiindcă altminteri de ce să fi fugit ea din țara ei? Uniunea Sovietică a însemnat prietenii noștri. Străzile noastre. Curțile noastre. Parcurile noastre. Jocurile noastre. Trecutul nostru. Și, bineînțeles, viitorul. (Ce alternativă exista?)

Uniunea Sovietică a însemnat un privilegiu de care Daria și cu mine ne-am bucurat multă vreme, pentru că purtam numele de familie al bunicului nostru.

*

La scurt timp după plecarea lui Kitty, Elene s-a înscris la cursul pregătitor de limba și literatura engleză de la Institutul de Limbi Străine și a început să se pregătească pentru examenul de admitere. Nana, nespus de bucuroasă că fiica ei optase în sfârșit – cel puțin așa spera – pentru o carieră de profesoară, a sfătuit-o, a acompaniat-o și a încurajat-o. Deși limba engleză îi părea suspectă, Kostia s-a bucurat și el că fiicei sale îi venise în sfârșit mintea la cap și voia să facă ceva cu viața ei. Elene a luat examenul de admitere și a început să studieze. Fiindcă naveta între Casa Verde și Tbilisi era prea solicitantă, s-a cazat pentru început la o prietenă în Sololaki. Dar majoritatea timpului o petrecea cu Lana, care, după susținerea cu succes a lucrării de diplomă, își găsise un post la Centrul de Planificare Industrială și Inginerească, ce construia uzine în întreaga Uniune Sovietică. Dar Elene se ferea să treacă pragul locuinței lui Christine, unde aceasta se ocupa cu abnegație de micuțul Miro.

Plictisită de colegele ei destul de conformiste, Elene și-a căutat amici care studiau la Academia de Arte sau la Institutul de Film și Teatru și la care Lana îi facilitase accesul. Fidelă vechiului tipar și

intereselor ei, respectiv lipsei de interes față de lume, Elene își alegea de obicei ca însoțitori tineri care ascultau muzică rock, fumau hașiș, participau la serile acelea de poezie subversivă și vorbeau mult despre spiritualitate. E drept că nu erau suficient de curajoși pentru a se revolta împotriva legii, cum fuseseră Mikhail, Bekha și gașca lor, dar, în comparație cu fetele cuminți de la Limbi Străine, erau niște adevărați Che Guevara.

La începutul studiului, Elene mai avusese câteva tentative de a se emancipa și a se distanța de familie și, mai ales, de tatăl ei, în spiritul amicilor care nu acceptau ca cineva să profite de propriile privilegii familiale – deși o făceau și ei pe ascuns. Dar, pentru că nimeni nu voia să angajeze ca femeie de serviciu sau supraveghetoare o tânără privilegiată ca Elene Jashi, a trebuit totuși să accepte bani de la tatăl ei.

În timpul săptămânii rămânea la oraș, iar în weekend venea acasă. Daria, regina din imperiul lui Kostia, mergea la o grădiniță din Tbilisi, în vreme ce eu eram de capul meu – și cu Stasia. Eu aveam voie să iau lecții de balet cu câteva fete din sat și să țopăi stângaci în ciorapi albi, în vreme ce pe Daria o conducea în fiecare dimineață la oraș șoferul lui Kostia și o aducea seara acasă, împreună cu bunicii.

Dimineața era mare forfotă (primele mele amintiri din copilărie), când Kostia și Nana se pregăteau să plece la serviciu. Micul-dejun împreună, în grabă, căutarea lucrurilor Dariei și pe urmă tăcerea care se așternea după ce în casă mai rămâneam doar Stasia și cu mine. O tăcere minunată, magică, ce ascundea atâtea taine. Trebuia doar să fii atent și s-o asculți cu răbdare. Greierii vara, porumbeii toamna, pădurea iarna, briza care sălta printre stânci primăvara. Toate aceste sunete interpretau, ca o orchestră în perfectă armonie, o melodie suavă, numai pentru noi, pentru Stasia și pentru mine.

Primul lucru pe care-l făceam cu Stasia era să grădinărim. În cizme de cauciuc murdare, înarmate cu unelte de grădinărit, ieșeam pe ploaie, soare și vânt și ne ocupam de flori, fructe și legume. Uneori o auzeam pe Stasia vorbind cu florile, dar nu mi se părea deloc ciudat, era mai degrabă un ritual familiar, afectuos, care-mi dădea sentimentul că sunt în siguranță, protejată.

Mai târziu adunam resturile de mâncare din ziua precedentă și le puneam într-o găleată de tablă pe care o duceam la fântâna din sat și lăsam conținutul în grija câinilor vagabonzi. Să observ animalele păduchioase cum înfulecă era una dintre ocupațiile mele preferate în acele vremuri. Mai târziu, Stasia dădea drumul la televizor și ne uitam împreună la emisiunea *Mâini dibace,* cu sfaturi pentru gospodine și leacuri bătrânești, de exemplu cum să scazi febra cu șosete îmbibate în oțet sau cum să alini durerile de cap cu flori de tei.

După prânz trăgeam un pui de somn în camera Stasiei, pe dormeza ei tare care, pentru mine, era cel mai ferit loc din lume.

Când mă trezeam, Stasia pregătea deja cina, o auzeam cum trebăluia cu oalele și tigăile. Aromele condimentelor atât de dragi Stasiei mă atrăgeau în bucătărie. Dădeam fuga acolo desculță și voiam să-i dau o mână de ajutor. Când Stasia gătea, mergea întotdeauna radioul, ei îi plăcea să asculte romanțe vechi în timp ce pregătea masa și, uneori, se legăna pe anumite melodii.

În timp ce mâncarea fierbea în oală sau sfârâia în tigaie, ieșeam împreună pe terasă și ne jucam „Văd ceva ce tu nu vezi”, deși o bănuiam întotdeauna că făcea pe proasta, fiindcă cu câștigam de fiecare dată. În zilele când era mai îngândurată ca de obicei nu voia să se joace cu mine și mă îndemna să ascult tăcerea. Îmi spusese odată că numai copiii proști nu reușesc să smulgă tăcerii nicio taină și eu, pentru că nu voiam să fiu

un copil prost, stăteam serioasă lângă ea și mă prefăceam că înțeleg tainele lumii.

În fiecare marți și joi, în primele ceasuri ale serii, începea o activitate pe care o îndrăgeam mai puțin: lecțiile de balet. Fetele din sat se adunau punctual în fața șurii. Stasia înflorea. Trebuia să-mi dau și eu toată silința, în fața oglinzilor improvizate, la bara montată prea sus, trebuia să mă prefac că visul vieții mele era să devin o a doua Maia Plisețkaia, prim-balerina de la Bolșoi, pe care Stasia o admira atât de mult.

Cum înflorea, cum îi scânteiau ochii când ne corecta poziția, când făcea neobosită întinderile, cu câtă evlavie asculta muzica pe care studia cu noi mici coregrafii caraghioase. Când mă străduiam în mod deosebit, eram răsplătită după lecția de balet încheiată cu succes: primeam rodii curățate, smochine date prin zahăr și fructe kaki tăiate mărunt. Dar, pentru mine, cea mai mare răsplată erau poveștile ei. Când era mulțumită, satisfăcută de rezultatele mele, începea să-mi povestească din trecut. Stasia, care era în rest atât de zgârcită la vorbă, se transforma în Șeherezada și mă conducea într-o lume tăinuită, cu cele mai neverosimile culori. Cu limbajul ei plin de înfloriturі, cu apogee dramatice și întorsături palpitante, jucând mai multe roluri și prefăcându-și glasul, lăsa trecutul să redevină prezent.

Reclădea în fața ochilor mei casa în care se născuse. Mi-l descria pe tatăl ei, aroma omniprezentă a ciocolatei care învăluia casa și-i ademenea pe musafiri. Îmi povestea despre stepă și caii kabardini de neîmblânzit. Îmi descria culoarele secrete ale mănăstirii din peșteră. Parcă simțeam textura rochiilor surorii ei mai mici (despre micuța Christine vorbea întotdeauna pe un ton deosebit, în șoaptă, parcă pios, cu ochii strălucitori), pipăiam costumul lui Simon, vedeam cum sclipeau bijuteriile mamei ei vitrege.

Îmi povestea despre *Ballets Russes* și grația Annei Pavlova. Îmi povestea despre cupolele aurii ale catedralelor din Sankt Petersburg. Îmi povestea despre Palatul de Iarnă și despre pivnița plină de provizii a Theklei. Îmi recita poeziile lui Sopio, pe care, aparent, le știa pe de rost, îmi descria cârlionți! blonzi ca spicul ai băiatului ei.

Propozițiile ei erau pentru mine niște formule magice cu ajutorul cărora mă cufundam într-o altă lume, o lume necunoscută mie, care se afla undeva foarte, foarte departe și la care numai Stasia avea cheia.

Ce mai uram zilele când refuza să-mi povestească! Cât de aspră era pedeapsa când era nemulțumită de priceperea mea la dans!! Cât de profundă era disperarea mea când decidea atunci că nu meritam povești! Mi-aș fi făcut picioarele să sângereze sau m-aș fi chinuit să fac sute de șpagate, numai pentru ca ea să retrezească la viață acele vremuri fermecate. Îi iubeam poveștile, în schimb toate *retiré*-urile și arabescurile acelea îmi erau străine. Mie mi se aprindea imaginația când glasul ei începea să povestească, nu când răsuna Ceaikovski. Voiam să ascult, voiam să întregesc cealaltă lume din mintea mea, eram subjugată de ea și dansam numai pentru ca Stasia să mi-o povestească mai departe.

Când aveam noroc și-mi povestea până la întoarcerea celorlalți din oraș, toată seara nu mă mai puteam gândi la altceva, mă lipseam până și de povestea pe care ne-o citea Nana înainte de culcare. Pentru că eram preaplină de amintirile Stasiei și nicio alta nu mai încăpea în mine. Poveștile Stasiei puneau stăpânire pe mine, mă umpleau. Fără să-mi dau seama, visam să le aștern pe hârtie, să le transform în propriile-mi cuvinte. Voiam să le transform în propria-mi poveste.

*

Mi-am petrecut toată copilăria în Casa Verde cu aceste povești care erau amintirile Stasiei, înainte

să încep să pun întrebări, înainte ca mânia și tristețea să se poată acumula în mine, înainte ca frumosul puzzle care-mi era prezentat drept povestea familiei noastre să se destrame, înainte să încep să strecor o privire în spatele perdelelor care mi se trăgeau în fața nasului. Așadar, viața mea începe exact atunci, exact în anul 1900, în care a venit Stasia pe lume, într-una dintre cele mai geroase ierni. Atunci m-am născut și eu, la fel ca tine, Brilka. Copilăria mea nu a debutat în 1973, nu, ea începe mult mai devreme, ajunge în profunzimi mai mari. Copilăria mea, perioada în care m-am crezut liberă și fericită, pentru că eram atât de sigură de dragostea Stasiei și aveam sentimentul că nu voi avea niciodată nevoie de altceva, sunt aceste povești. Acolo unde încep ele, încep și eu. Toate aceste locuri, orașe, case, persoane – toate fac parte din copilăria mea. Revoluția, la fel ca războiul, morții, la fel ca viii. Toate aceste persoane, drumuri în viață și locuri mi s-au imprimat atât de durabil în creier, au devenit atât de prezente acolo, încât am început să trăiesc odată cu acești oameni și aceste întâmplări. Încă mai aveam nevoie de Stasia pentru a cutreiera vremurile, pentru a le traversa, pentru a mă cufunda în ele, dar speram ca în curând să fiu capabilă să le povestesc, să le repovestesc, să le întregesc.

Pentru Nana, Daria și cu mine eram copiii care trebuiau îndreptați și educați. Care trebuiau lămuriți ce era bine și ce era rău. Pentru Elene am rămas bebelușii despre care credea, pe nedrept, că nu știu altceva decât propriile nevoi și propria distracție, înnebuniți după dulciuri și dornici să fie plimbați prin grădina zoologică, care duminica trebuiau duși la circ sau la teatrul de păpuși și care plângeau când cădeau sau se frigeau la deget.

Pentru Kostia, Daria era un înger, iar eu, un copil din flori. Tot ce făcea Daria era încântător, fermecător, fabulos. Când cădea, când îi curgeau

mucii sau când făcea pe ea era dezarmant sau, cel puțin, sfâșietor.

Eu rămâneam un corp străin în acel mic paradis pe care-l amenajase Kostia pentru prințesa lui. Pe mine mă evita. Nu se simțea în largul său când rămâneam singură în casă cu el – lucru care se întâmpla, de altfel, destul de rar – când nu erau nici Nana, nici Stasia, nici Elene prin preajmă, ca să-l ferească de mine.

Bineînțeles că primeam și eu un cadou când primea Daria unul, primeam și eu un pupic când îi dădea Dariei unul, mă lua și pe mine la plimbare, fiindcă nu avea încotro, sau mă ducea în parcul de distracții când se ducea cu Daria. Anumite lucruri rămâneau nerostite, nu se exprimau în cuvinte. Daria era pavăza în dosul căreia se ascundea Kostia de mine. Eu a trebuit să învăț să vreau ce voia Daria, să spun ce spunea Daria, să fiu de acord cu ce era de acord Daria, să resping ce respingea Daria.

Serile, când adulții și Daria reînsuflețeau Casa Verde, erau momentele cele mai detestate din copilăria mea. Atunci totul se învârtea în jurul lui Kostia și al Dariei. Ei erau sorii galaxiei noastre, iar noi, stelele muribunde, luminam seară de seară pentru ultima oară, înainte de a ne stinge în univers și a ne autodistruge, pentru că a doua zi dimineață, de cum părăseau ei casă, să renaștem.

La sfârșit de săptămână, când credeam că Elene îmi aparține în sfârșit doar mie, pentru că Daria își petrecea oricum cea mai mare parte din timp cu Kostia, sora mea făcea, în mod inevitabil, fie vărsat de vânt, fie gripă, sau cădea și-și julea genunchii ori era pur și simplu sâcâită și se ținea tot după Elene. Eu, furioasă și dezamăgită, dădeam fuga la Stasia, mă ghemuiam în poala ei și plângeam în hohote, până când mama se elibera la un moment dat din brațele Dariei, venea la mine și-mi spunea tot soiul de năzbâtii, pentru ca după nici două minute să pufnesc în râs.

Dintr-un motiv obscur, îi cedam Dariei toate aceste drepturi și privilegii. De parcă ar fi fost o lege a naturii, ceva de la sine înțeles, ca ea să fie îndreptățită să le aibă. Dar se mai întâmpla și să mă apuce o furie oarbă, să pună stăpânire pe mine ceva irațional, de necontrolat, și atunci mă repezeam la Daria, îi trăgeam un genunchi în coaste sau o trânteam pe jos, o ciupeam dureros de burtă sau o înțepam cu creionul în fund, ceea ce-mi producea o plăcere bizară. Mai târziu, când mergeam la școală, un singur lucru mai întrecea această plăcere: să pun la încercare răbdarea bunicului nostru. Nimic nu-mi plăcea mai mult decât să-i zgândăresc stăpânirea de sine, să văd cum expresia implacabilă i se transformă într-o grimasă turbată de furie, să-i fac vocea să tremure. Știam că, în cel mai rău caz, puteam alerga la Stasia și ea ar clătina din cap, m-ar privi cu milă și ar întreba: *Acum ce boacănă ai mai făcut?*

*

Elene ne iubea în felul ei haotic și instabil. Îi venea greu să-și vadă fetele crescând fără tată, s-o scoată la capăt cu studiul și să-și înghită pe neobservate supradoza de ură de sine, deși i-ar fi plăcut să fie femeia care învinge cu ușurință toate aceste dificultăți. Dezbinarea ei cu sine se oglindea în purtarea noastră. Ba plângeam noaptea cu fața îngropată în pernă, pentru că ne era dor de ea, ba nici nu voiam s-o vedem și o evitam, eram timide și distante când venea vineri seara în Casa Verde.

Autoritatea ei era mereu pusă la îndoială de Kostia, care-i ironiza metodele de educație și-i ignora în mare parte dorințele, într-o asemenea măsură încât și noi – fără să ne dăm seama, desigur – ne dădeam la un moment de partea lui și refuzam s-o ascultăm cât era prin preajmă bunicul nostru.

Cel mai mult mă întristau momentele când Elene bântuia prin casă fără astâmpăr, ca un animal hăituit, când urca la mansardă. Eu o

spionam, mă luam după ea, îi descopeream ascunzătorile și o observam pe furiș cum se retrăgea, echipată cu o lampă, o pătură, un pahar de vin sau de lichior și o carte, într-o lume în care nouă ni se refuza accesul.

Singura satisfacție pe care o aveam în acele zile era să constat că Elene avea față de Daria aceeași nepăsare ca și față de mine. O egalitate care ne unea pe Daria și pe mine în lupta pentru atenția ei. Egalitatea strădaniilor noastre. Pentru că pe Daria nu o ajutau nici vărsatul de vânt, nici crizele de plâns pentru a o cuceri pe Elene, care în asemenea zile era la fel de distantă și inaccesibilă tuturor.

Putereavinedintțeavaunneiarmedefoc.

PREȘED

Două înmormântări, tată și fiu, la un interval atât de scurt, dispariția totală a lui Christine din viața lui, vizita surprinzătoare a surorii sale și toată agitația aferentă, toate acestea îl puseseră pe Kostia la mai grea încercare decât ar fi crezut.

Spre deosebire de mama și de mătușa lui care – cu excepția câtorva crize reumatice și a hipotensiunii (Stasia), a artritei, varicelor și durerilor de articulații (Christine) – plesneau de sănătate, Kostia, ajuns la 55 de ani, își simțea vârsta. Poate că-și făcea doar mai multe gânduri cu privire la starea sa decât mama sau mătușa lui. Îi era greu să admită că, pur și simplu, trebuia să-și ia gândul de la unele dintre însoțitoarele lui. Dar cel mai mult l-a dat peste cap vestea că Alania se întorcea în țară.

Vechiul lui prieten îl sunase și-i adusese la cunoștință că, după 20 de ani în străinătate, era transferat înapoi în centrală și se întorcea la Moscova. În pofida tonului detașat al lui Alania, bunicului meu nu i-a scăpat nicidecum încordarea și frica ce i se strecuraseră în glas. Ceva se întâmplase. Avea vreo legătură cu Kitty? Ieșise la iveală ceva ce ar fi trebuit să rămână ascuns?

Bineînțeles că la telefon nu-și putea permite asemenea întrebări, dar simțea că nu-l putea lăsa de izbeliște pe prietenul lui, nu-l putea lăsa în voia sorții. I-a promis că va fi la Moscova de cum își va fi încheiat Alania mutarea.

Adevărul despre originea sa nu l-a vindecat pe Giorgi Alania. Nu găsise ceea ce sperase toată viața să găsească. Era o paralizie de lungă durată. Nu putea vorbi cu nimeni despre asta, cu atât mai puțin cu Kitty. Nu-i era permis s-o inițieze pe Kitty.

După întoarcerea la Londra s-a retras, nu a mai căutat-o, nu a mai vizitat-o, a țesut în jurul său un cocon de oțel. Încercările lui Kitty de a-l ajuta pe prietenul ei și de a-i împărtăși grijile au eșuat. Se simțea înșelată, inutilă, respinsă. Iar el și-a pus retragerea pe seama imprudenței la care o expusese în ultimele luni și a avertizat-o asupra colegilor săi, care le puteau curma brusc prietenia pe care o trăiau tot mai fățiș. Avusese o purtare naivă și nesăbuită, când totul era în joc.

— Dar acum, când am călătorit împreună la Tbilisi, când ne cunoaștem *oficial,* ca să zic așa, nu mai trebuie să ne ascundem de oamenii tăi, ne putem vedea nestingheriți, nu-i așa?

Kitty nu-l înțelegea.

— Nu se cade să întrețin relații cu o cântăreață occidentală. Situația fundamentală rămâne aceeași, indiferent cât ne-am fi simpatizat noi în ultimele două săptămâni. Nu uitați de ce am fost trimis în această țară.

Alania i-a spulberat speranțele. Pentru prima oară de când intrase în viața ei, Kitty avea sentimentul că o abandonase. Orbecăia, nu înțelegea ce-i provocase răceala și îndepărtarea neașteptată. Era aproape revoltată că exact în momentul acesta, când era copleșită de atâtea sentimente tulburătoare față de el, o abandona.

Nu înțelegea că-i era rușine, că se considera nedemn de ea, că-i era frică de sine. De moștenirea

lui, de sângele lui. Că se aranjase prin tot ceea ce făcuse, că-i trimisese pe toți acei oameni înapoi, cu viclenie, cu amenințări, ba chiar deseori cu forța. Și dacă nu era adevărat? Dacă sutele de fotografii pe care le studiase cu lupa la Biblioteca Națională, tăieturile din ziare vechi, cu portretul unui om mic, chel, cu *pince-nez,* care băgase lumea în sperieți, nu aveau nimic de-a face cu el? Dacă văduva tristă a lui Ramas Iosebidze pur și simplu se înșelase?

Kitty era un fir de mătase care putea fi retezat dintr-o singură mișcare. Kitty era singura la care meritase să viseze, atât timp cât visele rămâneau vise. Kitty era singurul lucru luminos, singurul lucru fragil, singurul lucru delicat pentru care merita să adune cioburile. Ce i-ar mai rămâne de făcut, dacă ea ar dori să-și unească viitorul cu al lui? El nu avea niciun viitor. Nu acolo unde se afla ea. Și chiar să fi avut unul – oricât de improbabil ar fi fost – el nu va risca să fie refuzat, respins sau chiar disprețuit de ea.

N-ar fi trebuit să iasă din propria umbră. Să se apropie atât de mult de viața ei. Să-și facă planuri comune. Să călătorească în trecut împreună cu ea.

*

Întâi nu a venit la o întâlnire. Pur și simplu nu a apărut. Pe urmă nu i-a mai telefonat. Kitty a înțeles că se pierdea ceva, că se întâmpla ceva irevocabil, pe care ea nu era în stare să-l oprească. A așteptat și a tot așteptat, în zadar. Pe urmă a sunat-o pe Amy:

— În sfârșit! Am crezut că n-o să mai dai niciun semn de viață! Am crezut că te-ai măritat în țara ta natală și acum păzești oi în Caucaz! a exclamat Amy indignată și a suflat fumul de țigară în receptor.

— Am 12 cântece noi. Dacă vrei, putem merge în studio de săptămâna viitoare. Sunt pregătită. Dar vreau să plec din Londra. Cât de departe se poate.

— Aleluia! Mă ocup eu de toate și te sun luni!

Amy își regăsise numaidecât tonul obiectiv de impresară și a închis.

În ziua în care Alania și-a depus cererea de a fi transferat înapoi, Kitty s-a dus în studio și a înregistrat primul cântec de pe noul ei album, intitulat simplu *Home.*

Îmi amintesc foarte bine, Brilka, că atunci când am traversat noi Grecia împreună, cu mașina, am vorbit despre acest cântec care dă numele albumului și mai știu că tu ai spus că în el nu e vorba despre un loc sau o țară, ci despre o stare. Ziceai că e despre copilărie și m-ai întrebat unde se poate păstra copilăria și mai știu că ți-am răspuns că o ții între coaste, în pete și alunițe, la rădăcina părului, deasupra inimii, în urechi sau în râsete.

Home a ieșit în 1976, la cinci ani după *Replacement,* în anul în care Vietnamul întreg a devenit republică socialistă, Saigonul a încetat să mai existe și orașul Ho Și Min a început să trăiască, anul în care a murit Mao Zedong și China a fost lovită de un cutremur devastator, de parcă Pământul s-ar fi bucurat în mod răutăcios de moartea marelui dictator, anul în care Honecker a fost ales Președintele Consiliului de Stat al Republicii Democrate Germane, iar în Republica Federală Germană a fost legalizat avortul, anul în care Ulrike Meinhof a fost găsită spânzurată în celula ei, în care Fritz Lang a murit la Los Angeles, iar Agatha Christie la Wallingford, anul marii revolte din Soweto împotriva apartheidului, anul în care *Hotel California* a devenit șlagăr – și în care Fred Lieblich a făcut a treia și ultima ei cură de dezintoxicare.

*

— Haide! a șoptit Elene.

M-am frecat la ochi. I-am recunoscut doar silueta în lumina lunii. Daria stătea deja în patul ei, într-o pijama albă, imprimată cu căluți-balansoar.

— Haide, Niza, trezește-te. Avem lucruri importante de făcut!

Elene băuse, Daria și cu mine am simțit izul de alcool și ne așteptam ca mama să fie într-o dispoziție puerilă, jucăușă și imprevizibilă.

Era miezul nopții, sâmbăta. Cu o seară înainte nu venise ca de obicei la Casa Verde, iar absența ei îi provocase lui Kostia o criză de furie epuizantă. Ore în șir le făcuse cu ou și cu oțet pe fiica lui ratată și pe nenorocita de maică-sa. I-a cerut nevesti-sii s-o oblige pe Elene să se mute înapoi în Casa Verde, la copiii ei. Să facă bine să meargă și ea în fiecare dimineață cu mașina lui în oraș, ca el, Nana și Daria. Altminteri, nu o va mai susține financiar. Kostia i-a mai cerut Nanei să-i comunice lui Elene acest lucru imediat, în secunda aceea. Nana n-a mai avut încotro și a telefonat la prietena lui Elene, la care aceasta mai locuia încă oficial, și a întrebat de fiica ei. Aceasta i-a comunicat că Elene nu mai stătea de săptămâni bune la ea, că avea un prieten nou, la care probabil locuia. Elene era de negăsit. Acum se furișase în casă ca o hoață, după ce părinții o căutaseră două zile fără întrerupere, și voia să ne răpească pe noi două, buimace de somn. Ne îndesa hainele la nimereală într-o sacoșă și ne îndemna să nu facem zgomot. Eu am sărit imediat în picioare și am ridicat brațele, ca să-mi poată trage un pulover peste cap. Daria comenta, n-avea chef să se dea jos din pat și, în general, nu se bucura deloc de aventura anunțată.

— Nu-mi strica jocul! a avertizat-o Elene pe fiica ei cea mare și a îmbrăcat-o cu forța.

La scurt timp ne-am strecurat afară din casa adormită și ne-am urcat în mașina ei. La volan era un bărbat. Elene ne-a instalat pe banchetă, iar bărbatul a călcat accelerația.

— El e prietenul meu, Aleko. În sfârșit faceți și voi cunoștință.

Elene, care se așezase în față, s-a răsucit spre noi.

— Știți ce face el? Scrie niște chestii grozave. Povestiri, poezii, basme, poate să vă povestească atâtea, de vă ia cu amețeală. Și-i place vata pe băț, la fel ca vouă. El a propus să mergem chiar mâine-dimineață în parcul Mușt aidi și să mâncăm pe săturate vată pe băț, ce ziceți?

— Mie nici nu-mi place vata pe băț, Nizei îi place, bunicul zice că de la vata pe băț te apucă durerea de dinți. Mie-mi place mai mult înghețata, a întrerupt-o Daria pe mama, care părea însă ferm hotărâtă să creadă în posibilitatea de a trăi cu toții fericiți împreună și nu îngăduia să i se strice buna dispoziție.

Bărbatul ne-a zâmbit și el în oglinda retrovizoare. Părea foarte înalt, aproape că atingea cu capul plafonul mașinii. Ar fi putut fi – așa mi s-a părut atunci – tatăl lui Elene, nu „prietenul”, părea mult mai în vârstă decât ea, cu cearcănele lui, și, în afară de asta, purta barbă.

Când am sosit, mama a urcat treptele unei case sărăcăcioase cu Daria în brațe, iar bărbatul înalt și bărbos, cu mine. Se crăpa deja de ziuă și mi-era frig. Elene a descuiat o ușă și am intrat într-un hol îngust. Din hol se ajungea într-o cameră fără tapet, ai cărei pereți erau acoperiți cu afișe; o cameră cu două fotolii-sac, o servantă mică pe rotile care servea drept masă și două boxe enorme, pe care tronau grămezi de discuri prăfuite. O ușă de sticlă, ale cărei ochiuri erau însă lipite cu hârtie de ziar, dădea din camera aceasta într-o alta, după toate aparențele mai mică, probabil dormitorul. Acolo era o saltea pe jos și pretutindeni zăceau haine risipite prin încăpere, aruncate vraiște pe scaune și comodă, nu exista un șifonier. Pe saltea era un urs mare de pluș, căruia-i lipsea o ureche. Elene ni l-a arătat cu degetul, era un mic gest de bun-venit din partea prietenului ei.

Ne-a dezbrăcat și ne-a întins pe saltea. Nu mai dormisem niciodată cu Daria într-un pat. Din fericire era prea obosită pentru a face tam-tam din cauza aceasta.

Dar a doua zi dimineața a început circul:

— Ăsta nu-i un pat adevărat! Mi-e foame. Unde-i mama?

Începuse să se văicărească. Eu am ieșit din cameră s-o caut pe Elene.

Între fotoliile-sac era montat un pat pliant mult prea îngust, acolo dormeau ei strâns îmbrățișați. Era o priveliște pașnică. Lângă pat se afla o sticlă de vodcă pe jumătate goală și o scrumieră plină. M-am apropiat de perechea adormită și am atins-o ușor pe mama pe umărul gol. Era luna martie, primăvara se lăsa așteptată în acel an, iar în casă era un frig de-ți îngheța nasul. Elene s-a trezit instantaneu și s-a ridicat speriată în capul oaselor.

— Niza, soarele meu, de când ești trează?

— Lui Daro i-e foame, am spus eu hotărâtă.

*

Mai târziu ne-am dus într-adevăr în parcul Mușt aidi. Ne-am dat în tot soiul de carusele și am mâncat vată pe băț până ni s-a aplecat. Daria a mâncat și ea, încă nu se găsea înghețată.

Aleko, noul prieten al mamei, venea alene în urma noastră, ne atingea din când în când pe umăr sau ne zâmbea stângaci, cam neajutorat. Elene ne privea întruna, radioasă. Imaginea unei familii perfecte părea s-o facă fericită.

Mai târziu, Aleko ne-a gătit și noi am avut voie să ne alegem ce mâncăm. Încetul cu încetul și-a învins și Daria sfiala inițială și a început să turuie veselă despre herghelie și să se dea mare cu talentele ei de călăreață. Am adormit epuizate și cu burțile pline, după o zi obositoare, lipite una de cealaltă pe salteaua noastră. De data aceasta, Daria nu s-a mai indignat că trebuia să dormim acolo.

Zilele următoare au decurs la fel. Ne sculam când aveam chef. Aleko ne făcea clătite. Puteam să

ne uităm la televizor cât voiam, să mâncăm ce voiam, să lenevim și să fim gălăgioase. Abia în a patra zi Daria a întrebat când ne întoarcem acasă, la bunicul. Elene a început să-i explice că nu era normal ca mama și copiii să trăiască despărțiți, că se topea de dorul nostru, că voia să fie cu noi, cu noi și cu Aleko, că am putea rămâne toți aici și ne-am simți tare bine. Dar imaginea aceasta nu a mulțumit-o pe Daria.

— Dar bunicul de ce nu poate fi cu noi? Poți să-l suni și să-i zici să vină! a insistat ea.

— Dar, Dariko, puiule, nu se poate, n-avem destul loc aici. Nu ți-e bine la mama? Nu ți-a fost dor de mama?

Elene se străduia vizibil să-și țină cumpătul.

— Ba da, dar aici n-avem nici măcar paturi adevărate!

Daria a pufnit disprețuitor și eu am văzut cum Elene roșește de dezamăgire. Lupta pentru afecțiunea Dariei o câștigase tatăl ei. Am văzut cum corpul lui Elene se chircește, cum se împuținează.

— Vreau acasă!

Daria a strigat tare și răspicat și a privit-o pe mama cu ochii ei în două culori.

— Dar aici ești acasă!

Tonul lui Elene s-a înăsprit. A dat să plece, să ne lase cu grijile noastre, când Daria a răcnit cât o țineau plămânii:

— Vreau la bunicul! Vreau la bunicul!

Răcnea și nu se mai oprea. Repeta întruna această propoziție, până când Aleko cel bărbos și mereu puțin ofensat a venit în cameră și s-a postat între Elene și Daria.

— Daria, încetează! a avertizat-o Elene, iar eu am văzut cum mama se transformă la loc în femeia care bântuia noaptea de colo-colo, ca un animal închis în cușcă, și nu-și găsea liniștea, care parcă se uita prin tine și era înnebunită după cântecele în

engleză, care nu putea să uite o după-amiază de iubire cu de-a sila.

Daria își cerea dreptul, nu se mai oprea, nu se dădea bătută, voia ceea ce i se cuvenea, voia siguranță, bunăstare, privilegii, nu dărăpănătura asta, nu pe bărbatul acesta necunoscut și neîngrijit și nu – poate că bănuia deja – viața aceasta haotică, fără nicio perspectivă. Atunci Elene a ridicat mâna și i-a tras fiicei celei mari o palmă usturătoare, care i-a lăsat pe obraz urme roșii.

Pe dealul Georgiei se-ntinde ceața serii ...

— Ți-ai pierdut complet mințile!

Lana era agitată, își luase ochelarii de pe nas și și-i ștergea emoționată cu un colț al fustei, clipind întruna pentru a-și vedea mai bine interlocutoarea. Mama stătea în fața aragazului și ne gătea o ciorbă. Daria dormea, eu stăteam în colț și alegeam nuci.

— Ieri Christine s-a trezit cu Nana la ușă. Iar Christine chiar nu știe nimic. Nana crede că Christine te acoperă. Își face griji pentru fete. Cât de naivă poți să fii, să le scoți pe fete din pat și să le răpești?

— Le-ai spus ceva? a întrebat mama și a continuat să amestece calmă în oală.

— Le-am spus că te voi găsi și te voi duce înapoi la părinții tăi. Să știi că taică-tău patrulează deja în fața Institutului unde lucrezi.

— O să iau eu legătura cu ei.

— Dar, Elene, uită-te în jurul tău! În locuința asta! Doamne Sfinte! N-aveți nici măcar mobilă adevărată.

— Ce-i tot dați toți cu mobila?! De parcă ăsta ar fi sensul vieții, să ai cât mai multă mobilă!

— Încerc să-ți fac o favoare, da? Fetele sunt de două săptămâni aici. Tu n-ai mai venit la Institut. Ai agățat un tip care ți-ar putea fi tată…

— Nu e un *tip* și are abia 37 de ani, pentru numele lui Dumnezeu!

— Sincer, mi se pare că te porți pueril. Și egoist. Ai început să studiezi. Primești o susținere financiară la care alte mame ar putea doar să viseze, și tu ce faci? Îți obligi copiii să locuiască într-o dărăpănătură, le gătești ciorbă de legume și te prefaci că sunteți o familie perfectă. Mișcă-ți

fundul și lămurește situația cu taică-tău. Poate ți-ai dat seama că eu nu sunt neapărat cea mai bună prietenă a lui Kostia Jashi, dar în locul tău…

— Eu credeam că ești prietena mea, a întrerupt-o Elene ofensată.

— Tu crezi că prietenele tale te vor aplauda pentru ideea asta? Ce-ai crezut? Că o să te sune taică-tău și o să te felicite pentru noua ta fericire conjugală?

— De ce ești așa de răutăcioasă? Am crezut că măcar tu mă vei înțelege. De luni merg iar la cursuri. Am nevoie de timp pentru fete. Trebuie să se obișnuiască întâi cu noua lor viață. De altfel, luna viitoare voi merge cu Aleko la Starea Civilă. Taică-meu n-o să-mi mai poată veni cu drepturile lui!

— Cât de smintită poți să fii? Ai uitat ce poate taică-tău? Cred că ai ajuns să-l cunoști destul de bine. Te rog, pune-ți creierul în funcțiune.

Lana și-a pus iar ochelarii pe nas și a încetat să mai clipească.

— Pentru prima oară după o veșnicie sunt iarăși fericită. Aleko și cu mine ne vom descurca, de data aceasta mă voi descurca. Și *sunt,* la naiba, mama acestor fete!

— O mamă care nu le va putea crește pe aceste fete. Care a agățat un condeier, care vrea să-și petreacă tot restul vieții într-o ruină și…

— Nici măcar nu-l cunoști. Încetează să-ți bați joc de el!

Elene a ridicat glasul.

— Iartă-mă, dar până acum n-ai avut mână bună în alegerea bărbaților. Sfatul meu este să te duci acasă, să le duci în primul rând pe fete acasă. Eu n-am de gând să te acopăr la nesfârșit.

*

După trei zile s-a iscat scandal în Casa Verde. S-au certat de mama focului, o ușă de sticlă s-a făcut țăndări, Aleko stătea într-un colț, ca un brad de Crăciun abandonat. Kostia și-a ieșit din fire. Elene

țipa. Noi, copiii, plângeam. Nana și Stasia încercau să facă pace unde pacea devenise imposibilă.

Elene îl înștiințase pe tatăl ei că se va mărita cu noul prieten, un sunetist de 37 de ani (un sunetist care lucra la televiziunea de stat ca asistent al inginerului de sunet, la aproape 40 de ani!) și scriitor în devenire (pe care-l despărțeau ani-lumină de o carieră de scriitor, care nici nu citise vreodată din textele lui la Uniunea Scriitorilor, nici măcar nu fusese aprobat sau primit ca membru). Deocamdată, Aleko publicase la o editură particulară semilegală un volumaș de povestiri, pe care-l împărțise pe la prieteni și apropiați. Pe deasupra, omul mai avea și doi băieți de la o fostă nevastă, dar cu salariul lui penibil nu prea reușea să plătească pensia alimentară fiindcă, în loc să-și investească energia în munca pe care o detesta, prefera să-și piardă nopțile stând de vorbă cu prietenii lui despre „sistem", să vizioneze copii piratate ale unor *filme puse la index,* în proiecții particulare închise, să fumeze iarbă și să bea bere cu vodcă.

Kostia a înjurat, l-a făcut pe Aleko „bleg", „ratat", „cerșetor" și „gigolo" și l-a acuzat că vrea să se însoare cu fata lui numai fiindcă speră să-și asigure astfel, datorită socrului său, un venit sigur și o viață confortabilă. Dar se înșelase amarnic! Răcnetele lui Kostia răsunau în toată casa. Niciodată nu se va ajunge la asta, dar dacă „boarfa" de fiică-sa va îndrăzni să facă acest pas nedemn și se va mărita împotriva voinței lui cu acest „parazit", va trebui să suporte consecințele, dintre care una va fi pierderea dreptului de a-și vizita săptămânal copiii.

Elene s-a măritat în luna august cu Aleko, iar voia lui Kostia s-a împlinit: Daria și cu mine am rămas în Casa Verde. Elene și-a reluat studiile și măcar i s-a dat voie să vină sâmbăta să ne vadă. Dar nu i s-a mai permis să înnopteze în Casa Verde. Când mă gândesc la acele vremuri, îmi

amintesc nenumăratele borcane cu gem, coșuri cu fructe, sticle de lichior, fursecuri și prăjituri împachetate în folie de aluminiu, pe care Nana și Stasia i le puneau pe furiș lui Elene în portbagaj, când pleca seara înapoi spre Tbilisi.

*

Eu am învățat să citesc la patru ani și să scriu la cinci. Am învățat atât alfabetul chirilic, cât și pe cel georgian și, când i-am arătat mândră lui Kostia că știam să-mi scriu numele în ambele, mi-a spus că Daria are un scris mai frumos. Când am desenat o Nana rotundă, o Stasia gârbovită, o Daria galbenă, un Kostia înalt, o Elene roșie, un Aleko negru și pe mine mititică și am intitulat desenul „Familia noastră" și l-am lipit de ușa frigiderului, lui Kostia i-a displăcut atât de mult, încât l-a smuls și l-a aruncat la gunoi.

Cât eu continuam să dansez pentru a-mi însuși amintirile Stasiei, Daria călărea frumoșii ponei arămii de la herghelie. Mie-mi plăcea înghețata de vanilie, Dariei, înghețata de ciocolată. Mie-mi plăceau câinii vagabonzi din sat, Daria se temea de ei. Eu purtam pantaloni tăiați scurt, Daria purta fuste colorate. Eu purtam părul scurt, Daria îl purta până la talie. Mie nu-mi plăceau basmele, fiindcă, în pofida grozăviilor, aveau întotdeauna un sfârșit fericit (iar eu de mică n-am avut încredere în sfârșiturile fericite), Daria era înnebunită după ele.

Neștiința ne proteja pe amândouă. Nu doar referitor la familia noastră: n-am știut că, în anul în care eu am intrat în clasa întâi, a avut loc o lovitură de stat militară în Afganistan. N-am știut că pe bunicul nostru îl chinuiau niște coșmaruri care se petreceau pe un submarin, cu un incendiu infernal, o femeie înaltă cu inele pe degete, un bărbat care cioplea îngeri din lemn și fiul cârlionțat al acestuia, care o iubea cu de-a sila pe fiica lui Kostia.

N-am știut că Stasia le urmărea fascinată pe Thekla și pe Sopio cum dădeau pasiențe la noi în

grădină. N-am știut că, în Moscova îndepărtată, Giorgi Alania căzuse într-o depresie gravă. N-am știut că Elvis Aaron Presley murise la Graceland, buhăit și rupt de lume. Că mama noastră a pierdut două sarcini până a abandonat definitiv dorința de a întemeia o familie *adevărată* și, în schimb, a început să-și scrie lucrarea de licență (taman despre Lady Macbeth). Christine făcea tot ce-i stătea în putere pentru ca băiatul lui Mikha să aibă parte de fericirea care nu-i fusese dată tatălui său. Nu am aflat că sora mai mare a Stasiei, Meri, a murit la Kutaisi, iar Lida, la scurt timp, în orașul lor natal; Lida, probabil fără teamă și fericită că în sfârșit putea intra în împărăția Cerurilor ca mireasă a lui Hristos.

Dar noi poate bănuiam deja că lumea era un ghem imposibil de descâlcit și că, dintr-un motiv inexplicabil, insondabil, acest fapt era de-o importanță colosală.

*

— Tu știai că noi avem tați diferiți? a spus Daria deodată, fără să-și ridice privirea concentrată de pe opera de artă pe care tocmai o picta.

Venea vara, aerul era saturat de un miros viu, de parcă viața ar fi început să asude. Coada lungă de cal a Dariei strălucea aurie în lumina amiezii, împlinise opt ani și era elevă la Gimnaziul Clasic Nr. 1, cea mai elitistă școală din Tbilisi, situată chiar pe bulevardul Rustaveli, iar materiile ei preferate erau rusa și educația fizică, denumirea din acele vremuri a sportului, după cum le comunica ea cu nasul pe sus tuturor musafirilor, pentru a primi apoi, ca pe ceva firesc, laudele obligatorii ale adulților. Iar acum îmi comunica mie, în treacăt și cu nepăsare, că aveam mai puține în comun decât crezusem.

Nu, nu știam. Nici nu bănuisem. Nimeni nu-mi spusese. Cuvântul „tată” nu exista nici în vocabularul Dariei, nici în al meu. M-am dat înapoi de lângă ea și am scuturat vehement din

cap. La școală nimeni nu vorbea, se părea că părinții, prevenitori față de bunicul nostru influent, își prelucraseră suficient de bine copiii și le băgaseră în cap că familia Jashi nu aprecia acest subiect. La fel și în Casa Verde: tatăl era un subiect inexistent. *Tată* era pentru noi cineva care se afla undeva foarte, foarte departe, dar care sigur ne iubea și ne ducea dorul și se gândea frecvent la noi. Sigur.

— Da. Să știi că taică-tău e la închisoare. Și al meu e mort. A fost un erou și s-a înecat când a vrut să traverseze marea cea mare.

Daria mi-a spus-o de parcă m-ar fi anunțat cât era ceasul, cu tonul plictisit și, în același timp, expresia concentrată cu care se străduia să-și termine desenul.

— Și de ce-i taică-meu la închisoare?

M-a inundat un sentiment imens de dezamăgire. Bineînțeles că voiam să am și eu un tată erou, care dorise să cucerească mările.

— Pentru că e un infractor, a răspuns Daria cu nonșalanță.

— Dar taică-tău de ce a vrut să traverseze marea, dacă știa că nu se poate, era bătut în cap?

— Bătută în cap ești tu. Majoritatea nu poate, eroii pot. De-aia sunt eroi, m-a lămurit ea cu o siguranță de sine dezarmantă.

La care n-am mai știut ce să replic și a trebuit să recunosc în sinea mea că, până la urmă, era o chestie destul de impresionantă că cineva pornise să traverseze marea cea mare.

— Măcar avem aceeași mamă, m-am consolat.

Brusc m-am simțit mică, urâtă, proastă și neputincioasă și deja voiam să ies din cameră și să mă duc la Stasia, să-i cer ei o explicație, cum era posibil ca eu să am un tată infractor și Daria unul erou, dar am simțit cum se adună ceva în mine, o furie nemaipomenită, pe care n-o puteam cuprinde în cuvinte, n-o puteam articula – și m-am năpustit la sora mea, m-am aruncat pe ea din spate, am

apucat-o de interminabila ei coadă de cal, care mi-a alunecat atât de ascultătoare în mână, am tras-o jos, i-am ignorat zbieretele și am răcnit:

— Dar tatăl *meu* se va întoarce într-o bună zi, al tău, niciodată. Niciodată!

*

În aceeași zi, *Literaturnaia Gazeta* îi refuzase iarăși o povestire lui Aleko. Elene își predase lucrarea de licență cu o săptămână în urmă și nu era convinsă că va fi acceptată. Vorbea prea mult despre putere. În sticla de vodcă mai era un rest din seara precedentă, când Aleko răgușise de la cât vorbise cu câțiva amici despre *Rocco și frații săi* al lui Visconti. A turnat într-o ceașcă de ceai ce mai rămăsese în sticlă și a dat pe gât lichidul arzător. Elene se simțea stoarsă, secătuită. Banii erau pe sponci. Perspectivele, nu tocmai îmbucurătoare. Dorul de fetele ei o chinuia, o făcea să-și zgârie antebrațele, să-și apese tâmplele, să clipească, îi usca gura.

Luna trecută îl eliberaseră pe Bekha din închisoare și, deși nu se bucurase în mod deosebit – în fond, nu-i trimisese nici măcar o scrisoare în atâția ani, nici ei, nici copilului său –, spera totuși că va dori să mă cunoască. Ceea ce însemna că trebuia să-mi explice, cât de curând și cu cele mai mari menajamente, în ce condiții deloc romantice mă procrease.

Credcăți-aigăsitunlocmaibun.

KITTYJASHI

— Îți vor aduce bluzele perfect călcate. Poți să te relaxezi.

Amy umbla de colo-colo agitată și sufla fumul de țigară în apartamentul de hotel. Kitty stătea întinsă pe patul king size, învelită în păturile moi, cu privirea ațintită asupra stucaturii de pe plafonul înalt.

— Toate biletele s-au vândut, toate, ai auzit, Kitty? Trebuie să începem proba de sunet dimineața devreme, la ora 8. După aceea poți să te întinzi la loc în pat, dacă vrei. Dar, ca să avem suficient timp, să ne putem ocupa de toate, ah, lasă… Acum numai Carnegie Hall mai lipsește.

În păr cu o floare de plastic în culori stridente, îmbrăcată în pantaloni de catifea reiată, trăgând dramatic din țigară, Amy se vântura prin cameră.

Turneul *Home* părea, într-adevăr, să întreacă orice așteptare. Kitty nu avusese niciodată atâția bani în cont, nu avusese niciodată atâta trecere, nu avusese niciodată un public atât de tânăr și nu se simțise niciodată atât de goală pe dinăuntru.

Se străduia din răsputeri să se țină pe picioare când ieșea în lume; se închidea cu orele în apartamentele de hotel decadent-pompoase și în cabine, se furișa prin diversele orașe europene pe care le vizitau, încerca să se distragă cu mondenități, să-și umple golul lăuntric, încerca să găsească ceva care să-i dea măcar iluzia unei bucurii. Dar se vedea de fiecare dată nevoită să recunoască în sinea ei că nu găsise nimic care să-i ocupe golul interior. Nu-i rămânea altceva de făcut decât să-și perfecționeze rolul pe care-l juca în public. Să zâmbească atunci când n-avea nicio poftă să o facă, să privească interesată atunci când i se adresa o întrebare, să-și ignore impulsul de a fugi atunci când asta ar fi avut chef să facă. Și chiar să-i dea sentimentul că totul era în regulă lui Amy cea încântată de succesul ei și plină de vervă.

— Care dintre muzicienii pop se mai poate lăuda că a cântat în Concertgebouw? Am stat de

vorbă azi după-amiază cu violoncelista și mi-a spus că ai incredibil de mulți fani în Olanda și că albumele tale mai vechi cunosc un adevărat *revival.*

Amy s-a dus la ușă, se pare că veniseră cu bluzele. Când s-a întors, i-a aruncat lui Kitty pe piept bluzele albe, impecabile, cu husele lor de plastic cu tot.

— Poți să te întrerupi, te rog, din veșnica ta pseudomeditație și să revii pe pământ, la noi? i-a strigat lui Kitty în ureche.

— Nu pot să mă odihnesc și eu zece minute? Sunt obosită!

Kitty și-a tras pătura peste cap.

— Ai spus ceva? Nu te aud, nu, nu, nu te aud.

Pe urmă, iarăși pașii zoriți ai lui Amy, care plecau de lângă pat către un loc oarecare.

*

A doua zi o aștepta concertul solo din Concertgebouw, Amsterdam, apogeul turneului, dat fiind că sala respectivă – care se număra printre cele mai bune din Europa – găzduia aproape în exclusivitate concerte de muzică clasică. Kitty repeta pentru acest concert de o săptămână, cu un cvartet de coarde. Un producător de 33 de ani, pe care Amy îl găsise te miri unde și despre care spunea că reprezintă viitorul muzicii britanice, dorea să înregistreze concertul și să scoată un album live. În ultima discuție pe care o avuseseră îi dăduse de înțeles că din melodiile ei lipsea *beatul* și că epoca purismului pe care o întruchipa Kitty se sfârșise. În pofida agitației din ultimele săptămâni, a repetițiilor care o însuflețeau de fiecare dată, a întâlnirii cu minunății instrumentiști care dădeau cântecelor sale o notă distinctă, memorabilă, lipsea ceva esențial: brusc parcă nu mai știa pentru cine cântă, cui i se adresează, pe cine vizează. Îți amintești, Brilka, cred că eram la Berlin când mi-ai spus că, într-un interviu, Kitty afirmase că aceste cântece erau ca

niște scrisori pe care le adresa anumitor oameni, că în absența unui destinatar i-ar fi fost imposibil să cânte?

Avea sentimentul că turneul acesta era Golgota ei personală. Nu se mai simțise niciodată atât de uzată și de bătrână. Atât de *folosită* într-un alt scop decât cel personal. De parcă trupul ei ar fi fost privat de orice hrană spirituală, de parcă ar fi fost redus la funcțiile biologice.

— Iar în decembrie zburăm la New York.

Din camera de alături se auzea glasul triumfător al lui Amy.

— Da, bineînțeles că vom încheia acest contract. Vei compune pentru ei. Ai spus chiar tu, cu gura ta, că poate ți-ar face mai multă plăcere să compui, fiindcă ai avea mai multă liniște, nu, nu vreau să aud nicio obiecție. În afară de asta, nu las eu să ne scape atâția bani numai fiindcă te-a lovit pe tine melancolia. Vei compune cântecele pe care și le doresc și cu asta, basta.

— Mai știi ceva de ea?

Kitty stătea în pragul ușii, cu perna în mână.

— Ultimul lucru pe care l-am aflat este că se află într-o clinică din Wales. L-am întrebat pe Magnus, s-a interesat și el și se pare că e una din cele mai bune clinici.

— Tu i-ai plătit cura?

— Da. Eu i-am plătit-o.

Kitty îi era recunoscătoare că nu se obosea s-o mintă.

— Faptul că ai trimis-o acolo nu înseamnă neapărat că o să și rămână acolo.

— Am făcut și eu ce-am putut. Când am văzut-o ultima oară, nu mai avea aproape niciun dinte sănătos în gură. Am avut sentimentul că știe foarte bine că e ultima ei șansă.

— Nu mi-o pot scoate din minte, Amy, mai ales când trebuie să ies pe scenă, atunci mă apucă, e ca o boală, ca o infecție care mă năpădește.

— Mai bine uită-te la bluze și spune-mi pe care vrei s-o îmbraci mâine. Recepționerul zice că-ți pot livra direct în cameră lucruri de cea mai bună calitate. Poate vrei să încerci alte croiuri?

— Dă-mi pace cu bluzele astea. Sunt doar niște bluze albe. Arată toate la fel.

— Te înșeli!

Amy s-a oprit brusc din agitație și a scrutat-o pe Kitty.

— Ai scris niște cântece nemaipomenite. Albumul acesta este, deocamdată, cea mai matură creație a ta, bucură-te și fii mândră de ea. Nu mi-aș ierta-o niciodată dacă nu ai savura acest succes. Ca să stai liniștită, pot să telefonez la Londra, să mă interesez de ea. Deși eu sunt de părere că ceea ce contează aici și acum, în mod excepțional, suntem noi două, tu și cu mine și ceea ce am realizat împreună, înțelegi: noi două, nu ea.

— Fără ea, *noi* nu existăm, Amy, știi asta foarte bine.

Kitty a lăsat să cadă perna lată, moale. O vreme au privit amândouă perna care zăcea pe jos, care fusese aruncată de parcă ar fi fost altceva sau altcineva. Amy a luat-o pe Kitty pe după umeri:

— Să știi că nu mi-e ușor să-ți spun asta, dar, când mă privea, mai ales în ultimele luni, când apărea la ușa mea și nu știa încotro s-o apuce, când avea nevoie de bani sau, pur și simplu, de un loc de dormit, știam că nu mă privea pe mine, ci pe tine, că se gândea la tine. Da, a rămas în viața mea din cauza ta, oricât de tâmpit ar suna asta, Kitty.

*

Lumina reflectoarelor o înțepa în ochi. Tăcerea ascundea un mister. Respirația reținută, înainte să izbucnească aplauzele, imediat tăcerea aceasta se va descărca într-o furtună. Bluza albă i se lipea de corpul vlăguit. Încă nu pusese chitara deoparte, stătea la rampă, privea în sala întunecată, în care se adunaseră vreo două mii de spectatori. Încă strângea microfonul în mână. Muzicienii s-au

ridicat de pe scaune și au făcut un pas către marginea scenei. Imediat va fi evaluată, răsplătită, în cel mai bun caz, pentru cele două ore și jumătate în care-și consumase toate puterile. Căldura îi ținea încă trupul în strânsoare, s-a șters pe frunte cu batista pe care o avea la ea, ca de obicei, în buzunarul de la piept al bluzei. Muzica îi răsuna încă în creier. Degetele o dureau încă de la coardele ciupite, îi aminteau fiecare notă pe care le-o smulsese în această seară.

Încă de la prima piesă constatase că muzica amenința să-i scape, că de fapt cânta distrat și mecanic; se silise să se gândească la fața ei: la părul ei roșu, la fotografiile pe care le făcuseră împreună în America, la cuvintele pe care și le spuseseră și pe care și le trecuseră sub tăcere, și atunci abnegația, dorul și, mai ales, o ranchiună profundă i-au revenit în glas. Cu ochii închiși, i-a dedicat lui Fred cântecele ei, a sperat din tot sufletul ca Fred să regăsească drumul către sine. Nu către ea, nu către Amy, doar către sine. Și astfel reușise să alunge în seara aceasta fantomele de pe scenă. Datorită lui Fred Lieblich regăsise absolutul. Fred Lieblich trăia, iar Kitty dorea să creadă, în seara aceasta, că va continua să trăiască.

Furtuna de aplauze s-a descărcat din senin; Kitty a zâmbit prin marea de lumini a scenei către întuneric, s-a înclinat în fața publicului, s-a răsucit, le-a făcut semn colegilor ei să vină în față și s-a mai înclinat o dată. Aplauzele erau asurzitoare.

Suflați în goarnece cutătărie, Bateți tobele cubu

curie! Prietenias-ocântămîncor, Tinerii sal

utănouazi aurie!

CÂNTECPIONIERESC

Soarele toamnei îmi mângâia gleznele și eu coboram în fugă panta. Fugeam cât de repede puteam, îmi suflecasem fusta maro a uniformei de școală, picioarele mele zburau la rivalitate cu briza slabă care mă urmărea în jos, dinspre pădure.

Iubeam locurile pe care le credeam ale mele: pădurea, poiana, panta cu serpentinele ei. De atâtea ori urcasem aici după școală și mă întinsesem în

iarbă. Nici ploaia, nici vântul, nici măcar zăpada nu mă puteau reține de la drumețiile mele. De multe ori mă întindeam pe pământ și priveam cerul. Priveliștea aceasta mă ajuta să uit cea mai oribilă parte din zi, orele petrecute la școală. Plictiseala care mă copleșea acolo, copiii pe care-i uram, mitocăniile, ostilitatea, invectivele și, mai ales, răceala Dariei, care – cu doi ani mai mare decât mine – nu mă băga în seamă, nu mișca un deget, nici măcar în curtea școlii, pentru a mă apăra când cineva arunca în mine cu un cotor de măr, mă făcea tocilară sau mă îmbrâncea.

Dar în ziua aceea nu voiam să mă opresc, nu voiam să mă întind în iarbă. În ziua aceea voiam să fug. Voiam să las vântul să spulbere tot ce se întâmplase de dimineață.

„Niza e tâmpită, Niza e tâmpită!” Toți strigaseră în cor și, pe urmă, un elev solid din clasa a treia se repezise la mine și-mi smulsese șorțul. Au urmat hohote de râs răutăcioase din toate părțile. Ceea ce l-a încurajat pe lunganul din a IV-a A să-mi ridice poalele în cap, la care s-au îndoit toți de râs.

„Niza are chiloți albaștri, Niza are chiloți albaștri!” Ce mai răcneau! Am reușit să mă eliberez, am vrut să fug din curtea școlii, dar frumoasa Ana din clasa mea mi-a aținut calea. Mi-am încleștat degetele de uniformă, fiindcă lunganul iar încerca să tragă de mine din spate, mi-am prins colțul fustei între picioare și am rămas așa, ca un copil mic care se ține să nu facă pe el.

Ceilalți s-au adunat în jurul meu, s-au prins de mâini și au înălțat un zid din corpurile lor. Mi-am luat inima în dinți și am încercat să străpung barajul, nu am reușit, am căzut lată pe jos. Au râs iar. Când mi-am întors capul într-o parte, am văzut că puțin mai departe, în capătul curții, stătea Daria, se uita la mine și nu mișca un deget. Stătea așa, alături de prietenele ei, toate drăgălașe, cu ciorapii lor albi impecabili și pantofiorii de lac, și nu făcea nimic, nu spunea nimic. Privea ca vrăjită în

direcția mea, de parcă nu-i venea nici ei să creadă că eu eram cea de care râdeau, pe care o îmbrânceau, o umileau, o ocărau. Ea ar fi avut puterea să pună capăt coșmarului meu. Dar n-a schițat un gest.

N-a schițat un gest. Ochiul ei căprui părea trist, rușinat, în vreme ce ochiul ei albastru privea cu o bucurie răutăcioasă în direcția mea. Buzele mele s-au deschis, am dat să spun ceva, am dat s-o strig, dar n-am scos un sunet. Mi-a fost rușine pentru ea, mi-a fost rușine în locul ei, pentru că nu era în stare să-și asume umilința de a mă avea ca soră. Ea era o învingătoare, o câștigătoare, iar o învingătoare nu poate avea ca soră o învinsă. Una cu părul zbârlit, genunchii juliți și ciorapii adunați în jurul gleznelor.

Nu m-am mai putut abține și am început să plâng. Eram în pragul isteriei. Am urlat atât de mult și atât de tare, până când profesorii au năvălit afară din clădire și au alungat hoarda de copii din jurul meu, m-au ridicat de pe jos și m-au dus în școală, de unde au sunat-o pe mama.

Acum voiam să uit tot. Voiam să-mi șterg din minte imaginile acestea cumplite, vocile acestea. Nu voiam să mă mai gândesc cum așteptasem în infirmeria școlii, în timp ce mama se sfătuia cu profesorul. De parcă aș fi făcut ceva rău, de parcă ar fi trebuit să-și ceară scuze pentru mine. Voiam să scap de acest sentiment dezagreabil că mama era depășită de mine. Un sentiment care nu-mi mai dădea pace de la o vreme.

Se înnsera deja. Trecuse o veșnicie de când Elene nu mai stătuse atât în Casa Verde. Curând se vor întoarce Kostia și Nana. Se părea că Elene își aștepta părinții. Își aștepta tatăl. Poate avea de gând să-i relateze cum mă făcusem de rușine. Am grăbit pasul, nu mai puteam respira, dar nu voiam să mă opresc. M-am rugat să se ducă acasă la ea, să nu se mai întâlnească astăzi cu Kostia, să nu-i povestească ce detestată și batjocorită eram.

Fugeam la întrecere cu vântul. Dacă aș ajunge înaintea lui în grădină, totul s-ar sfârși. Tot coșmarul de la școală, chinurile zilnice, reproșurile lui Kostia. Dacă ar câștiga vântul, nu s-ar schimba nimic.

M-am oprit la intrarea în grădină și am avut sentimentul că mă nărui, încercam să-mi recapăt suflarea. Câștigasem? Nu mai simțeam vântul. Am întins palmele și am așteptat. Păcălisem vântul. Sigur câștigasem. Sau, sau?

În casă se aprinseseră deja luminile. Și un vacarm de voci a pătruns până la mine. M-am furișat pe terasă și m-am așezat în leagănul scârțâitor. Kostia și Nana sosiseră deja – bineînțeles –, iar mașina lui Elene se afla încă pe alee. Rugăciunile nu-mi fuseseră ascultate, vorbeau despre mine.

Daria a ieșit din casă. M-a scrutat suspicioasă, a ezitat și apoi s-a așezat alături.

— Mi-au spus să ies. Vorbesc despre tine.

M-am tras puțin la o parte, să păstrez distanța, pentru orice eventualitate. Pe amândoi genunchii aveam plasturii maro pe care mi-i lipiseră în infirmeria școlii. La vederea lor, m-am gândit iarăși la ce se întâmplase de dimineață și am simțit cum mă inundă o aversiune rece, oarbă. Nu voiam să fiu lângă sora mea. M-am ridicat, m-am dus la ușa casei și m-am așezat pe prețul de la intrare.

Din casă răzbătea glasul tunător al lui Kostia. La scurt timp am auzit-o pe Elene răbufnind:

— E supradotată, la naiba! Când o să-ți intre asta în cap? Profesorul mi-a repetat astăzi cât se poate de clar. Exact: „supradotată”, ăsta e cuvântul pe care l-a folosit. Nu e ceea ce vreau eu să cred, nu e o iluzie. *Deda,* spune și tu ceva.

După toate aparențele, Elene i se adresase Nanei.

— Doar observați și voi, vedeți și voi! Și tu vii și-mi spui că nu-și dă silința? Ești grozav. Nu cunosc alt om, în afara ta, care să reacționeze cu

asemenea vorbe la vestea asta bună! Orice alt bunic ar fi țipat de bucurie, dar nu, tu nu, bineînțeles că nu. Cum am putut să uit, doar e *copilul meu din flori,* ce mai contează că e supradotat?

— Atunci caută-ți un alt bunic pentru copiii tăi, a replicat Kostia pe un ton glacial. Sau, și mai bine, caută-ți un alt tată. Ești destul de mare acum. Caută-ți pe cineva care să plătească pentru copiii tăi, pentru educația lor, pentru îmbrăcămintea lor, pentru hrana lor, pentru viitorul lor. Care să le asigure o viață bună!

— Aici nu e vorba despre mine, nici despre tine, nici despre toate rahaturile astea, e vorba despre Niza!

Mi-am dat seama după glasul ei că era în pragul lacrimilor.

— Bun, și eu ce să fac? Ce aștepți de la mine? Că doar merge deja la cea mai bună școală din oraș.

— Nu e vorba despre cea mai bună școală. E vorba despre cum trebuie tratată, despre anumite metode și, mai ales, despre un mediu propice. Trei incidente de acest gen au avut loc doar în ultima lună și ea nici măcar nu ne-a spus. Ascultă-mă, o brutalizează psihic și fizic! Numai pentru că e mai inteligentă decât toți ceilalți.

— Dar profesorul ăsta are calificarea necesară pentru a-i atesta copilei acest lucru?

— Se plictisește la școală pentru că știe deja tot, nu pricepi? Îi face până și Dariei temele! Și e abia în clasa a doua. Te rog frumos!

— Daria își face singură temele, a contrazis-o Kostia.

— Ah, încetează odată!

Brusc s-a amestecat și Nana în discuție.

— Are alte nevoi. Nu știu, profesorul zicea să ne interesăm ce posibilități există. Poate o școală specială sau…

— Copila rămâne acolo unde este. E cea mai bună școală din oraș. Iar un tratament special nu poate fi bun pentru dezvoltarea ei. Trebuie să învețe să se adapteze. Viața nu-i croită după nevoile copiilor-minune. Trebuie să învețe să facă față, iar noi trebuie s-o ajutăm să devină mai rezistentă.

— Mai rezistentă? Mai rezistentă la ce, la bătăi și injurii?

— N-or fi împins-o pentru că e prea inteligentă, nu? O fi fost obraznică sau… Știu eu cum e ea!

— Au împins-o? Ești nebun! *Deda,* spune ceva, fă-l să înțeleagă ce enormități scoate pe gură!

Elene a gemut. Eu speram din tot sufletul să reușească să încheie cearta fără lacrimi. Nu știu de ce, dar îmi doream să nu plângă în fața lui Kostia.

Daria și-a țuguiat buzele de parcă ar fi vrut să fluiere, așa făcea când se simțea jenată sau voia să mascheze ceva. Și-a luat avânt în leagăn și s-a înălțat. Eu m-am ridicat de pe preș și m-am dus la ea.

— Vrei să te împing?

Mi-a făcut semn din cap că da, ca o moșiereasă care-i îngăduie unui iobag să-i sărute mâna. Probabil se gândea că voiam să facem pace. Uneori o ajutam la teme și, din câte se părea, voia să apeleze și acum la ajutorul meu, dar condiția de bază ar fi fost să ne împăcăm.

Am împins-o cu toată forța, ea a țipat, dar eu nu m-am oprit, am împins-o tot mai sus, până când a alunecat de pe leagăn. Avea fața schimonosită de durere, dar mie mi-a făcut plăcere. Mi-a adus alinare pe moment. A durat o clipă, până când vocea ei a început să producă niște scâncete înăbușite, chinuite, suferinde. În clipa aceea m-am simțit învingătoare. Și era un sentiment plăcut.

*

Stasia m-a trezit în miez de noapte și mi-a cerut s-o urmez. M-am tupilat desculță după ea. Daria dormea în patul lui Kostia, cu glezna rece de la

toate compresele cu gheață, epuizată de plânsete. Am ieșit în grădină. Era o noapte plăcută, impregnată de căldura zilei. Stasia a întins o pătură în spatele liliecilor și ne-am întins amândouă pe ea, am ridicat privirea la cerul înstelat. M-am lipit de halatul ei din frotir, vechi și lăbărțat. Am rămas tăcute o vreme.

— Vrei să-ți spun un secret? a întrerupt Stasia brusc tăcerea și mi-a culcat capul pe pieptul ei.

— Daa! am șoptit eu emoționată.

Secretele ei îmi plăceau la fel de mult ca poveștile.

— Vezi cireșul ăla? Uneori trece pe acolo o prietenă. Se oprește sub cireș și-mi zâmbește. Alteori mai vine și o altă prietenă și-și dau în cărți. Dar, de fapt, nu au cum să vină. Fiindcă au murit demult.

Am ciulit urechile. Mă așteptam la o poveste care să-mi dea fiori, deși frumosul cer înstelat nu se prea potrivea ca decor.

— Dar asta nu se poate, *bebo.*

Mă străduiam să aduc puțină logică în spusele ei.

— Exact la asta voiam să ajung.

Stasia și-a strecurat mâna dreaptă în buzunarul halatului, a foșnit cămașa de noapte și a făcut o pauză.

— Oamenii nu-și pot explica unele lucruri, nu le pot înțelege, dar asta nu înseamnă că ele nu există, doar fiindcă majoritatea nu le vede și nu crede în ele.

— Și ce nu vede majoritatea oamenilor?

— Nu le vede nici pe prietenele mele sub cireș, nu te vede nici pe tine cât de deosebită ești.

— Și de ce sunt eu deosebită?

— Pentru că știi să faci ceea ce alții nu știu să facă.

— Ce anume?

— Înveți mai repede decât alții. Înțelegi unele lucruri altfel decât alții. Îi simți pe oameni.

— Adică văd că cineva a plâns, chiar și după ce s-a spălat pe față?

— De exemplu. Da.

A scos ceva din buzunarul halatului și l-a ținut în pumn.

— Dar de ce nu le văd și ceilalți pe prietenele tale? Stă vreuna dintre ele chiar acum acolo? Eu pot s-o văd?

— Nu, acum nu stă niciuna acolo. Or fi dormind și ele. Nu știu dacă le-ai vedea. Majoritatea nu le vede pentru că nu le-a cunoscut și nu le-a iubit destul.

— Cum o chema pe prietena ta?

— Sopio.

— Și de ce a murit?

— Pentru că lumea e o cloacă și majoritatea oamenilor sunt niște balegi.

— Dar eu? am întrebat chicotind – îmi plăceau cuvintele alese de Stasia.

— Tu ești un diamant neșlefuit și trebuie să înveți să ignori mizeria asta. Nu-ți va fi ușor la școală, dar trebuie să înveți să fii tu însăți. Trebuie să înveți s-o scoți la capăt singură, dacă e nevoie, chiar și fără sora ta.

— N-am vrut s-o arunc din leagăn.

N-am știut de ce mint.

— Nu face nimic dacă ai vrut. Dar nu trebuia s-o faci. Ea te-a abandonat. Dar tu să nu faci rău nimănui, chiar dacă ți-a făcut ție, asta se va întoarce împotriva ta ca un bumerang. Nu-ți va alina suferința. Trebuie să înțelegi că nimeni nu-ți face rău pentru că ești proastă sau urâtă, îți face rău pentru că te invidiază.

— Nu-i adevărat.

Nu voiam să vorbesc despre ceea ce se petrecuse de dimineață.

— Ba da. E adevărat. Dă-mi mâna, întinde-mi încheietura, nu văd bine, așa.

A deschis pumnul și mi-a legat ceva în jurul încheieturii. Era ceva rece și greu.

— Ce-i asta?

— E un ceas. Mi l-a dăruit un om care a însemnat mult pentru mine. Ceasul acesta e mai bătrân decât tine, decât mama ta, decât bunicul tău și chiar și decât mine. O să ascundem ceasul acesta în noptiera ta, va fi micul nostru secret, bine? Te va aștepta acolo, până când vei avea încheietura suficient de mare și de puternică pentru el. Te va apăra mereu. Și pe mine m-a apărat.

— E frumos.

— Da, e frumos. E un ceas magic. Da, da, ce pufnești, crezi că-ți spun basme?

— Tu îmi spui multe basme. Cum poate să vină prietena ta aici dacă e moartă? Și, în primul rând, de ce?

Lucrul acesta nu prea voia să-mi intre în cap. Doar eram un copil socialist, iar un copil socialist învață de mic să fie bănuitor.

— Nu știu, soarele meu. Nu știu. Poate n-a dus ceva până la capăt, poate n-a terminat de povestit ceva.

Am dat din cap gânditoare și am încercat să-mi imaginez fantoma prietenei moarte a Stasiei. Aveam o mulțime de întrebări.

Lumea-i uzată ca o monedă,
Viața-i goală și cerul

nităˇ, Nu fi surprins dacă acum Sunt recunoscător

rpentruputținnoroc.GALAKTIONTABIDZE

Când s-au celebrat în întreaga țară 60 ani de la Revoluție, Imperiul Sovietic, odinioară enorm, mai exista doar pe hârtie. Ministere precum cel al Construcțiilor de Mașini și al Centralelor Electrice erau alimentate de o economie care încetase să mai

existe. Alcoolismul, furturile și refuzul de a munci erau, în schimb, la ordinea zilei. Pentru elită, anii aceia de declin mai mult sau mai puțin insidios al puterii de odinioară erau însă o epocă de aur, fiindcă toți puteau să se servească fără frică și să ia ce mai era de luat. Secretarul general și șeful statului, un mare iubitor de automobile, dispunea de un parc auto impresionant, din care făcea parte și un Rolls Royce și o limuzină blindată ZIL. Ca vânător pasionat, l-a promovat la gradul de general pe un vânător care-i mâna mistreții.

Diplomați, generali, miniștri, directori, toți acești „eroi ai muncii" trăiau într-o petrecere eternă. Și nimeni din țară nu părea să aibă ceva împotrivă. În perioada lui Brejnev a avut loc o singură demonstrație de masă, în timpul Jocurilor Olimpice de Vară de la Moscova, când a murit Vîsoțki și actorii de la teatrul Taganka au ieșit în stradă, urmați de alte zeci de mii de ruși. Bineînțeles că demonstrația a fost reprimată. Revolte acasă la el erau ultimul lucru de care avea nevoie șeful Partidului, care suferea de mai bine de un deceniu de scleroză cerebrală. Cu un an înainte începuse invazia Afganistanului, în scopul „îndeplinirii datoriilor internaționale, socialiste". Când șeful Partidului a fost eliberat definitiv de sarcinile sale solicitante, în noiembrie 1982, l-a succedat șeful KGB, un ins pe nume Andropov, de 68 de ani, care avea asupra lumii viziunea fără cusur a unui securist. El însuși grav bolnav, noul șef al Partidului și-a petrecut jumătate de mandat în spitale, până nu i-au mai funcționat rinichii și și-a încheiat cariera după numai doi ani. Singurul lui merit din acei ani a fost creșterea cheltuielilor militare sovietice cu 80 de procente. A ignorat cu ușurință faptul că Afganistanul îi costa imperiul mai multe milioane pe care nu le avea și că tot mai multe cadavre de soldați sovietici trebuiau repatriate. Succesorul lui Andropov a fost Cernenko, un funcționar de partid șters, de 72 de

ani, care era grav suferind de plămâni încă de la intrarea în funcție. Cernenko a reușit să-și întreacă predecesorul, rămânând doar un an secretar general al Comitetului Central, înainte de a muri.

La școală tot nu reușeam să-mi fac prieteni, dar, datorită ceasului Stasiei, care se afla mereu la îndemână în noptiera mea și, în mod neașteptat, chiar îmi dădea un anumit sentiment de siguranță, sau datorită tenacității mele, m-am ferit de violență și de episoadele de batjocură. Am început să-mi dezvolt strategii speciale, care să mă ajute să supraviețuiesc relativ nevătămată următorilor ani de școală. Trebuia să mă prefac cât mai normală și neproblematică și, mai ales, să le ascund celorlalți faptul că nu mă interesa câtuși de puțin ceea ce învățam.

Singurul lucru pe care mi l-a îngăduit Kostia a fost să sar peste clasa a cincea. În noua mea clasă am învățat să mă port de parcă aș fi fost ca toți ceilalți, ceea ce mi-a făcut posibilă o conviețuire relativ pașnică. Râdeam la bancurile colegilor, le ceream ajutorul, deși nu aveam nicio nevoie de el. Erau zile când mă sileam chiar să nu-mi aduc la școală niciun roman pe care să-l citesc pe sub bancă.

Știam că va trece. Știam că în curând voi fi iarăși acasă, cu Stasia, că-i voi asculta poveștile, mă voi plimba prin pădure, voi alerga prin grădină, voi lucra în grădină și, în primul rând, după-amiaza târziu, voi urca pe terasa de la mansardă și voi putea rămâne acolo singură cu cărțile mele. Va trece și voi putea redeveni eu însămi. Da, va trece, dacă învățam să am răbdare.

Uneori aduceam în Casa Verde cărțile sau discurile lui Aleko și-i provocam Dariei, în mod inevitabil, crize de gelozie. Voia să știe cum îmi petrecusem sfârșitul de săptămână, ce făcusem, ce descoperisem. Nu voia să se simtă exclusă și, într-o bună zi, când abia împlinise 11 ani, și-a exprimat dorința de a-și petrece și ea sfârșiturile de

săptămână la Elene și soțul ei. Tot Aleko mi-a făcut unul din cele mai frumoase daruri ale copilăriei mele: David, care avea să devină Piotr Vasiliev al meu. David, un fost coleg de școală al lui Aleko, era una dintre cele mai strălucite minți ale generației sale și un fizician promițător, dar, din cauza febleții sale pentru scrieri politice și filosofice interzise, fusese dat afară de la Institutul de Cercetare și predase apoi fizica și matematica la o școală de la periferie. După divorț locuia într-un mic atelier din orașul nou, unde nu mai cerceta despre atomi, ci despre viață. Fiindcă Aleko i-a reproșat mamei în toți anii mei de școală că nu sunt suficient de solicitată și susținută, tot el m-a dus într-o bună zi la amicul lui, cu rugămintea *să se uite puțin la mine.*

*

David avea pe atunci 42 de ani, dar părea cu cel puțin zece ani mai în vârstă. Excluderea din viața socială și din cea științifică, despărțirea de soția care-l considera un ratat și dorul după cei doi băieți ai lui, pe care apuca să-i vadă mult prea rar, lăsaseră urme. De statură medie, mergea la fel de gârbovit ca Stasia, avea membre delicate, trăsături fine, ochi verzi frumoși, adânciți în orbite, și o mustață demodată. Făcea ceai în samovar, purta pantaloni din stofă de lână în carouri, cămăși bej sau gri, avea mâinile mereu reci și vorbea lent, de parcă glasului său i-ar fi trebuit o veșnicie să ajungă până la noi.

L-a rugat pe Aleko să ne lase singuri și mi-a pus în față un castronel cu bomboane. Pe urmă s-a așezat vizavi de mine într-un fotoliu, m-a fixat cu ochii lui verzi și a spus:

— Am auzit că te plictisești la școală.

Eu am dat din cap cu sfială.

— Dar ce te interesează?

— Chiar poți să vezi morții?

Întrebarea aceasta mă preocupa de la discuția mea nocturnă cu Stasia. E drept că, de atunci, nu

mai adusesem vorba, dar, când o vedeam că stă în grădină pe taburet și privește către cireș, încercam să recunosc fantomele prietenelor ei, însă nu reușeam.

— Nu știu, a spus el.

Răspunsul acesta mi-a fost foarte simpatic. Fiindcă David părea să fie unul dintre puținii oameni care nu începeau să facă pe deșteptii de cum le adresam o întrebare.

— Eu cred că, dacă cineva crede că vede un mort, atunci chiar poate să-l vadă.

— Dar, dacă ești mort, ești mort și nu mai ești aici, am insistat eu.

— Din păcate pretindem că știm multe lucruri, dar de fapt nu știm, mi-a confirmat el bănuiala. Tu știi cât de mare este universul nostru?

Am clătinat din cap. Atunci a adus hârtie și creioane și s-a apucat să-mi deseneze tot universul pe o pagină de caiet în pătrățele.

*

Pe David puteam să-l întreb ce gust are iubirea. Puteam să-l întreb de ce au bebelușii un loc moale în creștet, unde nu ai voie să-i apeși, de ce sunt lacrimile sărate și de ce scot balenele jeturi de apă din cap; puteam să-l întreb ce e frumusețea și de ce bunicii își iubesc unii nepoți și pe alții, nu. Puteam să-l întreb ce e sinuciderea, puteam să-l întreb de ce trăiesc atât de puțin fluturii și atât de mult ciorile, puteam să-l întreb de ce nu ne răsturnăm, dacă Pământul se învârte și dacă Led Zeppelin sunt mai slabi decât Pink Floyd. Puteam să-l întreb dacă un copil fără tată are neapărat nevoie de un tată. Când l-am întrebat dacă el crede în Dumnezeu, mi-a spus că-l caută și, de-l va găsi, mă va anunța și-l va ruga să-mi acorde o audiență. O promisiune cu care m-am putut declara mulțumită.

Îmi plăcea la el că nici nu mă mângâia pe creștet, nici nu râdea înduioșat de mine, nici nu clătina din cap, nici nu se prefăcea șocat. Chiar și

atunci când am vrut să știu dacă e adevărat că o femeie și un bărbat se dezbracă în pielea goală și se întind unul peste altul ca să facă bebeluși, a venit cu un manual de anatomie și mi-a explicat succesiunea proceselor biologice care conduc la procreare, ceea ce mi s-a părut mult mai plauzibil decât tentativele puerile ale mamei mele sau ale Stasiei de a mă lămuri cum e cu barza sau cu albinele.

David mi-a zugrăvit lumea. O lume față de care aveam un interes bolnăvicios. Și nu era lumea limitată de la școală, nu era lumea bine structurată a lui Kostia, nu era lumea chinuită de cotidian a mamei și a lui Aleko, nu era lumea roz a Dariei, nu era lumea crudă și eterică a Stasiei. Era o lume în care eram acasă. Era o lume mare, insondabilă, în care nu exista un răspuns la orice întrebare. Și era, înainte de toate, o lume în care nimic nu era *normal.*

De două ori pe săptămână aveam voie să mă duc la el după școală; cele mai fericite zile din săptămână. Părăseam atelierul lui David cu sentimentul că-mi crescuseră aripi. Urcam în troleibuz în pași de dans. Priveam în jurul meu râzând. Urcam în fugă treptele până la locuința mamei.

Datorită lui David am învățat să trăiesc cu fisurile din jurul meu. Am învățat să mă privesc în oglindă: fața oacheșă, membrele subțiri și fără formă, statura minionă, ochii negri, atât de negri că nu se vedea irisul, părul creț, neîmblânzit, care nu putea fi aranjat nicicum, nasul coroiat și gura ca un cioc de rață, și am învățat să nu mai compar toate acestea cu Daria. Pentru că eu îl aveam pe David, ce mai conta că Daria îl avea pe Kostia? N-are decât, îmi ziceam pe atunci.

Deși eu aveam un tată în viață și Daria avea unul mort, al meu nu se prea grăbea să mă cunoască. Îl văzusem o singură dată, scurt, când aveam vreo nouă – zece ani, înainte de a fi trimis

înapoi la închisoare pentru o perioadă de patru ani (dăduse o spargere la casa decanului universității). Și așa m-am întrebat care dintre noi două avusese mai mult noroc. În cafeneaua cu limonade dulci, în care eu am băut limonadă cu tarhon și unde ne-am întâlnit toți trei – Elene, eu și Bekha –, stătea un bărbat dărâmat, bădăran, care fuma țigară după țigară, privea agitat împrejur și avea să-mi spună și mai puține decât toți ceilalți.

Mi se părea de neconceput ca mama să-l fi iubit vreodată. Dar, la un moment dat, a întrebat-o dacă nu era mai bine să iau numele lui de familie. „Să nu zică lumea că e copil din flori", a mai adăugat și m-a privit vizibil nemulțumit. Se pare că nu eram nici suficient de frumoasă, nici suficient de încântătoare pentru a mă iubi de la prima vedere, dar, la o adică, se putea îndura să-mi dea numele lui, singurul lucru pe care putea să mi-l dea.

Elene i-a răspuns înțepată că aveam deja un nume, nu-mi trebuia unul nou. Mi-ar fi trebuit, în schimb, un tată care să se intereseze de mine, dar se pare că trebuia să mai căutăm, *nu-i așa*? Elene mi-a petrecut un braț pe după umeri și la scurt timp am plecat din cafenea. Pe atunci nu puteam ști ce însemna să-ți petreci cinci ani într-o închisoare sovietică. Dar dacă asta i-ar fi scuzat purtarea, lipsa de interes, neputința de a sta de vorbă cu mine, nu știu. Când am ieșit cu Elene pe bulevardul Rustaveli, am remarcat că-i curgeau lacrimi pe obraz. M-a strâns de mână și m-a tras după ea. Dar eu nu eram foarte tristă. Nu aveam tată și nici nu așteptam vreunul. Elene, în schimb, da.

Am vrut s-o consolez, dar mergea atât de repede, încât de-abia țineam pasul.

Am mers și am tot mers. Până când ne-am oprit în fața unei scări de bloc vechi, întunecate, din cartierul Vake. Nu mai fusesem niciodată acolo.

— Unde suntem? am întrebat-o pe mama, când am început să urcăm scara dărăpănată.

— La sora bunicii tale, a răspuns și m-a tras după ea.

Când mă gândesc la prima întâlnire cu tatăl meu, mă gândesc întâi la limonada cu tarhon și pe urmă la Miro. Nu la genitorul meu. Nu la bulevardul Rustaveli, nici la cafeneaua în care am șezut toți trei, ci la locuința înghesuită, plăcută, a lui Christine. Pentru că, în ziua în care ar fi trebuit să fac cunoștință cu tatăl meu și, în schimb, m-am trezit în fața unui străin, l-am cunoscut pe Miro. Elene intrase în locuința lui Christine valvârtej, răvășită, trăgându-mă după ea. Nu-i ieșise socoteala: tatăl nu revenise în viața noastră. Primul tată, cel al copilului ei nenăscut, murise, se prăpădise în infirmeria unei închisori. Pe al doilea îl ajutase chiar ea să fugă pe un alt continent. Al treilea se transformase dintr-un tip cu pretenții de revoluționar într-un infractor, iar cu al patrulea, care o iubea, pe care-l iubea și ea, dar care nu ducea nimic la bun sfârșit și-și îneca poveștile nespuse în alcool, nu putea avea copii.

Christine avea mâinile pline de făină. A deschis ușa fără să întrebe cine era. Poate așteptase pe altcineva. Purta un văl care-i acoperea fața pe jumătate. Dacă n-ar fi avut făină pe mâini, ai fi zis că e un personaj de film, părea cumva ireală.

— Acum știu, ești Christine, sora Stasiei. Te-am văzut în poze! m-am trezit spunând înainte ca cele două să schimbe o vorbă.

— Iar tu ești Niza, așa-i?

Și cu o jumătate de gură, cea aflată la vedere, a schițat un zâmbet blajin. Christine ne-a poftit înăuntru și am urmat-o.

Stăteam la masa rotundă, cu o față de masă croșetată asemănătoare celei pe care o așternuse Stasia pe masa noastră de sufragerie, și mâncam ciorba de fasole făcută de Christine. Pe perete era un ceas vechi cu cuc, care mă atrăgea în mod magic, fiindcă ardeam de nerăbdare să se facă ora fixă și pasărea să țopăie afară.

Privirea mi se tot abătea la doamna aceasta misterioasă care era, chipurile, sora adoratei mele Stasia, dar cu care cu greu puteam face legătura. Cizmele de cauciuc ale Stasiei, felul ei impertinent de a fi, limbajul vulgar pe care-l folosea uneori – toate mi se păreau imposibil de împăcat cu femeia aceasta aparte, distinsă. Era, în toate privințele, atât de cumpătată, atât de grațioasă, se exprima cu o anumită prețiozitate, iar voalul acela bizar de pe fața ei mă trimitea cu gândul la un carnaval. Nici încordarea lui Elene, reținerea din gesturile ei, nu mi-au scăpat. Probabil am simțit încă de pe atunci că între femeile acestea fusese înălțat un zid, pe care mama tocmai încerca să-l zdruncine.

— Ce s-a mai întâmplat? a întrebat-o Christine pe strănepoata ei, după ce s-a așezat în sfârșit la masă, între noi.

— Totul e al naibii de dificil! a răbufnit mama, de parcă aceasta ar fi fost întrebarea pe care o aștepta de mult.

— Hai, spune, a îndemnat-o Christine.

Mama venise aici pentru a fi consolată, mi-a trecut prin minte în acel moment, dar femeia aceasta avea dificultăți să-i ofere consolare mamei mele. Ceva o inhiba, când ridica brațul, de exemplu, de parcă ar fi vrut s-o atingă pe Elene pe umăr, dar pe urmă se răzgândea. Amândouă se purtau de parcă aș fi fost invizibilă. Lucru care mă deruta, pentru că nu știam ce să fac. Dar m-am hotărât să stau liniștită și să-mi mănânc cuminte ciorba. Era ceva ce le privea doar pe ele, n-avea nicio legătură cu mine.

— Totul e atât de insuportabil.

Pe Elene a podidit-o plânsul. Uram momentele astea, când începea să plângă fără nicio stavilă. Atunci știam că e rău, că nu se mai poate *aduna,* una dintre sarcinile ei cotidiene principale.

— Mă gândesc la el în fiecare zi. Îi văd chipul în fiecare zi. Nu știu cum să-l uit. Și totul se duce de râpă de când s-a… de când s-a…

Chipul lui Christine s-a umbrit. Privirea ei mi-a adus aminte de privirea Stasiei, când stătea neclintită în grădină și privea către cireș. Femeia aceasta vedea și ea morți? Asta era singura legătură dintre cele două surori? Abilitatea de a vedea fantome?

Mama scâncea și se văita, își jelea viața, eșuase față de sine, față de tatăl ei, față de bărbatul ei. Se văita de existența ei tristă și lipsită de speranță, de absența taților din viața fetelor ei. De imposibilitatea de a le asigura fiicelor sale o viață bună. Și mereu rostea acest nume: Mikha. Pe care nu-l mai auzisem niciodată. La un moment dat a început să vorbească despre „supradotarea" mea. Folosea întotdeauna acest cuvânt, dar îl pronunța de parcă ar fi fost o boală, un destin cumplit ce-mi fusese hărăzit. Cât mai uram acest cuvânt!

Probabil ar mai fi ținut-o așa câteva ceasuri, iar ea i-ar fi permis s-o mai țină așa câteva ceasuri, dar s-a auzit soneria și Christine s-a ridicat lent, fără nicio tragere de inimă, fără să-și dezlipească privirea de la Elene, și s-a dus la ușă.

*

După fața Lanei nu-ți puteai da seama dacă se bucura s-o vadă pe mama ori dacă o deranja vizita ei neanunțată. Dar Miro și-a manifestat sincer bucuria. M-a examinat, a dat trei ture în jurul mesei, m-a tras de păr, a râs în gura mare, a fost somat de mai multe ori să fie cuminte, și totuși nu a contenit să danseze de bucurie. Mai târziu a fost așezat lângă mine și a început să mănânce cu râvnă ciorba de fasole. Se schimonosea întruna, nici tonul ridicat al mamei lui nu a avut efectul scontat, dimpotrivă, a început să se hlizească nepotolit. Dar măcar realizase un lucru incredibil: Elene zâmbea iarăși.

Miro era isteț și haios. Se pare că adoptase de timpuriu rolul clovnului și-l juca cu cea mai mare pasiune. Pe atunci nu era mult mai înalt decât mine (lucru care avea să se schimbe dramatic), avea

niște cârlionți zbârliți, care-i săltau în jurul frunții, și ochi negri, cu gene de vițeluș. Dar îmi amintesc foarte bine că, atunci, m-a impresionat mai ales iuțeala lui: viteza cu care gândea, vorbea, se mișca. De parcă s-ar fi temut tot timpul să nu rateze ceva și încerca să facă cel puțin trei lucruri deodată. Când mânca, nu putea să stea cuminte pe scaun, când vorbea, se foia întruna, când se mișca, nu-și putea ține gura. Și strungăreață lui mi-a plăcut de la prima vedere. Când zâmbea – și zâmbea des și cu gura până la urechi – își dezvelea acest spațiu dintre dinții din față și căpăta un aer foarte haios, de parcă și strungăreață ar fi vrut să te facă să râzi.

După masă m-a întrebat dacă vreau să mergem la locul de joacă aflat în curtea din spatele blocului. Nesigură, am spus că da. M-a surprins această bunăvoință, era neobișnuită pentru mine, mai ales din partea unui băiat. Curtea din spatele blocului s-a dovedit un labirint alcătuit din nenumărate pasaje și străduțe, prin care m-a condus la un loc de joacă unde, spre marea mea bucurie, nu era nici țipenie de om.

S-a prostit, s-a dat mare cu tot ce știa să facă: cât de sus știa să se cațere, cât avânt își lua pe leagăn, cât de iute fugea, și și-a ales ca prioritate a după-amiezii să mă amuze pe mine. Mi-a plăcut.

După mult timp, alături de el am avut din nou sentimentul că sunt un copil. Un copil ca toți copiii.

Dacă nu păstrăm controlul asupra literaturii

, vapăreacăanuafostosingurăzistrălucităînc

ei 70 de ani de pute re sovietică.

VIKTOR CEBRIK

O
V

Mergeam întruna la circ. Cu școala, ca parte a datoriei culturale, sau cu familia, ca distracție. Deși pe Kostia nu-l prea interesau nici acrobațiile, nici animalele dresate, dintr-un motiv inexplicabil i se părea important să ne inițieze pe noi, copiii, în lumea circului.

Eu nu eram o mare admiratoare a acestei lumi a aparențelor. Mă impresionau poate unii trapeziști sau unele doamne cu pene, care călăreau atât de iscusit. Dar clovnii mă deprimau, la fel și tigrii obligați să sară prin cercuri de foc. Aparițiile acestea mi se păreau nefirești. Nu înțelegeam de ce făceau pe proștii niște bărbați în vârstă, machiați, cu nasuri roșii, și ce era așa de grozav ca niște animale sălbatice, cu fundițe și fustițe umilitoare, să facă lucruri care nu le stăteau în fire. Cel mai mult mă deprimau însă oamenii de statură mică, ostentativ de veseli. Poate fiindcă eram și eu mică și nu voiam în niciun caz să fiu expusă și examinată astfel.

Dariei îi plăcea circul mai presus de orice. Urca în fugă interminabilele trepte care duceau la Circul de Stat, privind mereu în spate, să se asigure că veneam în urma ei. De fiecare dată se milogea pentru o acadea sau o jucărie artizanală de la țigăncile din jur, cu papagali pe umăr, și-și lăudau marfa ieftină. Pentru Daria era ceva ce făcea parte din ritual, iar ritualul era sacru.

Dar în duminica aceea, trebuie să fi fost în anul 1985, s-a întâmplat ceva ieșit din comun, ceva ce n-aș fi crezut posibil.

Cel mai vestit circ din Moscova venise în turneu și dădea în sfârșit reprezentația mult așteptată. Numai despre asta vorbea Daria de câteva zile. Eu mă înarmasem pentru o după-amiază lungă, îmi adusesem o carte – învelită în hârtie albă, fiindcă, în mod oficial, nu aveam voie să citesc *cărți*

pentru adulți, pe care le citeam însă cu precădere, de obicei ca să-mi treacă mai repede orele chinuitoare de școală. Stasia, datorită faptului că lucrase ani în șir la bibliotecă, cunoștea tot soiul de tertipuri legate de accesul la literatura ilegală, cunoștea toate metodele de contrabandă și camuflaj. Ideea cu învelitoarea de carte îi aparținea, de obicei erau învelitori albe, simple, pe care eu le împodobeam cu desene copilărești: omuleții haioși și fluturii colorați dădeau cel mai puțin de bănuit.

În vreme ce ceilalți râdeau de clovnii ruși și aplaudau giumbușlucurile animalelor, eu îmi răsfoiam cartea. În sală era întuneric, nu mă gândisem la asta. Ultima oară când văzusem cu clasa *Scufița Roșie* la Teatrul pentru Copii și Tineret avusesem mai multă lumină. Dar simpla atingere a paginilor de carte avea darul să mă liniștească. Până când a intrat în manej o fetiță într-un maiou de sport albastru și ciorapi albi. Daria a oftat dezamăgită, fetița era prea normală, parcă era de la una dintre asociațiile de gimnastică locale. Fetița a fost ridicată pe o sfoară la o înălțime amețitoare, care a făcut publicul să amuțească.

Eu mi-am pus cartea la loc în geantă și am început s-o urmăresc fascinată pe acrobată. Fiindcă știa să zboare. De parcă ar fi avut niște aripi invizibile, care o ridicau nesfârșit de sus. Se rotea și se dădea peste cap, cădea și se oprea din cădere, dansa pe sârmă ca o ființă imponderabilă. Nu mai văzusem niciodată la un om atâta eleganță, grație și perfecțiune. Coada lungă, care zbura odată cu ea, era ca un al treilea braț, cu care se putea ține.

Când m-am uitat la Daria, avea gura căscată, iar ochii îi sclipeau în întuneric ca doi licurici. Nici ei nu-i venea să creadă. Cum era posibil ca un singur om să-i facă pe toți cei prezenți să-și țină răsuflarea? Cum putea fi atât de neînfricată? Cum puteai învăța să zbori?

Mâna Dariei s-a ridicat de pe cotieră și s-a deplasat către brațul meu. M-a apucat de încheietură și a strâns. Pe urmă s-a lăsat într-o parte și s-a lipit de mine. De ce de mine? De ce nu-și împărtășea fascinația cu bunicul pe care-l diviniza? Am întins capul, m-am uitat la Kostia și am înțeles: se lăsase pe spate, iar corpul lui nu trăda nimic din încântarea care pusese stăpânire pe Daria și pe mine. Percepția lui Kostia era diferită de cea a Dariei. Pentru prima oară. Iar această constatare o făcuse pe Daria să bâjbâie după mâna mea.

— E incredibil, nu-i așa? mi-a șoptit la ureche frumoasa mea soră și m-a strâns mai tare de mână.

Eu am încuviințat cu râvnă, prinsă între nedumerire și recunoștință.

— Vreau să pot și eu, a decis ea în aceeași clipă, cu o convingere fermă.

– Dar pentru asta trebuie să te antrenezi multă vreme.

Am crezut că obiecția mea o va dezamăgi, dar ea m-a întrebat încântată unde se putea antrena.

— Nu știu, mă gândesc că au cursuri de acrobație la Palatul Sporturilor. Habar n-am.

— Ai putea să afli, te rog?

Se ruga de mine. Ea, Daria, se ruga de *mine*! Nu-mi venea să cred.

Dariei îi lipsea răbdarea necesară pentru a duce un lucru până la capăt. Dacă nu pricepea ceva imediat, își pierdea interesul. Până și la călărit, după care fusese înnebunită când era mică, renunțase din cauza acestei nerăbdări, îi lipsea perseverența pentru caii de rasă greu de strunit și prefera să-și îndrepte atenția către prietenele ei. Cu atât mai mirată eram că se entuziasma de o activitate care cerea atâta trudă.

Toate încercările lui Kostia de a o implica pe termen lung în activitățile de la vreunul dintre cercurile obișnuite eșuaseră. Dansuri populare georgiene, pian sau bricolaj: Daria mergea câteva

săptămâni și într-o bună zi venea acasă scăldată în lacrimi, povestea ce proști erau ceilalți copii, că instructorul sau instructoarea nu se purta frumos cu ea sau – vai, Doamne! – n-o băga în seamă. A doua zi Kostia se ducea cu ea acolo și, după o reclamație la direcțiune, Daria era retrasă de la cerc și se întorcea acasă mulțumită și radioasă.

Încrâncenarea febrilă din după-amiaza aceea era ceva nou, cu totul neașteptat.

— Aș face orice ca să pot și eu.

Daria nu-mi dădea pace. Kostia s-a aplecat atunci spre noi și ne-a întrebat despre ce tot șușoteam. Răspunsul înțepat al Dariei m-a uimit la fel de mult ca hotărârea ei.

— Despre nimic, a spus Daria.

Acest *nimic* a fost primul secret pe care sora mea se hotărâse să-l împărtășească doar cu mine.

Și după numai două săptămâni de la spectacolul de circ, Elene și-a înscris fata cea mare la un curs de gimnastică de la Institutul de Sport. David îmi vorbise mie despre acest Institut, iar eu îi transmisesem informația mai departe lui Elene. De parcă ar fi bănuit că bunicul nu va privi cu ochi buni noua ei pasiune, Daria i-a ascuns că urma acest curs și, în ziua în care s-a dus cu Elene prima dată acolo, s-a mulțumit să-l anunțe pe Kostia că dorea să stea două, trei zile la mama ei.

*

Marea era agitată la Seven Sisters. Valurile se izbeau cu o forță impresionantă de stâncile zgrunțuroase, parcă ar fi fost de ani întregi încleștate în luptă. Cerul era cenușiu, brăzdat de un luciu gălbui. Plaja era umedă, rece, pustie. Își privea urmele în nisipul ud, simțea mirosul sării, își ținea ochii închiși și și-a înfășurat în jurul umerilor un șal supradimensionat. Marea își compunea propria muzică în sincronicitate cu aerul, se mira Kitty.

Îi luase ceva timp să se obișnuiască cu numele Seven Sisters. Pentru Kitty, cele Șapte Surori erau

zgârie-norii din Moscova, construiți la ordinul Generalisimului în stilul sovietic postbelic, neoclasic și împopoțonat, care se înălțau deasupra tuturor celorlalte clădiri din oraș.

După turneu, Kitty savura singurătatea. Liniștea. Telefonul scos din priză. Corespondența nedeschisă. Anonimatul de care se bucura în acel loc. Amy cea veșnic ocupată abia plecase de câteva zile și o lăsase singură cu gândurile sale. Câte eforturi depunea Amy pentru a nu se lăsa învinsă de vârstă. Toate cremele pe care le înșirase în baie, toate rochiile menite să ascundă cu culorile lor stridente cusururile corpului ei. Cât de înduioșătoare erau încercările ei de a se împotrivi inevitabilului: panglicile, turbanele, curele de slăbire, refuzul de a purta ochelari de citit.

Privirea i s-a îndreptat către linia orizontului, acolo unde marea tăia cerul. A inspirat adânc.

*

— Uite, uite, marea!

Am exclamat și am sărit din mașină. Lăsaserăm în urmă șoseaua plină de serpentine, ocoliserăm colinele ascuțite și aveam acum în fața noastră enorma, nesfârșita întindere albastră. Kostia era la volan, o priveliște rară, Daria și cu mine pe bancheta din spate a mașinii lui de serviciu. Oprise de dragul nostru, să ne putem manifesta încântarea produsă de mare, iar noi zburdam pe câmpul de la marginea șoselei și chiuiam entuziasmate. Veselia mea se datora mai puțin mării, cât bucuriei că bunicul mă luase de data aceasta și pe mine în călătorie, nu doar pe Daria. Ne îndreptam spre Gagra, Abhazia. Urma să stăm o săptămână acolo. O frumoasă și lungă săptămână de martie, în care aveam voie până și să chiulim de la școală. Cu o seară înainte, Kostia venise cam abțiguit în Casa Verde și-i ceruse Nanei să ne împacheteze lucrurile, a doua zi pleca în Abhazia și avea de gând să le ia și pe fete cu el. Nu spusese pe Daria sau pe Daro, ci pe *fete.*

Eu stătusem trează jumătate din noapte, din două în două ore aruncam o privire spre Daria, de frică să nu fi fost totuși o glumă și bunicul să nu fi plecat deja cu ea, dar sora mea dormea liniștită.

Știam că propunerea lui Kostia de a-l însoți în călătorie era, în primul rând, o ofertă de împăcare adresată Dariei. Fiindcă-i demascase tertipurile, iar visurile ei despre acrobație provocaseră prima lor ceartă serioasă. Dar, când își dăduse seama că intențiile ei erau serioase, încercase să profite de situație și se interesase foarte curând care era treaba cu acest curs și cum putea fi Daria susținută în continuare, pe drumul către liga superioară de acrobați.

Am oprit în Batumi. Un bun prieten și coleg îl invitase la masă, iar Kostia dorea să îmbine plăcutul cu utilul. A doua zi ne vom continua călătoria, ne înștiințase.

Era o casă mică, îngrijită, de pe promenada Regina Tamara. Proaspăt renovată, mirosea încă a vopsea. Cu o grădină spațioasă și niște meri grațioși. În grădină ne așteptau cu masa pusă, iar numeroase fețe necunoscute s-au întors când am intrat pe poarta neagră. Gazda, un domn scund și îndesat, bine hrănit, cu început de chelie, pe care-l mai văzusem de multe ori la noi acasă, la unele dintre numeroasele sindrofii din Casa Verde, s-a năpustit la Kostia și l-a întâmpinat cu o strângere de mână furtunoasă și mai multe bătăi pe umăr. Daria și cu mine am primit pupici umezi pe ambii obraji și am fost poftite la masă.

Soția gazdei, care făcea ture între bucătărie și grădină, ne-a strâns în brațe și ne-a umplut farfuriile cu tot soiul de bunătăți. Kostia devenise centrul atenției comesenilor și distra adunarea cu diverse anecdote din viața lui profesională, relatate cu afectare și haz și urmate în mod inevitabil de hohote zgomotoase.

Mai târziu, Kostia și gazda, care era în același timp și *tamada,* adică maestrul de ceremonii, au

luat pe rând cuvântul și au ținut, cu obrajii tot mai încinși și glasurile tot mai răgușite, toasturi tot mai deocheate, care pe mine mă plictiseau și pe care le știam oricum pe de rost.

Când pierdusem deja orice speranță de a mă elibera de la sindrofie, s-a ivit din senin o tânără delicată, adusă parcă întâmplător în grădină de o briză slabă, și s-a așezat lângă gazdă. Și-a rezemat capul de pieptul lui, nu putea fi decât fiica lui. Ceilalți invitați au salutat-o cu căldură, ea a împărțit în semn de salut cuvinte și îmbrățișări amabile. A dat cochet din cap spre Kostia.

Purta o rochie de vară frumoasă, în dungi, cam subțirică pentru anotimpul acela, care-i dezvelea umerii, iar părul și-l prinsese în vârful capului într-o coadă de cal deasă, care i se bălăbănea pe spate. Din discuții mi-am dat seama că studia dreptul la Tbilisi. Tatăl ei a îndemnat-o să închine în sănătatea invitaților, ceea ce a și făcut, cam fals și exagerat de prietenos. În pofida amabilității pe care o afișa, se simțea o nervozitate trepidantă, își frământa necontenit degetele, se juca cu inelele și bâțâia întruna din picior. După ce și-a golit paharul de vin s-a ridicat pe neașteptate, și-a cerut scuze și a dispărut la fel de subit cum apăruse.

În căutarea unei toalete, m-am rătăcit în curtea din spatele casei și am văzut-o acolo pe tânără așezată la o masă mică de grădină, bând vin. Arunca monoton zaruri pe un joc de table, de parcă sunetul ar fi liniștit-o. Masa era cufundată în întuneric, doar o lumânărică, ce se căznea să nu se stingă în curentul de aer, dădea puțină lumină.

— Mă scuzați! Caut o toaletă, am murmurat.

S-a ridicat instantaneu, mi-a adresat zâmbetul ei fals și m-a condus. Când am ieșit, stătea sprijinită de zidul casei, de parcă m-ar fi așteptat.

— Tu ești cea mică, așa-i? Deci trebuie să fii Niza.

Am încuviințat și m-am mirat că-mi știa numele. N-o mai întâlnisem niciodată.

— Eu sunt Rusa, locuiesc și eu la Tbilisi, mi-a spus și a ridicat privirea la cer.

Avea o voce suavă, mieroasă, parcă glasată cu caramel.

— Vrei un pahar cu suc de struguri? m-a întrebat.

Fără să-mi mai aștepte răspunsul, s-a întors la masa mică de grădină și mi-a turnat dintr-o carafă lichidul roșu-închis într-un pahar. M-am așezat vizavi de ea pe un taburet scund și, fără să-mi dau seama ce fac, am pus pulurile în pozițiile lor inițiale.

— Joci table? Nu-i neapărat un joc de copii, nu-i așa?

De parcă s-ar fi trezit dintr-o lungă absență, m-a urmărit brusc încântată.

— Facem o partidă, ce zici?

Și-a frecat mâinile, plină de așteptare și zel.

— Bunicul tău te-a învățat să joci?

Se străduise să pronunțe întrebarea pe cât de dezinteresată cu putință.

— Nu, tatăl meu vitreg, am răspuns eu la fel de dezinteresată.

Am început să jucăm. Ea juca cu mare ardoare, lucru care-mi plăcea. Era cât se poate de concentrată și – după cum mi-am dat curând seama – nici nu făcea pe proasta. Aruncam de zor zarurile.

— Dar de ce stați aici, de ce nu vă duceți dincolo, la ceilalți? am întrebat-o într-un final, fiindcă întrebarea nu-mi dădea pace.

Ea a ridicat din umeri.

— Nu sunt prietenii mei. Sunt prietenii tatălui meu. Eu am venit oricum doar pentru o săptămână, de fapt ar trebui să învăț pentru examen, îmi dau curând licența, dar sunt cam zăpăcită astă-seară, pur și simplu nu mă pot concentra.

A oftat.

— Și noi călătorim doar o săptămână. Mâine plecăm mai departe la Gagra.

— Știu, a spus și a dat obosită din cap și iarăși m-am mirat de unde știa.

Dar îmi devenea tot mai simpatică. Făptura ei delicată era înșelătoare, în spatele măștii mieroase se ascundeau multă forță și energie pe care se străduia din răsputeri să le țină în frâu, dintr-un motiv inexplicabil mie. În afară de asta, era spirituală și iute la vorbă și m-a făcut să râd întruna în timpul partidei. I-a imitat pe câțiva invitați și colegi ai lui Kostia, pe care-i știam și eu din Casa Verde, și i-a nimerit în plin. Se pare că înțelegea în profunzime firea oamenilor și avea un dar impresionant de a-i imita.

— Iar ați cacarisit-o, *nimic* nu puteți face ca lumea, *fără mine* ați crăpa toate, vă spun eu!

Intrasem în joc și imitasem felul de a vorbi al lui Kostia.

— Cine sunt? am întrebat încântată.

Brusc s-a umbrit la față și a reținut zarurile în mână, îngândurată.

— Ce bine-l imiți, a spus în cele din urmă, mai degrabă tristă decât amuzată, și a aruncat cu un pocnet zarurile pe tablă.

În clipa aceea am auzit pași și bunicul s-a ivit în spatele meu. Era vizibil înveselit de la vin și aerul marin curat.

— Aici erai? Nu poți s-o ștergi așa, Niza, nu e politicos!

— Eu am convins-o să joace cu mine. Eu sunt vinovată, mi-a venit Rusa în ajutor.

Kostia s-a văzut obligat să dea din cap aprobator.

— Da, îi place la nebunie să joace. Chiar mă tem ca, într-o bună zi, să nu ne bage în bucluc cu patima ei pentru joc.

M-am supărat că spunea așa ceva. Deși până atunci nu mă gândisem la asta, m-am hotărât în clipa aceea să devin jucătoare profesionistă și să-l bag realmente în bucluc.

— Serios, e o jucătoare nemaipomenită, a protestat Rusa.

Majoritatea prietenilor și colegilor lui Kostia nu-mi plăceau. Erau toți gălăgioși, fanfaroni, mereu teribil de ocupați, beau mult și cu plăcere, iar nevestele lor sclipeau ca niște brazi de Crăciun cu bijuteriile lor și vorbeau cu noi, copiii, de parcă am fi avut creierul amputat sau am fi rămas la vârsta de doi ani. Dar Rusa era altfel. Era tânără, vioaie, haioasă, curioasă. Nu-mi punea întrebări tâmpite, de genul: pe cine iubesc mai mult, pe mama ori pe tata, sau care e materia mea preferată la școală. Nici nu-mi cerea să fac lucruri înjositoare, să spun o poezie sau să fac șpagatul. Și-mi doream, dintr-un motiv necunoscut mie, să mă simpatizeze și ea.

Kostia a înconjurat brusc masa, s-a apropiat de Rusa și i-a așezat un braț pe după umerii goi. Ea și-a încordat vizibil corpul, s-a îndreptat puțin de spate și și-a plecat privirea.

— Păi, atunci aveți o ocupație comună pentru săptămâna viitoare, a spus Kostia și a dispărut iar în întuneric.

Noi ne-am continuat partida în tăcere. Vorbele lui m-au pus pe gânduri.

— Vii și tu la Gagra? am îndrăznit într-un final să întreb.

A dat din cap în semn că da, ferindu-se de privirea mea.

— Atunci putem juca deja mâine în mașină! am concluzionat eu entuziasmată.

— Din păcate nu putem, pentru că eu voi călători cu trenul. Și, în afară de asta, e micul nostru secret, n-avem voie să spunem nimănui, bine? m-a lămurit în șoaptă.

Am câștigat partida. Dar nu m-am bucurat câtuși de puțin.

*

Kitty s-a întins, de la o vreme o cam sâcâiau niște dureri de spate. S-a aplecat în față, a lăsat brațele să-i atârne, le-a ridicat iar și a înțepenit.

Instinctiv a făcut un pas înapoi, și-a căutat cheia în buzunarul jachetei. Stătea în fața porții de la casa ei de vacanță și vedea o siluetă umblând de colo-colo în fața ușii.

Lumina de pe stradă era prea slabă, nu putea recunoaște silueta. Vedea doar că era un bărbat. Poate cineva din sat, dar de ce aștepta în fața ușii și ce avea la picioare, să fi fost un geamantan?

Un admirator tenace, care aflase unde locuia? Un nebun periculos? O clipă s-a gândit să dispară iar în întuneric, să se îndrepte către singurul pub din sat sau să sune imediat la poliție. A făcut un pas în față. Vederea îi cam slăbise și ochelarii de citit nu i-ar fi fost de mare folos. Deodată a simțit că i se înmoaie genunchii, a simțit fiorul care-i traversa șira spinării, transpirația din palme. Da, poate că mintea îi juca feste și vedea fantome. Poate sosise momentul să se întoarcă la Londra, fusese prea multă vreme singură cu amintirile ei.

Dar silueta era tot acolo, era vie, era *reală* și, cu cât o privea mai atent, cu atât punea stăpânire pe ea, în locul stuporii, o bucurie plină de așteptare, și atunci a grăbit pasul.

— Giorgi!

L-a strigat și el s-a răsucit. Imediat i-a simțit brațele în jurul corpului. Era senzația familiară, chiar și fără vocea lui, căci el nu scosese încă un cuvânt, nici măcar numele ei nu avea puterea să-l pronunțe. L-a luat de mână, fără să se fi uitat cu adevărat la el, și l-a tras după ea în casă. Nu voia să piardă nicio secundă. Voia să se lase condusă de bucuria ei.

— Iartă-mă, te rog, iartă-mă, Kitty, iartă-mă… murmura el fără întrerupere.

Dar ea nu voia întrebări, nu voia răspunsuri, voia să fie aici și acum, nu voia nici să se grăbească înainte, nici să privească în urmă. L-a ajutat să-și dea jos paltonul și l-a strâns întruna în brațe, l-a sărutat pe obraji, pe frunte, pe gură.

Afară dădea târcoale pe la gard un bărbat. Un bărbat cu părul cârlionțat, care s-a oprit scurt să-și tragă sufletul, le-a aruncat o privire sumbră și și-a văzut apoi de drumul său către mare, de drumul său către țărmul mării. Către muchia ei cea mai îndepărtată și încă și mai departe. În căutarea Vienei. Dar Kitty și Alania stăteau acum acolo unde el nu-i mai putea vedea, în bezna din holul răcoros, ca doi oameni care se roagă. Nu-și dădeau drumul. Kitty și-a lipit fruntea de a lui și a rămas așa.

— Nu sunt demn de tine. Am distrus tot. Am fugit. Am fugit de mine însumi. Tu ești singura faptă bună din viața mea, Kitty. Mie-mi curge sânge de călău în vine…

A rostit aceste cuvinte de parcă le-ar fi exersat mult și bine. Vorbea fără noimă. Kitty nu-l înțelegea, îi era totuna. N-ar fi îndrăznit să presupună vreodată că făptura aceasta obosită, tristă va trezi, cu apariția ei subită, atâta lăcomie de viață în ea. Nu, nu voia să fie o femeie în vârstă care se plimbă singură pe plajă, voia să trăiască, fie și cu prețul de a deschide larg ușa tuturor fantomelor ei și a le lăsa să intre.

— Să nu mai pleci. Te iubesc, a spus ea și s-a mirat de propriile cuvinte, care-i ieșiseră pe gură aparent atât de ușor.

El s-a desprins din brațele ei, a apucat-o de coate și a fixat-o cu privirea în întuneric, de parcă ar fi căutat pe fața ei o confirmare a acestor cuvinte. De parcă n-ar mai fi auzit în viața lui aceste cuvinte. A sărutat-o. Kitty se afla iarăși în părculețul cu băncile vopsite în verde, într-un oraș din sud, odinioară sortit să devină Nisa Caucazului.

S-a minunat de forța pe care o avea el în brațele uscățive, pe care le privise de atâtea ori, pentru a-și întipări în minte fiecare părticică, după toți anii de acorporalitate la telefon.

L-a urmat. El s-a depășit pe sine. Și-a lăsat sinele în urmă. Ea voia să-l urmeze acolo. Acolo unde putea fi și ea alt om. Dar, odată cu atingerile lui, au revenit și toate camerele de hotel americane. Și figura ametitoare a lui Fred Lieblich. El nu e ea, s-a gândit Kitty și l-a ajutat să se dezbrace. Câți ani să fi avut? Aproape 60, peste 60? Vai, Doamne, atât de bătrâni erau? Chiar se scurseseră atâția ani între ea și parc, între ea și Andro, între ea și sala de clasă? Nu, nu, nu, acum nu, s-a dojenit și s-a agățat de gulerul lui, și-a ascuns fața la gâtul lui.

Pardoseala era rece, dar ei i-au plăcut nesăbuința lor tinerească, uitarea de sine, renunțarea la orice rațiune. Ar fi vrut să rămână în hol, în acest hol îngust, întunecos, pe pardoseala rece. Ar fi vrut să cânte o melodie în gura mare. Ar fi vrut să-i coacă lumii o prăjitură de bun-venit. El o iubea ca un băiețel înfometat, Kitty voia să-l iubească și ea ca o fetiță înfometată. Și, cu fiecare atingere, voia să păcălească timpul, să șteargă un an, doi, trei, zece și mai mulți, să redevină Kitty cea de atunci, de când fantomele nu începuseră încă să-i bată la ușă. Să se întoarcă la zilele când încă nu voia să dea timpul înapoi, fiindcă avea *tot* timpul în fața ei. Și posibilitățile pe care le oferise întâlnirea aceea scurtă, unică din gara pustie, dezolantă.

A uitat de durerile de spate, de vederea slăbită, a uitat de eterna singurătate.

Gândul de a fi cu acest bărbat, nu cu băiatul cu bucle blonde și îngeri din lemn, nu la Viena, ci poate la Londra sau la Moscova, era seducător și, în același timp, imposibil. Dacă ar fi fost cât de puțin posibil, cât de puțin altfel, Andro ar mai fi în viață și ea ar mai avea uter? Mariam ar fi soția fratelui ei? Iar ea ar avea copii? Un copil, doi, poate chiar trei? Atunci ar cânta de una singură sub duș și cântecele ei n-ar fi fredonate de mii de oameni –, dar ar fi chiar atât de cumplit? De neimaginat? Dacă n-ar fi văzut toate orașele, n-ar

fi compus toate cântecele, n-ar fi… întâlnit-o pe Fred?

A închis ochii. A văzut chipul lui Andro aplecat deasupra ei. A închis ochii. A văzut-o pe Fred zâmbindu-i. A închis ochii. A văzut-o pe Mariam în șura însorită, ținându-i capul. A închis ochii. A văzut-o pe blonda luminată de un bec fără abajur. A închis ochii. Nu, nu contenea niciodată. L-a văzut pe Giorgi Alania acoperindu-i corpul de sărutări. Și s-a încleștat de el din răsputeri. Voia să dispară. Să se împuțineze, să se dizolve, să se evapore.

...unom, unpopor_fărăideal_s-ansă scutorb.

MA

Stăteau pe pat, complet îmbrăcați. Ea a gemut slab și și-a înfipt în spatele lui unghiile lăcuite cu roșu, el își ascunsese fața la gâtul ei, nu vedeam ce simțea. Nu știam dacă-i șoptea ceva la ureche sau dacă ceea ce o făcuse pe ea să geamă era mâna lui, care dispăruse sub rochia ei. Ea a deschis gura, a ridicat mâna dreaptă de parcă ar fi vrut să-l împiedice s-o atingă, dar imediat s-a răzgândit și i-a tras capul spre ea. Eu m-am lipit de perete, nu mă puteam desprinde de imagine. Îmi țineam respirația.

Daria dormea în camera de alături. Eram cazați în casa spațioasă a unuia dintre colegii lui Kostia, care i-o cedase pentru săptămâna de vacanță, ca un gest de prietenie. Locuiam la etajul al doilea. Puteam vedea marea. Freamătul ei mă trezise. Mă sculasem să arunc o privire la mare, să mă asigur că mai era acolo.

Îmi trecuse prin minte s-o trezesc și pe Daria, dar era prea istovită de la joaca noastră pe plaja cu pietriș. Apa era prea rece, nu puteam face baie, dar ne bălăciserăm cu picioarele, adunaserăm pietre și scoici și ne zbenguiserăm până căzuserăm late de oboseală în pat.

Kostia fusese și el vesel în ziua aceea, îmi dăduse până și un pupic pe frunte.

Fusesem atât de fericită, aș fi rămas o veșnicie pe plaja aceea. Cu sora și cu bunicul meu, care putea fi atât de senin și de îndurător. Și cu această Rusa haioasă, fermecătoare, care locuia cu noi, ne gătea și ne distra, avea grijă de noi când își vedea

Kostia de treburi, și cu care-mi plăcea la nebunie să joc table.

Deși Daria o privea cu suspiciune și, din câte se părea, nu-i convenea deloc să concureze pentru atenția lui Kostia cu o femeie în toată firea, eu eram încântată de ea și doream să-mi fie prietenă.

Ea locuia în camera pentru oaspeți, la mansardă. Kostia, în camera de lângă noi. Iar eu îmi dorisem să ies pe balcon, să văd marea, când un geamăt slab mă făcuse să mă opresc. Vocea frumoasă, seducătoare a Rusei. Am ieșit pe hol și m-am îndreptat spre camera lui Kostia, fiindcă de acolo venea vocea. Ușa era întredeschisă și o veioză era aprinsă pe scrinul de lângă pat.

Priveliștea m-a făcut să încremenesc.

Mi-a fost rușine. Marea era de vină. Fiindcă ceea ce vedeam nu era sortit ochilor mei. Era o imagine neîndoielnic interzisă, deși nu-mi mai fusese dat să văd o asemenea scenă. Dar era bizară, lipsită de logică: Kostia era prea bătrân pentru o femeie atât de tânără, nu era prea bătrân pentru *așa ceva*? Iar Rusa era în mod evident prea tânără ori mă înșelam? Și acum stăteam stană de piatră, fascinată de priveliștea interzisă, și mă temeam pentru ea. Puterea pe care părea s-o exercite Kostia asupra ei mă înfricoșa. Mi se părea primejdios să fie la mâna lui. Când s-a lăsat să cadă pe pat, m-am desprins de perete și am dat fuga în camera mea și a Dariei.

Kostia pleca dimineața devreme cu mașina la Suhumi, iar Daria, Rusa și cu mine ne duceam pe plajă și ne bălăceam cu picioarele în apă.

Dimineața, Rusa ne făcea omletă și ne ungea pâine cu gem. Ne duceam cu o barcă pneumatică până la un dig izolat și adunam scoicile lipite de pereții digului. La prânz ne gătea scoici în sos de roșii, de care eu nu mă puteam sătura, în vreme ce Daria strâmba din nas scârbită. Desenam împreună peisaje, cu cretă colorată, pe asfaltul din fața casei. Ne făcea coifuri haioase din *Komsomolskaia*

Pravda. Mâncam bomboane cu lapte de pasăre până ni se făcea rău. Avea gleznele fine și șoldurile moi. Mă lăsa să-i împletesc cozile. Îmi plăcea să mă văd cu ochii ei, cum mă privea când mă pieptăna. Atât de binevoitor, atât de drăgăstos. Vorbeam despre cărți și i-am destăinuit secretul meu cu învelitorile de carte false. A râs și a bătut din palme de încântare. Stăteam la soare, seara mergeam cu Kostia să mâncăm păstrăv. În drum spre local aveam voie să stau pe umerii lui. Nu-mi puteam reveni de încântare. El râdea foarte mult la poveștile ei. Nici nu știusem că era în stare să râdă atât de mult.

Îmi doream ca timpul să stea pe loc. Mi-era frică de întoarcere. Sufeream numai la gândul că va trebui să merg iarăși la școală. Sufeream la gândul că Rusa nu va mai fi cu noi și că și buna dispoziție a lui Kostia și îngăduința lui față de mine vor dispărea și ele. Încercam să mă agăț de fiecare moment și mă gândeam la fața ei, schimonosită de sentimentul dureros, înfricoșător, că în curând va trebui să-l lase să plece.

*

A doua zi nu s-a întors la ora 19, cum ne înțeleseserăm. Ar fi trebuit să mâncăm împreună. Rusa făcuse chiftele, fiindcă asta-și dorise Daria. Își dăduse silința, își legase până și un șorț pe care-l găsise atârnat în bucătărie. Destupase o sticlă de vin. Așternuse masa cu multă grijă pentru detalii și cumpărase flori, pe care le așezase pe masă în diverse vaze. Se machiase și-și prinsese o floare în păr.

Dar el nu a venit. Am mâncat noi trei. Am mâncat în grabă. Pe urmă Dariei i s-a făcut rău, nu-i căzuse bine mâncarea, iar Rusa a trebuit să se ocupe de ea. I-a dat valeriană și a dus-o la culcare. Pe la ora 22, când Daria adormise și Kostia tot nu venise, Rusa s-a demachiat și pe fața ei s-a așternut dezamăgirea. S-a așezat cu mine pe balcon. I-am

propus să facem o partidă de table, dar nu a vrut. Și-a adus vinul și a băut direct din sticlă.

— Sigur e ocupat. Are atâtea treburi. Vine în curând, am spus și m-am bucurat că, în pofida așteptărilor mele și a dezamăgirii care se acumulase în ea, nu plângea.

Mi-a făcut semn să mă apropii și m-a strâns la piept.

— Ești o fată nemaipomenită, Niza. Cred că mama ta e nespus de mândră de tine, mi-a spus și m-a sărutat pe creștetul capului.

— Și tu ești o fată nemaipomenită și n-ar trebui să fii tristă din cauza lui Kostia, i-am spus și m-am așezat pe cotiera fotoliului ei.

— N-o să se schimbe niciodată, a murmurat ea.

— Vrei să fii cu el?

— Ah, Niza.

— Dar e mult prea bătrân, am spus, sperând sincer că poate își va reconsidera dragostea pentru el.

În adâncul sufletului meu o consideram prea grozavă pentru Kostia. – Mi-aș fi dorit să fie altfel. Te rog să mă crezi că, dacă mi-ar fi spus cineva acum trei ani că asta se va întâmpla, aș fi râs. Părinții mei…

— Ce-i cu ei?

— M-ar ucide dacă ar ști că…

— Dar n-or să afle. Eu n-o să spun nimănui.

A încercat un zâmbet, dar nu i-a prea ieșit. A băut întruna, de parcă ar fi fost suc, nu vin, și mi-a povestit despre viața ei. În acel moment m-am simțit mai matură decât ea și i-am adus să bea apă, cum făcea Nana când bea Kostia prea mult.

Rusa mi-a povestit cum îl cunoscuse pe Kostia la petrecerea de ziua tatălui ei. Cât de șarmant era, cât de diferit de toți prietenii tatălui, cât de empatic și profund fusese. Și cum se întâlniseră apoi întâmplător în fața universității. Cum fusese cât pe-aci să treacă pe lângă el, dar până la urmă se oprise și-l lăsase s-o invite la o cafea, pe urmă îl

pusese pe șoferul lui s-o conducă acasă la mătușa ei, unde locuia când era la facultate, în Tbilisi. Pe urmă zăbovise multă vreme în curte. Știa că dorea să-l revadă, deși simțea că e o idee nemaipomenit de proastă.

Apoi îl sunase la serviciu, după ce săptămâni la rând încercase să și-l scoată din cap pe acest bărbat. De un an o țineau așa. Secretoșenia aceasta, cum i-a spus ea, era cel mai greu de îndurat. Jocul de-a v-ați ascunselea. Furișările acestea nedemne. Locurile secrete în care se întâlneau. Minciunile. Și, mai ales, bănuiala neplăcută că nu era singura cu care se întâlnea pe ascuns.

Limba a început să i se împleticească, făcea pauze tot mai lungi, dar la urmă mi-a mai spus, cu un ton înfiorător de cinic și necruțător, că dorea să devină judecătoare, să judece nedreptățile, când, de fapt, comitea ea însăși o teribilă nedreptate.

Mi-am stors creierii, am căutat o cale de scăpare pentru Rusa. Mi-a trecut prin cap s-o cuplez cu David, era oricum un bărbat mult mai interesant pentru ea – așa mi se părea mie în acel moment – și atunci i-aș fi avut pe amândoi mereu în preajmă și toți ar fi fost fericiți…

Trecuse de mult de miezul nopții și Kostia încă nu venise. Am condus-o sus în camera ei, fiindcă deja se clătina. Am ajutat-o să-și scoată hainele. S-a prăbușit pe pat în lenjerie de corp și nu s-a mai mișcat. Am ieșit. Mi-am propus să-mi iau inima în dinți, să-l aștept pe Kostia și să-i explic cât de mult îl iubea și cât de important era să n-o mai lase să-l aștepte. Dar la scurt timp am auzit foșnetul apei în baie. Mi-am amintit că mama bătea mereu la ușă când intra Aleko beat în baie și m-am hotărât să procedez la fel. Mă simțeam răspunzătoare pentru ea, cel puțin până se întorcea Kostia. Am bătut prudent, ezitant, dar n-am primit niciun răspuns, atunci m-am lipit de ușă și ea s-a deschis, n-o încuiase.

Ședea pe jos, ținea în poală o găleată plină cu apă și, înăuntru, amândouă brațele, iar apa era plină de sânge. Nu aveam cadă de baie, de aceea se văzuse nevoită să improvizeze. Își ținea ochii închiși. Nu știam ce era de făcut când cineva își tăia venele, nu știam dacă era rău că erau tăieturi pe orizontală, dacă ar fi fost mai bine să fie altfel, dar m-am repezit la ea și am răsturnat găleata. Apa însângerată a înroșit pardoseala. Am scuturat-o, am implorat-o să mă privească, respira greoi. Nu știam ce număr să formez și nici dacă aveam telefon în casă. Am întins-o pe jos, gemea atât de slab, încât de-abia se auzea. Am încercat să mă concentrez. Orele de biologie, discuțiile cu David. Cunoștințele folositoare. Mi-am amintit că, la tăieturile adânci, trebuie neapărat să oprești sângerarea. Am luat prosoape și o cârpă de șters pe jos și i-am legat brațele cu noduri strânse. M-am gândit s-o trezesc pe Daria, să urlu cât de tare pot, până se trezește, dar m-am răzgândit. Daria intra în panică la vederea sângelui. Am coborât apoi în fugă treptele, în căutarea unui telefon – și în clipa aceea am văzut farurile luminând grădina.

Am năvălit afară, agitată.

— Kostia, Kostia! am zbierat cât m-a ținut gura și i-am alergat în întâmpinare.

Mi-a venit să-i trag una când am văzut cum își încrețește fruntea, de parcă ar fi vrut să mă mustre că eram trează la un ceas atât de târziu, dar i-am curmat vorba și l-am apucat de mânecă, l-am tras după mine pe scări în sus.

*

I-a dat câteva palme, pe urmă a luat-o în brațe, a ridicat-o. Kostia tremura. Mi-a spus să n-o trezesc pe Daria, mi-a spus să-i aștept acolo, totul va fi bine, dar eu am urlat și am repetat la nesfârșit că vreau să merg cu ei, că nu vreau s-o las singură. El n-avea nici timp, nici putere să stea la discuții cu mine și mi-a permis să mă sui în mașină în spate,

să-i țin capul, în vreme ce el conducea, înjurând, tremurând.

La spital au venit mai mulți oameni să ne întâmpine, în fugă. Au întins-o pe o targă și au luat-o cu ei. Am rămas cu Kostia într-o sală de așteptare pustie, cu o lumină rece. El și-a pus mâinile pe față și s-a cufundat în tăcere. Eu umblam de colo-colo și încercam să-mi înghit lacrimile. Pe urmă m-am așezat epuizată lângă el.

— Ai fost foarte curajoasă, Niza, ai fost foarte curajoasă. A pierdut mult sânge, dar medicii pot s-o ajute. E de neiertat că te-am lăsat singură. N-ar fi trebuit să trăiești așa ceva, a spus el fără să mă privească.

Tot nu mă privea. Își ținea fața îngropată în mâini.

— Își dorește să fii cu ea, am spus.

El a ezitat, s-a răsucit spre mine.

— Ți-a spus ea?

— Da.

— E încă foarte tânără, la vârsta asta ești foarte… emotiv.

— Dar nu e corect.

— Ce nu e corect?

— Că ai lăsat-o să te aștepte. E adevărat că mai ai și alte prietene în afara ei?

— Și asta ți-a spus?

— Da.

— Eu… Nu, am fost doar… A trebuit să lucrez.

— Până acum?

Era depășit de situație. Ar fi vrut să mă consoleze, ar fi vrut să joace rolul bunicului, nu să fie luat la rost de o școlăriță. Nu era pregătit pentru asta. Un Kostia Jashi nu dădea socoteală nimănui, așa își clădise viața, poate din ziua în care intrase în apă pentru a o jeli pe femeia a cărei moarte îi luase și conștiința.

— Faci mult rău oamenilor.

Nu știam de ce spusesem acest lucru. Nu stătusem să mă gândesc. De obicei stăteam să mă

gândesc înainte de a-i adresa lui Kostia o vorbă. Plângeam. Mă simțeam distrusă. Voiam să trăiască, să-și dea examenul de licență și să devină judecătoare. Voiam să mai jucăm de multe ori table. Kostia m-a luat în brațe. Nu mă puteam destinde, corpul mi-era prea încordat. Aveam atâtea întrebări pentru el. Și atâtea temeri. Știam că apropierea din zilele acelea era o apropiere pe un teren instabil.

— Asta crezi? a întrebat el prudent.

— Da. Îi faci rău și mamei mele. Plânge deseori din cauza ta. Și Stasiei, deși ea nu spune nimic. Și… mie.

M-a privit și n-am știut dacă era indignat sau doar pur și simplu uimit. Mie mi-era totuna dacă avea să mă mai iubească vreodată. Voiam doar ca ea să trăiască.

— Eu o iubesc pe mama ta, a spus el deodată și s-a lăsat pe spate în scaun.

La recepție se adunaseră câțiva brancardieri și câteva asistente medicale în fața unui televizor mic, se transmitea ceva palpitant. Păreau răvășiți. Una dintre asistente pregătea cafea într-un fierbător electric, fixând în continuare, captivată, ecranul cu privirea.

— Unele lucruri se petrec altfel decât îți dorești, a spus Kostia.

Am așteptat să continue, dar el s-a ridicat de pe scaun și s-a dus la recepție, să vadă ce se petrecea, și a înmărmurit.

Cum putea să se uite acum la televizor? Și să se fi sfârșit lumea, cum putea să plece acum de lângă mine, fără să-mi fi dat un răspuns? Răspunsul de care aveam nevoie. Sinceritatea de care aveam nevoie pentru ca Rusa să trăiască.

Mi-a făcut semn să vin. Am ezitat. M-am apropiat cu pași rari de televizor. Murise Cernenko, șeful statului. Nu mă interesa, mă lăsa rece. Mi-era totuna dacă trăia sau murea, eu voiam doar ca Rusa să trăiască.

Am plecat privirea către sandalele mele și gresia murdară. Era un loc atât de dezolant! Un om atât de frumos și inteligent ca Rusa nu avea voie să moară într-un asemenea loc.

Cernenko a murit. Rusa a supraviețuit, dar și în ea murise ceva.

În zori m-am întors cu Kostia acasă. Și am tăcut. El n-a mai spus nimic. Am mers cu mașina de-a lungul țărmului. Se crăpa de ziuă. După niciun deceniu, orașul acesta avea să fie distrus de tancuri, bombe, mii de focuri de armă și incendii, dar pe atunci nu știam încă, din fericire.

Când am ajuns, Daria dormea dusă, nu aflase nimic din ce se petrecuse.

În noaptea aceea am învățat că șefii de stat sunt întotdeauna mai importanți decât toți ceilalți oameni.

Am învățat că fantomele nu sunt neapărat morții.

Am învățat că marea nu primește nimic ce n-a fost înainte spălat.

Am învățat că iubirea, oricât de senină și plină de speranță ar fi, se poate sfârși neașteptat de repede într-un spital dezolant.

*

Uniunea Sovietică nu mai avea la ce să servească după șapte decenii, se rosese deja din interior, își consumase toate energiile și resursele; se înecase înghițindu-se pe sine, dar încă nu se putea vomita. De aceea devenise necesar un nou șef de Partid, care era un tinerel cu ai săi nemaiauziți 54 de ani și care – împotriva tuturor așteptărilor – a ajuns într-adevăr la putere, în 1985. Tovarășul Gorbaciov avea să moștenească lumea „Păcii Socialiste”, care reunea 34% din populația globului. Pentru consolidarea acestei păci i-au fost dăruite, la intrarea în funcție, războaie în Angola, Mozambic, Etiopia, Nicaragua, Salvador și Afganistan.

Eu m-am maturizat peste noapte în anul 1985, în noaptea în care Cernenko a murit, iar Rusa a supraviețuit.

Eraunca stel: rozcazo rii iernii Marecât lume

a, vechi cavântul. Eram fiicel aproape unuia

r
,
a
p
r
o
a
p
e
f
i
i
c
e
l
e
ț
a
r
u
l
u
i
...
M
A
R
I
N
A
Ț
V
E
T
A
E
V
A

Giorgi Alania putea petrece exact două zile cu Kitty Jashi fără să aibă necazuri.

De câțiva ani lucra pentru Minister ca *însoțitor* la schimburile internaționale culturale și sportive, motiv pentru care avea voie să însoțească și să supravegheze o dată la câteva luni spectacole ale corurilor de cazaci și trupelor de balet, precum și tineri jucători de șah la concursurile din străinătate. Locul lui de muncă era acum în directa subordine a Lubiankăi.

O asemenea călătorie îl adusese la Londra; o trupă de gimnaști de la Palatul Sporturilor pentru Tineret din Moscova, pe care o însoțea la un concurs internațional de gimnastică pentru juniori. Nici în vis nu-și putuse imagina că va mai fi vreodată trimis la Londra, după ce ceruse să fie detașat. Iar de visat, visa de câțiva ani, de-a dreptul maniacal, necontenit, blestemându-se pentru că nu putea înțelege cum de-și abandonase cu atâta lașitate singura prietenă, singura femeie pe care nu o plătise pentru un sărut.

Decizia lui fusese urmarea unui impuls care era, până la urmă, nimic altceva decât consecința întâlnirii sale cu Christine. Fugise orbește. Crezuse că o protejează astfel pe Kitty, dar, după primele luni în noua funcție de la Moscova, începuse să-și cântărească decizia, să se îndoiască și ajunsese la concluzia că făcuse o greșeală teribilă și-și zdrobise singurul punct luminos din viață.

La toate acestea se adăuga faptul că Alania nu mai era obișnuit cu viața în socialism. Supravegherea strictă, suspiciunea permanentă, ursuzenia colegilor, chinul vieții de zi cu zi, toate acestea l-au întristat curând. Firea lui colerică, de care uitase cu atâta ușurință datorită lui Kitty Jashi, s-a manifestat din nou. Colegii nu-l simpatizau. Era irascibil, nemulțumit, neprietenos. Respingea cu vehemență orice posibilitate de relație personală, orice apropiere de colegi. Întotdeauna

fusese un inadaptat, dar acum o arăta pe față, o sublinia cu fiecare vorbă, cu fiecare gest.

Cel mai rău era dorul. Dorința spontană, care-l năpădea atât de des și atât de brusc, de a o lua la fugă și a se duce acasă la Kitty, de parcă dorințele lui ar fi refuzat să accepte realitatea. Această bucurie pe care o resimțise la Londra, știind că diseară o va revedea pe Kitty, și care acum, la Moscova, punea mereu stăpânire pe el, până când înțelegea în mod dureros că nu va fi așa. Visele, în care era fără excepție vorba despre ea și care-l făceau să se trezească noaptea cu o tresărire. Pentru a scăpa de ele, Alania s-a reapucat de ceva la care renunțase în tinerețe: s-a reapucat să bea. Întâi vin, în cantități mici, seara, ca să se destindă, mai târziu și tării, ca să uite. Apoi a ajuns să nu-și mai amintească a doua zi cum adormise; pentru că uneori se trezea în cele mai imposibile locuri din apartamentul lui: în baie, pe covor, ba chiar și pe micul balcon pe care-l folosea doar pentru a usca rufele.

Și poate că într-adevăr ar fi reușit să-și bea mințile, să-și șteargă orice amintire despre Kitty și Londra, despre existența unui tată și niște speranțe care duceau oricum la dezamăgire, dacă nu i-ar fi venit în ajutor o întâmplare și nu i s-ar fi oferit posibilitatea de a călători în Anglia.

Sentimentele ei exuberante, primirea călduroasă, atingerile și apropierea, această apropiere de neînchipuit, de care avea parte acum, când o regăsise. Nu-i venea să creadă, avea dificultăți să-i accepte cuvintele, bucuria la vederea lui.

Chiar dacă, în ceasurile care le mai rămăseseră, nu-și mai căzuseră în brațe, nu mai capitulaseră într-un mod atât de firesc, chiar dacă nu mai existaseră sărutări și mângâieri pătimașe, amintirea aceasta îi va ajunge pentru o viață și nu se va mai plânge niciodată, nu va mai aștepta nimic niciodată, dar de sperat mai putea să spere încă – sau abia acum. Ea îl iertase înainte ca el să-și ceară

iertare, iar fericirea aceasta îi întrecea orice așteptare: ea nu voia să audă nicio explicație și nicio justificare din gura lui.

Și, când a vrut totuși a doua zi dimineața să-i relateze povestea lui, ea l-a întrerupt și l-a rugat să lase totul așa cum era. Îl cunoaște, are încredere în el și presupune că a avut motive întemeiate să facă acel pas, dar ea nu vrea să le afle, au devenit irelevante. Ea vrea să savureze momentul prezent, timpul scurt pe care-l au la dispoziție, și nu vrea nici să zorească viitorul, nici să privească înapoi.

A doua încercare a lui de a purta această discuție, în cursul unei plimbări lungi pe țărmul mării, a eșuat și ea. Ea nu voia să afle nimic. Nu voia să vorbească. L-a luat, în schimb, de mână și l-a tras pe nisipul ud.

Seara, înainte de a se întoarce la Londra, Giorgi i-a spus că ei îi datora cea mai mare, cea mai sinceră fericire din viața lui. Că se temea de viața lui la Moscova. Că ea era pământul de sub tălpile lui, de mulți ani, de-o viață, așa i se părea, din clipa când o întâlnise întâia oară în gara pustie. Dar ea nu a reacționat nici la această mărturisire. I-a mai turnat whisky în pahar, dar pe fața ei nu s-a citit nimic, nu i-a arătat dacă vorbele lui o bucurau ori o mâhneau. L-a privit de parcă îi relata o întâmplare absolut banală, de parcă îi vorbea despre un lucru de zi cu zi.

Iar el nu a înțeles cum era posibil să-l copleșească într-o noapte cu iubirea ei și a doua zi să nu mai vrea să știe și să audă nimic despre această iubire. De parcă ar fi speriat-o propria purtare, de parcă ar fi inhibat-o. Dar la ce putea să se aștepte, nu era deja mult mai mult decât la ce sperase el înainte de a veni aici?

Privind în urmă, avea sentimentul că tot ceea ce se petrecuse în viața lui îl adusese aici, fusese menit să-l aducă aici, pentru a-i spune tot ce avea de spus, pentru a uita tot restul, pentru ca ei să se găsească în sfârșit la bătrânețe, indiferent sub ce

formă, sub ce nume, să-și alunge unul altuia demonii și să-și facă ceai, să iasă la plimbare. Ori era o aroganță să creadă că o va putea lua de la capăt?

Înainte de a merge la culcare – el și-ar fi dorit ca ea să-l invite în dormitor, dar nu l-a invitat –, când l-a sărutat prudent pe buze, el și-a luat inima în dinți, a apucat-o de încheietura mâinii și a obligat-o să-l privească. Și pe urmă i-a spus că va căuta o modalitate de a nu mai pleca de lângă ea. Ea a zâmbit, dar zâmbetul ei era fără vlagă, La mângâiat pe obraz cu o tandrețe ușor forțată.

— Du-te la culcare, Giorgi.

— Ce-i cu tine? Spune-mi ce se petrece cu tine. Nu vreau să dorm. Nu vreau să mai pierd niciun minut. Rămâi cu mine, vorbește-mi. Vreau să te ascult, atât cât va fi nevoie. Dacă tu nu vrei să mă asculți pe mine, lasă-mă măcar să te ascult eu pe tine. Te rog.

O implora.

— Nu mai avem nevoie de cuvinte, Giorgi, e bine așa. Pur și simplu nu mai e nimic de spus.

— Dar bineînțeles că mai sunt atâtea de spus, atât de multe, că mă ia cu amețeală numai dacă mă gândesc. Nu-mi pasă dacă voi fi arestat sau concediat, nu mai am pentru ce să-mi fac griji. Sunt mai sigur de mine ca niciodată.

— Dar despre ce să vorbim? Da, mai demult m-am agățat de iluzia că vorbele pot schimba ceva, că e mai ușor când totul a fost spus, a fost exprimat, dar m-am înșelat. Tu nu mi-ai devenit indispensabil pentru că m-ai ținut în viață, ci pentru că știai cine sunt și ai rămas totuși lângă mine. Pentru că m-ai *iertat* puțin câte puțin, cu fiecare telefon, cu fiecare cuvânt, cu fiecare ajutor. Și asta mi-a făcut posibilă viața, tot ce a urmat, drumul pe care l-am parcurs, cântecele, întâlnirile, călătoriile, fericirea, da, până și ea. Până și fericirea alături de alți oameni.

Dar o ucigașă rămâne o ucigașă, indiferent cât m-aș împotrivi cu cântecele mele, câte cuvinte aș rosti, de câtă fericire aș avea parte, nu voi putea să uit asta niciodată. Nu, dimpotrivă, cu fiecare an din viața mea, amintirea devine tot mai clară. Îndoielile, disprețul – ele se vor înteți și, încetul cu încetul, pricep acest lucru, îl accept și mi-e mai bine așa, da, în mod surprinzător mi-e mai bine. Nu mă mai tem, mă sunt sigură. Fiindcă astfel pot măcar să păstrez lucrurile bune – și au fost multe lucruri bune, neașteptat de bune, multe lucruri minunate pe drumul meu. Astfel nu trebuie să le amestec cu toate ororile. Astfel nu trebuie să-mi reproșez că nu am meritat fericirea aceasta, oamenii aceștia, posibilitățile acestea. Pot să accept.

Spusele ei l-au surprins atât de mult, încât i-au trebuit câteva minute să-și poată formula răspunsul. Gândurile îi umblau prin minte fără țintă și fără rost. Avea sentimentul că lumea se întorsese cu fundul în sus.

— Kitty, Kitty, stai puțin, stai puțin, despre ce vorbești? Nu poți gândi așa. Doar nu ești o…

Cuvântul nu voia să-i iasă din gură, nu referitor la ea.

— Tu n-ai ucis pe nimeni. Nu am putut vorbi cu tine, a trebuit să fug, pentru că eu sunt cel care…

Dar ea i-a retezat iarăși vorba:

— Știu cine ești. Știu ce e posibil să fi făcut. Știu care a fost prețul pentru ca eu să pot rămâne în viață. Nu sunt oarbă, Giorgi. Mai știu și că doar un ucigaș poate să ierte o ucigașă. Sau un mort. Nimeni altcineva. Știu asta, Giorgi.

De unde-i veneau aceste gânduri? De unde venea finalitatea aceasta fatală, monstruoasă, din analiza ei de sine? Cum putea gândi așa ceva? Ea, cea mai luminoasă și cea mai bună, ea, cea venerată și dorită de mii de oameni, ea, cea mai modestă și cea mai empatică? Ea, cea pe care el o adorase toată viața lui! Fiori reci i-au coborât pe

șira spinării. Voia, cu aceeași impetuozitate cu care-l strânsese ea în brațe în primele clipe ale revederii lor, s-o apuce, s-o țină, să-i alunge toată întunecimea și toată spaima, dar era ca paralizat. O ținea încă de cot, dar strânsoarea i-a slăbit, puterea l-a lăsat. Încremenise la vorbele ei, la impasibilitatea înfricoșătoare, la calmul ei.

I-a eliberat cotul și a cuprins-o cu ambele brațe. Ea nu a încercat să se desprindă. Și-a culcat capul pe umărul lui. Au rămas așa o vreme, neclintiți.

— Mă voi întoarce. Și atunci va fi pentru totdeauna, a spus el încet.

— Nu poți să faci asta.

— Știi că mă pricep să fac imposibilul posibil, a spus el cu o bună dispoziție voită.

— Da, te pricepi.

— Nu ai voie să gândești așa.

Propriile spuse i s-au părut lui Giorgi caraghioase, neputincioase, dar nu știa cum să se exprime altfel.

— Să nu-ți fie frică. Ți-am spus că mi-e bine, Giorgi. Mi-e chiar foarte bine.

— Fă-mi un hatâr, Kitty, te rog, i-a spus el în zori, înainte de a pleca la gară.

— Îți fac cu mare drag orice hatâr, numai să pot, știi asta.

Părea neobișnuit de voioasă în dimineața aceea.

— Nu uita cuvintele pe care mi le-ai spus. Nu face nimic ce le-ar putea anula. Păstrează-le pentru mine. Fiindcă eu mă voi sprijini de ele. Tu îi iubești pe mulți și mulți te iubesc pe tine, dar eu – eu te am doar pe tine.

S-a mirat și el cu câtă ușurință rostise aceste propoziții, își formulase rugămintea, care era atât de firească pentru el, atât de logică.

Ea a zâmbit și a dat din cap aprobator.

*

În mod ciudat, avusese toată dimineața o presimțire. De parcă ar fi trebuit să se aștepte ca ziua aceea să-i aducă ceva. Ceva deopotrivă nou,

sâcâitor și răvășitor. Se dusese la chioșc să-și ia un ziar și urcase iarăși în apartament. Nu mai era obișnuită cu viața turbulentă din Londra. Tânjea după liniștea, după izolarea de la Seven Sisters. Își savura singurătatea și a rugat-o pe Amy să-i mai dea un răgaz de câteva zile, înainte de a se ocupa iarăși de studiouri și producători.

Citise în ziar că un tovarăș pe nume Gorbaciov fusese numit secretar general al Partidului Comunist Sovietic. Vestea, care-i surprinsese pe toți, a lăsat-o rece. Se obișnuise ca tovarășii să vină și să plece, fără să se schimbe ceva. A împăturit ziarul și a ieșit să se așeze lângă plantele ei de pe balcon.

De atâtea ori o sfătuise Amy să-și cumpere un apartament mai spațios sau o casă, doar avea bani. Dar de ce, se întrebase ea. De ce să dea un loc plin de amintiri frumoase pe unul nou, gol, care mai trebuia umplut cu viață?

Și, când a sunat la ușă, a știut că neliniștea din cursul dimineții nu fusese neîntemeiată.

— Am iar un atelier. Lucrez iar. Dau și cursuri de desen, îți poți imagina? a spus încă din pragul ușii.

Avea dantură nouă, după toate aparențele, era la fel de nesănătos de uscățivă, dar căpătase puțină culoare în obraji, iar părul roșcat, în care se amestecau acum câteva șuvițe cărunte, strălucea iarăși.

Kitty nu și-a poftit musafira în casă. Și nici Fred nu părea să aștepte asta de la ea.

— Voi deschide în curând o expoziție și vreau să vii la vernisaj, a mai adăugat.

Și pe urmă, mai încet:

— Poate ți-ar face plăcere să-mi cânți un cântec, două?

— De ce aș face asta? a întrebat Kitty sceptică.

— Sunt *clean,* a răspuns Fred, de parcă răsplata logică pentru o terapie încununată de succes ar fi fost să-i cânte Kitty.

— Sunt prea bătrână s-o mai iau de la capăt, a spus Kitty, fără să știe nici ea de ce spusese acest lucru.

— Eu nu cred că e posibil s-o luăm de la capăt, ai uitat? Dar cred în tine. Și în vocea ta.

A zâmbit. Ochii ei de pisică străluceau. Da, trăia. Supraviețuise, iar acum stătea în fața ei și-i cerea să cânte. Pentru a-i sărbători supraviețuirea. Da, poate n-ar fi fost rău să cânte despre viață. Despre viață așa cum era ea. Plină de ucigași, de săli de clasă, de înșelați și rămași în viață, de cuvinte care-și pierduseră sensul, de minuni și întâmplări, de sărutări și repulsie. Ah, la naiba, și-a spus Kitty. Poate că Fred avea dreptate când spunea că inima nu e o cameră care să poată fi ferecată pe dinăuntru.

— Mă mai gândesc, a spus, cu fața luminată de un surâs, și i-a închis ușa.

După trei zile, Kitty Jashi l-a revăzut pe Andro Eristavi. Mergea cu taxiul în centru, la un interviu, și, când s-a uitat pe geam, l-a văzut cu o claritate impresionantă, *viu,* stând pe trotuarul opus. I-a cerut taximetristului să oprească imediat. S-a năpustit din taxi și a traversat în fugă strada, fără să se uite nici în stânga, nici în dreapta. Dar el dispăruse deja și ea știa că nu avea niciun rost să-l caute. Se va întoarce la momentul potrivit, era sigură.

*

— Vă rog să mă scuzați. Nu vreau să vă deranjez, vreau doar să…

Un bărbat mai în vârstă, în pantaloni de catifea reiată și cămașă înflorată, ne oprise pe stradă pe Daria și pe mine. Veneam de la școală. Daria trebuia să ia troleibuzul până la cursul ei de acrobație, eu, metroul până la atelierul lui David. Deci ultimul lucru de care aveam nevoie erau bărbați mai în vârstă, în pantaloni de catifea reiată, care voiau să admire ochii în două culori ai Dariei.

— Ne cam grăbim, ne scuzați… l-am întrerupt eu.

— Numai două minute, vă rog frumos. Sunt scenarist. Lucrez pentru Kote Lazabidze. Are un film în proiect și mai caută o actriță care… Vă rog să veniți mâine-dimineață la o probă în studio.

A notat grăbit o adresă pe o foaie din carnetul său și i-a dat-o surorii mele.

— Sunteți exact ceea ce caută! a spus la despărțire și dus a fost.

Noi am stat pe loc și ne-am holbat la bilet. Kote Lazabidze era cunoscut, Aleko și prietenii lui îl pomeneau frecvent. Trecea drept un regizor promițător, turnase două scurtmetraje și un lungmetraj, iar acesta din urmă iscase discuții, pentru că reușise cumva să păcălească cenzura și se bucurase de multă apreciere în străinătate. Eu nu văzusem încă niciunul dintre filmele sale.

Chipul Dariei s-a luminat de curiozitate, în vreme ce eu mă cam îndoiam. Cum s-o abordezi pe stradă pe prima venită? Nu erau destule actrițe în țară? Daria și-a pus biletul în ghiozdan și a ridicat din umeri, nu-mi dădeam seama dacă oferta o bucura ori o lăsa indiferentă. În stație am mai adus o dată vorba despre ea, dar Daria s-a mulțumit să ridice iar din umeri și atunci n-am mai insistat nici eu.

A doua zi dimineață, când a venit șoferul lui Kostia să ne ia de acasă și Daria era de negăsit, mi-am amintit: chiar se dusese de capul ei la studio, pentru probă?

Bineînțeles că n-am scos un cuvânt acasă și, în schimb, le-am servit nu știu ce scuză, că se dusese spontan la o prietenă să învețe pentru teze.

Mai târziu a telefonat să spună că se făcuse deja târziu și că va rămâne la Elene și Aleko și că va merge a doua zi de la ei la școală. Nemulțumirea lui Kostia a cuprins întreaga casă. Dariei îi venise ciclul, sub bluze i se conturau sânii mici, motiv pentru care Kostia o ținea și mai din scurt. Doar se

știa că aproape toți colegii ei de școală erau îndrăgostiți de ea. După apelul ei am fost sigură că trecuse pe la studio. A doua zi dimineața am târât-o în toaleta fetelor și i-am cerut să mă lămurească.

— Te-am acoperit, ești datoare să-mi spui ce se petrece! i-am șuierat la ureche.

— Așa e, am trecut pe acolo. Și imaginează-ți că m-au chemat și astăzi după-amiază. Era și Lazabidze acolo și mi-a zâmbit întruna. Dar de data aceasta vor să vin cu un părinte.

M-a privit plină de așteptare. Nici acum nu-mi dădeam seama dacă întreaga poveste o atrăgea ori voia să meargă mai departe numai din curiozitate, să vadă cât de departe putea ajunge. Deocamdată nu manifestase ambiții de actorie. Mda, sora mea era plină de surprize.

— Și ce te-au pus să faci? am întrebat.

— Să citesc un text. Să mă uit în obiectiv și să-mi imaginez ceva.

— Ce să-ți imaginezi?

— Că prietenul meu a fost arestat.

— Despre ce e vorba în film? am insistat.

— Despre un tip care vrea să facă un film, dar n-are voie, ceva politic.

— Aha. Și mama ce zice?

— Nu i se pare cușer, vrea să meargă întâi singură acolo, fără mine, să vadă despre ce e vorba. Dar tipul e genial, toată lumea spune asta, iar Aleko zice că-i o șansă unică.

— Și Kostia?

— Ce-i cu el?

În curtea școlii a sunat clopoțelul, Daria se grăbea deja spre ușă.

— Faci pe proasta. Ce-i cu el? am maimuțărit-o.

— Doamne Sfinte, nu-mi strica plăcerea, o scot eu cumva la capăt cu Kostia. Mă vor îmbrăca frumos, mă vor farda, mă vor pune într-o lumină frumoasă, voi avea cabina mea și poate va trebui chiar să sărut un băiat, a chicotit, imaginându-și

deja fețele palide de invidie ale prietenelor ei, înainte de a ieși valvârtej din toaletă.

*

După școală m-am dus la mama și am găsit-o pe Elene agitată, iar pe Aleko destul de răvășit. Ea nu avea poftă să și-l pună iarăși în cap pe Kostia, iar el încerca s-o convingă să dea măcar o șansă acestei povești.

Într-un final au plecat amândoi spre studio. O agitație ciudată m-a cuprins și pe mine și așteptam cu nerăbdare întoarcerea lor.

Lazabidze i-a explicat mamei noastre că era vorba despre un film care se petrecea la Institutul de Film din orașul nostru, că exprima o anumită critică la adresa sistemului, dar era totuși suficient de *ambalat* pentru a nu fi interzis. Se lăsase inspirat de un fost student al Institutului care făcuse un film, dispăruse și murise în închisoare pentru idealurile sale. Studentul acesta era un model pentru generația lui. Scenariul său se îndepărta suficient de povestea reală, dar cunoscătorii vor găsi totuși suficiente indicii pentru a înțelege despre ce era vorba. La nivel oficial era un film despre povestea unui cineast care trece printr-o criză de creație. Familia și prietenii joacă un rol important. Și muza lui. Pe Daria o prevăzuse pentru acest rol.

Elene a avut senzația că se prăbușește.

— Vă referiți la studentul Mikha Eristavi?

Lazabidze a încuviințat.

— Da, Mikha Eristavi, îi cunoașteți cazul? Tot Tbilisiul a aflat atunci povestea lui. Și toți au tăcut, în loc să iasă în stradă. Așa suntem noi, comuniști și conformiști.

— Dar de ce fata mea? De ce nu o actriță? Daria e prea tânără și lipsită de experiență, l-a întrebat Elene pe Lazabidze, în încercarea de a-și regăsi stăpânirea de sine.

— Vă rog să mă credeți că am văzut multe actrițe, am călătorit prin diverse orașe și am căutat

noi talente. În toate rolurile principale vom distribui, desigur, actori profesioniști – și i-a înșirat câteva nume cunoscute –, dar pentru rolul Anei am nevoie de cineva ieșit din comun. O fată care să pară ca o ființă răsărită dintr-un vis. Colegul meu mi-a vorbit despre fiica dumneavoastră, mi-a spus că voi amuți la vederea frumuseții ei și m-am îndoit, dar când a intrat am fost toți, chiar toți din încăpere, convinși că ea e cea pe care o căutam. Și, după ce am lucrat două ore cu ea, pot să vă spun că nu e doar foarte frumoasă, ci și deosebit de talentată. E incredibil de fotogenică.

Și a ținut-o tot așa, în încercarea de a o convinge pe Elene, a asigurat-o că Daria va fi solicitată pentru filmări doar în vacanța de iarnă și că va avea, desigur, mereu pe cineva alături.

— O vom pregăti bine pe fiica dumneavoastră, va învăța textul cu mine, nu va trebui să vă deranjați, știți, am și eu o fiică și știu cum sunt fetele de vârsta Dariei, au nevoie de multă atenție.

Elene amuțise, i s-au înmuiat genunchii, Aleko a trebuit s-o susțină când au ieșit din studio. Au căutat o bancă pe stradă. Aleko o privea nedumerit, încerca s-o consoleze, a întrebat-o ce o apucase, de ce avusese o reacție atât de bizară. Dar ea clătina doar din cap, parcă nu-i venea să creadă și și-a dus mâinile la gură, de parcă ar fi vrut să-și rețină un țipăt. L-a rugat pe Aleko s-o lase singură. A luat autobuzul până în orașul nou. A coborât la Centrul de Planificare Industrială și Inginerească, a pătruns în imensa clădire și a urcat cu liftul la etajul zece.

Lana stătea aplecată împreună cu alte trei femei deasupra unui plan de construcție desfășurat și rodea capătul unui creion. Ochelarii cu lentile mari i se bălăbăneau de un lanț la piept și era roșie la față de încordare. Abia după câteva secunde a remarcat-o pe Elene.

— Oh, ce surpriză! Cum de am onoarea? i s-a adresat lui Elene cu ironia ei obișnuită și le-a dat colegelor zece minute pauză.

Și-a pus ochelarii pe nas, și-a aranjat părul, a deschis fereastra și s-a apucat să facă o cafea.

— Ce mai faci? Ești cam… palidă, a constatat.

— Trebuie să vorbesc cu tine.

— Sunt numai urechi.

Și Elene i-a povestit ce i se întâmplase, i-a vorbit – încă agitată – despre Lazabidze, filmul său și Daria, cum se dusese la studio cu Aleko fără să bănuiască nimic și aflase abia acolo despre ce era vorba în film. Despre Mikha, despre filmul său, despre scandal. Și acum, întâmplarea asta absurdă ca fiica ei pubertară să joace în acest film rolul muzei!

Lana nu a reacționat în niciun fel. Nu a întrerupt-o, nu a contrazis-o, nu a dat din cap, și-a văzut în continuare, liniștită, de pregătirea cafelei.

— Îmi amintesc că Lazabidze m-a contactat acum câteva luni, voia să-mi ia un interviu, ceva de genul *amintiri personale despre Mikha,* așa s-a exprimat. M-am gândit că oricum nu va ieși nimic. Dar se pare că tipul a reușit să-și impună voința. N-aș fi crezut!

A turnat cafeaua în două ceșcuțe.

— Asta-i tot ce ai de spus?

— Da, ce credeai? Că mă voi opune? Ar schimba cu ceva situația? Dacă vor să-și amintească de bărbatul meu, n-au decât. Să sperăm că n-o să ajungă și ei la închisoare. Mie mi-e totuna. Crezi că s-a terminat, doar fiindcă l-am îngropat? Tu n-ai fost soția lui, Elene. N-ai un copil cu el. Și merită să se vorbească despre el, să fie amintit…

Elene regreta acum că venise la ea. Ce sperase? Ce însemna „Tu n-ai fost soția lui”? Ce voia? Răzbunare? O anumită satisfacție? Să se facă dreptate? Uneori treceau săptămâni în care reușea să nu se gândească la el, la numeroasele scene din copilăria lor, care i se iveau deseori în minte ca din senin, la încăierarea din Mțheta, la înmormântarea lui. La călătoria cu Lana în satul de munte, la

sfârșitul jalnic. Dar uneori amintirile reveneau, îi mărșăluiau prin minte ca niște armate nesfârșite, tropăind, însoțite de un zumzăit amenințător, care se termina aproape întotdeauna cu o durere de cap.

— Mama e grav bolnavă. Trebuie să merg la spital, a spus Lana și a smuls-o din reverie.

— Iartă-mă, n-am știut, de ce nu mi-ai… Pot să mă ocup eu de Miro, dacă…

— Mă ajută Christine. E oricum mai tot timpul la ea. O divinizează. Și tu mănâncă mai multe fructe, ești chiar foarte palidă, ai nevoie de vitamine și de mai mult soare, a strigat Lana în urma ei, ieșind din birou.

*

Daria a cerșit, Daria a plâns, Daria a îmbrățișat-o pe Elene, a implorat-o, Daria a promis să-și dea silința mai mult la școală, Daria ținea morțiș să joace în acest film. Aleko o susținea și a încercat s-o convingă pe Elene. Lazabidze e bun, cunoaște multă lume în industria filmului, vor avea grijă de Daria. E un proiect important, pe care trebuie să-l susțină și ea, iar cu omul Eristavi, așa cum îl are ea în fața ochilor, nu are nicio legătură, e artă, nu film documentar. Două zile au ținut-o tot așa. Aleko i-a promis ca, la nevoie, să stea el de vorbă cu Kostia, pentru ca furia lui să nu se descarce doar asupra lui Elene. În tot acest timp eu stăteam într-un colț, mâncam orezul cu lapte pe care-l detestam și mă minunam de puterea de convingere a Dariei.

*

Nimeni nu o mai auzise cântând astfel pe Kitty Jashi. De parcă și-ar fi mângâiat propriul sânge în vine, s-ar fi desfătat cu declinul, s-ar fi bucurat că nu mai trebuie să accepte nicio limită.

Apăruse în galerie îmbrăcată într-o rochie neagră, stătuse îndelung, mută, în fața lucrărilor noi ale lui Fred și urcase în cele din urmă pe mica scenă ce i se pregătise și apucase microfonul. Faptul că renunțase la nelipsita bluză albă și pantalonii negri a fost interpretat de către

cunoscători drept prevestirea unei interpretări inedite.

A felicitat-o pe pictoriță, a vorbit despre forța câștigată prin luptă pe care o emană lucrările ei și a interpretat apoi câteva piese de pe albumul *Home.*

Kitty avea – și tu știi asta mai bine decât mine, Brilka – o manieră mai degrabă rezervată de a cânta, pentru care fusese de multe ori criticată, în special de către generația mai tânără de muzicieni. E prea controlată pe scenă, nu intră niciodată în extaz, nu uită niciodată de sine, vocea ei e prea stăpânită, dă întâietate textelor și melodiilor în fața persoanei, se ascunde în spatele cântecelor ei.

Dar în seara aceea s-a întâmplat ceva cu totul neașteptat. Cel mai bine a descris Amy în interviul acordat în 1988 revistei *Rolling Stone,* ediția cu Kitty Jashi pe copertă și un material de șapte pagini despre ea la interior. După spusele sale, Kitty a făcut pentru cei de față un soi de „striptease sufletesc". Invitații la vernisaj, întâi reținuți, apoi mirați, începuseră după numai câteva minute să se legene ca într-un soi de horă dezlănțuită, își scuturau capetele și membrele, unii dintre ei, destul de mulți de altfel, cântaseră cu ea, plângând. Kitty stătuse în fața lor ca despuiată și parcă toți voiau să se despoaie cu ea, să se lepede de orice văl și protecție și să-i absoarbă cântecele în forma lor cea mai pură. Toți cei prezenți au fost conștienți că asistă la ceva unic.

Fotografii aflați la fața locului, care veniseră doar pentru Miss Jashi și mai puțin pentru austriacă odinioară atât de promițătoare, dar care între timp căzuse în uitare, și-au scos aparatele de fotografiat, iar Kitty a țipat în bătaia blițurilor, și-a continuat fără reticențe festivitatea păgână, de parcă aparatele ar fi provocat-o să fie și mai imprevizibilă.

Când a amuțit, în încăpere s-a lăsat tăcerea, după care s-au revărsat aplauzele furtunoase.

Scăldată în sudoare, a coborât de pe mica scenă cu pași împleticiți, a străbătut culoarul de ascultători care o aplaudau și aclamau și a ieșit. Afară o aștepta Amy, iar Kitty i-a spus zâmbitoare că-l văzuse pe *el,* că se întorsese pentru ea și că ea cântase astă-seară pentru Fred și pentru el. Bineînțeles că Amy habar n-avea despre cine era vorba, nici n-a întrebat-o și a făcut să pocnească dopurile sticlelor de șampanie.

*

Daria nu se pricepuse niciodată să mintă, cu atât mai puțin în fața lui Kostia, de aceea a hotărât ca, după semnarea contractului, să mai rămână câteva zile la mama, deși detesta locuința lor mică și nu-i făcea nicio plăcere să renunțe la confortul obișnuit de acasă. I-a spus lui Kostia că o așteaptă o săptămână deosebit de grea de antrenamente, la cursul ei de acrobație, și că nu vrea să mai piardă timpul cu drumul lung până acasă, pentru a se putea pregăti mai bine.

Pentru mine era neobișnuit să fiu singurul copil din Casa Verde. O săptămână am avut sentimentul că schimbasem rolurile cu Daria. De obicei, eu eram cea care rămânea la Tbilisi, nu ea. Dar, după ce mi-am învins jena inițială, a început chiar să-mi placă. Acum aveam voie să stau până seara târziu cu Kostia la televizor, ba chiar să aleg eu emisiunile, iar ouăle pe care le mâncam dimineața erau fierte exact trei minute, nu cinci, cum îi plăceau Dariei.

Kostia, care mirosise de mult ceva suspect, a început să mă interogheze. A început inofensiv, cu viața de zi cu zi a lui Elene și Aleko, apoi a ajuns la situația de la școală, până când a întrebat de prietenele Dariei. De la incidentul nocturn din Gagra, din dimineața când o luase pe Rusa de la spital și o dusese la gară cu brațele bandajate, nu mai rămăsesem singură cu el. Conversațiile noastre nu trecuseră niciodată de banalități și, deși înțelegeam foarte bine de ce nu-mi mai căutase

apropierea, acum îmi făcea plăcere. Îmi plăcea atenția pe care mi-o acorda, îmi plăcea că se purta cu mine matur, aproape ca de la egal la egal, îmi plăcea sentimentul vag că depindea de mine, de mine și de ceea ce știam eu.

*

În dimineața aceea nu se simțise bine, era răcit și rămăsese acasă. Abia după ce-și anunțase șoferul că nu e nevoie să vină după el, și-a dat seama că eu trebuia să merg la școală, dar, înainte să găsească o modalitate ca să ajung la Tbilisi, i-am propus să lipsesc în ziua aceea de la școală și să rămân cu el, puteam să-l îngrijesc. Nana plecase deja la serviciu, iar Stasia dispăruse în șura ei.

În mod neașteptat, mi-a acceptat propunerea și s-a întins la loc în pat, după ce mi-a înșirat amănunțit tot ce să-i aduc. Am luat lămâi și i-am făcut un ceai fierbinte, am adus termometrul din dulăpiorul cu medicamente și m-am așezat lângă el pe pat. Nici de data aceasta n-a avut nimic împotrivă.

Ne-am uitat la televizor la *Lumea animalelor*. Am băut amândoi un ceai tare, el învelit într-o pătură de lână, eu în pijama. Fiindcă în emisiune era vorba despre mamifere marine, a început să-mi povestească pe neașteptate despre mare și despre delfinii pe care apucase să-i vadă cu ocazia călătoriilor sale. De la delfini a ajuns la vapoare și de acolo, la un moment dat, la Leningrad și perioada studenției sale. L-am ascultat captivată, i-aș mai fi ascultat cu orele relatările, fermecată de acele lumi străine, dacă n-ar fi sunat insistent telefonul. A trebuit să mă ridic și să-i aduc aparatul. Fiindcă nu mi-a făcut semn s-o șterg din cameră, am rămas pe pat și m-am uitat la locuitorii mărilor.

Nu a spus multe, a pus doar câteva întrebări, a tot repetat „Hm, hm” și „Da, înțeleg” și a închis în cele din urmă. Pe chipul lui se citea neliniștea. A

mai rămas puțin întins, s-a ridicat apoi brusc și și-a aruncat un halat de baie pe umeri.

— Toate bune? am vrut să știu.

— Lipsesc și eu o zi de la serviciu și deja nu știu ce să facă.

— Trebuie să pleci acum?

M-am simțit cuprinsă de dezamăgire.

— Nu, dar va veni cineva în vizită. N-au vrut să-mi spună cine. Parcă am fi la bordel! s-a indignat și, tușind, a început să-și caute în dulap niște haine potrivite.

— Îmbracă-te și tu cumsecade. E o vizită oficială, și spune-i străbunicii tale să-și schimbe cizmele alea oribile de cauciuc și capotul, a cerut el.

Fără nicio tragere de inimă, am făcut ce-mi ceruse și am îmbrăcat uniforma de școală, cea mai oficială îmbrăcăminte pe care o aveam, dar am renunțat la manșetele și gulerul de dantelă pe care mi le spăla zilnic Stasia, precum și la șorțul acela alb caraghios.

După nicio jumătate de oră a intrat pe aleea casei noastre o Volga neagră. Kostia, într-un costum în dungulițe pe care nu i-l mai văzusem și care-i venea ca turnat, a coborât treptele și s-a oprit jos, la intrarea în grădină. Eu am rămas sus pe terasă și am urmărit curioasă ce se petrecea jos. Întâi au coborât doi milițieni, pe urmă un bărbat într-un balonzaid lung, pe care-l mai văzusem uneori cu Kostia în Casa Verde și care a stat o vreme singur de vorbă cu el, care s-a mulțumit să dea din cap, deși aveam sentimentul că nu prea înțelege ce se așteaptă de la el. Într-un final, vizibil enervat că-l deranjau în ziua lui de convalescență cu nu știu ce treburi, l-a dat la o parte pe bărbatul în balonzaid, s-a apropiat de Volgă și a deschis portiera din dreapta șoferului.

Întâi am văzut un baston de metal, pe urmă s-a ivit o mână de femeie, care l-a apucat pe Kostia de încheietura mâinii, urmată de o pereche de pantofi

cu tocuri înalte, care au tatonat întâi solul. Abia după aceea a coborât o doamnă într-un taior elegant, bleumarin, dintr-o țesătură buclată, și cu un batic alb pe cap. Arăta ca o actriță dintr-un film *noir,* care gonește într-o mașină decapotabilă pe coasta de la Monte Carlo, urmărită de un bărbat dubios. Când s-a întors nesigură spre Kostia și i-am văzut ochelarii negri enormi, am înțeles că era nevăzătoare.

Din cauza deghizării ei nu-mi prea dădeam seama câți ani avea. Putea fi de vârsta lui Kostia, dar putea fi și mult mai tânără. Kostia era la fel de surprins ca mine. Părea s-o vadă pe femeie întâia oară, fiindcă și-au strâns mâna ceremonios și, după ce Kostia a mai schimbat câteva vorbe cu purtătorul de balonzaid, a condus-o spre casă, ea s-a folosit cu iscusință de bastonul ei pentru a înainta și nici măcar nu a apucat brațul pe care i-l oferea el.

Când au ajuns pe terasă, unde stăteam eu, nesigură dacă să mă fac remarcată, femeia a întrebat cine mai era de față în afara lor. Uimit, Kostia m-a prezentat. A venit la mine și mi-a întins mâna, aplecându-și puțin capul spre mine și zâmbindu-mi timid.

— Deci Niza te cheamă, bună, eu sunt Ida.

Femeia vorbea rusa cu un accent străin. Numele ei l-a făcut pe Kostia să tresară de emoție. Dar nu a spus nimic, a luat-o înainte către ușa casei și a condus-o în biroul său. Pe mine m-a însărcinat să-i aduc un pahar cu apă, refuzase o cafea sau un ceai.

Avea ceva ce mă fascina. Nu știu dacă era handicapul ei sau altceva, îmi păruse atât de sigură de sine și clară, de parcă *vedea* într-un mod ciudat prin noi. Mânată de curiozitate, m-am furișat la ușa întredeschisă a biroului, cu speranța să prind câteva crâmpeie de conversație.

— Tovarășul Ivania zicea că ați venit în Georgia într-o călătorie privată și că doreați să mă vedeți, i

s-a adresat Kostia doamnei, care nu părea să se grăbească să-i dezvăluie motivul vizitei sale.

— Da, vin de la Leningrad. După atâția ani mi s-a permis în sfârșit să dau un concert în țara mea natală, l-a lămurit în rusa ei străină.

Am încercat să ghicesc de unde venea, dar întâlnisem prea puțini străini în viața mea scurtă, așa că am renunțat imediat.

— Să știți că vizita dumneavoastră nu mi-a fost anunțată, altminteri v-aș fi făcut o primire mai adecvată. Cultura nu se numără printre atribuțiile mele…

— Cum spuneam, am venit în calitate privată. I-am rugat pe colegii dumneavoastră de la minister să-mi asigure un oarecare anonimat, îmi cer scuze dacă vă rețin. E vorba despre ceva personal. N-am știut că ocupați o funcție atât de înaltă. Mi-am imaginat totul ceva mai simplu.

Despre ce lucru *personal* putea fi vorba? Cum îl știam eu pe Kostia, ulterior le va trage o săpuneală subalternilor, că-i trimiseseră acasă o femeie complet străină.

— Nu, nu, vă rog, mă simt doar, cum să zic, puțin rușinat că vă primesc așa nepregătit.

Kostia era în continuare confuz. Dar ea a pus capăt formalităților și l-a informat pe un ton mult mai tăios:

— De 40 de ani aștept această ocazie. De 40 de ani vă caut.

A urmat o pauză apăsătoare. Kostia era descumpănit, nu știa dacă să-i răspundă ori să aștepte să vadă ce mai avea de spus.

— Trăiesc în RFG din 1955. Nu, trebuie să mă corectez, de fapt am obținut adresa dumneavoastră cu mulți ani în urmă, la Moscova încă. Dar pe vremea aceea nu mi-a fost posibil să vă contactez direct, iar calea oficială îmi repugna. Vă pot comunica doar personal ceea ce am să vă comunic. Așa că a trebuit să aștept.

L-am auzit pe Kostia pufnind cu năduf, dar n-a întrebat nimic.

— Cum spuneam, vin de la Leningrad. Dumneavoastră cunoașteți orașul, știu că ați studiat acolo la Academie, că ați… locuit acolo.

Părea să-și caute cuvintele. Ceea ce avea de spus era atât de grav sau putea avea consecințe atât de neplăcute, încât nu-i ajunseseră 40 de ani pentru a-și găsi cuvintele potrivite?

— Mai știu și că ați lucrat pentru *Stradă* și că ați rămas acolo pe toată perioada blocadei. Și eu am fost acolo. Am trăit blocada. Mi-am pierdut aproape toată familia și… lumina ochilor. Dacă mă aflu acum aici, în fața dumneavoastră, că am supraviețuit, că am putut să-mi trăiesc pasiunea, să cânt la pian, să-mi întemeiez o familie, să am o viață, toate acestea le datorez unui singur om, iar omul acesta este motivul pentru care v-am căutat. Bănuiesc că acum știți despre cine este vorba?

Aceeași tăcere apăsătoare. Kostia a mormăit ceva, dar nu i-am putut înțelege cuvintele.

— V-a iubit foarte mult, a spus ea deodată.

Nu știu de ce, dar propoziția aceasta m-a uimit cel mai mult. De parcă m-aș fi așteptat la un incident cumplit, o faptă oribilă, dar nu la iubire. Mi-era foarte greu să asociez propoziția aceasta cu Kostia. Mi-era de neimaginat ca el să fie căutat și găsit după 40 de ani, pentru a afla că fusese iubit, asta mi-a trecut prin cap în acel moment.

— Nu știa dacă mai erați în viață, dar cred că speranța că mai trăiați a ajutat-o să îndure toți anii blocadei. Dumneavoastră erați cea mai frumoasă amintire a ei, care a ajutat-o să suporte oroarea, singurul om de care mai dorea să-și amintească. Știu că ținea foarte mult să aflați acest lucru. De aceea v-am căutat și de aceea mă aflu aici. Pentru că ei îi datorez *totul,* tot ce sunt și tot ce am.

Ida E. stătea, cu o întârziere de decenii, în Casa Verde, în fața bunicului meu, și-i dăruia amintirile despre Ida *lui.*

Desigur, eu nu înțelegeam pe atunci nimic din toate acestea. Nu știam nici ce fusese blocada, nici despre care femeia era vorba, dar am bănuit, după postura lui Kostia, care a ieșit în cele din urmă din cameră, transformat, că era ceva grav. Și, fără să-mi fi dat seama pe moment ce se întâmpla cu mine, pe când trăgeam cu urechea la poveștile străine, în fața ușii întredeschise, am înțeles totuși că momentul acesta va avea urmări și pentru mine. Poate am înțeles în ziua aceea că în povestea scurtă și banală a vieții mele erau deja înscrise atâtea alte povești, care-și aveau locul lângă propriile-mi gânduri și amintiri, pe care le adunam și cu care creșteam. Și că poveștile pe care-mi plăcea să le smulg Stasiei nu erau basme care să mă poarte într-o altă epocă, ci formau solul nemijlocit pe care trăiam. Ghemuită în fața ușii de la biroul lui Kostia, ținându-mi respirația, cu pumnii încleștați de concentrare, am înțeles că-mi doream mai mult decât orice în viață să fac exact ceea ce făcea în acel moment femeia aceasta nevăzătoare și, totuși, atât de clarvăzătoare: să refac ceea ce se desfăcuse. Să recompun amintiri străine, care capătă un sens abia atunci când din numeroase fragmente izolate se alcătuiește un întreg. Și noi toți, cu sau fără știință, dansăm fiecare, după o misterioasă coregrafie, propriul dans în cadrul acestei imagini de ansamblu. (Da, Brilka, ai avut dreptate: Noi toți dansăm!)

Ida E. a rămas mai bine de un ceas în biroul bunicului și a povestit. În ceasul acela, Kostia abia dacă a scos un cuvânt. Dar femeia nici nu părea să aștepte altceva. Înainte s-o aud cum își împinge scaunul și pornește către ușă, a așezat ceva pe masă:

— Aceasta este autobiografia mea. A apărut în Germania acum câțiva ani și a fost tradusă în numeroase limbi. Din păcate, nu și în rusă. Dar eu am pus totuși să fie tradusă, pentru uz personal, adică pentru dumneavoastră. M-am gândit că

meritați să aflați totul în amănunt. Cartea aceasta îi este dedicată Idei.

L-am auzit pe bunicul murmurând un „mulțumesc” trist, zdrobit, înainte de a-i deschide ușa și a-și lua rămas-bun cu cuvintele:

— Vă mulțumesc din suflet. Vă mulțumesc.

Nu-l mai auzisem niciodată pe Kostia să zică „din suflet”.

A rămas să privească mașina ieșind din curte, apoi încă multă vreme golul pe care-l lăsase în urma ei. Brusc s-a răsucit și mi-a strigat să-i aduc o sticlă de vin din pivniță.

Când am revenit, zăcea pe pat în dormitorul său, cu picioarele trase la piept, și plângea în hohote, ca un copil mic. Când l-am văzut cum zace așa, disperat, am dat să mă întorc și să mă strecor afară, fiindcă eram convinsă că nu-mi va îngădui să asist la momentul lui de slăbiciune, dar mi-a făcut semn să rămân și să-i dau sticla. Mâinile îi tremurau în asemenea hal, încât n-a reușit să o destupe. Eu eram incapabilă să mă mișc, mă holbam la el siderată, mi se strângea inima de mila lui. Să-mi fie milă într-o bună zi de bunicul meu puternic, despotic, care-mi făcea viața grea, era un lucru la care n-aș fi visat vreodată. Dar priveliștea lui mă întrista atât de mult, a fost cât pe-aci să mă podidească și pe mine plânsul și am dat fuga cu sticla din dormitor în bucătărie, am reușit s-o destup după mai multe încercări și am zărit în clipa aceea pe chiuvetă o sticlă de lapte clătită, care avea o gură mai largă și pe care Stasia, ca mai toate gospodinele sovietice, o păstra dintr-un motiv de neînțeles. Am turnat vinul în sticla de lapte și m-am întors în dormitor și i-am ținut sticla la gura umedă de lacrimi, așa cum se face cu un pui de căprioară sau un vițel orfan. Recunoscător, a început să soarbă și, în cele din urmă, a înghițit lacom lichidul roșu.

L-am acoperit. M-am întins apoi lângă el și am așteptat să-i sece lacrimile. Ce n-aș fi dat mai

demult să-l văd pe bunicul meu așa slab și neajutorat, așa fragil și vulnerabil, dar acum, când îl vedeam astfel, mi-era insuportabil.

Mi-am scos din picioare pantofii, care au căzut bocănind pe podeaua de lemn. M-am tras cu grijă mai aproape de el. Cu multă sfială am întins o mână și i-am atins ușor încheietura.

În momentul acela eram mai aproape de el decât de orice alt om. Nici lacrimile mamei, nici ale Nanei, nici ale Dariei, nici măcar ale mele nu avuseseră vreodată un asemenea efect asupra mea. Nici măcar vederea venelor tăiate ale Rusei; nimic nu mă tulburase vreodată în asemenea măsură. Încetul cu încetul mi-am dat și eu frâu liber lacrimilor. Plângeam după apropierea care ar fi putut exista între noi.

El a zăcut o vreme imobil, cu privirea în tavan, s-a ridicat apoi gâfâind și a băut îndelung din sticlă. De data aceasta, fără ajutorul meu.

— A fost prietena ta? am șoptit epuizată.

Mi-era greu până și să vorbesc.

— Eram acolo, eram aproape de ea, aș fi putut s-o… a îngăimat el și eu n-am știut la ce se referea.

— O iubești încă?

— E moartă. E moartă de mult.

— Stasia zice că există fantome.

— Stasia vorbește prostii. Tu să nu crezi tot ce zice ea.

S-a uitat mirat la sticla din mâna lui, m-a întrebat cum ajunsese vinul acela bun într-o sticlă de lapte.

— Gura sticlei de vin era prea îngustă. L-ai fi vărsat.

— Mulțumesc… N-am știut că rămăsese la Leningrad, ar fi trebuit evacuată demult. Eu…

Ultima propoziție a spus-o doar pentru sine. Urmărea iarăși un fir al gândurilor pe care-l înțelegea numai el.

— Pe atunci sigur erai mai amabil, am spus, după ce o vreme încercasem să mi-l imaginez pe

bunicul meu tânăr.

Și-a coborât privirea la mine. I-a venit să zâmbească.

— Deci tu consideri că nu sunt amabil?

— De obicei nu ești.

— Dar de ce vrei neapărat să fiu amabil?

— Pentru că și tu vrei ca alții să fie amabili cu tine.

Era uluit de sinceritatea mea. Părea să caute un răspuns adecvat situației, în schimb a clătinat din cap zâmbind, a întins un braț și m-a ciupit de obraz, ceea ce mi-a provocat un țipăt de protest.

Stăteam amândoi în semiobscuritatea camerei și el mă asculta, nu m-a întrerupt, nu m-a avertizat, nu m-a mustrat, nu m-a corectat, m-a lăsat să spun ce aveam de spus. Am vorbit mult și dezordonat. Fără cronologie, tot ce-mi trecea prin cap. Am vorbit cu el cum rareori mai vorbisem cu cineva, cu excepția lui David, și în timpul acesta nu am fost fata căpoasă, fata necomunicativă, cu privirea sumbră și o curiozitate bolnăvicioasă, pentru care trebuia să-ți faci mereu griji, am fost eu însămi. Și era o asemenea ușurare să nu fiu nevoită să-mi dau silința, iar el stătea acolo, bea din sticla lui de lapte și mă asculta, uneori zâmbea sau dădea din cap ca pentru a-mi da dreptate, își încrețea fruntea, plescăia și pentru mine a fost, Brilka, cel mai bun, cel mai atent ascultător din lume.

Era prezent, lângă mine, pentru mine. Și i-am mulțumit Idei pentru după-amiaza aceasta, cu acel om de la care îmi dorisem cel mai mult, de când mă aflam pe lume, să fiu iubită. Și în momentul meu de slăbiciune am încălcat regulile pe care mi le însușisem cu atâta dificultate în relația cu el și m-am înmuiat, am devenit vorbăreață, mi-am lepădat armura, i-am divulgat secretele mele și i-am povestit despre grijile bănești ale mamei, despre problemele lui Aleko, i-am povestit despre David, i-am povestit despre Daria, i-am povestit despre proba pe care o dăduse.

Am petrecut toată după-amiaza în camera lui, pe patul lui și, naivă cum eram, am crezut că vorbele pot înlocui iubirea și că amintirile pot îndrepta trecutul.

M-am înșelat. Bineînțeles că m-am înșelat.

Eu cred că sunt în primejdia de a rămânea

Reacția a fost întârziată, dar cu atât mai teribilă. Și pentru prima dată a nimerit-o pe Daria, în maniera bine-cunoscută mie și străină ei, violentă, fățișă, intransigentă, proprie mâniei lui Kostia.

După vizita Idei E., Kostia a rămas o săptămână întreagă acasă. Ne mai uitam împreună la televizor în camera lui, mâncam la micul-dejun clătitele

Nanei și stăteam de vorbă despre una, alta, dar sporovăielile acestea cotidiene nu mai aveau nimic în comun cu intensitatea dezarmantă din după-amiaza aceea.

După exact o săptămână, Kostia și-a chemat șoferul și, după ce m-a depus pe mine în fața școlii, s-a dus la minister. Va veni mai târziu după mine și după Daria, a spus. Știam că astfel se sfârșea domnia mea absolută, dar provizorie în Casa Verde.

Ajunsă la școală, am căutat-o pe Daria, dar n-am zărit-o în curtea școlii nici măcar în pauza mare. Am găsit-o într-un final, cu ochii umflați și vârful nasului înroșit, așezată pe o bancă în spatele școlii. Era singură – o priveliște neobișnuită. M-am așezat lângă ea. Când s-o strâng în brațe, m-a îmbrâncit cu brutalitate și am aterizat pe jos.

— Ai stricat tot! Te urăsc! a zbierat la mine și a fugit.

Am reușit într-un final s-o sun pe Elene dintr-o cabină telefonică. După glasul înăbușit al lui Aleko mi-am dat seama ce dezastru provocasem. Kostia le telefonase cu o seară înainte, o amenințase pe fiica lui și pe bărbatul ei că nu-i va mai lăsa niciodată în preajma Dariei și că va arunca în aer studioul de film, dacă nu încetau imediat cu tâmpenia asta, nu anulau contractul și n-o trimiteau pe Daria imediat înapoi în grija lui. Elene zace în pat distrusă, mi-a spus Aleko și, în pofida felului său grijuliu de a fi, i-am auzit reproșul din glas.

Eram o trădătoare! Îi trădasem pe mama, pe Aleko și mai ales pe sora mea, pentru puțină apropiere de Kostia, pentru puțină afecțiune. Acum totul se ducea de râpă și eu eram de vină.

Războiul dintre Elene și Kostia, în ultimii ani mai degrabă un armistițiu nerostit, a reizbucnit cu o forță distructivă nemaivăzută și de data aceasta avea să-i afecteze pe toți, de data aceasta victoria și înfrângerea aveau să fie definitive.

Kostia era într-o dispoziție mizerabilă și dintr-un alt motiv: Gorbaciov preluase conducerea Partidului Comunist și anunțase reforme pentru al 27-lea Congres. Kostia clătina întruna din cap când îi descoperea fotografia în ziar și exclama că „oportunistul ăsta laș” va ruina țara. Fiindcă Gorbaciov se exprimase critic la adresa nomenclaturii și corupției, ceea ce nu stârnise neapărat entuziasmul maselor, ci produsese mai degrabă nedumerire.

Eu încercam să repar ceva, fără să știu ce anume și, mai ales, de unde să încep.

Supravegherea Dariei de către Kostia luase o amploare absurdă: nu mai avea voie nici să se plimbe cu o prietenă după școală sau să meargă la o înghețată, nici să telefoneze mai mult de două minute. Era dusă și adusă la minut de la școală și de la Institutul de Sport. Nu-i lăsa nicio secundă de timp liber, nicio secundă de libertate. Daria trebuia să refuze invitații la zile de naștere, inventând scuze absurde. Cel mai rău mă durea însă faptul că se preda fără luptă, accepta totul de parcă n-ar fi meritat o soartă mai bună, de parcă pedeapsa ar fi fost inevitabilă, de parcă ar mustra-o teribil conștiința că-l înșelase și dezamăgise pe Kostia. Dar abia după câteva săptămâni am devenit conștientă de culmea înfrângerii mele, când David l-a sunat pe Aleko și, după ce s-a fofilat o vreme, i-a mărturisit că dorea să discute cu el o „treabă spinoasă” și îl ruga să treacă a doua zi pe la el.

Aleko s-a întors nimicit, a așteptat ca Elene să plece la unul dintre elevii ei particulari și m-a chemat apoi în bucătărie. Abia după ce a fumat două țigări a fost în stare să-mi expună întreaga amploare a catastrofei pe care o provocasem cu sinceritatea mea și în care-l atrăsesem acum și pe David. Încă de când i-a pomenit numele, încă înainte de a denumi problema, am știut că ceva se distrusese în mod iremediabil și m-am împotrivit cu toată forța lacrimilor.

— Nu mai vrea să mă vadă, așa-i? am spus, iar lacrimile s-au revărsat.

— Nu că nu mai vrea, nu mai poate și nu mai are voie.

— Din cauza lui Kostia? am scâncit.

Și el a dat mutește din cap.

— A… a trecut pe la el? Dar ce… ce i-a spus rău despre mine? am întrebat printre suspine.

— Nu despre tine, Niza.

Kostia se pare că i-a văzut dosarul și a scos la iveală niște secrete despre David, pe care acesta ar fi preferat să le țină ascunse.

— Dar ce fel de secrete?

Pur și simplu nu-mi puteam imagina că mentorul meu empatic avea ceva de ascuns.

— Nu știu, Niza. Nu a vrut să-mi spună, e dreptul lui, de aceea și este un secret, pentru că nu vrea să vorbească despre el. Dar mi-a spus că bunicul tău l-a amenințat că va face public acest secret, dacă te mai *meditează.*

— Dar nu mă meditează. Noi… vorbim doar!

— Știu, Niziko, dar îi meditează pe alții. Așa își câștigă el traiul și, dacă bunicul tău îl are la mână cu ceva ce-i poate păta reputația, n-o să mai aibă din ce trăi și asta ar fi o catastrofă, înțelegi?

— David n-a făcut nimic rău, el nu, David nu… Vreau la el, vreau să-l văd, te rog, te rog, Aleko, du-mă la el, trebuie să…

— Hei, puiule, acum nu se poate. Mi-a zis că-l poți suna oricând, la nevoie, dar de vizitat… în momentul de față nu e o idee foarte bună. Îmi pare rău, Niza, nu știu ce a aflat Kostia de l-a convins să nu te mai lase la David. Doar știu cât ții la el.

În cursul nopții m-am lovit de pereți, m-am dat cu capul de dulap și mi-am sfâșiat uniforma de școală, iar în zori am decis să pornesc la război împotriva lui Kostia. Nu mai aveam nimic de pierdut. Călcase în picioare tot ce-mi fusese sacru. Recursese fără scrupule la tot ceea ce mi-ar fi

sfâșiat inima. Mai aveam un singur gând: să mă răzbun.

Dar întâi trebuia să aflu cu ce-l avea la mână pe David. A doua zi seara m-am dus în biroul lui și i-am cerut socoteală. El, nervos că nu bătusem la ușă, s-a ridicat de pe scaun, și-a pus ochelarii pe cap și m-a privit dojenitor.

— De câte ori să-ți mai spun că nu ai voie să deschizi, fără să bați, o ușă care e închisă?

— M-ai mințit, m-ai folosit, ai distrus tot. Ești un nemernic, te urăsc! i-am urlat în față.

Speriat de volumul vocii mele, s-a dat un pas înapoi și s-a prăbușit pe scaunul lui rotativ.

— Ai grijă ce spui, domnișoară!

Întotdeauna recurgea la acest ton profesoral, ușor arogant, când nu știa ce să zică.

— Ce i-ai spus? Cum ai putut să…

Mă străduiam din răsputeri să nu izbucnesc în lacrimi în fața lui, deși îmi stăteau deja ca un nod în gât. Îmi tremura glasul și a trebuit să mă țin cu o mână de muchia biroului său, pentru a putea rămâne în picioare. Frica se amesteca cu disperarea și mă făcea să mă simt lipsită de apărare, impulsivă, incontrolabilă și știam că starea aceasta se putea transforma rapid într-o capcană.

— Aha, acuma înțeleg. Te referi la *pedagogul* tău, nu-i așa?

— Țin la el și el n-a făcut nimic și mă ajută și a… Vreau la el! am zbierat.

— Faptul că tatăl tău vitreg are asemenea stârpituri ca prieteni nu mă miră deloc, dar ca nici maică-tii să nu-i treacă prin cap să verifice la cine-și trimite săptămână de săptămână propriul copil mi se pare, într-adevăr, de neiertat, până și pentru ea. Doar dă și ea meditații!

— Ce i-ai spus? Vreau să-l suni imediat și să-ți ceri scuze, nu-l cunoști, nu știi cum…

— Niza, te rog să te liniștești și să mă asculți întâi, nu-ți permit să-mi vorbești pe tonul acesta. Am făcut doar ceea ce ar fi făcut orice om cu

minte și răspundere și, în primul rând, orice bunic pentru nepoata lui.

— Nu vreau să mă liniștesc, vreau să-l suni și să…

Brusc a lovit cu pumnul în birou, de s-a zguduit tot. M-am dat instinctiv înapoi, dar n-am dat drumul colțului de care mă țineam.

— Acum fă bine și ascultă-mă, nu mă întrerupe! Am vrut doar să aflu la ce fel de *profesor* te trimit. Tu ești prea mică, prea influențabilă, iar pentru mine, ca tutore al tău, este important să știu, Niza, ce fel de oameni îmi influențează și-mi formează fetele. N-am intenționat să-i fac vreun rău profesorului tău. Am strâns doar câteva informații despre el și, ce să vezi, am aflat că nepoata mea stă sub același acoperiș cu un bărbat pervers și-l lasă să-i explice lumea.

— Nu e bolnav, ce tot vorbești?

Nu știam ce să spun. Nu mai înțelegeam nimic.

— E un fizician minunat și un filosof și se pricepe și la matematici superioare și a învățat patru limbi străine și…

— Da, sigur că știe toate acestea. Dar mă întreb de ce nu s-a ostenit netrebnicul de taică-tău vitreg să afle din ce motiv nu-și poate exercita profesia acest geniu și, în schimb, spală pe creier copii acasă la el?

— Pentru că are alte opinii…

— Opinii. Exact, Niza, alte opinii. Te-am apărat de răul pe care ți l-ar fi putut face. Am făcut ce a trebuit să fac, ce ar fi făcut orice tată normal… m-a întrerupt Kostia mustăcind și s-a lăsat pe spate în scaun.

— Dar tu nu ești tatăl meu!

Ridicasem iarăși glasul, ceea ce-i displăcea profund, încât a sărit în picioare, a venit la mine, s-a postat în fața mea, m-a privit și mi-a șuierat în față:

— Ține minte un lucru: profesorul tău e un om bolnav, un pericol pentru societate și, mai ales,

pentru copii, și din acest motiv nu te vei mai duce niciodată la el, m-ai înțeles?! Explicația aceasta ar trebui să-ți ajungă deocamdată și acum vreau să dispari din camera mea și să nu mai intri niciodată fără să bați la ușă.

Să-l am atât de aproape, să-i simt mirosul respirației, să-i văd siguranța din privire mă intimida. Îmi venea să dau buzna afară din cameră, dar voința de a-l revedea pe David era mai puternică decât impulsul de a fugi. L-am privit în ochi și am spus încet, dar ferm:

— El nu e bolnav. Tu ești bolnav. Tu, nu el!

Am văzut cum i se schimonosește fața, cum pune furia stăpânire pe el – singurul lucru pe care-l aveam în comun în acel moment –, dar eram ferm decisă să nu cedez, fie ce-o fi.

— E un *pederast,* profesorul tău nemaipomenit e un porc bolnav, asta-ți ajunge ca motiv?

— Cee?

— Unul căruia-i plac băieții mici și…

— Dar eu nu sunt băiat! a fost tot ce mi-a dat prin cap să spun.

— Și care face cu ei lucruri pe care un adult n-ar trebui să le facă cu un copil.

— Lucruri pe care le-ai făcut tu, de exemplu, cu Rusa?

Palma pe care mi-a tras-o a fost atât de violentă încât mi-am pierdut echilibrul, a fost cât pe-aci să cad, m-am redresat și câteva momente am avut senzația că am surzit cu urechea stângă. El se holba speriat la mâna lui, de parcă ea ar fi conținut un motiv plauzibil pentru purtarea sa.

— N-ar fi trebuit să mă provoci… a bâiguit.

*

Am stat trează toată noaptea și am încercat să-mi imaginez ce puteau fi „lucrurile pe care un adult n-ar trebui să le facă cu un copil”, dar n-am reușit. Cu mine, David făcuse numai lucruri care mă făceau fericită. Ce era bolnav în a-mi produce bucurie, a mă apăra? În același timp, bunicul

avusese un ton atât de amenințător când rostise acel cuvânt ciudat, cu repulsie și o bucurie răutăcioasă, iar amintirea durabilă a palmei lui arzătoare mă reținea să formez numărul lui David.

Gândul că de-acum înainte va trebui să renunț la David mă paraliza de spaimă. Nu mai aveam unde să-mi pun întrebări, unde să-mi descarc inima de toată furia și frustrarea. Cum să renunț la biblioteca lui și, mai ales, la felul lui înțelegător de a fi? Fiindcă nu mă puteam obișnui cu gândul, m-am hotărât să mă duc la singurul om care nu-mi reproșa permanent trădarea și să-i cer iar ajutorul. I-am descris lui Aleko în amănunt disputa avută cu Kostia, i-am expus întrebările și îndoielile mele referitor la termenul *pederast* și l-am rugat să-i transmită lui David că voi face totul pentru a-l putea vizita în continuare. Dar la reacția pe care i-au trezit-o lui Aleko descrierile mele nu mă așteptasem. Încă înainte ca el să dea frâu liber mâniei sale, am știut că făcusem iarăși o greșeală.

Pentru prima dată i-a luat partea lui Kostia și l-a făcut pe David cu ou și cu oțet, l-a numit un „ipocrit” și un „vicios”. Stăteam în colț și lăsam să se reverse asupra mea tirada lui de invective. Ce declanșasem? De ce trebuise să vină la noi femeia aceea oarbă și să mă înmoaie și să mă mlădieze cu povestea ei tristă, ce diavol mă pusese să declanșez această reacție în lanț, pe care acum, odată stârnită, n-o mai puteam opri?

— Acum înțeleg de ce nu-i mai lasă nevastă-sa pe copii la el și de ce au foștii lui colegi o părere atât de proastă despre el. Și eu, care credeam că e prietenul meu. O să-i arăt eu lui, acestui mincinos, acestui nenorocit… Să-i fii recunoscătoare bunicului tău, Niza!

Aleko avea ochii injectați, saliva îi împroșca de pe buze, tentativele mele împăciuitoare nu ajutau la nimic.

Când s-a întors Elene, a trecut valvârtej pe lângă ea, chipurile avea ceva de făcut, și a șters-o din

casă. Presimțeam deja următoarea nenorocire. Dar să-i mărturisesc lui Elene? Mi se părea prea riscant. Oricum era supărată pe mine și mă privea tot timpul ofensată și cu reproș; în afară de asta, tot nu aflasem ce era un *pederast.*

A trecut săptămâna și s-a făcut vineri, fără ca perspectiva de a-l revedea pe David să fi devenit puțin mai realistă. N-am mai suportat, am chiulit ultimele două ore de la școală și am luat troleibuzul până la David.

A trebuit să sun de mai multe ori până să-mi deschidă. Avea vânătăi sub ochi și capul bandajat. S-a tras înapoi speriat și, după ce s-a asigurat că eram singură, m-a lăsat să intru în hol, dar a rămas acolo și nu m-a poftit în atelier. Stăteam față-n față în semiobscuritate. De data aceasta nu m-am mai căznit să-mi rețin lacrimile. Nici el n-a avut nicio tentativă să mă consoleze.

— N-am vrut… m-am văicărit eu.

— Știu, știu, Niza.

Avea un ton rece și distant.

— Cine ți-a făcut asta… am bălmăjit și am arătat către bandaj.

— Nu contează. Din păcate nu mai avem voie să ne vedem.

— Dar eu vreau să rămân la tine.

Un zâmbet timid i-a traversat chipul.

— Știu, dar nu putem face mereu tot ceea ce vrem.

— Dar tu… tu ai spus că trebuie să luptăm mereu pentru lucrurile la care ținem. Eu țin la tine.

— Există situații când este mai bine să te resemnezi decât să lupți în continuare.

A fost prima frază a lui David cu care nu eram de acord. Acum plângeam în hohote, cu sughițuri.

— Peste câțiva ani, Niza, vei fi destul de mare pentru a decide singură cu cine vrei să fii prietenă și cu cine nu.

— Dar sunt deja destul de mare. Chiar ești un *pederast?*

M-am șters la nas cu mâneca paltonului.

— Nu, nu sunt.

— Ce înseamnă *pederast,* David?

— Înseamnă că un bărbat mai în vârstă se simte atras de un copil sau de un adolescent de sex masculin.

— Și atunci tu ce ești?

— Sunt homosexual.

— Și asta ce înseamnă?

— Mă simt atras de bărbați în toată firea.

— Și te simți atras și de mine?

A zâmbit iarăși, de data aceasta mai destins.

— Da, Niza, mă simt atras de tine, da, dar nu în felul la care m-am referit adineauri. *Atras* se referă în acest caz și la componenta sexuală. Această componentă nu există, din fericire, între noi.

— Dar ceilalți de ce zic că ești un *pederast,* când de fapt nu ești?

— Pentru că, aici, majoritatea oamenilor folosește termenul greșit și consideră că orice bărbat homosexual este un *pederast,* pentru că este un cuvânt injurios și nu doar pederaștii, ci și homosexualii sunt catalogați drept oameni bolnavi.

— Dar înseamnă că ne putem vedea în continuare, dacă nu ești un *pederast?* Trebuie doar să le explicăm că ție îți plac bărbații maturi, nu copiii, în afară de asta, eu nu sunt bărbat, ar trebui să înțeleagă acest lucru.

— Nu, din păcate n-o să înțeleagă și noi nu ne mai putem vedea și sper ca tu să înțelegi într-o bună zi de ce nu pot ignora interdicția aceasta în condițiile date și că nu depinde de mine. Tu vei fi mereu prietena mea. Dar acum trebuie să pleci, Niza. Din păcate, trebuie să pleci.

A doua zi, era o după-amiază cenușie de noiembrie, m-am dus de la școală direct la Studioul Cinematografic de Stat și am întrebat de Kote Lazabidze. Nu era acolo, dar l-au chemat după ce am insistat și i-am comunicat secretarei că era vorba despre ceva extrem de important.

După două ore s-a ivit într-adevăr un bărbat chel, în pantaloni de trening și haină militară. Mie îmi părea mai degrabă un criminal decât un artist, dar pe urmă m-am gândit la prietenii lui Aleko, toți arătau la fel, și m-am hotărât să nu mai dau importanță acestui aspect. M-am prezentat și i-am explicat pe larg situația. M-a întrebat de două ori dacă era într-adevăr vorba despre *acel* Kostia Jashi.

În cele din urmă i-am expus cu lux de amănunte planul meu. În timp ce vorbeam, tot deschidea gura, de parcă ar fi vrut să spună ceva, dar o închidea la loc și zâmbea, însă nu eram sigură dacă zâmbea fiindcă-l amuza planul meu ori fiindcă se simțea ușurat că ajunsese cu un pas mai aproape de actrița pe care și-o dorea.

— Sora mai mică a Dariei, asta-i bună, sora mai mică a Dariei… mormăia, de parcă n-ar fi reușit nicicum să facă legătura între mine și Daria.

— Și tu crezi că bunicul tău n-o să te prindă cu ocaua mică și n-o să avem mari neplăceri? Bunicul tău e un om influent, fetițo, ne-ar putea periclita întregul proiect. Și apoi n-am voie să filmez cu ea atât timp cât nu am încuviințarea unui tutore, sora ta e minoră.

— Păi, cum așa? N-aveți încuviințarea mamei mele? Trebuie doar să tragem de timp. Trebuie doar să-l ținem pe Kostia la distanță de filmări.

M-a privit și parcă nu-i venea să creadă, dar pe urmă a izbucnit în râs. Mă contraria, mă scotea din sărite că-i venea atât de greu să mă ia în serios.

Un gând oribil m-a făcut brusc să tresar:

— Aveți de mult o altă actriță, nu-i așa?

Dar, spre surprinderea mea, a scuturat din cap.

— Mai avem câteva candidate, dar nu m-am putut hotărî pentru niciuna. Sora ta este și va rămâne prima mea alegere.

— Vă rog! l-am implorat. Daria n-o să vă dezamăgească, doar își dorește și ea foarte mult.

Haideți, vă rog. O scoatem noi la capăt. E un plan bun. Credeți-mă.

— Dar tu câți ani ai, de fapt? m-a întrebat și s-a ridicat de pe scaun.

— Am 12 ani, am spus și mi-am dorit să rostesc numărul astfel încât să pară serios și matur, dar nu am fost sigură că reușisem.

A ieșit pentru câteva minute. Când a revenit, s-a vânturat o vreme agitat prin încăpere, cu o țigară atârnându-i în colțul gurii.

— Bine, fetițo, bine, așa facem. Nu-i deloc rău la ce te-ai gândit, zău. O pun pe secretară să caute contractul și aștept apelul tău, facem târgul?

Radia de bucurie, ca un șirengar. Eu am sărit în sus de încântare și i-am strâns mâna, am ieșit în fugă din încăpere, am lăsat în urma mea vastele săli ale studioului și m-am năpustit în stradă, ușurată și fericită.

*

— Trezește-te, trebuie să vorbim.

Stăteam pe marginea patului ei și o scuturam să se trezească. S-a răstit la mine, s-a întors cu fața la perete și și-a tras pătura peste cap.

— E important. Haide, Daria, trebuie să mă asculți. Vei putea juca în film. M-am întâlnit azi cu Lazabidze.

A tras puțin de pătură, a scos nasul afară, pe urmă s-a învelit până sub bărbie și s-a întors pe spate.

— Și cum, mă rog frumos? Că sigur au găsit de mult o altă fată.

— Nu, nu au nicio altă fată. Te vrea pe tine.

Propoziția a avut efectul scontat. S-a așezat instantaneu în capul oaselor.

— Poți să vorbești, te rog, ca un om normal și să-mi spui la ce te referi? s-a răstit iarăși la mine.

— Bine, dar cu o singură condiție: totul rămâne între noi. Între mine și tine. Nici mama, nici Kostia, nici măcar Stasia nu au voie să afle ceva, cu atât mai puțin prietenele tale.

— Bine, hai zi odată!

— La școală e un anunț pe panou. Comsomolul organizează o tabără de schi de trei săptămâni, la Bakuriani, pentru elevi. De tabără se ocupă studenții Institutului Pedagogic. Trei săptămâni fără părinți, iar ca supraveghetori, numai studenți, imaginează-ți. Lazabidze zice că sigur va reuși să filmeze toate scenele tale în trei săptămâni.

— Vrei să zici că…

— Da, ieri ne-am înscris pe amândouă în tabără.

— Dar ți-ai pierdut mințile? Dacă nu apar acolo, o să sune acasă după mine!

— Da, și tocmai de aceea am un plan: în următoarele săptămâni îl vom pisa pe Kostia la cap ce fericite am fi dacă am putea învăța și noi să schiem împreună cu ceilalți copii. Pe urmă ne urcăm în autobuzul care ne va aduna pe toți din fața școlii. Plecăm și-i facem cuminte cu mâna pe geam și, de cum ieșim din oraș, începi să te vaiți. Aoleu, aoleu și tot așa, se pare că ești o actriță bună, deci vei simula o apendicită, am aflat că e o chestie foarte nasoală, care trebuie rapid operată. Vor opri autobuzul și vor încerca să-i contacteze pe părinții noștri. Moment în care intru eu în joc. Le spun, ah, știți ceva, până să vină bunicul sau mama, poate să vină tatăl Dariei după ea, lucrează undeva în apropiere, și le dau numărul lui Lazabidze.

Ăștia sunt studenți, n-au nicio legătură cu școala noastră, nu ne cunosc, nu știu cine e tatăl nostru și cine e mama noastră, cu atât mai puțin cine e bunicul nostru. El se va preface că e tatăl tău. Și va veni cu mașina după autobuzul nostru. Iar tu, de cum îl vezi, i te arunci de gât, vezi tu ce faci, și treaba e oablă.

Tu pleci cu el la filmări. Din când în când telefonezi acasă și-i povestești lui Kostia ce superb e la Bakuriani. Dacă-i dă prin cap să telefoneze și el la tabără, inventez eu ceva. Ai plecat să schiezi sau dormi sau ceva de genul acesta. Și, când ne

întoarcem, îi dăm lui Kostia o oră de sosire greșită. Și așa poate să vină Lazabidze după mine, cu ține de mână, și mai târziu îl sunăm pe Kostia sau o sunăm pe mama și-i zicem „Hopa, stai că am ajuns mai devreme decât crezuserăm”.

Daria mă ascultase cu cea mai mare atenție. Tot corpul parcă-i vibra de încordare. Nu aprinseserăm lumina, doar razele lunii pătrundeau în cameră prin deschizătura dintre perdele și ne scăldau fețele într-o lumină albăstrie. Încetul cu încetul, cuvintele mele răzbăteau până la ea. Parcă vedea deja imaginile planului meu. Fața i s-a înseninat brusc, sprâncenele au coborât la locurile lor obișnuite, buzele i s-au întredeschis și Daria a chicotit:

— Ești nebună de legat, știi asta? Acum de ce vrei să mă ajuți, când tu ai fost cea care m-a pârât?

— Vreau să mă crezi. N-am știut că se va întâmpla așa. N-am vrut asta.

— Chiar crezi că putem duce planul la bun sfârșit?

— Dacă te ții de el și, mai ales, dacă nu sufli un cuvânt la nimeni, da.

— Bine, bine, hai că pot face atâta lucru. Vai, Doamne, chiar n-are pe nimeni? N-a distribuit încă rolul?

— Nuuu, doar ți-am zis.

— Nu pot să cred. Dar tu urăști sportul. Cum vrei să reziști trei săptămâni la munte?

— Eu am dat-o în bară, eu trebuie să plătesc oalele sparte. Dar îmi rămâi datoare, dacă supraviețuiesc celor trei săptămâni de instrucție la Bakuriani.

— E cel mai tâmpit plan pe care l-am auzit vreodată, dar s-ar putea să funcționeze.

*

Iar planul a funcționat. Kostia a fost de acord: aer curat, sport, Comsomolul – suna perfect pentru el. La scurt timp după Anul Nou am plecat cu autobuzul spre Bakuriani. După cum presupusesem, supraveghetorii erau o gașcă de

studenți puși pe băut și chefuit și n-au avut nici urmă de îndoială când un regizor fără talent actoricesc, care s-a dat drept tatăl nostru, a pescuit-o pe Daria din autobuz.

Pentru mine, în schimb, au început vremuri grele: mi-era de-a dreptul insuportabil să împart o cameră cu alte patru fete guralive, în complexul spartan, nerenovat, al Casei Sporturilor pentru Tineret, să mănânc la micul-dejun un terci fără gust, iar la cină, chiftele arse, și să fiu permanent gonită afară, în frig, de biciul unor ambițioși studenți la sport; mai ales că nu mi se părea deloc distractiv să gonesc prin zăpadă pe niște schiuri mult prea vechi și mult prea lungi și aș fi preferat să-mi petrec timpul cu *La răscruce de vânturi,* pe care tocmai o citeam. Dar m-am jertfit cu răbdare și voință. De două ori a trebuit să salvez situația, când Kostia a cerut-o spontan pe Daria la telefon și m-a trimis – din holul jegos al complexului – în cameră după ea. De ambele dăți i-am servit niște pretexte convingătoare. De ambele dăți i-am telefonat Dariei la numărul privat al lui Lazabidze, pe care mi-l lăsase pentru asemenea situații de urgență, și ea l-a sunat pe Kostia puțin mai târziu. Kostia n-a intrat la bănuieli.

La sfârșitul celei de-a doua săptămâni am fost salvată din cercul băieților latent isterici, bădărani și plini de coșuri, care răcneau întruna și spuneau bancuri porcoase. Fiindcă m-am trezit pe pârtie cu Miro, era și el la Bakuriani cu un grup de sportivi, fusese de mic un schior pasionat și se antrena pentru nu știu ce concurs de tineret. Întâi nu m-a recunoscut, era însoțit de niște băieți plini de coșuri, bădărani, care spuneau bancuri porcoase. Când și-a amintit în sfârșit cine eram, i-a mijit un zâmbet pe fața oacheșă, un zâmbet la fel de luminos ca zăpada care ne înconjura.

— Ce faci *tu* aici?

— Ce faci și tu, presupun, am răspuns, iar băieții din preajma lui s-au hlizit.

Miro le-a aruncat o privire mustrătoare și au amuțit instantaneu. Se pare că avea un cuvânt de spus. El era cazat în alt complex, unul la care fetele n-aveau acces, dar împreună cu câțiva dintre amicii lui reușea să se fofileze seară de seară în complexul nostru. Domnea o veritabilă atmosferă de tabără de vacanță. Deși amicii lui nu mi se păreau nici pe departe amuzanți, m-am alăturat grupului lor, am participat la chefurile lor nocturne, în pijamale, m-am purtat și eu dezinvolt, liber și pe cât posibil cutezător.

O dată am scăpat de restul grupului în timpul antrenamentului și am înaintat greoi cu schiurile noastre prin albul orbitor. Alături de Miro – care zâmbea întruna și-mi spunea tot soiul de anecdote hazlii – mă simțeam ușoară și ferită de primejdii. La scurt timp am avut, ambele tabere, un prânz comun într-o cabană și el m-a prins citind Emily Brontë. A șutit un compot de piersici uitat de cineva, s-a așezat lângă mine și m-a întrebat cum era povestea.

— Eu nu prea am răbdare să citesc, întâi mă uit cum se termină cartea. Dar cel mai mult îmi place să-mi citească cineva. Atunci am răbdare să ascult. Christine îmi citește deseori, dar ea alege tot cărți plicticoase, a spus timid, când am pus cartea deoparte.

— Ce fel de cărți îți plac?

— *Cei trei muschetari* mi-a plăcut tare mult.

Am dat din cap.

— Vrei să-ți citesc?

— Oh, da.

Nu mă așteptasem să fie foarte încântat, m-am gândit că acceptă mai degrabă din politețe. Ne-am dat întâlnire pe seară. Eu urma să las deschisă fereastra de la parter, el urma să se cațere pe acolo înăuntru.

A venit într-adevăr la ora stabilită și ne-am strecurat în încăperea cu televizorul, care era pustie, fiindcă televizorul își dăduse de mult duhul,

și ne-am așezat pe canapeaua uzată, în lumina rece, neplăcută, și am început să-i citesc din roman. M-a ascultat atent, corpul i se încorda la scenele deosebit de emoționante, își încleșta pumnii și o dată m-a ciupit chiar de braț, fiindcă n-a mai suportat tensiunea. Când s-a cățărat în zori afară pe fereastră, i-am mulțumit în sinea mea surorii mele, pentru că ținuse morțiș să joace în film.

*

Cu trei zile înainte de plecare am întâlnit-o. Stătea la telescaun, într-un costum de schi roșu, însoțită de două tinere, și ele în salopete frumoase și cu schiurile și bețele sub braț. Am stat pe loc și m-am concentrat pe culoarea roșie a îmbrăcămintii ei. Simțeam cum îmi bate inima tot mai tare. Aveam senzația că-mi galopează zece cai prin vene. Îmi imaginasem de multe ori cum ar fi s-o revăd. Aveam atâtea să-i spun, îmi formulasem în gând frazele pe care doream să i le adresez. Dar eram incapabilă să mă mișc. O observam de la distanță, apoi am făcut câțiva pași spre ea. M-a privit.

— Rusa! am vrut s-o strig, dar mi-a pierit glasul.

A făcut un pas spre mine, s-a oprit. Eram amândouă speriate. Când am reușit totuși să mă apropii de ea, am simțit cum tresare, de parcă s-ar fi temut c-o voi îmbrățișa. Avea ochii tulburi. Voia să spună ceva, dar, după toate aparențele, nu știa nici ce, nici cum. Îmi doream tare mult să aflu cum îi mergea. Dar acum stăteam în fața ei, tăcută, rușinată, de parcă aș fi avut un motiv să-mi fie rușine de ea. Se schimbase la față. Nu mai avea surâsul acela lipsit de griji și stoic, care sfida lumea și toate obstacolele ei, parcă ar fi costat-o un efort să-și smulgă un zâmbet.

— Ești cu bunicul tău aici? a fost primul lucru pe care a vrut să-l afle.

— Nu, cu Comsomolul. Ești bine? am întrebat-o încet.

A ridicat din umeri.

— Trebuie, nu? Trebuie să-mi văd de viață, Niza. Dar nu te-am uitat.

Când a spus asta, n-am simțit nimic. Voiam să dispar cât mai repede. Am dat politicos din cap și m-am răsucit. Făcusem deja câțiva pași când am auzit-o strigându-mă, dar nu m-am întors, m-am îndreptat către Miro, care venea în viteză în direcția mea, îmbujorat și radios.

*

Ultima parte a planului a funcționat și ea. Lazabidze m-a așteptat la autobuz, mi-a făcut cu mâna și m-a strâns în brațe, ca un tată. L-am lăsat să-și joace rolul. Mai târziu am sunat-o pe mama și am mințit-o că încurcaserăm orele și că eram deja în oraș.

Acasă, sora mea mi-a șoptit că de-acum înainte nu mai vrea să facă altceva decât actorie. Terminase cu acrobatica, dar abia începea cu actoria. Mi-a vorbit despre marele talent pe care i-l atestaseră Lazabidze și întreaga lui echipă, despre cum o lăudaseră colegii mai experimentați, despre atmosfera nemaipomenită de pe platou, despre oamenii interesanți, despre fața ei fotogenică, de care vorbise toată lumea, despre faptul că peste doi ani, când va termina școala, va începe să studieze actoria. La urmă a adăugat un „mulțumesc” scurt. Eu m-am lăsat pe spate și am zâmbit satisfăcută.

ă
m
a
i
t
a
r
e
p
u
t
e
r
e
a
s
o
v
i
e
t
i
c
ă
.
V
I
K
T
O
R
C
E
B
R
I
K
O
V

Participa la gale caritabile, dădea concerte de binefacere împreună cu alte vedete rock și pop. Avea nenumărate apariții la televiziune și radio. Accepta să cânte împreună cu colegi celebri. *Herald Tribune o* numise Patti Smith britanică.

Kitty se transforma, nu-și arăta vârsta. Dădea interviuri, vorbea despre trecutul ei, critica Uniunea Sovietică, își critica țara natală, critica SUA, politica, se arăta vulnerabilă. Albumele ei se vindeau nemaipomenit de bine, Amy era în culmea fericirii. Tineretul îi redescoperea albumele mai vechi. Dar, deși refuza să-și accepte vârsta, corpul ei vădea tot mai multe semne, oboseala, epuizarea și indiferența se cuibăriseră în el. Vârsta se lăsa ușor mascată, cu petreceri, muzică dată tare, mulți oameni și alcool. Tot ceea ce înainte îi repugnase primea acum cu o recunoștință satisfăcătoare. Tot ceea ce ani întregi fusese străin firii ei, accepta acum cu ușurință. Știa să fie veselă, euforică, să se exteriorizeze, să nu se mai înfrâneze, să se depășească, să se păcălească. Să se îndepărteze de sine.

Ca pasărea phoenix știa să renască în fiecare seară în lumina dogoritoare a reflectoarelor și să se transforme. Putea fi ceea ce nu era. Vreme de un ceas, două, trei, ba chiar și șapte ceasuri sau toată noaptea știa să pretindă că era altcineva, cineva care avea lumea la picioare și știa cum s-o scoată la capăt cu ea. Dar nu mai compunea. Nu mai compusese niciun cântec. Nu mai voia și nu mai putea să spună nimic.

Iar noaptea, când rămânea singură în patul ei, încerca să nu se gândească la ce făcea bărbatul care-i desenase o hartă a supraviețuirii și nici la femeia care dorise din răsputeri să șteargă această hartă. Își dorea ca bărbatului să-i meargă bine, chiar dacă trăia într-o lume ce-i devenise străină, își dorea ca femeia să supraviețuiască și să cutreiere galeriile.

Dar Andro venea acum tot mai des, îl recunoștea în public. Când privea de pe scenă în mulțimea întunecată, îl vedea stând în primul rând, cu buclele lui strălucitoare. Îl vedea când arunca dimineața o privire în stradă, cum stătea sub fereastra ei și se uita la ea. Îl vedea când traversa strada, grăbindu-se să ajungă la Amy, cu care mergea apoi la studio sau să dea un interviu. Sau într-unul dintre cluburile pline de fum, gălăgioase, în care ședea cu prietenii și cunoștințele ei și-i auzea spunând a nu știu-câta oară cât de „great", „cool" și „epoch-making" era. Îl vedea cum îi zâmbea în oglindă, când se retrăgea în toaleta vreunuia dintre acele cluburi și-și ținea fața sub jetul de apă. Rămânea. Era prezent. Nu avea de gând să mai plece. O aștepta. Era sigură de asta. Nu o zorea, avea tot timpul din lume.

O dată, la o petrecere în casa luxoasă a unui mecena, pe lângă Waterloo Park, când a ieșit în grădină cu un pahar de șampanie în mână, să ia o gură de aer și să fie o clipă singură, l-a văzut stând sub un arțar. A încremenit, s-a gândit că-și va lua imediat tălpășița, dar, când n-a dat niciun semn că ar pleca, s-a dus și s-a oprit lângă el, umăr lângă umăr, fără să încerce să-l atingă.

Am vrut și eu să trăiesc, să supraviețuiesc, e chiar atât de teribil? De aceea ai venit? De ce reîncepe totul, ca un carusel, iar și iar, Andro? Acesta o fi mersul lumii. Dar, cum stai tu acolo și taci, mă gândesc că poate vrei să-mi spui ceva, poate asta: că ar fi trebuit să procedez altfel. Acum ar fi bărbat în toată firea. Nu trece zi să nu mă gândesc la el. I-am promis că-l voi păstra aici, uite aici, pretutindeni în mine.

Dar vorbesc prostii. Știu, nu-mi vine să cred că-ți adresez toate aceste întrebări. Vreau doar să cânt, să-mi ud hortensiile și din când în când să beau un whisky bun. Cer prea mult? Te rog, fă ceva, ajută-mă, Andro!

Brusc s-a prăbușit, paharul i-a căzut pe pământul umed, s-a sprijinit de scoarța aspră a copacului, s-a zgâriat la mână, și-a murdărit pantalonii negri, a îngenuncheat în noroiul din grădină, s-a așezat, cu picioarele îndoite, cu spatele lipit de copac. Andro dispăruse. Nu mai era nimeni lângă ea. Doar luminile îndepărtate ale casei și vacarmul vocilor mai pătrundeau până la ea, dar nu mai aveau ce să-i spună și nici ea nu mai avea nimic pentru ele.

S-a ridicat în picioare. Și-a scuturat pământul de pe pantaloni, s-a rezemat de trunchiul copacului. Viața s-a desfăcut în straturi de pe ea și tot ce a mai rămas era ea însăși. Dar să trăiască doar cu sine nu reușise încă niciodată, din ziua când fugise. Adică de 35 de ani, pe muchie.

La cel de-al 27-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, sub conducerea noului secretar general, au fost adoptate reforme radicale care să dea avânt economiei și au fost decise o libertate de exprimare și a presei considerabile. Era 25 februarie 1986, prima zi de *glasnost.*

Înainte, Gorbaciov îi permisese fizicianului Saharov să se întoarcă din exil, ceea ce mulți au interpretat ca pe un prim pas în direcția unei revoluții iminente. A cerut „accelerarea dezvoltării social-economice”, chiar dacă realitatea amenința să-i zădărnicească planurile. După intrarea sa în funcție au fost înlocuiți, în doar jumătate de an, 70% dintre membrii Biroului Politic.

Economia stagna însă, nepotismul și corupția atinseseră dimensiuni nemaivăzute. Procesul de privatizare a întreprinderilor și, drept urmare, retragerea controlului de către stat întâmpinau multă rezistență. Bunicul meu Konstantin Jashi făcea și el parte din această rezistență fiindcă, în opinia lui, țara nu avea nevoie de o nouă revoluție, ci să fie ținută în nouă frâie, căci totul era deja în paragină și amenința să se năruie.

În însorita Georgie, oamenii oscilau între euforia reformelor așteptate și indecizia reformatorului. Libertatea presei favoriza apariția a numeroase manuscrise, traduceri, eseuri și articole până atunci interzise. În universități și școli, oamenii se adunau tot mai des în grupuri și dezbăteau încă foarte timid viitorul. În poezii și cântece se simțea tot mai mult activism.

— Cine vrea schimbări nu trebuie să aștepte până ajung toți să le susțină, altminteri sunt sortite eșecului din capul locului. Acest pretins reformator vrea să fie iubit de toți. De comuniști și de capitaliști. Așa o să-și frângă gâtul, comenta Kostia când se uita seara la telejurnal.

Eu, pe vremea aceea, nu dădeam ascultare vorbelor și grijilor sale. Nici telejurnalele nu mă interesau. După ruptura noastră dramatică îmi pierdusem orice interes față de bunicul meu – sau, cel puțin, așa speram. Nu mai voiam să am de-a face cu problemele lui.

Mă bucuram, în schimb, de roadele pe care le purta micul meu plan de răzbunare: atenția neîngrădită și încrederea oarbă a Dariei. Nu mă mai ocolea în curtea școlii, dimpotrivă: mă invita în gașca ei, mă prezenta tuturor prietenilor, iar asta mă umplea de mândrie. Datorită planului meu nu reușisem doar să-l păcălesc pe Kostia, ci și să-i demonstrez surorii mele că dragostea mea pentru ea era mai trainică decât cea a adoratului ei bunic. Îi demonstrasem că merita să rămână alături de mine. Era o mare satisfacție.

Până și Lazabidze mi-a strâns mâna când am însoțit-o pe Daria la studio în ultima ei zi de filmări și mi-a mulțumit pentru susținere. De altfel, filmul se numea *Drumul* și urma să ruleze în cinematografe peste un an. Pentru a împărtăși cu cineva acest triumf, am luat într-o după-amiază troleibuzul în direcția Vake și am sunat la ușa lui Christine. Am urmat-o în camera umbroasă, în care mirosea a gem proaspăt. Nu m-a întrebat ce

căutam la ea, în schimb m-a servit cu o delicioasă supă de tăieței. După masă m-a întrebat dacă venisem pentru Miro.

— Da, așa-i, am spus.

— Mi-a povestit ce frumos a fost în Bakuriani.

M-a scrutat binevoitoare.

— Stasia zice că ești o fată foarte deșteaptă.

Și-a turnat puțină vișinată într-un pahar. Eu ajunsesem deja la prăjitură și încercam s-o mănânc astfel încât să nu fac firimituri.

— Mai demult ai locuit și tu la noi, nu-i așa?

Iarăși nu-mi puteam reține curiozitatea.

— Ba nu. Ei toți au locuit mai demult la mine. Pe atunci aveam o casă mare, o casă frumoasă. Bunicul tău și sora lui au crescut acolo. Aveam o grădină frumoasă, cu fântână și… Ei, da. S-au schimbat vremurile.

Pe urmă mi-a povestit că Miro era cu niște prieteni în parcul Mțiuri, la un concurs de carting. Dar îi va transmite că trecusem pe la ei.

— Vino pe la noi când dorești, mi-a spus când m-a condus la ușă.

M-am bucurat de invitație.

Acasă la Elene domnea de ceva vreme o atmosferă funebră. Mama se plângea întruna de dureri de cap, iar Aleko își mutase din acest motiv chefurile în afara casei, ceea ce constituia un nou motiv de ceartă, pentru că se întorcea beat noaptea târziu. M-am hotărât așadar să mă duc în parcul Mțiuri, care nu era departe de apartamentul lui Christine, și să-l caut pe Miro.

Jos, în capătul opus al parcului, unde se învecina cu Grădina Zoologică din Tbilisi, am descoperit într-adevăr o mică pistă de carting, mulți adolescenți, în geci de piele și cămăși în carouri, care-și făceau veacul acolo, fumând și făcând galerie pentru șoferi. Le-am simțit privirile iscoditoare, când am trecut printre ei și am întrebat de Miro. L-am descoperit într-un final, așezat pe un scaun pliant, aranjând nu știu ce bilețele

împreună cu un alt băiat. Când m-am oprit în fața lui, a sărit de pe scaun, speriat și surprins.

— Ce faci aici? a exclamat.

— Am fost acasă la Christine și mi-a zis că te-aș putea găsi aici. Și m-am gândit să trec puțin.

— Da, super, bine ai făcut. Dar să nu spui nimănui, bine? Aici ai voie abia de la 16 ani în sus, băieții fac o excepție pentru mine, a rânjit cu gura până la urechi.

— Dar știi să conduci?

— Sigur. Dar acum fac pariurile.

— Pariurile?

M-a tras deoparte, m-a luat pe după umeri cu subînțeles și mi-a șoptit la ureche că, în principiu, este vorba despre o activitate ilegală, băieții își câștigă și ei niște bani de buzunar, nu e mare brânză. Pentru orice eventualitate a mai adăugat că n-aveam voie să spun nimănui.

— Dar, dacă eu te-am prins aici cu nu știu ce bilețele, cât de greu crezi că le-o fi milițienilor să vă descopere, pe voi și bilețelele voastre? am insistat eu.

S-a scărpinat îngândurat la ureche. Se pare că la asta nu se gândise.

— Trebuie să fiți mai deștepți, mai dibaci, asta este ceea ce cred, l-am lămurit.

— Aha, zici tu. Dar cum?

Și-a plecat capul spre mine, o buclă îi atârna pe frunte și mă gâdila pe obraz.

— Păi, aș putea să fac eu asta pentru voi.

Nu mă pricepeam deloc la carting, iar toți băieții aceia mă intimidau. Dar ideea mi-a venit când m-am gândit ce frumos ar fi să-l văd mai des pe Miro.

— Tu? Dar tu habar n-ai.

— Am mult timp liber după școală. Maică-mea nu mă prea controlează și eu învăț repede.

A stat puțin să se gândească, s-a dus apoi la ceilalți și s-a sfătuit cu ei. În cele din urmă a venit la mine cu o mutră încântată:

— Băieții zic că e o idee bună. Îți spunem noi cum funcționează, nimeni n-o să suspecteze o fată. Trebuie să fii aici mâine la ora 14, atunci vine și Rechinul și el e șeful.

— Rechinul?

— Da, Rechinul, șeful nostru, are 19 ani, a spus apreciativ, de parcă ar fi fost un merit în sine să ai vârsta asta.

Trebuia să chiulesc de la ultima oră de geografie pentru a ajunge la timp în parc, dar nu era nicio problemă.

*

Era simplu: puțin după apus, după ce se golea parcul, se deschidea mica pistă de carting pentru adolescenți și căpetenia lor majoră. Supraveghetorii erau mituiți și închideau un ochi. Oficial erau antrenamente, neoficial, o distracție pentru șmecheri și o posibilitate de a câștiga rapid niște bani de buzunar. Cursele se desfășurau pe întuneric. Înainte de cursă puteai să arunci într-o găleată, ca la o tombolă, un bilețel pe care-ți notai favoritul. Înainte trebuia să-i dai banii Rechinului – mizele depindeau de cursă – iar după cursă se împărțeau banii între câștigători. De acum înainte eu aveam să mă ocup de finanțe.

În pofida scepticismului inițial al Rechinului – un slăbănog cu tenul acneic și părul unsuros, care fuma țigară după țigară și purta niște Levi's autentici ce păreau sudați cu corpul lui –, l-am convins. Calculam iute, nu mă lăsam antrenată în discuții și doseam banii în ciorapi – deci o ascunzătoare destul de sigură. Singura provocare a fost s-o fac pe mama să creadă că participam la un curs de „Lecturi frumoase" de la Palatul Tineretului și că de aceea veneam mai târziu acasă trei seri din săptămână. Dar curând mi-a dat mână liberă și uneori reușeam chiar să scap de sâcâitorul drum până acasă și să mă duc direct la Christine, să mănânc cu ei și pe urmă să merg cu Miro la curse. Christine se înțelesese cu Elene, pentru ea

nu conta dacă gătea pentru o gură sau pentru două, iar Lana era oricum mai tot timpul plecată – lucra mereu sau participa la un știu ce congrese de construcții în diverse orașe sovietice.

În ciuda timidității mele inițiale, curând n-am mai avut nicio dificultate cu gașca de carting, mă simțeam chiar mai bine printre ei decât printre colegele mele de școală. Nu trebuia să fiu frumoasă, nu trebuia să mă gătesc, trebuia doar să beau din când în când dintr-o sticlă de bere și după aceea să râgâi sau să trag un fum dintr-o țigară – era suficient pentru a fi acceptată.

În timpul curselor, care nu mă prea interesau, îmi citeam în continuare cărțile. Deși băieții făceau uneori mișto de *romanele mele de dragoste.* Eu le replicam că nu era rău ca măcar una din gașcă să știe să citească și să scrie. Cu comentarii de genul acesta mi-am câștigat curând respectul lor. Temerea inițială a Rechinului, că o fată e prea toantă pentru pariuri, nu s-a confirmat. Am învățat curând să râd la bancurile lor necuviincioase și să nu le interpretez imediat comentariile indecente drept un semn de subdezvoltare intelectuală, am învățat să scuip cu boltă și să fug mai repede când se dădea alarma că vin „sticleții”.

Pe vremea aceea, Miro se afla exact la punctul de intersecție între *La răscruce de vânturi* și „îmi bag aia în mă-ta” și încă nu era clar pentru ce parte va opta. Mania lui de a fi simpatic tuturor și de a-i distra pe toți mă scotea uneori din sărite, dar de fiecare dată reușea să-mi alunge enervarea întrecându-se pe sine, mergând și mai departe, până când mă vedeam obligată să râd. Dar, în momentele în care nu mai avea nevoie să facă pe măscăriciul și se așeza cuminte lângă mine și-i citeam ceva, mă simțeam folositoare și la locul meu, alături de acest băiat care rânjea permanent.

Știam că se va face târziu. Mă gândeam deja ce scuze să-i servesc lui Elene. Se iscase o ceartă între Rechin și ceilalți băieți pentru deznodământul

unei curse, ceartă care nu fusese încă lămurită, motiv pentru care trebuise să păstrez banii. Eram obosită și era deja trecut de 22 și ar fi trebuit să aștept probabil o veșnicie troleibuzul, așa că m-am dus cu Miro pe jos până acasă la Christine, iar Christine i-a telefonat mamei mele. Pe urmă m-a chemat la telefon.

— Scuze, *deda.* M-am lungit la povești cu Miro.

— Acum nu pot să vin după tine, Aleko a plecat cu mașina. Așa că vei înnopta astăzi la Christine. Și mâine după școală vii direct acasă. Kostia vine să vă ia, după ce iese Daria de la cursul de gimnastică, ne-am înțeles?

Am jucat cărți și ne-am hlizit vorbind despre ce se întâmplase în cursul zilei. Miro i-a imitat pe băieții de la carting. Lara era plecată pentru o săptămână la Rostov, la o conferință, și eram singuri în camera lui. Eu dormeam pe un pat pliant, lângă patul lui. După stingerea luminii, a aprins o lanternă, a sărit pe patul meu pliant și mi-a îndesat o carte în mână.

— Ce-i asta? am șoptit.

— *Omul-amfibie* de Beleaev, am ajuns la pagina 119. Te rog citește-mi mai departe.

M-am abținut de la orice comentariu și i-am citit din romanul acela science-fiction.

— Simți și tu mirosul? l-am întrebat după o vreme.

Deșteptătorul digital, de care Miro era foarte mândru și pe care i-l adusese maică-sa de la Dresda, arăta ora 02:45. Aroma era atât de intensă, încât pe moment m-am simțit ciudat. Miro s-a ridicat în capul oaselor și a adulmecat și el ca un animal înfometat.

— Ce-i asta? am vrut să știu, nu mai simțisem în viața mea o aromă atât de delicioasă.

— Miroase a ciocolată. O fi făcând Christine o prăjitură cu ciocolată. Sau?

— Da, hai să mergem să vedem…

Am sărit simultan din pat, eu mi-am vârât picioarele în niște papuci de casă cu cel puțin patru numere prea mari și am dat fuga în camera de alături.

Christine era în fața televizorului, pe ecran nu se vedea nicio imagine, doar dungile colorate ale mirei, și mânca cu linguriță un lichid negru dintr-o ceașcă de ceai. Întâi nu ne-a observat și a continuat să mănânce cu încetinitorul.

Noi ne plimbam nedumeriți privirea între ea și televizor. Miro s-a apropiat în vârful picioarelor și a îmbrățișat-o din spate. Ea s-a înfiorat, de parcă ar fi trezit-o dintr-un vis, după care i-a dat un pupic pe frunte.

— Ce faceți aici? De ce nu dormiți?

— Ce nebunie mănânci tu acolo?

Miro căsca ochii la ceașca ei. Ea a acoperit-o cu o mână.

— Nimic. Nimic pentru copii.

— Dar nu mai suntem copii, a replicat Miro obraznic.

— Ba bine că nu. Dispăreți. Mâine aveți școală, ați uitat?

— Dar Christy – așa o alinta Miro pe Christine – vrem să gustăm și noi. Miroase așa de bine, ce e?

— Nu!

Christine a țipat și a sărit în picioare. Am stat o clipă față-n față, ca niște feline care-și delimitează teritoriul. Miro a dat apoi fuga în bucătărie și s-a întors cu o cănuță de tablă care semăna cu un ibric. Își vârâse deja un deget înăuntru și-l lingea. A închis ochii de desfătare și a făcut o mișcare ciudată din cap.

— Nu! am auzit cum țipă iarăși Christine și am văzut-o cum se prăbușește în fotoliul din fața televizorului.

Dar Miro îmi vâra acum și mie în gură degetul lui arătător, înmuiat în ciocolata groasă, vâscoasă. Am simțit cum mi se încrețește pielea pe brațe, ceva a zvâcnit în mine. Era ca un colțișor de rai pe

pământ. Era cel mai minunat gust pe care-l simțisem vreodată. Am râcâit împreună ce mai rămăsese în cană. Ne-am vârât degetele în cană, în gură, iar în cană. Christine ședea împietrită în fotoliu, nu se uita la noi și nici nu mai încerca să ne oprească.

— Vai, Doamne, Christy! De ce nu ne-ai făcut asta mai devreme? E nemaipomenit de gustoasă.

Miro s-a așezat pe cotiera fotoliului, a cuprins-o pe Christine cu un braț pe după umeri.

— Soră-mea are dreptate. A avut întotdeauna dreptate, a șoptit Christine.

Cu gustul acela divin pe limbă, am simțit o urmă de tristețe lăsată de ciocolată. Gustul acesta mă înfricoșase. Gustul acesta îmi lăsase deodată prea multe întrebări pe vârful limbii.

*

A doua zi dimineața am aflat la școală că într-o centrală nucleară ucraineană numită Cernobîl se produsese o explozie și că probabil acum cu toții vom suferi mutații și, în cele din urmă, vom muri în chinuri.

— Dar Ucraina e departe, a obiectat un elev dintr-a opta în curtea școlii.

— Nu suficient de departe. Și apoi nu contează cât de departe este. N-o să mai putem mânca și bea nimic, totul e contaminat și o să devenim hidrocefali, i-a replicat un băiat deosebit de deștept, care se pregătea pentru bacalaureat.

— Și copacii o să fie roz și pământul albastru? Am citit că așa a fost la Hiroshima.

— Asta-i mult mai rău decât la Hiroshima. Tot globul o să fie contaminat. Până și America, a insistat elevul care se pregătea pentru bacalaureat și care era, după toate aparențele, un adept al teoriilor conspiraționiste.

— Poate au provocat-o americanii? În mod expres, ca să…

— Cu siguranță. Ai noștri n-ar lăsa să se ajungă la așa ceva, doar au grijă, a spus o fată speriată, cu

ochelari că ai lui John Lennon.

— O să devenim toți niște zombi, a zbierat o altă fată, iar eu m-am grăbit s-o șterg din curtea școlii.

Seara, în drum spre casă cu Daria, în mașina lui Kostia, l-am întrebat ce se va întâmpla acum. Kostia și-a rugat șoferul să tragă pe dreapta, a urcat la noi în spate și ne-a cuprins în brațe pe Daria și pe mine. Eu am tresărit, nu-l mai atinsesem din după-amiaza când stătuserăm întinși pe patul lui.

— Totul va fi bine. Nu veți păți nimic. Voi, nu.

*

Kostia abia dacă mai ieșea din dormitor. Când se instala în fața televizorului, neras și în halat de baie, îi boscorodea întruna pe „blegi", „tâlhari" și „inamicii statului" și ținea să sublinieze că țara avea nevoie de o mână de fier pentru a se pune pe picioare. Erau zile când începea să bea vin încă de la micul-dejun.

Uneori veneau în Casa Verde, cu Volgile lor, niște domni de la Minister, cu expresii sumbre, iar Kostia se retrăgea cu ei în birou și noi îi auzeam prin pereți strigătele de indignare. De multe ori se întâmpla ca domnii aceștia să iasă speriați și să plece din casă. La sfârșitul lunii mai s-a întors în sfârșit la serviciu. Când a revenit pe seară, a dat întâi de pereți tot serviciul cehesc de ceai al Nanei. A făcut ca toți dracii, a răcnit că o să le arate el porcilor, că doar el îi pusese pe posturi, datorită lui aveau un serviciu, o să le arate el de cine se luaseră.

— Ți-ai pierdut mințile? a zbierat Nana, căreia Kostia îi făcuse zob una dintre edițiile ei speciale.

Daria și cu mine împietriserăm în balansoarul care amenința să se desfacă în bucăți. Cu câteva zile în urmă, Daria se întâlnise cu Lazabidze, filmul era gata montat, premiera fusese deocamdată amânată din cauza accidentului de la Cernobîl. Întâi va avea loc o proiecție privată în

Casa Filmului, la care o invitase și pe ea. Iar Daria mă întrebase pe mine, tulburată și îmbujorată, dacă doream s-o însoțesc. De atunci nu se mai gândea decât cu ce să se îmbrace. Mie îmi atrăsese atenția într-un mod neplăcut că, în ultima vreme, tot pomenea un nume și, când o făcea, căpăta o privire tembelă, visătoare.

— Cine-i Lasha ăsta despre care tot vorbești? am întrebat-o.

— Cameramanul nostru.

— Și ce-i cu el?

— Ce să fie cu el?

— Vorbești întruna despre el.

— A venit de două ori să mă ia de la școală.

Din casă răsuna în continuare glasul sonor, distorsionat, al lui Kostia.

— Cum adică să te ia de la școală? Te întâlnești cu el?

— M-a invitat la film, vineri.

— Dar cum e tipul ăsta? am vrut să știu.

— E nemaipomenit. Și atât de frumos! E întotdeauna atât de mișto îmbrăcat și a fost și în America, a văzut New York-ul și a întâlnit și câteva vedete.

— Și câți ani are?

— Vreo 33.

— E foarte bătrân.

— Aiurea. Mie oricum îmi plac bărbații maturi.

Am rămas surprinsă, fiindcă până atunci nu-i plăcuse niciun gen de bărbați sau, pur și simplu, nu avusese timp să se gândească la bărbați, fiind mult prea ocupată cu sine însăși. Dar acum părea să se fi trezit din hibernare.

— Să-ți ia dracu' vechitura aia de serviciu de ceai, pe mine vor să mă dea afară din Minister, vor să mă pună pe un post de rahat în NKVD. Au avut nesimțirea să-mi zică în față că sunt nereguli în contabilitate – și asta, sub conducerea mea! Cretini fără minte!

Ca muzică de fond pentru răcnetele lui Kostia se auzeau dinspre șură crâmpeie din *Flautul fermecat* al lui Mozart, Stasia stătuse toată ziua închisă în șura ei.

Vor să-l dea afară pe bunicul? Daria devenise atentă. Am ciulit și eu urechile.

— Toți niște papă-lapte, le arăt eu lor. Îi dau pe toți afară. Nu mai poți avea încredere în nimeni, auzi, în nimeni! Trăim vremuri în care niciun om nu mai are niciun strop de omenie în el, ca să nu mai vorbim de bun-simț și moralitate. Să-și deschidă ei catastifele, să vedem care e cu mâinile curate!

— Dar Kostia… Spune-mi că nu e adevărat! Chiar sunt nereguli în contabilitatea ta? a întrebat Nana temătoare.

— Nereguli? Nereguli? Toată țara e în neregulă. Tu din ce crezi că trăiești, hă? Vara la băi și, în rest, la taclale cu prietenele tale. Tu cum crezi că i-am plătit prietenei tale operația la cel mai bun medic din țară? Tu de unde sau de la cine crezi că avem tot ce vezi aici? Din salariul tău și al meu? Asta crezi?!

Dariei începuse să-i tremure buza inferioară. M-a apucat de mână.

— Toți fură de unde apucă, toți vor mită, fără mită nu-și mai mișcă nimeni curul. Asta-i țara noastră putredă. Dar tu ai vrut să mă întorc. Să mă întorc în gaura asta de șobolani. În Marină nu s-ar fi ajuns aici. Acolo, să fii bărbat mai înseamnă ceva. Tu știi cu ce scursori a trebuit eu să mă lupt în toți anii ăștia? Crezi că mi-a făcut plăcere? N-am inventat eu sistemul. Eu am nimerit în gaura asta de șobolani. Din cauza ta și a fiicei tale nemaipomenit de deștepte, care se mulțumește acum cu un bețivan. Contabilitatea, să mor de râs. Contabilitatea. Să-mi arate mie oricine, din orice instituție de stat, contabilitatea lui!

— Kostia! Te întreb: ai nereguli în contabilitate?

Nana părea speriată, nesigură.

— Nu există nicio contabilitate, tot n-ai înțeles? Oamenii ăștia nu mai au nimic sfânt și vrei să știi de ce? Pentru că l-au lăsat pe blegul ăsta să vină la putere, pe revoluționarul ăsta de operetă, care se teme să iasă în fața poporului său. Și de când merg lucrurile așa? Dar la tine? Cum merge treaba în universitatea ta sacră? Cât ar trebui să dau ca să pot studia Dreptul? Cât ar trebui să cotizez ca să devin medic? Cum merge treaba la voi? Sau e atât de palpitantă sintaxa, că nu mai ai timp pentru lumea din jurul tău? Ați vrut să trăiți așa. Toate ați vrut să trăiți așa.

— Kostia, ce tot spui, la naiba?

— Ai vrut să mergi la băi, să ai șofer, ai vrut *crêpe de chine* din Italia și *Opium* din Franța, ai vrut să te invidieze prietenele, să le arăți ce bine ai nimerit tu, la sursă, ca să zic așa. A trebuit să le fac jocul, Nana, altminteri m-ar fi dat afară, a mai zbierat Kostia, după care a amuțit brusc.

Daria se ridicase și căsca ochii la mine. Eu nu știam ce să spun, nu îndrăzneam să mă clintesc. Mozart a amuțit și el, brusc.

Cești-amai bătut joc de noi ăștia cești!

ANATOLI

La Moscova ploua. Kostia a făcut semn unui taxi la aeroportul Șeremetievo. Ar fi vrut să-l anunțe pe prietenul său să vină să-l ia, dar nu reușise să dea de el. Încercase mai bine de o săptămână să dea de Alania, dar acesta era de negăsit. Însă Kostia nu se lăsase descurajat. Mai avea destui prieteni la Lubianka, îl va găsi el până la urmă.

Își rezervase o cameră la Hotelul Mir și, în drum spre cazare, a simțit cum cedează toată presiunea din ultimele săptămâni, proasta dispoziție, furia. Întotdeauna când se apropia de capitală se simțea în siguranță. Orașul părea să-i ureze bun-venit. Și, spre deosebire de Leningrad, de Moscova nu-l legau coșmaruri. Aici atinsese apogeul carierei sale. Câștigase glorie și respect. Fuseseră alte vremuri, vremuri mai bune, de care-și amintea cu drag.

După ce și-a lăsat bagajul în cameră, s-a dus cu un taxi la restaurantul Sovieți, legendarul loc unde trebuia să-ți câștigi accesul cu trudă.

A comandat șampanie de Crimeea, clătite cu icre negre, salată de pește cu sfeclă. S-a despărțit pentru o vreme de toate grijile sale. Aici redevenea el cel de odinioară, Kostia cel influent și generos, care deținea controlul peste tot. La final și-a făcut hatârul să mai bea și o vodcă aromatizată cu suc de mesteacăn, apoi și-a continuat drumul către bulevardul Kutuzov – cea mai recentă adresă a lui Alania pe care o cunoștea.

Alania, vechiul și bunul lui prieten, va sta de vorbă cu el, îl va susține, va îndrepta lucrurile. Le

va arăta el lingăilor ăstora cu cine aveau de-a face. La nevoie îi va obține o detașare, va ști cu cine să vorbească. Dacă n-avea încotro, se va muta înapoi la Moscova. O va lua și pe Daria cu el. Ea termina curând școala și aici ar putea avea un loc de studiu adecvat. Își va lua o locuință frumoasă, în apropiere de Sadovaia, zona îi plăcuse întotdeauna foarte mult.

Se simțea puternic și plin de elan. Orașul îi dădea acest sentiment plăcut. O va lua de la capăt. Va scăpa de toate scursorile georgiene și va avea în sfârșit de-a face cu profesioniști și oameni de onoare.

Și mai avea desigur câteva numere de telefon în agendă. Bineînțeles că era posibil ca unele dintre însoțitoarele lui de odinioară să fi devenit între timp mame și soții, dar câteva sigur s-ar bucura să reînvie vremurile bune de demult.

Dacă Șevarnadze, compatriotul lui, ajunsese întâi prim-secretar al Republicii Sovietice Socialiste Georgiene și pe urmă ministru de externe al URSS, atunci va reuși și el, Kostia Jashi. Trebuia doar să ajungă la omul potrivit.

Privea de pe bancheta taxiului străzile și piețele, bulevardele și clădirile familiare. Da, aici fusese fericit, aici toate își avuseseră rostul lor. Aici fusese Elene lângă el și dragostea ei îi aparținuse în exclusivitate. S-a lăsat pe spate. Ploaia se oprise. Cerul se lumina. Treptat se aprindeau luminile pe străzi.

A coborât în fața unui bloc de locuințe. O clădire nouă, pe care n-o știa. Oare de ce se întorsese prietenul lui? A găsit rapid plăcuța cu numele. O femeie în vârstă tocmai ieșea din bloc, el s-a strecurat iute pe ușă și a urcat cu liftul până la etajul nouă. A sunat. Nu i-a deschis nimeni. Atunci s-a apucat să bată. Nu știa nici el de ce, dar era sigur că Alania era acasă. A bătut și a strigat:

— Eu sunt, Kostia. Giorgi, ești acasă? Eu cred că da. Haide, eu sunt. Am venit la Moscova,

trebuie să te văd.

Brusc a auzit pași în spatele ușii și clanța s-a mișcat încet. Un cap chel s-a întins spre el. Alania era schimbat, îmbătrânit. Avea obrajii scofâlciți, slăbise vizibil și, ca atare, părea mai uscățiv și mai firav decât înainte. Avea buzele uscate și crăpate. Era neîngrijit, el, care pusese întotdeauna mare preț pe înfățișarea sa.

În apartament era dezordine. N-a mai făcut de mult curat, s-a gândit Kostia. Mormane de vase nespălate zăceau în bucătărie. Mirosea a alcool și aer stătut. Alania îl fixa pe Kostia cu ochii lui mici și încerca să-și smulgă un zâmbet. Pe urmă și-a deschis brațele plăpânde și l-a cuprins pe vechiul său prieten.

— De peste o săptămână încerc să dau de tine. La NKVD n-au putut să-mi dea nicio informație. N-am știut cum să-ți dau altfel de urmă. Am venit la Moscova să-ți vorbesc. Eram sigur că te voi găsi. Hai să te mai îmbrățișez o dată, bătrâne!

Alania a scos de undeva o sticlă de vodcă și, fără să întrebe, a turnat pentru amândoi câte puțin din lichidul transparent.

— Tu și vodca?

Kostia încerca să-și dea un aer vesel și să ignore dezordinea.

— Încă trei zile. Și am plecat. Pentru totdeauna, a spus Alania cu un surâs și a ciocnit cu Kostia.

— Cum adică? Unde să pleci?

— Un turneu de șah în Olanda. Și pe urmă dispar. Londra.

— Ce tot spui? Vrei să fugi din țară?

— S-a sfârșit, Kostia. Totul s-a sfârșit. Mă întorc la Londra, restul nu mai contează.

Și-a mai turnat în pahar.

— Hei, Alania, nu-mi place când vorbești așa.

— Dacă mă prind, mă prind, asta e.

— Hei, uită-te la mine, ce te-a apucat? Da, știu și eu, desigur, că acum situația nu e roz pentru noi,

nici nu-i de mirare, uite ce scursori sunt în CC, dar ăsta nu-i un motiv să…

— S-a sfârșit, nu observi? S-a sfârșit.

— Atunci ieși la pensie, bătrâne, dar nu vorbi prostii.

— Am eșuat, Kostia. Noi toți. Totul a fost în zadar.

— Hei, Gio, ce vorbe sunt astea? Și cum de te-ai apucat de băut? Tu n-ai fost niciodată un băutor!

— Am trimis oameni înapoi, i-am urcat cu sutele în vapoare și avioane, i-am mințit și le-am promis marea cu sarea. Pe unii dintre ei îi aștepta moartea, am știut asta și totuși am mers mai departe. Slujba e slujbă. Unii dintre ei au ajuns direct în lagăre. Cei mai mulți au ajuns în lagăre. Asta am făcut eu. Am trimis oameni la moarte, mă înțelegi?

— Ascultă! Erau dezertori, inamici ai statului și trădători de cea mai joasă speță, ce să fi făcut? Asta ți-era datoria. Ți-ai slujit țara, Giorgi, n-ai greșit cu nimic! Ai muncit cu loialitate și credință pentru patria ta! Și acum stai în cocina asta și-ți plângi de milă!

— Mai știi când eram la Leningrad? Ce frumos era acolo! Credeam în ceea ce făceam. Aveam atâtea planuri. Toate au fost erori, iluzii. Și ne-am dat viața în schimb, nu pricepi, Kostia?

Deodată, Alania parcă s-a năruit, a pus paharul jos și a privit pe fereastra soioasă afară în noapte.

Telefonul a început să sune. Alania nu s-a clintit, de parcă nu l-ar fi auzit.

— Gio, ai face bine să răspunzi.

— Un căcat o să fac.

Glasul lui devenise brusc mânios. A scuturat din cap și a înșfăcat iar sticla de vodcă.

— Toată farsa asta, faptul că nu te-ai săturat de ea și nu încetezi odată. E un mister pentru mine.

Și-a mai turnat în pahar.

— N-ar trebui să bei atâta.

— Să nu beau? Să nu beau atâta? Ar trebui să mă înec în băutură. Credeam că fac ceva cu rost dacă-mi slujesc țara, că… Nu merit nici să fiu scuipat. Iar tu, uită-te la tine. Tu…

— Acum calmează-te!

— Dar nu vreau să mă calmez. Plec. Plec la ea.

— La ea?

— La sora ta.

— Nu pot să cred, să nu-mi spui că la vârsta ta te-ai mai… Vai, Doamne, dar nu de Kitty, te rog frumos!

— Ea e singurul om care…

— Nu pleci nicăieri. Contramandezi călătoria asta. Îți iei concediu de boală. Nu te las să te faci de râs. Tu, unul dintre cei mai buni angajați, să fii prins undeva în Occident în încercarea de a fugi din țară. Nu voi permite asta!

— Kostia, înțelege odată! E gata, s-a sfârșit. Noi oricum nu vom fi cruțați. Și în curând nu vor mai exista toate acestea. Privește și tu în jurul tău!

— Alania, ești sentimental. Trebuie să te aduni și să recapeți controlul asupra vieții tale. Vom face asta împreună, am trecut noi prin situații mai grele.

— Dar tu de ce-ai venit? Să mă aduci pe calea cea dreaptă? Vrei cumva să te prezinți la Lubianka? Te simți cam înghesuit acasă la tine, da? Îți cam fuge pământul de sub picioare în țara noastră? Încerci să apuci creanga greșită, dragul meu! s-a răstit Alania la el, din senin.

— A fost ceva între tine și Kitty, în toți acești ani?

Kostia și-a dat paharul pe gât. Trebuia să se întâmple ceva, era de neimaginat ce se petrecea aici. Alania, Giorgi Alania, o carieră exemplară, eroul lui personal!

— Dacă a fost ceva? Ce să fi fost, după părerea ta? A fost jocul ăsta blestemat de-a v-ați ascunselea. Și eu am fost prea orb să înțeleg că ea era singurul meu sprijin. Voi profita de ultima mea șansă și asta ar trebui să faci și tu.

Sigur avuseseră cine știe ce relație, nici nu se putea altfel, după atâția ani în care o acoperise. Ar fi trebuit să-și dea seama. Sora lui occidentală și liberală sigur i-a băgat lui Alania gărgăuni în cap. Brusc i-a venit o idee: să nu rămână aici, să-l ia cu el la Tbilisi. Moscova nu fusese niciodată orașul lui Alania, spre deosebire de Kostia. Era prea șters, prea tăcut pentru orașul acesta, cerea prea puține de la el. Se potrivea mai bine în sud, cu accentul lui georgian cântat și cu sentimentalismul lui. Da, îl va lua cu el și-l va salva de sine.

— Îți iei liber o săptămână, două și plecăm la Tbilisi. Mă voi ocupa eu mâine de asta. Mediul acesta nu-ți face bine. Nu-ți permiți ceva mai bun? Nici nu-i de mirare că agonizezi aici.

— Kostia, Kostia, imperturbabil și incorigibil, nu-i așa?

Alania s-a uitat la el, dar privirea lui nu trăda nimic. Toți anii de instrucție și antrenament în slujba Securității statului îl învățaseră să nu se dea de gol.

— Ai auzit de Afganistan? O catastrofă, nimic altceva. Nici nu vrei să știi câți morți sunt, nu oficial, ci în realitate. Își vor retrage trupele în următorii doi ani, fiindcă nu pot obține nimic. Industria de armament va fi redusă la minimum. Submarinele tale grozave, cu propulsie nucleară, vor ajunge la fier vechi. Nu au înțeles că „binefacerile” lor nu fac decât să înrăutățească situația. Nu pricep că, dând brusc drumul la critică, fac să se prăbușească tot castelul din cărți de joc.

Alania vorbea îngândurat, cu fața îndreptată tot către fereastră.

— Încă vor să câștige sprijinul populației cu reformele lor, dar se supraapreciază. Când stai pe o grămadă de rahat, nu dai voie nimănui s-o răscolească. Nu va exista o cale pașnică. De cum vor slăbi frâiele, toți își vor cere felia și vor întinde mâna, dar, din păcate, nu va mai rămâne mult din tort, Kostia. Iar tu, dacă nu deschizi curând ochii,

te vei trezi captiv în acest castel din cărți de joc, se va prăbuși peste tine. Vestul va aplauda, fiindcă se va dovedi că „imperiul răului” nu e chiar atât de rău, ba chiar e dornic să coopereze. Vor izbucni în urale, fiindcă nu-și scoate tancurile în stradă. Dar tancurile astea blestemate vor exista, numai că nu le vor mai scoate în numele Partidului Comunist și acesta este singurul lucru care interesează Occidentul. Sentimentul că au avut dreptate, că au avut destulă tenacitate și răbdare să aștepte până când patria noastră glorioasă își va provoca singură pieirea. Deci deschide ochii și privește împrejur, amice! Ascultă sfatul unui prieten. Și încă ceva: oameni ca tine, Kostia, suportă cel mai greu înfrângerea.

Alania vorbea iarăși calm, stăpânit. Kostia a plecat capul și a încercat să se concentreze pe țelul său, să nu dea prea multă importanță vorbelor prietenului său. Trebuia să-l oprească, trebuia să-l salveze, așa cum îl salvase și Alania pe el odinioară. Altminteri se va încăpățâna să creadă în adevărul lui și se va distruge. Asta nu putea să se întâmple!

*

Când Alania, beat, a adormit în sfârșit pe la 7 dimineața, Kostia s-a furișat din apartament și s-a dus la Lubianka. L-au lăsat să intre cu legitimația lui, dar l-au trimis în sala de așteptare, să stea acolo până vine șeful. Kostia a încercat să nu se arate jignit. Mai demult, nimeni n-ar fi cutezat să-l facă să aștepte. Ei da, într-o privință avea dreptate prietenul lui: acum nu mai era ca odinioară. Veniseră alte vremuri.

Abia pe la 9 a apărut șeful lui Alania și l-a poftit în biroul său. Kostia s-a prezentat și i-a povestit că Alania era bolnav și avea urgent nevoie de o cură de repaus, din acest motiv nu va putea însoți echipa de șah. Bărbatul tânăr și bine hrănit, cu obrajii rozalii, și-a notat ceva în carnet și a dat din cap aprobator. Kostia a mai menționat că-i fusese

dor de Moscova și a sperat că bărbatul îl va întreba de unde venea. Asta a și făcut, dar, când Kostia s-a ambalat și a vrut să-i relateze despre cariera și parcursul lui, bărbatul, mai tânăr cu ani buni decât el, l-a întrerupt și s-a scuzat că era ocupat.

Obosit, s-a prăbușit pe patul lui de la hotel. Da, vremurile se schimbaseră, nu încăpea îndoială. Nu în bine, nu în bine, i-a mai trecut prin minte, înainte de a cădea într-un somn profund.

*

— Cum ai putut? Tu ai fost prietenul meu cel mai bun, singurul meu prieten.

Glasul lui Alania suna disperat.

Soneria îl trezise pe Kostia, care s-a tras de-a bușilea către telefon. Cum îl găsise? s-a întrebat, doar nu-i dăduse adresa. Mă rog, era un *agent* abil.

— Erai pe punctul de a-ți distruge viața, mai bine să-mi fii recunoscător că ți-am salvat pielea.

— N-ai salvat nimic, ai distrus totul! Nu mai am altă delegație în străinătate anul acesta. Ea n-o să… n-o să mi-o ierte niciodată.

Era întuneric în cameră. Cât era ceasul? Cât dormise? Toată tevatura asta pentru Alania începea să-l calce pe nervi. A aprins veioza.

— Ascultă, Giorgi, taci din gură și ascultă-mă! Te porți ca un puști de 16 ani. Trezește-te! Voiai să lași să se ducă totul de râpă și eu te-am împiedicat. Mai târziu îmi vei mulțumi! Ai nevoie de liniște și de oameni dragi în preajma ta, care să-ți poarte de grijă. Ai nevoie de mâncare bună și de aer curat. Poimâine plecăm împreună cu avionul la Tbilisi și vei rămâne acolo cât va fi nevoie ca să îți revii.

Alania n-a apărut la aeroport. Kostia a pierdut și el avionul, fiindcă s-a dus acasă la Alania, dar ușa a rămas închisă, oricât a sunat, bătut și strigat, n-a primit niciun răspuns.

A doua zi Kostia a urcat singur în avionul de Tbilisi. Amărât, dezamăgit, îngândurat.

*

Nu mai ieșise de două săptămâni. Punea să i se livreze mâncare acasă. Nici nu răspundea la telefon, iar când Amy a făcut tărăboi sub fereastra ei și a fost cât pe-aci să se ia la bătaie cu paparazzi care pândeau acolo, Kitty nu i-a deschis ușa.

Astă-seară trebuia să cânte într-un club privat din Notting Hill, unde se strângeau donații pentru persoane infectate cu HIV. Trebuia să iasă. Trebuia să se târască afară. Stătea în fața dulapului de o jumătate de oră și nu reușea nici măcar să-și ia hainele necesare și să se îmbrace. Un șofer va veni curând s-o ia cu o limuzină neagră cu geamurile opace și s-o conducă la club. Asta era bine, în mașină sigur va putea să bea puțin whisky.

Citise ziarele și se gândise că lumea era pe cale să se schimbe. Astă-seară va renunța la coriste și va sta singură pe scenă, cu chitara ei. Voia să fie singură.

În ultimele două săptămâni stătuse mult de vorbă cu Andro. Era nelipsit. Iar când nu-l vedea, îl simțea. Dar de ieri nu se mai ivise. Nici sub fereastra, nici în capul ei.

A găsit un blazer negru și l-a îmbrăcat pe pielea goală. A încercat să se rujeze puțin, dar îi tremura mâna și n-a reușit să traseze linia. Încă puțin și se va așeza în mașină, va putea să bea ceva. O oră, două și va scăpa. Doar trei cântece trebuia să interpreteze. Trei pe care voia să le cânte singură.

Au trecut pe lângă Ladbroke Gardens, a scos capul pe geamul deschis, și-a ținut fața în bătaia brizei, a simțit pe limbă gustul amar, dătător de căldură, al whiskyului. S-a lăsat pe spate. Știa că-și pierde mințile. De câteva zile o auzea și pe Mariam șoptindu-i lucruri la ureche. O auzea pe mama ei strigând-o, iar azi-noapte o trezise din somn o aromă îmbătătoare. Aroma ciocolatei calde a bunicului ei.

— Mi-am făcut atâtea griji, ce naiba!? Nici n-am știut dacă apari astăzi. Ce-i cu tine? Ai fost bolnavă? De ce nu-mi deschizi și nu răspunzi la

telefon? Fotografii ăștia de rahat, care stau la pândă 24 de ore din 24 în fața casei tale. Am crezut c-o iau razna. Vai, Doamne, ce ușurare că ai apărut!

Amy, într-o salopetă sclipicioasă și fardată peste măsură, venise în fugă s-o întâmpine, îi petrecuse un braț pe după umeri și o condusese în spatele scenei. Lui Kitty îi venea să-i închine o odă de mulțumire lui Amy. Să-i sărute mâinile și să plângă de recunoștință, când a văzut scena perfect pregătită pentru ea și bomboanele pentru gât, pe care i le așezase într-un castronel în culise. Dar îi lipsea forța. O să se considere norocoasă dacă o să cânte cele trei melodii.

Măcar astă-seară nu vor fi camere de filmat. Era un eveniment privat. Oare cât strânseseră până acum? În scop caritabil. De fapt, cine știa ce era un scop caritabil?

Se încleșta de chitară, cel mai puternic reazem din viața ei. O parte din lumini s-a stins. Publicul bogat, pretențios, o scruta curios, când a pătruns în conul de lumină de pe scenă. A rostit în microfon câteva cuvinte de salut pe care i le pregătise Amy. Da, donați, vă rog, vă rog, donați! Pe urmă a închis ochii. A simțit-o. Era acolo. Fred Lieblich venise. Stătea acolo jos undeva și o privea cu ochii ei de pisică. Cea reîntoarsă la viață, dar viața era prea lipsită de astâmpăr, nu le așteptase, nici pe una, nici pe cealaltă.

A cântat și, ajunsă la ultimul cântec, a ridicat glasul, mai sus și tot mai sus, până când s-a frânt și o tăcere profundă, minunată, a pus stăpânire pe ea. Avea sentimentul că se răstoarnă. Era atât de ușor să dispară, când avea atâția ochi ațintiți asupra ei. Uitarea era posibilă pe durata unui cântec. Purtată de aplauze, a plutit de pe scenă, s-a prăbușit într-un scaun rotativ din cabină și și-a culcat capul pe masa de toaletă. Amy se fâțâia în jurul ei. Râdea, era încântată. Kitty nu o asculta. Se privea în oglindă. În lumina necruțătoare a mesei de toaletă.

Ridurile, oboseala, cursa împotriva timpului. Deconcertarea din privire. Din fericire, Amy a dispărut iar din cabină, pentru a „socializa”, cum zicea ea, și a lăsat-o singură.

— Nu ți-e bine. Hai să ne cărăm de aici.

Fred stătea în pragul ușii. *Ce om frumos și ce pierdere!* s-a gândit Kitty, uitându-se la ea în oglindă.

— Mi-e bine.

Kitty s-a îndreptat de spate.

— Minți. Sunt cu mașina și sunt trează. Hai s-o ștergem.

— Unde?

— Unde vrei tu.

— N-am niciun loc în care să vreau să mă duc.

— Mai e marea.

— E prea departe.

— Nu contează. Hai odată, nu te mănânc. Trebuie să te gândești la altceva. Haide!

S-au strecurat afară pe ușa din spate. Fred parcase un microbuz vechi nu departe de intrare. Amy îi făcuse probabil rost de un bilet cu acces în culise, altminteri n-ar fi avut cum să pătrundă în club. În microbuz a năpădit-o o stare de oboseală nemaipomenită și a închis ochii. Își luase cu ea doar chitara și o poșetă mică. Își lăsase până și blazerul în club.

— Trebuie să conduci în direcția Eastbourne. Îți zic eu apoi unde să cotești, i-a spus lui Fred, după care a adormit.

Din călătoria de aproape două ore n-a sesizat mare lucru. De mult nu mai dormise atât de bine și profund, fără să tresară trezită de coșmaruri.

— Deci în cuibul ăsta de mic-burghezi și-a instalat doamna Jashi reședința pentru bătrânețe?

Kitty a deschis încet ochii și a auzit râsetele lui Fred.

— Ia-o aici la stânga și pe urmă e a doua poartă pe dreapta.

A aprins lumina. De când nu mai venise aici? De când o vizitase pe nepusă masă prietenul ei trist și-i promisese să revină.

Casa părea cufundată în somn ca Frumoasa din Pădurea Adormită. Noaptea era limpede și caldă. Se auzea foșnetul mării. Kitty s-a simțit imediat mai bine. Fred și-a aprins o țigară și s-a postat în fața ușii.

— Hai să coborâm pe plajă. Am niște lanterne puternice și pături. Mai am și piersici uscate și un scotch bun.

Fred a consimțit, încântată.

Și-au croit drum până la malul mării cu lanternele. Le-a luat ceva timp să coboare pe poteca abruptă de pe faleză până pe plajă, unde și-au așezat păturile pe nisipul umed și s-au întins. În jurul lor, o pace și o liniște înfricoșătoare. Secera tăioasă a semilunii proiecta pe apă o lumină gălbuie.

Fred a atins-o, mâna ei a urcat pe șira spinării lui Kitty. Pe urmă a îmbrățișat-o. A sărutat-o. I-a sărutat fața. I-a mângâiat pielea. Kitty a lăsat-o. Se simțea bine. Se simțea ca și cum s-ar fi întors acasă. Stelele împodobeau cerul ca niște alunițe. Au stat întinse alături. Și-au dat deoparte una alteia părul de pe frunte. Kitty i-a cuprins lui Fred fața în mâini și a privit-o, și-a întipărit-o în minte.

— Acum e rândul meu, a spus Fred Lieblich.

Lângă stânci, la numai câțiva metri, Kitty l-a văzut pe Andro și s-a frecat la ochi, a încercat să se concentreze în continuare pe fața lui Fred, dar el era tot acolo. Se întorsese. Îi simțea prezența cu fiecare fibră a trupului ei.

— Ce e? a întrebat Fred și a prins-o de încheietura mâinii. Ți-e rece?

— Nu, totul e în regulă.

— Vreau să știu ce se întâmplă. Vreau să fiu lângă tine. Pentru tine. Te rog, lasă-mă să fac asta.

— Hai să stăm aici, pur și simplu, nimic mai mult.

— Da.

— Da, ce?

— Putem merge la Viena.

— Viena.

— Da?

— Ți-aș arăta câteva locuri frumoase, în cazul în care mai există, și acolo am putea bea cea mai bună ciocolată caldă din lume.

— Mă cam îndoiesc.

Fred și-a culcat capul în poala ei și s-a lăsat purtată de vise, în Viena copilăriei ei. Înainte să fi aflat care este sunetul unui corp desprins din lanț. A băut câte puțin din scotch-ul bun pe care-l adusese Kitty. Ulterior nu și-a mai amintit când adormise.

*

Kitty s-a dezbrăcat. Voia să fie goală. Liberă. Și-a împăturit hainele. Ordonat, cum o învățase mama ei când era mică. Andro stătea în spatele ei și o privea. Pe urmă a pășit prudent în apa rece. Valurile i se loveau de piele, o făceau să-și înăbușe țipetele. S-a scufundat. Apa a purtat-o în depărtare. Se mai vedea lanterna aprinsă. Pătura, femeia întinsă pe ea, până când s-au contopit toate într-un minuscul punct luminos.

Andro înota în urma ei. Kitty înghițea apă. Valurile erau înalte, o legănau dintr-o parte într-alta, o aruncau înainte și înapoi. I s-a făcut frică, dar numai câteva clipe, până i-a reapărut în față chipul lui Andro. Întunericul s-a așternut negru peste apă, nu mai vedea nimic înaintea ei, își pierduse simțul orientării. A dispărut și luminița din depărtare. Deodată a strălucit ceva la picioarele ei. Niște peștișori, un banc de peștișori o împresura. A pufnit în râs.

Asta este fericirea, i-a trecut lui Kitty prin minte, fericirea. Ca sudoarea după-amiezii de pe pielea noastră, după ce ne-am iubit atunci, întâia oară. Ultimul cântec din seara aceasta și ochii recunoscători ai lui Amy. Singurătatea lui Giorgi Alania, pe care i-am alungat-o pentru o clipă, când

l-am strâns în brațe. Călătoriile cu autobuzul prin America. Peștișorii aceștia de la picioarele mele, luna aceasta de deasupra mea, stâncile și valurile acestea și teama ce se topește.

Dădea din brațe în gol. Nu mai exista țărm. Nu mai exista uscat. Doar golul și ea și peștișorii care o însoțeau și apa nesfârșită.

Râsetele lui Kostia, când reușea să-l facă să râdă. Sărutările tandre ale lui Andro pe buze. Cireșele de la care o durea mereu burta. Cuta de îngrijorare de pe fruntea mamei, chiar la mijloc. Cântecele. Concertul de la Amsterdam, entuziasmul incredibil cu care o întâmpinaseră. Meritase oare această fericire? Dacă toți oamenii aceștia ar ști ce făcuse ea, ar continua să-i cumpere discurile și să-i fredoneze cântecele?

S-a lăsat în adânc, a simțit cum îi piere forța.

— Mariam? Te-a durut? Cum a fost? Doare?

A întins mâna.

— *M-au pus la perete. Pe urmă au tras primul foc. Şi încă unul. Cred că au fost trei, trag trei focuri ca să fie siguri. S-a sfârşit repede. N-am simțit mare lucru. Nu-ți face griji.*

Glasul lui Mariam îi răsuna în cap.

— Nu vreau să mă urăști, Mariam.

— *Cum să te urăsc, Kitty? Nu mai ştii ce frumos a fost când eram împreună?*

— Nu a fost frumos. A fost iadul de pe pământ.

— *Nu vorbi prostii. Amintește-ți. Am trăit, Kitty. Existam.*

Kitty nu i-a mai putut răspunde. Plămânii i se umpleau deja cu apă. Dar peștișorii înotau încă în jurul ei, strălucind într-un verde fantastic.

*

Corpul i-a fost scos din apă după trei ore de când anunțase Fred Lieblich garda de coastă. Nu plutise foarte departe. Niciodată nu fusese o bună înotătoare, nu durase mult până când rămăsese fără vlagă și fără aer.

Daugu vernul peunkilogramdemacaroane!

PANC

Filmul a ieșit în cinematografe și a făcut mare vâlvă, potrivit așteptărilor. Înainte de toate, Brilka, trebuie să-ți spun că am fost de-a dreptul încântată de sora mea și de cum își jucase rolul. Eram la proiecția neoficială din Casa Filmului și am văzut-o pe Daria cum devine alt om. Nu-mi venea să cred că își putea interpreta rolul atât de credibil, că era atât de versatilă și că putea fi atât de empatică față de personajul ei. Filmul era bun și m-a mișcat. Actorii nu jucau fals, iar scenariul era coerent.

La final, toată sala s-a ridicat în picioare și, pe fondul aplauzelor care nu mai conteneau, au fost poftiți pe scenă actorii, printre care și superba mea soră, într-o rochie argintie, cu bretele. Cameramanul cel grozav, Lasha, stătea lângă ea și i-a petrecut un braț pe după umeri.

Era ceva narcisist în felul lui de a fi. Era îmbrăcat elegant și avea trăsături fine, dar ochii lui erau reci, de parcă putea să perceapă lumea doar prin obiectivul camerei, lumea și oamenii.

Oamenii, cu excepția surorii mele. Fiindcă pe ea o sorbea de-a dreptul din priviri. Dar mie mi se părea prea bătrân pentru ea, în afară de asta avea o nevastă, care-l însoțise în seara aceea la proiecție și-i atârna de braț permanent, în văzul întregii lumi. O persoană destul de elegantă și ea, dar care părea cam superficială.

Ce găsea Daria la acest bărbat? m-am tot întrebat după premieră, pe parcursul petrecerii ținute într-un restaurant pe malul apei.

Fiindcă Daria urma să fie invitată de-acum înainte la toate recepțiile, trebuia la un moment dat să ne dăm secretul în vileag. Filmul avea să ruleze în cinematografe peste doar patru săptămâni, dacă nu intervenea Cenzura. Dar, deoarece filmul era mai degrabă simbolic, conținea aluzii mai degrabă generale decât directe și pentru că dinspre Moscova adia acum un vânt nou, încurajator, era de așteptat ca totul să se desfășoare potrivit planului.

Am convins-o pe Daria încă din seara aceea să le mărturisim totul lui Elene și Aleko. De Kostia ne vom ocupa mai târziu, am consolat-o.

— Peste vreo două săptămâni, Daria va fi o nouă stea de cinema. Vreau să știți și voi din timp și să ne susțineți, adică să o susțineți pe ea, pe Daria.

Eram în bucătărie, mama spăla vase și Aleko citea ziarul. Daria se închisese în baie, de teamă că imediat se va revărsa asupra ei un potop de ocări.

— Ce tot zici? m-a întrebat Elene distrată, ocupată în continuare cu vasele.

Le-am expus pas cu pas, cu calm și băgare de seamă, planul nostru: călătoria la Bakuriani fără Daria, ajutorul lui Lazabidze – până la proiecția privată din seara aceea.

— Nu am fost la o zi de naștere. Am fost la avanpremiera filmului și să știți că Daria e extraordinară!

Se holbau la mine fără să înțeleagă despre ce era vorba. Aleko rămăsese cu gura căscată. Mă gândisem că mă va lăuda, mă va bate pe umăr, mereu mă lăudase pentru ceea ce mama numea felul meu de a fi uneori „foarte enervant, de a face pe deșteaptă”. Dar de data aceasta îl lăsasem mască și nu m-am bucurat de sprijinul lui.

— Cum ați putut face una ca asta? Aveți idee ce tâmpenie ați făcut?! După toate prin câte am trecut cu bunicul vostru!

Elene zbiera la mine. Avea fața schimonosită într-un mod dureros.

— Și știi ce urmări va avea treaba asta? M-ai mințit! Ne-ai prostit pe toți! Propriul meu copil, propria mea fiică!

Eram surprinsă și nu mă așteptasem ca mânia ei să se îndrepte împotriva mea.

— Dar, *deda,* a ieșit un film grozav și toți au fost încântați și…

— Niza. Bravo! Tu știi câți ani ai? Știi? Te crezi adultă?

— Eu am vrut asta. Și Niza a vrut doar să îndrepte lucrurile.

Daria ieșise în sfârșit din baie și-mi ținea partea.

Elene a tăcut un moment. Pe urmă s-a așezat și și-a acoperit fața cu mâinile. Am stat o vreme toți tăcuți și am așteptam să ridice iarăși privirea la noi.

— Să îndrepte, da? Să îndrepte. Nimic nu se poate îndrepta, e o afurisită de minciună, să țineți minte asta! a spus deodată, cu glasul stins.

— Elene, te rog, a încercat Aleko să calmeze spiritele.

— Ce Elene, te rog, ce? Ne-a băgat pe toți în rahat. Și, dacă se crede așa de șmecheră, ia să vină ea cu un plan nou, cum să îndreptăm treaba *asta,* cum să-l împiedicăm pe taică-meu să-mi interzică să mai pun piciorul în casa în care trăiesc fetele mele. Fiindcă tot eu o să plătesc pentru toate astea.

— Mă rog, nu poți să nu recunoști că pentru vârsta ei… mă rog. Fato, dac-o ții tot așa, poți să devii următoarea președintă a Partidului Comunist!

Dar Elene l-a privit cu dispreț, clătinând întruna din cap.

— Minte. Minte tot timpul. Mă întreb când a început. Ce ne-a scăpat. Chiulește de la școală, umblă brambura, își pierde vremea cu trântorul ăla de băiat al Lanei, se pare că are și note proaste. Când, de fapt, nici n-ar trebui să-și dea silința pentru a fi cea mai bună din clasă. Dar se pare că pentru domnișoara ar fi prea mult. Are ceva mai bun de făcut.

— Nu e un trântor, l-am apărat pe Miro, spăsită.

*

Noul secretar general a publicat un articol în *Pravda,* în care era vorba despre „interese de clasă" și „valori general umane" și pe care conservatorii din țară l-au înțeles ca o distanțare definitivă de moștenirea lui Lenin. Retragerea trupelor sovietice din Afganistan, întâlnirea la nivel înalt cu Reagan în Reykjavik, unde urmau să semneze un nou acord privind armele nucleare, erau și ele indicii pentru apropierea Uniunii Sovietice de Occident.

Și în Lubianka era agitație. Poate a fost o întâmplare că Alania s-a întors la serviciu tocmai în ziua aceea, după o absență mai lungă. Iar la secția de presă a ajuns în dimineața aceea numai fiindcă-l căuta pe un coleg care să-l ajute cu mijlocirea următoarelor călătorii în scopuri culturale în țări vest-europene. Fiindcă Alania trebuia să-și consolideze iarăși urgent poziția în minister, pentru a putea solicita cât mai curând o nouă deplasare. Un domn și o doamnă în pulover de mohair erau aplecați peste niște ziare și evaluau presa străină. Își vedeau de treabă cu o plictiseală ostentativă, se părea că fervoarea inițială, cu care îndepliniseră această sarcină odinioară atât de râvnită – aveai la dispoziție toate ziarele

importante din străinătate, un privilegiu nemaipomenit –, se evaporase. Alania bănuia chiar că materialul extras nici nu mai ajungea în mapele groase de pe birourile șefilor, pentru că nu mai interesa pe nimeni ce se scria în străinătate. Amenințarea se deplasase: nu mai exista în afara granițelor Uniunii Sovietice, ci înăuntrul ei.

În trecere, privirea lui Alania s-a oprit asupra ediției ziarului *The Guardian,* care zăcea pe masă. În timpul șederii sale la Londra citise ziarul regulat și o oarecare nostalgie l-a împins acum să pună mâna pe el.

— Tovarășe Alania? Cu ce vă putem ajuta? l-a întrebat doamna și și-a despachetat un sandvici din folie de aluminiu.

— Îl caut pe tovarășul…

Alania a amuțit, își ținea ca teleghidat ziarul la nas.

— Mă scuzați, dar…

Doamna s-a ridicat de pe scaun, dar Alania a împiedicat-o cu un gest foarte ferm să se apropie.

— De când e ziarul? a întrebat pe un ton poruncitor.

— Cam de luna trecută. De vreo trei săptămâni. Vedeți acolo în față… Ah, da, lipsește prima pagină. Dar ce e, tovarășe Alania? S-a întâmplat ceva?

Fără să-i răspundă, Giorgi Alania a ieșit cu ziarul în mână din încăpere, apoi în stradă.

Scena muzicală internațională deplânge dispariția cântăreței britanice Kitty Jashi. Miss Jashi, care dobândise în anii 1960 o popularitate enormă datorită cântecelor emoționante și ușor de memorat, precum și activismului său politic…

Alania s-a așezat pe trotuar. Îi tremurau picioarele. Încerca să stabilească o legătură între această știre șocantă și Kitty, femeia care-l ținuse în viață, căreia-i promisese că se va întoarce. Mintea lui a început să socotească febril, compara date, zile, iar singurul gând arzător care i se forma

în minte era întrebarea dacă ar fi ajuns la ea la timp, în cazul în care nu l-ar fi împiedicat Kostia Jashi să o facă. Dacă ea ar mai fi fost astăzi în viață.

*

Apelul a venit când Elene și-a luat în sfârșit inima în dinți și s-a dus la Casa Verde, cu mine și Daria după ea.

Cu o zi înainte îi comunicase telefonic tatălui ei că trebuia să discute ceva și acum eram toți patru în living, o auzeam pe Stasia fredonând în grădină și pe Nana pregătind cina în bucătărie. Elene l-a anunțat, cu tot calmul și toată stăpânirea de sine de care era capabilă, că în curând își va vedea nepoata adorată pe afișe de film și, mai ales, pe o mulțime de ecrane și că acesta era, din nefericire, un fapt ireversibil.

Kostia își bea tăcut ceaiul lui negru tare și nimic din postura lui nu trăda că înțelesese ce tocmai îi comunicase Elene. Se auzea ticăitul ceasului de pe perete, Daria se foia neliniștită pe scaun și tot ridica privirea la bunicul ei. Eu îmi rodeam unghiile și așteptam fulgerul care avea să ne lovească numaidecât, laolaltă cu trăsnetul aferent. Era o luptă între Kostia și mine, am știut asta încă înainte ca el să se ridice de pe scaun și să vină amenințător spre mine, cu mâna ridicată:

— Deci *tu* ai pus asta la cale, nemernică mică?

Elene s-a ridicat de la locul ei, era instinctul matern și nimic mai mult. Atunci s-a repezit Daria la el:

— Eu am vrut asta, eu am vrut asta, bunicule!

Dar, în toiul țipetelor Dariei, a năvălit Nana în cameră. Avea fața împietrită. Obrajii ei durdulii erau înroșiți. Într-o mână ținea un capac de oală și avea gura deschisă.

— Telefon! a bâiguit, dar Kostia nu s-a răsucit spre ea, continua să mă fixeze cu privirea.

— Nu acum! a răcnit.

— Ba acum!

Nanei îi tremura glasul.

— Ți-am spus că nu acum!

— Du-te naibii la telefon! a țipat Nana și s-a prăbușit fără vlagă pe scaunul pe care șezuse până atunci bărbatul ei.

Kostia s-a urnit încet, parcă suspicios, către ușă.

— Cine e? a întrebat pentru orice eventualitate.

— Alania, o să-ți zică el, a șoptit Nana și a scăpat capacul din mână.

— Mamă? S-a întâmplat ceva?

— E numai…

— Ieșiți afară! ni s-a adresat Elene Dariei și mie.

Înainte de a apuca să ieșim din cameră, am auzit-o pe bunica rostind numele lui Kitty.

Strigă că e un amfurar tlunac care era al lor.

VLADIM

Au decis să-i ascundă Stasiei vestea. Până și Daria și cu mine a trebuit să promitem că nu-i vom spune nimic.

La două săptămâni după primirea veștii, în timp ce puneam îngrășământ în grădină împreună cu Stasia, ea s-a întrerupt deodată, m-a rugat să-i aduc taburetul pe care se odihnea uneori, s-a așezat și a încremenit. Pe urmă a plecat capul și am văzut că i se rostogoleau lacrimi pe obraji. M-am furișat lângă ea și am îmbrățișat-o din spate, incapabilă s-o privesc în față. Căci, de m-ar fi întrebat dacă fiica ei era moartă, n-aș fi putut s-o mint.

La un moment dat s-a ridicat și și-a reluat munca. N-am scos niciuna un cuvânt. Niște păsărele ciripeau. O mașină trecea în depărtare.

— Au venit iar fantomele? am întrerupt eu tăcerea.

S-a uitat la mine și mi-a dăruit un zâmbet înțelept:

— Da, soarele meu, au venit iar fantomele.

— Sunt acolo, la cireș, le poți vedea?

Era un gând înfricoșător că, la nici 50 de metri de mine, făceau pasiențe două femei moarte, invizibile pentru mine.

— Da, le văd.

— Și joacă iar cărți în doi?

— În trei. Joacă în trei, a spus Stasia și eu n-am îndrăznit să întreb cine era a treia.

*

Kitty Jashi a fost înmormântată la Londra. Poliția a fost nevoită să instaleze bariere, pentru a face față afluenței de participanți la funeralii. Amy și Fred mergeau în urma sicriului. Fred abia dacă mai scosese un cuvânt din noaptea în care chemase garda de coastă.

Alania i-a telefonat lui Fred Lieblich după două luni de la înmormântare. S-au întâlnit într-un pub din Leicester Square. El se simțea mizerabil.

Avea o răceală urâtă, frisoane, fața acoperită de pustule roșii. În privirea ei era ceva straniu, foarte dur, era o privire din care se șterse orice urmă de compasiune.

Fred trăgea din țigară. Îl privea ca pe un obiect, ceva neînsuflețit. Dacă ar fi să cadă mort în clipa aceasta, ar lăsa-o probabil la fel de rece, i-a trecut lui Alania prin minte. Dar el i-a spus cea mai neverosimilă poveste din câte auzise ea la viața ei. I-a spus în engleza lui melodioasă, aristocrată, povestea lui Kitty Jashi și a lui Giorgi Alania. Din ziua în care o văzuse întâia oară pe un peron dintr-un orășel georgian, până la fuga ei din Tbilisi. A lui Mariam și a lui Kostia, a copilului ei și a lui Andro. Ea nu cunoștea toate faptele și doar câteva persoane, Kitty îi menționase unele nume. Dar bărbatul acesta cu aer bolnăvicios i-a desfășurat întreaga panoramă a vieții lui Kitty, cu care era inseparabil împletită și propria ei viață.

Îi povestea liniar și clar și totuși avea senzația că i-ar mai trebui încă patru urechi, un al doilea și poate chiar al treilea creier, pentru a pricepe, a absorbi, a clasifica toate acestea. Povestirea lui amintea de o mantra și, deși în mare parte suna atât de fatal, atât de irevocabil, simțea totuși și o oarecare alinare. Ori un fel de îndurare, un sens în această absolută lipsă de sens a morții ei.

I-a povestit despre fuga lui Kitty din Praga, despre anii la Londra, despre frica lui de zi cu zi că ea ar putea păți ceva. I-a povestit cum a ajuns ea să devină o parte din viața lui, poate cea mai

importantă parte, i-a vorbit despre convorbirile lor; iar ea și-a amintit cum se retrăgea Kitty acasă la ea, în dosul ușilor închise, pentru a telefona. Și acum vorbele lui o târau după ele, desfășurau în fața ei un covor, un covor pe care totul părea să aibă o logică nemiloasă.

Și, când i-a povestit despre ultima lor întâlnire de la Seven Sisters, despre noaptea în care se iubiseră cu disperare pe pardoseala rece, da, până și aceste detalii, ei i s-a părut că era o oarecare consecvență în noaptea aceea, în sfârșitul poveștii lui și a ei și, în pofida geloziei copilărești, trecătoare, a înțeles punctul din care a pornit ultima ei călătorie și nu a știut ce să zică. Vorbele ei păreau neputincioase în fața alor lui. Și nu a putut să-i povestească despre ultimele ceasuri cu Kitty, deși el asta voia de la ea. Nu era în stare. El va fi primul căruia-i va povesti într-o bună zi, îl va căuta.

El a privit-o o vreme abătut. Pe urmă a dat din cap politicos, înțelegător, și și-a suflat nasul cu o batistă de pânză care ei i s-a părut o relicvă dintr-o altă epocă.

L-a întrebat cum ajunsese la Londra și ce avea de gând să facă.

— Am fugit. Nu știu ce voi face în continuare, dar, în orice caz, nu mă voi întoarce. Nu mă mai pot întoarce.

— Dar nu puteți rămâne așa ușor aici, bănuiesc? a întrebat ea și și-a mai aprins o țigară.

— Nu, a spus el și s-a forțat să zâmbească, pentru a atenua primejdia pe care o emana acest „nu”.

— Ce aveți de gând să faceți acum?

— Mă voi gândi eu la ceva.

— De ce nu mi-a vorbit niciodată despre dumneavoastră?

El a ridicat din umeri.

— Presupun că ați dorit s-o protejați de trecutul ei.

— Ea a fost inima mea. Inima mea neagră.

Ea s-a întrebat de ce rostise el aceste cuvinte, dar păreau sincere.

— Amy se va ocupa de succesiune. În mod surprinzător, există un testament, Kitty dorea să înființeze o fundație pentru tineri muzicieni. Iar casa din Seven Sisters îmi revine mie. Probabil o voi vinde. Nu suport orașul acesta, țara aceasta. Trebuie să plec de aici. Însurați-vă cu mine, a spus deodată.

— Ce vreți să spuneți?

— Păi, exact ce-am spus. Însurați-vă cu mine și atunci veți putea rămâne. Eu oricum mă voi muta. Puteți să păstrați casa sau să vă mutați în altă parte, în orice caz veți primi dreptul de ședere în această țară. Veți fi un om liber.

El a plecat capul. Nu știa dacă propunerea ei îl copleșea ori îl înfricoșa.

— Dar să nu vă așteptați să devin cea mai bună prietenă a dumneavoastră și să mergem de-acum înainte împreună să-i vizităm mormântul. Aș fi doar bucuroasă să vă pot ajuta într-un fel sau altul.

El își fixa mâinile cu privirea, după toate aparențele tot nu știa cum să reacționeze.

— Mai gândiți-vă. Aveți numărul meu de telefon. Dar să nu tărăgănați mai mult de-o săptămână. În primul rând, sunt deja babetă, în al doilea rând, vreau să mă mut cât de curând posibil.

Ea s-a ridicat și a achitat nota. Înainte de a ieși din pub, el a mai întrebat-o unde se gândea să plece.

— La Viena, a spus ea.

Atunci el a replicat că-i primea bucuros propunerea.

*

Kostia s-a închis în Casa Verde, stătea cu orele în biroul său, bea vin, se zgâia cu ochi de pește la televizor și nici măcar nu mai bombănea din pricina telejurnalului. Pensionarea forțată îl izolase

subit de lumea exterioară. Voința de a trăi îi pierise peste noapte, de parcă i s-ar fi tăiat aripile.

La început mai primea vizite, din partea colegilor și a subalternilor care mai lucrau la NKVD sau la Inspecția porturilor, dar vizitele acestea s-au tot rărit, iar mesele pe care le întindeau Nana și Stasia cu acele ocazii s-au tot restrâns.

Daria, în schimb, era aclamată. Scena nu mai era școala sau curtea școlii, acum era admirată în tot orașul și poate, curând, în toată țara. Imposibil, se spunea, să nu-ți placă „fata asta al naibii de frumoasă" din film. Era recunoscută pe stradă, i se cereau autografe, regizorii îi telefonau. Până și profesorii închideau un ochi – de data aceasta fără intervenția lui Kostia – la notele ei, astfel încât nici n-a obținut rezultate chiar atât de proaste la examenele de absolvire, deși nu mai prea apuca să învețe, din cauza evenimentelor la care era invitată.

Daria continua să participe la viața din Casa Verde, dar acolo nimic nu mai era ca înainte și atât ea, cât și Kostia știau acest lucru, îl simțeau și sufereau în egală măsură din pricina lui. Kostia nu putuse s-o rețină. Îi alunecase printre degete, succesul ei nu i se datora lui. Recunoașterea acestui fapt a făcut să i se clatine pământul sub picioare. Recunoașterea acestui fapt a făcut ca spiritul său deja atins să înceapă să cutreiere cele mai sumbre, cele mai negre meleaguri și să rătăcească fără astâmpăr.

Dar, pe cât se înăsprea relația ei cu Kostia, pe atât eram noi două mai apropiate. Comunicam zilnic. Mă iniția în tainele ei, mă îmbrățișa și mă alinta, mă lua peste tot, eram admirată ca soră a ei, puteam să particip la faima ei.

Pentru mine a devenit tot mai insuportabil în Casa Verde. Nu puteam suporta disprețul lui Kostia. În fiecare zi puteam să mă aștept să-și piardă stăpânirea de sine, să mă umilească și

ocărască. Dormeam prost, umblam în vârful picioarelor acasă la mine. Iar pe Stasia, singurul meu sprijin și scut în toți anii, nu mă mai puteam bizui. Era prea bătrână, prea șubrezită și, de când musafirele ei moarte nu mai erau două, ci trei, știam că irealul care existase pentru ea întotdeauna pe lângă realitate devenise acum predominant. După moartea lui Kitty, care ei nu i-a fost nicicând anunțată, nu a mai răsunat nici Ceaikovski, nici Mozart din șură. Nici elevele nu mai veneau. Din corpul ei parcă se scursese brusc toată vlaga. Se văita întruna de una-alta și se întâmpla frecvent să rămână o zi întreagă în pat. Iar grădina a început să se sălbăticească. Fiindcă, indiferent cât m-aș fi chinuit eu să păstrez ordinea în lumea ei vegetală, colțișorul acesta de pământ părea brusc abandonat și refuza să se mai supună.

La câteva zile după ce a împlinit 18 ani, Daria a primit din partea unui regizor ucrainean propunerea de a juca în filmul său, la Kiev. La început a ezitat, nesigură dacă va suporta cele șase săptămâni singură într-o țară străină, dar, când a auzit că „Lasha cel grozav” va opera camera de filmat, a fost imediat de acord.

Eu nu l-am simpatizat de la bun început. Cu cizmele lui de cowboy, pe care le purta doar pentru a demonstra că era atât de șmecher încât putea să călătorească în America și să-și cumpere asemenea rarități. Cu grimasa ce trăda autosuficiență, dădea lumii de înțeles că era conștient de propria superioritate, că știa cât de bine arăta. Dar, oricât aș fi bătut-o eu la cap pe Daria, argumentele mele n-o convingeau și n-o puteam împiedica să-l divinizeze. E drept că admirația ei era încă infantilă, visătoare și naivă, străină de orice apreciere obiectivă, dar bănuiam că în curând va cere mai mult.

Când Daria mi-a comunicat că ea și Lasha erau suflete-pereche, că el ar da orice s-o poată privi fie și numai un ceas în fiecare zi, am știut că totul era

pierdut. Eu nu mă pricepeam la relații amoroase. Nu m-am priceput niciodată și nu mă pricep nici acum, Brilka.

Nu voiam să repet greșeala de atunci și să-i divulg lui Elene sau mai-știu-eu-cui tainele Dariei, dar trebuia s-o opresc. Se s-o feresc de ceva ce-mi dădea un sentiment neplăcut, al naibii de neplăcut.

Într-o după-amiază, la pista de carting, l-am tras pe Miro deoparte și i-am cerut sfatul. I-am spus că era vorba despre o „prietenă" și i-am descris situația Dariei. Fiindcă Miro îmi părea în mod cert mai avansat în asemenea chestiuni.

Pista de carting din parcul Mțiuri își câștigase între timp un public fidel. De mult nu mai voiau să participe doar adolescenții și elevii. Bărbați în toată firea, trăsniți pasionați de mașini, tipi care se lăudau că ar fi piloți, toți dădeau târcoale pistei, participau la curse sau pariau pe câștigător.

Între timp îmi dăduseră o poreclă, îmi ziceau „Einstein" și numele se răspândise atât de iute, încât uneori uitam și eu că în alte locuri mă chema altfel. Bineînțeles că mi-ar fi plăcut un alt nume: „Bardot", de exemplu, cum îi ziceau unei spectatoare fidele, blonde și pieptoase, sau „Claudia", prietena brunetă a Rechinului, care semăna, chipurile, cu Claudia Cardinale, sau „Alla", care fusese poreclită după cântăreața națională rusă Alla Pugaciova, din pricina frizurii ei haioase de pudel. Un Einstein era în primul rând deștept și, deși mă simțeam flatată, însemna totuși că nimeni nu și-ar apăsa buzele pe buzele mele, în timp ce am dansa strâns înlănțuiți pe *Take My Breath Away.*

— Părerea mea este că tipul e un măgar și că ori ar trebui să se despartă de nevastă-sa, ori prietena ta să nu se mai vadă cu el. Atât de simplu e, mi-a declarat Miro în maniera lui hotărâtă, după ce-mi ascultase păsul.

S-a scărpinat după ureche și s-a uitat atent la pistă, să vadă dacă totul se desfășura cum trebuie.

Era, în fond, un adevăr simplu și totuși incontestabil pe care tocmai mi-l declarase. Dar mă îndoiam că fraza aceasta, pe care aveam de gând să i-o transmit surorii mele cu aceeași intonație, ar avea asupra ei același efect iluminator pe care îl avusese asupra mea și ar face ca lucrurile să revină pe făgașul lor obișnuit.

— Dar tu? m-a întrebat deodată.

— Dar eu ce?

— Ai și tu pe careva?

— Ai înnebunit?

A fost singurul răspuns care mi-a venit în minte. El nu a spus nimic, dar mi s-a părut că îi văd un zâmbet mijind în colțurile gurii. După care s-a tras mai aproape de mine, m-a cuprins cu un braț și m-a strâns, ceva ce făcea frecvent. Dar de data aceasta gestul a fost neobișnuit, neașteptat și m-am crispat. Întotdeauna avusesem dificultăți cu apropierea fizică. Iar Miro era foarte fizic. Te agasa aproape permanent cu pupicii săi, cu îmbrățișările sau înghiontelile sale, de parcă ar fi avut permanent nevoie de contact fizic pentru a fi sigur de sine.

— Dar tu? am șoptit mai mult pentru mine, cu speranța că nu-mi va auzi întrebarea.

— Da. Am pe cineva.

Bineînțeles. Ce proastă eram! Instantaneu m-am simțit mizerabil.

— Pe cine?

— Pe tine.

A amuțit și și-a fixat iarăși privirea în pământ. Nu-mi venea să cred. L-am mai întrebat o dată și mi-a repetat acel „pe tine” zgârcit. M-am uitat la el și l-am văzut pe băiatul care mi se arăta doar când rămâneam singuri, cel căruia i se umezeau ochii când îi citeam din romanele de dragoste după care era înnebunit, lucru pe care nu l-ar fi recunoscut în ruptul capului față de amicii săi, pentru care nu părea să conteze că eram mult mai scundă decât el, prea slăbănoagă, cu pieptul plat, genunchii ascuțiți

și un nas lung. Cearcănele mele aveau o tentă albăstruie, nu reușeam niciodată să-mi prind părul într-un coc frumos sau să mi-l împletesc într-o coadă simetrică, iar ochii mei erau atât de negri încât nu mi se vedeau pupilele. Un băiat care mă prefera tuturor Bardotelor și Claudiilor de pe pista de carting.

— Tu și cu mine ne potrivim tare bine, nu crezi?

Rostea frazele foarte repede, de parcă ar fi avut un cartof fierbinte în gură sau ar fi vrut să scape de ele cât mai iute cu putință.

— Te voi iubi mereu.

Suna ca o propoziție din cărțile sau filmele pe care le citisem sau văzusem cu duiumul. Dar în cărțile și filmele bune nu apare, de obicei, o asemenea propoziție. În cărțile și filmele bune se vorbește despre asta, se suferă, se ratează și se regretă. Numai în cărțile și filmele proaste se spune așa ceva și eu nu voiam în niciun caz ca noi doi să fim personaje într-un roman sau un film prost.

Stăteam ca meduzată, inhibată, incapabilă să spun ceva, să ripostez. Atunci mi-a luat fața în mâinile lui tremurânde, m-a privit și m-a sărutat pe buze. Eu nu știam să sărut, nu știam să fiu frumoasă, nu știam să doresc. Știam doar cum făceau alții, dar încă nu aveam un limbaj propriu cu care să-mi pot povesti sentimentele. Dar pe el n-a părut să-l deranjeze, fiindcă și-a mai apăsat de câteva ori buzele pe ale mele, după care ne-a deranjat Rechinul, care a strigat după noi, iar Miro s-a îndepărtat, împiedicat și totodată mândru și satisfăcut.

În ultimul an de școală m-am mutat definitiv la Elene, în oraș. Mi-a fost neașteptat de greu să întorc spatele Casei Verzi, să n-o mai văd pe Stasia decât la sfârșit de săptămână, să renunț la clătitele Nanei și la emisiunile *Iluzii* și *Lumea animalelor* de la televizor, la grădină, la libertate, la păduri și la eternul nechezat al cailor – constanta muzică a

copilăriei mele –, dar știam că, altminteri, atmosfera aceea funebră m-ar face să mă prăbușesc într-o gaură adâncă, neagră.

*

În 1989, anul în care am absolvit eu școala la 16 ani, în Cehoslovacia s-au iscat noi proteste cu ocazia împlinirii a 21 de ani de la invazia sovietică. Și în Georgia se resimțea o oarecare neliniște, se formulau noi revendicări naționaliste și se înființau diverse cercuri de dialog social.

Studenții s-au încumetat brusc să trimită scrisori de protest la diverse ziare georgiene. Noi asociații neoficiale au fost întemeiate și foști disidenți au fost primiți ca membri. A fost anul în care oamenii au vorbit despre „deșteptare", anul în care *Drumul* lui Lazabidze a devenit un film emblematic – după ce a fost prezentat la Cannes și recompensat cu un premiu special, chiar dacă echipa nu a primit permisiunea de a ieși din țară. A fost anul în care Madonna a cântat *Like a Prayer*. Anul în care Fred Lieblich s-a mutat la Viena. Anul în care au început să circule noțiuni precum „interese naționale" și „integritate teritorială". Anul în care asociațiile au devenit brusc partide. Anul în care Ungaria a deschis granița către Austria și un val incontrolabil de refugiați s-a revărsat din RDG către Occident. Anul demonstrațiilor de masă de ambele părți ale Zidului din Berlin. Anul în care în Europa de Est s-au spulberat șase dictaturi comuniste, iar Ceaușescu a fost împușcat împreună cu Elena lui.

Anul în care în țara mea a început discuția despre „ocupația sovietică".

Anul în care a căzut Zidul Berlinului.

Anul în care, pentru prima oară din 1921, s-au ținut alegeri libere în Georgia.

Anul zilei de 9 aprilie în Tbilisi.

Înt-alnirea cu arenuaa vutloc încăm aipl ângela

S-a ajuns la o grevă a foamei în fața sediului Comitetului Central; cea mai importantă revendicare a poporului era, după toate aparențele, schimbarea Constituției, pentru ca republicile sovietice să poată cere ieșirea din URSS. Pe bulevardul Rustaveli fuseseră instalate corturi, un fapt nemaiauzit, nemaiîntâlnit până atunci.

Din pricina ascuțirii conflictului dintre Partidul Comunist și cel Național, precum și a permanentelor tulburări din oraș, examenele de absolvire au fost ținute mai devreme, în martie.

Școala se încheiase în sfârșit. La balul de absolvire stăteam pe treptele sălii festive, fumam o țigară și-l așteptam pe Miro, care urma să vină după mine. Purtam pentru prima oară în viață o rochie elegantă (cred că pentru prima oară o rochie în general): fusese a Dariei și mi-o strâmtase mama, mă simțeam ca o sperietoare de ciori.

Aveam de gând să dau admitere la Facultatea de Istorie. Dar, de fapt, habar n-aveam ce să fac cu viitorul meu. Mă interesau atâtea lucruri, treceam prin chinurile iadului fiindcă trebuia să mă decid

pentru o direcție anume, mi-aș fi dorit să pot continua ca până atunci: cu Miro și ceilalți băieți din parcul Mțiuri, să ne organizăm cursele, să pierdem vremea și să trăim de azi pe mâine, bucurându-ne de prezent.

Nici Miro nu știa ce voia. Mama lui îl presa să studieze arhitectura, fiindcă era un bun desenator, dar el răspundea la propunerile ei cu o nepăsare rece. Lana se făcuse luntre și punte pentru a-l îndepărta de cursele de carting, dar nu izbutise.

— Și acum?

Miro purta o geacă de blugi ponosită și niște pantaloni lălâi și s-a așezat lângă mine pe trepte. Din sală se auzea muzica dată tare, toți dansau. M-am lipit de el.

— Nu vrei să intri?

— Nu.

— Chiar n-ai pe nimeni înăuntru pe care să vrei să-l vezi, Einstein?

— Nu. Și acum am face bine să ne cărăm de aici.

— Să știi că arăți foarte interesant în rochia asta.

— Încetează să mă mai minți, arăt ca pixu'. Dar acum gata, am scăpat.

— Și unde vrei să mergem?

— Hai să ne plimbăm.

L-am luat de braț și am coborât treptele câte trei deodată, pentru a lăsa cât mai curând în urma noastră vechea viață și a glisa într-una nouă.

Pe malul râului am văzut cum se oglindesc în apă luminile stradale, am trecut pe lângă case colorate, de-a lungul colinelor, pe lângă băile de sulf, am urcat pe străzile pavate din cartierul armenesc și din cel evreiesc, despre care se zvonea că e tot mai pustiu, fiindcă emigra atâta lume. Ne-am plimbat până în Piața Lenin și am simțit acolo amândoi tăcerea ciudată, neliniștea purtată de vânt, întunericul neobișnuit care ne înconjurau. Deși era sfârșit de săptămână și încă nu se făcuse foarte târziu, nu prea era lume pe stradă. Majoritatea

restaurantelor de pe malul apei închiseseră. Mai toate ferestrele erau închise. M-am lipit mai strâns de el. Aproape nimeni nu ne ieșea în cale. Aproape nicio mașină nu trecea pe lângă noi. Întuneric, luminile pale de pe stradă și o tăcere amenințătoare.

Bineînțeles că în noaptea aceea eram prea tineri pentru realitate. Bineînțeles că visurile aveau un gust mai bun decât istoria și viitorul. Bineînțeles că speranța era mai frumoasă decât prezentul. Bineînțeles că eram îndrăgostiți unul de altul și, amândoi, de imaginea pe care o aveam despre iubirea ce putea fi celebrată. Bineînțeles că eram primii și ultimii iubiți de pe planetă. Bineînțeles că amenințarea care plutea în aer ni se părea un fleac în comparație cu tumultul pe care-l simțeam în noi. Bineînțeles că în noaptea aceea eram mai deștepți și mai înțelepți decât viața.

*

Abhazii au început să ceară și ei modificări constituționale pentru RSS Abhazia. Printre altele, refacerea Constituției din 1921, potrivit căreia Abhazia devenea o republică de sine stătătoare din cadrul URSS și nu mai făcea parte din RSS Georgiană. Elita abhază era deranjată de tonul naționalist care predomina în presa georgiană a acelor vremuri.

Când treceam prin oraș, auzeam mereu pe cineva care scanda: „Jos cu Imperiul Rus!”

Am petrecut zilele de după balul de absolvire ca într-un delir, nu m-am mai dus la pista de carting, îl rugasem pe Miro să preia el „casa”. M-am întors în Casa Verde și m-am închis în fosta cameră a Dariei și a mea.

Pe perete era un afiș cu Queen, pe care îl rupsese Daria dintr-o revistă muzicală străină. Paturile noastre erau perfect făcute, Nana avea grijă să mențină ordinea în casă. Din living răzbăteau sunetele televizorului, Kostia ședea în fața aparatului, nebărbierit, într-un halat de baie

pătat, nici nu se mai ostenea să mă salute când treceam pe lângă el. Stasia avea probleme cu tensiunea și petrecea mult timp în pat.

Era ploios, umed și rece. Îmi venea să plâng. Camera părea atât de pustie fără Daria, fără trecutul nostru comun. Mă întindeam pe pat și mă holbam în tavan. Nana stivuise pe un scaun, frumos împăturite, hainele pe care nu le luase Daria cu ea. Totul era atât de curat și ordonat și ca atare mort și ca atare cu atât mai trist. De parcă s-ar fi scurs viața din cameră, din întreaga casă.

Îmi simțeam creierul nevralgic. Mă împotmolisem. Nu știam ce să fac cu mine și cu viața mea. Pipăiam fisuri și frânturi în jurul meu, simțeam pământul pe care călcam ca de sticlă, voiam să fac ceva, dar nu știam de unde să încep. Îmi căutam un loc al meu. Casa aceasta nu mai era locul meu. La Elene și Aleko mă simțeam străină. Miro și cu mine nu aveam un refugiu care să nu fie supravegheat de Lana sau Christine, iar de parcul Mțiuri și de băieții pe care-i consideram amicii mei începuse să mi se urască. Aveam sentimentul că sunt un conglomerat aleatoriu de module de viață. Mintea mea era un amestec de inutilitate și risipire.

— O să verse sânge porcii ăștia. Naziștii ăștia! O să calce poporul în picioare! Iar șeful PC-ului, un cretin și un oportunist, o să lase să fim masacrați!

În living, Kostia turba iar de mânie și eu m-am apropiat tiptil, mă mutam nesigură de pe un picior pe altul, speram să mi se adreseze, dar n-a făcut-o, de parcă aș fi fost transparentă, ca una dintre fantomele Stasiei. Pe ecran am văzut oameni indignați, care vorbeau în camera de filmat, răcneau, scuipau.

— Dar ce s-a întâmplat? m-am încumetat într-un final să-l întreb.

— CC-ul nostru sigur a trimis la Moscova nu știu ce telegrame în care să ceară ajutor, fiindcă n-o mai scot la capăt cu demonstranții. I-a apucat

panica de naționaliști și deja dau semne că sunt neajutorați și depășiți de situație. Bineînțeles că acum o să vină Moscova, în sfârșit au dreptul oficial de a veni, de a intra peste noi și a ne da peste gură. Iar CC-ul georgian va ieși basma curată, fiindcă nu ei s-au murdărit pe mâini și i-au asmuțit pe ruși împotriva propriului popor.

— Ce înseamnă asta?

— Ia gândește-te, la ce-i bun creierul tău de copil minune? Îl poți folosi o dată, nu?

— Se va…

— Da, dacă guvernul nu ia măsurile potrivite, se va lăsa cu vărsare de sânge. Ei zic: uitați-vă la polonezi sau la cehoslovaci, uitați-vă la baltici, dar sunt prea proști să înțeleagă că noi nu suntem nici polonezi, nici baltici. Ăia sunt cu un picior în Vest, au RFG-ul sau Finlanda după colț, dar noi aici, la picioarele uriașului, suntem departe de toți și în toți anii ăștia ne-a plăcut, cum să nu, să fim copilul preferat al uriașului. Acum, idioții ăștia zic că vor să stea pe picioarele lor. Dar n-au stat niciodată pe picioarele lor, de mai bine de 200 de ani. Și șleahta asta de disidenți, de excluși și scuipați în față, care vrea să profite acum de ocazie, să facă toți parte din gașcă: naționaliști fanatici, inteligența roșie, fanatici esoterici, mistici fataliști, criminali și călăi. Un amestec pestriț. Toți vor acces la oalele de aur. Dar a fost bine așa, a fost bine că uriașul i-a ținut în pumnul său.

— Dar fiecare om…

— Fiecare om, fiecare om! Cei mai mulți sunt niște lipitori, niște căpușe. Nu vor să facă nimic și să-și umple totuși burțile. Nu vor să muncească și să fie totuși bogați. Majoritatea vrea un acoperiș deasupra capului, un salam în frigider, un fund cald de femeie de care să se lipească în pat, copii care nu sunt cu nimic mai buni.

— Și tu ce vrei? Ce ai vrut pentru Elene? Ce vrei pentru Daria?

Acum s-a uitat totuși la mine, cu privirea aceea care-mi era sortită doar mie. De parcă m-ar disprețul și totodată compătimi.

— Nu poți s-o lași baltă, nu? Asta-i menirea ta, să-mi faci mie viața grea?

— Vreau doar să te înțeleg.

— Aha, vrei să mă înțelegi? Dacă m-ai fi înțeles, nu ți-ai fi împins sora să se facă de rușine, n-ai fi trimis-o în lumea asta depravată, ți-ai fi dat silința la școală și ai fi absolvit cu rezultate bune. (De unde aflase că terminasem școala cu o medie proastă?) Dacă m-ai fi înțeles, nu te-ai fi înhăitat cu bastardul de Eristavi și… (De unde aflase de Miro și de mine?) Și… Ah, las-o baltă.

— Pentru tine, toți oamenii sunt bastarzi. Toți sunt slabi și toți sunt proști. Toți cei care nu trăiesc ca tine.

— Taci din gură, uită-te la televizor dacă vrei și mulțumește-mi că te mai suport aici.

— Toți oamenii ăștia de pe stradă vor o altă viață, o viață mai demnă. Toți studenții ăștia care demonstrează nu mai vor să se mulțumească să aibă un salam în frigider, un fund cald în pat și, în rest, să-și poată ține gura. Vor să decidă singuri ce au în frigider, al cui fund e lângă ei în pat, ce gândesc și ce spun.

— Da, păi, atunci du-te, așază-te lângă ei și fă greva foamei cu ei. Doar ești și tu în curând studentă, fă ca ei și, dacă îndreaptă careva un Kalașnikov către tine, să nu zici că nu te-am avertizat.

— Multe republici din URSS au trecut deja prin asta și până acum…

— Niciuna dintre republicile astea blestemate nu e Georgia!

A spus-o aproape cu disperare.

N-am știut ce să răspund și am ieșit jignită din încăpere.

Rușii au venit într-adevăr, întâi în persoana generalului Koșetov, pe atunci viceministru al

Apărării, care fusese mai demult detașat în Caucaz. Încă de pe aeroport i-a întrebat pe reprezentanții Partidului Comunist Georgian ce avea guvernul de gând să facă pentru ca situația să revină la normal. Dar așa-zisul guvern era deja atât de divizat, atât de dezbinat în privința a ceea ce voia, încât stătea descumpănit și făcea declarații confuze.

Pe 5 aprilie s-a întors Daria de la filmări. Radioasă, superbă, cu ochii sclipitori. Ne-a adus tuturor cadouri și suveniruri. Purta o haină lungă de piele maro, în care arăta ca o veritabilă vedetă de film și care nu provenea în niciun caz dintr-un magazin de confecții moscovit. Elene, Aleko și cu mine am așteptat-o la aeroport. La ieșire au oprit-o mai mulți oameni și i-au cerut autografe. A făcut față spectacolului cu o ușurință impresionantă.

La aeroport venise și soția lui Lasha cel grozav. S-a repezit la el și la acoperit de sărutări. Am văzut-o pe Daria cum își ferește privirea de această revedere, ridicând din sprâncene, și cum afișează pentru noi surâsul ei fermecător.

Voiam să mergem toți de la aeroport la Casa Verde, pentru a le face o bucurie lui Kostia, Nanei și Stasiei. Am cumpărat de la piață fructe și legume proaspete, carne pentru frigărui și ne-am dus la ei.

Lui Kostia a început să-i tremure buza inferioară când a zărit-o pe Daria și, deși încerca să rămână imperturbabil, a strâns-o viguros în brațe. Am observat că ceva se schimbase, ceva se petrecea cu ea. Îi turuia gura despre filmările palpitante, despre scenariul nemaipomenit, despre colegii săritori și totuși, oricât s-ar fi străduit, nu reușea să evite numele lui Lasha. Îl pomenea din două în două propoziții.

— Daria, spune-mi că nu e adevărat. Te rog spune-mi că nu te-ai încurcat cu filfizonul ăla vanitos! i-am șoptit când am venit la bucătărie să tăiem roșii pentru salată.

— Ba da! a exclamat aproape ușurată. Suntem împreună. Mă iubește și se va despărți de nevastă-sa.

*

Pe 7 aprilie m-am întors în oraș să mă întâlnesc cu Miro. Voiam să vedem *Cartea morților,* Rechinul făcuse rost de film pe casetă video și ni-l lăuda ca fiind absolut șocant. Când m-am întâlnit cu Miro în stația de autobuz, i-am văzut deja de departe fața amărâtă. Rușii erau în drum spre Tbilisi, mi-a comunicat în șoaptă, ordinea trebuia restabilită și era posibil ca dreptul de a demonstra și de a se reuni să fie abolit pentru săptămânile viitoare.

Rechinul era bolnav și a contramandat seara de film. Am umblat haihui pe străzi. Miro a propus să mergem în parc și să dăm o tură cu carturile. Eu nu aveam chef să conduc, așa că ne-am căutat un loc ferit și ne-am întins în iarba răcoroasă. El mi-a pus sub fund geaca lui de blugi. Eu aveam la mine *Moby Dick* și i-am citit o vreme din roman, dar părea distrat, nu asculta atent. Și eu aveam dificultăți să mă concentrez.

I-am trecut mâna prin păr. El m-a mângâiat pe burtă. Știam că dorea să găsească în corpul meu ceva care să prevestească viitorul, dar am refuzat să-i îndeplinesc dorința. Știam că se înșela, cel puțin în ziua aceea se înșela. A doua zi putea fi altfel. Mi-aș fi dorit să pot rămâne pe veci întinsă cu el în iarba umedă, în amurgul acela, în liniștea aceea. Dar, pe de altă parte, nu-mi puteam reprima neliniștea. Am atins cu mâna vechea ediție a romanului lui Melville și am închis ochii.

— Voi scrie și eu. Voi scrie cărți, i-am spus.

M-am așteptat să mă întrebe ceva sau măcar să-și exprime mirarea, dar n-a făcut-o, s-a mulțumit să dea din cap, de parcă asta aștepta de mult să-i spun, și m-a sărutat.

— Da, asta să faci, să scrii cărți, mi-a spus mai târziu, când m-a condus la Elene, unde mi-a

promis că ne vedem a doua zi.

Când am sunat la Christine în dimineața zilei de 8 aprilie, nu mi-a răspuns nimeni. Christine era de obicei acasă. Miro n-a apărut. Aleko era plecat. Mama mi-a spus că se duce la meditațiile ei și că se va întoarce abia către șapte. Să rămân acasă, se anunțau tulburări de stradă.

Dar eu am ieșit totuși, am luat autobuzul către bulevardul Rustaveli și am văzut o mulțime de oameni pe străzi, am văzut trecând mașini de miliție. Încă nu știam că sosiseră deja la Tbilisi mai multe divizii de la Moscova și din Caucazul de Nord. Nu știam că tancurile se îndreptau către oraș, nu știam că Divizia 345 era în drum spre Georgia, aceeași divizie care, în războaiele civile ce au urmat în Caucaz, avea să fie impusă ca „misiune de pace”.

Nu știam nici că Naționalii, care între timp fuseseră informați despre desfășurarea de trupe, nu i-au îndemnat totuși pe oameni să se ducă acasă. Dimpotrivă: din minut în minut erau tot mai mulți, forfoteau pe străzi ca furnicile, tot orașul părea să fie în picioare.

Am reușit să ajung cu un troleibuz supraaglomerat în Vake, dar n-am găsit pe nimeni acasă. Am sunat și am bătut la ușă câteva minute bune. M-am întors pe jos, fiindcă nu mai circula niciun troleibuz. Am sunat la Casa Verde dintr-o cabină telefonică. Mi-a răspuns Stasia.

— Unde ești, soarele meu? Ești bine? Kostia zice că situația se va agrava dacă nu reușesc să-i trimită pe oameni acasă. Daria a plecat la oraș, noi am rugat-o să rămână, dar ea a ținut morțiș să meargă cu prietenii ei la demonstrație. Sper că tu ești la maică-ta?

„Prietenii ei” însemna Lasha cel grozav. Nu l-aș fi crezut patriot.

— Dacă Daria nu se întoarce până la ora 22, Kostia va pleca la oraș s-o caute, a adăugat Stasia.

Am auzit cum ating buzele ei uscate capătul țigării.

— O găsesc eu și venim la noapte acasă. Luăm un taxi. Spune-i lui Kostia să pregătească bani, eu n-am prea mulți la mine. Și spune-i mamei că vin azi cu Daria la voi, să nu-și facă griji.

— Niza, stai puțin, ascultă, unde ești…!

Am pus receptorul în furcă.

Dacă Daria era deja acolo, mă puteam gândi că Miro era de mult la demonstrație. Am iuțit pasul. Treceam pe lângă oameni care fluturau steagul georgian și scandau lozinci. Nu eram atentă la cuvintele lor. Se înserase deja, pe străzi se aprindeau luminile. Transpirată, am lăsat în urma mea stația de metrou Rustaveli, am trecut prin fața Uniunii Cineaștilor, am mers mai departe către Operă și Institutul de Teatru și Film, am ajuns la biserica Kașveti, am trecut prin pasaj, am zărit deja fațada școlii mele și m-am cufundat în mulțime.

Secretarul Comitetului Central georgian s-a ivit în fața mulțimii, susținut de patriarhul Bisericii Ortodoxe Georgiene. Acesta urma să îndemne lumea să plece acasă, căci secretarul știa că nimeni nu mai punea preț pe spusele lui. Naționalii i-au îndemnat pe oameni să-și păstreze calmul, indiferent ce însemna asta. Eu am căutat și am tot căutat. Am strigat-o pe Daria, l-am strigat pe Miro. M-am întâlnit cu câțiva colegi de școală, eram uimită că erau atâția tineri acolo.

— Au venit la mine și mi-au spus că pândește o primejdie. Ne-au mai rămas câteva minute pentru a ne pune la adăpost de această primejdie… Să intrăm în biserica Kașveti și să ne rugăm, a spus patriarhul.

De ce nu-i îndemna pe oameni să se ducă acasă, dacă situația era atât de gravă? Cum să poată adăposti o biserică atâția oameni?

Comandantul rus, împreună cu oamenii săi, era deja în drum spre Palatul Guvernului. Iar eu continuam să-i caut pe ai mei. Eram înghesuită,

strivită de cei ce treceau pe lângă mine, mi-a trebuit o veșnicie să-mi croiesc drum prin masa de oameni. Deodată am auzit un murmur străbătând mulțimea. Am sărit pe loc, eram prea mică, nu vedeam nimic, toate capetele, spinările și cefele acelea îmi blocau vederea, dar imediat am auzit un zgomot ciudat, înfundat și apăsător, și după aceea câteva motoare. Aveam auzul antrenat când era vorba de motoare și n-a fost nevoie să caut mult: dinspre Palatul Guvernului, pe ambele străzi paralele, rula spre noi o întreagă armată de vehicule militare, urmată de tancuri verde-mlaștină. Nu mai văzusem în viața mea un tanc, iar priveliștea lor – mulțimea începuse să se dea la o parte – m-a făcut să încremenesc fascinată.

Panica ce s-a iscat atunci mi-a amintit de un virus scăpat de sub control, care se transmite pe calea aerului și-i infectează pe toți, dar cu simptome diferite. Pe mine m-a paralizat. Am simțit că mi se face frig, că-mi apar pe frunte broboane reci de sudoare. Ce făceam eu acolo? Ce căutam acolo? Pentru ce sau împotriva cui demonstram? În ce țară voiam să trăiesc? Întrebările acestea nu mă prea preocupaseră până atunci. O parte din demonstranți a urcat în fugă treptele de la Palatul Guvernului, alții s-au retras în direcția fostei mele școli, dar coloana era deja acolo, nimeni nu putea să-i scape.

M-am cățărat pe o platformă amenajată pentru proclamații, de acolo m-am suit pe coloana înaltă a porticului și deodată am văzut-o. Am văzut-o stând în curtea din fața școlii, singură, de parcă ar fi fost abandonată brusc de toți oamenii de pe această planetă, privind împrejur, derutată și neajutorată.

— Christine! am țipat.

Dar cum să mă audă? Mii de oameni țipau și se strigau. Unii foloseau megafoane. Din fericire puteam s-o urmăresc de acolo. Stătea ca pierdută și se uita după ceva sau cineva. Întâi m-am gândit că venise după Miro, asta mi-a dat speranță, însemna

că era și el prin preajmă și-l voi găsi, dar, când am privit mai atent, am remarcat că era ceva foarte decis în felul cum stătea și-și încorda corpul, de parcă ar fi adus-o acolo niște țeluri proprii, pe care le urmărea imperturbabilă.

Purta o rochie strâmtă, până la genunchi, care părea incoloră în lumina albăstrie a felinarelor, și pantofi cu tocuri înalte. De departe i-ai fi dat 30 de ani, nu i se vedea vălul, doar părul negru ca tăciunele contrasta cu albul feței. Avea o ținută impecabilă, își ținea umerii drepți, iar gleznele ei fine, frumoase, erau acoperite de ciorapii negri, transparenți. Pe cap purta o pălărioară împodobită cu o pană. M-am grăbit să cobor. M-am îmbrâncit, mi-am croit drum prin mulțimea cuprinsă de panică. M-am strecurat printre sute de corpuri și totodată m-am ascuns pe după ele. Încercam să n-o scap din privire pe Christine, nu aveam voie s-o pierd, trebuia să ajung la ea. Am coborât treptele și m-am fofilat printr-un culoar de oameni, pentru a ieși din perimetrul clădirii. Acum puteam să fug. În câteva secunde am ajuns în curtea școlii, care era relativ pustie. Deoarece curtea cu suprafața ei întinsă nu prea oferea protecție, puțină lume se refugiase acolo. Christine stătea în centru, cu privirea ațintită asupra ceva. Când am ajuns eu în curte, armata blocase deja bulevardul din toate direcțiile. Nu mai exista scăpare. Milițieni georgieni se amestecau printre oameni, dar erau complet depășiți de situație și, în loc să facă ordine, urletele lor îi ațâțau și mai mult pe protestatari.

Cineva a căzut în fața mea, nu m-am oprit, fugeam către femeia aceasta care părea să provină dintr-o altă realitate și fugeam către această realitate a ei, pentru că cea care mă înconjura era groaznică și-mi inspira teamă.

Exact în clipa în care s-a răsucit și a dat s-o ia către Palatul Guvernului, am atins-o pe umăr. A tresărit și s-a tras imediat înapoi, dar, când m-a

recunoscut, a scos un sunet slab de ușurare. Însă m-am tras înapoi, fiindcă într-adevăr nu purta văl și de pe jumătatea stângă a feței se căsca la mine o grimasă oribilă. Nu știam cum s-o suport fără să-mi trădez groaza, așa că am plecat privirea. Atunci ea a făcut un pas în față și a dat iar să plece, când am oprit-o:

— Eu sunt, Christine, Niza! Ce faci aici? Trebuie să plecăm, trebuie să plecăm urgent de aici!

Strigam isteric. Nu mai îndrăzneam să mă uit în stradă. Auzeam doar un sunet înăbușit și totodată foarte ascuțit și nu voiam să mă răsucesc, nu voiam să mă pregătesc pentru ceea ce avea să urmeze ori începuse deja. Și atunci a zâmbit. Zâmbetul acesta m-a înspăimântat la fel de mult ca desfășurarea masivă de trupe. Am încercat să mă concentrez pe jumătatea dreaptă a feței ei, pentru a nu țipa. Atunci Christine mi s-a adresat cu un ton ferm:

— Trebuie să-i oprim. Să nu ne invadeze iar bolșevicii. Trebuie să oprim Armata Roșie. Altminteri va reîncepe totul și *el* va reveni. Va prelua conducerea, iar Ramas…

— Cine? Despre ce vorbești? Asta nu-i Armata Roșie, Christine.

M-a privit derutată, pe urmă și-a fluturat mâna în fața mea, de parcă ar fi vrut să-mi risipească îndoielile și a clătinat din cap:

— Tu nu înțelegi nimic, fetițo…

— Suntem în anul 1989, Christine.

— Dar trebuie să-i oprim. Altminteri se întoarce *el.* Iar Ramas nu va mai suporta încă o dată. Trebuie să le spui prietenilor tăi că ei se întorc și ce înseamnă asta, trebuie să le explici că totul reîncepe. Dar tu o să mă ajuți, nu-i așa? Ești o fată deșteaptă! Trebuie să-i opresc. Nu am încercat niciodată. Trebuie să încerc acum. Înțelegi?

— Christine, ești derutată, trebuie să te ducem acasă. Unde e Miro?

Zbieretele oamenilor din spatele meu deveniseră asurzitoare. Am simțit cum mi se înmoaie genunchii. Am auzit pe cineva strigând că au lopeți în mână. Nu am înțeles la ce se referea. Ce lopeți? Trebuia s-o duc de acolo pe femeia aceasta derutată, ca să nu mai vorbesc de mine. Am apucat-o de cot și am tras-o după mine. Fără să mă răsucesc, fără să-mi întorc privirea către bulevard, am luat-o la fugă către clădirea școlii.

Sigur că da, ar fi trebuit să mă gândesc la asta mai devreme. Școala! Fosta mea școală, nici în vis nu m-aș fi gândit că voi fi vreodată atât de bucuroasă de existența ei. Trebuia doar să ajung cumva în clădire și, după aceea, în curtea din spate, iar de acolo am putea ajunge pe Mtațminda, Muntele Sacru, și am scăpa. Ușile școlii erau încuiate. Singura posibilitate era să sparg un geam de la parter, să mă cațăr înăuntru și să-i deschid lui Christine o ușă din interior. În starea în care se afla nu se putea cățăra în clădire. Am văzut un grup de oameni care lua cu asalt curtea din fața școlii. Am grăbit pasul, dar Christine se tot oprea îndărătnică, striga ceva, încerca să mă țină în loc. O trăgeam cu toată forța de braț, dar ea își tot sucea gleznele, pantofii ei nu erau făcuți pentru a fugi de forța armelor.

Îmi scăpa tot timpul, trebuia să mă opresc, s-o ajung din urmă, s-o mân. Mulțimea din curtea școlii era tot mai numeroasă, dădea tot mai mult înapoi, se îmbulzea către clădirea școlii, căuta căi de scăpare. Pe teren erau și soldați. Alergau și strigau, își țineau armele ca pe niște scuturi. La câțiva metri de mine am auzit deodată o bufnitură și ceva m-a stropit pe obraz. Am privit împrejur, scârbită. Am văzut un corp care aluneca pe pământ. Un soldat lovea cu o lopată într-un tânăr care se chircea de durere.

Mi-a venit să vomit, dar frica mă mâna mai departe, mi-am adunat toate forțele, am apucat-o pe Christine și am tras-o după mine. Am reușit să

scăpăm de mulțimea care venea spre noi ca un val implacabil. În fața aripii din stânga a clădirii școlii nu era nici țipenie de om. În străduța întunecată nu ajunsese încă niciun om, niciun soldat. M-am aplecat și am silit-o pe Christine să-și descalțe un pantof, am spart cu tocul pantofului un geam.

— Să stai aici, că vin să te iau, bine?

I-am țipat asta la ureche de mai multe ori și m-am pus pe treabă, îndepărtam cioburile. Dar Christine insista să se întoarcă la demonstrație.

— Christine, asta nu-i Armata Roșie, am repetat monoton.

— Bineînțeles că e, fetițo! Cine să fie? Bineînțeles că sunt bolșevicii!

Nu mai puteam pierde timpul cu explicații inutile, am smuls un ciob mare din cadrul ferestrei și m-am tăiat la degetul mare. Am țipat. Sângele îmi curgea de pe mână. Christine îmi privea fascinată rana, pentru ca imediat s-o țină tot pe-a ei:

— Trebuie să facem ceva împotriva lor. I-am spus deja și lui Mikha că trebuie să ridicăm baricade. E și el aici, îl cunosc eu, nu va sta liniștit cât sunt eu aici.

M-am tras în sus apucând mânerul ferestrei și mi-am vârât un picior înăuntru. Voi reuși. Poate că deschizătura era suficient de mare pentru mine, însă pe femeia aceasta în vârstă, derutată, n-o puteam vârî în ruptul capului pe aici în școală. Dar cum să fac să caut o ușă și în același timp s-o păzesc pe ea, ca să stea pe loc și să mă aștepte?

Când am pătruns înăuntru, i-am întins mâna și, deodată, mi-a apucat-o de bunăvoie. Stăteam așa, ținându-ne de mână, eu înăuntru și ea afară, și ne priveam. M-am uitat la fața ei. Am încercat să mi-o imaginez fără arsurile acelea oribile. S-o recunosc cum fusese demult. Înainte de a veni Roșiii. I-am explicat insistent că trebuia să stea pe loc, că n-avea voie să facă niciun pas către intrarea principală și, brusc, i s-a înseninat fața, de parcă și-

ar fi amintit ceva nespus de haios, și a început să râdă. Erau râsetele lipsite de griji ale unui copil. Mie, în schimb, îmi venea să plâng. Am rugat-o, am îndemnat-o întruna să se calmeze, să stea pe loc, să nu mai râdă, dar, cu cât insistam eu mai mult, cu atât mai amuzată era ea și cu atât mai zgomotoase și slobode erau râsetele ei. Până când s-a calmat instantaneu și a ridicat capul către mine.

Și atunci mi-a spus cel mai macabru banc pe care-l auzisem vreodată, macabru nu din cauza conținutului, ci mai ales a circumstanțelor. Eram ca paralizată, neputincioasă, fascinată de delirul ei și am stat la fereastră și am ascultat-o. Îți voi spune bancul acesta la momentul oportun, în cursul poveștii noastre, Brilka, dar nu acum. Acum încă nu pot. Acum fantomele își fac încă mendrele. Acum eu stau încă acolo, în coridorul acela întunecos al școlii, și nu știu cum să fac să-mi salvez mie viața și, în același timp, s-o păstrez pe-a ei.

Fiindcă ea învinsese deja fantomele, păcălise timpul, se despărțise de legile lumii, dar eu nu. Eu încă mai trebuie să mă limitez la fapte. La amintirile mele, care-mi tot joacă feste. La imaginile care-mi populează mintea. Încă nu ți-l pot repeta, dar în curând, în curând voi putea. Îți promit. Odată ce voi ajunge la tine, odată ce voi lăsa în urma mea tot ceea ce mă împiedică să ajung la tine, ți-l voi spune.

După ce mi-a spus bancul acela și s-a asigurat că înțelesesem poanta, a dat drumul mâinii mele, s-a răsucit pe călcâie și, până s-o apuc eu de rochie sau de braț, a luat-o la fugă.

Am încercat să mă cațăr iarăși pe fereastră, i-am strigat numele, dar, când am ieșit pe jumătate, n-am mai văzut-o și am știut că n-avea niciun sens s-o mai caut. Se dizolvase în masa de oameni care creștea neîncetat, devenise parte din ea, se cufundase în ea, căutase și găsise refugiu în epicentrul evenimentelor.

Un sunet aproape animalic, complet străin urechilor mele, mi-a scăpat din gâtlej. Am stat câteva clipe ca împietrită în coridorul întunecos și n-am știut încotro s-o apuc. În timp ce eu, tremurând ca varga, mă ghemuiam pe pardoseala rece a școlii, auzeam de afară oameni țipând, corpuri doborâte la pământ, auzeam strigăte de ajutor și, mereu, bufniturile lopeților care nimereau un corp, un cap, o viață.

Așteptam din clipă-n clipă să răsune focurile de armă, dar nu răsunau. Ceea ce făcea situația și mai insuportabilă, fiindcă faptul că încă nu se auzeau focuri de armă îți îngăduia să mai speri că vei scăpa cu viață. Atunci am auzit un cuvânt ciudat: „Gaz!” N-am știut ce putea să însemne, până am înțeles că dădeau cu gaz lacrimogen. M-am forțat să mă ridic și am străbătut cu pași lenți coridorul întunecat, m-am furișat prin clădirea școlii, pustie, lugubră, pe care o urâsem atâția ani din viața mea și care acum mă scutea să văd lucruri pe care nu le-aș fi putut suporta. Am urcat pe scări. Pantofii mei scoteau pe lemn niște sunete ciudate, scrâșnite. De pe pereți mă priveau tot soiul de poeți și gânditori și, dintre ei, îmi mai făcea încă semn cu mâna și nenea Lenin.

Deodată am luat-o la fugă, sigur că da, în cancelarie era un telefon, trebuia s-o sun pe mama sau să-l rog pe Kostia să mă ajute să scap de-acolo. Dar în același timp știam că era imposibil. Oricine din familie, oricine ar ajunge în mod inevitabil să facă parte din acest scenariu inuman. Ar fi amenințat cu lopeți și Kalașnikovuri, cu tancuri și gaz. Nu, era de neconceput. Posibilitatea aceasta nu mai exista.

Am urcat în fosta mea sală de clasă, a cărei ușă era deschisă, și m-am așezat în banca ce suportase ani la rând ura mea față de școală și de colegi. Pe care scrijelisem nenumărate vorbe și imagini. Strigăte de ajutor, amenințări. În pofida întunericului le-am putut descifra și, nu știu de ce,

m-am bucurat de ele. Mi-au apărut ca un punct de reper, un semn că lumea așa cum o știam eu existase realmente, nu doar în imaginația mea. M-am ținut strâns de „Lenin + Marx = balegă”, „Profu’ de mate e un bou”, dar și „Încă 124 zile și m-am cărat de-aici”. Mi-am evocat zilele și momentele în care scrijelisem aceste propoziții în lemnul solid al băncii de școală. Unele mi le aminteam, altele mi se șterseseră din minte. M-am întins pe bancă, m-am încleștat de ea cu ambele mâini, am ciulit urechile, să știu dacă se aud focuri de armă, dacă cineva exclamă irevocabilul cuvânt „mort”, dar n-am auzit nimic. Încă mai puteam spera.

Pierdusem orice noțiune a timpului. Mă concentram pe bătăile inimii mele. Nu mai știu cât am stat acolo întinsă și am așteptat să fiu salvată ori omorâtă. La un moment dat, când zarva de afară n-a mai fost asurzitoare, m-am ridicat și am coborât iarăși pe scări. M-am mirat că nu-i dăduse nimănui prin cap să se refugieze în școală și, totodată, mă mustra conștiința că nu deschisesem ușile larg și nu făcusem mulțimii semn să intre.

M-am dus la ieșirea din spate și am zgâlțâit ușa. Era încuiată. M-am dus la toalete și, în cea pentru bărbați, am găsit o fereastră care putea fi deschisă. Apoi am privit afară – în spatele școlii era pustiu. Doar dintr-o străduță lăturalnică mai răzbăteau țipete. Abia când m-am aflat afară, pe trotuar, mi-am dat seama că ținusem tot timpul ceva în mâna nevătămată și că-mi amorțiseră deja degetele de la încleștare. Am coborât privirea, era pantoful simplu, negru, al lui Christine. Imaginea aceasta mai are și astăzi darul să mă încremenească de frică. Mi-am lipit pantoful de piept și am început să plâng cu sughițuri, în același timp am rupt-o la fugă. M-am cățărat peste un gard, am trecut pe lângă două vehicule militare și am scăpat într-un final pe străduțele întortocheate care urcau pe Muntele Sacru.

Abia când am ajuns în curțile dosnice, ferite, din Vera, m-am oprit și mi-am tras sufletul. Fugisem până acolo fără să mă opresc. Căzusem, mă ridicasem, fugisem mai departe. Zarva și țipetele dispăruseră. În cartierul acesta vechi, adormit, totul era atât de pașnic, de parcă n-ar fi tăbărât la numai câțiva kilometri oameni cu lopeți asupra altor oameni. Casele erau cufundate într-un somn adânc. Gâfâind, m-am așezat pe trotuar. Orașul meu natal nu mi se mai păruse niciodată atât de mare și de pustiu. Și atât de dezbinat.

Fără vlagă, am bătut la ușa lui Christine. Nu mai știu cum am ajuns acolo, știu doar că am evitat străzile principale și am fugit tot mai departe, tot mai lent, dar fără să mă opresc, până am ajuns la ea. Era locul cel mai apropiat în care gândisem că m-aș putea adăposti. Mă îndoiesc că am mai avut și alte motive, mai altruiste, și că, în starea în care mă aflam, m-ar fi preocupat soarta lui Christine sau a lui Miro. Pur și simplu nu mai aveam puterea să merg mai departe.

*

Mi-a deschis Miro. Mi-a spus că mă căutase, că toți erau îngrijorați și că da, Christine dispăruse fără urmă. Elene și Aleko trecuseră pe acolo. Toți își făcuseră mii de griji. Când a văzut sângele de pe hainele și de pe fața mea, s-a dat înapoi, dar i-am făcut semn că nu era nimic grav, nu mai aveam energie pentru altceva. Din fericire n-a trebuit să-i cer să sune acasă, să calmeze spiritele, să le spună că eram în viață.

— Și Daria? am întrebat.

M-a liniștit, mi-a spus că se dusese devreme cu Lasha cel grozav până la bulevardul Rustaveli dar, când lui i se păruse că atmosfera e prea încordată, o dusese înapoi la Casa Verde și așa scăpaseră la timp. Fără să mă dezbrac sau să mă spăl, m-am trântit pe patul lui Miro și am adormit instantaneu.

Era deja dimineața devreme când m-a trezit atingerea mâinii lui Miro pe obraz. Îmi făcuse

niște sandviciuri și-mi adusese un ceai, pe care mi-l ținea sub nas. M-am ridicat în capul oaselor și m-am repezit la mâncare, nici nu știam cât de flămândă eram.

Lana se afla în perioada aceea la Baku, la un știu ce conferință despre planificarea construcțiilor, și-i telefona periodic.

— Elene va veni după-amiază după tine, m-a anunțat Miro precaut.

În oraș fusese decretată starea de urgență și era interzisă circulația pe timpul nopții.

Christine era în continuare de negăsit și atunci i-am povestit lui Miro despre întâlnirea noastră din seara precedentă. Dar am trecut sub tăcere starea ei de spirit, fiindcă nu știam cum ar reacționa el. Trebuia să mă rezum la fapte, la realitățile de netăgăduit, la lucrurile *normale,* la lucrurile familiare. Ora. Fața lui Miro. Mirosul lenjeriei lui de pat. Petele de pe hainele mele. Eucaliptul de pe pervazul lui Miro. Afișul cu mașina de curse de pe perete. Erau lucruri pe care le puteam sesiza, pe care le cunoșteam, care nu mă suprasolicitau. Tot restul era prea mult, prea mare, îmi cerea prea multă forță.

Miro m-a urmărit cu gura căscată, bălmăjind pentru sine, întrebându-se ce făceam. Dar eu nu m-am lăsat abătută de la intenția mea și mi-am dat hainele jos. Mi-am împăturit bluza, pantalonii. Nu purtam sutien, ar fi fost de prisos. Într-un final mi-am dat jos și chiloții și am trecut goală pușcă pe lângă el, am intrat în cabina minusculă de duș din baia aflată chiar lângă ușa de intrare.

După câteva minute a intrat și el în baie și s-a oprit în fața perdelei de duș. Am tras-o la o parte. Voiam să mă vadă. Voiam să vadă tot. Tot ce se înscrisese noaptea trecută în corpul meu și pentru care-mi lipseau cuvintele.

I-am întins mâna, apa fierbinte, tămăduitoare, șiroia pe mine. Mi-a luat mâna și a rămas o vreme mut în fața mea, cu privirea în pământ, de parcă ar

fi stat să se gândească ce să facă în continuare. Pe urmă și-a vârât capul sub duș și m-a sărutat. L-am cuprins cu mâinile pe după gât și l-am tras înăuntru.

Mai târziu m-a cărat în camera lui, învelită într-un prosop și atârnată peste umărul lui ca un covor rulat, m-a trântit pe patul nefăcut și s-a întins lângă mine. De hainele ude îl dezbrăcasem deja în cabina de duș.

Era prima oară când eram goi. Prima oară când mi-era totuna dacă eram dezirabilă sau suficient de frumoasă pentru el. Prima oară când îmi doream să-mi citească trupul ca pe-o carte. L-am tras peste mine. L-am cuprins cu brațele, avea buricele degetelor tremurânde, buzele reci, pielea aspră și mușchii încordați, ochii lucioși. I-am simțit refuzul de a fi așa cu mine, chiar atunci, pe nepregătite. Atunci, în timp ce lumea mea și a lui se năruia.

Acolo, în patul lui de copil, în locuința abandonată a lui Christine.

M-am încleștat de el, inima îmi bătea nebunește. În timp ce mâinile mele îi pipăiau burta, îi atingeau sfârcurile, îi mângâiau mărul lui Adam, l-am văzut pe soldatul care-și lua avânt cu lopata, am văzut corpul tânărului prăbușit pe asfalt. Am văzut arsurile lui Christine, în timp ce Miro îmi mirosea pielea și-mi săruta sânii, mă ridica și mă întindea peste el, privindu-mă și ferindu-mi de pe față părul rebel, ud. Și mi s-a părut în acest timp că sunt în coridorul pustiu, întunecos, al școlii și că de afară aud țipetele oamenilor care se călcau în picioare și strigau după ajutor. M-am încleștat de el, de parcă trupul lui ar fi putut să anuleze aceste imagini, aceste zgomote. I-aș putea oferi un refugiu dacă l-aș ține suficient de strâns, dacă l-aș iubi suficient, dacă mi-aș afunda genunchii în saltea, m-aș sprijini cu mâinile pe pieptul lui, dacă l-aș primi în mine, deși nu reușisem să-i primesc pe Christine și pe mulți alții în ascunzătoarea mea?

Am întors capul într-o parte, nu voiam să-l contaminez cu imaginile mele, pentru că-mi era atât de aproape, mai aproape ca niciodată.

Pe podea zăcea geaca mea de blugi murdară, pe care o purtasem cu o zi înainte, și din buzunarul ei ieșea vârful pantofului negru al lui Christine.

72 de ani – pedrumul cătrenicăieri!

PANCARTĂL

Armata ocupase tot centrul orașului.

Pe Christine am căutat-o multă vreme, trupul ei neînsuflețit a putut fi identificat abia a doua zi, spre seară, într-unul dintre spitalele orășenești. Cauza oficială a decesului a fost stopul cardiac. Doborâtă de mulțime. Nu se mai ridicase. Dar cauza neoficială era revenirea trecutului și incapacitatea de a-l opri.

Atacul armatei asupra demonstranților, care ținuse o veșnicie în percepția mea, durase, chipurile, doar 30 de minute. 30 de minute care costaseră 21 de vieți omenești, printre care și viața stră-strămătușii mele Christine. 30 de minute, 21 de morți și sute de răniți. Familia mea a presupus că Christine își pierduse vălul în îmbulzeală, eu i-am lăsat să creadă ce doreau.

Stăteam în coridorul rece de la subsolul spitalului, în fața departamentului de medicină legală. Sala de așteptare era plină. Erau oameni care plângeau și alții care râdeau de ușurare, fiindcă morții nu erau cei pe care-i căutau. Stasia a intrat prima, a intrat singură. Nu a vrut s-o însoțească niciunul dintre noi. Kostia stătea deoparte, în celălalt capăt al coridorului. Când s-a întors Stasia și ne-a făcut semn că era într-adevăr

Christine, el s-a mulțumit să clatine din cap. Pe fața Stasiei nu se citea nimic, nici spaimă, nici durere, doar un vid apăsător. Se ținea cu o mână de talie, avea dureri, după toate aparențele.

*

Din păcate, Kostia avusese dreptate: nu s-a schimbat mare lucru după 9 aprilie. Domnea o descumpănire generală, senzația propriei neputințe dezbina populația. O jumătate vedea în brutalitatea armatei o instigare la mai mult radicalism, cealaltă jumătate se resemna. Protestele Occidentului împotriva politicii sângeroase a lui Gorbaciov, la care sperase poate lumea, s-au dovedit și ele o speranță falsă, căci toți au înțeles curând că Occidentul dorea să-l considere în continuare pe Gorbaciov un reformator și un eliberator. Până și *Le Monde* a numit evenimentele din 9 aprilie „un puci și o provocare din partea Georgiei".

Prim-secretarul Partidului Comunist din Georgia a fost demis în grabă și în locul lui a fost numit candidatul Moscovei, Șevarnadze, care la întrebarea unor jurnaliști moscoviți, dacă în Georgia domnește o atmosferă rusofobă, a răspuns astfel: „Nu avem dovezi care să justifice o asemenea concluzie". Șevarnadze, ministrul sovietic de Externe și, în acel moment, cel mai influent georgian de la Kremlin, a venit la Tbilisi și a vorbit despre o rană care trebuia urgent vindecată. Inteligheția roșie încerca să nu se pună rău cu Moscova și-i critica acum fățiș pe Naționali drept fanatici.

Kostia avea să se mai amestece o ultimă dată în viața nepoatei sale iubite. L-a pândit pe stradă pe Lasha cel grozav și i-a dat un ultimatum: ori se desparte cât mai grabnic de nevastă-sa și se însoară cu Daria, dacă tot nu poate s-o lase-n pace, ori să facă bine să dispară în următoarele 48 de ore nu doar din viața ei, ci și din oraș. Abia după ce am aflat că Lasha cel grozav provenea dintr-o familie prestigioasă de medici din Tbilisi, că bunicul său

fusese un funcționar de partid activ, am înțeles manevra lui Kostia. Altminteri, în ruptul capului n-ar fi privit cu ochi buni această legătură.

Într-adevăr, s-a produs neprevăzutul: Lasha cel grozav a băgat divorț o săptămână mai târziu. În procedură de urgență s-au făcut toate demersurile pentru cununia lui civilă cu Daria.

Acum, când nimic nu mai stătea în calea unirii cu alesul ei, fericirea Dariei părea să fie desăvârșită. Ea vorbea deja despre dificultățile de a împăca studiul cu viața conjugală, în vreme ce Miro și cu mine trăiam în acele luni buimaci, fără orientare, căutam un reper, ne propuneam să citim scrierile lui Machiavelli, care se bucurau pe atunci din nou de popularitate; în vreme ce noi ne anesteziam cu sărutări și sex și beam rachiuri ieftine, ne asumam conflictele permanente cu Lana și Elene, care ajunseseră să fraternizeze din convingerea că nu ne făceam bine unul altuia; în vreme ce noi pierdeam vremea pe pista de carting aproape abandonată între timp și încercam să ne ferim de tristul prezent.

Miro a început să viseze la o carieră de cineast. Voia să ducă la bun sfârșit ceea ce începuse tatăl lui – de când îl știam, nu pomenise niciodată cuvântul „tată”.

— Tu scrii, eu fac filme. Nu-i o idee nemaipomenită?

— Dar eu nici măcar nu scriu.

— Vei scrie.

— Nu știu, Miro. Nu cred că sunt suficient de bună.

— Nu vorbi prostii. E suficient să o faci. Apucă-te chiar acum.

Când eram împreună, când râdeam sau vorbeam cu el, nu mi-era frică de vocile agresive de la radio sau televizor. Aveam încrederea, iluzia, că suntem invulnerabili dacă rămânem împreună. Da, ne puteam consola mereu iubindu-ne. Am perfecționat amândoi arta de a ne alunga imaginile

din cap, când ne înfigeam ghearele unul într-altul ca două creaturi mici, sălbatice. Voiam să ne îmbătăm unul de altul, să reprimăm ziua de mâine și să păcălim ziua de azi. Ne iubeam noaptea pe paliere întunecate sau în spatele pistei de carting, pe banchetele sau capotele diverselor mașini, în patul lui de copil, când nu era Lana acasă, ba o dată chiar și în mansarda Casei Verzi. Când mă culcam cu el, mă eliberam de gânduri, eram liberă. Liberă de mine însămi și de pretențiile pe care le aveam de la mine și care mă paralizau, liberă de neajunsurile mele.

La sfârșit de mai, când Miro încă nu-și depusese actele pentru admiterea la Institutul de Film, l-am bătut la cap să-mi spună de ce nu o făcuse. Fiindcă cu însămi începusem deja să-mi fac schițe și notițe, îmi propusesem să-i fiu exemplu și, fie ce-o fi, să mă apuc de primul meu roman. Mi-a răspuns iritat că nu va reuși să adune toate actele necesare și că de aceea, potrivit dorinței mamei sale, se înscrisese la Institutul Politehnic, pentru admitere la Inginerie.

Ce a urmat a fost prima noastră ceartă, cu ocazia căreia am realizat că Miro era un visător pentru care visurile erau mai importante decât împlinirea lor, iar eu eram un om pentru care visurile se sfârșeau în momentul în care le conservai și le lăsai în seama unui viitor incert, îndepărtat, sau a unui destin imprevizibil. Înțelegerea acestui lucru mi-a dat, în mod neașteptat, suficientă forță pentru a-mi alunga îndoielile și a scrie. Mi-am învins inhibițiile, m-am retras în Casa Verde și am scris ca o bezmetică, vreme de o săptămână. Voiam să spun povestea mea, povestea noastră. Dar încă nu aveam nici început, nici sfârșit. Mă lăsam condusă de fraze neorânduite și de personaje nefinisate. Încercam să-mi ascut memoria, să fac să renască scene și chipuri. Voiam să-mi demonstrez mie însămi, dar în primul rând lui Miro, că eram în

stare să devenim cine voiam să devenim, încet, pas cu pas.

Stăteam în mansardă și scriam până când degetele refuzau să mai scrie. Foloseam un caiet gros, îmbrăcat în piele, pe care mi-l dăruise odinioară David și pe care îl păstrasem pentru ocazii speciale.

*

Kostia a căpătat în sfârșit nunta pe care și-o dorise pentru fiica lui. Totul era așa cum își dorise el, doar țara lui nu mai voia să-i fie pe plac.

Nenumărați oameni fuseseră invitați și veniseră în sala festivă din Ortachala. Daria sclipea și scânteia în rochia ei albă. Directorul combinatului viticol, șeful secției de cardiochirurgie, cântăreața (distinsă cu Ordinul Lenin), foștii colegi de la minister, șefii de sindicate, conducerea Comsomolului, dar și regizori, actori și cântăreți au dat petrecerii strălucire. Toți cei cărora dorea Kostia să le arate ce regină, ce stea pe firmamentul frumuseții, ce perlă crescuse el. Și, deși perla lui își alesese ca domeniu de activitate o branșă foarte dubioasă, deși mirele era cu ani buni mai în vârstă, era musai să fie o pereche fără cusur.

În atmosfera aceea festivă puteai uita repede și ușor ce se întâmpla în stradă, pe ce picioare șubrede stătea țara pe care mulți dintre cei prezenți o serviseră întreaga viață cu o fidelitate nestrămutată. Cu câteva pahare din cel mai bun vin din Kahetia puteau uita frica ce li se cuibărise în trupuri. Frica de ziua în care sistemul îi va devora și îi va scuipa afară. Într-o seară ca aceea puteai uita multe.

Brilka, eu mai am și astăzi atât de limpezi în fața ochilor imaginile de la nunta Dariei, de parcă aș avea în cap un album fotografic, pe care pot să-l răsfoiesc ori de câte ori doresc. Chipul fericit al surorii mele, privirea ei radioasă, buchețelul de trandafiri albi, sărutul cast al mirilor, euforia,

conștiința indestructibilității lor, frumusețea lor și aroganța inerentă unei asemenea frumuseți.

Și mă mai gândesc de multe ori la momentul când am dat peste Daria la baie, unde-și împrospăta rujul, și am privit-o în oglindă. Cum s-a răsucit atunci spre mine și m-a cuprins în brațe. Cum mi-a șoptit la ureche că mă iubește („Te iubesc atât de mult, ticăloasă mică”) și cum mi-a dat apoi un pupic roșu pe obrazul asudat de la cât dansasem cu Miro. Și cum a dispărut apoi ca vântul și m-a lăsat așa, descumpănită și copleșită, cum am încercat să-mi fixez pupicul ei pe obraz, cu speranța că amprenta lui va rămâne acolo pe vecie.

Ceasul vechi indică ora corect.
IOSIF BRODSKI

Am început să studiez la Facultatea de Istorie și mă certam întruna cu colegii și profesorii mei, interminabilele dispute mă secau de puteri. Tot timpul aveau loc discuții, tot timpul se înapoiau lucrări pe motiv că ar conține prea multă „propagandă sovietică” și prea puțin „naționalism”.

Afară treceau tancuri, se interzicea circulația pe timpul nopții, se demonstra întruna. Bărbați tineri au început deodată să poarte arme în public. Era înfricoșător cât de rapid te obișnuiai cu această imagine marțială, de parcă ar fi fost cel mai firesc lucru din lume să umbli cu o armă pe umăr ziua în amiaza mare, prin oraș.

Statuile părinților socialismului au fost dărâmate una câte una. Cel mai mare dintre ei, Lenin, din Piața Lenin, a căzut ultimul, bombardat cu ouă și roșii.

Tot timpul trebuia să iau în calcul marșuri interminabile, fiindcă străzile erau blocate de adunări și proclamații, iar mijloacele de transport în comun circulau prost.

Pista de carting a fost închisă, pentru că Rechinul și alți băieți din gașcă se alăturaseră recent înființatei grupări paramilitare Mkhedrioni și oricum nu mai avea nimeni timp să se dea cu mașinile, toți voiau să scrie viitorul țării! Acum, împodobiți cu arme, se credeau importanți, se considerau intangibili, se întâlneau clandestin în fostul Palat al Șahului, pentru a discuta despre *noile valori naționale* și a bea nestingheriți.

Daria s-a mutat cu Lasha cel grozav în apropiere de parcul Vake, într-un apartament pe care i-l cumpăraseră părinții lui pentru a doua căsnicie. Daria atrăgea atenția prin înfățișarea deosebit de modernă și sârguința de care dădea dovadă de când

se măritase. După nuntă parcă devenise alt om. Părea incredibil de vrednică și voia să pară vizibil mai matură și mai sigură de sine. A acceptat oferta de a juca într-un film istoric în trei părți pentru televiziune, de data aceasta la Leningrad. Lasha nu făcea parte din echipă, dar a însoțit-o la filmări; au fost plecați toată vara.

În Casa Verde se întâmplau lucruri de neînchipuit: într-o sâmbătă dimineața, trezită de hărmălaie, am dat în living peste muncitori în salopete care ambalau, la indicațiile Nanei, canapeaua noastră și fotoliile. La întrebarea mea ce se va întâmpla cu mobilele noastre frumoase, doar era canapeaua preferată a lui Kostia, Nana mi-a răspuns că, din păcate, nu ne mai puteam permite să avem mobile preferate. În aceeași seară m-am dus în bucătărie și i-am pus Nanei pe masă 230 de ruble, toți banii pe care-i câștigasem lucrând pentru pista de carting și de care voiam să-mi cumpăr, în sfârșit, niște Levi's originali și diverse cărți interzise. M-a privit uluită și a refuzat banii.

— Chiar așa de rău n-am ajuns, să ne întrețină propriii copii, a spus („Mai bine dă-i maică-tii").

Mama se plângea mereu că oamenii nu mai aveau bani să plătească pentru meditațiile copiilor, țipa la Aleko că nu mai știe de unde să facă rost de bani și atunci el o lua în brațe și o asigura că totul va fi bine. Eu am renunțat la visul meu despre Levi's autentici și i-am strecurat mamei în poșetă banii economisiți. În loc de mulțumiri, am primit mustrări și a trebuit să dau socoteală de unde aveam banii, pentru ca apoi să mi se reproșeze că-mi pierdeam timpul cu prieteni nepotriviți. Am trântit ușa în urma mea pentru a nu știu-câta oară.

Dorul meu de David nu se atenuase câtuși de puțin în tot acest timp, dimpotrivă: se transformase într-un loc arzător de pe pieptul meu, care-mi amintea în fiecare zi de el și-mi dădea de înțeles că va arde cât nu va exista un înlocuitor pentru David, or, pentru David nu putea să existe alt înlocuitor

decât el însuși. Trecusem de câteva ori prin fața atelierului său, zăbovisem cu speranța că poate se va ivi la un colț de stradă. Din zi în zi mă încumetam tot mai aproape de intrarea casei lui, dar multă vreme n-am îndrăznit să sun la ușă.

Într-o după-amiază, după o discuție aprinsă și zadarnică cu unul dintre profesorii mei, n-am mai suportat și am sunat la ușa lui. A trecut o vreme până ce i-am auzit pașii. Când mi-a deschis, ținea în mână o riglă, ochelarii i se bălăbăneau la piept de un lanț, părea mai scund decât în amintirea mea, dar ochii lui afundați în orbite erau la fel de vioi ca pe vremuri, când avusesem norocul să mă bucur de discuțiile noastre de mai multe ori pe săptămână. M-a cercetat o vreme, nesigur pe cine avea în fața lui, dar apoi chipul i s-a înseninat.

— Niza! a murmurat și am văzut cum i se umezesc ochii verzi ca mlaștina.

Am făcut un pas către el, am întins brațele și i-am înlănțuit corpul cu toată forța. M-a lăsat să-l îmbrățișez, întâi rigid, dar pe urmă s-a relaxat în brațele mele și a cedat. În clipa aceea mi-am dat seama că nu ne mai atinseserăm niciodată. Apropierea noastră fusese întotdeauna una a gândurilor și cuvintelor, o apropiere care nu avea nevoie de atingeri ca dovadă.

— Am sperat că te vei întoarce într-o bună zi, a spus și s-a apucat să încingă samovarul, ca de obicei, de parcă n-ar fi trecut ani întregi de la ultima noastră întâlnire.

Familiaritatea spațiului mi-a îndepărtat toată frica și nesiguranța.

Am vorbit mult și încurcat. Nu mă puteam opri. De parcă ar fi trebuit să scot din mine tot. El, ca de obicei, nu m-a întrerupt, m-a ascultat cu o expresie concentrată și ne-a tot turnat ceai în cești.

— Am sentimentul că mă sufoc, vreau să fac atâtea și sunt inhibată. Mereu dezamăgesc pe cineva. Încerc să fac totul cum trebuie și nici măcar nu știu ce e acest cum trebuie. Nu știu de ce

studiez ceea ce studiez. Singurul lucru pe care-l știu este că vreau să scriu și să fiu cu Miro. Dar nu e de ajuns. Eu nu sunt de ajuns. Nimic nu-l ajută pe Miro să facă în sfârșit ceea ce vrea să facă.

Ca un șuvoi se revărsase din mine tot ceea ce reținusem atâta vreme. David a stat multă vreme pe gânduri, m-a privit cercetător:

— Tu nu poți trăi în locul altcuiva, Niza, și nimeni nu poate trăi în locul tău. Și ar fi teribil să fie așa, devino ceea ce vrei *tu* să fii și lasă-i pe ceilalți în pace.

— Dar eu nu știu ce vreau să fiu, David, tocmai asta este!

— Fă ce știi tu mai bine. Eu nu-ți pot da un răspuns. Nici nu ți-am răspuns vreodată la o întrebare. M-am mulțumit doar să te ascult și ți-am dat timp să-ți găsești singură răspunsul.

— Pot să… Pot să vin să te vizitez?

— Mă gândesc că n-o să mă mai amenințe nimeni că mă bagă la pârnaie?

— Mi-e atât de rușine. Îmi urăsc familia. Îl urăsc pe *el.*

— Nu-i nimic. N-a fost nimic nou pentru mine. Dar m-a durut să te las să pleci. Mă îndrăgostisem la începutul carierei mele de un bărbat cu șase ani mai tânăr decât mine, asistentul meu. Eram însurat pe atunci și soția mea era însărcinată cu al doilea fiu al nostru. Au apărut zvonuri, un coleg m-a denunțat la directorul institutului. Dar acum nu mai contează.

— N-ar fi trebuit să ți se întâmple așa ceva din cauza mea. N-ar fi trebuit să te pună într-o asemenea situație.

— Acum ești destul de mare, vino să mă vizitezi când vrei. Oricum nu te mai pot contamina, deja îți plac bărbații!

Am râs amândoi. Un râs chinuit, poate, dar un râs care a făcut să dispară tot ceea ce se întâmplase.

— Și, dacă nu știi cine ești, alege-o dintre toate posibilitățile eului tău pe cea mai imposibilă și devino exact aceea, a spus, înainte de a mă îmbrățișa și a-și lua rămas-bun.

M-am dus acasă fără grabă, trecând pe lângă vitrinele tot mai goale ale alimentarelor, pe lângă noile case de amanet din oraș.

*

Daria punea masa. Din fericire, soțul ei era în camera de alături și se uita la un meci al lui Dinamo. În ultima vreme o vizitasem doar rareori pe sora mea, Lasha cel grozav se ținea mereu după ea și o supraveghea ca un câine de pază. Nu-mi aminteam ca noi două să mai fi stat de vorbă o singură dată de la nunta ei și să nu fi fost și el de față.

În vremea aceea, Daria repeta pentru rolul Catarinei din *Îmblânzirea scorpiei* la Teatrul Marianișvili, spre marele necaz al colegilor săi de facultate, fiindcă să pui mâna pe un rol principal într-un teatru atât de prestigios era ceva ce friza imposibilul.

A sunat telefonul. Daria a dispărut pentru o clipă din bucătărie. Când s-a întors, a venit și Lasha după ea, pe care nu mai aveam voie să-l numesc „Lasha cel grozav”, fiindcă o enerva pe Daria.

— Cine era?

— Asistentul. Pentru repetiția de mâine. Te rog nu începe iar, a șoptit și i-a întors spatele.

Dar spre marea mea dezamăgire, el s-a așezat lângă noi la masă.

— Vreau să știu ce voia de la tine.

— Ce să vrea de la mine? Doar ți-am spus: voia să stabilim când începem mâine repetiția.

— Dar ce e de stabilit?

— Lasha, te rog, vreau să stau și eu o clipă cu Niza…

— Poate voia să stabilească adâncimea decolteului tău?

— Ești paranoic, pe bune!

— Aha, deci sunt paranoic?

— Ascultă, Lasha, ce înseamnă asta? am intervenit eu.

— Ce să însemne? Exact asta o întreb și eu pe soră-ta, dar nu primesc niciun răspuns. Pentru ea am părăsit-o pe nevastă-mea, care mă diviniza! Mă diviniza! Și unde-i recunoștința ei? Flirtează cu toate nulitățile astea, dă din buci întruna și mă crede prost.

Deodată am auzit un pocnet. Daria spărsese o farfurie în chiuvetă. S-a răsucit imediat, lacrimi îi șiroiau pe față.

— De ce te porți așa cu mine? E sora mea mai mică. De ce te porți așa cu mine? Nu mai suport. Nu mai pot continua așa. Nu înțeleg ce s-a întâmplat cu tine. De ce te porți așa cu mine? Mai demult nu erai așa, nu erai așa, știu asta.

— Eu mă port nu-știu-cum cu tine, da? Eu, cu tine? Nu mă port nicicum, vreau și eu să am o nevastă cumsecade. N-ai fi fost nimic dacă nu te-aș fi pus eu într-o lumină bună. Și acum faci pe marea vedetă și eu nu-ți mai sunt de ajuns, da? Crezi că ești mai brează pentru că tu primești oferte și eu șomez? Știi câte am făcut eu, cu cine am lucrat eu, boarfă nerecunoscătoare?

Atunci mi-a sărit țandăra. Am sărit în picioare și i-am strigat să-și țină gura aia împuțită.

Daria a încercat să intervină, îi era vizibil rușine s-o văd așa, el a pufnit disprețuitor, mi-a trântit niște cuvinte jignitoare și a ieșit din bucătărie.

*

Peste trei zile am așteptat-o pe Daria după repetiție și am obligat-o să facă câțiva pași cu mine.

— Ce se petrece între voi?

— Nu începe și tu, Niza. Mă descurc. E puțin gelos, atâta tot, a murmurat reținută și a început să scotocească în poșetă.

— Puțin gelos? Te-a făcut boarfă nerecunoscătoare, îmi pare rău, dar…

— E bărbat și e o situație dificilă pentru el. Nu prea mai primește oferte. Televiziunile nu mai sunt interesate decât de politică, fondurile pentru cinematografie au fost tăiate. Ne gândim să ne mutăm în Rusia. Are el relații acolo. Îl iubesc, îl iubesc pe Lasha, nu vreau să se simtă prost din cauza mea.

— Ai înnebunit? Tu ești de vină că el se poartă ca un măgar?

— Nu, nu asta voiam să zic, dar nu-i e nici lui ușor. Îmi fac griji pentru el.

— Poate ar trebui să-ți faci mai bine griji pentru tine?

— Îmi fac. Dar asta e problema noastră, a lui și a mea, Niza, nu aștept de la tine să înțelegi, dar, te rog, fii îngăduitoare, bine? Și nu vreau să afle ceva mama sau Kostia. Și-a ieșit din pepeni și…

— Și-a ieșit din pepeni. Se pare că-și iese frecvent din pepeni.

— Eu nu sunt maximalistă ca tine, Niza.

— Maximalistă? Ce tot vorbești? E absolut normal să nu vrei să fii numită boarfă nerecunoscătoare, mai ales atunci când tipul care-ți zice așa e adoratul tău.

— Te-ai trezit tu să-mi spui mie ce e normal.

— Nu vorbi așa cu mine. Nu așa. Am trecut de faza asta.

— Uită-te întâi la tine, înainte să-mi faci mie morală. Ce viață ai tu? Ce faci tu cu toate talentele tale? Îți pierzi vremea cu ratații ăia, n-ai nici măcar o prietenă, asta nu-i normal. O fată are nevoie de prietene.

— Credeam că tu ești prietena mea.

Se pare că nu se așteptase la acest răspuns, expresia i s-a schimbat instantaneu, a făcut un pas spre mine și în ochiul ei căprui parcă a scânteiat remușcarea.

— Dar eu sunt sora ta, Niza, a spus încet.

— Da, se pare că tu ești *doar* sora mea, am răspuns, m-am răsucit pe călcâie și am plecat.

Începuse să plouă cu găleata.

Wordslikeviolence Breakthesilence.

DEPECH

— Vai, Doamne, ce se întâmplă aici e o psihoză națională!

Miro s-a lovit cu palma peste frunte. Nu ne puteam dezlipi privirile de televizor. Hipnotizatorul și vindecătorul rus Kașpirovski, care realiza de ceva vreme hipnoze în masă la televizor și-și făcea publicul numeros să orbească și să se tâmpească, venise și în orașul nostru. Mii de oameni se duceau în pelerinaj la Filarmonica din Tbilisi, unde-și ținea el spectacolul, și-l lăsau să-i vindece. Un pâlc de drept-credincioși ținea o demonstrație penibilă în fața Filarmonicii, pancartele lor avertizau asupra „satanismului", oamenii să-și mântuiască sufletele și să plece imediat de la acel „spectacol eretic". Ceea ce nu părea să-i deranjeze pe „veneratorii diavolului", care se duceau cu duiumul la spectacol. Mulți dintre ei leșinau în extaz sau izbucneau în lacrimi, respirând greu și străduindu-se să-și găsească cuvintele.

Lana era iarăși plecată într-o delegație, iar Miro și cu mine ne izolam cu orele în camera lui.

— Suntem în pragul colapsului economic, o sută de partide o să se certe pe putere într-o lună, două, *Mișcarea Națională* s-a învrăjbit cu aproape toți și începe să se sfârtece din interior, comuniștii încearcă să-și salveze pielea, gruparea Mkhedrioni șicanează populația, abhazii și oseții cer autonomie, suntem avertizați că va veni inflația, și noi ce facem? Îl invităm la noi pe un hipnotizator rus și-l lăsăm să ne „vindece" poporul?

Mă țineam cu mâinile de burtă de atâta râs. Am sărit din pat și, râzând isteric și dezbrăcându-mă în același timp, mă zbânțuiam prin camera lui, în

vreme ce, pe fundal, Kașpirovski alunga demonii din poporul georgian. Miro m-a prins într-un final și m-a trântit pe pat, după care s-a lăsat să cadă lângă mine cu toată greutatea lui. Ne durea undeva de lume, cu toți vracii, reformatorii, naționaliștii și fanaticii ei.

*

În martie 1990 a fost promulgată legea privind „suveranitatea statului". Alte republici sovietice au urmat exemplul Georgiei, chiar dacă asta nu însemna nici pe departe că ieșiseră din URSS, numai că toți știau că asta se va întâmpla, mai devreme sau mai târziu. După căderea Zidului Berlinului se schimbase situația politică la nivel mondial. Gorbaciov – oricât de prietenos ar fi fost față de Occident – a reacționat cu măsuri severe și a impus sancțiuni economice împotriva acelor republici sovietice care-și revendicaseră suveranitatea, dar împotriva tuturor și a celor care aveau să urmeze era neputincios. Nu putea recurge pe toate fronturile la aceleași mijloace dure, ar fi fost prea periculos și pentru Rusia; așadar, această evoluție a fost interpretată și acceptată ca o urmare neplăcută, dar inevitabilă a marilor sale reforme.

În Georgia, pentru prima oară din 1921, a câștigat alegerile un alt partid decât cel comunist: Uniunea Națională Masa Rotundă – Georgia liberă, sub conducerea fostului disident și fiu de scriitor Gamsahurdia.

Când l-am întrebat pe Aleko ce fel de om era și de ce vorbea mereu ca un descreierat, de parcă l-ar fugări cineva sau s-ar teme să nu-și poată formula ideile până la capăt, mi-a răspuns:

— Păi, poate chiar se teme să nu i se taie vorba. Era elev când a fost prima oară arestat pentru activități anticomuniste. Mai târziu, ca unul dintre cofondatorii Grupului de inițiativă pentru apărarea drepturilor omului, a fost obligat să trăiască doi ani în exil. Însă abia acum este cu adevărat ascultat, așa că trebuie să ragă ca un leu, ca să se reverse

din el tot ce nu i-a fost dat să spună atâția ani. Dar se zice că ar avea o înclinație către misticism, către asta, cum îi zice, un soi de religie nouă, ceva foarte modern, din câte se pare, antro… nu știu ce. Oricum, esoterismul și politica, o combinație foarte proastă. Și, ascultă-mă pe mine, cei care au rămas pe dinafară, care n-au intrat în partidul lui Gamsahurdia, naționaliștii și profitorii, cei pe care nu și i-a ales ca prieteni, pe care i-a lăsat în urmă, cărora nu le-a oferit funcții importante, se vor aduna, chiar dacă se urăsc între ei, și se vor război cu el, a rezumat Aleko resemnat și a început să răsfoiască ziarul cotidian, pe a cărui primă pagină era, ca în fiecare zi, o poză de la o demonstrație.

Mi-a fost lene să-l întreb împotriva cărui lucru se demonstra de data aceasta.

*

Miro avusese întotdeauna mai puține dificultăți să-și distragă atenția. Pe mine, în schimb, mă încolțeau tot mai multe îndoieli când rămâneam singură: cum să mai ieșim vreodată din haosul acesta? Încotro să ne îndreptăm? Și de unde să începem? Și ce fel de viață am avea atunci? Ori să fac în așa fel încât să nu am nicio așteptare de la el, cum mă sfătuise David, să mă ocup întâi de mine însămi? Dar cum? Cum să nu am *nicio* așteptare de la el? Când iubești un om – *trebuie* să aștepți ceva de la el, nu?

Din păcate nu eram o carte pe care s-o pot citi și pricepe. Mă puteam înțelege doar *aflându-mă,* trăind, iar viața aceasta mi se părea că este întotdeauna cu un pas înaintea mea, de parcă n-aș putea s-o ajung niciodată din urmă. Contradicția aceasta s-a transferat la un moment dat asupra relației mele cu Miro. Tot mai des părea nervos, îmi trăgea țeapă, se căra cu băieții nu știu-unde fără să mă anunțe, era sâcâit, greu de mulțumit și-mi reproșa că-l controlez. Eu mă simțeam prost, fiindcă eram convinsă că mare parte din sentimentele fragile care mă descumpăneau nici nu

prea aveau de-a face cu el, veneau din propriile-mi neajunsuri. Eram geloasă pe noii prieteni pe care și-i făcuse la facultate. Ceea ce iubisem mai demult la el uram acum cu ardoare. Nu suportam să-l văd cum face pe măscăriciul în fața noilor săi prieteni și pe animatorul la toate chefurile și întrunirile.

Mă uimea, de asemenea, că brusc nu-l mai deranja foarte tare ce studia, mie-mi explicase că era făcut pentru altceva și acum se declara mulțumit cu posibilitățile mărunte oferite de Institutul său. Mă temeam să nu ajung să-l disprețuiesc întâi pe el și pe urmă pe mine însămi, fiindcă dintr-odată părea atât de conformist, atât de comod și de împăciuitor. Brusc desconsidera arta ca pe un lux al vremurilor noastre. Îmi reproșa că sunt melancolică, deprimantă, neprietenoasă, chiar arțăgoasă.

Cu cât eșuau cuvintele noastre, cu cât produceau mai multe neînțelegeri, cu atât mai bine vorbeau corpurile noastre noaptea. De parcă s-ar fi bucurat că gândurile, sentimentele noastre ne jucau renghiuri în timpul zilei. Dar ziua începeam să ne certăm, întâi ezitant, pe urmă stăruitor. Eu îi reproșam că viața despre care tot vorbea nu-i va pica din cer. El se apăra că nu e pregătit să facă ceea ce născocea *căpșorul meu complicat.* Eu revendicam o viață care să aibă sens. El obiecta că noi doi – relația noastră – aveam suficient sens. Eu aduceam argumente de dincolo de iubirea aceasta divină, atotvindecătoare.

Erau zile în care nu-mi doream nimic mai mult decât să fiu normală, să-mi doresc lucruri la care visa majoritatea celor de-o vârstă cu mine. În care-mi doream să mă trezesc cu un „da” necondiționat în mine, să-l strig cât mă ține gura, să dau fuga la Miro, să-i spun să mergem la Starea Civilă și să obținem legitimarea oficială a iubirii noastre și un pat oficial. În care voiam să le demonstrez celor din jur că nu eram chiar așa de complicată pe cât

mi se dădea de înțeles, îmi doream tot ceea ce-și doreau și ceilalți. Un apartament mic, de închiriat, cu un aragaz vechi, o plăcintă cu mere în cuptor, o frânghie pentru rufe de-a curmezișul livingului, pe care să se usuce hainele lui Miro. Nu, sigur voi începe să-l urăsc, să-l pedepsesc că nu se încumetase la nimic cu mine, că nu ne învinseserăm temerile și limitele, că rămăseserăm captivi în noi înșine. Să-i reproșez că mă împiedicase să devin cea care ar fi trebuit poate să devin.

*

Din clipa în care mi-a deschis Daria ușa am știut că mă voi răzbuna pe el. Și, în mod ciudat, recunoașterea acestui fapt m-a bucurat.

Sunaseră de la Institutul ei. Nu mai trecuse pe acolo de o săptămână și nu reușeau să dea de ea la telefon. Elene mă rugase să trec pe la Daria, bănuia că fiica ei căzuse la pat cu o gripă urâtă. Eu bănuiam deja cu totul altceva, dar nu voiam s-o neliniștesc pe mama.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat-o pe șleau.

— Am răcit și…

— Pot măcar să intru ori vrei să stăm aici în picioare?

— Știi, nu vreau să te molipsesc și pe tine și, în afară de asta, *el* doarme acum și…

— Aha, pașa doarme. Desigur, nu trebuie să-l deranjăm. Pardon, am uitat.

— Niza, nu începe iar.

Mi-am vârât piciorul în deschizătura ușii și m-am strecurat pe lângă ea în apartament. Când s-a dat înapoi, i-am văzut vânătaia de sub ochiul stâng, pe urmă și buza inferioară tumefiată. Nici n-am știut dacă să-mi fie scârbă ori milă.

— Daria! Pur și simplu nu cred…

A vrut să mă rețină, dar eu am dat buzna în dormitor, unde Lasha, trântit pe spate și îmbrăcat din cap până-n picioare, sforăia. M-am repezit la el, l-am încălecat și, până să apuce să se trezească

și să se apere, l-am tăbăcit cu pumnul în stomac; a schelălăit de durere, m-a înșfăcat și m-a zvârlit de pe pat.

Daria a țipat, dar totul s-a petrecut foarte repede iar eu, turbată de furie, am apucat primul scaun și am început să-l vântur prin aer, în vreme ce cumnatul meu s-a ridicat și a tăbărât pe mine, răcnind. Mi-am luat avânt cu scaunul și, până să apuce el să se ferească, i-am tras una în genunchi. Răcnetele i s-au transformat în scâncete jalnice.

N-am mai apucat să spun nimic, fiindcă Daria m-a cuprins din spate și m-a tras afară pe coridor, cu scaun cu tot, pe care nu voiam cu niciun chip să-l las.

— Ți-ai pierdut complet mințile? a șuierat.

— Și tu vrei să-mi spui acum că te iubește atât de mult și că i-a scăpat mâna de gelozie. Cum vrei să te duci la spectacole cu mutra asta?

— Nu se simte bine.

— Dar tu? Tu te simți bine?

— Nu te amesteca, ți-am mai spus! Nu-ți băga nasul!

Am dat drumul la scaun și m-am împleticit înapoi.

— Daria, Daro… Ce se-ntâmplă cu tine?

A făcut un semn din cap către ușă și, după ce am ieșit încet și fără voie în casa scării, mi-a trântit ușa în nas.

*

În următoarele trei zile am sunat de cel puțin o sută de ori la ea, dar nu mi-a răspuns nimeni. Atunci m-am hotărât să apelez la Rechin. M-am dus la Palatul Șahului, unde-și aveau în continuare cartierul general, și am întrebat de el. Soldații Mkhedrioni de la intrare, înarmați și în uniformă, m-au privit cu dispreț, au chicotit ca două școlărițe, dar măcar nu m-au trimis la plimbare. Unul dintre ei a intrat în clădire, mergând încet cu spatele și fără să mă scape din ochi, în vreme ce celălalt mi-a suflat în nas un balon din gumă de

mestecat. Primul s-a întors după câteva minute, de data aceasta cu pași grăbiți, rânjetul tâmpit i se șterse de pe față, și mi-a cerut să-l urmez înăuntru.

Într-o încăpere din spate, plină de fum și duhnind a alcool, stătea Rechinul împreună cu alți doi soldați în uniformă, ocupat să-și curețe arma. Nu mai văzusem până atunci o armă de aproape și am rămas cu privirea lipită de ea, fascinată. Rechinul a sărit în picioare și m-a prins cu labele lui, m-a ridicat în aer, râzând:

— Ia uite-l pe Einstein al nostru! Băi, cretinilor, fata asta-i mai isteață decât voi toți la un loc! Haideți s-o cunoașteți! Fata asta are curaj, auziți la mine! Și oricând va vrea ea să vină aici, s-o tratați ca pe o doamnă, m-ați înțeles? a strigat.

Cei de față m-au privit cu respect și destul de impresionați.

— Ce-i, fetițo, ce mai face prietenul nostru Miro?

— Miro face bine. Am venit pentru altceva. Am nevoie de ajutorul tău.

I-am privit nesigură pe cei doi soldați.

— Nu-i nimic, Einstein, poți să vorbești, ei sunt ca frații mei. Deci care idiot a îndrăznit să te necăjească? m-a întrebat Rechinul râzând și mi-a indicat un scaun.

— Nu pe mine. E vorba despre soră-mea.

— Băi, frate, ce bucățică!! Ce bucățică, am văzut-o recent la televizor și… Băi, voi știți cine e soră-sa? N-o să vă vină să credeți! Daria Jashi, ați căscat ochii, așa-i? Deci care-i faza, Einstein?

I-am expus problema în câteva propoziții.

— Cu atât mai nașpa pentru el, dacă a dat-o în bară cu îngerul ăsta. Cât de bou trebuie să fii, să nu cocoloșești o așa femeie?

Ceilalți doi au dat din cap aprobator.

— Mă ajuți?

— Sigur că da, doar ești sora mea mai mică. Am trecut prin multe noi doi, nu-i așa?

*

După două zile, Rechinul și amicii lui l-au prins pe Lasha în fața casei sale și au „stat de vorbă” cu el. Lasha a ajuns la spital cu două coaste rupte și o comoție cerebrală, l-au tratat părinții lui medici. Daria m-a luat la rost. Cineva din vecini îl recunoscuse pe Rechin și așa făcuse legătura cu mine. Nu prea avea înțelegere față de ajutorul meu frățesc. S-a isterizat, mi-a trântit în față, cu ură și o bucurie răutăcioasă, că ea îl iubește mai mult decât orice și că eu nu voi reuși niciodată să schimb acest lucru. De data aceasta își va ține gura, fiindcă-i era rușine de mine, rușine că sora ei mai mică era capabilă de o asemenea grozăvie, dar, dacă-mi mai dă vreodată prin cap, mie sau vreunuia dintre prietenii mei criminali, să-i fac ceva bărbatului ei, voi avea de suportat consecințe fatale. A mai adăugat că era bucuroasă că se va muta din „țara asta blestemată, de criminali și provinciali” de îndată ce-l vor externa pe Lasha.

— Unde? am murmurat eu, evitându-i privirea.

— Plecăm la Moscova, peste o lună am scăpat din pustietatea asta. Cel mai bun prieten al lui Lasha își deschide acolo un *business* și…

— Ce-și deschide?

— Învață și tu engleză! Își vor deschide o afacere și vor câștiga o grămadă de bani, atunci Lasha va putea decide singur ce filme vrea să facă și ce filme nu, și noi ne-am cărat din țara asta de rahat. Acolo n-o să-l mai snopească nimeni ziua în amiaza mare în fața casei lui!

— Dar cu studiile tale ce faci?

— O să-mi termin studiile la Moscova și o să și joc acolo! Aici oricum e totul înapoiat! Lumea nici nu știe ce înseamnă cuvântul *profesionist.*

— Te-a bătut și o să te mai bată!

— Tu nu ești Dumnezeu, Niza. Când o să-ți intre asta în cap?

— Ce treabă are Dumnezeu cu povestea asta?

— Tu vrei să decizi totul, dar nu merge așa. E viața mea, o trăiesc cum și cu cine vreau.

*

În iunie 1991 au avut loc în Rusia primele alegeri prezidențiale libere din istoria țării. Daria s-a mutat cu Lasha cel grozav la Moscova, iar Kostia a fost în mod surprinzător de acord, fiindcă el încă mai credea că *dincolo* nu era chiar totul pierdut, în vreme ce țara noastră se rostogolea de mult către abis.

Părinții lui Lasha îi avansaseră un capital de pornire, pentru a participa și el la *business*-ul prietenului – ceva cu bănci și împrumuturi sau credite, după cum ne expusese Daria pe scurt înainte de plecare; dar a trecut sub tăcere la cina aceea că-i dăduse și bijuterii din zestrea ei.

*

Georgia și-a declarat independența și a reintrodus vechea Constituție din 1918. Deasupra Palatului Guvernului (care se numea mai nou *Casa Parlamentului)* flutura steagul georgian și s-a mai introdus și un imn nou, propriu. Deci acum eram liberi, deși nimeni nu prea știa ce însemna să „fii liber”. Calmul a durat doar o jumătate de an, toate demonstrațiile, ciocnirile, conflictele politice și dezbaterile parlamentare încinse au dus într-un final la un puci împotriva lui Gamsahurdia, condus de Garda Națională și gruparea paramilitară Mkhedrioni. Atacuri asupra sediilor de partid, focuri de armă în plină stradă, jafuri, încăierări, răniți, arestări, răcnete în parlament, da, răcnete pretutindeni, înjurături, agresiuni și, în cele din urmă, falimentul erau la ordinea zilei.

În perioada aceasta a dispărut din Casa Verde tot ce era de valoare: mobila frumoasă, vazele de porțelan și casetele de sidef, precum și toate tacâmurile de argint, bijuteriile Nanei și până și colecția ei de servicii de ceai. Toate serviciile nemțești, cehești, chinezești adunate cu atâta

dragoste și trudă au migrat din vitrina livingului în piața neagră de pe Podul Uscat.

Toate etnii le care nu sunt georgiene se înmulț

escalanoiîntr-unritmcatastrofal.

ZVIADGAMS

„Totul ia o formă care-mi amintește foarte mult de o dictatură… Îmi doresc ca demisia mea să fie privită ca un protest împotriva acestei dictaturi”, a spus ministrul sovietic de Externe, compatriotul nostru Șevarnadze, și s-a retras din funcție. Gorbaciov a sprijinit protestele separatiștilor oseți și abhazi, care se plângeau de politica strict naționalistă a lui Gamsahurdia și se prezentau drept victime ale acestei politici, și a ațâțat astfel atmosfera antigeorgiană care domina oricum presa rusă din acele luni.

Când Gorbaciov a fost întâmpinat cu fluierături la parada de 9 mai din fața Kremlinului, Kostia se zgâia cu ochi sticloși la televizor, în nelipsitul lui halat de baie din frotir și pijamaua lăbărțată, și clătina din cap ca o păpușă.

— A devenit oficial cel mai ridicol personaj din istoria Uniunii Sovietice, cu reformele lui. Sincerele mele felicitări!

Când a amestecat în ceai, mi-am dat seama că de la o vreme îi tremurau mâinile.

— Și ăsta-și zice *umanist?* El? Un caraghios care a tolerat măcelurile de la Tbilisi și Baku? Dar de ce mă plâng eu de el, că doar îl avem și noi pe micul nostru fascist, pe Gamsahurdia, mormăia Kostia în barbă.

Revenisem pentru câteva săptămâni în Casa Verde, tot mai multe cursuri de la facultate nu se mai țineau. Voiam să am răgaz să scriu. Să stau de vorbă cu Stasia, să verific câteva date din poveștile ei. Împrumutasem de la Biblioteca Universității un teanc de cărți despre perioada Revoluției și mi-am

propus să le studiez. Era bătător la ochi și, în același timp, dureros să vezi câte lucruri dispăruseră din casă, câte ne lipseau. Nu doar mobilă și vaze, mai pierduserăm și altceva, ceva mai mare, ceva ce încă nu știam să îmbrac în cuvinte.

Când am constatat că bunicul meu își vânduse până și cea mai de preț comoară, automobilul GAZ 13, am înțeles întreaga amploare a lipsurilor noastre. Nu ne mai puteam preface că nu se schimbase nimic. Faptul că Nana și Kostia acceptau banii pe care-i trimitea Daria de la Moscova o dată la câteva săptămâni m-a întristat. Dar știam că situația ar fi fost și mai rea dacă recunoșteam că ne aflam în pragul falimentului, ca 90 % din populația Georgiei. Trebuia așadar să ne conservăm iluzia că totul era ca înainte și să ne vedem de treburile zilnice, pentru ca pământul de sub picioarele noastre să nu se deschidă definitiv. Fiindcă știam de mult cât de instabil era acel pământ. Pensiile veneau cu întârziere sau deloc și oricum nu ajungeau. Elene își primea salariul când și când. Legumele și fructele din grădina noastră erau o binecuvântare, penuria de alimente și alte îngrădiri ale vieții cotidiene nu se simțeau la țară atât de rău ca la oraș.

Când Elene își primea salariul, îmi strecura și mie câteva bancnote în buzunarul hainei, ca să evităm lungile discuții și să nu-mi atingă amorul propriu. Bancnotele acestea îmi ajungeau o vreme pentru călătoriile cu troleibuzul sau metroul.

Institutul de Construcții al Lanei a căzut victimă restructurărilor și a fost desființat. Miro s-a văzut nevoit să-și caute o slujbă, ceea ce nu era ușor în vremurile acelea. Fiindcă se pricepea la mașini, a început să dea o mână de ajutor în atelierul tatălui unui coleg de facultate, care tuna motoare. Majoritatea clienților erau din Mkhedrioni, singurii care-și mai permiteau un asemenea lux. În încăperea din fundul atelierului se întâlneau tipi în

uniforme, înarmați, care așteptau să li se modifice motoarele până la un anumit număr de cai-putere și-și omorau vremea jucând cărți.

Dat fiind că-l vizitam pe Miro destul de frecvent, aveam suficiente ocazii de a-i urmări. Jocul de cărți mă fascina, le-am înțeles treptat tacticile și când era mai bine să ieși din joc. Mă fascinau mai ales sumele de bani care schimbau proprietarul. Într-o bună zi, unul dintre tipii în uniformă m-a întrebat dacă știu să joc poker, le lipsea un jucător. Cunoșteam regulile de la Aleko și amicii lui, dar nu prea aveam experiență. Când am văzut teancul de bancnote care zăcea pe lădița de lemn ce servea drept masă de joc, am afirmat că eram o bună jucătoare de poker. Am câștigat prima partidă (deși până astăzi mai cred că s-a datorat mai degrabă norocului decât talentului meu). În orice caz, am plecat de la atelier cu câteva bancnote în buzunar.

Când am ajuns acasă, l-am pus pe Aleko să-mi explice o noapte întreagă toate subtilitățile și șmecheriile jocului de poker. Fiindcă era vorba despre *draw poker,* numit și poker ascuns, iar Aleko și amicii lui jucau de obicei *easy poker,* a trebuit să se intereseze și el, a sunat un prieten care i-a explicat la telefon toate detaliile. Stătea la telefon ca un școlar, cu un creion și un caiet vechi, în care-și lua notițe.

— Dar de ce ții tu neapărat să știi toate aceste lucruri? Sper că n-ai de gând să faci ceva interzis? m-a întrebat, cam suspicios față de entuziasmul meu subit pentru jocul de noroc.

— Joc și eu cu niște băieți de la Universitate, pentru câteva copeici.

— Lasă că știu eu că-ți plac jocurile de noroc și te sfătuiesc să ai grijă. Eu știu prea bine cât de molipsitor poate fi, vezi să nu te bagi în ceva ce te depășește. Și să nu sufli un cuvânt!

— Niciun cuvânt, promit!

Și l-am pupat zgomotos pe obrazul țepos.

În următoarele săptămâni am avut ocazia să demonstrez ce învățasem. Veneam la atelier, mă retrăgeam în încăperea din spate împreună cu tipii din Mkhedrioni și jucam cât mă țineau puterile. Nevoia și voința imperativă de a câștiga mă împingeau la cutezanțe nebănuite, blufam și-mi asumam toate riscurile. Îi mințisem și le spusesem că tatăl meu fusese jucător profesionist (și din acest motiv fusese închis în repetate rânduri, ceea ce nici nu era departe de adevăr). Iar ei, după ce se convinseseră de loialitatea mea, m-au invitat în cartierele lor generale, unde jucau cu și mai multă dezinhibiție și patimă, stimulați de rachiurile făcute în casă.

Așa am ajuns să cutreier foste fabrici, școli pustii și tipografii abandonate, locuri în care tipi plictisiți din Mkhedrioni, de obicei afumați (fiindcă se considerau naționaliști, beau *chacha* cu asemenea ocazii, nu vodcă rusească, pentru a exclude din capul locului orice simpatie față de Rusia), jucau poker până uitau de ei. Eu îmi păstram calmul și stăpânirea de sine, nu-i lăsam să-mi ghicească nici cărțile, nici intențiile și curând mi-am câștigat o oarecare reputație. Și, deoarece știam cât de fragil este norocul jucătorului, încercam să profit cât sorții mi-erau favorabili. Instigată de ambiție, mizam întotdeauna și, de multe ori, mă ridicam de la masa de joc cu buzunarele pline, îmi imaginam pe drum cui îi voi strecura câteva bancnote acasă, ce puteam să cumpăr și cui îi puteam face o mică bucurie.

Miro, care a înțeles destul de curând care era activitatea mea, strict interzisă de lege, mi-a făcut o scenă, insista că era periculos să-mi găsesc de lucru cu rechinii. Dar eu insistam că nu era nicio primejdie, dimpotrivă, aveam o baftă nemaipomenită de care voiam să profit până la ultima picătură. După cearta asta n-am mai vorbit câteva zile, dar eram sigură că va aprecia și el curând avantajele noii mele „slujbe”.

Mă tolerau fiindcă recunoscuseră în mine o jucătoare pe măsura lor și, mai ales, pentru că eram femeie și credeau că nu reprezint nicio primejdie pentru ei. Dar la un moment dat, după ce câștigasem de câteva ori, în fosta tipografie a apărut într-o după-amiază un tip pe care nu-l mai văzusem până atunci și a scos dintr-o pungă de plastic trei sticle de *chacha,* pe care le-a pus pe masa de joc. I-a salutat pe toți cu o strângere de mână marțială și a fost primit cu entuziasm. Abia la urmă a venit la mine, mi-a întins mâna și a spus cu un aer viclean:

— Deci tu ești legendara Einstein, despre care-mi povestesc toți. Păi, atunci hai să vedem ce-ți poate pielea.

Mie îmi venea să mă ascund într-un colț, fiindcă un lucru era cert: partenerii mei de joc mi-l aduseseră pe cap. Tipul era scund, doar puțin mai înalt decât mine, slăbănog de atârna uniforma pe el, dar avea un tatuaj mare cu un tigru care i se încolăcea în jurul gâtului, țeasta rasă și brațe destul de musculoase sub cămașa de camuflaj – toate astea îi dădeau un aer amenințător. Dar ceea ce-l distingea în primul rând era cicatricea care-i traversa sprânceana dreaptă. Mi-a fost din prima clipă antipatic. Spre deosebire de majoritatea celorlalți jucători, care se alăturaseră grupării Mkhedrioni probabil dintr-un exces de energie nefolosită și din lipsă de perspective, el era în mod evident un fanatic, de parcă și-ar fi închinat viața urmării unui crez nestrămutat.

Era fără astâmpăr, își trosnea degetele, se scărpina pe scăfârlia cheală sau rodea un capăt de chibrit. Nu se despărțea de Makarovul lui (ajunsesem să deosebesc armele după marcă), pistolul de la brâu îmi dădea un sentiment neplăcut.

Așadar, cu el trebuia să joc, cu Cello. Era un jucător foarte bun. Știa să manipuleze de minune și exact asta mi-a accentuat sentimentul neplăcut.

Părea genul de om care nu știe să piardă și asta putea deveni o problemă pentru mine, dar era prea târziu să mai dau înapoi. Prima rundă a câștigat-o el, la a doua am avut o mână excelentă și am câștigat-o cu o chintă, a treia rundă a decis-o în favoarea mea un *split pot.* M-a felicitat cu o strângere de mână exagerată și a spus:

— Bine, băieți, v-ați ținut de cuvânt, sunt bucuros că am dat peste o jucătoare pe măsura mea!

Am fost aplaudați cu entuziasm.

*

O vreme am regăsit în mine o oarecare stabilitate. Datorită scrisului aveam structuri clare, iar mustrările de conștiință pentru că trăiam pe spinarea familiei mi le ușuram cu ajutorul câștigurilor de la poker (deși, din după-amiaza aceea, devenisem ceva mai reținută cu vizitele mele), într-un fel mă simțeam chiar mulțumită de mine. Dat fiind că inflația era de mult în toi, kuponul georgian – moneda de tranziție – nu mai valora nimic.

Tipii din Mkhedrioni trecuseră la dolari, pe care-i aveau Dumnezeu știe de unde. Încetul cu încetul am reușit să strâng fabuloasa sumă de 250 de dolari. O sumă serioasă, pe care voiam s-o investesc într-o mașină la mâna a doua pentru ca bunicul Kostia, care era blocat în Casa Verde, să se poată mișca iarăși. Miro m-a ajutat să cumpăr mașina și astfel am devenit proprietara unui Jiguli negru, cu care am sosit la Casa Verde, mândră foc și cu gura până la urechi, l-am smuls pe Kostia din letargie claxonând zgomotos și l-am ademenit să iasă pe alee.

— Ce înseamnă asta? s-a răstit la mine.

— Voilà, un cadou pentru tine! l-am anunțat și i-am arătat mașina.

— Dar nici n-ai permis, nici nu știi să conduci o mașină. Cum ai venit până aici?

Parcă tot nu înțelegea.

— Ba știu să conduc, m-a învățat Aleko. Dar nu-i vorba despre asta. E un cadou pentru tine. N-o fi un „Pescăruș” frumos, dar îți ajunge ca să vii la oraș.

— La surprize te-ai priceput întotdeauna, ce-i al tău e al tău. Și ce ai face dacă te-ar opri miliția?

— Miliția se numește acum poliție și le-aș strecura un kupon de 100.000 și cu asta aș rezolva problema.

— Câte ruble înseamnă asta?

— Ținând cont de nivelul actual al inflației, ar fi cam trei ruble.

— Atâta au ajuns să ceară pentru o infracțiune în trafic?

— Asta nu-i o infracțiune în trafic, Kostia.

— Dar ce este, când circuli fără permis și te pui pe tine și pe alții în pericol? La Moscova nu s-ar fi…

— Întreab-o pe Daria, când mai vorbești cu ea la telefon, se zice că polițiștii din Moscova, dacă le strecori câteva bancnote, închid ochii la lucruri și mai grave. Dar nu vrei măcar să te uiți la cadoul meu?

— De unde ai banii?

— I-am economisit. Am primit o bursă, am mințit.

Încă mai păstra distanța și mă scruta pe mine și automobilul cu un amestec de nesiguranță și curiozitate, pe care încerca să-l ascundă sub masca severității.

— Atunci hai să vedem dacă într-adevăr știi ce să faci cu o mașină.

— Și cum să-ți demonstrez asta?

— Du-mă în oraș.

— Să te duc în oraș?

— Da.

Am așteptat zece minute până s-a schimbat Kostia, după care ne-am dus cu Jiguliul în oraș și am auzit la radio că și Osetia de Sud își

proclamase autonomia. Kostia privea neclintit pe geam, de parcă ar fi văzut întâia oară șoseaua.

— Și unde vrei să mergem?

— La cimitirul din Vera.

Nu i-am pus întrebări. Ajunși acolo, am știut că dorea să viziteze mormântul lui Christine. La mormânt, Kostia și-a suflecat mânecile și s-a apucat să smulgă buruienile care năpădiseră deja piatra. Curăța ca în delir. Am încercat să-l ajut, dar nu puteam ține pasul. Pe urmă, ca trezit dintr-un vis, s-a așezat epuizat lângă mormânt. Cumpărase un buchet de trandafiri albi, care se afla acum pe mormânt. Era răcoare și bătea vântul. M-am așezat alături.

— Aici zace aproape un secol întreg, nu e ciudat? a spus, iar felul în care a rostit cuvintele m-a făcut să tresar. Nu pot vizita mormântul surorii mele. Toată viața trăiești pentru statul tău, îl slujești cum poți și pe urmă, asta! Da, cam așa e când…

Nu și-a mai încheiat propoziția și nici eu n-am îndrăznit să-l mai întreb ceva. Am vrut să-i iau mâna într-a mea, dar nici asta n-am îndrăznit.

Mai târziu mi-a mulțumit pentru mașină, dar nu are, nu mai are nevoie de ea. Nu mai are niciun motiv să circule. Dacă ar trebui vreodată să ajungă la oraș, puteam să-l duc eu, doar îmi dovedisem talentele de șoferiță. Dar să-mi iau totuși carnetul, mi-a mai spus, înainte de a coborî din mașină în fața Casei Verzi.

*

În perioada aceea l-am cunoscut pe Severin. Treceam agale peste Podul Uscat, în căutare de cărți vechi, care să mă ajute să scriu poveștile Stasiei (și care să nu fie cărți de propagandă, ca majoritatea de la bibliotecă). Severin stătea în genunchi în fața unei pături vechi, întinse pe jos, pe care erau teancuri de cărți vechi, și răsfoia una, căzut pe gânduri. După frizură și îmbrăcăminte mi-am dat seama că nu era de-al locului.

Era tânăr, probabil de-o vârstă cu mine, înalt, bine hrănit, părea sănătos într-un mod bătător la ochi și emana ceva ce bărbații georgieni rareori emană: relaxare. M-am hotărât să-l abordez. Când era vorba de străini, îmi înfrânam cu greu curiozitatea. Mi-a spus într-o rusă cu accent german că venea din Germania de Vest, locuia de câțiva ani la Berlin și călătorea prin țările încă-sovietice pentru anticariatul de mobilă al tatălui său, pentru a descoperi rarități și a le aduce în Germania. În Est poți face afaceri bune în vremurile acestea, oamenii vând lucruri fabuloase pentru câțiva bănuți și, deși era o sarcină care-i repugna, n-avea încotro.

Cu zâmbetul pe buze, mi-a mai explicat că pasiunea lui reală era istoria (cu accentul pe Europa de Est), că-i plăcea tare mult limba rusă, că o învățase de mic, că învățase de dragul tatălui său meseria de restaurator și că aici își putea trăi pasiunea. Să-i fie permis să se afle aici, în asemenea vremuri, în asemenea circumstanțe! În epicentrul evenimentelor, a spus. Acum doi ani nici n-ar fi îndrăznit să viseze la asta. Totul se schimbase de pe-o zi pe alta: zidul dispăruse, RDG-ul dispăruse și, în curând, va dispărea probabil și întreaga Uniune Sovietică. Vizitase multe orașe din Rusia și mereu își dorise să ajungă și în *Colchisul de Aur.*

— Și iată-mă aici!

— Păi, după cum vezi, aici n-a mai prea rămas nimic din Colchisul de Aur. Nici măcar din Epoca de Bronz.

Iar mi-a zâmbit șmecherește.

— Și ai găsit ceva? Ai descoperit vreo raritate?

— Să nu mă înțelegi greșit, fac asta pentru magazinul tatălui meu. Mie mi-e neplăcut să văd oameni, mai ales bătrâni, nevoiți să-și dea cele mai de preț lucruri pe câțiva bănuți.

— Atunci ai remușcări?

— Sorry.

— *Sorry.* Sună atât de simplu. Ești primul om din gura căruia aud acest cuvânt. Fără să pun la socoteală filmele.

A zâmbit din nou, de data aceasta mai trist. Era probabil și singurul om din regiune care zâmbea, mi-a trecut prin cap. Mi s-a părut o noutate foarte agreabilă.

— Și ce citești tu?

— Mă interesează structurile de putere din sfera politică. Mă informez despre istoria Uniunii Sovietice.

— În cărțile rusești nu vei găsi multe despre structurile de putere. Acolo scrie mai mult despre frăție și egalitate.

Aveam interese comune. L-am întrebat despre viața lui în Vest, el a vrut să afle totul despre viața mea în Est. Ne-am plimbat pe străzile pustii, bătute de vânt, și nici n-am observat când s-a făcut seară. I-am propus să mergem într-una dintre puținele cafenele care mai rămăseseră deschise în orașul vechi, iar Severin m-a însoțit până-n strada Leselidze. Am băut bere ieftină, călâie (nu aveau curent în cafenea), și am stat de vorbă ore-n șir la lumina lumânărilor. El stătea în gazdă la o familie georgiană care încerca să supraviețuiască subînchiriind camere. Era de două săptămâni în oraș și voia să rămână cât se putea. Eu i-am povestit până și despre tentativele mele de a scrie și m-am plâns de lipsa unei literaturi secundare bune. El s-a oferit să mă aprovizioneze cu cărțile potrivite, dar majoritatea celor pe care le avea la el erau în germană. Când mi-a remarcat dezamăgirea, a spus că am putea face un târg: eu îl învăț georgiană și el, în schimb, mă învață germană.

Ne-am împrietenit curând. Ne era ușor să ne simpatizăm. Aveam gusturi similare la literatură, deși a trebuit să constat că eu aveam mari lacune la literatura contemporană, care nu se prea găsea la noi. Și arta contemporană o cunoștea mult mai bine decât mine. Ne plăceau filmele, ne plăceau

plimbările fără țintă pe malul râului. El era un om fără astâmpăr, mereu în căutare de ceva și, ca atare, mi-a devenit foarte curând apropiat. Singurul lucru care mă descumpănea aproape penibil era că Severin cocheta cu socialismul și cita întruna din Marx. Eu pur și simplu nu puteam înțelege cum cineva care venea din Occident și-și putea permite să călătorească la Paris, Roma, New York, Tokio sau printre ruinele Uniunii Sovietice, în căutare de rarități pentru piața capitalistă în același timp, putea vorbi despre avantajele unui sistem de mult sortit pieirii.

Am început să ne întâlnim periodic. Acasă la gazda lui beam ceai sau bere și toceam cuvinte. Mi-a povestit despre Berlinul de Vest, despre Europa, despre o lume pe care eu o cunoșteam doar vag, din cărți și filme. Îi puneam o sumedenie de întrebări. Părea puțin pierdut în nesăbuința lui. De parcă ar fi vrut să fie mereu surprins, mereu smuls de lângă sine, de lângă tot ce-i părea familiar și sigur. De parcă necunoscutul ar fi fost tot ceea ce conta. Când l-am întrebat de ce nu studia, pur și simplu, istorie și filosofie, dacă tot era așa de obsedat de ele, mi-a zâmbit iarăși în felul lui strengăresc, ambiguu, și mi-a povestit că obosise de la cât se tot luptase ani în șir cu tatăl lui. Că fugise de mai multe ori de acasă și că revenise de fiecare dată, pentru că nimic nu-i ieșise așa cum își dorise.

— Tatăl meu e un om de afaceri, ce-i al lui e-al lui. S-a mutat atunci cu noi la Berlin, fiindcă mirosise deja că istoria se va rescrie în curând și uite că nu s-a înșelat. A făcut avere cu lămpi și tapete vechi, redegiste. Occidentalii sunt dispuși să plătească sume exorbitante pentru veselă simplă, de fabricație industrială, și perdele din Uniunea Sovietică.

Engleza avea gust de aer marin și amurg tomnatic la Marea Nordului, un iz de chioșcuri în care se vinde pește și unul mai slab de ploaie.

Franceza, pe care n-o învățasem niciodată, trebuia să se topească pe limbă ca jeleul de caise și să aibă gust de vin alb sec. Rusa avea gust de întindere nesfârșită, de lanuri de grâu, de singurătate și iluzii. Dar georgiana avea un gust prăfos, plin, parcă prea plin și, uneori, de-a v-ați ascunselea în pădure. Germana, în schimb, pe care o învățam de la Severin, a avut la început un gust amar, glacial, pe urmă s-a transformat într-unul de alge, gust de mușchi verde-închis, apoi a redevenit înțepător, dar mai plăcut, iar mai târziu, mult mai târziu, germana a avut pentru mine gust de castane coapte și înălțime, da, o înălțime amețitoare.

El a învățat cele 33 de litere ale alfabetului georgian. Eu am învățat cuvinte precum *Scheißland* (țară de căcat), *Ausbeuter* (exploatator), *Völkermord* (genocid), *Kalter Krieg* (Război Rece). Propoziții precum *Wie geht's din?* (Ce mai faci?), *Kommst du aus dem Westen oder aus dem Osten?* (Ești din Vest ori din Est?). Pe urmă am învățat cuvinte precum *das Haus* (casa), *das Kind* (copilul), *das Mädchen* (fata). Și, în cele din urmă, eternul său *okay* copilăros.

— De ce e „fată" neutru și nu feminin? Nu înțeleg, mă enervam eu.

— Pentru că nemții au o mare sensibilitate, știi? Nu vor să defavorizeze pe nimeni.

— Și cine s-ar simți defavorizat? Mie mi se pare o prostie ca eu să fiu neutră, în vreme ce tu ești cât se poate de clar masculin.

Am râs amândoi, până când i-au dat lacrimile și s-a înroșit la față, ceva ce nu se prea potrivea cu un om de felul lui Severin, care părea să treacă prin lume cu un autocolant pe frunte, pe care scria: „Nimic nu mă zdruncină și nu mă descumpănește".

— Păi, vezi tu, oamenii care nu sunt niciuna, nici alta, s-ar putea simți defavorizați. Eu, de exemplu.

— Tu ești masculin. Ce te defavorizează, mă rog frumos?

— Mie-mi plac băieții, știi.

— Aha, înțeleg. Dar atunci ești dublu masculin, nu?

Și iar a râs de s-a ținut de burtă.

— Asta este o logică ce m-ar putea ajuta să-i fac pe părinții mei să admită orientarea mea sexuală.

— În Uniunea Sovietică te-ar fi băgat la închisoare pentru asta, am adăugat îngândurată, povestea lui David îmi umbla încă prin cap.

— Mulțumesc pentru informație. Mă consolează nespus de mult. În Germania te castrează pentru asta. Frumoasă viață, nu?

— Pe bune?

— Da, iar pe piept îți imprimă cu un fier înroșit cuvântul „poponar”.

— Vai, Doamne, atunci ar fi poate mai bine să rămâi aici.

A râs iarăși și s-a lovit cu palma peste coapsă.

— Nu, nu-i chiar așa de nasol! E destul de okay la noi. Dar, dac-ar fi după taică-meu, așa s-ar face.

— Fie ce-o fi, pe mine mă interesează doar să-mi dai lecții de germană cât mai mult timp posibil și să-ți mai pot păstra o vreme cărțile, am spus și mi-am aprins o țigară.

— Păi, sigur, okay.

Am început să-l însoțesc în lungile lui peregrinări printre covoare, fotolii, tacâmuri de argint, vase și tot soiul de abajururi. Eram invitați în diverse locuințe și case, unde Severin urma să se uite la ceva. Eu îl însoțeam ca traducătoare, dar, când am văzut cum un veteran de război își vinde decorațiile, i-am spus că întreaga situație mă întristează în asemenea măsură, încât mai bine îl las să se ocupe singur de afacerile tatălui său.

*

Pe 18 august, pe când Gorbaciov era în concediu în Crimeea, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice a mai întreprins, împreună cu alte forțe reacționare și conservatoare, o ultimă încercare de a opri perestroika. A fost decretată starea de

urgență, s-a respins noul tratat unional și s-a răspândit zvonul că orice destindere a sistemului comunist ar însemna sfârșitul acelui sistem și s-a cerut ajutorul KGB (șeful lui era unul dintre personajele-cheie ale puciului). Puciul a eșuat, trei funcționari de partid s-au sinucis, dar și zilele lui Gorbaciov păreau de pe-acum numărate. Nu a mai folosit la nimic că s-a declarat de acord cu desființarea, respectiv – după cum s-a dovedit mai târziu – restructurarea KGB, nici că a pus să fie arestați puciștii, ca o ultimă demonstrație de forță din partea lui. Elțîn a profitat de ocazie și a interzis Partidul Comunist, punând să-i fie confiscată averea. Gorbaciov a rămas pe hârtie președintele Republicii Ruse, dar încă din 24 august flutura deasupra sediului guvernului de la Moscova tricolorul rusesc.

Uniunea Sovietică, țara în care mă născusem și crescusem, încetase să mai existe.

*

Când a început al doilea Război din Golf, stăteam întinsă lângă Miro în pat și mă întrebam cum voi supraviețui acestei ierni fără să-mi pierd mințile. Se lua curentul tot mai frecvent. Trebuia să recurgem la vechile lămpi cu gaz. Încălzirea centrală nu mai funcționa nici ea. Deci trebuia să ne pregătim în alt mod pentru iarnă. Făceam rost de lemne pentru șemineu și de sobe puturoase, cu petrol lampant, care să dea cât de cât căldură. Aveam alte griji decât să urmărim mersul istoriei.

Numai zeii i-nu-s-e-t-e-m de-d-a-r-u-r-i, Încercați să-nțint

âlnițiunzeu. MARINA TVETAEVA

Se zvonea că la Tbilisi izbucnise războiul civil. Orașul era cufundat în beznă. Toți erau împotriva tuturor: opoziția – deși nu mai înțelegea nimeni cine făcea parte din ea – împotriva lui Gamsahurdia, Partidul Comunist pentru sine, armata privată pentru mai multă putere, partizanii pentru anarhie, criminalii pentru dreptate, inteligheția pentru Șevarnadze, iar restul oamenilor – undeva la mijloc. Tot mai des se auzeau focuri de armă, s-a interzis circulația pe timp de noapte. S-au ridicat baricade în tot soiul de locuri, voci din megafon făceau parte din fondul sonor cotidian.

Și totuși Severin nu voia să plece. Pe mine mă enerva interesul lui neobosit față de situația tragică în care ajunseserăm. Îi reproșam că-l atrăgea potențialul distructiv a tot ceea ce se întâmpla în momentul de față, numai fiindcă el însuși provenea dintr-o lume intactă. Cursurile au fost sistate. Demonstrațiile, nu. Tot timpul aflai de oameni care fuseseră atacați sau jefuiți.

Eu scriam și dârdâiam de frig. Partidele de poker au fost suspendate. Băieții aveau altceva mai important de făcut. Pretutindeni puțea a petrol. Pretutindeni era frig. Pretutindeni oamenii priveau speriați împrejur și tresăreau când cădea ceva pe jos.

Am vrut să petrecem cu toții Revelionul 1991 în Casa Verde, fiindcă la Tbilisi răsunau întruna focuri de armă, iar la vecinii noștri se spărseseră geamurile de la gloanțe. Daria telefona îngrijorată în fiecare săptămână, dar nu mai trimitea bani pentru Kostia și Nana. Bănuiam că ceva nu era în regulă cu ea, dar alungam acest gând, aveam destule pe cap.

Odată cu războiul civil a mai venit ceva în țară: heroina. Tot mai multe seringi folosite se găseau în scări de bloc. Tot mai mulți ochi sticloși se vedeau în metrou, tot mai multe chipuri absente.

Noi vindeam și vindeam. Mama și-a amanetat până și verigheta. Când n-am mai avut ce vinde, iar banii economisiți de mine din partidele de poker se terminaseră și ei, Stasia a declarat că mai exista o singură soluție ca să supraviețuim. O aromă delicioasă a învăluit casa în noaptea aceea. Buimaci de somn, în pijamale și cămăși de noapte, ne-am adunat cu toții în bucătărie și am găsit-o pe Stasia noastră, care împlinise 91 de ani, la masă – în fața ei se afla un tort de ciocolată.

— Dar ce-i asta? am exclamat eu și am dat să-mi vâr degetul în deliciosul tort, însă Nana m-a reținut la timp, iar Stasia ne-a explicat că era un tort după o veche rețetă a tatălui ei.

— Să-l ducem la oraș și să-l vindem la unul dintre chioșcurile acelea recent deschise, care vând clătite și prăjituri.

Întâi ni s-a părut o idee trăsnită, dar Elene a exclamat apoi încântată că știe ea pe cineva care ține un magazin de dulciuri și că va încerca să-i vândă tortul.

A doua zi am luat-o cu mașina la oraș și am dus împreună tortul la mica prăvălie amenajată într-un subsol, despre care vorbise Elene. Bărbatul corpolent și exagerat de păros a acceptat tortul fără nicio tragere de inimă, desigur pe mult mai puțini bani decât îi ceruserăm inițial, și ne-a spus că va vedea el cum se va da. Feliile se vindeau mai bine, un tort întreg nu-și mai permitea decât poate vreun tip de la Mkhedrioni.

Dar a doua zi tortul se vânduse și bărbatul i-a mai comandat lui Elene încă trei. În două săptămâni am vândut zece torturi. Stasia refuza ajutorul oricui din casă și insista că era o rețetă secretă, de familie. Eu eram singura pe care și-o putea imagina ca asistentă la munca aceea grea.

— Numai Niza. Nimeni altcineva. Ea e singura din casa asta care poate ține piept blestemului!

Mama și Nana au schimbat priviri pline de subînțeles. Inițial n-am fost foarte încântată de onoarea de a o asista. Uram orice muncă în bucătărie și mai ales la prăjituri nu mă dovedisem încă foarte talentată. Dar Stasia a rămas de neînduplecat și nu a acceptat nicio obiecție. M-am liniștit gândindu-mă că era, în fond, o bună ocazie de a o avea mai multă vreme în preajma mea pe Stasia, care era tot mai șubrezită, și de a-mi întregi colecția de povești.

În prima noapte în care am ajutat-o să pregătească ciocolata mi-am reamintit delicioasa aromă de ciocolată din locuința lui Christine, care ne ademenise pe Miro și pe mine din pat în bucătărie. Și, în vreme ce Stasia amesteca substanța întunecată, am auzit întâia oară de la ea

povestea ciocolatei calde a fabricantului de ciocolată și a blestemului care o însoțea.

— N-ar fi trebuit să guști din ea, ai gustat, asta este, soră-mea, Dumnezeu s-o odihnească, nu m-a crezut niciodată. L-a băgat în pământ cu ea pe Micul Om Mare și ea tot mai avea îndoieli. Dar tu, tu trebuie să-mi juri pe tot ce ai mai sfânt: două linguri din amestecul acesta sunt suficiente pentru un tort, dar niciodată să n-o pregătești în formă pură pentru cineva care ți-e drag, trebuie să-mi juri asta.

Aroma mă făcea să mă topesc odată cu ciocolata, urmăream mâinile bătrâne, dar agile ale Stasiei cum amestecau ingredientele, ușor, precaut, gustând și cântărind în repetate rânduri, de parcă ar fi fost o poțiune, o otravă, nu o ciocolată divină. Și bineînțeles că nu credeam un cuvânt din ce-mi spusese. Ciocolata era făcută s-o mănânci și mie-mi venea să mă întind în compoziția aceea întunecată și s-o ling toată. Dar Stasia mă supraveghea, urmărea cu strictețe să nu care cumva să-mi strecor un deget în oală; aveam voie doar să degust. Torturile Stasiei ne-au ajutat să trecem și peste iarnă și peste primăvară, iar când Boris Elțîn a fost ales în iunie 1991 drept primul președinte al Rusiei, afacerea noastră cu torturi era înfloritoare. Lumea noastră pierea, dar oamenii voiau să mănânce torturi până li se apleca.

— Cu cât sunt vremurile mai rele, cu atât mai bine merg afacerile unui cofetar, zicea tatăl meu.

Stasia repeta fraza aceasta ca pe o mantra, în vreme ce eu stăteam lângă ea în bucătărie și amestecam crema întunecată, la lumina lumânărilor.

*

Slăbise, parcă i se înfundaseră obrajii, ochii îi sticleau, rochia nu-i mai încingea mlădios șoldurile, ci-i atârna pe trup. Părul era prins într-o coadă de cal încâlcită, machiajul era aplicat neglijent. Și totuși a fost recunoscută la aeroport și,

chiar dacă oamenii nu i-au cerut autografe – nici n-ar fi fost nimerit în penumbra avariei totale de curent din aeroport –, au urmărit-o din priviri și au șușotit.

Ne-am strâns îndelung în brațe.

— Unde-i soțul tău? am întrebat-o pe sora mea.

— A rămas la Moscova.

— Mai bine pentru noi, putem să petrecem mai mult timp cu tine. Casa Verde te așteaptă. Ți-am gătit ce-ți place ție.

— Mă bucur atât de mult să fiu iarăși acasă, a spus Daria și a adormit în mașină, pe banchetă.

*

Kostia se gătise și el, în sfârșit, pentru vizita Dariei, purta o cămașă albă și niște pantaloni de costum călcați. La cina târzie, Daria ne-a povestit despre Moscova, despre haosul de acolo, despre penuria extremă de alimente. Ea măcar obținuse un rol la un teatru și avea de lucru. Când Elene a întrebat-o de afacerile lui Lasha, s-a eschivat și a schimbat subiectul. După trei zile s-a dus la apartamentul ei nelocuit, trebuia să „rezolve niște treburi”, și a dispărut pentru mai multe zile. Telefonul era deconectat, așa că m-am dus până acolo și am sunat la ușă cu insistență. Încă din casa scării am auzit muzica dată tare și vacarmul din apartamentul ei. M-am mirat că avea musafiri și că nu catadicsise să-mi spună. Apartamentul era plin de străini. Am recunoscut doar câțiva colegi de-ai ei de facultate. Oamenii stăteau, beau vodcă la lumina lămpilor cu petrol care puteau îngrozitor, cântau și se acompaniau cu chitara. Casa era vraiște, de parcă nu s-ar fi obosit să facă măcar o dată curat de când se întorsese. Când cineva mi-a îndesat în mână un pahar cu vodcă, am dat pe gât lichidul amar și am ascultat iritată balivernele beților, fără s-o scap însă din priviri pe sora mea. N-o mai văzusem niciodată așa pe Daria: răvășită, gălăgioasă, impertinentă, aproape vulgară, fusta îi alunecase strâmb, machiajul i se întinsese. Țopăia,

spunea nu știu ce bancuri rusești, li se arunca întruna prietenilor ei de gât și, într-un final, a aterizat în poala unui necunoscut, care, beat cum era, s-a apucat imediat s-o pipăie, dar nici măcar asta nu părea s-o deranjeze.

Când s-a dus la toaletă, am mers după ea și am încuiat ușa.

— Ce se-ntâmplă cu tine?

— Scutește-mă de morala ta. Am fost plecată atâta timp, mi-a fost dor de toți, cu prietenii mei pot să…

— Prietenii tăi? Sunt convinsă că pe majoritatea îi vezi întâia oară. Ceva nu e în regulă. Te rog, Daria, nu vreau să-ți interzic nimic, vreau doar să-ți fie bine și nu te-am mai văzut de atâta vreme, mi-a fost dor de tine și mă gândeam că…

Atunci s-a aruncat de gâtul meu și a început să plângă.

— Toate se duc pe apa sâmbetei. Nu știu ce să mai fac. El, el… Lasha are mari probleme.

Mi-a povestit succint că afacerile nu-i merseseră bine de la început, că depindea de ajutorul părinților, dar voia să-și păstreze standardul de viață, și că se pierdea tot mai mult în iureșul de la Moscova. Că de la o vreme încoace își injecta heroină și că uneori dispărea cu zilele și era de negăsit. Dar mi-a repetat că-l iubește foarte mult, de parcă s-ar fi temut să nu-i sugerez să-l părăsească. Până să apuc eu să spun ceva, s-a șters pe față, a afișat un zâmbet și s-a întors grăbită și radioasă în living, unde a fost întâmpinată cu urale.

Daria știuse întotdeauna ce loc i se cuvenea în lume, ce avea de așteptat de la viață, nu se îndoise de nimic, nu-și pusese întrebări nici despre sine, nici despre ceilalți. Numai că alesese să iubească omul greșit și-i dăduse permisiunea să-i zdruncine lumea. Îi râsese de-a dreptul în față și-i spusese: *Mă iubeşti şi ai voie s-o faci, ia tot ce-ţi trebuie, ia tot ce te face fericit.*

Iar el exact asta făcuse.

Acum stătea în fața mea, cu obrajii supți și cearcăne întunecate. Ochiul ei albastru era sticlos, iar celălalt, cel căprui, era tulbure. Își pierduse echilibrul.

Și când am văzut-o dansând cu nu știu ce cretin, strâns înlănțuiți, am înțeles speriată un lucru: Lasha reușise s-o transforme în propriul său coșmar despre ea. Proiectase asupra ei toate fricile, complexele și maniile sale. Iar ea nu i se împotrivise. El reușise să transforme iubirea ei într-o baltă tulbure, murdară, mocirloasă, ca să poată în sfârșit s-o accepte. Am văzut-o cum dansează și mi s-a făcut greață.

Ce se întâmplase cu Daria mea cea minunată, intactă, repliată în sine, cu frumoasa regină din împărăția lui Kostia, și oare ce se întâmplase cu împărăția lui Kostia? Oare unde trăiam noi toți?

*

După trei zile m-am întâlnit cu Aleko, care mi-a povestit răvășit că niște bărbați îl opriseră pe David pe stradă și încercaseră să-l jefuiască. Constatând că portmoneul lui era gol, au vrut să-i ia lănțișorul de aur, dar el s-a apărat. (Am încercat să-mi amintesc lănțișorul de la gâtul lui. Îi acordasem vreodată atenție? Nu.)

— E mort? l-am întrebat pe Aleko și m-am mirat de calmul meu.

— Da. Înjunghiat de nouă ori cu cuțitul. Probabil o bandă de tâlhari sau niște amici ai celor din Mkhedrioni.

— Pentru un lănțișor?

— Pentru un lănțișor.

M-am încuiat în baie și am rămas acolo câteva ceasuri bune. Țineam lumea în pumnul încleștat și totuși mi se scurgea printre degete, de parcă ar fi fost din nisip.

M-am întins în cada goală. Se luase iarăși apa.

Timpul parcă se spărgea în scobiturile genunchilor mei. Aveam opt ani, aveam zece ani și eram la David. Vedeam desenele și fotografiile de

pe pereții lui, simțeam pe limbă gustul ceaiului fierbinte, îi auzeam glasul.

Oare va face și el acum pasiențe cu alte fantome? Lui nu-i plăcea să joace cărți. Dacă-i plăcea să joace ceva erau table.

Am încercat să plâng. Niciodată nu mă pricepusem la asta. Nu aveam lacrimi. Uram țara aceasta, îi uram pe oamenii aceștia, uram cada aceasta, mă uram pe mine și neputința mea. De ce făcuse una ca asta? De ce-și apărase un afurisit de lănțișor? De ce-mi făcuse mie una ca asta? M-am gândit la sângele din baie atunci, la mare, la frumoasa Rusa și la nepăsarea ei prefăcută de la schi, după multe luni.

Lumea mea se dădea într-un montagne russe. Și era pe cale să deraieze.

Mi-am lipit obrazul de marginea rece a căzii.

M-am scufundat. Fără apă.

Fața înjumătățită a lui Christine, mulțimea de oameni răcnind pe 9 aprilie, frigul ultimelor două ierni, întunericul de pe stradă, cuvintele lui David, ultima noastră întâlnire, ceaiul acela tare, ochii sticloși ai surorii mele disperate, râsul lui Miro, lipsa de perspectivă a acestor vremuri, paginile înțesate de scrisul meu (oare despre ce?), fața abătută a mamei, aroma ciocolatei calde… Toate se contopeau în clipa aceea în mintea mea.

Cât timp voi putea rămâne întinsă aici? Și ce ar schimba? Tristețea aceasta zadarnică.

Mi-am tras o palmă. Voiam să simt ceva. Voiam să mă doară. Voiam să fiu mai aproape de David. Voiam să-l țin strâns, în cuvintele pe care nu i le adresasem, în fanteziile despre după-amiezile și serile pe care le-aș mai fi putut petrece cu el. În camera de alături, mama a pus discul *Home* al lui Kitty Jashi și poate că a fost prima oară când i-am ascultat conștient muzica. Poate că muzica ei m-a ademenit după ceasuri interminabile, pustii, să ies din cadă, să ies afară, Brilka.

*

— Știți de ce vor acum toți, până și foștii lui acoliți, să scape de Gamsahurdia? Știți de ce-l înjură acum toți?

Kostia s-a ambalat iarăși la cină, când stăteam la lumina lumânărilor, în jurul mesei din bucătărie și ascultam radioul cu baterii.

— Pentru că oamenii au înțeles încetul cu încetul că pentru *suveranitatea* la care au tânjit atât ar trebui să-și schimbe stilul de viață. Gata cu zborurile rapide la Moscova și serile în restaurantele de acolo și gagicile din Rusia, gata cu lăudăroșenia caucaziană și privilegiile, gata cu *însorita Georgie.* Dar toți constată acum că, de fapt, nu voiau asta.

În întreaga țară nu mai conteneau revoltele. Ca să apuci pâine trebuia să te așezi încă din timpul nopții la coadă. Garda Națională și Mkhedrioni refuzau să colaboreze cu Ministerul de Interne. Legea – de care abia dacă se mai ținea cont – o lăsaseră de mult în urma lor și-și creau propriile legi. Să nu le mai prescrie nicio autoritate ce să facă. La sfârșitul anului 1991, când Gamsahurdia a interzis difuzarea tuturor posturilor de televiziune rusești, pentru a feri Georgia de propaganda rusă negativă, a reînviat nemulțumirea generală. Cetățenii obișnuiți, care cu câteva luni în urmă strigaseră cât îi ținea gura la demonstrații „libertate” și „suveranitate”, erau aceiași care se enervau acum că erau ținuți la distanță de „cultura” rusă.

— Da, cred că e adevărat, suntem un popor care se privește cu ochi străini. Din păcate nu mai știu cine a spus asta, l-a aprobat Stasia, în mod excepțional, în seara aceea pe fiul ei.

*

Noi făceam torturi de ciocolată după rețeta unui cofetar instruit la Budapesta și Viena, din făină și lapte praf pe care scria USAID și din cacao pe ambalajul căreia își etala splendoarea o stea roșie. În vreme ce Garda Națională ocupa cot la cot cu

Mkhedrioni toate clădirile centrale din oraș și-și posta santinelele în fața lor. Bulevardul Rustaveli era iarăși ticsit de lume. Și iarăși răsunau focuri de armă, iarăși erau morți și răniți. Ceea ce mă uimea cel mai mult era indiferența generală cu care erau întâmpinate în oraș aceste acțiuni belicoase. Aruncătoare de flăcări provocau mereu incendii, se trăgea întruna din Kalașnikovuri și totuși majoritatea își vedea nestingherită de treburi.

Metroul circula, cinematografele erau deschise; cu fețe reci, împietrite, trecătorii se opreau pe stradă și-i urmăreau pe soldați cum își încarcă armele.

După ce a pățit-o și Severin (a fost atacat și jefuit), mi-a lăsat mie toate cărțile și a plecat; a promis că se întoarce de îndată ce-și rezolvă treburile la Berlin. Cu o zi înainte de plecare l-am invitat în Casa Verde și am mâncat împreună, tăcuți, niște mămăligă cu brânză. Mă obișnuisem de-a dreptul cu el, învățasem să îndrăgesc apropierea dintre noi precum și cuvintele germane, pe care am promis că le voi toci în continuare, chiar și în absența lui. Am remarcat că nu-i era nici lui totuna să revină la ordine după tot acest haos.

— Ar trebui să pleci în Europa, Niza, mi-a spus, de data aceasta în germană.

— Europa, da, Europa. Mai știi când mi-ai spus că e bine să rămâi în epicentrul istoriei?

— Ei, poate m-am schimbat și eu sau poate am obosit pur și simplu. Am obosit de la frica asta, înainte nu mi-era niciodată frică, nu mi-era frică atunci când am venit aici. Acum e altfel.

Înainte de a-l conduce înapoi la oraș, am urcat la mansardă, ne-am așezat cu o lumânare pe terasa neterminată, am fumat o țigară și am privit cerul senin, înstelat. Într-un colț erau teancuri de cărți vechi și caietele mele. Aici era împărăția mea, refugiul meu de atâția ani. Trebuia să încerc, în pofida haosului cotidian, să las suficient spațiu în

mine pentru a nu-l uita; pe atunci nu credeam că-l voi mai revedea vreodată.

Luați-vă, în cadrul Rusiei, cât de suveran i-a

Pe 7 ianuarie, luptele au fost considerate încheiate și Mkhedrioni a destupat sticlele de șampanie în fața Palatului Guvernului. Gamsahurdia a trebuit să fugă din țară și, fiindcă Armenia nu i-a acordat dreptul de ședere, a ajuns în Cehia. Demonstrațiile au continuat, adepții lui Gamsahurdia tot mai încercau să-și instaleze corturile în toate colțurile orașului, dar Mkhedrioni și Garda Națională au deschis focul. În sudul Georgiei și, mai ales, în Mingrelia, regiunea cu cei mai mulți adepți ai președintelui, lumea a urcat pe baricade.

Se cerea întoarcerea lui Șevarnadze în politica georgiană. Toți se dumiriseră că disidenții și criminalii nu puteau pune capăt haosului care domnea. Se întrezărea și o luptă de putere între Mkhedrioni și Garda Națională.

La scurt timp după întoarcerea lui Șevarnadze în martie 1992, sora mea a venit pentru câteva săptămâni la Tbilisi. S-a retras în camera noastră de copii, ne-a anunțat că avusese o „dispută” cu Lasha cel grozav care avea „probleme financiare” și deocamdată nu știa cât va rămâne la noi. Se opunea cu vehemență tuturor încercărilor lui Kostia de a o trage de limbă, dar avea ceva mai multă culoare în obraji decât cu un an înainte, când o ținuse două săptămâni tot într-un chef. Numai că avea privirea absentă și corpul neliniștit, sperios; până și surâsul ei atât de împăciuitor căpătase o notă artificială, forțată. Fericirea pe care o emanase întotdeauna cu atâta eleganță, mulțumirea de a se afla în centrul vieții, încrederea că putea să apuce cu mâna orice dorea – tot ceea ce mai demult afișase cu atâta dezinvoltură părea să fi pierit, de parcă forța motrice cea mai importantă, singurul motor pentru toate aceste calități se stinsese.

Mă întrista să-i simt vidul lăuntric și mi-am propus să petrec mai mult timp cu ea și s-o susțin, să-i smulg secretele și s-o fac să înțeleagă în sfârșit că venise momentul să-l dea naibii pe Lasha al ei cel grozav. Dar ocolea, ca un pește alunecos, tot ce-i putea veni prea aproape, era mare meșteră în manipularea oricărei discuții. Mi-era greu s-o citesc, spre deosebire de vremurile apuse, când mă descurcasem atât de bine. Dar între atunci și acum se interpuseseră dragostea ei, căsnicia, Moscova și nenumăratele momente și senzații pe care nu le împărtășiserăm, experiențele pe care le acumulase fără mine.

După numai două săptămâni ne-am trezit cu Lasha în fața ușii. Slăbise, era tras la față. Apariția lui a retrezit-o pe Daria la viață. Se foia în jurul lui, îl tot mângâia pe obraz, îi gătea mâncărurile preferate, nu se mai plângea de frigul din casă și de penele de curent, se cuibărea la pieptul lui, îl copleșea cu gesturi tandre și părea să ignore pe

deplin respingerea și lipsa lui de interes. De parcă nici nu și-ar fi dat seama că el nu-i răspundea la săruturi și se ferea de tandrețurile ei. Nici nu mă puteam uita la ea. Îmi feream privirea. Nu-mi puteam scoate imaginile din cap. Omul acesta era o pacoste pentru sora mea, îi răpise ceva valoros, schimbase la ea ceva esențial, iar eu nu voiam și nu puteam să mă împac cu gândul. Atunci am decis să mă amestec iarăși în viața altcuiva. Dar de data aceasta nu puteam câștiga singură bătălia, poate reușeam – oricât de greu mi-ar fi fost – să mi-l fac pe Kostia aliat. Poate și-ar aduna ultimele rămășițe de energie și și-ar revărsa asupra lui Lasha mânia și frustrarea acumulată și ar reuși să-l îndepărteze de Daria. De aceea i-am fost mai mult decât recunoscătoare lui Kostia că-i convinsese pe Daria și Lasha să rămână în Casa Verde și să nu se mute în apartamentul lor. La oraș era mai greu cu aprovizionarea și, în primul rând, mai periculos. Eu le cedasem soților camera noastră și dormeam cu Stasia. Ne îngrămădeam toți, pentru că era frig și nu aveam destule lemne și petrol lampant pentru a încălzi toate camerele.

Odată cu zilele de conviețuire s-au înmulțit și certurile dintre Daria și Lasha. El făcuse tot ce putuse pentru „o târfuliță ticăloasă”, îl auzeam zbierând în dosul ușii. El era „un porc nerecunoscător, un bou nemernic, un zero barat”, riposta Daria. Iar bănuiala mea de la petrecerea aceea se adeverea: făcea totul pentru a-și demonstra că el avea dreptate, că ea era într-adevăr așa cum o vedea el, că merita să fie prost tratată. Și, dacă Daria ar capitula definitiv în fața acestei imagini pe care o avea soțul despre ea, viața ei ar fi distrusă, eram sigură. „Totul sau nimic” fusese întotdeauna deviza ei. Când avea poftă de ceva, nu se mai oprea din mâncat. Când era frumoasă, trebuia să fie cea mai frumoasă. Când era actriță, nu mai juca decât roluri principale. Când i se trezea interesul față de ceva sau cineva, nu se mai

oprea până nu ajungea să posede obiectul dorinței sale. Când se îndrăgostea, trebuia să se mărite. Când iubea, era pe veci. Când se isca o ceartă, îl lăsa s-o bată și s-o facă-n toate felurile. Eram sigură: dacă Daria ar ajunge vreodată să se urască, s-ar distruge.

Într-o noapte stăteam întinsă în pat, trează, și am auzit pașii Dariei pe hol. A trecut prin fața ușii mele și a început să urce treptele de la mansardă. Mi-am tras iute pe mine un pulover și am dat fuga după ea. Aprinsese o lumânărică și stătea ghemuită lângă teancul meu de cărți prăfuite. Când mi-a auzit pașii, s-a răsucit speriată.

— Ah, tu erai…

A spus-o cam dezamăgită, de parcă ar fi sperat s-o urmărească altcineva.

— Da, *doar* eu.

— Vrei să fumăm o țigară?

— Cu plăcere.

— Ce ciudat, că de atâția ani n-am fost în stare să montăm aici o balustradă, a spus gânditoare.

— Mie-mi place așa.

— E destul de înalt, nu?

— Cam da. Mai știi ce mult ne plăcea să venim aici când eram mici?

— Eu am avut întotdeauna rău de înălțime și veneam numai de dragul tău, să nu mă consideri lașă.

— Răul de înălțime și acrobația nu se prea potrivesc.

— Am făcut mereu lucruri de care-mi era frică.

— Pe bune? Ți-e frică și de bărbatul tău, Daria?

— Nu vreau să vorbesc despre asta. Te rog, lasă subiectul ăsta.

— E un porc de câine. Tot ce spune provine din imaginația lui murdară.

M-a privit speriată.

— Ai tras cu urechea?

— E suficient să mă uit la el, nu-i nevoie să-i aud vorbele minunate ca să înțeleg cât de mult *te*

iubește.

— Ba da, mă iubește, chiar dacă tu nu poți înțelege asta.

— Când? Când te bate sau când nu i se scoală și nu te poate călări?

— Întreci măsura. Asta nu-i treaba ta!

— Ești sora mea, la naiba, nu-l las pe boul ăsta să te distrugă!

— E bolnav. Înțelege odată. Trebuie să fim îngăduitoare cu el. Are atâtea probleme și eu nu prea pot să-l ajut… Tu trăiești în lumea ta. Habar n-ai cum e să iubești pe cineva atât de mult.

Vârfurile țigaretelor noastre sclipeau în întuneric, ca doi licurici îndrăgostiți.

— Ție nu-ți dă altceva prin cap decât să fii exact așa cum te vede scrântitul ăsta, Daria.

M-a privit îngândurată, de parcă vorbele mele ar fi pătruns într-adevăr până la ea.

— Pur și simplu nu pot, a spus cu glasul stins și și-a îngropat capul între genunchi.

Nu m-am mai putut abține și am strâns-o în brațe cu toată puterea. A vrut să se desprindă și să se ridice, dar eu nu-i dădeam drumul, voiam s-o țin acolo, voiam s-o salvez. Voiam să fie iar nesimțită cu mine, atât de frumoasă încât îi iertai tot, să mă scoată iar din pepeni, voiam să fie nesuferită și capricioasă, orice, numai asta nu: spatele încovoiat, inerția și docilitatea, sentimentul de vinovăție, dezamăgirea. Am pufnit în râs.

— Ești nebună! a exclamat, s-a desprins din brațele mele și s-a trântit epuizată pe spate.

M-am târât până la ea și mi-am culcat capul pe burta ei. Cu un gest tremurat mi-a îndepărtat o șuviță de pe frunte.

— Tu i-ai pus atunci pe prietenii tăi criminali să-l bată pe bărbatul meu, Niza. Ăsta nu-i un ajutor.

— Dar te…

— *Ăsta* nu-i un ajutor!

— N-o să mai fac, promit. Fac tot ce vrei tu. Dar nu mai pleca. Trebuie să joci iar.

— Pe cine mai interesează în ziua de azi filmele sau teatrul?

— Nu va fi mereu așa.

— Ah, Niza.

M-a strâns la piept și m-a scărpinat pe spate. Pe urmă s-a ridicat și și-a scuturat praful de pe cămașa de noapte.

— Trebuie să cobor. Nu poate să doarmă fără mine.

*

În vreme ce în sudul Georgiei continuau luptele dintre adepții lui Gamsahurdia și noul guvern, odată cu întoarcerea lui Șevarnadze a început să licărească o speranță slabă în conflictul cu abhazii. Dorința lui Șevarnadze „de a da uitării toate disputele din trecut” i-a făcut pe abhazi să spere că cererile lor de suveranitate vor fi primite cu ceva mai multă receptivitate. Dar, când după vorbe n-au urmat fapte, iar Consiliul de Stat georgian a mai și încercat să transforme portul abhaz Oceamcire într-o bază pentru forțele navale georgiene, speranța aceasta s-a stins rapid. La Tbilisi oamenii au început să speculeze dacă Șevarnadze ar putea într-adevăr să evite noi vărsări de sânge. Miezul acestor dispute a rămas viitorul statut al Abhaziei în cadrul ori în afara granițelor Georgiei. Iar când parlamentul abhaz a dispus, în iulie 1992, abrogarea Constituției din 1978 a Republicii Autonome Socialiste Sovietice Abhazia și a reintrodus Constituția din 1925, ministrul georgian al Apărării și comandantul Gărzii Naționale a ordonat intrarea trupelor georgiene pe teritoriul Abhaziei. A justificat-o drept o „măsură de apărare a integrității teritoriale împotriva tendințelor separatiste din parlamentul abhaz”.

Cu asta a început războiul.

Daria s-a întors cu Lasha la Moscova. După trei săptămâni a telefonat urlând la Casa Verde și, abia

după mai multe încercări de-ale Nanei de a o calma, a reușit să pronunțe o frază coerentă: niște recuperatori îl împușcaseră pe soțul ei, care se afla acum la reanimare. Glonțul îi atinsese coloana vertebrală.

Abia la finalul convorbirii a pomenit – parcă în treacăt, total depășită de situație – că era însărcinată.

I guess I'll always be A soldier of fortune

DEEP

Daria a rezistat mai mult și mai bine decât crezuserăm. Mama ta a fost impresionant de curajoasă. Până la nașterea ta, Brilka, a făcut dovada unei tării excepționale și a reușit să te protejeze și să te ferească de toate primejdiile și ororile din jurul ei. A rezistat atât cât a putut. Trebuie să înțelegi acest lucru, Brilka.

Eu eram uluită de disciplina ei de fier, de voința neclintită și mai ales de dragostea pentru acest om care o răsplătea numai cu disprețul său, cu tortură verbală și psihică și cu văicăreli nesfârșite. Mă miram de unde lua forța de a face față. Fiindcă oricine se golește la un moment dat dacă dă tot ce are, gândeam eu pe atunci, dacă se oferă singur drept ofrandă. După două operații dificile, pentru care părinții lui s-au văzut nevoiți să-și vândă apartamentul, fiindcă intervențiile au avut loc în Israel, Lasha a fost adus la Tbilisi, în Casa Verde, pentru o lungă perioadă de recuperare. Din cauza datoriilor, își vânduseră apartamentul de lângă parcul Vake. Paralizat de la șold în jos, avea mari dureri și era dependent de medicamente scumpe. Medicii încă mai sperau ca într-o bună zi să poată merge iar, dar asta presupunea o voință puternică din partea pacientului, cele mai recente tratamente și un fizioterapeut competent. Dar și să fi făcut rost ambele familii de alți bani pentru tratamente în străinătate și cel mai bun fizioterapeut din țară, în cazul acestui pacient nu mai putea fi vorba de o voință puternică.

Eu mă refugiam frecvent la oraș, în bibliotecă sau în patul îngust al lui Miro. Fugeam de mine însămi, de știrile zilnice cumplite din Abhazia, de

imaginile cu care trebuia să ne împăcăm, cu care trebuia să ne obișnuim, cum ne obișnuiserăm și cu valurile de refugiați și numărul tot mai mare de victime. Ochii plânși de copil și casele arse. Femeile violate. Clădirile bombardate. Marea liniștită, mereu marea liniștită. Abhazii cei răi, georgienii cei buni. Georgienii cei răi, abhazii cei buni și rușii, mereu rușii, *forțele de menținere a păcii, mediatorii,* totodată cel mai important furnizor de arme și instructor al abhazilor. Băieții de 16-17 ani pe care-i recrutau Mkhedrioni și Garda Națională și-i ademeneau cu cele mai frumoase promisiuni de vag eroism, hașiș și, dacă nu era suficient, heroină. Proasta pregătire și organizare a armatei georgiene. Înaintarea și retragerea. Focul, mereu focul: mașini, case, oameni care ardeau. Și marea, mereu marea care privea netulburată oroarea.

Noi, cei care trăiam departe de câmpurile de bătălie, preocupați doar de ziua de mâine, fără muncă, fără nicio perspectivă, fără răspunsuri, cei care zilnic ne băteam capul de unde să facem rost de lemne, petrol, lumânări, făină, zahăr, unt, lapte praf, am învățat să trăim cu aceste imagini ale războiului, să le reprimăm. Ne-am obișnuit cu țipetele înfundate când venea curentul, un amestec bizar de bucurie și mânie, ne-am obișnuit să se ia din nou și atunci un mârâit înfundat, dar fără echivoc, traversa casă, ne-am obișnuit cu înjurăturile tot mai explicite care se auzeau în oraș la adresa guvernului. Dar ne-am obișnuit și să nu mai sperăm la intervenția Căștilor Albastre, a trupelor ONU, a NATO și a Occidentului, care să vină să ne salveze și să ne apere de Rusia cea rea. Ne-am obișnuit cu gândul fatal că noi, georgienii, nu vom reuși să ieșim singuri din mocirlă. Nu, nu credeam asta cu adevărat.

În orașul cu peste un milion de locuitori, toți îi știau curând pe toți, fiindcă, cine știe, poate aveai nevoie de cineva pentru o cumpărătură sau o

achiziție. Pe balcoanele blocurilor umblau de colo-colo găini slabe, legate cu sfoară. Câinii vagabonzi se înmulțeau cu repeziciune și noaptea cutreierau orașul, urlând ca o haită de lupi, în căutare de hrană.

Ne-am obișnuit cu toate.

Jucam domino, cărți, țomapan, ne spuneam bancuri, ne ascultam în bucătăriile, camerele, dormitoarele întunecate, unde stăteam cu buiote, înveliți în pături groase, în liniștea care se lăsa pe înserat peste oraș ca un clopot de sticlă. Ne aminteam povești vechi, ne bucuram, cum rareori ne bucuraserăm mai demult, când în sfârșit trecea iarna și venea primăvara cu căldura ei, cu zilele mai luminoase și cu mai puține griji. Știam să ne descurcăm la nesfârșit cu o cutie de chibrituri, să facem prăjituri din mălai și ciorbă de fasole în zece variante. Și știam să râdem de noi și de improvizațiile noastre: de carnetul de comsomolist cu capul lui Lenin, care astupa o spărtură din geam, de cana pe care o înveleam într-o pătură de lână, ca să rămână ceaiul cald mai mult timp. Nu mai acordam atenție știrilor recente despre jafuri, spargeri și asasinate. Eram bucuroși când se sfârșea ziua și eram încă în viață. Nu, nu voiam să ne gândim la războiul care făcea ravagii într-o altă parte a țării noastre și care-i lua de lângă noi pe tații, frații, soții, prietenii, vecinii și cunoscuții noștri și-i mutila și traumatiza, ba chiar ni-i înapoia în sicrie de lemn.

Toți se temeau pentru viața cuiva. Tuturor le lipsea o rudă, un prieten. Așa ne fofilam în jurul războiului, închideam ochii. Și, când aveam curent, ne uitam la televizor, la imaginile despre războiul din Iugoslavia. Era ciudat cât participam la acel război străin, pe moment îi eram chiar recunoscători că ne oferea ocazia de a-l uita pe al nostru.

Trăiam atemporal.

*

Burta Dariei s-a conturat deja devreme. Sarcina nu o făcea să înflorească, părea epuizată și secătuită, de parcă și-ar fi economisit ultimele puteri pentru asta, ca după aceea să se lase definitiv în voia unui proces de ofilire ireversibil. Elene își făcea griji pentru ea. Kostia își făcea griji pentru ea. Nana, Stasia, Aleko – toți o scrutau, șușoteau și se sfătuiau pe furiș. Nimeni nu-i dorea această soartă, dar nimeni nu îndrăznea să-i spună că poate venise timpul să se gândească la despărțire, să-l trimită pe Lasha la o clinică sau măcar în grija părinților săi.

Într-o noapte mă trezise iarăși aroma îmbătătoare a ciocolatei calde și m-am dus în bucătărie, unde Stasia copsese trei blaturi de tort la butelia de gaz și ședea acum la masă, fumând, când s-au auzit iarăși din camera Dariei glasurile ridicate ale unei dispute conjugale. Stasia privea în gol, se prefăcea că nu aude ce se petrece în cealaltă încăpere. Eu mă întrebam dacă n-aș face bine să intru în dormitor și să-l sufoc pe cumnatul meu cu o pernă. Dar nu intram niciodată acolo. Nimeni nu intra. De parcă ar fi fost o fantomă, era invizibil pentru noi.

Erau zile în care mă retrăgeam cu mașina de scris la mansardă și scriam până începeau să-mi joace literele în fața ochilor. Nu mai conta ce și cât de bine, important era că scriam ca să nu-mi pierd mințile, să nu uit, să mă transpun în vremuri îndepărtate și vieți străine, doar pentru a evada din a mea.

Cea mai importantă lucrare de seminar, pe care o scrisesem la lumina slabă a lumânării, nu mi-a fost acceptată. Se pare că acordasem prea puțină atenție propagandei naționaliste când îmi redactasem lucrarea despre „Generalisim – un georgian”. Profesorul meu a socotit chiar că ar conține „tendințe trădătoare de țară”.

— Zău că nu ai pic de conștiință, Jashi! Să scrii în asemenea vremuri de parcă n-am suporta

destulă presiune din partea Rusiei. Studiezi istorie, pentru numele lui Dumnezeu, privește în jur, uită-te în ce situație se află țara ta! Ce ne fac rușii și câtă putere și credință reclamă presiunea aceasta, câtă solidaritate ne impune, și tu? Tu vii și-ți împroști țara cu mizerie, îi cauți nod în papură acum, când e-n război, când trădătorii ăștia de abhazi și oseți fac sluj în fața rușilor, ție nu-ți dă altceva prin cap decât să-ți împroști patria cu asemenea vorbe calomnioase, da? Astfel nu mă insulți doar pe mine, care vreau să fac din tine un om cu o gândire obiectivă și analitică, ci și pe toți tinerii aceștia care-și riscă viața pentru libertatea ta…

— Acest război n-ar fi trebuit purtat. Abia refuzul de a analiza fără menajamente ceea ce însemnăm noi ca națiune a dus la război. Bunul-plac absolut, lipsa de principii, incompetența diplomatică, o gândire bazată numai și numai pe instincte, precum și patriotismul acesta orb ne-au adus în această situație. În lucrarea mea, am încercat doar să înțeleg de ce ne-am împotmolit în mizeria aceasta și de ce nu-i dă nimănui prin cap să pună anumite lucruri sub semnul îndoielii!

— Ai îndrăznit să contești ceea ce Rusia…

— Rusia, Rusia, Aud tot timpul acest cuvânt. Sau America sau Europa sau mai știu eu ce. Când vom înceta oare să ne mai privim prin ochii unui protector? Când ne vom privi în sfârșit în oglindă, fără sentimentalism fals, fără compătimire, fără acest patriotism dezgustător, bazat numai și numai pe mituri?

— Jashi, întreci măsura!

— Încerc doar să explic anumite legături. Nu v-ați săturat și dumneavoastră să idealizați la nesfârșit, nu v-ați săturat de eternele teorii conspiraționiste?

— Obrăznicia nu este neapărat o însușire de care să fii mândră, Jashi! Imaginează-ți cum ar fi să-i pice cuiva de la Moscova în mâini o asemenea

lucrare de seminar, ce bucurie ar avea să citească: da, noi georgienii suntem niște trădători lipsiți de principii, suntem…

— V-ați gândit vreodată că poate nu suntem chiar nevinovați de beleaua aceasta?

— Se pare că tu te-ai gândit și ai ajuns la asemenea concluzii glorioase. Bravo, Jashi! Bravo! Ar trebui să-ți depui candidatura pentru serviciile secrete ruse.

— Iar Rusia, iar KGB! Vedeți, la asta mă refer.

— Vrei adevărul? Adevărul, da? De ce nu te duci tu până la Suhumi, să vezi cu ochii tăi ce se petrece acolo? Du-te în Abhazia și relatează pe urmă – obiectiv, critic, edificator! Dacă nu te duci, aștept de la tine să-ți revizuiești complet lucrarea.

M-a apucat o asemenea furie pe profesorul meu, încât m-am hotărât pe loc să plec în Abhazia. Voiam să-i demonstrez acelui cretin naționalist că aveam dreptate. Eram perfect conștientă că Miro nu avea voie să afle ce puneam la cale, așa că m-am hotărât să caut pe cont propriu modalități de a ajunge acolo. Deși planul mi se părea deopotrivă absurd și elitist, eram căpoasă. Aveam să mă duc acolo și să văd cu ochii mei neputința trupelor noastre, să cunosc „trupele de pace” rusești, care aduceau cu vapoarele în țară tancuri și muniție, brutalitatea abhazilor, brutalitatea georgienilor, brutalitatea rușilor. Aveam să văd în ce condiții de nedescris își croiau calea refugiații georgieni pe jos, prin munții din Svanetia, da, nu mai aveam să închid ochii în fața apocalipsei de la Marea Neagră. Aveam să scriu despre asta. Războiul era oricum deja pretutindeni. Depindea doar de perspectivă dacă-l priveai cu ochii deschiși ori cu ei închiși, îmi spuneam eu.

Ce proastă eram!

Am luat-o către Palatul Șahului, cartierul general, unde mă dusesem la un moment dat să-l caut pe Rechin. I-am mai găsit acolo doar pe câțiva din Mkhedrioni. Nu mai aveau nici de băut, iar

privirile lor nu mai erau la fel de sigure pe sine și pătrunzătoare ca atunci. Când i-am întrebat de Rechin, una dintre gărzi și-a dres glasul, s-a scărpinat în cap și a spus în cele din urmă că fusese ucis cu o lună înainte în Gagra.

— Cum?

Nu știu de ce am vrut să aflu acest lucru.

— Împușcat în cap. N-aveau tranșee.

Am încercat să mi-l imaginez pe Rechin mort. Ce simțise când îl nimerise glonțul. N-am reușit. Singurul lucru la care mă puteam gândi era casa frumoasă din Gagra, partidele de table cu Rusa și sângele ei în baie. Marea, mereu marea întunecată, fremătând, căreia nu-i păsa dacă era război ori pace. Jumătate din teritoriile abhaze erau deja în mâinile abhazilor, adică ale rușilor. Granița cu Rusia eră deschisă. Mai rămăsese doar Suhumi. În decembrie, cu o zi înainte de a începe anul 1994, s-a anunțat în presă moartea lui Gamsahurdia, care se ascunsese în munții din Mingrelia împreună cu acoliții săi. Soția lui a confirmat că se sinucisese, dar jumătate din populație a mai crezut încă mulți ani în versiunea morții lui eroice în lupta împotriva grupării Mkhedrioni.

Și pe urmă a ajuns războiul la mine. Înainte să mă duc eu la el.

*

M-am hotărât să-l caut pe Cello, fiindcă, din câte știam de la Miro, trecuse de mai multe ori pe la atelierul auto, deci era în Tbilisi, nu pe front. El mă putea ajuta să ajung în Abhazia. Într-adevăr, mi-au confirmat la tipografie – care era în continuare una dintre celulele grupării Mkhedrioni – că era în oraș și că va trece a doua zi pe-acolo. A doua zi pe seară m-am dus la tipografie, cu ultimele resturi de benzină pe care le mai aveam, și am dat peste câteva fețe cunoscute de la partidele de poker. Toți m-au salutat cu exuberanță. Dar Cello mi-a strâns doar mâna, nu m-a îmbrățișat, ca

ceilalți. Mi-a oferit un scaun și s-a așezat în fața mea.

— Băieții ziceau că ai ceva de vorbit cu mine?

Privirea lui scrutătoare mi-era la fel de neplăcută ca la început și am încercat să par cât mai neutră cu putință.

— Păi, da, mă gândeam că ai putea să mă ajuți să ajung în Abhazia.

— În Abhazia, tu? a întrebat de parcă nu-i venea să creadă. De acolo fuge lumea, nimeni nu se duce de bunăvoie acolo, crede-mă.

— Știu, dar vreau să scriu despre asta, despre tot ce se întâmplă și mă gândeam…

— Deci vrei să scrii. Ce talente mai ascunzi, Einstein?

— Ei, vreau măcar să încerc.

— Măi, băieții au dreptate, pe tine nu te prea înțelege omul.

— Poți să mă ajuți? l-am întrebat iar și, de data aceasta, l-am privit în ochi.

Pauza pe care a făcut-o mi s-a părut că durează o veșnicie, s-a scărpinat pe scăfârlia cheală și și-a lins buzele nefiresc de roșii.

— Hm, dacă pot să te ajut… Nu știu zău, Einstein. Nu arăți ca un om care ar avea nevoie de ajutor.

— Oricine are la un moment dat nevoie de ajutor.

M-am enervat că-i răspunsesem așa slugarnic, dar pe moment nu-mi venise altceva în minte.

— Mi-aș fi dorit mai de mult să ai nevoie de ceva. Pe când jucam cărți aici, mai știi?

— Bineînțeles că mai știu. Dar ne-am distrat, nu?

— Distrat. Hm, distrat. Nu știu, zău. Depinde care dintre noi, nu-i așa?

Știam, știusem încă de pe atunci că nu-i plăcea să piardă.

— Deci…?

— Dacă stau să mă gândesc, aș putea să te ajut, cum să nu, am eu căile mele. Ți-aș putea face rost de o legitimație de presă. 50 de dolari și s-a aranjat. Dar trebuie să mă distrez și eu, nu-i așa? Să mă aleg și eu cu ceva, nu crezi?

— Hai zi, ce vrei?

— Păi, am mai putea trage o partidă. Am o bancnotă de 100 de dolari la mine. Mă gândesc că e o motivație suficientă, ce zici? N-am mai jucat de mult și băieții tânjesc și ei de-a dreptul. Cei care au mai rămas. Băieți, o partidă de poker!? a răcnit în încăpere, fără să-și desprindă privirea de la mine.

A primit drept răspuns un murmur încântat.

— N-am bani.

— N-o să ne împiedice asta să jucăm. Cum ziceam, am eu o sută.

— Și dacă pierd?

— Tu nu pierzi niciodată. Deci nu trebuie să-ți faci griji.

— Ba îmi fac. Deci ce se-ntâmplă dacă pierd?

— Atunci primesc eu un sărut și-mi dai voie să-ți mângâi sânul stâng, fără stofă la mijloc, mă înțelegi?

Nu știu ce m-a surprins mai mult la răspunsul lui, precizia rece a ideii ori faptul că avea o asemenea fantezie legată de mine.

— Un sărut și mă atingi o dată la sân? am vrut să mă asigur.

— Exact.

— Și pe urmă îmi faci rost de legitimația de presă?

— Exact.

— Și dacă voi câștiga eu?

— Atunci capeți 100 de dolari, bașca legitimația de presă.

— De acord.

— Știam eu că n-o să te sperie oferta mea. De-aia ești tu Einstein și nu o fată oarecare, nu-i așa?

— Atunci adu cărțile și adună-i pe băieți.

A fost o partidă care mi-a pus nervii la încercare. Au făcut rost de nu știu-unde de o sticlă plină de *chacha* și, de emoție, am băut și eu în rând cu ei, în mod excepțional. Toți și-au golit buzunarele și au pus bancnote și monede pe masa de joc improvizată. Toți în afară de mine. Încă din timpul partidei am început să mă îndoiesc de seriozitatea propunerii lui și, în afară de asta, mi-am dat curând seama că în ziua aceea mi se terminase norocul. Dar eram căpoasă și mă incita gândul că voi ajunge pe câmpurile de bătălie și, pe deasupra, voi pune mâna pe 100 de dolari.

Am jucat cu înverșunare. Concentrați la maximum și punând totul la bătaie, la propriu. Dar cărțile pe care le aveam nu-mi permiteau nimic. Am încercat să scap cu fața curată, dar nici cele mai bune cacealmale nu m-au ajutat să câștig o partidă.

Bineînțeles că eu am pierdut. Bineînțeles că el a câștigat.

Încă mă mai amăgeam cu gândul că se va mulțumi să-mi pună mâna pe sânul aproape inexistent și să-mi vâre limba pe gât. Îndurasem eu lucruri mai nasoale. Din fericire, nu s-a mai fudulit atâta cu norocul lui la joc, ca dățile trecute, când reușise să mă păcălească. N-a făcut nicio tevatură, s-a ridicat la final de pe scaun și le-a cerut băieților să ne lase singuri, pentru că mai aveam ceva de lămurit. Lucru care mi-a displăcut, fiindcă puteam foarte bine să mergem într-una din încăperile de alături.

La scurt timp și-au luat toți rămas-bun de la mine, m-au bătut pe umăr și m-au îmbrățișat, și așa am rămas singură cu Cello. El continua să bea. Deodată m-am gândit la Miro. Ce-ar zice el de planul meu absurd și umilitor? Mi s-a făcut rușine. Dar un jucător își plătește întotdeauna datoriile. Fie ce-o fi. Am încercat să par calmă și stăpână pe mine.

Odată golită sticla, m-a privit scrutător și a zis că acum aș putea să-mi onorez promisiunea. M-am ridicat, m-am oprit în fața lui, mi-am descheiat bluza, totul cu gesturi potolite, mecanice, și am rămas cu pieptul gol în fața lui. El s-a aplecat spre mine și mi-a apăsat pe gură buzele lui cărnoase și roșii ca sângele. Avea un gust amar, de alcool și de încă ceva, ceva ce pe atunci încă nu știam să îmbrac în cuvinte și astăzi aș numi *brutalitate.* Chiar dacă totul mi se părea de neconceput și scârbos și nu-mi puteam scoate din minte chipul lui Miro, chiar dacă mă simțeam cât se poate de proastă și naivă, să vreau să călătoresc în inima coșmarului și să presupun că aș putea găsi acolo nu știu ce *adevăr.* Chiar dacă îl blestemam deja în sinea mea pe profesorul meu și înțelegeam în clipa aceea că nu m-aș duce niciodată de bunăvoie pe front, că eram recunoscătoare că nu mă număram printre sutele de mii de georgieni nevoiți să fugă peste trecătorile din Caucaz, riscându-și viețile, pe un ger cumplit – în momentul acela nu-mi era încă frică. Nu-mi era frică de bărbatul acela ca un sloi de gheață, care mă săruta mecanic, care-și închipuia că astfel mă înjosește și se răzbună pentru faptul că demult pierduse de câteva ori în fața mea. Încă mai credeam că voi putea să părăsesc curând încăperea aceea și să dau fuga la Miro, pentru a-i mărturisi planul meu absurd și a-mi cere scuze că fusesem arogantă și mă supraestimasem. Dar pe urmă m-a apucat și de celălalt sân și a strâns atât de tare, încât am tresărit de durere. Dacă nu se ținea de cuvânt? Eram numai noi doi. Era târziu. Tipografia se afla în beciul unei foste redacții de ziar, acum abandonate. M-am încordat, m-am străduit să ascund de el frica ce începuse să se înfiripe în mine.

— Așa, eu m-am ținut de cuvânt… am spus și mi-am ferit fața de el.

Dar m-a înlănțuit pe după talie și m-a tras spre el.

— Ziceam eu că tu ai multe talente…

În glasul lui se simțea acum excitația. De pe față i se șterse aroganța. M-am smucit de lângă el, am făcut un pas înapoi și mi-am încheiat bluza.

Dar el s-a înființat în aceeași clipă în fața mea și m-a prins cu o mână de părul răvășit. Într-o clipită mi-a tras capul spre el și mi s-a uitat în ochi. Până și atunci, până și în momentul acela, mai eram sigură că voi reuși să scap de acolo, să uit această idee îngrozitor de proastă, impardonabil de tâmpită, și să nu-l mai văd în viața mea pe omul acesta.

— Ești o jucătoare bună, Einstein, mi-a șoptit la ureche și m-a lins pe gât.

Am încercat să-i opun cât mai puțină rezistență, să-mi păstrez puterile pentru lupta decisivă. Fiindcă eram sigură că va urma una, mă convinsesem de acest lucru.

— Ajunge, Cello, te-ai distrat și, să fim serioși, un tip ca tine sigur are nevoie să pipăie sâni mai mar decât ai mei.

Nu știu de ce am rostit aceste cuvinte. Dar, indiferent ce dorisem să obțin, am primit exact opusul. Fiindcă m-a tras și mai tare de păr și m-a făcut să țip deopotrivă de spaimă și durere.

— Te crezi mai brează? Crezi că nu sunt de nasul tău, da? Dar mai vedem noi. Mai vedem noi…

Mi-a băgat mâna între picioare. Atunci m-am chircit și l-am împins de lângă mine cu amândouă mâinile. Nu-mi dăduse drumul la păr și m-a tras după el. Am încercat să-mi înfig unghiile în palma lui, pentru a mă elibera, dar nu a avut nicio reacție.

— Crezi că nu-ți ajung nici cu prăjina la nas, da? Târfulițo! a răcnit și saliva i-a împroșcat de pe buze și m-a stropit pe vârful nasului.

Cât mai uram cuvântul acela. Târfuliță! Îmi amintea de Lasha. Îmi amintea de neputința surorii mele. De jertfele pe care i le aducea călăului ei. Mi-am adunat toată forța și, în pofida durerii de

cap, am reușit să mă eliberez și să-i trag una în stomac. Am vrut să-l nimeresc mai jos, să-l fac knockout, dar s-a eschivat, s-a aplecat și s-a înroșit la față și iarăși a dat să mă înșface.

Da, nu încăpea nicio îndoială, nu era cea mai bună zi a mea. Îmi pierdusem definitiv norocul.

Am luat-o la fugă. Am răsturnat pahare goale și două scaune. Am încercat să ajung la ieșire, dar mi-a aținut calea și a dat să mă prindă. M-a apucat de mânecă, m-a tras spre el, eu am alunecat, am încercat să mă prind de ceva, dar nu am reușit. M-a înlănțuit iar pe după talie, m-a luat pe sus, mi-a pus o mână în gât, mă sufoca, m-a trântit pe jos. M-am târât pe brânci, tușind, avidă de aer. M-am ridicat ținându-mă de o presă veche, dar el era deja în spatele meu, îi simțeam mirosul respirației, s-a lipit de fundul meu și a început să mă descheie la pantaloni. Ceva mă apăsa în burtă și-mi provoca o durere paralizantă. Era un mâner metalic, de care încercam să mă feresc, opunându-i în același timp și lui rezistență, mișcându-mi fundul de colo-colo, ca să nu-mi ajungă la nasturii pantalonilor.

Dar, după ce a ajuns la primul nasture, mi i-a rupt pe toți ceilalți (de ce mă abandonau până și nasturii, de ce nu i se împotriveau, de ce cedau atât de ușor?!) și pantalonii mi-au alunecat de parcă ar fi complotat împotriva mea.

Îmi mai amintesc că mi-a ținut cu o mână ambele brațe la spate. Îmi mai amintesc că, în momentul când a pătruns în mine, mi-a venit să vomit. Îmi mai amintesc că-mi șoptea necontenit la ureche. Gâfâind, respirând greu. Dar nu-mi mai amintesc ce spunea. Îmi mai amintesc doar acel „Bine… bine…”, din care pronunța fiecare literă separat, de parcă ar fi rostit cuvântul întâia oară și ar fi trebuit să se obișnuiască treptat cu sunetul său. Îmi amintesc că, fără să știu de ce, în vreme ce se lăsa cu toată greutatea pe bazinul meu, mă apleca tot mai mult în față, m-am gândit că ar trebui neapărat să reconstitui în mintea mea o

poezie oarecare, o poveste oarecare și să mă concentrez asupra ei, ceva ce-mi plăcea, ceva familiar, care să-mi distragă atenția de la mișcările lui mecanice, de la mormăielile și gâfâielile lui. Dar nu mi-a venit în minte nicio poveste care să fie suficient de puternică pentru a anula această realitate abjectă, dureroasă. În schimb, mi-a venit deodată în minte un cântec. Am încercat să recunosc melodia, până când mi s-a cristalizat în minte clară și suficient de vie. Era Edith Piaf. *La Foule.* Iubisem acest cântec dintotdeauna. Brusc am auzit în mine o întreagă orchestră, după care a răsunat vocea iridescentă, atotstrăpungătoare a lui Piaf și, deși nu recunoșteam cuvintele în parte și nu le înțelegeam, m-am agățat de r-ul ei aspru, de l-ul ei dur, am ascultat acordeonul din fundal și am încercat să-mi imaginez o scenă întunecată, pe care – sigur undeva departe, foarte departe de acolo, sigur undeva unde eu și, mai ales, el nu ne aflaserăm niciodată – stătea Vrăbiuța, luminată de un singur reflector, și-mi cânta doar mie cântecul ei. Era o imagine frumoasă și pentru câteva clipe a reușit să mă smulgă din acel loc, să anuleze mișcările lui nepricepute, brutale.

Îmi amintesc că avea dificultăți, că se tot întrerupea, își căuta o poziție mai comodă, răsucindu-mi întruna mâinile la spate, îmi amintesc că o dată sau de două ori a scos un sunet ca de jale, de parcă n-ar fi fost mulțumit de calitățile lui de amant, dar bineînțeles că și-a vărsat nervii pe mine și mi-a maltratat trupul și mai abitir.

Îmi amintesc că eu – când Edith s-a oprit din cântat, deși îmi interpretase o versiune mai lungă, mult mai lentă a celebrei sale melodii – m-am întrebat de ce nu se oprește, de ce nu termină odată cu mine, cu sine, cu instinctul lui. De ce o ia iar și iar de la capăt? Câte ore, zile, săptămâni va mai dura? Când și, mai ales, de cine fusese oprit timpul în loc?

Îmi amintesc că nu am țipat. Că am stat mută și am așteptat ca timpul să-și reia mersul, ca acele ceasului să se pună iarăși în mișcare.

Și pe urmă m-a răsucit către el, scos din minți pentru că nu izbutea să se deșerte și să-și procure o satisfacție triumfătoare, m-a trântit pe jos și a tăbărât pe mine, depărtându-mi picioarele cu genunchiul. Atunci a iuțit ritmul, respirația i s-a domolit pe neașteptate, a devenit mai uniformă, de parcă s-ar fi simțit realmente bine, de parcă n-ar mai fi trebuit să se grăbească, să se străduiască. Mi-am întors capul într-o parte. Nu voiam să-l văd. Și atunci am zărit sticla de *chacha* pe care o goliserăm împreună. Un obiect abandonat, devenit inutil, pe care eu, în încercarea de a mă elibera, sau el, în încercarea de a mă apuca, o răsturnaserăm, și se rostogolea domol, de parcă ar fi vrut să-i susțină ritmul. Îmi mai amintesc că rareori m-am bucurat de ceva în viață cum m-am bucurat atunci de sticla aceea goală.

Trebuia să-mi eliberez o mână ca s-o pot prinde. Trebuia să fiu rapidă. Nu mai aveam o a doua încercare, în niciun caz, la ghinionul meu din acel moment.

Mi-am eliberat încet brațul imobilizat sub pieptul lui. Pentru a nu-i atrage atenția asupra mișcării mele, i l-am pus pe după gât. De parcă m-aș fi resemnat în sfârșit că trebuia să-i procur plăcere. L-a înregistrat cu un scurt geamăt. Pe urmă am ridicat cu grijă brațul, l-am așezat pe jos, am întins degetele și, într-adevăr – primul moment norocos din seara aceea – am atins suprafața rece a sticlei. Acum trebuia să sparg sticla dintr-o lovitură și să-l nimeresc cu gâtul ei. A început să geamă mai tare, când mi-am luat avânt și am dat cu sticla de pământ. Zgomotul l-a făcut să tresară, dar era prea aproape de plăcerea finală, pentru a se întrerupe sau chiar a se opri. Însă nu mai conta, pentru că sticla – singura mea prietenă din încăperea aceea, după ce mă lăsaseră de izbeliște

până și nasturii de la pantaloni – era spartă și gâtul ei devenise o dantelărie de cioburi ascuțite. Care aveau să fie de ajuns. Aveau să-și îndeplinească rolul. Când a ridicat în sfârșit privirea, scuturat de un val de convulsii, sticla din mâna mea l-a nimerit în burtă și i-a străpuns pielea.

A scâncit, incapabil să-și mai înfrâneze plăcerea, în pofida durerii, și s-a rostogolit pe o parte. Următoarea lovitură a fost mai puternică. Sticla i-a atins brațul și sângele a început să se prelingă pe burta mea. De data aceasta s-a chircit de durere și mi-a dat drumul. Dar încă părea năuc, încă nu înțelegea amploarea urii mele.

În doi timpi și trei mișcări m-am ridicat în picioare și m-am aplecat deasupra lui, i-am ținut la față, cu mâna tremurândă, gâtul tăios al sticlei. L-am privit pentru prima oară. Cicatricea care-i tăia în două sprânceana. Nu știu de ce, dar mi-am imaginat că o altă femeie, care se aflase cândva în locul meu, îi lăsase această cicatrice, tot cu o sticlă spartă în două. Imaginea aceasta improbabilă era foarte satisfăcătoare. Țineam gâtul sticlei și i-l vânturam în fața ochilor. Dar brusc s-a cutremurat, a căscat ochii larg, se holba neclintit la mine, a întins brațul însângerat, gura i s-a schimonosit într-un zâmbet satisfăcut, și a ejaculat, cu un hohot de râs tare, aproape de bucurie.

Îmi amintesc tot, dar nu-mi amintesc ce am simțit în tot acel timp.

O
r
i
u
n
d
e
a
m
f
o
s
t
î
n
R
u
s
i
a
...
p
e
s
t
e
t
o
t
a
m
a
u
z
i
t
c
u
v

â n t u l m a g i c : G e o r g i a . O a m e n i c a r e n u a u f o s t n i c

i o d a t ă a c o l o ș i c a r e s - a r p u t e a s ă n u a j u n g ă v r e o

dată a colo au vorbit despre Georgia ... Se vorbea d

espreGeorgiacafiindunaldoileaparadis.

JOH

Lucrul cel mai rău nu era incapacitatea mea de a plânge și a jeli, nici că treceam sub tăcere cele întâmplate, nici că nu-l mai puteam atinge pe Miro, că nu-i puteam explica nimic, că-l pedepseam în locul altcuiva pentru ceva de care nu putea să aibă nici cel mai mic habar. Și nici faptul că atât mânia, cât și ura mi se îndreptau mai degrabă împotriva mea decât a celui care-mi făcuse asta. Lucrul cel mai rău era această amorțire interioară. Acest gol nesfârșit. Stăpânirea de sine cu care trăiam zi de zi. Răceala cu care lucrurile își vedeau de mersul lor obișnuit. Mutenia cu care mergeam mai departe, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Faptul că nu trădam nimic, că eram disciplinată și capabilă, după ceea ce rămânea de nerostit.

Erau zile ce se succedau nopților ca niște vise cu ochii deschiși. Glasul Stasiei la patul meu. Imaginile din mintea mea și încercarea de a le înlocui cu Edith Piaf.

Aroma ciocolatei venea ca întotdeauna noaptea, penetrantă, irezistibilă. Accesele de furie ale lui Lasha, gemetele Dariei, șoaptele lui Elene, pașii prudenți ai Nanei și tăcerea amenințătoare a lui Kostia. Vise cu ochii deschiși, în care Stasia îmi aducea trecutul tot mai aproape. Vise cu ochii deschiși, din care nu mă puteam trezi. Incapacitatea mea. Neputința mea, pe care

credeam s-o fi străpuns cu o sticlă spartă, dar ce mă mai înșelasem!

Până la sfârșitul lunii iulie 1993 nu mai era nimeni care să nu fi înțeles că Georgia nu mai avea nicio șansă în Abhazia. În afară de Suhumi, toate centrele din Abhazia erau ocupate de soldați abhazi, ruși și „închinați" din republici caucaziene. Pe 27 iulie a fost semnat, prin mijlocirea Rusiei, un acord potrivit căruia armata georgiană trebuia să părăsească numaidecât teritoriul abhaz. Acordul mai prevedea și ca trupele abhaze să fie de-acum înainte supravegheate de „trupele de pace" rusești. O parte din refugiați s-a întors în vara aceea în satele și orașele lor abhaze distruse. La 1 septembrie urmau să redeschidă toate școlile și universitățile din Abhazia.

Burta Dariei era țuguiată, iar rezistența ei, fragilă. Părea slăbită. Părea să nu mai dureze mult până să se rupă zăgazurile. Și s-au rupt. S-au rupt odată cu acordul georgiano-abhazo-rus. În ziua în care a început masacrul din Suhumi.

Pe 16 septembrie 1993, trupele abhaze au luat cu asalt orașul. Atacul fusese pus la cale în cartierul general al „trupelor de pace" rusești, cărora nu le era permis să intervină în operațiune. Dar ele au ocupat cele mai importante puncte de frontieră, astfel încât trupele georgiene rămase în Suhumi n-au mai putut spera la întăriri din afară.

Numărul victimelor civile scoase din case și împușcate în stradă s-a ridicat la 5.000. Ulterior au fost înregistrate peste 1.000 de cazuri de viol. Victimele torturii nu au fost numărate.

Toți cei care au supraviețuit asaltului au fost nevoiți să fugă pentru a doua oară în munți și să spere că vor ajunge vii în văi.

Vocea Dariei, disperată, aflată în pragul isteriei, m-a trezit din somn.

— Nu, nu e copilul tău, asta voiai să auzi? Nu e. Mi-am tras-o cu unul și cu altul, cum m-ai pus tu să fac, ca să-ți procur mizeria pe care-o bagi în

tine, am făcut tot, da, așa e, tot ce ți-ai imaginat tu cu mintea ta bolnavă, și încă multe altele. Ești mulțumit? Da? Vrei și detalii, schilodule?

Cuvântul acesta a schimbat ceva. Era un blestem, care mai bine rămânea nerostit. O formulă magică amenințătoare. Mai mult decât cuvântul în sine, m-a speriat felul în care l-a rostit. Dincolo de disprețul evident și provocator se mai ascundea în glasul ei moale o rană adâncă, de parcă s-ar fi adresat sieși. De parcă ar fi vrut să se rănească singură cu el.

L-am auzit spunând ceva ce nu am înțeles, dar calm, cu un ton aproape supus, pe urmă am auzit cum se deschide ușa și cum se trântește la loc. M-am uitat pe geam și am văzut-o pe Daria cum merge desculță prin grădină. A traversat straturile cu legume și s-a îndreptat către colină. Își purta burta ca pe un scut, se chinuia să urce, rotofeie și ușor aplecată în spate. Mi-am vârât picioarele în pantofii mei de sport, pregătită să fug după ea, dar m-am oprit în ușă. Simțeam că nu mai am putere. Nicio vorbă de consolare, niciun sentiment care să-i fi fost sprijin în tristețea ei abisală.

După ce Daria s-a întors din escapada ei nocturnă, și-a anunțat familia la micul-dejun că de-acum înainte nu-i mai păsa ce se va întâmpla cu Lasha.

Nu mai voia să aibă de-a face cu el și-i va suna numaidecât pe părinții lui, să vină să-l ia. Nimeni n-a întrebat ce o făcuse să se răzgândească subit, nimeni n-a zis nimic. După care Daria a dispărut, nimeni nu știa unde e, a trebuit chiar să mă duc s-o caut în pădure. N-a apărut nici măcar când părinții lui Lasha, care-i sacrificaseră fiului lor tot ce aveau, l-au împins într-un microbuz cu scaunul lui cu rotile cu tot. În momentul acela se pare că iubirea ei nu mai ajungea nici măcar pentru un rămas-bun.

*

În noiembrie 1993, cu trei zile înainte de aniversarea mea, Dariei i s-a rupt apa, iar eu, ignorând toate limitele de viteză și spulberând zăpada ce căzuse neașteptat de devreme în anul acela, am condus-o la Tbilisi. Când am intrat în curtea spitalului, toată incinta era cufundată în întuneric. Se întrerupsese iarăși curentul și a trebuit să-i luminez Dariei cu lanterna scările până la secția de obstetrică, iar pe tine, Brilka, încă în burta mamei tale, să încerc să te conving să ne mai dai câteva minute, să ajungem până la recepție.

Multă vreme m-am gândit cum să te introduc în povestea aceasta, când vei fi venit pe lume. În povestea aceasta care a trebuit spusă doar pentru a ajunge la tine. La tine și, astfel, la început. În povestea aceasta, care a trebuit scrisă numai pentru ca tu să te mai poți naște o dată și să primești ocazia de a reîncepe totul, altfel.

Și am ajuns la concluzia că, din acest punct, nu mai pot continua să scriu, cât *tu* exiști de două ori. M-am hotărât să fac întâi din tine o Brilka a *mea,* pentru a-mi putea continua povestea, pentru a ajunge în sfârșit la tine, cea reală, cea autentică, pe care oricum nu o voi putea descrie nici cu toate cuvintele din lume, cea care a știut să-mi ofere singurul *tu* pe care n-am putut să-l transform în *ea.*

Dar cât îmi croiesc calea către tine sunt nevoită să-ți împrumut ființa, imaginea, să te reinventez. Altfel, în felul meu. Așa cum te-am văzut eu, cum te-am găsit și te-am pierdut. Trebuie să te inventez până când, într-o bună zi, vei redeveni reală. Pe tine, Brilka, care ai venit pe lume și căreia ți s-a trecut în certificatul de naștere numele de *Anastasia Jashi* și care ne-ai adus tuturor, pentru întâia oară după multă vreme, ceva asemănător fericirii, ceva de a cărui existență abia dacă ne mai aminteam. „Jashi. Punct. Anastasia va fi o Jashi". Daria, măritată sau nu, era de neînduplecat. „Că doar ne-am descurcat și noi două cu numele ăsta".

Așadar Jashi. Anastasia Jashi. Dar Daria nu voia ca numele să-i fie alintat Stasia. „E atât de *rusesc.* Poate Ani?” Dar nu avea s-o cheme Ani. Brilka avea să-și dea singură un nume. Unul la fel de răzvrătit și excepțional pe cât era ea de răzvrătită și excepțională. Însă deocamdată era mititică și avea o claie de păr negru. Ochii ei erau negri-negri, iar pielea scofâlcită și ridată, de parcă ar fi venit pe lume cu un secol de înțelepciune de viață. Nu țipa, era impresionant de calmă și privea cu atenție la lume și la oamenii pe care-i descoperea, cu ochii ei negri-negri pătrunzători, de parcă ne-ar fi străpuns de mult pe toți cu privirea.

Mie-mi venea s-o privesc necontenit, să mă las străpunsă de privirea ei și să mi-o așez pe burtă, să-i simt căldura. Eram mătușă. Mătușa ei. Ființa aceasta mititică îmi dădea o funcție. Îmi dădea un sens. Puteam să părăsesc patul și camera în care mă baricadasem cu săptămâni în urmă.

În decembrie a căzut și Suhumi. Războiului i s-a declarat sfârșitul, dar în corpurile și capetele noastre el continua. Golul pe care anii din urmă îl săpaseră în noi cu lopeți mari rămânea. Numai marea era nevătămată și clipocea în ritmul ei obișnuit, pe pietricele și nisipul întunecat.

*

— Nu mai suport. Ești mută ca un pește. Nu mai știu ce se petrece în mintea ta. Am ajuns să mă întreb dacă te mai cunosc. Nu răspunzi la telefon, ești absentă, privești în gol când catadicsești să mă însoțești și pe mine undeva. Nu vrei nici să mai citești. Zău că nu știu ce se-ntâmplă cu tine. Și nici nu vreau ca singura noastră legătură să fie doar patul acesta. Vii, te întinzi alături în pat, te culci cu mine, pe urmă bem un ceai, fumăm o țigară și te conduc la mașină. Și pleci. De parcă am avea o relație secretă. Ce îndoieli te rod? E tot din cauza lui David? E din cauza problemelor voastre de familie? Dar tipul s-a cărat, nu? Soră-ta s-a despărțit de el. Acum nu poate fi decât mai bine.

Haide, vorbește cu mine. Și privirile astea, cum te uiți la mine. Simt c-o iau razna. Pe bune. Parcă m-ai cântări tot timpul. Mă supui unor examene secrete, despre care n-am nici cea mai mică idee. La care nici nu pot să particip conștient.

Miro era invitat la o aniversare despre care tot vorbea de câteva zile. Trebuia să-l însoțesc și eu. Lana era toată ziua plecată și eu ajunsesem dis-de-dimineață la el și rămăseserăm până la amiază în pat. Când venise momentul să ne pregătim, când el se sculase și începuse să se îmbrace, eu mă întorsesem pe cealaltă parte și mă ghemuisem ca o pisică bătrână, obosită. Nu voiam să mă scol. Nu voiam să mă dau jos din patul acela. Voiam ca el să rămână cu mine. Să tacă și să mă strângă în brațe, atâta tot. Nimic mai mult. Ideea să merg între oameni, să sporovăiesc și să beau, să râd la bancurile lor și să cânt cu ei, să mai și dansez, îmi provoca repulsie. Îmi cauza disconfort fizic.

El încercase să mă convingă, îmi aruncase hainele pe pătură. Apoi își pierduse răbdarea și începuse să vorbească tot mai tare, tot mai nesigur și neajutorat, până când disperarea i se transformase în furie oarbă și trăsese pătura de pe mine și mă apucase de încheieturile mâinilor, trăsese de mine să mă ridic, îmi sucise mâna, iar eu începusem să țip.

Mi-a dat drumul mâinii, dar eu nu m-am oprit din țipat. Țipam ca o apucată, am început să dau din brațe, bezmetică, respingându-l, împiedicându-l să se apropie de mine. Am început să plâng, am încetat să mai țip. Lacrimile mi se rostogoleau mute pe obraji. M-am lăsat să alunec în josul peretelui și m-am prăbușit pe pat. Pe jumătate goală, mi-am cuprins corpul cu brațele și mă legănam ușor. El s-a așezat lângă mine, dar n-a încercat să mă atingă.

— Eu vreau să merg acolo și e treaba ta dacă nu vrei să mă însoțești.

Se pare că rezervele lui de compasiune erau la fel de epuizate precum voința mea de a-i da vreo explicație. S-a ridicat și s-a dus la oglindă să se pieptene. Voiam să mă lase în pace și, totodată, nu suportam gândul că va pleca și mă va lăsa singură cu gândurile mele.

M-am dus la el. M-am agățat de el. Am încercat să-l rețin. S-a desprins din brațele mele și și-a continuat pregătirile. Îmi doream atât de mult să-i povestesc, să-i explic, să-i descriu tot. Dar nu știam cum. Îmi doream nespus să-l pot reține, aveam senzația că era o chestiune de viață și de moarte să rămână, să fie lângă mine în noaptea aceea. Da, voiam să mă salveze de mine însămi. Ceream prea mult? Chiar era imposibil?

— Tu le vrei mereu pe toate deodată. Și dacă se-ntâmplă ca cineva să nu ți le poată oferi, îi întorci spatele. Crezi că eu sunt fericit? Tu crezi că mie-mi place așa? Crezi că țara asta de rahat nu mă enervează și pe mine? Rezo, îl știi de la cursul meu, mi-a propus să intru la firma de construcții a tatălui său, a mai adăugat încet și a îmbrăcat un costum negru peste cămașa albă, pe care i-o călcase Lana cu grijă.

La perfecție, cum eu n-aș fi putut să i-o calc niciodată.

— O firmă nouă, a primit licența anul acesta. Tatăl lui a atras investitori și, dacă merge treaba, vrea să ne-o lase nouă, lui Rezo și mie. Investitorii sunt turci, dar sperăm ca peste câțiva ani să intrăm și pe piața europeană. Când se va stabiliza situația aici, zona imobiliară va cunoaște un adevărat *boom.* Ca în multe alte țări post-sovietice. Încep cu autorizații de construcție și, mai încolo, pot fi ceva mai creativ…

— Autorizații de construcție?

Cuvântul m-a smuls din spirala gândurilor mele. M-am oprit în fața lui și l-am privit nedumerită.

— Da, autorizații de construcție. Ce ți se pare așa ciudat?

— Nu știu. Tu și autorizațiile de construcție. Chiar *este* ciudat.

— Mă gândeam că ți-ar părea bine să nu mai stau în atelierul ăla mizerabil și să tunez mașini pentru nu știu ce baștani. E o muncă adevărată, ceva ce-mi face plăcere, ceva ce are o legătură cu mine, cu profesia mea și…

— Autorizațiile de construcție? Deci au, mai nou, multe în comun cu tine?

— Hai, las-o baltă cu sarcasmul. Nu te las să-mi strici nici seara, nici viitorul, ziua de astăzi a fost oricum o încercare.

— Nu știam că apropierea mea e o încercare pentru tine.

— Asta nu e apropiere, Niza. *Chestia asta* nu mai este apropiere. Fii măcar sinceră cu tine însăți.

În camera de alături mergea vechiul televizor al lui Christine, se auzea o actriță mexicană proastă dintr-o telenovelă mexicană proastă spunându-i unui actor mexican prost, pe o muzică mexicană proastă și siropoasă, că-l va iubi mereu și-l va aștepta mereu în hacienda ei preferată, dar că va trebui să se mărite cu José Gilberto, fiindcă n-avea încotro.

— Cu filmul ce se-ntâmplă?

Știam că în momentul acela întrebarea îl va înfuria și mai rău, dar nu puteam să nu i-o adresez.

— Da, filmul, filmul? Pe cine interesează filmele în prezent? Privește în jurul tău, Niza, trezește-te!

— Dar noi voiam să…

— Hai, încalță-te. Trebuie să plec. Mă așteaptă deja toți.

Eram furioasă pe el, pe compromisul pe care era pe cale să-l facă, pe felul său de a se aranja cu toate, dar, în primul rând, eram furioasă pe mine, fiindcă nu reușise să mă schimbe. Să mă facă normală. Să mă îmblânzească. Mi-am blestemat fidelitatea fată de mine însămi și de iraționalitatea mea, de prostia, de contradicțiile mele, de

speranțele și de iluzia că aș putea schimba ceva. O iluzie pe care mi-o spulberase în câteva minute un sadic cu pantalonii în vine, lipită de o presă veche, cu mâinile sucite la spate.

Cum era posibil ca omul pe care-l iubeam obsesiv, care-mi stăpânea în mare parte gândurile, speranțele și iluziile, să nu fi reușit ceea ce făcuse cu atâta ușurință un străin nemilos? Să mă frângă. Să-mi alunge din corp orice speranță. Orice spirit de rezistență. Orice spirit. Și cum era posibil ca, în pofida gândului că mi-era mai bine fără aceste speranțe, căci fără ele aș aluneca prin viață ca pe polei, legată de o sanie, incapabilă s-o cârmesc și nici Miro să nu izbutească să oprească afurisita de sanie? Cum era posibil să mă înec în hăul meu, fără ca el să-mi întindă o mână care să fie iarăși în stare să mă tragă la suprafață?

Totodată, înțelegeam cât de stupidă era furia mea, cât de nedreaptă. El percepea doar urmările invizibile ale acelei nopți. Vânătăile și contuziile acelei nopți dispăruseră de mult. Dar tot ce mi se mai dăduse în noaptea aceea în tipografie drept veșnică amintire nu era doar invizibil, ci și indicibil. Așadar cum puteam să-i cer să vadă invizibilul și să spună în locul meu indicibilul? Era imposibil. Bineînțeles că eșua în fața mea. Așa cum eșuam și eu în fața mea, a vieții cotidiene, a poveștilor, a viitorului inexistent, a semenilor mei, a țării mele, a epocii mele și, acum, și în fața lui.

De ce nu putea și el să mă pătrundă cu privirea ca bebelușul surorii mele? De ce-i era atât de greu? Lui, care în felul lui amuzant, prudent, jucăuș mă învățase an de an cum e să visezi și care, în felul lui senin, îmi arătase ce e iubirea. Care mă primise în el, îmi dăruise un adăpost. Acum, când se va vedea cu diploma în buzunar și va fi ocupat cu plictisitoarele autorizații de construcție și cu visuri de care putea fi sigur că se vor împlini, acum când dorea să petreacă și să celebreze ușurința, eu îi

devenisem prea grea, prea inertă, prea neagră, prea amară.

De ce nu-mi mărturisise încă de la începutul vieții în doi că iubirea noastră nu va rezista la războaie, lipsuri, frig, pene de curent, dezamăgiri și, mai ales, la o singură noapte, o noapte într-o tipografie abandonată, folosită acum în cu totul alte scopuri decât răspândirea de știri? De ce nu mă ferise de însăși această iubire? Cum să-l conving că se înșela când îmi reproșa în permanență că nu-l alesesem pe el? Eu îl alesesem pe el încă de pe-atunci, în încăperea cu televizorul din acel centru pentru tineret, când îi citisem din *La răscruce de vânturi* și călătorisem cu el prin alte vremuri și lumi și totul mi se păruse posibil, tot ce putea fi gândit și descris. Da, îl alesesem pe el. Pe mine nu mă alesesem niciodată. De viața mea mă țineam mereu la distanță, incapabilă să aleg din multele milioane de variante ale eului meu una pe care s-o reprezint, s-o urmez. „Dintre toate variantele eului tău, alege-ți-o pe cea mai imposibilă", mă sfătuise David și poate că exact asta făcusem. Poate că EU eram chiar această imposibilitate.

Nu puteam să-l las să plece și să părăsesc această cameră, dar nici să-l însoțesc nu puteam. Mă agățam de gâtul lui, îi cerșeam de-a dreptul să rămână, îl trăgeam de sacou. El era indispus, purtarea mea i se părea stupidă, nu putea să creadă că, în momentul acela, era vital pentru mine să rămână. Întâi a încercat să mă convingă cu binișorul să-mi vin în fire. Văzând că vorbele lui nu au niciun efect, m-a dat la o parte de pe el, m-a împins și, văzând că nici așa nu ajunge nicăieri, m-a luat pe sus și m-a trântit cât colo. M-am dat cu capul de perete, am alunecat pe jos și am rămas acolo. Mă durea capul și mă țineam de locul dureros. M-a privit o vreme încurcat, răsuflând greu, apoi a clătinat din cap cu reproș și a ieșit valvârtej din cameră.

*

La o lună după nașterea Anastasiei, mama ei a rămas fără lapte. Daria a început să se scoale noaptea și să umble somnambulă prin casă, uneori și prin grădină. Mergea desculță prin zăpadă, cu pași apăsați, îmbrăcată doar cu o cămașă de noapte lungă și subțire, umbra ei traversa peisajul de iarnă cu o eleganță impresionantă, plutitoare, ca o versiune morbidă a Ofeliei în drum spre pârâiașul ei. Rolul de mamă i-a redat frumusețea îngropată sub povara căsniciei, copilul i-a dat un aer înfricoșător de sublim. Părul blond ca spicul îi crescuse iarăși până la talie și-i acoperea spatele. Pielea ei recăpătase culoarea fildeșului. Cu cea mai mare grijă și atenție trebuia s-o ademenim să intre în casă. A doua zi dimineața nu-și mai amintea nimic din noaptea precedentă. Elene și cu mine am început să stăm pe rând de veghe, fiindcă Daria redevenise o dansatoare pe sârmă.

Daria se dusese de două ori la oraș, pentru a prezenta bebelușul tatălui său. A spus că el plânsese de ambele dăți când o ținuse în brațe pe micuța Anastasia. Povestea cu o anumită satisfacție în glas. Dar, aflând că Daria îi dăduse fiicei lui numele ei de familie, a refuzat orice altă întâlnire. Daria a încetat să mai pomenească numele lui Lasha. Nu a mai vorbit despre el. De azi pe mâine a fost ca și cum omul acesta n-ar fi existat niciodată în viața ei. I-am făcut jocul și am izgonit din casă amintirea lui Lasha.

Cu câteva zile înainte de Revelion, Daria a venit dimineața în bucătărie, unde Elene și cu mine împachetam torturile Stasiei. Ne-a anunțat că vrea să meargă cu noi la oraș. Nu mai suporta să stea nicio secundă în „palatul” acesta, avea nevoie de oameni în jur. Obrajii îi străluceau rozalii, în timp ce privea de pe bancheta din spate a automobilului la peisajul înzăpezit. Eu m-am bucurat că ieșise din starea de amorțire afectivă. Speram ca furtuna să fi trecut. Am lăsat-o undeva în Piața Lenin, care

se numea acum Piața Libertății. Pe un panou publicitar ruginit se vedea o reclamă veche la un circ, cu o față de clovn care rânjea prostește. În zilele de război civil, clovnul se alesese cu câteva găuri de la împușcături. Mi-era milă de bietul clovn. Își descărcaseră nervii pe nasul lui roșu. Apoi am livrat torturile la magazinul de la subsol și eu m-am dus mai departe la Universitate.

Când am ieșit din clădirea Universității, am zărit-o în stația de autobuz pe fosta nevastă a lui Lasha. Purta o discuție însuflețită cu două femei. Din fericire nu m-a recunoscut, iar curiozitatea m-a mânat să mă apropii de micul lor grup. Vorbeau într-adevăr despre Lasha. Ea le povestea prietenelor ei despre fizioterapia pe care o făcea el, despre progresele lui și despre speranța ca într-o bună zi să poată merge din nou. Le-a înștiințat cu o mândrie evidentă că se pregătea să-l mute acasă la ea, ca să nu mai fie obligată să tot meargă la părinții lui să-l îngrijească.

— Dar ce-i cu nevastă-sa? a întrebat una dintre prietene.

— Borfeta aia? El a recunoscut din fericire destul de curând cu cine se încurcase. Toate datoriile le-a făcut din cauza ei, a trebuit să-i mențină nivelul de trai. Madam Jashi era obișnuită cu ce-i mai bun din toate, el a trebuit să țină pasul. Mi-a povestit cum l-a făcut de râs și de rușine la Moscova. Că nu vorbea zile-n șir cu el dacă nu aducea bani acasă, vă puteți imagina? Mi-a povestit cu lacrimi în ochi, bietul de el. Eu am știut de la bun început c-o să-i aducă numai belele. Ea nici nu știe ce înseamnă iubirea, a vrut doar să-și demonstreze că poate pune mâna pe el, că reușește să-l despartă de mine. Dar eu am știut că, într-o bună zi, lui îi va veni mintea la cap. Până la urmă, dacă privim lucrurile așa, *tragedia* pe care a trăit-o el a avut și o parte bună…

M-aș fi năpustit la ea, i-aș fi înfășurat părul în jurul pumnului meu, aș fi trântit-o la pământ

pentru a-i trage cea mai zgomotoasă și puternică palmă de care aș fi fost în stare, dar eram ca paralizată, n-am găsit nici măcar puterea de a mă face remarcată sau de a-i da o replică. Rușinată și goală pe dinăuntru, am stat pe loc și, în schimb, m-am uitat cum se urcă femeile în troleibuz și pleacă.

*

Patru zile a trebuit s-o căutăm pe Daria. Patru zile am telefonat pe la toată lumea care o cunoștea. Mama tremura ca varga, iar mâinile lui Kostia abia dacă puteau ține receptorul telefonului. În a patra zi, în sfârșit, o fostă colegă mi-a dat o adresă unde „era posibil să se afle”. Era o casă-atelier din orașul nou. Un tip care arăta de parcă tocmai ar fi coborât dintr-un ring de box mi-a deschis ușa. Fără să-i spun cine eram și ce căutam acolo, am trecut în fugă pe lângă el, am traversat grădinița din fața casei și am intrat într-un spațiu plin de fum, cu coloane înalte. Boxerul a venit după mine cu pași grăbiți. Din loc în loc erau câteva statui neterminate, Janis Joplin răcnea din niște boxe mari, puțea a marijuana.

Pe o canapea scămoșată stăteau tolănite câteva fete în fuste scurte, pe care un glumeț cu părul lung le amuza cu nu știu ce poantă. Daria stătea pe speteaza canapelei, rezemată de perete, și râdea cu ele. Era beată. Am tras-o după mine și am împins-o în mașină. Înainte, l-am aburit pe boxer să-mi împrumute niște bani, deoarece căutarea Dariei îmi golise complet rezervorul și nu mai aveam niciun ban.

Canyoupicturewhatwillbe Solimitlessandfr

eeDesperatelyinneedofsomestranger’shand

— Cine te crezi? Iar vrei să faci pe gardiana mea? Lasă-mă-n pace! Dacă am chef să mă-mbăt, mă-mbăt. Pot să fac ce vreau. Iar tu, cu prietenii pe care-i ai, chiar n-ai de ce să strâmbi din nas la ai mei.

— Și la ce-o să te ajute să te faci mangă și să-ți pierzi vremea în colonia aia de artiști? De fapt, ce fel de oameni sunt? De unde-i aduni pe toți? Tu nu ești ca ei.

— Nu mai spune! Dar ce sunt eu? O actriță nemaipomenită?

— Da, asta ești, dar pentru asta trebuie să faci iarăși ceva. Țara asta se duce naibii, nu ești singura căreia-i merge prost, Daro.

— Tu crezi că le știi pe toate mai bine. Crezi că ai un tip grozav, care te va iubi mereu și va purta discuții intelectuale cu tine, care te susține și te poartă pe brațe. Asta crezi, nu? Miro te va înșela cu prima ocazie, te va lăsa să zaci pe jos, va trece peste tine și va merge mai departe. Toți sunt așa. Da, da, sărmana noastră fetiță supradotată încă mai crede că trebuie să schimbe lumea.

— N-am niciun motiv să presupun că Miro mă va părăsi cu prima ocazie. Nu, nu sunt toți așa, Daria.

Mi-a râs în nas.

— Vai, sărmana fetiță supradotată nu crede asta. Ea crede doar în binele din om, nu-i așa? Tu ai numai prieteni aleși. Toți niște mici eroi, ca tine.

— Încetează, Daria. Încetează să mai vrei să fii atât de enervantă. Pentru că tu nu ești așa.

— Ah, da, uitasem: tu ești deasupra tuturor oamenilor și lucrurilor. Dar, câteva dezamăgiri în plus, câteva fapte de eroism ratate, câteva lovituri în plus și o privire în profunzimea gândurilor prietenului tău bun la suflet, și s-a zis cu bonomia, Niza.

— Tu crezi că eu n-am trăit nicio dezamăgire în viață? Te-ar consola să-ți povestesc ce am…

— Păstrează-ți suferința pentru tine, te rog, am și eu destulă.

— Suferința ta! De parcă totul ar fi irelevant în comparație cu căsnicia ta nefericită! Îmi pare rău să te dezamăgesc, dar nu sunt toți niște porci ca adoratul tău.

— Ba da, nici Miro al tău cel sfânt nu e mai breaz. Punem pariu?

Ceva în felul în care rostise cuvintele, expresia ei răutăcioasă, bucuria aceasta de răul altcuiva m-au băgat în sperieți, m-au făcut să mă cutremur. N-am mai spus nimic și am ieșit din cameră.

De pe terasă se auzea cum Stasia cea mare îi fredonează Anastasiei celei mici un cântec de leagăn.

*

Deși eram atât de furioasă pe ea încât îmi propuneam să n-o mai caut niciodată, să n-o mai iau niciodată în mașină, beată și împleticită, și s-o duc acasă, nu rezistam mai mult de 24 de ore. Mă duceam după ea la atelier sau mai-știu-eu unde. Până și Stasia mă îndemna s-o las în pace, Aleko zicea s-o las să-și „facă o vreme de cap", să-i mai treacă mâhnirea, pur și simplu nu puteam. Mă îmbolnăvea gândul că bea până uită de tot, până nu se mai simte răspunzătoare de nimic. Dar astăzi știu că, dacă îmi îndreptam toată atenția asupra grijilor Dariei, o făceam și din egoism, așa puteam cel mai bine să-mi distrag atenția de la propriile griji. Locurile necunoscute în care pătrundeam în căutarea ei mă împiedicau să mă întorc acolo unde nu voiam să mă întorc. Așa reușeam să nu mă gândesc câteva ceasuri la tipografie și la imaginile care-mi ocupau mintea. Gândindu-mă la Daria, nu trebuia să mă gândesc la problemele mele și la Miro, care părea să mă evite de-a dreptul de la ultima noastră ceartă. Care era atât de ocupat, inventa tot felul de motive, ca să nu aibă timp de mine.

*

Într-o dimineață – după ce rămăsese trei zile în Casa Verde, la rugămintea lui Kostia – am găsit-o pe terasă, învelită într-o pătură, privind în depărtare cu ochi sticloși, în vreme ce lacrimile i se rostogoleau pe obraji.

I-a trebuit o veșnicie până să-mi destăinuie că aflase de la părinții lui Lasha că fosta nevastă îi închinase un apartament, îl mutase acolo și-i adusese pe cineva care să-l îngrijească. Tatăl ei, care lucra la Ministerul pentru Energie și Infrastructură, își putea permite să-și susțină financiar fiica. Pe urmă a adăugat, tot cu privirea pierdută în depărtare, că Lasha îi ceruse divorțul. Fosta nevastă nu mai voia să fie prea multă vreme fosta nevastă.

În seara aceea, Daria a fugit de acasă în timp ce noi toți dormeam și a doua zi dimineața o aveam la telefon pe fosta nevastă, indignată. Să fac bine să vin după borfeta de soră-mea, care era beată. Apăruse în miez de noapte la noul lor apartament (nu a ratat ocazia să sublinieze că era nou), trezise toți vecinii, strigând după el în curte. Pe urmă, când nimerise scara lor de bloc, le bătuse necontenit în ușă și-l strigase. Scâncise că-l iubea și că făcuse o greșeală. Își ridicase puloverul și strigase să vină Lasha să vadă ce ratează. La auzul acestei fraze mi-am dus mâna la gură, să nu vomit. Mă sfâșia pe dinăuntru. Ceva a explodat în mine. Nu știam dacă era umilința pe care mi-o provoca Daria cu purtarea ei absurdă, nebunească ori propria neputință, faptul că nu puteam face nimic, nu puteam s-o *vindec.*

Și în următoarele săptămâni am fost nevoită să mă duc s-o scot din diverse locuințe. Am ajuns să cunosc cele mai izolate locuri din oraș, suburbiile și împrejurimile. De obicei o găseam în atelierul sculptorului din orașul nou. Era cel mai important și mai constant cuib al revoltei ei. Ajunsesem să-i cunosc pe mai toți cei care frecventau locul, artiști autoproclamați, foști adepți ai grupării Mkhedrioni, dependenți de heroină, studenți pașnici care-și vânduseră și amanetaseră tot și nu mai posedau nimic, nu mai puteau și nu mai doreau nimic, decât să-și omoare vremea cu alții de teapa lor. Chefuitul părea să le fie singura confirmare că mai erau în viață.

Elene, care se topea de mâhnire, slăbea și – ca o umbră a ceea ce fusese odinioară, prinsă între logistica torturilor și meditațiile pe care trebuia să le dea – se dădea peste cap pentru Daria, o tot ducea pe la medici, pe la un știu ce vindecătoare, a adus acasă până și o clarvăzătoare. Daria se lăsa consultată, făcea psihoterapie – iar noaptea fugea de acasă.

Doar uneori, când își lua fetița în brațe și-i șoptea ceva, se mai însenina. Când o vedea cum râde sau îi dădea să mănânce cu o linguriță roșie de plastic. Asta-mi dădea speranță, credință că starea ei nu era definitivă, se va sfârși curând. În asemenea clipe credeam că Daria va putea redeveni ea însăși. Plină de o ușurătate jucăușă, de elan, de încredere.

Dar momentele acestea dispăreau la fel de repede și pe neașteptate cum apăreau. Elene și cu mine am fost obligate să recunoaștem că nu o puteam reține și ne-am hotărât să schimbăm tactica. Eu mi-am propus să recâștig încrederea Dariei, participând cu ea la chefuri și beții. Dacă aș însoți-o peste tot, aș putea s-o supraveghez mai bine și s-o feresc de alte catastrofe.

În perioada aceea s-a reaprins pasiunea mamei noastre pentru Dumnezeu. Fiindcă, obligată să-și admită eșecul și neputința față de Daria, a fost atât de disperată, încât niciun medic și nicio vindecătoare n-au mai putut s-o ajute. Era nevoie de ceva mai mare care să-i ofere susținere. Da, era iarăși nevoie de Dumnezeu. A început cu postul, ceea ce mie mi se părea o provocare fără margini în contextul penuriei de alimente din vremea aceea. Pe urmă am găsit-o cufundată în lectura Bibliei. Apoi se tot zicea că e la biserică. Încetul cu încetul, peretele din living s-a transformat într-un iconostas. Dacă niciun om nu reușea să le ajute pe ea și pe fiica ei, poate le va ajuta Dumnezeu.

Vremurile erau și ele propice: Biserica Ortodoxă și părinții ei înregistrau în anii aceia o afluență enormă. Cei 70 de ani de prigonire și urmărire a tot ceea ce însemna religie au fost compensați înzecit: mulțimile se perindau pe la biserici – cele vechi și cele noi – și tot mai multă lume își atârna acasă icoane, tot mai mulți bărbați – șomeri, întorși de pe front și foști adepți ai Mkhedrioni – își descopereau o nouă vocație, îmbrăcau sutane negre și se apucau de predicat. Nici Aleko,

consternat de noua cucernicie a nevestei, nici Kostia, comunist și ateu convins, n-au avut ce să-i facă.

*

Era în martie sau în aprilie, nu-mi mai amintesc exact, când a venit Miro întâia oară la atelier. Își cumpărase recent o Honda veche și era mândru de achiziție. Serviciul părea să-i redea încrederea în sine, ce avusese de suferit. Câștiga bani, era respectat, își făcea planuri și avea deja habitusul unui mic patriarh. Până și stilul vestimentar i se schimbase. Se întâlnea tot mai rar cu vechii amici din perioada pistei de carting și tot mai des cu tineri străini, bine îmbrăcați, care arătau *business.*

Mă anunțase la telefon că luase leafa și dorea să mă invite în restaurantul select al hotelului Metekhi. I-am spus să nu-și arunce pe fereastră banii câștigați cu atâta trudă, dar în sinea mea m-am bucurat, fiindcă părea vesel și lipsit de griji. M-a apucat un dor teribil de el. Așadar ne-am dat întâlnire pe seară. Dar mai târziu m-a sunat Elene și m-a rugat s-o aduc acasă pe sora mea. Încă de dimineață se purtase ca o apucată, spărsese vase de față cu ea și cu Aleko, apoi dispăruse. Am înjurat și am bodogănit. Nu voiam ca toanele Dariei să-mi strice mie seara aceasta frumoasă, pașnică, cu Miro. Dar Elene s-a rugat de mine și am cedat.

În mașină i-am explicat lui Miro care era situația și l-am rugat să mă ajute s-o duc întâi pe Daria acasă la Elene și pe urmă ne vom vedea de planurile noastre. Deși nu aveam niciun chef să-l duc și pe el în locul acela blestemat. În mod surprinzător a fost imediat de acord și a mai adăugat că era de mult curios pe unde umblam și m-a condus la atelier. Chefliii ședeau la o masă lungă de lemn și mâncau ciorba gătită de Daria. Ea purta șorț, ochii îi scânteiau, avea părul fixat într-un coc, cu un creion. În seara aceea juca rolul gazdei perfecte și am simțit numaidecât câtă plăcere îi făcea. M-a strâns în brațe și l-a cuprins

pe Miro pe după umeri, prezentându-l pe rând tuturor amicilor săi.

O clipă am blestemat-o în sinea mea pe Elene și panica ei. Daria nu părea nici nestăpânită, nici agresivă. Dimpotrivă: atât de destinsă ca în seara aceea n-o mai văzusem de mult. Purta o rochie până la genunchi, albastră, care-i lumina ochiul deschis la culoare, și se și rujase. Arăta bine, îi mergea bine. Puteam să-mi fac hatârul unei seri frumoase cu Miro. L-am luat de braț și l-am tras către ieșire, le-am urat tuturor o seară frumoasă. Dar el s-a oprit și mi-a șoptit la ureche că era plăcut acolo, toți erau atât de primitori și interesanți. Daria sigur ar fi dezamăgită dacă n-am gusta din ciorba ei. Nu-mi venea să cred. În sfârșit aveam posibilitatea să plec de acolo, dar cel după care tânjeam mai tot timpul dorea să rămână.

— E o idee tâmpită, Miro. Hai să ne cărăm!

— Dar de ce? Mie-mi place aici. Hai că mergem altă dată la restaurant, haide, Niza. Nu e politicos s-o ștergem așa.

Daria s-a și înființat lângă el și l-a tras de mână să se așeze la masă. N-am avut încotro și am acceptat. Orice mi-aș fi putut imagina, numai ca Miro să se simtă bine într-un asemenea loc n-aș fi crezut posibil.

Dar, când s-a așezat la masă, a început să mănânce, a intrat rapid în vorbă cu ceilalți, a râs destins, a glumit și a făcut pe seducătorul, mi-am dat seama care era motivul simpatiei lui subite față de acești oameni. Îi era dor de vechii lui prieteni. Îi era dor de atmosfera relaxată a zilelor din parcul Mțiuri. Îi era dor de lipsa de răspundere, de nesăbuința acelor zile, de prietenii lui necioplți, inimoși, care sigur nu știau să vorbească despre proiecte de construcție, dar erau experți în femei frumoase și mașini rapide. Îi lipsea această lipsă de griji, această beție a bucuriei, iar eu am decis să-mi îngrop dezamăgirea și să retrăiesc cu el zilele de atunci.

A băut în rând cu ceilalți, a spus bancuri, a distrat gașca și s-a bucurat de atenția ei neîngrădită. Daria părea și ea vizibil încântată de dezinvoltura lui Miro și-i căuta apropierea. Mai demult n-o prea interesase soarta lui. Era prea șters pentru lumea ei sclipicioasă. S-a cântat. S-au rostit toasturi caraghioase. Eu eram fericită că-l aveam în fața mea pe Miro cel de demult. Râdeam la bancurile lui, mă atârnam de gâtul lui, închinam pentru frăție, chicoteam și mă prosteam cu el și cu ceilalți musafiri. Îmi făcea atât de bine să uit tot, să slăbesc controlul, să savurez. Am dansat cu Daria, cu boxerul, cu Miro. Iar dimineața în zori, când am traversat toți trei așezați pe bancheta unui taxi orașul aflat încă în semiobscuritate, am avut pentru prima oară după o veșnicie sentimentul că sunt iarăși vie, mi-am culcat capul pe umărul lui Miro și am ținut strâns în mâna mea mâna Dariei.

În următoarele zile, Miro m-a tot bătut la cap să mergem iar la atelier. Am încercat să-l lămuresc că prinsese una dintre serile mai bune, că atmosfera nu era întotdeauna așa de relaxată, că oaspeții săreau deseori calul și că nici Daria nu era așa de blândă și afectuoasă ca în seara aceea. Dar el nu voia să știe. Eu născoceam tot timpul pretexte de ce nu puteam merge acolo, de aceea nici n-am mai trecut o vreme pe la atelier. Dar el a revenit. Nici nu era nevoie să-l întreb ce avea de gând să facă seara, știam deja răspunsul. Au fost zile când l-am lăsat să meargă singur la atelier. Eu rămâneam în Casa Verde, încercam timid să mă reapuc de scris. Mă așezam pe terasă, îmi bălăbăneam picioarele. O observam pe Anastasia în somn. Citeam sau priveam la stele. Încercam să astup golul care se căsca în mine – cu litere și cuvinte, cu fraze și povești. Dar reușeam doar o vreme, doar până se crăpa iarăși de ziuă.

Îmi era dor de David. Vorbeam cu el în gând. Mergeam în bucătărie, atrasă de aroma ciocolatei, și ajutam degetele artritice ale Stasiei la copt. O

ajutam pe mama să ducă torturile la oraș. Tăceam și mă abțineam cu greu să nu-i urlu în față, în drum spre oraș, că ar face bine să-și țină gura, când mă lua iar cu importanța credinței, a bisericii și cu puterea purificatoare a postului.

Mă târam la Universitate. Mai aveam un an. Câteva luni. Boicotam cursurile profesorului care-mi sugerase să călătoresc în Abhazia, fără să știe că voi avea parte de Abhazia mea personală într-o tipografie din orașul nou. La atelier făceam pe dezinvolta, îl lăsam pe Miro să mă sărute și să-mi maseze umerii, beam vodcă ieftină. Mă lăsam convinsă de boxer și de amicii lui să dansăm beți un sirtaki.

Lumea fie se rotea de două ori mai repede, fie încetase să se mai rotească. Nu mai știam și-mi era totuna. Nu reușeam să rețin nimic, nu reușeam să mențin nimic. Nu reușeam nici să conduc nimic, în afara propriei mașini.

Miro s-a schimbat. S-a delăsat. Își neglija munca. A intrat cu mașina lui nouă într-un stâlp de telefon, fiindcă se întorcea acasă mereu beat. Mă apuca de mână și mă trăgea după el în toaletă, unde-mi boțea hainele și mă lingea pe gât. Nu aveam putere să-i opun rezistență, îi făceam pe plac. Ceea ce iubisem odinioară atât de mult mi-a devenit indiferent.

*

Luna aprilie a adus un val de caniculă peste oraș. Aerul era de nerespirat. Gazele de eșapament – în mare parte de la mașini din Vest, care nu mai puteau fi înmatriculate în țările lor de origine și, în schimb, erau vândute în Est – înrăutățeau situația. Însă canicula nu-i împiedica pe cheflii să petreacă și mai abitir. Muzica se dădea mai tare. Ușile și ferestrele se deschideau larg. Rochiile și fustele se scurtau. Consumul de alcool și droguri era și mai nestăvilit. Iar eu, eu simțeam că-mi pierd puterea. În iunie urma să-mi dau examenele de absolvire, pentru care nu mișcasem un deget. Tot amânam

lucrările pe care ar fi trebuit să le scriu. Ajunsesem să-mi fac griji pentru omul pe umărul căruia aș fi putut să plâng. Nu mai interveneam când se încăierau oaspeții la atelier, ignoram faptul că iarăși se prăbușise unul în toaletă, nu mai eram atentă când boxerul îi ridica surorii mele rochia. Stăteam cuminte într-un colț și citeam sau mă retrăgeam în baie, când hărmălaia și canicula deveneau de nesuportat, și-mi astupam urechile până trecea ce era mai rău.

Și astăzi, când mă gândesc la zilele acelea toride de primăvară, când încerc – iar și iar – să reconstitui în gând noaptea aceea, mă gândesc că am acceptat mersul lucrurilor. Că într-un fel blestemat, inconștient și intuitiv, am prevăzut cele întâmplate și n-am vrut să le previn. Poate că în sinea mea chiar la asta sperasem, chiar după asta tânjisem. Poate căutam un motiv grav de a ieși în sfârșit din rolul meu de supraveghetoare. Nu puteam să plec și nici să rămân, eram prinsă între râsetele și chinurile ei, care reîncepeau odată cu zorile. Între *nu*-ul meu și *da*-ul ei. Între dorința mea de ceva intact și nevoia ei de distrugere. Prinsă între obsesia ei de a se consuma și dorința mea de a o reține. Când mă gândesc la noaptea aceea, constat că am vrut să renunț, că am ales asta deliberat. Da, asta am făcut, Brilka.

*

Toată seara am fost irascibilă. Voiam să plec acasă. Voiam să dorm. În schimb stăteam în maghernița aceea și mă ocupam de toate, numai de mine și de problemele mele, nu. Din fericire, Miro nu venise în seara aceea, o grijă mai puțin, m-am gândit și m-am hotărât să beau, dacă tot nu puteam pleca. Daria și ceilalți jucau Super Mario, cea mai palpitantă descoperire de la videocasetofon încoace. Lăsam lichidul amar să-mi ardă gâtlejul.

La un moment dat am tras-o pe Daria de mânecă și am rugat-o să vină acasă cu mine. Mi-a făcut semn că nu, era captivată de joc. Văzând că mă

ignoră în continuare, am căutat la bucătărie o sticlă goală, am umplut-o cu apă rece și i-am vărsat-o în cap. A sărit speriată în picioare și a răcnit că îmi pierdusem mințile, să mă car de-acolo. N-am mai știut ce să fac, așa că am apucat-o de încheieturile mâinilor și am trântit-o la pământ. Apoi am sărit pe ea, cum făcusem atât de des când eram la grădiniță, i-am imobilizat brațele și am urlat să facă bine să vină imediat cu mine.

Atunci boxerul m-a înșfăcat de umeri și m-a dat jos de pe sora mea. Am înjurat, m-am zbătut, m-am răstit la el, îmi ieșisem din minți. În cele din urmă a reușit să mă dea afară din atelier și mi-a trântit ușa în nas. Stăteam la volan, porneam motorul, îl stingeam. Nu mă simțeam în stare să conduc. Am coborât din mașină și am luat-o la fugă. Nu știam încotro fugeam, dar știam că nu mai voiam să mă opresc. Am rătăcit pe străzi. M-am așezat undeva pe o bancă, după ce coborâsem în goană, scăldată în sudoare, toată strada. Era deja târziu, metroul nu mai circula. Era sinistru. M-am hotărât să mă întorc și să iau mașina, nu puteam merge pe jos până la Elene. Eram prea epuizată.

Mi-a luat poate o oră să mă întorc la mașină. Între timp mă dezmeticisem și-mi regretam purtarea. Trebuia să fiu rezonabilă. Trebuia să mai fac o încercare s-o duc pe Daria acasă.

Ajunsă la mașină, am rămas nedumerită, fiindcă în fața casei era acum parcată mașina lui Miro. Poarta era larg deschisă și am intrat fără probleme. Cu fruntea sus am trecut pe lângă boxer, m-am făcut că nu aud comentariile uimite ale câtorva musafire și am căutat-o pe Daria. Dar nu era nicăieri. Nici urmă de ea. Și nici de Miro. Am întrebat o fată ametită, care stătea în bucătărie și mânca semințe de floarea-soarelui cu un aer absent, dar nu știa unde era sora mea. Când să ies, am zărit o ușă îngustă în hol. Am deschis-o. Era o scară care ducea în pivniță. Am coborât în beznă, ținându-mă de perete, fiindcă n-am găsit niciun

comutator. Am auzit foșnete și apoi chicoteli. Am recunoscut vocea Dariei și am aruncat curioasă o privire în beciul îngust.

Am văzut-o stând într-un colț. Am strâns pleoapele, cu speranța că era doar o închipuire, dar când le-am deschis iar, am văzut cum îl ținea Daria cu un braț pe după gât și cum își înfigea degetele în părul lui. Mâinile lui umblau pe tot corpul ei. Ea părea stăpână pe sine, de parcă orice pasiune i-ar fi fost străină, în vreme ce el se pierdea vizibil. Îl cunoșteam atât de bine. Știam exact ce simțea. O săruta cum nu mă mai sărutase de mult pe mine.

Am simțit că mi se înmoaie genunchii, am avut brusc în gură cel mai amar gust posibil, fără să știu că era gustul trădării. Un scâncet slab mi s-a desprins de pe buze. Miro i-a dat drumul instantaneu și a privit împrejur. Nu mai avea rost să mă ascund, am făcut un pas în încăperea întunecată.

Daria a rămas neclintită, m-a privit în față cu răceală, în vreme ce Miro a bălmăjit ceva și s-a lovit cu palma peste frunte.

După un timp, care mie mi s-a părut o veșnicie, Daria a spus cu glasul tremurat, frânt:

— Acum mă lași în pace?

Miro a privit-o derutat, nu înțelegea nimic, părea alcătuit numai din propria rușine. A coborât privirea în pământ, pe urmă și-a luat inima în dinți și a făcut un pas spre mine, dar eu i-am făcut semn să stea pe loc. În mod ciudat, în momentul acela îmi părea rău de el. Îi purtam pică doar ei. Îmi doream ca ea să nu fi existat, îmi doream să nu fi promis nimic cu iubirea mea. Îmi doream să nu fi venit după ea. Îmi doream să nu-i fi făcut posibil să filmeze… M-am răsucit pe călcâie și am urcat treptele în fugă. Abia a doua zi dimineață, când am intrat în bucătărie și am găsit-o pe Elene hohotind de plâns și pe Nana legănând-o în brațe ca pe un bebeluș, am aflat că Lasha murise cu o seară înainte de o supradoză. Daria știuse tot timpul.

Daria știuse și când jucase Super Mario, și când o trântisem pe jos, și când coborâse cu Miro în beci.

*

Câteva săptămâni n-am mai ieșit din Casa Verde. Când mă căuta Miro la telefon, îi transmiteam că nu mai voiam să-l văd și o dată, când a apărut pe alee, l-am rugat pe Kostia să iasă și să-i comunice că vizita lui era nedorită. Elene și Aleko au adus-o în cele din urmă pe Daria acasă, după două săptămâni de beție neîntreruptă. Au încuiat-o în casă. Elene a rămas cu noi în Casa Verde și și-a supravegheat fiica. O hrănea, a aruncat toate proviziile de alcool din casă, a adus un medic care i-a prescris niște calmante.

Moartea lui Lasha a fost începutul sfârșitului ei. Și, oricât se străduiau ceilalți s-o țină în loc, ea se îndrepta cu pași hotărâți spre el. Știam, vedeam asta, dar nu mai puteam și nu mai voiam să întreprind nimic. După ce răzbea câteva zile fără alcool, după ce avea iar poftă de mâncare și se ocupa de fetița ei, urma, inevitabil, prăbușirea. Îi fura lui Elene bani din poșetă, se ducea pe ascuns și-și cumpăra vodcă de la singurul chioșc din sat. Când l-am convins pe patronul chioșcului să nu-i mai vândă alcool, a găsit un țăran care să-i dea *chacha* făcută în casă.

Într-o noapte, de pe terasa de la mansardă unde stăteam iar insomniacă, am urmărit-o cum se furișează spre ieșire. Acolo am văzut o siluetă. Un bărbat pe care nu-l cunoșteam. I-a dat Dariei ceva învelit în hârtie, ce a foșnit plăcut în mâna ei. Nu a trebuit să mă gândesc prea mult ce fel de cadou era.

*

Luna august a fost toridă. Îmi tot puneam comprese reci pe față, fiindcă nu mai aveam niciun ventilator intact în casă, iar la mansardă era sufocant de cald. Umblam prin casă ca o bezmetică. Nu puteam dormi. În bucătărie am dat peste castroane și oale nespălate. Stasia pregătise

torturi. Bătrânețea o făcea tot mai neglijentă: lăsase resturi de ciocolată caldă într-un castronel pe plită. N-am putut rezista ispitei. Am luat castronelul și am urcat pe terasa de la mansardă.

Ajunsă sus, am văzut că ardea o lumânare. Am găsit-o pe Daria așezată în locul meu obișnuit, bălăbănind picioarele, mâncând o felie de pepene. Am vrut să fac cale întoarsă, dar m-a rugat să rămân. M-am dus la ea și m-am așezat puțin mai departe, la marginea terasei.

Am pus castronelul lângă mine. Aroma era irezistibilă și a reușit chiar s-o trezească pe Daria din somnul ei de Frumoasa din Pădurea Adormită. Incapabilă să mai rezist tentației, mi-am vârât degetul în castron.

— Asta-i ciocolata Stasiei, din care n-avem voie să gustăm? m-a întrebat cu un surâs pe buze.

M-am gândit de când n-o mai văzusem zâmbind.

— Da.

— Îmi dai voie să gust?

Am ridicat din umeri și am pus castronelul între noi. S-a aplecat și și-a vârât degetul în compoziția neagră.

— Stasia crede că e blestemată, am spus clătinând din cap.

— Divină! a gemut ea.

Am lins lacome resturile din castron.

— Dar tu? Și tu crezi asta? a întrebat.

— Că e blestemată? Să fiu sinceră, cred că noi toți suntem suficient de blestemați pentru a suporta și blestemul acesta. Măcar are un gust divin în comparație cu alte blesteme!

A râs.

— Îmi doresc ca Anastasia să fie altfel. Îmi doresc ca ea să fi moștenit cât mai puțin de la mine.

— O să treacă toate. Și blestemele, și toate celelalte mizerii.

— Asta m-a scos mereu din minți, asta am urât mereu la tine, vai, cât am urât asta, Niza…

— La ce te referi?

— La faptul că tu… că încerci mereu să faci totul cum trebuie. Că stai aici cu mine și-mi vorbești. De ce nu mă mai urăști?

— Cine zice că nu te urăsc?

— Hai, fii serioasă. N-am înțeles niciodată cum e posibil. Ai fost lovită și te-ai ridicat de jos ca un hopa-mitică, te-ai ridicat și ți-ai văzut de ale tale. La un moment dat trebuie să-ți piară și ție puterile. Că doar nu ești de fier. Să-ți tot vezi de ale tale mai departe, să nu te oprești niciodată, să fii mereu pregătită. De tot ce poate fi mai rău.

— Ai o imagine greșită despre mine.

— Nu, n-am o imagine greșită. Sper că știi de ce am făcut-o, n-a fost vorba despre el.

Am simțit cum mi se ivesc broboane de sudoare pe frunte. Nu voiam să vorbesc despre asta. Nu eram pregătită. Dar am dat din cap.

Am stat așa până în zori, în locul nostru preferat, singurul pe care-l mai aveam în comun, și am vorbit pe scurt despre incident, dar nu mai mult. Ne cunoșteam amândouă neputințele, eșecurile, cruzimile. Ne cunoșteam înfricoșător de bine.

Cerul avea o culoare de nedescris, doar în acel loc era așa. Dacă aș fi putut să reinventez culoarea aceea, să-i dau un nume, i-aș fi zis culoarea unei lumi stricate. Stricate și frumoase.

— Nu. Ție nu ți se întâmplă asta. Niciodată, a spus deodată.

— Ce anume nu mi se întâmplă?

— Ție nu-ți pier niciodată puterile.

*

Nouă răsărituri de soare mai târziu, sora mea era moartă. În noaptea dinainte să moară, vizitatorul ei secret i-a adus iarăși o sticlă și ea s-a îmbătat pe terasa de la mansardă. Vântul începuse să bată și

alungase căldura extenuantă. Eu eram în pat, exact în noaptea aceea nu am fost alături de ea.

Daria a golit sticla de vodcă și a căzut de la mansardă, s-a izbit cu tâmpla de pământul dur, uscat, de august. A căzut de pe terasa noastră care nu fusese nicicând terminată, căreia nu i se montase nicicând o balustradă. De la mansarda unde mama noastră, Daria și cu mine găsiserăm atâtea ascunzișuri, unde alergaserăm după visurile noastre, ne linseserăm rănile, unde ne scuturaserăm furia și ne bucuraserăm de cerul neasemuit, care părea atât de aproape de locul acela fermecat, de parcă trebuia doar să întinzi mâna pentru a ajunge la el.

Stasia a găsit-o în primele ceasuri ale dimineții, cu fața la pământ. Avea brațele întinse, de parcă în cădere ar fi vrut să învețe să zboare. De parcă s-ar fi balansat pe o sârmă invizibilă.

Stasia mi-a bătut de afară în fereastră și m-a făcut să tresar în somn. Dormisem buștean, cum nu mi se mai întâmplase de luni întregi. Am căscat și m-am întins către soare, am ieșit în grădină fără să bănuiesc nimic și, înainte de a-i vedea trupul, chipul Stasiei mi-a destăinuit tot. Stătea îngenuncheată în fața corpului inert, îi ținea capul în poală, îi cuprinsese umerii cu brațul și o legăna. Buzele ei schițau cuvinte mute, chipul îi dispăruse în spatele unui văl de tristețe profundă. Își apropia întruna buzele de fruntea Dariei, îi săruta mâinile, o mângâia pe păr.

Îmi amintesc că mintea mea, înainte de a apuca să priceapă ce se întâmplase, a formulat întâi gândul că trebuia neapărat să-l împiedic pe Kostia să ajungă în acest loc inundat de soare. Că trebuia să distrug imaginea aceasta. Să-i împiedic pe Kostia și pe Elene să vadă vreodată această imagine. S-o smulg pe Stasia de lângă corpul Dariei. S-o acopăr pe Daria, s-o duc pe Daria în cameră, să-i cer Dariei să se ridice în picioare. Da, sigur leșinase, sigur băuse prea mult și de aceea

zăcea inertă, sigur Stasia nu înțelegea că era mahmură și dormea.

Am îngenuncheat lângă sora mea și am început să dau în *ea. Ridică-te,* am somat-o. *Haide odată, proasto ce ești, ridică-te, ne bagi în sperieți!* scânceam, dar Stasia mi-a lipit capul de pieptul ei.

— Nu, Niza, nu, n-o să se mai ridice, nu se mai poate ridica, dă-i drumul, Niza, dă-i drumul, soarele meu.

Cuvintele ei sunau ca o litanie, monoton, calm, uniform. Dar eu nu-i dădeam drumul Dariei, în cele din urmă i-am întors fata către mine și am văzut sângele de la tâmplă, am văzut cum i se întipărește irevocabilul pe trăsături, buzele vinețiii, pleoapele pe care ardea necruțător soarele. Până și atunci am refuzat să-i accept moartea. Am scuturat-o. Am încercat s-o ridic în picioare. Până când Stasia mi-a tras o palmă și m-a silit s-o privesc.

— E moartă, soarele meu, e moartă. Nu mai putem face nimic.

— De unde știi? Ești medic? Trebuie s-o ducem la spital, trebuie să…

— Mă pricep la morți, Niza. Mă pricep la ei, a spus, iar eu am încremenit.

Apoi m-am aplecat într-o parte și am vomitat. Stasia mi-a cerut să rămân, dar să nu fac nimic, și a dat fuga în casă, să-l sune pe Aleko. Nu știu cât a trecut până a sosit el. Din fericire nu se trezise încă nimeni, din fericire era încă prea devreme pentru a jeli o moartă. Au fost minute sau ore cât am stat aplecată împreună cu Stasia deasupra trupului Dariei și l-am ferit cu trupurile noastre de soarele arzător.

Și mai știu că am avut atâta minte cât să mă duc la Aleko când s-a dat jos din mașină și să-i pun mâna peste gură, ca să nu țipe.

— Trebuie să mă ajuți s-o duc în camera ei. Cât mama și Kostia încă mai dorm. Imediat. Trebuie să mă ajuți!

Nu voi uita niciodată privirea lui. Niciodată. S-a uitat la mine și am știut că în momentul acela se întreba cum puteam, cu tot ce se întâmplase, să rostesc aceste cuvinte, să nu mă las cu totul doborâtă, cum puteam să mă mai gândesc la Elene sau la Kostia, se întreba ce fel de om eram.

Moartea – știu, astas-amai întâmplat dar: îna

inteafostoviață.

SERGHEI ESENIN

Moartea ni s-a așternut pe pleoape, ni s-a așternut pe piele, ca un strat de praf. Eram cu toții prizonierii ei. Eu îi simțeam pretutindeni mirosul și atingerea. M-am întrebat dacă în casa noastră mai exista o frontieră între viață și moarte, dacă noi, locatarii, nu eram deja morți și pur și simplu nu știam.

Am simțit cum se răspândește moartea Dariei ca o boală incurabilă, cum ne năpădește pe toți.

Numai că fiecare prezenta alte simptome. Fiecare era bolnav în felul său.

În vreme ce imaginea tâmplei plesnite a Dariei i-a răpit Stasiei ultimele resturi de energie vitală, în vreme ce Nana amenința să se prăbușească sub greutatea proprie și cea a morții Dariei, în vreme ce Aleko mai umbla prin camere doar în vârful picioarelor, în vreme ce micuța Anastasia, care înainte ne atrăsese atenția cu firea ei blajină, acum urla aproape necontenit, mama mea s-a prefăcut în stană de piatră.

Semăna cu un oracol prevestitor de rău dintr-o tragedie antică. Mișcările ei erau insesizabile și mute, atingerile ei, mecanice. Chipul i s-a înăsprit și a îmbătrânit subit. Privirea ei era înfricoșătoare. N-o mai lăsa pe fetiță din mână. Țipa la noi când ne apropiam de ea și-i propuneam s-o înlocuim în veghea nocturnă. Vorbea singură. Se ruga ceasuri în șir. Lăsa lumânările să ardă și nu-și mai schimba hainele negre, de doliu. Ne amenința cu mânia lui Dumnezeu și ne cerea să spunem de trei ori pe zi Tatăl Nostru, pentru sufletul Dariei.

Dar, pe măsură ce zilele se scurgeau și noi încercam din răsputeri să închidem la loc ușile morții, ne împotriveam ei cu trupurile noastre slăbite, bunicul meu Konstantin Jashi invoca iar moartea cu toată puterea ce-i mai rămăsese. Stătea cu zilele la mormântul Dariei, care se afla lângă al lui Christine. Privea prin noi și o vedea pe Daria. În momentele acelea de uitare de sine începea să surâdă și atunci eu știam că o vedea pe Daria, că-și amintea primii ei pași, cum îi aranja coada împletită, cum îi simțea pe gât mânuțele calde. O auzea râzând.

Era aproape imposibil să-l smulgi din aceste amintiri, ne făcea cu ou și cu oțet, nu mai voia să revină în prezentul care, pentru el, avea gust de otravă amară, în vreme ce trecutul păstrase gustul și mirosul obrajilor rozalii ai Dariei.

Barba căruntă îi atârna în smocuri, pomeții erau proeminenți precum coastele unui deținut din gulag. Mâinile nu mai conteneau să-i tremure și nu mai putea bea un pahar fără să nu-și verse lichid pe haine. Nu mai putea dormi, nu mai putea mânca fără să vomite după aceea. Bea în neștire, până uita de sine, cădea pur și simplu lat și rămânea întins pe pardoseală, uneori chiar făcea pe el. Tot ce-i lăsase Ida de trăit și de iubit îi luase Daria. Bănuiam că va profita de prima ocazie pentru a o urma. Iar ocazia aceea nu s-a lăsat mult așteptată.

*

În octombrie 1994, la două luni după moartea Dariei, a fost diagnosticat cu leucemie mieloidă acută. Infernul din timpul primei misiuni a unui submarin și ceea ce crezuse el că biruise într-o clinică austriacă i-a revenit în corp. A respins chimioterapia, a respins medicația.

În timpul unui prânz ne-a expus cu calm și stăpânire de sine de unde-i venea această boală, cum fusese tratată odinioară. I-a amintit lui Elene că trebuise s-o lase o vreme singură. Nanei îi curgeau lacrimile pe obraji, Stasia s-a ridicat tremurând de pe scaun și a scăpat din mână farfuria în drum spre chiuvetă. Kostia a vorbit despre catastrofa ce se produsese atunci, a vorbit despre marinarii decedați, despre acordul de confidențialitate.

După numai cinci săptămâni a căzut la pat. Toate tentativele mamei, nevestei, fiicei și nepoatei sale de a-l convinge să se interneze au eșuat.

La sfârșit de noiembrie am intrat în camera lui și m-am întins pe pat lângă el. I-am luat mâna într-a mea și mi-am amintit acele 24 de ore pe care le petrecusem cu el în acest pat, culegându-i lacrimile, dându-i să bea vin, împărtășindu-ne tainele. Fusese o altă viață. O viață în care Daria era vie.

Tăceam și ascultam ticăitul vechiului ceas de pe perete. Mi-am culcat capul pe pieptul lui scobit,

am închis ochii în fața palorii lui bolnăvicioase și a petelor de pe piele.

— Știi la ce mă gândesc tot timpul? i-am auzit glasul extenuat, venind ca dintr-o depărtare infinită.

— La ce?

— În toți anii, în toate deceniile, au existat la noi milioane, zeci de milioane, miliarde de busturi, statui, portrete. Ce s-a întâmplat cu ele?

— Ce fel de statui și portrete? am vrut să știu.

— Păi, ale lui Lenin, ale lui Marx și Engels, ale Generalisimului, ale tuturor acestor bărbați!

Părea să se gândească serios la această problemă.

— Au dispărut.

— Dar nu pot să dispară așa, toate?

— Ba se pare că da. Totul dispare la un moment dat.

— Nimic nu dispare, nimic, Niza!

Și-a așezat mâna peste a mea.

— Crezi că stau toate undeva și așteaptă să fie regăsite?

Am încercat să zâmbesc.

— Toate așteaptă să revină.

Căzut pe gânduri, mi-a strâns mâna mai tare.

I-am ascultat respirația. I-am ascultat bătăile inimii. M-am gândit cât de mult îl iubeam, câte făcusem și ce n-aș fi dat, de când eram pe lume, să-mi răspundă la iubire. Dar brusc nu mi s-a mai părut așa de grav că n-o făcuse niciodată.

L-am iertat pentru iubirea pe care o dăruise altui om: surorii mele. L-am iertat, pentru că în momentul acela am înțeles că asta era legătura pe care o căutasem atâta vreme, legătura noastră poate cea mai intimă: iubirea față de această femeie care nu mai era printre noi. I-am iertat răceala și spiritul autoritar, i-am iertat tirania, i-am iertat că mă ignorase de atâtea ori. I-am iertat că mă lăsase atâtea nopți să plâng singură în pat, i-am

iertat că înșelase și făcuse nefericiți atâția oameni, că trădase atâta lume.

Obiectul iubirii noastre dispăruse. Și nimic nu mai conta. O pierduserăm pe cea pentru iubirea căreia ne luptaserăm. Nu mai aveam pentru ce să ne certăm.

M-am aplecat spre el, mi-am culcat capul alături de al lui și am rămas așa până a adormit. Apoi mi-am împletit gândurile și cuvintele pe care nu i le spusesem niciodată și nici nu mai aveam să i le spun, toate sentimentele mele, cu visele lui.

Kostia a murit în decembrie. În mod absurd sau logic, cauza oficială a decesului a fost stopul cardiac. Inima o luase înaintea bolii.

*

În noaptea de după înmormântarea lui Kostia am văzut-o pe Stasia cum intră în șură pentru prima oară după mulți ani și am mers după ea. A pus *Tosca.* Stătea la fereastră cu pleoapele strânse și asculta Puccini. M-am apropiat prudent de ea, cu fața buhăită.

— Ce faci aici? am întrebat-o.

— Christine a vrut. Pentru Christine am pus muzica, mi-a răspuns.

— Cum adică pentru Christine?

— Păi, a venit să-l ia. A trecut azi pe aici. A venit după Kostia, a spus de parcă ar fi fost ceva de la sine înțeles.

O moartă venise să ia un alt mort.

— Deci Christine l-a luat cu ea pe bunicul?

— Da, Christine și încă o femeie străină.

— O femeie străină? Ce fel de femeie străină?

— N-am mai văzut-o în viața mea.

— Cum arăta, Stasia?

— Înaltă, slabă, prea slabă pentru gustul meu și cu multe inele pe degete. Inele frumoase.

Nu mai știam de mult care dintre noi două era nebuna.

— Și unde le-ai văzut?

— Acolo unde le văd de fiecare dată. În grădină. Au stat o vreme acolo, ceva mai sus, unde era demult smochinul ăla pe care l-am tăiat, mai știi?

— Deci ai văzut cum Christine și femeia aceea l-au luat pe Kostia?

— Nu, pe Kostia nu l-am văzut. Au venit după el, asta da. Dar totul cere timp.

— Și Daria?

Mi s-a făcut rușine când i-am adresat întrebarea, dar, în același timp, o invidiam pentru sminteala ei, pentru acest har sau această paranoia. Mi-ar fi plăcut să am și eu certitudinea că va veni cineva după Daria, că nu *dispăruse* așa, pur și simplu.

— Kitty… a spus și gura i s-a strâmbat. Tosca a intonat *Vissi d'arte.*

— Ce e cu Kitty?

Am simțit că mi se strânge stomacul.

— Ea a fost de multe ori aici, înainte să se-ntâmple ce s-a întâmplat cu Daria, la cireș. Ea și Thekla au tot stat acolo…

— Dar Kitty…?

— Știu, bineînțeles. Voi credeți că sunt prea bătrână să-mi dau seama când îmi moare singura fiică?

— Kitty vine și ea uneori aici, asta vrei să zici?

— Da. Fata mea, frumoasa mea Kitty.

— Și tu crezi că Kitty a… cum să zic, hm, a venit s-o ia pe Daria?

— Iată că am supraviețuit ambilor copii și strănepoatei mele. Acum sper să nu mai dureze mult până vor veni toți și după mine.

Am plecat capul.

— Dacă a venit Kitty după ea, poate o să aibă grijă de Daria.

M-am agățat de aceste cuvinte, nu eram nicidecum convinsă de ceea ce spusesem, dar era un gând atât de alinător, era o închipuire atât de frumoasă.

— Uneori ești mult mai puternic când ești mai slab, Niza.

Ieșind brusc din cântecul de jale al Toscăi, m-a privit, pentru a se cufunda imediat la loc în gândurile ei. Iar când Tosca, în culmea disperării, l-a întrebat pe Dumnezeu de ce o pedepsește așa, am început să dansez.

Stasia m-a privit întâi nesigură, apoi a înflorit pe chipul ei ceva similar unui zâmbet. Am reprodus toate mișcările învățate de la ea în copilărie și pe care corpul meu și le mai amintea. M-am învârtit, am zburat, am strâns picioarele, le-am depărtat, am traversat în zbor încăperea pustie. A fost cel mai bun dans al meu. Un dans funebru, pentru Stasia și fantomele ei.

Când am ieșit din șură lac de transpirație, l-am văzut pe Miro venind spre mine. Fără să scot un cuvânt, m-am dus la el, l-am luat de braț și am apucat-o pe drumul către pădure. Era întuneric și frig, dar mie mi-era cald. Părea recunoscător că-l ating din nou. Nu m-a întrebat ce era cu mine și asta m-a bucurat. Am călcat pe frunzele uscate și ne-am oprit sub un brad înalt.

Noaptea era senină, stelele străluceau deosebit de luminos. L-a podidit plânsul. L-am lăsat să plângă, fără să pretind că l-aș putea consola.

— Trebuie să plec, am spus.

— Cum să pleci? Unde?

— Încă nu știu. Dar suficient de departe de aici. Aici nu mai pot trăi. Zi de zi mă chinui să nu cad din picioare. Vii cu mine?

— Dar unde? Și cum? a întrebat, ștergându-și lacrimile cu mâneca hainei.

— Cumva. Hai cu mine. Mă descurc eu. În Europa. Oriunde, numai departe să fie.

— Dar nu se poate așa, Niza. Nu se face așa. Trebuie să…

— Eu o să plec, Miro. Fie ce-o fi.

— Dar cu noi cum rămâne?

— Eu nu sunt convinsă că mai există un *noi,* Miro, și de-ar fi să mai existe, eu nu-l mai vreau. Vreau un *noi* nou.

— Eu n-am să pot, eu… Cum să plecăm?

— Nici eu n-am crezut c-o să pot *asta.*

— Să nu pleci, Niza. Nu, să nu-mi faci una ca asta.

— Miro. Te rog.

M-a lipit de brad și m-a copleșit cu sărutări, mă ținea strâns, își usca fața sărată de fața mea, îmi săruta mâinile și-mi șoptea la ureche vorbe de iubire. M-a asigurat că totul va fi bine, că el era alături de mine, că acum se încheiase, că o vom putea lua de la capăt. Mi-a tot repetat că eram făcuți să fim împreună, că nimic nu mai putea schimba asta, m-a implorat să rămân și și-a răsfirat toate sărutările pe fața și pe corpul meu, ca niște mici trofee, pe care părea să mi le acorde pentru simplul fapt că supraviețuisem. Dar eu nu le mai puteam primi. Nu mai exista cale de întoarcere, iar corpul meu părea să știe acest lucru cu toată ființa lui. Știam că o parte din mine va rămâne pe veci în acel loc, dar partea aceea nu mai era viabilă.

*

După o săptămână de la înmormântarea lui Kostia i-am telefonat lui Severin la Berlin și l-am întrebat dacă ar vrea să se însoare cu mine.

— Cum adică? m-a întrebat neîncrezător.

— Ai auzit foarte bine: ai vrea să te însori cu mine?

— Și la ce bun?

— Atunci aș putea să plec în sfârșit din țara asta blestemată.

— Dar știi că nu mi-aș putea îndeplini obligațiile conjugale.

— Din fericire! Nici n-am de gând să-ți cer asta.

— Bine. Mă însor cu tine.

— Perfect. Atunci fă-mi rost de o invitație cu care să pot depune actele pentru viză. Și, te rog, grăbește-te!

*

Înainte de plecare am redactat o lungă scrisoare deschisă adresată Universității, în care mi-am

expus motivele pentru care nu mai doream să-mi dau examenele de absolvire și nici să mai predau o lucrare de diplomă. Am redat dialogul de odinioară dintre mine și profesorul meu și am descris pe paginile următoare atmosfera îngrădită, coruptă, naționalistă și – parțial – prosovietică de la Universitate. Nici până-n ziua de astăzi nu știu dacă mi-a citit careva scrisoarea sau dacă a fost publicată.

Pe urmă m-am dus la Casa Verde, mi-am adunat caietele, însemnările și mai ales povestirile pe care le scrisesem la mașină – munți de coli se adunaseră în ultimii ani – și le-am dus pe toate în grădină, într-o găleată încăpătoare de tablă. Le-am dat foc și am privit cum, odată cu acele coli, se prefac în scrum toate speranțele, planurile și ideile mele. Dar nu am regretat nimic. Nu simțeam nimic.

Am cumpărat biletul de avion pentru Berlin din banii primiți pentru ceasul de la Thekla, pe care mi-l dăruise odinioară Stasia în chip de amuletă, ca să mă protejeze de batjocura colegilor de școală, de ostilitatea și lipsa de afecțiune a „normalilor" din această lume, de singurătate, de răceala lui Kostia, de ignoranța Dariei, de deochi și Dumnezeu-mai-știe de ce. Pe atunci nu bănuiam că mă aștepta ceva mult mai rău, de care nici ceasul, nici Stasia nu aveau cum să mă protejeze.

În noaptea de dinaintea plecării, Stasia a intrat în camera mea și mi-a pus în mână, fără niciun comentariu, un caiet vechi, îmbrăcat în piele. Acolo erau scrise cu cerneală rețetele străstrăbunicului meu. Și abia pe ultima pagină, rețeta exactă a ciocolatei calde.

Când am întrebat-o ce să fac cu ele, a ridicat din umeri, m-a sărutat ușor pe tâmplă și a ieșit din cameră. Iar pe 24 ianuarie 1995 am părăsit o Georgie cândva atât de însorită, acum amărâtă, cufundată în beznă și frig, și am luat avionul spre

Istanbul, pentru a traversa de acolo întâia oară frontiera către Vest, devenită între timp invizibilă.

*

După doi ani de la decesul lui Kostia a murit și Nana, de un atac cerebral. Eu nu m-am întors. Pentru a supraviețui, Aleko și Elene și-au vândut locuința lor mică. S-au mutat în Casa Verde. Elene se dedica în exclusivitate nepoatei sale, pe care o creștea cu mână de fier. Aleko bea în continuare bere și vodcă, juca table și filosofa despre viață cu amicii lui, dintre care nu mai rămăseseră mulți în viață. Și se certa cu nevastă-sa, pentru că ea se ruga prea mult pentru gustul lui, iar lui îi era tot mai greu să concureze cu iubirea ei pentru Dumnezeu.

Stasia a murit la 99 de ani. S-a dus la culcare și nu s-a mai trezit. În ultimii ani orbise aproape complet și nu mai vorbea decât singură. S-a sfârșit cu un an înaintea secolului.

Eu nu m-am întors. Și nu știu cine a venit după ea. Dar mi-am imaginat că în dimineața aceea au venit toți, așa cum își dorise: Thekla în capotul roz, locotenentul roș-alb, frumoasa Christine împreună cu soțul ei, Sopio cea cu limba ascuțită, Kitty, Mariam, Andro cel care cioplea îngeri din lemn și Mikha, fiul lui cârlionțat. (Sau poate au venit chiar doi fii?) Kostia și Nana, poate și Ida, care se ținea undeva în spate. Și, mai, ales, sora mea Daria, cea cu ochii în două culori.

La un an de la plecarea mea, Anastasia a început să-și zică Bri și refuza să reacționeze când era strigată pe numele de botez. După trei ani, Anastasia a dispărut în totalitate în spatele Brilkăi.

Eu nu m-am întors.

CARTEA A ȘAPTEA

Niza

Cedărui eștiai cât știgat, Ceascunzi aipi

Severin avea un apartament în Wedding, într-un imobil vechi, cu sobe de teracotă și tavane înalte, cu stucatură. Lucra tot pentru magazinul tatălui său, care avea aproape numai clienți foarte bogați, pe care nu-i mai interesau așa de mult raritățile din Est de care făcuse rost Severin. Moda se orienta acum către Asia, mi-a explicat Severin la scurt timp după sosirea mea.

Purta tenișii albi, fie vară, fie iarnă. Gătea din două-n două zile spaghete într-un sos de roșii terciuit și era îndrăgostit de un tânăr pe nume Gerrit, care nici nu voia să audă de o relație stabilă. Avea o colecție impresionantă de casete video, care s-a dovedit de mare ajutor în integrarea mea. Aștepta cu nerăbdare weekendul, fiindcă atunci putea să iasă, să bea și să danseze cu conștiința împăcată. Că trebuia musai să fie o vineri sau o sâmbătă ca să-ți poți face de cap, logica asta eu n-o prea înțelegeam.

Prietenii lui mă priveau ca pe unul dintre lucrurile rare aduse din numeroasele sale călătorii. Erau toți, fără excepție, liberali de stânga și toți activi în nu știu ce organizații, de la protecția animalelor până la dreptul la azil, de toate felurile. Severin mi-a spus să le zic dacă mă calcă pe nervi cu curiozitatea și întrebările lor, dar eu nu îndrăzneam și de fiecare dată mă simțeam obligată să-i pun la curent într-un mod cât mai dramatic și emoțional cu privire la țara și viața mea. De obicei, după aceea mă simțeam prost și mă închideam în baie. Severin era înțelegător față de toanele mele și asta mă înfuria parcă și mai mult, dintr-un motiv lipsit de orice logică. El îmi numea dispoziția *blues de Est* și afirma că-l cunoaște foarte bine.

Nu voia să audă de locuințe separate, insista că putem conviețui de minune. În primele luni nici n-a vrut să mă lase să-mi caut job, fiind de părere că s-ar putea să mă suprasolicite, fapt care n-ar prii stării mele psihice. Am făcut ce mi s-a spus: m-am înscris la un curs de limbă, unde toceam cot la cot cu oameni diferiți, de toate națiile posibile, pe care le cunoșteam doar din vechea mea carte din copilărie, *Basmele lumii.* Zâmbeam prietenos și spuneam: „Bună, numele meu este Niza. Vin din Georgia. Georgia este o țară mică, aflată în Caucaz și…” La care vreunul dintre colegi mă întreba dacă Georgia nu făcea parte din Rusia. Iar eu mă vedeam obligată să fac un excurs vădit prietenos în scurta istorie a Uniunii Sovietice, dar care mă istovea în asemenea măsură, încât petreceam restul cursului într-o stare de toropeală și mă gândeam ce naiba caut eu acolo și ce-o să fac, în fond, cu viața mea.

Severin mi-a arătat orașul. Îi plăcea rolul de gazdă. În sfârșit își putea folosi într-un mod util cunoștințele de istorie, îmi ținea prelegeri amănunțite despre o clădire sau alta, o stradă sau alta, un fost sau actual locuitor sau altul.

În martie, cu puțin înainte să-mi expire viza turistică, ne-am dus la Starea Civilă și am depus o cerere pentru încheierea căsătoriei. După o droaie de formalități și hârțoage ne-am putut căsători.

Eu îmi cumpărasem o rochie dintr-un second hand – până atunci nu avusesem rochii – iar el își împrumutase un costum. La cererea ofițerului de stare civilă, ne-am sărutat destul de pasional pentru împrejurare și am râs pe urmă toată seara. Nu și-a invitat părinții la cununia noastră.

— Ar strica tot. Pe taică-meu chiar îl cred în stare să-i spună ofițerului de stare civilă că e doar un mariaj fictiv. Nu vreau să te expun niciunui pericol, mi-a explicat.

După aceea ne-am dus la un chioșc cu o umbrelă alb cu roșu, pe care dansau niște urși panda, și am mâncat cârnați cu sos de curry până ni s-a făcut rău.

*

În primele luni am suferit de insomnie și atacuri de panică, imagini de coșmar mă făceau să tresar în somn. Atunci ședeam noaptea pe pervaz, cu privirea pierdută în întuneric, fumam și mă întrebam ce să fac cu tot timpul care se întindea înaintea mea. Nu aveam niciun elan. Nicio voință. Nicio bucurie. Dar starea aceasta era într-un fel și eliberatoare. Pentru prima oară după ceea ce mi se părea o veșnicie, golul acesta lăuntric îmi producea un soi de bucurie masochistă. Îmi reprimam orice gând la acasă, mă limitam la convorbiri telefonice scurte, în care eram concisă, înfloream și vorbeam despre niște planuri inexistente.

Pentru Miro compuneam scrisori mai sincere, pe care nu i le trimiteam niciodată. Iar când îmi telefona – la început periodic, pe urmă tot mai rar – simțeam un nod în gât, care-mi lăsa pe limbă un gust de rugină.

Încetul cu încetul am găsit iar drumul către cuvinte și am început să cercetez timid rafturile cu cărți ale lui Severin și să-mi aleg câte una, pe care

o răzbeam apoi cu ajutorul dicționarului. Înfometată și golită pe dinăuntru, aveam sentimentul că fiecare rând, până și cea mai perimată frază, mă poate transpune într-o adevărată stare de euforie.

Îmi plăcea foarte mult să ies vara la un film, într-unul dintre numeroasele cinematografe de arthouse. La fel îmi plăceau și plimbările pe malul râului Spree, delicioasele feluri de înghețată de la gelateriile italienești și fast food-ul turcesc. Când nu știam cum să-mi omor timpul, îi însoțeam pe prietenii lui Severin la universitate și mă așezam în sălile de curs, având mereu grijă să nu fiu remarcată.

Gândul de a studia ceva, de a mă îndrepta într-o anumită direcție, m-a speriat la început. Dar și mai mult mă speria să nu fac nimic. Mi-am căutat joburi, am muncit în bucătăria unui restaurant rusesc, scoteam câini la plimbare, făceam ture de noapte într-un magazin nonstop de băuturi, am lucrat și într-un magazin select de încălțăminte, deși nu știam nimic despre pantofi. Nu rezistam nicăieri mai mult de patru săptămâni. Când plictiseala a devenit tot mai insuportabilă, dar atacurile de panică s-au rărit, mi-am dat un brânci și m-am înscris la Universitatea Humboldt, la Istorie Modernă și Științe Politice. Severin m-a încurajat, spunând că puteam să renunț oricând la studiu dacă mă simțeam copleșită.

M-am obișnuit destul de repede cu o viață studențească inedită și destul de monotonă. Și continuam să lucrez. Descoperisem în Neukbiln un atelier auto care se numea Hangarul, unde lucrau numai femei și ale cărui patroane erau un cuplu de lesbiene. Căutau pe cineva care să țină casieria. M-au angajat după o zi de probă și am simțit că acolo voi rămâne mai mult decât cele patru săptămâni obișnuite.

Caro și Maggie, așa le chema pe patroanele atelierului, m-au simpatizat și ele. Încetul cu

încetul m-au lăsat să lucrez și în atelier, puteam să dau și eu o mână de ajutor.

Pentru prima oară de când venisem la Berlin aș putea spune că eram bucuroasă în acel loc. Îmi făcea o plăcere deosebită să-mi abat atenția de la gândurile mele prin efort fizic. Deși Severin clătina din cap când mă vedea venind acasă cu părul murdar și hainele pline de pete de ulei.

Nu-mi mai amintesc multe din primii doi ani la Berlin. Îmi aduc aminte doar anumite imagini, o stare ciudată de toropeală, care mă ținea încătușată. Când mă gândesc la perioada aceea, îmi amintesc întotdeauna acea ne-stare. Îmi amintesc doar că nu voiam, nu puteam, nu simțeam. De parcă aș fi fost conectată la un aparat invizibil, singura mea sursă vitală, care mă făcea să mă trezesc în fiecare dimineață, să-mi îndeplinesc obligațiile, să-mi petrec timpul într-un mod cât de cât rezonabil.

Dar îmi mai amintesc și sentimentul unei permanente lipse de timp. De teama unui timp liber pe care ar fi trebuit să-l petrec cu mine însămi, în care ar fi trebuit să mă gândesc, să simt ceva, să-mi amintesc ceva, îmi făceam un program aproape imposibil de îndeplinit, îmi umpleam zilele cu atâtea lucruri, încât seara, de obicei, nu-mi mai ardea de nimic, decât să cad lată în pat și să adorm în câteva secunde.

Goneam. Alergam. Mergeam cu bicicleta. Mergeam pe jos. Nu aveam timp să-mi fie dor de cineva sau de ceva, nu aveam timp să plâng, nu aveam timp să râd, nu aveam timp de căință, de mustrări de conștiință, de reflecții. Nu aveam timp să sufăr din dragoste, nu aveam timp să trăiesc. Funcționam și o făceam într-un fel nemaipomenit.

Iar în rarele momente în care nu mai izbuteam să mă ascund de mine însămi și mă năpădeau imagini și amintiri, îmi apăsam pe față o pernă, o carte, ba chiar un pantof sau o farfurie, mi le apăsam atât de tare, până când ochii mei nu mai

percepeau decât niște modele colorate, și atunci mă grăbeam să mă întorc la ale mele.

Mi-au trebuit doi ani de mutenie, de repliere, pentru a-mi înlocui propriile cuvinte cu altele, străine. Mi-au trebuit fețe noi pentru a le uita pe cele vechi. Mi-au trebuit pantofi și haine noi, poeți și filosofi noi, timp pentru a recupera timpul, pentru a redeveni tânără, pentru a întări zidurile dimprejurul meu.

Severin, care la început s-a străduit să mă integreze în cercul lui de prieteni, m-a lăsat în pace, spre marea mea ușurare. Mă întreba tot mai rar cum mă simțeam și reușea să mă evite cu zilele. Organiza convietuirea noastră cu ajutorul unor bilețele lipite pe frigider, care nu se refereau niciodată la altceva decât cumpărarea de lapte sau de hârtie igienică. Când își sărbătorea ziua de naștere sau Revelionul, când eram nevoită să ies în lume și să dansez, să particip la bucuria colectivă, îmi îndeplineam și această sarcină fără să crâcnesc, pe lângă toate celelalte sarcini.

Cu ocazia uneia dintre rarele noastre certuri – fiindcă energia mea de atunci nu-mi ajungea nici măcar să mă cert – mi-a spus că sunt un robot și mi-a reproșat că pierdusem orice drăgălășenie. Când i-am propus atunci să-mi caut o locuință proprie, a refuzat, nu voia să renunțe așa ușor la „mariajul” nostru. Și, într-adevăr, uneori îmi doream să pot intra în camera lui, să mă așez pe pat și să mă eliberez răcnind de tot ceea ce se acumulase în mine: cât de catastrofal eșuasem în fața așteptărilor mele și ale lumii, cât de fulgerător îmi părăsisem familia, țara din care mă trăgeam, lumea pe care o adoptasem. Mi-ar fi plăcut să dau vina pe cineva pentru încremenirea mea, să acuz pe cineva de neexistența mea. Dar știam că era lipsit de sens, că după o asemenea confesiune disperată starea mea ar fi și mai insuportabilă. Nu voiam compasiune. Nu voiam să aud: „Dar n-ai avut încotro…” Nu voiam să fiu convinsă de

opusul. Dacă n-aș mai fi avut această ură de sine, ce mi-ar mai fi rămas? Cu ce mijloace aș mai fi putut reține trecutul? Cu ce sentimente aș fi putut întâmpina lumea și, în primul rând, ce motivație aș mai fi avut să trăiesc?

Când Severin a adus într-o bună zi o pisică acasă și m-a anunțat că era noua noastră colocatară, am avut un acces de furie. N-am înțeles nici eu de ce reacționam atât de exagerat, am țipat că nu putea face asta, că nu voiam să mă simt răspunzătoare. Pentru nimeni. Nici măcar pentru un animal. El m-a privit cu tristețe, descumpănit. Nu era supărarea că-mi pierdusem spontaneitatea, că-mi dispăruse ușurința, că nu mai aveam simțul umorului – tot ceea ce ne legase în zilele acelea întunecoase și reci. În privirea lui se citea o tristețe profundă, dar și altceva, ceva nou: o anumită înțelegere. Înțelegere pentru cât efort mă costa să nu mă gândesc la poveștile proprii și la cele străine, pe care mi le împrumutasem și însușisem de-a lungul anilor, cu speranța că le voi putea scrie într-o bună zi continuarea.

A dus pisica înapoi.

*

După una dintre rarele convorbiri telefonice cu Miro, care, presărată cu comentarii sarcastice din partea lui, s-a sfârșit cu o ceartă, am plecat furioasă de acasă și m-am dus într-un club, i-am făcut atâta vreme ochi dulci unui lungan, până când nu m-a mai putut ignora și s-a așezat lângă mine la bar. După nici trei propoziții i-am vârât limba în gură. L-am însoțit în apartamentul lui din Kreuzberg pe care îl împărțea cu prietena lui plecată nu știu-unde și m-am întins pe patul lor. Era prima oară când corpul meu încerca să iubească pe altcineva decât pe Miro. Prima oară când simulam dorința față de un om complet străin.

După ce a adormit, am părăsit pe furiș apartamentul, m-am suit într-un taxi și m-am

îmbătat. Severin m-a găsit a doua zi dimineața pe podeaua din living, dormind. S-a așezat lângă mine, mi-a culcat capul în poala lui, mi-a trecut o mână prin păr și mi-a vorbit de parcă ar fi rostit o rugăciune:

— Trebuie să vorbești, Niza. Trebuie să vorbești cu cineva. Altminteri te roade pe dinăuntru. Eu văd asta. Și, dacă nu vrei să vorbești cu mine, n-ai decât să te duci la un terapeut, caută pe cineva care să te ajute.

Eu însă nu voiam să aud de asta și, în schimb, mă ciupeam întruna de brațe și de coapse, de obraji și de burtă, până când s-a văzut nevoit să mă țină de mâini și să mă legene ca pe un bebeluș pe care încerci să-l adormi.

Îmi dorisem și eu să simt iarăși ceva.

*

Profesoara de istorie m-a reținut după un seminar, voia să stăm de vorbă despre o lucrare semestrială pe care i-o predasem. Mă privea fix prin ochelarii ei mari:

— Eu nu sunt expertă în domeniu, dar îndrăznesc să afirm că sunteți foarte dotată, doamnă Jashi.

Mi-am ținut respirația. Era un cuvânt care făcuse parte din fosta mea viață, un cuvânt care nu avea voie să reapară aici – nici aici, nici acum și nicicând.

— M-ar mira.

Am încercat să mă eschivez.

— Poate știți că studenții supradotați pot primi o susținere specială?

— Eu nu sunt supradotată!

— Dar ați ajuns să scrieți mai bine în germană decât colegii dumneavoastră care sunt vorbitori nativi. Absorbiți informații cu o iuțeală incredibilă, pe de altă parte nu vă pricepeți deloc să le utilizați țintit. Aveți dificultăți să le coordonați. Dar aveți un bagaj de cunoștințe care este, cum să spun, remarcabil. Sunteți concentrată la maximum când

vă interesează ceva, dar nemaipomenit de neglijentă când știți deja ceva. Un alt indiciu că nu sunteți solicitată pe măsură este că rar aveți contact cu persoane de aceeași vârstă cu dumneavoastră. Sunteți necomunicativă, îndărătnică, nesupusă. Și nu vă țineți întotdeauna de adevăr…

— Ei și? Toate acestea sunt indicii că aș fi supradotată? Nu credeți că sunt niște clișee?

— Un clișeu ar fi să cred că aveți un defect și nu un dar. Să cred că vă ascundeți în spatele capacităților dumneavoastră. Clișeul este frica dumneavoastră de a vă recunoaște capacitățile și de a le folosi pe măsură. Nu știu cine v-a băgat în cap să nu profitați de aceste capacități. În orice caz, a fost o greșeală.

— Mă simt bine aici, nu vreau să schimb nimic, vă rog.

— Eu sunt profesoara, nu mama dumneavoastră. În calitate de profesoară vă sfătuiesc să candidați pentru o bursă de cercetare. Și vă mai sfătuiesc să vă înscrieți și la unul dintre centrele noastre de cercetare, pentru un post de asistent. Dacă vă străduiți puțin, puteți încheia studiile înainte de vreme. Ați putea face mult mai multe, doamnă Jashi. Și, dacă aș fi mama dumneavoastră, v-aș sfătui să vă ocupați mai îndeaproape de capacitățile dumneavoastră și de repulsia absurdă de a profita de ele.

A fost prima oară de când eram la Berlin când am plâns în prezența cuiva.

*

Caro era mecanic auto, avea picioare impresionant de lungi, tatuaje pe brațe și o șopârlă în jurul urechii. Își adora prietena, care era DJ și lucra în mai multe cluburi din oraș și făcea parte dintr-un grup feminist de performance. Era înnebunită după mașini rapide, dar, mai ales, după jocul de cărți.

Când m-a întrebat întâia oară dacă joc și eu, am spus că nu. Când a insistat și a spus că nu mă

crede, eram prea curioasă când îmi povestea despre partidele ei de poker, i-am răspuns că mă lăsasem. Când a reușit totuși să mă convingă și m-a luat cu ea la o partidă, m-am dus la baie după prima repriză și am vomitat. Caro mi-a atestat calități de profesionistă și m-a luat cu ea la o partidă într-o curte dosnică din Pankow, unde am jucat pe bani într-un stabiliment ciudat, care semăna cu un depozit, într-un anturaj care părea foarte serios. Banii pe care i-am câștigat în seara aceea i-am lăsat cu bună știință pe bancheta de metrou. Următorul câștig i l-am dat lui Caro. Abia a treia oară, când mi-am băgat banii în buzunar, am fost în stare să nu mă gândesc instantaneu la blestemata de bancnotă de 100 de dolari, care mă făcuse să rămân în tipografie, pentru ca la final să implânt, cu pantalonii în vine și membrele dureroase, gâtul unei sticle sparte într-un bărbat.

Până-n iarnă strânsesem atâția bani, încât de Crăciun am putut să trimit acasă o sumă considerabilă, să achiziționez un Volvo 760 vechi și să-i cumpăr lui Severin un model deosebit de teniși, la care visa de mult.

— De unde ai atâția bani? m-a întrebat Severin suspicios.

— Joc cărți.

I-am mărturisit cu cea mai mare nonșalanță.

— Ce faci? Joci cărți? Unde?

— În anturaje particulare.

— Știi că ai putea avea necazuri din pricina asta.

— Nu-mi veni cu de-astea, eu iubesc capitalismul, lasă-mi plăcerea asta! Am trăit destul în socialism! Haide, Severin!

Și am râs amândoi.

*

În vacanța de iarnă m-am urcat în Volvoul meu albastru-închis, am luat banii care-mi mai rămăseseră și am plecat. Nu știam încotro, am străbătut pur și simplu peisaje acoperite de zăpadă

și străzi cu polei. Pe drum spre un știu-unde, după soarele palid, am simțit ceva familiar, ceva intim, ceva ce mi-a dat voie să respir. Am oprit la popasuri, am dormit în moteluri ieftine, am mâncat mâncare proastă, dar m-am simțit bine. Am traversat toată Germania. Am condus până la Paris. Granițele dispăruseră și m-am întrebat unde dispăruseră. La Paris m-am așezat într-o cafenea și am mâncat o felie de tartă cu migdale. Am observat trecătorii, am privit fulgii de zăpadă care cădeau peste Sena. M-am lăsat în voia momentului. Am încercat să prind mirosul orașului. Eram bucuroasă că acolo nu mă cunoștea nimeni, că acolo nu cunoșteam pe nimeni. M-am gândit la copilărie și am încercat să reconstitui imaginile pe care le avusesem în minte când citisem Hugo, Balzac, Flaubert, Proust, Colette și Miller, Voltaire și Diderot, Genet, Duras.

M-am gândit la filmele franțuzești pe care-mi plăcuse să le vizionez împreună cu Aleko, cu Daria și, mai târziu, cu Miro. La discuțiile de după.

Stăteam pe o bancă și priveam la vaporașele pline de turiști care treceau prin fața mea și m-am întrebat dacă orașul ar fi dezamăgit-o pe Stasia, dacă i-ar fi susținut imaginea, dacă ar fi primit-o cu căldură și, mai ales, dacă ar fi lăsat-o să danseze.

Am condus mai departe, de la Paris la Lyon, de la Geneva la Torino. Am străbătut Elveția, am străbătut Italia, am fredonat o șansonetă veche de la radio și m-am gândit la ochii în două culori ai surorii mele. Mi-am schimbat limba maternă pe cântecele de la radio. Am schimbat-o pe toate limbile pe care mi le împrumutam pentru câteva zile, cum îmi împrumutasem mai demult panglicile de păr Dariei.

Am străbătut Europa, atât de îndepărtată odinioară, dar care acum se topea sub roțile mele. Am vizitat Roma și mi-am reținut lacrimile la

gândul că sora mea nu va putea privi niciodată toată această frumusețe cu ochii ei în două culori.

Imagine-aș; eu nu voi exista dacă tu nu mă vei

În aprilie 1998 mi-a telefonat Miro. Pleca pentru câteva zile la Amsterdam și voia să mă revadă. Băuse, din câte mi-am dat eu seama, și era foarte plângăcios la telefon. A bălmăjit ceva despre un dor cumplit de mine. Am fost de acord.

După ce am închis, m-am privit o vreme tăcută în geam. Am văzut o femeie foarte scundă, ale cărei vârstă și gen păreau cumva secundare. Am văzut părul scurt, răvășit, care niciodată nu putuse fi îmblânzit, am văzut bustul plat, umerii lăsați, pomeții ascuțiți și nasul lung, încovoiat. Am văzut cearcănele de oboseală, am văzut buzele ca un cioc de rață, ochii negri, care păreau atât de închiși, atât de muți, și m-am întrebat ce va zice el despre toate acestea, dacă mă va recunoaște, ce mai aveam noi

să ne spunem după atâta timp. M-am întrebat dacă am putea să mirosim, să gustăm, să pipăim unul la altul tot ceea ce fusese între timp, pe toți ceilalți oameni din ultimii ani.

Am coborât din tren la Amsterdam și m-am dus direct la hotelul în care se cazase. Îi interzisesem să vină să mă aștepte la gară. Așa nesigură cum eram, nu-mi puteam permite o scenă sentimentală.

Am bătut la ușă. Mi-a deschis imediat. Ne-am privit, mi-am lăsat jos valijoara. Se maturizase. Era mai vânjos, mai sigur de sine. Aerul jucăuș i se șterse de pe față. Purta niște pantaloni de costum de care, nu știu nici eu de ce, m-am simțit total depășită.

M-a apucat de mână și m-a tras înăuntru, în cameră. M-a trântit pe pat și, până să mă dumiresc eu, eram amândoi în pielea goală și ne smulgeam unul altuia amintirile, amintirile despre cei care fuseserăm odinioară și care crezuserăm că vom rămâne pentru totdeauna.

N-am scos un cuvânt. Am luptat muți, am încercat să ne lărgim cavitățile toracice pentru a-l lăsa pe celălalt înăuntru, am încercat să râcâim straturile de timp care ni se lipiseră de piele ca o crustă. Părea atât de ușor să redevenim noi. Atât de lin se refăcuse apropierea noastră. Atât de lin puteam să-l iubesc iarăși, ca pe nimeni altul de pe pământ.

În cameră era întuneric. Nu aprinseserăm lumina. Ne ascultam unul altuia respirația.

— Hai să mai încercăm o dată. Hai s-o facem. Vom reuși, dacă vrei și tu. Mai nimic nu mă reține aici și, în același timp, mai nimic nu mă cheamă înapoi. Dar, dacă tu ai exista din nou, dacă te-aș putea readuce în viața mea, atunci…

Ezita să răspundă, și-a culcat capul pe pieptul meu, s-a întins, a oftat, a spus că am dreptate, că nu vrea să mă uite, că e sigur că am reușit. Că ar trebui să se gândească să vină în Europa. Că am

avea un viitor, un viitor comun. Că ar trebui să plecăm chiar mâine la Berlin.

Iar eu l-am crezut pe cuvânt.

A doua zi dimineața ne-am dus la gară, ținându-ne de mână. Ne-am cumpărat bilete de tren, ținându-ne de mână. Am urcat în tren, ținându-ne de mână. Deoarece compartimentul nostru era destul de plin, l-am rugat să aștepte până caut un compartiment gol. A rămas așezat pe locul lui. Când m-am întors, nu mai era acolo. Trenul încă nu plecase. Am crezut că se dusese la toaletă, dar pe urmă am văzut că dispăruse și micul lui geamantan. Am refuzat să mă gândesc la ceva rău. Poate se temea de hoți sau voia să se bărbierească rapid în toaleta trenului, am încercat să mă conving. Nu mai apucase să se bărbierească de dimineață și chiar se plânsese de asta. M-am silit să mă așez. Trenul urma să plece. Mă uitam la ceas, mă uitam la locul gol din fața mea. Nu îndrăzneam să-i întreb pe ceilalți călători de el, știam deja răspunsul și nu voiam să-l accept.

Când trenul s-a pus încet în mișcare, am sărit de pe locul meu și am fugit la ușă. Voiam să ies, dar era prea târziu, nu mai puteam să cobor, și așa nu mi-a mai rămas altceva de făcut decât să-mi iau rămas-bun prin geam, în mers, de la el, care mergea grăbit pe peron, cu gulerul de la palton ridicat, fără să ridice privirea din pământ, de parcă ar fi fugit de ceva. Fără un cuvânt, cu o groază profundă și cu certitudinea unei finalități devastatoare, care-mi strivea membrele, am privit cum dispare în mulțime.

*

În pofida a ceea ce-și imaginase profesoara mea, mi-am încheiat studiile în perioada obișnuită. Nu aveam de gând să mă grăbesc, nu urmăream nimic. Și, deși ea a tot adus vorba luni întregi despre postul acela în cercetare, am refuzat și oferta aceea și am evitat subiectul. În schimb, jucam periodic poker și trimiteam bani în Georgia. La întrebarea

mamei de unde aveam atâția bani ca studentă, i-am spus ceva de o bursă substanțială. Nu știu dacă m-a crezut ori dacă avea vreo importanță pentru ea. Fiindcă de obicei când telefonam vorbea despre Dumnezeu, Iisus și biserică, iar când nu vorbea despre această trinitate, era vorba despre Anastasia, care-și mai zicea doar Brilka și care, după toate aparențele, nu se lăsa așa ușor educată să devină un copil evlavios, cu frică de Dumnezeu, cum și-ar fi dorit Elene.

Eu lucram la atelier și, când mi se ura de toate, când mă săturam de oraș și de viața cotidiană, mă urcam în mașină și călătoream prin Europa. Uneori cu Severin, alteori fără el. Numai Viena o ocoleam. Era un oraș pe care-l asociam cu visurile altora.

Profesoara mea, care prinsese drag de mine, a insistat să-mi dau și doctoratul după absolvirea studiilor și m-a prezentat unui coleg specialist în istoria Europei de Est, care tocmai primise finanțare pentru un proiect de cercetare despre Războiul Rece și căuta o asistentă *capabilă,* după cum mi-a comunicat ea. Specialistul în istoria Europei de Est s-a dovedit un domn cât se poate de șarmant, iscusit la vorbă și cu o minte ageră, care m-a asaltat cu nenumărate întrebări și care-mi citise deja lucrarea de diplomă. Eu mă ferisem cât putusem de Europa de Est în ultimii ani. Nu aveam niciun chef să fiu obligată să mă ocup din nou de acest subiect. Dar, în lipsa unei alternative reale, neștiind ce să fac cu viitorul meu, m-am declarat de acord. Am devenit așadar asistenta lui personală și puteam să-mi scriu teza de doctorat ca parte a acelui proiect de cercetare, care urma să se încheie cu publicarea într-o lucrare exhaustivă.

Continuam să fug. Nu mă opream. Nu-mi trăgeam sufletul.

*

După patru ani de la sosirea mea la Berlin, m-a sunat Elene și mi-a spus că Stasia murise. Mi-am scos de sub pat vechiul geamantan care aduna

praful și am găsit în el caietul de rețete pe care mi-l lăsase Stasia moștenire, am citit rețetele, dar, mai ales, am încercat să memorez amestecul de ingrediente pentru ciocolata caldă. A doua zi am făcut rost de toate cele trebuincioase și am pregătit ciocolata caldă a stră-străbunicului meu.

Mâncând mecanic cu lingura lichidul întunecat, am plâns după marea mea povestitoare, străbunica mea văzătoare de fantome, întrețesută cu visele mele. Și, odată cu ea, am deplâns și faptul că nu apucasem să aflu deznodământul atâtor povești, să înțeleg legăturile dintre atâtea evenimente și că ei nu-i va mai fi niciodată cu putință să mă ajute.

*

Îmi amintesc visul atât de viu de parcă s-ar fi întâmplat în realitate, îmi amintesc foarte clar chipul lui, care abia dacă se deosebea de fotografia pe care o găsisem în copilărie printre vechile poze din dulapul din living. L-am visat pe bărbatul care o ajutase pe Kitty Jashi să treacă granița și care fusese prietenul lui Kostia. În vis nu-mi aminteam numele lui, dar știam că văzusem în Casa Verde o veche fotografie de-a sa, în care stătea lângă bunicul meu, în uniformă de marinar, și zâmbea către obiectiv. În vis mă vizita la Berlin și-mi aducea un buchet de violete, niște violete frumoase, cum creșteau în grădina copilăriei mele. Și-mi zâmbea. În vis era la fel de tânăr ca în poza din Sankt Petersburg. L-am invitat în casă, am băut împreună ceai și pe urmă mi-a arătat un geamantan, dar n-am mai aflat ce era în geamantanul acela, fiindcă m-am trezit.

După trei zile n-am mai suportat și am sunat acasă. Nu mi-a fost ușor s-o fac pe mama să-și amintească la cine mă refeream, fiindcă nu-i știam numele. Știam doar că o însoțise pe vremuri pe Kitty la Tbilisi și mai știam că tot el îi adusese bunicului meu vestea despre moartea surorii lui.

— Te referi la Giorgi Alania. Dar ce ți-a venit cu el?

— Nu știu nici eu. A trebuit să mă gândesc la el. Mai știți pe unde e, dacă mai trăiește? Și, dacă da, cum pot să dau de el?

— Ce vrei de la el?

— E pentru teza mea de doctorat. Cercetez despre prizonierii sovietici și mă gândeam că…

Pentru prima oară nici măcar nu-i turnam minciuni mamei mele.

— Habar n-am ce-o fi ajuns. Dar era cel mai bun prieten al lui Kostia, da.

— Ai idee pe cine aș putea să întreb?

— Mai sunt niște foști colegi de-ai lui Kostia, care ar trebui să și-l amintească.

După numai câteva zile, mama mi-a făcut într-adevăr rost de numărul de telefon al unui fost coleg de-ai lui Kostia. Și, când i-am auzit numele și pe urmă glasul, am știut imediat despre cine era vorba. Era tatăl Rusei, care ne primise cu atâta ospitalitate atunci la Batumi, fără să bănuiască că amicul lui avea o relație cu fiica sa.

— Vai, lucruri atât de deprimante cercetați voi în ziua de astăzi, bunicul tău sigur ar fi mândru de tine, a spus după ce m-a ascultat o vreme. Știi cine e la telefon? Nepoata lui Kostia Jashi, care trăiește în Germania. Copilul-minune de atunci, o mai știi? a strigat către cineva.

Pe urmă am auzit pași în fundal și, deodată, aveam un glas feminin în receptor.

— Niza?

Am recunoscut-o imediat. Vocea aceea suavă, învăluitoare, nu se schimbase.

— Rusa?

Am încercat să-mi imaginez fața ei. Fața delicată de atunci, dinainte s-o găsesc în baie. Fața dinainte s-o întâlnesc în zăpadă. Fața unei femei neîmpovărate, îndrăgostite, care-și dorea prea multe și juca așa de bine table. A fost foarte drăguță, a vrut să afle câte și mai câte despre mine, mi-a povestit că este avocat, e măritată și are doi băieți. Am fost surprinsă cât de deschisă și caldă

era. Parcă nu mai avea nimic în comun cu femeia în costum de schi roșu de la Bakuriani. Înainte de a-i înapoia tatălui ei receptorul, a mai rostit în șoaptă:

— Îmi pare așa de rău de Kostia. Mi-a fost frică să vin la înmormântarea lui, pur și simplu n-am putut. Am vrut să-l păstrez viu în amintire.

— Da, înțeleg.

— Niza?

— Da?

— Mulțumesc.

N-am mai spus nimic.

Bineînțeles că puteai salva un om. Numai cu sora mea nu reușisem. Cu oamenii pe care-i iubisem nu reușisem. Nici cu mine însămi. Dar măcar cu ea, am gândit în momentul acela. Măcar cu ea izbutisem.

Tatăl Rusei mi-a povestit că Alania trăia de mai bine de zece ani la Londra. Ceruse să fie detașat acolo la începutul perestroikăi, de atunci nu mai avea vești despre el și, drept urmare, nici datele lui de contact. I-am mulțumit și am închis, cu gândul să las baltă ideea aceasta naivă și să mă întorc la cărțile mele. A doua zi m-a sunat Rusa, își dorise tare mult să-mi facă o favoare și-l sâcâise atâta pe tatăl ei, până telefonase cuiva de la Moscova, care știa pe cineva care… și așa mai departe, până obținuse o adresă poștală din Anglia. Mi-am notat adresa și i-am mulțumit. O localitate cu un nume destul de poetic: Seven Sisters.

Am plecat cu avionul la Londra, am luat trenul până la Eastbourne. M-am dus cu un taxi la adresa indicată. Era un *cottage* drăguț, mai izolat, cu o grădină frumoasă de trandafiri, înconjurat de arbuști de soc. Nu mi-a deschis nimeni. Până în acel moment nu avusesem nicio îndoială cu privire la intenția mea. Neștiind ce să fac, m-am așezat pe o băncuță de lemn, mi-am aprins o țigară și m-am lăsat învăluită de freamătul îndepărtat al mării. M-am gândit să-mi închiriez o cameră în zonă și a

doua zi dimineața să mă întorc cu trenul la Londra. M-am enervat de propria-mi naivitate: cum putusem să sper că omul acesta străin mă va primi aici, învelit într-o pătură de lână, fumând o pipă, legănându-se într-un balansoar, și-mi va spune povești din trecut? De fapt, de ce venisem aici? Vizita mea chiar avea de-a face cu munca de cercetare ori căutam mai degrabă niște răspunsuri pentru mine, de care mă prefăceam că nu am nevoie? Fumasem a treia țigară și mă blestemam în sinea mea că trebuia să mă întorc, bâjbâind pe vânt și întuneric, prin această țară a nimănui, când am auzit pași.

Pe drumeagul neasfaltat care ducea la *cottage* am zărit silueta unui bărbat echipat cu baston și lanternă. Am sărit în picioare și m-am îndreptat timidă spre el. I-am strigat că particip la un proiect de cercetare despre istoria Uniunii Sovietice și că aș avea nevoie de informații. Abia după ce am pronunțat cuvintele, mi-am dat seama că le rostisem în georgiană.

A luminat cu lanterna în direcția mea. S-a oprit, apoi a venit spre mine. Când mi-a luminat cu lanterna în față, am mijit ochii, dar, în pofida luminii orbitoare, am știut că-l găsisem. M-a inundat o euforie nebănuită.

Umbla încovoiat, avea, după toate aparențele, dificultăți la mers și se sprijinea în baston. A trecut pe lângă mine fără un cuvânt, a descuiat și a dispărut, după ce mi-a trântit ușa în nas. Eu am rămas speriată pe loc, i-am bătut cu grijă în ușă, i-am explicat iarăși pe un ton cât se poate de prietenos ce mă adusese acolo. Dar nu a reacționat la bătăile mele în ușă. Eram furioasă, am dat să fac cale întoarsă, dar m-am oprit totuși și am strigat prin ușă:

— Sunt nepoata lui Kostia. Pentru Kostia am venit la dumneavoastră. Pentru el și pentru Kitty. Și pentru dumneavoastră. Pentru străbunica și

pentru bunica mea și pentru sora mea am venit la dumneavoastră și pentru…

Îmi auzeam inima bătând nebunește. Mi-era frică. Mi-era frică să nu mă respingă, dar și de ceea ce avea să-mi spună. Mi-am dat seama că tremuram ca varga abia când a deschis prudent ușa și a aprins lumina. Când am stat în fața lui, mi-a dus la obraji mâinile lui presărate cu pete de bătrânețe, mi-a luat fața în mâini și a căscat ochii la mine multă vreme:

— Ești *fata* lui Kostia? a întrebat în georgiană.

— Cred că mă confundați cu sora mea. Eu sunt cea mică. Sora mea… a murit.

A dat drumul feței mele și s-a tras puțin înapoi.

— Fata aceea frumoasă?

— Da, fata aceea frumoasă.

— Vai, Doamne! Cum așa, ce s-a întâmplat?

M-a poftit înăuntru.

*

Am rămas patru zile la Seven Sisters. Bătrânul acesta șubred a fost primul om, de la plecarea mea din Tbilisi, cu care am putut vorbi despre ceea ce lăsasem în urma mea. M-a convins să locuiesc la el, iar eu i-am acceptat oferta când am aflat că această casă aparținuse odinioară străbunicii mele. Și mi-a răspuns binevoitor la întrebări. În schimbul unei povești de-ale mele îmi dăruia una de-ale lui. Povești la fotografiile care decorau majoritatea pereților din casă. La fotografia unei femei necunoscute mie, care fusese străbunica mea.

În fiecare zi venea la el un îngrijitor roșcat, care-l ajuta cu treburile zilnice și-i pregătea medicamentele.

— De ce suferiți? l-am întrebat.

— Mai bine întrebați-mă de ce nu sufăr, mi-a răspuns.

Am mâncat ciorbă de cartofi, mi-a arătat golful în care-și pusese capăt zilelor Kitty Jashi. El a rămas sus pe faleză, fiindcă-l dureau picioarele. Am coborât singură la plajă, pe poteca abruptă, în

căutarea ultimelor ei urme, dar am găsit doar marea.

Mi-a povestit lucruri despre oameni pe care crezusem că-i cunosc și pe care, după poveștile acelea, nu mai puteam pretinde că-i cunosc. Mi s-a deschis ca o carte și am putut citi în el. Mi-a făcut o budincă cu mâini tremurânde și ochi tulburi.

— Spuneați că ați venit la mine pentru bunicul dumneavoastră și pentru Kitty. Pentru străbunica și pentru bunica dumneavoastră. Și pentru a-mi pune întrebări. Dar nu ați spus: am venit pentru mine. De ce?

Întrebarea lui m-a uimit. N-am știut ce să-i răspund, dar el mi-a dăruit un zâmbet ca o îmbrățișare. Poate că aici totul avea să capete un sens, poate că aici aveam să încep să înțeleg întregul. Dar teama mea nu se stingea, teama mea sporea cu fiecare poveste. În mintea mea se adunau toate fantomele, iar el continua să țesă covorul în fața ochilor mei. Îl observam, încă incapabilă să-mi recunosc propriul fir în toate acele modele derutante.

Am coborât la plaja neprimitoare, stâncoasă. M-am așezat în nisipul ud. Am lăsat vântul să-mi biciuiască fața. M-am întins către mare. Mi-am dat drumul.

Bineînțeles că Stasia avusese dreptate: bineînțeles că mai erau aici. Și aveau să rămână. Am țipat. Nu mai voiam să fiu obligată să le ascult de dincolo de vremuri. Nu mai voiam să le vânez. Nu voiam fantome care să joace cărți în grădina mea și totuși stăteam acolo cu Alania, ghiftuită cu toate acele cuvinte și întâmplări, cu toate acele povești care, cu cuvintele lui mai deslușit decât cu cele ale Stasiei, tăbărau asupra mea cu o forță năprasnică și mă îngropau sub povara lor.

Poveștile Stasiei fuseseră pentru mine întotdeauna magice, erau fabule și basme dintr-o altă lume, ceea ce-mi povestea Alania erau fapte, date, atât de reale și de brutale.

Îmi dorisem să am o viață. O viață a mea. Îmi dorisem să am un trecut care să poată fi valorificat, numai bun pentru anecdote cu notă sentimentală, la ceas de seară, pentru prietenii mei din Berlin sau măcar pentru câteva ședințe de terapie centrată pe soluții. Da, așa o viață să fi trăit. Nu de aceea trecusem granița, din Est în Vest, granița din atunci în acum?

M-am îngropat în nisipul ud. Totuși nu venisem la mare pentru ca ea să-mi amintească tot ceea ce nu se petrecuse în viața mea. Nu, voiam să aflu ce mai era posibil. Și acolo, cu privirea pierdută în largul mării cenușii, am înțeles că deja se adunaseră prea multe povești în mine, care mă împiedicau să privesc înainte, și că era prea mare ispita de a privi numai în urmă, ca Orfeu.

M-am întors pe faleză urcând pe poteca abruptă. L-am rugat să-mi povestească mai departe. Dar l-am rugat să-mi răspundă doar la întrebările care contau pentru munca mea de cercetare.

— Niciun cuvânt personal în plus. Niciun nume cunoscut mie, nicio legătură de sânge, vă rog.

M-a privit întrebător, ne-a turnat socată în pahare. A pus un disc la pick-up-ul vechi. A închis ochii.

— Vocea aceasta, vocea ei. Va rămâne. Pentru totdeauna. Da, întrebați-mă. Întrebați liniștită. Dar mergeți la Londra. Nu pierdeți timpul. Căutați-o pe Amy. Ea a încercat ani la rând să găsească pe cineva din familia dumneavoastră. Pe atunci, pe când mai avea destulă putere, exista Cortina de Fier și nimeni nu trecea de ea. Iar eu nu m-am amestecat, după mutarea mea n-am vrut să fac niciun pas înapoi… Faceți-i o vizită.

— Nu știu ce relevanță ar putea să aibă.

— Știți, e chiar fascinant… Știam că va veni cineva într-o bună zi, știam că va căuta cineva *toate acestea,* a continuat el, de parcă nu mi-ar fi auzit întrebarea.

— Eu vreau doar să-mi fac treaba. Atâta tot.

— Să nu vă separați povestea de istoria generală, să nu încercați să vă amputați pe dumneavoastră înșivă. Indiferent ce veți face cu toate acestea, să n-o faceți în acest mod.

— E pentru o cercetare științifică, nu pentru un roman de dragoste.

— Mergeți la Londra. Sau mergeți la Viena. Fred Lieblich, vorbiți cu Fred Lieblich, vă pot da adresa ei. Cine știe cât vor mai fi vizibile urmele acestea.

Nu am spus nimic.

*

N-am mers nici la Londra, nici la Viena.

Și nici nu m-am întors.

N-am scris.

Niciun rând.

Mi-am interzis să mă gândesc la cuvinte care ar putea avea un sens, un sens dincolo de banalitățile cotidianului, la cuvinte care descriau mai multe decât eram eu dispusă să-mi amintesc. Mi-am interzis să folosesc mai multe cuvinte decât strictul necesar pentru a face față cotidianului. Mi-am interzis să-mi creez propriile fraze, să dau gândurilor mele o formă autonomă. Da, de fapt mi-am interzis orice gând.

Nu mi-am terminat lucrarea de doctorat. Am refuzat s-o termin. Nu-mi doream alte capacități decât cele necesare pentru treburile zilnice. Pentru munca monotonă de cercetare, pentru viața altor oameni, pentru orele de la atelier și pentru jocul de cărți. Cercetam de formă, cercetam pentru coordonatorul proiectului, care mă tot îndemna să fac odată ceva cu materialul meu. În colaborarea noastră eram căpoasă, mă făceam că nu înțeleg, dar nu m-a dat afară.

Publicația anunțată a apărut în 2002 și a iscat controverse. Deși colaborasem la proiect, nu m-am amestecat și l-am trimis la plimbare pe specialistul în istoria Europei de Est când m-a rugat să-l însoțesc și să-l susțin la conferințe. Proiectul era

încheiat și speram să-mi fi făcut datoria, dar am fost recomandată ca docentă Institutului de Științe Politice Otto Suhr, care mi-a oferit un post de profesor invitat, pe care l-am acceptat spontan, fiindcă fuseserăm prinși jucând poker în spațiul din spatele unui restaurant și scăpasem de o reclamație la poliție doar datorită unei sume exorbitante plătite ca despăgubire proprietarului.

Voiam să pot trimite în continuare bani în Georgia, mai trebuia plătit și divorțul de Severin și, pentru că el avea de gând să se mute împreună cu Gerrit, trebuia să-mi caut o locuință. Am fost de acord să predau despre Războiul Rece. Am învățat pe de rost propoziții străine, teze și experiențe străine, pe care le recitam zi de zi în sala de curs. Mă așteptam în orice moment ca decanatul să primească reclamații ale studenților, că eram incapabilă sau cel puțin nu aveam chef să-i învăț ceva. Dar ei nu m-au reclamat, m-au acceptat așa cum acceptam și eu totul, așa cum viața mea, în general, era o înaintare apatică. Un drum care nu ducea nicăieri.

Am găsit un apartament renovat într-un imobil vechi din Motzstrasse și, după o petrecere de despărțire cu mult alcool și voie bună în vechea casă, m-am mutat și am cedat terenul fericirii după care tânjea de atâta vreme Severin. Mă întâlneam uneori cu bărbați care aveau, de obicei, o nevastă sau o prietenă și nu doreau să-și modifice situația. Continuam să străbat Europa cu speranța că voi ajunge undeva. Nu citeam ziare, nu mă uitam la televizor, foloseam internetul doar pentru a scrie e-mailuri și a fi în contact cu universitatea. Lumea nu mă mai interesa, nici partea ei estică, nici cea vestică.

Vorbeam la telefon cu mama și Aleko și o auzeam în fundal pe Brilka cum crește. Brilka era prea voluntară, prea zgârcită la vorbă ca să pot vorbi cu ea la telefon. Îmi dădea cu flit și le înapoia rapid receptorul adulților.

Primeam cărți poștale din Anglia, cu un scris greu de descifrat. Uneori răspundeam la ele, dar foarte politicos și distant, nu dădeam curs rugăminților și cererilor sale, care mi se păreau sâcâitoare.

Îmi găsisem liniștea, un soi de secțiune de aur a existenței mele, care era mai degrabă ruginie decât aurie, dar nu mă deranja, și-mi țineam privirea îndreptată înainte, deoarece, cu timpul, nu mai era un efort așa de mare.

Elene și Aleko au venit de două ori în vizită la Berlin, iar eu am jucat rolul fiicei fără complicații. Nu au adus-o cu ei pe Brilka, au lăsat-o de ambele dăți la părinții lui Lasha. Mi-au povestit că-și descoperise pasiunea pentru dans și m-am gândit că, de unde s-o fi aflat Stasia, o privea și-i urmărea pașii mulțumită și, în același timp, severă.

*

Odată, când eram cu Severin și Gerrit într-un local și ne uitam la televizor, am văzut cum îl îndepărtează forțele de ordine pe Șevarnadze de la pupitrul lui și cum dă buzna în față un bărbat înalt, cu un trandafir în mână, urmat de o mulțime gălăgioasă, și marchează răsturnarea de regim, o nouă revoluție și o nouă eră în Georgia. Am recunoscut clădirea Parlamentului, mi-am revăzut fosta școală de pe bulevardul Rustaveli. Dar locurile acelea mi se păreau atât de îndepărtate, atât de departe de mine, încât aveam dificultăți să fac o legătură între ele și mine, în vreme ce Severin l-a întâmpinat cu chiote aproape frenetice pe noul, tânărul revoluționar și, probabil, viitorul președinte. Părea și el, ca întreg Occidentul, să se bucure alături de poporul georgian, care spera la o viață mai bună, la sfârșitul corupției, la deschiderea către Vest, la pretinsa democrație.

Severin m-a privit curios, voia să-mi vadă și mie bucuria, dar eu îmi întorsesem deja privirea și mormăiam că e deja al treilea *Mesia* georgian din 1989 încoace și că niciunul dintre cei de până

acum nu-și putuse împlini menirea. Pe mine, cel puțin, nu mă interesa un nou mântuitor.

— Mai bine ne mai comanzi o bere. În cel mult patru ani vom ști care dintre noi a avut dreptate, m-am mulțumit să spun.

Gerrit era și el încântat de imaginile revoluției pașnice și ale trandafirilor cu încărcătură simbolică și mi-a spus că sunt o fatalistă:

— La noi nu iese nimeni în stradă și nu se plânge de nimic. Toți stau pe curul lor. Aici le merge tuturor bine, nu-i așa? La voi mai este încă posibil, apreciază, oamenilor nu le sunt indiferente țara și viitorul lor! Măcar atât!

Privea cu un dor bizar imaginile de la televizor. Și iarăși m-am mirat de dorul acela occidental după haos.

Cufulars,izgribulit,Întrebaa-voipefereast

r
ă
:
D
r
a
g
i
i
m
e
i
,
c
a
m
c
e
m
i
l
e
n
i
u
O
m
a
i
f
i
-
n
o
g
r
a
d
a
n

2006

Când Aman Baron mi-a mărturisit că mă iubește sfâșietor de tare, insuportabil de ușor, urlător de zgomotos și indicibil de încet – și asta cu o dragoste bolnăvicioasă, anemică, deziluzionată și cu o duritate forțată – nepoata mea de 12 ani, Brilka, părăsise hotelul ei din Amsterdam și se îndrepta spre gară. Avea doar un rucsac sport, nu-i mai rămăsese aproape niciun ban și ținea în mână un sandvici cu ton. Voia să ajungă la Viena și își cumpărase un bilet ieftin, o ofertă de weekend, cu care putea călători doar cu trenurile regionale. Lăsase la recepție un bilețel în care scria că nu are de gând să se întoarcă în țară împreună cu trupa sa de dans și că era inutil să o caute cineva.

Exact în clipa aceea mi-am aprins o țigară și am avut un acces de tuse – în parte copleșită de ceea

ce auzisem, în parte din cauza fumului cu care mă înecasem. Aman, pe care eu nu-l numisem niciodată Baronul, s-a apropiat imediat și m-a bătut atât de tare pe spate, încât mi s-a tăiat respirația; m-a privit siderat. Pe fața lui am citit dezamăgire – nu se așteptase la așa reacție după ceea ce-mi mărturisise. Cu atât mai puțin, după ce-mi propusese să plec cu el în turneul pe care-l începea peste două săptămâni. Aman era muzician de jazz. Cânta la toate instrumentele pe care le cunoșteam și nu le cunoșteam, dar în principal la saxofon. Avea bucle negre, un nas strâmb și ochi apoși, incredibil de triști. Era înalt, stângaci și pierdut. Și avea 27 de ani.

Afară începuse să plouă domol, era iunie, o seară caldă cu nori imponderabili, care decorau cerul ca niște bulgărași de vată. Odată trecut accesul meu de tuse și odată urcată Brilka în primul tren din odiseea ei, am deschis larg ușa balconului și m-am prăbușit pe canapea. Aveam sentimentul că mă sufoc.

Mi-am îngropat fața în mâini și m-am frecat la ochi, am încercat să evit cât pot privirea lui Aman. Am știut că va trebui să plâng iarăși, dar nu acum, nu în acest moment, când Brilka vedea pe geamul compartimentului cum se perindă *vechea, noua* Europă și zâmbea pentru prima dată de la sosirea pe continentul indiferenței. Nu știu ce a văzut când a părăsit orașul cu podurile sale minuscule, ce a făcut-o să zâmbească, dar nu mai contează. Ceea ce contează este că zâmbea.

Va trebui să plâng iarăși, m-am gândit. Ca să nu plâng, m-am răsucit, m-am dus în dormitor și m-am întins pe pat. Nu a trebuit să-l aștept prea mult pe Aman. O tristețe ca a lui se lasă foarte repede vindecată când primește alinare trupească – mai ales la 27 de ani.

Mi-am dat singură sărutul de trezire a Frumoasei din Pădurea Adormită. Iar când Aman își punea capul pe burta mea, nepoata mea de 12

ani părăsea Olanda și trecea granița germană, în compartimentul duhnind a bere la doză și a singurătate, în vreme ce, la multe sute de kilometri, mătușa ei care nu știa toate acestea amăgea cu iubire o umbră de 27 de ani. Ea traversa Germania, cu speranța la mai bine.

*

L-am cunoscut pe Aman într-un mic local din apropierea casei mele. Dădea concerte acolo cu trupa lui, un trio care-și zicea Baronii. A cântat, ca într-o beție continuă, o versiune proprie a melodiei *Cry Me a River* și am remarcat că pentru prima oară după o veșnicie simțeam iarăși ceva, că interpretarea lui m-a prins și nu mi-a mai dat drumul. În asemenea măsură încât după concert a trebuit să mă duc să-i vorbesc, să aflu unde vor mai concerta. Era simpatic, cherchelit și vorbăreț. Localul era pe jumătate pustiu, oamenii plecaseră destul de repede după spectacol; părea că rămăseserăm singuri. Discuția noastră s-a lungit și, fiindcă între timp plecaseră și ceilalți membri ai trupei, iar el, la finalul discuției, era atât de beat încât nu mai știa pe ce lume se află, m-am hotărât să-l duc la mine acasă. Așa a ajuns la mine pe canapea. A doua zi a plecat fără un cuvânt, pentru ca după patru zile, noaptea la 2, să-mi bată iar la ușă. L-am poftit înăuntru, nu i-am adresat nicio întrebare și i-am dat iar pătura și perna. A ținut-o așa câteva săptămâni. Venea, dormea, pleca a doua zi dimineața devreme.

Într-o seară de februarie – îi acceptasem deja vizitele ca pe un soi de normalitate și nici nu mai strângeam canapeaua – a venit în mod excepțional treaz, s-a așezat pe canapea și m-a întrebat dacă aș putea să-i fac un ceai. I-am făcut. Pe urmă m-am dus la culcare, dar n-a durat mult până m-a trezit saxofonul lui și am apărut în living în cămașa mea de noapte veche. Stătea acolo și cânta, absorbit de sine. Am stat să-l privesc și aș fi vrut să plâng, dar mă dezvățasem de plâns, așa că doar am stat. La

un moment dat s-a uitat la mine și așa ne-am privit multă vreme și am recunoscut ce pierduți eram. A fost un moment foarte sincer. Un moment care ne-a copleșit pe amândoi.

Pe urmă m-am dus iar la culcare și el a continuat să cânte. La un moment dat a amuțit și am așteptat s-o ia de la capăt. L-am auzit cum face duș, l-am auzit în bucătărie, cum își scoate ceva din frigider, și apoi m-am trezit cu el gol-pușcă în fața mea. L-am privit concentrată. S-a întins lângă mine în pat și a spus că-i amintesc de cineva și asta-l întristează îngrozitor, e infinit de trist, vai, Doamne, ce trist, trist rău de tot și, în vreme ce nu mai contenea să-mi vorbească despre tristețea lui, m-a îmbrățișat, iar eu, tot mută, tot cu melodia lui în cap, am cedat într-un final și am deschis brațele.

În pat mi-a spus povestea lui. Mi-a povestit că mama lui trăia în Israel, că tatăl îi părăsise pe când avea trei ani și că nu mai ținuse legătura cu ei, mi-a povestit că se lăsase de școală, apoi, la 17 ani, intrase la școala de muzică și se lăsase și de ea, că în momentul de față nu avea o locuință, că de ani buni nu se mai putuse îndrăgosti. Și așa mai departe.

A doua zi a dispărut iar. M-am trezit și el plecase. Dar mi s-a părut în regulă. Cel mai bun lucru la el era că nu aștepta nimic. Venea și plecă. Nu cerea nimic. Se mulțumea cu un ceai, un whisky, o supă de găină. Era liber. Liber de dorințe.

Am ținut-o așa cam un an. Nu ieșeam niciodată împreună, nu mergeam la film, nu făceam nimic din ce fac oamenii care se plac. Nu stabileam nimic, nu ne făceam planuri. Uneori veneam acasă și-l găseam deja pe palier. Eu nu știam niciodată ce făcea el în afara nopților petrecute în apartamentul meu și nici el nu știa ce făceam eu.

*

După ce a adormit Aman, m-am ridicat, m-am dus în baie, m-am așezat pe marginea căzii și am

început să plâng. Cu lacrimi seculare am plâns amăgirea iubirii, dorul după credința în cuvinte, care-mi marcase odinioară viața. M-am dus în bucătărie, am fumat o țigară privind pe fereastră. Ploaia se oprise și, cumva, am știut că se petrece ceva, se declanșase ceva în afara apartamentului cu plafoanele înalte și cărțile desperecheate. Cu multe lămpi pe care le adunasem cu atâta zel, ca substitut al Cerului, ca iluzie a luminii reale. Iluminarea propriului tunel. Dar tunelul a rămas, luminile mă consolaseră doar temporar.

*

A doua zi seara m-a sunat mama, care mă amenința de fiecare dată că moare dacă nu mă întorc curând. M-a înștiințat cu vocea tremurând că dispăruse „copila”. Mi-a luat ceva timp să-mi dau seama despre care copilă vorbea și cum se legau toate.

— Mai spune-mi o dată, unde anume era?

— La Amsterdam, ce-i cu tine, la naiba, nu mă asculți? A fugit ieri și a lăsat un bilețel. M-a sunat coordonatoarea trupei de dans. Au răscolit totul și…

— Stai, stai, cum poate să dispară o fată de 11 ani dintr-un hotel, mai ales dacă…

— Are 12 ani. În noiembrie a împlinit 12 ani. Ai uitat, bineînțeles, cum altfel?

Am tras un fum din țigară, m-am pregătit pentru calamitatea iminentă. Fiindcă, judecând după vocea mamei, nu aveam cum să-mi iau prea curând tălpășița și să dispar – ocupația mea preferată din ultimii ani. M-am înarmat în fața reproșurilor obligatorii, care aveau toate ca scop să mă facă să cred că sunt o fiică rea și un om ratat. Lucruri pe care le știam deja, fără să le aflu de la mama.

— O aduci acasă la tine. Și pe urmă o urci în avion, a spus mama.

*

Au găsit-o în aceeași seară, într-un orășel din Austria, nu departe de Viena, unde aștepta următorul tren. Poliția austriacă a reținut-o și a dus-o la secție.

Aman căsca ochii la mine și nu mai înțelegea lumea, în timp ce eu mă îmbrăcam în grabă. Poate n-o înțelesese niciodată.

— Ce nepoată și unde e Mödling ăsta?

— Iau avionul mâine dimineață la 6. O aduc aici. Mă întorc cu avionul de ora 16 din Viena și ajung pe seară. Poimâine o pun în avionul de Tbilisi și după aceea putem vorbi în liniște, bine?

— Aș putea să vin cu tine, aș putea să…

— Nu. Trebuie să rezolv singură, te rog nu te supăra, nu e mare lucru. E o copilă la pubertate și a fugit puțin de acasă. Trebuie să-i bag mințile în cap.

*

La amiază mă aflam deja în mica gară a orășelului austriac de provincie. Ea stătea acolo, într-o sală pustie, împreună cu un polițist și un funcționar de la Căile Ferate. Am semnat nu știu ce document, mi-am cerut scuze în repetate rânduri pentru deranj și am luat-o pe nepoată-mea în grija mea.

Nu văzusem nicio fotografie recentă de-a ei și m-am mirat cât de înaltă era. Nu semăna cu niciunul dintre noi. Purta părul tuns periuță și niște ochelari că ai lui John Lennon, o cămașă lălâie în carouri și o pereche de blugi tăiați. Singurul lucru pe care l-am recunoscut imediat la ea erau ochii negri-negri, care-i rămăseseră ca la naștere. Avea gene lungi, dese, un ten foarte deschis, care-mi amintea de Daria, și obraji rozalii. Avea o expresie extrem de concentrată și gravă, de parcă n-ar fi zâmbit niciodată în viața ei. Doar umerii lăsați, un limbaj al corpului stângaci și neastâmpărul din brațe și picioare îi trădau vârsta.

— Acum ce facem? m-a întrebat când am ieșit din gară și mi-am aprins o țigară.

— Păi, ce să facem? Dacă nu te urc curând în avion și te trimit acasă, mă omoară bunică-ta.

— Dar eu nu vreau să mă pui în niciun avion. Mie mi-e frică să zbor.

— Dar la Amsterdam cum ai ajuns? Călare?

Promitea să devină hazliu!

— Nu pot să zbor decât dacă mai sunt cel puțin trei oameni cu mine pe care-i cunosc.

— Ce tot spui?

— Așa e. Dacă nu respect regula, ne prăbușim, a spus de parcă ar fi fost un fapt incontestabil.

— Faci mișto de mine? Fiindcă, dacă faci, ți-ai ales persoana greșită. Mie nu-mi place să se facă mișto de mine.

— Eu ți-am spus cum stă treaba. Eu respect întotdeauna regulile.

— Bine, dar regulile tale nu sunt ale mele și, din moment ce te afli sub tutela mea pe o perioadă determinată, eu stabilesc regulile.

— Nu vreau acasă, a spus deodată cu glas stins, ferindu-și privirea de mine.

Am privit-o uimită. Avea un fel de a vorbi foarte hotărât, care mă cam irita. Mă simțeam deja excedată și m-am întrebat cum o să fac față următoarelor ore în compania ei.

— Deocamdată vom zbura la Berlin și pe urmă…

— Dar ți-am spus că eu nu zbor. Nu, dacă nu sunt cel puțin trei oameni cu mine pe care-i cunosc.

— Iar eu ți-am spus: nici nu intră în discuție.

— Ești și mai agasantă decât credeam, mi-a trântit și mi s-a uitat în ochi cu o privire pătrunzătoare.

Desena cu vârful murdar al tenisului niște cercuri invizibile pe dalele de piatră.

— Iar tu ești o fetiță răzgâiată, obositoare, care mă calcă teribil pe nervi în momentul de față.

A ridicat din umeri și mi-a întors spatele.

— Mi-e foame, m-a înștiințat și a început să scotocească în rucsacul ei.

— Primești tot ce vrei, dacă te sui cu mine în avion…

— Nu.

— Dar nu pot să mă întorc cu tine cu trenul la Berlin, durează o veșnicie și trebuie să… Am de lucru.

— Ia tu avionul, eu vin cu trenul. Dacă am reușit să ajung singură până aici, voi reuși să mă și întorc. Singură!

M-am hotărât să schimb tactica și s-o iau cu binișorul. Am insistat, am încercat s-o conving de avantajele zborului, i-am promis că o voi ține două, trei zile la mine la Berlin, că-i voi arăta orașul. Dar era căpoasă, mă trata cu răceală și nici n-a vrut să audă de avion. S-o sun pe Elene și s-o întreb ce să mă fac cu ea? Nu puteam s-o târăsc la avion, era cu aproape un cap mai înaltă decât mine.

Am lăsat-o o clipă singură, m-am îndepărtat puțin și mi-am scos telefonul mobil, pe care nu-l foloseam aproape niciodată și al cărui semn de acumulator pâlpâia încontinuu, fiindcă nu mă gândeam niciodată să-l pun la încărcat. Am sunat-o pe mama.

— Ce-i cu fata asta? E smintită. Refuză să se urce în avion. Eu n-am timp să-i fac poftele. Ți-o dau imediat la telefon și o lămurești tu că trebuie să se urce în avion și să vină cu mine la Berlin…

— Vai, Doamne, ce bine că ai găsit-o! am auzit-o pe Elene cum răsuflă ușurată. Da, să știi că poate fi tare ciudată, Niza. Are metodele ei și…

— Metode? Ce metode? Eu n-am timp de nu știu ce metode. Trebuie să lucrez. Trebuie să mă întorc la Berlin și, dacă nu face ce-i spun, o leg fedeleș și…

— Ah, Niza, nu mai știi cum erai și tu la vârsta ei? Mă scoteai din minți, într-o anumită privință îți seamănă foarte bine.

— Nu-mi seamănă câtuși de puțin. E o răsfățată! m-am răstit la Elene, dar, înainte să-mi mai poată răspunde, am auzit un piuit și telefonul și-a dat duhul.

Am tras o înjurătură și m-am întors la ea.

M-am hotărât s-o păcălesc. Măcar nu refuza să se urce în tren.

Am plecat spre Viena.

În tren și-a ros întruna unghiile, s-a foit pe scaun, a dat ture pe coridor, s-a așezat pe locul ei, și-a scos din rucsac un carnet mare și un Walkman vechi, și-a pus căștile și s-a apucat să-și noteze ceva în carnet. Eu nici nu mă osteneam să încep o conversație. În schimb, îmi storceam creierii cum s-o prostesc să urce în avion. La Viena am căutat un local în zona gării și am dus-o acolo să mănânce. Dar mă aștepta deja următoarea surpriză. Era mofturoasă și mi-a explicat că mănâncă numai după culori și că anumite culori nu fac parte din alimentația ei. Mi-am mușcat buza inferioară ca să nu urlu la ea să-și țină odată gura și să mănânce ce i se pune pe masă.

Când am urcat-o într-un taxi, sub pretext că am putea vizita puțin orașul, s-a prins rapid că-mi pusesem în minte s-o duc la aeroport, a început să urle ca o apucată, a țipat la mine și la taximetrist în asemenea hal, încât acesta a oprit la marginea șoselei. Ea a sărit din mașină și a luat-o din loc cu pași mari, apăsați și furioși, îndoită sub greutatea rucsacului voluminos. După ce am plătit taxiul, a trebuit să fug după ea ca să n-o pierd, s-o potolesc și să-i jur pe ce am eu mai sfânt că vom lua trenul.

Trenul de noapte de la Viena la Berlin pleca abia la ora 22, așa că a trebuit să-mi mai omor câteva ceasuri cu ea. Ne-am instalat într-o cafenea din zona gării. Ea a băut trei Fanta, una după alta.

— Asta-i așa o porcărie, nu vrei un suc adevărat?

Mi-a răspuns la propunere cu o privire sumbră. Atunci m-am hotărât să-mi cruț nervii, s-o las în

pace și, abia după ce o voi fi trimis la Tbilisi, s-o iau la rost pe mama despre cum o educase pe răsfățata asta.

Mi-am cumpărat câteva ziare și m-am adâncit în lectura lor. Când am ridicat privirea, nu mai era la masă. Am intrat în panică. Trenul pleca într-o jumătate de oră. I-am căutat în mulțime silueta deșirată, ochelarii rotunzi, umerii lăsați. Am strigat-o pe nume și am înjurat ca un birjar.

Am găsit-o într-un final în toaleta pentru femei. Eram ca scoasă din minți, am țipat la ea: ce-i trece prin cap, ce crede că face, să nu-mi mai facă fițe. M-a privit cu indiferență și s-a dus la chiuvetă să se spele pe mâini, ignorându-mi pe deplin furia. M-am postat lângă ea și am țintuit-o cu privirea în oglindă.

— Ce naiba e cu tine? Te porți imposibil. De fapt, ce căutai aici? Ce voiai să faci la Viena? Ce a însemnat toată faza asta și de ce-mi pui nervii la încercare?

M-a privit o vreme în oglindă, s-a spălat senină pe mâini, după care mi-a spus în treacăt:

— *Tu* ai o problemă serioasă, știai?

În cușeta din tren s-a retras cu walkmanul ei în patul de sus. A trebuit să zâmbesc, fiindcă nu mai văzusem de-o veșnicie pe cineva cu Walkman. Din două-n două ore mă trezeam și verificam dacă mai era la locul ei.

Ajunse la Berlin, am luat un taxi și ne-am dus la mine acasă. A urcat treptele câte două, părea să respecte și în privința aceasta nu știu ce regulă irațională. M-am abținut s-o întreb de ce făcea asta. Eram prea obosită după călătorie și prea răvășită pentru noi surprize.

Am fost bucuroasă că n-am dat peste Aman. Asta m-a scutit de niște explicații. Am scos tot ce aveam în frigider și i-am pregătit micul-dejun. S-a apucat iar să-și sorteze alimentele. De data aceasta m-am uitat mai atent: părea să-i placă tot ce era galben. Fanta. Gălbenuș de ou. Portocale. Părea să

respingă tot ce era verde-închis. Albul părea acceptabil. De roșu nu se atingea, așa că a împins pachetul de salam către marginea mesei.

În timp ce o urmăream cum mănâncă, am încercat să-mi amintesc tot ce-mi povestise mama despre ea. Îi plăcea la nebunie să danseze. Ura să i se spună Anastasia. Nu era o elevă foarte bună, dar îi plăcea să citească. Îi plăceau animalele. Avea o alergie, dar nu mai știam la ce. Îi plăceau desenele animate. Îi plăceau caii. *La fel ca mamei ei!* Nu se înțelegea cu fetele de-o seamă cu ea. Se temea de tunete și fulgere. Mai multe nu știam despre ea, trebuia să recunosc că n-o cunoșteam. Că nu știam să leg între ele aceste informații. Că nu aveam cunoștință despre gândurile și sentimentele ei. Ne eram străine, iar ea părea să vrea să sublinieze acest lucru cu fiecare cuvânt pe care mi-l adresa, cu fiecare privire și cu fiecare gest.

Dar de ce nu-mi spusese Elene nimic despre nevrozele și fobiile ei aparent atât de diverse? Simțeam că mă apucă disperarea!

— Deci ce facem acum? am întrebat-o, după ce reușise să stea o jumătate de oră în fața mea, să mestece și să sorteze mâncarea, fără să-mi mai facă vreo surpriză neplăcută.

A ridicat din umeri în maniera ei nepăsătoare și eu am simțit iar imboldul de a o scutura. Am încercat, urmând sfatul mamei, să-mi amintesc cum fuseserăm noi, Daria sau eu, la vârsta ei, dar nu mi-a venit în minte nimic similar. Felul ei de-a fi depășea orice experiență a mea.

— Dacă ridici din umeri nu ajungem nicăieri. Trebuie să cădem de acord și în afară de asta te așteaptă bunicii și-și fac griji pentru tine.

— De ce? Doar ești fiica lor. Mă știu pe mâini bune.

Și-a tăiat un castravete și l-a cojit minuțios.

— De ce faci chestia asta?

— Ce anume?

— Chestia asta cu mâncarea?

— Dacă amestec verde cu roșu mor, a răspuns placidă.

— De unde ți-a venit ideea asta?

— Dar ție cum de nu ți-a venit ideea să ne vizitezi măcar o dată?

Întrebarea m-a dezarmat. N-am știut ce să-i răspund.

M-am dus în living și am pregătit canapeaua. I-am pus un prosop curat în baie și o periuță de dinți nefolosită pe marginea chiuvetei. Am deschis ușa de la balcon și m-am așezat la măsuță cu o țigară. Trebuia să găsesc urgent o soluție. Cu șiretlicuri și promisiuni false nu avea să funcționeze. Pur și simplu va refuza să vină cu mine la aeroport. Să zbor cu ea în Georgia, asta presupunând că aș fi reușit s-o conving să se urce în avion împreună cu mine, era exclus. La Berlin încă nu se încheiase semestrul, mai aveam de lucru pentru specialistul în istoria Europei de Est și așa mai departe. Îmi venea să-mi trag pătura peste cap și să aștept până ce lucrurile se rezolvă de la sine.

M-am trezit cu ea desculță pe balcon și mi s-a plâns că n-aveam nici măcar televizor.

— Mai există și alte ocupații, decât să-ți omori timpul în fața tembelizorului, am replicat enervată.

— De exemplu?

— Să te plimbi. Să citești. Să reflectezi – sau să te gândești cum să ajungă domnișoara acasă.

— Ți-am spus că nu vreau acasă. Cel puțin deocamdată.

— Da, bine, dar atunci ce vrei?

— Trebuie să ajung la Viena.

— La Viena. Înțeleg. Și ce dorește domnișoara să facă la Viena?

— Trebuie să mă întâlnesc cu cineva acolo.

— Cu cine, pentru numele lui Dumnezeu?

— Cu o femeie. Nu o cunoști.

— Hei, Brilka… Apropo, ce nume caraghios e ăsta, Brilka? De ce-ți zici așa? Numele tău de botez e mult mai frumos.

— Îmi zic cum am eu chef. Nu e treaba ta.

În privința aceasta avea dreptate, din păcate. Vreme de 12 ani nu mă interesase soarta ei și să-mi revendic acum nu știu ce drepturi era cam deplasat.

— Fii atentă, Brilka. Eu am o viață aici, am niște obligații. Bunica ta mi-a cerut să te trimit cât mai curând posibil în Georgia. După cum ai remarcat, am fost cam surprinsă de povestea asta și, fie vorba între noi, nici n-a picat la momentul oportun. Nu pot să las totul baltă aici și să mă urc cu tine într-un avion. Nu te vei duce la Viena. Cel puțin nu acum, și nici nu mă voi putea ocupa de tine. Deci alege-ți o variantă.

— Nici n-ar fi de-ajuns să te urci cu mine în avion. Ar trebui să fie cel puțin trei persoane pe care le cunosc. Ți-am mai explicat.

— Mai termină cu aberațiile astea.

— Dar nu sunt aberații!

Brusc ridicase glasul, după care mi-a întors spatele și s-a dus în living.

Când am intrat de pe balcon, nu mai era în apartament. Lucrurile ei erau tot acolo, dar ea dispăruse. Am coborât, am căutat-o pe strada mea și pe cele din jur, am căutat-o la gară. Eram cu nervii în piuneze. M-am întors și am sunat-o iarăși pe mama. Am luat-o la rost, i-am reproșat că nu știuse s-o educe și i-am cerut să stea de vorbă cu ea și s-o convingă să mă lase s-o duc la aeroport.

— Se poartă ca o smintită. Nu știu ce să mă fac cu ea.

— Atunci dă-ți puțin silința, Niza. Din păcate, nu-ți pot da un manual de utilizare.

— Dar, *deda,* nu poți să-mi faci una ca asta. Vorbește cu ea. Fă ceva! Tu ai crescut-o, tu trebuie să știi cum să se poarte omul cu ea.

— Poate reușești s-o convingi să plece înapoi la Amsterdam. Poate se lasă înduplecată și se întoarce cu trupa ei de dans.

— Nu înțeleg de ce-i faci toate poftele! Cu noi ai fost mai strictă!

— Dar voi aveați o mamă.

Cuvintele ei m-au făcut să tresar. M-am hotărât să-mi țin gura. M-am agățat cu febrilitate de propunerea ei cu Amsterdamul, asta putea fi o soluție. Dar începea să se întunece și tot nu știam pe unde umblă. M-am hotărât să ies iarăși, dar, pe când mă încălțam, a sunat la ușă și a urcat ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, a intrat în casă, trecând senină pe lângă mine. Am auzit-o strigându-mi din bucătărie că-i e foame.

Am vrut să protestez, s-o fac să-i vină mintea la cap, dar mi-am dat seama că nu mai aveam suficientă energie și m-am dus în bucătărie. Pentru că nu mai aveam nimic în frigider, i-am propus să ieșim la cumpărături. Ideea aceasta – de altfel, destul de banală – a părut s-o încânte și a catadicsit chiar să-mi zâmbească.

— Pot să aleg eu ce să cumpărăm? a întrebat entuziasmată, de parcă n-ar fi fost vorba despre alimente, ci despre lista de cadouri pentru Moș Crăciun.

M-am dat bătută.

Îmi cumpărasem cu un an în urmă un Citroën Ami 8 din 1969, turcoaz, cu o tapițerie din piele naturală minunată și un carburator dublu, de care eram mândră foc și pentru care riscasem chiar să particip iar la o partidă anonimă de poker în Schöneberg, ca să-mi pot permite lucrările de recondiționare nu tocmai ieftine. Am coborât cu ea la mașină. Dacă circulam puțin, timpul trecea mai repede și, pe deasupra, nu prea avea cum să-mi scape din mașină.

Automobilul a părut să-i placă. I-a pipăit toate mânerele și a vrut să atingă volanul. Dar cel mai mult părea s-o bucure vechiul casetofon. Fără să mă întrebe dacă aveam chef de muzică, și-a scos caseta din Walkman și a vârât-o în casetofon. Erau cântece înregistrate de la radio, de o calitate

proastă, care se întrerupeau pe la jumătate ori se lălăiau la anumite pasaje. Dar a trebuit să admit că, pentru vârsta ei, avea un gust muzical destul de bun și cât se poate de format. Când să intru în parcarea supermarketului, a murmurat cu părere de rău că era păcat că ajunseserăm deja.

— Îți place să mergi cu mașina, da?

— Da.

Măcar un lucru aveam în comun.

— Vrei să mai mergem?

— Da.

Am apăsat iar pe accelerație. Ea a coborât geamul și și-a scos mâna afară, în bătaia vântului călduț. Am îndrăznit să-i arunc o privire. Deodată avea o expresie naivă, copilăroasă. Ceva în felul ei de-a fi m-a înduioșat și mi-a fost rușine că nu știam să mă port cu ea.

— Bătrânul cireș din grădină mai există?

Nu știu de ce mă gândisem taman la cireș, dar brusc mi-a venit în minte o altă imagine de-a sa, cum se zbenguia în grădina noastră, în jurul cireșului, acolo unde făceau pasiențe fantomele Stasiei, și imaginea aceasta mi-a plăcut.

— Da. Mai există. Dar nu prea mai sunt flori. Elene și Aleko nu se prea pricep la plante. Mai demult se ocupa Stasia de toate.

— Ți-o mai amintești?

— Sigur că da.

— Dar erai foarte mică.

— Fuma țigări fără filtru și vorbea cu fantomele. Purta cizme verzi de cauciuc și salopetă. Îi tremurau mâinile și odinioară visase să devină o balerină celebră. Urmărea ce se întâmplă pe stradă, trecătorii, mașinile și fredona câte un cântec de-ale ei, iar dacă-i plăcea vreunul în mod deosebit, derula caseta și-l mai asculta o dată.

— Ce-ți mai amintești?

— Tot, a răspuns cu fermitate și iarăși n-am mai știut ce să spun.

Ceva din felul în care vorbise mi-a dat sentimentul că avea dreptate, deși nu prea știam ce însemna acel *tot.* Fermitatea din glasul ei mi-a atras atenția.

— Vrei să zici chiar *tot?*

— Da, dar de tine nu-mi mai amintesc, a mai spus, de data aceasta mai înțepat.

— Păi, nici nu mă mir. Nu vrei să ne întoarcem? În curând se închid supermarketurile.

— Nu, hai să mai mergem.

Am condus fără țintă. În noaptea călduță de vară. Încetul cu încetul m-am destins. Nu mă mai simțeam așa de copleșită și hăituită.

— Dar tu? Tu ce-ți amintești?

Brilka își ținea capul afară pe geam și a închis ochii.

— Eu evit să-mi amintesc.

— De ce?

— Poate pentru că nu-mi place.

— Mie multe lucruri nu-mi plac, dar le fac totuși.

Iar m-a surprins cu precocitatea ei. Pentru o clipă mi-am dorit să fie o fetiță potolită, căreia-i plac păpușile, poartă rochii cu volane și-și lipește pe pereți afișe cu ponei.

— Ce nu-ți place, de exemplu? am vrut să aflu.

— Păi, faptul că m-ai întors din drum. Am știut că te va suna Elene și că vei veni după mine. Dar sperasem să reușesc totuși să ajung la Viena, înainte să mă găsești tu. Nu-mi place să merg la școală, nu-mi place să merg cu Elene la biserică, nu-mi place că în fiecare an trebuie să invit nu știu ce colegi de școală la ziua mea, ca să fie Elene liniștită. Nu-mi place să ascult muzică proastă. Nu-mi place să interpretez numai roluri feminine în trupa noastră. Nu-mi place când mi se răspunde la întrebări așa: *Asta a fost demult, nu te privește.*

— Aha. Și la ce întrebări ți se răspunde așa?

— La majoritatea.

— De exemplu?

— De exemplu, dacă mama s-a sinucis ori dacă a fost un accident când a căzut de pe terasa de la mansardă.

Din fericire stăteam la un semafor roșu, altminteri aș fi călcat frâna de panică.

— Dar de unde ți-a venit ideea asta că ar fi vrut să se sinucidă? am întrebat-o, cu privirea ațintită înainte.

— Păi, nu cazi cu una, cu două de pe o terasă, nu?

— Elene ți-a povestit că a căzut de pe terasă?

— Nu, asta se povestea la școală. Elene mi-a spus doar că a fost un accident. Dar mama mea era cea mai frumoasă actriță din Georgia, ai știut?

Chipul i s-a luminat, iar tonul i s-a înmuiat când a spus asta.

— A fost un accident. N-a vrut să se sinucidă.

Cineva a claxonat în spatele nostru. Se făcuse de mult verde.

Mai târziu ne-am dus să mâncăm un döner și a trebuit să aștept aproape o jumătate de oră până să înceapă să mănânce, fiindcă înainte a trebuit să aleagă, să dea deoparte și să împartă totul frumușel pe culori, în farfurie. Varza roșie și carnea le-a pus pe o altă farfurie și le-a dat deoparte.

Când a adormit în sfârșit pe canapea, m-am strecurat în living și i-am privit chipul fraged. Numai sora mea mai dormea pe vremuri așa de pașnic și senin.

Soarele e în drum spre Tre

z i r e a s - a î n d e p ă r t a t p e v e c i e .

S T A N I S L A V P O P L A

La Amsterdam n-am mai găsit pe nimeni, plecaseră deja toți. A doua zi dimineață, când Brilka a intrat la duș, m-am uitat pe furiș în pașaportul ei; viza turistică mai era valabilă încă două săptămâni.

După micul-dejun, la care s-a lungit o veșnicie, după cum bănuisem, s-a instalat pe balcon cu carnetul și walkmanul și a scris.

Am lăsat-o singură, cu încredere, și am plecat la cursul meu. Aman nu mai apăruse și încă nu mă hotărâsem dacă era un semn bun ori unul prost. Se pregătea probabil pentru turneu, nu mai avea atâta timp.

Seara devreme am convins-o să ieșim la o plimbare. Și-a lăsat căștile pe urechi și a venit după mine cu pași lenți, mai degrabă plictisită. În următoarea seară am dus-o la un film. Părea să înțeleagă destul de bine engleza, am văzut o prostioară de la Hollywood, în original. Căutasem pe internet și alte modalități de a o trimite acasă în siguranță. Dar, cu excepția avionului, niciuna nu putea fi luată în considerare, din cauza distanței. Când i-am explicat că în curând îi va expira viza și că nu va mai putea rămâne în Germania, a ridicat iar din umeri și a replicat cu aroganța obișnuită că eram destul de deșteaptă pentru a găsi o soluție.

În convorbirile telefonice periodice îi relata lui Elene, exuberantă și râzând întruna, despre mine și Berlin, de parcă șederea ei aici ar fi fost o săptămână veselă de vacanță. Îi povestea despre descoperirile ei și despre lucrurile pe care le făceam împreună cu un entuziasm pe care nu-l manifesta niciodată în prezența mea. În schimb, primea cu o indiferență nonșalantă tot ce-i

propuneam, arătam sau povesteam, de parcă nimic din lume n-ar mai fi putut s-o impresioneze.

*

— Nu poți să rămâi aici o veșnicie. Trebuie să te întorci la școală sau la cursul tău de dans, știu și eu, am mai făcut o încercare într-o dimineață la micul-dejun, după o săptămână de când era la mine.

Și-a curățat o ridiche până n-a mai rămas urmă de coajă roșie, după care a mestecat-o tacticos. Mi-a ignorat vorbele. I-am smuls farfuria din mână și m-am postat în fața ei, am silit-o să mă privească.

— Să faci bine să mă asculți când îți vorbesc.

— Nu vreau acasă. Trebuie să ajung la Viena. Ori mă duci tu, ori mă lași să plec singură. Mă întorc eu, fii pe pace.

— Dar ce-ți trece prin cap? Nu te pot lăsa să pleci singură la Viena. Și nici nu pot să te însoțesc acolo. Nici nu vreau să fiu nevoită să mă ocup tot timpul de tine. După cum vei fi remarcat și tu, nu mă prea pricep la copii.

— Nu sunt un copil.

— Sigur, te crezi matură. În afară de asta, i-am promis bunicii tale că te trimit teafără acasă.

— Tu spui tot timpul *bunica ta,* niciodată nu spui *mama mea.*

— Dar ce contează asta? Mă asculți, de fapt?

— Nu am școală. La noi e vacanță, iar trupa mea de dans e încă plecată. Sunt liberă.

— Dar eu nu sunt, la naiba!

Am trântit farfuria pe masă și am ieșit din bucătărie.

Când m-am întors seara acasă, l-am găsit pe Aman pe palier, cu cutia saxofonului alături, citea un ziar publicitar pe care-l găsise pe scări și părea extenuat. Ultimele nopți – de beție, după toate aparențele – i se întipăriseră pe față. Mi-a părut rău pentru el, m-am simțit mizerabil.

— Ce faci aici?

— E un copil înăuntru.

— Da, ai dreptate. Înăuntru e nepoata mea trăsnită, care nu mai vrea să plece acasă.

— Speram să dai un semn.

— Unde ai dormit în ultima vreme? Îți trebuie un loc al tău, Aman.

— Credeam că am unul.

Eram supărată, am scos cheia și am descuiat. El și-a așezat cutia saxofonului cu grijă pe podea. Brilka era pe balcon, cu o farfurie plină cu mere cojite și, cu ochii închiși, își asculta muzica. Nu ne auzise intrând și se credea singură. Își legăna ritmic bustul înainte și înapoi, cu picioarele goale bătea în pardoseală în același ritm. Picioarele ei lungi și subțiri, îmbrăcate într-un șort rupt, parcă erau de lăcustă. Părul ciufulit i se ridicase în toate direcțiile. Arăta de-a dreptul înduioșător, cu calmul ei studiat.

M-am dus cu Aman în bucătărie, i-am făcut un ceai și m-am așezat în fața lui. Era o seară înăbușitoare, ni se lipeau hainele de corp. Aș fi vrut să-l strâng în brațe, să-l rog să-mi cânte ceva, să mă desfăt privindu-l sau ascultându-i muzica, să adormim strâns înlănțuiți, fără promisiuni, fără planuri, fără mărturisiri din partea mea.

— Sunt cam depășită de situație, am spus după ce i-am expus împrejurările. Trebuie s-o duc cumva acasă și nu știu cum să procedez. În orice caz, nu te voi putea însoți în turneu.

— Ia-o cu tine.

Uram naivitatea asta a lui. Totul era atât de simplu, la toate avea o soluție.

— Are 12 ani, Aman. Nu pot s-o iau așa cu mine într-un turneu, ce Dumnezeu!

— Nu de ea depinde. De tine depinde, a spus el și a băut din ceai.

— Aman, am sentimentul că toate merg prea repede, toate astea.

— Prea repede? De când ne cunoaștem? De când durează treaba asta între noi, Niza?

— Nu are importanță de când ne cunoaștem. E altceva.

— Ești lașă. Ești pur și simplu lașă.

A plecat privirea, amărât. Nici asta nu suportam la el, cât de repede se dădea bătut. Înțelepciunea asta a lui, de a nu fi venit pe lume pentru a schimba ceva, ci pentru a se resemna cu ea.

— Dar ne mergea bine. Ne simțeam bine împreună.

— Ba nu, eu nu mă simțeam bine.

— Doamne, Aman. Întotdeauna am apreciat la tine că mă scutești de balivernele astea siropoase și acum faci ce fac toți.

M-a privit cu ochii lui apoși. Uram privirea asta a lui. Privirea asta tristă, care părea să accepte tot.

Ne-am trezit cu Brilka în fața noastră. L-a privit pe Aman nesigură, după care s-a dus la el și i-a întins mâna în maniera ei foarte matură. S-a prezentat în engleză. Aman părea amuzat, i-a luat mâna, i-a strâns-o și și-a rostit și el numele. Ea s-a dus la frigider și și-a luat una dintre nenumăratele sticle de Fanta pe care le cărasem acasă. A băut din sticlă, scărpinându-se în același timp cu piciorul stâng la genunchi. Arăta ca o yoghină făcând un exercițiu de meditație numit Fanta. Mi-a venit să râd.

— Saxofonul ăla din hol e al tău? a vrut să știe.

— De unde știi că e un saxofon, ți-ai băgat nasul înăuntru? am repezit-o în georgiană.

Dar Aman ieșise deja și s-a întors cu saxofonul. A chemat-o lângă el și i-a arătat câteva acorduri. Pe urmă i-a dat voie să sufle în el. Eu am profitat de ocazie și am șters-o în baie, simțeam nevoia să fiu singură, să stau sub duș. Îi eram recunoscătoare că venise în bucătărie la țanc pentru a pune capăt discuției noastre dezagreabile.

Când am ieșit din baie, pe jumătate udă, ei erau deja la ușă, gata de plecare.

— Ce faceți? Unde plecați?

— Coborâm la Nollendorfplatz, facem niște bani acolo, mi-a declarat Brilka mândră.

— Cum? Ce faceți acolo?

L-am privit mustrătoare pe Aman.

— Dansează ca Mata Hari, așa zice ea, și acum mergem să vedem dacă e adevărat. Eu cânt la saxofon, ea dansează și, dacă suntem buni, lumea o să ne arunce bani cu sacul. Și atunci nepoata ta va putea să-și cumpere casete și înghețată. Ăsta-i târgul.

N-am mai apucat să spun nimic că au și ieșit pe ușă.

Pe moment m-am simțit oarecum geloasă pe Aman, care în câteva minute știuse cum s-o ia, în vreme ce mie îmi punea zi de zi nervii la încercare, mă aducea la capătul răbdării și puterii. M-am îmbrăcat, întâi hotărâtă să rămân acasă bosumflată, dar n-am rezistat mult și m-am dus până la Nollendorfplatz. M-am oprit la colț, să nu mă vadă, și i-am urmărit de la distanță. Stăteau în fața intrării la metrou. El se așezase pe o treaptă și cânta cu atâta dăruire, încât m-a cucerit inevitabil, m-a înflăcărat ca de fiecare dată, chiar și atunci când îl ascultam într-o bombă duhnind a urină și nu într-o sală mare de concert. Brilka a stat întâi puțin deoparte și a urmărit încordată trecătorii. Treptat s-a încumetat să vină mai aproape de Aman. Când el a intonat ceva ritmic, s-a dus în sfârșit în fața lui și a început să danseze. Întâi timid și nesigur, puțin rușinată, dar curând s-a destins și s-a cufundat, la fel ca Aman, în elementul ei.

Bineînțeles că ceea ce interpreta ea acolo nu era o coregrafie studiată. Reacționa cu corpul ei la muzică, devenea tot mai ușoară, de parcă ar fi început să plutească, mai liberă, mai destinsă, până când pe chipul ei a început să se profileze ceva ce semăna cu fericirea. Captivată de această priveliște ieșită din comun, stăteam nemișcată, urmăream ca

fermecată beția aceea a uitării de sine și-mi doream să pot să uit și eu lumea din jur.

Oamenii se opreau, aplaudau, aruncau monede în cutia de saxofon a lui Aman. Alcătuiau o pereche intimă, de parcă s-ar fi aflat de zeci de ani în armonie, în dansul lor agil pe sârmă, plutind între două lumi.

Ce voia să văd, să recunosc, ba chiar să ghicesc? Ce voia să găsească la Viena? Ce ar fi însemnat acel răspuns pentru mine?

Dacă stau azi să mă gândesc, nu înțeleg nici eu de ce n-am văzut atunci ceea ce era esențial și totodată evident și i-am pus numai întrebările greșite, întrebarea pe care ar fi trebuit să i-o adresez nu era ce dorea să găsească la Viena. Întrebarea pe care ar fi trebuit să i-o adresez era ce căuta *aici.* La mine.

Privind-o, am încercat să mă opun cu tot corpul meu șuvoiului de imagini. Nu voiam comparații, paralele, suprapuneri. Cu cât o priveam mai mult, cu atât mai aproape de mine reveneau și ceilalți. Cei morți și cei vii. Iar eu stăteam undeva la mijloc, tot fără să știu cui îi aparțineam.

Mai târziu ne-am plimbat toți trei pe străzi, ea a mâncat o înghețată, în buzunar îi zornăiau monedele și-și tot strecura mâna înăuntru, vizibil mândră de prada ei. Venea puțin în urma noastră, sărea peste gropile din asfalt, peste golurile din pavaj sau peste o bordură. Ne-a ajuns din urmă în Genthiner Straße, s-a dus pe partea lui Aman și l-a luat de braț. El i-a mușcat din înghețată. Ea a chițăit amuzată și i-a tras-o de la gură. Toată seara a încercat să-l convingă să se mute cu „spectacolul” – cum numea ea reprezentația lor – în alte zone din oraș, unde era mai multă lume. Eu nu voiam să periclitez atmosfera pașnică și mă bizuiam pe Aman să adopte o poziție matură. Dar el îi propunea deja alte stații de metrou, potrivite pentru a cânta și a dansa. Puteau face o încercare și în clubul lui obișnuit, acolo publicul era foarte

receptiv, iar trupa lui sigur va găsi ideea excelentă și, astăzi fiind oricum vineri, ar putea merge direct acolo. Bineînțeles, ea s-a înflăcărat imediat.

Tentativa mea de a interveni a eșuat din față. Nu aveam nicio șansă, am protestat cu jumătate de gură, le-am explicat că există niște legi pentru protecția minorilor și că era prea târziu pentru a duce o fată de 12 ani într-o crâșmă plină de fum de țigară. Dar ea mergea deja după el, ca un cățeluș fidel, atârnată de umărul lui. N-am mai avut încotro, mi-am adunat lucrurile și i-am urmat. Era clubul în care făcusem cunoștință cu Aman și în care concerta periodic cu trupa lui. Și, într-adevăr, ceilalți membri ai trupei au fost vizibil încântați de fetișcana obraznică, ce a urcat pe scenă pentru a-i aprecia dimensiunile și a dorit să-l cunoască pe luminist. Pe scurt, Baronii au fost de acord și i-au dat drumul. Au deschis cu *Everytime* We *Say Goodbye.* Mi s-a părut că deslușesc teamă pe fața ei, dar și-a găsit foarte repede ritmul, și-a adaptat corpul la tempoul trupei și a transformat melodia în bucurie pură. Se pricepea foarte bine la improvizație. Lumea a aplaudat și a strigat bravo. Ea s-a înclinat cochet și l-a pupat pe Aman pe obraz, înainte de a părăsi scena. Am ieșit să luăm o gură de aer. Stând alături la intrare, i-am mai ascultat câteva minute pe băieții care se ambalaseră și pe care publicul îi anima.

— Ești foarte bună, am spus.

— Știu.

— Dar modestia nu se numără printre calitățile tale.

— Aman e cool. Mult mai cool decât tine.

— Mulțumesc frumos.

— Să nu-l trimiți la plimbare.

— Mai ești și expertă în relații?

M-a privit cu pleoapele mijite și a scos aerul pe gură.

— Și ce-i cu rânjetul ăsta, mă rog frumos? a vrut să știe.

— Îmi amintești de cineva.

— De cine?

— De mama ta.

— Zău?

I s-au mărit pupilele. Reacția ei violentă m-a surprins.

— Da, zău, i-am confirmat, de data aceasta pe un ton mai blând.

— Pantalonii scurți mi i-am tăiat din blugii mamei. Dar bunica zice că semăn cu tine.

M-a privit scrutător.

— Serios?

— Da, așa zice.

*

Aman m-a întrebat dacă aș putea să i-o „împrumut” pe Brilka pentru câteva reprezentații. Prindea la public și l-ar putea însoți și în turneu, ca un soi de „avanprogram”, a spus râzând. Brilka adormise deja și mie nu-mi venea deloc să râd, sentimentul că viața îmi fusese dată peste cap de azi pe mâine era prea pronunțat și n-aveam nici cea mai mică idee cum să dau totul înapoi; abia dacă mai apucam să muncesc. Am început să spăl vasele. Nu aveam chef să mă privească iar cu ochii lui imploratori. Nu mai voiam să mă simt niciodată așa de mizerabil.

— Ți-e chiar atât de greu să spui ce vrei?

Nu-mi dădea pace.

— Vezi bine că m-am pricopsit cu copila asta. Nu pot să las totul baltă…

— Te-ai pricopsit? Bucură-te că vrea să stea cu tine.

— Nu vrea să stea cu mine. Vrea la Viena, la naiba, numai ea știe ce caută acolo!

— Zice că e vorba despre un știu ce cântece. Și despre drepturile pentru aceste cântece, pe care ar vrea ea să le obțină. Sună destul de plauzibil, un plan destul de bine pus la punct.

M-am sprijinit de chiuvetă și nu mă puteam decide pe cine să mă înfurii mai rău, pe el, pe ea

ori pe mine.

— Ai putea sta de vorbă cu ea. Măcar vorbiți aceeași limbă. Îți va explica ea, a continuat. Bineînțeles că a vrut la tine, Niza. Spera s-o ajuți.

— Auzi, nici tu nu mai ești zdravăn la cap? Cu ce s-o ajut?

— Păi, întreab-o mai bine pe ea!

În același moment am auzit cum se trântește ușa și, speriată, am dat buzna în camera de alături. Pe canapea nu mai era nimeni, rucsacul dispăruse, la fel și tenișii din hol. Mi-am pus sandalele și am coborât fugind în stradă, în tricoul meu lăbărțat, de dormit. Din fericire nu ajunsese foarte departe și am prins-o din urmă în apropierea stației de metrou.

— Unde vrei să pleci?

Dar, când s-a întors spre mine, i-am dat imediat drumul. Avea fața scăldată în lacrimi și-i tremura bărbia. M-am întrebat cum putuse să înțeleagă despre ce vorbisem cu Aman, când nu stăpânea limba.

— Brilka, ce-i cu tine?

Mi s-a frânt glasul.

— Mă duc la gară, plec acasă cu trenul. Nu mai am chef, a murmurat.

— Nu poți să pleci acasă cu trenul. E imposibil, trebuie să iei avionul, Brilka.

— Mă gândeam…

A dat să plece, dar îi stăteam în drum.

— Ce te gândeai?

— Sperasem ca tu… să mă ții la tine.

— Să te țin la mine, cum asta?

— Las-o baltă.

— Nu, așteaptă, te rog. Nu pleca. Așteaptă. Sunt pur și simplu… Nu sunt obișnuită. Sunt depășită de situație. Jobul și Aman și…

— Ai putea să-ți cauți un alt job dacă ești așa de nefericită, a spus, revenind la tonul ei obișnuit, condescendent.

S-a șters la nas cu un colț al cămășii și a plecat capul, părea indecisă dacă să plece ori să rămână.

— De ce ții morțiș să ajungi la Viena?

— Pentru că vreau să obțin drepturile pentru cântecele lui Kitty, pentru coregrafia mea.

— Ale lui Kitty? Ale lui Kitty Jashi?

— Da, ale cui credeai?

— Okay. Deci cântecele lui Kitty. Dar ce-ți veni cu Kitty?

— Sunt cea mai mare admiratoare a ei din lumea asta!

Dădea din cap de parcă nu-i venea să creadă că încă nu mă prinsesem. Avea dreptate, nu mă prinsesem.

— Okay. Okay. N-am știut. Deci cântecele ei. Și vrei să obții drepturile pentru cântece?

— Da. Vreau să fiu singura care să facă o coregrafie la cântecele ei. Mi-am notat deja toate rolurile.

M-am apropiat puțin de ea. S-a dat înapoi. Era încă indecisă dacă să aibă încredere în mine sau nu.

— Le-ai notat?

— Da, am deja totul gata în minte și mi-am notat și în carnet, ca să nu uit.

— Dar de ce la Viena?

— Acolo locuiește Fred Lieblich.

— Fred Lieblich?

Mi-am amintit de Alania, și el o pomenise pe Fred Lieblich.

— Chiar ea. A cunoscut-o foarte bine pe Kitty și o cunoaște și pe președinta fundației de la Londra, Amy nu-știu-cum, care deține drepturile pentru cântece și…

— De unde știi toate astea?

Alania îmi vorbise și de Amy, și de Londra.

— Alo? Ce faci, mă asculți?

Și-a dat ochii peste cap.

— Okay. Okay.

— Ce înseamnă okay? Mă duci la Viena?

— Ziceai că ai știut că voi veni după tine, atunci la Mödling? Ziceai că ai știut că mă va suna Elene? Ce-ai vrut să spui?

— Ce să fi vrut să spun? Că am știut că vei veni după mine și că pe urmă voi fi aici…

— Aici?

— Da.

— Deci voiai să ajungi la Berlin?

— Se zice că ești foarte deșteaptă. Te-ai fi descurcat tu, mă refer la drepturile pentru cântece, să le obții. M-ai fi putut ajuta, numai să fi vrut.

După trei zile și câteva formalități i s-a prelungit dreptul de ședere.

*

Încercam să zâmbesc amabil când Aman și Brilka ieșeau seara „să facă bani”, încercam să mă abțin de la comentariul că un copil n-are ce să caute pe stradă sau într-o crâșmă plină de fum de țigară. Ea nu-mi recunoștea autoritatea și îmi dădea asta de înțeles cât se poate de limpede, așa cum și Aman îmi dădea de înțeles că nu aveam niciun drept să-i impun ceva, cât nu mă hotărâsem nici pentru el, nici împotriva lui. Dar eu nu voiam să mă hotărăsc. Voiam să mă las purtată de curentul banal al vieții de zi cu zi, să înaintez cu pași uniformi, lini. Să-mi păstrez ritmul monoton, să nu-mi pierd echilibrul.

Îi lăsam să plece. Le comandam de mâncare. Continuam să cumpăr Fanta. Îmi lungeam drumul spre casă, făceam ocoluri, mă așezam într-o cafenea să citesc un ziar, pentru a mă feri cât mai mult de ei. De ei și de așteptările lor de la mine.

Brilka era de două săptămâni la mine, când Aman și-a strâns lucrurile. Brilka i s-a aruncat de gât și nu mai voia să-i dea drumul. Când să-l sărut și eu, s-a tras înapoi.

— Voi fi plecat trei luni. Ai programul exact al turneului pe masa din bucătărie. Dacă nu vii după mine, voi ști că acesta este răspunsul tău.

A îmbrățișat-o strâns pe Brilka și a ieșit trântind ușa în urma lui.

Iarăși m-am enervat pe el. Ce însemna acest ultimatum romanțios, ce însemnau tâmpeniile astea siropoase? De ce aștepta asta de la mine, când știa că legătura noastră se bazează tocmai pe faptul că nu ne legăm și că aceasta era singura certitudine pe care o puteam revendica?

— Îl iubești la fel de mult cum l-ai iubit pe Miro Eristavi? m-a întrebat Brilka din senin și s-a lăsat să alunece în josul peretelui, s-a trântit în fund pe podea, continuând să privească spre ușă, de parcă ar fi sperat să se întoarcă Aman, dintr-o clipă în alta.

Miro? Ce mai însemna și asta, de unde știa? M-am întors în bucătărie clătinându-mă, fără să-i răspund. A venit după mine.

— Miro a trecut o dată pe la noi. Mi-a adus dulciuri, eram încă mică. Elene mi-a povestit că l-ai iubit cândva, demult. Dar Aman e mai mișto.

Și-a scos o sticlă de Fanta din frigider și s-a întors la canapeaua ei.

Aici, de dou ă mii de ani era z boi. Unr ă z boi f ă r ă

temeiși fără sens. Războiul e apanajul tinerețț

iii. Un leac împotriva durilor. ZOI

Anxietatea mea lua o amploare nebănuită. Îmi pierise somnul. Îmi simțeam capul de parcă aș fi avut lavă incandescentă în loc de creier. La cursuri îmi pierdeam firul ideilor și începeam să mă bâlbâi. Pământul începea să mi se clatine sub picioare ca la cutremur. Nu mă mai puteam ține. Cel mai rău era seara, acum că rămăsesem singură cu ea. Când intram în casă și o vedeam din spate,

așezată pe taburetul de pe balcon, cu aerul ei pierdut, de copil al nimănui, picioarele goale pe balustradă, mâncarea aranjată după culori în farfurie, carnetul uzat din poala ei, muzica înăbușită din căștile ei, bustul pe care și-l legăna întruna, privirea necomunicativă, absorbită, expectativă, revendicativă, provocatoare, a ochilor ei negri-negri. Nu suportam faptul că învățam treptat să-i descifrez mimica și gesturile, că-i recunoșteam dorurile după inflexiunile vocii. Că-i vedeam lacrimile încă înainte de a i se ivi în ochi.

Încercam să mă apăr împotriva sentimentului de familiaritate care începea să se înfiripe în mine. Mă retrăgeam când spațiul dintre noi devenea prea strâmt. O lăsam în voia visurilor ei disperate și a gândurilor ei revendicative. A întrebărilor tot mai directe, tot mai repezite. Îi ignoram speranța din privire, că i-aș putea oferi răspunsuri. De obicei se refereau la perioada dinainte de venirea ei pe lume. O interesa un trecut la care i se refuzase întotdeauna accesul. Mă speriau mai ales întrebările despre mama ei – cum fusese Daria, ce-i plăcuse, ce visase, cum se derulaseră zilele dinaintea morții ei. Apoi, întrebări despre tatăl ei, întrebări despre mine. Întrebări despre fericire în general și în special, de ce nimeni din familia noastră nu știuse să țină această fericire. De ce nu mă întorsesem nici măcar o dată acasă. La întrebările ei, răspunsurile mele concise, la obiect, care doar pretindeau a fi răspunsuri, când în realitate nu erau. Și pe urmă, lucru ciudat, întrebările ei despre moarte. Un subiect de care părea de-a dreptul obsedată.

Noaptea, când se mai liniștea, începeau întrebările despre prezent. De ce plecasem, de ce nu voiam să-i povestesc nimic despre mama ei, de ce nu trăiam cu Aman sau, mai rău: de ce nu-mi dorisem niciodată s-o cunosc. Din toate întrebările mi se părea că transpar dorințele și visurile ei, care aveau toate un gust de migdale caramelizate și

totodată de zile ploioase, triste. O privire care se dorea mereu îndreptată înainte, dar care nu contenea să hoinărească, de teamă că tot nu va reuși, tot nu va ajunge la țintă.

Era o provocare zilnică să încerc s-o lămuresc cine eram eu, ce punți existau între noi și care nu. De ce nu i se dăduseră pe drumul ei indicatoare și descrieri de drum pentru anumite lucruri. De ce nu avea mamă, de ce nu avea tată; de ce singura mătușă pe care o avea nu dorise să aibă de-a face cu ea.

Toate viața ei părea alcătuită dintr-un singur *de ce.* De parcă ar fi venit pe lume fără cordon ombilical, iar țelul ei cel mai important era să găsească acel cordon ombilical, o căutare disperată, la care eu nu puteam s-o ajut. La care eu, mai ales, nu doream s-o ajut.

Mă retrăgeam în baie, lăsam apa să curgă în cadă, ca să nu mai aud nimic. Încercam să citesc o carte. Stăteam încuiată în baie până se culca și mă lăsa în pace. Dădeam muzica tare în camera mea, când nu mai scăpăm de sentimentul că mă va urmări și-n somn. De trei ori am fugit de acasă în miez de noapte. Fără să-i las un bilețel, un mesaj. Am plecat în timp ce ea dormea și m-am îmbătat cu Severin sau cu Caro. Nu mai suportam să fiu expusă fricilor și dorurilor ei. Mi-era rușine de purtarea mea, nu mă puteam împiedica să-mi fac griji, chiar și atunci când turnam vodcă sau vin în mine, pentru a mă anestezia, pentru a face să amuțească ceva ce nu voia, nu putea să amuțească.

Când nu mi-a mai rămas că opțiune nici măcar fuga de acasă în miez de noapte, fiindcă mă gândeam întruna la ea, n-o mai puteam păcăli, nu mă puteam sustrage întrebărilor ei nici măcar prin distanță, m-am hotărât într-o seară, când ea s-a retras în living mai devreme decât de obicei și s-a culcat, să caut rețeta ciocolatei calde și să-mi pregătesc o cană. Speram ca gustul ei să mă facă să uit de toate, măcar pentru câteva ore. Îmi

procurasem ingredientele cu o zi înainte și m-am apucat de treabă.

Mi-am amintit bucătăria din Casa Verde luminată de lumânări din anii 1990, pe când Stasia, cu degetele ei artritice, stătea încovoiată deasupra compoziției negre clocotitoare, ținându-i pe toți ai casei la distanță de băutura ei magică, de teamă să nu-i atingă blestemul, să nu le dăuneze, cu speranța că eu voi fi suficient de puternică pentru a rezista la toate blestemele din lume.

Bineînțeles că a trezit-o aroma ciocolatei. Cum fuseserăm și eu și Miro ademeniți în sufrageria lui Christine cu ani în urmă, pentru că era o aromă irezistibilă, tot așa a venit și ea fuguța în bucătărie și m-a privit cu ochi mari cum înfulec lacomă compoziția neagră. Imediat a vrut să știe ce mâncam. Într-adevăr, gustul mă anesteziase, eram într-o stare de apatie extatică și înghițeam ultimele resturi de ciocolată. Dar, nu știu de ce, în momentul acela am fost dispusă să cred în profețiile sumbre ale Stasiei. Pentru prima dată am luat în calcul că străbunica mea poate avusese dreptate. Oricât de irațional ar părea, în momentul acela eram ferm convinsă că trebuie s-o feresc pe Brilka de ciocolată, de parcă Stasia ar fi stat în spatele meu și aș fi auzit-o cum mă cheamă la ordine. Eram convinsă că era de datoria mea ca blestemul să n-o atingă pe Brilka.

Ca înțepată de viespe, am sărit în picioare și am strâns în mână cana cu ultimele resturi de ciocolată, am ridicat-o, de teamă că ar putea să mi-o smulgă din mână. În privirea Brilkăi se citea descumpănire.

— Ce-i asta? a întrebat nedumerită.

— E ciocolata Stasiei. Mai precis, a tatălui ei. Dar e o ciocolată blestemată.

Nu-mi venea nici mie să cred că rostisem propoziția aceasta cu toată seriozitatea. O clipă m-a privit suspicioasă, de parcă ar fi vrut să verifice că n-o luam peste picior. Expresia feței mele și

sperietura care mi se citea pe față de la amintirea acelei seri din mansardă au convins-o probabil, fiindcă s-a apropiat și mi-a spus cu nepăsarea ei căutată:

— Oricum nu mănânc nimic maro.

Propoziția aceasta m-a dezarmat. Am coborât mâna și am râs ușurată. Bineînțeles, nu consuma alimente maro. Convingerea ei o făcea imună la blestemata uitare de sine, care însoțea degustarea ciocolatei. Brusc m-am simțit nespus de caraghioasă. Am pus cana la loc pe masă.

— Și chiar de-ar fi așa: pentru fiecare blestem există o formulă magică ce-l face inofensiv, a mai adăugat ea cu convingere, a luat cana în mână, a dus-o la chiuvetă și a vărsat ultimul rest din lichidul negru.

Un sentiment de ușurare a pus stăpânire pe mine. Gândul ei părea de la sine înțeles, de-a dreptul logic. Da, avea dreptate, trebuia să aibă dreptate. Pentru orice blestem – cel puțin așa ziceau legendele – exista o formulă magică ce-i anula efectul, ce-i lua puterea. Stasia de ce nu luase niciodată posibilitatea aceasta în calcul?

Brilka a răsucit robinetul și a privit cum se dizolvă lichidul maro vâscos în apa limpede, până a mai rămas doar o linie subțire, de culoare deschisă, care se rotea spre scurgere. Pe urmă m-a privit, chipul i s-a destins, buzele ei au schițat un surâs înțelegător, de parcă ar fi vrut să-mi transmită că nu trebuia să-mi fie frică, ea era lângă mine pentru a înfrunta orice blestem din lume.

*

Persista. Simțeam asta. Aștepta să mi se frângă rezistența, să ajung la capătul răbdării și să mă las luată de val, purtată de vârtejul unor evenimente pe care nu le puteam controla. Aștepta să iau poziție, să fac confesiuni și promisiuni. În felul ei, spera să procedeze mai iscusit și mai viclean decât Aman, care nu izbutise să mă constrângă la o mărturisire.

Poate voia să-mi demonstreze că vechea mea viață îmi dădea un sentiment de vid, părea să aștepte până voi avea nevoie de ea, până voi ajunge să depind de apropierea ei, de devotamentul ei, de încrederea ei. Aștepta ca respingerea mea să se dovedească mai slabă decât dorul meu. Credea probabil că va putea să mă vindece de paralizie cu perseverența ei, cu necondiționalitatea ei, cu puterea ei.

Venea periculos de aproape de mine și de coșmarurile mele. Mă înfuria peste măsură. Mă făcea să-l urăsc pe Aman pentru că-mi dăduse un ultimatum stupid și mă lăsase singură cu ea. Că-mi cerea mai mult decât eram dispusă să dau, în acel moment. Uram să mă înduioșez dimineața, când, înainte de a ieși din casă, îi găseam pe marginea căzii cordeluța cu steluțe, uram priveliștea tenișilor ei abandonați în hol, care mă întrista. Uram că-mi punea de cafea dimineața, prefăcându-se că gestul ei se bazează pe o neînțelegere, uram că-mi aducea corespondența din cutia poștală și sorta reclamele.

Am ajuns să-i cunosc nenumăratele manii: trebuia să ocolească dalele de piatră cu model, trebuia neapărat să calce în bălți. Când se făcea galben la semafor, număra până la trei și se bucura că taman atunci, exact atunci, se făcea verde. Fredona un cântec când începea să plouă. Își astupa urechile când suna cineva la ușă. Făcea trei flotări când îi era frică de ceva și nu voia să admită.

Dar eu recunoscusem de mult tiparul rațional pe care se întemeiau gesturile ei aparent iraționale: aceste mici manii care o ajutau să facă față cotidianului o apărau de o amenințare permanentă sau închipuită – iar amenințarea aceasta era nici mai mult, nici mai puțin decât moartea. Își închipuia că se poate pune la adăpost de ea, că poate s-o păcălească prin aceste mici gesturi. Soneria de la ușă putea să însemne o veste proastă. Trecerea prea rapidă sau prea lentă de la o culoare

a semaforului la alta putea să provoace un accident. Culoarea roșie din mâncare putea aduce o nenorocire. Ploaia putea să aducă furtună, iar trăsnetul putea să te lovească și așa mai departe. Nu voiam să-mi storc creierii de ce o fată de 12 ani trăiește într-o frică permanentă de moarte. Dar mi-i storceam deja.

Era un mister pentru mine cum își gestiona, cu nevroza aceasta, viața de zi cu zi la școală, cu cei de-o vârstă cu ea. Nu pomenea niciodată vreun prieten, vreun coleg, vreun copil din vecini, de care s-o lege ceva sau de care să-i fie dor aici. Pe mine mă uluia sinceritatea ei dezarmantă și totodată mă copleșeau aprecierile categorice, aceste structuri pronunțate din mintea ei. Maniera matură în care vedea lucrurile hotărâte. În care le împărțea între un *da* ori un *nu* tranșant. La ea nu exista *poate.* Nu exista tergiversare, șovăială. Părea să știe întotdeauna limpede ca lumina zilei ce voia și ce nu voia. De parcă ar fi avut un plan imperturbabil, de nevăzut pentru ceilalți, pe care trebuia să-l urmeze cu o docilitate oarbă. O viziune, o sarcină în viață. Doar când dansa, când se mișca, părea să uite toate constrângerile acestea, toate semnele de rău augur, ritualurile și măsurile preventive. Atunci nu-i mai păsa dacă ploua, dacă putea să cadă și să se rănească, atunci n-o mai interesa dacă se anunța vreo nenorocire, dacă o pândea moartea. Era liberă, destinsă. Era ea însăși, fără fricile și constrângerile ei. Când dansa, era stăpâna unică peste o împărăție plină de spații libere și de posibilități.

*

Tuna. Nu puteam să adorm. Mă zvârcoleam în pat. Mi-era dor de Aman, iar să admit acest lucru mă costa tot atâta efort cât să-mi găsesc somnul. M-am sculat, am deschis fereastra larg, am lăsat să pătrundă în cameră aerul îmbibat de ploaie, m-am întins la loc. Mi-am amintit mâinile lui, felul în care mă privea, de parcă n-ar mai fi existat ziua de

mâine, de parcă am fi fost ultimii supraviețuitori ai omenirii. Mi-am amintit lunile de calm, de tandrețe, când venea și pleca. Ce bine și ce pașnic fusese, înainte ca el să se hotărască să mă pună în fața unor decizii nebune, știind prea bine că nu voi fi în stare, că însemna sfârșitul, fără nicio speranță.

M-am speriat când m-am trezit cu ea în pragul ușii, purtând unul dintre tricourile mele vechi, cu doi canguri imprimați pe el. Nu o auzisem când venise în cameră, în mod normal bătea la ușă când dorea ceva. Părea speriată, stătea lipită de ușă. Cu ochii măriți, își astupa urechile și-i tremura bărbia – ca de fiecare dată când era în pragul unei crize de plâns. Am sărit din pat, am aprins veioza și m-am dus la ea.

— Brilka, ce se întâmplă?

— Tunetul… a șoptit.

Pentru prima dată m-a lăsat s-o iau în brațe. Am condus-o la patul meu și m-am întins lângă ea. S-a ghemuit lângă mine. Împotriva tunetului părea că nu ajută niciunul dintre ritualurile ei secrete.

— De ce ți-e frică? Nu pățești nimic. Suntem în siguranță.

— Dar și ție ți-e frică.

— Mie, frică? De tunete?

— Nu, nu de tunete. De alte lucruri.

— Bineînțeles că și mie mi-e uneori frică.

— De ce anume?

— Că lucrurile nu se vor desfășura așa cum le-am plănuit eu. Că oamenii la care țin sunt nefericiți. Că cineva îmi face rău. Că nu pot controla ceva.

— Eu ți-am făcut vreun rău?

— Nu, tu nu mi-ai făcut niciun rău.

Se ținea încleștată de trupul meu.

— Mama mea ți-a făcut vreun rău?

— Ne-am făcut rău una alteia. Când trăiești împreună, din păcate nu poți evita să te doară.

— Și te doare și acum?

— Nu.

— Dar de ce? Doar trăiești.

— Se pare că nu cu adevărat.

A adormit cu capul sub pătură, cu un braț pe burta mea. Am vegheat-o toată noaptea.

*

Am pornit spre casă când s-a lăsat întunericul. O dusesem pe Brilka la petrecerea de vară a lui Caro și a noii ei iubite, undeva în Brandenburg, dar nu-mi surâsese ideea să înnoptăm acolo. Brilka se simțise vizibil bine, vorbise toată după-amiaza engleză și acum moțăia lângă mine. Conduceam pe drumuri naționale, fiindcă pe autostradă era anunțat un ambuteiaj, și m-am trezit cu ea în fața mea. O căprioară în mijlocul drumului. Am frânat, am claxonat, dar ea a rămas ca împietrită, orbită de farurile mele. Ne privea fix, de parcă ar fi vrut să ne avertizeze de ceva. Ne apropiam tot mai mult, am rezistat impulsului de a smuci de volan și, în schimb, am apăsat și mai tare frâna. Brilka nu scotea un sunet, privea și ea fascinată căprioara. Aveam sentimentul că totul se derulează cu încetinitorul. Căprioara era splendidă. Mlădioasă și de culoarea grâului. Părea încă foarte tânără, avea urechile frumos conturate și exagerat de mari. Ochii ei căprui, cu gene lungi, mă făceau să mă simt modestă.

M-am întrebat ce-i trece prin minte, îmi țineam mâinile încleștate pe volan și speram să mă pot opri la timp, fără să rănesc animalul. Mi se părea vital ca ea să scape nevătămată. De parcă propria-mi supraviețuire ar fi depins de supraviețuirea ei. În clipa în care ne-am oprit în sfârșit, cu o ultimă smucitură violentă, care ne-a aruncat în față, ea a făcut un salt și a dispărut în bezna câmpului.

Îmi tremurau genunchii, am coborât clătinându-mă. Brilka era tot nemișcată, nu scotea un sunet. Am privit în direcția în care dispăruse căprioara, dar în întuneric nu se mai distingea nimic. M-am sprijinit de capotă și mi-am aprins o țigară. În clipa următoare m-a răzbit: eram scuturată de hohote de

plâns, imposibil de stăvilit. Icneam, nu mă puteam împotrivi. Am auzit doar cum se deschide portiera și pașii grăbiți ai Brilkăi, am simțit cum mă cuprinde în brațe. Am simțit că nu mai am putere să-i rezist. Am cedat, m-am prăbușit în brațele ei firave, m-am lipit de ea cu toată disperarea mea, mi-am ascuns capul în scobitura gâtului ei. Priveam în beznă, aveam ochii tulburi de lacrimi, nu puteam vedea limpede, nu schițam niciun gest pentru a-mi șterge fața. Ne-am așezat la marginea șoselei, mi-a luat mâna într-a ei și a așteptat să-mi recapăt puterea de a gândi, a conduce, a trăi.

— Bine. Te duc eu cu mașina. Te duc la Tbilisi. Nu se mai poate așa! Tu, tu… Tu mă… întâi mergem la Viena și de acolo în Georgia. Facem tot blestematul de drum cu mașina! Poftim! Trebuie să înceteze. Nu mai vreau asta. Nu mai pot!

Asta i-am promis, după ce mi-am venit cât de cât în fire și m-am instalat iar la volan. Dacă mă așteptasem la un chiot de bucurie din partea ei sau măcar la un mulțumesc, mă înșelasem. A tăcut tot drumul, părea cumva dezamăgită.

*

Într-o zi de iulie toridă, înăbușitoare, ne-am îngrămădit bagajele în mașină și am pornit la drum.

Studiasem două zile hărțile împreună cu ea și acum ținea morțiș să-mi demonstreze ce bine știe să-mi indice drumul. Cu o zi înainte de plecare mi-am înfrânat cu greu dorința de a-l suna pe Aman. M-am uitat în program, ajunseseră probabil la Berna. Dar ce să-i fi spus? Că mi-era dor de el, că dormeam în maioul lui găurit, că beam din cana lui de ceai, că aveam de gând să plec în cea mai aberantă călătorie din viața mea, că nu uram nimic mai mult decât să fiu silită să fac promisiuni, că speram să pot găsi pentru Brilka un alt sfârșit, unul mai bun.

Nu l-am sunat.

Prima oprire avea să fie la Viena. Mă simțeam în mod bizar transparentă și totodată agitată. Mă bucuram de călătorie, nu și de destinație. Pe drum, Brilka a vorbit întruna despre Kitty Jashi, mi-a descris muzica ei, mi-a povestit despre viața ei. I-a analizat albumele, m-a pus să-i ascult cântecele, mi-a atras atenția asupra unor nuanțe și detalii ale compoziției. În drum spre Viena am avut parte de o ploaie torențială și de multe ore pe autostradă. De albumele lui Kitty Jashi și de glasul euforic al Brilkăi. De planuri și supoziții pentru zilele următoare. Am oprit la popasuri în care puțea a grăsime, ne-am certat cât să dureze pauzele noastre și dacă mai aveam voie să fumez o țigară. Am jucat jocuri caraghioase, un soi de țomapan verbal. Printre toate acestea am tăcut, ea cădea uneori într-un somn agitat, în timp ce eu trebuia s-o tot privesc cu coada ochiului, să mă asigur că nu-i lipsea nimic nici în somn. Am avut parte de noi și de trecutul în care eu mă întorceam, deși pentru Brilka era un viitor.

Am avut parte una de cealaltă, iar tot restul se estompa cu fiecare kilometru parcurs, se îndepărta de mine de parcă n-ar fi existat niciodată. De parcă aș fi avut menirea să-i fiu șoferiță, în drum spre o viață pe care ea mi-o trasa cu arătătorul ei lung.

Am ajuns la Viena. Orașul care mie mi-a făcut impresia că fusese martor la ceva înspăimântător și că, de spaimă, își ținuse respirația și de atunci nu mai lăsase să-i pătrundă aer proaspăt în plămâni.

Euforia Brilkăi creștea. Am lăsat mașina în fața micului hotel pe care ni-l aleseserăm și ne-am dus cu tramvaiul în centru. Ea dănțuia și țopăia în fața mea, își freca palmele, se pregătea pentru țelul ei cel mai important, nu-i venea nici ei să creadă că reușise, că-și va realiza planul. Când am căutat împreună pe hartă adresa lui Fred Lieblich, am întrebat-o în treacăt de unde o avea. Telefonase pur și simplu la fundație, mi-a răspuns. La Londra. Le spusese acolo în repetate rânduri cine era și ce

voia. Le și scrisese – pe poștă și pe e-mail. Și la un moment dat trimiseseră una dintre scrisorile sau e-mailurile ei mai departe la Viena și Fred Lieblich îi răspunsese, îi trimisese un plic, în care era doar un bilet cu adresa. „Atâta tot. Niciun cuvânt în plus. Îți poți imagina? Voia să vin la ea!” Atunci știuse că trebuia să ajungă la Viena.

N-am lăsat să transpară cât de impresionată eram de încrâncenarea, perseverența, hotărârea cu care acționase, cât mă mișcau aceste calități ale ei.

Sărea tot peste a doua piatră de pavaj, rucsacul îi sălta pe spate, era ca o broască țestoasă care se alesese cu o carapace prea mare. Părul îi crescuse și nu i se mai ridica în cap ca țepii de arici. Se încălțase cu șlapii mei, picioarele lungi și subțiri ca firele de iarbă se mișcau sigure de sine, spre deosebire de trunchiul ei fără astâmpăr păreau ferm ancorate, de parcă ar fi știut deja încotro să-și poarte stăpâna. Nu mă mai săturam s-o privesc. Mergeam puțin în urma ei, ca să n-o scap din ochi.

Ajunseserăm la Naschmarkt. Compara cu harta ei fiecare plăcuță cu nume de stradă, voia să se asigure că va găsi casă, că va ajunge curând la destinație. Cu cât ne apropiam mai mult de ținta ei, cu atât era mai tăcută, mai îngândurată, mai încordată. Eu o urmam, mă bizuiam că va găsi ceea ce căuta. Ne-am oprit în fața unei case ale cărei balcoane erau susținute de brațe vânjoase de titani. Brilka a citit concentrată plăcuțele cu numele, chipul i s-a luminat. A apăsat butonul soneriei.

De parcă ne-ar fi așteptat sosirea, ușa s-a deblocat instantaneu și am pătruns într-un hol cu trepte de marmură. La ultimul etaj ne aștepta o ușă de lemn lată, deja deschisă. Am intrat prudente, Brilka mi-a acordat întâietate.

La intrarea în locuință m-a izbit mirosul de vopsea proaspătă.

— Bună! am strigat în încăperile absolut goale și mi-am auzit vocea răsunând din mai multe

direcții.

Parchetul era proaspăt rașchetat, pereții recent zugrăviți, apartamentul fusese probabil de curând renovat. O doamnă elegantă, de vârstă mijlocie, în taior bleumarin și cu șirag de perle, s-a ivit în pragul ușii, dar zâmbetul ei fals a făcut iute loc nedumeririi.

— Ah, credeam că domnul și doamna Lamberts se anunțaseră pentru ora aceasta. Cred că am încurcat programările. Presupun că doriți să vizitați apartamentul?

Deși Brilka nu vorbea germană și nu o putea înțelege pe agenta imobiliară, a priceput imediat care era situația și am văzut, efectiv, cum i se așterne dezamăgirea pe față. De parcă s-ar fi micșorat, trăgându-și umerii tot mai jos, a început să se fâțâie lângă mine pe parchetul lăcuit.

— Ah, scuzați deranjul, noi am venit de fapt s-o vedem pe doamna Lieblich. Am crezut că…?

M-am întrerupt, mi-am plimbat privirea cu un aer interogativ prin încăperile luminoase și spațioase.

— Doamna Lieblich a murit acum o lună. Îmi pare rău. Jobul meu este să arăt apartamentul celor interesați, sunt agenta imobiliară.

Și mi-a oferit o carte de vizită, de parcă ar fi vrut să-mi trezească interesul de a cerceta mai îndeaproape locuința.

— A fost scos la vânzare, a mai adăugat cu un zâmbet fals de comerciantă. Brilka pricepuse vestea despre deces, se răsucise în același moment pe călcâie și ieșise din cameră. Eu nu știam ce să spun, dar agenta mi-a luat-o înainte:

— Erați rudă cu doamna Lieblich?

— Nu, cel puțin nu direct.

— O persoană foarte încăpățânată. Peste 80 de ani, dar cu o minte atât de clară și-a trebuit să-și caute îndelung cuvintele – până la sfârșit, cum să zic eu, cu o limbă foarte ascuțită, zău, cu mult

aplomb, ca să zic așa. Dar mi-a fost o clientă dragă, deși era uneori, cum să zic eu, încăpățânată.

— A locuit tot timpul aici?

— De când s-a mutat de la Londra, da. De altfel, tot eu i-am cumpărat atunci locuința aceasta. Știa foarte precis ce dorește și n-a fost dezamăgită când a venit aici. A văzut apartamentul și a rămas. Și acolo sus, vedeți scara, e un soi de mansardă, acolo era atelierul ei. Dar în ultimii ani nu l-a mai prea folosit. N-o mai ajutau articulațiile.

— Avea rude? A îngrijit-o cineva?

— Nu, asta nu. Dar oricum nu-i plăcea să te apropii prea mult de ea. Nici cu vecinii nu prea întreținea relații. Dar nu era singură, asta nu. Nu, oamenii de felul ei știu exact cum să-și petreacă timpul.

— Și banii obținuți din vânzarea apartamentului?

M-a privit o clipă bănuitoare, dar când i-am atras atenția că nu eram rude, s-a hotărât totuși să-mi răspundă:

— Potrivit testamentului, banii vor fi vărsați în contul unei fundații, fundația Kitty Jashi. O cântăreață cunoscută prin anii 1960-1970 și o prietenă de-a doamnei Lieblich. S-a sinucis, dar asta a fost demult, m-a lămurit cu un aer conspirativ, de parcă faptul că se sinucisese ar fi fost decisiv pentru viața și activitatea lui Kitty.

— O fundație, spuneți?

— Pentru copii cu talent muzical, are sediul la Londra. Angajații sunt foarte amabili. Dar, dacă-mi dați voie să vă întreb cine sunteți și înainte de a fi pusă în situația jenantă de a-i relata povestea familiei noastre și a călătoriei la Viena, s-a auzit soneria și următorii clienți m-au scos din încurcătură.

Am pornit în căutarea Brilkăi, dar nu mai era în apartament. Înainte de a ieși pe ușă, apucasem s-o întreb pe agentă când exact murise Fred Lieblich și m-am apucat să socotesc. Se întâmplase la trei zile

după ce sosisem la Mödling și o adusesem pe Brilka cu de-a sila la Berlin. Am coborât scările în fugă, am dat nas în nas cu cuplul Lamberts și am găsit-o pe Brilka la câțiva metri de intrare, așezată în mijlocul trotuarului, cu fața îngropată în mâini. Mi-era neplăcut s-o privesc cum plânge, dar n-am avut de ales și m-am așezat lângă ea. N-am încercat s-o iau în brațe sau să-i șoptesc vorbe inutile de consolare. Am așteptat să ridice ochii, să mă privească și să-mi adreseze una dintre întrebările ei. În mine se năștea un sentiment vag de eșec, simțeam cum mi se înfiripă decepția: de ce nu o adusesem aici acum o lună, când trecuserăm prin Viena?

— A murit, așa-i? a întrebat fără să ridice capul.

Întâi i-am oferit drept răspuns numai tăcerea mea, dar pe urmă m-am adunat și am spus:

— A murit iarna trecută. Am întrebat-o pe agentă. Deci n-avem ce să ne reproșăm. Oricum n-am mai fi întâlnit-o.

Rareori în viață mă disprețuisem ca în momentul acela, când i-am servit drept adevăr o minciună sfruntată.

Cesentimentîncântător Săînotțiliberculvalu

După ce am trecut granița italiană, s-au schimbat nu doar culoarea soarelui și mirosul aerului, ci și expresia Brilkăi, care nu mai scosese un cuvânt de la plecarea din Viena și nici muzica ei nu mai dorise s-o asculte cu mine, se retrăsese în sinea ei cu căștile, de parcă ar fi vrut să mă pedepsească pentru dezamăgirea pe care i-o pricinuise vizita noastră tardivă la Fred Lieblich. Când făceam opriri, mânca parcă și mai capricios decât înainte și-mi dădea doar răspunsuri concise. Scria ca o apucată în carnetul ei, folosindu-și drept suport genunchiul îndoit. O discuție era imposibilă. Făcea lucruri pe care nu le făcuse la Berlin, de exemplu și-a făcut de trei ori cruce când am trecut pe lângă locul unui accident sau își desena cu pixul pe dosul palmei cinci steluțe de fiecare dată când traversam o graniță.

Pentru a o înveseli, am oprit la Florența și am rezervat de pe drum o cameră la un hotel frumos. Italia părea să-i priască. Poate fiindcă în țara aceasta n-avea nicio țintă pe care s-o rateze, fiindcă aici n-o așteptau decât soare și frumusețe.

Am vizitat orașul, i-am arătat locuri ascunse, pe care le descoperisem cu ocazia primei mele călătorii în Italia. Dar ea era ca stinsă, îmi răspundea, ce-i drept, când o întrebam ceva, iar pofta de mâncare părea să-i fi revenit, dar nu mai avea nicio inițiativă. Nici înghețata italiană de ciocolată, nici priveliștea din Piazzale Michelangelo asupra orașului cufundat în noapte, cu luminițele sale colorate, nu o pasionau.

Doar o dată, când ne-am oprit în Piazza della Repubblica să asistăm la concertul stradal al unui violonist, s-a dezghețat pentru o clipă și a început să se miște lent pe muzica lui. Am stat pe loc și am urmărit-o: la fel ca atunci, cu Aman, și de data aceasta s-a pierdut în propria-i lume misterioasă, care mă fascina și atrăgea pe mine, dar și alți spectatori, o fetiță fericită, de 12 ani, care dădea să apuce viața cu mâinile amândouă. Dar, spre deosebire de Berlin, unde vederea ei mă umpluse de mândrie și admirație, acum aveam un gust amar, gustul remușcării de a nu o fi ajutat să-și atingă țelul, de a o fi mințit și dezamăgit.

În drum spre hotel n-am mai îndurat, am apucat-o de cot și am strigat la ea că nu era vina mea, să înceteze să mă mai pedepsească. Am repetat minciuna că Fred Lieblich era deja de luni de zile moartă, mă agățam de ea, voiam să cred și eu în ea. Dar nici măcar de accesul meu de mânie n-a părut să-i pese. A ascultat atent, a bătut de câteva ori din genele ei dese și și-a văzut de drum, tăcută, până la hotel.

Când m-am trezit a doua zi dimineață, coborâse deja la micul-dejun și-și lăsase pe pat carnetul ei burdușit. Am ezitat, dar refuzul ei de a sta de vorbă cu mine mă instiga și curiozitatea m-a împins în cele din urmă să pun mâna pe carnet. L-am deschis la mijloc, am răsfoit puțin și am dat peste paginile pe care le scrisese la Berlin. Cele mai multe însemnări se refereau la mine. În aproape fiecare lucru pe care și-l notase de la sosirea ei apăream și

eu. Nu era deosebit de agreabil ceea ce am citit despre mine. Uneori avea limba ascuțită, era chiar sarcastică, parcă nu-mi venea să cred că erau însemnările unei fetișcane de 12 ani. Din notițele ei, care abia dacă depășeau o jumătate de pagină, în schimb, îi descriau destul de precis starea sufletească, transpărea o tristețe înfricoșător de adâncă.

Am citit mai departe, nu mă puteam opri. Era ca o carte secretă, pe care o căutasem ani în șir și în sfârșit o găsisem. O carte a revelațiilor. Ca bezmetică, m-am întors la începutul carnetului. Acolo avea un alt ton, mai obiectiv, mai puțin emoțional. Erau descrieri ale vieții de zi cu zi, însemnări pentru coregrafiile ei, dar și ele m-au impresionat la fel de mult prin precizia lor.

Și apoi am dat peste o pagină din iarna trecută. Conținea doar propoziții izolate, fragmentare, notate probabil în decurs de o lună. *Urăsc tot. Îi urăsc.* După două zile: *Nu o să mă rog până când bunica nu-mi poate dovedi că mama e la Dumnezeu.* Apoi: *Aleko m-a trimis azi la școală. N-am știut ce să mai inventez ca să pot rămâne acasă. Nu-i pot povesti, nu-i pot povesti ce mi-au făcut săptămâna trecută în toaletă, fiindcă i-ar spune lui Elene și ea ar plânge sau s-ar ruga și mai mult.* Pagina se încheia cu: *Astăzi am primit scrisoarea ei. (ei* era subliniat de trei ori și însoțit de mai multe semne de exclamație.*) o scrisoare de la F.L. Știu. De-acum înainte, totul va fi bine.* Câteva pagini mai încolo am dat peste următoarele notițe: *Dacă diseară alerg de trei ori pe scări în sus și în jos, sigur n-o să tune.* Și: *Dacă Elene îmi face azi chiftele, mâine la școală n-o să mai arunce cu cocoloașe de hârtie în mine.*

Probabil cu puțin timp înainte de plecarea la Viena își notase: *Și când voi avea drepturile, o voi suna și o voi ruga să vină după mine, dacă n-o sună bunica înainte. Depinde în ce moment îmi vor descoperi dispariția de la hotel. Am găsit astăzi un*

bilet ieftin pe internet. Pe urmă mergem la ea și abia după aceea, după ce am stat o vreme împreună, după ce va ajunge să mă cunoască puțin, o voi întreba. Încă nu știu cum, dar o voi întreba. Poate așa: vrei să scrii tu povestea la coregrafia mea? *Dar poate îmi vine o idee mai bună. Sunt atât de fericită! În curând, în curând, da, în curând.*

Ultima însemnare pe care am mai putut-o citi înainte ca lacrimile să mă orbească a fost: *Dacă ajung până la V., dacă o sună bunica și vine după mine, dacă mă ia la ea – n-o să mor.*

Cum puteam fi atât de oarbă? De ce mă încăpățânam să nu văd ceea ce era atât de evident? Cum putusem ignora atâția ani existența Brilkăi? Cum putusem, paralizată și captivă în propria-mi neputință, să mă prefac atâția ani că nu există? Ea, care pornise la drum neînfricată, în căutarea unei povești noi, mai bune, pentru ea și fantomele ei?

Atunci în mașină, pe șoseaua cufundată în beznă, când evitasem în ultimul moment să calc animalul acela frumos, ar fi trebuit să-i explic că lacrimile mele, căderea mea nervoasă nu se datorau spaimei că fusesem cât pe-aci să fi ucis un animal, ci bruștei descoperiri a faptului că încă mai eram în stare să iubesc.

Să o iubesc pe ea.

De ce nu-i spusesem că se trăia mai bine cu un gol între coaste decât cu frica permanentă, atotdistrugătoare pe care mi-o inspira acest sentiment? De ce nu avusesem curajul să-i explic că iubirea aceasta, care mă amenința prin persoana ei, îmi punea viața în pericol? Că știam prea bine câtă ură poate lăsa în urma ei, odată stinsă, și cât de ușor și subit se poate transforma în ceva distrugător, când persoana căreia-i aparține nu mai există sau nu mai este în stare să împărtășească acest sentiment. Cum începe atunci golul acesta să nimicească.

Și, în același timp, mă întrebam cum să-i rezist? Cum să mă opun șuvoiului pe care-l aducea cu ea? Cum să opresc armata care avea să-mi invadeze viața odată cu ea? Să împiedic ca fața cu ochii în două culori a surorii mele să-mi treacă pragul și Stasia, cu tot cu fantomele ei care făceau pasiențe, Kostia cu doliul lui otrăvit, Kitty, sora lui, necunoscută mie, cu cântecele ei cam sinistre, bătrânul prieten de pe coasta britanică, Christine cu fața ei descoperită în ultimele ceasuri în care o văzusem vie. David cu lănțișorul său. Mama cu ochii ei morți, după ce-și jelise fiica cea mai iubită. Cello cu șoldurile lui goale, lipite de fundul meu, în tipografia abandonată. O armată mă va cotropi, eram neputincioasă în fața ei.

Cum s-o fac să înțeleagă care era gustul vieții după ce o văzusem pe Daria zăcând inertă după căderea de la mansardă? Gustul fricii mele de a mă întoarce și a nu mai găsi acolo nimic din ceea ce odinioară considerasem ca făcând parte din mine? A nu mai găsi nimic care să mă poată primi, adăposti, îmbrățișa? A nu mai avea nimic care să-mi amintească de mine însămi, înainte ca lumea, lumea mea, lumea noastră, în care trăisem pe vremuri, să se năruie și să lase în urma ei numai praf, morminte și visuri moarte? Chiar semăna viața cu un covor al cărui model trebuia să înveți să-l citești? Și eu de ce nu învățasem încă?

*

Coboram de-a lungul coastei adriatice. Tăiam timpul în felii. Nu mai credeam în el, aveam propriul timp. Mergeam pe urma amintirilor noastre, numai că nu eram încă pregătite să ni le împărtășim. Opream și ne scăldam pe plaje mici, izolate. Ea se temea de apă, dar treptat a învățat să se încreadă în mine. Ieșeam în larg. Priveam cum ne mângâie soarele sub suprafața apei.

Pe o plajă din apropiere de Bari mi-a pus căștile ei pe urechi și m-a convins să dansez. M-a încurajat, mi-a corectat ținuta, ea, experta în

domeniu, eu, eleva ascultătoare. Am început să beau Fanta și o lăsam să-mi indice drumul. La Brindisi am luat feribotul și am privit cum se răscoală valurile înalte împotriva ploii.

Ajunse în Grecia, ne-am așezat iar în mașină, am străbătut țara, am înnoptat în hoteluri mici și pensiuni. Acolo și-a redobândit în sfârșit ușurința și bucuria. Am ajuns la Salonic și am rămas trei zile în oraș. Am mâncat înghețată, albă sau galbenă. Dar acolo s-a încumetat să guste și din înghețata de zmeură – până atunci, roșu fusese un tabu. M-am simțit mândră, privind-o cum își învinge frica.

În Turcia a reînceput să mă întrebe. De data aceasta i-am răspuns sincer, întrebările ei nu mă mai speriau.

Când am ajuns pe coasta Mării Negre, a podidit-o plânsul și a trebuit să opresc la o benzinărie. A luat-o la fugă, s-a încuiat în toaletă și m-a lăsat s-o aștept mai bine de un ceas.

Am lăsat-o cu tristețea ei. Tristețea pentru granițele care redeveniseră sesizabile, pentru coloritul întunecat al Mării Negre. Am lăsat-o cu tristețea ei pentru țelul pe care aveam să-l atingem în curând și care, după cum știam acum, nu fusese țelul ei când părăsise hotelul din Amsterdam.

În spatele geamurilor, peisajul s-a schimbat. Apa s-a schimbat. Golfurile, străzile, oamenii erau altfel. Casele și mirosurile. Noi ne-am schimbat, fără să fi știut să exprimăm asta în cuvinte. La Hopa am traversat granița georgiană și am urcat pe drumuri de munte șerpuite, ne-am pierdut prin prăpăstii, am reapărut, am străbătut alei de pini și bambus și am ajuns într-un final la Batumi. Acolo ne-am luat o cameră și am coborât în plimbare, în lumina galben-bolnăvicioasă a lunii, până la plaja care era, în mod surprinzător, pustie. Ne-am așezat și am început să aruncăm pietricele în apă. Ne era frică să admitem că ne temeam de finalul călătoriei noastre.

— Și cum e? m-a întrebat după o vreme.

— Cum e ce?

— Să fii iar aici. Simți ceva?

— Mai am nevoie de timp, încă nu am niciun sentiment față de locul acesta.

— Mâine cât mai avem de mers?

— Dacă plecăm devreme, ajungem după-amiaza târziu, pe seară.

— Și cât vei rămâne?

— Încă nu știu. Trebuie să…

Am amuțit. Știam că știa și ea la fel de bine ca mine că nu mai *trebuia* să fac nimic. Că scăpasem de toate *trebuințele* de când mă suisem cu ea în mașină. Că viața mea se desfășura aici și acum, cu ea alături, în mașina mea, pe șoselele acestea. Dar am amuțit și de data aceasta, ca de fiecare dată. Nu am reușit. Frica de ceea ce trezea în mine era încă prea mare.

Seara devreme am ajuns la Tbilisi.

De geaba am căutat mormântul iubitei mele; Dis

p
e
r
a
r
e
a
m
-
a
c
u
f
u
n
d
a
t
î
n
c
e
l
m
a
i
a
d
â
n
c
a
m
a
r
.
A
b
i
a

reținându-mi suspinele, amstrigat: Oh, undee

Am rămas două săptămâni în Casa Verde. Am lăsat-o pe mama să mă răsfețe și am jucat table cu Aleko. Am urcat și am coborât colinele. Am căutat fantomele de lângă cireș. Dar n-am urcat la mansardă, a cărei scară era acum blocată de o ușă mereu încuiată. M-am dus în oraș, m-am așezat în cafenelele și restaurantele recent deschise, am cutreierat fără țintă străzile. Tot ce avea orașul să-mi spună nu mai voiam să ascult și tot ce aveam să-i mărturisesc am păstrat pentru mine. M-am

interesat de oamenii pe care-i cunoscusem mai demult. Am privit dezorientată în jur. Nu m-am mai lăsat antrenată în discuții politice cu Aleko, care era de părere că țara este pe drumul cel bun, că noul președinte reprezintă valori occidentale, că tânărul său cabinet are stofă să desprindă Georgia de Rusia odată pentru totdeauna și s-o conducă spre Europa.

Am trecut prin locurile prin care treceam mai demult zilnic, am căutat străzile și clădirile care-mi fuseseră familiare și acum nu-mi mai erau.

Doar în ceasurile cu Brilka, în serile când îmi dansa, când mâncam împreună, când îmi arăta ceva important pentru ea, dimineața când mă trezea și-mi împuia capul cu nu știu ce – doar atunci mă simțeam acasă.

*

Într-o seară am format un număr de telefon pe care-l reținusem și am recunoscut imediat vocea Lanei. I-a trebuit o vreme până să înțeleagă cine era la aparat. Pe urmă a început să-mi spună ce dor îi fusese de mine și ce mult se bucura să mă audă. După toate aparențele, nu mai constituiam un pericol pentru fiul ei. Kilometrii și anii care se așternuseră între noi se pare că erau o garanție suficientă. Când am întrebat-o în final de Miro, s-a apucat să-mi relateze ce ocupat era, pe urmă mi-a dictat numărul lui de telefon mobil și m-a invitat la masă, ceea ce eu am refuzat politicos. Bineînțeles că era ușor să mă iubească de la distanță. L-am sunat și ne-am dat întâlnire pentru a doua zi într-o cafenea din orașul vechi.

A fost de la bun început distant, se juca plin de importanță cu cheile de la mașină și mirosea a parfum străin. Din prima clipă a vorbit numai despre afacerea lui, conducea o mică firmă de construcții, căreia-i mergea foarte bine, fiindcă piața imobiliară luase avânt. Mi-a povestit despre călătoriile lui și despre viața dedicată exclusiv profesiei, în care se pare că avea de toate, numai

viață nu. Nu m-a întrebat nimic, de parcă s-ar fi temut să nu-i dau un răspuns care să-l dezechilibreze. Care să pună sub semnul îndoielii această imagine a unui bărbat fericit, de nezdruncinat. Dar la un moment dat, când n-am mai suportat spectacolul, l-am atins ușor pe mână și l-am întrebat cum se simte.

— Păi, tocmai îți povestesc cum mă simt, a răspuns cu un zâmbet iritat.

— Balivernele astea să fie tot? Te-am întrebat cum te simți, Miro. Poți să te străduiești cât vrei să-mi fii străin, niciodată nu te voi simți așa.

— Nu mă străduiesc…

— Credeam că am o mie de întrebări pentru tine, dar acum am sentimentul că n-am niciuna.

— Atunci e bine.

— Am vrut doar să te văd, să aflu cum te simți. N-am venit să-ți fac reproșuri.

— De ce să-mi faci reproșuri?

— Poate fiindcă ai sărutat-o pe sora mea labilă, poate fiindcă m-ai lăsat să plec singură cu un tren cu care visam să călătorim împreună? Poate fiindcă m-ai făcut să sufăr?

— Și cu asta am ajuns la reproșuri… Dar să trecem peste.

— Unde te-ai dus, Miro, când ai coborât din tren?

M-a privit o clipă cu ochii săi mari, o clipă am crezut că văd străfulgerând în ei ceva familiar, dar fața lui și-a recăpătat apoi expresia neutră, iar eu am coborât privirea.

— Cum e cu filmul? l-am întrebat, înainte de a mă ridica de la masă.

— Care film?

— Care film? am repetat, nevenindu-mi să cred.

— Ah, da, filmul. Vai, Doamne, Niza, pe ce lume trăiești tu, de fapt?

— Răspunde-mi, te rog!

— Condițiile de depozitare s-au dovedit dăunătoare pentru material. Era probabil prea

umed acolo. Cea mai mare parte a fost iremediabil distrusă.

*

Cu două zile înainte de plecare am vizitat împreună cu Brilka mormintele lui Christine, al Stasiei, al lui Kostia și al Dariei. Ne-am așezat la umbra unui stejar și am privit către pietrele funerare. Eu am băut o bere rece, iar Brilka o Fanta. Era cald, pustiu și liniște în jurul nostru.

— Nu vreau să rămân aici, a spus deodată și a tras de un fir de iarbă.

— Dar trebuie să mergi iar la școală și să-ți continui și cursul de dans și…

— Ia-mă înapoi cu tine.

Deși știam de mult răspunsul corect la întrebare, am tăcut.

— Găsesc eu o modalitate de a obține drepturile lui Kitty.

Avea de furcă cu sine, cu mândria ei, cu teama de o nouă dezamăgire, dar s-a învins pe sine fiindcă ea, spre deosebire de mine, era curajoasă.

— Îmi scrii o poveste?

— Ce poveste?

Făceam pe niznaiul. Nu-i puteam mărturisi că-i răsfoisem carnetul. Nu mă puteam expune unui risc și mai mare ca ea să mă urască.

— Despre Kitty și toate celelalte. Din care să-mi creez spectacolul de dans.

— Nu pot.

— Uneori te urăsc! Atunci du-te. Dispari! Lăsați-mă toți în pace! a exclamat și a sărit în picioare.

Dintr-o clipă în alta începuse să zbiere isteric.

— Brilka, tu ai nevoie de oameni care să se ocupe de tine, ai nevoie de structură și de un cotidian sigur, eu nu-ți pot oferi toate acestea. Eu am destule probleme. Doar ai văzut cum trăiesc. Brilka, te rog uită-te la mine!

— Hai spune, spune! Recunoaște! Nu mă minți cum îi minți pe toți, pe Aman și pe maică-ta și pe

Aleko și pe toată lumea și chiar pe tine însăți – și probabil și pe maică-mea! mi-a scuipat în față scoasă din fire.

— Ce să spun? Ce să recunosc, Brilka?

— Că nu mă vrei. Nu ești cu nimic mai bună. Ești chiar mai rea decât toți ceilalți. Mult mai rea. Măcar spune-mi că nu mă vrei, că nu m-ai vrut niciodată!

— Dar, Brilka, nu-i adevărat… Stai, așteaptă!

A luat-o la fugă printre morminte. Am fugit după ea.

— Iar minți! Lasă-mă în pace. Dispari. Cară-te. Oricum n-a ieșit nimic din ce-am vrut!

— Brilka, stai!

Voia să-și ascundă lacrimile de mine. Nu-i suportam plânsetele. Și nu-mi suportam propriile minciuni. Îmi doream atât de mult să-i pot oferi altceva decât răspunsurile mele nimicitoare. Dar mi-era o frică teribilă ca nu cumva ea să mă trezească la viață – fără să știu că mă trezise deja de mult.

*

În ziua în care am plecat la aeroport – mașina i-am lăsat-o lui Aleko, n-ar mai fi rezistat la lungul drum de întoarcere – Brilka era de negăsit. Nu mi-am luat rămas-bun de la ea.

Simtocarteșinuștiusămăcitesc.

BERNARDDEC

Înapoi la Berlin, am mai încercat încă exact zece zile să revin la viața mea dinainte. Apoi, când am înțeles cu o claritate dureroasă că era o întreprindere zadarnică, n-am mai încercat.

Mi-am dat demisia de la universitate. Am reziliat contractul de închiriere a apartamentului. Mi-am luat rămas-bun de la atelier. Am închiriat un spațiu la subsol și mi-am depozitat acolo toate lucrurile. L-am rugat pe Severin să mă primească la el câteva săptămâni. I-am trimis lui Aman un e-mail în care-l rugam să mă ierte și-i promiteam că, de îndată ce-mi va fi posibil, îi voi explica totul. Tot ce mă împiedica să fac și să țin promisiuni. Am cutreierat crâșmele, depozitele și locuințele particulare în care se juca poker și am strâns bani. La începutul lui octombrie agonisisem destui pentru a pleca în Anglia.

*

— Știam eu că vă veți întoarce.

Cu cuvintele acestea mi-a deschis Giorgi Alania ușa.

— Povestiți-mi tot, tot ce vă amintiți, tot ce are o legătură cu dumneavoastră și familia mea. Dacă nu aveți nimic împotrivă, aș lăsa pornit reportofonul acesta.

Cu cuvintele acestea l-am întâmpinat eu pe Giorgi Alania.

Mi-a povestit. Și am rămas la el mai mult de-o săptămână.

De acolo am plecat la Londra și m-am întâlnit cu Amy, într-o reședință pentru seniori din Notting

Hill. Alania ne făcuse legătura.

Ea m-a însoțit la fundație. Le-am expus ei și angajaților fundației rugămintea mea. Cu ajutorul lui Alania și al lui Amy și, bineînțeles, datorită faptului că Brilka era una dintre puținele moștenitoare ale lui Kitty Jashi, am primit curând acordul lor. S-au lămurit chestiuni juridice și apoi mi s-au înmânat actele: de-acum înainte, Brilka Jashi putea să folosească oricare dintre cântecele lui Kitty Jashi pentru orice spectacole de dans și coregrafii și, în afară de aceasta, era deținătoarea exclusivă a drepturilor pentru ele.

Apoi am plecat la Viena, mi-am închiriat o cămăruță și m-am pus pe scris. Când mi s-au terminat banii, am căutat și am găsit locuri în care se juca poker. Am rămas câteva luni la Viena, apoi mi-am făcut bagajele și am plecat la Sankt Petersburg. Mi-am închiriat și acolo o cameră, am scris și am jucat cărți.

Nimeni nu știa unde sunt. N-am sunat pe nimeni, n-am dat nimănui adresa mea, nu m-am apropiat de nimeni și am vizitat doar locurile care aveau relevanță pentru povestea pe care trebuia s-o relatez.

N-am contactat-o nici pe Brilka.

De la Sankt Petersburg am luat trenul spre Moscova. La etajul opt al unui bloc părăginit am continuat să scriu povestea. Giorgi Alania s-a dovedit de mare ajutor și pentru investigațiile mele la Moscova. M-a recomandat unor foști colegi și prieteni, care mi-au umplut lacunele și au căutat împreună cu mine răspunsuri, mi-au deschis arhivele lor.

De la Moscova m-am întors la Berlin, unde m-am întâlnit cu specialistul în istoria Europei de Est și i-am vorbit despre proiectul meu și l-am rugat să-mi ofere acces la arhiva lui personală. A fost de acord.

Pe urmă am fost la Praga. De la Praga m-am dus iar la Moscova. De la Moscova, iar la Londra.

Călătoria mea a durat mai bine de un an. Vreme de un an m-am gândit zi de zi la Brilka. Vreme de un an am vorbit cu ea, necontenit, în gând. Vreme de un an am scris zi și noapte și am trăit prin cuvinte și mereu pe picior de plecare, mi-am împărțit zilele și nopțile între mese de joc și mese de scris, m-am mutat dintr-o cameră străină în alta. Încetul cu încetul s-a instalat o oarecare liniște. Cât am scris, am fost silită să redescopăr simțirea. Ca oamenii care, după un accident grav, reînvață să meargă sau să vorbească.

După mai bine de un an de când trecusem împreună cu Brilka granița georgiană, am încheiat cartea. Cartea Brilkăi. Cu puțin înainte de a mă întoarce la Berlin cu manuscrisul încheiat, am primit vestea morții lui Alania. Amy îmi scrisese. Ultima lui dorință fusese să fie incinerat. Voia ca cenușa lui să fie aruncată în vânt, în golful în care ieșise Kitty Jashi în larg și nu se mai întorsese. Am călătorit la Seven Sisters. Acolo, stând pe plajă între faleze, am avut din nou, după ani întregi, un sentiment similar cu speranța.

*

M-am dus în clubul de jazz berlinez în care încă mai concertau Baronii. Cu ochii închiși le-am ascultat jam sessionul. În lumina slabă a reflectoarelor, obrajii lui Aman nu mai păreau așa supți ca înainte și nici ochii parcă nu-i mai rătăceau fără țintă.

După concert l-am așteptat la ieșirea din spate, îi știam obiceiurile. Când a ieșit și și-a pus o țigară în gură, i-am oferit o brichetă.

— Mă întorc curând, am spus.

— Cum adică: te întorci curând? Doar stai în fața mea.

— În trei zile voi pleca din nou, dar după aceea mă întorc și voi rămâne.

— Arăți bine, Niza.

— Mi-e bine. Și tu arăți bine. Hai spune, e ceva serios?

— Cum adică?

— Păi, cămașa și apa de colonie… Sigur e cineva la mijloc. Deci ceva serios? Haide, zi, nu m-am așteptat să-mi rămâi fidel.

— Contează pentru tine dacă e ceva serios?

— Nu mi-ai răspuns la e-mail.

— Nici tu nu mi-ai răspuns.

— Așa e, ai dreptate. Nu ți-am răspuns. Dar n-am răspuns nimănui.

— Mă bucur să te văd, a murmurat și m-a cuprins cu un braț.

Mi-am lipit fruntea de bărbia lui și am rămas o vreme așa.

— Ți-am rămas datoare cu un răspuns. Treci, te rog, pe la mine când mă întorc.

Am notat noua mea adresă din Friedrichshain pe pachetul de țigări și i l-am dat. L-a luat cu o ezitare. Deodată a pufnit în râs și a clătinat din cap.

— Da, mi-ai rămas datoare cu multe.

— Eu îmi achit întotdeauna datoriile.

I-am zâmbit și am început să mă îndepărtez de el cu spatele.

— Hei, unde pleci?

— Ți-am spus că mă întorc.

— Când?

— Curând.

— Cunosc eu *curândul* tău, data trecută a durat mai bine de un an. Dacă oi mai fi aici până atunci…

— Mda, va trebui să risc și de data aceasta.

2007

Am sosit la Tbilisi în zorii zilei de 7 noiembrie. Cu două zile înainte, Brilka împlinise 14 ani. Am luat un taxi și m-am dus la Casa Verde. Nu mă aștepta nimeni. Nu știa nimeni de sosirea mea. Am urcat treptele, m-am așezat pe verandă. Era încă rece, dar nu mă deranja. Am așteptat să se trezească și casă, și locuitorii ei, am privit cum se luminează timid ziua mohorâtă de noiembrie.

Puțin după ora 8 am auzit înăuntru pașii lui Elene și am bătut la ușă. Ea a scos un țipăt când m-a văzut, apoi s-a aruncat de gâtul meu și a strigat după Aleko. N-am îndrăznit să întreb de ea, dar Elene mi-a spus imediat că Brilka era la părinții lui Lasha, fiindcă se anunța ninsoare. Trebuia să rămână în cursul săptămânii acolo, din cauza drumului lung până la școală.

— Vai, Doamne, înnebunește dacă află că ești aici! Vorbește atât de des despre tine, Niza. S-a făcut așa de mare, n-o să-ți vină să crezi. Dar a rămas la fel de precoce și obraznică!

În timp ce ea făcea cafeaua și eu mă alintam pe lângă Aleko, Elene m-a întrebat pe unde umblasem și de ce nu dădusem niciun semn de viață. Dacă iarăși mă lăsasem absorbită de muncă.

— Da, dar de data aceasta de un alt gen de muncă. Voi pleca imediat la oraș și o voi lua pe Brilka de la școală. Mașina mea mai merge?

— Da, încă se ține bine. Am pus-o la punct cu mâinile mele, mi-a explicat Aleko, a cărui barbă albise între timp.

— Trebuie să ai grijă în oraș, Niza, se apropie alegerile și zilnic au loc demonstrații, l-a întrerupt Elene.

— Demonstrații? Împotriva cui?

— Păi, a guvernului, a președintelui, împotriva cui credeai?

Elene și-a dat ochii peste cap la întrebarea mea stupidă, după toate aparențele.

— Zău? Credeam că el e marele purtător al speranței…

— Da, asta credeam și noi. Numai că nu mai există o opoziție care să funcționeze în țara asta. Rata șomajului n-a scăzut deloc. Da, s-au făcut reforme și restructurări, dar banii ajung tot în anumite buzunare, stai și te întrebi la ce bun s-a făcut tot ce s-a făcut? Țara asta nu se mai liniștește, Niziko!

— Mă duc doar scurt la oraș, o iau pe Brilka și o aduc aici. N-am de gând să merg la demonstrații.

— Poliția intervine în forță. Lumea se teme de o escaladare a conflictului.

— În drum încoace era liniște. Am ajuns fără probleme, am obiectat.

— Lumea doarme încă. Știi cum e, în țara asta lumea trebuie să fie odihnită ca să înceapă o revoluție. Fără odihnă suficientă nu faci nici demonstrații, nici nu răstorni regimuri, a comentat Aleko și mi-a petrecut un braț pe după umeri.

Am băut cafeaua tare, pregătită de Elene. Am ascultat supărarea lui Aleko pe stat, pe președinte, pe conducerea autoritară și pe trista neputință a Georgiei, de a porni pe drumul cel bun și apoi am urcat în mașina cu care traversasem continentul împreună cu Brilka. M-am întors pe drumuri întortocheate în oraș, la școala Brilkăi. Ajunsă acolo, am intrat direct în clădire și am căutat sala ei de clasă. Profesoara m-a înștiințat că Brilka nu apăruse la cursuri. Și, oricum, se întâmpla frecvent să lipsească.

Am ieșit din școală și m-am dus la părinții lui Lasha, la Didube.

Cuplul de medici în vârstă m-a servit cu cafea și prăjitură. În locuința lor, timpul stătuse în loc. Se vedea că nu le ajungea pensia. Într-o cameră îngustă, lungă, am dat peste urmele Brilkăi, lenjerie de pat galbenă, pe pereți câteva afișe cu

dansatori, discuri vechi cu muzica lui Kitty și trei perechi de căști. Inima a început să-mi bată mai tare. Dar de ea, nici urmă. Plecase ca de obicei la școală, cu ghiozdanul în spate. Am telefonat la Casa Verde și am întrebat de prietenii ei, de adresa școlii de dans, de locurile în era posibil să-și facă veacul. Am căutat-o toată ziua și am apelat numerele de telefon pe care mi le dăduse Elene. Nimeni nu știa nimic, majoritatea nu părea să întrețină relații foarte apropiate cu ea.

Aleko a venit la oraș cu mașina vecinului. La telefon îmi dăduse de înțeles în șoaptă – nu voia să-l audă Elene – că era posibil ca Brilka să se fi dus la demonstrații. Îi stătea în fire, a mai spus, deși el o atenționase. Două marșuri de protest cu lume numeroasă urmau să aibă loc astăzi, să mă duc eu la unul din ele, el o va căuta la celălalt. Să mă duc eu pe bulevardul Rustaveli, acolo, în fața sediului Parlamentului, era anunțată prima demonstrație. El se va duce în Piața Eroilor, la sediul televiziunii de stat.

Pentru mine, timpul a stat iarăși în loc. Iarăși a trebuit să mă întorc, dar de data aceasta pentru a înainta.

Străzile începeau să se aglomereze. Se auzeau sirene, mașini ale poliției treceau în viteză la intervale de câteva minute. Iarăși am văzut puhoi de lume, deplasându-se cu pancarte și drapele, scandând lozinci, le auzeam răcnetele. În vreme ce eu eram blocată în trafic. Am înjurat. Grija pentru Brilka m-a copleșit. Am reușit să parchez pe marginea șoselei, am coborât și mi-am continuat drumul pe jos.

Mergeam în direcția bulevardului Rustaveli, a clădirii Parlamentului și a fostei mele școli. Iar mergeam singură acolo. Tot mai mulți polițiști și forțe de ordine se amestecau prin mulțime. Vedeam cum li se bălăbăne bâtele la picioare. Le vedeam bastoanele de cauciuc, le vedeam la centuri măștile împotriva gazului lacrimogen. A

început să plouă. Cineva a răcnit că poliția luase cu asalt postul de televiziune al opoziției și-i alungase pe jurnaliști cu bastoanele. Lumea a început să fugă ca scoasă din minți. Am grăbit și eu pasul, mă uitam după Brilka, o strigam. Dispăream în mulțime, reapăream din mulțime, mă smulgeam de lângă ea, mă lăsam atrasă de ea. Trebuia s-o găsesc. Nimic altceva nu conta.

*

Te-am căutat cu toate simțurile mele, Brilka. Am vrut cu toate simțurile mele să te găsesc. Fiindcă mă întorsesem și-ți adusesem cântecele și-ți scrisesem cartea.

Nu știam dacă tu, la vârsta ta fragedă, vei fi pregătită pentru toate aceste povești, mi-am pus întrebarea de atâtea ori în ultimul an, dar nu aveam de ales, trebuia să fiu și eu necruțător de sinceră cu tine cum fuseseși și tu cu mine. Știu că orice altceva, Brilka, ar fi fost de neiertat. M-am bizuit că vei face față. Nu trebuie să te mai temi nici de tunete și fulgere, nici de nenorociri, nici de moarte. Am scris împotriva blestemului. Am încercat să feresc din calea ta toate piedicile și capcanele. Dar totuși te vei împiedica, vei cădea, însă eu îți voi fi alături, te voi ajuta cât voi putea, pentru ca tu să te ridici iar. De-acum înainte, cât voi trăi, îți voi fi alături. Și aceasta este singura promisiune pe care o pot face cuiva. Și ți-o fac ție.

M-am grăbit să ajung la tine, Brilka. Nu știam unde erai, dar simțeam că erai în preajmă și niciun gaz lacrimogen, niciun baston de polițist, nicio armă nu mă puteau opri să te caut.

Știam că te voi găsi, Brilka. Fiindcă îți datorez întrebarea dacă vrei să vii cu mine, la Viena, la Berlin, totuna, doar să vii cu mine. Dacă mai ai nevoie de ajutorul meu. Dacă mai vrei să dansezi în viață, repovestind o altă viață. Am venit să te întreb dacă mă poți ierta că n-am vrut și n-am putut să-ți ofer mai curând un cămin, când ai avut cea mai mare nevoie de unul.

Nu te-am putut ține la mine, am dat greș și te-am condus spre un țel greșit. N-am putut să-ți alin singurătatea, n-am putut să-ți dau încrederea că vei găsi ceea ce căutai. Ți-am ascuns faptul că, pentru mine, tu ești cea mai specială fată din lume.

Da, Brilka, te-am căutat ca să-ți spun toate acestea, ca să te întreb toate acestea.

Fiindcă cu datorez aceste rânduri unui secol care i-a păcălit și i-a înșelat pe toți, pe toți cei care sperau. Datorez aceste rânduri unei trădări îndelungate, așternute asupra familiei mele ca un blestem. Datorez aceste rânduri surorii mele, căreia nu i-am putut ierta niciodată că a zburat în noaptea aceea fără aripi, bunicului meu, căruia sora mea i-a smuls inima din piept, străbunicii mele care a dansat cu mine un *pas de deux* pe când avea 83 de ani, mamei mele care-l căuta pe Dumnezeu… Datorez aceste rânduri lui Miro, care m-a infectat cu iubire asemenea unei otrăvi, datorez aceste rânduri tatălui meu, pe care nu mi-a fost niciodată îngăduit să-l cunosc cu adevărat, datorez aceste rânduri unui fabricant de ciocolată și unui locotenent roș-alb, unei celule de închisoare, dar și unei mese de operații din mijlocul unei săli de clasă, unei cărți pe care n-aș fi scris-o niciodată dacă n-ai fi venit tu în viața mea. Datorez aceste rânduri infinitelor lacrimi vărsate, îmi datorez aceste rânduri mie, care mi-am părăsit țara natală pentru a mă regăsi pe mine și totuși m-am rătăcit tot mai mult pe parcurs; dar îți datorez aceste rânduri în primul rând ție, Brilka.

Ți le datorez ție, fiindcă tu meriți a opta viață. Se spune că cifra opt este echivalentul eternității, al fluxului repetitiv. Îți dăruiesc ție optul meu.

Pe noi ne leagă un secol. Un secol roșu. În eternitate și opt. E rândul tău, Brilka. Ți-am înfiat inima. Pe a mea am aruncat-o. Ia optul meu.

*

Țipete în jurul meu. Vedeam polițiști tăbărând asupra unui demonstrant care răcnea. Deja

simțeam mirosul gazului lacrimogen, iarăși mă aflam în fața fostei mele școli. Iarăși vedeam sângele împroșcând, un tânăr căzând pe asfalt, bărbați înarmați, mascați, îmbrăcați în negru, care tăbărau asupra lui. Dar ochii mei n-au reținut imaginea aceasta, te căutau pe tine și numai pe tine.

Și brusc m-am oprit. Mi-a venit în minte bancul care, de fapt, nu era un banc și pe care mi-l spusese Christine în urmă cu 18 ani, în ziua în care am văzut-o pentru ultima oară în viață. Ți-am promis că ți-l voi spune la momentul oportun. Acum a sosit momentul:

Dante se plimbă prin Purgatoriu. Infractori și ticăloși de cea mai joasă speță ard în chinuri într-un foc teribil, alții sunt pe cale de a se îneca într-o mare de sânge. În depărtare vede un bărbat care stă în sânge doar până la genunchi. Se duce mai aproape, îl recunoaște pe Lavrenti Beria și-l întreabă: La dumneavoastră de ce nu-i așa adânc, Lavrenti? *Iar Beria îi răspunde cu un rânjet sardonic:* Eu stau pe umerii lui Iosif Stalin, domnule!

Și, deși bancul nu era, de fapt, un banc, în momentul acela mi-a venit să râd. În ziua aceea, când eram cu un picior în clădirea școlii și încercam să n-o scap pe Christine, n-am putut să râd. Acum am putut.

*

Stăteam și râdeam ca o nebună, la fel de isteric cum răsese Christine atunci, fiindcă și eu simțeam, cum simțise ea atunci, cum se amestecau de-a valma deceniile. Am văzut cum trece Christine pe lângă mine fără văl, am văzut cum îmi face Kostia cu mâna de departe, l-am văzut până și pe Rechin, cum își curăță mândru arma și se pregătește să plece la un război care n-a fost câștigat nicicând, nicăieri. Am văzut cum stă Kitty la Praga, în Piața Wenceslas, și am auzit-o cântând. Am văzut cum dansează străbunica mea. Am văzut genunchii

juliți ai lui Miro, în pantaloni scurți, pe un loc de joacă pustiu. M-am văzut pe mine cum cobor în fugă panta de la Casa Verde. Am văzut în mulțimea aceea cum străfulgeră capotul Theklei și am auzit în spatele meu pașii lui Sopio Eristavi. Mi s-a părut că-l zăresc puțin mai în față pe Ramas, în răcnetele mulțimii, Giorgi Alania era și el probabil aici, poate și Ida, și Mariam oricum, și mi se părea că simt aroma ciocolatei calde, dar de data aceasta am știut că-și va rata efectul, chipurile, atât de periculos. Căci găsisem antidotul la formula magică: pe tine, Brilka, și eram sigură că-ți vei găsi și tu propriul antidot care va neutraliza toate blestemele. Mi s-a părut că pipăi în buzunarul paltonului unul dintre îngerii de lemn ai lui Andro Eristavi. Am auzit cum fuge Mikha Eristavi după mulțime. Da, eram sigură că era și Daria acolo. Acolo, nu departe de mine.

Lăsasem în urma mea bulevardul Rustaveli și mă oprisem în Piața Libertății, unde se aflase mai demult statuia lui Lenin și unde trona acum Sfântul Gheorghe pe o coloană. Mulțimea umplea piața, se înghesuia în toate direcțiile ca un curent năvalnic.

Nu am stat pe loc. Te-am căutat.

Și când am ajuns la primărie, acolo în colț, te-am văzut în sfârșit pe tine, Brilka. Te-am văzut cum stăteai nemișcată și urmăreai mulțimea, de parcă te uitai la un film fantastic. În sfârșit te-am văzut, Brilka, și te-am strigat prin mulțime, pe deasupra ei. Mi-era totuna dacă mă auzeai sau nu, fiindcă te găsisem și aveam să-mi croiesc drum până la tine pe ultimii metri.

Cu 18 ani în urmă mă ascunsesem tremurând în clădirea unei școli, plină de teamă și lipsită de speranță, tu, în schimb, Brilka, tu stăteai acolo cu ochii tăi negri-negri și priveai totul cu calm. Tu știai că vei rezista, că nu vei cădea, că-ți vei vedea imperturbabilă de drum, indiferent cum s-ar întoarce foaia și dincotro ar bate vântul. Și în clipa aceea am știut, mai sigur ca oricând, că tu ești

copilul vrăjit. Da, tu ești acel copil. Străpunge așadar cerul și haosul, străpunge-ne pe noi toți, străpunge aceste rânduri, străpunge lumea fantomelor și lumea reală, străpunge răsturnarea iubirii, a credinței, scurtează centimetrii care ne despărțeau mereu de fericire, străpunge destinul care nu a fost un destin. Străpunge povestea aceasta și las-o în urmă.

Străpunge-mă pe mine și străpunge-te pe tine.

Supraviețuiește tuturor războaielor. Traversează toate granițele. Ție îți dedic toți zeii și toate rozariile, toate arderile, toate speranțele decapitate, toate poveștile. Străpunge-le. Fiindcă tu ai cu ce, Brilka. Optul, gândește-te la el. În cifra aceasta vom fi cu toții pe veci împletiți unii cu alții și ne vom putea asculta unii pe alții, pe parcursul secolelor.

Tu vei putea.

Fii tot ce am fost și nu am fost noi. Fii locotenent, dansatoare pe sârmă, marinar, actriță, cineast, pianistă, iubită, mamă, infirmieră, scriitoare, fii roșie și albă sau albastră, fii haos și rai și fii ei și eu și nu fi toate acestea, dansează mai ales nenumărate *pas de deux.*

Ți-am scris toate cuvintele pe care le dețineam.

*

Și privirea ta s-a îndreptat deodată spre mine. M-ai recunoscut în mulțime. Ai strâns pleoapele, de parcă ai fi văzut o fată morgana, dar eu eram tot acolo după ce le-ai deschis. Ai făcut un pas în față, ai ieșit din lumea ta vrăjită, ai pătruns în urâta realitate. Spre mine. Din cauza mea. Deci mai puteam spera. Nu puteam recunoaște tot ce ți se desena pe chip, dar pasul tău mi-a fost deocamdată de ajuns.

Ne mai lipseau câțiva metri, câteva minute, dar ce mai conta, ce mai contau, când traversaserăm împreună un secol întreg? Buzele tale mi-au schițat numele și eu am dat din cap: *Da, da, sunt aici. Imediat voi fi lângă tine.* Atunci am văzut

cum zâmbești, cum ridici o mână și o întinzi de departe după mine.

Văzând toate acestea, m-am gândit că mai visasem o dată, undeva, cândva, viața aceasta.

Câteva clipe încă și ne vom găsi.

CARTEA A OPTA

Brilka

virtual-project.eu

[1] Alexandru al II-lea, supranumit Eliberatorul (1818-1881) — fiu al țarului Nicolae I al Rusiei și al Alexandrei Feodorovna a Rusiei. A fost Țarul Rusiei de la 2 martie 1855 și până la asasinarea sa. De asemenea, a fost și Mare Duce al Finlandei și a revendicat titlul de rege al Poloniei. Asasinat la 13 martie 1881, într-un atentat cu bombă revendicat de gruparea teroristă „Voința poporului" (N.r.).

[2] Numele real de familie al lui Vladimir Ilici Lenin (1870-1924) – revoluționar rus care a condus partidul bolșevic, primul premier al Uniunii Sovietice și fondatorul ideologiei conoscute sub numele de leninism (N.r.).

[3] Alexandru al III-lea (1845-1894) — țar al Rusiei din 14 martie 1881 până la moartea sa, în 1894 (N.r.).

[4] Țarul Nicolae al II-lea al Rusiei sau Nikolai Alexandrovici Romanov (1868-17 iulie 1918) — ultimul împărat al Rusiei, a domnit din 1894 până la abdicarea sa din 15 martie 1917. A fost asasinat de bolșevici alături de întreaga sa familie, la ordinul lui Lenin. În anul 2000, a fost canonizat drept sfânt de Biserica Ortodoxă Rusă (N.r.).

[5] Stalin (în rusă) – numele sub care a rămas în istorie Iosif Visarionovici Dugașvili (1878-1953) (N.r.).

[6] Lev Davidovici Troțki (1879-1940) — revoluționar bolșevic și intelectual marxist rus, a fost mai întâi Comisar al poporului pentru politica externă, apoi fondator și prim-comandant al Armatei Roșii și Comisar al poporului pentru apărare. A fost, de asemenea, membru fondator al Politburo (N.r.).

[7] Locuință urbană ieftină, în care locatarii dispun de o singură încăpere, iar utilitățile – baia și bucătăria – sunt la comun (N.r.).

[8] Numele unui complex de clădiri din Piața Lubianka din Moscova care includea o închisoare și sediile serviciilor secrete sovietice (N.r.).

Table of Contents

PROLOG sau Partitura uitării
CARTEA ÎNTÂI
CARTEA A DOUA
CARTEA A TREIA
CARTEA A PATRA
CARTEA A CINCEA
CARTEA A ȘASEA
CARTEA A ȘAPTEA
CARTEA A OPTA

Table of Contents

PROLOG sau Partitura uitării 3
CARTEA ÎNTÂI 26
CARTEA A DOUA 137
CARTEA A TREIA 221
CARTEA A PATRA 391
CARTEA A CINCEA 580
CARTEA A ȘASEA 934
CARTEA A ȘAPTEA 1280
CARTEA A OPTA 1389